Naaukeurige beschryving der uitwendige godtsdienst-plichten, kerk-zeden en gewoontens van alle volkeren der waereldt. Deel 3

Bernard Picart

vertaling Abraham Moubach

bron

Bernard Picart, *Naaukeurige beschryving der uitwendige godtsdienst-plichten, kerk-zeden en gewoontens van alle volkeren der waereldt. Deel 3* (vert. Abraham Moubach). Hermanus Uytwerf, Amsterdam / Jan Daniel Beman, Rotterdam / Alberts en Van der Kloot, Den Haag 1728

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/pica002naau03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. PICART

[Eerste stuk]

Voorrede

Vervolgende Op 't geen in de Algemeene Voorrede van 't eerste Deel is gezegt.

Wy gevoelen ons niet weinig verquikt onder den last die wy op onze schouderen gelaaden hadden, om onze leedige uuren met vrucht in de Overzetting van dit Werk te besteeden, 't welk wy tot dus verre met het derde Deel ten einde hebben gebragt; en wy vertrouwen ons voortaan op 's Hemels Gunste, indien het de Goddelyke Almacht gelieve ons leven te rekken, en in gezond heit te spaaren, om dit mede van de noch voorhanden staande andere drie Deelen te mogen zeggen, waaraan wy met geen minder yver en lust zullen arbeiden.

Om dan onzen Lezer vooraf een begrip van den Inhoudt deezes derden Deels te doen hebben, in Stoffe vervat die de opmerking der geenen de Indiën bezocht hebbende, hadde verdient, en waar van eenige van daar een meer als gewoone ervaarenheit hebben t'huis gebragt, door het stiptelyk gaaslaan der Aanmerkelykheden van den aart der Godsdienstplichten, Tempel-diensten, Zeden en Gewoontens der West- en Oost-Indiaansche Volkeren als van eenen anderen Aardbodem in gebruik, en by die van den onzen vergeleeken, waarin zy deeze Uitwerking hebben gewrocht, dat 'er het oog des vernufts wonderlyk door gescherpt zy, om een leerzaame Ziel met dubbele Waereldt- en Godheits-kunde te stofferen, voornamentlyk nochtans zodanig bestaande, dat ze tegens de gesteldheit van de Godsdienstpligten der ervaarenste Volkeren geenzins opmag. Echter hebben ze ons het pit der omstandigheden van derwaarts over gebragt en voorgedient, overzulks de wigtigheit der Stoffe uit de plompe wanhebbelykheit der Amerikaansche en

Oostindiaansche Volkeren, in 't afmalen van den Dop der Dingen van dien Landaart, gedolven, ons den weg baanen mogte, om een begrip van de duistere Letter hunner Schriften te erlangen, waar van het spoor voor ons t'eenemaal scheen opgedolven te zyn.

Dies mogt deeze Vrucht wel niet geheel vruchteloos wezen, waarom de Grootheit des Werks, volgens 't gezegde van Martialis, onderwonden zy;

> Een Boek van duurzaamheit zal d'Eeuwen overleeven,
>
> Als 't blyken van zyn geest en kloek vernuft kan geeven.

De ruime Stoffe hier uit opgedaan, bestaat in zaaken uit hunne Geestelyke en Waereldlyke Schriften deels getrokken, en door ervaarenheit der Ooggetuigen bevestigt. Somtyds doet zich de stof als ongeschikt en overhoop geworpen op, naar den Doolhof van *Centaurus* gelykende: maar de onbeschaaftheit van dien Landaart al te min in diepsels van verhevene Taferelen ervaaren, heeft den inslag van hun Weefzel dan te grof en dan weder te fyn aangelegt, om 'er een volkomen goed werk uit op te maaken; blykende daar uit: vermits zich nu en dan zaaken opdoen, die een omzwachtelde waarheit te kennen geeven, allenks door de insgeslopene belangen der Bestierders van 's Volks Godsdienst ingevoert, en zodanig verduistert, dat 'er byna weinig of niets is overgebleeven, waar uit men de oprechte Waarheit van den alouden Joodschen en Christelyken Godsdienst duisterlyk erkennen kan, zoo als die vermoedelyk van aloude tyden af onder hen is bekent geweest.

't Is dan den Priesteren deezer Afgodische Volkeren waarschynlyk te wyten, dat ze het Voorbeeldt hebben opgevolgt, daar Jacob zynen Vader met pelslappen ophult om 't water van Ezaus Zegening naar zynen molen te leiden: vermits 'er voor hen een belang uit gebooren wierd, waar door hunne bedriegery niet alleen voor echte waarheit aangenomen: maar ook

in zodanig een achting is geraakt, dat al hun bedryf voor Hooggeachte Orakelen worde aangezien.

Naardien dit derde Deel deezes Werks alles genoeg ontzwachtelen zal, zullen we den Lezer vooraf een korte Schets van den Inhoudt voor oogen stellen; hier in bestaande: dat het eerste Stuk de Verhandeling van de Hedendaagsche Tempeldiensten, Plechtigheden en Gewoontens der Amerikaansche Heidenen behelst, en in twee Afdeelingen bestaat, waarvan de voorrang deezer Verhandelingen heeft, die van de Overeenkomst der Plechtigheden en Gewoontens der Amerikanen met die van andere Aloude en Hedendaagsche Volkeren vergeleeken. De tweede daar op volgende Afdeeling, haar begin met de Noorderdeelen van Amerika neemende, behelst de Godsdienstplichten en Zeden der Volkeren van *Hudzons-Baay*, de Bewooners langs den Oever van *Missisipi*, de *Canadeezen*, die van *Terreneuf*, de *Iroquoizen*; insgelyks die van *Cibola*, *Nieuw-Albion*, *Nieuw-Mexico* en *California*; vervolgens die der *Virginianen* en *Floridanen*; als ook de Bewooners der *Caribische Eilanden* of *Caribanen*; die van *Hispaniola*; nevens een omstandig bericht van de *Mexikanen* en hunne aangrenzende Volkeren; waarop die der Bewooners van *Campechie*, *Jucatan*, *Tabasco*, *Cozumel*, *Nicaragua*, *Dariën*, *Panama*, *Nieuw-Granada*, *Cumana*, *Cubagua*, *Caribana* en *Nieuw-Andaluzie* volgen; insgelyks die langs de Rivier de *Oronoco* woonen, die van *Guiana*, en de Bewooners van de Riviere der *Amazonen*, het binnenste Deel van 't Zuidelyke Amerika, de *Brazilianen*, de Volkeren van *La Plata* en Zuidelyker afgelegene Natiën; vervolgens een omstandig verhaal van die der *Peruanen*, hunne *Yncas* enz.

Het tweede Stuk zal den Lezer in eenige Verhandelingen de Godsdienst-Plechtigheden, Tempel- of Pagodendienst, insgelyks de Zeden en Gewoontens der Oostindiaansche Volkeren ontvouwen; waarvan de eerste in haare eerste Afdeeling behelst, deeze hunnen

Godsdienst enz. met die der Jooden en andere Volkeren, voornamentlyk van die der Aloudheit vergeleeken: door een Naamloozen Schryver beschreeven, hier verkort, en met byvoeging van eenige Aanmerkingen opgeheldert. De tweede Afdeeling in een Historische Redeneering bestaande, zal den Lezer een volkomen bericht van der *Benjanen* Godsdienst geeven, oorspronkelyk door den Heer *Lord* in 't Engelsch beschreeven. De tweede Verhandeling in twee Afdeelingen vervat, bestaat de eerste in een Redenvoering over de Zeden en den Godsdienst der *Braminen*, voornamentlyk die de Kust van *Coromandel* bewoonen, uit hunnen *Vedam* of hun Wetboek en hunne andere Godsdienstige en Zedekundige Schriften getrokken; bestaande in een verkorte Beschryving eertyds door den Heer *Abraham Roger*, zich eenige Jaaren in Indiën onthouden hebbende, beschreeven. De tweede Afdeeling geeft mede een naaukeurig bericht van der *Braminen* Leerregels en Godsdienstoeffening. Hier op volgt een derde Verhandeling over der Oost-Indianen Goden en Godheden, eertyds uit het Portugeesch in 't Fransch overgezet; waarop wederom een fraaijen Brief van *P. Bouchet* aan den Oud-Bisschop van *Avranches* volgt, waarin hy tracht te bewyzen, dat de Hedendaagsche Indianen de oorsprong van hunnen Godsdienst den Jooden en Christenen verschuldigt zyn. Na deeze Verhandelingen volgt alsdan een Byvoegzel, uit de voornaamste en geloofbaarste berichten t'zamengestelt; waarin naaukeuriglyk de Plechtigheden der Indianen van *Coromandel* verklaart en met de voorafgaande Verhandelingen vergeleeken worden.

Dus vind gy, waarde Lezer, alhier in 't kort den geheelen Inhoudt van 't derde Deel deezes Werks vervat, 't welk wy ten einde gebragt hebbende, ons heeft doen leeren, dat de tydt zynen tret gaat, en alle begonnen dingen een einde neemen; waar by wy 't gezegde van een zeker Dichter voegen:

Dimidium facti qui bene caepit habet.

Dat is:

De helft des Arbeids is verwonnen,

Voor een die pryslyk heeft begonnen.

Eer wy nochtans deeze Voorrede sluiten, moeten we hier nevens berichten, dat 'er in de drie noch te volgen Deelen, in 't Fransch eenige verandering in de schikking is gemaakt, en die wy genootzaakt zyn te volgen; hier in bestaande, dat men, volgens de uitgegeeven Voorwaarde van Inschryving van meening ware geweest, in 't zesde Deel de Heidensche Plechtigheden en Tempelgebaerden der Oostindianen te vervolgen, nu bevinde dat deeze Stoffe in 't vierde Deel, daar die ook beter zal voegen, volkomen afgehandelt worden zal; waarna die der Tartaren, Chineezen, Japoneezen en andere Asiaansche Eilanders volgen zullen; Insgelyks de Afrikanen en Afgelegen Noordere Gewesten van Europe: en hier mede zal het vierde Deel beslooten worden; met byvoeging echter van een naaukeurige Bladwyzer der voornaamste zaaken zoo van dit derde, als ook het vierde Deel, naardien deeze Stoffe der Afgodische Volkeren te beter aaneenschakelende zy, om alles ter keure van den Lezer na te slaan, waartoe zyne weetlust hem strekken mogt.

Nu staan dan noch het vyfde en zesde Deel met de noch resteerende Stoffe der Plechtigheden van het Mahometaansch Asië, en de overige Deelen van Europe te volgen; welke gemelde drie laatste Deelen de Bekostigers deezes Werks voor hun eigen reekening, en niet by Inschryving, gelyk de drie eerste Deelen, zullen drukken, en die aan de Inteekenaars van de voornoemde eerste Deelen ten spoedigste meede leveren; en om het Werk noch meerder luister te geeven, heb-

ben zy door den Kunstgraveerder B. Picard een uitmuntende Tytel plaat laaten Tekenen en in 't Koper brengen, die den Inteekenaars by 't Werk vereert word, om voor 't eerste Deel tot een Tytel te dienen. Gebruik dan, waarde Lezer, deezen reeds afgehandelden arbeidt ten goede; en vaar wel; midlerwyl zullen wy ons bevlytigen, indien de Hemel ons gezondheit en leven verleene, om de overige Deelen met geen minder yver te voltrekken.

F.M. la Care sculp. 1723.

Historische verhandeling Over de hedendaagsche godtsdienst-plichten En gewoontens Der afgodische volkeren Van America.
Eerste Afdeeling. Behelzende de Overeenkomst hunner Zeden en Gewoonten met die van andere Aloude en Hedendaagsche Volkeren.

I. Hoofdtstuk.
Van den Oorsprong *der* Amerikanen.

[+] **S**choon de Aloudheit in eenige zaaken, die van deezen tydt overtroffen heeft, kan zy zig echter niet beroemen, dat ze in 't stuk van de Zeevaart boven ons heeft uitgemunt; dit kan niemant, die maar de minste kennis van Oudheden heeft, tegenspreeken. Het is wel waar dat de alouden in de Indiën Koophandel gedree-

[+]Hoe de aloude Zeebevaarders niet dan een onvolkoomen kennis van de Zeevaart hebben gehad;

ven hebben; dat zy de Kaap de Goede Hoop zyn voorby gezeilt; dat Yslandt hun is bekent geweest met den naam van *Thule*, dat zy tot in den Hyperborischen Oceaan of de Yszee gekoomen zyn; dat zy de Kaap *Tabin* verre aan geene zyde de Rivier *Oby* ontdekt hebben: maar dit alles kan niet in vergelyking gestelt worden met de ontdekkingen der hedendaagsche Volkeren. En schoon zelfs de eersten al een grooter kennisse hier van hadden gehad dan men hun gewoonlyk toeschryft, zouden zy echter in geen staat zyn geweest, om zig daar van ten nutte te konnen bedienen, aangezien de traagheit en gebrekkelykheit hunner Scheepsvaart, 't welk elk een moet toestaan; hunne weinige kennis van de Winden, en het vooroordeel, dat by hen huisveste, aangaande de *Zona torrida* of verzengde Lugtstreek, die zy geloofden onbewoondt te zyn; zonder noch te spreeken van hunne naaubepaalde[+] wetenschap der *Astronomie* of Starrekunde. Dit alles is een klaar bewys, dat zy niet in staat waren, om lange onderneemingen op Zee te doen, en bygevolg ook geen kennis, als by geval konden bekoomen, van de Landen, die zo verre afgelegen als Amerika waren. Het is onnoodig alhier te herhaalen, 't geen over deeze stoffe reeds is gezegd, of ons uit te breiden over een onderwerp, 't welk ons te verre zoude afleiden, indien wy het zelve zouden willen opvolgen; maar het zal genoeg zyn te zeggen, dat wy geene de minste schyn zien, dat de alouden eene geregelde verstandhouding hebben gehad met de Bewooners van het vaste Landt, 't welk wy de Nieuwe Waereldt noemen; of dat zy ooit het voorneemen gehadt hebben van eenige Volkplantingen derwaarts te zenden. Derhalven konnen de voorzeggingen van Seneka den Treurspeldichter, noch het geen men by[+] AElianus, Plato en anderen, aangaande de onbekende Landen leest, niet anders aangemerkt worden als bloote gissingen, of uitwerksels hunner inbeelding. Doch op wat wyze Amerika is bevolkt geworden, of wanneer; of hoe dit Waereldsdeel zyne voorige gesteldheden heeft verlooren, en eene verstandhouding verzuimt, die van de Ouders op de Kinderen by overlevering geduurzaam konde gebleeven hebben; zulks is ons onbekent. Wy zullen hier omtrent eenige Aanmerkingen ter nederstellen, die voornaamentlyk op den oorsprong der Amerikanen zien zullen: waarna wy zullen overgaan tot eenige andere, raakende de overeenkomst der gewoonte van deeze Volkeren met die van ons Waereldsdeel.

[+]Waar door zy verhindert wierden nieuwe ontdekkingen te doen.

[+]Onzekerheit wanneer Amerika het aller eerst zoude bevolkt zyn geweest.

Purchas, is in zyne *Verzameling der Reizen*,[+] van gedachten, dat Amerika eerst zedert weinige eeuwen is bewoondt geworden, en grondt zich daar op, dat dit vaste Landt in den tydt, wanneer het eerst ontdekt wierdt, zoo volkryk niet was, als het behoorde te zyn geweest, indien het zelve van Abrahams tyde, of zelfs maar van Christus Geboorte af, was bevolkt geworden. Indien het waar is, dat dit vaste Landt al van de eerste tyden der waereldt af waare bewoondt geweest, hoe komt het dan, vraagt hy, dat 'er in 't midden van Amerika zoo veele leedige plaatsen gevonden worden? en waarom zouden deeze Landen, anderzins zoo schoon, vruchtbaar en vermaaklyk, geen meer Volkplantingen ontfangen hebben, daar zy zulks in der daadt oneindig meer waardig waren, dan de Noordlyke gedeelten van Europe en Azië? De Mexikanen, die zich het oudste Volk van Amerika beroemen te zyn, en zeggen, dat zy zelfs Volkplantingen naar Chili en Peru gezonden hebben, konnen geen meer Oudheit bereekenen dan van tien Eeuwen. Maar alle deeze redenen zyn niet overtuigende genoeg I. Alzoo het wel[+] zyn kan, dat het Menschen-eeten van de meeste deezer Volkeren, de bloedige Oorlogen die zy

[+]Welke gedachten Purchas over de eerste bevolking van Amerika heeft, aangeweezen.

[+]Redenen hier van gegeeven, en bedenkingen des aangaande daar over gemaakt.

malkander gestadig aan deeden, als mede hunne[(a)] Offerhanden van menschen, sedert zoo langen tydt, niet weinig oorzaak van de weinige bevolking in deeze nieuwe Waereldt zyn geweest. II En schoon het waar is, dat de Historie van Mexico en Peru, twee der voornaamste Koninkryken van Amerika, zich niet zeer verre uitstrekt; zulks is geen genoegzaam bewys, dat deeze twee Landen geduurende den tydt van vier of vyf duizend jaaren woest en onbewoont zouden gebleeven zyn: en zoude men niet veel eer mogen gelooven, dat de wreedheit der eerste Bewooners, de laatsten heeft belet zorge te draagen, dat aan de Nakomelingen de Historie van hunnen oorspronk wierde medegedeelt? De Kronyken van het grootste gedeelte der Europische Volkeren gaan niet verder dan tot den tydt der Romeinsche Republyk, en de vermaarde *Odin*, Wetgeever der Noordlyke Landen, kan bezwaarlyk twee duizend jaaren der Oudheit rekenen. Rome en Griekenlandt gaan wat verder, doch konnen echter naaulyks meer dan duizend jaaren als andere Volkeren van Europe tellen; want anders vindt men om-

(a) In 't jaar toen de Spanjaarden te Mexico aan quamen, hadt men 'er over de dertig duizend zielen den Afgoden opgeofferd.

trent vroeger tyden by hen niet dan verdichtzelen en dwaalingen. Om kort te gaan, geen Natie der Waereldt, uitgezondert de Jooden en Chineezen, kan zich beroemen op eene verzeekerde Historie van vier duizend jaaren; en noch is men genoodzaakt den Chineezen oneindig veel geschiedenissen en andere zaaken toe te staan, die men hen niet kan tegenspreeken, by gebrek van eene genoegzaame kennis hunner Historiën, en voortgang hunner Weetenschappen.

Aan de andere zyde zal men bezwaarlyk konnen gelooven, dat de Volkplantingen der Volkeren in Amerika geen werk van veele eeuwen geweest zy; wanneer men aanmerkt, dat de Spanjaarden, ten tyde hunner eerste ontdekkingen, de Eilanden van Amerika al immers zoo bevolkt gevonden hebben dan het vaste Landt; en ook zoo men acht geeft op die groote verscheidenheit van spraaken, die 'er de Reizigers hebben opgemerkt, welke zekerlyk in den tydt van zeven of agthonderd jaaren zich zoo verre niet kan uitgebreid hebben. Die geenen die den voortgang der leevendige Taalen, of die by een gansche Natie gesprooken worden, hebben waargenoomen, weeten wel, dat het Fransch, Italiaansch, Engelsch, en eenige andere ontleende taalen van 't Latyn, aloud Saxisch, of Hoogduitsch, eerst sedert agt of tien eeuwen opgerecht zynde, tot noch toe de gewisse kenteekenen van haaren oorsprong behouden hebben; 't welk ook een krachtig bewys is van de Oudheit der Amerikaansche Taalen, welkers verscheidenheit mogelyk ook wel de vrucht van de eerste verwarring der Taalen is geweest.

[+]Hoe waarschynlyk de eerste bevolkers van Amerika te Lande overgekomen zyn.

[+] Zeer waarschynlyk is 't, dat de eerste Volkplantingen van Amerika te Lande derwaarts gedaan zyn, en zoo 'er al mogten van Overzee zyn aangelandt, is zulks meer by geval dan voorbedachtelyk geschied. Mogelyk zyn eenige Matroozen van Foenicië of Karthago,[(a)] door storm alhier aan Landt geworpen, genoodzaakt geweest zich 'er neder te zetten, en dat zy vervolgens hunne taal, en de weinige kennis, die zy van de Konsten en Weetenschappen hunnes Landts hadden, vergeeten hebben; 't welk des te ligter te gelooven is, om dat de Zeevaarende Lieden van oudts af zeer onweetende en byna woeste menschen zyn geweest. De Peruanen behielden voor deezen noch eenige tekenen deezer gedwongen Zeevaart: De eerste Spaansche Schryvers, die de overblyfselen hunner Historie verzameld hebben, gewagen van eenige menschen van andere Zeekusten

(a) Veele Geleerden zyn van gevoelen geweest, dat Amerika door de Foeniciers en Kartaginenzen is bevolkt geworden, besluitende het zelve uit de verscheidene groote Scheepsvaarten deezer Volkeren, die zeer aanzienlyke Vlooten uitrustten, en steevenden aan geene zyde het Naauw van Gibraltar, de *Kanarische* Eilanden, en die van *Cabo Verde*, by de Ouden, zo men gelooft, met den naam van *Gorgades* bekent. Wel is waar dat de Eilanden van *Cabo Verde* het naast aan Amerika leggen, maar dat onderstelt niet, dat de Foeniciers de Oevers van Amerika bezocht hebben. En wat de togten deezer Foeniciers tot aan geene zyde der *Gorgades* betreft, die konden zich zoo wel naar 't Zuiden hebben uitgestrekt, als naar 't Westen. In zulken gevalle zoude men de onbekende Landen door de Foeniciers, zoo de Ouden willen, ontdekt, moeten zoeken in de Zuidelyke gedeeltens van Afrika. Aan de andere zyde, indien het waar is dat de Vooreilanden, de *Antilles* geheeten, hun met den naam van *Hesperides* bekent zyn geweest, en dat de vaart van de *Gorgades* naar de *Hesperides*, die tans in 25 of 30 dagen geschiedt, door hen in 40 dagen volbragt wierdt, (waarlyk een korte tydt naar maate van hunne weinige ervarenheit) zoo kan men niet zien, dat het iemant anders dan de Kartaginensen alleen geleegen was, zodanige reizen te onderneemen. De gelegenheit van hun Landt en hunne bequaamheit tot den Koophandel kan hun hebben aangespoort, om deeze wyduitgestrekte Oceaan tusschen Afrika en de Nieuwe Waereldt te bevaaren, na alvoorens eene welgeregelde verstandhouding te hebben vastgestelt, tusschen Kadix, en de *Cassiterites*, of de Eilanden hedendaags d'*Azores* genaamt. Zoo dit alles waarheit was, konde het wel zyn, dat de Kartaginensen en de andere Foeniciers in Afrika en Spanje woonachtig, naar de *Azores*, *Antilles*, en zelfs naar 't vaste Landt van Amerika eenig Volk hebben overgevoert, om aldaar te woonen. Ook is het zoo vreemt niet dat deeze Zeebouwers na eenige hondert mylen verre, van de Afrikaansche Kusten tot aan de Golf van Meriço, gekruist te hebben, mede een togt naar den Oever van 't vaste Landt zouden hebben ondernomen.

gekomen, die vervolgens het Landt overmeesterden. De Overlevering deedt hen voor Reuzen te boekstellen, menschen die hun ongemeen en zeldzaam van af komst voorquamen; en misschien waren het wel in der daadt Reuzen, alzoo men verzeekert, dat men schrikkelyke groote Geraamtens aan den kant van *Puerto Vieio*, en in het Dal van *Tumbez* heeft opgegraaven. Een zeeker Geleerde, door deeze ontdekking bekoort, zoude deeze Reuzen een overblyfsel der kinderen *Anacs*, waar van in het V^{de}. Boek Moses gesprooken wordt, noemen, en vervolgens daar uit voor weer en windt staande houden, dat de arme Kanaäniten door *Josua* verdreeven, naar Peru zouden gevlugt zyn. Maar om met ernst te spreeken: De Sloepen, *Praauwen*, en *Canoos*, alle kleine en zwakke vaartuigen deezer Volkeren, zyn naaulyks bequaam om een togt van eenige mylen uit te staan; geene Azianen, Afrikanen of Europeanen hebben het ooit gewaagt eene lange Zeereis met diergelyke vaartuigen te doen: en dewyl het niet blykt, dat by de Westindianen ooit een ander soort van vaartuigen is bekend ge-

weest, zoo is 't licht te vermoeden, dat wanneer eens eenige ongelukkigen door storm en onweder, op een woeste kust der Nieuwe Waereldt wierden geworpen, zy wel haast genoodzaakt zyn geworden, hunne voorige levenswys te vergeeten; en deeze schade door de voortteeling van hun geslacht in die Landen te herstellen, daar het geval hen tegens dank gevoerd hadt.

+ Met meer grondt is 't, dat deeze eerste Volkplantingen der Nieuwe Waereldt gezegt worden te Landt geschied te zyn; wordende daar door de zwaarigheden, die men konde tegenwerpen, aangaande de overkomst der wilde dieren, weggenoomen. Nochtans kan men niet zeggen, wanneer deeze overgang zoude zyn geschied, en mogelyk is dezelve al zoo oudt als de Zundvloedt, waar van de Peruanen[(a)] eenige kennis schynen behouden te hebben; zynde dit het eenigste staaltje, dat by hen van de geschiedenis der eerste Oudheit overgebleeven zy; want de Peruaansche Jaarboeken bevatten naaulyks de Geschiedenissen van vierhondert jaaren. Maar wat zyn dit voor Jaarboeken? Deeze zogenaamde Jaarboeken, zyn de *Guappas* of *Quippos*, een zeker soort van koorden met knoopen, om de tydgevallen te beteekenen, waar van wy in 't vervolg spreeken zullen: Doch eer wy ons verder over den oorsprong der Amerikanen uitlaaten zal het gevoeglyk zyn, eens te onderzoeken of die gewaande overeenkomst, welke men vindt tusschen de zeden en gewoonten der Amerikanen en die der Foeniciers, met reden het gevoelen kan onderschraagen, dat de eerste van de laatste afkomstig zouden zyn.

+Waar door als dan eenige tegen geworpen zwaarigheden worden opgelost, en de waarschynlykheit overwoogen.

Wy willen hier niet spreeken van de overeenkomst die men gevonden heeft, in de gewoonte van in hutten te woonen, en van woonplaats te veranderen: hierin komen mede de Amerikanen met de *Nomaden*, Scenitische Arabiers, Schythen enz: als met de Foenciers overeen. Ook kan de vergelyking diemen van de Afgodery deezer Volkeren maaken kan, mede geschieden met die der andere Volkeren onzer Waereldt. Doch het zoude een merkwaerdiger overeenkomst zyn, indien men dezelve konde waarmaaken. Die der taalen is 't; zonder hier geene Lettergeleerdheit, die de Woord-Onderzoekers in overvloed opdissen, te berde te brengen, zoo zullen we alleenlyk zeggen, dat een dozyn woorden, wier klank en betekenis dezelfde zyn in de Taal van twee afgelegene Volkeren, niet genoeg is om te bewyzen dat dezelven uit eenen stam gesprooten zyn: maar echter indien het waar is, dat de Kartaginensen na de ontdekking der *Hesperides*, het vaste Landt van Amerika opgedaan hebben, zoo kon het wel zyn, dat zy 'er met een gedeelte van hun Volk mede hunne Taal gelaaten hadden, die byna onder de Taalen der Amerikanen, een dozyn woorden uitgezonderd, versmolten konnen zyn. Tot ondersteuning van deeze stelling, zeggen wy: schoon wy ten vollen overtuigt zyn, dat de Bevolkingen van Amerika te Lande zyn geschied, en dat 'er Afrikaansche Foeniciers zeer weinig deel aan hebben gehad. I. zeker is 't dat de Taale der Foeniciers zodanig in Afrika verdorven is, dat dezelve een brabbeltaal wierdt, gemengt met de Lybische, en andere Taalen der nabuurige Volkeren. II. Deeze taal, dus verbasterdt, in Amerika overgebragt, door een klein getal volks[(b)] dat zich aldaar ter neder zette, is ongetwyffeldt wel haast gansch verlooren geraakt, met slechts eenige kleine overblyfselen van de zelve na te laaten. Men zal dit ligt voor beuzeltaal aanneemen, maar de zaak is echter niet

(a) Zy zyn van gevoelen, dat zes persoonen van den algemeenen Zondvloet zyn ontkoomen, en dat deeze het gansche Menschdom weder hebben hersteld; dat *Mangocapac* eerste *Incas* van een deezer zes persoonen afkomstig geweest zy, enz.

(b) *Emanuel de Moraes* wil, dat de schoonheit van 't Klimaat, veele Karthaginenzen in Amerika getrokken hebbende, die Republyk vreezende van haare Inwooners ontbloot te worden, genoodzaakt wierdt, deeze Reizen op doodstraf te verbieden. Waarna de verlaatene Volkplantingen woest en de Huisgezinnen gescheiden en verstrooid wierden. De Taal wierdt verdorven, men versierde nieuwe woorden, en allenks maakte men een gebroken Taal, die nog Punisch noch Amerikaansch kon genoemt worden.

onmoogelyk. En zal ook een Geleerde durven zeggen dat de Taalen der naastgelegene Landen van Afrika niet vermengd zouden zyn met eenige verdorvene Punische, Lybische, of zelfs Kantabrische woorden; en wie kan zich beroemen van den Aart en Oorspronkelykheit deezer Amerikaansche Taalen in den grondt genoeg onderzocht te hebben, om vervolgens te oordeelen dat men in dezelve geene overblyfselen der landspraake van Afrika, en andere plaatsen door de Karthaginensen in Spanje bezeten, vindt? Men zoude dit vermoeden veel verder konnen trekken, indien de Taale der Antilles met de onderbrenging van de Inwooners deezer Eilanden, door de Spanjaarden niet waare te gronde gegaan.

Eenige Schryveren zyn van gevoelen dat de[+] Amerikanen hunnen Oorsprong verschuldigt zyn aan de verstrooying der tien Stammen Israëls, waarvan wy eenig gewag in de Be-

[+]Hoe eenige van gedachten zyn geweest dat de verloorne tien stammen Israëls derwaarts zich zouden begeeven hebben.

schryving van de Kerkzeden der Jooden maaken Het is wel waar dat men eenige tekenen van 't Joodendom in *Jucatan*, en langs de kusten der Zuid-zee gevonden heeft, als by voorbeeldt: een soort van Besnydenis, die echter wel de noodzaakelykheit tot oorzaak kan hebben, zonder dat men dezelve in het Joodendom behoeft te zoeken.(a) *Emanuel de Moraes*, een Portugees, langen tydt in Amerika gereist hebbende, heeft getracht te bewyzen, dat de Jooden en de Karthaginensen de eerste Voorvaderen der Amerikanen zyn geweest. Wy hebben zoo even het gevoelen van deezen Schryver aangaande den Overtogt der Karthaginensen aangemerkt. Zie hier wat hy bybrengt, om dien der Jooden naar Brazil te bewyzen. De Brazilianen, zegt hy, trouwen nooit als in hun eigen geslacht, gelyk de Jooden insgelyks deeden, en elk in zynen Stam. Wederzyds noemen zy hunne Oomen Vaders, en hunne Moeien Moeders, hunne Neeven Broeders enz: Beide brengen zy een maandt lang in den zwaaren rouw door, draagende tabberden die hen tot op de hielen hangen. Alle deeze overeenkomsten, waarvan eenige gansch gedwongen, en andere geheel valsch zyn, komen ons van weinig belang voor; en wy laaten 'er den Lezer van oordeelen.

+Grotius gedachten over Amerikâs bevolking aangemerkt, en hoe hy de zelve uit het Noorden afleiden wil.

+ De Groote *Grotius*(b) wil, dat de Amerikanen van Panama uit Noorwegen oorspronkelyk zyn. Deeze Noorwegers gingen eerst naar Yslandt over, van daar quamen ze in Groenlandt door Frischlandt; van Groenlandt verspreidden zy zich in Estoti-Landt, 't welk een gedeelte des 't vaste Landts van 't Noordlyke Amerika uitmaakt, en van daar zonden zy Volkplantingen naar de Landt-engte van Panama. Men moet toestaan, dat het een bewyzelyke zaak schynt te zyn dat de Volkeren van Panama en Mexico uit het Noorden afkomstig zyn: namelyk door de Overlevering der Mexikanen, die eertyds aan de Spanjaarden verklaarden dat hunne Voorouderen uit het Noorden gekoomen waren. Wat Estotilandt aangaat, men zegt dat aldaar een Stadt is, *Norumbegen* genoemt, die in haare benaaming noch eenige teekenen van den doortogt der Noorwegers behouden heeft; doch 't geen dit zeggen vernietigt, is, dat 'er niet de minste blyk van een Stadt in de Noordlyke deelen van Amerika gevonden wordt; en als men die geenen daar van uitzondert die in Steden door de Europeers gebouwt, woonen, zo hebben de Inboorlingen des Landts aldaar maar eenige Dorpen van een zeker getal haartsteden; 't welk verders *Zeni* de eerste ontdekker van Frischlandt en Estotilandt van deeze ontdekkingen verhaalt, schynt een Roman niet min fabelachtig als de *Ontdekking van het Zuidlandt* door *Sadeur* beschreeven. De *Laat*, in zyne Verhandeling+ van den Oorsprong der Amerikanen, schynt ons de Redenen, die *Grotius* om te bewyzen bybrengt, dat de Volkeren van *Mexico* en *Panama* uit Noorwegen oorspronkelyk zyn, zeer wel wederlegt te hebben.

+'t welk door de Laat wedersproken word.

+Hoe hy de Zuidelyke Bevolking van Chinameent ontsprooten te zyn.

Wat nu de Peruanen, en andere Volkeren+ van het Zuidlyke Amerika betreft, *Grotius* meent te konnen bewyzen dat dezelve uit China oorspronkelyk zyn. Het levendig en doordringend vernuft van den een en anderen, hunner beider Afgodendienst ten aanzien van de Zon, de Zinnebeeldelyke letteren deezer twee Volkeren, en voornaamelyk de reis van *Mancocapac*, die van *Overzee* quam om *Peru* te bevolken, en de Wetgeever van deszelfs Inwooners wierdt; alle deeze bewyzen hebben deezen Grooten Man bequaam gescheenen om zyn gevoelen te beweeren.

+Insgelyks door de Laat beantwoordt.

De *Laat* antwoordt hier op, dat de+ Peruanen nooit by de bequaamheit der Chineezen iet hebben konnen haalen, en dat men in Peru op verre na zodanige schoone werken niet als in China vindt: maar men kon hem hier op wel tegenwerpen, dat 'er niet uit volgt, dat de Peruanen van de Chineezen niet

(a) Door *Purchas* aangehaalt.

(b) Bygebragt door *Montanus*, Schryver van de bekende Nederlandsche beschryving van Amerika.

ontsprooten zyn; De Peruanen zouden immers het eerste Volk niet zyn geweest, dat van zyn geslacht ontaardt is. Hy voegt 'er by dat zy voor de aankomst der Spanjaarden geheel onkundig van het gebruik der Zeilscheepen waren, en dat het niet waarschynlyk is, dat de Peruanen geheel hun Vaderlandt en de kunst der Scheepvaart zouden vergeeten hebben; voornamelyk zoo men in acht neemt dat, ter oorzaake van de winden die gemeenlyk onder de Linie Oost waayen, het gemakkelyker is van Peru in China te komen, dan van China in Peru. De Chineesche Jonken zyn niet bequaam om zoo een ruimen Oceaan tusschen China en Peru over te vaaren, en ook was het den Chineezen beeter gelegen te Mexico Volk aan landt te zetten, als leggende veel nader by China. De aanbidding der Zon by de Peruanen komt gansch niet overeen met den Afgodendienst der Chineezen die aan dit Hemellicht gansch geene Gosdienstigheit betoonen: daar het zelve door verscheidene Volkeren van het Noordelyk Amerika wordt aan-

gebeden: waar uit waarschynlyk te vermoeden is, dat de Peruanen door de Landtengte van Panama hier heenen gekomen zyn. Het is te verwonderen dat *Grotius* dit Volk de wetenschap van schryven toeschryft; naardien de *Yncas Garcilasso* uitdrukkelyk in zyne Beschryving zegt, dat zy deeze kunst geheel ontbeerden. *Mancocapac* was ook geen Chinees: De Peruanen zeggen dat hy[(a)] gebooren is uit een Rots, die zy noch heden digt by *Cusco* toonen.

[+]Redenen waar om de Oorsprong der bevolking van Amerika zoo duister is.

[+] Men moet bekennen dat de Oorspronk der Amerikanen zeer duister is; en dezelve zoude veel klaarder zyn geweest, indien dit Volk in den beginne zoo woest niet waare geweest, of indien zy in 't vervolg geweeten hadden, van welk een hulpmiddel de Volkeren van onze Waereldt tot behoudenis hunner Historie zich bedienden. Gansch Amerika levert ons geen een Gedenkteken uit; De Inwooners leefden om zoo te zeggen, maar by den dag, zonder zich met het[+] voorledene of toekoomende te bemoeyen, en aldus leeven de Wilden noch, die in de Gewesten alwaar de Europeërs nooit toegang gehad hebben, zich onthouden. Maar laat ons ons eigen gedrag eens onderzoeken: is mede onze eigen Oorsprong wel zeer klaar? Weet men wel te recht dien der Franschen, Spanjaarden en Hoogduitschen? Is de duisterheit der eerste Bewooners van Europe wel te doorgronden? Immers neen. Het eenigste onderscheid dat 'er is, tusschen de Amerikanen en ons, is, dat het Christendom de Tydperken onzer Historiën vast gestelt, en ons genoodzaakt heeft, om zoo te spreeken, de fabelen en wonderen van 't Heidendom 't welk voorgegaan is, over te laaten aan de lettergeleerdheit der Uitleggeren. De tydt der Europische Afgodendienst is een onuitputtelyke bron van Gissingen en Verdichtselen, daar de Grieken en Romeinen, gelyk wy gezegd hebben, niet vry van zyn; dewyl men de oprechte Historie der Grieken geen verder aanvang kan doen neemen, dan van de eerste Olympiade, en die der Romeinen van de Grondlegging hunner Stadt Rome. Zie hier echter eenige vermoedens raakende den Oorspronk der Amerikanen. Het is waarschynlyk dat Amerika eenige eeuwen na de Zundvloedt alzoo bevolkt geweest is, als tegenwoordig. De oprechting van verscheidene Staten geschiedde gevolgelyk, doch naar maate dat de Huisgezinnen zich verdeelden, en dat de kinderen zelfs Vaders geworden van een talryk Nageslacht, zich genoodzaakt zagen uit het Landt, waarin zy gebooren waren, te vertrekken. Door deeze scheidingen, daar de Heerschzugt en de begeerte om Meester te zyn toen veel kon toebrengen, wierden de verscheidene Regeeringen geformeert. Ondertusschen[+] is het waarschynlyk dat Azië geene Volkplantingen uitzondt, dan nadat zy zich genoodzaakt vondt zodanige kinderen te verdryven die in staat wierden op zich zelven een gemeenschap te konnen oprechten. Deeze oprechtingen kon in den aanvang zeer gemaklyk geschieden; men begaf zich geheellyk tot den Landbouw over; men bragt zyn leven door met Vee te hoeden en aan te queeken, en door de middelen die deeze Landtbezigheden aan menschen, wier hartstogten noch nieuw waren, verschaften, is de eerste inneeming der Landen van Azië, en de zending der eerste Volkplantingen geschied. Een Herder, Hoofdt van een talryk Huisgezin, en Meester van verscheidene Kudden, die zich in Chaldea wel ter neder gezet hadt, zondt een van zyne Kinderen, of iemant anders die van hem afhing, eenige uuren verre van hem met een deel Ossen, Ezels en Kameelen af. Deeze Kudde voorttrekkende en weidende met kleine dagreizen, verwyderde allengs geheel van den eersten Eigenaar; vervolgens deezen hoop allengs grooter wordende, en de eene Kudde de andere voortbrengende, zoo wierdt deeze Herder, die te vooren maar een Gemagtigde was, in 't vervolg zelf Meester, en een Vader des Huisgezins: Deeze ontblootte zich weder van een gedeelte zyner goederen, en gaf de zelve in eigendom aan zyn Kindt dat hy weder afzenden wilde,

[+]By de duisterheit van den Oorsprong der andere Volkeren vergeleeken.

[+]Hoe waarschynlyk de Landen hebben konnen in weinig eeuwen bevolkt worden, aangemerkt.

(a) *Coreal Voiages aux Indes Occidentales Tom*: 2 Chap: 8.

of stondt die aan den eenen of anderen Gemagtigde af, die zich al verder wilde ter neder zetten. Wy verbeelden ons dat op deeze wyze in hondert jaaren tydts, Europe, Azië, en Afrika redelyk kon bevolkt worden, en in noch hondert jaaren kon insgelyks, op 't Vaste-Landt van Amerika geschieden. Laat ons eens onderstellen, dat ten tyde van de Zondvloedt[(b)] Sem, Cham,[+] en Japhet elk twaalf kinderen hebben gehad, en dat deeze twaalf kinderen alle in staat geweest zyn binnen den tydt van vyftien of achtien jaaren na de Zondvloedt te trouwen, zoo zouden dezelve binnen twaalf jaaren tydts een Nakomelingschap van vier hondert twee en dertig personen konnen

[+]en hoe de voortteeling der menschen in de bekende Waerelds Deelen sedert den Zondvloedt geschieden kon.

(b) De H: Schrift spreekt wel niet van de kinderen der drie Zoonen Noachs: maar in deeze gelegenheit geeft ons dit stilzwygen, alsmede, dewyl gezegd wordt dat zy Vrouwen gehad hebben, reden om dit vermoeden te onderstellen.

zien. Op deeze wyze konde Noach in den tydt van dertig jaaren het Hoofdt zyn geweest, van over de vyf hondert personen; en indien men aan ieder der Achterkinderen van Noach tien kinderen toestaat, zoo konnen deeze vierhondert twee en dertig personen weder in tien jaaren tydts vier duizend drie hondert en twintig kinderen voortgebragt hebben. Dit alles konde geschied zyn in den tydt van een halve eeuw: Derhalven, wanneer men voortgaat de zelve geduurig met tien te vermenigvuldigen, laatende telkens van de eene voortteeling tot de andere een tusschentydt van twintig of vyf en twintig jaaren, zoo konden Azië, Europe, en Afrika in den tydt van hondert en vyftig jaaren na den Zondvloedt bevolkt zyn geweest, met een getal van vier hondert twee en dertig millioenen menschen. Wy meenen dat zulks niet kan tegengesprooken worden, indien men slechts op den gewoonen loop der voortteeling acht geeft: het is wel waar dat men tien kinderen van elk Hoofdt des Huisgszins ondersteld, en dat 'er mogelyk geweest zyn die 'er zoo veel niet gehad hebben: doch het is ook zeker dat 'er wel onder waren, die 'er meer hadden, gelyk men noch wel in onze tyden ziet; en by aldien men acht geeft op 't geen[(a)] *Burnet* van *Tronchin* en *Calandrin* te Geneve verhaalt, waarvan de ‘eerste op zyn 75ste. jaar 115. kinderen of personen aan zyne kinderen getrouwt heeft gezien, die Vader tegen hem moesten zeggen, en de andere op zyn 47ste jaar reeds 105. persoonen tot zyne Neeven of Nichten hadt, door zyne broeders en zusters verwekt’ wanneer men, zegge ik, deeze twee voorbeelden opmerkt, zal men bevinden dat onze reekening middelmaatig genoeg genomen is, in een tydt dat de elende en zorge des levens de krachten der menschen noch niet zeer hadden doen verminderen, noch de noodzaakelykheit hadt ingevoert van zich van 't huwelyk, het gewettigde middel der voortteeling, te onthouden, uit vreeze van zyn huisgezin niet te konnen voeden: maar, genomen dat de voortteeling der menschen geduurende den tydt van hondert en vyftig jaaren zoo menigvuldig niet geweest waare, als wy onderstelt hebben; en dat dezelve maar vierhondert millioenen kon uitmaaken; of dat men zelfs van deeze vierhondert millioenen noch dertig aftrok voor den geenen die vroeg gestorven, of door een geweldige doodt, ziekten of oorlogen, die waarlyk in die tyden zoo bloedig niet waren, omgekomen zyn; zo is het immers wel mogelyk, dat van deeze driehondert en twintig millioenen volks zich eenige millioenen afgescheiden hebben, om hun fortuin in Amerika te zoeken. Wyders onderstellende, dat de voortteeling door de moeijelykheden der reize en verandering van 't lugtgewest enz. niet weinig gekrenkt is geworden, zoo zal men echter bevinden, dat tien of twaalf millioenen menschen, in den tydt van vyftig jaaren in Amerika over de veertig millioenen kinderen konnen voortgeteeld hebben. Het geene wy hier zeggen, kan voor geen vreemde stelling gehouden worden, noch men moet ons hier tegen geene zwaarigheden inbrengen, die alle op den loop van het menschelyk leven in deezen tegenwoordigen tydt gegrondt zyn. In dien tydt hadden de menschen alle die ongeregeldheden noch niet verzonnen, die, met het leven te verkorten, mede de voortteeling stremmen. Het Landleven in de eerste eeuwen, de ongevoeligheit der Amerikanen, die van de Ouders tot de Kinderen en 't laatste Nakomelingschap is overgegaan, en de gerustheit deezer Volkeren, ontdaan van alle zorgen en bekommernissen, die ons verteeren, waren niet bequaam om de gezondheit der menschen te krenken, en hen voor den tydt te doen gryzen. Wy willen ons in deeze stoffe, die al te wydloopig worden zoude, niet verder inlaaten. Het zal genoeg zyn de mogelykheit, en zelfs de waarschynlykheit aangetoont te hebben, dat dit gedeelte der Waereldt omtrent hondert en veertig jaaren na den Zondvloedt, en eenige jaaren na de verwarring der spraken is begonnen bevolkt te worden.

(a) *Voyage d'Italie & Suisse* pag: 397. Edit: 1718.

Deeze Volkplantingen geschiedden van 't[+] Noorden van Azië naar Amerika door Tartarye. Dit gevoelen wordt door verscheidene redenen ondersteunt. I. Men leest by *Hennepin*[(b)] 'dat hy zich bevindende onder de *Issatis* en de *Naduëssanen*, aldaar vier Amerikanen in gezantschap by deeze Volkeren aanquamen. Zy hadden een togt van meer dan vyfhondert mylen uit het westen, afgelegt, en hadden vier maaneschynen gereist. Zy zeiden ook, (vervolgt die Schryver), dat hun Landt in 't Westen lag, en dat wy Oostwaart van hun lagen; dat zy geduurende dien tydt voortgetrokken waren, zonder zich op den weg op te houden als alleenlyk om te slaapen, en op de jagt hun levens onderhoud te vangen en te dooden'. Hier uit besluit *Hennepin*, dat 'er geen *straat van Anian* kan zyn, alzoo deeze Amerikanen verklaarden, 'dat zy geen groot Meir overgekomen waaren. (dus noemden zy de Zee)

[+]Hoe de Volkplanting van 't Noordelyk Asië naar Amerika geschied konde weezen, waar over geredeneert word.

(b) In zyne *nieuwe Ontdekkingen in 't Noordlyke Amerika.*

zy verzekerden wyders, dat alle de Natiën die by hen bekend waren, en ten Westen en Noordwesten de *Issatis* woonden, geen groot Meir omtrent hunne wyduitgestrekte Landen hadden, maar alleenlyk Rivieren, loopende van 't Noorden door 't midden der Landen van de Volkeren naast aan hunne grenzen woonende, aan en ter zyde van 't groote Meir, in hunne taal de Zee genoemt, enz. deeze Volkeren bewoonden ongetwyffelt het Noorde van *California*, en strekten zich mogelyk uit, tot aan de grenzen van *Oost-Tartarye*, *Japan* en het Landt van *Jesso.* Dit vermoeden komt zeer waarschynlyk voor.(a) Het Noordlyke gedeelte van *Japan* is noch onbekendt, en men weet niet of het zelve een Eilandt is, of wel eenig Vast-Landt; of het aan 't Landt van *Jesso* vast is, of door een Zee-engte daar van afgescheiden. De Japonneezen weeten 't zelfs niet, of willen 't ten minsten niet weeten; zy zeggen, dat de Volkeren die hooger op woonen, namelyk ten Noorden of Noordoosten van hun, wildt en onhandelbaar zyn: echter bekennen zy, ‘dat dit Landt zeer groot is, en dat zy 'er wel zeer verre in voortgetrokken zyn, zonder een eind daar van gevonden te hebben, of te konnen verneemen op hunne reizen, of uit de verhaalen van 't Land-Volk, hoe verre het zich uitstrekt; schoon zy verscheidene reizen met dit oogmerk hebben ondernomen, zynde door gebrek van levensmiddelen genoodzaakt geworden telkens weder te keeren, zonder deeze ontdekking te hebben konnen voltrekken’. Dit alles onderstelt, dat zy aldaar verre togten hebben gedaan, en veel meer van deeze wyduitgestrekte Landstreek weeten, dan wy, die 'er slechts maar een gedeelte van by den naam van *Jesso* kennen. Nochtans moet dit een zeer aanzienlyk en groot Landt zyn, indien 't waar is, dat het zelve aan de eene zyde aan Azië, en aan de andere zyde aan Amerika grenst; 't welk volgens M. de Lisle een tusschenwytte is van duizend of twaalfhondert mylen(b) tusschen het uitterste einde van California, en dat van Tartarye. Zie hier eene byzonderheit tot bewys, dat deeze Volkeren kennis hebben van Landen, die zich zeer verre ten Noorden, Noordoost, en Oost van Azië uitstrekken. Men leest in 't *Verhaal van de Gezantschappen der Nederlanders in Japan*, dat men hun een Landtkaart vertoonde, waar in men het Landt van *Jesso* aan *Japan* gelegen zag, 't welk zich aan de zyde der Provincie van *Occhio* uitstrekte; en de Kust van dit Landt strekte zich in 't Noordoosten naar Amerika uit. Men bespeurde in de zelve kaart geen het minste teken van de gewaande Straat van *Anian*, en by gevolg van geene gemeenschap der Noordzee met die van 't Zuiden. De Japonneezen lieten de Hollanders deeze kaart zien, om hen aan te toonen, dat het onmogelyk was ter Zee een reistogt naar Tartarye te konnen doen, gelyk zy zeiden, dat zy van voorneemen waren.

II. Alle die een naaukeurige kennis der[+] Westelyke gedeelten van Amerika hebben, zeggen, dat dezelve veel volkryker zyn dan de Oostlyke gedeelten, die naar den kant van Europe leggen; doch dit bewys alleen komt ons niet krachtig genoeg voor. Zie hier een veel krachtiger. Tartarye mag met recht genaamt worden(c) het *Queekschool aller Volkeren.*(d) Byna wordt de geheele Oude Waereldt tegenwoordig door de Noordsche Volkeren beheerscht; en deeze zyn alle oorspronkelyk uit Groot Tartarye; wiens Inwooners, gelyk de Volkeren van Amerika, van alle tyden gewoon zyn een arbeidzaam en onledig leven te leiden, en die voor 't meeste gedeelte geen vaste woonplaats houden, noch die niet goedvinden konnen zich binnen de muuren van Steden beslooten te zien. De geduurige invallen en strooperyen der Tartaren in de Landen hunner Nabuuren, en hunne hardnekkige

[+]Groot Tartarye heeft waarschynlyk tot de bevolking grootelyks geholpen, en hoe.

(a) *Lettre de M. de Lisle dans le tom.* 3. *du Recueil de Voiages au Nord. Ambassades des Hollandois au Japon. Relation du Japon dans le tom.* 3. *du Recuiel de Voiages au Nord.*
(b) *Lettre sur la Californie dans le tom.* 3. *du Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Officina Gentium.*
(d) *Huetiana p.* 130. *Amsterd.* 1723. gedrukt.

oorlogen, verschillen weinig met die der Noordlyke Amerikanen. Met een woordt gezegt, dewyl de Tartaaren van tydt tot tydt geweldig in Europe en Azië ingevallen zyn; waarom zouden zy het ook niet in Amerika hebben gedaan?

III. Behalven deeze gelykformigheit van[+] leefwyze, zoo vindt men ook veel gelykenis in hun weezen en gestalte. Hier tegen zal men zeggen, dat zy die na verloop van zoo veele eeuwen moeten verlooren hebben. Waarop wy antwoorden; dat immers de Amerikanen het weezen en de manieren der Tartaaren hunne Voorouderen konnen behouden hebben, 't welk wy bewyzen door het Volk van Lombardye, die van de oude Lombardiers of Longobarden niet

[+]Kentekenen wegens dit gevoelen aangemerkt.

veel ontaardt zyn, alzoo min als de Normandiers in Vrankryk, de Grenadiers afkomstig van de *Mooren* of Mauritanen in 't Koninkryk *Grenada* in Spanje, en de Turken gesprooten uyt Asiaansche *Mooren.* De hedendaagsche *Lombardiers* zyn in 't algemeen de sterk gebaardste mannen van Italië, in gelykheit der Oude Longobarden, die men zegt[(a)] hunne benaaming van hunne lange baarden[*] gekregen te hebben. De Gaskonjers en Languedokkers hebben de luide en sterke stem, en den trotsen zwier der Oude Gotthen hunne Voorzaaten behouden. De Spanjaarden hunne koelheit en hoogmoedigheit, welke allengs in een gesmolten, tegenwoordig de Spaansche deftigheit genaamt wordt, die zy met zich naar Napels hebben gebragt, en waar van zy een gedeelte aan de Inwooners der Nederlanden hebben overgelaaten. De *Normandiers* hebben de kleur, aart en streeken der Noordsche Volkeren daar zy uit gesprooten zyn, behouden. De *Grenadeirs*, en vooral die men[(b)] *Alpuxares* noemt, hebben de behendigheit der Mooren geërft, en schoon zy Christenen zyn, zoo onthouden zy zich echter van den wyn, gelyk de Mahometanen. De *Turken* hebben een gedeelte van hunne Scythische manier, en het uitterlyke der Tartaaren in hunne Landen ingevoert, daar ze in 't vervolg als eigen geworden zyn. Aan de andere zyde kreegen de nieuw aankomende aldaar allengs den zwier, en de manier der plaatsen daar zy zich ter neder gezet hebben, en wierden in 't vervolg zodanig met de Inwooneren gelykformig, dat het niet mogelyk was hen te onderscheiden, ten waare men 'er zeer naaukeurig op lette. De weezens der Oude Volkeren kan men noch hedendaagsch erkennen aan die hunner afkomelingen; en alle de Staatsverwisselingen van Italië, geduurende dat het bloedt zoo dikwils van zyn eersten oorsprong verbastert is, zyn niet in staat geweest, om in de hedendaagsche Italianen zodanige trekken te doen veranderen, waar door zy konnen bewyzen, dat zy linierecht of van ter zyden afkomstig en nakomelingen der Oude Volkeren van Italië zyn Kortelyk, om het gevoelen der geenen te betwisten, die de Amerikanen gelooven oorspronkelyk uyt Tartaryen te zyn, zullen wy *Frobisher* tot getuige neemen, die zegt,[(c)] dat de Volkeren, die hy in 't Noordwesten van Europe op de Kust van Amerika vondt, ‘de zelfde gedaante der Tartaaren hadden, bestaande in lange zwarte hairen, breed van aangezigt, platten neus, en geele kleur; dat deeze volkeren omzwervende zyn, gelyk de Tartaaren, en in benden verdeeldt, zonder eenige vaste woonplaats, enz.’

Men zoude ook noch verscheidene gewoontens[+] tot bewys konnen bybrengen, dat de Amerikanen oorspronkelyk uit Tartarye zyn: wy zullen 'er eenige van aanmerken. Wanneer het gebeurt, dat 'er by de Tartaaren, en by het grootste gedeelte der Volkeren van Amerika een Prins of een *Cacique* komt te sterven, zoo is de gewoonte van hun beide, met den zelven eenige zyner Huisbedienden te begraaven. Beide deeze Natiën versmaaden de rykdommen, den Koophandel en de Weetenschappen, en houden meer van jaagen, en verre togten, die zy zeer dikwils wel vier of vyfhondert mylen verre van hunne legerplaats doen. De Oude Noordsche Volkeren van Europe en Asië beschilderden zich het gansche lichaam, gelyk wy leezen in de Historie der[(d)] *Picten*, volkeren van *Scythië*; wier gewoonte van zich te beschilderen zeer overeenquam met die welke onze Reizigers in *Amerika* aangeteekendt hebben, en voornaamelyk in *Mexico* en *Florida.* De *Gotthen* beschilderden zich mede het aangezigt en het gansche lichaam met vermillioen.

[+]Overeenkomst der Gewoontens aangeweezen, en waarin die bestaat;

(a) *Paulus Diacon.* 1 *Boek zyner Historie.*
* [Of veel eer wegens hunne lange Hellebaarden, door hun in den Oorlog gebruikt.]
(b) *Zie Vairac in zyn Etat present de l'Espagne.* I *Boek.*
(c) *Recueil de Voiages au Nord. tom.* 6. *Edit. de* 1720. *p.* 48 *en* 65.
(d) - - - *Ferroque notatas,*
Perlegit exanimes Picto moriente figuras, zegt Claudianus.

Eindelyk de wyze van beoorlogen by verrassing, en in eene hinderlaage, zo zeer by de Tartaaren en by de Amerikanen in gebruik, de onverzoenlyke haatdraagendheit van beide deeze Volkeren, hunne verachting van de doodt, hunne gewoonte van de eerwaardigheit van Raadslieden te geeven aan de Oudsten des Volks, terwyl de jongsten en kloeksten ten Oorlog trekken, 't welk by verscheydene Tartarische Volkeren noch in gebruik is, en ook langen tydt by de Gotthen, en andere Natiën de gewoonte is geweest, uit het Noorden van Europe en uyt Asië gekomen; gelyk zulks ten allen tyde by de Amerikaansche Volkeren waargenomen wordt; de wreeden aart der eenen zoo wel als der anderen in 't drinken van 't bloedt hunner vyanden; de orde en voorrang der ouden voor de jongen zoo in den Krygsdienst als

in de Raadsvergaderingen; de onverduldigen aart van alle deeze Volkeren: alles schynt den Oorsprong, die wy den Amerikanen gegeeven hebben te bevestigen: maar des niettegenstaande willen wy de redenen hier ter neder gesteldt, voor geene klaare bewyzen doen doorgaan, en derhalven ook gaerne het onderzoek, en de wederlegging van dien aan de Oordeelaars overlaaten.

Eer wy dit Hoofdtstuk eindigen, zullen[+] wy hier twee of drie Woord-oorspronkelykheden byvoegen, die[(a)] *van der Myl* bedacht heeft, om te bewyzen dat de Oude Tartarische Taal weinig van de Duytsche verschild, en dat zy zelfs in eenige woorden op de Grenzen van Tartarye en van Amerika noch in weezen is. *Tenduc*, 't welk de uitterste Provincie van Tartarye naar den kant van Amerika is, beteekent, zegt hy, *t'ende den Hoek*; *Anian*, de naam van een ander Koninkryk van Tartarye naast Calefornia gelegen, beteekent *Aangang.* Niet verre van *Anian* vindt men een wyd uitgestrekt Landschap, 't welk men den naam van *Bergo* gegeeven heeft, naar het Nederduytsch woordt, *bergen*, *verbergen*: gemelde *van der Myl* vindt hier in gelukkig een zeer merkwaardig staaltje eener geschiedenis; namelyk, dat de *Scythen*, na dat zy hun Vaderlandt hadden verlaaten, zich vluchtende in dit Landschap van *Bergo*, *Bergen*[+] of *Verbergen* ter neer geslagen hebben. Deeze Woord-oorspronkelykheden stellen wy by die van den *Heere Mesnage*, die de Fransche woorden *Laquais*, en *Tirelarigot* van *Verna* en *Fistula* afleidt. *Goropius Becanus*, insgelyks van deeze Woord-oorspronkelyke dolligheit bezeeten, heeft al langen tydt te vooren de Hebreeusche Taal, en de naamen der Oude Patriarchen van zyn Nederduytsch willen afleiden *Adam*, *Methusalem* en meer andere hadden in hunne naamen zeer klaare blyken en tekenen van hunnen Oorspronk, als *Adam* van *Haatdan*, en *Methusalem* van *maak u zalig.* Wy konnen den geenen die zich dus op de Woord-oorspronkelykheit toeleggen, niet beter vergelyken dan by zodanige, die zich bemoeijen met *Anagrammaas* of *Letterkeeringen* te maaken; en men mag den een zoo wel als den anderen de woorden van *Colletet* toe-eigenen, en zeggen.

[+]Als mede die der Taalenvergeleeken,

[+]en met welk een woord oorspronkelykheit dit gaat verzelt.

Que tous ces renverseurs de noms
Ont la cervelle renversée.

Dat is:

Verkeerders van den naam,
Verkeert uw herssens staan.

By alle deeze Aanmerkingen aangaande[+] de eerste Volkplantingen, naar *Amerika* gezonden, en de oorspronk derzelver Volkeren, zullen wy noch voegen, de reyze die een zekere *Madoc* uit Wallis in Engelandt geboortig, naar de Noordlyke deelen van *Amerika* in den jaare 1170. gedaan heeft. Het Gezelschap van deezen *Madoc*, in 't vervolg door veele hunner medelandslieden uit Engelandt, verlaaten zynde, wierdt eerlang mede wel haast van een wilden aart; en behieldt alleen van deszelfs Oorsprong eenige woorden van de Wallische Taal, die *David Ingram* een Engelsch Zeebouwer in hunne spraak opgemerkt heeft, en de[(b)] aanbidding van het Kruis, welke Godtsdienstigheit door hen of door hunne nakomelingen te *Cumana*, en *Cozumel* is overgebragt. Andere gelooven dat deeze Wallische Landaart zich aan de Eylanden *d'Azores* ontscheepten. Wat nu het zeggen van het gewaande Kruis van St. Andries aanbelangt, door de eerste Spaansche Zeevaarders te *Cumana* gevonden, en 't welk, zoo men zegt, aldaar langen tydt voor de aankomst der

[+]Verscheiden meeningen wegens Amerikas bevolking, en waarin die bestaan.

(a) *Montanus Beschryving van Amerika.*
(b) Purchas vol. 1. pag 800.

Christenen in dat Landt, zoude aangebeden zyn, het zelve mag wel gesteld worden onder het getal der zeer twyffelachtige omstandigheden, of ten minsten daar niet veel staat op te maaken is. Het zelfde mag men wel zeggen van het Kruis, dat de Eilanders van *Cozumel* of *Acuzamil* aanbaden, mede voor de aankomst der Spanjaarden: maar van deeze aanbidding zullen wy in 't vervolg spreeken.

De zelfde Spanjaarden vonden ook Negers of Zwarten te *Caracas* tusschen St. *Martha* en *Cartagena.* Mogelyk zyn dezelve door stormwinden van de Kusten van Afrika op die van Amerika geworpen. Het is ook niet onmogelyk dat[(c)] eenige Indianen van de Zuidelyke deelen van Asië, en van de nabuurige Eilanden door de Landen aan de Zuidpool niet verre van Asië gelegen in Amerika zyn gekomen; en dat zy van daar eenig Volk naar *Chili*, *Paraguai*, en *Peru* hebben overgebragt. Eindelyk kan het wel weezen, dat Amerika uit de Noordlyke deelen van Europe haare Bevolkers bekoomen heeft; dat by voorbeeldt de *Lappen* en

(c) Purchas. ibid.

Samojeden over het ys of met hunne Canoos in *Groenlandt* zyn gekomen; dat van daar hunne nakomelingen zich tot in *Estotilandt* en vervolgens verder hebben uitgebreid: maar hoe het ook zy, dit werpt echter ons gevoelen niet omver; *dat de eerste Amerikanen door Tartarye in Amerika zyn gekomen.* Hier omtrent zoude een Schryver, in 't gevoelen der *Prae-Adamiten* zynde, de oplossing van alle de zwaarigheden vinden, zeggende de Amerikanen van een anderen *Adam* afkomstig te zyn. Wat deeze Volkeren nu zelfs aangaat, zy gelooven in 't algemeen voortgekomen te zyn uit een[(a)] Meir of Fontein, of zelfs van onder de aarde: vermits zy hier in zoo dom en plomp als de Oude Barbaaren van onze Waereldt zyn, die de Eikeboomen onder hunne Voorouders telden.

II. Hoofdtstuk.
Van der Amerikanen Afgodendienst, *hunne gevoelens van de* Godheit, *van 't* Paradys, *enz. en van hunne* Offerhanden.

[+] Het is geenzins ons voorneemen deeze stoffe op een Filosoofsche wyze te behandelen, dit zoude ons al te verre vervoeren, en ook zoude het aan ons voorneemen niet voldoen, 't welk alleen maar een eenvoudig Historisch Verhaal vereischt. Twee soorten van Afgodendiensten zyn 'er, beide alzoo oudt als het menschelyk Geslacht. Door de eerste wordt aan Zon, Maan en Starren toege-eigent, 't welk Godt alleen toekomt: de tweede, veel meer verscheiden dan de eerste, heeft alleen de menschen tot onderwerp. Beide hebben zy tot hunnen Grondslag de hoogmoedt en de vreeze van den mensch. Op het eerste heeft hy opgerecht (vergun ons deeze spreekwyze) alle de figuuren, alle de merkteekenen, ja alles wat hy bequaam oordeelde, om zich de Godheit gunstig en genegen te maaken; en verre van 'er zich te weinig van te verbeelden, zoo heeft hy zyne Denkbeelden van dezelve op oneindige en verscheidene wyzen vergroot. Hy heeft ook zelfs de menschelyke natuur geenzins vergeeten, die hy insgelyks gebracht heeft te veredelen, dezelve toeschryvende al het geene Adam en zyne eerste afkomelingen van de Godtheit geweeten hebben. Op het tweede heeft hy een[(b)] prachtig gebouw gemaakt, waarin hy een oneindig getal van zaaken beslooten heeft, die hy geloofde de Goden aangenaam te moeten zyn, zonder zelfs de allerminste te vergeeten. Uit dit Magazyn, voor alle Volkeren der waereldt geopend, zyn voortgekomen alle die onderhoudingen en waarnemingen, die sedert zo veele eeuwen in de waerelt in zwang gegaan hebben, en alle die vreemde gevoelens, die terstond na het openen van die Voorraadschuur niet opgehouden hebben zich te openbaaren. Hoe groot een bevalligheit nu, dat eenige derzelve door behendigheit meer dan andere hebben weeten te bekomen, zoo zynze echter alle eveneens toegesteldt, dewyl zy alle uit een en 't zelfde gewrochte zyn voortgekomen. Het is niet altoos noodig, dat de Volkeren met elkander verbintenissen maaken, of zich wederzyds openingen doen, om in Denkbeelden en Gevoelens over een te koomen: maar het zoude veel zwaarder vallen, reden te geeven van de overeenkomst, die men onder hen daar omtrent vindt, indien elk Landt een verscheide soort van menschen voortbragt. Alle deeze verscheidene Godsdienstigheden, alle deeze buiten gewoone gevoelens, zouden die Gode min onaangenaam zyn, dan het ongeloof van een Atheist? zulks is zeer twyffelachtig. De vermaarde[(c)] *Bayle* heeft

[+]Oorsprong van den Afgoden dienst, en waarvan afkomstig, aangeweezen; en met welke Denkbeelden dit ging verzelt.

(a) Purchas. ibid.
(b) De valsche Godtsdienst van 't Heidendom, enz.
(c) In zyne gedachten over de Cometen.

zich voor 't ongeloof verklaard: maar voor hem hadt *Lescarbot*, Schryver van eene Historie van Nieuw-Vrankryk gezegd, ‘dat hy meer den geenen achtte die niets aanbidden, dan die geenen die leevenlooze en gevoellooze Schepselen aanbaden; want, voegt hy 'er by, de zodanige, hoe hy ook zy, begaat geene Godslastering noch geeft de eere Godts aan geen ander; leevende waarlyk een leven, dat weinig van de beesten verschild: maar die geenen die een doode zaak aanbidden, en 'er hun vertrouwen op zetten, leeven noch veel beestachtiger. De geenen die noch geen quaade gevoelens ingezogen hebben zyn lichter te brengen tot de waare aanbidding dan de anderen; gelyk zynde aan het bloote doek eener schildery, dat in staat is om zodanige

kleur te ontfangen als men het geeven wil.' De geenen die ooit Atheisten en Afgodendienaars bekeerd hebben, konnen de rechtmaatigheit deezer gelykenis beslisten.

+Hoe de aloude Heidenen tot gedachten van minder Goden overgegaan zyn, en welk een vermogen zy hun toeschreeven.

+ De Oude Heidenen of Afgodische Volkeren hebben altoos mindere Goden gehad, die zy voor Vicarissen hielden, en Plaatshouders van een Opperste Godheit. Dit gevoelen min ongemeen dan dat der Ongoddisten is overgegaan tot de allerwoeste Afgodendienaars. De Reizigers verzekeren ons, dat de Volkeren van *Canada*, en andere van het Noordlyke Amerika, den[(a)] Duyvel vreezen, en in alles Schikgoden zelfs tot in de leevenlooze zaaken erkennen: doch evenwel[(b)] gelooven zy een Godt, 'die alle dingen geschapen heeft; schoon[+] zy zeggen, dat 'er behalven deezen Godt noch een Zoon, een Moeder, en de Zonne is, 't welk te samen vier uitmaaken; Godt, zeggen zy verders, is boven alle; de Zoon en de Zon zyn goedt: maar de Moeder deugdt niet, en eet hen op, ook is de Vader niet al te goed.' De Virginianen, die mede aan verscheidene Goden van onderscheidene hoedanigheden gelooven, onderwerpen dezelve mede aan eene Opperste Godheit. Het schynt dat de Inwooners van *Florida* de Zon voor hunne Opperste Godheit erkennen, wier Godsdienst overeenkomst met dien van verscheidene Oude Heidenen, die de Zon voor de Grootste en Machtigste aller Weezens gehouden hebben. De *Zemes* der Indianen van 't Eilandt *Hispaniola* waren onderworpen aan een eeuwig, onveranderlyk, en oneindig Weezen. Met een woordt gezegt, gemakkelyk is 't te bemerken, dat 'er in alle menschen een grondt van natuurlyke redenkaveling is, leerende hen dat zy van een Oppermagt moeten afhangen, die het menschelyk vermogen verre overtreft; en hoe verre de oeffening der allerwildste onder de Amerikaansche Afgodendienaars van dit Denkbeeldt schynt af te wyken, men ondervindt echter, dat het niet nodig is veele overtuig-redenen te gebruiken, om hen tot dien grooten grondregel te brengen.

+Welke gedachte de Amerikanen van de Godtheit hebben,

+en hoe onbeschaafdt zy in hunne Denkbeelden zyn.

De weinige kennis, die de Amerikaansche[+] Afgodendienaars van een Opperste Weezen behouden hebben legt verzoopen, om zoo te spreeken, in een oneindig getal van belagchelyke en onbeschaafde vertellingen, en sprookjes; alle natuurlyke gevolgen der valsche Denkbeelden, die zy zich van deszelfs natuur en bestaanlykheit gemaakt hebben. Men kan niet ligt iets wezentlyks bybrengen, om den Oorspronk van deeze vertellingen waar te maaken, en te bewyzen, dat de vreemde verwarring hunner Denkbeelden iets anders zy, dan de uitwerking van eene ongeregelde verbeelding, en van eene onweetenheit, die onder hen sedert

(a) 'Zy gelooven 'er in een die zy *Cudouagni* noemen, en zeggen, dat hy dikwils tot hen spreekt.... zy zeggen, dat als hy op hun toornig wordt, hen zand in de oogen werpt. *Lescarbot* De Brasilianen vreezen mede den Duivel, dien zy *Anian* noemen. Wy willen hiet niet spreeken van de verscheidene naamen, die de hedendaasche Volkeren hem geeven. Zy stellen hem byna alle nevens Godt, en bidden die beiden aan, doch vreezen noch meer den Duivel. Deeze Denkbeelden die zich de Volkeren van Amerika van Godt en van den Duivel maaken, komen byna overeen met de twee eerste beginselen der Oosterlingen, die de aloude Persianen onder de naamen van *Arimanes* en van *Oromases* erkend hebben. De dienst der schadelyke Goden, en der quaade Geesten, was by de Grieken en Romeinen op den zelven grondt gesticht.

(b) De Amerikanen van *Nieuw Jork* gelooven, dat de quaade Schikgoden de pynen des lichaams veroorzaaken. Die van 't Zuidelyke Amerika schryven de Pylen Schikgoden toe. Dit gevoelen konde met recht wel eene alzoo redelyken zin gegeeven worden, als dat der Ouden van eene ziel der Waereldt, en van een algemeenen Geest die alle weezen bezielt.

Spiritus intus alit totamque infusa perartus
Mens agitat molem.

verscheidene eeuwen geheerscht heeft. Wy[+] hebben hier omtrent noch eene Aanmerking te doen: namelyk, dat wanneer men het Denkbeeldt deezer Volkeren van een Godtheit, en de hoedanigheit die zy aan dezelve toeschryven van naby beschouwen en overweegen, zoo zal men bevinden. I. Dat zy zich als de Kinderen een Godt verkiezen, die met het vermogen van hun verstandt overeenkomt. II. Dat zy denzelven Godt doen werkzaam zyn, in gelykformigheit van hunne eigene oeffeningen, en genegenheden. III. Dat zy zyne almagt doen bestaan, in hen alles te geeven 't geene deeze genegenheden kan voldoen. IV. Dat het hoogste geluk van deeze Godtheit bestaat in een volmaakt genot van 't geene het voorwerp van 't geluk uitmaakt der geenen die hem hulde doen. V. Dat deeze Denkbeelden van de Ouders tot de Kinderen overgaan, en dat het schynt dat dezelve altoos op de plompheit en onbeschaafdheit der eerste Bewooners van Amerika zyn voortge queekt en onderhouden. Wy hebben[+] 'er onder ons het voorbeeldt van. Een onweetende Vader willende aan zyn Kindt, dat naaulyks begint te spreeken, een Denkbeeldt van Godt geeven, zoo zal hy het dien Godt, als het Machtigste van alle Weezens voorhouden, doch altoos daar nevens

[+]Vyfleedig aangemerkt.

[+]Voorbeeldt hoe een onhebbelyke inboezeming vat op de zwakke gemoederen der kinderen heeft, en welke gevolgen daar uit voortspruiten.

eenige hoedanigheden en zwakheden die iets menschelyks bevatten, byvoegen. Indien het kindt speelachtig is, zoo zal de Vader, om het te doen gehoorzaamen, en zyn pligt waar te neemen, zeggen; *zoo gy zoet zyt*, *zal ons Heer u speelgoedt geeven*, en zodanig zyn alle de beloften of bedreigingen van zulke Ouders. Zy zullen tegen hunne kinderen niet spreeken als van weezendlyke vermaakelykheden, lekkernyen, malligheden, en hondert andere diergelyke kinderachtigheden, daar zy somtyds geheel stemmig dit Eeuwig Weezen zullen tusschen beiden invoeren, daar zy zelfs zodanig eene onvolmaakte kennis van hebben. Terwyl zy nu dit Godlyk Weezen dus eene lichaamelyke gedaante, doch veel schoonder en volmaakter dan die van hun eigen, geeven, zullen zy het zelve alle de hartstogten toeschryven die hen regeeren, en niet nalaaten eenige gebreken daar onder te mengen, die hunne onweetenheit hen altoos voor goede hoedanigheden aangezien heeft. De kinderen aldus in deeze denkbeelden opgebragt, en ontbloot van de middelen die hun eene beter kennisse konden deelachtig worden, dan deeze die zy in hunne kindsche jaaren gekregen hadden, voegen allenks hunne eigene buitenspoorigheden by den geenen die zy reeds ingezogen hebben. Wy gaan noch verder. Laat ons eens onderstellen dat een Christen Vorst zyne Onderdaanen verbiedt eenig verstand te houden met hunne Nabuuren, dat hy hen de boekoeffening belette, dat hy de konsten en weetenschappen uit zyne Landen verbant, en dat hy hen beveelt, hun leeven door te brengen met jaagen, en door bosschen en velden te loopen enz:; en dat zyne Opvolgers zyn voorbeeldt naaukeurig opvolgen; zoo durven wy wel zeggen dat na twee of drie eeuwen dit Volk, alzoo woest als die van Brazil, de Zwakke indrukselen van hunnen Godsdienst zal vermengd hebben met de allerplompste buitenspoorigheden, en dat hunne onweetenheit zich op den voet van die der Nieuwe Waereldt zal gebragt zien. Hier uit is ligt te besluiten dat de Amerikanen niemant als hun eigen zelven nodig gehad hebben om hunne valsche grondstellingen in te voeren, en dat zo 'er al eenige overeenkomst tusschen hen en de Afgodendienaars van onze Waereldt waare, ten aanzien van het denkbeeldt dat zy zich van 't Opperste Weezen maaken, zoo kan het maar gevallig zyn.

Eveneens is 't ook met de denkbeelden gelegen[+] die zich de Amerikanen van het Paradys, en van de Helle gemaakt hebben. Die van *Canada* gelooven dat zy na hunne Doodt in schoone groene Velden gaan zullen, met allerlei soort van boomen, bloemen, en vruchten voorzien. Ook laaten zy niet na in hun Paradys te stellen, de Jagt, en den Koophandel van Beeste vellen. De *Virginianen*[(a)] staan het Paradys niet toe dan aan hunne eigene Inwooners; echter zoo hebben ze, volgens getuigenis van een ander Schryver, (hier beneden aangehaalt) met de Onsterflykheit der Ziele ook eenig denkbeeldt van de Wederopstanding der Lichaamen. ‘Zy hebben, zegt hy, verscheide vertellingen van zekere menschen die wederopgestaan zyn.... als van eenen.... die na zyne doodt naby den ingang van *Popogusso*, dat hunne Helle is, geweest was, maar dat hy door een God behouden wierdt, en verlof kreeg om weder naar de Waereldt te keeren, en zyne vrienden te zeggen wat zy doen moesten om niet in die elendige quelling te geraaken’. Deeze *Popogusso* of Helle der Virginianen, gelyk gezegd is, is een groote poel of gracht, die zy in 't Westen van hun Landt plaatsen, alwaar zy zeggen dat hunne Vyanden altoos branden. De *Brasilianen*, die in eene luchtstreek die zeer warm is, gebooren worden, en bequaam om de vrolykheit in te boezemen, die de Reizigers in 't

[+]Van welke gedachten de Amerikanen aangaande het Paradys zyn, en waarin bestaande.

(a) Zy gelooven, dat na de doodt de goeden rust genieten, en de quaaden lyden; de quaade nu, zyn hunne vyanden, en de goede zyn zy zelfs: zoo dat naar hun gevoelen zy alle na hunne doodt wel te vreden zullen zyn, en vooral zoo zy hun Landt wel verdeedigd en veel van hunne vyanden gedood hebben. *Lescarbot*, *Historie de la Nouvelle France.*

Algemeen in den aart deezer Volkeren aanmerken, verzekeren ‘[(b)] dat de zielen der geenen die vroomelyk geleefdt hebben, zullen achter de hooge Bergen by de zielen hunner voorouderen gaan, en met hun in aangenaame Hoven woonen, alwaar zy altoos lagchen, zingen en springen zullen; want vroomelyk geleefd te hebben is by hen, zyne Vyanden gedood en opgegeeten te hebben.’ De Natuurlyke dapperheit van dit Volk doet hen als verdoemelyk den geenen aanzien die eerloos geleefd hebben, en zonder zorge gedraagen te hebben om zich tegen den Vyandt te verweeren. Zy geeven dezelve aan den Duyvel over, en gelooven dat hy hen eeuwige pynen zal doen gevoelen. Met een woordt alle deeze Volkeren maaken de straffen en vergeldingen van

(b) *Coreal*, *Voiage aux Indes Occidentales. tom.* 1. *p.* 224.

de andere Waereldt gelykmaatig met de denkbeelden, die zy bekomen, of zich zelven van de deugdt en van de ondeugdt gemaakt hebben, insgelyks van 't geluk, en ongeluk van dit leven, en hier in bestaat alleenlyk hunne overeenkomst met de Oude en Hedendaagsche Heidenen onzer Waereldt. Wy oordeelen het onnoodig de overeenkomst verder aan te haalen, en dat de menschen hunne nabuuren weinig van noden hebben om vreemdigheden en ongerymdheden in het Landt op te hoopen. Men denkt op een ander leven volgens het gebruik en de gewoontens die men in dit leven gevolgd heeft; om dit toe te stemmen, heeft men maar eenigzins te letten op de natuur der Elizeesche Velden, en op den Tartarus der Alouden, en op den *Surgam* en *Patalam* der Oost-Indianen enz: Deeze denkbeelden zyn tot in andere Godsdiensten overgegaan, en onder Volkeren die niet voor zoo woest gehouden worden. Het Paradys der Mahometaanen is 'er een Voorbeeldt van: en de Christenen zelfs konnen niet nalaaten, wanneer zy de Helle en het Paradys zullen verbeelden, daar toe de allervleeschlykste denkbeelden te gebruiken.

[+] Uit al het geene wy hier gezegd hebben, besluiten wy dat alle Volkeren der Waereldt de noodzaakelykheit ondervinden van een Opperste Weezen te aanbidden. Deeze noodzaakelykheit onderstelt eene afhankelykheit van den mensch, en bygevolg op wat wyze men zich dit Weezen verbeeldt, zoo moet men zich het zelve altydt grooter verbeelden dan zich zelven. Deeze afhankelykheit doet de allerwoesten eenige kennis van de zonde krygen, en toont hen de noodzaakelykheit der gebeden, en van de bekeering. Men moet zich de Godheit trachten genegen te maaken, en zich met de zelve verzoenen. De zonde sleept de straffen na zich; maar de Verzoening, die de oeffening der Deugden onderstelt, doet in tegendeel vergelding hoopen. De Amerikanen hebben deeze denkbeelden behouden, die ongevoeliglyk tot de Onsterflykheit der Ziele opleidden, en zelfs tot de Wederopstanding der Lichaamen, waarvan een gedeelte deezer Volkeren niet onkundig is geweest. De Peruanen, meer verlicht dan de andere Volkeren der Nieuwe Waereldt, ziende dat de Spanjaarden de Doode lichaame der *Yncas* weder opgroeven, om hen van de rykdommen daar zy mede versierd waaren te berooven, baden hen vieriglyk dat zy de beenderen toch niet zouden verspreiden, vreezende dat zulks hen mogt beletten weder op te staan. Het is waar dat de Amerikanen deeze zoo zuivere en eenvoudige grondstellingen door de vermenging der allerschriklykste buitenspoorigheden berdurven hebben; 't welk ons zoo vreemd niet moet schynen dat zulks onder hen geschied, alzoo zy met recht ons zouden konnen verwyten dat wy met alle onze verlichtingen dikwils in 't zelfde misdryf gevallen zyn.

[+]Hoe zich alle de Volkeren der Waereldt genoodzaakt vinden afhankelyk van een Opperweezen zyn, en wat hier uit voortspruit.

De Offerhanden en Bewierrookingen[*+] waren maar alleen by de Volkeren van *Mexico*, en van *Peru* in gebruik. Deeze wyze van Godt te dienen, by alle Volkeren der Waereldt voor Christus geboorte vast gesteld, konde wel by Overlevering in Amerika sedert de aankomst der eerste Volkplantingen onderhouden geworden zyn. Wat de slagting van menschen belangt, die de Altaaren der Volkeren van de eene en andere Waereldt, met bloedt bemorst hebben, moeyelyk is 't om 'er iets van met grondt te zeggen; zou men wel het minste denkbeeldt van menschelykheit in de wreedheit deezer Offerhanden konnen vinden? Nochtans is 't waarschynlyk dat de eerste Offerhanden van die natuur, zyn geofferd geworden om de Goddelyke barmhartigheit in sommige ongelegenheden te verkrygen, waarin men tot het storten van menschen bloedt zyn laatste toevlugt nam, wanneer 'er niets anders bequaam was om de vertoornde Goden te bevredigen. Dit is mogelyk het redelykste dat men hier van kan zeggen, en zelfs schynt het dat men den oorsprong die men aan deeze

[+]Waar aan en met welk een oogmerk de Offerharde is ingevoert.

* De Karibanen van de Antilles en in Virginië, enz. hebben mede een gebruik van Bewierookingen.

gewoonte geeft, kan goed maaken, door de doodt der afkomelingen van den Koning Saul. Het is ook waarschynlyk dat in 't vervolg deeze barbaarsche Offerhanden onderhouden wierden ter gedachtenis van het geval dat dezelve 't allereerst in 't gebruik bragt; en nademaal ten aanzien van de valsche Godtsdienst, het menschelyk verstandt veel liever zich bedient van de overmaat, dan van de juiste bepaling, zoo heeft men niet konnen besluiten van deeze wreede Godsdienstigheit af te gaan; en men offerde den Vreemdeling en den Vyand aan zyne Goden op. Zodanig konden de beweegredenen van een Godsdienst zyn, waar door de haat, hoogmoedt, en bygeloviglheit even zeer bevoorrecht wierden, en die by gevolg in Amerika kan vast gesteld zyn, zonder dat 'er deeze Volkeren het denkbeeldt van aan andere Volkeren hebben behoeven te ontleenen. Wy oordeelen ook, dat men onder

den rang van deeze Offerhande moet stellen, de doodt die de Brasilianan en de andere Volkeren van Amerika hunne Gevangenen aandoen.

III. Hoofdtstuk.
Van der Amerikanen Priesteren *en* Waarzeggeren, *en van eenige hunner* Voorzeggingen.

Wy konnen niet begrypen waarom *Lescarbot* van zich niet verkrygen kan om[(a)] een naam van Priesters aan den genen te geeven, *die de plechtigheden en aanroepingen der Duivelen onder de West-Indianen oeffenen*, *dan alleen voor zoo verre als zy den dienst der Offerhanden en gaven die zy aan hunne Goden opofferen*, *oeffenen.* Maar dit denkbeeldt is niet al te rechtzinnig:[+] men kan den naam van *Priesters* geeven aan alle die geschikt zyn om de menschen in hunne Godsdienstigheden, hoe die ook zyn mogen, te leiden en te onderwyzen. Men vindt onder de menschen zekere denkbeelden die men oorspronkelyke ten aanzien van hunne eenvoudigheit noemen mag. De naam van *Priester* is 'er een van. Dit woordt, van het Grieksch afkomstig betekent Oudt; dit ondersteld derhalven dat de Priesters oudt moeten zyn, en zulks is gegrondt op een zeer eenvoudige redeneering, die de Amerikanen, gelyk wy, vast stellen. De Oude lieden zyn veel wyzer, veel Godtvreezender, en van natuure meer vry van hartstogten dan de Jonge; en by gevolg zyn zy beter in staat om zich voor Godt te vertoonen, en voor de menschen te bidden. Zy hebben meer kennis en licht verkregen, en bygevolg zyn zy bequaamer om te onderwyzen. Het is dan wel veel gevoeglyker en betamelyker dat de Ouden de bestiering der Godsdienstige oeffening hebben, dan dat men dezelve zoude overlaaten aan Jongelingen min verstandig, en noch minder Godvreezende, zynde vol van hartstogten, zonder ondervindinge, zonder kennisse, en wier hoedanigheit het Opperste Weezen niet kan behaagen. De Amerikanen hebben het Oorspronkelyke Denkbeeldt, dat eertyds de naam van Priester verbeeldde, behouden: maar wy hebben het zelve eerlang na den aanvang van 't Christendom verlooren. Alle de geenen die by hen in de Godsdienstige oeffeningen den Voorrang hebben, worden gekooren uyt de Oudsten des Volks, en dit wierdt aldus in 't algemeen in de eerste Oudheit waargenoomen.

[+]Hoedanigheit der Priesteren aangemerkt, en hoe hun Gezag allenks uitgebreid zy.

De Geestelykheit van Mexico hadt eertyds een Hoofdt, zeer wel te vergelyken met den Hoogepriester der Aloude Romeinen; dezelve konde ook wel eenige overeenkomst hebben met dien der Luterschen in Duitslandt, die zy *Antistes* of *Supperintendent* noemen, een soort van Prelaat zonder Staf of Myter, die de Kerkelyke Zaaken der Luterschen uitvoert en aanzet. Wy hebben te weinig kennis van den Kerkelyken Staat van Mexico, om het Hoofdt der Geestelykheit van dit Ryk met den *Paus*, of den *Mufti* te vergelyken. Wat de overige Volkeren van Amerika betreft, men hoeft niet te twyffelen of hunne Priesters hebben mede Opperpriesters, die, gelyk als op andere plaatsen, alles wat den Godsdienst en derzelver oeffening aangaat, bestieren. De menschen zyn zeer wel met eene Afhankelykheit te vreden, die aan den geenen die afhankelyk zyn, doet hoopen dat zy wel mede eens een beurt van te gebieden zullen hebben.

De meeste Amerikaansche Priesters zyn[+] te gelyk Geneesheeren. Die van Florida draagen altoos zakjes met kruiden en drogeryen, voor de zieken by zich, die zy onderhanden hebben,[(b)] en behandelen, ten deele als Priesters, ten deele als Artsen of Geneesmeesters, en ten deele als Quakzalvers. 't Is alleen in de

[+]Hoe de Amerikaansche Priesters zich mede voor Geneesheeren uitgeeven.

(a) *Histoire de la Nouvelle France.*
(b) *Coreal*, *Voiages aux Indes Occidentales. tom.* 1.

West-Indiën niet dat de Geneeskunst in handen der Priesteren is; het zelve ziet men in *Asie* en *Afrika*; dies is 't natuurlyk te gelooven dat[c] Godt byzonderlyk de middelen der Geneezing voor de menschen aan de bewaarders en bedienaars der Godsdienstigheden mededeelt. Dit Denk-

(c) By alle Natien der Waereldt is het Priesterschap altoos hoog geacht en geëerdt geweest, en daarom noch te meer, om dat de Dienaaren van die waerdigheit als middelaars tusschen Godt en de menschen zyn. Hier door hebben zy het volk den meesten tydt bezeeten, en de zielen naar hunnen wille onderdanig gemaakt; zelfs hebben zy onder dien dekmantel zich op veele plaatsen eene meer als betaamelyke macht en ontzag aangemaatigt..... De geene ook die verborgene zaaken kan openbaaren, daar wy om in verlegenheyt zyn, wordt niet zonder reden van ons geacht en geëerd, en voornamelyk als hy daarby ook kennisse heeft van 't geen tot geneezing onzer lichaamen nodig is; waarlyk eene wonderlyke en krachtige zaak om achting en gezag by de menschen te verkrygen. *Lescarbot* in zyne *Historie de la Nouvelle France* zegt: dat 'er eene zoo natuurlyke aaneenschaakeling tusschen deeze denkbeelden is, dat het niet te verwonderen zy dat de woeste menschen van Amerika en andere Volkeren der Waereld die wy als Barbaren aanmerken, dezelve in hunne gansche eenvoudigheit behouden hebben.

beeldt is mogelyk al zoo oudt als de Waereldt. De gansche Heidensche Oudheit heeft geloofdt dat de Goden de eerste Uitvinders der Geneeskunst waren, en derhalven hebben de Heidenen door een navolging van dit Geloof de eerste Geneesmeesteren[+] onder 't getal der Goden gesteld. Deeze Aloude Geneesmeesters gebruikten ook in hunne kunst de Betoveringen, gelyk de Amerikanen het noch hedendaagsch doen; 't zy dat zy meenen zich meer achting te geeven door bedriegeryen, die het lomp en bygeloovig volk voor hemelsche begunstigingen aanzag, of dat de Volkeren van dien tydt voor Tovery hielden, al het geene eenigzins de paalen van hun begrip overtrof. Wat 'er van zy, Europe, hoe beschaaft en verstandig het ook is, heeft zich noch niet geheellyk van dat groove denkbeeldt konnen zuiveren, waaraan wy een oneindig getal grolboeken, vervuld met geheimen, dienende om de Geneeskunst te paaren met een deel gewaande Toverwerkingen, verschuldt zyn. Voor 't overige merken wy dezelve niet meer aan als een kunst die juist met het Priesterschap moet gepaart gaan; hoewel het gemeen genoeg in Duitslandt is, dat Predikanten te gelyk Geneesheeren, en zelfs Heelmeesters zyn[(a)]. Het is gewis dat, als men de zaak in een zekeren zin aanmerkt, de Wetenschappen elkander de handt geeven; en wy staan zelfs toe, dat men dezelve gemakkelyk alle te gelyk gepaart kan zien. Het samenvoegen der Duitschers van de Geneeskunst met de Godgeleerdheit, zoude mogelyk wel van de Oude Germanische Priesters konnen afgekomen zyn, die, gelyk de *Druiden* der Aloude Gaulen hunne nabuuren, insgelyks den Godsdienst en de Geneeskunst vereenigden.

[+]en met welke bedriegerye zy zich behelpen.

[+] De Godsdienst en de Raadt der Priesteren hebben, gelyk by ons, veel invloedt in de raadplegingen der Volkeren van de nieuwe Waereldt. De zelve voorinneeming, maakt dat men aan de Priesters de geneezing onzer lichaamen toevertrouwt, en geeft hun een meer dan gemeene magt en gezag in zaaken van Staat. Zy speelen hunne rol behendiglyk genoeg, om niet minder dan andere Geestelyken in de Waereldt te zyn. Wy vinden een voorbeeldt van deeze behendigheit by een der woeste Volkeren van Amerika. ‘De Brasilianen, zegt *Lescarbot*, hebben hunne *Caraïbes*, die geduurig van 't eene naar 't ander Dorp reizen, en het Volk wysmaaken dat zy gemeenschap met de Geesten houden; door welk middel zy hen de overwinning over hunne Vyanden konnen doen bekomen; alsmede dat van hun de vruchtbaarheit of onvruchtbaarheit der Aarde afhangt. Wyders zegt *Coreal*[(b)] spreekende van de Brasiliaansche Priesters, dat zy eene geheime verstandhouding met *Agnian* hebben, en dat zy een ieder dien het hun behaagt, kracht en dapperheit konnen byzetten, om hunne Vyanden te overwinnen. Deeze Priesters zyn van de Oudsten der *Aldeas*, die zich beroemen, dat door hun de planten en vruchten wassen. Zy gebruiken zelfs de onbeschaamdheit om de rol van *Agnian* te speelen, om de Volke te doen gelooven, dat hy het zelf is die hen mishandelt en quelt; en zulks geschiet wel meest by nacht, als de bequaamste tydt tot begunstiging der bedriegeryen.’ De Priesters in andere Godsdiensten begeeren het zelve vertrouwen van hun Volk, verzekerende hun vastelyk dat de overwinning, de overvloedt, en andere Zegeningen van den Hemel alleen door hunnen yver en gebeden hun toekomen. Ja men mag wel zeggen dat 'er geen Geestelyke in die deelen der Waereldt gevonden wordt, die niet als een Agent of Afgezant van zynen God wil aangemerkt zyn, en alzoo deeze Waardigheit die hy zich toeëigent, de grootste is die men bedenken kan, zoo is het niet mogelyk dat dezelve geene nederigheit zoude verwekken.

[+]Hoe de Amerikanen met het gedrag hunner Priesteren vooringenomen zyn, en welk een vermogen zy den Volke van hun gedrag wysmaaken.

(a) Ja zelfs, dat meer is Quakzalvers.
(b) *In 't eerste* Deel zyner Reizen.

In alle de verscheidene Godsdiensten is het voorneemen der Geestelykheit vooral over[+] de Conscientiën te heerschen, om tot haar oogmerk te geraaken. Zy meenen het Volk te moeten overtuygen dat zy byzondere geheimen bezitten, om zich van de gunst des Hemels te verzeekeren. En schoon die der Brasilianen te mispryzen zyn; doen zy echter eene wonderlyke uytwerking op dien Landaart; en dit is genoeg, om het geen wy hier zeggen, goed te maaken. Indien de manier van die by den *Bramine*, *Dervis*, *Bonze*, en *Talapoin* gebruikelyk, verscheiden is, zoo is 'er echter de grondt niet min eveneens van, en 't is wel te gelooven dat een *Boje*, die de dapperheit over eene Vergadering van deezer Volkeren kan inboezemen, in deeze gewaande verborgenheit al zoo wel zyn Rekening als een *Bramine* met zyn Water van de Ganges vindt,

[+]Hoe zy voor wenden Geheimenissën te bezitten.

of met een wassching of reiniging die hy met Koedrek doet.

+ De West-Indianen hebben ook, gelyk andere Volkeren, Orakelen en Voorzeggingen. Zodanige waren die, welk de *Mexikanen* verwittigden van de aanstaande aankomst van een vreemd Volk, eenigen tydt voor dat de Spanjaarden in *Amerika* quamen. Het is met deeze Voorzeggingen gelyk met die, die ons de Grieksche en Romeinsche Historiën hebben nagelaaten. Alle zyn ze dubbelzinnig, en toepasselyk op een geheel ander geval, dan het geene waar toe men dezelve wil brengen, en dikwils, eerst naderhand geschiedt. Op diergelyke wyze moet men oordeelen van alle de wonderen die den Val van *Montezuma* verzelden, die in zich zelven zeer verachtelyk waren, zoo het geval gewildt hadt dat ze door onverschillige uitkomsten gevolgd hadden geweest; maar die nu oneindig veel geacht wierden, dewyl zy de omkeering van *Mexico* voorgingen of verzelden: men mag hier mede wel den bygelovigen aart der Mexikanen byvoegen.

+Hoedanig de Orakelen en Voorzeggingen der Mexikanen bestonden.

+ Hunne Orakelen zyn van het zelfde slag als die der aloude Heidenen;(a) te weeten, altoos twyffelachtig, gemeenlyk valsch, en somtyds eens bygeval waarheit verkondigende. Zy weeten byzonder wel de geenen, die dezelve zullen aanhooren, door zekere voorafgaande gemaaktheden voor te komen,(b) en die met gebaarden en postuuren te paaren, die ons belagchelyk schynen, doch die veel helpen, om de aandacht op te wekken; en aldus doen zy de verwachte uitwerking op het gemoedt der geenen die de uitspraak der Goochelaars afwachten. Wy willen wel toestaan, dat dit gedrag alleen by de Amerikanen goed zy; maar men moet ook evenwel zeggen, dat het op vooroordeelen is gegrond, daar weinige menschen van bevryd zyn. Namelyk: I. Dat Godt altoos wonderdaadig is. II. Dat hy een vyandt van de eenvoudigheit is, en III. Dat hy zich nooit aan de menschen openbaart zonder de werktuigen der Natuur te ontstellen. Op deeze drie voorinneemingen heeft het Aloude en Hedendaagsche Heidendom alle de buitenspoorigheden zyner Orakelen gegrondt; en dewyl deeze voorinneemingen algemeen zyn, zoo behoeft men zich niet te verwonderen, dat 'er zelf het Christendom niet geheel vry van zy.

+Hoe die met de Orakelen der aloude Heidenen een zelvige grondslag hadden.

Het danssen en zingen gaat mede by de+ Volkeren der Nieuwe Waereldt in zwang: doch schoon in deeze twee oeffeningen eenigen schyn van Godtsdienstigheit doorstraalt, nochtans kan men met geen zekerheit hier van oordeelen. Mogelyk trachten zy zich door het danssen maar een weinig te vervrolyken, om het lichaam te oeffenen; en wat hunne gezangen betreft, dezelve behelzen alleen de braave daaden hunner Voorouderen, en den ondergang hunner Vyanden.

+Of het danssen by de Amerikanen mede betrekkelyk tot hunnen Godtsdienst is.

Hier dient men niet te vergeeten, dat de+ Priesters by de allerwoeste Amerikanen, zoo wel als elders, het draagen(c) van tekenen hunner bediening altyd

+Kentekenen die hunne Priesters draagen.

(a) De Gierigheit en Bedriegery der Priesteren speelen 'er veel onder. Zie hier van een voorbeeldt, 't welk voor eenige der Heidensche Oudheit niet behoeft te wyken. Een Indiaan door een Bosch gaande, zag van verre door de boomen eene beweeging, die hem boven-natuurlyk scheen: door dit wonder verschrikt, sprak hy den boom aan, die hy 't meest zag beweegen, doch dezelve, zich met hem niet willende te doen hebben, beval hem een Boje te doen komen, aan wien de Boom zich openbaarde, hem te kennen geevende, dat men een Beeldt, een Tempel en Offerhanden moest toewyen aan de Godheit, die naderhandt het voorwerp der aanbidding deezer Indianen, onder den naam van *Yocahwagamaracotti* is geweest. Aldus wierdt op het woordt van deezen Boje aan deezen God alle Godsdienstige eere beweezen. Dit hebben wy getrokken uyt het Verhaal van *Jeronimo Roman*, 't welk men by *Purchas* vind.

(b) Een Metselaar dien de langwyligheit der Voorredenen eens Predikers verdroot, zeide, dat hy wel lang met stygeren beezig was Zie *Menagiana.*

(c) Indien wy een beter kennis hadden van de Priesteren der andere Volkeren, wy zouden by hen, gelyk by de onzen, overal zodanige tekenen vinden, die alleen zich in den Geest openbaaren, en nooit verlooren worden. Deeze teekenen bestaan by ons in zeekere gewoontens, die men ongevoelig aanwendt; een byzonder gelaat, dat zich in 't aangezigt

onderhouden hebben en waarneemen: wy hebben reeds gewag gemaakt van de Sakjes die de *Jouanas* by die van *Florida* om hun middel hebben hangen, in de hoedanigheit van Geneesheeren. De *Bojies* der Brasilianen draagen *Marakken* in de handt, zynde een soort van uitgeholde Kallebassen, met pluimen versiert, en vol kleine steentjes. Met dit Werktuig in de handt treeden zy zoo moedig en verzekert, als een Geestelyke, die het Kruis omhelst. Men wil ons ook verzekeren[(d)] dat de Priesterlyke waardigheit erflyk by de Volkeren van Amerika is, en dat de Konst-ge-

vertoont; byzondere manieren van groeten; zekere geregelde uitdrukkingen van woorden, die in de allerbeschaafdste en natuurlykste ommegang en samenspreking insluipen; het Oog, de Stem, de Gebaarde, de Tredt, zelfs de standt van 't Lichaam maaken een Geestelyk Persoon kenbaar: doch wy moeten niet denken, dat de Geestelykheit alleen dus in haar waardigheit gemerktekent is; daar is, om zoo te zeggen, geen ambacht 't welk zyn Merkteken niet medebrengt, en dit Merkteken is byna altoos onuitwisschelyk.

(d) *Jeronimo Roman*, by *Purchas* aangehaald, schryft in zyne *Republyk der Indianen*, dat het hoofdt der Mexikaansche Geestelykheit van een Koninklyk Huis was, of ten minsten van den eersten Adel des Landts. In de Aanzienlykste Geslagte erfde de Oudste Zoon al het goed zyns Vaders, en de tweede wierdt de Geestelykheit toegewyd.

heimen van den Vader tot den Zoon overgaan tot in de laatste Nakomelingschap. Zoo is het ook in Oostindiën met de *Braminen* gelegen, die hunne Kinderen insgelyks tot *Braminen* opvoeden en groot maaken. By de Jooden bleef het Priesterschap erflyk in de Stamme *Levi*: ook was de Priesterlyke Waardigheit erflyk by de Oude Egyptenaren; maar de Christenen zyn van dat gebruik afgegaan.

IV. Hoofdtstuk.
Van de Geboorte *der* Kinderen; *van eenige* Gewoontens *der* Kraamvrouwen; *van de* Veelwyvery; *van de Wyze van* Opvoeding *der* Kinderen; *van de* Liefde *der* Ouderen *tot dezelve, en van de* Naamgeeving.

[+] Daar is niet dan een manier van gebooren te worden; maar de geboorte van een mensch heeft oneindig veele gewoontens ingevoert, waar van de meeste in plechtigheden verandert zyn. Onder deeze gewoontens zyn 'er die de noodzaakelykheit vereischt, en ongetwyffelt in alle Landen algemeen zyn: als namelyk, het wasschen der Kinderen na hunne geboorte, en het geeven van Naamen aan dezelve. Wat het bewinden en baakeren, zoodra zy gebooren zyn, aangaat, dit is ganschelyk by alle de Hedendaagsche Volkeren niet algemeen, en ook niet by de Alouden geweest. By voorbeeldt, de Oude *Cimbren* wentelden hunne eerstgeborene Kinderen in den sneeuw, om hen tegen de koude en ongemakken gehard te maaken. De Spanjaarden bragten dezelve naar de Rivier.[(a)] In *Brazil* ontfangen de Mans, die het werk van Vroedvrouw by hunne Wyven oeffenen, de Kinderen, en byten hen de Navelstreng met de tanden af, waarna zy het Kindt gewasschen hebbende het zelve met roodt en zwart beschilderen. Men weet 'er van geen baakeren, of in de luieren winden; de Kinderen worden 'er maar in een Hangmat nedergelegt, en de Vader legt nevens het Kindt, indien het een Zoon is, een klein houte Boogje, kleine Pyltjes, en een klein[+] Mesje. De Kraamvrouw wordt niet beter gehandeld dan haar eerstgebooren Kindt. Zy gaat zich zelve wasschen na dat zy haar pakje gelost heeft, begeeft zich terstondt aan haar werk, en is 'er daarom niet te slimmer aan. Wat zullen wy hier van zeggen? Willen wy zulks aan het Climaat toeschryven? wy zouden 'er niet mede door konnen; alzoo de Boerinnen in Lyflandt eveneens te werk gaan, zoo wel ten opzigte van zich zelven als van hunne Kinderen; als mede de Volkeren van 't Noordelyk Amerika doen, zoo men geloof aan 't verhaal van[(b)] *Hennepin* geeven mag. Onnoodig is 't alhier alle de Barbaarsche Volkeren by te brengen, om hunne gewoontens in die gelegenheit aan te toonen, en de Europianen te bewyzen, dat de tederheit van hunne gesteltheit veel min de uitwerking van het Climaat is, dan van de zwakheit, die zy van hunne Voorouderen hebben geërfdt, en weder aan hunne Nakomelingen overgezet. Onaangezien de beproevingen daar men in de Armoede voor bloot gesteld is, zoo worden de Kinderen der Armen sterk en kloek, bequaam tot werken en ongemak te lyden, daar in tegendeel de Ryke lieden, zwakke en mismaakte Kinderen ter waereldt brengen. Gelykende hier in zeer wel aan de zwakke Planten, welkers aanqueeking de Liefhebbers ongelooflyk veel moeite veroorzaakt, en die evenwel in eene onvolmaaktheit der Natuur blyven.

[+]Plechtigheden by de geboorte der Kinderen, en waarin die beslaan.

[+]Hoe de Kraamvrouwen zich na de verlossing gedragen.

(a) *Coreal*, *Voyages des Indes Occidentales.* Tom. 1.

(b) *Recueil de Voyages au Nord.* Tom. V. De Vrouwen, zegt deezen Vader, gaan ergens in een afgelegen plaats alleen kraamen, en keeren zoo terstondt weder aan haar werk. *Coelius Rhodig*: l. 18. cap. 22. *Lection. Antiq.* verhaalt iets diergelyks van eene Ligurische of Genueesche Vrouw, en haalt *Varro* aan, die verzekert dat in zynen tydt de Illyrische Vrouwen het zelfde deeden.

Wy hebben van de kloekheit der Amerikaansche[+] Vrouwen gewag gemaakt. In eenige plaatsen van het Zuidelyk gedeelte van Amerika gaan zy niet alleen terstondt na haar kraamen aan 't werk, maar zy dienen zelfs haare Mans, die in haare plaatse te bedt gaan leggen.[(c)] Deeze gewoonte was ook in gebruik by de aloude Spanjaarden en by de *Tebariniers* een nabuurig Volk van *Cappadocië*. Men zoude naaulyks gelooven konnen, hoe het weezen kan dat Natiën, zoo verre van den anderen afgelegen, elkander eene zoo onrechtmaatige en vreemde gewoonte hebben konnen mededeelen, die by gevolg op de Natuur geenszins is gegrondt, vermits die in tegendeel wil, dat de Man zyne Vrouw bystaat in eene gelegenheit, die

[+]Zeldzaame gewoonte van Kraamvrouwen, die in stede van gedient te worden de Mannen het Kraambedt doen houden.

(c) *Coesius Rhodignus* ubi. sup.

by ons dikwils van gevaarlyke gevolgen is. Men kan derhalven deeze gewoontens niet rechtvaardigen, dan met te onderstellen, dat deeze Vrouwen van eene ongemeene kloekheit zyn, die haar byblyft zelfs in baarens tyde. Men moet ook onderstellen, dat deeze kracht en kloekheit haare natuurlyke werkzaamheit begunstigt, en dat eene oeffening des lichaams veel heilzaamer en gezonder dan eene rust van eenige weeken, gelyk die van onze Kraamvrouwen, de Amerikaansche Vrouwen zeer voordeelig is in het zuiveren der onreinigheden, die na de geboorte volgen. Wat nu het ander gedeelte van de gewoonte aangaat, wy konnen niet zien dat men 't van buitenspoorigheit kan vry spreeken.

+Welk een gedrag men met de zwangere Vrouwen houdt.

+ Deeze Aanmerkingen noodzaaken ons, om noch eenige andere ten opzigte van de Amerikaansche Vrouwen te maaken. De Reizigers verzekeren ons[(a)] dat zy bezwangerd zynde, door haare Mans, geduurende dien tydt niet meer bekend worden: 't welk met het oogmerk der Natuur zeer wel overeenkomt. Ook zeggen zy, dat wanneer de Vrouwen haare Maandelyksche zuivering hebben, zy zich van alle gezelschap afscheiden; 't welk ook overeenkomt met de natuurlyke welbetamelykheit, die den mensch zoo goeds moeds niet verliest. De Natuur tot oogmerk hebbende, den mensch gezondt en volkomen voort te brengen, kan zulks niet verrichten in 't midden der geregelde onzuiverheden der vrouwelyke Sexe. Het Jodendom 't welk met de Wetten der Natuur zeer wel overeenstemt, volgt deeze gewoonte niet min naaukeurig op. Doch wy willen van deeze Stoffe afscheiden, laatende het overige voor de Geneeskundigen.

+Hoe de Veelwyvery by de Amerikanen aan te merken is, hoe by andere Volkeren ingevoert, en welke gevolgen daar uit ontstaan:

+ Men heeft veel meer werk om het gedrag der Amerikanen, en hun gevoelen ten opzigte van de veelheit der Vrouwen te verdedigen. In den eersten opslag doet zich een zeer krachtig bewys ten hunnen voordeele op, namelyk de Polygamie of Veelwyvery der eerste Jooden. Waar tegen wy eene reden hebben in te brengen, die gansch niet t'onpasse komen kan, namelyk, dat men in de veelheit van Vrouwen, zodanig een getrouwe en evengelyke Vrindschap, gelyk die wederzyds tusschen Man en Vrouw moet weezen, noch de genegenheit die in een Familie de overhandt moet hebben, noch het geluk, dat een Vader zyne Kinderen behoort toe te brengen, niet vinden kan. De Veelwyvery der Jooden kan door de Godlyke Wetten niet beweezen worden, schoon de voorbeelden dezelve schynen te begunstigen. En het Christendom zwygt in 't stuk van de Veelheit van Vrouwen; echter konde men ligt van wegen dien Godtsdienst van ter zyden eenige verweeringen bybrengen, op den aart van deszelfs Zedeleer, en op dien geest van Rechtmaatigheit en Zagtmoedigheit gegrondt, die zich in dezelve op doet. Deeze redenen zyn van gewigt; maar dus is 't niet met de tegenwerping gelegen, die men zoude konnen maaken; namelyk, dat de Vorsten de Veelheit van Vrouwen moeten verbieden tot welzyn van den Staat, en om verwarringen in de Familien te beletten. Echter mogen het wel-zyn van den Staat en de goede orde in de Familiën met de Veelwyvery bestaan. De H. Schrift geeft ons weinige Voorbeelden van deeze gewaande Verwarringen aan de handt; en de Historie der Mahometanen, alzoo min: neemende de laatste hunne Maatregelen, om de goederen en erfvolgingen te verzekeren, en om de jalouzy en heerschzugt der Vrouwen te beteugelen; waar by komt het overgroot gezag der Vaders en der Mannen, houdende de Familië in orde, en niet toelaatende, dat de leden zich tegen den wille van hun Hoofdt zouden aankanten. Wyders zal een Voorstander der Veelwyvery zeggen, dat schoon men zelfs alles wat de Natuur door de Deugdt verbeetert, en aan het menschelyk Geslagt ingeeft, wilde te niet doen, en geen gebruik maaken van het geene de Zedeleer des

(a) *De la Potterie Histoire de l'Amerique Septentr. Tom.* 4. *Coreal. tom* 2. *de ses Voiages.* De schroomachtigheit der Inwooners van Florida, gaat zoo verre, dat de Mans niets zullen eeten van 't geen hunne Vrouwen geduurende haare zwangerheit hebben aangeraakt.

Christendoms in 't byzonder aan de Christenen tegen de Veelwyvery voorhoudt; zoo zoude men echter gewaar worden, dat het groot getal van Vrouwen niet bequaam waare de Staten of Ryken overhoop te werpen, noch de Familiën in den grondt te helpen; dat om alle wanorde te beletten het genoeg zoude zyn, dat men de Vrouwen in dienstbaarheit hield, en dezelve alleen aanmerkte als voorwerpen, aan de Mans tot vermaak gegeeven, en tot voortteeling van zyn Geslacht; handelende haar wel als een bezield Weezen, doch veel geringer dan dat van den Man. Met een woordt, zal hy 'er byvoegen, men moeste haar alleenlyk zoo eene beveelende genegenheit toedraagen, gelyk een Heer somtydts aan geen Dienstknegt weigert, waar van hy wel voldaan is. Dit is in der daadt het Denkbeeldt, dat de Volkeren,

by wien de Veelwyvery in zwang gaat, van hunne Vrouwen maaken. Derhalven is 't onmogelyk de Veelheit van Vrouwen door den Godtsdienst te bewyzen, en goed te maaken: maar laat ons eens trachten op een andere wyze die geenen te verschoonen, die dit gevoelen staande houden. Het schynt dat het op de Natuur is gegrondt, en toelaat, dat men de Vrouwen met de Landeryen vergelykt, die men bebouwt. Een Man alleen, zegt men,(a) kan veele Vrouwen houden en onderhouden; staande haar zoo veele gedienstigheden toe, als betaamelyk is, en dit alles zonder zich te benadeelen, of aan de burgelyke t'samenleeving hinderlyk te zyn.(b) Zodanig is het gevoelen der Amerikanen, en van eenige andere Volkeren; doch wy willen ons hier niet verder inlaaten.

+Hoe de Amerikaansche Vrouwen haare Kinderen opvoeden;

+ De Amerikaansche Vrouwen voeden haare kinderen zelfs op, die zy ter waereldt hebben gebragt; 't welk zeer wel overeenkomt met de pligten die de Natuur van de Moeders vordert. De Joodsche, en Hoogduitsche Vrouwen waren eertyds mede de Voedsters haarer eigen kinderen, en het Oude Grieken heeft insgelyks niet anders gehandelt, gelyk uit het getuigenis van Homerus enz. blykt: ondertusschen is de gewoonte van vreemde Voedsters te gebruiken, naderhandt in Griekenlandt en te Rome zeer gemeen geworden. Het is ons voorneemen niet den Lezer door de gansche Oudheit heen te leiden, om hem te toonen op wat wyze de Moeders voorheen met haare kinderen handelden; het gezegde zal+ genoeg zyn.(c) De Vrouwen in het Noordelykste van Amerika hebben ook noch eene merkwaardige gewoonte, namelyk, van haare kinderen op een effen plank te binden en vast te maaken, omwonden met een Bonte-kleedt van Bever, zonder windselen, en zonder wieg, gelyk men in Europe gebruikt; en indien zy dezelve zwachtelen, zoo geschied zulks met windselen van vellen die zeer breedt zyn, en

+en zeldzaame gewoonte des aangaande aangemerkt.

(a) Hy kan niet alleen, maar moet het zelfs volgens de Wet der Mahometanen doen. Het schynt in hunne grondstellingen, dat de onthouding eene zonde tegen de Natuur is. Men leest in een hunner gewyde Boeken, ‘dat in den dag des Oordeels de aarde, waarop een Man, in een ongehuwden Staat geleefd hebbende, gewoon was zich neder te leggen, tegen denzelven zal opstaan en zeggen: wat hadt ik toch misdaan, dat een Man een vyandt der Natuur my moest vertreeden, my die zonder ophouden arbeide aan de voortteeling van al wat Weezen heeft?’ Deeze woorden zyn te fraai, om geene uitlegging te verdienen, alzoo aangenaam voor de menschelyke hartstogten overeenkomende met het oogmerk der Natuur. De Persiaansche Leeraars willen, dat men een Vrouw aan een Jongeling geeven moet, zoodra hy de prikkeling der vleesschelyke lusten gevoelt; en dat het een verdienstelyk werk is, de drift der liefde te voldoen. Op deezen Grondt worden aan de Jongelingen geene Slavinnen of Byzitten geweigerd, zoodra zy daarom aanhouden, en hier uit moet men besluiten, dat de geene die de vryheit neemt, om zulks te verzoeken, niet meer tegen de betaamelykheit zondigt dan of hy om te eeten vroeg. Zie *Chardin Tom.* 2. *de ses Voiages pag.* 257. *Edit. d'Amsterdam* 1711. 't Welk het merkwaardigste is in dit gedrag der redenlooze Natuur, is dat, volgens deezen Reiziger, zulks maar alleen voor de Mahometanen dient, en dat het hun maar alleen geoorloft is veele Vrouwen te trouwen, of Byzitten te hebben. Deeze Grondregel is bequaam, om veele menschen tot den Mahometaanschen Godtsdienst aan te lokken. Ook bedienen zy zich tot staaving van dien, van eene reden, die meer belagchelyk dan ernstig schynt. Alle Godtsdiensten, zeggen zy, hebben hunne gestrengheden in hunne geoorlofde vermaaken, die men niet scheiden moet: Het Christelyk Geloof laat toe Wyn te drinken tot vermaak, en verbied meer dan eene Vrouw te hebben; maar het Mahometaansche veroorloft de veelheit der Vrouwen, en verbiedt den Wyn.

(b) ‘Verscheidene Landeryen door een Man bebouwt, brengen hem meer vruchten voort dan of hy 'er maar, een bebouwd.’ Oude Wyven worden maar geacht als ondeugende waar, en dienen tot het verachtelykste werk, zoo lang zy noch in staat zyn om te werken. Het is geenszins de genegenheit, die by hen het Huwelyk maakt, en 't gebuurt zelden, dat het Huwelyk deeze hoedanigheit voortbrengt *Coreal Tom.* 2. *de ses Voiages.* Alle de Indianen zyn groote voorstanders der Natuur, en gelooven dat men dezelve niet zonder bezigheit houden moet. Dit komt zeer wel overeen met het Denkheeldt, dat zy van de Vrouwen hebben.

(c) *Hennepin*, Reize in een Landt veel grooter dan Europe, in het V. Deel van de *Recueil de Voiages au Nord. Lescarbot Historie de la Nouvelle France.*

deeze jonge schepselen niet hinderen konnen. Deeze Moeders draagen zorge dat zy haare kinderen, op zodanig een wyze vast gemaakt, altoos met het hoofdt om hoog en de voeten om laag houden; en op dat de vuyligheden der kinderen hen niet zouden schaden aan hunne gezondheit, plaatsen zy, even als een gootje, een weinig van 't lichaam af, en van een schors eens Berken-booms gemaakt, waardoor de vuiligheit zich ontlast. In het Zuidelyk Amerika maakt men noch minder werk van de kinderen, zynde aldaar de manier van dezelve in luyeren te winden geheel onbekent, en men laat hen in tegendeel alle de ledemaaten in vryheit, leggende hen slechts moedernaakt ter aarde neder, of in een hangmat, tot dat zy in staat zyn zich zelven te konnen helpen. Onaangezien deeze weinige voorzorge, ziet men onder deeze Volkeren geene kreupelen, scheeve of gebochelden; zoodat men wel mag zeggen dat dikwils de eenvoudigheit der Natuur meer te achten is, dan de overtollige zorge van eene Europische Moeder. Hiertegen zal men zeggen, dat het Climaat, waarin wy gebooren zyn, niet toelaat dat men ons op deeze eenvoudige wyze der Amerikanen op brengen zoude: maar laat ons liever recht uit bekennen, dat wy de Natuur te veel mistrouwen.

[+] 't Geen wy hier gezegt hebben, voert ons tot de liefde der Ouderen tot hunne kinderen.[(a)] Men wil dat de Amerikanen het in dit stuk van de Europeanen winnen; ten minsten is 't van de Grieken zeker, die hunne kinderen te vondeling lagen, en van de Romeinen die dezelve verkochten, wanneer zy levensmiddelen om dezelve te onderhouden, gebrek hadden. De Lyflandsche Boeren doen het zelfde, zoo als men ons verzekert; doch zy geeven dit hun gedrag schyn genoeg, 't welk anders hardt en wreedt voorkomt, zeggende: *dat hunne kinderen veel gelukkiger in handen van vreemden zyn*, *om dat zy alsdan aan de wreedheit van den Lyflandschen Adel niet bloot gesteld worden*, die nergens meer uitblinkt dan door zynen hoogmoedt, handelende hunne Onderdanen met meer wreedheit, dan zy hunne honden zouden doen. De Amerikanen hebben ook gaerne veele kinderen: mogelyk niet met die gedachten dat een talryke Nakomelingschap een Zegen van Godt is, gelyk het gevoelen der Jooden was, maar ten minsten geloovende het zelve over een te koomen met het oogmerk der Natuur. Aan deezen laatsten Grondregel twyffelt niemant; zelfs niet die geenen die tegen hunnen zin kinderen krygen, en die alleen uit wellustigheit zich met Vrouwen vermengen, genoodzaakt zynde te dulden dat de Natuur haaren voortgang heeft. Alle die van beider Sexen, tot deeze buitenspoorigheit geraakende, haaten zelfs hunne kinderen die zy voortbrengen, in plaats van die lief te hebben; en dit is den Oorsprong van een geduurigen Oorlog tusschen de Natuur en de Kuisheit, veroorzaakende zoo veele ongemeene ongeregeldheden, die niet als met de Waereldt zullen eindigen. De Natuur wil dat die alleen hunne driften zoeken te voldoen, gestraft worden wegens het schandig misbruik, 't welk zy van haar maaken, voorziende hen van Kinderen daar zy niet om wenschten. De kuisheit, die niets anders is als een gevolg van vroomheit in de harten van alle menschen ingeprent, volgens welke men genoodzaakt is by zich zelven te bekennen dat de ongeregeldheden des levens de Wetten der Natuur schenden, is oorzaak van den ondergang der schepselen die zy niet kan aanzien, dan als zoo veele beledigingen haar van wegen de menschen aangedaan. Dit schynt ons de waare oorsprong van de wreedheit der geenen te zyn die de kinderen buiten een wettig huwelyk gebooren, of de vrugten der ongeregeldheden van beide de Sexen, om 't leeven brengen. Dewyl nu het Huwelyk by de Amerikanen op verre na zoo naauw niet bepaald is, als wel by ons, zoo geschied het, dat, hoe woest zy ons ook schynen, hen echter de onmenschelykheit en wreedheit zoo verre niet vervoeren, dat zy de vrugten uit de vermenging van beide de Sexen voortgekoomen, zouden vernietigen. Wy gaan noch verder, het belang en de bekommeringen des levens zyn by hun zoo algemeen niet als by ons; en zy hebben geen mishouwelyken te vreezen. Van alle deeze lastige denkbeelden ondaan, trouwen zy wanneer het hen behaagt, en op zodanige wyze als zy het noodig oordeelen. De kinderen die hun gebooren worden, zien zy als een bystand te gemoet, daar wy voor dezelve dikwils als voor eenen last vreezen. Het is derhalven gewis dat wy, onaangezien de zachtheit onzer zeden, in deezen veel meer afwyken van de natuurlyke denkbeelden dan de woeste Amerikanen: doch dit is niet te verwonderen, alzoo hunne bezigheden oneindig meer bepaaldt dan de onze zyn, hun leven meer gelykformig met de eenvoudigheit der Natuur, en hun verstand bevrydt en ondaan van de meeste omstandigheden, waarvan wy ons geluk doen afhangen. De ondervinding bewaarheit volkomen dit ons zeggen: wy zien dagelyks dat de geenen die hunne harssens het minst te doen geeven, de meeste oplettenheit oeffenen over hunne familie; en dat zy die hun geluk in een klein getal van omstandigheden bepaalen, veele behoorlykheden vinden in de middelmaat, waarmede de Natuur tevreden is.

[+]Liefdeplichten der Amerikanen wegens hunne kinderen, en hoedanig.

(a) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France*

Wy zullen hier niet wydloopig handelen[+] van de oeffeningen waartoe de Amerikanen hunne kinderen bequaam maaken. Genoeg is 't bekendt dat zoo draa zy maar bequaam zyn om iets te verrichten, men dezelve aanstonds met boog en pylen leert omgaan, of met een soort van een knods waarmede zy hunne Vyanden neder maaken: ook maakt men hen tot de Jagt en in 't loopen bequaam. Alle deeze oeffeningen maaken hen rad en sterk; zy zyn ook weinig onderworpen aan zodanige ongemakken die de zenuwen en gewrigten aandoen, gelyk in Europe; wordende by hun de Natuur geen geweldt aangedaan door eene al te vadzige leefwyze, waaraan wy onze kinderen gewennen; want de natuur schynt in deeze woeste menschen vermaak te scheppen om een juyste en evenreedige gestalte te doen verkrygen, die een mensch natuurlyk behoort te hebben. Dat meer is, het is zeker dat deeze Volkeren,

[+]Tot welke oeffening men de Kinderen, tot jaaren gekomen, doet over gaan.

die byna alles aan de Natuur verschuldigt zyn, by ondervinding geleerd hebben, dat de lichaams oeffeningen veele quaade humeuren verdryft, die anderszins daar door opgehoopt wordende, den omloop van de goede sappen beletten, die tot onderhouding en grootmaaking van 't Lichaam dienen. Men behoeft hier geenszins aan te twyffelen, blykende zulks uit de byzondere manieren by hun in gebruik om hunne meeste ziektens te geneezen. Men merkt ook aan dat het getal der mismaakten en ongezonden by uitnemendheit in eenige Landen van Europe groot is, alwaar de werkzaamheit en lichaamsoeffeningen weinig geacht worden, en dat men niet veel werk zoude hebben om gansche Legers van kreupelen en gebogchelden op de been te brengen. De Aloude Grieken maakten ook veel werk om hunne lichaamen te oeffenen, voornamelyk te Lacedemonië, alwaar het hun tot een schande gerekend wierdt, die zich in hunne Jeugdt niet oeffenden; de Vrouwen zelfs zoo wel als Mannen leerden 'er worstelen. Ook leerde men de kinderen noch geen vyf jaaren oudt zynde, eenen zeer moeyelyken[(a)] Dans, die aangemerkt wierdt als een soort van aanleiding tot de Krygs-oeffeningen. Wat de Romeinen betreft, deeze betrachtten op verre na zoo zeer, deeze lichaams-oeffeningen niet als by de Grieken onderhouden wierden. In den aanvang der Republyk waren zy wakkere Krygslieden en zeer werkzaam; doch naderhandt zich alleenlyk bezig houdende met de overwinning der Waereldt, besteedden zy naaulyks eenige hunner ledige uuren tot het bevlytigen der konsten en wetenschappen, die zy laat genoeg van de Grieken ontfangen hadden: Evenwel hoe het ook zy, het is zeer waarschynlyk dat hun leven veel werkzaamer is geweest dan het onze. En ten opzigte van de oude Germannen en andere Volkeren, waarvan ons noch eenige Gedenkteekenen zyn overgebleeven, zeker is 't dat zy hunne kinderen genoegzaam op gelyke wyze als de Amerikanen hebben opgebragt.

[+] De Inwooners deezer Nieuwe Waereldt gaan omtrent de opvoeding hunner kinderen niet verder, en laaten het by de oeffeningen daar wy van gesproken hebben: zy bemoeyen zich zeer weinig met de aanqueeking van het verstandt, zoo noodzaakelyk om den mensch tot de Overdenking bequaam te maaken, en hem boven de beesten te verheffen. De weetenschappen zyn hen vreemd, en zy hebben geen kennis van eenige andere kunsten, dan die de noodzaakelykheit hen op 't ruwste tot hun levens onderhoudt heeft doen uitvinden. De geringe grond-kennis die zy behouden hebben van de Godheit, van hunnen oorsprong, en van hun noodlot na dit leven; deeze heuschlyke en vriendelyke pligten, die zy alleen omtrent hunne Vrienden oeffenen, en altoos aan hunne Vyanden weigeren; deeze zwakke glinstering van deugdt die men in hun bespeurt, en die gevoelens van rechtmaatigheit, waardoor zy tusschen eene geweldige en eene rechtvaerdige bezitting zeer wel onderscheid weeten te maaken; al het zelve is slechts een overblyfsel der navolging van hun, daar zy 't leeven aan verschuld zyn, een uitwerksel van het natuurlyk licht, dat nooit geheel in den mensch wordt uitgeblust; schoon men omtrent de Straat van Magellaan wel menschen vindt, die zoo woest zyn, dat men zoude gelooven dat zy van dit licht geheel ontbloot waren. Maar indien men slechts eenige maanden met deezen Landaart konde omgaan, zoude men wel haast gewaar worden, dat zy genoodzaakt zyn een Regel en eenige Wetten hen door de Natuur ingegeeven op te volgen, die door een goede opvoeding verder uitgebreidt en verbeterdt worden zou. Onaangezien wy gezegd hebben dat de Amerikanen den Geest hunner kinderen verzuimen te versieren, en hen te leeren volgens Grondregelen te leeven, zoo zullen wy echter in het vervolg van dit Werk hier omtrent eenige uitzonderingen maaken, wanneer wy zien zullen hoe de Mexikanen hunne kinderen veertien of vyftien jaaren oud geworden in handen van de Priesters over

[+]Hoe de Amerikanen gansch geen werk van Kunsten en Weetenschappen maaken.

(a) *De Wapendans.*

geeven, om hen in de kennisse van den Godsdienst en in hunne plichten te laaten onderwyzen; alsmede welke de gronden der opvoeding waren, by de Peruanen en eenige andere Volkeren der Nieuwe Waereldt in gebruik.

Wy vinden by *Lescarbot*, te vooren meermaalen[+] aangehaald, het volgende, aangaande de Naamgeving. By de Inwooners van Nieuw Vrankryk, zegt deeze Schryver,[(b)] draagt de oudste Zoon den naam zyns Vaders met byvoeging van een lettergreep aan 't einde des naams, by wyze van verkleining; als by voorbeeldt, de oudste Zoon van *Membertou* zal genaemt worden *Membertouchi*, 't welk betekend de kleine of jonge *Membertou.* De geene die nu aan dien oudsten Zoon volgt, ontfangt van zynen Vader een naam naar zyn welgevallen, en zoo 'er een derde volgt, dezelve wordt genaamt gelyk den tweeden met een verkleinig, als den eersten: zodat indien de twee-

[+]Hoe zy de gewoonte hebben hunne Kinderen den Naam te geeven.

(b) *Histoire de la Nouvelle France.* L. 3. Chr. 2.

de zoon *Actaudin* heete, zal de derde *Actaudinech* genoemt worden. Zynde deeze laatste lettergreep veranderlyk naar den eisch der byzondere benaamingen. Aldus wordt in 't Italiaansch van *fanciullo*, Kindt, gemaakt *fanciullino* klein Kindt, en van *ragazzo*, Jonge, *ragazzetto* kleine Jongen. Wanneer nu de Vader of oudste Broeder komt te sterven, veranderen de overige kinderen van naam om het droevig herdenken, dat de naam des overledenen telkens doet opkomen, te ontgaan. In 't voorbygaan moeten wy aanmerken dat deeze *Lescarbot* niet goedkeurt dat men aan dien Landaart den naam eens Christen zoude geeven, achtende zulks eene verontheiliging. En om dit zeggen te bewyzen, brengt hy het voorbeeldt van Alexander den Grooten by, die niet wilde dat iemant zich Alexander zoude laaten noemen, of hy moest zich dien naam door blyken van zyne deugdt waardig maaken.

De Brasilianen geeven hunne kinderen een naam naar het eerste dat in hunne gedachten voorkomt, of naar het voorwerp dat hen het aangenaamste is. Eveneens zyn ook de naamen der *Mexikanen* en *Peruanen.* Zy hebben ook naamen waarmede zy eenige uitmuntende hoedanigheden, of aanmerkelyke gebreeken te kennen geeven. Wy willen hier geen gewag maaken van deeze die eenige overeenkomst met de naamen der oude Hebreên hebben, vermits die veeltydts dienden om eenige aanmerkelyke geschiedenissen weder in 't geheugen der menschen te brengen. Zulks blykt noch hedendaags in de naamen der tegenwoordige Oosterlingen. Meer andere aanmerkingen zoude men in 't algemeen, over allerlei soorten van naamen konnen maaken. Doch wy zullen het hier by laaten.

V. Hoofdtstuk.
Van de Taalen *der* Amerikanen, *enz.*

[+] De Taalen der Amerikanen hebben haare landeigenschap, bepaalingen, en wisselvalligheden gelyk de onze, en[(a)] zelfs is de zelve in de eenen Provincie[(b)] gansch verscheiden van die eener andere Provincie, gelyk by ons. Deeze taalen moeten zeer aanmerkelyke en zeer schielyke veranderingen onderworpen zyn, indien het waar is dat het Canadeesch Woordenboek van *Jacob Quartiër*, die omtrent het jaar 1533. in dit Landt zyne togten deedt,[(c)] van de Franschen niet verstaan wierdt, die ten tyde, van *Lescarbot*, die deeze aanmerking, tachtig jaaren na de Zeevaart van *Jacob Quartiër* gemaakt heeft, te Canada aanquamen. Zodanige schielyke veranderingen moeten toegeschreeven worden aan de verdorvenheit die de Europeanen in de Amerikaansche taalen gebragt hebben, en aan de gewillige, en dikwils gedwongene verplaatsingen deezer Volkeren, wier Woonsteden en Dorpen gestadig aan de Magtigsten overgingen, zoo lange tot dat deeze weder door anderen daar uit verdreeven wierden.

[+]Met welke eigeschappen de Taalen der Amerikanen verzelt gaan;

(a) *Lescarbot.* Livre 3. *Ch. VII. de l'Histoire de la Nouvelle France.*

(b) *Lescarbot* zegt, *in eene zelfde Provincie.* Het schynt, dat hy door Provincie verstaat een geheel Landschap, gelyk als *Virginië* of *Florida.* Deeze verscheidenheit van taalen gaat noch verder, zoo het waar is, dat men een tolk om elkander te verstaan noodig heeft, op slechts een tusschen wyte van tien uuren. Zie *Hennepin* pag. 305. in zyne *Nouvelle Decouverte dans l'Amerique Septent. Te Utregt* 1097. gedrukt.

(c) *Lescarbot* zegt in zyne *Histoire de la Nouvelle France.* L. 3. Ch. VII Dat de Volkeren van Canada eene byzondere Taal hebben, alleen by hun bekend, ‘‘t welk my doet twyffelen, voegt hy 'er by, aan het geene ik gezegt hebbe, dat de Taal, die ten tyde van *Jaques Quartier* te Canada gesprooken wierdt, niet meer in gebruik is; want om met ons te regt te raaken, spreeken zy de Taal die ons het verstaanbaarste is; waar onder veel Biskaaisch vermengt word.

De Peruanen bedienden zich eertyds[+] in de verborgenheden hunner Godsdienst van eene byzondere taale, die alleen van hunne Priesteren verstaan wierdt. Verscheidene Volkeren in ons Waereldtsgedeelte[(d)] oeffenen zulks insgelyks, ja strekken het zelve uit, tot veele zaaken de Wetenschappen betreffende, wier verborgenheden zy bezwachtelen in eene taale die het gemeen niet verstaat.

[+]Die der Peruanen aangemerkt.

Zie hier eenige aanmerkingen die wy uit[+] *Lescarbot* over de taalen van *Canada*, getrokken hebben. Het is de Volkeren van *Canada*, 't zy door onagtzaamheit of door eene quaade gewoonte, die echter door oplettendheit wel kan te niet gedaan worden, onmoogelyk, eenige zekere lettergreepen, of zekere letteren wel uit te spreeken. Aldus veranderen zy de V. in B. en de F in P. en van de U. klinkletter door een ande-

[+]Van welk een aart de Taal der Canadezen is.

(d) De Siammers en Chineezen. Dit is een algemeen gebruik door geheel Oostindiën.

re klinkletter voorgegaan, maaken zy *Oe.* Voeg hier by, dat ieder taal in haare uitspraak verscheidene moeyelykheden heeft, die een vreemdeling niet dan na een lange oplettendheit te booven komt. De Franschen en Hollanders konnen de *th* der Engelschen bezwaarlyk uitspreeken: insgelyks is de *ch* der Hoogduitschen zeer moeyelyk voor de Franschen, voornamelyk zoo dezelve door een medeklinker gevolgt wordt, en de Duitschers konnen insgelyks de smeltende *ll* der Franschen niet wel uitspreeken. Zelfs iemant, die eene vreemde taal reeds wel verstaat, heeft dikwils veele moeite om te beletten dat hy onder die taal niet verscheidene byzondere manieren en spreekwyzen van zyne moedertaal vermengt. Dat meer is, men zal, om zoo te spreeken, den aart en 't merkteeken van zyne Natie openbaaren, in de klankteekens en uitdrukkingen der taale daar men zich van bedient om zich te doen verstaan. Het Hollandsch voert met zich de zwaarmoedigheit en grovigheit dit Land eigen; het Hoogduitsch de ruwheit en hardigheit genoegzaam eigen aan Duitslandt; het Engelsch de ligtvaerdigheit deezer Natie; het Spaansch zyne pocheryen; het Italiaansch zyne weekheit; en het Fransch zyne fierheit. Dit moet ons doen gelooven, dat men 't zelfde by de Volkeren van West-Indiën ontmoet.

Wy hebben noch twee of drie aanmerkingen[+] over de taalen der Amerikanen te doen. Het blykt uit de staaltjes die ons de Reizigers van dezelven hebben gegeeven, dat de minstbeschaafdste de eenvoudigste zyn. De reden daarvan is natuurlyk; men kan de Volkeren van Amerika byna vergelyken by de kinderen, zy hebben geen van beiden de magt om van de eenvoudigheit der natuur af te wyken; en dit gebrek van bequaamheit of ondervinding noodzaakt hen hunne taal te bepaalen aan een klein getal van woorden en uitdrukkingen, die veele onderscheidene denkbeelden konnen beteekenen naar het voorwerp daar men van spreekt. Aldus wordt de Maan by eenige Volkeren van Amerika de *Zonne des Nachts* genaemt; en de Hebrêen noemden het Graf een *Huis der Levenden.* Deeze laatsten hadden ook een woordt, 't welk *openen* en ook *ontdoen*, beteekent,[(a)] alzoo deeze twee denkbeelden zeer gelykformig zyn; waarom een kindt willende dat zyne Voedster hem zyne schoenen of handschoenen zal uittrekken, zeer gevoeglyk zal vraagen dat zy hem dezelve opent. In deeze natuurlyke eenvoudigheit moet men ook de reden zoeken, waarom de Amerikanen en de kinderen zich dikwils bedienen van het *Infinitivum* of de *onbepaalde wyze*, in plaats van het *Imperativum*, de *gebiedende* of van 't *Presens* de *tegenwoordige tydt.* Met een woordt, in deeze eenvoudigheit vindt men den oorsprong van de gebreklykheit der woordledekens en bindingen, zoo gemeen in de taale der Amerikanen, en in de uitdrukkingen der kinderen, die eerst beginnen te spreeken.

[+]Aanmerkingen over de Amerikaansche Taalen en waar toe die betrekkelyk geacht worden.

Noch een Aanmerking hebben wy over[+] de Wortelwoorden en Eensyllabige woorden te doen. De Wortelwoorden zyn, om eigentlyk te spreeken, de kindsheit der taale. Deeze onze vergelyking wordt bevestigd door de eerste afgebrookene klanken der kinderen die eerst leeren spreeken. Dezelve zyn alle Een-syllabig; en zoo draa zy wat beginnen te spreeken, gebruyken zy meest Tweesyllabige woorden; tot dat zy eindelyk na een langwylige oeffening zig aan woorden van meer lettergreepen gewennen.

[+]Als mede wat de woorden deezer Taale aangaat.

Het zoude derhalven geen ongerymdheit zyn, indien wy staande hielden, dat eenige kinderen, afgezonderd van allen omgang met bejaarde lieden, en geen middel gegeeven wordende om zich met elkander te onderhouden, alleen door de weinige woorden, die zy tot op hun vyfde of zesde jaar gehoord of geleerd mogten hebben, onder malkander eene zeer eenvoudige en zeer korte taal zouden voeren, die alleen bestaan zoude uit woorden van een of twee lettergreepen. Wy meenen zulks te konnen bemerken in de taalen van verscheidene Amerikaansche Volkeren.

(a) חחכ.

Deeze taalen zyn gebleeven als in een soort van kindtsheit, wegens de weinige gemeenschap die zy met andere menschen gehad hebben. Met een woordt, de eenvoudigheit hunner taalen, en die hunner denkbeelden hebben eene zelfde oorspronk.

Wy hebben niet konnen bemerken dat de[+] West-Indiaansche Volkeren het gebruik der letteren hebben gehad, en wy zullen elders op zyn tydt en plaats van de Hieroglyphische of Zinnebeeldelyke Merkletters der Mexikanen en der *Guappas* van Peru spreeken, die mede by verscheidene andere Volkeren van 't Zuidelyk Amerika in gebruik waren. *Hennepin* en eenige andere Reizigers verhaalen, dat de woeste Amerikanen zich niet genoeg konnen verwonderen, hoe het mogelyk kan zyn dat men met behulp van schrift en papier aan anderen zyne gedagten kan mededeelen, die verre van ons zyn; geloovende dat 'er eenige tovery mede vermengd is.

[+]En hoe zy geen gebruik van letteren hebben gehad.

VI. Hoofdtstuk.
Van de Kleeding *der* Amerikanen.

+ De Volkeren van Amerika gaan niet alle naakt, en die onder hen naakt gaan, bedekken meest alle eenige deelen die de betaamelykheit gebied te dekken; wy konnen evenwel de schaamte geenszins onder deeze denkbeelden die men *ingeschapene* noemt, stellen, zy komt ons alleenlyk als een uitwerking van de opvoedingen de gewoonte voor. Eigentlyk is 'er niets schaamachtigs noch schandelyks in de Natuur; dit ziet men in de kinderen die van natuure geene schaamte in zich te ontdekken hebben; zy worden niet schaamroot over hunne naaktheit maar zoodraa men hun de gevolgen der naaktheit heeft beginnen te leeren, en het denkbeeldt dat alle menschen van dien staat moeten maaken, neemen zy de schaamte aan, en worden insgelyks schaamroodtgelyk hunne Ouders en Onderwyzers. Waar komt het dan van daan, dat eenige deezer Volkeren, zonder eenige opvoeding, en zonder het minste denkbeeldt van welbetaamelykheit en eerbaarheit, het deel hunner naaktheit, dat niet behoord gezien te worden, dekken? Waarop wy antwoorden, dat deeze gewoonte ligt door een langduurige overlevering by hen is onderhouden geweest, schoon zy van ongeheugbaare tyden af de oorzaak daar van vergeeten hebben. Hunne eerste Voorouderen konden mogelyk wel de gedagtenis der ongehoorzaamheit der eerste menschen hebben behouden, die de naaktheit zoo schandelyk heeft doen voorkomen, dat de min kuischsten zelden zekere naakte voorwerpen konnen zien, zonder al zoo ligt schaamrood te worden, als of zy waarlyk smerte leeden door dezelve te aanschouwen. Eenige woeste Volkeren hebben zoo weinig kennis van de gewoonte om zich te dekken, dat zy zich zelven aan anderen die gekleedt zyn met zoo veel eenvoudigheit en onwetenheit vertoonen, als een kindt van drie of vier jaaren Dit is niet om dat zy eigentlyk onbeschaafder zyn dan de anderen: maar zy hebben het ongeluk gehad van eerder zodanige denkbeelden verlooren te hebben, die andere Volkeren, alzoo woest als zy, enkelyk door een uitwerking van 't geval hebben weeten te behouden.

+Hoe danig de Amerikanen zich kleeden, aangemerkt.

+ De Aloude *Picten* wisten noch niet van kleedinge ten tyde des Keizers *Severus*; doch zy toonden zich gevoeglyk in 't gevolg door den omgang die zy met de Romeinen hadden; en de gewoonte van zich te kleeden, die onder hen aangenomen wierdt, was eene uitwerking van die beschaafdheit en welbetaamlykheit, die hen door de Romeinen ingestort wierd. De noodzaakelykheit hadt hier geen deel aan. De *Hottentotten* van de Kaap de Goede Hoop, en verscheidene andere Afrikaansche Volkeren gaan noch alle naakt, alsmede eenige Eilanders nabuuren van Asië. Het zwart en de vuiligheit dient eenigen tot een dekzel, en de verwen zyn daartoe weder in gebruik by anderen. Ook konde het wel eens gebeuren dat deeze Volkeren de *mode* volgden, en in 't vervolg hunne kleedingen alzoo verscheiden maakten als wy. De geenen, die onder hun eenige zorg voor hunne schaamte hebben, bedekken zich van vooren met een stuk linnen of met beeste-vellen, die zy zoo goed als zy konnen om hun middel vast maaken, en treeden aldus voort, met al zoo goede gedachten van zich zelven, als den allerbest gekleedsten Europeaan. Men behoeft dan geenszins te gelooven, dat de gewoonte van zich te kleeden een uitwerking van den Godtsdienst of van de Reden is; men kan wel Godsdienstig en redelyk zyn, schoon men naakt is, en zich gewennen het lichaam van een mensch in eene naakte gestalte te aanschouwen, gelyk men zich gewent Houte of Steene Beelden zonder kleeding te zien. Wy willen hier mede echter de naaktheit deezer Amerikanen niet voorspreeken; behalven dat een groote menigte der Vrouwelyke Sexe door zich te ontkleeden veele voordeelen zoude

+En hoe by andere Volkeren in gebruik gebragt.

missen, zoo moet men ook nooit scheurziek in 't stuk der gewoontens zyn, die verre van de beschaafdheit en Godsvrucht nadeelig te zyn, in tegendeel aan beiden veel nut konnen toebrengen.

Coreal[a] zegt ons, dat de Mannen dat deel in een Koker draagen, 't welk de betamelykheit wil, dat men verberge, en zelfs, voegt hy 'er by, ‘men verzekert, dat zy sommige plaatsen daar de Spanjaarden niet verkeeren, deeze Kokers met goudt en met paarlen versieren; vergelykt deeze plaats met eene andere diergelyke van *Brantome*,[b] daar hy spreekt van 't ge-

(a) *Voiages aux Indes Occidental To.* 1. *pag*: 143.
(b) *Vies des Dames Galantes de son tems.*

bruik, dat zommige Vrouwen van eenige aardige Minnekramerytjes maaken.

+Met welk een gewoonte zich de Noorderlyke Amerikanen kleeden, aangeweezen.

+ De Volkeren die zich in 't Noordelyk Amerika kleeden, draagen op den rug een Mantel van Bevervellen aan elkander genaait; andere draagen maar alleen op de schouderen het Vel van een Beer of van eenig ander Wildt Gedierte. Deeze kleeding is de allereenvoudigste, en ook de natuurlykste, en oudste. De geenen die zich bedekken met Vederen, met eenigelymagtige Stoffe bestreeken, om op hun lichaam te kleeven, wyken reeds van deeze eenvoudigheit af, en beginnen tot de ydelheit der optooiselen te vervallen. De Canadeezen hangen hunnen Mantel van Beestevellen om hunnen hals, zadanig, dat zy gemeenlyk een arm buiten deeze kleeding houden; maar als zy in huis zyn, leggen zy denzelven af, indien het niet zeer koudt is. De Vrouwen hebben een Gordel om den Mantel; en des winters draagen zoo wel de Mannen als Vrouwen dikke Mouwen van Bevervellen. Deeze manier van kleeding is weinig verschillende met die der[(a)] Oude Hoogduitschers. Eenige andere Volkeren[(b)] bedekken zich met een soort van Matten. Aangaande de beenen, zegt *Lescarbot*, dat de *Canadeezen* ter jagt gaande, *zich bedienen van koussen*, *die ruim en wyd zyn gelyk onze Laarskoussen*, *welke zy om hunnen Gordel vast maaken*, *zynde daar aan ter zyden van buiten een groot getal Nestels zonder Malien.* Dit schoeisel heeft eenige gelykheit met onze Hanssoppen of Aperokken. Somtyds omwinden zy de beenen, in plaats van koussen, met een stuk stof, dat zy onder de knie vastbinden, en *Mitassen* noemen, volgens 't geene ons in een Reisbeschryving wordt verhaald[(c)].

+Hoe eenige een gewoonten van hun hair te draagen hebben.

[(d)] Deeze zelfde Volkeren gaan gemeenlyk+ blootshoofds, met het hair hangende over de schouderen; zonder het zelve te knoopen of te binden. Somtyds binden de Mans wel een gedeelte van 't zelve op de kruyn by een, en laaten de rest hangen. Daar zyn 'er die hun hair aanqueeken, andere in tegendeel die het geheel afsnyden, of branden met steentjes in 't vuur gloeyende gemaakt. Verscheidene deezer Noordelyke Volkeren laaten hun hair aan de eene zyde staartsgewyze hangen, en aan de andere zyde branden zy 't tot aan de ooren af. De Floridianen en eenige andere Volkeren, binden het zelve op, als een Paardestaart: de Mannen steeken 'er dan pluimen op als Vederbossen, en de Vrouwen, volgens *Lescarbot*, eene Naalde met drie punten. Verscheidene onder hen smeeren hun hair met Oly, gelyk wy met Jasmyn, en bedekken dan hun hoofdt met dons of kleine Vogelveeren. Dit sieraad is wel vreemd, maar om de waarheit te zeggen, immers was zulks niet minder het goud Poeder der Ouden, of het tegenwoordig Hairpoeder, waar mede onze hedendaagsche Saletjonkers hun hair of Pruiken wit maaken.

+Lang hair te draagen, hoe in gebruik geweest.

Wy stellen onder 't getal der Gewoontens+ gelykformig met de Natuur, die van lang hair te draagen, 't welk by de West-Indianen algemeen is. Zoo was het zelve eertyds ook in Gaulen, en zelfs in gansch Europe. Aangaande de Gaulers, het is bekend, dat een gedeelte van dit Landt eertyds genaamt wierdt het[(e)] *Langhairig Gaulen*; doch wy weeten ook, dat in 't vervolg deeze Gewoonte min algemeen wierdt: het Volk droeg alle zeer kort hair, en alleen de Koningen van Vrankryk droegen geduurende het eerste Stamhuis zeer lange hairen. Het hair van een Zoon van Vrankryk af te snyden, was zoo veel, als of men hem verklaarde van 't Erfrecht tot de Kroon te zyn vervallen. Eer dat China door de Tartaaren overwonnen wierdt, waren de Chineezen alzoo zeer verzot op hunne lange hoofdhairen, als onze Oude

(a) Deeze bedekten zich alleen met Beestevellen die een grootgedeelte van hun lighaam ongedekt lieten. *Caesar* in zyne *Comment*:
(b) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France L.* 3. Ch: 9.
(c) To: V. *Recueil de Voiages au Nord*.
(d) Deeze plaats vindt men by *Lescarbot.*
(e) *Gallia Comata.*

Fransen; zy vleijen zich, zegt ons *Maffei*, dat zy op hun uitterste door een goede Bescherm Engel by het hair zullen opgenomen, en ten Hemel gevoerd worden. Wat hunne *Bonzen* betreft, dezelve draagen het kort, om dat zy als afzonderlyke Dienaaren en Raadslieden der Godheit, zodanig een hulpmiddel niet noodig hebben.

Het was by de Ouden genoegzaam eene[+] gewoonte blootshoofds te gaan, en men merkt aan, dat by de[(f)] Egyptenaren het hoofdt niet gedekt wierdt, als in een tydt van droef heit. In den beginne hielden de Romeinen dezelfde gewoonte, doch verlieten die weder allenks. Mogelyk was deeze gewoonte op een gevoelen gegrondt, 't welk gansch niet onredelyk is, namelyk, dat de lucht de Hoofden hart maakt en dezelve meer vastigheit doet bekomen, dan die anders wel

[+]Blootshoofdts te gaan hoe een aloude gewoonte.

(f) De Joden en de Carthagers enz. hadden dezelve gewoonte. Zie *Solarins de pileo.*

zouden hebben, gedekt blyvende. Indien dit gevoelen doorgaat, zoo is 't niet te verwonderen, dat de Engelschen zoo wel met den Kop konnen vegten, dewyl zy van jongs aan gewendt zyn blootshoofdt te gaan.

+En gekrulden hairen te draagen by wien in gebruik.

+ Doch eer wy hier van afscheiden, zullen wy uit *Lescarbot* noch twee of drie Aanmerkingen by brengen, waarin hy toont, hoe veel overeenkomst de Amerikanen met eenige andere Volkeren ten opzichte van het Hoofdtversiersel hebben. ‘De Gotthen, zegt hy, laaten hun hair met groote gekrulde lokken, over de schouderen hangen even als wy van de Noordelyke Amerikanen gezegd hebben; de Zwaben, een Volk in Duitslandt, krulden, knoopten, en maakten het zelve op hunne kruinen vast, gelyk wy vande *Souroqueezen* en *Armouchiqueezen* gezegd hebben. Verschillende de *Armouchiqueezen* met de *Souriqueezen* en andere Volkeren alleen daarin, dat de eerste het hair van vooren uittrekken en half kaal zyn, 't welk de andere niet doen. In tegenstelling van deeze Volkeren; verhaalt ons *Plinius*, dat by het hellen van 't Gebergte *Riphea*, eertydts een Landstreek der Arympheers was, die wy nu Moscoviten noemen,.... die alle zoo Mans als Vrouwen geschooren wierden, houdende het voor schande eenig hair op het hoofdt te draagen. Hier uit ziet men, hoe een manier van leeven op d'eene plaats aangenomen, en op de andere verworpen wordt’.

VII. Hoofdtstuk.
Van der Amerikanen Lighaams Versierselen.

+Hoe de Amerikanen zich versieren en optooien.

+ De Verwe waar mede de West-Indianen hun aangezigt bestryken, is een soort van blanketsel, doch veel grover, en wordende veel dikker gesmeert dan dat van onze Dames en Hofjonkers: maar het schynt echter, dat 'er de Indianen van Amerika ten deele het zelfde mede beoogen, en dat de eenvoudige natuurlyke schoonheit hun noch niet genoeg kan treffen en voldoen. Onze Dames en Saletjonkers door ouderdom, als andersins beginnende te vervallen, blanketten zich ook, om het ongelyk, dat de Jaaren en de ongebondenheden in de Natuur veroorzaaken, te herstellen; doch de Indianen zoeken het zoo verre niet, strekkende de Verwen voor hun niet anders als tot Versiersel.

+Het gebruik van blanketsel een aloude gewoonte, en hoe de aloude Volkeren een gewoonte van zich te beschilderen hadden.

+ Het gebruik van 't blanketsel is zeer oudt: de Profeten hebben 't al onder de Jooden bestraft. De Romeinen beschilderden zich somtydts geheel met roode verwe, en zelfs hunne Goden. De Moorenlanders en verscheidene andere Asiaansche Volkeren, bedienden zich van dezelve kleur. De Picten lieten 't 'er noch niet by; zy[(a)] *Matasseerden* hunne lichaamen met allerlei figuuren van Beesten, zelfs van hunne eerste kindsche Jaaren af. Deeze Versierselen, die ons zeer onbetaamelyk zouden voorkoomen, behaagden hun zoo zeer, dat zy zich geduurende een tydt lang niet dorsten kleeden, uyt vreeze van die schoone Schilderyen, daar zy hunne lichamen dus mede opgeschikt hadden, te bederven. De Amerikanen bedienden zich van verscheydene kleuren om zich te *Matasseeren*; en in hun aangezigt gebruykten zy meest blaauw, rood, zwart en wit; schoon het elk vrystondt daar omtrent zyn eigen zinlykheit te volgen. Zy verwden insgelyk hun hoofdt, armen, beenen en dyen, en op dat 'er de teekens al hun leeven lang van duuren zouden, na dat zy 'er de teekening van op de huydt gemaakt hadden,[(b)] prikten zy met een naalde of een scherpgemaakt stukje been, in 't vleesch, tot dat

(a) Dit is het woord dat de Amerikanen gebruiken, om deeze wyze van beschilderen uyt te drukken.

(b) *Voiages au Nord Tom. V.*

het bloede; waar na zy die plaats sterk wreeven met een poeyer van zodanig een kleur, als een die zich *Matasseeren* liet, begeerde.

(c) De Picten bedienden zich hier toe van een Yzer Werktuig: maar de Gotthen maakten hun aangezigt en lichaam rood met Vermillioen. Hier uit ziet men dat de gewoonte van zich te verwen van ouds by verscheyden Volkeren van onze Waereldt voor deezen in zwang heeft gegaan; en dat ons blanketsel, 't welk een fynder en dunner vermenging van Verwen is, dan dat der Amerikanen, eenigzins op de aangezigten der allerbeschaafsten aan de Hoven van Eu-

(c) - *Ferroque notatas*
Perlegit exangues Picto moriente figuras.
Claudian. de Bello Getico. V. 417.

rope de plaats van 't eerste bekleedt.

+ Noch komen ons hier verscheydene andere veel vreemder en ongewooner Versierselen voor, dan die der kleuren. De[(a)] Virginianen drukken zich op den rug zeekere tekens uit, waar uit men zien kan onder welk Hoofdt zy leeven: waar van men ook een voorbeeldt by de Romeinen heeft, wier Krygsknegten het Keyzerlyk merk voerden, zynde het onder den Keyzer Konstantyn den Grooten een Kruis, 't welk hy hen op de schouderen liet drukken. De eerste Christenen lieten zich uit een grondt van yver en Godtsdienstigheit voor het Kruis onzes Zaligmakers, het zelve Kruis op hunne handen of armen indrukken; en zelfs hedendaags ziet men 'er weinige van de Pelgrimagie van Jeruzalem of van het H. Graf wederkeeren, die niet een diergelyk merkteeken van hunne Geestelyke Opschryving onder de Baniere van Christus vertoonen.+ De Brasilianen hebben de gewoonte van zich te kerven, en te snyden. 'Alle de geenen zegt Coreal,[(b)] die onder hen voor lieden van achting willen doorgaan, en die veele Vyanden opgegeeten hebben, kerven en snyden zich op de borst en in andere deelen des lichaams; waar na zy de wonden met een zwart poeder wryven, 't welk deeze lidteekens afschuwelyk maakt, en men zoude dezelve van verre voor de opengesneden Wambussen na de wyze onzer Voorouderen aanzien.

+Als ook Merktekenen van onderscheiding te draagen, en hoe.

+Hoe het snyden en kerven een teken van dapperheit word geacht.

Onaangezien zulk kerven en snyden by ons in geen gebruyk is; is 't echter zoo niet met eenige andere Sieraden der West-Indianen gelegen. Het onderscheid tusschen hen en ons is, dat in Europe deeze Versierselen enkelyk van de mode afhangen, daar in tegendeel de Amerikanen veel standvastiger altydt dezelve bevalligheit in hunnen opschik vinden, nademaal zy zich aan de gedachten van andere niet kreunen, beoogende alleen 't geene hunne zinnen streelen kan, of hunnen geest een denkbeeldt van zekere glory inprenten. Daarom is 't dat zy de verscheydene verwen verkiezen, die volgens de Natuur het oog konnen vermaaken, en in hunnen tyden van Vrolykheit wel de aller levendigste zyn; ook houden zy veel van 't snyden en kerven, om dat men daar uit oordeelt, dat zy kloekmoedig zyn en een strydbaar Volk. Hoewel de mode by ons de kleuren veel of weinige doet achten, zoo is 't echter gewis, dat het de zinnen overhaalen, en dat wy genoodzaakt zyn om 'er gelyk deeze Volkeren van te moeten oordeelen. Een grondt van Eerzugt zoude ons konnen tot het kerven en snyden doen overhellen; indien onze Overheden een openbaar besluyt afkondigden, dat alle de geenen, die geen zorg droegen van zich op de wyze der Brasilianen te kerven en te snyden, voor lafhartige en vervalle uyt de achting van 't Gemeen verklaard zouden worden. Men zou wel haast duyzenden van menschen zien uitmunten door hunne lidteekens, en mogelyk zoude in zulk een geval wel eenige der blooste door eerzugt aangezet, zich daar toe alzoo gereed vinden als de allerbraafsten. De geenen die voor de pyn vreesden, zouden op middelen bedacht zyn om zich zonder pyn te kerven: en die overwonnen hebbende zoude men trachten, dit kerven en snyden na de wyze der Volkeren, meer en meer te versieren, en aldus zoude de mode daar van in geheel Europe konnen ingevoerd worden. Deeze stelling is zoo gansch vreemd niet: dewyl elk een voor de verachting vreest. En het is gewis, dat voor deezen eenige Brasilianen, die onder hunne mede Landslieden uitmuntten, goedgevonden hebben eene zekere eer te stellen in het kerven en in de lidteekens, welke vreemde gewoonte in 't vervolg door hunne afkomelingen blindeling is opgevolgdt, met verachting der geenen die zulks verzuymden.

(a) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France.* L. 3. Ch 11.
(b) *Voiages aux Indes Occident.* Tom. 1. pag. 188.

De Amerikanen hebben, gelyk wy, het gebruik der Oorringen, Armringen en Halsbanden:[+] doch by hen word dit zoo wel door de Mannen als door de Vrouwen opgevolgdt. Eveneens was het ook by de Alouden, ten opzigte van de Juweelen tot Sieraadt van 't Aangezigt. De Amerikanen hebben ook noch versiersels, die zy aan de neus en aan de lippen hangen.(c) De Oude Hebreen droegen ringen voor 't voorhoofdt, en zelfs door de neus, 't welk noch hedendaags by de Oost-Indianen in gebruik is. De Brasilianen hebben de onderste lip van hunne kindsheit af doorboord, waar door zy tot Sieraadt een wit Beentje, als Yvoir, draagen of in plaats van een beentje steeken zy dikwils door die opening een Jaspis Steen, of een valsche Smaragd; zelfs steeken zy dezelve wel door de wangen. Wat de Oorringen betreft, onnoodig is 't hier een optelling te doen van alle de Volkeren die deeze gewoonte onderhouden: als mede van de zodanigen die het gebruik der Armringen en Halsbanden hebben. De Amerikanen gaan noch verder; zy draagen aan hunne beenen en rondom het lichaam zodanige Versierselen als wy alleenlyk aan den hals en aan de

[+]Oor-Arm- en Halsversiersels hoedanig by de Amerikanen in gebruik, en die by andere Volkeren vergeleeken.

(c) Genesis XXIV.47.

armen draagen: maar het bestaat niet altoos by hun uit Goudt of Edelgesteente. De Brasilianen hebben een groote achting voor de Hoorntjes en het Glaswerk 't welk de Europeanen hun toevoeren; en bygebrek van dien, bedienen zy zich van kleine stukjes koper, van eenige gekleurde steentjes, en zelfs van vischgraaten; echter komen zy in deeze slegte verkiezing noch verdraagelyker voor dan de Hottentotten van de Kaap de Goede Hoop, die zich met darmen omhangen en opschikken. Eenige Volkeren van Canada,[(a)] by Lescarbot *Armouchiqueeten* genoemt, 'hebben, zegt hy, de gewoonte van aan de gewrigten der handen, en op den enklauw aan de beenen koopere plaaten te draagen, op de wyze als boeyen: en in 't hangen van 't lyf booven de heupen een Gordel gemaakt van kopere pypjes een vinger lang, en aan elkander gereegen ter lengte van den Gordel; eygentlyk zo als[(b)] Herodiaan verhaalt; dat onder de Picten in gebruik was, zeggende, dat zy hunne lichaamen en halzen met yzer omgordden, achtende zulks een groot sieraadt, en een teken dat zy zeer ryk zyn; gelyk andere Volkeren, wanneer zy maar goudt hadden?' Wy moeten hier ook met geen stilzwygen voorbygaan de Hoofd- en Voorhoofd-Versierselen bestaande uit veeren van verscheyden kleuren, grootelyks by de Brasilianen geacht, alsmede de Vederbosschen der Mexikanen, en de Kroonen van Elants hair rood geverfdt; en op een zelfkant vast gemaakt, waarmede die van Canada hunne hoofden omwinden. De waardigheit van deeze Versierselen is in Europe zoo geheel onbekend niet, en het gebruik der Pluimen tot sieraadt heeft 'er zeer lang in zwang gegaan, zynde door de wispeltuurigheit der Franschen nu schier geheel verbannen, doch by sommige andere Europeanen noch in gebruik. De Vrouwen plagten langen tydt mutsen met pluimen te draagen, en vederbosschen, waarvan de gewoonte noch niet geheel vernietigd is, en wel weder konde ingevoerd worden; want de modens zien wy dagelyks sterven en weder herleeven.

De *Tochan* draagt men rondom den hals, bestaande uit fyne en kleine geele en roode pluimen. De Brasilianen bedienen 'er zich mede van kleyne plaistertjes by ons, *Mouches* genoemt, die zy met wasch op hunne wangen plakken: maar dit sieraadt dient alleen op de plechtige feestdagen. Indien nu onze Dames in de plaats van *Mouches* zich van zodanige roode pluimtjes wilden bedienen; zoude dit zoo qualyk staan? wy laaten van deeze schoonheden, de Salet-Jonkers oordeelen.

VIII. Hoofdtstuk.
Van de Schoone Gestalte *der* Amerikanen.

[+] Men vindt dikwils zodanige algemeene Schoonheden, waarvan een ieder, niemant uitgezonderd, gelykzaam getroffen wordt; en wederom anderen zoo ongemeen afschouwelyk, dat ieder dit eenpaariglyk moet toestemmen. Wy oordeelen dat 'er geen Natie in de waereldt kan gevonden worden, die bequaam is om de gestalte van een mensch, in een bak gaande, of die van een gebochelde, te konnen roemen; noch dat iemant van de schoonheit van een mensch, wiens mondt geplaatst is tot daar andere de ooren staan, kan getroffen worden. Het kan wel gebeuren dat men zich juist niet altoos even rechtzinnige denkbeelden aangaande de regelmaatigheit der schepselen voorsteld; maar dat men zich zoo dwaas zoude aanstellen van een Mensch, wiens hoofdt zyn halve lengte uytmaakt, welgemaakt te noemen, of een Paerdt wiens voeten ongelyk in gedaante en lengte zyn, dit dunkt ons onmogelyk, en het ergert zelfs de beesten, dewyl men waarneemt, dat die eenige wangedrochten ter waereldt brengen, dezelve dooden of verlaaten. Men zoude hier tegen wel zeggen konnen dat de Schepper van 't Heelal de

[+]Hoedanig de schoonheden met de mismaaktheden vergeleeken, by verscheiden menschen van een verschillig oordeel zyn.

(a) Ubi Supra Cap. 12.
(b) *Herod.* L. 3. Cap. 47.

schepselen geheel anders hadt konnen maaken als die nu zyn; dit is buyten tegenspraak: maar ondersteld zynde, dat hy goetgevonden hadt de menschen gebocheld te scheppen, zoo zoude hy die Bochels zekere regelmaatigheit gegeeven hebben, die ons nu onbekend zyn, en waarvan de schoonheit alzoo natuurlyk en bekoorlyk zoude voorkomen als die van een fyne en welgemaakte gestalte.

Wy houden 't voor menschen, die geen recht denkbeeldt van de regelmatigheit hebben, wanneer zy den neus hunner kinderen breeken en verpletteren, of die hunne hoofden plat drukken; doch wy stellen echter zodanige geenszins in dien rang, die een klein voorhoofdt of rood hair beminnen enz: om dat de laatsten tegen de wetten der re-

gelmatigheit niet stryden. Wat de eersten belangt, het is bekend, dat de Afrikaansche Mooren ingevalle neuzen en groote neusgaaten, meer achten dan de groote en haviksneuzen. In Amerika vindt men 'er ook die dezelve verkiezing en noch vreemder hebben. De Brasilianen verpletteren den top der neuze van hunne kinderen, en deeze vreemde ontsiering van het fraaiste deel des aangezigts, gevoegd by de openingen die zy in de wangen hebben, moet in onze oogen afschuuwelyk schynen. De Volkeren van *Mississipi* hebben mede geen redelyker denkbeelden van de schoonheit. Zy vinden een groote bevalligheit, zegt zeker Schryver,[(a)] in de spitse hoofden, die byna van gedaante als een myter zyn. De omstandigheden van zyn verhaal zyn te merkwaardig om die niet aan te haalen. ‘De Moeder, zegt hy, legt haar kindt op een plank neder met de huit van eenig dier overtrokken, welke plank aan het een eind een gat heeft daar het hoofdt in legt, zynde veel laager dan het overige. Het kindt hierop naakt uitgestrekt leggende, steekt de Moeder des kinds hoofdt in dit gat, en legt op het voorhoofdt en onder het zelve een klomp vette aarde, die zy uit al haar magt tusschen twee kleine plankjes samen bindt. Het kindt schreeuwt daardoor niet weinig en wordt paers en blaauw, zodanig dat men dikwils uit zyn neus en ooren een wit lymig vogt ziet loopen, terwyl de Moeder dus op het voorhoofdt drukt. In die gestalte moet het kindt alle nachten slaapen, zoo lang tot dat het bekkeneel die figuur bekomen heeft, die de gewoonte vereischt.

[+] Men ziet dat de Amerikanen van 't Noordelyk Amerika zeer bruin zyn, of ten minste van een olyfkleur, gelyk de Spanjaarden en Portugeezen; en men wil dat deeze kleur voortkomt van de[(b)] Olie en 't Vet waarmede zy zich smeere, om van de Vliegen en Wespen bevryd te zyn: maar deeze reden schynt ons niet voldoende. De Samojeden en Groenlanders, in een veel kouder lugtstreek leevende dan die der Canadeezen en Volkeren van *Mississipi*, en by gevolg minder voor 't steeken der Vliegen bloot gesteld, ziet men evenwel dat meer verbrand en geel zyn dan de andere. Het is nogtans te verwonderen dat de Amerikanen die tusschen de twee Keerkringen woonen, zoo zwart niet zyn dan de Afrikanen leevende onder het zelfde Aardkloots gedeelte. De geenen die de oorzaak van de Zwarte kleur der Afrikanen in den Vloek Noachs stellen, over de Nakomelingschap van Cham uitgesprooken, konnen 'er niet mede door, als op den Predikstoel; en om hen tegen te spreeken, heeft men alleen het getuigenis der Eyptenaren noodig, die den naam van Cham hunnen Vader langen tydt behouden hebben, en echter niet bruinder dan de Spanjaarden zyn. Wy willen het derhalven liever houden met de redenen door *Lescarbot*[(c)] bygebragt. ‘De brandende hitte van Lybië die de zwartheit der menschen veroorzaakt, komt niet voort van de wyduitgestrekte Landen die de Zon beschynt, eer dezelve aldaar komt; van waar de hitte altydt door de snelle beweeging der Zonne overvloediger aangevoerd wordt; hiertoe helpen ook veel de groote Zandvlaktens, die deeze groote hitte licht ontfangen, wordende door zoo een menigte van rivieren niet besproeidt als Amerika, 't welk meer dan eenig gedeelte der Waereldt van Beeken en Rivieren overvloedig verzien is, en dit Landt een gestadige verversching geeft, waardoor een gematigder lugt veroorzaakt wordt. Het aerdryk is 'er ook veel vetter, behoudende langer den dauw des Hemels, die 'er ook overvloediger valt, alsmede den regen ter oorzaake als gezegd is..... Behalven dit alles breid de Zon, de Landen van Afrika verlaatende, haare straalen over een vogtig Element langs eene zoo groote tusschenwytte uit, dat ze ondertusschen veele dampen optrekt, en een groote menigte daarvan met zich in die deelen der Waereldt sleept; dit alles veroorzaakt dat de kleur deezer beide Volkeren wegens de

[+]Waarom de eene Landaart bruinder dan de andere zy, aangemerkt.

(a) *Voiages au Nord. Tom.* V.
(b) *Lescarbot* ubi supra.
(c) Ubi supra.

gematigdheit hunnes Lands, zeer verscheiden is. Wy zyn overtuigt dat de zwartheit der Moorenlanders, en der Volkeren van Guinee enz: van de Lugtstreek voortkomt die zy bewoonen en van de hoedanigheden, die het zaadt daar zy uit worden voortgeteeld, aldaar verkrygt, 't welk vervolgens van geslacht tot geslachte overgaat.

Om nu ook iets van 't Hoofdhair te spreeken;[+] de Amerikanen zoo Noordelyke als Zuidelyke draagen het zelve[(d)] zwart en lang: en men wil ons verzeekeren dat ze

[+]Waarin by eenige de schoonheit van 't hair heeft bestaan, en welke kleur de schoonste geacht.

(d) De Canadeezen beminnen het zwart hair, en dat wreed en glimmende van vettigheit is; zy spotten met gekrulde hoofden, en mogen niet lyden dat men een baarde draagt. Deeze plaats vindt men by *La Mothele Vayer lettre* 145.

zoo ligt niet grys worden als de Europeanen. Ook zyn zy minder zorge onderhevig, en leeven minder ongebonden dan deeze, zynde dit twee oorzaaken van[b] een al te vroegen ouderdom. De schoonheit van 't hair belangende, zoo is dikwils onze verkiezing daar omtrent mede al vry vreemd.[c] Eertyds hieldt men veel van hair dat ros van kleur was, en tegenwoordig kan men het naaulyks meer dulden: de[d] Egyptenaren haatten insgelyks de blonde en rosse hairen, om dat Typhon de gezwooten Vyandt van *Osiris* ros was: en wie weet of men onder hun de gewoonte niet had van het met verachting *Typhons hair* te noemen, gelyk men 't by ons[e] *Judas hair* noemt? Voor 't overige zoude het moeyelyk vallen het oordeel voor een blonde of bruine te vellen; alzoo elk zyne waardigheit heeft: de flaauwe bekoorlykheit van een blonde, komt eenige behaaglyk voor, anderen wederom de levendigheit van 't bruine.

[f] *Qui dit brunette il dit spirituelle*
Il dit aussi vive comme un Demon.

Dat is:

Wie een bruinnetje zegt,
Verstaat een geestig zwiertje:
't Welk klaarder uitgelegt,
Verwekt een duivels viertje.

+De gewoonte van den Baardt hoe in gebruik.

+ Doch indien men zich aan de beslechting der aloude Dichteren houdt, zal men zekerlyk ten voordeele de[g] blonde een uitspraak doen. Wat de Baardt aangaat, men zegt dat 'er de Amerikanen weinig werk van maaken: de Franschen en byna alle de Europeanen komen in dit stuk t'eenemaal overeen, en men vindt in gansch Europe byna niemandt dan de Zwitsers, de Vriezen, en de Lutersche Pharheeren in Duitslandt, die zich tegen de afschaffing der lange baarden kanten, zynde in 't Oosten het voorwerp van achting en de eerbiedt der[h] Arabiers.

+Welke oogen de bekoorelykste geacht.

De Alouden hielden de groote blaauwe+ Oogen ongemeen in achting, en die worden by ons mede niet veracht; doch de groote zwarte oogen houden den voorrang. Het is byna ongeloovelyk dat eertydts de groenachtige oogen by de Franschen hoog geacht zyn geweest, en dat een Volk, wiens verkiezing schier geheel Europa wetten stelt, dezelve zoo vreemd en byzonder heeft konnen hebben. Echter is zulks gewis en zeker: en de Heer de *Coucy* haalt den lof der groenachtige Oogen in een zangstukje op.[i] Maar zy zyn tans van eene andere verkiezinge, en

(b) Men wil ook dat de Amerikanen zoo vroeg niet als wy gryzen, om dat zy hun hoofdt niet dekken.
(c) Deeze regel hadt zyne uitzondering: de Romeinen haatten het rosse al zoo zeer als wy, dewyl *Martialis* in een zyner Puntdighten dit onder de gebreeken telt die hy aan eenen *Zoylus* verwyt. De Jooden, zoo men verzekert, waren weder voor het rosse, en men zegt dat Koning David blond hair hadt dat zeer na by het rosse quam.
(d) *Coelius Rhodigin*: *L.* 30 Cap. 21.
(e) Dit is volgens 't gemeen gevoelen dat Judas, die onzen Zaligmaker verriedt, ros was.
(f) Dit is mede volgens het oordeel van *Fontenelle*, in eenige fraaie vaerzen op de blonde en de bruine gemaakt.
(g) De Aloude Dichteren geeven gemeenlyk een blonde schoonheit aan de Godinnen.
(h) *Voiage de Palestine.*
(i) *Lescarbot* verhaalt ons dit staaltje van deezen Ouden Leermeester in de Schoole der liefde.

Au commencier la trouvai si doucette,
Qu'onc ne cuidai pour li maux endurer;
Met ses clers vis & sa fréche bouchette

de groote zwarte Oogen winnen 't van de blaauwe, groene of graauwe, hoewel men de kleine, zwarte en schitterende Oogen niet veragt, die men *Chineesjes* noemt, om dat de Chineezen in 't algemeen kleine oogen hebben, en die men om dezelve redenen ook wel *Tartaaren* en *Scythen* zoude konnen noemen: De Volkeren van 't Noordelyk Amerika hebben gemeenlyk zwarte en vry groote, doch die van *Mississipi*, kleine en bevallige oogen.

De Amerikanen zyn kloek en welgemaakt[+] van gestalte, lugtig en rad ter been; waarvan wy de oorzaak reeds gemeld hebben. De Volkeren die in het gebergte leeven zyn doorgaans gezwinder dan de bewooners der vlakten en valeien; zeker is 't dat het Voed-

[+]De gestalte der Amerikanen aangemerkt, en by andere Volkeren vergeleeken.

Et si bel oeil vert, *& riant & cler*
Mont si sorpris, &c.

Dat is:

'k Bevond haar in 't begin aanmin'lyk van vermogen,
Schoon ik in 't minst niet dacht de minquaal t'ondergaan:
Maar 'k zag haar lonkjes en haar frisse mondtje aan,
Niet min bevallig dan 't gezicht der groene oogen,
Die my betoverden, enz.

sel ook veel tot deeze gezwindheit toebrengt; maar zoude de lucht van de landstreek hier mede niet veel toedoen? Wy bestaan gelyk de boomen naar den aart en eigenschap der lucht- en Landstreeken: indien wy het zaadt laaten voortkoomen, en in een andere landstreek wordt overgevoerd, zoo verliest het zelve allengs zyne eerste hoedanigheden, om andere en nieuwe aan te nemen. Waarom zoude men deeze veranderingen minder aan den invloed des luchts toeschryven, dan een oneindig getal uitwerkzelen die daar van afhangen? Men heeft de Miquelets van 't gebergte slechts te ontbieden, en hen te zenden naar de moerassige oorden der Nederlanden[+] om dezelve te bevolken; hunne kinderen zouden allenks wel haast alzoo groflyvig en loom worden als de eigen inwooners deezer Landen; maar in tegendeel, indien men deeze laatsten naar het Pyreneesche gebergte overbragt, zouden zy mede wel haast de raddigheit der Miquelets aanneemen; en aldus zouden de Voorouders in hunne Nakomelingen niet meer die lastige vettigheit, zoo zeer by hun geacht, gewaar worden, noch die groote zwaarlyvigheit, waarin de Geest, schoon ruimte genoeg hebbende, daarom niet te beeter gehuisvest is. Wat meer is; men kan de Natuurlyke Inwooners van een Landschap geheel doen ontaarden, door onder hen de Regeringsvorm, de Burgerrechten, Modens en Godsdienst te veranderen. Het Christendom heeft zelfs noch grooter en merkwaardiger veranderingen dan deeze in Europe gemaakt, en de Aanhangers van Mahomet niet minder in Asië en Afrika. Iemandt die Godt volgens 't gebruik der Protestanten zal bidden, zal daar in eenige omzigtigheden en manierlykheden waarneemen, die een Roomsgezinde niet eigen zyn. Beide zullen zy zich eindelyk zodanig aan hunne eigen zinlykheden gewennen, dat ze hun als aangebooren schynen; en wanneer zelfs in 't vervolg de een het Geloof des anderen quam te omhelzen, zoo zal men dit te recht overwegende, bevinden dat de een en de ander altoos noch eenigen indruk van hunne eerste gevoelens blyven behouden. Zie hier noch een aanmerklyk voorbeeldt, hoedanig een Natie niet alleen van zeden, maar ook van lichaamelyke hoedanigheden veranderen kan. Wy vinden het zelve by[(a)] *Ammianus Marcellinus*, en by *Caesar* aangemerkt. De eerste zegt ons dat de Gaulen zeer kloek van gestalte zyn, van blond hair verzien, blank van weezen zyn, een wreed opzigt, en een barsse stem hebben; dat zy dapper zyn, liefhebbers van den wyn, en gaarne net en zindelyk gekleed gaan:[(b)] *Caesar* beschryft ons deeze Volkeren, als groote beminnaars van nieuwigheden, en van een vry wispeltuurigen aart; daarby voegende, dat ze zeer bygelovig zyn. Zoude men nu de hedendaagsche Franschen wel kennen volgens het getuigenis deezer twee Historischryvers? De Franschen bezitten immers in 't algemeen geenszins die lichaams hoedanigheden meer die hun *Ammianus Marcellinus* toeschryft. Zy zyn hedendaags van een middelmaatige gestalte, zwart van hair of ten minsten Castanjebruin, en van aangezigt insgelyks, zy hebben een manlyk doch geen wreed weezen, een kloeke stem en harde uitspraak, doch zonder eenige straf-of stuursheit, zy leeven redelyk matig en zy drinken meer om eens vrolyk te zyn, en hun vrolyken aart op te wekken, dan om de smaak die zy in den wyn vinden. Voor 't overige is het zeker dat zy hunne zindelykheit en netheit in kleedinge hebben behouden, alsmede hunne neiging tot de nieuwigheden, gelyk maar al te veel in de verandering hunner modens blykt, en de onstandvastigen aart die *Caesar* hunne Voorouderen verwyt: maar indien deeze Keizer noch leefde zoude hy in 't stuk der bygeloviheit van geheel andere gedachten zyn, en toestaan dat men de Franschen van onze Eeuw daarmede niet behoort te beschuldigen. En wat de beschaafdheit belangt die geheel Europe in de Franschen moet erkennen, dezelve

[+] en welke veranderingen die onderworpen zyn.

(a) L. 15. Cap. 12. Caesar. L. 6.
(b) L: 4: en L. 6.

wordt by Caesars tyden reeds genoemd, zeggende dat zy[(c)] veel beschaafder dan de Duitschers waren.

Al het geene wy hier gezegd hebben, is[+] genoeg om te doen begrypen dat het ganschelyk niet onmogelyk is dat een Volk van Zeden en Gewoonten kan veranderen, en zelfs niet dat de Nakomelingschap van een gezwind en kloek man niet geheellyk van deeze kloekheit zoude konnen ontaarden, volgens de gewoontens waar aan zich zynen Geest overgegeeven heeft, zoo door eenige gronden van Godsdienst, als aankleeving van Regeeringsform, en door zich aan de slaaverny der modens te onderwerpen. Byna alle de Volkeren des Aardbodems, zelfs die der Noordelykste deelen der Waereldt, zyn voor deeze veranderingen bloot gesteld geweest: indien de woeste Amerikanen hier van bevryd zyn gebleeven, hebben zy dit geluk alleen toe te schryven aan de achting en aankleeving die zy voor de Natuur behouden hebben. Geheellyk aan de Natuur overgegeeven, verrichten zy byna niets als

[+]Die t'eemaal den Landaart van Zeden en Gewoonten ontaart.

(c) Caesar. Liv. 4.

't geen zy hen voorschryft, en wyken daar weinig van af: maar aan de andere zyde zyn zy ruuw en woest; onze gevoelens, onderscheidingen, plechtigheden en manieren, die in Europe de rechte merkteekenen zyn van eene redelyke menscheit, zyn hun vreemd en onbekend. Indien een woeste Amerikaan zich kleedde en leefde als wy; en eenige beschaafdheit in zyne ongebondenheit vertoonde, nalaatende menschen vleesch te eeten, zoo zouden wy hem ligt onder ons konnen dulden en aanneemen. Onze vreemdigheden en buitenspoorigheden zyn redelyk. Een *Cacique* die uit een groote pot met twee handvatzels drinkt, en dezelve byna in eene teug ledigt, of die de eerste die hem behaagt tot zyn Vrouw verkiest, is en blyft altydt een *Cacique*; maar een Hoveling die op eenen avondt tien flessen wyn zuipt, en op een nagt twintig Hoerhuyzen afloopt, vervalt die niet t'eenemaal van de menschelykheit?

IX. Hoofdtstuk.
Van de Lichaams-Oeffeningen *der* Amerikanen *enz.*

[+] Wy zullen hier eerstelyk van het Danssen gewag maaken; mogelyk is deeze oeffening alzoo oudt als de Vader des menschelyken geslachts. By aldien hy zelfs de uitvinder daarvan niet is geweest, zoo is 't echter niet onmogelyk dat hy 'er de eerste beginselen van heeft gezien, en daar is niet aan te twyffelen of de naaukeurigheit van 't gehoor die in vervolg van tyden de passen van deeze oeffening geregeld en gemeeten heeft, is by de eerste afkomelingen van Adam bekend geweest. Zeer waarschynlyk is 't mede dat het danssen in die eerste tyden bedacht is, wanneer de menschen noch zoo zeer aan de zorge en bekommering niet waren overgegeeven, leevende in een Landstreek die door desselfs overvloedt en uitneemende voortbrengselen niet dan vrolykheit en vermaak veroorzaakte. De eerste Jooden dansten tot verheerlyking van Godt; en de* Heidenen ter eere van hunne Afgoden, gelyk wy in de voor afgaande Verhandeling aan 't hoofdt deezes Werks gezegd hebben. De Oost-Indianen zoo wel Oude als Hedendaagsche, en niet min de Amerikaansche Volkeren, hebben het danssen in hunne Godsdienstigheden ingevoerd, en gelykzaam toegewyt. De Floridianen danssen wanneer zy hunne dankzeggingen voor eenige voornaame ontfange weldaaden aan de Zonne doen. De Canadeezen bidden hunne Goden mede al danssende aan. Met een woordt, de Virginianen, de Mexikanen, de Peruanen enz: hebben niet alleen het danssen in hunne Godsdienstige oeffeningen ingevoerdt, maar zelfs de gemaakte bewegingen en mislyke gebaarden, welke laatsten de Mahometanen mede uit hunne Godsdienstige oeffeningen niet verbannen hebben.

[+]Hoedanig het danssen een aloude oeffening is geweest, en zelfs tot den Godtsdienst is overgebragt.

Van het gewyde toe het ongewyde overgaande;[+] de West Indianen oordeelen het daanssen zeer voordeelig voor de gezondheit, en daarom laaten zy de Zieken onder hun zeer zwaare oeffeningen doen. Socrates en eenige andere onder de Alouden hadden het zelve gevoelen van het danssen. Wy hebben ook in vervolg van tyden de achting die deeze oeffening verdient, geenssins vermindert; in tegendeel hebben wy dezelve eer tot buitenspoorigheit gebragt dan in haare juiste paalen onderhouden. Het is wel waar dat de begeerte om wel te gevallen en uit te blinken in de partyen van vermaak, daar meer toe doet dan wel de lust om daardoor gezondheit te verkrygen; doch hoe het ook zy, het danssen is tegenwoordig zoo algemeen m gebruik, dat men 'er naaulyks met gevoeglykheit van kan onkundig zyn. De Dames mogen niet lyden dat men het zelve veracht, en zy achten een luchtige sprong en een rechtmaatige pas van een *Menuet* meer, dan de krachtigste redenen van een verstandig Man, die zich van zyne voeren alleen om te gaan

[+]en vervolgens van een ander en somtyds huitenspoorig gebruik geworden.

* De Romeinen stelden een gansche Orde van Danssende Priesteren onder den naam van *Saliers* in.

bedient. De Amerikanen quyten zich van deeze aangenaame oeffening op hunne wyze, en trachten daardoor hunne gasten, die zy 't meest achten, te vervrolyken, te onthaalen, en zich zelven te vermaaken. En dewyl zy veel radder en gezwinder van Leden dan wy zyn, behoeft men niet te twyffelen, of zy zouden die kunst veel verder brengen dan wy, indien men hen eene naaukeuriger en regelmaatiger beweeging te maaken leerde; te meer, dewyl zy een verwonderlyk naaukeurig gehoor hebben. De Dansseryen der Amerikanen van Nieuw-Vrankryk[(b)] geschieden meest in een ronden kring, en zelfs

(b) *Lescarbot* L 3. *Ch.* 15.

zonder van plaats te veranderen; zy danssen met zeer veel leevendigheit, stampende met de voeten tegen den grondt, en maakende halve sprongen; zy houden de handen geslooten en de armen om hoog, als iemant die dreigt. Wy hebben eenige Boere-of Contredanssen die veel overeenkomst met deezen Canadeeschen dans hebben. Een uit den hoop, waarschynlyk die de andere aanvoert, zingt alleen, zonder dat de andere een *Chorus* maaken; zoo als wy in onze ronde danssen doen: maar de danssers maaken telkens by tusschenpoozinge een groot geschreeuw. Wy moesten hier niet vergeeten te zeggen, dat hunne gewigtigste Verhandelingen van Staatszaken en ernstigste Raadsbesluiten met danssen gepaart gaan. Eenige Volkeren van 't Zuidelyk Amerika hebben nog een veel vreemder gewoonte; zy gaan al danssende hunnen Vyandt[(a)] den Oorlog verklaaren. Maar wy willen het daarby laaten, alzoo de beschryving die wy hier van de overeenkomst der Danssen van de Virginianen en der Zuidlyke Amerikanen met de onze zouden konnen doen, ons te verre zoude doen afweiden, en zelfs den Lezer verdrietig vallen.

[+]Van welk een gebruik de Amerikanen hun Gezang maaken.

[+] Wat nu de Zang der Amerikanen betreft; schoon dezelve niet naar de kunst of regelmaatig is, zy dient hen nochtans tot een nuttig gebruik, zoo wel als andere Volkeren. Namelyk om de Goden en de menschen te looven, en zich te verlustigen, en om de passen van hunne Danssen daarna te richten. Wel te denken is 't dat 'er noch verhevenheit noch lieflykheit in de Gezangen der Amerikanen voorkomt; maar evenwel vindt men noch wel eenige zinryke verbeeldingen, verheffingen en uitdrukkingen, overtreffende de gemeene taal,[+] in hunne liederen; ook wel een verborgen en dubbelen zin, omkeering van spreekwyzen, en geestige invallen, zynde de uitwerking van 't geen men een Poeëtischen drift noemt; met een woordt, alle die buitenspoorigheden veroorzaakt door een Dichtkundige Woede, die ten allen tyden het Volk misleidt heeft, hen doende gelooven dat zy Godentaal voortbragt: Waarom zouden nu de Amerikanen deeze Woede minder dan wy deelagtig zyn? Zy zyn immers van 't zelfde maakzel als de Volkeren van onze Waereldt; zy hebben dezelve werktuigen en dezelve harssenen. En by gevolg konnen zy zoo wel als wy aan die verrukking onderworpen zyn, die ons tot Dichten voert, en aan die buitenspoorige gedachten die de Dichteren zelfs eene dronkenschap genoemt hebben, zonder eens te letten op de welgepastheit deezer gelykenis, hebbende het oordeel zoo rechtzinnig niet om te regt op te merken, dat de genen die vermaak scheppen in deeze vervoeringen waarlyk eenigzins de Dronkaards gelyk zyn. Een Geest van zulk een hoedanigheit heeft noch Letterkunde, noch een groote ophooping van Daaden noodig, om zich in den rang der Dichteren te doen aanneemen; maar alleen eene aanqueeking om de Natuur sieraadt by te zetten, en zodanige talenten te polysten, die men in de Amerikanen niet kan tegenspreeken, zonder de getuigenissen van alle de Overwinaars der Nieuwe Waereldt te willen verwerpen; zoo wel als die van onze beste Reisbeschryvingen, die ons verzeekeren, dat alle deeze Volkeren kennis van de Digtkunde hebben; dat zy Gezangen maaken ter eere van hunne Goden, en Krygshelden, gelyk het tegenwoordig noch by ons in gebruik is, en eertyds by de Volkeren der Aloudheit, zelfs by de Scythen, Cimbren, Gotthen en Duitschers enz: geweest is, hebbende zelfs door dit middel de Overlevering van verscheidene merkwaardige Geschiedenissen en overblyfselen van hunnen Opkomst behouden. Zulks is ook zelfs in de eerste Eeuwen der Waereldt in gebruik geweest, namelyk ten tyde van Orfeus, Linus, en Museus, die mogelyk wel te gelyk Dichteren, Profeeten en Historischryveren zyn geweest. Men behoeft zich derhalven niet te verwonderen dat de eerste tyden zodanig door een wolk van Fabelen zyn verduisterd geworden,

[+]en hoe zy niet t'eenemaal van de Dichtkunst onkundig zyn.

(a) Zie de Voorrede des IV. Deels van 't *Recueil de Voiages au Nord*, het geen aldaar en van den Dans des Calumets aangetekent staat.

die onder begunstiging van deeze Poëtische verrukking de Geschiedenissen der oude tyden hebben overstroomdt, en ons van de kennisse onzer Voorouderen beroofdt. Want de Oude Volkeren van Europe waren regte liedjeszangers, die alles ruuwelyk in gedicht bragten wat hen merkwaardig scheen, om daar door dies te ligter de gedagtenis der voorgevallene zaaken te behouden. Het is bekent dat de Digtkunde dit voordeel heeft, en dat de welluidendheit, rymslag en maat der woorden de geheugenis ongemeen versterken. Wy meenen dat de West-Indianen deeze ondervindinge zoo wel gehad hebben als wy, die noch dagelyks onze Gebeden in rym behouden om die het gemeene Volk en de Kinderen te leeren. Aangaande nu het geene wy gezegd hebben, dat de Gezangen de Historische Gedenktekenen der Aloude

Volkeren van Europe waren, en dat die het mede by de Amerikanen zyn; genoeg bekend is 't wat uitwerking de schimp-en straat-deuntjes doen, die vooral in Vrankryk zoo zeer in zwang gaan. Ja zelfs heeft[a] Karel de Groote, ('t welk elk een niet bekend is) kennende de nuttigheit van deeze gemeene Digtkunde, verscheidene rymen en Straatdeuntjes laaten maaken, behelzende de Daaden der Alouden, en bevoolen dat men dezelve de kinderen liet van buiten leeren en zingen, op dat 'er de gedagtenis van, van Geslagt tot Geslagte zoude overgaan en behouden blyven.

+Hoe de Jagt en Oorlogsoeffening de voornaamste bezigheden der onbeschaafde Amerikanen zyn, als mede het Visschen en hoedanig.

+ De overige oeffeningen en bezigheden der Amerikanen zyn de Jagt en den Oorlog, gelyk zulks ook de oeffeningen der Aloude Volkeren van Europe waren. De geenen die de Oevers der Zee en der Rivieren bewoonen, begeeven zich ook tot visschen. Hunne schuitjes zyn mede niet zonder voorbeeldt in de Oude tyden. Zy zyn gemaakt van Beestevellen aan malkander genaaid; of van Wilge rysen, heel netjes in een gevlochten; of van Schorssen der boomen, gelyk de kleine Egyptische schuitjes, die volgens het zeggen van[b] *Lucanus* van dezelve schorssen gemaakt waren daar de Alouden hun papier van maakten. Mogelyk dat het Kistje daar Moses in lag toen hy in den Nyl geworpen wierdt, zodanig een soort van schuitje was. De Engelsche,[c] Saxen en Schotten gebruikten schuitjes van Wilge rysen met leder gevoerd. *Lescarbot* is van meening dat de Dichters de fabel der[d] Sirenen op 't zien deezer schuitjes bedacht hebben; alzoo men dezelve van verre ziende met een man daarin, zich gemaklyk konde verbeelden dat de man en het schuitje aan elkander vast waren, en een Monster half mensch en visch uitmaakten.

+Hoe zy in geene bemuur de Steden woonen, volgens het over oudt gebruik.

+ De woeste Amerikanen woonen in geene plaatsen of Steden, tusschen Muuren en Poorten beslooten; waarin zy een schets van de Grondvestingen der eerste Waereld-bewooners behouden hebben. Omtrent *Nieuw-Andalusie* in 't Zuidelyk Amerika, besluit[e] en bepaalt elk zyne landeryen met een soort van netten van *Bexuco* geweeven, een soort van Katoen, ter hoogte van een halve mans lengte. Men verzekert dat een Indiaan die eenige deezer netten brak of los maakte, zich aan een groote misdaadt zoude schuldig stellen: 't welk blyken laat dat zy in 't midden van hunne duisternissen altydt de gronden van eene Natuurlyke billigheit behouden hebben. Door een andere beweegreden was het dat de Lacedemoniers niet wilden dat hunne Hoofdstadt met muuren omringt wierdt. Zy oordeelden dat dezelve geen andere bescherming noodig hadt dan de moedt en dapperheit der Burgeren. Eertyds waren de Duitschers en Engelschen geheellyk van 't gebruik van kalk of steen onbewust.

+De Diefstal en 't Rooven hoe by deeze en andere Volkeren strafbaar, en ook toegelaaten.

Het goed vertrouwen en de oprechtigheit+ deezer Volkeren verpligt ons om mede iets van de Dievery te zeggen, daar men niet altoos het zelve denkbeeldt van gehad heeft. Het blykt uit de verhaalen van onze Reizigers, dat de Amerikanen zich onder malkander zelden besteelen zullen. De geringe waardy hunner goederen, en de gemaklykheit om dezelve te bekomen belet by hen een misdaadt die de Oude Lacedemoniers maar voor een behendig kunstje of een waarschouwing

(a) *Lescarbot*. Hist: &c. L. 3. Ch. 15.

(b) *Conseritur bibulâ Memphitis Cymba papyro. Lucan*: *L.* 4. *Pharsal.*

(c) *Quin & Aremoricus Piratam Saxona tractus*,
Sperabat, *cui pelle salum sulcare Britannum*
Ludus & assiduo glaucum mare findere lembo.

Sidon: Apoll: Carm: VII.

(d) Alsmede die der Tritons en Nereïden.

(e) *Voiages de Coreal* Tom: premier, pag. 136.

tegen de onagtzaamheit, en de[f] Oude Duitschers als een oeffening bequaam om de Jeugt niet ledig te doen zyn; doch deeze wilden dat men zulks slechts buiten de Grenzen van den Staat pleegde. Het is waarschynlyk dat de woeste Amerikanen van 't zelve gevoelen zyn. Zy maaken geene de minste zwaarigheit in 't berooven der Europeanen en andere vyanden. Wat 'er ook van zy, de Diefstal is volstrektelyk strydig tegen de Wetten van het Natuurlyk recht, en het is te verwonderen dat de Romeinen zoo veel toegeevendheit gehad hebben ten opzigte van deeze misdaadt, dat zy dezelve in zeekere Feesten geoorlofdt hielden, die men[g] *Quadrigariorum lusus* noemde. Het is waar dat de Historie ons zegt dat zulks geschiedde by wyze van verlustiging: maar hoe veele schelmstukken konde men onder dien dekmantel niet verbergen?[h] De Egyptenaren hadden eertyds een Prins, Hoofdt, of Kapitein der Rovers, gelyk noch hedendaags te Parys, Londen, en in eenige andere groote Steden. Ook verzekert men dat het zelve in de Landen van Paap Jan in gebruik is. Deeze Voorbeelden konnen egter de Diefstal niet goed

(f) *Julius Caesar. Livre.* 6
(g) *Sueton*: *in Ner.* C. 16.
(h) *La Mothe le Vayer. Oeuvres. Lettre* XXXV.

keuren, en men zoude dwaas zyn dat men daar door wilde bewyzen dat de Egyptenaren, de Franschen en andere het rooven en steelen geroemd hebben. De Japonnezers in tegendeel, willen geen de minste Diefstal dulden, en straffen dezelve, met zoo veel gestrengheit, dat 'er de huizen wel altoos mogen ongeslooten blyven.

+ Om nu noch iets van de bezigheden der Vrouwen te zeggen: *Lescarbot* begint met het *voortteelen van fraaie kinderen*; waartoe hy vooral de Vrouwen aanmaant die naar nieuw Vrankryk overgaan, *om veele schepselen voort te brengen die Godts lof mogen verkondigen.* Deeze bezigheit bewyst hy door de Naam-Oorspronklykheyt van het Hebreeuwsch woordt,[(a)] en toont aan, dat Godt de Vrouwe, deeze levendige Aarde, zodanig toegesteld heeft als die welke wy bewoonen. De Vrouwen der Amerikanen geeven zich geheel aan de huislyke bezigheden over, als de zorge van het huishouden, den Akkerbouw enz: doch komen niet in de Raadsvergaderingen der Mannen, noch eeten zelfs niet met hen. Dewyl men nu de Amerikanen van geen Jaloezy kan beschuldigen, zoo kan men hen ook in dat opzigt niet vergelyken by de Italianen en Spanjaarden, die hunne Vrouwen zoo veel moogelyk is van de menschelyke samenleeving afzonderen, noch by de Mahometanen die dezelven in een Serrail opsluiten. Het is dan waarschynlyk dat de verachting alleen oorzaak is van dit hun gedrag, en dat de wreedheit deezer woeste Volkeren hen dus met hunne Vrouwen doet te werk gaan. De Gaulers en zelfs de Duitschers, hoe ruuw de Roomsche Oudheit ons dezelven afbeelt, handelden deeze Sexe met veel meer hoflykheit; zy lieten de Vrouwen toe op hunne Feesten en in hunne Vergaderingen te verschynen, en de voornaamste partyen van vermaak geschiedden zelden, zonder haar. De eeuwen van het Christendom overtroffen elkander in Godsdienstigheit, en liefkoozery ontrent Vrouwen. Van hoe veel fraaie wapenoeffeningen ter eeren van de Vrouwelyke Sexe maaken de verliefde Historiën onzer Voorouderen niet al gewag? hoe veele Landen zyn 'er om haarent wil niet gebrooken? hoe veele hardnekkige gevechten zyn 'er niet geschiet om haare schoonheit te verdeedigen? hoe veele Tweegevechten om de bekoorlykheden van eene Meestresse vier of vyf hondert mylen in 't ronde te doen bekend worden? Maar deeze gedienstigheit voor de Vrouwen was eigentlyk met veel wreedheit vermengt. De pligten die men in onze eeuwe ter liefde van die schoonheden betracht, gaan zelden zoo verre dat men zich om eene Meestresse het leven beneemt, en byaldien 'er gevonden wierden die dwaas genoeg waren om een zodanige hoflykheit te begeeren, dezelve zouden gevaar loopen van in die ouwerwetsche gedachten te verouderen, en den bloem haarer Jeugt allengs te zien verwelken. De Hoflykheit is hedendaagsch veel natuurlyker; of om beter te zeggen zy is tans een schoon Vernis, 't welk de allergrootste wanorders bedekt. Onze Minneryen van minder waardigheit en onstandvastiger dan die van onze Voorouderen, houden den weg gebaant voor de verachting en ongebondenheit. Ja wy durven zeggen, dat de woeste Amerikanen, hoe ontbloot zy van onze kennisse en verlichtingen onder elkander zyn, veel meer eenpaarigheit oeffenen.

+Waar mede de Amerikaansche Vrouwen zich bezig houden, aangeweezen.

Wy zullen deeze aanmerkingen besluiten met de eerbiedigheit der Amerikaansche[+] Vrouwen voor haare Mannen; dezelve is veel grooter en algemeener onder hen als by ons. Altyd bezig en alleen zich bemoeiende met de huislyke zaaken, worden zy zoo zeer niet afgetrokken als onze Vrouwen; en aldus ziet men 'er veele vreedzaamer huwelyken. Het is gewis dat de bepaalde huishoudens, waarin elk zyn post vlytig waarneemt, in 't algemeen gelukkig zyn: maar een huishouden op dien voet geregeldt geeft aan een Vrouw noch evengelykheit noch overmagt, omdat uit de bezigheden van een Vrouw noodwendig vloeit, dat zy de minste en onderdanig moet zyn. De Vrouwen by ons, die juist niet al te Waerelds in haare

+Hoe eerbiedig en onderdanig zy hunne Mannen zyn.

(a) *Nekebah*, 't welk *Perforata*, doorgeboord beteekent.

verkeering zyn, voegen zich noch eenigzins naar deezen regel van Onderdanigheit: maar de anderen achten dezelve niet dan voor een Vrouw van een *Toupinambous* of Hottentot dienstig. Wier woestheit door de Liefde niet ontwapent zy.

X. Hoofdtstuk.
Van de Minnehandel *der beide* Sexen, *en van de* Huwelyken *der* Amerikanen.

[+] Geene Volkeren der Waereldt zyn 'er, wiens wreedheit niet door de liefde wordt getemdt. Hoe onmanierlyk de Amerikanen ook mogen zyn, zy hebben nochtans hunne Voorschriften van Minneryen, en gevoelens van tederheit, die door het vuur der Liefde geloutert worden. Alsdan doet zich in hen eene verwarde vermenging van Vriendelykheit en Stuursheit op, die ons ongetwyffeld alzoo belachelyk zoude voorkomen, als die van onze Verliefde Boeren: schoon eigentlyk de eene en de andere niet koddiger of vremder zyn dan die der Hovelingen. De Grond-oorzaak der Liefde komt in dien Landaart voort gelyk in ons; deeze Grond-oorzaak zich ontdekkende in het Hart van een Amerikaan, van een Europeaan, en van een oude Knorrepot verschilt alleenlyk in de wyze van zich te ontdekken. Een Amerikaan van Canada, die met zyn Lief naar bedt gaat, verwagtende met ongedult het oogenblik, dat zyn wreede Meesteres het zwaavelstokje uitblaast, 't welk hy haar aanbiedt, vindt zich niet meerder in twist met de rede, dan een Europeaan welgemanierd opgebragt, die gansch hoflyk alle de volmaaktheden der Natuur aan zyne Meestresse uitdeelt, en haar weder al zoo ligt daar van berooft, wanneer het vuur der Liefde uitgebluscht is; of dan de[(a)] oude Knorrepot, by *Moliëre*, die na eene vryery op zyn manier, alle zyne stuursheit vergeet om zyne Meestresse te verzekeren:

[+]Der Amerikanen gedrag in Minneryen aangemerkt, en van welk een aart die zyn.

Que son Amour la touche au dernier point,
Qu'il veut qu'il ait sa recompense.

Dat is:

Dat zyne Liefde als in den hoogsten
graadt gesteegen,
Naar een belooning dingt van 't wederlievend
zoet.

Doch eindelyk zich bedroogen vindende,[(b)] zyne Meestresse en de gansche Vrouwelyke Sexe voor den Duivel wenscht. Met een woort, het bespottelyke is weinig onderscheiden in Europeen in Amerika. Een Gryzaart onder de Iroqueezen geraakt al zoo vriendelyk aan den dans met eene jonge Iroqueesche Deerne, als een oud Edelman die een Meisje van vyftien jaaren liefkoost; en de Min dartelt met geen minder sierlykheit in 't hart van een Bojaar dan in de zinnen van een Kardinaal. Deeze oude Edelman behoeft derhalven met den Iroquees, noch den Kardinaal met den Bojaar niet te spotten; beide moeten zy zich recht doen, en toestaan, dat zy niet dan in de wyze van doen verschillen; maar dat de Natuur altyd de schetse

(a) *Ecole des Maris.*
(b) *C'est un Sexe engendré pour damner tout le Monde.*
Je renonce à jamais à ce Sexe trompeur,
Et je le donne tout au Diable de bon coeur.

Dat is:

't Is een geslacht, geteelt om 't Menschdom te verwyzen;
Bedriegelyk Geslacht! 'k verlaate u voor altoos,
En wensche u voorts ten prooi van Duivels wreed en boos.

maakt. Zy moeten zich beide voorstellen, dat de Denkbeelden waar van zich onze Minnery bedient, ons door de gewoonte en niet door de reden bekooren.

Wat nu de Kunst der Amerikanen van te[+] beminnen belangt; ligt is 't te begrypen uit al het geene wy gezegd hebben, dat dezelve weinig kan bebaagen. Zy is echter aan minder regelen bepaaldt, alzoo zy regelrecht het doelwit beoogt: maar zoo de eenvoudigheit deezer Kunst zonder veel moeite toelaat de roozen te plukken, men bekomt dezelve echter niet zonder doornen. De Jongman doet in Amerika de eerste aanzoekingen, en de Dochter dingt aldaar dikwils zoo wel als by ons. Al de lieflykheit die men daar in bespeurt, is, dat de Wetten van wreedheit op verre na zoo gestreng by hen niet zyn als by ons, en wy weeten zekerlyk, dat de betaamelykheden qualyk geoeffendt worden. De Min, die den grondt kent, tast de Amerikanen niet aan, als alleen met de Wapenen der Natuur. Zy weeten van geen schaamrood worden over hunne verliefde wonden, om dat zy daar geen schande in stellen; ook

[+]Op hoedanig een wys zy hunne liefde aan haare Minnaressen voordraagen.

weeten zy van geene Liefdesmerten, en van geen uitstel, die de gewoonte by ons ingevoerd heeft in de verscheidene wyzen van does, om deeze soort van wonden te geneezen. Het gebruik wil dat de Amerikanen zoo Man als Vrouw, terstondt toevlugt tot het hulpmiddel neemen. Het Denkbeeldt dat die Natie van de Vrouwen heeft, die zy aanmerken, als vrye openstaande en onbebouwde Landen, toebehoorende aan den eersten bezitter, moet, gelyk men wel denken kan, de geneezing deezer Liefde wonden ligter doen vallen, en is by gevolg een groote verhindering van deeze tedere verliefdheit, die ons het beste van ons leven doet doorbrengen. Het is te beklaagen, dat men ook aan dit Denkbeeldt moet toeschryven de verschrikkelyke Verwarringen der Amerikanen, en de overgegeevene schaamteloosheit der huwbaare Dochteren, die zoo verre in zekere[(a)] Gewesten van *Peru* gaat, dat 'er geene Dochteren beter of eerder aan de Man geraaken, dan zodanige die de ongebondenste waren, en aan elk een overgegeeven. Het Heidendom stondt eertyds zodanige onreinigheden in sommige plaatsen hunner Heerschappy toe, en heeft dezelve nu noch in Oost-Indiën niet afgeschaft; ja zelfs het Christendom heeft noch eenige schandelyke overblyfselen deezer[(b)] ontuchtigheit behouden, die zoo strydig met de waardigheit van den Christelyken Godtsdienst is.

[+]Hoe zy gewoon zyn eene Dochter ten huwelyk te verzoeken.

[+] Het is een algemeen gebruik by de West-Indische Volkeren zoo wel als by ons, dat iemant een Dochter ten Huwelyk begeerende, dezelve eerst van de Ouders verzoekt, want zonder dat mag hy haar met reden niet deelachtig worden. Ook is 't noodig, dat de Jongman de bequaamheit heeft, om zyn kost te konnen winnen. Het eerste gebruik komt overeen met de Wetten der Natuur, en het ander spruit uit de liefde van de Ouders tot hunne Kinderen. De naam van Wilden, die men aan eenige deezer Volkeren geeft, doet ons al te ligt gelooven, dat zy deeze Denkbeelden uitgedooft hebben, doch men bedriegt zig. Mogelyk zyn 'er wel eenige woest genoeg, die 'er niet dan een kleine flikkering of schyn van behouden hebben; maar men vindt 'er geen die zoo zeer ontaardt is, dat hy dezelve geheellyk zoude verlooren hebben. Het schynt zelfs dat de Amerikanen minder dan wy van deeze twee Gewoontens afwyken. Wy hebben onder ons een oneindig getal Voorbeelden van Kinderen door ontuchtigheit of andere strafwaardige beweegredenen de gehoorzaamheit hunner Ouderen onttrokken; van Dochteren die met geweldt ontschaakt worden, of die zich gewillig laaten vervoeren; van heimelyke en schandelyke Huwelyken; van Kinderen die zich vereenigen door den bandt des Huwelyks, zonder eenig middel aan de handt te hebben, om de kost te winnen en zonder geneigdheit, om daar na uit te zien: of nu de Amerikanen ooit tot deeze gebreeken vervallen, is ons onbekendt. Het zoude bezwaarlyk vallen in deeze gelegenheit eene juiste bepaaling te maaken, tusschen het gedrag van een Amerikaan, en dat van een Europeaan: en nochtans, zoo men geloof mag slaan aan de Getuigenissen onzer Reizigers, zoo volgt een Amerikaan veel beter de Wetten op, door de Natuur ons voorgeschreeven. Wy moogen zelfs wel zeggen, dat hy minder in staat is, om dezelve te konnen overtreden dan wy, niet omringt zynde van een oneindig getal aangenaame en aftrekkende voorwerpen, die ons verstandt benevelen, en ons dikwils de allergemeenste Voorschriften van Deugdt doen vergeeten; die zich geduurig in onze gedagten opdoen, en door hunne lastige tegenwoordigheit ons verdrieten, wanneer de Natuur en de Redenweigert hen te gehoorzaamen; en die ons eindelyk aanmoedigen tot het navolgen der geenen, met wien wy omgaan: eene quaade en zondige navolginge waarlyk, doch die men niet durft tegenstaan, om dat het gevaarlyk is zich bespottelyk te maaken, door niet als anderen te leeven. De grootste Kunst van welleevendheit,

(a) *Histoire des Yncas du Perou.*
(b) Het is bekend wat vrydommen vergunt worden te R. te A en elders aan die onbeschofte Minneryen en aan allerley verliefde Buitenspoorigheden.

zegt men, bestaat hier in, dat men zich voegt naar de Gewoonte voorlangen tydt ingevoerdt, en door Lieden van rang geoeffendt: maar wat loopen onder dezelve niet al verderflyke gewoontens, die de hartstochten ontsteeken en gaande maaken, stellende dezelve met de pligten van den Godsdienst in een geduurigen strydt? Een Menschenhaater, die zich tegen dezelve Wilde aankanten, zoude geen grooten voortgang doen.

(c) *Il faut parmi le Monde une vertu traitable*;
A force de Sagesse on peut-être blamable.
La parfaite raison fuit toute extremité,
Et veut que l'on soit sage avec so brieté.
Cette grande roideur des vertus des vieux
âges

(c) *Moliere dans le Misantrope.*

Heurte trop notre siecle & les communs usages.

't Welk beteekent:

Een matelyke Deugdt voor wulpsche Waereldlingen
Meer geld, dan Wysheit, die by hun veracht'lyk is;
Volmaakte redensaart vereischt, myd die gewis,
Wyl best is matig wys te zyn, in al zyn' dingen:
Want Oudheits Deugden al te streng voor hun van aart,
Gaan geenzins met 't gedrag van onze eeuw' gepaart.

De dartelheit onzer Eeuwe, zoude ons voortreffelyke uitbreidingen over deeze Grondregelen konden verschaffen.

+De eerbaarheit des Huwelyks hoe by hun geacht.

+ Laat ons nu eens zien, wat Denkbeelden de Amerikanen zich van de noodzaakelykheit des Huwelyks maaken. Indien de manierlykheit ons dagelyks noodzaakt de gestrengheit van de Deugdt te verzagten, en ons toelaat de dagelyksche gewoonte boven de gestrengheden der Wysheit te stellen, zulks geschiet zoo niet ten opzigte van de Vrouwen. Men heeft haar tot Slaavinnen gestelt van een pligt, die eer of eerbaarheit wordt genoemt. Deeze eerbaarheit is niet te vreden met haar te verbieden het vuur der liefde uit te blusschen zonder tusschenkoming van de trouw; maar zy verbiedt haar ook de minste geneigdheit tot het Huwelyk, en eene behoorelyke bekendmaaking van liefde te doen. Zy wil dat eene Sexe veel zwakker dan die de Mannen, de hevigste van haare hartstogten ontveinze. En of 'er schoon al gevonden wierden, die wat stouter dan de meeste van haare Sexe, zich somtyds met eene weergalooze moedigheit uit de gevangenis deezer slaafsche en wreede eerbaarheit ontslaan, edelmoediglyk de gevoelens van haare harten ontdekken, verliefde uitdaagingen in geschrifte aan haare Minnaaren doen, haare overwinningen snellyk voortzetten, en niet te vreden met de harten stormenderhandt in te neemen, de persoonen zelfs wegvoeren; zodanige Voorbeelden zullen nooit anders genoemt worden dan stoute afwykingen en uitzonderingen van zodanige regelen, de Vrouwelyke Sexe aangaande de eerbaarheit voorgeschreeven. De zeldzaamheit maakt de waardigheit deezer Voorbeelden: maar elk een van haar kan dezelve niet navolgen; men weet dat het verheevene zelfs boven den regel gaat; Vrouwen van een middelmaatig fatsoen durven daar niet van afwyken, haare eenigste toevlugt is, het gemeen onweetende te houden van de hulpmiddelen, die zy tegen de liefde gebruiken, zich te beklaagen over de onrechtvaardigheit der Mannen, en uit te roepen gelyk *Amaryllis* in den *Pastor Fido* deedt:

(a) *Que votre bonheur est extrême*,
Cruels Lions, *sauvages Ours*,
Vous qui n'avez dans vos amours,
D'autre regle que l'amour meme!
Que j'envie un semblable sort!
Et que nous sommes matheurenses!
Nous, *en qui les Loix rigoureuses*,

(a) Vertaling van den Abt *Regnier des Marais.*

Punissent l'amour par la mort!

't welk beteekent:

Wat heeft Natuur u mild dit groot geluk
bevoordeelt;
Gy wreede Leeuwen en gy Beeren woest
van aart,
Dat door de Min uw Min is Wetteloos
verklaart!
Met recht benyde ik u dit lot, naar reên
geoordeelt.
Wy smaaken om de Min een deerlyk ongeval:
Want 't sterflot heerst, en stelt ons Wetten
overal.

Het gedrag der Amerikanen is ongetwyffeldt[+] onbeschaafder doch echter veel menschelyker dan het onze. En dewyl zy geheel onkundig van de wetten van betaamelykheit zyn, zoo staan zy de Vrouwelyke Sexe te beminnen, en zich te verklaaren, toe: maar een Dochter behoeft hier mede niet lang te quynen, zy wordt wel haast geholpen; en de Vader haare zuchtingen aanhoorende, en willende de Instelling der Natuur gehoorzaamen, doet zyne Dochter wel haast in de armen van een Man overgaan. Het geen wyders de Jonge Amerikaansche Dochteren spoedig aan den Man helpt, is de middelmatigheit van Goederen. Wy hebben reeds gezegt, dat de Ouders van eene Dochter begeeren, dat hunne Schoonzoon bequaamheit heeft, om de kost te winnen, 't welk zoo veel om 't lyf niet heeft Een woeste Amerikaan heeft geene andere broodwinning, als zyn boog en koker met pylen noodig. Zyne huisvesting is een Hut; de voornaamste stukken van zyn huisraadt zyn een Hangmat, een Rookhut, en eenige Bevervellen. Hier is altoos weinig zorg en moeite toe noo-

[+]en hoe het echter een Dochter geoorloft is, zich te verklaaren, en haar begeeren word ingewillig.

dig, om zich op die wyze neder te zetten. Naderhant komen 'er Kinderen, het Huisgezin wordt grooter, en men maakt het zelve wel haast tot allerlei ongemakken bequaam. Terwyl nu de Kinderen noch nier in staat zyn om hun kost te winnen, zoo loopen de Ouders in 't Veldt en in de Bosschen, om hen levens onderhoudt te verschaffen, waar van ligtelyk een goeden Voorraadt te bekomen is, wanneer zy 'er maar met boog en pylen op uit snuiven.

+ De voorafgaande Handelingen voor 't voltrekken des Huwelyks, duuren te *Canada* voor 't minst zes Maanden, en somtyds wel een Jaar, geduurende welken tydt de Minnaar, volgens zeggen van *Lescarbot*, 'zich het aangezigt beschildert om des te fraaier te schynen, en een nieuw kleedt aantrekt van Bever, Otter of andere vachten gemaakt, enz. maar de Brasilianen zoo lang geen geduld hebbende, vryen en trouwen byna te gelyk. Zoodraa een Jongeling oudt genoeg geworden is, om een Vrouw te naderen, is het hem geoorlofdt na eene uit te zien; hy spreekt 'er van met de Ouders van de Dochter zoo zy 'er heeft, anders met haare Vrinden of Gebuuren. Indien zy hem de Dochter toestaan, neemt hy haar aan, en aldus wordt zy aanstonds zyne Vrouw; weigeren zy dezelve, zoo vertrekt hy, en werpt het oog weder op een andere; ook houdt men het niet altoos by eene Vrouw.

+Voorafgaande handelingen voor de voltrekking van 't Huwelyk, aangemerkt.

+(a) De eerlooze overgegeevenheit der huwbaare Dochteren, by de meeste West-Indianen in gebruik, veroorzaakt een groot onderscheidt tusschen de smaak der Amerikaansche Mannen, en de zinlykheit der onze. De eerste maaken gansch geen werk van de Maagdom zoo grootelyks by de Jooden geacht, zoo zeer gezogt door de Liefhebbers van 't Venuswerk, zoo weinig tot noch toe bekendt by de Geneesheeren, en zoo moeyelyk om te bewaaren(b). De Oost-Indianen komen in dit stuk al vry wel met de Amerikanen overeen, waar van wy in 't vervolg zullen spreeken. Zeker Heerlykheits Regt voor deezen in verscheidene Oorden in Europe bekend, geeft te kennen, dat de Maagdom van eene Bruidt niet altydt aan den Bruidegom, een Onderdaan zynde, toebehoorde(c). 'Men verzekert ons, dat dit Recht in Schotlandt noch langen tydt na de oprechting van 't Christendom bestaan heeft; en dat de Koning Malcolmus den II. veel moeite heeft gehad, om deeze gewoonte af te schaffen: De Bruidts waren genoodzaakt aan haaren Landheer..... eene zekere somme geldts te betaalen. Ook zegt men, dat de Edellieden van Savoyen en Bourgonje langen tydt het zelve recht gehad hebben, en dat zelfs de Kanoniken van de Hoofdtkerk te Lions daar mede voorzien zyn geweest.'. Zoude dit nu uit een beweeging van Godsvrugt zyn geweest, dat men aan deeze Kanonnikken zodanig een regt heeft toegestaan, gelyk de Oost-Indianen aan hunne Priesters en Afgoden toelaaten? Indien elk een van zulk een gevoelen was, als de geene die zeide, dat een Dochter haar Maagdom te beneemen het werk van een Kruyer of Zakkedraager was, zoo zoude men reden hebben, om de gewoonte in beide de Indiën ingevoerdt, te regtvaerdigen; en men zoude konnen zeggen, dat een Onderdaan, laatende zyn Heer deeze Bloem plukken, een recht Meesterstuk

+Hoe de Amerikanen weinig werk van de kuischheit der huwbaare Dochters maaken, en hoe dit gedrag by andere Volkeren mede plaats heeft.

(a) Men verzekert dat de Inwoonders van Ceylon heel gedienstig hunne Vrouwen en Dochteren aan hunne Gasten aanbieden: maar, voegt men 'er by, ingevalle die Gast zodanig eene hoflykheit waardig is. *La Perere* in zyne Verhaal van Yslandt, vervat in 't 1 Deel van 't *Recueil de Voiages au Nord.* zegt ons, 'dat de Yslandtsche Dochters zich zelven aan de Vremdelingen die geene Vrouwen hebben, aanbieden, om by hun te slaapen.... en dat de Vaders zelfs hunne Dochters aan de Vremdelingen aanbieden, als mede dat indien hunne Dochter dar van zwanger worde zy zulks voor een groote eere achten'.

(b) De Oude Thraciers oordeelden de Minneryen hunner Dochteren niet strafbaar: maar zoo zy getrouwt waren, gaaven zy naauw acht op dezelve, en het werd een Hoofd-misdaadt gereekend den trouw te schenden.

(c) *Biblioth: Germa*: To: 1.

deedt. De Turken oordeelden vry rechtzinniger van de waardigheit[(d)] en zeldzaamheit van dit recht der Overheeren: en verre van het zelven aan iemant af te staan, hoopen zy dat hunne Vrouwen weder Maagden zullen opstaan, en in het Paradys op de eerste byeenkomst aan hunne Mans zullen wedergeeven, 't geen zy haar hier op aarde benomen hadden. Wy voegen by deeze zeldzaame gewoonte, nog eenige andere, namelyk, die van een Vrouw voor een zekeren tydt te verbinden, voorheen by de aloude Romeinen gebruikelyk, en noch

(d) 't Welk noch zeldzaamer is om dat een Dochter op veelerlei wyze kan verliezen 't geen het Regt der Overheeren den Man toeslaat. Wat zyn 'er niet een menigte in dit stuk bedrogen geworden, waaronder, als Brantome zegt, sommige daarna zeer wel te vreden zyn geweest, en vastelyk geloofden alleen de eere des eersten aanvals weggedragen te hebben, als braave en kloekmoedige Krygslieden; 't welk zy des anderendaags s'morgens terstondt aan hunne makkers en vrienden vertellen, en mogelyk wel aan die geenen die deeze Fortres al te vooren buiten hun weeten hadden ingenoomen, die daar over naderhandt by zich zelven of ook wel in 't byzyn van die Vrouwen hunne Meestressen hartelyk lagchen, en den armen Hoorndrager bespotten, om dat hy door haare behendigheit zich zoo heeft laaten misleiden.

hedendaagsch by de Chineezen; 't welk in zich zelven niet anders is als eene hoerery, of onwettige samenwooning, by alle Volkeren der Waereldt bekend, zonder daar van de Christenen uit te zonderen: De gemeenheit van Vrouwen in het[(a)] Koninkryk Calicut, en by eenige Natiën in Brasil ingevoerd; De beproevinge en het koopen van Vrouwen beide geoorlofdt[(b)] in eenige Landen aan den geenen die niet gaarne voor al hun leeven onder 't Juk des Huwelyks willen blyven; De Veelheit van Mannen,[(c)] een voorregt, zegt men, vergunt aan eenige Vrouwen in sommige Oorden der Oost-Indien;[(d)] en het Huwelyken der oude Weduwen, door de eerste Christen

(a) De Parthen en Lacedemoniers hadden dezelve gewoonte, en de wyze Kato weigerde 'er geen Voorbeeldt van te geeven aan de Roomsche Republyk, leenende zyne Vrouw aan zynen Vriendt *Hortensius* den Redenaar. De Schryver der *Lettres Historiques & Galantes* verhaalt een geval dat daar zeer wel na gelykt; en *Brantome* verhaalt in zyne *Memoires des Dames Galantes* een voorbeeldt van een oudt Man, die aan zyne Vrouw toestondt den Minnenhandel met een ander te pleegen, beveelende haar slechts een verkiezing van een zedig en bescheiden persoon te doen, en beloovende dat hy de kinderen die hier van zouden voortkomen, als zyne eigene zoude houden; waar op volgde dat zy wel haast het huisgezin vergrootte met twee of drie kindertjes, daar den Ouden, om dat hy somtyds mede eens toegetast had, eenig deel aan geloofde te hebben, wordende zulks by al de waereldt mede gelooft; en op deeze wyze leefden de Man en de Vrouw zeer vergenoegd met hun huisgezin. Zoude men wel gelooven dat de wyze Solon by een Wet bevoolen had, indien eene Vrouw van haaren Man niet wel voldaan was, dat zy haaren toevlugt mogte neemen tot haare nabestaande, om haare schaade door de zwakheit haares Mans geleden, met hem te vergoeden?

(b) In Pegu, koopen deeze Volkeren de Dochters, met beding van haaren aart, en manier te onderzoeken enz: Staat hen de koop niet aan, zoo heeft de man de beproefde waar slechts weder te zenden, en de Ouders die Verkoopers waren, nemen haar wederom, en keeren het gelt weder uit: maar de geweezene Kooper is genoodzaakt de kinderen te houden, die uit deeze beproeving voortkoomen. De *Esseen*, voorheen een voornaame Secte onder de Jooden, onderzogten drie jaaren lang of de persoon die zy wilden trouwen gezond genoeg, en in staat was om kinderen ter waereldt te brengen. Joseph: L.2. C:XII. in zyne Oorlogen tegen de Romeinen.

(c) Verscheidene *Nairen* van *Visiapour*, zegt men, dat maar eene Vrouw te samen hebben. Maar bedriegt men zich niet? zoude het hier mede zoo niet gelegen zyn als met de Nobele Venetianen, die volgens verhaal van S. Didier, sommige met elkanderen samenspannen en een Dochter onderhouden.

(d) Dit verbodt schynt zeer natuurlyk. Volgens den loop des menschelyken levens, heeft men de verbreeking des huwelyks gemeenlyk op het 60. 70. of 80ste. Jaar te langsten, door de doodt van een van beide de Egtgenooten te verwachten. Wat is de liefde op die jaaren anders als een onnuttig vuur: Zodanig eene oude Weduwe hertrouwende, is buiten staat om kinderen ter waereldt te brengen. Het is derhalven better dat zy zich met boetvaardigheit afgezonderd bezig houde, en dat zy vrywillig afstand doet van de vrugten deer liefde, om alleenlyk aan de heiligmaking haarer ziele te denken. Het is derhalven een zeer goede Wet by de Amerikanen van Canada ingevoerdt, namelyk: dat hunne Vrouwen geene Mannen meer mogen hebben, nadat zy haar zevenmaal zevende jaar hebben bereikt. Alsdan wordt al het voorledene niet dan een aangenaamen droom voor haar: *Evenwel doet het my noch deugt*, *als ik 'er het laatst aan denke*, zeide by *Brantome* eene oude Vrouw, afscheid van haaren Vrindt neemende, eer zy tot het Geestelyke leven overging.

Felicité passée
Qui ne peux revenir,
Tourment de ma pensée,
Que n'ay-je en te perdant perdu le souvenir!

Dat is:

't Verleedene geluk kan nimmer wederkeeren.
Wat mag myn ziel dan deeren,
En quelling pynen 't hart!
Waarom verlies ik niet 't geheugen van dees' smart?

Kerke reeds veroordeeldt, onaangezien de leere van den Apostel Paulus, die zegt: *het is beeter te trouwen dan te branden*, is zoo wel in Europe als in Asië in gebruik. *Jaques Quartier*, spreekende van de Vrouwen van Canada, drukt zich aldus uit(e). ‘De Man overleeden zynde, zoo hertrouwen de Vrouwen nooit weder, maar bedryven 'er geduurende haar leven lang rouwe over, verwende haare aangezig ten met gestampte koolen en vet, waar aan men kan zien, dat zy Weduwen zyn: maar de Mannen neemen 'er twee of drie Vrouwen. De Polygamie of Veelwyvery is de gansche Nieuwe Waereldt door in gebruik; insgelyks in Afrika en in Asië, is ze immers niet

Het is Europe niet als in Canada gestelt, alwaar de natuurlyke denkbeelden minder uitgewischt zyn, of beeter gevolgt dan by ons. Onze Oude Weduwen, zegt *Brantome*, *geen zes tanden meer in de mondt hebbende*, hertrouwen zoo wel als de jonge, en doen op den kant van 't Graf haar uitterste best om den Huwelyks Godt afte vergen, iets, 't geen hy niet verpligt is haar te geeven. En dat het slimst is, het laatste Zieltoogen deezer Oude is zoo vinnig dat een Jongman daar door somtyds naar de andere waereldt raakt: maar dit alles belet niet dat in veele Landen, de natydt der ryke Weduwen wel ernstig gezogt wordt door jonge lieden van een middelmaatig fortuin. Wy zullen deeze aanmerking die mogelyk al wat te dertel is, met een zeldzaame gewoonte eindigen, volgens *Brantome* by zynen tydt in 't Eilandt *Chio* gebruikelyk. Namelyk, dat al de Vrouwen die aldaar Weduwe begeerden te blyven, genoodzaakt waren een schatting te betaalen die *Argomoniatique* genoemt wierdt.

(e) *Lescarbot.* Hist: de la Nouvelle France.

min door de ongeregeldheit der Mannen, die Meestressen en Byzitten hebben. Indien het waar is, dat 'er meer Dochters als Zoonen gebooren worden, zoo volgen de Polygamisten de Wetten der Natuur, die niets zonder oogmerk doet. Zy helpen een groot getal Dochteren voort, die anders van geen dienst in de Waereldt konden zyn. Maar de Natuur mag ons voorhouden, wat zy wil, de zuiverheit des Christendoms zal ons altoos een beweegreden tot de verwerping der Veelheit van Vrouwen zyn.

+Hoe de Amerikanen kuisscher dan andere Volkeren worden geacht, en waarom; 't welk tegenstrydig te zyn aangetoont word.

+ *Lescarbot* is van gevoelen, dat de woeste Amerikanen veel kuisscher, dan de Volkeren van onze Waereldt zyn, en zulks om drie redenen die hy daar toe bybrengt: I. de naaktheit, en voornaamelyk die van het Hoofdt, alwaar de Stoffe tot de voortteeling dienende, zyn oorsprong heeft; II. het gebrek van Speceryen, Zout en Wyn; en III. 't Gebruik van den Tabak. Indien het waar is, dat de Amerikanen kuisscher zyn dan anderen, is 't om dat zy min gedwongen zyn in hunne Minneryen, om redenen hier vooren gemeldt; om dat zy trouwen zoodra als de Natuur maar begint te spreeken; en om dat de Veelwyvery de voorwerpen hunner liefde verscheiden maakt. Aan de andere zyde, zoude het wel eene tegenstrydigheit schynen, de onthouding der Amerikanen te willen bybrengen, na zoo veele bygebragte redenen van de overgeevenheit hunner Dochteren, en 't geen men ons verzekert van veele onder hen, die ongemeen de vuile ziekte onderworpen zyn, en gemeenlyk eene ongeregelde liefde verzelt.(a) De Floridianen worden gezegt noch ongeregelder Minnehandel te pleegen. Hunne Dochters zyn op haare tien of twaalfjaaren geene Maagden meer.(b) Zy bedienen zich van eenig reukwerk, overgehaalde wateren, stoovingen en andere middelen, om de Natuur te dwingen, en meer te doen dan zy kan(c). En de Vrouwspersoonen gebruiken insgelyks zeekere kruidzappen tot het zelve einde, als waar van gesprooken wordt in de *Dames Galantes* van *Brantome*, en in de *Tableau* of 't Tafereel van *Venette.*

+Hoe onder hun drie graden van Bloetverwantschap in 't huwelyken worden in acht genomen.

+ De Amerikanen (uitgezonderd mogelyk eenige woeste Zuidlanderen, die volgens verhaal de Reizigers geene de minste geregeldheit oeffenen) vermyden drie graaden van Bloedverwantschap in hunne Huwelyken; namelyk die van een Zoon met zyne Moeder, een Vader met zyne Dochter, en een Broeder met zyne Zuster. Hunne verdragmakingen en Trouwbeloften bestaan alleen in hun woordt, zoo wel als hunne Egtscheidingen; zynde de Huwelyksgiften (*Donarien*) in geen gebruik, en byna in Amerika onbekendt. Solon en eenige andere Wyzen van Griekenlandt wilden niet, dat men de Dochteren met een Bruidschat uit zetten zou: maar de beweegredenen van dien Wyze heeft geen plaats by de West-Indianen. De onverschilligheit die deeze laatste voor de rykdommen betoonen, is de eenigste oorzaak van dat zy zich weinig bekreunen van een bekoorlykheit, daar de meeste Mannen by ons door verlokt worden: maar Solon hadt tot zyn oogmerk de behoudenis van de rust en evengelykheit in de Huyshoudens der Atheeners, zyne Medelandslieden. Hy vreesde dat de gewoonte van de jong getrouden te begiftigen of Huwelyksgoedt by te zetten, ongetwyffeld van dien tydt af by de meeste hunner Nabuuren in gebruik, deeze rust en evengelykheit geheel zoude verstooren.

(a) *Coreal* Eerste Deel zyner Reizen.
(b) *Lescarbot ubi supra.*
(c) Idem. Lees hier over in de *Memoires du Comte de Rochefort*, wat uitwerking de *Pommade* der Staat-Juffers van de Koningin op de lippen van een Edelman deedt.

Wy zullen nu noch iets van de Vrouwelyke[+] plichten zeggen. Om hier niet van den Akker-bouw te spreeken, 't welk by de Amerikanen gemeenlyk het werk der Vrouwen is, noch van haar huislyke zorg, of die welke zy genoodzaakt zyn voor hunne kinderen te draagen. Men vindt geen Landt ter Waereldt of deeze twee laatste plichten worden meer of min van de Vrouwen gevorderd, hoe vreemde gewoontens 'er anderszins mogen in zwang gaan. Wy willen hier alleenlyk van de Echte Trouw verbintenis gewag maaken, waar aan de Mannen de Vrouwen onderwerpen, zonder aan hunnen kant het zelve te willen opvolgen. Men verzekert ons dat de Amerikaansche Vrouwen haare Mannen zeer getrouw zyn, en dat in 't algemeen deeze Volkeren een afschrik van de ongebondenheit der getrouwde Vrouwen hebben, en dat ze die zelf met de doodt straffen; terwyl zy zich weinig laaten geleegen leggen aan de ongeregeldheden hunner Dochteren, zoo als wy reeds hebben gezegdt. De natuurlykheit van dit denkbeeldt is licht te bemerken. Ook zoude het zelve by ons niet min zodanig zyn, indien de Godsdienst en de Reden de Natuur daar in niet verbeeterde, of ten minste indien de eere der Waereldt het zelve niet noodzaakte haare buitenspoorigheden te verbergen. Ja laat ons vryelyk zonder bewinpelyk zeggen, dat, indien men

[+]Hoe het de plicht der Amerikaansche Vrouwen is, getrouw en eerbaar aan en voor haate Mannen te zyn, 't welk echter de ongehuwde Dochters in de paalen van eerbaarheit geenzins verplicht.

de eer konde afschaffen en te niet doen, dat men wel haast een oneindig getal Dochteren vinden zoude, die eerlang wenschen zouden te verwilderen, en in den ongehuwden staat op zyn Brasiliaansch zouden zoeken, 't geen zy wenschten in een eerlyk Huwelyk te vinden. Wat 'er van zy; men zegt altydt, dat een Amerikaan van zynen trouwdag af de eerbaarheit van zyne Vrouw vaststelt, en van dien tydt afgerust op haare trouw is; daar in tegendeel by ons de allerongebondenste Man niet gaerne tot een Vrouwe zoude neemen, een Dochter, die te vooren den minsten quaaden pas gedaan hadt, wat verzekering zy hem ook van haare getrouwigheit zoude willen geeven. Een Amerikaan redenkavelt geheel anders. Hy onderstelt dat een Jonge Dochter met haar lichaam kan doen wat zy wil, om dat zy vry is. Heeft zy haar woord gegeeven? Is zy verbonden aan iemant, die 'er zyn Vrouw van maaken wil? zie daar de Dochter eens slags vervallen van de magt, die haar de vryheit gaf.

Zodanig is de Grondstelling der Amerikanen, en hierop is mogelyk hunne[+] Jaloezy gegrondt, zoo zy 'er ook eenige hebben, die op verre na by die der Italianen en Spanjaarden niet mag haalen, alzoo de Amerikanen geen Grendels of Traaliewerken gebruiken, om eene eerbaarheit in veiligheit te stellen, die alle de Forteressen der Waereldt niet zoude konnen verdeedigen, wanneer een Vrouw beslooten heeft dezelve over te geeven; zy beveelen ook aan geene Gesnedenen het opzigt en de bewaaring hunner Vrouwen; met een woordt, zy zyn onkundig van zoo een oneindig getal middelen, waar van zich (volgens de woorden van *Brantome*[(a)]) 'de ongelukkige Jaloersche Hoorndragers bedienen, om hunne Vrouwen te pynigen, te dwingen, en in den bandt te houden, op dat zy niet zouden uitspatten: schoon zy met al hun voorzorge niets konnen uitrechten; want wanneer een Vrouw eenmaal het Minneguitje begint gehoor te geeven..... is het zekerste en zagtste hulpmiddel, dat een jaloerschen Man deeze zyne Vrouw kan toevoegen, met haar geheel en al aan zich zelve over te geeven. Een Amerikaan[+] neemt terstondt zynen toevlugt tot de Echtscheiding, zoodra hy van den ongeoorlofden Minnehandel zyner Vrouwe overtuigdt is: waar na de Vrouw vry geworden zynde, en haar eige Meesteresse door de verbreeking van de bandt des Huwelyks, zoo men zegt, weder met een ander vermag te trouwen. De jaloezy moet zeer groot zyn, wanneer een Man de trouwloosheit eener Vrouwe met de doodt straft. De Fransen komen zelden tot een Echtscheiden, veel min tot straffe des doodts, die noch door Godlyke noch Menschelyke Wetten in het Christendom gebillykt wordt: maar het is niet door Godsdienstigheit of ontzag voor de Wetten, dat hunne hevigheit gematigt wordt; zy kiezen de party, daar toe hunne ongebonden en wispeltuuringen aart hen voert; zy betaalen de Vrouwen met dezelve munt, en boeten hunnen lust op een ander: toonende zich hier in vry redelyker dan de Hoorndragers in Italië, rechte zwaarmoedige Argussen, die gestadig de oogen op de gewaande oorzaak hunner onteering geopend houden.

[+]Hoedanig de Jaloezy by de gehuwde Amerikanen van vermogen is, aangemerkt;

[+]en hoe zy tot de Echtscheiding komen.

A Paris ce n'est pas comme à Rome;
Le Cocu qui s'afflige y passe pour un sot;
Ex le Cocu qui rit pour un fort honnête homme.
Quand on prend comme il faut cet accident fatal,
Cocuage n'est point un mal.

't welk beteekent:

Paryzenaren zyn met Romers in gedachten.

(a) *Memoires des Dames Galantes.*

En aart verschillig; want, een Hoorendragers
lot,
Wordt, zoo droefgeestigheit hem
quelt, een ieders spot:
Maar is hy bly gemoed, men zal hem eerlyk
achten,
Schoon 't ongeval hem treft, mits hy
daar toe in staat is;
Wyl 't Hoorendragerschap voor hem
geen deerbaar quaadt is.

Ten opzigte van de Plichten der Mannen omtrent hunne Vrouwen, dezelve worden[+] by de Amerikanen niet grootelyks geoeffend. Al wat wy gezegd hebben, is een bewys dat de Vrouwen by hun niet veel meer geagt worden dan onze Dienstmaagden: maar de Jaloezy, daar wy van spreeken, maakt haar in het Oosten veel meer tot Slavinnen dan in Amerika. Wat kan 't verdrietiger bedagt worden dan eene eeuwige gevankekenis, altoos omringdt, gediendt, en verspiedt door Gesnedenen, meest zwarte, en van een afgryselyke gedaante? waarin men gestadig overgeleverdt is aan strafwaardige gedachten[(b)] die de ledigheit en eenzaam-

[+]Hoe weinig de Vrouwen onder dien Landaart geacht worden, met een aanmerking verzelt.

(b) Dit heeft *Laberius* doen zeggen, dat eene Vrouwe die alleen is niet dan quaade gedachten heeft, *Mulier*, *quae sola cogitat*, *male cogitat.*

heit doet opkomen, en die door de verkeering met menschen wel haast zoude verdreeven worden. Waarlyk moet men niet bekennen, dat de Jaloezy in zich zelven te blinddoeken, behagen schept? De Christelyke Godtsdienst verplicht ons de Vrouwen te handelen met zeekere omzigtigheden en verschooningen, die in Asië in geen gebruik zyn. Het Euangeli beneemt ons het recht(a) van leven en doodt op haare persoonen; en schryft ons de menschelykheit ten haaren opzigte voor, willende dat wy als met ons eigen zelven zullen handelen, met eene Sexe, die de Alcoran ons veroorlofd te handelen, als een Heer zynen Knegt. Wy willen wel bekennen, dat men by ons groote uitzonderingen vindt van den regel des Euangeliums, en dat veele Mannen meer verachting en hardigheit betoonen voor hunne Vrouwen, dan men in het gedrag van den allerstuursten Turk zoude konnen vinden; dat veele anderen van begrip zyn, dat eene Vrouw opentlyk voor de Gemeinte getrouwt, niet anders is, dan eene goede Dienstmaagdt plechtelyk voor al haar leven verbonden; eindelyk, dat 'er veele zyn die niet te vreden met hunne Vrouwen in de Dienstbaarheit te houden, en haar te weigeren al wat haar het leven kan doen aangenaam maaken, daar by noch behaagen vinden in haar bloot te stellen aan de verachting van vreemden, haar het voorregt beneemende, 't welk haar de Natuur geeft, van zich van haare Kinderen te doen achten en eeren, en een soort van waardigheit stellen in haar te verachten en te bespotten: maar het gedrag deezer Mannen wordt by lieden van eer niet min, dan dat der dartele en lichtvaardige Vrouwen mispreezen. De gronden des Christelyken Godsdienst boezemt ons een afkeer, zoo wel van de wreedheit der Mannen, als van de ontuchtigheit der Vrouwen in. Het gedrag der Amerikanen wordt beter opgevolgdt, en is meer overeenkomstig met hunne Denkbeelden. Volgens het getuigenis der Reizigers, zoo is de liefde, die deeze Volkeren tot hunne Vrouwen hebben, niet slechts als van gelyk tot gelyk; maar zy gelykt beter naar die van een Heer tot zynen Knegt, of om eigentlyk te zeggen, het is slechts eene behulpsaame genegenheit. Zy onderstellen dat de Vrouwen tot Dienstbaarheit gebooren zyn, en dat alles wat men haar ten gevalle kan doen, is, haar haare feilen en gebreken te vergeeven. Deeze genegenheit is derhalven alleen gegrondt op de noodzaakelykheit van aan den eisch der Natuur te voldoen, en aan de verpligtinge, om het menschelyke Geslacht in stand te houden. Zoodra deeze beweegredenen ophouden, zoo houdt hunne liefde insgelyks op; en, voegt men 'er by: daarom is 't dat de oude Wyven by hun voor onnuntte waar geacht worden. Echter moet men toestaan, dat het wonderlyk voorkomt, hoe het mogelyk is, dat onaangezien zulke Grondstellingen, de ligtvaardige Vrouwen in Amerika zoo zeldzaam zyn, daar dezelve by ons zoo gemeen bevonden worden.

Wy zullen deeze Aanmerkingen met de[+] Gevoelens van verscheidene Volkeren besluiten, aangaande de Bastaarden of Speelkinderen. Het schynt of men deeze ongelukkigen onder ons eenigzins verantwoordelyk wil houden van de misdaadt der geenen, die hen het leven gegeeven hebben; en wy verachten dezelve byna als of zy zelf schuldig waren: maar indien het waar is al 't geen men van de overgegeevenheit der Amerikaansche Dochteren verteld, moeten de Speelkinderen deezer Natie zoo zeer niet aan die verachtlyke onderscheidinge bloot gesteld zyn; echter zyn zommige(b) Volkeren van Amerika, zoo men verzekert, zoo Jaloers van de Zuiverheit in Bloedverwandschap, dat zy van de Koninglyke opvolging den geenen uitsluiten, die by ons de rechte erfgenaam zoude zyn: maar in tegendeel een Zusterszoon het erfregt toewyzen. Insgelyks gaat het by hen ten

[+]Hoedanig de onechtelingen of Bastaart Kinderen by de Amerikanen zyn geacht, en hoe by andere Volkeren aangezien.

(a) De Oude Romeinen handelden geheel streng met hunne Vrouwen zynde een uitwerking van de onbeschaafdheit der eerste tyden van de Republyk.

(b) In *Virginië* en *Canada.* Zulks geschiedt ook te *Cochin*, en in het Koninkryk van *Lowando* in Afrika. Zie de Voorreden van 't *Recueil de Voiages au Nord.*

opzicht van alle Erfnalaatingschappen. Hoe kan men nu deeze gevoelens overeenbrengen? Wat 'er ook van zy, het Joodsche Geloof sloot eertyds de Bastaarden van 't Priesterschap uit, en het[c] Christendom heeft goedgeoordeeldt dit voorbeeldt te volgen: maar in sommige andere Godtsdiensten worden zy zoo hard niet gehandeldt, en men verzeekert, dat by de Mahometanen de Kinderen, die[d] hunne Vrouwen geduurende de reize naar Mecha ontfangen, voor wettige gehouden worden, en van het Geslacht van Mahomet met volkomen recht om den Groenen Tulbandt als wettige Kinderen

(c) De Roomsche Kerk. maar de Protestanten maaken geene zwaarigheit in eenen onwettigen Zoon het Leeraars Ampt op te draagen.

(d) Een Muzelman mag geen Omgang by zyne Vrouw hebben, geduurende de Pelgrimagie naar Mecha. *La Mothe la Vayer Lettre* 43 *au Tome primier de les Oeuvres in Folio.*

van dien Profeet te draagen; zoo veel ingang heeft de Godsdienstigheit in 't hart van een Musulman, ja zelfs zoo veel, dat het geen anderzins alle de woede van zynen Minnenydt zoude opwekken, by hem in dit geval[(a)] voor heilig doorgaat. Maar mogelyk zoude het by de Christenen in diergelyke gelegenheit al zoo verre gaan, als by de Musulmannen. Wat nu de Oudheit aangaat, dezelve heeft mede niet altydt een afkeer van de onwettige Geboorenen getoond. Onder het Heidendom was immers het Hoorendraagen hunner Goden genoeg bekent, en hunnen Hemel was ten allen tyden met Bastaarden voorzien. Nu was het maar redelyk, dat de onwettige geboorte onder de Goden en Halve Goden, die der menschen eenigzins moeste verschoonen; maar verre van zich minder te achten, wegens eene verdachte geboorte, zoo hebben eenige Vermaarde Overwinnaars, het koste wat het wilde, begeert voor Bastaarden de Goden door te gaan; zelfs hebben het eenige Voortreffelyke Helden der Oudheit een eere geacht voor Bastaarden der Halve- of Watergoden gehouden te worden. En zulks was toen, gelyk als men nu in het Christendom zegt, een Bastaardt van eenen Heiligen te zyn. Hier moeten wy gedenken het middel, dat de Lacedemoniers, uitgeput van Krygsvolk door de bloedige Oorlogen, die zy tegen de Messenianen moesten voeren, in 't werk stelden. Zy zonden Jongelingen by hunne Vrouwen, stonden hunne Dochteren toe by haare Slaaven te slaapen, en veroorlofden elk een haar te gebruiken naar zyn welgevallen. Indien het waar is, dat de eerste omhelzingen en liefkoozingen dikwils meer Burgeren aan den Staat verschaffen, dan het Huwelyk zelfs, zoo is het niet te verwonderen, dat het getal der Bastaarden uit deezen Onwettigen Liefdehandel der Lacedemoniers gesprooten, zoo groot is geworden, dat zy de Stadt van Taranta in het beste van Italië gelegen, hebben gestigt en bevolkt. Het is wel waar, dat de Lacedemoniers deeze Bastaarden uit hunne gemeenschap slooten; maar zy hadden geen recht, om hen hunne geboorte te verwyten of hen uit hun Landt te verdryven. Onze denkbeelden zyn niet meer dezelve: wy overweegen meer dan de Ouden, zonder echter meer ingetoogen te leeven: maar wy zouden evenwel niet dulden, dat men by ons zodanige Volkwervingen van Bastaarden deedt. Zulks zoude van te grooten gevolg zyn, en geheele Landschappen ontvolken. Veel beter is 't stilzwygende zyn leet te draagen, en elkander in 't Huwelyk te onderschraagen.

Le noeud d'hymen doit être respecté,
Veut de la foi, *veut de l'honnêteté.*
Si par malheur quelque atteinte un peu forte
Le fait clocher d'un ou d'autre côté,
Comportez vous de maniere & de sorte,
Que le secret ne soit point éventé.

't Welk deezen zin heeft:

Een eerbre Staat vereischt den ongeschonden Echt,
Die trouw en onbevlekt gehandhaaft dient te weezen:
Maar zoo by ongeval, een echtbreuk staat te vreezen;
Gedraag voorzichtig u, op dat gy 't zoo belegt,
Dat nimmer uw geheim het Daglicht mag aanschouwen:

(a) De Afkomelingen van Mahomet worden als Heilige geëerd

Of 't zal u eeuwig rouwen.

XI. Hoofdtstuk.
Van der Amerikanen Leevenswys *handelende.*

[+] Men moet zich niet verbeelden eenige weelde of overdaadt in de Leevenswys deezer Volkeren te ontmoeten. Hun leven is het Afbeeldsel van dat der eerste Waerelds tyden, wanneer men slegts by groente, eekels en andere vruchten leefde. Ook is 't niet meer te verwonderen, dat zy een oneindig getal zaaken, by ons in gebruik, wel konnen ontbeeren, dan dat wy zulks niet konnen doen: maar laat ons dit wat breeder naspuuren. Voor de Aankomst der Europeers, wisten de Amerikanen van geen Broodt, waar van wy ons bedienen. Zy droogden en stampten eenige wortelen, daar zy vervolgens een deeg van kneedden en dikwils een soort van Koeken maakten. Zy kookten of bakten dit deeg op verscheidene wyzen; bestaande naar de gelegenheit van tydt uit pappen of meel: maar wanneer zy op een togt gingen, 't zy ter Jagt of in den Kryg, lieten zy dit deeg hardt worden, om geduurende de reize te gebrui-

[+]Matige levenswys der Amerikanen hoedanig van aart en met welk voedzel zy zich behelpen.

ken, gelyk wy ons van Beschuit of Tweebak bedienen. Die alles is noch by de woeste Amerikanen in gebruik. Eenige van hun gebruiken *Maiz*, een soort van Graan, 't welk zy gemeenlyk gebraaden eeten, eveneens als de Jooden[(a)] en verscheidene andere Volkeren van den ouden tydt eertyds het Kooren aaten. Het voedsel der Oude Romeinen quam naader met de eenvoudige spyze der West-Indianen overeen. Zy leefden in den beginne mede van gekookt meel en van wortelen, die dikwils een Veldoverste met zyn eige handt onder de heete asch braadde. In vervolg van tyden, en langen tydt na de Grondvesting van de Republyk, is het gebruik van het Broodt eerst by hun bekend geworden.

+Hoe hunne spyze hen toebereid word,

+ Wat nu de overige spys der Amerikanen belangt, dezelve bestaat uit aardvruchten, gevogelte en visch, zonder eenige saussen, als alleen een graage eetenslust hebbende: want zy weeten van geene toebereyde spyze of andere gerechten; zelfs verzekert men, dat de Volkeren van 't[(b)] Noordelyk Amerika in 't geheel van geen zout weeten, daar de Ouden zoo ongemeen veel werks van maakten, dat zy het den naam van goddelyk gegeeven hebben. Deeze vergaaten nooit het zout op hunne Tafelen en Altaaren, ja zy deeden dikwils hunnen maaltydt met enkel zout en broodt. De woeste Volkeren van Amerika, om hunne spyze voor verderving te bewaaren, rookten of droogden de zelve in de Zonne; 't welk overeenkomt met de gewoonte van het vleesch in den rook der Schoorsteenen te hangen, in Duitslandt en by ons zeer gemeen.

+wat hun tot drank verstrekt.

+ Om nu iets van den Drank der Amerikanen te zeggen, zoo laat ons dezelve eerst in zyne eenvoudigheit aanmerken. De noodzaakelykheit doet ons toevlugt neemen tot het Water, en het vermaak tot den Wyn of eenig ander diergelyk vocht. De natuurlykste en eenigste drank die onze Voorouderen gekend hebben, is het Water. De Wyn en andere sterke dranken zyn eerst na de Zondvloedt bedacht geworden: echter hebben deeze toegemaakte dranken het gebruik van 't Water niet geheel doen vergeeten; en de grootste Krygslieden dronken het zelfs dikwils, gelyk men by *Homerus* zien kan. De Volkeren van Amerika gebruiken ook Water: maar dewyl dit koude vocht niet bequaam is om den geest, noch de vrolykheit en eetenlust op te wekken, zoo is het niet te verwonderen dat zy eenige sterke dranken verzonnen hebben, waaronder 'er echter geen is, die overeenkomst heeft met die in Europa in gebruik zyn. Het *Caouin* der Brasilianen, zynde een uittreksel van Maiz, zoude eenigzins naar de Koornbrandewyn[+] of de Genever gelyken, die het gemeene volk in Hollandt drinkt; maar de wyze van 't zelve te bereiden is onderscheiden. Wat 'er ook van zy, de West-Indianen begaan in hunne sterke dranken de zelve buitenspoorigheden als de Bewooners van ons Halfrondt in den Wyn en andere dranken doen. Een *Brasiliaan* smoort zyn verdriet, en vindt een onuitputtelyke bron van vertroostingen in de *Caouin*, gelyk onze dronkerts in den Wyn. Een *Floridaan* die zich van zyn *Casiné* dronken drinkt, vindt daar in het zelfde vermaak als een Hollandts Matroos in den Genever; en hy verkloekt zich door dit vocht in den Kryg, gelyk onze Soldaaten door 't buskruydt in brandewyn gesmolten, wanneer zy een storm zullen doen. Een diergelyk gebruik maaken de Oosterlingen van het *Opium* of Heulsap.[+] Men bemerkt dat de Amerikanen niet minder genegen zyn tot de dronkenschap dan verscheidene Europische Volkeren, en zoo men de Reisigers[(c)] mag gelooven, zoude een Floridiaan den allersterkste Duitscher of Zwitser van de bank konnen drinken. Zy zouden niet wyken voor de Helden der eerste tyden, die uit bekers dronken, zoo ongemeen groot, dat een jong kaerel die qualyk kon

+en waar uit toebereid word.

+Hoe de Amerikanen mede tot dronkenschap geneegen zyn.

(a) *Ruth.* Cap. II:14.
(b) *Lescarbot.*
(c) *Lescarbot*, *Coreal*, enz.

opligten; zy zouden voor die ruime Russische drinkvaten niet schroomen, die een vremdeling genoodzaakt is tot den laatsten drop te leedigen, al zoude hy onder de tafel leggen blyven; en konnen de *Bojes* van Virginië en Florida kloekmoedig de kragt van hunne *Casiné* uitstaan, onze Geestelyken toonen zich niet min onversaagt in den Wyn-Oegst van Bachus. Belangende verders de Vrouwen der Amerikanen, deeze konnen het zoo wel als haare mans. Eenige onzer Europeaansche Vrouwen zyn mede niet min met dien euvel besmet. Men beschuldigt de Noordsche Wyven datze ook niet vies van sterken drank zyn; de Engelsche Vrouwen drinken insgelyks *Punch* en sterke bieren tot dronken wordens toe; sommige Hollandsche Vrouwtjes gaan zich mede wel te buiten in zoeten wyn of brandewyn, en de eene niet min als de andere ontzien zich niet, om zoo wel als de mannen in herbergen by een te komen. De Fransche Dames insgelyks, mengen tans zelden meer water in haaren wyn, en beginnen zich mede te gewennen aan de kracht

van een drank, die de Romeinen langen tydt aan hunne Vrouwen verboden hebben, en zulks ter oorzaake van de droevige gevolgen daar de Dronkenschap haare eerbaarheit aan bloot konde stellen. In der daadt de Deugdt verliest zich lichtelyk in de dampen van den Wyn: De Wyn verdryft alle schaamte, verzekert de aanvallen der liefde, en bedekt op een bekoorlyke wyze die schroomagtigheden, die de matigheit en soberheit ons naakt voor oogen stellen. Alle welsprekendheit, alle listigheden van liefde ontdekking met koelen moede gedaan, konnen geenszins by de vrypostigheit haalen, die den Wyn ons inboezemt.

Esperés peu de vos discours;
L'Amour ne cede pas toûjours
A l'ardeur la plus raisonnable.
Souvent en buvant de bon vin,
On trouve le plus court chemin,
Pour rendre la Belle traitable.

't welk beteekent:

Daar redeneering is van minder macht,
En geur van goeden wyn heeft meerder kracht,
Zal licht de wulpsche Min in een bekooring raaken;
Zy zal den kortsten weg eerlang inslaan,
Wyl redelyke drift moet achterstaan,
Vermits de schoonheit zich laat handelbaarder maaken.

[+] Het is gewis dat de eenvoudige en lompe handelingen der woeste Amerikanen, zoo strydig tegen die beschaafdheit die ons byna als eigen geworden is, aan ons geen fraai denkbeeldt van hunne Feesten en Maaltyden konnen geeven. Zy eeten geheel slordig van den grondt, hun tafellaaken is de vloer, en zy veegen hunne mondt of handen nooit af. Zy geeven dikwils aan ieder der Gasten het deel dat hem van de maaltydt toekomt, en[(a)] aldus deeden ook eertyds de Aloude Grieken. Zy weeten noch van Vorken noch van Servetten, doch alzoo hun voornaamste voedsel bry of eenig natte spyze is, heeft de Natuur hen een soort van lepels[(b)] leeren maaken, die eenigzins naar de onze gelyken. Wy leezen ook van een soort van[(c)] spaantjes daar zich eenige deezer Volkeren van bedienen, in plaats van Vorken om het vleesch in den mondt te steeken; 't welk eenige overeenkomst met zekere kleine houtjes by[(d)] de Chineezen heeft, ten dien einde in gebruik. De Amerikanen zyn zelfs onkundig geweest van hun vleesch 't welk zy eeten, te snyden; want eer de Europeanen aldaar aanquaamen, scheurden zy hunne spyze met handen en tanden.[(e)] In sommige Oorden van 't Noordelyk Amerika is de gewoonte, dat die geen die de maaltydt aanrecht, zelf niet eet; maar alleen bezig is met zyne Gasten voor te dienen; in andere plaatsen doet hy niet als zingen, tot dat de maaltydt geëindigd is; en indien hy die post niet zelf waarneemt, beveelt hy zulks aan iemant van zyne Dienaaren. Men zal licht toestaan, dat alle deeze wyzen van doen vreemd en lomp genoeg zyn om dezelve wildt en woest te noemen en echter kan onze Oude

[+]Hunne ongemaniertheit in 't eeten aangemerkt.

(a) *Feithii Antiq. Homerie.* L 2.
(b) *Lescarbot.*
(c) *Rilation de la Louisiane* Tom. V. *du Recueil de Voiages au Nord.*
(d) *Memories de la Chine par* P. *le Comte.*
(e) *Lescarbot* ubi Supra.

Waereldt mede wel iets voortbrengen 't welk van die der Nieuwe Waereldt niet veel verschilt. Men verzeekert ons[f] dat de Chineezen zelfs by de maaltyden die zy aanrechten, niet tegenwoordig zyn; alsmede dat de Persianen zich van geene Messen aan de tafel bedienen; maar bieden de stukken, te vooren gesneden, aan alle de Genodigden aan; doch wy willen de manier deezer verafgelegene Volkeren overslaan; wy konnen in Europe zelfs voorbeelden van deeze onmanierlykheit genoeg vinden die wy in deeze woeste Volkeren aanmerken. Noch niet lang geleden is 't, dat de Hollanders het gebruik van Tafellaakens en Servetten gehad hebben: een blaauw doekje deedt de rondte aan Tafel, en diende om de handen en mondt der Gasten af te veegen. Ook hielden zy geene andere vorken als de vingeren, die somtyds mede voor lepels en messen dienden. Het is wel waar dat de overtollige nettigheit daar de Hollandsche Vrouwen zoo zeer in willen uitmunten, ten deele oorzaak van deeze walgelyke eenvoudigheit hunner maaltyden was: maar deeze reden maakt de Hollandsche eenvoudigheit daarom niet te bevalliger, of meer navolgens waardiger dan die der Amerikanen. Wy moeten hier in 't voorbygaan aanmerken, dat de Fransche Koks aan de Hollanders, en aan alle de Volkeren van Europe, de wetten hebben voorgeschreeven, het smaaklyk maaken en toebereiden der spyzen aangaande; wier voorschriften niet ligt achter de bank zullen raken.

(f) *La Mothe le Vaier* Lett. 94. To. II. *de ses Oeuvres in Folio.*

+Hoe de Amerikanen Godtsdienstige Feesten onderhouden en tot voorbereidzelen van den Oorlog hebben ingestelt.

+ De Alouden plachten eertydts Godtsdienstige Feesten te houden: insgelyks doet noch de Amerikaansche Landaart: dikwils geschieden 'er toebereidselen ten Oorlog die zy altydt met eenige Godtsdienstige Plechtigheden verzellen. Deeze Feesten zyn ook met Gezangen ter eere hunner Goden en Krygshelden, en met vervloekingen tegen hunne Vyanden vermengt. Hedendaagsch oeffenen wy zulke plechtigheden niet meer; maar de Oude Duitschers[(a)] handelden eertyds van zaaken van Oorlog en Vrede op hunne Feesten. Wy worden onder ons tans niets gewaar dat naar de Godtsvrugt gelykt, die men aan de Feesten der Alouden toeschryft, ten waare eenige plechtigheden op zekere dagen, waardoor wy dikwils aangezet worden om met onze vrienden te eeten en te drinken, en met een geheel ander oogmerk dan de Godtsvrugt. Maar evenwel om regtzinnig te spreeken; wie zal ons verzekeren dat 'er veel Godtsdienstigheit onder die Feesten der Aloude gemengt is geweest? Wy willen ons derhalven ontdoen van dat vooroordeel, 't welk ons aangaande de Oudheit verblindt, en dat ons met een verrukking van de deugden onzer Voorouderen doet spreeken. De voorbereidselen der maaltyden waren eertydts voor de Goden; men offerde hen, men deede hen wynplengingen, en men stortte gebeden tot hen uit. Tegenwoordig is by ons het teeken des Kruis of een Zegen, het geene voor de maaltydt geschiedt. En by de Duitschers zyn de tafelgebeden zeer overeenkomstig met de langwyligheit hunner maaltyden.

+De Vrouwen der Canadeezen buiten de gemeenschap der Mannen onder de maaltydt gehouden, en hoe het tegendeel by andere Volkeren in gebruik.

+ Te *Canada*[(b)] eeten de Vrouwen nooit met haare Mannen; maar hebben een vertrek voor haar alleen. Deeze gewoonte wordt noch in Spanje en Italië onderhouden, doch uit een ander inzicht als die van *Canada* hebben. De Franschen veel redelyker, en byna de eenigste der Volkeren des Aardbodems die met vrye en ongedwongene manieren gebooren worden, maaken weinig werk van Gasteryen, indien de Vrouwen niet mede van de party zyn. De Gaulen hunne Voorzaaten waren van het zelve gevoelen, en de Duitschers, die men ten onrechte beschuldigt, alleen tot den Wyn genegen te zyn, waren het met de Aloude Gaulers eens. Beide lieten zy de Vrouwen op de Feesten toe, en zelfs in de Raadsvergaderingen te verschynen. De Oude Romeinen alleenlyk met de overwinning der Waereldt bezig, verachtten al wat den naam van Krygsman niet voerde, en handelden hunne Vrouwen en kinderen met veel gestrengheit. De Hoflykheit is eerst met de wellustigheit in de Republyk ingevoerdt, en de Vrouwelyke Sexe heeft de Roomsche Feesten niet eerder door haare tegenwoordigheit vereerdt, dan na dat de Romeinen, oneindig veel beschaafder, dan hunne Voorouderen, doch te gelyk min Krygszugtig, den Krygs-God Mars hadden verlaaten om den Minnegod te dienen. De Hollanders rechten partyen van vermaak in 't byzyn der Vrouwen aan, als of zy 'er niet waren; en niets is gemeener onder hun dan de geselschappen der Vrouwen, nevens die der Mannen in een en de zelve Kamer endeelk een byzonder gezelschap uitmakende. De eene Sexe kan zich vrolyk maaken zonder deel te hebben aan 't vermaak der andere, en de Vryer gaat aldaar somtyds zyne Meestresse voorby, als of hy ze niet eens kende. De rechte Grondtoorzaak waarvan de Amerikanen zich van de Vrouwen afzonderen, is geenszins de eerbiedigheit: maar in tegendeel de verachting; het is een soort van heerschappy die zy zich aanmatigen over een Sexe die zy meenen dat enkel tot hunnen dienst gebooren is. Wie weet zelfs of in den beginne de Grondtoorzaak der Hollanderen niet wel dezelve is geweest, als die van den Landaart van Canada? De stuursche trotsheit deezer Natie doet ons gelooven dat de Mannen zich zeer veel boven de Vrouwen achtten, en het ruuwe denkbeeldt dat zy van de vryheit hebben, laat hun niet toe zich met een ontzag en eerbiedt, 't welk de hoflykheit anderszins omtrent de Vrouwen vereischt.

(a) De Oude Persianen hadden dezelve gewoonte
(b) *Lescarbot* ubi Sup.

Om het gezegde nu eenigzins te bewyzen, zoo laat ons de betekenis van 't woordt daar in 't Nederduitsch een getrouwde of Huis-Vrouw mede genoemt word, onderzoeken. Men kan het in de Fransche Taal met deeze twee woorden[(c)] *Femme domestique* overzetten. Wat 'er ook van zy, men zoude ongelyk hebben de Hollanders tegenwoordig van eene kleinachting voor de Vrouwelyke Sexe te beschuldigen: men ziet dat zy alle hunne krachten inspannen om den heerschenden aart hunnes Landts te overwinnen: doch evenwel is het zeker, dat op die wyze als hunne Jeugdt opgebragt wordt, de Jongmans van de eerbaare Dochters al te veel worden afgehouden, om dat men hun het middel niet leert om haar met beschaafdheit te handelen; waar uit voortkomt dat zy somtyds in 't stuk van vryery niet meer weeten dan het geen waarvan de Zoon van broeder Philippus[(d)] op zyn

(c) Huisvrouw.
(d) *Zie les Contes de la Fontaine.*

twintigste Jaar nier onkundig konde zyn. Voor 't overige kan men van hun zeggen, zonder iemandt in 't byzonder te beleedigen, wie van dit algemeen gebrek der Natie uitgezonderd zyn,

(a) *Qu'ils sont très neuf hors la boutique*
Et quelque peu d'Arithmetique.

Dat is:

Zy zyn gansch vreemdt buiten hun winkel,
En reek'nen slechts iets als een kinkel.

Aan de andere zyde weeten de Dochters, weinig gewoon mee Manvolk te verkeeren; zich gansch niet tegen hunne listen te verweeren, en vervallen gemaklyk in hunne strikken, 't welk te kennen geeft, dat zy weinig ondervinding van de ongestadigheit der Mannen hebben. Men zoude bezwaarlyk een Natie vinden, alwaar de Sexe onnoozeler en onvernuftiger van de Min zyn kan, of ligt gelooviger, wanneer een Vryer haar wat wys wil maaken in 't stuk van trouwen, schoon hy 'er niets van meent.

+Hoe eenige Amerikanen onderling een gemeenschap van goederen hebben.

+ Men wil ons verzekeren, dat de woeste Amerikanen onder zich naaukeuriger de pligten van gemeenzaamheit waarneemen. Niet zeer Jaloers zynde, van dat de een meer goederen dan den anderen bezit, zoo deelen zy gestaadig alle het geene zy op de Jagt bekomen hebben, en alle hunnen Voorraadt onder elkanderen, zonder zich te bemoeijen met eenige zorgen, die anders de menschen pynigen en zoo zeer ontstellen, wanneer zy op het toekomende denken, zulks men met recht wel van hun zeggen kan, 't geen de Ridder *de Cailli* tot een Gierigaart zeide.

Qu'ils veulent avoir dequoi vivre après
leur mort.

Dat is:

Dat zy na hunne Doodt, voor levens voedzel
zorgen.

'De Amerikanen, zegt *Lescarbot* meermaalen aangehaaldt, bezitten deeze wederzydsche Liefdadigheit, die ons verlaaten heeft zoodra als het *myne* en 't *uwe* in de Waereldt gekomen is. Zy oeffenen de Herbergzaamheit, en Deugdt de Aloude Gaulers zoo eigen, die de Voorbygangers en Vreemdelingen dwongen tot hen in te komen, en ververschingen te gebruiken Men mag ook wel tot Lof der Fransche Natie zeggen, dat 'er geene Volkeren in de waereldt zyn, die meer achting voor Vreemdelingen hebben. De Duitschers hebben ook van hunne Voorouderen deezen aart behouden, zoo zeer geagt in de eerste tyden, dat het elk als een plicht oordeelde de Vreemdelingen en de Reizigers te huisvesten. Men verhaalt ook dat de Oude Grieken, en na hen de Romeinen, de gewoonte hadden van altoos zorgvuldig een gedeelte van 't geen van hunne tafel quam voor de Vreemdelingen te bewaaren en weg te zetten. De Joodsche Wet beval ook wel uitdrukkelyk den Vreemdelingen liefdadigheit te bewyzen.

(a) *Contes de la Fontaine.*

Wanneer de Amerikanen van 't Noordlyk[+] Amerika over algemeene of byzondere Zaaken vergaderen, geschiet de aanvang hunner byeenkomsten met het rooken van een pyp Tabak. Het is bekendt dat het gebruik van de Tabak alzoo gemeen is in Asië, als in de West-Indiën. De Turken houden 'er ongemeen veel van, en zelfs gaat de geneigdheit dezer Musulmannen tot de Tabak zo verre[(b)(c)] dat men somtydts Turken vindt, om hunne misdaaden geëmpaleerd, die in dien elendigen staat aan de Voorbygangers om een pyp Tabak zullen smeeken. Het is ruim hondert en vyftig Jaar geleden, dat deeze plant het allereerst in Europe bekend geworden is, en zedert dien tydt is de Tabak by ons in zulk een agting geraakt, dat zy wel een eeuwigen naam zal behouden. De Engelschen, en vooral de Hollanders, hebben de gewoonte van altoos een pyp Tabak den geenen aan te bieden, die hen bezoeken komen. Doch wy willen ons over deeze stoffe niet verder uitbreiden; zeker is 't dat de Tabak gaerne een Glas Wyn verzelt, en de aandagt der Geleerde Lieden, op een aangenaame wyze onderhoudt en opwekt. *Lescarbot* schryft, dat de Amerikanen van *Canada* dikwils agt dagen lang door middel van Tabak te rooken konnen vasten.

[+]Het gebruik van de Tabak hoe tot verscheide voorbereidzelen van onderneemingen en raadsbesluiten hun dienstig zy.

(b) *Histoire de la Nouvelle France.* Al wat deeze Schryver van de Noordlyke Amerikanen, zegt kan ook op de Zuidelyke worden toegepast.
(c) *Thevenot* in zyne Reizen.

XII. Hoofdtstuk.
Van hunne Ziektens, *en hoedanig zy de* Geneezing *in 't werk stellen.*

+ De Amerikanen geneezen zich dikwils van hunne ziekten en quaalen, door eene geweldige lichaams-oeffening. Deeze wyze van doen is de Natuur zeer aangenaam, die door de lichaamsbeweging zich van veele gevaarlyke overtolligheden ontdoet, als ook de groove deeltjes die het bloedt belemmeren verbreekt, om aan het zelve de noodige vloeibaarheit weder te geeven, en door zyne omlooping de dikke stoffe die 't zelve verdorf, te helpen verdunnen. Deeze grondstellingen zyn zeer natuurlyk; de begeerte om te leeven en de gezondheit te behouden onderwyst dezelve; doch zy zyn oorspronkelyk uit eene geduurige ondervinding, die de Amerikanen allengs gelyk als wy bekomen hebben. Zeker is 't dat de lighaams oeffening alleen in ons meer geneezing zoude uytwerken, dan de bequaamste Geneesheeren met alle hunne Artsenyen konnen te weegbrengen, indien men zich niet aan de vadzigheit overgaf, en indien de vrees voor de Doodt den Zieken niet den moedt en de kragten benam. De geduurige oeffeningen van onze handwerkslieden bevryd hen van veele quaalen, daar zy zich aan bloot gesteld zouden zien, indien zy zich zoo bezich niet hielden, en daar door geen tydt hebben om ziek te zyn. Het is dan niet te verwonderen dat de Amerikanen zich altoos oeffenende en bezig zynde, veel gezonder en sterker dan wy zyn.

+Het gedrag der Amerikanen ter geneezinge hunner Ziektens, en hoedanig, aangemerkt.

+ De Floridianen hebben, gelyk wy, het gebruyk der braakmiddelen, doch zy stellen ze niet in 't werk dan in zeer groote krankheden. Zy snyden de deelen door een *Rumatismus* of koude zinking aangetast, aanstonds open. De Brasilianen, en die van Nieuw-Andalusië, hebben mede braakmiddelen, doch de zinkingen geneezen zy door strykingen. De overtollige hitte des daags en koelte des nachts, die in deeze Zuidelyke Landtstreeken gemeen zyn, konnen deeze Volkeren de nuttigheit der strykingen wel geleerd hebben. ‘Hoe belachlyk ons de gewoontens der Amerikanen in 't geneezen hunner Ziektens schynen, zoo moet men nochtans eenige wettige reden onderstellen, daar zy op gegront zyn.’ Aldus drukt zich *Coreal* uit.’ De Brasilianen laaten hunne zieken lang vasten, en beweeren deeze manier door de gewisse Konstregel: *dat men het quaadt door den honger moet dooden.* Ook neemen de Amerikanen hunne zieken te doen zweeten wel in agt. Onze Geneesheeren, zoo Oude als Hedendaagsche, hebben alle deeze verschillende oeffeningen, die by verscheidene Volkeren der Oude en Nieuwe Waereldt alleen door de ondervinding gewettigd zyn, tot zoo veele Grondtstellingen gebragt. De Peruanen bedienden zich alleen van de *Simplicia* of de Kruiden en Planten tot geneezing hunner ziektens: maar voor zinkingen en andere uytwendige quaalen, gebruikten zy of het Natuurlyk of het Kunstvuur, een hulpmiddel al vooorheen by de Egiptenaren bekendt, die 'er, niet alleen tegen de zinkingen, maar ook tegen veel gevaarlyker Ziekten, zich van bedienden. De Mooren stellen ook in hunne Ziektens het vuur te werk, en vooral in hoofdtpyn te geneezen.

+Welke Geneesmiddelen de Floridianen gebruiken, als ook de Brazilianen om veelerlei quaalen te geneezen.

Het is genoeg bekend, dat den allerwelgesteldsten+ mensch aan zeer gevaarlyke Ziekten is bloot gesteld; dat een enkel ziertje ongeneeslyke quaalen kan veroorzaaken; met een woordt, dat wy alle gebooren worden(a) met ongelukkige gesteldheden, en oneindige zwakheden. Men heeft het oog maar te slaan op de Ontleedkundige Beschryving van 't menschelyk lichaam, om te zien dat de sterkte van een mensch, zyne bequaamheit, zyne verligtinge en zyn verstandt op niet gevestigdt is, en dat de tederheit der werktuigen die hem gaande maaken, veel

+Zwakheden van 't menschelyk gestel des Lichaams aangemerkt.

(a) *Totus homo à natura morbus.*

wonderlyker dan die der werktuigen van het volmaakste zak-uurwerk is. Deeze tederheit heeft oorzaak gegeeven tot het zeggen, dat de doorgang van de Gezondheit tot de Ziekte onzigtbaar zy, dat het leven en de doodt elkander verzellen, en dat de doodt teffens met den mensch gebooren wordt.

(b) *Qu'il commence à mourir long-tems*
avant qu'il meure,
Qu'il perit en détail imperceptiblement.

Dat is:

Dat hy lang voor zyn doodt een aanvang
maakt van sterven,
En ongevoelig draaft om 't leven weer te
derven.

(b) *Mad*: *des Houlieres.*

Men zoude zich wel, den mensch in deezen elendigen staat aanmerkende, met regt mogen verwonderen, hoe het mogelyk zyn kan dat hy slegts een halve eeuw die oneindige moeielykheden kan wederstaan; evenwel ziet men dan hy dezelve niets agt, hy steldt 'er zich aan bloot, hy verweerdt zich moediglyk tegen alle die quaalen die hem omringen, en verlengt zelfs, om zoo te spreeken, zyn leven, tot verre over de gezette bepaaling hem voorgeschreeven. Geenzins is 't dat hy aan de Geneesmiddelen zyne kragten verschuld zy, maar alleen aan zyne onbekommerde bezigheden, aan eene eenpaarigheit van leefwyze, aan die gerustheit daar wy met alle onze kennisse van ontbloot zyn, en daar de eenvoudige Natuur de Amerikanen mede begiftigt, en met een woordt gezegt, aan die onverschilligheit, ten opzigte van geldt en goedt, die alleen by de woeste Amerikanen gevonden wordt. De Reizigers verhaalen ons, dat zy met deeze hulpmiddelen gezond en sterk zynde hondert jaaren en 'er zelfs noch veele volgende overleeven.[(a)] *Lescarbot*, gezegt hebbende dat de Noorderlyke Amerikanen gemeenlyk hondert veertig, of hondert zestig jaaren oud worden, voegt 'er by, *dat dien Landaart van nieuw Vrankryk hoe oudt zy zyn*, *noch alle hunne tanden behouden hebben*; 't welk men selden by ons na de vyftig jaaren ziet; ook leeven 'er weinige by ons langer dan zestig of zeventig jaaren. Weinige voorbeelden konnen 'er van grooten of kleinen aan 't Hof bygebragt worden, of in de Stadt, die over de tachtig jaaren komen; doch ten platten Lande in bosschen en bergen, daar de zorge, hertstogten en wellusten zoo zeer niet heerschen, vindt men 'er noch al verscheidene die daartoe komen. Het Noorden van Europe, het gebergte van Zwitserlandt, en eenige Landtschappen van Vrankryk, leveren ons ook wel voorbeelden van een lang leven uit; echter kan het geenzins by het geene de Beschryving der Nieuwe Waereldt ons uitleevert, wegens den sterken ouderdom, en het lang leven der Amerikanen haalen.

[+] De Genees-Priesters der woeste Volkeren stellen dikwils Gochelaryen en Toverkunsten in 't werk om hunne Zieken te geneezen. By ons vindt men een slag van Volk, 't welk zich van de ligtgeloovigheit van 't gemeen bedient, door een gedrag deezer Amerikaansche Bedriegers niet ongelyk.[(b)] De Ensalmisten of liever Anselmisten beroemen zich van de wonden door woorden te konnen geneezen: Eenige Geestelyken onder de Spanjaarden maaken hun wys dat zy dezelve macht in den naam van Sta. Catharina hebben; anderen in Italië geneezen de slangenbeeten in den naam van den H: Paulus, anderen in den naam van St. Huibert. Het zoude te lang vallen hier een wydloopiger verhaal te doen van een oneindig getal van overgelovige middelen, die men om de Ziektens te geneezen in 't werk heeft gesteldt. Eenige derzelve zyn reeds afgeschaft; maar sommige zyn 'er nog in weezen, en vinden noch al ingang en geloof by het gemeene volk. Als deeze bespottelyke gewoontens als eens by ons zullen ondergebragt en vernietigt zyn, zoo zullen 'er al weder andere opkomen; De Ouden zyn voor ons tot dezelve buytenspoorigheden vervallen geweest, en nu spotten wy 'er hedendaags mede. Amerika konde ons mede wel eens zodanige verwytingen doen.

[+]Hoe de Priesters de bediening van Geneesheeten waarneemen, en zich met Gochelary en bedriegery weeten te behelpen.

De Amerikanen pronken somtydts wel[+] met hunne standvastigheit.[(c)] Zy leggen aangestooken koolen vuurs op hunne armen;[(d)] zy snyden en kerven zich, enz: Om nu geen meer voorbeelden van dit slag by te brengen, stellen wy vast dat de Historie van de ontdekking der West-Indiën een eeuwig gedenkteken zal blyven van de kloekmoedigheit deezer Afgodische Volkeren, in 't midden der tormenten die hen door den yver der Spanjaarden wierden aangedaan, om hen tot

[+]Hunne gehardheit in 't lyden van pyn en smart aangemerkt.

(a) *Histoire de la Nouvelle France.*
(b) *Naudé Apologie pour les Grands Hommes accusez de Magie. Edit. de* 1722.
(c) *Lescarbot ubi supra.*
(d) *Coreal* en andere.

het Christelyk Geloof over te brengen. De boetvaardigheden, de gestrengheden, en de tugtingen in Mexico, Peru, Virginië enz: bespeurt men in de Oude zoo wel als Hedendaagschen Godsdienst. Voornamelyk is de tugt der jonge-lieden in de laatstgenoemde Landen merkwaardig: maar ook zyn niet min verwonderenswaardig, de Proefjaaren der Capucynen; en gaan wy tot de Mahometanen over, zoo zullen we aldaar een gansche meenigte van Gelovigen vinden die ter eere van Godt en van Mahomet lyden. De Aloude Lacedemoniers beproefden het geduld hunner kinderen voor het Altaar van Diana aldus: verscheidene Jongelingen van 15. of 16. jaar geesselden zich naakt, tot bloedens toe, voor de oogen deezer kuissche Godinne. De Aloude Persianen beproefden door een zeer langwylige en gestrenge tugt, de geenen die begeerden in 't gezelschap der Wyzen of Wiskonstenaaren te treeden. De minste beproeving van dien geschiedde door water of vuur.

XIII. Hoofdtstuk.
Van de Welgemaniertheit *der* Amerikanen, *en van hunne* Deugden *en* Ondeugden.

+ De Amerikanen oeffenen ganschelyk geen zodanig een byzondere gemaniertheit, die by ons gewoonlyk in zwang gaat; zy weeten niets van wederzydsche eerbewyzing, of van aangenaame doch voorbygaande vriendelykheit, als twee oorsprongen van de bedrieglykheit der oordeelen die men van den aart der geenen velt, met wien men zich in den omgang des levens bevindt. Zy zyn onkundig van alles 't geen men Welbetaamlykheden, of Welgemanierdheden noemt. Zy doen, zoo weinig als 't mogelyk is, de begeerten der Natuur geweldt aan; zy ontbeeren die ingetogenheit, zindelykheit, en bescheidenheit, die de Wellevendheit ons leert, en weeten slegts ten ruwsten wat eerbiedt men zynsgelyken, of een knecht zynen Heere verschuld is. Alle deeze hoedanigheden komen niet wel overeen met een manier van leeven, waarin men de Gezelligheit min door haare bevallighededen kent, dan door de noodzaakelykheit van zich te vereenigen. Wy voegen 'er by, dat alle dezelve niet dan door de gewoonte der menschen verkreegen worden, en door een omgang met lieden waar voor men genoodzaakt is eenig ontzag te hebben, 't zy uit hoofde van hunnen ouderdom, of van hunne waardigheit, of om dat zy vreemdelingen zyn, of om dat men hen niet kent. De woeste Amerikanen, alleen zich met het verzorgen van hun leevens onderhoud bezig houdende, 't welk de Natuur middelmaatig genoeg bepaalt, bemoeijen zich weinig met alle die achtingen die ons de een van den anderen doen afhangen, met een woordt, uitgenomen de onderdanigheit die deeze Volkeren aan hun Opperhoofdt betoonen, de toegevendheit aan hunne Oudsten, en de gehoorzaamheit der kinderen voor hunne Ouders, zoo zoude men mogen zeggen, dat zy alle de beginselen die tot de beschaaving der Zeden strekken, t'eenemaal verachten. Men mag deezen Landaart met regt vergelyken by de Kinderen: de Natuurlyke Denkbeelden van beiden komen niet overeen, dan in zodanige manieren die hunne onafhankelykheit gezag geeven: zy staan gewillig af al 't geene hun eenigzins kan geweld aandoen. Waaruit wy deeze gevolgen trekken; dat hoe meer men de onafhankelykheit bemint, hoe minder men bequaam is om de wellevendheit te oeffenen; dat de verwaandheit en onbeschaafdheit aan de Republikanen of Staatsgezinden eigen zyn, en in tegendeel, dat de afhankelykheit in de Koninkryken, of eenhoofdige Regeeringen opgeregt, de wellevendheit en manierlykheit onderhoudt. De geenen die de zeden der hedendaagsche Staatsgezinden kennen, en de Historien van die der Oudheit met opmerking geleezen hebben, zullen deeze grondstellingen niet vreemdt voorkomen.

+Hoe onkundig de Amerikanen in de gewoonte van onderlinge welleevendheit en gemaniertheit zyn.

Wy konnen echter de Mexikanen en de+ Peruanen geenszins stellen onder de overige Amerikanen, wier aart en geneigdheit wy hebben beschreeven. De Historie deezer twee Volkeren leevert ons zeer groote bewyzen van hunne welleevendheit uit, genoeg in den grondt verschillende van de onze, maar echter niet min loflyk, als zynde gegrondt op zodanige regelen die dezelve wellevendheit, daar wy ons van beroemen, vast stellen. De Mexikanen verzagtten genoegzaam door de opvoeding de ruwheit en onbeschaafdheit, den kinderen eigen, zelfs de manieren van gaan en beweging, en verbeterden de gebreken der Jonkheit, en beletten den voortgang der opkomende gemoedsdriften. De Peruanen deeden niet min hun best om de Jonkheit in hunnen Staat te beschaaven. Beiden onderhielden zy onder hun eene afhankelykheit, die niets lastigs in zig heeft, indien dezelve gegrondt zy op de geboorte daar ons de Voorzienigheit mede bevoorregt, of op de waardigheit daar zy ons in stelt, en indien 'er geen dwingelandy mede vermengdt

+Waarvan men echter de Mexikanen en Peruanen uitzonderen moet, als een beschaafder Volk zynde.

zy. Zonder deeze afhankelykheit konnen de menschen geen recht ontzag voor elkander hebben, om dat zy zich alle eene evengelykheit trachten toe te eigenen, vol van verwaandheit en vermetelheit. Zulks blykt klaarlyk in zekere Landen, alwaar het allerslimste Janhagel het gedrag hunner Overheden berispt, en zich zelven schier opentlyk gelyk stelt met de voornaamste Edelen des Landts; om dat het zich bekleedt ziet met een voorregt 't welk het oordeel zyner Medeburgeren opschort, en zonder 't welke het al zoo ruw en alzoo onbeschaaft als de woeste Volkeren in de West-Indiën zoude schynen

De Indianen van Nieuw-Vrankryk oeffenen[+] geene de minste voorafgaande vrinde-

[+]Eenige gemaniertheden der West-Indianen die met andere Volkeren overeen komen, en ook wederstreevig zyn.

lykheden of begroetingen, waaneer zy elkander naderen; zy gaan maar regelregt daar zy weezen moeten, zetten zich neder, en rooken Tabak, geevende vervolgens de pyp van den eenen tot den anderen over. Het geene nu de Canadeezen met de Pyp doen, word ook mede door de Hoogduitschers en de Nederlanders met den Roemer gepleegdt. Zy drinken elkander in 't ronde uit een glas toe, 't welk door den Hospes eerst ingesteld wordt; doch deeze gewoonte is tans by fatsoenlyke lieden niet veel meer in gebruik. Wanneer de Floridianen in hunne Vergaderingen komen, groeten zy malkander na alvorens het Hoofdt en de Oudsten der Vergadering gegroet te hebben. Welke Orde wy in ons groeten mede waarneemen.

Wy hebben de gewoonte dun geenen te groeten die niezen, met hun te gelyk den zegen toe te wenschen. De Aloude Heidenen hebben deeze gewoonte reeds voor ons gehadt, en de *Yncas Garcilasso de la Vega*,[(a)] verhaalt dat dezelve by de Floridianen al in gebruik was.

[+] De Amerikanen hebben de zelve grondslagen van deugden en ondeugden, gelyk wy; dat is onwederspreekelyk. Ook is 't zeker dat een kindt van een Amerikaan, en dat van een Europeaan gebooren wordende, noch nergens in verschillen, en dat Godt die beiden als redelyke schepselen heeft geschapen: nogtans konnen wy ons niet wederhouden van een zeer groot onderscheit tusschen hen en ons te maaken; men heeft hen byna voor een geheel ander soort van menschen gehouden. Maar laat ons eens trachten een vooroordeel om verre te werpen, 't welk ten tyde van de ontdekking der Nieuwe Waereldt veele duizenden der Amerikanen heeft doen sneuvelen, en 't geen ons maar al te veel voet schynt te geeven, om ten opzigte van de overgebleevene het recht der vriendelykheit te schenden. Wy leezen in de beschryving van de ontdekking deezes Vasten - Landts, zeer veele schoone voorbeelden van heldenmoeten dapperheit: men vindt in 't Noordelyk Amerika de sterkte en onversaagdheit, die mede onder de voornaamste Heldendeugden mogen gerekend worden: Kortelyk, alle deeze Volkeren schuuwen de verwyting en schande die de lafhartigheit na zich sleept. ‘Zy worden, zegt *Lescarbot*, tot[+] weldoen door de eere aangezet, naardien die genen onder hen altydt geacht en geëerdt is, die eenige roemwaardige zaak heeft uitgevoerd.’ Onaangezien dit alles, is men genoodzaakt toe te staan, dat zy ook tot een ondeugdt overslaan, die geheel tegen deeze edelmoedigheit strydende is; namelyk de wraaklust waar toe de Volkeren van beiden de Amerikaansche Gewesten een verwonderlyke geneigdheit toonen, die somtyds wel een beestagtigheit en verwoedheit mag genoemt worden. Evenwel ontmoet men in deeze wreeking noch een soort van edelmoedigheit, oeffenende dezelve alleenlyk tegen de Mannen, doch behoudende de Vrouwen en kleine kinderen in 't leven,[(b)] die zy tot eene eeuwige slaaverny veroordeelen. Aldus was mede de gewoonte by de Volkeren der Oudheit.

[+]Hunne aart van kloekmoedigheit en dapperheit aangemerkt, en waarin die bestaat.

[+]Welke deugden zy bezitten,

De Peruanen deeden wel in hun Gebiedt[+] den eersten Grondtregel opvolgen door de Wet der Natuur den mensch voorgeschreeven; namelyk, niets te doen aan anderen, 't welk men niet gaarn hadt, dat ons aangedaan wierdt. Wy hebben reeds voorbeelden van deeze natuurlyke billigheit gegeeven, die als in 't hart van den mensch gegraveerd is. De Amerikanen onderhouden met malkanderen een onschenbaare getrouwigheit en maaken de banden hunner samen leving, met eene onverschilligheit en onbaatzuchtigheit vast, die nergens anders bekend is. Zy behouden zelfs voor hunne vyanden de listen en streeken van meinedigheit; dit is eene uitwerking van den hoogmoedt der menschen: want wy zyn alle eenigzins geneigd, om van 't Natuurlyk regt uit te sluiten, die geenen, die van ons gezelschap niet zyn. Maar deeze geneigdheit, die zich voornamelyk in Oorlogstyden op doet,

[+]en hoe getrouw zy onder elkander in omgaan zyn.

(a) *Histoire de la Conquête de la Floride.*

(b) *Lescarbot ubi supra.*

is niet even hevig en woedende in de harten van alle menschen. Hoe het ook zy, mogelyk geschiedt het wel uit oorzaake van deeze gesteldheit, dat men de Vreemdelingen en hunne manieren veracht, en dat men van hun op eene verwytende wyze gewag maakt, gelyk de Franschen zelfs noch niet geheel in hunne samenspreekingen konnen nalaaten. '*t Is een Duitscher*, zeggen zy, *hy houdt my voor een Duitscher*, *hy verstaat zoo weinig reden als een Zwitser.* Men moet bekennen, dat die uitdrukkingen deeze Volkeren zeer wel merkteekent: maar zoude een Duitscher Min bevoegd zyn, te zeggen, 't is een *Fransman*, willende daar door een ligtvaardig en wispeltuurig mensch te kennen geeven?

De Amerikanen haaten ongemeen de Gierigheit.[+] Zy zyn ongevoelig van de quellingen en van de vermaaken, die de voordeelen langzaamerhand toebereidt, ons veroorzaaken; zoo vergaderen zy ook slechts zoo veel als hen tot het leven nodig is,

[+]Hoe by hun geene gierigheit en schraaplust ingewortelt is.

agtende het verdere maar overdaadt. Men merkt in de wisseling van Koopmanschappen, die zy met de Europeanen doen, dat zy zich byzonder zullen toeleggen op het nuttige, en volgens getuigenis der Reizigers het zelven meer achten dan wy. Een derzelver zegt hier van, dat zy de waardy der zaaken naar 't gebruik dat zy 'er van hebben, konnen schatten; daar in tegendeel by ons de waardy van een zaak dikwils van onze inbeelding afhangt, en van een bedriegelyken glans, die de hovaardy vleidt. Het is echter zeker, dat zy niet min hovaardig noch min hoogmoedig dan wy zyn: doch de maniere is verscheiden, en hunne Denkbeelden zyn min verdorven.

+echter houden ze veel van vereeringen en geschenken, wanneer ze elkander bezoeken.

+ Zy houden veel van geeven; en bezoeken elkander zeer weinig zonder wederzyds geschenken te doen. Men zoude zoo ligt geen voordeelig Denkbeeldt van hunne gematigdheit, en van hunne soberheit konnen geeven als wel van hunne mildheit. Wy hebben reeds van hunne geneigdheit tot overmaatig drinken gesprooken. Het eeten gaat by hen mede greetig en onbescheiden in zwang. Zie daar by na alles wat men van de Deugden en Ondeugden der Amerikanen bepaalen kan. Een wytloopiger Beschryving zoude onnut zyn, en alles verdacht maaken, 't geen men hier omtrent zoude bybrengen. Wy zeggen dan kortelyk dat zy veel beeter dan wy, de Wetten der Natuur opvolgen: maar dat zy zoo wel als wy met het Zaadt der Gemoeds-driften gebooren worden, 't welk zich t'eeniger tydt eens zal openbaaren. Laat men hen eens bloot stellen aan alle die gevaarlyke voorwerpen, die ons oordeel verderven, en indien zy altydt die verzoekinge wederstaan; zoo zal men waarlyk moeten toestaan, dat zy van een gelukkiger aart en geneigdheit zyn dan wy.

XIV. Hoofdtstuk.
Van den Akkerbouw *der* Amerikanen.

+Hoe de Amerikanen gewoon zyn de Landbouwery waar te neemen, en hoe zy den Akkerbouw behandelen.

+ Wy hebben over dit onderwerp niet dan een weinig aan te merken. Deeze Volkeren bouwen geenzins de aarde gelyk wy: maar op een geheele andere wyze.[(a)] 'Zy roeren de zelve met houte haaken om (of liever met spitse stukken houts) zuyveren dezelve van alle onkruidt, 't welk zy op den grondt verbranden. Deeze Asschen dienen hen tot mesting en vetmaking der Aarde, gelyk ook zulks in veele plaatsen van Italië in gebruik is. Ook brengen zy veel Visch-schulpen in hunnen grondt tot mesting derzelve.... vervolgens vergaderen zy hunne Aarde by hoopjes, twee voeten van elkander, en de maandt May invallende, planten zy 'er hun Kooren in, eveneens gelyk wy onze boonen planten, steekende een stok overend, en leggende vier graankorlen by dezelve....., en tusschen deeze Koorn-planten..... worden Boonen geplant..... De Oogst gedaan zynde, sluyten zy hun Kooren in de aarde op, in kuilen die zy daar toe aan 't hangen eens Bergs maaken, om van de vochtigheit bevryd te zyn, voorziende ten dien einde deeze kuilen met matten: Dit zyn zy dus genoodzaakt te doen, om dat zy geen zolderingen in hunne huizen hebben, noch eenige kisten om het anderzins te bergen; waar door zy dit voordeel hebben, dat 'er geen rotten of muizen by dit Koorn dus opgeslooten, komen konnen.

Verscheiden Natien van onze Waereldt, vervolgt *Lescarbot*, hebben deeze kunst van het Kooren in kuilen op te sluiten gehad: want *Suidas* maakt 'er gewag van..... en *Procopius* in het tweede Boek van den Gottischen Kryg, zegt, dat toen de Gotthen Rome belegerden, zy dikwils in de kuilen vielen, die de Inwooners tot het bergen van hun Kooren gegraaven hadden. *Tacitus* verhaalt ook dat ze by de Duitschers ook gevonden wierden, en om hier van niet meer te zeggen, men ziet in verscheiden plaatsen van Vrankryk het Kooren op dezelve wyze hedendaags opsluiten en

(a) *Lescarbot* ubi supra.

bewaaren. In den Zaai-tydt vergaderden de Alouden al het Volk by een om te werken, ploegen en delven, en men bereidde alsdan een maaltydt, om wel te eeten en te drinken, gelyk zulks ouwlings, en nog hedendaags by alle Volkeren des Aardbodems waargenoomen wordt.

XV. Hoofdtstuk.
Van de Oorlogen *der* Amerikanen.

[+] Het is geenzins de gierigheit noch de eerzugt, die die Oorlogen onder de Amerikanen veroorzaakt, maar alleen een soort van een punt van eer, die maakt, dat de een voor den anderen niet wil zwigten, en meest altydt met lastertaal en schelden verzelt gaat, wier gedagtenis by hun van de Ouders tot de Kinderen als een erfdeel overgaat. Deeze twistzieken aart is mogelyk alzoo oudt, als de eerste oprechtingen der Asiaansche Volkeren in Amerika. Ten minsten kan men hier omtrent het volgende voortbrengen. De menschen in 't algemeen vrygebooren, en een vyandt van alle gedwongenheit, willen echter gaarne tragten zig anderen onderdaanig te maaken. Zy konnen geen mededinger dulden, en nochtans begeeren zy een tegenyver te vinden; dezelve gevonden hebbende, zyn ze niet te vreden met te twisten, zy willen overwinnen; overwonnen hebbende, zo willen ze den tegenstrever onderbrengen. Waar vindt men nu deeze tegenyveraars? De Machten des Hemels zyn te hoog verheeven, en de onredelyke dieren onbequaam, om met ons over 't punt van eer te twisten; men moet dan in zyn eigen soort zodanige voorwerpen trachten te vinden, bequaam om deeze tegenyver te onderhouden; en zie daar hebt gy den Oorspronk van de geduurige Oorlogen der Amerikanen. Indien men nu maar eens met aandagt de geschillen opmerkt, het punt van eer, als mede het vechten en den haat der Kinderen, men zal daar in dezelve gronden gewaar worden. Zy kyven en twisten door tegenyver, verachten, onderwerpen, en plaagen den overwonnenen. Deeze beurt zich eens weder op, werpt het juk af, en wreekt zich. Het geschil wort ernstig, en de haat volgt den tegenyver. Het is ook aan deeze Jalourssche tegenyver, een natuurlyke uitwerking des menschelyken hoogmoedts, dat men den ongemeene Krygslust der aloude Grieken moet toeschryven. Zy waren daar meede zoo zeer vooringenoomen, dat zy deeze geneigdheit voor de voornaamste der Deugden hielden, en dat om te meer den eerbiedt, die zy dezelven toedroegen, te kennen te geeven, konden zy in den naam van den Krygsgod het woordt vinden,[(a)] 't welk de uitmuntendheit der goedheit uitdrukt. Zy hadden de gewoonte van altoos in de Wapenen te zyn, zy gingen gewapent op de Feesten, en woonden alle de vermaakelykheden en plegtige eerbewyzingen der Goden gewapent by, altoos deeze kittelagtige yverzugt in 't oog houdende, zoo wel in den aart en geneigdheit der Helden van Oud Griekenlandt opgemerkt. De Amerikanen, waarin wy deeze Heldendeugdt min erkennen dan in de Grieken, en zelfs in de Romeinen, onderhouden ook de gewoonte van geduuriglyk gewapent te zyn. Het zelve bespeurt men ook in de meeste Krygszugtige Volkeren van Asië, en in de aloude Volkeren van 't Noorden. Met een woordt, men mag ook wel zeggen, dat de Spanjaarden ten minsten getracht hebben het Denkbeeldt van eene gewoonte te behouden, die hunne Voorouderen de Cantabriers, en de Iberiers zoo wel ingevoerd hadden, als de overige Krygszugtige Volkeren der Oudheit: Het is bekend met hoe veel naaukeurigheit de hedendaagsche Spanjaarden altoos den Degen op hunne zyde houden, en dat 'er de allergeringste Ambagtsman de tuigschriften zyns Adeldoms aan hegt.

[+]Welke hoedanigheden de Amerikanen tot Oorlogen aanporren, aan geweezen.

Alle de Amerikanen vangen hunne Oorlogen[+] aan, uit beweegredenen op de Wet der Natuure steunende, die verlof geeft weerwraake te oeffenen. Heeft men zyne Mede-landslieden, Vrienden, of Nabestaande gedood; hunne doodt moet gewrooken worden. De Oudsten des Volks zyn hier hunne Redenaars, dezelve zetten hen tot den Kryg aan, bestemmen het teeken des Optogts, en houden

[+]en om welke redenen zy elkander beoorlogen, en hoe zy daar toe worden aangezet.

(a) *Aʺριςος*, uitmuntende van *ἄρησ.* een Grieksche benaaminge van den God Mars. V. *Feithii Antiq Homer.* Lib. IV.

niet op van de Krygslieden al voortrekkende tot wraakneeming aan te zetten. Het is bekendt, dat de Grieken dezelfde gewoonte hadden, en dat het zingen van eenige Dichtkundige Stukken, behelzende veele vermaningen tot de Krygsdeugdt, en de veragting des Doodts, onder hen dienden tot voorbereydselen van den strydt. De welluidendheit des Gezangs bequaam zynde, om de zelfde uitwerking te doen als de Vaerzen.

De Aanspraaken der Brasilianen duuren,[+] [(b)] zoo men ons verhaalt, somtyds wel zes uuren. Eenige Volkeren van Nieuw-Vrankryk beproeven het lot des Oorlogs op een

[+]Welke voorafgaande aanspraaken en beproeving by eenige in gebruik zyn, en met weke plechtigheden verzelt.

(b) *Coreal.*

zeer merkwaardige wyze.[(a)] Zy laaten zich door hunne Vrouwen vyandelyk aanvallen, en stryden tegen haar op eene gansch hevige wyze, als of het ernst waare. Worden zy van hunne Vrouwen overwonnen, zulks houden zy voor een goedt teken; doch zoo zy haar overwinnen, is zulks hen een voorteken van hun ongeluk. De Noordelyke Amerikanen verklaaren den Oorlog door de weigering des *Calumets*, en de Zuidelyke door de weigering der Danssers, die hen toegezonden worden. Van alle deeze Plechtigheden des *Calumets* zullen wy elders handelen. De geenen die de *Calumet*, als die geweigerd word, weder te rug neemen, vertrekken terstondt naar het danssen van den Krygsdans, zonder dat het Vyandlyk Volk in 't minste het regt des Oorlogs tegen deeze Afgezanten tracht te schenden. Dit kan ook zeer wel vergeleeken worden met onze plegtige Oorlogs Verklaaringen door Herouten, met Trompetten geschal, enz.

De Aanval des Gevechts geschiedt met groot geschreeuw, 't welk zelfs by de aller beschaafdste Volkeren de gewoonten is. Men wil echter dat de Oude Lacedemoniers[+] het tegendeel deeden, en den strydt met zeer veel stilte en bedaardheit aanvingen. De Brasilianen speelen op een soort van een fluitje, gemaakt van de scheen-beenderen hunner Gevangenen. Op het gezigt van deeze beenen, en het naar geluit van dit Instrument, worden deeze Volkeren nog heviger aangezet, welkers onbegrypelyke verwoedheit niet zonder voorbeeldt is, zelfs by zodanige Natiën, die den naam van Christenen draagen. De woeste Krygslieden zyn genoodzaakt en verpligt, om elkander quartier te weigeren, en nog meer[+] om zich verweerende, te sterven na veele vyanden gedoodt te hebben. Hunne Dapperheit is niet slechts een schielyke oploopendheit, die door de minste wederstand ophoudt, het is geen vuur 't welk te gelyk ontstooken en gebluscht wordt, maar een uitwerking van een geweldige beweging der Geesten, die vervolgens al te schielyk tot bedaaren komende, in de Ziele veele overdenkingen doen opkomen, die haar de verschrikkelykheit des Doodts voor oogen stellen. Zy zullen het niet opgeeven, ten zy by verrassing, en wanneer hen de magt en wille benomen wordt, om zich verweerende, te sterven. Zy stryden ook met dezelfde kloekmoedigheit, om te beletten, dat hunne Dooden niet in de handen hunner Vyanden vervallen. De Oude Grieken, byna al zoo woest als de Amerikanen, gaaven hunne doode Vyanden aan de Beesten des Velds over, na dat zy hen de Teelleeden hadden afgesneden: doch om deeze onwaardigheden voor te komen, streedt men nog byzonder om deeze Lyken, of indien men niet anders konde, en het somtyds Prinsen of Generaals Personen waren, zoo kogt men hen dikwils met geldt af. Dikwils maakte men een *Cartel*, om wederzyds de Dooden te begraaven, 't welk van alle tyden by beschaafde Volkeren werdt waargenomen. Men zegt dat de Volkeren van 't Noordelyk Amerika[(b)] alle de geenen, die in staat zyn van wederstandt te konnen bieden, ter dood brengen, daar in tegendeel de Zuidelyke Amerikanen hunne Vyanden met zich voeren, om hen vet te maaken en vervolgens te eeten[(c)], 't welk mogelyk een soort van Offerhande geacht wierdt, of ten minste eene Godsdienstige plegtigheit. Veele andere Volkeren der Oudheit hebben ook de gewoonte gehad hunne Vyanden den Goden op te offeren, en aldus hebben het de Volkeren van Mexico, van Peru, en van Florida, volgens getuigenis onzer Reizigers, geoeffend. Wy leezen ook in de Heilige Schriftuur eenige voorbeelden deezer Godsdienstige verdelgingen (indien 't ons geoorloft zy deeze wyze op welke de Jooden de Cananiten, en andere ongelovigen t'onderbragten, dus te noemen.) Het behaagde

[+]Hun gedrag in den aanval des Krygs, hoe met andere Volkeren vergeleeken.

[+]Van hoedanig een aart hunne dapperheit zy, aangemerkt.

(a) *Lescarbot.*
(b) *Lescarbot*, *Coreal*, *Hennepin. enz*,
(c) Eenige Reizigers meenen dat het menschen eeten deezer Volkeren, op verre na zoo niet in zwang gaat, als 'er de Spanjaarden en Portugezen van geschreeven hebben.

Godt dus tot zyne verheerlyking; en om dat de Cananiten dit aldus ter eere hunner Afgoden in 't werk stelden, zoo beval Godt den Jooden, dit Volk met gelyke munt te betaalen. Doch wy willen hier niet meer van noch verscheidene andere redenen gewag maaken, door de Godtgeleerden, om deeze handelingen te rechtvaardigen, aangehaalt.

De Brasilianen verkiezen tot hun Kapitein,[+] Opperhoofdt of *Cacique*, den geenen die de meeste Vyanden gedood heeft. En indien men *Lescarbot* mag gelooven[(d)] dien dit Landt, alwaar hy zich langen tydt hadt opgehouden, niet onbekend konde zyn, zoo verkrygen de Hoofden of Kapiteinen der Volkeren van Canada, die waardigheit door een Erfregt van Dapperheit. Namelyk de Zoon wordt in zyns Vaders plaats gekooren, indien hy dezelve deugden des Vaders bezit: maar wykt hy daar van af, zoo verkiest men een ander Hoofdt. Van deeze Oude Gewoonten ziet men een zeer zwak Denkbeeldt overig in eenige Lan-

[+]Hoe en wie de Amerikanen tot hunnen Veldheer verkiezen, en welke hoedanigheden die bezitten moet.

(d) *Histoire de la Nouvelle France.*

den der Oude Waereldt. Wat deeze Landaart betreft, het is waarschynlyk dat hunne Regeeringsform op deeze volgende, Natuurlyke Denkbeelden gegrondt zy; ‘dat een Opperhoofdt zyne verheffing alleen verschuldigt is aan de Verkiezing der geenen, die wel willen zyne onderdaanen genoemt worden; dat hy alleen ver kiesbaar is wegens zyne bequaamheit en zyne deugdt; en dat indien hy deeze hoedanigheden ontbeert men zich een ander Hoofdt moet onderwerpen’. Deeze Grondstellingen zyn wonderlyk goedt in eene Regeering, wier einde telkens tot geduurige Oorlogen overslaat; alsdan doet de noodzaakelykheit van zich te verweeren, volstrektelyk besluiten, om een Verstandig en Dapper Man te verkiezen: maar deeze behandeling konde by ons wel gevaarlyk worden, daar de overgroote Staatkundige Uitzigten, en de ontallyke Werktuigen der Samenspanningen de Volkeren wel haast in verdeeldheit, en elende zouden doen geraaken; en zelfs mogelyk wel in een Staatsregeering, noch veel gevaarlyker dan de Regeering eens Vorst, ontbloot van de hoedanigheden, die in een Koning moeten gevonden worden. De Oorlog maakt by ons een lichaam uit, van de Staatkunde onderscheiden; en daar om zyn de Bedieningen verkieslyk: maar de eerste Volkeren der Waereldt, stelden geen de minste onderscheiding tusschen den Kapitein en den Koning; zoo dat men noodzaakelyk de magt moest overlaaten aan den Dappersten. Deeze[+] magt was gansch onbepaalt, wanneer het den Kryg aanging, maar het tegendeel, in de Raadsvergaderingen, en in huislyke bezigheden. Een oordeelkundig Schryver heeft zeer wel opgemerkt, dat[(a)] Agamemnon in de Raadsvergaderingen wierdt tegengesproken, maar dat hy als een volstrekt Gezagvoerder de Grieken ten strydt aanvoerde. Eer de Romeinen op het Eilandt van Groot Brittaniën aanlandden, verkooren de Aloude Engelsche zich Opperhoofden, om in hunne Oorlogen den Krygsmagt te gebieden, en lieten het Staatsbestier over aan de Vergaderingen des Volks, verschynende gewapent in deeze Vergaderingen; 't welk zeer veel overeenkomst schynt te hebben met de gewoonte der Canadeezen, en der Iroqueezen, zoo in de wyze van hunne Vergaderingen by te woonen, als in de zelve te beleggen. Eenige Volkeren van Duitschlandt hadden oudstyds dezelve gewoonte, waar door het gebeurde, dat zy somtyds wel eens een Prins of Koning verkooren, die te vooren maar een Veldoverste (*Dux*) was; en op dat hy in de zaaken, zich zelven byzonderlyk aangaande, niets deede dat tegen het welzyn van den Staat en de veiligheit zyner Medelandslieden streedt, zoo wachten de voornaamste des Volks aandachtelyk op alle zyne bedryven, en behielden altoos de Voorzitting in de openbaare Raadsvergaderingen, gelyk als de Oudsten by de Amerikanen doen. De Floridianen, schoon geregeert wordende door Opperhoofden met een volstrekter gezag bekleedt, weeken mede niet af van deeze gewoonte. Nademaal volgens 't verhaal der Reizigers deeze Opperhoofden zelfs de eerste Krygslieden van de Natie zyn.

[+]Verscheidene gewoontens van onderscheiden Volkeren over de manier van Oorlogen, aangemerkt.

De wapenen der Amerikanen zyn boogen,[+] pylen, en knodsen, die men wel de *Tacape* der Brasilianen, en den Hoofdtbreeker der Iroqueezen en Canadeezen noemen mag. Deeze wapenen zyn van de uitvinding der eerste Waerelds Eeuwe, en men had geene kennisse van eenige andere by de eerste Oudheit. Alle deeze Volkeren gaan[(b)] naakt ten stryde, voerende een soort van Schilden,[(c)] 't welk hen het gansche lighaam bedekt op de wyze der oude ‘Gauliers.... onder wien die geenen die de rivieren niet konden doorwaaden, op hunne schilden stapten, die hen tot schuitjes verstrekten.’ By deeze Schilden gebruiken ze mede een houte knods, hebben een pylkooker op de rug, en den boog in de handt: al danssende

[+]Waaruit de Wapenen der Amerikanen bestaan.

(a) *Feith.* Antiq. Homer. L. 2.
(b) *Lescarbot ubi supra.*
(c) Die der Brasiliaanen zy breed, plat en rond als den bodem van een trommel. *Coreal.*

voorttrekkende, draagen ze op de wyze van Vendels en Standaarden het Hoofdhair der Vyanden, die zy in den kryg gedoodt hebben.[d] Men verhaalt, dat zy gemeenlyk eenige[+] Hoeren en ligtekooien met zich voeren, om de jonkheit wat te vervrolyken, en uit hunne gedachten te bannen het herdenken en verdriet van hun Vaderlandt verlaten te hebben. Hoe verheven in onze oogen de verdiensten der Helden van het Oude Grieken ons voorkomen, wy konnen echter niet nalaaten dezelve te vergelyken met de Krygslieden van *Mississipi* en van *Canada.* Deeze, zoo wel als de *Iroqueezen* en de *Hurons*, voerden ook hunne hoeren en byzitten in den strydt met zich, die gemeenlyk krygsgevangene Vrouwspersoonen waren.

[+]Hoe hun het hoofdthair hunner verslagene Vyanden tot Zegetekens, Vendels en Standaarden dient.

(d) *La Potterie Histoire de l'Amerique Septentr*:

+ De Hinderlagen en de Schermutselingen der Amerikanen hebben ook veel overeenkomst met de wyze van vechten, by de Tartaren in gebruik. Wy hebben 'er reeds iets in den aanvang deezer Verhandeling van gezegd. Op zodanige wyze streden ook eertyds de Parthen, de Massageten enz: Na den strydt keeren de Krygslieden heel schielyk wederom, en beneemen de geenen die zy gedood hebben hun hoofdhair: maar van de Gevangens die zy mede voeren, benemen zy het hoofdhair na dat zy hen onuitspreekelyke tormenten hebben doen lyden, die niet eindigen dan met de allerwreedste daadt, die zy[(a)] *het sap zyner Vyanden te drinken* noemen; en in der daadt zy drinken ook van zyn bloedt, en geeven het zelve aan hunne kinderen te drinken. Het *Hoofdhair zyns Vyandts te beneemen*, bestaat in hem de huidt met zyn hoofdthair af te stroopen; 't welk zy bewaaren tot een gedenkteeken hunner dapperheit, en die de meeste deezer hoofdversiersels bekomen heeft, wordt by hen voor den volmaaksten Krygsheldt gehouden. Indien men mede de Historie des Bybels naar de letter zal verstaan, zoo schynt het dat de Jooden alzoo veel eer gesteld hebben in het beneemen der Voorhuit eens Philistyns, als de Iroqueezen in het afrukken van het hoofdhair eens Canadees: wat 'er ook van zy, het is zeker dat de Alouden niet te vreden waren met hunne Vyanden gedoodt te hebben, zy hieuwen hen noch daarenboven het hoofdt af, en keerden dus weder in hunne Legerplaats met deeze Zegenpraal-tekens hunner Overwinning, draagende dikwils deeze hoofden aan het Borsttuig hunner paarden, en hangende dezelve vervolgens plechtiglyker-wyze aan de Poorten of Muuren eens Tempels op. Somtyds balsemden zy dezelve en bewaarden ze zorgvuldiglyk, om by gelegenheit hunne Vrienden dit Gedenkteeken hunner dapperheit te vertoonen. De Bojaren namen de Bekkeneelen hunner Vyanden, en lieten dezelve met Zilver of Goudt beslaan om hen tot Drinkvaten te verstrekken. Deeze Gewoontens strekken alle naar eenerlei doelwit, namelyk het vereeuwigen deezer Dapperheit, of liever deezer Wreedheit, die by de Grieken en Romeinen met den naam van Deugdt heeft gepronkt.

+Listen der Amerikanen in hunne Oorlogen gebruikelyk, en hun verder gedrag aangemerkt.

XVI. Hoofdtstuk.
Van de Liefde *tot hun* Vaderlandt.

+ De Liefde des Vaderlandts is niet altydt de uitwerking der redenkaveling of plicht van een eerlyk man: Het gaat ook niet vast, dat zoo dikwils als men aan 't Landt zyner geboorte denkt, daarin altoos het welzyn van den Staat, Vorst of Medeburgeren wordt beoogt: Ganschelyk niet. Deeze genegenheit, zoo geacht by de Alouden, dat zy ter eeren der zelve Standbeelden hebben opgerecht, is somtydts niets anders als[(b)] *een natuurlyke betovering die ons het eerste stuk Landts*, '*t welk men onder zyne voeten vertreedt*, *blyft aankleeven.* Het is de uitwerking van de opvoeding, gewoonte, en gesteldheit; een gevolg van 't nadeel dat de *Verplanting* in onze lichaamen veroorzaakt, die eveneens als de planten zich naar allerlei soorten van Lugtstreeken niet konnen schikken, en zelfs dikwils in hunne goede hoedanigheden verzwakken, verliezende hunnen aart in een vreemdt Gewest. Zeker is 't dat veele menschen zich in die quaade gesteldheit bevinden die men *Land-ziekte* noemt: maar het quaadste is, dat deeze ziekte byna altoos met eene ongesteldheit van Geest verzeldt gaat, die de allerschoonste redenvoeringen niet konnen geneezen, en die ook het vermoogen der Geneeskunde te boven gaat.

+De zucht van geneegenheit voor 't welzyn zyns Vaderlandts hoedanig die eigen aan alle Volkeren is,

(a) *La Potterie ubi supra.*
(b) *La Mothe le Vaier Oeuvr*: *divers. Lettre* 77.

Wy bespeuren in de allerwoestste menschen der Waereldt, eenige merktekenen[+] van een redelyke liefde des Vaderlandts, en ook eenige waaraan men de zogenaamde Land-ziekte kan gewaar worden. Wat het eerste betreft, de Oudheit levert 'er ons veele uitmuntende voorbeelden van; maar de Historien van onzen tydt verschaffen ons ook geen min aanmerkelykheden, en by aldien men de oogen op de Overwinningen der Spanjaarden in Mexico en in Peru werpt, zoo zal men aldaar gansche Volkeren hunne goederen, ja hun leven aan de liefde tot hun Vaderlandt, en met de grootste onvertsaagdheit, die een Heldt zonder Krygstugt levende kan hebben zien opofferen, en de verfoeyelyke wreedheit deezer wreede Overwinnaars te keer gaan. Waarom zouden wy dan de Amerikanen het zelve regt niet doen dat wy aan de Grieken, Romeinen, Franschen, Zwitsers en Hollanders, en met een woordt aan

[+]en waarvan zelfs de allerwoeste menschen een kennelyk merkteken draagen.

alle de geenen die onze Historischryveren onsterflyk gemaakt hebben, door den roem hunner heldenmoedt in 't beschermen van hun Vaderlandt en Vryheit, verschuld zyn? De Amerikanen zyn door geen anderen geest Gedreeven geworden, dan de Volkeren van onze Waereldt: alzoo vry gebooren als wy, waren zy, en geenzins verplicht ons hunne goederen en hunne Vryheit af te staan. Wy zullen immers zoo onredelyk niet zyn, aan de woestheit der wilde Beesten toe te schryven, 't geen de liefde des Vaderlandts de West-Indianen heeft doen uitvoeren. *Don* [+] *Antonio de Solis*, Schryver der *Historie van 't Overwinnen van Mexico*, kan niet nalaaten den Mexikanen de eere te geeven, dat zy de verweering van hunnen Staat, tot het uitterste punt van dapperheit en geduld hebben voortgezet. Voeg hier by de braave redenvoering des Keizers *Guatimozin* tegen *Cortes* na het verlies zyns Ryks, zal men 'er niet al de verheevenheit van geest in vinden, die men in de Helden onzer Historiën met verwondering heeft aangemerkt? De Volkeren van Peru hebben zich het Juk der Spanjaarden niet onderworpen, dan na dat ze wel dapper voor hun Vaderlandt gestreden hebben, en tegen hen alle poogingen in 't werk gesteld, daar zy bequaam toe waren, in 't midden der inwendige Oorlogen die toen hun Landt verscheurden. De Volkeren van *Chili* betwisten noch sedert twee hondert jaaren, zonder ophouden, hunnen vryheit; en die van *Florida* hebben ze noch niet t'eenemaal ondergebragt. Beschouwen wy eens de Allerwoestste Volkeren der West-Indiën, zoo zullen wy gewisselyk eenige blyken in hen van dien aart en genegendheit ontdetkken, waaruit wy de opregte Liefde des Vaderlandts vast maaken en erkennen. De woestheit der Natiën van *Brazil*, van *Paraguay*, van *Nieuw-Mexico*, van de *Amazoonen* enz. verbergt in hen eenige grondbeginselen, alzoo weezentlyk, als de geenen die ons doen werkzaam zyn.

[+]Hoe by de Mexikanen deeze zucht tot hun Vaderlandt door hunne onbezweeken dapperheit gebleeken is, als mede die der Peruanen uitgemunt; en noch by andere Volkeren van Amerika verdeedigt word.

[+] Wat verders de andere Liefde des Vaderlandts belangt, veeleer den naam van ziekte of zwakheit verdienende, dezelve kan by geene redelyke menschen voor een Deugdt gehouden worden. In tegendeel is 't een zeer gevaarlyke gesteldheit, die de beste zaaken zonder reden verachten, en die alle fraaie hoedanigheden der vreemdelingen laaken doet en onregtvaardiglyk tegen hunne gevoelen aanloopt. Alle die door deeze ziekte worden aangetast, redenkavelen niet meer. Alles mishaagt hen, alles verveelt hen, de boomen, planten, of vrugten; niets heeft op verre na die goede hoedanigheden die zy ontdekken, in 't geen de Aarde in hun eigen Vaderlandt voortbrengt. Een vreemde lucht en grondt verderft de natuur, ja zy worden zelfs daar mede verdorven: De Elementen neemen 'er hoedanigheden aan, die oneindig verscheiden en altydt schadelyk zyn; de lugt ontfangt 'er verderflyke invloeden; 't gebruik en de gewoonten zyn 'er vreemd, ongerymdt en buitenspoorig; de oeffeningen bespottelyk. Naaulyks staan zy de vreemdelingen het voorregt van te konnen redenkavelen toe. Al wat niet van hun eigen geboorte plaats is, schynt hen ruw, woest en afschuwelyk. Gansche Volkeren; ja zelfs de verlichtste, konnen niet nalaaten, onaangezien alle hunne kennis, tot veele deezer buitenspoorigheden te geraaken. De Grieken en Romeinen noemden alle de andere Volkeren Barbaaren. De Chineezen achtten zich de meest verlichtste onder de Volkeren van 't Geheel al. Wanneer de Spanjaarden hunne overwinningen in de Nieuwe Waereldt begonnen, zagen de Mexikanen met een ongemeene verwondering de behendigheit en dapperheit deezer nieuwe aangekomen Volkeren aan. Zy meenden dat alleen te Mexico de beschaafdheit en kennis te vinden waare, en nergens anders. De Engelschen beslissen al redelyk vrypostig ten opzigte van hunne verdiensten, en waardigheden ten nadeelen van Vreemdelingen. Zy verachten de gewoontens en gebruiken van andere Landen, ja zy scheppen zelfs vermaak in Vreemdelingen by hunne Nabuuren te zyn. De Franschen blyven hun in dit stuk weinig schuldig, en het is bekend dat zy voor de manieren en gewoonten hunnes Landts eene alzoo

[+]Hoe de eigen liefde voor zyn Vaderlandt den Landaart in verscheiden omstandigheden verblind, waarover geredeneert word.

blinde toegevendheit hebben, als de Volkeren waar wy van gesprooken hebben. Alle de Natiën der Waereldt zullen het landt dat zy bewoonen altoos den voorrang geeven; hoe ondankbaar en hoe onvrugtbaar 't zelve ook zy, het heeft voor hen onuitspreekelyke bekoorlykheden. Aldus zal iemant met vermaak het gekrysch der Kikvorssen in zyne poelen aanhooren, die mogelyk eenige uuren buiten zyn Vaderlandt de zoetluidendheit des Nagtegaals zal verveelen. Een ander zal gerust in 't midden der wolven en beeren van zyn Gebergte leeven, en vind meer behaagen in de woestheit van zyn Landtschap, dan in de vernuftige beschaafdheit der Franschen. Het schynt dat dit slag van menschen van 't Naturel der Wilde Planten zyn, die men in het slyk der Moerassen, of op 't Gebergte moet laaten wassen. Eindelyk indien de zachtheit en het lieflyk onthaal dat de

Groenlanders[(a)] aan 't Hof des Konings van Deenemarken genooten, niet konden beletten het verlies van hun armoedig Vaderlandt te beklaagen, of te trachten, zelfs ten prykel van hun leven, de Noordsche Ysbergen weder te zien; hoe kan het ons dan vreemd dunken, dat Volkeren gewoon te reizen, en veel beschaafder geworden door den omgang met Vreemdelingen, hunne eige onvrugtbaare Velden boven de lieflyke en vrugtbaare Landen hunner Nabuuren achten? dat zy veel liever woonen in het gebergte en de steenrotsen by den geduurigen sneeuw, dan in de nabuurschap van Landen, met lustige Wyngaarden en Orangeboomen versiert: En met een woordt, dat zy zich gelukkig achten in hun Landt met de zwaarmoedigheit van hunne gesteldheit, en 't zelve onverhindert boven deeze vlugheit van geest der andere Volkeren stellen. Men schept altoos behaagen in zich zelven voordeelige denkbeelden van zyne geboorte te formen, als ook van zyne genegendheit, en staat: men stelt alles in 't werk om deeze gewaande voordeelen de Vreemdelingen te laaten zien, en men tracht de overhandt by hen te verkrygen zoo veel de betaamelykheit zulks kan toelaaten. De geenen die alleen by lieden van hunne Provincie of geboorteplaats verkeerd hebben, zyn gemeenlyk dit gebrek onderhevig. Hoort maar eens een Fransman die nooit uit zyn Landt geweest is, en niet veel gezien heeft, spreeken: Hy twyffelt niet of Vrankryk is het eerste en voornaamste Ryk der Waereldt; hy beeld zich in, dat de gansche Aarde voor zynen Koning de kniën moet buigen; hy spreekt niet als met nadruk en ophef van de voordeelen zyns Vaderlandts: Ja hy zoude wel haast de *Toupinambous*[*] en de *Margajats* als getuigen roepen, tot bevestiging van 't geen hy zegt.

XVII. Hoofdtstuk.
Van den Koophanel *der* Amerikanen; *van hunne* Regtsgedingen, *van hunne* Slaven, *enz*:

[+] De Amerikanen en voornamelyk die van een woesten aart zyn, koopen noch verkoopen niets tot een geldprys. Al hunnen handel bestaat in ruiling, gelyk het gebruik in de eerste tyden was, toen men noch niets van alle die konstenaryen door de gierigheit uitgevonden wist, om de handelaars te verryken. Eertydts wisten de Oost-Indianen en veele andere Aloude Volkeren van geen andere wyze van handelen als door ruiling:[(b)] Lycurgus zelfs stelde een Wet in om by de Spartanen een gewoonte op te rechten, die het goudt en 't zilver van veel minder noodzaakelykheit maakte dan het zelve nu is.

[+]Waarin den Handel der Amerikanen bestaat, en hoe by hun gehandhaaft.

(a) '*Recueil de Voiages au Nord To*: *I.* Wy zien dat de Zwitsers, die gehouden worden voor 't allergrofste en harste soort van Volk in gansch Europe, (schoon men 'er wel vindt die zeer uitmuntende zyn in alle soorten van beroepen) een zeer groote zwakheit hier omtrent hebben... Het grootste gedeelte der geenen die uit hunne Onbebouwde en woeste *Cantons* naar Vrankryk of elders trekken, vervallen in eene Ziekte, die zy *Heimvei* noemen. Alleen de begeerte om hun Landt weder te zien maakt hen zou zwak en quynende, dat zy gevaar van hun leven loopen, indien zy niet weder naar hunne haartsteden keeren, en naar hunne onvrugtbaare en naare gebergten trekken. *La Motte le Vayer* To: II *de ses Oevres in folio. Lettre* 77.

* [Een Braziliaansche Landaart omtrent *Rio Janiero*, *Para* en *Maragnan* in Zuid-Amerika woonende]

(b) *Feithii Antiq: Homer: L.* 2.

[+] Het blykt niet, dat de Volkeren van Amerika eenige kennis hadden van 't geen men Regtsgedingen, of listige uitvlugten in twistzaaken noemt, en bygevolg dat zy geene Notarissen, Advokaaten of Procureurs, droevige voorstanders van de onregtvaardigheit der menschen, noodig gehad hebben. De Burgerlyken twistzaaken wierden by de Mexikanen door 't gezag van een Vierschaar beslist, die 'er ten uiteinde van oordeelde: De Eysscher en Verweerder quaamen elk met zyne bewyzen en getuigen te voorschyn, en het geschil wierdt opstaande voet afgedaan. Het eenigste uitstel dat men in 't vonnissen eener twistzaake konde brengen, was het beroep aan een hooger Vierschaar daar den Vorst Persoonelyk in voorzat. Gelukkig Landt! waarin iemant zyn goedt tegen een Roover betwistende en beschermende, niet in gevaar gesteld is van het zelve door een overgelegde listigheit van zyne eigen Voorstanders te verliezen. In *Peru* wierd het recht geoeffend met dezelve kortheit, als te *Mexico.* De Floridianen hebben toevlugt tot de beslissing en het oordeel van hunne *Caciquen*, welkers vonnis men zegt, dat hun dient tot een volstrekte Wet, zonder hooger beroep, en zonder misnoegen der twistende partyen.[(c)]

[+]Hoe onbedreeven zy in Rechtszaaken zyn, en hoedanig hunne twistzaaken beslecht worden.

(c) *Voiage de Loir* aangehaald door *la Motthe le Vayer* Tom: II. *de ses Oeuvres diverses. Lettre* 109.

Men wil ook dat de Turken mede niet belast zyn met alle die vitteryen en omstandigheden van onze Regtsgeleerdheit, en dat het getal der geenen, die hun werk maaken van deeze Wetenschap, onder de Ongelovigen zoo klein is, dat in het gansche Ottomannische Ryk zoo veele bedienden van Regtszaaken niet gevonden worden, als alleen in de Stadt van Parys.[a] In Persië bepleyt elk zyn eigen zaak, zelfs de Vrouwen, en men ziet 'er geen Procureurs, Advokaaten nog Notarissen. Het is wel waar dat de Rechtsgedingen hier door wat moeyelyker vallen: maar men heeft 'er ten minsten dit voordeel by, van de lange omwegen eens Vitter te vermyden, die de allerdeugdzaamste zaak niet dan strekken doet, als om zyn eige beurs te maaken. Hoe komt het dan dat de Christenen, die Belydenis van een Godsdienst doen, vol van Gematigdheit en Geregheit, meer geneegen[b] tot dingtalen zyn dan alle die Volkeren, daar wy van gesprooken hebben? Zoude dit een gevolg zyn van hunne groote verlichting, die hen vernuftiger en doordringender van geest maakt? Of zouden zy deeze aart en genegendheit niet wel verschuldigt aan de vermenging van alle de Weteen en Gewoontens zyn, in Europe door de vermenging van een oneindig getal Barbaarsche Volkeren uit het Noorden ingevoert?

[+] De Amerikanen hebben geene andere Slaven dan die zy in den Oorlog bekoomen, gelyk zulks ook in gebruik was by de Volkeren der Oudheit, welke laatste dezelve dikwils wederom verkogten, en zelfs bestondt hier in eenen aanmerkelyken Koophandel: maar de Amerikanen verkoopen hunne Slaven niet; zy behoudenze in hunnen dienst, geevende hen somtyds wel hunne vryheit, en neemende hun ook wel in hunne Familiën aan. Nochtans dienen gemeenlyk de Slaven tot het offer hunner wraaklust, en mogelyk kan de slagting die zy van deeze ongelukkige Gevangenen doen, aangemerkt worden als een soort van Offerhande, gelyk wy reeds hebben gezegd.[c] Men wil, dat onder de Alouden, die van het Eilandt Chio, het allereerst naar vreemde Landen overgingen, niet om Gevangenenen maar vrye Personen te koopen; en de Grieksche Schryver voegt 'er by, dat deeze baatzugtige Handelaars de gramschap der Goden over den hals haalden. Zy wierden, zegt hy, zelfs door dezelve Slaven onderdrukt, wier vryheit zy onderdrukten. Zoude men nu ook niet wel van onze Christenen mogen zeggen, die hedendaags den zelven handel op de Kusten van Afrika dryven, en een groote menigte van Negers of Zwarten op hunne Schepen laadende, dezelve weder in de West-Indiën verkoopende, dat zy een diergelyk lot te vreezen hebben?

[+]Hoe en waarin de Slaven der Amerikanen bestaan, en by hun gehandelt worden

XVIII. Hoofdtstuk.
Van hunne Lykdienstige Plehtigheden *enz.*

[+] Hoe vreemd en bespottelyk ons de verscheidene wyzen van de Dooden te betreuren door de gansche Waereldt voorkomen, het is zeker, dat den Grondslag daar van regtmatig, redelyk, en natuurlyk zy. Alle menschen zyn genoodzaakt deeze laatste teekenen van hunne genegenheit te vergunnen aan den geenen, die hun toebehooren, of die zy achten en eeren; maar de al te hevige vervoeringen van droefheit zyn de uitwerksels van hunne gesteldheit of hunne genegendheit. Het Denkbeeldt dat men zich in 't vervolg van den staat der menschen na hunne doodt heeft gemaakt, 't zy door Overlevering, of door het Geloof, is bequaam geweest om veele zaaken by deeze gesteldheit, en by deeze geneigdheit te voegen, of ten

[+]Rouplichten over de afgestorvenen in haaren oorsprong en ingevoerde gewoonelyke omstandigheden aangemerkt.

(a) *Voiage de Chardin tom. VI. Edit in* 12.
(b) Een Spaans spreekwoordt zegt dat de Jooden zig met hunne Paaschfeesten in den grondt hielpen, de Mooren in hunne Bruiloften, en de Christenen met hunne Rechtsplegingen. *La Motthe le Vayer. Tom: II. de ses Oeuvres in folio Lettre XXXVIII.*
(c) *Feithii Antiq*: *Homer*: *L*. 3.

minsten tot een regel en eene algegemeene Landsgewoonte te stellen; deeze zoo regtmatige redelyke en natuurlyke droefheit, zodanig een Oorspronk gelooven we dat alle de Lykdienstige en Plechtigheden die ons bekend zyn, gehad hebben, en zelfs die wy de allerbespottelykste vinden. Laat ons eens trachten dit gezegde te bevestigen en te verdedigen, geevende, om zoo te spreeken, de Genealogische proeven of bewyzen van twee Gewoontens in eenige Plechtelyke Lykdienstigheden in gebruik. Men verzekert ons, dat eenige Volkeren de Gewoonte hebben van hun hair tot een teken van rouwe af te snyden, als mede van

hunne dooden, wegens hun vertrek uit deeze Waereldt te ondervraagen, en of zy iets in dit leeven hebben ontbeerdt; of men geen zorge genoeg voor hen gedraagen heeft, en wat de oorzaak van hun verdriet is geweest, enz. Zie hier, op wat wyze deeze gewoonte kan vastgestelt zyn geworden. Een Persoon van aanzien hebbende een Vriendt verlooren, die hem lief en waerd was, zal zich overgeeven aan geween en geklag, zyne versierselen afrukken, en zyn beklag regen den Overleden doen; van klagen zal hy mogelyk overgaan tot eenige hevigheden, en eindelyk wederkeeren tot deeze tedere toegenegenheit, die altoos in de eerste droefheit overluit zal spreeken, de Overledenen op veelerlei manieren aanboord komende, en willende hem als verpligten, om reden te geeven van zyne doodt. Men zal wel willen toestaan, dat de droefheit hevig is, en eene uitwerking van een Vrindschap, die zulks niet minder is: maar zy is ook de uitwerking van een zeer levendige gesteldheit die zich met geene stomme gemoedsdriften te vreden houdt. Wy hebben gezegt als deeze Persoon van aanzien is; zulks is genoeg om hem Navolgers, Onderdaanen, en Dienaaren te geeven, die weenen zullen gelyk hy; die zich het hair zullen afsnyden ter eeren van den Overledene; die hunne klagten tot hem zullen richten, enz. Hier by komt noch dat de Overledene, en de geen die hem betreurt, beide Personen van aanzien zynde, men geheel ligt een Jaarlyksche Lykdienst ter zyner eere, gelykerwys de eerste die wy beschreven hebben, en met dezelve hevige en natuurlyke droefheit vermengt als deeze zal konnen vieren. Andere Lieden zullen deeze Plechtigheit na volgen, en de zaak zal dus ongevoelig tot een Voorbeeldt ter opvolging strekken. En by aldien men daar by voegt de Denkbeelden, die het Overgeloof gemeenlyk aan de Plegtigheden der Overledenen hecht, en de geenen die het onweetende Volk van de onsterflykheit der ziele zich gemaakt en behouden hebben, zoo zoude men mogelyk wel konnen opklimmen tot den Oorsprong van verscheidene andere Gewoontens alzoo vreemd en belachelyk, als die van de Dooden aangaande de oorzaak en de omstandigheden van hunne doodt te ondervraagen.

+Hoe de Noorder Amerikanen hunne dooden beweenen, en gewoon zyn te bewaaren.

+(a) De Volkeren van 't Noordelyk Amerika beweenen hunne Dooden en bewaaren dezelve na hun overlyden, volgens 't verhaal van *Lescarbot*, daar by voegende, dat zy zich bedienen van een soort van balsem, om de lichaamen voor verrottinge te bewaaren: en een laater Schryver spreekt noch(b) van een vermillioen daar zy 't aangezigt der Dooden mede bestryken, en noemt dien Balsem *Oly van Dieren.* Het is onnoodig hier te herhaalen, 't geen reeds by al de Waereldt genoeg van de Oudheit der Inbalseming bekend is, en van derzelver gebruik by de Egiptenaren, Jooden, Peruanen enz. Deeze Amerikaansche Volkeren onderhouden ook de gewoonte van de Dooden verscheidene dagen achter een te beweenen, en Lykgezangen hunner eere te zingen. De nabestaanden des Overledenen en eenige oude Vrouwen quyten zich van deezen pligt; 't welk insgelyks de gewoonte was by de Romeinen, die(c) oude Wyven huurden, om by de begraaffenissen te schreyen, en 'er Lykzangen(d) onder 't geluit van Fluiten by zongen. De Grieken gebruikten alleenlyk Manspersonen tot de Lykgezangen; maar de Hebreen voegden by deeze Gezangen, en geschrey, insgelyks het vasten in sak en assche. Hedendaags is

(a) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France.*
(b) *La Potterie Histoire de l'Amerique Septentrionale.*
(c) *Praeficae*
(d) *Naeniae*

noch de gewoonte by de Roomsch Catholyken[+] en Luterschen, op eenige plaatsen voor de Uitvaart van hunne Dooden te zingen. Wy laaten aan de Nabestaanden en Vrienden des Overledenen over, traanen te storten, die de Natuur of de tederheit van hun vereischt: wy zien zelfs met vergenoeging zodanige traanen-stortingen, die alleen voortkomen uit de wel betamelykheit, schoon dezelve alzoo Natuurlyk schynen als de eersten, in de beweegingen van genegenheit, die verwekt wordt op 't zien van een Persoon, die in zyn leven op verscheidene manieren verbonden was met de geenen die hem betreuren. Het staat aan ons niet deeze traanen dikwils zoo bedriegelyk, zoo gemeenin alle eeuwen, en vooral zoo eigen aan de Vrouwen, naar hunnen aart te verbeelden. Men vindt sommigen, die zich zoo ligt daar in als wanhoopende konnen aanstellen, als of zy den Overledene waarlyk[+] regt lief hadden gehadt.[(e)] Men beschryft ons de droefheit der Gaskonsche en Languedoksche Vrouwen, als eene overvloedige welle van oorspronkelyke vervoeringen, die weder opdroogt twee of drie dagen na het verlies van 't voorwerp, 't welk zy betreuren. Deeze vervoeringen zyn ge-

[+]Hoe het beweenen en rouklagen over de dooden by nabestaande bloedvrienden altoos een natuurlyke gemoeds beweeging is geweest, en ook beraamelyk geacht.

[+]Doch ook wel somtyds door een geveinst gelaat geschied.

(e) *Lescarbot* ubi sup geeft hier eene aardige beschryving van de rou deezer Vrouwen.

meenlyk verzeld met geween, zuchtingen, uitroepingen en zwaar geklag. Eenige Vriendinnen paaren dikwils haare traanen met die welke zy storten zien; zy weenen om dat zy zien weenen, en zuchten alzoo bitterlyk als of zy waarlyk bedroeft waren. Dit geluit van traanen en zuchtingen wordt meenigmaal verscheide huizen verre gehoord, en geduurende het zelve wordt 'er een naaukeurig verhaal gedaan van de goede hoedanigheden des Overledenen Mans of die van een Vrouw. De vlugheit van geest des Climaats, verschaft dikwils aan hun verstandt oneindig veele byzonderheden, die beweeglyk zyn: maar deeze vlugheit doet hen ook dezelve weder al zoo schielyk vergeeten. Ja zelfs de bedroefde Vrouw ziet zich wel haast weder in staat, om alle den geenen die met haar geweent hebben te vertroosten.

[+] Eenige Volkeren van Amerika bemorssen hunne aangezigten met zwarte verwe, om hunne rouwe te verbeelden: de Jooden strooiden assche op hunne hoofden; de Helden van *Homerus* en *Virgilius* wentelden zich in den stof en bedekten 'er hunne hoofden mede. Geduurende den rouw snyden de Noordelyke Amerikanen hun hair niet af, en draagen ten teeken hunner rouwe niet dan slegte kleederen. De Aloude Grieken droegen ook vuile en versleeten kleederen, doch sneden zich het hair af, en wierpen het zelve op het Lyk des geenen, die zy lief hadden gehad, gelykerwys als de Vrouwen der Floridianen nu nog ten opzigte van haare Mannen doen; waar van wy in 't vervolg spreeken zullen. De Egiptenaren, Jooden en verscheiden andere Oostersche Volkeren scheurden hunne kleederen tot een teeken van hunne droefheit: de eersten sneden hun hair niet af, maar bemorsten hunne aangezigten, onthielden zich twee-en-zeventig dagen lang van verscheiden soorten van voedsel, en waschten zich niet; zich nergens mede vermaakende, maar al dien tydt doorbrengende in gestadig geween. De Mexikanen hielden tien dagen lang de Lykstatie en Uitvaart hunner Overledenen; maar de aloude Thraciers hielden dezelve maar drie dagen naar het afsterven. Wy hebben goedt gedagt alle deeze voorbeelden by te brengen, om aan te toonen de overeenkomst der Amerikanen met de andere Volkeren der Waereldt in 't stuk der Lykdienstige Plegtigheden. Doch wy zullen het hier by laaten, dewyl wy 'er in 't vervolg breeder van handelen zullen.

[+]Vreemde routeekenen van verscheiden Volkeren in gebruik, en waar in die bestaan.

De Amerikanen verbranden of begraaven[+] nevens hunne dooden, al wat hen in hun leven gedient heeft, zelfs een gedeelte van hunne Rykdommen: De Mexikanen en de Peruanen geeven hen ook Dienstboden mede, om hun te verzellen, of na dit leven te dienen[(a)]. Homerus zegt dat Achilles eenige Wapenen op den Houtstapel van zynen waarden Patroclus liet brengen, en een dozyn Jongelingen ter eeren van deezen Gunsteling den keel liet afsnyden, daar by liet hy hem paarden en honden aanbrengen, en met een woordt alles wat hy dacht, dat hem in de andere Waereldt aangenaam konde zyn. De Aloude Gaulers, de Volkeren van Groot-Brittanje, en de Duitschers hadden alle dezelfde gewoontens.[(b)]

[+]Hoe danig de Amerikanen de gewoonte hebben alles wat den verstorvenen in zyn leven gedient heeft te begraaven of te verbranden.

De Jooden en de Christenen begraaven[+] hunne Dooden: Deeze Gewoonte is zeer oudt; zy heeft voor het verbranden der Lyken in gebruik geweest, en men merkt aan, dat de Romeinen die gewoonte in de eerste tyden der Republyk hebben gehad.

[+]Hoe de gewoonte van de dooden te begraaven van een aloud gebruik is;

(a) Feith: L. 1. Antiq: Homer:

(b) Deeze Volkeren, zegt men, begroeven hunne dooden met alles wat hen toebehoorde, niet met voorneemen van zich 'er in de andere Waereldt van te bedienen; maar op dat 'er niets van hun overbleef, dat in de overgebleevene het herdenken aan hun verlies konde veroorzaaken. Het is zelfs niet geoorlofdt onder de Volkeren van Nieuw-Vrankryk een dooden by zynen naam te noemen, om dat daar door de smerte van hun verlies weder vernieuwd wierdt, en zy daar door gehoont worden. *La Motthe le Vayer. Oeuvr*: *div*: *L*: 97.

De Amerikanen in 't algemeen begraaven ook hunne dooden: maar de Brasilianen[(c)] stellen dezelve recht overend in kuilen, op de wyze van een ton gegraaven, welke kuilen zy gemeenlyk in hunne *Aldeas*[*] maaken. De aloude Romeinen en eenige andere Volkeren, begroeven zeer dikwils hunne dooden in hunne eigene huizen, en in hunne tuinen; waar van daan, volgens, *Servius* afkomstig is de gewoonte van Huisgoden aan te bidden, die zy *Lares*[†] noemden: Echter wierdt 'er in de Wetten der 12 Tafelen ge-

(c) *Lescarbot ubi supra*: *Coreal dans ses Voyages.*

* [Te weeten kleine Steden of Gehuchten der Amerikanen, waar van eenige met paalwerk omheint zyn.]

† [Deeze gewoonte van Huisgoden, *Lares* genoemt, te eeren, was gegrondt, zelf volgens het algemeen denkbeeldt der woeste Barbaaren, dat de mensch nooit t'eenemaal storf: maar door het voornaamste deel, uit zich zelven na de vernietiging van 't Lichaam bestaan bleef.

Volgens Ovidius en Apuleus waren de Romeinen van gevoelen, dat de zielen der afgestorvenen als dwaalen waargeesten waren, by hun *Lamures* genoemt, doch onderscheidden ze in tweederlei soorten; de eene in weldoende en vreedzaame, die hun verblyf in de huizen namen, en men daarom *Lares* of Huisgoden noemde, de andere quaataardige en onrustige, die 'er nooit quamen, dan om onlust te verwekken, waarom ze *Larves* of spooken werden genoemt.
Men had mede den Afgestorvenen ter eere het Feest der *Lemurales* of dwaalgeesten ingestelt. Weinig aanzienlyke kuizen waren 'er, in wiens Voorhuis geen Altaar stond, den *Lares* of Huisgoden toegewyt, dienende om de zielen der Voorouderen te eeren. Deeze eer die alle de Huisgenooten haar in 't byzonder beweezen, quam, zoo Macrobius en Servius meenen, uit de Aloude gewoonte voort, van 'er hunne dooden te begraaven, welke gewoonte in Egipte lang stant gehouden heeft, alwaar men goede gelegenheit van de dooden te balzemen en te bewaaren, had: onderhoudende dus het vertrouwen hunner Nakomelingen; want men zich naar deeze gewoonte voegde, als of men met gunstige Goden te doen had, die altoos gereed waren hunne Geloften te verhooren].

boden, dat de begraavingen der Lyken moesten buiten de Stadt geschieden.[(a)] De Brasilianen hebben eene andere merkwaardige gewoonte, namelyk, van ter eere der dooden te zingen zoo dikwils, als zy voorby derzelver Begraafplaatsen gaan; 't welk een soort van Gedachtenis-viering dezer Volkeren voor hunne Overleedene Nabestaanden is.

De Volkeren van Canada, Missisipy en verscheidene andere van 't Zuidelyk Amerika[+] doen geschenken aan hunne dooden. Deeze gewoonte gelykt zeer wel naar die van eenige Volkeren der Oudheit, die mildelyk al het geene zy oordeelden den Overledenen in de andere Waereldt te konnen dienstig zyn, toebragten.

[+]en hoe eenige de Lyken met geschenken verzien.

XIX. Hoofdtstuk.
Op welk een wyze de Amerikanen *hunne* Geschiedenissen *bewaart en behouden hebben.*

[+(b)]Wy hebben reeds gezegd, dat de Amerikanen geene kennis van de Schryfkunst hadden: nogtans verzekert men, dat de Volkeren van Nieuw-Spanje en voornaamelyk die van *Jucatan*, uitbladeren van boomen een soort van Boeken toestelden, waarin zy hunne gedenkwaardigste geschiedenissen schreeven of liever verbeeldden. Men zag in dezelve op wat wyze zy de tyden verdeelden, wat denkbeeldt zy zich van den loop der Starren en Planeeten maakten, en welk een kennisse zy vande Natuurkunde, en van de Natuurlyke Historie hadden. Indien zulks waar is, moet dit papier van *Jucatan* eenige gelykheit met dat der Oude Egiptenaaren gehad hebben. De verstoorende yver der Spaansche Monniken en Priesteren, die voor toverwerkingen en overgelovige praktyken hielden al wat zy niet verstonden, heeft deeze dierbaare Gedenktekens ten viere doen veroordeelen; zoo dat het nu onmogelyk is om welgegrondt de overeenkomst deezer Boeken met de onze te bepaalen. Het kerste dat men 'er van zeggen kan, is, dat dezelve vol Zinnebeelden en Afbeeldzels waaren, dienende om Historische gevallen en verschynselen der Natuur te verbeelden. Wy zullen in 't vervolg deezes Werk van het Mexikaansche Jaar spreeken; en alheir slechts een algemeen denkbeeldt van de Merkletteren of Zinnebeeldelyke Figuuren trachten te geeven. Om het Jaar te verbeelden,[+] wanneer de Spanjaarden in Mexico aanquaamen, zoo teekenden zy op een radt, 't welk by hen den omloop des Jaars beduidde, een Man met een hoedt op, en gekleedt op zyn Spaansch: Doch alzoo deeze wyze van zyne gedachten uit te drukken geen volmaakt Denkbeeldt genoeg van de voorwerpen konde geeven, zoo vervulden zy dit gebrek door het van buiten leeren der redenvoeringen, zoo wel in dicht als ondicht, en andere Stukken der Geleerden of Wyzen onder hun. Deeze Stukken strekten tot aanmerkingen en opheldering der Zinnebeelden, en vereeuwigden dus, van mondt tot mondt overgaande, de Overlevering der Geschiedenissen.

[+]Hoe de Amerikanen hunne geschiedenissen en Gedenkschriften bewaarden, en vervolgens onder de overheering der Spanjaarden verwaarloost zyn.

[+]Hoe zy hunne Jaarekeningen hielden.

Wat de Volkeren van Peru betreft, deezen[+] hadden noch Letters noch Merkteekens als de Chineezen, noch Cyffers als de Arabiers, noch Zinnebeelden als de Egiptenaaren; nochtans hadden zy eenige kennis van de Schilderkunst, hoewel ruw en onvolmaakt. In 't algemeen hidden zy geen andere Aanteekeningen of Registers, als de mondelyke overlevering en de *Quappas* of *Quippos.* Dit waren koorden van Katoen of Darmen, waar aan weder andere snoertjes gehecht waren, met knoopen eenige tusschenwytte van een gelegt, en van ver-

[+]Vreemde manier de Peruanen hoe zy hunne aanteekening hielden, en door welk middel, zy hier van een goed gebruik wisten te maaken.

(a) *Coreal ubi supra.*
(b) *Acosta Histoire des Indes.*

scheidene kleuren, achtervolgens de zaaken die zy wilden gedagtig zyn. Deeze knoopen waren grooter of kleinder, volgens de gedachten die men wilde uitdrukken. Het is byna onbegrypelyk, hoe veele zaaken deeze koorden hen verbeelden konden, en hoe zeer dezelve hunne geheugenis versterkten. Wy konnen 'er alleenlyk van zeggen, dat deeze koorden hun dienden tot Jaarboeken, Wetboeken, Gewoonte boeken en Registers, en dat zy met hunne koorden, snoertjes, knoopen, en kleuren alzoo veel verscheidene samenvoegingen wisten te maaken, als wy met alle de letteren van ons A.B.C. Deeze *Quippos* bleeven onder de bewaring van eenige Openbaare Beampten die zy *Quippocamaios* noemen, en wier bediening eenigzins met onze Notarissen en Secretarissen van Staat overeen komt.

De Peruanen bedienden zich ook van kleine Steentjes, die zy in de gedaante van een Radt by een schikten, wanneer zy iets wilden van buiten leeren, en eenig aanmerklyk voorval in hunne gedachtenis houden. Dit was waarlyk een zwakke vervulling van het gebrek der Schryfkunst: doch hier door bleek, waar toe het menschelyk vernuft, en de kragt der inbeelding niet al bequaam was. Ten tyde der ontdekking van Amerika leerden de Peruanen, door de Spaansche Zendelingen bekeerd geworden, de gronden van den Godsdienst door middel van deeze kleine Steentjes, als een Radt by een geschikt. Een deezer Raderen beteekende het *Credo*, een ander het *Pater Noster*, en weder een ander het *Ave Maria*, enz.

Aangaande de schikkinge der Merkteekenen of liever der Zinnebeelden by de Amerikanen; somtyds schikten zy dezelve in 't ronde, of van beneden naar boven, of van het middelpunt naar den omtrek. Alle deeze manieren hebben met de Schryfwyze der Latynen, Grieken, Hebreen of der Chineezen gansch geen overeenkomst.

Historische verhandeling Over de hedendaagsche godtsdienst-plichten En gewoontens Der afgodische volkeren Van America.
Tweede Afdeeling. Vervattende een Verklaring van de *Godsdienstige Plechtigheden* der *Amerikaansche Volkeren.*

I. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Volkeren *van de* Baay *van* Hudzon, enz.

+ **H**et Noorden van Amerika is ten deezen tyde noch zo weinig bekent, en 't geen 'er ons de Reis-beschryvingen van gewagen, zoo onzeker, dat het onmogelyk is een ordentelyke Beschryving van den Godsdienst deezer Volkeren te geeven. Zie hier echter alles, wat wy 'er van hebben konnen ontdekken en verzaamelen: namelyk dat de Volkeren, die omtrent de *Baai van Hudzon* woonen, geen onderscheiden Grondbeginsel van Godsdienst hebben, en dat ieder een,[(a)] volgens het verhaal eens Schryvers die deeze Baai geheel naaukeurig beschryft, zich een God maakt naar zyne wyze, waar toe hy, by voorbeeldt als hy ziek is, in zynen noodt toevlugt neemt. Doch dit is niet genoeg gezegt, en 't kan ons niet voldoen. Wy weeten mede niet beter welk Denkbeeldt de Bewooners van de *Straat van Forbisher*, en die der Oevers ten Noord-westen van Europe gelegen, zich van een Godheit maaken:

+Hoedanig een Godtsdienst de Volkeren van Hudzonsbaai, de Straat van Forbischer enz. oeffenen.

(a) *Relation de la Baie de Hudson* dans le Tom. VI. *du Recueil de Voiages au Nord*, *de la premiere édition.*

t.o. 67

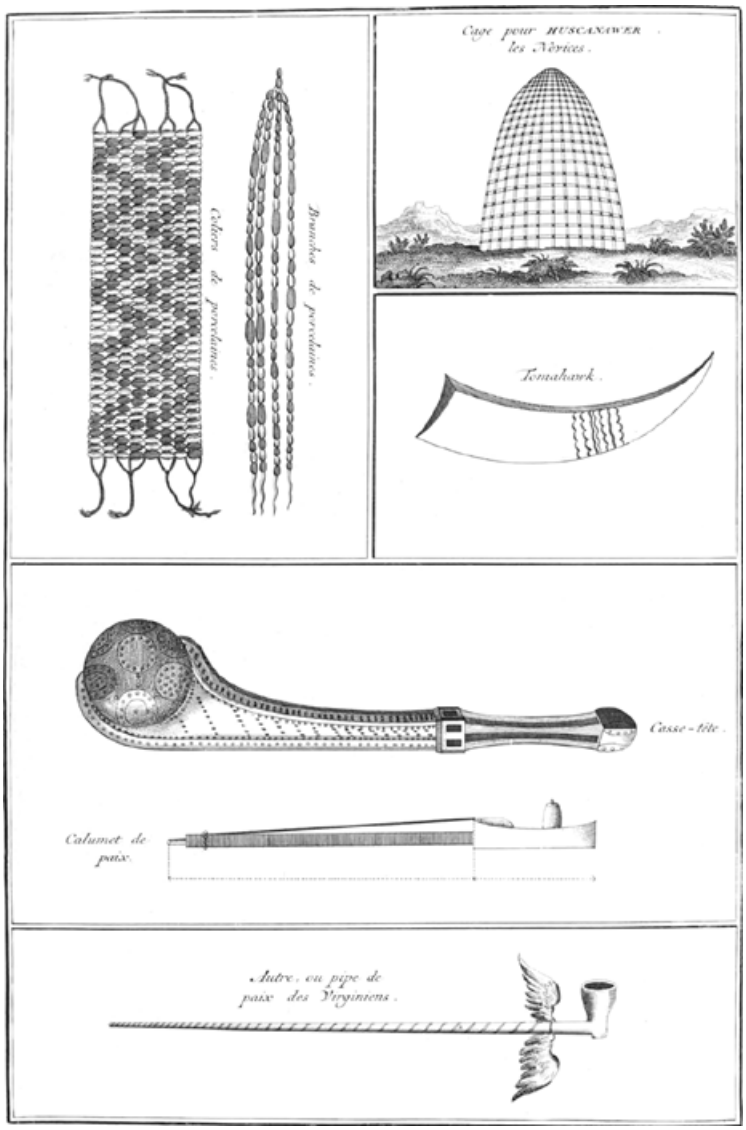

64
To. t.t. part. pag. 79

mogelyk is 't wel het zelfde, dat 'er de overige Landaart van 't Noordelyk Amerika van heeft: maar alzoo men niets grondigs kan zeggen van 't geen, waarin hunne Afgodery bestaat, zoo is 't beter hier van te zwygen dan den nieusgierigen Lezer met Verdigtselen de handt te vullen.

+Hoe zy een goede en quaade Godheit eeren.

+(a) Een Reiziger zegt niet ten onrechte, dat het doolend en roekeloos leven van dien Landaart den Geest deezer Volkeren van de kennisse Godts verwydert: deeze bedenking is niet onredelyk. Wy hebben een bewys deezer waarheit in het gedrag der Waereldlingen onder ons. 'Nochtans, gaat hy voort, zyn deeze(b) Volkeren niet geheel ongevoelig van 't geluk en ongeluk, 't welk hen overkomt; zy schynen eenige grondbeginselen van de Sekte der Manicheên te hebben. Zy erkennen een goeden en een quaaden Geest. Zy noemen den God van voorspoedt(c) *Quischimanitou* van wien zy zich verbeelden allerlei levensonderhoud te ontfangen, en die in alle de gelukkige bestieringen van de Natuur voorzit. Den quaaden Geest noemen zy *Matchimanitou*, vyandt van den voorspoedt der menschen, die hun droefheit aandoet, en aan wien zy al het quaadt dat hen overkomt, toeschryven. Zy gelooven dat de Zon de goede, en de Maan de quaade grondoorzaak is, 't welk eenigzins met de gevoelen der Alouden overeenkomt, die aan de(d) Maan allerlei quaade en schaadelyke invloeden toeschreeven.+ De Volkeren, waar van wy nu gewag maaken, schynen de Zon voor den Opperheerscher van 't Heelal te erkennen; zy berooken dezelve met Tabak, en dit wordt by hen(e) *de Zon rooken* genoemt; welke Godsdienstige plechtigheit, die wy konnen met den naam van *bewierooking* betekenen, en zy op de volgende wyze oeffenen. De Hoofden der Huisgezinnen vergaderen met het aanbreeken van den dag in de hutte van een hunner voornaamste Opperhoofden. Deeze steekt den *Calumet* aan, en bied denzelven tot drie maalen toe, aan de opgaande Zonne; terwyl hy nu den zelven met zyne handt draait volgens den loop der Zonne, tot dat hy weder gekomen is tot aan het punt, alwaar hy 't eerst begon, zoo wendt hy zyne gebeden tot de Zon, smeekende om haare bescherming, en bestiering in alle zyne onderneemingen, en beveelende aan haar alle de Huisgezinnen deezer Landstreek. Vervolgens rookt het Opperhoofdt door den *Calumet*, en bied denzelven de gansche Vergadering aan, op dat de geene die 'er tegenwoordig zyn insgelyks op hun beurt *de Zon berooken.*

+De Zon hoedanig door hun geëert.

(a) *La Poterie Histoire de l' Amerique Sept. Tom. I.* 1722.

(b) Alhier word alleen gesprooken van de Allernoordelykste Volkeren van Amerika, die met de Engelsche en Franschen met Bevervellen, en andere Pelteryen handel dryven.

(c) *Manitou* is den naam die alle deeze Volkeren aan eenen Geest geeven, die zy gelooven dat in al wat leven heeft huisvest, en zelfs in levenlooze zaaken. Zy aanbidden deezen Geest in alles wat hunne uitterlyke zinnen aandoet. Een Vogel, een Os, een Beer, een Pyl, alles heeft een *Manitou.* Ieder Indiaan heeft in 't byzonder den zynen, die hy als zyn Bescherm-Engel aanmerkt: dit komt niet qualyk overeen met 't gevoelen van sommige aloude en hendaagsche Volkeren, namelyk, dat elk mensch zyn gemeenzaame Geest heeft, die hem tot aan zynen doodt bestiert. 'Zy stellen hunnen *Manitou* in hunne hutten ten toon, en offeren den zelven Honden en andere Dieren. Het Ilineesche Krygsvolk draagt hunnen *Manitou* in een mat, en bidden denzelven gestadig aan, om de overwinning op hunne Vyanden te behaalen. De *Gochelaars* onder hen, neemen ook toevlugt tot hunnen *Manitou*, enz. *Lettre du Pere Marest Missionaire aux Ilinois dans le XI. Recueil des Lettres Edifiantes & Curieuses.*

(d) Zy schryven aan Pluto de God der Duisternis, en aan Proserpina zyn Wyf (die volgens de stelling der Alouden de Maan is), de bestiering van alles toe wat 'er tusschen de Aarde en de Maan gebeurt. Deeze twee Nacht-Godheden waren de getrouwe bewaarders hunner onheilen.

(e) *La Poterie ubi supra.*

Eer wy verder gaan, zal het noodig zyn[+] hier eene Beschryving van den[(f)] *Calumet* te doen[*]. 'Dezelve is op de wyze van een[(g)] zeer lange Tabaks-pyp van rooden Steen gemaakt opgeschikt met hoofden van[(h)] Spechten en Takgansen, die op de boomen zitten. Het hoofdt deezer Vogelen is van het schoonste scharlaaken roodt, 't welk men zien kan, en met veelerlei andere vederen verfierdt. Zy hangen of hechten in 't midden van 't stuk, dat het lichaam des *Calumets* uitmaakt, verscheidene vederen uit de Vleugels van

[+]De *Calumet* en van welk een gebruik die, is beschreeven.

(f) *La Poterie ubi supra.*

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, *waarin de* CALUMET VAN VREDE *en die der* VIRGINIANEN *als een* GEVLEUGELDE TABAKSPYP *verbeeldt word.*

(g) *Calumet*, zegt La Hontanin zyne Reizen; is een Normandisch woordt, afkomstig van *Chalumeau.* De Normandiers voerden het eerst ten tyde hunner eerste Reizen naar *Canada* in. De *Iroqueezen* noemen den *Calumet Ganandoë*, en een andere Landaart *Paogan.* Alle de Reisbeschryvers komen overeen met te zeggen, dat de Volkeren van 't Noordelyk Amerika eene byzondere eerbied voor den *Calumet* hadden, die zy voor een verborgenheit hielden, en als een geschenk door de Zon aan de Menschen gedaan. Wy zullen in 't vervolg 'er breeder van spreeken, als wy van de Oorlogsplegtigheden der Amerikanen zullen gewagen.

(h) P*eaks* in 't Engelsch. Zie de *Histoire de la Virg.* 12. 1706. *Edit d' Amsterdam.*

een Vogel die zy *Kiboe* noemen, zynde een Arendt gelyk. Zy zullen geene onderneeming van belang doen, zonder alvorens den *Calumet* gedanst te hebben. *Hennepin* spreekt van deezen *Calumet* met meer naaukeurigheit.[(a)] 'De *Calumet*, zegt hy, is een groote Tabaks-pyp van rood, zwart of wit marmer. Dezelve gelykt wel naar een Hamerbyl, zynde de kop daar van zeer net gepolyst, en de lengte van de pyp, derde half voet lang, bestaande uit een zeer sterk riet, versierdt met vederen van allerley kleuren, en gestrengeld Vrouwe-hair op verscheiden manieren gevlogten. Aan deezen *Calumet* worden twee vleugelen gehegt, 't welk hem de gedaante geeft van den Slangen-Staf van Mercuur, of de Staf der Vreede Gezanten. Deeze Rietstok word gestooken in de halzen van *Huars*, zynde een soort van Vogelen wit en zwart gevlakt, zoo groot als Ganzen, of in die van Takgansen.... Deeze laatste zyn geschakeert met drie of vierderlei verscheidene kleuren. Elke Natië versiert zyn *Calumet* naar zyne gewoonte, of byzondere genegendheit. De *Calumet* dient tot verzekering van alle de geenen, die tot de Bondgenooten der Volkeren trekken, die den *Calumet* geeven. Het is een Zinnebeeldt van Vrede, en men is in 't algemeen overtuigdt, dat iemant die de trouw des *Calumets* schende, zich groote onheilen over den hals haalen zoude. 't Is het Zegel aller onderneemingen van zaaken van groot belang, en van alle openbaare Plechtigheden. La Hontan zegt in zyne Reizen, 'dat[(b)] de Pyp van de *Calumet* vier of vyfvoeten lang is, en het lichaam van de zelve agt duimen heeft, (waarschynlyk in de dikte), en den mondt, waarin men den Tabak stopt, drie duimen.

[+]Hoe plechtelyk zy de Zon berooken.

[+] Wat nu wyders de Godtsdienst deezer Volkeren betreft: zy oeffenen de Plechtigheit van de *Zonne te berooken*, doch niet dan in gelegenheden van groot belang; want in hunne gewoone Godsdienstigheit wenden zy zich tot hunne *Manitou*, die zy altydt by zig draagen, en zy gemeenlyk van hunne *Gochelaars* ontfangen. De Schryver van de Historie van 't Noordelyk Amerika[(c)] zegt, dat eenigen langs de Noordelyke Kusten woonende, gelooven dat in tyden van storm en onweer, de Geest der Maane zich op den grondt der Zee begeeft, en aldaar dit onweder verwekt. Waarom zy om het zelve te stillen aan deezen Geest opofferen al het beste, dat zy in hun Vaartuig of Cano hebben, werpende alles in Zee, zelfs den Tabak. Deeze Offerhande is met Gezangen en eenige andere Plechtigheden verzeld, dienende om deezen quaaden Geest te verdryven.

[+]Met welk een vreemd gedrag hun door Gochelaars toekomende zaaken worden voorzegt.

Om vooraf den uitslag van hunne zaaken[+] te weeten, wenden deeze Volkeren zich tot hunne *Gochelaars*, die hunne voorzeggingen met veele Plegtigheden doen, en op eene wyze daar geen kunststreek aan ontbreekt. De *Gochelaar* maakt met staaken in de grondt een ronde Hut, die hy met vellen van *Cariboes* of andere Dieren, bekleedt, laatende boven een opening die wyd genoeg is, dat 'er een mensch kan door gaan. De *Gochelaar* sluit 'er zich alleen in op, zingt, weent, schudt en pynigt zich zelven, stelt zyne aanroepingen, vervloekingen, en bezweeringen in 't werk, vraagende aan *Matchimanitou* wat zyne begeerte is. Deeze antwoordt hier op met een groot gedruis. Hier in is niets, dat tegen het groote Denkbeeldt, 't welk alle menschen zich van eene Godlyke Majesteit maaken, strydig is. Dit Denkbeeldt laat niet toe te gelooven, dat de Goden zonder veel gerugts tot ons spreeken, noch zelfs zonder eenige wanorde in de Natuur te veroorzaaken. Als *Jupiter* by Homerus zyne wenkbraauwen spant, zoo beeft den ganschen *Olympus.* Als hy spreekt, worden de Elementen bewoogen. De opgetoogenheit en verrukking des *Gochelaars* ziet men aankomen, en beginnen met een dof geluit, als van een Rotsteen die instort, en alle de staaken der Hutte worden met zoo een wonderlyke

(a) *Nouvelle decouv. dans l'Ameriq. Sept.* Utrecht. 1697.
(b) Men ziet alhier de Afbeelding des *Calumets.* Pag. 67. ingevoegt.
(c) *La Potterie Tome I.*

hevigheit bewoogen, dat het schynt of alles zoude 't onderste booven keeren. In 't midden van deeze heilige ontroeringe geeft de Gochelaar zyne Voorzeggingen uit. Dit Verhaal hebben wy gevolgd naar het getuigenis van den Heer de *La Potterie.*

II. Hoofdtstuk.
Van de Godsdienst *der* Volkeren *die langs den Oever van de* Mississipi *woonen*, *als ook die der* Canadeezen, *der* Bewooners *van* Terreneuf, *der* Iroqueezen enz.

Byaldien men *P. Hennepin* gelooven mag, kan men geen Denkbeeldt van Godsdienst, noch eenige geregelde Godsvrugt onder deeze Volkeren bespeuren. *Eenige verwarde Denkbeelden*, *en een soort van eerbiedigheit voor de Zon*, *die zy echter alleen maar in schyn voor deeze erkennen*, *die alles gemaakt heeft*, *en alles onderhoudt*, maaken byna het gansche Geloof en den Godsdienst van alle deeze Volkeren uit. Wanneer de *Nadouëssanen*, en *Issaten* Tabak zullen rooken, wenden zy hun gezigt naar de Zon, en alzoo dit Hemellicht het eenigste voorwerp is, 't welk in hunnen geest eenige overgelovige Godsvrugt werkt, als zy den *Calumet* hebben aangestooken, zoo bieden zy het zelve dien *Calumet* aan, met verzoek van daar uit te rooken. De[+] Volkeren en alle de geene die langs de Oevers der *Mississipi* woonen, bewyzen alleen aan de Zonne deeze zwakke teekenen van erkentenis, die men aan het Opperste Weezen verschuld is. Zy offeren aan de Zon de eerstelingen van hunne Jagt, in de Hutte van hun Opperhoofdt, die ongetwyffelt alle die offerhanden tot zyn voordeel weet te besteeden. Wanneer zy den Dageraadt zien aankomen, zenden zy aan de opgaande Zon den eersten rook hunnes *Calumets*, prevelende eenige woorden binnensmondt, 't welk mogelyk hun morgengebed is. Vervolgens rooken zy tegen de vier hoeken der Waereldt. Men verzekert dat de[(a)(b)] Kleederen, die eenige deezer Volkeren op hunne plechtige dagen aantrekken, met twee afgebeelde Zonnen versierdt zyn, en dat zy op hun lichaam de afbeeldsels van wilde Stieren, Harten, Serpenten enz. draagen.

[+]Hoe de Missisipische Volkeren een Godsdienstige eer aan de Zon bewyzen.

[+] De Geestelyke Vader, die wy hier aanhaalen, geeft ons een veel naaukeuriger beschryving van den Godsdienst deezer Volkeren, en van de gronden waar op dezelve gebouwt is, in zyne derde Beschryving van *Louisanië*:[(c)] Zie hier den inhoudt zyner eigene woorden. 'Het grootste gedeelte deezer Barbaren, zegt hy, gelooft de Schepping der Waereldt. De Hemel, zeggen zy, de Aarde en de Menschen zyn gemaakt door eene Vrouwe, die nevens haaren Zoon de Waereldt regeert. Daarom is 't misschien, zegt *Hennepin*, dat deeze Volkeren hun Geslagtregisters van de Vrouwen tellen. De Zoon is de oorzaak van alles goedts, en de Moeder die van alles quaadts; nogtans gelooven zy, dat zy beide eveneens een volmaakte Gelukzaligheit genieten. De Vrouw, zeggen zy noch, viel eens, zwanger zynde, uit den Hemel en quam neder op den rug van een Schildpadt, die haar behoedde van te verdrinken.'[+] Het schynt als of men in deeze vreemde stellingen eenige ligte denkbeelden konde bemerken van de Waarheden, vervat in 't verhaal van den Val des eersten Mensche; gelyk Moses die beschryft. 'Andere Inboorlingen van dit zelve Vaste-Landt gelooven, dat een zekere Geest, die de Iroqueezen *Otkon*, de Virginianen *Okea*, en eenige andere Volkeren die beneden de Rivier St. Laurens woonen *Atahauta* noemen, die Schepper der Waereldt is; en

[+]Hun Geloof van de Schepping der Waereldt door Hennepin aangemerkt en hoe.

[+]Waaruit een schaduwachtig denkbeeldt van den Val Adams schynt door te straalen.

(a) *Nouvelle Decouverte dans l'Amerique Septentrionale.*
(b) *Voiage en un Païs plus grand que l'Europe par le* P. *Hennpin. To. V. du Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *ibid.*

dat een andere *Messou* genaamt de Hersteller is geweest na den[+] Zondvloedt..... Zy zeggen dat *Messou* eens op de Jagt zynde, zyne honden in een groot meir omquamen, 't welk overstroomende de gansche. Aarde in weinig tydts met water bedekte..... Zy voegen 'er by, dat hy door middel van eenige Dieren de Waereldt en deeze Aarde herstelde. De Landaardt boven de Rivier *St. Laurens* en *Mississipi* woonende, zeggen, dat een Vrouw van den Hemel nederdaalde, zwervende eenigen tydt in de Lugt, en zoekende waer zy haaren voet zoude nederzetten; een Schildpadt haar zynen rug aanbood, 't welk zy aannam, en dat dit eenigen tydt haare verblyf plaatse was. Naderhandt vergaderde door het modder en onreinigheit der Zee rondom den Schildpadt, allengs een groot stuk Landts.... Ondertusschen deeze Vrouw geen behaagen in deeze eenzaamheit scheppen-

[+]Hoe zeldzaam een gevoelen zy van de herstelling naar den Zondvloedt hebben.

+de, quam 'er een Geest van boven nederdaalen, die haar slaapen vindende, zich by haar voegde: waarna zy bevrugt wierdt, en twee Zoonen baarde, die uit haare zyde voortquaamen: Deeze twee Zoonen groot geworden, hielden zich met de Jagt bezig, en alzoo de eene behendiger in 't jagen dan de andere was, verwekte de nydt wel haast tweedragt onder hun. Zy leefden in eenen onverzoenelyken haat. Doch die geene die de minbehendigste in 't jagen was, zeer korsel van hoofdt zynde, mishandelde zynen Broeder zodanig, dat hy genoodzaakt wierdt de Aarde te verlaaten en zich naar den Hemel te begeeven. Na dit vertrek keerde de Geest weder tot de Vrouwe, en uit deeze tweede byeenkomst werdt een Dochter gebooren, die de Moeder der Volkeren van 't Noordlyk Amerika is geweest'. De Lezer zal insgelyks in dit Verdigtsel, en in de Historie van Caïn en Abel, zoo als Moses ons die nagelaaten heeft, eenige overeenkomst vinden.

+Duistere blykbaarheit van hun gevoelen, 't welk naar Moses verhaal van Kaïn en Abel zweemt.

+ De Heer *de La Poterie* beschryft ons, in zyne Historie van 't Noordlyk Amerika, een stelling van de Schepping der Waereldt, naar 't gevoelen deezer Volkeren, zeer veel van de voorige verschillende. 'Deeze Indianen, zegt hy, gelooven en houden voor gewis, dat zy hunnen oorsprong en afkomstig van de Dieren hebben; en dat Godt, die den Hemel gemaakt heeft, *Michapous* wordt genoemt. Zy hebben eenig denkbeeldt van den Zondvloedt, en gelooven dat de Waereldt toen eerst een begin heeft gehad; dat de Hemel door deezen *Michapous* geschapen is, die vervolgens alle de Dieren schiep, en op eenig hout plaatste, 't welk op 't water dreef, waar van hy een *Cajeu* maakte, zynde een soort van een brug, waar op zy eenige dagen hun verblyf hielden, zonder eenig voedsel te gebruiken. *Michapous* nu, zeggen zy, voorziende dat alle zyne Schepselen op deeze brug niet lang konden bestaan, en dat zyn werk niet volkomen zoude zyn, indien hy aan die onheilen, en aan den honger niet voorzag..... en ziende zich toen noch alleen Heere des Hemels, zoo wierdt hy genoodzaakt zyn toevlugt tot *Michinisi*, den God der Wateren, te neemen, en verzogt eenige Aarde van hem te leen, om op dezelve zyne Schepselen te plaatsen. Doch deeze was gansch niet gezind, om het verzoek van *Michapous* toe te staan; en derhalven den Bever, den Otteren den Muskuskat by beurte op den grondt der Zee zondt; om slegts eenige Zandkorrelen, die zy schaars genoeg, en nog maar alleen door middel van dit laat ste Dier bequaamen.' Dat weinige Zandt werdt door *Michapous* behendiglyk ten voordeele besteed; naardien het tot uitdying van een hoogen Berg strekre: Waarop de Vos gebruikt wierdt om geduurig rondom dien Berg te loopen, wordende door *Michapous* verzekert, dat dit omloopen de Aarde zoude vergrooten. De Vos dan eenigen tydt gelopen hebbende, om deeze Aardkloot te vergrooten, wierdt eindelyk moede en *Michapous* voltooide de rest.

+Een ander gevoelen van Amerikaansche Volkeren wegens de Schepping der Waereldt met het voorige verschillende.

De Denkbeelden deezer Volkeren aangaande+ verscheidene Verschynselen der Natuur, als Aardbevingen, Donder, Hemelsch Vuur enz. zyn niet min ongemeen. Zy hebben 'er die zeer vreemd wegens den oorsprong der Beesten, en wegens de Schepping der Menschen zyn, die zy uit de bederving der eerste Dieren doen voortkomen, die *Michapous* vernietigt hadt ter oorzaake van de tweedragt die onder hun heerschten. Deeze nieuwgeschapene Menschen verzonnen toen tegen de Beesten den boog en pylen. Op een tydt gebeurde het, dat een onder hun van de anderen afgeweeken zynde, een Hutte ontdekte, waarin hy *Michapous* vondt die hem een Vrouw gaf, en de plichten van beide wederzyds bepaalde. De Jagt en 't Visschen, was het lot des Mans, en de keuken, het spinrokken, en alle de huislyke zorge de Vrouwe aanbevoolen. *Michapous* maakte ook voor de Medegezellen van deezen Man Huwelyksche Voorwaarden van den zelven inhoudt. Hy trouwde hen door zyn eige handt, en gaf hun magt over alle de Dieren, zeggende dat hy hun geschapen hadde, om weder te sterven; maar dat zy na hunne doodt in

+Welke denkbeelden deeze Volkeren van verscheidene Natuurverschynzelen, en van den oorsprong der Schepselen hebben.

een plaats van vermaak zouden overgaan. De menschen nu leefden dus geduurende eenige eeuwen gelukkig en vergenoegt; maar het menschelyk Geslacht ongemeen vermenigvuldigd geworden zynde, moest men nieuwe Oorden en Landen zoeken om te jaagen; eindelyk de nydt en tweedragt zich onder deeze Jagers vermengende, zoo is zulks den oorsprong van den Oorlog geworden.

Dezelfde Schryver verhaalt ons, dat deeze[+] Volkeren ter eeren van *Michapous* Feesten aan rechten, en dat men genoodzaakt is al het vleesch tot het gebeente toe op te eeten, 't welk zy aan *Michapous* en aan de Geesten toewyen. Een quaadt voorteeken is 't voor die geene die het Feest aanrecht, indien de Geesten niet alles opeeten 't geen hun voorgezet wordt; en in zodanig een

[+]Hoe zy Feesten en maaltyden ter eere van hunnen God *Michapous* aanrechten.

geval heeft hy veele rampen en tegenspoeden in zyne onderneemingen te vreezen. Ook zegt deeze Schryver, dat zy de honden aan de Zon opofferen.

+(a) *Champlain* verhaalt ons een ander gevoelen, 't welk eenige Volkeren van *Canada* van de Schepping enz. hebben. Daar is zeggen zy, een eenig Godt Schepper van alle dingen. Deeze de Natuur geschaapen hebbende, nam een zeker getal pylen, plantte dezelve in de Aarde, en bragt uit deeze Uit-spruitsels (volgens den aart deezes Volks, die alleen bestaat in elkander te beoorlogen), den Man en de Vrouwe voort. Zy gelooven een *Viereenigheit*, namelyk een Godlyk Weezen in vier Persoonen, God die de Vader is, de Zoon, de Moeder, en de Zon. Deeze Moeder is de oorzaak alles quaads.

+Een ander gevoelen van de Schepping by de Volkeren van *Canada* en waar in dit bestaat.

+ *Otkon*, *Okea* by de Virginianen; *Atahauta*, *Manitou* by de Canadeezen enz: zyn benaamingen, die in de verscheidene taalen deezer Volkeren mogelyk een en 't zelve denkbeeldt uitdrukken. Het is die Algemeene Geest, die aan de stoffelykheit haar weezen en beweeging geeft; de eerste oorzaak, waarvan deeze Volkeren het vermogen en de hoedanigheit op hunne wyze (doch altoos zeer verward) erkennen. Maar zoude men zelfs wel een diergelyke redenkaveling van deeze Volkeren konnen vermoeden? dewyl, volgens Getuigenis van *Hennepin*, zy in 't stuk van Godsdienst nooit het minste gebruik van hunne reden hebben gemaakt, en zelfs, naar zyn zeggen, *onbequaam zyn om in 't algemeen en naar gewoonte in dit stuk te redenkavelen. Nogtans*, voegt hy 'er by, *vindt men 'er onder hen eenige verwarde gevoelens van eene Godheit.*(b) *Eenige erkennen de Zon*, *andere wederom eenen Geest die in de lucht heerscht. Eenige merken den Hemel aan als eene Godheit.* enz: *De Volkeren van 't Zuiden schynen een Algemeenen Geest te gelooven. Zy verbeelden zich eenen Geest in alle dingen*, *en zelfs in die der leevenlooze te zyn.* Zy doen hunne Gebeden en Geloften aan dezelve; zy roepen de Rivieren, snelle Vloeden, en die verschrikkelyke *Cataracten* aan, in de beschryvinge van *Mississipi* en van *Canada*, *Watervallen* genoemt. Zy verzellen deeze aanroepingen met de Offeranden van eenige Bevervellen die zy aan de takken van een Boom ophangen, digt by den Waterval. Indien zy op hunnen weg eenige snelle Vloeden of Watervallen ontmoeten, werpen zy 'er een rok van Bevervellen in, alsmede Tabak, of iets anders enz. Door deeze Offerhande hoopen zy over hunne personen de Zegeningen van dien Geest te verdienen die in den Vloedt woont. De voornaamste Inhoudt hunner Gebeden bestaat, om een goede Jagt van den Geest des Vloedts te verkrygen, om toe te laaten dat men den zelven zonder gevaar mogte overtrekken, om zynen bystand te smeeken tegen den Vyandt, en om dien Geest op hunne zyde te krygen in 't uitvoeren der wraake die zy beraadslaagen; en waarna zy, van hunne uitvoeringe wedergekeerd zyn, offeren ze den zelven Geest eenige Gevangenen op.

+Hoe de Virginianen en Canadeezen zich in hunne Godsdienstige eerbewyzing gedragen.

'Ondertusschen (vervolgt dien Geestelyken Vader) ziet men onder hen geene uitwendige plegtigheit van Godsdienst, waaruit blykt dat zy eenige Godheit dienen. Men ziet by hen noch Offerhande, nog Tempel, noch Priester, noch eenig teeken van Godsvrucht... Zy gelooven alleenlyk dat een Algemeene Geest hun instort al wat zy doen moeten;' dat hy hunne droomen en gedagten bestiert; zoo verre, dat byaldien zy in zich zelven een ingeeving meenen gewaar te worden om een mensch te dooden, of eenig ander quaadt werk te doen, zy niet denken een misdaadt te begaan, als zy hun voornemen uitvoeren. Men merkt zeer wel alle de tegenstrydigheden van deezen Goeden Vader, in alle zyne redeneeringen over den Godsdienst der Volkeren van *Mississipi.* Wat noemt hy toch eenige Godheit te dienen? Indien zy gelooven dat een Algemeene Geest de Waereldt regeert, en al

(a) In zyne Reizen.
(b) De Volkeren die omtrent de Rivier *Mississipi* woonen

wat leeven heeft, of niet, kent en doorzoekt; indien zy gelooven dat zy de genegendheden die hy hun instort, moeten opvolgen, zich op hem vertrouwen, en hem Gebeden en Offerhanden doen; wat is dit anders als een Godsdienst hebben, nevens eenige Godsdienstige plechtigheden?

Deeze Volkeren hebben mede Gochelaars, die[+] Orakelen spreeken, en droomen uitleggen, die zy als beveelen en waarschouwingen van God aanmerken, toekomende dingen voorzeggende, en zelfs zich beroemen[(c)] den regen, 't schoon weder, insgelyks storm, stilte, en vrugtbaarheit te doen voortkomen, en de Jagt voorspoedig te doen zyn. Men kan wel denken dat hun geen listigheden en vonden ontbreeken, om deeze hunne bedriegeryen staande te houden, en alles goed te maaken, ingeval de uitkomst niet wel met de voorzegging overeenkomt. Wy zullen ons in 't stuk van hunne Gochelary niet verder uitdrukken, zynde die byna dezelfde, als

[+]Hoedanig deeze Volkeren op de Orakelen, droomen en Uitleggingen hunner *Jongliers* of Gochelaars betrouwen.

(c) *Hennepin ubi supra.*

daar wy reeds van gesprooken hebben.

+ Men verzekert ons dat deeze Volkeren aan veelerlei soorten van Dieren eene redelyke ziel toeschryven; en dat zy boven al, het gebeente der Elanden, en Bevers achten en eeren. Zy verbeelden zich, dat de zielen deezer dieren komen, om te zien hoe men hunne lichaamen handelt; dat zy 'er vervolgens de levendige en de dooden onder hen van waarschouwen; dat indien het gebeurt dat zy qualyk gehandeld worden, dit soort van dieren zich nimmer noch op deeze Waereldt noch in de andere zoude willen vangen laaten. Het is wel te denken dat de behendigheit en vlugheit deezer dieren oorsprong van dit gevoelen dier Volkeren is. Wy zullen dan een einde van hunnen Afgodischen aart te beschryven maaken, met een staaltje van hunne onwetendheit en zwakheit van Geest, zoo onvermydelyk in die duisterheit die hen omringt: hier in bestaande, dat zy aan wonderwerken+ gelooven, en voor de Donder vreezen. Men vindt 'er, zegt *Hennepin*(a), die altoos een uitgeteerde Rave met zig draagen, en die zy gelooven meester over hun leven te zyn: andere verkiezen een Uil, een Zeehoorn, of eenig Been: ondertusschen zyn zy bevreesd voor het geschreeuw van den Uil, en zy houden het voor een quaad voorteeken. Het is wel te denken dat dit hunnen gemeenzaame Geest niet is.

+Hoe zy veele soorten van Dieren een redelyke ziel toeschryven

+Hun bygeloof in veele zaaken aangemerkt.

+ De *Natschen* een ander Volk van *Mississipi*, hebben onder hen, van onheugbaare tyden af, een soort van een Tempel, waarin zy het Vuur bewaaren, 't welk door een Priester, tot waarneeming des Tempels geschikt, altoos brandende gehouden wordt.(b) Dit gebouw is de Zon toegewyt, waarvan zy zeggen dat het Geslacht van hun Opperhoofdt afkomstig is. De *Tensas* of *Taenças* bidden dezelve Godheit aan. Deeze Volkeren wyden den zelven ook Tempelen, Altaaren, en Priesters toe, nevens een Vuur dat zy onderhouden gelyk de *Natschen* ter eeren deezer Godheit doen. Dit eeuwigduurende Vuur, was, gelyk men weet, het Zinnebeeldt der Zonne by veelerlei Volkeren der Oudheit. Telkens als de Maan afgaat, draagen zy op de wyze van een Offerhande, aan de deuren des Tempels een groote schotel vol van het lekkerste dat zy hebben, 't welk hunne Priesters alsdan aan dit Vergoode Hemellicht opofferen.

+Hoe een Missisipisch Volk een altoos duurend Vuur in hunnen Tempel bewaaren.

Wy zullen hier op 't getuigenis van den den(c) Schryver der *Beschryvinge van Louiseanie*,+ uitgegeeven, onder den naam van de *Ridder de Tonti*, een beknopt verhaal van een deezer Tempelen der Zonne doen. ‘Dezelve wordt omvangen, zegt hy, door den omtrek van een groote muur. De tusschenwydte, die 'er is tusschen den muur en den Tempel, maakt een soort van een Voorhof, waar in het Volk gaat wandelen. Men ziet op deezen muur een groot getal van pieken op welkers punten men de hoofden der Vyanden of grootste misdaadigers ten toon stelt. Op den Gevel ziet men een groot en zeer hoog blok, omringd van een groote menigte van hair, en belaaden met een ganschen hoop van de zoogenaamde Hoofdsiersels op de wyze van Zegetekens. Het binnenste van den Tempel is maar eenen buik, beschilderd of gemarmert aan alle kanten, met veelerlei figuuren verzelt. Men ziet in het midden van deezen Tempel een groote haartstede, in de plaats van een Altaar, waarop gestadig drie dikke brandhouten overend gezet branden, die door twee Priesters met witte kappen omhangen, geduurig aangestookt worden; Rondom deezen brandenden Altaar, komt al het Volk hunne Gebeden doen, met ongemeene huilingen en misbaar. Deeze Gebeden worden driemaal des daags verrigt, namelyk by 't opgaan der Zonne, op den middag, en by haaren ondergang. Men ziet 'er ook een Kasje in de muur gemetseldt, 't welk gezegt wordt den

+Een Afgods-Tempel de Zon toegewyt beschreeven.

(a) *Hennepin ubi supra.*
(b) Zie *Tome V. du Recueil de Voyages au Nord.*
(c) Vervat in het V. deel *der Recueil de Voiages au Nord.*

Tabernakel Godts te zyn. Twee Engelen, met uitgespreide vleugelen naar de Zon gewend, hangen voor den zelven.' Deeze beschryving kan ons een genoegzaam fraai denkbeeldt van de Godsdienstoeffening der Volkeren van Mississipi geeven. Wie zoude zich konnen verbeelden een zoo grooten toestel van Godsvrugt te vinden langs de oevers eener rivier, daar men niet anders dagt te ontmoeten als woeste, wilden, en toomelooze menschen? maar zoude de Reiziger hier wel niet iets van zyn eigen zinspeeling hebben laaten onderloopen?

De Inwooners van *Canada* geeven de naam[+] van[(d)] *Groote Geest* aan dat Opperste weezen, 't welk andere voor den *Algemeenen Geest* houden. Deeze Volkeren redeneeren zeer nadenkelyk, indien men geloof aan een Reiziger mag slaan, aan wien een ontkapte Monnik[(e)] zyn pen en oordeel geleent heeft. 'Zy bewyzen, zegt hy, de bestaanlykheit

[+]Hoe de Bewooners van *Canada* verscheidene eigenschappen aan een Godheit toeschryven en waar in die bestaan.

(d) Zie de *Baron de la Hontan dans ses Voiages.*

(e) Namelyk de Heer *Gueudeville Ex-Catholique*, Schryver der Verhandelingen, die den Historische Atlas uitmaaken, en van verscheidene andere werken. Deeze ontkapte Monnik, die meest alle zyne werken met loopjes heeft opgeschikt, heeft zulks zelfs niet konnen nalaaten in de Reizen van den Baron de la *Hontan*, die hy daardoor aangenaamer heeft willen maaken, schoon dikwils ten koste van de waarheit. Ten opzigte van de Volkeren van *Canada*; indien het waar is dat zy met zo veel naaukeurigheit als hy zegt, redenkaavelen, zou men gelooven moeten dat zy in de Schoolsche lessen van de Redeneerkunst onderweezen zyn, om een goeden voortgang in de Filosoofy te maaken.

van een Opperste Wezen door de t'samenstelling van het Geheelal, 't welk ons eindelyk tot een hooger en almagtig Wezen ‘opleidt: waaruit volgt, dat de mensch geenzins by geval is gemaakt.... Zy bidden dit Opperwezen op de alleringetoogenste wyze aan, drukkende zich aldus uit.... De bestaanlykheit van Godt onafscheidelyk zynde van zyn Wezen, bevat hy alles, komt over al in te voorschyn, en geeft alle dingen hunne beweging. Eindelyk alles wat men ziet en wat men begrypt, is zelfs die Godt, die zonder bepaling of eenige uitgestrektheit of lichaams gestalte bestaande, niet onder de gedaante van een oudt man behoort verbeeldt te worden, noch van eenige andere zaak hoedanig dezelve ook zoude mogen zyn, en hoe schoon, groot, of uitgestrekt die ook mogte voorkomen, 't welk oorzaak is dat zy dit Opperwezen aanbidden in alles wat men hier op de Waereldt ziet. Zodanig dat zoo dra zy iets fraais, iets keurlyks of verwonderens waardig zien, voornamelyk de Zon, en andere Hemelligten, zy terstondt zullen uitroepen: *O Groote Geest* wy zien u overal. Aldus is het dat zy acht geevende op de minste kleinigheden, een scheppend Wezen onder dien naam van *Groote Geest* of *Meester des Levens* erkennen. Zoude men wel beter een zaak uitbreiden, of met meer kracht deeze duistere en onzekere wyze verdeedigen konnen, waardoor het schynt dat de woeste Volkeren, hun Geloof aangaande, de eerste oorzaak der Natuur uitdrukken. De Wyze van redenkaveling die hy, hun aangaande de verborgenheden des Christelyken Geloofs, toeschryft, is waarlyk niet min fyn. Men ziet daarin alle de zwaarigheden opengelegt, die een Vrygeest bequaam is te stellen en by een te haalen, om dezelve om verre te werpen.

III. Hoofdtstuk.
Van de Offerhanden *en* Aanbiddingen *der* Volkeren *van* Canada.

[+] Wy hebben reeds gezegt dat de Volkeren van *Canada*, en die van de *Baai van Hudson* enz: de naam van *Kitchi-Manitou* aan den Grooten Geest geeven. Zy schryven den zelven alles goedts toe, gelyk zy in tegendeel al het quaade aan dien quaaden Geest toeschryven, daar wy onder den naame van *Matchi-Manitou* van gesprooken hebben: maar behalven dat, stellen zy noch goede en quaade Invloeden of Verstanden in alles wat zy wonderbaar vinden; en naar dat hen de zaaken nuttig of schadelyk voorkomen, doen zy daar over goede of quaade Geesten voorzitten. *La Hontan* zegt dat zy het Goudt en 't Zilver onder het getal der laatsten stellen; en deeze gedagten zyn juist niet vreemd. Zy merken wel ten deele wat vlyt en moeite de Franschen aanwenden om rykdommen te vergaderen: maar wat zouden zy wel zeggen, indien zy alhier de gierigheit en baatzugtigheit der Europeanen in alle haare uytgestrektheyt eens zagen? De Amerikanen zegt *la Hontan*[(a)] offeren nooit[+] eenige levendige Schepselen aan *Kitchi Manitou*: maar zy verbranden ter zyner eere dikwils eenige Koopmanschappen, die zy met de Franschen verhandelen, en somtydts bedraagt zulken Offerhande meer dan vyftig duizend Kroonen. Zie hier het verhaal dat deeze Reiziger ons van deeze gansche Plechtigheit doet. Men verkiest eerst een schoonen dag en stil weder om denzelven te vieren; alsdan brengt ieder Amerikaan zyne Offerhande op den Houtstapel. Daarna als de Zon op zyn hoogste is, voegen zich eenige jonge Canadeezen in 't ronde om den Houtstapel met eenige brandende schorssen van boomen, om 'er den brand in te steeken. De Krygslieden zingen en danssen zoo lange tot dat de Offerhande verteert is, terwyl de Oude lieden den *Kitchi-Manitou* aanspreeken, en van tydt tot tydt hunne ontstokene *Calumets* de Zon aanbieden.

[+]Welk een eigenschap eenige Amerikanen het goudt en zilver toeschryven.

[+]Hoe zy hunne Offerhanden den Afgod door geene levendige Schepzelen maar met verhandelde koopmanschappen doen, aangemerkt en beschreeven.

(a) Evenwel zoo offeren de Amerikanen van *Mississipy* hunne Gevangenen aan de Geesten, welke zy zeggen dat over de wateren gebieden en voorzitten, gelyk wy te vooren gezegd hebben.

Dit danssen en zingen duurt den ganschen dag, en de hulde des *Calumets* geschiedt van Zonnen opgang, tot deszelfs ondergang, verzuimende niet dezelve te aanbidden in 't opgaan, op den middag, en in 't ondergaan. De

nevensgaande Afbeelding verbeelt deeze offerhande* hier onder naader verklaart.

+ Zie hier nu den Inhoudt hunner Gebeden. Zy bidden den *Grooten Geest*, deezen *Kitchi-Manitou*, die zy voor den Meester hunnes levens erkennen, dat hy hun bescherme tegen alle booze menschen, en hun zyne gunst wil verleenen; dat hy de dapperheit en kragt hunner krygslieden behoude, en het verstandt der oude lieden versterke; dat hy hen goede raadgevingen instorte, en hunne huisgezinnen vermeerdere en behoede, opdat deeze kinderen de bejaardheit hunner Ouderen troost en vermaak mogen toebrengen. Zy bidden, dat hy zyne Zegeningen wil uitstorten op alle hunne inzamelingen, op hunne woonplaatsen, en op de Jagers, hen onderrechtende van zynen wille, door droomen, en dat hy hen na hunne doodt naar het Landt der Zielen geleide.

+en hoe zy hunne gebeden hem voordraagen.

+ Hunne-Liederen komen meest op de schoonheden der overdenkingen van de Natuur uit, op de goedheit Godts, op hunne Overwinningen en het verslaan hunner Vyanden. De Vrouwen doen een aanspraak aan de Zon als dezelve in 't opgaan is, en bieden dezelve te gelyk hunne kinderen aan. De Krygslieden+ trekken uit het Dorp om den Dans des *Grooten Geests* te danssen als de Zon ondergaat; nogtans hebben zy geen bepaalde dagen voor de byzondere danssen en offerhanden. Dit verhaal doet ons de *Baron de la Hontan.*

+Waarop hunne gezangen opzicht hebben, aangeweezen,

+Als mede hun danssen.

+ Wy zyn verzekert dat men door een langer verblyf en eenige Optogten van eenige Jaaren in deeze Noordlyke deelen van Amerika, een veel naaukeuriger, klaarder en grondiger kennis zoude bekomen van den Godsdienst deezer Volkeren. Maar in zodanig een geval moest de Reiziger zyne vooroordeelen geheellyk afleggen, en meer kennis en licht bezitten dan gemeenlyk den geenen, die maar slegts het Landt doorreizen; ook moest hy de nodige bequaamheit bezitten, om den oorsprong van de Grondstellingen der Amerikanen te konnen ontdekken, en vooral geduld en zagtzinnigheit genoeg hebben om met hen te redeneeren. Hoe woest en ruuw ook deeze Volkeren, daar wy van spreeken, zyn mogen, echter heeft men konnen bespeuren dat zy t'eenemaal geene Atheisten zyn, en dat hunne groote onwetenheit hen niet belet om tot eene eerste oorzaak op te klimmen, verre boven alle die Geesten, die zy gelooven dat in alle de Wezens huisvesten. Wat nu hunne bekeering tot het Christendom aangaat, men verzeekert ons, dat dezelve zeer moeyelyk valt, en dat zy vast blyven by hunne denkbeelden, zonder te konnen besluiten de verborgenheden van 't Christendom te smaaken, die zy met eene onverschilligheit aanhooren, bequaam om den hevigsten Yveraar van zyn stuk te helpen, en verlegen te maaken. Alle de redenen die zy van hunne weigering in 't omhelzen van het Christendom geeven, komen meest altoos op het antwoordt uit dat eens een Afgodisch Prins in Oost-Indiën, aan den Aards-Bisschop van Goa gaf, te weeten:(a) *Indien Godt gewild hadt dat ik een Christen zoude zyn*, *zoude ik het al van myne geboorte afgeweest hebben.*

+Redenen over hunne onbeschaafdheit en onkunde bygebragt.

Men verzekert ons nochtans dat men byna geen het minste teken van Godsdienst in den Landaart van *Terreneuf* bespeurt.

IV. Hoofdtstuk.
Van de Huwelyks-Plechtigheden *der* Volkeren *van de* Baai *van* Hudzon, *alsmede die van* Mississipi, *en* Canada.

* *De* GROOTE OFFERHANDE *der* CANADEEZEN *voor* KITCHI-MANITOU *of den* GROOTEN GEEST.

(a) *Histoire du Christian*: *des Indes par M: de la Croze. L. IV.*

+(b) Wy leezen in een *Beschryving van de Baai van Hudzon*, dat 'er de Amerikanen zoo veele Vrouwen neemen als zy onderhouden konnen: ook hebben zy de gewoonte van de Zusters hunner Vrouwen te trouwen, geloovende dat zy beter met elkander zullen overeenkomen, dan als zy onderling vreemd waren.(c) Een ander Schryver verzeekert ons, dat zulks ook in gebruik by de Volkeren van *Louisanië* is, en dat 'er niets gemeener is, dan vier of vyf Zusters te gelyk, huisvrouwen van eenen Man te zien. De Vrouw, die onder haar het eerste Moeder wordt, geniet eenige Voorrechten, bestaande daar in, dat ze van verscheidene huislyke bezigheden vry zy. Aan-

+Gewoonte der Volkeren van *Hudzons Baai* by hun Huwelyken aangemerkt, en hoe bestaande.

(b) *In 't VI. Deel van Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Tome V. du Recueil de Voiages au Nord.*

t.o. 74

65 B. Picart del. 1723.
LE GRAND SACRIFICE des CANADIENS à QUITCHI-MANITOU ou le GRAND ESPRIT.

gaande de voorbereidselen des Huwelyks, dezelve zyn van korten duur; zoodra als een Amerikaan het oog op een Dochter heeft, gebruikt hy niet veel omwegen; hy openbaart zich zoodra als hy liefde tot het voorwerp krygt, en om het zelve te bekomen onthaalt hy de familie van zyne Meestresse, en doet eenige geschenken aan de Vader; waar op hem de Dochter toegestaan wordt, en hy dezelve medevoert zonder eenige huwelyksgifte te bedingen.

+Wat *Hennepin* van deeze gewoonte aangeteekent heeft.

+ Het geene ons *Hennepin* van het Huwelyk deezer Volkeren verhaalt, is geheel naaukeurig en omstandig. Hy zegt: ‘dat hun Huwelyk geen gewoonlyk Verdrag of overeenkomstige verbintenis is. De Man en Vrouw zyn niet van voornemen om zich voor altoos te verbinden. Zy voegen zich te samen, vervolgt hy, voor zoo langen tydt als zy met elkander konnen overeenkomen, en dat de eendragt onder hun blyft standt houden. Zoodraa als zy oneenig in hun huishouden beginnen te worden, scheiden zy van elkander, zonder eenige omstandigheit. Zy trouwen hunne Dochteren zeer jong uit, en schoon hunne jonkheit de t'samen wooning van een Man met zyne Vrouw niet toelaat, zoo blyft echter deeze Vrouw de zorg van haar klein huishouden aanbevolen: ondertusschen gaat de Man ter Jagt, en brengt aan zynen Schoonvader de winsten van zyn dagloon. Dikwils trouwen deeze Indianen zelfs zonder eenige voorafgaande omstandigheden van vryery, zonder lief koozing, zonder ommegang, zonder eenig vriendlyk handgebaar om elkander te leeren kennen, eer men zich door dien knoop, die dikwils zoo droevig in andere Landen uitvalt, vereenigt. Ondersteld zynde, by voorbeeldt, dat een Jongman en een jonge Dochter onder deezen Landaart elkander voor de eerste maal van hun leven zien, en dat hen eensslags een van beide de lust tot trouwen overkomt; die geene die zulks wedervaart, zal wel haast de regelen van betaamelykheit, die in zodanig een gelegenheit behoorden waargenomen te worden, overtreden. De verliefde+ Jongman zal aanstonds zonder eenigen omslag aan die Dochter vraagen, of zy hem wel hebben wil; waarop zy terstondt, ja of neen zal antwoorden, zonder het met haare Nabestaanden te overleggen.(a) De toestemming aldus tusschen vier oogen geschied zynde, wordt aanstonds gevolgd van een soort van Plegtigheit, die kan aangemerkt worden als een uitwerking+ van de Zedigheit deezer Jonge Dochter, en van de aanstaande huishouding deezer Vrouwe: Namelyk dat op den avondt der Bruiloft, de Bruit een byl neemt, en eenig hout in het Veldt gaat hakken, laadende het vervolgens op haare schouderen, en leggende dit hout op de aarde neder voor de deur der hutte van haaren toekomenden Man; waarop zy nevens haaren Beminden gaat nederzitten, die zonder eenige liefkozingen alleenlyk tegen haar zegt, *het is tydt om te gaan rusten.* Kort daarna begeeft hy zich by haar, en gaat by haar te bedde leggen. *Hennepin* voegt 'er by, dat de liefde deezer Indianen t'eenemaal onstandvastig is, en dat als zy eens met elkander den huwelyksbandt gebroken hebben, zy zich onderling niet als met+ de uitterste onverschilligheit gedragen. Wanneer de scheiding geschiedt, zoo neemt de Vrouw somtyds met zich haare kleederen en pelteryen, ook neemt zy wel niet meer dan een rol stof die haar voor een rok verstrekt, en een deeken.

+Hoe een Jongman willen de Huuwelyken, zyne zaaken aanlegt,

+en welke plechtigheden hy met zyne Bruit waarneemt.

+Hoe lichtelyk wederom de Echtscheiding onder hun geschied.

De Kinderen volgen hunne Moeder, die voortgaat met hen te onderhouden, om dat de goederen van ieder familie of van elke *Stam* (aldus drukt zich *Hennepin* uit) algemeen zyn. Het gebeurt ook wel, dat sommige den Vader volgen; maar in 't algemeen laaten deeze Amerikanen, die een scheiding in 't huwelyk maaken, de Kinderen aan de Vrouwen, zeggende dat zy niet gelooven dat zy 'er de Vader van

(a) Men zal bevinden dat deeze woorden tegenstrydig zyn met het geen bladzyde 38 regel 34. en de volgende is gezegt: maar behalven dat stellen we ons niet als borge over de tegenstrydigheden die men in de berichten vind, als ons wegens de Godtsdiensten der Amerikanen gegeeven worden.

zyn. Dit is mede niet t' eenemaal ongegrondt, indien het waar is, dat de Vrouwen zoo gemakkelyk en handelbaar zyn als *Hennepin* zegt. Ten minsten het blykt doorgaans uit zyn zeggen, dat de Vrouwen het Juk des Huwelyks niet veel beminnen, en dat zy geheel ligt van haare Mannen scheiden. De Mannen zyn mede in dit stuk niet veel beter: Een Amerikaan in optogt of ter jagt zynde, zal een Vrouw voor eenige dagen of weeken huuren, zonder dat 'er de Nabestaanden der laatste iets tegen hebben, dewyl zy daar eenige Pelteryen mede winnen. De wettige Vrouw, of liever de eerste, bewaart het huis, en neemt de Zaaitydt waar, terwyl de andere met de Man langs 't landt loopt. Maar de Man wederom t'huis gekomen zynde, zendt deeze Reisgezellinne weder heenen, met eenige geschenken, ten waare de bekoorlykheden van deeze Gezellinne de gedagtenis der eerste Vrouw hadde weeten uit 't hert des mans te verbannen. Hier moesten wy ook

niet vergeeten te zeggen, dat de Vrouw het zelve regt heeft, en het haar vry staat zich geduurende het afweezen van haaren Man met een ander te voorzien.

[+] Al 't geen wy nu gezegt hebben van de manier hoedanig deeze Indianen van 't Huwelyk en van de Echte Trouw oordeelen, heeft zyne uitzonderingen. Eveneens gelyk wy onder ons wel sommige vinden, die alzoo woest in dit stuk te werk te gaan, als zy; zoo zyn 'er ook wel onder hen die alle de pligten in 't Huwelyk vereischt wordende, wel waarnemen, en die het zelve niet als een Juk, maar als een Gelukkige staat aanmerken. Met een woordt, men vind in *Canada* mede wel Mannen die hunne Vrouwen teder beminnen.

[+] Verdere aanmerking over de gewoonte hunner Huwelyken,

[(a)] Zoo draa een Jongman de geschenken aan de Ouders van zyne toekomende Bruit gedaan heeft, zoo komt zy hem toe; en 't is dan een voltrokken koop. Somtydts neemen de Ouders de Kinderen van hunnen Schoonzoon naar zich, geevende hun de geschenken die zy ontfangen hadden, weder; doch zulks gebeurt zelden. Wy hebben reeds gezegd, dat deeze Volkeren niet zeer minnenydig zyn: Echter vindt men eenige onder hun, die, alzoo jaloers als de Italianen zynde, de ontrouw hunner Vrouwen[+] gestrenglyk straffen. Zodanig een Jaloerschen zal somtydts zyn Vrouw den neus of de ooren afsnyden, of zelfs wel het leven beneemen, zonder dat zulks hem iets anders kost als een geschenk aan de Nabestaande der Overledene te geeven, om, zoo zy zeggen, hunne traanen af te droogen.

[+] en hoe zy mede van geen Echtsyver vry zyn.

[+(b)] De Krygslieden der Amerikanen trouwen nooit voor dat zy vyf en twintig of dertig jaaren bereikt hebben, uit vreeze van hunne jeugdt en kragt te veel door den ommegang met Vrouwen uit te putten. De geenen die zich eerder met Vrouwen verbinden, worden eenigzins voor lafhartige gehouden, of ten minsten voor lieden die noch tot den Oorlog, nog tot de Jagt bequaam zyn. Men moet evenwel niet denken dat zy daarom te kuisscher zyn, schoon zy ongetrouwt leven. De *Canadeezen* gelooven dat een geduurige onthouding veele quaade opwellingen en ongesteldheden der nieren veroorzaakt; daarom behoort een jong Krygsman tot behoudenis zyner gezondheit alle weeken eens *met den*[(c)] *zwavelstok* te loopen.

[+] Gewoonte wanneer onder hun de Krygslieden trouwen.

[(d)] Het lust ons deeze Minneryen van *Canada*,[+] volgens 't verhaal van den *Baron de la Hontan* te beschryven. Men handelt met geen Vrouwe of Dochters der Amerikanen, van eenige Minneryen zoo lang als het dag is. Zy willen dat de nacht veel bequaamer zy, om elkander wat te vertellen.[(e)] 'Zoodra als een Jongman, na zyne Meestresse twee of driemaal bezogt te hebben, vermoeden heeft dat zy hem met een goedt oog aanziet, zoo gaat hy aldus te werk, om 'er volkomen van verzekert te zyn. Men moet hier in 't voorbygaan aanmerken, dat deeze Landaart alhier in eene evengelykheit volgens de ingeevinge der Natuur leeft, die hen niet voor Dieren of huislyke Vyanden doet vreezen, waarom hunne woonsteden zoo wel by nacht als by dag ongeslooten zyn..... en twee uuren na Zonnenondergang moeten de Slaaven.... zorge draagen om het vuur weg te reekenen, eer zy naar bedt gaan. Tegen dien tydt komt de Vryer wel bedekt met zynen mantel omgeslagen, in de hutte van zyne Beminde, ontstekende by het vuur een soort van zwavelstok; daarna.... nadert hy tot aan haare Slaapstede. Indien zy den zwavelstok uitblaast,

[+] Hoe eenige Amerikanen zich in 't stuk van minnery gedraagen, en met welke omstandigheden dit gaat verzelt.

(a) *Hennepin*, in het V. deel van 't *Recueil de Voiages au Nord.*
(b) *Hennepin ubi supra*, en de *Baron de la Hontan.*
(c) Van deeze spreekwyze bedient men zich om het nachtloopen der minnaars van *Canada* te verbeelden.
(d) Wy hebben met voordagt alle den opschik daar de Baron *de La Hontan* in zyn verhaal mede pronken wil, uitgelaaten, alzoo het schynt dat zyne inbeelding zyn eenigste leidsman is geweest. Men kan dan bezwarlyk geloof aan de gronden van een Schryver geeven, die zoo strydig met *Hennepin* is, wiens eenvoudig verhaal beter overtuigt, dan alle den opschik van een Monnik die vermaak schept in de waarheit te bewimpelen.
(e) Het is de B. *de la Hontan* die hier spreekt.

gaat hy by haar leggen: maar zoo zy in tegendeel zich onder het deksel verbergt, vertrekt hy, want dit is een teken dat zy hem niet wil ontfangen. Zie hoedanig hy met het gebruik van deezen Zwavelstok omgaat, waarvan men de gansche plechtigheit alhier in vier nevensgevoegde prentverbeeldingen * afgemaalt vind.

De zelfde Schryver verzekert ons, dat

* Zie deeze Afbeelding in vier Verbeeldingen afgedeelt, waarvan de eerste verbeelt, *hoe deezen* AMERIKAAN *een* ZWAVELSTOK *aansteekt om zyne* MEESTERESSE *te bezoeken*; de tweede *hoe hy een* T'SAMENSPRAAK *met zyne* MEESTERESSE *houd*, *aan 't voeteneind van haar bedt gezeten*; de derde, *hoe hy zyne* MEESTERESSE *afkeerig vind*, *en hem niet* ONTFANGEN *wil*, *zich met haar dekzel dekkende*; en de vierde, *hoe hy by zyne* MEESTERESSE *gekomen*, *zy de brandende* ZWAVELSTOK *uitblaast om hem t'ontfangen.*

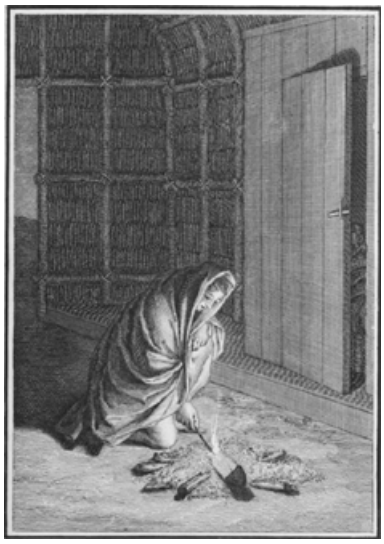

66
SAUVAGE qui alume une ALUMETTE, pour aller trouver sa MAITRESSE.

SAUVAGE en conversation avec sa MAITRESSE etant assis sur le pied de son Lit.

SAUVAGE dont la MAITRESSE se cache dans sa couverture ne voulant pas le recevoir.

SAUVAGE dont la maitresse éteint L'ALUMETTE pour le recevoir.

67
CEREMONIE NUPTIALE du CANADA.

B. Picart delin. 1723
MANIERE dont les PEUPLES du CANADA font le DIVORCE.

deeze verliefde Vrouwen onder dien Landaart het sap van eenige wortels drinken, om het zwanger worden te beletten, of de Vrugt te dooden: want indien het gebeurde dat een jonge Dochter een kindt ter waereldt bragt, zoude men nooit iemant vinden die haar ten huwelyk begeeren zou. Zy moeten dan wel oppassen dat zy in het maaken en bevorderen van een miskraam zeker gaan. ‘Het is ook iets byzonders, zegt hy, dat zy den eenen Minnaar zullen toelaaten om op het voeteneinde van hun bedt by haar te zitten, alleenlyk om wat samen te praaten, en dat 'er een ander komende, daar zy meer zin in hebben, zy zich niet eens beraaden zullen om hem de uitterste gunst toe te staan. De reden hier van is.... dat zy van hunne Minnaars niet afhankelyk willen zyn... Deeze maniere van doen bevestigt grootelyks het geene wy reeds hebben gezegd, aangaande het Denkbeeldt dat deeze Volkeren zich van de vryheit der Vrouwelyke Sexe, in deezen Staat van onafhankelykheit voor het Huwelyk maaken.

[+] Wanneer een Jongman van *Canada*, na zich den roem van een braaf Krygsheldt in 't uitmunten van dapperheit tegen de Vyanden van zyne Natie behaald te hebben, een besluit neemt van te trouwen; bepaalt hy zulks voor een zeker getal van jaaren. De verbintenissen voor al zyn leven zouden voor hem een straffe, of ten minste een ondraagelyke Slaverny weezen. Hy zoekt dan een Dochter te bekomen die hem gelykt; vervolgens komen de partyen wederzyds[+] overeen, en maaken hun beslooten Huwelyk aan de Bloedverwanten bekent, die in de Hutte van den Oudsten onder hen by een komen. Aldaar is 't dat men op den bestemden dag een Gastmaal op zyn. Canadeesche toebereid vindt. Elk een begeeft zich derwaarts vol vreugde, men zingt 'er, en men danst 'er den Huwelyksdans. Na deeze vrolykheden, vertrekken de Bloedverwanten des Bruidegoms, uitgenomen vier van de Oudsten, en alsdan vertoont zich de Bruit aan eene der deure van de Hutte, van vier oude Vrouwen haarer Bloedvrienden verzeld. De aller oudste der vier Bloedtvrienden des Bruidegoms onrfangt haar, en geleidt haar by haaren toekomenden Man, in een plaats, alwaar dit Paar overend staande op een mat, een stokje of roede wordt aangeboden, 't welk zy ieder by een eind vast houden[*], terwyl de Ouden een zeer korte aanspraak aan hun doen. De Getrouwden spreken elkander vervolgens mede aan, houdende als noch het stokje in de handt, waar na zy het zelve in verscheiden stukken breeken, die zy aan de Omstanders mededeelen. Na deeze Plegtigheit, geleidt men de Jongetroude Vrouw buiten de Hutte, en de jonge Dochters die haar aan de Hutpoort opwachten, geleiden haar weder tot haarent, alwaar de Jonge Man verpligt is haar zoo lange te gaan bezoeken, tot dat zy eindelyk Moeder geworden is. Daarna voert zy al het haare weg, zegt het huis haares Vaders of Vrienden voor altoos vaarwel, en begeeft zich by haaren Man, in gemeenschap met hem leevende zoo lange als het Huwelyk bestaat.

[+]Hoe de Canadeezen de verbintenis van 't Huwelyk in een zekeren tydt en niet voor altoos bepaalen.

[+]Plechtigheden onder hun by het trouwen in gebruik.

[(a)] De Schryver van de Historie van 't Noordlyk Amerika verhaalt ons veele andere[+] merkwaardige omstandigheden de Huwelyksplegtigheden der Volkeren van *Canada* aangaande. Het is, zegt hy, de gewoonte dat de Vryer, na zich van de genegenheit zyner Meestresse verzekerd te hebben, zynen Vader of ten minsten zyn naastbestaanden Bloedverwant aanspreekt, die aanneemt den Vader der Jonge Dogter des nachts te gaan bezoeken; gelyk dan ook geschied, wekkende hem op, en zyn pyp aangestoken hebbende, biedt hy hem zynen dienst aan, verzoekende te gelyk zyne Dochter voor zynen Zoon. Het accoordt getroffen zynde, doet de Vader des Jongmans alle de Bloedvrienden van zynen kant by een komen,

[+]Welke Plechtigheden by de Noorder Amerikanen voor 't Huwelyk in gebruik zyn, aangemerkt.

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, waarin het bovendeel *de* BRUILOFTS PLECHTIGHEIT *van* CANADA verbeeldt; en 't onderdeel, *hoedanig de* VOLKEREN *van* CANADA *hunne* ECHTSCHEIDING *voltrekken.*

(a) *La Potterie Histoire de l'Amerique* S*eptentr*. *Tome II.*

om hun te kennen te geeven, dat hy zynen Zoon uithuwelyken zal. Terstondt brengen dan deeze Bloedvrienden zoo veele geschenken als zy konnen, in de Hutte des Vaders tot een Huwelyks gifte voor zynen Zoon aan, wiens Moeder een gedeelte van de geschenken in de Hutte van de jongen Dochter brengt, en alsdan geeft de Moeder aan de Bruit te kennen, dat zy haar aan zodanig een Jongman heeft uitgetrouwt. De Dochter kan dit niet tegenspreken, en 't zoude zelfs haar tot een schande gerekend worden, zoo zy 'er niet zonder tegenzeggen in bewilligde; en door een vreemt misbruik, voegt 'er den Schryver, die wy aanhaalen, by, mogen de Ouders namelyk Vader, Moeder en oudste Broeder, zelfs deeze Dochter tot ontucht overgeeven, om dat haar lichaam niet haar, maar aan haare Ouders

toebehoort; nogtans beweent zy haaren Maagdom[(a)], gelyk hy elders zegt. Zy die de geschenken ontfangen heeft, deelt de zelven aan de gansche Familie uit, hun kennis geevende van dit voltrokken Huwelyk. Elk een brengt vervolgens iets tot de Huwelyksgift der Jonge Vrouw by. De Moeder en Zuster des Jongmans, brengen ook geschenken aan de Jonge Dochter, die men op den dag haarer Bruiloft zeer prachtig optooit; bestaande hier in, dat men haar een schoone Beverhuidt om haar lichaam hangt, en haar Hoofdhair met beestevet smeert. Dus toegetakelt begeeft zy zich by haar Schoonmoeder, die haar deeze Versierselen weder afneemt, en andere in de plaats geeft nevens een ketel; vervolgens keert zy weder tot haaren Vader: aldaar wordt zy wederom ontkleedt, en de Moeder geeft haar een dragt *Maïz*, 't welk zy tot haaren Man brengt, die haar ten derdemaale ontkleedt. Waar na de twee Familiën het overige der Huwelykgeschenken onder elkander verdeelen.

[+] De ingetogenheit en onthouding des nieuwgetrouden Mans, is zeer aanmerkenswaardig, zoo verre, dat hy zich zelven den tydt van zes Maanden lang verbiedt het kasteel te naderen, 't welk hy zoo roemrugtig gewonnen heeft, onaangezien het hem geoorlofd is, het Huwelyk vier dagen na deeze Plegtigheden te voltrekken: maar hy stelt vast, dat de ingetogenheit een kragtig bewys van de achting is, die hy voor zyne Bruit heeft, en wil dat men geloove, dat hy niet dan de eer behartigt, zich in deeze Familie te vermaagschappen. Aldus drukt zich de Schryver uit, waar uit wy dit aanhaalen. Wy laaten hem instaan voor de opregte waarheit van 't geen hy verhaalt, of voor het Optooizel, waar mede hy zyn verhaal zoo 't schynt opgeschikt heeft. ‘Het Jaar verstreeken zynde, vervolgt hy, keert de Jonge Vrouw weder.... tot haare Moeder die Meestresse van de Jagt, van de Vissery word, en van alles wat haar Schoonzoon in de Waereldt heeft. De Man, t'huis komende en zyn Vrouw aldaar[+] niet vindende, vermoedt terstont wel, dat zy by haare Moeder is; waarom hy haar aldaar, in 't midden van den nacht gaat zoeken, wanneer hy denkt dat een ieder slaapt. De Vader en de Moeder blyven wakker, terwyl de Dochter na alle deeze voorafgaande omstandigheden, in den hoek van den haart slaapt, (of veinst te slaapen). De Man is zoo dra niet ingetreden of hy merkt wel, dat dit vuur voor hem is aangelegt; waar om hy dan nevens zyne Vrouw gaat zitten; de Schoonvader ondertusschen staat geheel onverschillig op, stopt zyn pyp, en geeft dien aan zynen Schoonzoon om te rooken. De Schoonmoeder.... brengt hem een Schootel met Vleesch aan, en zet dezelve voor zyne voeten neder, waar na hy begint te eeten, zonder een woordt te spreeken’. Eindelyk, blyft hy twee jaaren by zynen Schoonvader, en geduurende dien tydt, gaat de Jagt, Vissery, Koophandel en alles 't welk zyn doen is, de Schoonmoeder aan, gelyk wy reeds gezegd hebben. En dit is[(b)] de leevenswys die deeze twee Jong-getrouwden terstondt gehouden zyn te agtervolgen. De welbetaamlykheit verbiedt hen tot elkander des daags te spreeken, uitgezondert eenige stuursheden. De woeste eerbaarheit van deezen Landaart vereischt uitdrukkelyk dit gedrag. De twee Jaaren om zynde, scheidt de Schoonzoon zich van de Ouders af en begint zyn eigen huis te houden; ten zy hy voornemens waare een andere Zuster voor zyn tweede Vrouw te nemen. ‘De getroude Man vermag 'er ook geene andere te neemen dan die hem van wegen de Bloedvrienden zyns Schoonvaders zal worden aangeboden die hem aldus alle zyne Dogteren ten Vrouwe geeven kan; en indien hy 'er geen meer heeft, zoo neemt de Schoonmoeder een Slaavin tot haare Dogter aan of geeft hem een Nigte van haar ten Huisvrouwe’. Het is, zegt men, alleen het eigen belang, 't welk deeze gewoonte tot een regel heeft gebragt. ‘Alles wat den Schoonzoon in de waereldt heeft, of hem tendeel mogte toevallen behoort de Schoonmoeder toe. En dewyl het

[+]Met hoedanig een ingetogenheit den nieuw getrouwden Man zich gedraagt,

[+]en met welk een Plechtigheit dit gaat verzelt.

(a) *Ibid. Tom*: *I.*

(b) *La Potterie Historie de l'Amerique Septentr*:

konde gebeuren, dat, indien hy eene tweede Vrouw uit een andere familie trouwde, de Moeder deezer twede Vrouwe het zelve regt zoude vorderen als de eerste; zoo heeft men noodig geoordeeld eenigzins de onstandvastigheit der Mannen te beteugelen, door hen te noodzaaken geene andere Vrouwen dan die van dezelve Familie zyn, te trouwen, indien zy meer dan eene Vrouw te gelyk begeeren te hebben'. Wy vinden in de Historie van Jacob iets diergelyks; Want hy trouwde Rachel en Lea, beide Gezusters, zelfs trouwde hy haare Dienstmaagden. De oudste Vrouw heeft eenig voorregt boven de andere, 't welk een oorsprong is van jaloesy in de Familie der Vrouwen, en oorzaak van veele huistwisten, die de Man verdraagt en met onverschilligheit aanziet, ja zelfs

daar eenige eer in stelt, denkende, dat de joloesy zyner Vrouwen, een getuigenis haarer liefde tot hem is.

Wy zullen nu tot de gevolgen des Huwelyks overstappen. De Amerikanen van Nieuw Vrankryk, stellen de Dochters boven de Zoonen, en willen dat zy den stut van de Familie blyven.

+Hoe zich de Vrouw geduurende haar Maandelyke tyden van haaren Man scheiden moet, en wat zy dan gehouden is te doen.

+ Eene Vrouw, wanneer zy haar geregelde tyden heeft, word by hen 't eenemaal van de Burgerlyke samenleving afgescheiden. Alsdan wordt al het Vuur in de Tenten uitgedooft, de Haartsteden schoon gemaakt, den Asch weggeworpen, en een ander Vuur met een Vuurslag aangestooken. De Vrouw is alsdan gehouden in eene Tente verafgelegen van de andere, haar verblyf te neemen. Deeze scheiding duurt acht dagen lang. Men zal niet uit de Rivier drinken, daar zy uit gedronken heeft; en zelfs vermyden uit de zelve water te scheppen, en zy is ook gehouden by dezelve eenig teken te stellen, 't welk haaren staat te kennen geeft. Wanneer een Jonge Dochter zulks voor de eerste maal overkomt, blyft zy dertig dagen lang, zonder iemant anders te zien als Vrouwen, die haare zorge is aanbevolen, en geduurende dien tydt bemorst zy zich met houtskoolen. Wanneer een Vrouw zwanger,+ is onthoudt zy zich zoo lange van 't byleger des Mans, tot dat zy gebaart heeft en 't kindt twee jaaren oudt geworden is; en zoo dra zy op 't punt is van te verlossen, bereit men haare eene Hutte, alwaar zy dertig daagen lang haar verblyf houdt,(a) doch indien het haar eerste kindt is, veertig daagen. Alle deeze gewoontens hebben eenige overeenkomst met de Joodsche Wetten. En wat belangt de gewoonte van dat Man en Vrouw zich van de Huwelykspligt zouden onthouden, tot dat het kindt twee jaaren oudt zy, dit is al te redelyk, dat het den Lezer niet in alle haare waardy zoude erkennen. Indien het waar is; schynen immers deeze Amerikanen in der daat niet al te onbeschaaft in dit stuk. Dezelfde Schryver voegt 'er by, dat wanneer de Kraamvrouw in doodsgevaar is, men haar in haar eigen woonplaats wederbrengt: maar zoodra zy hersteld is, of komt te sterven, breekt men de Hut af, en brengt die naar een andere plaats.

+hoe zy zich zwanger zynde te gedragen heeft, en wat na de verlossing haar te doen staat.

+Wat by de Amerikanen de voornaamste oorzaak tot de Echtscheiding geeft, en met welk een Plechtigheit die gaat verzelt.

+ De Onvrugtbaarheit is eene der Voornaamste Hoofdtoorzaaken van de Echtscheiding der Amerikanen; schoon het deeze Volkeren geoorlofd is van elkander te scheiden, wanneer het hen goeddunkt. De *Baron de la Hontan* zegt, dat de Canadeezen elkander gemeenlyk agt dagen te vooren waarschouwen, in dien tydt alle de redenen, die zy hebben bybrengende, om de scheiding eenige schyn van eerlykheit te geeven. In 't algemeen, zegt hy verder, beschouwen die deeze Volkeren zoo naauw niet, en geeven dikwils maar voor reden, dat zy zieklyk zyn, dat zy rust nodig hebben, en dat zy stil en gerust zonder zorge leeven moeten, om hunne gezondheit weder te erlangen. Een gelukkig hulpmiddel waarlyk! welkers voorschrift in Europe al te duur staat, om zoo gemaklyk als in Amerika in 't werk gesteld te worden. Het is echter zeker, dat dit Voorschrift ons van een groot nut zouden zyn, en dat het zelve een Merkteken van een ongemeene gelukkige staat in zich besluit. Wanneer in *Canada* een Man en eene Vrouw beslooten hebben te scheiden, oeffenen zy de volgende Plechtigheit. Men brengt in de zelve Hut, waarin voordeezen het Huwelyk geslooten wierdt, alle de kleine stukjes van het verbrooken stokje, 't welk ter deezer gelegenheit gedient heeft;* men verbrand de zelve geheel plegtelyk; en zie hoe zodanig een scheiding geschied, die zonder twisten of schelden voltrokken word. De Vrouwen hebben eveneens als de Mannen dezelfde vryheit van weder te mogen trouwen; nogtans verbiedt de welbetaamelykheit, dat zy niet weder een tweede Huwelyk aangaan, zoo lange de eerste Man leeft. Als Man en

(a) De B: *de la Hontan* zegt dat zy een soort van reiniging dertig dagen lang houden, voor een zoontje, en veertig voor een dochtertje.

* Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde 77.

Vrouw scheiden, worden de Kinderen gelykelyk gedeelt, want zegt de *Baron de la Hontan*, de Kinderen zyn der Amerikanen Rykdommen; en het getal oneffen zynde, heeft de Vrouw 'er een meer dan de Man.

Wanneer de Vrouwen vyftig jaaren bereikt[+] hebben, vinden zy niemant meer die 'er aan wil, alzoo het de Canadeezen voor een dwaasheit houden, eene Vrouw te neemen die al te oudt is om kinderen te krygen. Zy vinden in de versleetene schoonheit van een Vrouw op haare daagen geene bekooring meer. Wat raad nu voor haar in deeze byna algemeene verstootinge van Vrienden en Vreemden? Zy konnen noch wel eenige jaaren verbergen, volgens het gewoon gebruik onzer oude Vrouwen: maar dit is 't ook al. Indien nu de opregtheit haar niet toelaat de Mans te bedriegen, zoo moet men bekennen dat zy

[+]Hoe bejaarde Vrouwen die onbequaam tot de voortteeling geacht worden, in 't Huwelyk niet worden aangezocht: maar zich echter een Gevangene of Slaaf verkiezen kan.

dezelve veel verder strekken dan onze Vrouwen. Een oude en verliefde Canadeesche zal een Krygsgevangen aannemen, en hem het leven behouden, om den byzonderen dienst, daar toe zy hem zal nodig hebben; men moet wel onderstellen dat die Slaaf een braaf Krygsman is; maar ook te gelyk gelooven dat hy niet ondankbaar zal zyn, en levendige blyken van deeze erkentenis geeven, die hy aan deeze hartstogt, die het leven aan alle menschen geeft, verschuld is, en hem het zyn verlengt.

V. Hoofdtstuk.
Van de Gochelaars; *en hoe dit* Volk *met hunne* Zieken *handelt enz.*

+De Canadeezen bereiken gemeenlyk een hoogen ouderdom.

+ De Amerikanen daar wy van spreeken, zyn zeer gezondt, en bevryd van een meenigte quaalen, waaraan wy onderhevig zyn. De *Canadeezen*[(a)] zyn de Kinderpokjes en het Pleuris of Zydewee onderworpen: maar alzoo zy daar by zeer sterk en grof zyn, wanneer iemandt op zyn zestigste jaar sterft, zeggen zy dat hy jong gestorven zy, alzoo zy dikwils hondert en meer jaaren bereiken. Wy leezen in een[(b)] *Beschryving van de Baai van Hudzon*, alhier meermaalen aangehaaldt, dat de Volkeren van deeze *Baai* eene ongemeene sterken en kloeken ouderdom bereiken. Maar wanneer in een al te gryzen ouderdom hunne kragten+ geheelyk uitgeput zyn, bereiden zy zich tot een gewillige doodt, gebruikende daarin deeze gewoone plechtigheit. De Man recht alsdan een Gastmaal naar zyne wyze aan, verzoekt aldaar zyne familie waaraan hy een aanspraak doet, als zynne laatste woorden zynde, alle doelende op de eenigheit en belangen van zyn huis. Daarna verkiest hy een zyner Kinderen dien by 't liefst heeft, en biedt hem een koordt aan die hy zich zelven moediglyk om den hals doet, met verzoek van hem op dit ogenblik te wurgen, dewyl hy zich als een onnutbaaren last op de Waereldt aanmerkt. De *Massageten* deeden aan hunne oude en afgeleefde Bloedvrinden insgelyks een diergelyken dienst. De Amerikanen van de voornoemde *Baai*,+ voegt men 'er by, achten zich gelukkig in eenen gryzen ouderdom te sterven; en vleyen zich, dat zy in de andere Waereldt weder in de Ouderdom van een Zuigeling zullen herbooren worden, en alsdan in eene eeuwigduurende Jonkheit leeven. Doch indien zy het ongeluk hebben van jong te sterven, gebeurt alles in tegendeel in de andere Waereldt; want zy worden oud van jaaren, en zwak herbooren. Dit bespottelyk denkbeeldt konde wel geformeert zyn geworden, op een gevoelen, eertyds door de Oude Jooden en verscheidene andere Volkeren aangenomen, namelyk, dat een lang leven een Geschenk des Hemels is, eene Vergelding van de Deugdt, en dat de Goden door swakheden en een kort leven alle de geenen strasten die niet vroomelyk hadden geleeft.

+Zeldzaame gewoonte, hoe hoog bejaarden hun leven door de koordt eindigen, en wie dit uitvoert.

+Een greizen ouderdom by eenige Amerikanen hoog geacht, en in hooge jaaren stervende, wat zy na dit leven verwachten.

+Welke de voornaamste Geneesmiddelen by hun in gebruik zyn, en hoe.

Het voornaamste Geneesmiddel by alle+ deeze Volkeren in gebruik is het zweeten.[(c)] Zy hebben verscheidene manieren om te doen zweeten; en die by de Volkeren in 't opperste gedeelte van *Missisipi* woonende in zwang gaat, is al te merkwaardig, om alhier niet bygebragt te worden. Men laat een Badstoof maaken, waar in de zieken zich naakent begeeft, met eenige andere ingelyks naakt

(a) *La Hontan ubi supra.*
(b) In het V. deel *van 't Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *La Hontan* geeft een andere beschryving van de wyze hoe de Canadeezen zich doen zweeten. ‘De plaats, zegt hy, is een soort van een Oven, overdekt met matten, vellen enz: in 't midden van het welke men een bakje vol aangestoken brandewyn zet, ofte anders eenige groote gloeyende steenen, 't welk een zo geweldige hette veroorzaakt, dat men in een ongelooflyken korten tyd overvloedelyk zweet. Zy laaten zelden agt dagen voorby gaan zonder zich eens te doen zweeten, en durven zich zelve dus geheel nat bezweet in 't water of in den sneeuw werpen, zelfs in 't midden van de Winter.

by zich hebbende, die de zorge aan bevolen zyn, van hem geduurig te wryven. Deeze Badstoof, is met Wilde Stiere Vellen, keyen en brokken van rotsteenen geheel gloeyende gemaakt overdekt. De zieke dus in deeze Badstoof opgeslooten, moet van tydt tot tydt verscheide maalen zyn adem zoo lange als hy kan inhouden; en terwyl een Gochelaar met al zyn magt zingt, zingen de geenen, die by den zieken in de Badstoof zyn, insgelyks, geduuriglyk het lichaam des zieken sterk wryvende.

Zy hebben de gewoonte van de quaalen hunner dyen, en beenen door middel van snyding, 't welk zy in de pynlyke leeden met een yzer of steene mes doen, te geneezen. Vervolgens besmeeren zy deeze wonden met Olie of Beerensmout of dat van andere Wilde Dieren. Zy hebben ook geneesmiddelen tegen de vergiftige Slange beeten, en weeten ook tegen de Koorts dranken te bereiden.

+Hoe onder hun de Gochelaars Geneesmeesters en ook Priesters zyn.

+en welk een proet zy te doen hebben om tot deeze bediening te geraaken.

+ Alle die onder deeze Volkeren *Jongleurs* of Gochelaars genoemt worden, zyn te gelyk Geneesmeesters en Priesters. Zy konnen tot de waardigheit van Gochelaar niet geraaken, zonder een proef te doen,(a) hier in bestaande, 'dat zy zich negen dagen lang in een Hut moeten opsluiten,(b) zonder spyze te nuttigen, alleen drank+ by zich hebbende: alsdan in zyne handt een soort van een Kalabas vol Keysteenen houdende, waar mede de Nieuweling een geduurig geraas maakt; roepende dus den Geest aan, en verzoekt hem te spreeken, om hem als Geneesmeester aan te neemen, en zulks met zodanig een geroep, gehuil, draayingen en schuddingen des lichaams, 't welk alles verschrikkelyk toegaat, en zoo lang tot dat hy byna geheel buiten zynen adem is, en vreeslyk begint te schuimbekken. Dit bedryf, 't welk alleenlyk door eenige ogenblikken slaaps, die hen bevangt, verpoost wordt, zoo komt hy na negen dagen ge-eindigd zynde uit zyne Hut te voorschyn...., beroemende zich met den Geest in gesprek te zyn geweest, en van hem de gaave van kranken te geneezen ontfangen te hebben, insgelyks storm en onweer te verdryven en het weder te doen veranderen'. *Hennepin* voegt by alle deeze byzonderheden noch, dat men niets verschrikkelykers kan bedenken dan dit geschreeuw en de wringing des lichaams van deeze *Gochelaars*, wanneer zy hunne gewaande Gochelaryen in 't werk zullen stellen. Het is gewis dat zy zich van dit alles met zeer veel behendigheit quyten: maar in 't algemeen schynt de geneezingen, die zy door behulp van deeze Gochelary konnen te weeg brengen, veel eer een uitwerking van 't geval dan eene kennisse der ziekten of quaalen; men moet echter toestaan, dat zy van 't gebruik eeniger geneeskruiden en der zelver nuttigheit kennis hebben, die hunne menigvoudige ondervinding in het zweeten ontdekt; hunne snydingen en wryvingen daar wy van gewaagt hebben, kan men niet verachten. Het zoude alzoo onrechtvaardig weezen, staande te houden dat zy niemant konnen geneezen, als te loochenen, dat het weinig getal van menschen, die zy geneezen, niet in staat zoude konnen zyn, om hun gezag te onderesteunen.

+Wat *La Hontan* van deeze Gochelaars of Quakzalvers van gevoelen is, bygebragt.

+ Een *Jongleur* of *Gochelaar*, zegt *la Hontan*, is een soort van een Geneesheer of, om beter te zeggen, van een Quakzalver, die zich zelven eens van eene gevaarlyke ziekte geholpen hebbende, dwaas genoeg is om zich in te beelden, dat hy onsterflyk zy, en de magt heeft van alle soorten van ziekten te geneezen, en zulks alleenlyk door 't spreeken met de goede en de quaade Geesten... Elk een lacht met deeze Gochelaars in hunne afweezigheit..... Men houdt hen, voor krankzinnigen, die hun verstandt door eenige zwaare krankheit verlooren hebben; evenwel laat men hen noch by de zieken koomen, 't zy om hen te vervrolyken, of om deeze Meesters een misbaar met springen, schreeuwen, huilen enz. te zien maaken; al dit geraas wort beslooten met een Gastmaal van Hartevlees of groote Forellen voor 't Gezelschap te verzoeken, 't welk het vermaak heeft van zich te verlustigen.

+Hoe zich een Gochelaar by den zieke gedraagt.

Deeze *Gochelaar* dan, komt de kranken+ bezoeken en zeer zorgvuldig onderzoeken; beloovende te gelyk, dat hy den quaaden Geest zal doen verhuizen. Waar na hy zich terstondt in een klein Hutje begeeft, 't welk daar toe gemaakt is, alwaar hy zingt, danst en huilt als een *Weerwolf*; vervolgens zuigt hy den zieken aan eenige plaatsen van zyn lichaam, haalende eenige stukjes been uit zynen mondt, die hy zegt uit het lichaam van den zieken te hebben gezoogen, en geevende hem wyders moedt, zeggende, dat zyne ziekte niet zwaar is; en dat hy om des te eerder geeneezen te zyn, zyne Slaaven op de Elanden en Harten moet ter Jagt zenden, waar van zyne geneezing afhangt. Het zyn immers niet min groove listigheden, waar mede onze Kwakzalvers zich behelpen, om zich in Europe staande

(a) *Relation de la Louisane dans le To*: *V. du Recueil de Voiages au Nord.*

(b) Een Vasten van negen dagen komt wat ongelooflyk voor.

te houden. Wy hebben hier eene byzondere Aanmerking te doen, namelyk, dat[(c)] indien de Gochelaar by deeze Volkeren niet listig genoeg is om de doodt van den Persoon, die hy onderhanden heeft, te konnen goed maaken, men den zelven zonder eenige form van proces ter doodt brengt.

[(d)] Het beginsel of de opening van het[+] Theater deezer Gochelary, geschiedt met een Gastmaal. De Gochelaar begeeft zich derwaards belaaden met een zak, waar in zyne Geneesmiddelen zyn en in de handt een *Kalabas* met een handvat van hout houdende, 't welk door en door de zelve heenen gaat. Terstont heft hy den toon zyner Gezangen over zyne Geneesmiddelen op, en tekent de Zangmaat met zyn *Kalabas*, die vol kleine steentjes is. Een verrukking of uitzinnigheit bevangt wel haast de gansche Vergadering,

[+]en welke misselyke gebaarden alsdan gepleegt worden.

(c) *Relation*, *ubi supra.*
(d) *La Potterie Histoire de l' Amerique Septent.*

men hoort niet als een samen klank van stemmen en van Kalabassen. Daar na haalt de Meester eenige Kruiden onder eenige aanroepingen voor den dag, beginnende mede te zingen, met een geduurige buiten gewoone ontroering. Vervolgens nadert de Gochelaar by den zieken, met al het vertrouwen, 't welk een ervaaren Geneesheer hebben kan, en draait zich verscheiden maal rondom, terwyl de Vergadering zingt. Eindelyk bevoelt hy den zieken over zyn gansche lichaam, denzelven onderzoekende met al zoo groote naaukeurigheit, als een Man die kennis van zaaken heeft, of ten minsten die zulks wil toonen te hebben, en na gedaane onderzoek, verklaart hy den zelven geheel ernstiglyk, dat hy een betovering op zodanig een plaats van zyn lichaam heeft; dat men het zelve moet wegneemen, dat hy 'er al zyn werk van zal maaken; dat zyne geneezing niet licht zal vallen, en dat hy al vry wat werk zal hebben eer hy hem zal herstellen. De Nabestaanden des Zieken het vonnis van deezen Esculapius aangehoort hebbende, gelooven hem het geen hy zegt, en beveelen hem zyne goede zorge en dienst aan den zieken te besteeden. Vervolgens zingt men Gezangen over de wonde of het ongezonde deel, en men brengt een Ketel om 'er de geschenken voor den Geneesmeester, Priester of Gochelaar geschikt, in te doen; die ten minste in schyn, geheel vol gedagte is over 't geen hy tot geneezing van den zieken in 't werk zal stellen, gestadig denkende en herdenkende aan nodige vereischte middelen. Eindelyk als uit een diepen slaap ontwaakende, geeft hy te kennen, dat hy zyne ziekte kent. Men gelooft hem, en geeft hem den zieken over. Na dat hy nu denzelven door zyne aangewende middelen zoo uitwendig als inwendig wel gepynigt heeft, en door de geweldige bewegingen die hy hem laat doen, verkondigt hy aan de Omstanders dat de zieken geneezen, of niet geneezen is. Een behendig *Gochelaar* is daarom niet te min geacht; alzoo hy zich wel weet te verdeedigen met dit mislukken aan den slegten staat van den zieken toe te schryven, en aan 't vermogen van het Lot, als ook aan den wil der Geesten, die zich tegen zyne Gochelaryen aankanten.

[+] Het handwerk eens *Gochelaars* is niet min voordeelig, als dat van een Quakzalver in Europe is.[(a)] De *Ilineezen* en andere Zuidelyke Volkeren van Amerika, munten als Meesters in de *Gochelary* uit. Deeze beroemen zich dat zy iemandt dooden konnen, schoon hy twee hondert mylen van hun is; en om dit uit te voeren, tekenen zy slechts het Afbeeldsel van den Persoon af, en schieten 't een pyl dwers door 't hart. Andere neemen een Keisteen ter groote van een Duiven Ei, en doen eenige bezweeringen over den zelven, waar op, volgens hun zeggen, een diergelyke steen in 't lichaam van hunnen Vyandt, die zy willen ombrengen, groeit.

[+]Hoe geacht deeze Gochelaars en Quakzalvers by de Ilineezen zyn, en wat zy zich beroemen.

Men verhaalt nog een andere wyze van[+] Gochelary, die zeer merkwaardig is. Wanneer een zieke zich verbeeldt betoovert te zyn, of dat de Gochelaar hem zulks verzekert, dan begeeft zich deezen met een gevolg van Leerlingen in de Hutte van den zieken, die men op den grondt en op een beverhuit of van eenig ander dier nederlegt, waarop de Meester met zyn vinger alle de deelen des lichaams betast, tot dat hy komt op de pynlyke en aangetaste plaats, waar op de gewaande betovering gevallen is. Een deezer Leerlingen van den Gochelaar, legt dan op deeze plaats een huidt van een Rheebok dicht te samen gevouwen, waar na de Gochelaar met geweldt den bezeten op 't lyf valt, en zelfs de zieke niet ontziet, welkers lichaams deelen hy zodanig drukt en nypt tot dat 'er de betovering uit moet. Gelyk dan ook geschiet. De Gochelaar vertoont hier op aan de gansche Vergadering het toverstuk, 't welk hy behendig in zynen mondt of in de vouwen van de huidt verborgen hadt. Het is echter niet altoos noodig, dat de betovering terstont op het eerste gegeeven teeken verdreeven word; hy moet dikwils de voorzigtigheit gebruiken de eene

[+]Hoedanig zy een bezeetene voorwenden te geneezen, aangemerkt;

(a) *La Poterie ubi supra.*

uitwerking van de andere te doen verschillen*, daarom gebeurt het dat dezelve menigmaal herhaalt wordt, zonder eenigzins te gelukken. Het is wel waar, dat zulks tot nadeel van den zieken geschiedt: maar het gaat by hen mede gelyk by ons: *liever den Zieken dan de Kunst te kort te doen.*

Eenige deezer Gochelaars geeven Geheimen,+ of Toverkunsten in den Oorlog en op de Jagt uit.(b) Een Schryver die men met

+en welke vreemdigheden zy bedryven.

* Zie in de bygevoegde Afbeelding de zeldzaame Gebaarden van zodanig een Gochelaar natuurlyk afgebeelt, waarvan de eerste Afdeeling verbeelt, *hoe de* GOCHELAAR *den* ZIEKE *geneest*; de tweede hoe *de* SLAVEN *hunnen* OVERLEDENEN HEER *beweenen*; en de derde of het onderdeel, hoe, en met welk een plechtigheit *de* VRIENDEN *van den* OVERLEDENEN *de oorzaak en reden van zyn* AFSTERVEN *afvraagen*; welke twee laatste verbeeldingen in 't volgende Hoofdtstuk beschreeven worden.

(b) *La Potere ubi supra.*

68
JONGLEUR qui vient guerir un MALADE.

ESCLAVES qui pleurent le MORT.

B. Picart delinearit 1723.
Les PARENS demandent au DÉFUNT la cause de sa MORT.

omzigtigheit moet aanhaalen, wegens de weinige naaukeurigheit, die hy in zyne Beschryvingen gebruikt, zegt, dat de allervermaardste Gochelaars, of gebocheld , of mank zyn; dat zy dikwils hunne zieken midden door vuur en vlam hebben gejaagt; dat ze om de geneezing te verkrygen eenige danssen aanstellen, waarin Vrouwen en Dogteren zich tot ontugt overgeeven; dat zy den zieken geheel naakt in 't water of in den sneeuw, zelfs in 't midden van de Winter, dompelen.

Zy wyën de Geneesmiddelen die zy gebruiken, en zulks op een plegtige wyze met verborgenheit verzelt. Men legt dezelve op een beestevel, men recht een Feest aan, en men danst den ganschen nacht rondom deezen hulpmiddelen. Men moet dan gelooven, dat zy alsdan veel krachtiger en heilzamer zyn dan te vooren. De Gochelaar steekt vervolgens alle deeze gewyde Geneesmiddelen in zyn zak.

VI. Hoofdtstuk.
Van de Lykplichtigheden *der* Volkeren *van* Canada, Mississipi, enz.

+ H*ennepin*[(a)] verhaalt, dat de *Nadouesanen* den geenen die zy in den kryg verlooren hebben, beweenen om hunne Medelandslieden tot wraake aan te moedigen, zoo lange tot zulks is geschiedt. In de Beschryving[(b)] op den naam van den Ridder de *Tonti*, wordt van een Volk in Mississipi gewaagt, 't welk op het eerste aanschouwen der Vremdelingen weent. De reden hier van is, om dat zy zich inbeelden, dat hunne overledene Nabestaande en andere Vrienden slechts op reis zyn, en dat zy hunne wederkomst dagelyks te gemoet zien. Zy hoopen altydt eenige hunner Nabestaanden onder deeze vreemde Reizigers te vinden. Men leest 'er mede dat zy veel meer weenen als hunne Kinderen gebooren worden dan wanneer zy sterven, om dat zy hunne geboorte aanzien, als een intreede in een woonstede volelende en ongeluk.

+Dat eenige Volkeren van Canada de gesneuvelden in den Kryg beweenen, geeft Hennepin te kennen.

+ Zy gelooven de verhuizing en onsterflykheit der ziele. Sommige Amerikanen verbeelden zich, dat dezelve in het lichaam van eenig dier moet overgaan; andere, dat zy weder herleeven (na dat zy dapper en vroom geweest hebben) by een Volk dat volmaakt gelukkig is, en aan wien de Jagt nooit ontbreekt*:* doch in tegendeel, indien zy qualyk geleefd hebben, dat zy by een zeer ongelukkig Volk zullen opstaan, die van geen Jagt weeten.[(c)] De *Caciquen* of Hoofden der *Natchen*, wannen zich afkomstig van de Zon te zyn, en meenen dat zy na hunne doodt derwaarts zullen wederkeeren. De Volkeren omtrent *Mississipi* en *Canada* woonende, verbeelden zich, volgens het zeggen van *Hennepin*, ‘dat de ziel geenszins terstondt na de doodt het lichaam verlaat:+ zy begraaven nevens den Overledenen zyn boog en pylen, koorn en vleesch, op dat hy zich daar mede konde voeden, zoo lang tot dat hy in het Landt der Zielen zoude aangekomen zyn. En nademaal zy aan alle gevoellyke zaaken een Ziel toeschryven, zeggen zy dat de menschen na hunne doodt noch op de zielen der Bevers, Elanden, Vossen enz: ter jagt gaan. De Sneeuschoenen, zeggen zy, hebben mede een ziel dit dezelve beweegt, zonder welke de Jagers 'er zich in de andere Waereldt niet van zoude konnen bedienen, om over de sneeuw te komen: de Ziel van boog en van pylen helpt hen in 't dooden der beesten, die van Angels en Netten in 't visschen enz: Het luste ons hier een

+Hoe eenige deezer Volkeren de zielverwisseling gelooven aangemerkt.

+en hoe zy meenen dat dezelve noch eenigen tydt by den Overledenen huisvest.

(a) In zyne *Nouvelle decouverte d'un très-grand Païs* &c. *te Utrecht* 1697. gedrukt.
(b) *Tom. V. Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Relation de la Louisiane Tome V. Recueil de Voiages au Nord.*

staaltje hunner dwaaschheden[+] by te brengen, 't welk mogelyk noch overblyfselen van het denkbeeldt zyn, dat zy zich van een Algemeenen Geest maaken, gelyk wy reeds gezegd hebben. Zy gelooven ook, dat de Zielen der Overledenen eenige tydt onder de levendige omwandelen, en deel aan alle hunne vrolykheden hebben; ook laaten zy altydt voor dezelve een gedeelte van hunnen maaltydt over.

[+]Welk een gevoelen zy van de om wandeling der ziele hebben.

Wat de begraving hunner dooden belangt,[+] dezelve geschiedt met zodanig een groote pracht als zy konnen uitvoeren; zy schikken de doode lichaamen op, en verwen hun aangezigt en het gansche lyf met verscheidene kleuren.[(d)] Daarna leggen zy dezelve in

[+]Hoe zy hunne dooden begraaven.

(d) Men leest by *La Potterie* dat zy het lyk met schorssen van boomen bedekken, waarop zy aarde en steenen werpen, en het zelve met paalen omheinen, opdat de wilde beesten, dezelve niet zouden opgraaven. Deeze lykplechtigheden, voegt hy 'er by, geschieden alleenlyk dusdanig in de Dorpen. Wanneer iemant in 't Veldt sterft, wordt hy in een Graf of Doodtkist van boomschorssen tusschen de takken van de boomen gelegt, of op vier stylen verheeven.

een Doodtkist uit schorssen van boomen gemarkt, die zy van buiten geheel zindelyk met zeer lichte puinsteen polysten. Zy stellen een hek rondom de grafstede, 't welk gemeenlyk wel zeven of agt voeten hoog is.

+en met welke plechtigheden den rouw word volvoert.

+ Reeds hebben wy van de Feesten gesprooken, die deeze Amerikanen voor de Geneesheeren en Zieken aanrechten, insgelyks doen zy voor de Dooden. Deeze Maaltyden komen zeer wel met de omstandigheden overeen, die 'er de oorzaak van zyn. Alles geschied 'er met treurigheit: de Bloedvrienden des Overledenen maaken gansch geen gewag, ook wordt 'er niet gezongen of gedanst. Alle de genoodigden geeven aan de Bloedvrienden geschenken, leggende dezelve voor hunne voeten met een korte begroeting op hunne wyze verzelt, zeggende, *daar hebt gy iets*, *om hem te dekken*, *of om hem een Hut te maaken*, *of om zyn Grafstede met een hek te voorzien* enz.

+Hoe de Vrouwen rouw draagen.

+ De Vrouwen draagen een gansch jaar lang rouw, en al dien tydt is het haar niet geoorloft vrolyk te zyn. De Vader en Moeder des Overleden Mans draagen zorge voor de Weduwe. De *Baron de la Hontan* zegt in tegendeel, dat de Weduwlyke Rouwstaat der Volkeren van Canada maar zes Maanden duurt, ‘en by aldien geduurende dien tydt een van beiden die overgebleeven is, 't zy Man of Vrouw, twee nachten vervolgens aan een van den Overledenen droomt, zal hy of zy zich goeds moeds met vergif om 't leven brengen..... Doch zoo hy of zy niet meer dan eens van den Overledenen droomt, zeggen zy, dat de Geest der droomen niet wel geweeten heeft, dat de Overleedene in het *Landt der Zielen* verdriet leedt, dewyl dezelve maar voorbygegaan is zonder te hebben durven wederkeeren’. In zodanig een geval oordeelen zy zich niet meer verpligt den dooden gezelschap te houden. Ook was 't maar redelyk dat zy in zodanig een geval een tweede aanmaning afwachtten; en al hadden zy den Overleedenen eerst op de tiende waarschouwing bezocht, zoude het evenwel een teeken van groote getrouwigheit en genegenheit zyn geweest.

+Hoedanig eenige Amerikanen Lykfeesten ter eere der verstorvenen vieren.

+ Verscheiden van deeze Volkeren vieren plechtelyk de feesten ter eere der Dooden. Zy haalen hun gebeente weder uit de Graaven, en leggen ze in andere Grafsteden over, na dat zy dezelve met Vellen, en met Kraale halsbanden versiert hebben. Zulks dient zeggen zy, om de arme Overledenen te ondersteunen. De viering van deeze feesten geschied Jaarlyks,[(a)] doch zy houden daar toe geen bepaalden dag. Zy zenden malkander ook wederzyds Afgezanten om deeze Jaargetyden te helpen vieren. Met een woordt, de Volkeren van het Noordlyke Amerika, oeffenen met groote vreeze en beschroomdheit alles wat de gedagtenis der Overleedene kan vereeren. Zy begeeven zich naar hunne Grafsteeden om te weenen, en zuchten; zy zeggen gebeden op, en doen geschenken aan de bloedvrienden, ten einde, zeggen zy, *om hunne traanen af te wisschen.* Zy hebben ook noch byzondere plechtigheden omtrent de kinderen der geenen die hen lief en waard zyn. Zy leggen hunne lichaamen in een vacht met verscheidene verwen beschilderdt, en voeren die vervolgens op een soort van een sleede naar 't Graf; doch zy doen geen geschenken aan de Ouders dezer kinderen, in tegendeel ontfangen zy die *om hunne eigene traanen af te droogen.* Wy moesten hier ook niet vergeeten te zeggen dat de Overledene wel voorzien en uitgerust wordt:[(b)] Men geeft hem mede een paar nieuwe Schoenen, een Vuurslag, Hakmes, Kraale Halsbanden, een *Calumet*, een Ketel, vlees, tabak, en een aarde kom met *Sagamita*, zynde een Pap van kooren toebereydt. Indien de Overledene een Krygsman is geweest, geeft men hem een Krysgstoerusting, ook geeft men hem boog en pylen, wier zielen nooit

(a) *La Potterie Histoire de l'Amerique Sept.*
(b) *Hennepin ubi supra.*

nalaaten hunnen meester te volgen. Zelfs tot de zielen der[+] ketels en potten, die voor den Overleden Krygsman gediend hebben, dezelve zyn mede van de party, en hebben vermaak hem noch te dienen in een zeer lieffelyken oordt, die zy ten Westen van hun plaatsen; en gelooven dat die door geduurige Jagers bewoondt wordt, want het grootste denkbeeldt dat zy zich van dit Paradys maaken, is, dat zy aldaar eeuwiglyk de Jagt zullen oeffenen. Deeze vleeslyke gedachten beletten hen te begrypen de verbeelding, die wy ons van de Hemelsche vreugde maaken: En by aldien men hun vraagt, na dat zy goedmoeds aangehoord hebben wat men hun van het niet werkzaam zyn der zinnen heeft voorgehouden, of zy niet oordeelen dat ons gevoelen van het Paradys veel redelyker is dan hunne denkbeelden? zullen zy antwoorden *dat zy hun Paradys hebben*, *en wy het onze.* Hoe kan men nu zeggen dat de woeste Amerikanen met veel vrugt vorderen en in den Christelyken Godsdienst toeneemen? Moet een goed Zendeling niet een groot gedeelte van zyn geduld verliezen, 't welk het voor-

[+]Hun gevoelen van den toekomende staat des levens of het Paradys, aangemerkt.

69
REJOUÏSSANCES des PEUPLES du CANADA, pendant que l'on porte le DÉFUNT, a la Cabane des MORTS.

B. Picart del. 1723.
CONVOI FUNÊBRE des PEUPLES du CANADA.

naamste sieraadt van zyn Geloof is, wanneer iemandt deezer Volkeren tot hem zeggen zal:[(a)] *Het is immers een dwaasheit dat gy ons vraagt wat wy denken van een plaats*[(b)] *zoo hoog hoven ons hoofdt verheeven*, *daar de menschen onmogelyk konnen bykoomen: kunt gy ons in de Schrift*, *daar gy ons van spreekt*, *een mensch aantoonen die van boven gekoomen is*, *of op wat wyze hy aldaar gekoomen zy. Indien de zielen van uwe Landslieden naar den Hemel gaan*, *dit is wel goed voor haar: maar wat ons aanbelangt wy gaan na onzen doodt niet in den Hemel*; *maar naar het Landt der zielen enz*: Het is wel eigentlyk de kragt van reden niet, die een Zendeling verlegen maakt; maar 't bestaat, om zoo te zeggen, in 't niet bereiken van zyn oogmerk. Men kan dit Volk door de Openbaring niet overreden; en wil men hen door de Natuur overtuigen, of tot het waare Geloof brengen door de verligtingen der Menschelyke Natuur, zulks is den mensch onmogelyk, en kan alleenlyk door den H: Geest verrigt worden. Deeze alleen is 't, zal een Zendeling zeggen, die de wonderen onzer bekeeringen uitvoert.

[+]Vreemde plechtigheden by een Overlednen Amerikaan en hoedanig verricht.

[+] De *Baron de la Hontan* beschryft ons noch eenige andere byzonderheden van de Lykplechtigheden, waar van wy op 't getuigen van *Hennepin* gewag gemaakt hebben. 'Zoodra als iemandt gestorven is,[(c)] kleedt men hem zoo net en zindelyk als 't mogelyk is, en de Slaaven van zyne bloedvrinden komen hem beweenen[*]. Ouders Zusters en Broeders schynen 'er in 't minste niet rouwig over. Zy zeggen dat hy welgelukkig is, om dat hy niet meer behoeft te lyden, want..... zy gelooven dat de Doodt een overgang tot een beter leven is. Zoodra men de Doode aangekleed heeft, plaatst men hem op een mat[†], als of hy noch leefde, zyne Bloedvrinden voegen zich rondom hem, en elk doet hem een aanspraak, men verhaalt hem zyne daaden, en de roemwaardige verrigtingen zyner Voorouderen. Eindelyk laat zich de laatste Redenaar aldus hooren: (Byaldien *la Hontan* dit zyn verhaal niet met eenige omstandigheden van zyne eigen verzinning heeft opgeschikt, moet men bekennen dat een Lofredenaar van Canada de zaaken wel op een schrandere wyze weet over te brengen, en scherpzinnige[+] gedagten heeft) 'gy zyt nu hier, zegt de Amerikaansche Redenaar, by ons gezeeten, gy hebt dezelve gestalte als wy, daar ontbreeken u noch armen noch beenen noch hoofdt. Evenwel houdt gy op van langer te zyn, en begint uit te waassemen als den rook van deeze pyp. Wie was het die noch zoo onlangs geleden met ons sprak? Dit waart gy immers niet, anders zoude men u noch wel hooren; het moet dat uwe ziel zyn geweest, die tegenwoordig in het groote Landt der Zielen zich bevindt, nevens andere van onze Natie. Uw Lichaam, 't welk wy hier voor onze oogen zien, zal in zes maanden tydts worden 't geen het over twee hondert was. Gy hebt geen gevoel, ook ziet gy niet meer, om dat gy niets zyt. Echter uit hoofde van de vrindschap die wy uw lichaam toedroegen, wanneer het noch bezield was, zoo betoonen wy u noch eenige teekenen van onze hoogagting enz:

[+]Redeneering tegen hem gevoert.

Deeze Redenvoering geëindigd zynde,[+] gaan de nabestaande Mannen weg, om plaats voor de Vrouwen te maaken die dezelve aanspraak tot den Overledenen doen. Vervolgens sluit men hem twintig uuren lang in de hutte der dooden op;

[+]Hoedanig de Lykstatie des Overlede voltrokken word, en met welk een plechtigheit verzelt.

(a) *Hennepin* ubi supra.
(b) De Hemel.
(c) Men zalft ook zyn gansche lighaam en zyn hair met Oly van wilde dieren. *La Potterie Histoire de l'Amer: Septent*.
* Zie de tweede Afbeelding van 't Afbeeldzel Pag: 82.
† Zie het derde of onderdeel van 't Afbeeldzel Pag: 82.

geduurende dien tydt recht men danssen en[(d)] feesten aan, die niet minder als naar rouw gelyken. De twintig uuren verstreeken zynde, draagen de Slaaven des Overledene, her lyk op hunnen schouders tot op de plaats, alwaar hy op staaken van tien voeten hoog, in een dubbeld Graf van Boom-schorssen gelegt wordt, waarin men mede zyne wapenen, tabak, pypen en Indiaansch kooren legt. Terwyl nu de Slaaven het lyk draagen,[§] danssen de Bloedvrinden zoo Mans als Vrouwen, en verzellen het zelve; andere Slaaven draagen de geschenken die de bloedvrinden aan den Overledene doen, en leggen die op zyne Grafstede. De Amerikanen van de *Rivier Longa* ver-

(d) *Hennepin* zegt het tegendeel, als wy gehoord hebben. *La Potterie* komt hierin beter met *Hennepin* overeen, dan de *Baron de la Hontan.*

§ Zie het nevensgaande Afbeeldzel, waarvan het bovendeel verbeeldt *het* VREUGDE BEDRYF *der* VOLKEREN *van* CANADA, *terwyl men den* OVERLEDENE *naar de* HUT *der* DOODEN *draagt*; en het onderdeel, hoe men *de* LYKSTATIE *by de* VOLKEREN *van* CANADA *uitvoert.*

branden de doodt lichaamen, bewaarende die in kelders, tot dat 'er een genoegzaame menigte byeen zyn om dezelve te gelyk te verbranden, 't welk buyten het Dorp, op een plaats geschiedt, die daar toe gehouden wordt. Deeze Volkeren weeten van geen rouw te draagen, en spreeken nooit van de Overledenen in 't byzonder; zy lachen met ons, als zy ons van het lot onzer Voorouderen, Koningen, Veldoversten, enz: hooren spreeken.

+Hoe de Slaven en Slavinnen na hun Meesters doodt trouwen.

+ Wanneer een Amerikaan gestorven is, trouwen zyne Slaaven met andere Slaavinnen, en worden aldus vry. De kinderen uit deeze Huwelyken voortkoomende, worden aangenomen en voor kinderen der Natie gehouden, om dat zy in hunne Dorpen en in hun Landt gebooren zyn, en dat ze volgens hun zeggen, hee ongeluk hunner Ouderen niet behooren te draagen, of in de slaverny der Waereldt komen, dewyl zy zekerlyk niets tot hunne geboorte toegebragt hebben. Deeze zelfde Slaaven gaan alle dagen uit erkentenis van hunne Vryheit voor de Grafstede hunner Meesteren eenige pypen Tabak offeren.+

+Plechtigheit over het afsterven van Kinderen hoedanig in gebruik.

(a) Wanneer 'er een kindt der Volkeren in de *Baai van Hudson* sterft, snydt de Vader of Moeder een gedeelte van des kindts Hoofdhair af, maakt 'er een pakje van, op de wyze van een popje, en legt het in de beste plaats van zyne hut, daarby voegende het kostelykste 't welk hy bezit. De Moeder draagt twintig dagen rouw over haar kinds, en vertelt haare droef heit aan de beste Vrienden van haar geslagt, die haar komen bezoeken. De Man recht een Feest aan, en geeft hen tabak te rooken, en zy doen hem geschenken. De Vrienden zyn verpligt alles op te eeten wat hen voorgezet wordt: maar de bedroefde Vader eet niets, en rookt slechts een pyp tabak.(b) De geenen die de lykplegtigheden bygewoont hebben, bedienen zich van 't geene den Overledene heeft afgelegt, en zoo hy niets gehad heeft, moeten de Ouders dit goed maaken. De Rouw bestaat hier in, dat zy hun hair niet afsnyden nog niet smeeren: maar geheel slordig en onagtzaam op zich zelven zyn, niet dan vodden van klederen draagende. De Vader en Moeder draagen rouw over hunnen Zoon; de Zoons over hunnen Vader, en de Dogters over haare Moeder.

VII. Hoofdtstuk.
Hoe men by de Volkeren *van* Canada *en* Mississipi Raadsvergaderingen *houdt*; *en de* Gewoonte *van hun* Danssen.

+Waar uit de Raadsvergaderingen eeniger Amerikanen bestaan, en hoe die vergaderen.

+(c) De Raadt deezer Volkeren bestaat uit de Oudsten der Natie, namelyk uit Mannen die meer dan zestig jaaren bereikt hebben. Eer de Raadt vergadert, wordt zulks door een Omroeper op alle de straaten van 't Dorp bekent gemaakt, waarop zich alle de Oudsten in een hut laaten vinden, alwaar de Raads-Vergadering gehouden wordt. Zy plaatsen zich ruitsgewyze in 't vierkant, en na dat men overlegt heeft wat 'er ten voordeele der Natie noodig is gedaan te worden, treedt de Redenaar buiten de Vergadering; terstont wordt hy door de jonge lieden omringt, en als in een kring beslooten; vervolgens luisteren zy naarstig toe naar 't geen de Oudsten beslooten hebben, telkens op 't einde van ieder reden uitroepende; *wel dat is goedt*!

De verborgene plechtigheit van den *Calumet*, als het zegel van de Raadsbesluiten deezer Volkeren zynde, geeft ons reden dat wy hunne Raadsvergaderingen onder de Godsdienstige plechtigheden stellen.

(a) *La Potterie Histoire de l' Amerique Septentr:*
(b) *La Poterie* ubi supra.
(c) De Baron de *la Hontan* in zyne Reizen.

[d] Om dezelve reden zyn wy verplicht[+] hier ook van hun Danssen te gewaagen. Zy hebben 'er verscheidene soorten: als die des *Calumets*, de Dans van hun Opperhoofdt, de Krygsdans, de Huwelyksdans, en de Dans der Offerhande. Alle verschillen zy in de maat en in sprongen, en hebben ook alle haare bevalligheden; doch die van den *Calumet* is de fraaiste. Dezelve wordt gedanst om de Reizigers te onthaalen, en vermaak aan te doen, of om Afgezanten te ontfangen. Indien deeze Vreemdelingen of Afgezanten te Landt overkomen, moeten zy een Boode naar het Dorp zenden, om te verwittigen dat hy den *Calumet* des Vredes aanbrengt; waarop terstont eenige jonge lieden naderen, en ovaalsgewyze zich byeen voegen. Alsdan treeden de Vreemdelingen toe; en zy danssen met elkander en maaken

[+]Gewoonte van dansten hoe verscheiden onder dien Landaart, aangemerkt.

(d) Dezelve ibid:

een ander ovaal rondom den geenen die den *Calumet* draagt. Deeze dans duurt een half uur, waarna men de Vreemdelingen ter feest geleidt: En indien zy te water aankomen, moeten zy een Kano of vaartuig, naar het Dorp met den *Calumet* van Vrede afzenden, voor aan de Steven op de wyze van een Mast geplaatst. Waarop een ander Vaartuig uit het Dorp de Vreemdelingen te gemoete komt.

VIII. Hoofdtstuk.
Plechtigheden *des* Oorlogs, *by de* Volkeren *van* Canada, Mississipi *enz.*

[+] Wy zullen de beschryving deezer plechtigheden met die van den *Calumet* beginnen. De Volkeren van Amerika, hebben een *Calumet* van Oorlog, en een *Calumet* van Vrede. Wanneer eenige Natie, na dat zy den *Calumet* by andere van hunne gebuurvolkeren gebragt hebben, door den Vyandt aangetast wordt, zoo is den geene die den *Calumet* ontfangen heeft, verpligt de belangen van den aangetasten te behartigen. Indien in het hevigste van den strydt zich een Scheydsman opdoet, den *Calumet* aanbiedende, is 'er aanstondts stilstandt van Wapenen, en zoo beide de partyen den *Calumet* aanneemen, en met den zelven rooken, is de Vrede geslooten, en elk keert weder naar zyn Landt: doch 't is ook geoorloft dien te weigeren, zonder nochtans het Regt, dat dit Volk den zelven toeschryft, te schenden, zynde byna als by ons, het Regt der Volkeren.[(a)] De roode Vederen des *Calumets* beteekenen, dat men bystandt aanbiedt, de witte en graauwe onder een gemengdt, beduiden een geruste Vrede, en een aangeboden bystandt, niet alleen aan die geenen die men den *Calumet* aanbiedt, maar ook aan hunne Bondgenooten. Een *Calumet* aan de eene zyde rood, en aan de andere zyde wit en graauw, beduidt te gelyk Vrede en Oorlog; de Vrede voor het Volk, dat aan de zyde van 't vermengde wit en graauw is; en den Oorlog voor de geenen waar na het roode gekeerd zy.

[+]Welk een plechtelyk gebruik de Amerikanen van den *Calumet* van Oorlog en van Vrede maaken.

Alle groote onderneemingen deezer Amerikanen worden altoos door een Dans met den *Calumet* voorgegaan. Deeeze Dans bevestigt de Verbonden; is een voorbereiding tot den Oorlog; en beteekent ook een openbaar vreugdeteeken, gelyk men by ons vuurwerken na een heerlyke overwinning aansteekt, en op de geboorte van Koningen en Vorsten enz. geschied: met een woordt, dezelve komt zeer wel met onze *Balen* overeen; dewyl de Volkeren van *Canada* dikwils aan de Vreemdelingen het vermaak van den *Calumet* geeven, gelyk wy ons met het houden van een *Baal* verlustigen.

Wy zullen hier een beschryving van den[+] Dans des *Calumets* doen, door den *Baron de la Hontan* en andere Reizigers de *Krygsdans* genoemt. Deeze plechtigheit geschiet des Winters in een hut, en des Zomers in 't open veldt; wanneer men de plaats van 't Baal met takken van boomen omheint, en op den grondt een groote biezemat met verscheidene kleuren beschilderd, spreidt; waarop[(b)] de Bescherm-Godt des geenen, die den Dans aanregt, gestelt wordt. De *Calumet* wordt ter rechter zyde van den zelven geplaatst, want men dit feest ter zyner eeren viert, of hy bezit 'er ten minsten den voorrang van; verders recht men rondom den *Calumet* een Zegeteken van boogen, pylen, knodsen en bylen op. Dit alles dus beschikt zynde, en een weinig eer den Dans begint, gaat elk naar maate dat de Vergadering aangroeit, de Godheit begroeten; geschiedende deeze hulde in dezelve te berooken met Tabak. De geenen die de schoonste stem hebben beslaan de beste plaatsen, en de andere plaatsen zich in 't ronde onder de takken der boomen:

[+]Der Amerikanen Dans met den *Calumet* des Oorlogs beschreeven.

(a) *La Potterie*
(b) *Manitou* genaamd.

alle zitten zy plat op den grondt neder. Vervolgens neemt een van de voornaamste uit deeze Vergadering den *Calumet* zeer eerbiedig op, en ondersteunende die met beide zyne handen, danst hy met den zelven naar de maat, altoos acht geevende om met de stem der Zangers over een te komen. Alle de verscheidene bewegingen, die hy met[+] den *Calumet* maakt, zyn byzonder vreemd, en mogelyk wel iets betekenende: Dan vertoont men dezelven eens aan de Vergadering, dan biedt men hem eens aan de Zon aan, dikwils neigt men hem ter aarde, men spreid hem de vleugels uit als of men hem wilde laaten vliegen; en eindelyk brengt of houdt

[+]Vreemde plechtigheden met den *Calumet* uitgevoert.

men hem voor den mondt der omstanders, als of men hen den *Calumet* te kussen wilde geeven. Dit is nu het eerste Bedryf deezer vrolykheit, 't welk men Godsdienstig noemen kan. Vervolgens geschiedt 'er een gevecht op 't geluidt van een trommel, of een soort van keteltrom, welk krygsgeschal somtyds met den klank van stemmen gepaard gaat. Waarop de Amerikaan, die den *Calumet* in handen heeft, een jong Kampvegter noodigt, om de wapenen die onder het vloertapyt verborgen leggen op te nemen, daagt hem uit om tegen hem te vechten; terstondt neemt deeze jonge Krygsman zyn boog, pylen en byl, en bevecht den geenen die den *Calumet* heeft. De gansche strydt geschied op Dansmaat, en op 't laatst blyft altoos de *Calumet* Overwinnaar, zynde dit het tweede Bedryf. Het derde Bedryf deezer plechtigheden gaat t' eenemaal den Overwinnaar aan: Hy doet voor de Vergadering een omstandig verhaal van alle zyne Oorlogsdaaden, en op elk verhaal zyner bedryven,[(a)] geeft hy een slag met een Knodts op een paal in 't midden van den kring staande; zyn verhaal geëindigt zynde, geeft de Voorzitter van de Vergadering den Krygsheldt een geschenk van een schone tabbaert uit een Castor bestaande: vervolgens gaat de *Calumet* in de handt van een andere Amerikaan over, van deezen weder aan een derde, en zoo voorts, tot dat de gansche Vergadering zich van dezelve plicht gequeeten heeft. Wanneer het geschiet dat 'er onder deezen Dans des *Calumets* van eenig Verbondt te maaken gehandeld wordt, zoo besluit die de Voorrang heeft deeze plegtigheit, met aan de Gezanten der Volkeren, wet wien een Verbond gemaakt wordt, den *Calumet* over te geeven.

[+] Deeze Volkeren zeggen elkander den Oorlog aan, door een Gevangen aan de Natie te zenden die zy beoorlogen willen. Men stelt hem een byl of hakmes ter handt, welkers handvatsel rood en zwart geverfd is, met bevel om het zelve aan zyne Landslieden over te geeven. Zelfs gebeurt het wel dat[+] zy drie of vier gevangens afzenden, na hun te hebben doen belooven in deezen Oorlog niet te dienen. De Oorlogs verklaringen beginnen met een Feest, waarop het[(b)] Opperhoofdt der onderneeming alle zyne vrienden noodigt. Dit is een soort van Tafelraadt, niet qualyk naar die der Oude Germannen gelykende. *Hennepin* zegt, dat zy dikwils tien of twaalf Feesten houden voor hun vertrek. Wat 'er ook van zy, het gemelde Opperhoofdt maakt alsdan zyn voorneemen bekend, en welke maatregels hy volgen zal om het zelve uit te voeren. Het Gezang, en de Danssen des *Calumets* verzellen de openbaring van dit zyn voorneemen. Hy stelt aldaar met eenen vast, wat dag hy zal vertrekken, en de plaats der samenkomste. Dit geschiedt gemeenlyk des nachts om den Optogt des te geheimer te houden: maar wanneer dezelve algemeen is, geschieden 'er groote en rugtbaare toebereydsels. Men hoordt niet als van Feesten en Offerhanden, en de Vrouwen en Dochters ontfangen bevel om zich van een ieder te laaten gebruyken; om de Krygslieden des te beter in de belangens des Vaderlandts in te wikkelen. Eindelyk doet men deeze Helden ongemeene eerbewyzingen aan, en men betaalt hen van te vooren met geschenken,

[+]Hoedanig dien Landaart elkander den Oorlog aanzegt,

[+]en met welk een plechtigheit den Optogt besloten word.

(a) *La Hontan* in zyne Reizen.

(b) Wanneer het Krygs Opperhoofdt zal optrekken, laat hy door zyn Omroeper door 't gansche Dorp den dag bekend maaken, dat hy zyn Oorlogsfeest zal houden, waarop alle de geenen die van de party willen zyn, hunne schotelen in de hut des Opperhoofdts brengen De Vergadering byeen gekomen zynde, treedt het Opperhoofdt naar de gemeene Plaats, met de Knods in de handt, gevolgd wordende van zyne Krygslieden die rondom hem gaan nederzitten. Terstont komen 'er zes Amerikanen ieder met een Oorlogstuig dat naar een keteltrom gelykt, en bukken zich neder voor de paal die in 't midden van den kring staat. Ter zelver tydt vestigt het Opperhoofdt zyn gezigt heel sterk naar de Zon, en wordt hierin door alle het Volk gevolgt. In deeze gestalte doet hy een Aanspraak aan den Grooten Geest, of liever een Gebedt. Waarop de Offerhande geschiedt &c. *La Hontan* in zyne reizen.

bestaande in 't hoofdhair dat zy zich voorstellen van hunne Vyanden te zullen bekomen.

Volgens de *Baron de la Hontan* beginnen[+] de Amerikanen den Kryg te volgen op hun twintigste jaar, en dienen tot dat zy vyftig jaar bereikt hebben; overzulks zy daarom van hun twintigste tot hun vyftigste jaar, *Krygslieden* worden genoemt. Deeze *Krygslieden* onderneemen niets zonder den raadt der Oudsten, aan wien zy alle hunne voornemens moeten voorstellen. Vervolgens raadslagen de Oudsten te samen over deeze voorstellingen; waarop de Redenaar na buiten treedt en het besluit dat in den Raadt genomen is, bekend maakt, gelyk wy reeds gezegd hebben.

[+]Wanneer de Amerikaansche Jongelingen den Krygsdienst waar te neemen bequaam geoordeelt worden, en hoe lang zy die helpen uitvoeren.

De toebereidselen ten Oorlog duuren gemeenlyk[+] twee of drie maanden. Het Krygs Opperhoofdt[(c)] zingt alle nachten eenige Oorlogs gezangen, en houdt alle twee dagen een Vastendag, genietende zyne maaltydt by zich zelven alleen, en bereidt een plegtig Gastmaal voor zyn vertrek, waarop alle de

[+]Krygstoebereidzelen hoe lang men daar mede bezig is, en hoe die met een Gastmaal besloten word.

(c) Elke Krygsman heeft zyn eigen *Oorlogs gezang*, 't welk hy mag zingen indien 'er een Veldtogt geschied. *La Hontan.*

Krygslieden van die Landtstreek genoodigd worden; hy hangt daar na de Ketels en eenige kraale Halsbanden aan de staak en van zyne Tent, en geeft en ontfangt geschenken. Voor dat hy te velde trekt, doet hy een aanspraak aan de Oudsten, maakende hun omtrent den tydt die hy gedenkt met zynen optogt door te brengen, bekent. Vervolgens begeeft hy zich op weg en zingt zynen *Lykzang.* Dit Gezang is vol uitdrukkingen van de allergrootste woede. Het[+] minst bestaat in een overgeeving zyns lichaams aan 't Oorlogslot; hy vervolgt dus, zegt men, met zingen tot dat de onderneeming word uitgevoert, en hy vast alle dagen tot aan den avondt. In dien tydt heeft hy zyn aangezigt zwart gemaakt, 't welk door de Soldaaten wordt nagevolgdt,[(a)] op dat, zeggen zy, hunne Vyanden hen niet van vreeze verbleeken zien; en hy eet[+] altoos alleen. 's Daags na hun vertrek rechten eenige Volkeren van *Canada* een plegtig Feest aan, om van den Grooten Geest een gelukkige wederkomst te verzoeken. Zie hier het voornaamste van de Beschryving van dit Feest, 't welk een Reiziger, die 'er ooggetuige van is geweest, en ook gelegenheit gehad heeft, om de Plegtigheden en Gewoonten deezer Volkeren in den grondt te kennen, ons dus verhaalt, '[(b)] 's daags na het Vertrek der *Miamis* wordt 'er een plegtig Feest gehouden, om van den Geest een gelukkige wederkomst te verzoeken. Zy rechten een Altaar op, waarop zy hunne Goden ten toon stellen. Dit waren Beerenvagten op de wyze van Afgoden toegetaakelt, waar van zy de hoofden met een soort van groene aarde bestreeken hadden. Naar maate nu dat *de aandagtigste* achter elkander *voor by deeze Godheden gingen*, boogen zy hunne knien naar gewoonte... De Gochelaars, *en al dit slag van Volk*, hielden in hunne handen hunne Gocheltassen en Zakjes met Geneesmiddelen; zy wierpen, zeidenze, het lot over de geenen die men wilde doen sterven, *en men zag alsdan*, *dat 'er zich eenige hielden of zy dood ter aarde vielen.* Waarop deeze Gochelaars hen eenige kruyden op de lippen leiden; en dus scheenen zy deeze dooden weder opte wekken, schuddende hun geweldelyk heen en weder; daar na maakte men veelerlei belachelyke en koddige figuuren, men danste op 't geluyt van Kalabassen en Trommels, *en men verdeelde zich in twee hoopen*, *waar van de eene aanviel en de andere zich verweerde*; hebbende deeze Kampvechters geene andere Wapenen als van Otters- en Slangenvellen. Deeze Vellen, zeiden zy, deeden den geenen, waarop het lot viel, sterven; *maar in tegendeel gaven ze het leven aan de Vrinden weder. De Meester der Plegtigheden*, *geheel staatig tusschen twee oude Mannen en Vrouwen treedende*, *gaat zelfs in Persoon het uur van deeze Plegtigheit door het gansche Dorp aanzeggen*; *leggende ondertusschen zyne handen op alle de geenen die hy ontmoet*, *om hen te zeegenen*; *en die deeze Zegening ontfangen*, *werpen zich ter aarde*, *vastelyk geloovende*, *dat zy daar door meer deel aan de gunst van den Grooten Geest verwerven. Vervolgens ziet men niet dan Heilige en Godtvrugtige Danssen*, *en men hoort niet dan een groot gehuil van honden*, *op hunne wyze de wreedheit van 't Noodlot beklaagende*, '*t welk hun tot een offer verstrekt*, *om den toorn van den Grooten Geest te stillen*, *en den Zegen over het Volk te verwerven. Eindelyk worden deeze arme Beesten geofferd en gedood.* Daarna *doen de Gochelaars hun best*, om die geenen die *in schyn* gestorven zyn, *weder op te wekken*, of om beter te zeggen, weder by hunne zinnen te doen komen; en *weder by zich zelven gekomen zynde* danssen zy afzonderlyk, terwyl de andere op hunne beurt mede voor dooden speelen. Mannen, Vrouwen, Dochters, Zoonen, alle storven zy en wierden ook weder opgewekt'..... *De Gochelaars zelfs storven en wierden gelyk de andere weder opgewekt. Op deeze verrukkingen volgden verscheidene mirakelen. Eenigen zwolgen stukken houts door van anderhalf voet*

[+]Optogt hoedanig die geschied.

[+]Hoe eenige Canadeezen een Feest aanrechten om van hunne Godtheit een gelukkigen uitslag te verwerven, en met welk een plechtigheit dit gaat verzelt.

(a) *Hennepin* Voiage en Païs &c.
(b) *La Potterie Hist: de l' Amerique Sept:*

lang, *en andere weder Zwaane en Aarendsschagten. Deeze storven insgelyks*, *en wierden door een Gochelaar weder opgewekt*, *waar na zy mede dansten*, *om de Goden te danken.* Deeze Plegtigheden duurden vyf geheele dagen zonder ophouden. Des Nachts begaf men zich onder dak, en des daags keerde men weder naar de algemeene Plaats van 't Dorp. En ten laasten wierd deeze Godsdienstigheit door rykelyke geschenken, die het Volk den Gochelaars deed, geëindigt.

De Krygslieden voeren hunne Wyven en[+] Bywyven met zich. Wanneer zy nu den Vyandlyken Bodem naderen, zenden zy eenigen van hun ter ontdekking uit, om voor te komen, dat het gansche Leger niet overvallen worde. Wanneer zy nu hunne aanslaagen uitgevoert en geëindigt hebben, gemeenlyk in listige aanvallen en hinderlaa-

[+]Hoe men de Vrouwen der Soldaaten mede voert.

gen bestaande, voeren zy het hoofdhair der gesneuvelden met zich, en verrigten te gelyk over dezelve iets, 't geene zy het *rouw geschrey* noemen. Zelfs waarschouwen zy den Vyanden, (doch al vliedende), dat zy[+] hunne dooden begraaven, geloovende het een pligt der menschen te zyn, zonder uytstel de dooden de eere van de begraafenisse te vergunnen. Dit is het geene by de *Ilinoisen* en andere Volkeren van *Canada* en ten opzigte der *Iroqueesen*, volgens *la Hontan* in gebruik is. Alle deeze Volkeren verdeelen onder hunne huysgezinnen de Gevangenen die zy bekomen hebben; maar het merkwaardigste is, dat deeze Gevangenen, die zy in 't openbaar tentoonstellen, met eene roede van zeven of agt voeten lang in de handt, en versiert met witte vederbossen, niet ophouden van gestadig te zingen, terwyl men hun lot beslist, onaangezien de beledigingen, die zy van hunne Vyanden te wagten hebben; zie hier van breeder de Beschryving die 'er *P. Hennepin* van geeft, en 't geen wy 'er in het volgende Hoofdtstuk van zullen zeggen.

[+]Hun gedrag na de verrichting van den Krygstogt, en hoe zy de Gevangenen onder hun verdeelen.

[+(a)] Zoodra men van de Veldtogt wedergekeerd is, komt een ieder by de voornaamste Hoofden zyn Hofmaaken. De jonge Krygslieden danssen den *Calumet* zoodra het nacht geworden is, en men zich geleegert heeft. De Hopman die zy deeze eer bewyzen, zendt hen een Krygsknecht uyt zyn geslacht, om hen den een voor en den ander na uit zynen Krygs *Calumet* tabak te laaten rooken. Wy noemen dit een eerbewyzing of hulde, doch het kan mede wel zyn dat het een gebruik van smeeking is. ‘Deeze plegtigheden wierden dagelyks, volgens zeggen van *Hennepin*, door de geenen geeindigt, die Bloedverwanten in den Oorlog verlooren hadden. Deeze namen verscheidene Pylen in de handt, die zy kruyslings met de punt aan hunne Oversten aanbooden, bitterlyk weenende.

[+]Hunne gewoonte na den Krygswederkomst van den *Calumet* te danssen.

Het Opperhoofdt houdt geduurende den Oorlog een soort van open-tafel, alwaar zich[+] de voornaamste van dien Landaart vinden laaten. Na de maaltydt word 'er gedanst; en terwyl een gedeelte der Vergadering danst, hoort men te gelyk het gezugt en geschrey der geenen die hunne vrinden en nabestaanden in den strydt verlooren hebben. Deeze Plegtigheit, die in 't eerst een Vreugdebedryf schynt te zyn, wordt op 't laast een vreemde vermenging van droefheit, blyschap, en wreedheit. Deeze Volkeren paaren zodanige gemoedsdriften welgevoeglyk, die wy zouden oordeelen dat met geen mogelykheit konnen gepaart gaan.

[+]en welke plechtigheit vervolgens word uitgevoert.

IX. Hoofdtstuk.
Hoedanig deeze Amerikaansche Volkeren *hunne* Krygsgevangenen *handelen.*

[+] Zoodra een Gevangene gebonden is, zingt hy zynen *Lykzang*,[(b)] als weetende dat zyn leven nu als aan een zyden draadt hangt. De Veldtogt, of om beter te zeggen, de strooperyen geëindigt zynde, keeren deeze Amerikanen weder naar hun Dorp. In 't naderen geeven ze zoo veel uitschreeuwingen als zy Mannen verlooren hebben, en wanneer zy weder te rug gekomen zyn, herhaalen ze het *Rouw geschrey* zoo meenigmaal als het getal hunner verslagen Vyanden bedraagt. Terwyl naderen de jongelingen van twaalf tot vyftien jaaren, staande in ryen en gelederen, gewapent

[+]Zeldzaam gedrag der Amerikanen op hunne wederkomst gehouden.

(a) *Hennepin nouvelle decouverte.*

(b) Dit Gezang behelsde het volgende: Ik ben dapper en onversaagt; ik vreeze geenzins de doodt; ik ben een Krygsman die de verschrikkelykste straffen veragt. Die dezelve vreezen, zyn lafhartige en bloodaarts. Zy zyn slimmer als Wyven. Het leven is niets voor de Kloekmoedigen. Dat de wanhoop en woede myne Vyanden overstelpen! Dat ik hen verslinde! Dat ik hun bloedt drinke! enz. Dit Gezang hebben wy uyt den mondt van iemant, te Nieuw Jork gebooren.

met stokken, om de Gevangenen te slaan; welke slagen vermenigvuldigd worden, zoodra de Krygslieden hunne intreede hebben gedaan, en men het Hoofdhair der Vyanden te voorschyn ziet komen, die als Standaarden of liever als Zegeteekenen van Heldendaaden deezer Krygslieden verstrekken. Des anderendaags wordt den Raadt vergadert om deeze ongelukkigen te verdeelen; en gemeenlyk worden ze aan de Vrouwen die hunne Mannen, en aan de Dochters die hunne Vaders verlooren hebben, gegeeven.

(c) Deeze uitdeeling geschied zynde, verkrygen[+] die geenen die de Meesteressen deezer Gevangenen geworden zyn, het recht van leven en Doodt, over hunne personen. Men draagt zorge om hen wel te voeden, en zy krygen zelfs het beste(d) van 't geen 'er

[+]Hoe zy de Gevangenen aan de Vrouwen der gesneuvelden overgeeven,

(c) *La Poterie ubi supra.*
(d) *La* P*oterie.* Hennepin dans *sa Nouvelle Decouverte.*

op gedist wordt, op dat zy te kragtiger worden om de Doodt met des te meer kloekmoedigheit uit te staan.

+ Wy hebben gezegt dat de Doodt deezer Gevangenen een soort van Offerhande is, 't welk blykt by de uytspraak hunner verwyzing.(a) Indien zy, aan wien een Gevangene te beurt gevallen is, begeert dat hy sterven zal, zegt zy tegen hem dat haaren Vader, Broeder of haaren Man een Slaaf van nooden heeft om hem in het landt der Dooden te dienen, en dat hy derhalven aanstondts moet vertrekken om dien post waar te nemen. Een zeker Ooggetuyge, die ons de voorgemelde *Lykzang* medegedeelt heeft, voegt 'er by; dat zy dikwils tegen den ter dood verweezen Slaaf, zeggen: *Vwe Doodt moet de ziel des geenen bevredigen die gy gedood hebt.* De *Iroqueezen* versieren deezen Gevangen ten vuure veroordeeld, met het kostelykste 't geen zy hebben. En na dat zy hem lang genoeg als gezegd is, gemest hebben, geleiden zy hem naar de Straf-Paal met kraale snoeren van 't hoofdt tot de voeten omhangen.

+en hoe zy met deeze Gevangenen handelen.

+ Het Vonnis geveldt zynde, wordt de Slaaf aan den paal vast gebonden, en zyn gansche lichaam met yzere werktuigen gebrandt, terwyl hy den Lykzang zingt. De kloekmoedigheit van dien elendigen is, geduurende dit branden, aanmerkenswaardig; men ziet hem geen traanen storten, ook zoude men hem zyne zwakheit verwyten, indien hy weende. Hy toont zelfs in 't midden deezer quelling, een verwonderenswaardige gerustheit, spottende met zyne beulen, hun verwytende dat zy geen kennis hebben, om de menschen te branden.(b) Na zoo veele en menigmaal herhaalde pynigingen, stroopt men hem het hoofdhair te gelyk met de huydt af, laatende het zelve over de schouderen des lyders hangen, waar op men terstont een pot vol gloeijend heet zandt op zyn hoofdt uitstort, om het bloedt te stempen. Vervolgens ontbindt men hem van den paal, 't welk zy, het leven aan den Gevangen te schenken, noemen, en men geleid hem, geduurig met steenen op hem werpende, derwaarts alwaar de Zon ondergaat: want deezen Landaart stelt de verblyfplaats der zielen in 't Westen, gelyk wy reeds gezegd hebben. Alsdan kerft+ en snydt men hem, nog in 't leven zynde over zyn gansche lichaam; en zoodra hy den geest gegeeven heeft, loopt een ieder den ganschen nacht rinkelrooien, slaande gins en herwaarts met stokken; om op deeze wyze, zeggen zy, de ziel deezer Gevangenen weg te jaagen, die zich wel ergens mogte verborgen hebben, om wraak te neemen over de quellingen, en verontwaardiging haar lichaam aangedaan. Eenige dagen na deeze te rechtstelling, bereidt men een plegtelyk Feest en deftige Maaltydt, waar op men goede cier maakt. Danssen en Gezangen ontbreeken 'er ganschelyk niet: maar het voornaamste van dit Feest is, de uytdeeling van het Hoofdhair, 't welk zy den Gevangenen, en die in 't gevecht gesneuvelt zyn, afgestroopt hebben; aan welk hair de Krygslieden een snoer kraalen vast maaken, verbeeldende het lichaam van den geenen, die gedoodt is.

+Hoe wreed de Slaaven onder hun gehandelt worden.

+Vreemt gedrag na deeze mishandeling en hoedanig.

Het gebeurt ook dikwils, dat zy, aan wie+ men eenen Gevangen tot Slaaf gegeeven heeft, met medelyden aangedaan wordt, den Slaaf het leven schenkt, hem uit de Slaverny trekt, en zich met hem door een bandt van liefde vereenigt. Hoedanig het beweegmiddel ook zy, dat haar daar toe beweegt, zoo is het noodig, dat hy weder plegtelyk in den staat van Vryheit hersteld worde, daar hy door het lot des Oorlogs uyt vervallen was. Men neemt hen dan weder aan, en tot dien einde geleidt men hem naar den oever van 't water, om hem daar in te wasschen. De

+Hoe zy een Gevangen Slaaf somtyds vrygeeven, en plechtelyk in hunne gemeenschap word ingelyft.

(a) *La Hontan.*

(b) *De Baron de la Hontan* zegt, dat de Gevangenen veel wreeder gehandelt worden, wanneer 'er bewyzen zyn, dat zy Vrouwen of Kinderen hebben gedood; doch indien zy bewyzen konnen alleenlyk Manspersoonen om 't leven te hebben gebragt, worden ze slegts met pylen of schietgeweer omgebragt.

Vrouwen en Dogteren betreuren echter noch de doodt des geenen, in wiens plaats hy hersteld wordt: maar de Mannen zingen Oorlogsliederen, en bedekken zyn lichaam met een nieuw kleedt van Castorsvellen; waarna hy vermaagschapt wordt met de Familie van den geene, waar aan hy in den strydt te beurt gevallen is. Deeze Plegtigheit wordt mede *Baaring* genoemt.(c) Dezelve wordt geviert door een Feest, waarin de Gevangen tot een Zoon, Broeder, Oom, Broeders Zoon, of Neef, volgens zyne Jaaren of hoedanigheit, wordt aangenomen.

Hier omtrent is ook aan te merken, dat de Oude Scythen insgelyks de huydt van 't hoofdt met het hair van hunne Vyanden afstroopten: byaldien men *Coelius Rhodiginus* die het zelve verhaalt, gelooven mag.

Wy zullen dit Hoofdtstuk eindigen met[+] een gewoonte, die veel tot vermeerdering der Dapperheit van dit Volk moet toebrengen, namelyk dat zy geene uitwisseling van

[+]Geene uitwisseling van Gevangenen onder hen in gebruik.

(c) *Hennepin*, *Voiage en un Pais plus grand que l' Europe.*

hunne Gevangenen doen; ‘zoodra zy gevangen genomen worden, zegt *la Hontan*, worden zy van hunne Vrinden voor doodt gehouden, zoo wel als van hun eigen Natie, ten zy zy zoo zwaar gewond zyn geweest..... dat zy zich zelven het leven niet hebben konnen beneemen: in zulk een geval worden zy wederkeerende ontfangen, *indien zy zich uyt de handen der Vyanden weeten te ontslaan*; in plaats van dat zoo de eersten wederkeerden, zy van niemand zouden gekend worden, zelfs niet van hunne Bloedverwanten, en niemant zoude hen waarlyk willen aanneemen.

X. Hoofdtstuk.
Van de Bygeloovige Plegtigheden *deezer* Amerikaansche Volkeren, *eer zy ter Jagt gaan*, *en van hunne* Geloften.

+ H*ennepin*[a] spreekende van de plegtigheden by de Iroqueezen, en de Volkeren van Mississipi in gebruik, zegt, dat de Oudsten deezer Volkeren, eer zy op de wilde Stieren-jagt gaan, vyf of zes hunner Jagers vooraf zenden, vaar de plaatsen daar deeze Stiere-jagt gemeenlyk gescheidt. Deeze Jagers danssen 'er de *Calumet* met alzoo veel plegtigheit, als of zy zich onder hunne Bondgenooten bevonden; en wedergekeerd zynde, stelt men drie dagen agter een opentlyk eenige ketels met pluimen versiert ten toon. Geduurende deeze drie dagen gaat een Vrouw van aanzien, met de ketel op haaren rug in Omgang aan het hoofdt van een groot getal Jagers. Deezen hoop, volgt een oudt Man, die met een groote deftigheit op de wyze van een Vendel of Standert, een stuk linne, of iet diergelyks draagt, deeze Grysaart (volgens verhaal van *Hennepin*, in 't beschryven van een omgang, die hy zelfs heeft gezien) ‘doet de Jagers of Krygslieden drie of vier maal stil houden, om de doodt der Stieren die zy hoopen te dooden, bitterlyk te beweenen. Op den laatsten stilstandt zenden de Oudsten van den hoop, twee der behendigste Jagers vooraf om de wilde Stieren te ontdekken. Op hun wederkeeren luisteren zy hen wat in 't oor, eer zy de Jagt op deeze Dieren beginnen. Vervolgens steeken zy gedroogde Stieren-drek in de Zon aan brandt, en steeken hunne *Calumets* met dit nieuwe vuur aan, om de Jagers die zy ter ondekking uitgezonden hebben, te laaten rooken. Na deeze Plegtigheit trekken hondert Mannen ter eener, en hondert andere ter andere zyde achter de Bergen om, om de Stieren in te sluyten, enz.’

+Voorafgaande plechtigheit by hen in gebruik, eer de Iroqueezen op de Jagt gaan.

Wanneer een Jongeling onder hen, voor de eerste maal ter Jagt zal gaan, moet by zich alvoorens tot een Godsvrugtig Vasten bereiden, en met zoo veel naaukeurigheit als ooit die geenen betoonen, als zy uit hunne kindsheit getreeden zynde, hunne beproeving zullen uitstaan, in 't omhelzen val eenige Godsdienstige oeffening, hoe die ook zyn mag. Dit Vasten duurt drie dagen. De Nieuweling moet zyn aangezigt met zwarte verwe beschilderen. Dit is een hulde die hy aan den Grooten Geest verplicht is te doen. Eindelyk kiest hy uit ieder soort van wilde Dieren een, 't welk hy denzelven Geest toewyt, en ook zo heilig geacht word dat 'er niemandt anders dan die Jager alleen zoude durven aanraaken, zelfs niet om zynen honger te verzadigen.

De Reisbeschryvingen maaken ons geen+ gewag van eenige *Geloften*, die by deeze Volkeren in een Godsdienstig gebruik zouden zyn. Het eenigste staaltje dat wy 'er van konnen bybrengen, is,[b] dat wanneer zy in nood zyn, en gebrek aan levensmiddelen lyden, aan den grooten Geest belooven een gedeelte van het eerste Dier dat zy dooden zullen, eer zy het ter zyner eere aan een der aanzienlykste van de Natie verdeelen, en dat men van dit beest niet eeten zal, voor

+Hunne Geloften aan den Grooten Geest gedaan, hoe zy die onderhouden.

(a) *Voiage en un Païs plus grand que l' Europe dans le V. Tom. du Recueil de Voiages au Nord.*
(b) *La Poterie ubi supra.*

dat deeze uytdeeling is geschied. ‘Het gebeurdt wel, zegt de Schryver, hier aangehaalt, dat zy somtyds dit Dier byna twee Maanden bewaaren’. Zoo lang wagtende na de komst van eenig Persoon van aanzien, om hem het *toegewyde Deel* te geeven; gebeurt het ondertusschen, dat het vleesch begint te bederven, zoo verbranden zy 't om 'er een offerhande mede te doen. Die geene nu die geen Geloften doen, om de gunst van den Grooten Geest te verzoeken, beveelen zich zelven ten minstten aan hunnen *Manitou.* Zy bieden hem driemaal den aangestoken Pypaan, en smeeken hem om genade, op dat hy hen wil verhooren, beveelende hem wyders hunne Personen en hunne Familien. Deeze Godsdienstigheit is met eenige treurige Gezangen vermengdt.

XI. Hoofdtstuk.
Van de Geslacht-Wapens *en* Zinnebeelden *der* Amerikanen.

[+] Wy gelooven niet dat de Lezer groote gedagte hebben kan van de vernuftigheit deezer Amerikanen in 't stuk der Wapenschildkunde: maar dewyl het de Baron *de la Hontan* behaagt, deeze benaaming aan zekere ruuwe tekens en figuuren te geeven, die deeze Volkeren op de boomen als gedenktekens van hunne Overwinning schilderen, en die mogelyk als hunne Godheden achten en eeren, zoo willen wy dezelve mede aldus noemen. Zie hier wat 'er van is. Wanneer een gedeelte van dien Landaart eenig voordeel op zyne Vyanden heeft behaalt, zoo hebben de Overwinnaars voor een Gewoonte in 't wederkeeren naar hun Landt, dat zy de boomen wel vyf of zes voeten hoog schillen, of de bast aftrekken, alwaar zy zich onderweeg ophouden en uytrusten; alsmede, dat zy op deeze geschilde boomen eenige ruuwe Beeldtenisse schilderen, bestaande[+] of in Zinnebeeldelyke en Beeldspraakelyke figuuren van zodanig een aart en inborst die zy zich zelven toeëigenen, of wel die der Beelden hunner Bescherm-Goden. Deeze Beeldtenisse maaken zy van gestooten houtskoolen, met vet of oly gewreeven.

[+]Welk een gebruik de Amerikanen van de Wapenkunde maaken.

[+]In zinnebeeldelyke figuuren bestaande.

Deeze Volkeren bedienen zich ook van[+] Zinnebeelden om hunne gedachten uyt te drukken. De Baron *de la Hontan*, geeft 'er ons eenige voorbeelden van, te weeten: Het wapen van Vrankryk met een Byl en eenige tientallen boven 't zelve, betekent dat de Franschen den Byl hebben opgeheeven, dat is den Oorlog verklaart, en tegen hen met zoo veele Krygslieden gestreeden hebben, als 'er Tientallen in dit Afbeeeldzel worden gezien.

[+]Voorbeeldt hier van gegeeven.

XII. Hoofdtstuk.
Van de Jaarreekening *deezer* Volkeren *en van hunne* Dagteekeningen *ter geheugenisse van eenige* Zaaken *van* Gewigt, *die zy behandelen.*

[+(a)] Het jaar der *Hurons* en meer andere Volkeren van Canada en *Mississipi*, bestaat uit twaalf Synodique of volkoomen Maan-maanden, met dit onderscheit dat zy ten einde van dertig Mannen een Maan als overtallig laaten tusschenkomen, die zy de *verloore Maan* noemen. Alle deeze Maanmaanden hebben ieder haare eige benaaming naar haaren aart. Zy noemen de Maandt Maart de *Worm-Maan*, om dat in dien tydt deeze ondieren beginnen voor den dag te komen; de maandt April de *Plant-Maan*; de maandt May de *Zwaluw-Maan*, en zoo voorts, met alle de andere. De Nederlanders zelfs hebben de gewoonte van in hunne taal de maanden aldus te noemen; als de maandt Maart noemen zy de *Snoeymaandt*; de maandt April *Grasmaandt*; enz: Wy moeten hier iets van de *verloore Maan* deezer Volkeren zeggen.[(b)] Onderstelt eens dat de maant Maart de dertigste maan-maandt van dien Landtaart zy, en aldus de *Revolutie* van dertig Maanden voleindigt, zoo zal 'er tusschen Maart en April een *verlooren Maan* voorkomen, volgens welke men de maandt April voor de eerste der *Synodique Revolutie* van dertig maanden zal beginnen te tellen. Dit is de eenigste uitlegging die het verhaal van den Baron ophelderen kan. In plaats van Weeken, daar men aldaar geheel niet van weet, tellen zy van den eersten dag tot op den zes en twintigsten van hunne Maan maanden, zynde juist de lengte van tydt, tusschen het oogenblik, wanneer de Maan het allereerst haaren wasdom in den Avondstondt vertoont (aldus drukt zich de Baron

[+]Hoe de Hurons en Canadeezen hunne Maanden Jaarreekening houden, en met welk een vreemd gebruik dit gaat verzelt.

(a) De Baron *de la Hontan.*
(b) *La Hontan ubi supra.*

uit) tot dat zy byna des Morgens onzigtbaar word. Dit noemen zy de Maandt van Verligting; ‘by voorbeeldt, zegt de Baron, een Amerikaan zal zeggen, ik vertrok den eersten van *Steur*-maandt ('t welk de mandt Au-

gustus is) en ik keerde weder den 29sten. van de *Maandt van 't Indisch kooren*, zynde die van September; en den volgenden dag, zynde den laatsten, rutste ik. Maar dewyl 'er nu nog drie en een halven dag lang, een *doode Maan* is (gelyk zy zeggen) vermits men geduurende dien tydt dezelve niet zien kan, zoo geeven zy deeze dagen den naam van *naakte Dagen.* Hoe moeyelyk en duyster deeze reekening moet zyn, is genoegzaam te begrypen. Zy verdeelen ook hunne verbeelde Dagen en Nachten, by quartieren, half quartieren, de helft, drie quart, op- en ondergang van de Zon, en Morgen-en Avondstonden: maar zal men zeggen, deeze telling kan niet naaukeurig zyn, wanneer somtyds de Zon of Maan op hunnen Horizont niet schynt. Waar op de Baron *de la Hontan* antwoordt: dat een langduurige ondervinding en eene naaukeurige oplettendheit, die by afgetrokkene menschen als wy zyn, zelden gevonden word, oorzaak is dat zy het uur van den Dag en den Nagt naaukeurig weeten te onderscheiden, al schoon de lucht betrokken en duyster is.

+ Zy bedienen zig dan, als gezegt is, van Zinnebeelden om hunne gedachten uyt te drukken: maar wanneer zy eenige hoofdtzaaken verhandelen, bedienen zy zich van snoertjes,(a) als van kraaltjes, van schelphoorntjes, langwerpig gesneden, zoo wel zwarte als witte, en zodanig aangeregen en geschikt dat dezelve eenige aangenaame figuurtjes verbeelden. Deeze snoertjes* zyn twee voet lang, en drie a vier duymen breedt. Zodanige verstreken, voor hen dikwils in plaats van Geschrift, in sommige t'samenhandelingen, of in het eyndigen van een Proces, enz. De Krygslieden maaken 'er Armringen van, en Gordels die zy over witte hemden aandoen. De Lezer zal het gebruik deezer Snoeren beter begrypen, wanneer+ hy in de Reisbeschryvingen de Vredehandelingen der Franschen of Engelschen met de Amerikanen naziet. Al wat wy 'er van zeggen konnen is, dat ieder Snoer een stuk van de Onderhandeling behelsdt; of eenige merkwaardige omstandigheyt: als by voorbeeldt; wanneer men met eenige Vyandlyke Natie staat te handelen, of indien men aan een Bondgenoot eenige zaaken wil mededeelen, zoo zal men hem zoo veele Snoeren of Halsbanden zenden, als men verscheidene zaaken te verhandelen heeft. De eene zal somtyds een Raadgeeving behelzen; de andere een plegtigheyt van Rouw-beklag; ook we] een verzoeninge; of betuiging van eenig voorneemen goed te keuren; of deel te neemen in eenige onderneeming enz:

+Vreemdt gebruik van snoeren om hoofdzaakelyke dingen uit te voeren en te verhandelen.

+Verklaaring van dit gebruik gegeeven.

XIII. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Volkeren *van* Cibola, *van* Nieuw-Albion, Nieuw-Mexico, California enz.

+ By aldien men geloof aan het verhaal van den Monnik *Markus de Nisa* mag slaan, door *Antonio de Mendosa*, Onderkoning van Mexico, nevens eenige andere Spanjaarden uytgezonden ter ontdekking der Noordlyke Kusten van Amerika, aan de Zuydzee gelegen, zoo is *Zuny* of *Cibola* een welgeregelden Staat die men naauwlyks voor de wooning en 't verblyf van eenig woest Volk zoude aanzien. De menschen woonen aldaar in Steden, alwaar men huyzen van steen ziet; dezelve leven onder een manier van Regeering, waarin men bespeurt dat zy niet geheel onbewust zyn van het geen de Staatkunde+ kan doen bestaan; maar dit alles belet niet, dat het weinige dat men van den Godsdienst onder hen heeft bespeurt, niet buyten gewoon vreemd zy, zoo het waar is, 't geen *Francisco Vasques* verhaalt, dat het Volk van *Cibola* niets aanbidt als het Water, omdat, zeggen zy, het Kooren

+Het bestier en regeering van 't Landschap *Cibola* aangemerkt,

+en welk een Godsdienst onder hun gevonden word.

(a) *La* P*oterie ubi supra.*

* Zie het Afbeeldzel Pag. 67. in de eerste Verbeelding.

‘en ander Voedsel door 't Water groeyen moet, 't welk blykt dat het zelve het eenigste onderhoud onzes levens is.

François Draak, een vermaard Engelsch[+] Zeebouwer, ontdekte in de zestiende Eeuwe, *Nieuw Albion* in de Zuidzee op 38 of 40 Graaden Noorder breedte gelegen. Hy meende eenige teekenen van Godtsdienst onder de Inwooners deezer Kust bespeurt te hebben. Hy zag 'er Vrouwen die zich de wangen bekrabden, die weenden, en zich op verscheidene wyzen mishandelden, en dit alles quam hem als iets Godsdienstigs voor. Hy hadt de eer van den Koning of de *Cacique* des Landts, nevens zyn geheele Hof te begroeten. Hunnen Opschik en

[+]Zeldzaame ontmoeting van Francois Draak met een *Cacique*-van Nieuw-Albion.

hunne sieraaden, bestaande in Vederen, Konynen Vellen, en de grond van verscheidene verwen wonderlyk op het lichaam van den Koning en zyne Hovelingen gestreeken, waren niet bequaam om *Draak* in bekooring te brengen, ten wiens voordeele de Koning van *Nieuw Albion* zyne kroon wilde afleggen. Deeze Koning stelde die op 't hoofdt des Engelsman, en hing hem om den hals de Koninglyke Keten, verzellende deeze plegtigheit met een Gezang; doch al wat hy deedt was vrugteloos. De Engelsman weigerde deeze Koninglyke waardigheit met alzoo veel edelmoedigheit als dezelve hem aangebooden wierdt. Nu zoude men mogelyk vraagen welke teekenen van Godsdienst men hier in konde vinden: maar dit laatenwe *Draak* zelf beantwoorden. Hy verhaalt ons dat deeze Landaart zich onder zyn volk vermengende, gestaadig weende, zuchtte, en met het aangezigt bekrabt, hun wilde offerhanden doen; maar dat de Engelschen hun best deeden om hen te doen begrypen, dat men zyne Godsdienstigheit alleen aan den waaren Godt moest betoonen. Voor 't overige, zegt hy niet waarin deeze Godsdienstigheit van hun zoude hebben bestaan. Immers is 't zoo licht niet iets wezendlyks te bepaalen door eenige gevolgen, getrokken uit eenige gewoone teekenen die veeltyds bedriegelyk zyn.

[+]Welk een Godtsdienst men onder de Volkeren van Nieuw Mexico bespeurt;

[+] Alles wat men van de Godsdienst der Volkeren van *Nieuw-Mexico* kan zeggen, is, dat zy Afgoden aanbidden. Wil men noch iets meer weeten? De Afgodische Volkeren hebben onder hen openbaare Gebedeplaatsen om den Duivel te dienen; in deeze plaatsen offeren zy hem spyze tot zyn onderhoudt. Zy wyen hem Kapellen en verhevene plaatsen toe:[(a)] Do Duyvel komt 'er zich somtyds verlustigen, en dikwils uitrusten, wanneer hy genoodzaakt is van de eene Stadt naar de andere te reizen: men bespeurt hoe de Reizigers zich van een grooten omslag en moeite ontslaan, laatende den Duivel in alle de Denkbeelden voorkoomen, die de Afgodische Volkeren zich van een Opperste Weezen maaken. Dit is in 't stuk van Godsdienst de grondslag hunner *verborgene hoedanigheden.* De Volkeren van de Provincie van *Los Quieres*, schynen de Zon, Maan, en Starren te aanbidden. Dit vermoeden is gegrondt op 't geen men by hen heeft bespeurt, hoe verscheidene tenten en hutten met deeze Hemelligten beschilderd zyn. In 't algemeen wordt 'er gezegt, dat deeze Volkeren een naauw verstand met den Duyvel houden.

[+]Insgelyks onder die van California; en waarin die bestaat, door een voorval aangeweezen.

Ferdinand Alarchon meenende bespeurt[+] te hebben, dat de Californianen de Zon aanbaden, gebruykte, om hen te winnen, een list of middel die gansch niet Apostolisch geleek: maar evenwel moest hy trachten nieuwe Onderdaanen aan zynen Koning en Geloovigen aan de Kerk toe te brengen. Hy verklaarde hun dat de Zon hem gezonden hadt om hen tot Vrede en Eenigheit te vermaanen. Eenige der Indianen, twyffelende aan de waarheit der Zending: vroegen hierop, 'Waarom heeft zy zoo lang gewagt met u te zenden? *Om dat ik nog te jong was*, antwoordde hy hun. (Dit antwoordt was voldoenende genoeg voor een van dien Landaart.) Waarop het Volk besloot, hem te erkennen voor den Zoone der Zonne. Deeze gewaande Zons-Zoon, om nu eenige Geloovige, te gewinnen, rechtte terstond een Kruis op, en geboodt zyne byhebbende Spanjaarden het zelve te aanbidden, om deeze Ongeloovige tot een Voorbeeldt te strekken. Vervolgens schreef hy hun den tydt en wyze van Aanbidding voor; en hebbende gemerkt dat zy des morgens de opgaande Zon aanbaden, zeide hy, dat zy het Kruis ter zelver uure moesten aanbidden. Vader *Picolo* in zyn Gedenkschrift aangaande California,[(b)] verhaalt, dat hy onder de Californianen geene wyze van Regeering, of Godsdienst, of Godsdienstige geregelde oeffening heeft konnen bespeuren. 'Zy bidden de Maan aan, en snyden hun hoofdhair in het afgaan van de Maan af, (zo ik 't wel heb) ter

(a) Zie *Purchas.*
(b) Tom: 3. du *Recueil de Voiages de Nord.*

eere van hunne Godheden, en geeven het zelve aan hunne Priesters die 'er zich in verscheidene soorten van bygelovigheden van bedienen.

XIV. Hoofdtstuk.
Van de Huwelyks Plechtigheden *en andere gewoonte der* Indianen *van* Nieuw-Mexico.

+ De *Polygamie*(c) of Veelwyvery is onder deeze Volkeren in gebruik. Men zegt egter dat de Indianen van *Cibola* niet dan eene Vrouw trouwen. Die van *California*

+Huwelyks plechtigheden der Volkeren van Cibola; waarin die bestaan.

(c) Getrokkenuyt *Purchas.*

laaten niet toe dat hunne Dochters met Manspersoonen verkeeren. Zy straffen het Overspel met de Doodt. De Weduwlyken staat der Vrouwen duurt maar zes maande, na welken tydt het haar geoorlofdt is weder te trouwen.

+Schandelyk en vuil gedrag der Californianen aangeweezen.

+ De Californianen en hunne Nabuuren hebben onder hen Knegtjes, die genoodzaakt zyn in Meisjes kleederen te gaan. Deeze dienen hen tot den schandelyken handel van Sodomy. Het Huwelyk is hun volstrekt verboden, en de schandelykheit dezer misdaadt, gaat zoo verre, dat byaldien een zodanigen misbruykten quam te sterven, zyn Broeder verpligt is in deeze ontugtigheden zyne plaats te bekleeden. De onbeschaamdheit, die wy zoo veel ons mogelyk is, en het onderwerp zulks toelaat, omzigtiglyk aanhaalen, is by deeze elendige Volkeren als een plicht, en tot belooning zoo leeven deeze misbruikten van de openbaare aalmoezen. De overige Indianen van 't Noordelyk Amerika, leeven in dezelve buitenspoorigheit, en verbergen onder den naam van *Hermafrodieten*, de schandelykheit der geenen, die hen in deeze ontugtigheden ten dienste staan.

+Vreemd bedryf der Indianen van Cinaloa, en hoe.

+ Wanneer de Indianen van *Cinaloa* iemant in hunne familie aanneemen, volgens de gewoonte onder de *Naduessanen* en andere Volkeren van het Noordlyk Amerika, zoo steekt men zulk eenen, dien men wil aanneemen, een houtje in de keel, 't welk hem alles wat hy in 't lichaam heeft met geweldt doet uitbraaken. Zynde dit by hun een soort van Wedergeboorte.

+Hoedanig zy hunne Zieken handelen.

(a) Wanneer een onder hen Ziek wordt,+ en in gevaar is van te zullen sterven, graaft men spoedig een put, en zoodra als 'er den adem uit is, verbrandt men nevens hem, zyn Huys en alle zyne Goederen; de assche des Overledenen vervolgens begraaven zynde, strooit men op het Graf een zeker poeder, waarvan die geenen, die zyne gedagtenis eeren, een zeer sterken drank maaken, en zy tot dat zy dronken worden, drinken. De Californianen hebben mede de Gewoonte van hunne Lyken te verbranden, en nevens dezelve alles wat hun heeft toebehoord. Indien men nu geene andere bewyzen had als alleen deeze vreemde gewoonte; zoude men daar uit genoegsaam konnen besluiten, dat deeze Volkeren van de onsterflykheyt hunner Ziele overtuigt zyn.

XV. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst, *der* Virginianen.

+Zeldzaam voorval tusschen den Ridder Berkley en een Virginiaansch Vorst voorgevallen, aangeweezen.

+ Wy zullen deeze Beschryving beginnen met een Historisch verhaal, strekkende tot bevestiging van de Grootmoedigheit der Volkeren, die men gemeenlyk Wilden noemt.(b) *Oppechancanouch*, Virginiaansch Keizer, het ongeluk getroffen hebbende van in de handen der Engelsche te vallen, wilde de Ridder *Berkley*, Landvoogdt van de Engelsche Volkplanting, deezen Keizer aan ieder een in 't openbaar laaten zien. Deeze Prins, wiens oogleden door den ouderdom zoo loom geworden waren, dat hy dezelve niet konde openen zonder hulp van een zyner Onderdanen, gansch onverwagt een groot gewoel van menschen rondom zich verneemende, liet zich aanstonds de oogen openen. Op het gezigt van zoo een menigte volks wierdt hy toornig. Hy vroeg gansch verbolgen naar den Landvoogdt om hem te spreeken, en verweet hem scherpelyk de onmanierlykheit, waarmede men hem handelde, zeggende met verontwaardiging tot hem*:* 'Indien het lot u in myne handen hadt doen vallen, zoude ik nooit die lafhartigheit gehadt hebben, van u voor de bespotting van myn Volk bloot te stellen'. Deeze omstandigheit wordt alleenlyk door ons aangehaald, om dat dit strekken kan, om de Indianen van Amerika ten opzichte van verscheydene

(a) Dit is uyt *Purchas* getrokken.
(b) *Histoire de Virginie* &c. *Edit*: *de* 1706.

groove en kinderagtige Denkbeelden, die verscheiden Reizigers hun toeschryven, niet alleen aangaande de Godsdienst, maar ook zelfs de allergemeenste kennelykheden der welbetaamelykheit, te verdedigen.

(c) Zie hier wat een Schryver in Virginië[+] gebooren, aangaande den Godsdienst der Virginiaansche Volkeren, geschreeven heeft: 'Deeze Indianen, zegt hy, merken als een Heiligschendery aan, de gronden van hunnen Godsdienst te openbaaren'. Waaruit men wel besluiten kan, dat indien hunne Nabuuren van het zelve gevoelen zyn, dat het ook niet te verwonderen is, dat men zoo qualyk de verscheidene verhaalen, die ons van deeze Gewesten gegeeven worden, kan overeen-

[+]Waarin de Godsdienst der Virginianen bestaat, doch duister na te speuren is.

(c) *Histoire de la Virginie* &c.

brengen. Daar van daan komt het ook, dat de eene Reiziger het Verhaal van een vorige om verre werpt. Het is gemaklyk te zien, dat zy dikwils aan eene en dezelfde Natie verscheidene tegenstrydige en altoos verwarde denkbeelden toe schryven, om dat zy niet ingedrongen zyn geweest tot de regte kennissen der zaaken, en dat zy zoo maar iets ter loops en zonder onderzoek hebben aangehoort: Egter indien men zodanige gehoor verleenen wil, zullen zy stoutelyk dryven, dat zy niets zeggen, zonder daar van zeer wel onderregt te zyn. ‘Ten dien tyde (vervolgt den Schryver, door ons aangehaald) vielen wy op den *Quioccosan* of Tempel der Indianen aan op het uur, dat elk een zich op een bestemde plaats begeeven hadt om raad te plegen over de bepaaling der Landschappen, die hun door de Engelsche gegeeven waaren; verblydt zynde van zoo eene goede gelegenheit gevonden te hebben, zoo beslooten wy 'er ons van te bedienen..... Na dat wy dan twaalf of veertien houte paalen, daar deezen Tempel mede afgeschut was, weggenomen hadden, traden wy in den zelven, en bespeurden[+] in 't eerst niet dan de bloote muuren en een haartstede, die in de midden stond. Dit Huis.... was agtien voeten breedt, en dertig voeten lang, en hadt een opening in 't midden van 't dak, om den rook te doen uitgaan. De Poort van dezen Tempel stondt aan 't een einde. Van buiten rondom het gebouw stonden steenen Pylasters, waar van de bovenste einden beschilderd waren, en verbeeldden menschen gezigten in verheeven snywerk. Wy zagen geen venster aan den ganschen Tempel, noch eenige plaats waar door eenig licht konde in komen, als alleen de deur en het rook gaat. Wyders bespeurden wy aan de eene zyde tegen over de deur, een afscheiding geheel uit dichte matten bestaande, bevattende omtrent een ruymte van tien voeten lang, en alwaar men ook geen het minste licht in zag. Wy waren in 't eerst beschroomt, om ons in die duysternissen te begeeven: doch eindelyk traden wy 'er in.... en vonden omtrent in 't midden van deeze afschutting eenige staken,[+] op welkers topeinde groot, planken lagen. Wy trokken 'er drie opgerolde en genaaide matten uit... in een van dezelve laagen eenige gebeenten, in de andere een Indiaansche Kortelas of houwer, die de Virginianen *Tomahawk* noemen. Men had aan 't een einde van deezen *Tomahawk* den baart van een Kalkoenschen Haan rood geverft, vast gemaakt, en de twee langste pennen van zyne vleugelen aan 't einde afhangende, en vastgebonden met een snoer van vyf of zes duim. In de derde deezer matten zag men eenige konstige stukken van Ingelegt Werk, 't welk wy voor hunnen Afgod aanzagen. Dezelve bestonden eygentlyk in een verbeelding van drie en een halve voet lang, waar in boven aan eene insnyding was, om 'er het hoofdt in te leggen, en eenige halve kringen omtrent het midden, en vier duim van de kant af vast genageldt, dienende om de borst en de buik van dit Standtbeeldt te verbeelden. Onder aan was een andere verbeelding ruim de helft korter als de voorgaande, die men 'er met kleine stukjes hout aan vast maakte, welke wederzyds in een gevoegd zynde, zich omtrent 14. of 15. duimen van het lichaam af uitstrekten, en diende, naar ons vermoeden, om de kromte der kniën te maaken, wanneer men dit Beeldt 't samenstelde. Ook vonden wy in in deeze Mat eenige stukken roode en witte Katoenelywaaten, nevens eenige rollen voor de armen, dyen en beenen gemaakt, die tot aan de kniën boogen.

[+]Een hunner Tempelen beschreeven.

[+]Wat men in deezen Tempel beschoude, en hoe vreemd men een Afgodsbeeldt in den zelven toegestelt vond.

Men zoude tans bezwaarlyk een deezer Beelden konnen te zien krygen, om dat de Indianen dezelve met zoo veel zorge voor het ooge van 't Gemeen verbergen.... Wy hadden de nieusgierigheit van de kleeding van dit Beeldt daar wy van spreeken, op de afgeteekende kringen het lichaam toe te stellen; insgelyks maakten wy 'er de armen en beenen aan, om 'er ons een denkbeeldt van te verbeelden: maar het hoofdt, en de pragtige armringen, waarmede men dit Beeldt gemeenlyk versierde, waren 'er niet te zien of te minsten wy kondenze niet vinden.... Wanneer dit Beeldt

met alle zyne Versierselen aangedaan is, moet het zelve zeer ontzaglyk in die donkere plaats schynen, alwaar geen licht kan in komen, als door een der Matten van 't beschot, die men opligt, 't welk echter geheel flaauw door de deur en het rookgat des Tempels schynt. Deeze duysternis strekt ook veel tot opwekking der Godsdienstigheit van dit onwetende Volk: maar 't geen deeze bedriegery het meest bevestigt, is, dat 'er aan de eene zyde de voornaamste der Toveraars alleen binnen gaat, en het Beeldt kan beweegen, zonder dat het iemant merkt; en dat 'er aan de andere zyde zich een Priester aan 't Hoofdt van het Volk stelt, om te beletten, dat het zyne nieusgierigheit niet te verre uitstrekke: met bedreiging van zich een bestraffing en den gramschap van dien Afgod over den hals te haalen.[+]

De Virginianen geeven deezen Afgod verscheidene benaamingen. Sommige noe-

[+]Hoe de Virginianen een hunner voornaamste Afgoden noemen.

men hem *Okèe*, andere *Quioccos*, of *Kiwasa.* Mogelyk moeten deeze benaamingen aangemerkt worden, als een soort van bynaamen die veranderen naar de werkingen die zy deeze Godheit toeschryven, of naar de verscheidene denkbeelden die zy 'er zich in hunne Godsdienstige bezigheden of gewoone redeneeringen van maaken. ‘Wyders, zegt onze Schryver, geloven zy dat deezen Afgod geen eenig Weezen is, en dat 'er verscheidene van dezelve Natuur behalven hunne Beschermgoden, zyn’. Zy geeven aan alle deeze onderscheidene Weezens of Afgodische Beelden den algemeenen naam van *Quioccos* of *Kiwasa.*

De Plaatsnyder heeft hier deezen Afgod[+] *Kiwasa* niet in zynen Tempel verbeeldt[*] maar in 't open Veldt in een Hut van Matten gemaakt, en op een soort van Stoel of Autaar gezeten, die de Virginianen *Paworance* noemen. Deeze Volkeren wyen deeze Godheit Kapellen en Gebeden huyzen toe, waarin men dikwils verscheidene verbeeldingen van dien Afgod ziet. Zelfs houden zy 'er in 't binnenste hunner huyzen, die zy als 't hun lust raadvraagen, en alle hunne zaaken mededeelen. Alsdan verstrekken zy hen tot Beschermgoden, en van hun achten zy, dat de Zegening op hun huisgezin afvloeiende is.

[+]en alhier verbeeldt word.

[+] Deeze Afgodische Volkeren verbeelden *Kiwasa* somtyds met een Tabakspyp in den mondt, en die waarlyk schynt te rooken, wanneer de pyp aangestoken is; maar sulks geschiedt door een Priester die zich agter het Beeldt verbergt; en alzoo behendiglyk den rook doet voortkomen. De duisterheit der plaatse laat niet toe, dat men dit bedrog merke, of dat het Volk zich bedrogen ziende, de eerbiedigheit, die het aan de Bestierders van hunnen Godsdienst schuldig is, verlieze. Op de zelve wyze hebben de Goden der Afgodische Volkeren van ons Waereldsdeel menigmaalen gezweet, gezugt en geweend.

[+]Hoe bedriegelyk hunne Priesters met dien Afgod omgaan, aangeweezen.

Kiwasa openbaart zich ook dikwils door[+] Orakelen of door Gezigten: men raadpleegt hem over de Jagt, en zelfs over zaaken van minder aangelegenheit. Dewyl nu onder hun de eigenzinnigheit een uitwerking van een Godlyke invloeying is, zoo gebeurt het dat wanneer zy, by voorbeeldt, op een tydt dat zy ter Jagt gaan, zin krygen om te speelen, alsdan geeven zy zich aan 't Spel over, geloovende dat hun God hen zulks beveelt, en dat zelfs in de geringste voorwerpen hunne wil onmiddelyk van de zyne moet afhangen. Wanneer het noodzaakelyk is hem te laaten verschynen, begeeven zich vier Priesters naar den Tempel van dien Afgod, bezweerende hem door middel van eenige woorden het Volk onbekend. Alsdan vermomt zich *Kiwasa*, onder de gedaante van een schoon Manspersoon, aan de linker zyde van zyn hoofdt met een lok hair versiert, die hem tot op de hielen hangt. In dien staat in de lucht verschynende, neemt hy terstondt zyn weg naar den Tempel, alwaar hy in 't eerst met zeer veel gedruis heen en weer wandelt, doch kort daar na in stilte geraakt zynde, laat hy agt Priesters by zich komen. De Vergadering by een zynde, verklaart hy aan dezelve zynen wil, waar na hy zynen weg weder naar den Hemel neemt.[+]

[+]Als ook, hoe men over verscheiden zaaken met hem raadpleegt, en het Volk zeldzaame dingen van hem wysmaakt.

De Virginianen eeren mede de Zon. Zoodra het lumieren van den dag begint, begeeven zich de Godsvrugtigsten van beider Sexen, nugteren zynde, naar een lopend water om zich te wasschen. Deeze afwassching duurt tot dat de Zon te voorschyn komt, en zelfs zyn de kinderen van tien jaaren genoodzaakt dit Godsdienstig bedryf by te woonen. De Zon boven de kimmen gekomen zynde, offert men haar Tabak. De Godheit die men naast den Afgod *Kiwasa* eert, is een ander voorwerp van aanbidding der Volkeren van Virginië. Deeze is 't die de winden en tyden bestiert. Al het geen waar mede dit beeldt versiert en aangedaan is, heeft zyne Zinnebeeldelyke beteekenis.

[+]Welk een eerbied de Virginianen de Zon bewyzen.

* Zie dit nevensgevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel *der* VIRGINIANEN AFGOD KIWASA *verbeeldt*; en 't onderdeel een *anderen* AFGODT *der* VIRGINIANEN *de* GOD *der* WINDEN geheeten.

De Afgodendienaars spaaren geen Offerhanden[+] of Slagtofferen voor hunne Goden; en het allergeringste voorwerp van vrees, verschaft hun oorzaak om[(a)] Vet of Tabak te doen rooken, ter eere van die Godheden die zy gelooven gereed te staan om hen te overvallen.[(b)] 'Indien zy een reistogt onderneemen willen, branden zy tabak *om den bystand der Zonne te verwerven* --- Indien zy over een meir ofte rivier trekken, werpen zy 'er Tabak in, of zelfs wel 't geen hun het dierbaarste is, om van den Geest, die zy gelooven over deeze plaatsen te gebieden, een gelukkige overtogt te verwerven. Waarna zy van

[+]Hoe en waar mede dien Landaart hunne Goden offert.

(a) De Virginianen bedienen 'er zich van in plaats van wierook.
(b) *Histoire de la Virginie.*

70
KIWASA IDOLE des VIRGINIENS.

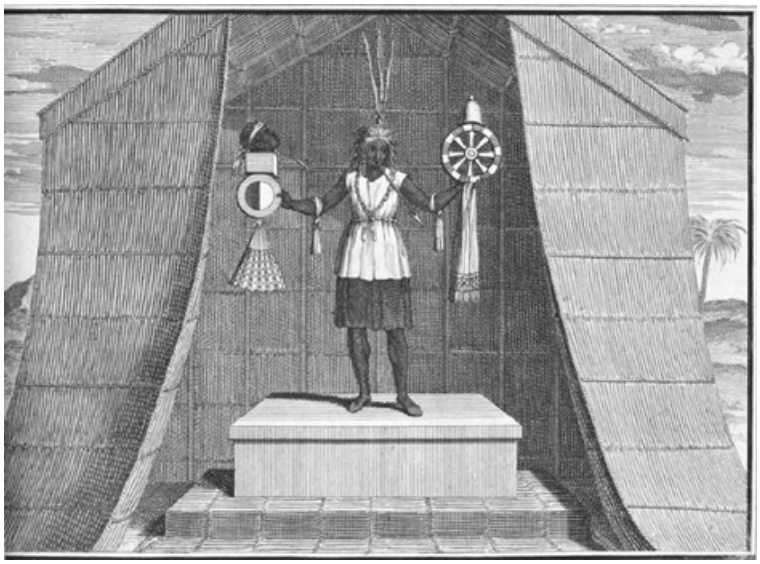

Le DIEU des VENTS, autre Jdole des VIRGINIENS.

B. Picart sculp. dir. 1721.

de Jagt wederkeeren, insgelyks van den Kryg of van eenige andere gewigtige ondernemingen, offeren zy een gedeelte van hunnen geroofden buyt, de beste tabak, eenige peltery, als ook eenige verf waar mede zy zich bestryken, en het vet nevens de beste stukken van het wilt, 't welk zy gevangen hebben.' De Alouden hadden insgelyks by hun een deezer gewoontens in gebruik. Ook hebben deeze Afgodische 'Volkeren verscheidene *bespottelyke Overleveringen....* Omtrent de Watervallen der Riviere *James*, is een Rots, alwaar zich verscheidene blyken der voetstappen van een Reus opdoen, omtrent vyf voeten van elkander. Eenige Indianen gelooven dat een hunner Goden op deezen Berg gewandeld hebbende, aldaar de indrukselen van zyne voeten gelaaten heeft.

[+] Wy hebben mede aangemerkt dat de Virginianen Zinnebeeldelyke figuure gebruyken. 'Zy regten dikwils Pyramiden en steene pylaaren op, die zy naar hun welgevallen schilderen en versieren. Zy eigenen dezelve alle uitwendige teekenen van een Godsdienstigheit toe; dog niet als aan den OpperstenGod': maar als aan hunne Plaatshouders; om dat deeze dingen voor hun als Voorbeelden en Zinnebeelden van een Opperste Weezen zyn. Zy eeren deeze Godheit voor het zelve teeken, en in het teeken, zonder nochtans het teeken te eeren. Het is in den zelven zin dat zy ook onder hen eenige korfjes van steen gemaakt, bewaaren, die hun mede ongetwyffeld eenigen indruk van Godheit geeven; 'Zy offeren ook offerhanden aan Rivieren en Fonteinen, om dat haaren altyd-duurenden loop, een Zinnebeeldt van de eeuwigheit Godts is.

[+]Zinnebeeldelyke Voorbeelden hoe onder de Virginianen in gebruik,

[+] Zy rechten Altaren overal op, alwaar hen iets merkwaardigs overgekomen is..... Doch daar is een byzonder Altaar, waar voor zy voor alle andere hunne eerbewyzing doen. Eer de Engelschen in Virginie aanquaamen, stondt het groot Altaar op een plaats door de Virginianen *Uttamussak* genoemt. Aldaar zag men den voornaamsten Tempel des gansche Landts; en deeze plaats was gelykzaam den Bisschoppelyken Zetel der Priesteren. Men zag[+]'er ook drie zeer groote Huizen ieder van zegtig voeten lang, geheel met Beelden vervuld. Zy bewaarden in deeze Afgodshuyzen ook de lighaamen hunner Koningen, voor welke de Inboorlingen des Lands een zoo grooten eerbied hadden, dat het niemant als alleen aan Koningen en Priesters geoorlofdt was om 'er in te gaan. Het Volk quam 'er nooit in, en durfde zelfs deeze Heiligdommen geenzins naderen, dan met verlof der Vorsten. Het Groot Altaar was van Kristal, vier of vyf duimen[+] dik; op deezen Altaar offerde men op plegtige Feestdagen.' En alzoo in 't Algemeen de menschen zich verbeelden dat al wat tot eenige verborgenheden dient, zekerlyk eenige teekenen van uitmuntendheit hebben moet, zoo moeten wy hier niet vergeeten te zeggen 'dat dit Kristal zoo doorschynend was dat men door het zelve de zweetgaatjes in 't vel van een mensch konde zien. Daarby was het zoo schrikkelyk zwaar, dat men 't niet verder konnende vervoeren, genoodzaakt was daar omtrent in den grondt te delven, om het voor het oog der Engelschen te verbergen.' Deeze ongemeene en wonderdadige zwaarte is ook niet, zonder voerbeeldt in de Godsdiensten onzer Waereldt. Wat heeft men niet al ongemakken en moeiten moeten uitstaan om de wederstreevigheit der Goden, der Halve-Goden, en andere Plaatshouders der Godheit te overwinnen, welkers Stantbeelden en Beelden niet van plaats wilden veranderen? Onder de buitengewoone voorregten, die Homerus zoo mildelyk aan zyne Goden toeëigent, heeft hy vooral hunne zwaarte niet vergeeten.

[+]en Altaren door hen opgerecht.

[+]Afgodshuizen van dien Landaart beschreeven,

[+]Waarin een Altaar van Kristal gevonden, en welk een verborgenheit zy in 't zelve stellen.

Wy hebben gezegt, dat de Virginianen[+] hunne Altaren *Paworances* noemen. ‘Weshalven zy mede ongemeen een klein Vogeltje achten, 't welk dit woordt geduurig in zyn zang schynt te herhaalen..... Zy zeggen dat dit Vogeltje de ziel van een hunner Prinssen is.... Zy voegen 'er by dat een zeker Indiaan een deezer Vogeltjes gedood hebbende, deeze zyne roekeloosheit hem duur quam te staan; alzoo hy weinige dagen daarna niet weder te voorschyn quam, en men sedert niets meer van hem heeft gehoord... Wanneer zy zich dikwils omtrent eene *Paworance* op reis bevinden, zullen zy niet nalaaten hunne Jongelingen die met hun reizen, te onderregten, aangaande den Oorspronk van de zelve, by wat gelegenheit en in welken tydt den zelven gebouwdt is, vermanende hen wyders den Altaar alle schuldige eerbied te bewyzen. Door zodanige mondelinge onderrechtingen is 't, dat de Overlevering der mirakelen van hunne Goden, zoo wel als de wonderen van hunnen Godsdienst, en de Leere dit dezelve onderwyst, vereeuwigt word.

[+]Hun bygeloof wegens een Vogeltje de naam van hun Altaar voerende, en hoe.

XVI. Hoofdtstuk.
Van de Gevoelens *der* Virginianen *aangaande de* Godheit, Schepping *enz*:

+ De Virginianen, zegt ons de Schryver, die ons deeze uittreksels aan de handt geeft, erkennen een Weldoenden Godt, die in den Hemel woondt, en wiens gunstige invloeden zich op het Aardryk uitstorten. Hy is eeuwig, volmaaktelyk gelukzalig, volkomentlyk volmaakt, volmaaktelyk gerust, en '*t welk nog verder gaat*, hy is *volmaaktelyk onverschillig.* Hy stort zyne weldaaden uit, over de menschen, zonder verkiezing, zonder onderscheiding, en zonder zich met hunne zaaken te bemoeyen;'..... Hy laat hen geheellyk aan hunnen vryen wil over, terwyl hy in een geduurigen staat van onnozelheit blyft, waar uit de Godsdienstige oeffening die men hem bewyst, niet bequaam is hem te trekken. Het is dan onnodig hem aan te roepen, en ergens om te bidden, dewyl 'er niets bequaam is om hem te konnen beweegen. Dit is waarlyk een Grondstelling zeer quaalyk te samen+ gevoegt, en mogelyk ook zeer qualyk bygebragt, door den geenen die van den Godsdienst deezer Volkeren geschreeven hebben. Wy hebben gezegdt,(a) handelende van den Af-God *Kiwasa*, dat de Virginianen zich verbeelden onmiddelyk van hem eene instorting te ontfangen, van alles wat zy denken; waaruit volgt, dat hy op hunnen wille werkt, en bygevolg dat hy zich altoos met de bezigheden der menschen bemoeit. Wat 'er van zy, zy ziende dat ze niets te vreezen hebben wegens de zwakke en onnozele goedheit van hunnen God, zoo trachten zy in hunne belangen een Weezen in te wikkelen, ongelyk veel werkzaamer dan hy. Men kan niet wel zeggen, of zy den zelven hem onderdanig, gelyk, of voor zyn Plaatshouder agten, of dat hy het zelf is dien zy *Okée* of *Kiwasa* noemen; altoos het is gewis 'dat zy deeze quaade Geest met zeer veel yver dienen, 't welk ten naasten by overeenkomt+ met de Godsdienstigheit, die de Volkeren van Mississipi en van Canada aan den quaaden Geest bewyzen. hy is 't, zeggen de Virginianen, die zich met de zaaken der Waereldt bemoeit; hy bezoekt ons; Hy ontroert de lucht en verwekt tempeesten enz: En wy bevredigen hem ook door onze Offerhanden.'

+Welk een gevoelen de Virginianen van Godt hebben, en hoe zy zyne hoedanigheden begrypen.

+Hoe eenige Schryvers in dit stuk hebben misgetast.

+Hoe men acht dat ze aan een quaaden Geest eerbewyzing doen, en waarom.

(b) Eenige andere Volkeren van Virginië+ gelooven, dat Godt, die zy stellen eeuwig te zyn, beslooten hebbende de Waereldt te scheppen, in den beginne eerst een rang van mindere Goden voortbragt, die hy in 't vervolg stelde om het Heelal te bestieren, hebbende zich eerst van hunnen bystandt in 't scheppen bedient. Daarna schepte hy de Zon, Maan en Sterren; zynde deeze weder van een minder rang als de andere Goden. Het eerste dat door deeze Goden geschapen wierd, was het Water: uit het zelven deeden zy alle de schepselen zoo zigtbaare als onzigtbaare voortkomen. De Vrouw wierdt door hen eer dan de Man geschapen, welke Vrouwe door een deezer Goden, Scheppers van 't Heelal, bezwangert geworden zynde, de Man ter Waereldt bragt. En dus vind men den Oorsprong des Menschelyke Geslagts.

+Hun gevoelen wegens de Schepping der Waereldt aangemerkt.

XVII. Hoofdtstuk.
Van hunne Priesters *en* Waarzeggers, *en van hunne* Geestelyke Kastyding *en* Tugt.

(a) Men leest by Purchas dat zy den Duivel aanbidden onder den naam van *Okée* of *Kiwasa.*
(b) Mede uit Purchas getrokken.

[+] Om aan den Lezer een klaarder denkbeeldt van hunne Priesters en Waarzeggers te geeven, vind men in de nevensgaande Afbeelding hunne gestalte verbeeldt.[*] [+]Gestalte en toestel der Virginiaansche Priesters beschreeven;

'Het[(c)] kleedt des Priesters is een soort van een Vrouwe Rok met plooyen, die

* De eerste verbeelding van 't bovendeel vertoont *een* VIRGINIAANSCH PRIESTER *van de rechter zyde te zien*; de tweede, *de zelfde* PRIESTER *ter linker zyde aan te zien*; en het onderdeel verbeeldt *een* VIRGINIAANSCHE TOVERAAR, *of* WAARZEGGER.

(c) *Histoire de la Virginie.*

PRÊTRE de la VIRGINIE vû du côté droit.

71
PRÊTRE de la VIRGINIE vû du côté gauche.

B. Picart, sculp. dir. 1721.
MAGICIEN de la VIRGINIE.

zy om den hals hangen, en op de regter schouder vast maaken: houdende altoos den eenen arm naar buiten, om 'er zich van te konnen dienen. Deeze Mantel is van onderen rond, strekt zich niet verder dan tot op het midden van de dyen uit, en is van welbereide en zagte huiden gemaakt, met het bont naar buiten gekeert.

Deeze Priesters hebben hun hoofdthaair zeer kort geschooren, behalven op den kruin, alwaar zy een losse kuif laaten, strekkende van het bovenste des voorhoofdts tot in den nek van den hals; zy laaten ook boven het voorhoofdt een randt van hair, die, 't zy door zyn eigen kracht, of door de stevigheit die het door het vet, en de verwen daar zy hun hair mede smeeren, verkrygt, gelykzaam gekroest wordt, en voorwaarts uitwast gelyk de klep van een muts.

+Als ook die hunner Waarzeggers en gewaande Toveraars.

+ De Toveraars of Waarzeggers, scheeren mede hun hoofdthair kort af, en laaten alleen maar een kuyf over. Zy dragen over hunne ooren de huit van een Vogel met donkere vederen, en zy bestryken zich met roet of iets diergelyks, gelyk mede de Priesters. Uit zedigheit hangen zy aan hunnen Gordel het vel van een Otter, waarvan zy de staart tusschen hunne beenen doorhaalen. Ook maaken zy 'er een sak aan vast die op de eene dye rust, en waarvan het onderste gedeelte met eenige lange franjes of nestelingen versiert is.

+Hoedanig zy zich onder hunnen Landaart in achting te houden weeten.

+ Men verzeekert ons dat de Virginianen veel achting voor hunne Priesters hebben; ‘en dat die mede al hun werk maaken om deeze achting te behouden, door een verschriklyke manier van hun gansche lichaam te besmeeren; door de byzonderheit hunner kleding, en door de vreemde schikking van hun hoofdthair.’ Al wat zy zeggen wordt voor een Orakel gehouden, en maakt een sterken indruk op de gemoederen des Volks: Zy leeven zelfs afgescheiden van 't gezelschap der menschen, in bosschen en verre afgelegene hutten. Men kan hen naaulyks te zien of te spreeken krygen; en zy zyn geenzins bezorgt voor hun levens onderhoudt, dewyl hen zulks van alle kanten toegebragt en by hunne hut nedergezet wordt. Men neemt toevlugt tot hen in alle voorkomende en dringende noodzaakelykheden; als by voorbeeldt, wanneer den regen hoog nodig is, of wanneer men verlooren zaaken weder zoekt te krygen, terstond begeeft men zich tot deeze Priesters: zy worden ook in plaats van Geneesheeren gebruykt, wegens de kennis die men hun van de Natuur toeschryft. Eindelyk het is op hun raadt en bericht dat men Oorlog of Vreede besluit; en niets geschiet 'er zonder met hen te raadpleegen.

‘De Waarzeggers zyn niet alleen de medegenooten der Priesteren, ten opzigte der bedriegeryen, maar ook van de winst die 'er van komt, en dikwils nemen zy elkanders post waar.

De Godsdienstige oeffening geschied in een algemeene taal die alleen van de voornaamste der Natie bekend is, en eenigzins met het Latyn overeenkomt. Dewyl de Toveryen een groot gedeelte van den Godsdienst deezes Landts uitmaaken, zoo zullen wy 'er een beschryving van doen, zoo als men die in de Beschryving van Virginië vind,[(a)] meermaalen door ons aangehaaldt. ‘Daar zyn veelerley gelegenheden, zegt onze Schryver, waarin de Virginianen de tooveryen gebruyken; ook spaaren zy geene Offerhanden voor den boozen Geest: zy offeren hem op alle tyden des jaars de eerstelingen van hunne Vrugten, Vogels, Visschen, Viervoetig Gedierte, Planten, Wortels enz: zy hernieuwen hunne Offerhanden telkens wanneer zy eenig voordeel in den Oorlog, of ter Jagt, of in 't visschen, genooten hebben.

+Hoe zy een boozen Geest offeren, en waar uit hunne Offerhande bestaat.

(a) *Histoire de la Virginie.*

De Kapitein *Smith*[(b)] in hunne handen[+] gevallen zynde, zoo stelden zy ten zynen opzigte, een tovery of bezweering in 't werk, gelyk wy verhaalen zullen. Dit zoude geschieden om te weeten, of hy wel of qualyk tot hen gezind was, en of 'er meer Engelschen stonden aan te koomen. Men stak dan des morgens een zeer groot vuur aan, rondom 't welk men een kring van meel maakte, waarna een Manspersoon, naar allen schyn het hoofdt der Priesteren of Tovenaars, tot by het vuur naderde, maakende veelerlei ongewoone gebaarden. Hy was met een dierenhuidt bekleed, en hadt op 't hoofdt een kroon van vederen, met vellen van wezeltjes en serpenten versiert. In deeze toerusting begon hy zyne bezweering met een donderende stemme, zingende vervolgens eenige tover-gezangen, waarin hy door de andere Priesters, ten getaale van zes, ondersteunt wierdt. Het gezang wierdt verscheidenmaal herhaalt, en zoo dikwils als het eindigde, leiden de Priesters eenige Koorngraanen op de aarde, en de Hoogepriester wierp alsdan eenige Vet en wat

[+]Wat Kapitein Smidt onder hen wedervaaren is, toen men een bezweering tegens hem deed.

(b) Dit is ten deele getrokken uyt Purchas.

Tabak in het vuur. Daarna maakte men nog twee ronde Cirkels. De Priesters namen kleine houtjes of rysjes, en plaatsten dezelve in de tusschenwytte der Koorngraantjes, die ten naasten by vyf aan vyf geschikt waren; en deeze plechtigheit duurde drie volle dagen.

+ Deeze Waarzeggers[a] bemoeijen zich ook met de Stormwinden te bezweeren; en begeeven zich ten dien einde naar den Waterkant, roepende met een verschrikkelyk geschreeuw, verzelt met Aanroepingen en Gezangen: waar na zy in 't midden van 't water, tabak, stukjes koper, en andere diergelyke snutseryen meer, werpen, om de Godheit die aldaar heerscht, te bevredigen. Men heeft de Virginianen beschuldigt, dat zy jonge Kinderen zouden offeren. Capitein *Smith* qualyk onderregt zynde van de omstandigheden van deeze gewaande Offerhanden, die niets anders is als een Proefstuk, 't welk zy den geenen doen die zy tot de verborgenheden van hunnen Godsdienst geschikt hebben, geeft 'er ons de volgende Beschryving van:

+Waarvan deeze Waarzeggers zich mede onder hunne bezweering bedienen, aangemerkt.

+ ‹[b] Zy beschilderden met witte verwe vyftien van de welgemaakste jonge Knegtjes, van omtrent 14 of 15 jaaren oudt, en geleidden dezelve voor een Vergadering van Priesters en ander Volk, alle zoo kunstig beschildert, dat een Schilder het niet zoude konnen overtreffen. De *Werowance* (aldus noemen de Virginianen hunne Prinsen) zat in deeze Vergadering voor, en alle die dezelve uitmaakten hielden Kalbassen en Boomtakjes in hunne handt. Het Volk bragt den ganschen morgen door met danssen en zingen rondom deeze Jongelingen: en des namiddags plaatste men ze alle vyftien onder een Boom, maakende onder hen een dubbele ry van personen gewapendt met bosjes van klein rottinghout. Toen verkoor men 5. Jongelingen, die by beurten een deezer Knegtjes afhaalden, en geleiden dwers door de ryen heen, bevrydende hen tot hun eigen schaade, en met een wonderbaarlyk geduld, van de rottingslaagen, die men op hun deedt regenen. Geduurende deeze wreede handeling maakten de Moeders deezer Kinderen, weenende en zich mistroostig aanstellende, eenige Matten, Huyden; Mos en droog Hout gereed, om te dienen tot de Lykstatie hunner Kinderen. Na deeze plegtigheit velde men den Boom neder, en hieuw de Stam in stukken, daarna hakte men de takken en rysjes klein, waar van men kransjes maakte om hen te kroonen, en men versierde hun hair met de bladeren van den gevelden Boom.

+Vreemd gedrag van dien Landaart 't welk als een Offerhande wierd aangezien, of veel eer een tucht tot hooger waarde te komen moest worden aangemerkt;

Men wist verder nier waar deeze Kinderen bleeven; maar men worp hun op malkanderen in een dal, alwaar de Vergadering ongemeene vreugde - teekenen bedreef. De *Werowance* aangaande deeze gewaande Offerhande ondervraagt wordende, antwoordde dat alle deeze Kinderen niet dood waren, maar dat *Okée* het bloedt uit de linker borst zoog der geenen die hem ten deel vielen, tot dat zy storven; en dat de vyf Jongelingen de overige in de Woestyne bewaarden, geduurende den tydt van negen Maanden, zonder dat het hen geoorlofd is, in dien tydt met iemant omgang te hebben. Uit deeze Jongelingen, vervolgde hy, is 't dat wy onze Priesters en onze Waarzeggers trekken.

De Schryver zegt verder, dat deeze Priesters+ en Geneesheeren het Volk hebben willen doen geloove, dat *Okée* het bloedt uit de linker borst der Jongelingen, die hem ten deel vielen, zoog; om dat indien het gebeurde dat eenige deezer tuchtelingen onder de gestrengheit der proef quamen te sterven, de goeden naam des Priesterschaps daar door voor alle opspraak zoude bevryd blyven. Hy voegt 'er by, dat het verhaal van den Capitein Smith niets anders als een onvolmaakte Beschryving van deeze tugt en beproeving is, die deeze die naar het Priesterschap haaken genoodzaakt zyn te ondergaan, zoo wel als den geenen die eerzugtig

+'t Welk die naar het Priesterschap stonden moesten ondergaan.

(a) Dit is ten deele uit Purchas getrokken.
(b) Getrokken uyt Purchas in de *Histoire de la Virginie.*

genoeg zyn, en trachten onder de voortreffelyke Mannen der Natie gereekend te worden. Dit wordt by de Virginianen *Huscanaweren* genoemd; zie hier de Beschryving, zoo als men die by den zelven Schryver leest.[(c)] 'Men viert deeze Plegtigheit gewoonlyk eens om de vyftien of zestien Jaaren, ten waare dat de Jongelingen zich eerder in staat bevonden, om tot de zelve ontfangen te worden. Dit is eene beproeving, waar van alle hunne Jongelingschap zich quyten moet, eer zy onder 't getal der voortreffelyke Mannen, of der *Cockaroesen* der Natie konnen aangenomen worden..... De Hoofden der Plaats, alwaar deeze Plegtigheit geschiedt, verkiezen de welgemaakste en levendigste Jongelingen die 'er gevonden worden,..... om te worden *Gehuscanaweert.* Indien iemant weigerde de proef deezer Tugtiging te ondergaan, zou hy niet langer by zyne Landslieden durven blyven. Men stelt terstond eenige

(c) *Histoire de la Virginie.*

plegtigheden in 't werk door *Smith* bygebragt, waar van de afzondering de voornaamste is..... Men sluit hun verscheidene[+] Maanden agter een op, zonder dat zy in hunne eenzaamheit eenig ander voedsel bekomen, dan het afkookzel van eenige wortels, die het verstandt benevelen. En in der daat deeze drank die zy *Wisoccan* noemen, gevoegd by de gestrengheit deezer Tugt, maakt deeze eerstelingen, gelyk men zegt, stapelgek, *blyvende zy een geruimen tyat in dien staat.* Ondertusschen[+] houd men hun opgeslooten in een sterke afsluiting, toe dit gebruik by zonderlyk gemaakt....[*] Deeze Kerker heeft de gedaante van een Suikerbroodt, en heeft traliewerksgewyze openingen om lucht te konnen scheppen. Het was noch geen Maandt geleeden, dat 'er dertien Jongelingen waren *Gehuscanaweert*, en weder op vrye voeten gesteld geweest'. Op deeze wyze verliezen deeze Tugtelingen de geheugenis aller dingen, vergeetende zelfs hun goed, Ouders, Vrinden en Taale. 'Wanneer nu deeze Genees-Priesters oordeelen, dat hunne Leerlingen van dien *Wisoccan* genoeg gedronken hebben, verminderen zy 'er allengs het gebruik van, zoo lang, tot dat zy hun voorige verstandt weder bekomen hebben: doch eer zy hersteldt zyn, voeren zy hun naar hunne verscheidene Steden of Dorpen, *waarschynlyk om hun aan het Volk weder kenbaar te maaken.* Na deeze wreede quelling, zouden deeze Jongelingen niet durven zeggen, dat zy van eenige voorafgaande zaaken geheugen hebben, uit vreeze van andermaal *Gehuscanaweert* te worden. In zulken gevalle geschiedt de tugtiging zoo gestreng, dat 'er weinige het leven afbrengen. Zodanig een Tugteling moet geheel stom en doof geworden zyn, en geheel van vooren af aan alles leeren..... Of nu de vergeetenheit deezer Tugtelingen wezentlyk of gemaakt zy, 't is altoos zeker, dat ze niets willen weeten van 't geen zy te vooren wisten, en dat hunne Opzienders hen verzellen, tot dat zy alles weder op nieuws geleerd hebben..... Met een woorde, zy beginnen te herleeven na een geruimen tydt eenigzins overleeden te zyn geweest, en zy worden alsdan Menschen, vergeetende dat zy voor heen Kinderen zyn geweest..... De moeite die deeze Opzieners neemen, is zoo ongemeen, en zy moeten geduurende den loop van deeze gestrenge Tuchtiging, het geheim zoo heiliglyk bewaaren, dat het een zaak van de meeste verdiensten geagt wordt, zich in deezen last wel te quyten. Het is ook een zeker middel om tot groote waardigheden te geraaken:.... Maar aan de andere kant mag men ook staat maaken, wel haast naar de andere Waereldt gezonden te worden, indien men door lichtvaerdigheit of verzuim eenigzins in zynen pligt in gebreeken bleef'. De Schryver van dit verhaal voegt 'er by; 'dat de geene die men ten tyden van zyn verblyf aldaar, *Gehuscanaweert* hadt, schoone en welgemaakte Jongelingen waren, leevendig van geest, van omtrent vyftien, twintig, of vyf-en-twintig Jaaren oudt, en mede Ryk geacht wierden. Dit deedt my, vervolgt hy, terstond vermoeden dat de Ouden dit middel bedacht hadden, om zich met de goederen der Jongelingen te verryken, alzoo zy in der daadt dezelve onder hun verdeelden, ofschikten (naar hun zeggen) tot eenig openbaar gebruik en dienst..... De Indianen, geeven voor, dat men deeze strenge middelen alleen in 't werk stelt, om de Jonkheit te bevryden van de quaade indrukselen der kindsheit, en van alle de voorinneemingen daar zy reeds mede aangedaan zyn, eerde reden begint te werken. Zy houden staande, dat zy, alsdan in volle vryheit gesteld zynde van de Wetten der Natuure te mogen opvolgen, geen gevaar loopen van een Slaaf van de gewoonte en opvoeding te worden, en dat zy beter in staat zyn om regtvaardiglyk regt te oeffenen, zonder eenig acht op vrindschap of namaagschap te geeven'. De Alouden waren van het zelve gevoelen ten opzigte van hunne Inleidingen; men geloofde toen dat dezelve het verstandt reinigden en de

[+] Hoe men hen in een soort van Kerker opsluit.

[+] De Kerker, en hoe de opgeslotene gehandelt worden, beschreeven.

* Zie het Afbeeldzel bladzyde 67. waarin de tweede verbeelding van 't bovendeel, de KERKER verbeeldt, daarin *de* LEERLINGEN *om* GEHUSCANAWEERT *te worden opgesloten zyn.*

denkbeelden zuyverden. Onze hedendendaagsche Wysgeeren zyn weinig van smaak hier in verschillende. Doch het zal onnoodig en gevaarlyk zyn, om hier van een Toepassing te maaken.

XVIII. Hoofdtstuk.
Van hunne Feesten *en* Godsdienstige Oeffeningen.

[+] Zie hier 't geen dezelve Schryver, die wy in 't voorgaande Hoofdtstuk aangehaalt hebben, van hunne Feestviering zegt: 'Het blykt niet dat zy een bepaalden tydt hebben, noch eenige zeekere dagen, tot viering van hunne Feesten geschikt*:* maar wel, dat zy zich regelen in dit stuk naar de verscheide getyden des Jaars. By voorbeeldt, zy vieren een dag op de overkomst hunner wilde Vogelen; een ander weder op het aannaaderen van den Jaagtydt, en op het ryp warden der Vrugten: doch het voornaamste van allen is, het Feest, 't welk men ten tyde van den Oogst viert. Alsdan hebben zy verscheidene dagen tot hunne verlustiging, en stellen op dien tydt het grootste gedeelte van alle hunne vrolykheden, als Krygsdanssen en Heldengezangen in 't werk.....

[+]Hoe de Virginianen hunne Feesten vieren, en wanneer.

[+] Wanneer zy van den Oorlog wederkeeren, of na dat zy eenig gevaar zyn ontkomen, stooken zy Vuuren aan en verlustigen zig, houdende een ieder zyne Kalabas, of zyn rammelbus in de handt. Mannen, Vrouwen en Kinderen, danssen somtyds rondom deeze Vuuren onder elkander. Het schynt zelfs dat alle hunne voornaamste Godsdienstigheit hier in bestaat. Eenige Reizigers hebhen gelooft, dat zy by die gelegenheit een Godsdienstige eer aan 't Vuur beweezen; wat 'er ook van zy, 't is zodanig een Plechtigheit, gelyk alhier wordt verbeeldt[*].

[+]en hoe zy zich by aangestoken Vuuren verlustigen, 't welk voor een Godtsdienstige Plechtigheit onder hen werd aangezien.

In 't algemeen kan men zeggen, dat alle hunne Godsdienstigheden bestaan in een vreugde bedryf, vermengt met Danssen en Gezangen, behalven dat in een tydt van droef heit dit vreugde bedryf in huilen en[+] schreeuwen veranderdt. De Priesters zitten in deeze Godsdienstige Oeffeningen voor, versiert met alle hunne Priesterlyke Sieraaden, bestaande onder andere inde Kalabas, de Vrouwerok die wy reeds beschreeven hebben, en de Vellen van Slangen of Wezeltjes, waar van de staarten heel sierlyk op den kruyn des hoofdts als een Myter vast zyn. Deeze Priesters stellen het Gezang in, en maaken altoos den aanvang der Godsdienstige Oeffening. Somtyds voegen zy 'er eenige Toverbezweeringen by, waar van een gedeelte der verborgenheden in de Gezangen beslooten legt, daar wy reeds van gewaagt hebhen. Het gerucht, de gebaarden, en scheeve trekkingen des aangezigts, alles is bequaam om deeze bezweeringen des te afgryzelyker te maaken.

[+]De Priesterlyke Sieraaden beschreevan.

Wy zullen slegts een hunner Godsvrugtige bedryven aanmerken, namentlyk het in 't Vuur werpen van 't eerste stuk, dat zy over hunnen Maaltyd, eeten zullen: Ook moeten wy noch iets van hunne Dansseryen zeggen. Men moet dezelve aanmerken als tot dit Hoofdtstuk behoorende, dewyl dezelve zoo buyten gemeen af hankelyk van den Godsdienst der Virginianen zyn, dat het byna onmogelyk is daar in het Waereldsche met het Geestelyke te onderscheiden. '[(a)] Zy hebben tweederlei[+] manieren van Danssen, van een Persoon alleen, en van een klein getal anderen, of van veele te gelyk: maar zy geeven geen agt op den tydt, de maat, of gestalte. Onder de eerste soort van Danssen is 'er maar een Persoon, of twee of drie ten allerhoogsten. Ondertusschen zingen de andere, op den grond in 't ronde neergezeten, uit al hun magt, en laaten hunne rammelaars of schelletjes klinken. De Danssers zingen dikwils zelfs, maakende somtyds een verschrikkelyke gestalte, en duizenderlei kuuren. De tweede soort van Danssen, waar in een groot getal Personen te gelyk voorkomen, geschiedt in 't ronde, rondom een kring van paaltjes, alwaar men een begraafplaats ziet, of rondom een Vuur dat zy op een bequaame plaats ontsteeken (hier door wordt de Godvrugt verbeeldt). Elk een verschynt 'er

[+]Verscheiden manieren van Danssen onder hen in gebruik, en hoe.

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende hoe *de* VIRGINIANEN *het* VUUR *eeren*, *en zich vervrolyken*, *na dat ze eenig merkelyk gevaar ontkomen zyn.*

(a) Volgens den Schryver van *Histoire de la Virginie.*

met zyn rammelaar, of met Boog en Pylen in zyne handt..... Zy bedekken zich ook met bladeren en groente, schikkende zich op de vreemste wyze op, als zy bedenken konnen, en danssen zelfs in die toerusting. Somtyds stellen zy ook drie jonge Vrouwspersoonen in 't midden van den kring.

Zy steeken alle avonden Vreugdevuuren aan, waar by men zingt en danst'. Het

72
Les VIRGINIENS, adorent le FEU, et se rejouïsent, apres avoir êtè délivrez de quelque danger Considerable.

mag wel een versamelplaats van alle die zich verlustigen genoemt worden: De Beschryving van een Baal, 't welk de Schryver, die ons dit uitstreksel verschaft, uit een veel ouder Reiziger heeft gehaaldt, is een bewys, dat de Virginianen eenige geneegenheit tot dit zoort van vermaak hebben.

XIX. Hoofdtstuk.
Van hunne Plechtigheden *van* Oorlog *en* Vrede, *en van hunne* Zinnebeelden.

+Welk een plechtelyk gebruik de Virginianen van den *Calumet* maaken,

+ De Virginianen hebben mede het gebruik van den *Calumet*, gelyk de Volkeren daar wy reeds van gewaagt hebben. Wanneer zy eenige Vreemdelingen staan te ontfangen, nemen zy de volgende Plechtigheden ten hunne opzigte in agt. 'De *Werowance* van zyn Volk verzelt, trekt de Vreemdelingen een zekere tusschenwytte van zyn huis af te gemoet, verzoekt hen te willen op matjes nederzitten, die door zyn Volk daar toe gedragen worden, en noodigt hen te gelyk tot de Plechtigheit des *Calumets*, 't welk door een korte samengesprek gevolgt wordt. Daar na begeeft men zich naar de verblyfplaats van den *Werowance*, die gebiedt dat men hen de voeten wascht, hen onthaalt, en vervolgens eenig vermaak aandoet, bestaande uit koddige en boertige Zangen en Danssen.... Het uur om te slaapen gekomen zynde, verkiest men twee jonge Dochters van de schoonste die men vinden kan, om+ zorge te dragen..... voor den Afgezant of voor de voornaamste Vreemdelingen.... Deeze Dochters ontkleeden hem, en zoo dra als hy zich te slaapen heeft gelegt, kruipen ze zagtjes mede onder, ieder zich ter zyde nevens hen leggende. Zy zouden meenen het regt van Herbergsaamheit te schenden, indien zy hem niet in alle zyne begeerte voldeeden, en haar eer lydt door deeze gedienstigheit zoo weinig schipbreuk, dat andere Dochters haar zulks benyden, als of haar de grootste eer der Waereldt aangedaan wierdt. Doch dit wordt niet dan alleen omtrent Vreemdelingen van den eersten rang waargenomen.

+en hoe zich de jonge Dochters den Vreemdelingen, en Afgezanten voor Bedgezellinnen gebruiken laaten.

+Plechtigheden die na het sluiten van een Vrede met een zeker Oorlogstuig, *Tomahauk* genoemt, geschieden, en hoe, wanneer een Oorlog aanstaande is.

+ Wanneer de Vrede geslooten is, begraaven zy een *Tomahauk**, om te betuigen, dat alle viandschap is afgelegt; dit noemen de Canadeezen *de Byl begraaven.* Zy planten dikwils een Boom op den *Tomahauk*, om te toonen dat de Vrindschap als een Boom te bloeien staat. Wanneer men een Oorlog onderneemen wil, beraadslaagt zich de *Werowance* met de Priesters, en Waarzeggers; vergadert de voornaamste des Volks, en houdt eene algemeene Raadsvergadering. '(a) De Jongelingen die zich in deeze Vergadering bevinden, zyn gewoon, vooral zoo men een Oorlog te gemoet ziet, zich over 't gansche lichaam te beschilderen, en zulks met witte, roode, zwarte en verscheidene andere verwen door elkander. By voorbeeldt, zy verwen de eene helft van hun aangezigt rood, en de andere helft zwart of wit. Zy maaken groote kringen van veelerlei kleuren rondom de oogen, met verschrikkelyke knewels, en hondert andere koddige figuuren over hun geheele lichaam. Om zich veel..... vreeslyker te maaken, strooien zy dons of het hair van eenig beest op de versche en natte verwe. In deeze toerusting begeeven zy zich naar de Raadsvergadering; alwaar zy naaulyks aangekomen zyn, of zy bginnen te danssen met de pylen of den *Tomahauk* in de handt. Zy zingen mede gezamentlyk eenige Lofzangen ter eere van de Natie, en der Heldendaaden hunner Voorouderen; maakende met hunne *Tomahauks* zodanige teekenen, waar mede zy te verstaan willen geeven, dat zy een vreeslyke slagting onder hunnen Vyanden zullen doen.

* Zie dit OORLOGSTUIG afgebeeldt, in de derde vebeelding van 't bovendeel, Afbeeldzel bladz. 67.

(a) Zie *Historie de la Virginie.*

Zy stryden zelden in 't vlakke Veldt;[+] maar trachten altoos hunne Vyanden te overvallen en te verdelgen, onder de begunstiging van eenige hinderlaag, gelyk de Canadeezen en Iroqueezen doen. De Schryver, die wy aanhaalen, zegt, dat zy noch Mannen, noch Vrouwen, noch Kinderen spaaren, om alle wraakneeming voor te komen, waar in zy noch wreeder schynen dan de overige Volkeren van 't Noordlyke Amerika.

[+]Hunne manier van stryden aangemerkt.

Zy drukken hunne gedagten uit op eene wyze, die zeer veel overeenkomst met de[+] Zinnebeelden heeft; by voorbeeldt, zy bedienen zich van zeekere verbeeldingen van Vo-

[+]Hoe de Virginianen hunne gedachten door Zinnebeelden uitdrukken,

gels, viervoetig gedierte, of iets anders, om eenige Denkbeelden te beteekenen. Deeze verbeeldingen zyn het die de Baron *de la Hontan* den naam heeft gegeeven van Wapenschild- of Wapenkunde. Wanneer zy op Reis zyn, of ten Oorlog trekken, ‘schilderen zy eenige tekens op hunne schouderen, om zich te onderscheiden van welk een Natie zy zyn. Het gemeene teeken is, een, twee of drie Pylen, die de[+] eene Natie met de punten om laag, en de andere om hoog, en een derde overdwars, teekenen, enz.’ Een hunner Afgoden[(a)] trekt altoos met hen uit in den Kryg; zy zingen ook gestadig, voorttrekkende, tot in den Strydt.

[+]en hoe zy zich door teekenen in den Oorlog onderscheiden.

XX. Hoofdtstuk.
Van hunne Huwelyken, *van de* Opvoeding *hunner* Kinderen, *en van hunne* Geneesmiddelen.

[+] Men verzekert ons, ‘[(b)] dat de Indianen van *Virginië* het Huwelyk aanmerken als een zeer plegtig Bedryf, en dat de Geloften, die zy als dan doen, als heilig en onschendbaar moeten gehouden worden.... De Man zoo wel als Vrouw is 't geoorlofd, van elkander te scheiden, indien zy te samen niet wel konnen overeenkomen: maar niettegenstaande wordt 'er de Echtscheiding niet goedgekeurt, of als iets loflyks aangemerkt, en de getrouwden zullen zelden hun verschil tot een scheiding laaten komen; wanneer men daar toe komt, worden alle de banden des Huwelyks verbrooken, en de partyen moogen alsdan wederzyds hertrouwen;.... een ieder neemt de Kinderen na zich die men 't liefst heeft,..... en indien partyen hier over niet eens konnen worden, deelt men de Kinderen in een gelyk getal, en de Man heeft het eerste regt van te kiezen.

[+]Het Huwelyks-gedrag der Virginianen aangemerkt.

De Virginianen geeven mede wel acht om de Vrouwen van de menschelyken ommegang af te scheiden, wanneer zy door zeekere zwakheden worden aangetast. Wy hebben van de ongebondenheit der Dochteren van Canada en Mississipi gesprooken; wat de Virginiaansche aangaat, zy zyn onvergelykelyk zediger. ‘Alhoewel men verhaalt dat de jonge Indiaansche Dochters zich voor een geringe prys aan een ieder overgeeven, echter hebbenwe nooit konnen ontdekken, dat 'er eenigen grondt van waarheit in deeze beschuldiging te vinden is.’ Aldus drukt zich de Schryver van de *Historie van Virginië* uit. ‘Wy gelooven eerder dat dit een laster is, die men haar verongelykende oplegt. De Indianen ontkennen deeze gewoonte insgelyks, schoon zy toestaan dat hunne Dochters haar eigen Meester zyn, en wat haare Persoonen aangaat, naar haar welgevallen mogen leeven. Wy weeten ook ter andere zyde zeer wel, dat indien het gebeurde dat 'er eene onder haar een Kindt kreeg, haar goede naam voor haar leeven lang geschonden is, en dat ze dan nooit aan de Man zal geraaken’. Hoe zal men nu deeze Verdeediging van de eerbaarheit der Virginiaansche Dochters over een brengen met het geen wy in het voorgaande gezegt hebben?

Men zegt dat de Mannen ongemeen tot[+] de Jaloezy overhellen. Indien dit waar zy, is haare eerbaarheit daarom niet te beter bewaart. Laat een Man zich met geen zaak ter Waereldt bemoeyen, en alleen zich met deeze zorge bezig houden, zoo kan hy wel versekerd zyn dat hy zyn leven lang genoeg te doen zal hebben. ‘Waarschynlyk is 't door een uitwerking deezer jaloezy, dat zy de Kinderen van hunnen Vorst van de Kroon uitsluiten, en dezelve op zyn Broeder van Moeders zyde doen overgaan, indien 'er een is, of by gebrek van dien op de Kinderen zyner oudste Zuster: om dat de Vrouwelyke zyde hen altoos de zekerste schynt: maar de

[+]Hunne jalouzy aangemerkt.

(a) Zie *Purchas.*
(b) *Histoire de la Virginie.*

Mannelyke Kunne in den zelven graadt gaat voor de Vrouwelyke, schoon de laatste de voorrang hebben voor de Mannen die een graadt verder zyn.

Ten opzigte van hunne Kinderen, zoo dra die gebooren worden, dompelen zy dezelve in koud water, en zoodra zy kloek beginnen te worden, en tot hunne Manlylyke jaaren gekomen zyn, regeeren zy dezelve byna gelyk de Canadeezen, en de andere Indianen van 't Noordelyk Amerika.

Wat nu hunne Geneesmiddelen aangaat;[+] het is onnodig alhier te herhaalen, dat hunne Priesters Geneesheeren zyn. Het is een geluk voor Europa, dat onze Geestelykheit tot noch toe niet getragt heeft de genezing der Lichaamen met die der Ziele te

[+]Hoe hunne Geneesmeesters met de Zieken handelen, en welke Geneesmiddelen zy gebruiken.

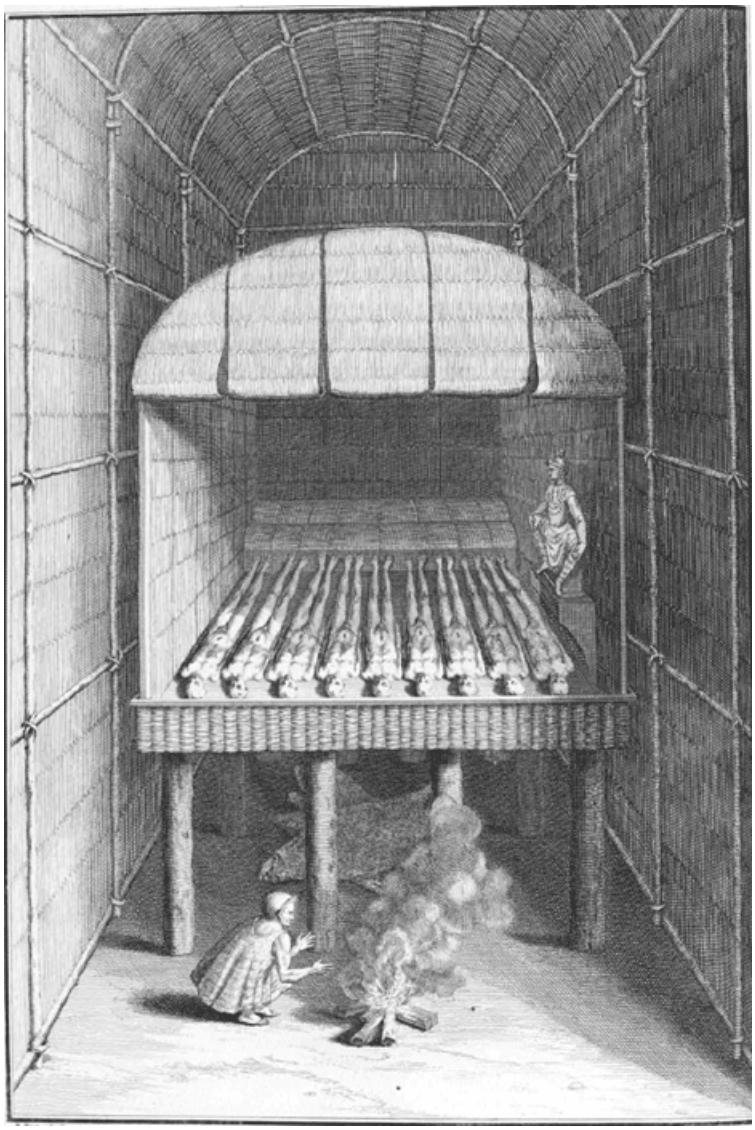

73
B. Picart sculp. dir. 1721.
TOMBEAUX des Rois de la VIRGINIE.

willen vereenigen. De Virgianen geneezen door zweeten de ziektens, die door een schielyke koude, of door ongemeene hette veroorzaakt worden. ‘Zy zuigen de Ettergezwellen uit, maaken snydingen in de wonden, en gebruiken het vuur op de gezwellen door middel van een spaantje ligt hout, 't welk tot een kool geworden zynde, brand als een gloeyend yzer. Met het ander einde van 't spaantje booren zy in 't vleesch, alwaar het zich tot een wondt zet, die zy open houden tot dat 'er zich al het quaad uyt ontlast heeft. Zy maaken meede een klein kegeltje van een soort van verrot hout, 't welk zy met het einde op de bezeerde party zetten, en alsdan in brand steeken, tot dat het geheel verbrand is, en een volkoomen fontenel heeft gemaakt.

+ De Priesters oeffenen zich in de hoedanigheden der planten, doch houden deeze wetenschap en de kunst van de ziekten te geneezen voor zich, en voor den Volke verborgen, geloovende dat die alleen aan zodanigen mag medegedeeld worden, die zich tot het Priesterschap begeeven. Zy zeggen dat Godt hen straffen zoude, indien zy hunne Geneesmiddelen ontdekten. Wy zullen 't by het verhaal der Geneesmiddelen, die zy gebruiken, laaten, als zynde buiten ons bestek: alleenlyk zullen wy zeggen, dat het gebruik van de zelve met misselyke gebaerdens, en buigingen des lichaams geschiedt, als mede met gezang, en gehuil, 't welk dikwils de Zieke en andere toezienders groote gedagten en vooroordeel van de Genees-Heer inboezemt. Dit gewoel en deeze wanorde, zoude het wel een werk van een sterveling afkomstig zyn? Neen; het moet zekerlyk God zyn, die dit alles werk. Zodanig is mogelyk de redeneering, die zy by die gelegenheit maaken.

+Dat de Priesters zich het werk van de Geneeskunde toeëigenen, en waarom, aangeweezen.

De manier om de Zieken te doen zweeten, is dezelve gelyk wy die beschreeven hebben van de Volkeren van Mississipi handelende; waar aan wy ons gedragen.

XXI. Hoofdtstuk.
Van hunne Lykdienstige Plechtigheden; *hun gevoelen van den staat der* Ziele *na de* Doodt, *en van hunne* Jaarreekening, *enz.*

+ Wy zullen een begin met de Plechtigheden maaken, die zy ten opzigte van hunne Vorsten waarneemen. ‘De Virginianen bewaaren Godtsdienstiglyk de Lyken hunner Overledene Koningen en Voornaamste Opperhoofden, waar mede zy dus te werk gaan. Zy snyden het vel op den rug van boven tot beneden op, en halen 'er het zelve geheel af zoo 't mogelyk is. Vervolgens schillenze het vleesch van de beenen af, zonder de zenuwen te quetsen, op dat de samenvoegzelen moogen aan elkander vast blyven. Na dat zy het gebeente in de Zon gedroogt hebben, leggen zy het zelve weder in de afgestroopte huidt, die zy met een weinig oly of vet hebben vochtig gehouden, 't welk ze voor de verderving bevrydt. De beenderen nu in de huidt wel geplaatst zynde, vullen zy de ledige plaatse met fyn zandt, en naaien de huidt zoo naaukeurig toe, dat het lichaam niet min ongeroert schynt te zyn, als of 'er het vleesch niet was uitgehaaldt. Aldus toebereyd, brengen zy het doode lichaam naar een plaats tot dit gebruik geschikt; aldaar strekken zy het zelve uit, op een houte vloer met matten belegt, en[(a)] verheven zynde; zy bedekken het Lyk insgelyks met een mat, om het zelve voor het stof te bewaaren. Het vleesch, dat men uit het lichaam gehaald heeft, wordt in de Zon op een teene horde gelegt, en wanneer het geheel droog is, sluiten zy 't in een korf die vast toegenaait word, en plaatsen 't aan de voeten van het doode lichaam’. In deeze Grafsteden plaatsen zy een Beeldt des Afgods *Kiwasa*, die, na hun gevoelen, zorge voor deeze lichaamen draagt. Een Priester houdt zich nacht en dag in dit Praalgraf

+Hoe plechtelyk de Virginianen met de afgestorvene Lyken hunner Koningen en Vorsten handelen.

(a) Zynde een Zoldering van 9. a 10. voet hoog *Purchas.*

by een ontstoken Vuur op; aldaar quyt hy zich van eenige Godsdienstige plichten, daar hy oordeelt dat de Overledenen belang by hebben. Indien hy 't niet gelooft, moet hy 't egter den Volk doen geloven. Het Afbeeldzel† vertoont ons de gestalte der Lyken en de Plechtigheit des Priesters.

Deeze Plechtigheit geschiedt geenszins+ ten aanzien van gemeene lieden. Dezelve worden slegts in diepe kuilen begraaven, na dat men hunne Lyken in huiden of matten gewonden heeft. Aldus omwonden

+Hoe het gemeene Volk onder hen begraaven word.

† Zie de nevensgaande Afdeeling, *het* GRAF *der* VIRGINIAANSGHE KONINGEN verbeeldende.

zynde worden ze op staaken gelegt, met byvoegingen van alle hunne voornaamste goederen, 't welke alles met aarde bedekt wordt. Na de begraaving der Lyken, draagen de Vrouwen den Rou over hunne aangezigte, want men mag zich dus uitdrukken, wegens de verwe, waar mede zy hunne aangezigten bestryken, namentlyk met zwarte Houdskoolen in Oly gedoopt. In zodanig een gestalte maaken zy een groot gehuil, en geklag vier-entwintig uuren achtereen.

+ Zy gelooven de Onsterflykheyt der Ziele, en dat zy na dit leven, volgens haare verdiensten gelukkig of ongelukkig zyn zal. Hunne Hel[a] is een groote poel, die zy plaatsen aan 't uitterste einde van 't Geheel-al, alwaar de Zon ondergat. Aldaar moeten de godlooze Zielen zonder eenige ontferming branden.[b] Andere zeggen, dat zy tusschen Hemel en Aarde zweevende blyven. Zy voegen 'er by, dat de waarheit van dit lyden hun is bevestigt geworden, door eenige Dooden, die hen van tydt tot tydt, gelyk zy eertyds by ons deeden en noch in eenige Landen doen, nieuwe tydingen uit de andere Waereldt bragten. Deeze Hel wordt *Popogusso* genoemt.

+D'onsterflykheit der Ziele by de Virginianen gelooft, en welke gedachten zy van de Helle hebben.

De *Werowancen* en+ de Priesters gaan ongetwyffelt naar een Paradys, 't welk zy mede in 't Westen, en agter het Gebergte, plaatsen. Aldaar is 't dat de Welgelukzaligen zich eeuwiglyk verheugen: Maar waar in bestaat die vreugde? In met vederen gekroond te zyn, het aangezigt te bestryken met eenige vreemde veruwen, nevens een vreedzaame bezitting van eenige beuzelingen, waar van de voornaamste Tabak en Pypen zyn. Zy danssen en zingen 'er met hunne Voorouderen enz. Dusdanig is het voorwerp hunner Onsterflykheit; waarlyk is 't zeer gering, en nochtans sluiten zy 'er het gemeen van uit. Ook is 'er by hen geene Wederopstanding, als alleen, voor de Priesters en 's Lands Grooten bestemt.

+Als mede van hun Paradys.

'Zy reekenen het getal hunner Jaaren[c]+ by de Winter Zaizoenen, die zy *Cohonk* noemen, en naar het geschreeuw der wilde Ganzen, die by hen niet dan in den Winter komen. Zy onderscheiden het Jaar in vyf verscheiden Jaargetyden. Het eerste Jaargety is, wanneer in de Lente de Boomen beginnen te botten of te bloeijen; het tweede, wanneer de Koornaairen zyn voortgekomen, en bequaam om te braden; het derde, is den Zomer; het vierde den Oogst, en 't vyfde den Winter..... Zy tellen de Maanden by Maaneschynen, zonder agt te geeven op het getal derzelve in een Jaar', en geeven die, volgens de gewoonte der Canadeezen, den naam der zaaken die het merkwaerdigste in zodanige Maanschynen voorkomen. 'By voorbeeldt, zy reekenen de Harte-Maan, de Kooren-maan, de eerste of tweede Maan van de *Cohonk* enz. zy verdeelen ook de dagen in geene uuren; maar deelen die slegts in twee deelen, die zy het klimmen en het daalen van de Zon noemen.

+Hoe zy hunne jaaren, Zaizoenen, Maanden en Tyden reekenen.

Zy reekenen en tellen by eenen, tienen, honderden enz. en wat aangaat hunne manier om de gedachtenis der Gebeurtenissen of Burgerlyke gescheften te bewaaren, gebruiken zy zekere koorden, die overeenkomst met het gebruik der *Quippos* der Peruanen hebben. Zy gebruiken mede eenige stukken houts, die hun voor Kerfstokkenen. enz. dienen.

XXII. Hoofdtstuk.
Van de Godsdienst *der* Volkeren *van* Florida.

(a) *Purchas.*
(b) *Purchas.*
(c) *Histoire de la Virginie.*

[+(d)] De Floridanen zyn mede Afgodische Volkeren, houdende de Zon en de Maan voor Godheden, doch die zy slegts eenige eerbied bewyzen, zonder voor de zelve Gebeden of Offerhanden te doen. Nochtans hebben zy Tempelen; doch tot geen ander gebruik als om 'er hunne Dooden in te begraaven, en in op te sluiten 't geen zy het dierbaarste achten. Zy rechten mede aan de Deuren deezer Tempelen den buit hunner Vyanden als Zegeteekens op'. Dit is al 't geen de Yncas *Garcilasso de la Vega* ons van den Godsdienst der Floridanen zegt. Met regt kan men deeze Volkeren vergelyken, by de Afgodische Volkeren der Oudheit, die alles aanbaden wat hen iets ongemeens of byzonders voorquam; indien het waar is dat door bygeloviglheit de Floridanen een Pylaar aanbaden, die Kapitein *Ribaut* op een hoogte met de Wapens van Vrankryk hadt opgeregt, toen hy een gedeelte van dit

[+] Hoedanig de Godsdienst der Floridanen bestaat, aan geweezen.

(d) *Histoire de la Conq. de la Florida par Garcilasso de la Vega.*

Noordlyd Amerika ontdekt hadt. Zy offerden Slagtofferen voor dit Gedenkteeken, kroonden het met Bloemen, en versierden het met Bloemkranssen: met een woordt, zy beweezen het zelve allerlei soort van agting en eerbied.

+(a) De Floridanen aanbidden onder den naam van *Toia*, de Duivel, of liever die quaade Grondoorzaak, die zy in tegenstelling van het Godlyk Opperweezen stellen. En overtuigd zynde dat deeze laatste Mogendheit hen niet kan schaaden, wegens de overgroote goedheit daar zy mede begaafd is, zoo tragten zy de andere te bevredigen, van wien zy, zoo zy zeggen, wreedelyk gequelt worden.(b) De Duivel snydt hen dikwils in het lichaam, verschrikt hen door verschyningen, in komt hen dikwils bezoeken, om hen te noodzaaken hem Menschen-offer te offeren. Doch ondersteld zynde, dat de Duivel, in die gelegenheit zoo veel moeite niet wilde doen, zoo gaat zyne Priesters het belangen des Volks te zeer aan 't hart, om in gebreken te blyven aan 't geen zy hem verschuldigd zyn. Het is derhalven zeer waarschynlyk, dat zy zelf voor dien quaade Geest speelen, en dat zy het quaadt dat de Floridanen uit vreeze hem toeschryven, vermeerderen.

+Eerdienst die zy den Duivel bewyzen, om hem te bevreedigen zulks zy door hem niet geplaagt worden.

+(c) Een ander Schryver verhaalt ons het volgende van den Godtsdienst der Volkeren van Carolina. ‘Zy gelooven, zegt hy, een eenig Godt, Schepper van alle dingen, aan wien de Opperste Priester offerhanden doet; maar zy gelooven niet dat die Godt zich met eenige zaaken der Waereldt bemoeit. Zy gelooven dat hy mindere Goden aanstelt tot bestiering van dit Aardryk: namelyk, dat hy dezelve aan de goede beschikking der goede en quaade Geesten overlaat, waar aan de Priesters van een minder rang Offerhanden en andere Godsdienstigheden doen.

+Van welk een gevoelen de Carolineezen wegens Godt en zyne onder Goden zyn.

Ten opzigte der Volkeren, die rondom+ de Bergen van *Apalache* woonen, dezelve bidden de Zon, als oorzaak van het leven, en Schepper der Natuur aan. Het schynt dat zy eenige teekens van de algemeene Zondvloedt overgehouden hebben; want zy zeggen, dat de Zon vier-en-twintig uuren haaren gewoonen loop vertraagt hebbende, zoo waren de wateren van het Groote Meir *Theomi* zodanig overstroomd, dat de toppen der hoogste Bergen daarmede bedekt wierden; behalven alleen dien van den Berg *Olaimy*, die door de Zon van de algemeene overstrooming bevryd bleef; ter oorzaake van den Tempel die zy aldaar zelf gebouwd hadde, en die de *Apalachiten* in 't vervolg als een plaats van Bedevaardt hadden ingewydt, werwaarts zy aan dit Hemellicht hunne Godsdienstige hulde gingen doen. Alle de geene die deeze schuilplaats hebben konnen bereiken, zyn bevryd gebleeven van de Zondvloedt. Na verloop van vier-en-twintig uuren tydts verkreeg de Zon haare eerste kragten weder, en het water in zyne paalen hebbende doen wederkeeren, deedt dezelve verders de dampen verdwynen, die de wateren over de Aarde gebragt hadden. Uit hoofde van deeze gedenkwaardige erkentenis is 't, dat de Floridianen, die men *Apalachiten* noemt, goet gevonden hebben de Zon te aanbidden. Laat ons nu zien hoedanig zy dezelve aangebeden hebben, en het gansche verhaal deezer Godtsdienstigheit beschouwen.

+Hoe de *Apalachiten* de Zon aanbidden, en waarom.

XXIII. Hoofdtstuk.
Van de Godsdienstigheit *der* Floridanen *aan de* Zonne; *van hunne* Feesten, Tempelen, Priesters, Tuchtiging *enz.*

(a) Lescarbot, Purchas.
(b) Purchas.
(c) *Descript. des Colon, Angloises, dans le Recueil de divers Voyages. Impr.* in 4. Paris.

[+] Wy zullen nu breeder de Godsdienstigheit der *Apalachiten* beschryven. Hunne Godsdienstige oeffening bestaat in de Opgaande Zon te begroeten, en lofzangen haar ter eere te zingen. Zy bewyzen haar mede alle Avonden gelyke hulde. Daar en boven offeren zy dit Hemellicht viermaal des Jaars Offerhanden, en plegtige Wierookingen op den Berg *Olaimy.* Maar nademaal zy de Zon niets bloedigs offeren, om dat zy die aanmerken als de Handhaafdster des levens, en dat zy gelooven dat de geene die het leven aan de Schepselen geeft, geen Godsdienst kan goedkeuren, die het dezelven weder beneemt. Men kan naauwlyks de naam van Offerhanden geeven aan deezen Dienst, alzoo dezelve alleen bestaat in Reukwerk, 't welk men brandt; in Geschenken die men aan de Priesters doet; en in Gezangen die men ter eere van deeze Godheit des

[+]De Aanbidding der Zonne by de *Apalichiten* nader beschreeven.

Dageraads zingt. 's Daags voor het Feest tot het offeren der Reukwerken geschikt, gaan de Priesters zich afzonderen naar den Berg, om zich te beter te bereiden tot den plegtigen Dienst op den volgende dag. Het Volk begeeft 'er zich slegts naar toe voor het aankomen van den dag. Ondertusschen is alles verlicht geduurende den nagt met vuuren die men op den Bergaansteekt. De eenvoudigste onder hen zullen niet tot den Tempel of dicht by de Grotte, aan de Zonne toegewydt, durven naderen; maar de toegang tot deeze plaats van Godsvrucht, is alleen geoorlofdt aan de[(a)] *Jouanas*, en aan hun is het, dat deeze Godvrugtige hunne Offerhanden en gaven overhandigen, die de *Jouanas* vervolgens aan staaken ophangen, ter wederzyde van het portaal. De Offerhanden den blyven aldaar hangen tot het eindigen der *Ceremonie*, waarna de zelven uitgedeeld worden volgens den wille des Geervers.

Zoodra de Zon begint te schynen, beginnen de *Jouanas* hunne Lofzangen op te heffen, werpende zich verscheiden maalen op de knien, waarna zy reukwerk in 't Geheiligde Vuur werpen, 't welk voor de deure des Tempels word verricht. Deeze twee handelingen van Aanbiddingen worden gevolgd van een derde, die niet min weezentlyk is. De Priester giet honing in een steen alleen tot dat gebruyk uitgehold, staande voor een steene tafel. Ook strooit hy dicht by den steen een groote menigte van Maïz half gebrooken, en van haare schel ontbloot. Dit is het voedsel van eenige Vogelen[(b)] die, volgens zeggen der Floridanen, de lof der Zonne zingen. Terwyl de Priesters het reukwerk branden, en ter eeren van dit Daglicht zingen, zoo knieldt alle het Volk neder, en verrigt zyne Godsdienstigheit. De Plegtigheit word geëindigd met speelen, danssen en vrolykheden. Het wezendlyke van het Feest neemt op den middag een einde. Alsdan omringen de *Jouanas* de tafel, hunne Gezangen en Vreugde geroep verdubbelende, en zoodra de Zon de randen van de tafel begint te beschynen, werpen zy alle het reukwerk dat hen noch overig is, in 't Vuur. Doch dit is noch het einde deezer Plegtigheit niet. Na het laatste Reukoffer, blyven zes *Jouanas* by 't lot verkoozen, omtrent de Tafel, en stellen zes Zonne-Vogelen in Vryheit; men hadt dezelve in kooien aldaar gebragt, om tot deeze *Ceremonie* te dienen. De Vrylaating deezer Gewydde Vogelen wordt gevolgd door een omgang van Godvrugtige, die van den Berg afklimmen met rysjes in de handt, om zich weder aan den ingang des Tempels te begeeven. De *Jouanas* geleiden hen tot in den zelven; vervolgens wasschen de Pelgrims zich het aangezigt en de handen in een gewydt Water. Zodanig is de beschryving deezer Plegtighit; door ons uit een Schryver[(c)] getrokken, die ons dezelve op het bevestigen van twee Engelschen heeft medegedeelt.

De Tempel zelfs, aan de Zonne en aan[+] haaren Dienst door de Floridanen van *Apalache* toegewyd, is een ruime Grotte natuurlyk in den rotsteen ten Oosten van den Berg uitgehouwen. Men zegt dat dezelve twee hondert voeten lang is, eirond zynde, en het verwelf hondert twintig voeten hoog verheeven; en dat door een opening in 't midden van het Gewelf, tot op den grondt des Bergs, licht genoeg inkomt, om deeze gansche Grotte te verlichten.

[+]Tempel der Zonne hoedanig in een Rots uitgehouwen.

Men vind in de *Historie van de Overheering*[+] *van Florida* by *Garcilasso*, een Beschryving van een Tempel der Floridanen van *Cofaciqui*: maar 't schynt dat deeze alleenlyk geschikt was tot een Begraafplaats der voornaamsten des Landts. De Spanjaarden vonden rondom in deezen Tempel groote houte Kisten langs de muuren, op banken van twee voeten hoog geplaatst. ‘In deeze Kisten waren de lichaamen of Lyken beslooten, en zodanig gebalsemdt, dat dezelve niet het minste qualyk rieken; behalven deeze groten kisten, stonden 'er mede veel kleinder, als

[+]Een Floridaansche Tempel van *Cofaciqui* beschreeven.

(a) Naam der Priesteren van *Flarida.*
(b) Men noemt dezelve *Tonatrulis.*
(c) *Rochefort dans son Historie des Antelles.*

ook rietkorven zeer wel gemaakt, de kleine Kistjes laagen vol van Mans en Vrouwe kleederen, en de korfjes gevuldt met paerlen van allerlei soort. De Tempel van *Talomeco* was de Begraafplaats der *Caciquen* des Landts, en de Beschryving die 'er ons *Garcilasso* van geeft, is wel waardig hier in te lasschen.

De Tempel van *Talomeco*, alwaar de[+] Begraafplaats der *Caciquen* is, zegt hy, is meer dan hondert treden lang, en veertig breedt; de muuren zyn evenmaatig hoog, en het dak is zeer verheeven; om te voldoen aan het gebrek van pannen, en het water des te beter val te doen hebben. Het is zelve gedekt met zeer dun riet, in tween geklooft, waarvan de Indianen Matten maaken, die zeer wel naar de Mat-Tapyten der Mooren gelyken, 't welk zeer fraai om te zien is; vyf of zes deezer Tapyten over elkander gelegt, konnen volkomen het doordrin-

[+]De Temple van *Talomeco* met alle de daar ingevondene byzonderheden beschreeven en beschouwt.

gen van den regen beletten, en het scheinen der Zonne in den Tempel, 't welk by den gemeenen Man ten platten landen, in dien omstreek om hunne huyzen te dekken, word nagevolgt.

Op het dak van den Tempel zyn 'er verscheidene hoorntjes van allerlei groote, en van verscheidene vissen, in zeer nette orde geschikt: maar men weet niet te zeggen hoe 'er dezelve gekomen zyn, zynde deeze Volkeren zoo verre van de Zee afgelegen, ten ware men die uit de Rivieren en Stroomen, die dit Landschap besproeien, verzaamelt had. Alle deeze hoorntjes zyn het binnenste naar buiten geplaatst, om te meer glans te geeven, stellende geduurig een groot hoorntje van Zeeslakken tusschen twee kleine schelpjes, met tusschen ruimtens van 't eene stuk tot het andere, voorzien met verscheidene Paerlsnoeren van onderscheidene groote in de gedaante van festons, van den eenen hoorn aan den anderen vast gemaakt. Deeze festons van Paerlen die zich van het bovensten van het dak tot beneden strekken, gevoegdt by den levendigen glans der Paerlemoere schelpen, en hoorntjes, geeven een zeer schoon gezigt, voornaamelyk als 'er de Zon op schynt. De Tempel heeft zyne poorten naar maate van zyne grootheit. Men ziet aan den ingang twaalf Reuzen of Stantbeelden van hout gemaakt. Dezelve zyn zoo wreedt en stuursch verbeeld, dat de Spanjaarden zich lang ophielden in 't beschouwen deezer figuuren, alle der aandagt van 't Aloude Rome waardig. Men zoude zeggen dat deeze Reuzen daar gesteld waren om den ingang van de deur te verdeedigen; want zy zyn in ryen ter wederzyde, van groote allengskens verminderende, geplaatst, hebbende de langste agt voeten, en de volgende iet minder, naar rang: op de wyze van Orgelpypen.

Hunne Wapenen zyn overeenkomende met hunne gestalte, de eerste ter wederzyden hadde zwaare knodsen met koper beslagen, die zy overend hielden, en als gereed scheenen, om elk een met geweld neder te vellen, van den geenen die dorsten waagen binnen te treeden. De tweede hadden yzere hamers, en de derde een soort van houte staaken, de vierde kopere houwbylen, waarvan de scherpte uit Keisteenen gemaakt was. De vyfde hielden een gespannen boog en pyl, gereed om die af te schieten. Deeze pylen waren zeer fraai om te zien, zynde het onderste einde van een stuk hartshoorn, zeer konstig gewerkt, of van een vuursteen, als een pook gesleepen. Eindelyk de laatste hadden zeer lange Pieken in de handt, aan beide de einde met koper beslagen, staande ook in een dreigende gestalte, gelyk de andere; doch op eene andere wyze, en alle even zeer natuurlyk.

Het bovenste der Tempel-muuren van binnen, zyn versiert, overeenkomstig met de buitenste zyde van 't dak; want daar is een soort van Cornis gemaakt, van groote Hoornen van Zeeslekken netjes geschikt, en tusschen beiden ziet men Festons van Paerlen die van het dak afhangen. In de tusschenruimte der Hoornen en Paerlen, ziet men in de dieptens aan het verdek vast gemaakt een menigte van Pluimen van allerlei kleuren, heel keurig geschikt. Behalven deeze schikking die aan 't bovenste van de Cornis voorkomt, hangen mede aan alle de andere zyden van het dak, verscheidene Pluimen, en Paerlsnoeren, door onzigtbaare draatjes van onderen en van boven vast gemaakt, zodanig dat het schynt of dit gansche werk om ver staat te vallen.

Onder aan deeze Verwulven en deeze Cornis, ziet men rondom in den Tempel aan de vier zyden, twee ryën van Statuën of Beelden, de eene boven de andere, eenige van Mannen en andere van Vrouwen, levens groote, volgens dat Landt. Elk heeft zyn eigen Nis naast elkander, en dit alleenlyk om de muur te versieren, die zonder dat al te naakt zoude hebben gestaan. De Mannen hebben alle wapens in de handt, waar aan Paerlsnoeren van vier of vyf ryën met Quispels aan 't einde, uit

een zeer fynen draad gemaakt, en van verscheidene kleuren bestaande; wat de Stantbeelden der Vrouwen aangaat, dezelve hebben niets in hande.

Aan den voet deezer Muuren zyn 'er houte Banken zeer konstig gewerkt, alwaar de Doodkisten der voornaamste Grooten des Landts en hunne Familie geplaatst worden. Twee voeten boven deeze Doodkisten, ziet men in Nissen van de muur de Stantbeelden der geenen die aldaar begraaven leggen; die zy zoo natuurlyk verbeelden dat men daar uit oordeelt, hoe dezelve ten tyde van hun overlyden zyn geweest. De Vrouwen hebben niets in de handt, maar de Mannen voeren Wapens in de zelve.

De ruimte die 'er is, tusschen de Afbeeldsels der Dooden, en tusschen de twee ryen Beelden, die onder de Cornis beginnen, is gevuld met Wapenschilden van verscheidene groote, gemaakt van riet en zoo vast in een geweeven, dat 'er geen pyl uit een boog, nog een schoot van een

Snaphaan kan doordringen. Deeze Schilden zyn alle versiert met Paerlen en Quispels van veelerlei kleuren, 't welk dit alles noch veel fraayer doet schynen.

In 't midden des Tempels ziet men drie ryen met Koffers op onderscheidene Banken, de grootste der zelve strekken tot een voet aan de middelsoort, en deeze weder aan de kleinsten, en gemeenlyk bestaan deeze Piramiden uit vyf of zes Koffers. Alzoo 'er nu ledige plaats genoeg is tusschen de eene Bank en de andere, wordt men dan niet belet in 't gins en herwaart gaan in den Tempel, om geheel en alle te konnen bezien.

Alle deeze Koffers zyn met Paerlen gevuld, zodanig dat in de grootste Koffers de grootste paerlen gevonden worden, en alzoo voortgaande tot op de allerkleinste, die maar alleen stamppaarlen in zich besluiten. Voor 't overige zoo was de menigte van Paerlen hier zoo groot, dat de Spanjaarden bekenden, dat schoon zy meer dan negen hondert Man sterk waren, en drie honderd paerden by zich hadden, zy alle deeze Paerlen in eene reis niet zoude hebben konnen wegvoeren.' Men zal zich echter hier over niet zeer verwonderen, indien men aanmerkt dat de Indianen van die Landtschap sedert veele eeuwen, alle de Paerlen die zy vonden in deeze Kisten herwaarts gevoerd hebben, zonder een eenige agter te houden, en hier uit kan men by gelykenis besluiten, dat indien al het goud en zilver dat men uit Peru naar Spanje gevoerd heeft, niet elders anders was overgebragt geworden, de Spanjaarden tans hunne meeste Kerken met goud en zilver zouden konnen dekken.

'Behalven deeze onnoemelyke menigte van Paerlen, zoo vindt men 'er ook een groot getal pakken van Kameels huiden van onderscheidene kleuren; zonder te rekenen veele andere ruighairige huiden, verscheidenlyk geverft; insgelyks verscheidene kleederen van wilde Katten, Maters, en van andere vellen alzoo wel als in 't beste gedeelte van Duitslandt en van Moscovie bereidt.

[+] Rondom dezen Tempel, die over al zeer fraai was, ziet men een groot Magazyn afgedeeld in acht zaalen van gelyke groote, 't welk dezelve veel sieraad bybrengt. De Spanjaarden in deeze Zaalen tredende, vonden dezelve vol wapenen. In de eerste lagen zeer lange pieken, met ongemeen schoon koper beslagen, en behangen met ringen van Paerlen met drie of vier omslagen. De plaats daar deeze pieken op de schouders raakten, was voorzien met gekleurd Kemelshair, en aan de einden zag men quasten met Paerlen die veel tot hunne schoonheit toebragten.

[+]Verscheiden Wapenzaalen rondom den voorschreeven Tempel, en hoe die waren verzien.

In de tweede Zaal waren 'er Knodsen gelyk die der Reuzen, met ringen van Paerlen, en hier en daar met quasten van verscheiden kleuren, rondom met Paerlen verzien. In de derde vondt men Krygshamers, versiert als al de andere Wapenen; en in de vierde waren Jaagsprieten opgeschikt met quasten digt by 't yzer en aan 't Handvatzel; in de vyfde zag men veele soorten van riemen, versiert met paerlen en franjes; in de zesde vondt men zeer kostelyke boogen en pylen; eenige der zelve waren gewapent met Vuursteenen, aan het einde geslepen, insgelyks Steekpriemen, als Degens, als Piek-yzers, of punten van Ponjaarden aan beide zyde snydenden. De Boogen waren gebrandverft met verscheidene kleuren, blinkende en met paerlen op verscheidene plaatsen versierdt; in de zevende Zaal waren Rondassen van hout, en van Osseleder uit verre Landen overgebragt, voor zien met paerlen en quasten van verscheidene verwe. Eindelyk in de achtste zag men Schilden van riet zeer keurlyk geweeven, en mee quasten en zaaipaerlen versierdt.

Eenige Volkeren van Florida offeren[+] hunne Eerstgeboornen aan de Zonne op, of liever aan hunne Vorsten. Ten minste het is zeker dat deeze wreede Ceremonie geschiedt in tegenwoordigheit van een deezer Prinsen of *Caciquen* die zy *Paraoustis* noemen. Terwyl de Moeder van dit Kindt zich het aangezigt bedekt, weent en zugt voor het Offerblok, waarop dit Offer moet verpletterd worden; en

[+]Hoe eenige Floridanen hunne Eerstgeboorne Kinderen de Zon opofferen;

terwyl de Vrouwen die haar verzellen, zingen en danssen in 't ronde, zoo verschynt een andere Vrouw in 't midden van den kring, houdende het Kindt in haare armen, en vertoonende het van verre aan den *Paraousti.* Deeze Vrouw danst insgelyks als haare voorgangsters, en zingt al danssende de lof des *Paraousti.* Daarna komt de Priester, die men in 't verschiet van deezen Afbeelding* ziet, in 't midden van zes andere Floridanen, en verplettert dit Kindt. Deeze Offerhande moet altoos een Knegtje zyn.

[(a)] Deeze zelfde Volkeren offeren ook

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, waar van het bovendeel *de* OFFERHANDE *verbeeldt die de* FLORIDANEN *van hunne* EERSTGEBOORNEN *aan de* ZON *doen.*

(a) *Purchas.*

74 SACRIFICE que les floridiens font au SOLEIL, de leurs PREMIERS nez.

OFRANDE que les FLORIDIENS font d'un CERF au SOLEIL.
B. Picart. del. 1721.

+ met veel plegtigheit het Beeldtenis van een Hert aan de Zonne; ten dien einde kiezen zy de huidt van het grootste Hert dat zy vinden konnen. Nadat zy het zelve met allerlei soort van Kruiden gevuld hebben, versieren zy het met Bloemen en Vrugten, en stellen het zelve op den top van een hoogen boom af stam het gezigt naar 't Oosten gewend.† Deeze Cereminie geschiedt jaarlyks omtrent het einde der maandt van Februari; dezelve is altoos met Gebeden en Gezangen verzeld, die de *Paraousti* en een der eerste *Jouanas* aan het hooft der overige Godsdienstige 't allereers opheften. De Floridanen verzoeken aan de Zon dat het haar behaage, de Vrugten der Aarde te zegenen, en de Aarde vrugtbaar te doen blyven. Wat de huidt van het Hert aangaat, het zelve blyft dus ten toon gesteld tot in 't volgende jaar.

+en hoe zy jaarlyks mede een Hart aan de Zon voor een offer opdraagen.

+ Zy hebben ook noch een ander merk waardig Feest.(a) Het Volk vergadert onder geleide van den *Paraousti*, om hunne pligten aan *Toia* te gaan afleggen. De Reizigers niet weetende wie deeze *Toia* mogte wezen, hebben rond uit gezegt, dat het de Duivel was: maar wy hebben reeds aangemerkt, dat we deeze *Toia* de quaade Grondoorzaak achten te zyn. Wat 'er ook van zy; deeze *Ceremonie* schynt wel een bedryf van Vrouwen die in druk zyn, waar door zy de gunst van deezen Afgod meenen te verkrygen. De Floridanen vergaderen daags voor de Plegtigheit op een ruime plaats, die de Vrouwen hebben opgeschikt en toebereidt. Na dat de Vergadering zich in een kring verzameld heeft, verschynen drie *Jouanas*, geschilderd met verscheiden soorten van kleuren, in 't midden van den kring, met trommelen, op welkers geluidt zy danssen en zingen, met ongemeene gebaarden en grimatsen. De Vergadering antwoordt te gelyk op 't gezang der Priesteren, die, na twee of driemaalen rond gedanst te hebben, heel schielyk de party verlaaten en naar de Bosschen vluchten. Aldaar is 't dat zy *Toia* raad vraagen. Deeze verborgene vlucht breekt de Godsdienstigheit af: maar de Vrouwen vaaren daar mede den ganschen dag voort, met geween en huilingen. Zy snyden in de armen van haare Dochters met mosselschelpen, en werpen, als een hulde die zy *Toia* schuldig zyn, het bloedt dat uit de wonde loopt, in de lucht, roepende deeze Afgod driemaal aan. Twee dagen daar na keeren de *Juonas* weder uit de Bosschen, derwaarts zy zich om raad te vraagen, begeeven hadden, en danssen als te vooren op dezelve plaats die zy zoo schielyk verlaaten hadden. De Dans wordt ge-eindigt met een Maaltydt, die zy door een vasten en onthouding van drie dagen wel van noden hadden: maar dit moest zoo geschieden, om dat de Goden zich veel vryer openbaaren aan den geenen, die het vasten onderhouden. In dien staat zyn de hersenen niet bloodt gesteld aan de dampen, die het voedsel verwekken, en ontfangen veel lichter de Indruksels van de opgetoogenheit.

+Met welk een vreemde Plechtigheit zy het Feest ter eere van hunne *Toia* vieren.

Wy zullen deeze Beschryving eindigen door eene aanmerking; namelyk, dat de Floridanen zich beroemen, gelyk ook de Mexikanen, eene voorzegging te hebben, die hen kennis van de aankomst der Spanjaarden gaf.

Wat hunne Priesters belangt, dezelve+ zyn mede Geneesheeren, gelyk ook die der andere Volkeren van Amerika: insgelyks zyn zy de Raadslieden en Staatsdienaars van den *Paraousti.* Deeze driedubbele Waardigheit is ook met veel deftigheit, zedigheit en buiten gemeene onthouding verzeld. Alvoorens dat dezelve tot de Priesterlyke Waardigheit verheven worden moeten zy de beproeving van een lange tucht onder bestiering der andere Priesteren, die hen in de verborgenheden van den Godsdienst onderwyzen, ondergaan, en om zoo te zeggen, hunnen geest bereiden tot die Indruksels, die zy in vervolg van tydt het Volk zouden inprenten. Men oeffent hen door het vasten, d'onthouding, afzondering

+Hoe de Priesters der Floridanen zich mede voor Geneesheeren uitgeeven, en hun gedrag daar in aangemerkt.

† Zie het onderdeel van de nevensgaande Afbeelding, verbeeldende *hoedanig de* FLORIDANEN *jaarlyks een* HERT *aan de* ZON OFFEREN.

(a) *Purchas*, *Lescarbot.*

en berooving van de vermaaken der innerlyke zinnen: maar de gestrengheit der tucht wordt weder verzagt door verschyningen en door een gemeenzaame t'samenspreeking met de Godheit; op deeze wyze verhaalen het de Reizigers. Of nu hun verhaal naaukeurig en waaragtig is of niet, wy konnen altoos niet twyffelen, dat de oude Priesters de jonge onderwyzen, dat zy ten minsten moeten schynen overtuigt te zyn van de heiligheit eens Beroeps, dat hen te gelyk Meesters maakt van Ziele en Lichaamen. Deeze Tugtiging duurt drie jaaren lang.

Zy draagen aan den Gordel een Zak vol[+] van eenige medicinaale Kruiden, en andere Geneesmiddelen, 't welk ook in gebruik is by de Virginiaansche Priesters: zy kennen zeer wel de Deugt deezer Geneesmiddelen

[+]Hun gewaadt beschreeven, en hoe zy met de Zieken handelen.

en de eigenschappen der Kruiden. Voor 't overige hebben zy ook het gebruik van Braaken Zweetmiddelen, als mede van Insnydingen. Zy veegen het bloedt niet af dat uit de wonden die zy gemaakt hebben, vloeit; maar zuigen het zelve met den mondt uit en dikwils met een riet. De Floridanen gelooven, dat de blaazing en aanraaking hunner Priesteren, den Zieken heilzaam zyn, en tot geneezing strekken. De Priester, zoo men ons in een hedendaagsche Reisbeschryving verklaard[(a)], verzelt zyne Operatien met eenige woorden. Wanneer alle deeze Middelen geene geneezing toebrengen, laat hy den Zieke voor aan de deur van zyne Hut plaatsen, met het aangezicht tegen de opgaande Zon gewendt, waarna de Genees-priester dit Hemelligt bezweert, om den Zieke zyne gezondheit door den gunstigen invloedt van zyn Licht weder te geeven. Dit is dan de laatste toevlugt van den een en van den anderen.

Deeze Priesteren zy omhangen met een Mantel van huiden of vellen in ongelyke banden gesneeden. Somtyds is deeze kleeding gemaakt op de wyze van en langen Rok: alsdan word dezelve met een Gordel van Vellen omgord, waar aan de Zak afhangt daar hunne Geneesmiddelen in zyn. Zy zyn ongedekt aan voeten en armen, en op 't hoofdt draagen zy een Muts van Vellen puntgewyze toeloopende; dikwils hebben zy in plaats van een Muts het hoofdt met pluimen versiert.

XXIV. Hoofdtstuk.
Van hunne Oorlogsplegtigheden, *hunne* Lykplegtigheden, *en hun gevoelen aangaande de* Onsterflykheit *der* Ziele.

+Welke voorafgaande Plechtigheden de Floridanen eer zy ten Oorlog trekken, verrichten, aangeweezen, en hoe zy elkander tot wraake aanzetten.

+ De *Floridanen* zyn ongemeen wraakzugtig; ook vindt men deeze geneigdheit onder alle de Amerikanen.[(b)] Om zich tot de wraake nog des te meer aan te zetten, houden de eersten zeekere Vergaderingen, alwaar een onder hen in een afgelegen hoek geplaatst is. Een ander opstaande en een Werpspies in de handt nemende, schiet den eersten uit alle zyne magt toe, zonder dat deeze zich eenigzins beweegt; de Spies gaat vervolgens in andere handen over, tot dat den gequesten ter aarde nedervalt: Als dan komen de Vrouwen en Jongelieden hem weenende opbeuren, geeven hem *Casiné* te drinken, 't welk de gewoonen drank is der Krygslieden, en brengen hem in eene Hutte, alwaar men weder op nieuw rondom hem begint te weenen. De Vrouwen en Dogteren maaken eenige middelen gereed, tot geneezing des gequetsten, terwyl de Vergadering drinkt, zich verheugdt, de Heldendaaden hunner Voorouderen zingt, en zich tot de wraakzucht aanport. De gansche *Ceremonie* is een gedagtenis van de doodt hunner Medelandslieden. De geene die zy quetsen houdt hen voor oogen het quaade onthaal, 't welk zy van hunne Vyanden ontfangen hebben, en dit oogmerk stort de gansche Natie een onverzoenelyken haat in. Alvoorens, voor dat ze naar den Kryg optrekken, wordt 'er een Raadsvergadering gehouden, waarin de *Jouanas* hun Raadgeeving voorstellen. Niets word 'er beslooten zonder hunne kennis, en zonder alvoorens het Orakel van hunnen Afgod te hebben raad gepleegt. De opstygende dampen van de *Casiné* zyn niet min zoo veel als het Orakel de oorzaaken, die hen wanhoopige besluiten doet neemen, zynde die de eenigste by deeze Volkeren bekend. Doch het is maar alleen aan de Krygslieden geoorlofdt *Casiné* te drinken, en men mag dien niet drinken, voor dat men eenige blyken van zyne dapperheit heeft gegeeven.

(a) *Coreal dans ses Voiages* Tom. 1.
(b) *Lescarbot*, *Purchas.*

[c] Eer zy ietwes van belang op hunne[+] Vyanden zullen onderneemen en werkstellig maaken, keert de *Paraousti* zich tegen de Zonne, dezelve ernstiglyk smeekende hen gunstig te willen zyn, en neemende eenig water in een houte napje, werpt hy 't na verscheidene Vervloekingen tegen de Vyanden uitgesproken te hebben, in de Lucht uit, zodanig dat het op het omstaande Volk nedervalt, zeggende te gelyk, *mogte het Vlieden gebeuren aldus het bloedt uwer Vyanden te storten*![*] En neemende anderwerf een napje water, werpt hy 't in het Vuur, 't welk nevens hem is, zich als vooren tot het Krygsvolk keerende, en zeggende, *mogte het Vlieden gebeuren onze*

[+]Plechtigheit voor 't aanvangen van den Oorlog door den Koning uitgevoert,

(c) *Purchas.*

* Zie het bovendeel van de nevensgevoegde Afdeeling, verbeeldende *de* PLECHTIGHEIT *door een der* KONINGEN *van* FLORIDA *waargenomen*, *alvoorens den* OORLOG *ondernomen word.*

75 CEREMONIE; observée par un des ROIS de la FLORIDE, avant que de faire une Expedition.

Un des ROIS de la FLORIDE, consultant son MAGICIEN, avant que de marcher a l' Ennemi.

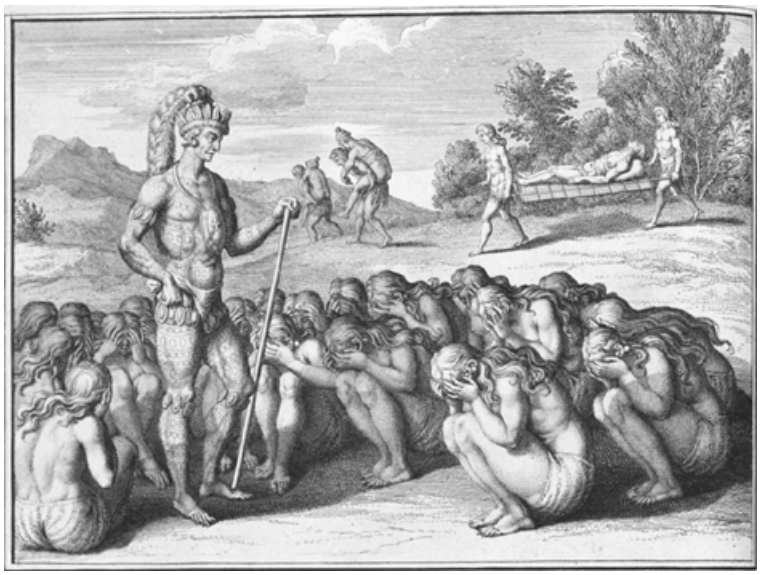

76
FLORIDIENNES, qui ayant perdu leurs maris, a la guerre, viennent implorer l'asistance du roy. HERMAFRODITES, déstinez a servir les malades, et a enterrer les morts.

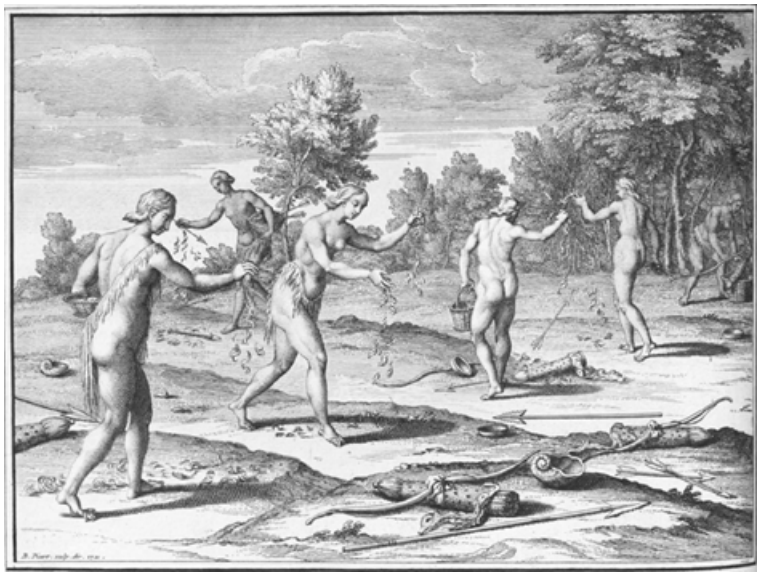

Veuves de la FLORIDE, qui sement leurs cheveux sur les Tombeaux de leurs Maris.

Vyanden om te brengen met zoo veel vaardigheit als ik dit Vuur uitblussche! Welke twee bedryven door een vreesselyk gereop, en nadrukkelyke grimatsen verzeld worden.

+(a) De mismaakte gebaarden van een *Jouanas*, waar mede over het lot geval der onderneeming geraadpleegd wordt, zyn niet minder vreemd, en ongemeen. De gewaande Toveraar plaatst zich op een Schild in een postuur of gestalte, onnodig uit te drukken, alzoo de woorden in 't minst niet by de Kunst van den Graveerder zouden konnen haalen. Wy wyzen den Lezer derhalven naar de Kunstplaat zelfs*, om hem te doen zien, dat de Priester een kring maakt van veele onbekende Figuuren, waar in hy zich midden in besluit. Deeze Figuuren dienen om het Volk ten minsten een grooter gevoelen van zyne Weetenschap te doen krygen. Na ruim een quartier uurs met deeze beweegingen, grimatsen, en draayingen des lichaams bezig geweest te zyn, al zoo hevig als de allergeweldigste stuipen en beroertens, verlaat hy eindelyk deeze gemaakte gestalte, en de Godheit begeeft zynen Dienaar, die dan als bedwelmt opstaande aan den *Paraousti* verslag doet van den uitslag van dit geestelyke gesprek, verklaarende hem 't getal zyner Vyanden, de wyze op welke zy geleegert leggen, en den uitslag der onderneeming; en men verzeekert dat zy het dikwils raaden.

+en hoe zy vooraf wegens den uitslag met zynen zogenaam den Toveveraar raadpleegt.

+ Zy voeren gelyk de andere Volkeren van 't Noordlyke Amerika, de Harssenpan en het Hoofdhair hunner verslaagen Vyanden mede, en hangen aan lange staaken daar toe opgeregt, de armen en beenen der geenen, die zy in den Oorlog hebben omgebragt.(b) Zy houden rondom deeze staaken een Vergadering om de vervloekinge aan te hooren, die een *Jouana* tegen den Vyandt uitspreekt. Drie Mannen leggen op hunne kniën voor den Priester, die een Afgod in zyn handt houdt, een deezer drie slaat de maat op een steen met zynen knots, en beantwoordt de Vloekwenschingen des Priesters, terwyl de twee andere op 't geluidt van hunne Kalabassen zingen.

+Hoe zy de verslagenen Vyanden hun bekkeneelen hoofdthair mede voeren.

De Vrouwen der geenen die in den Kryg+ gesneuveld zyn, gaan den bystandt van den *Paraousti* verzoeken. Zy vertoonen zich voor hem, zwemmende in haare traanen;† een kragtige blyk van de liefde die zy haare Mannen toedragen! Of zulks nu met geveinsdheit of opregtigheit geschiedt, 't is gewis dat deeze traanen geweldig de wraakzugt der Krygslieden aanzet.

+Hoe danig de Vrouwen der in den Kryg gesneuvelden voor den Koning om bystant smeeken;

De Hermafroditen, die gelyk wy gezegd hebben, dat lieden zyn van een zeer schandelyke levenswyze, dienen om de pakken en voorraadsmiddden tot den Kryg te draagen; ook dienen zy om de zieken en gequetste te vevoeren. Deeze Hermafroditen draagen lang hair als de Vrouwen, en zyn het voorwerp van verachting der Krygslieden.

Aangaande der Floridaansche Vrouwen+ Lykdienstigheden; zy zyn niet te vreden met zich aan de voeten van haaren Vorst weenende neder te werpen, om hem op te wekken tot het wreeken der droevige doodt haarer Egtgenooten. Zy gaan ook weenen en zuchten op de Graaven der Overledenen, en tot een laatste blyk van haare tederheit en Vrouwelyke liefde tot haare Mannen, snyden zy het hoofdthair

+en welke Lyk diensten zy op de Graven hunner Mannen bewyzen.

(a) *Lsscarbot*, *Purchas.*

* Zie het onderdeel van de voorgaande Afbeelding, waar in vertoont word, hoe *een der* KONINGEN *van* FLORIDA *voor den* OPTOGT *naar den* VYANDT *met zynen* TOVERAAR *raadpleegt.*

(b) *Purchas.*

† Zie het bovendeel deezer nevensgevoegde Afdeeling, vertoonende hoe de FLORIDAANSCHE VROUWEN, *haare* MANNEN *in den* OORLOG *verlooren hebbende, van den* KONING *haaren bystandt smeeken.*

ganschelyk af, en strooien 't op hunne Grafsteden[*]. Dit zoude na de gedagten van sommigen, welke ernstiglyk gelooven, dat het verlies eens Mans eene eeuwige droefheit verdient, voor altoos duuren: maar geenszins; haare rouwe is maar voor een tydt, gelyk die van onze Weduwen; doch de Floridaansche Vrouwen mogen niet weder hertrouwen, voor dat haar hoofdthair weder zyne voorige lengte heeft verkreegen, namelyk wanneer het zelve tot over de schouders hangt.

Zy begraaven hunne *Paraoustis*, met de[+] grootste pragt, die zy konnen bedenken; het Graf is omringd met Pylen met de punten nedenwaards geplant. Boven op dit Gedenkteken legt men de Beker, waar van zich den Vorst in 't drinken heeft be-

[+]Met welk een pracht de Floridanen hunne *Paraoustis* of Koningen begraaven.

[*] Zie het onderdeel van de nevensgaande Afbeelding, waarin vertoont word, hoe *de* FLORIDAANSCHE WEDUWEN *haar afgesneeden* HOOFDTHAIR *op de Graven haarer gesneuvelde Mannen strooien.*

diend*. Drie dagen worden 'er door gebragt in geween en vasten tot zyner eere op zyn Graf. De *Paraoustis* van zyne Maagschap komen hem beweenen met dezelfde Plechtigheit. Men scheert zich het hoofdthair af om zynent wille. Eindelyk komen 'er afgehuurde Vrouwen, die zich daar toe laaten gebruiken, driemaal 's daags, en zes Maanden lang, 's morgens, 's middags en 's avonds, om by het Graf te weenen. Men verbrandt alles wat hy by zyn leven bezeten heeft, en het zelfde geschiedt ook by 't overlyden der Priesteren. Men begraaft hen in hunne huizen; waarna men te gelyk met de Overledenen het zelve huis met al het geen 'er in is, verbrandt. Men zegt(a) dat de Volkeren van Florida, na deeze Heilige Lichaamen tot afsche verbrandt te hebben, de Beenderen tot een poeder maaken, en dezelve noch een jaar daar na aan de naastbestaande der Overledenen te drinken geeven.(b) De Floridanen der Landschappen door *Ferdinand de Soto* bezocht, begraaven nevens hunne Vorsten, eenige Slaaven, om hen in de andere Waereldt ten dienste te staan.

+(c) De *Apalachiten* balsemen de lichaamen hunner Nabestaande en overledene Vrienden. Zy laaten dezelve byna drie maanden lang in den Balsem leggen, waar na zy deeze lichaamen door de kragt deezer specery-kruiden uitgedroogt, met een schoone huidt overtrekken, in Cederhoute Doodkisten leggen. De Bloedvrienden bewaren de Doodkist by zich, geduurende den tydt van twaalf volle Maaneschynen. Daar na brengt men dezelve in het naastgelegen Bosch, en men begraaft de Dooden aan den stam van een Boom. Zy gaan hier mede veel heerlyker ten opzigte van hunne *Paraoustis* te werk. Na dat zy dezelve gebalsemt, met hunne sieraaden bekleedt, en met Pluimen en Halsringen opgetooidt hebben, bewaart men hunne Lyken drie volle Jaaren in 't vertrek daar zy overleden zyn, en geduurende dien tydt blyven zy besloten+ in die Cederenhoute Kisten, daar wy van gesproken hebben. Deeze tydt verstreeken zynde, voert men hen naar 't Graf van hunne Voorzaten, aan 't hangen van den Berg *Olaimy.* Men doet hen in een Grotte nederdaalen, welkers ingang men met groote keyen toesluit, en men hangt aan de takken der naastbystaande Boomen de Waapens, waar mede zy zich in den Oorlog bedienden, als zoo veele getuigen van hunne dapperheit. Men voegt 'er by, dat de naaste Bloedvrienden een Cederboom planten, digt by de Grotte, die zy zorgvuldig ter eere des Overleedenen onderhouden. Indien den Boom sterft, plant men 'er aanstonds weder een andere.

+Hoe de *Apalachiten* hunne afgestorvenen balzemen, aangeweezen.

+en hoe zy hunne Koningen begraaven.

Dezelve *Apalachiten* gelooven de Onsterflykheit+ der Ziele, en dat de geene die wel geleefdt hebben, naar den Hemel gevoerd, en onder de starren zullen geplaatst worden. De verblyfplaats der Godloozen stellen zy in den afgrondt der Noordsche Bergen, onder de Beeren in 't midden van Hagel, Sneeuw, en onguuren yzeling of rym.(d) De overige Volkeren deezer wyduitgestrekte Landschappen, gelooven mede de vergelding der Vroomen, en de straffe der Boozen na dit leven. Zy noemen den Hemel de *boven Waereldt*, en in tegendeel *benede Waereldt* de plaats die het eeuwig verblyf zal weezen der geenen die op Aarde qualyk geleefdt zullen hebben. In deeze laatste plaats heerscht *Cupai*, die quade Geest, die de overige Floridanen *Toia* en wy Duivel noemen.

+Welk een gevoelen deezen Landaart van d' Onsterflykheit der Zielen heeft.

* Zie de nevensgevoegde Afbeelding, verbeeldende, hoedanig *de* KONINGEN *en* RIESTERS *van* FLORIDA *by hunne Graven beweent worden.*

(a) *Purchas.*

(b) *Histoire de la Floride.*

(c) *Histoire de Islles Antilles dans un extrait tiré de quelques Memories Anglois.*

(d) Histoire de Conquéte de la Floride.

[e] De Indianen van *Carolina* gelooven de verhuizing der Ziele: wanneer 'er iemant sterft onder hen, begraaft men nevens hem verscheidene levens middelen en nodig onderhoudt.

Het is een gewoonte der Floridanen van[+] *Hirriga*, die veel met die der *Apalachiten* overeenkomen, namelyk dat[f] zy hunne Dooden in de Bosschen begraaven. Men legt de Lyken in houte Kisten met planken overdekt, die niet vast gespykert worden: maar alleen door 't gewigt van eenige steenen, of eenige stukken zwaar hout, 't welk men 'er boven op legt, worden toegehouden; en dewyl men veel wildt Gedierte in de Provincie van Florida heeft, laaten zy deeze Grafstede door hunne Slaaven bewaaken.

[+]Hoe eenige Floridanen hunne Dooden in de Bosschen begraaen.

(e) *Description des Colonies Angloises dans le Recueil de divers Voiages*, in 4 Paris.
(f) *Histoire de la Conquête de la Floride.*

77
Maniere d'ensevelir les ROIS, et PRETRES de la FLORIDE.

XXV. Hoofdtstuk.
Van hunne Huwelykspligtigheden; *van de* Opvoeding *hunner* Kinderen, *en van hunne* Gedagtenis houding.

+(a) De Indianen van Florida trouwen gewoonlyk maar eene Vrouw, die gehouden is haaren Man getrouw te blyven, of anderszins wordt dezelve een schandelyke straffe aangedaan, ja somzydts wel een wreede doodt. Aangaande des Lands Grooten, zy ontslaan zich zelven van deeze gewoonte van maar eene Vrouw te hebben. Zy neemen 'er zoo veel als zy willen; doch een alleen is 'er Wettig, en de andere zyn Byzitten. De Kinderen die uit de laatste voortkomen, deelen niet gelyk in de goederen des Vaders, met de Kinderen der Wettige Vrouwe.

+Der Floridanen gewoonte in 't trouwen aangemerkt.

+ De *Apalachiten* trouwen nooit buiten hun Geslagt. De Huwelyken worden door de wederzydsche Ouders dikwils beslooten, en zulks van de eerste Jonkheit hunner Kinderen af, en de Kinderen groot geworden zynde, stemmen toe (zo men verhaalt) 't geen de Ouders beslooten hadden. Het is hun geoorlofdt een Huwelyk in alle de Graaden van Bloedverwandschap aan te gaan, doch niet verder gaande als tot Zusters en Broeders.

+Als mede die der *Apalachiten*,

+ Deeze laatste Volkeren geeven hunne Kinderen, knegtjes zynde, de naam der Vyanden, die zy gedoodt, of na de Dorpen die zy in brandt gestoken hebben, of der Gevangenen die in hunnen dienst overleden zyn. Aangaande de Dochters, zy voeren den naam van haare Moeder of Groot-Moeder die overleden is; want zy geeven wel agt dat twee Personen van eene familie nooit te gelyk den zelven naam draagen. De Moeders brengen hunne Kinderen op (zo wel Meisjes als Knegtjes) tot dat zy twaalf jaaren oudt zyn geworden, waarna dan de Zoonen onder de bestiering des Vaders overgaan.

+en hoe zy hun Kinderen noem en aangeweezen, en hunne gewoonte van die op te voeden.

Men verzekert dat de Mannen geen omgang met haare Vrouwen hebben, van dat zy zich zwanger gevoelen af, tot dat zy in de kraam zyn bevallen. De beschroomdheit gaat zelfs zoo verre, dat zy niets eeten zullen van 't geen zy in den tydt van haar zwanger zyn, aangeraakt hebben.

‘(b) De Floridanen van omtrent *Panuco* trouwen laat, en echter zegt men, dat de Dogters op haar tien of twaalf jaaren, niet meer als de bloote naam van maagden konnen voeren’. De Vrouwen op de Eylanden(c) der *Lucayers* draagen uit welstaanshalven een(d) Schortekleed van Catoen, en de jonge Dochters draagen het zelve, wanneer zy in staat zyn van Vrouwen te konnen worden.

(e) Aangaande hunne *Geheugenis-houding*;+ de Floridanen van *Carolina* bedienen zich van Zinnebeeldelyke teekenen om de Geschiedenissen der tyden in gedagten te houden. Zy draagen ook wel zorge hunne Kinderen te onderwyzen in zaken hunne Geslachten en hun Vaderlandt betreffende, op dat 'er de gedagtenis van, van Geslagte tot Geslagte overblyve, en behouden worde. Ter plaatse daar een Strydt voorgevallen is, of daar het allereerst eene Volkplanting is opgeregt, of eenig andere merkwaardige zaak is voorgevallen, aldaar regt men een kleine steene Pyramide op: Het getal der Steenen betekent dat der Dooden, of der Grondvesters, en der geenen die het eerst die plaats, daar de Pyramide staat, bewoondt hebben.

+Hoe de Floridanen van *Carolina* hunne gedachtenisse nalaaten, aangeweezen.

(a) Ibidem.
(b) *Coreal dans ses Voyages.*
(c) De bewooners deezer Eilanden zyn door de Spanjaarden ondergebragt.
(d) Dit is het geene *Pater Labat* in zyne Reize *Camisa* noemt, hy geeft 'er een naaukeurige Beschryving van.
(e) *Descript. des Colon. Angl. dans le Recueil des Voiages*, in 4 â Paris.

XXVI. Hoofdtstuk.
Van den Godtsdienst *der* Inwooners *van de* Caribische Eilanden, *van hunne* Priesters *en* Tugtigingen.

[+] De Spanjaarden hebben het grootste gedeelte van de Inwooners deezer Eilanden uitgerooit, en op hun voorbeeldt hebben mede de overige Europeanen hen niet

[+]Overdenking wegens de mishandeling die de Karibanen van de Spanjaarden en andere Europianen hebben moeten uitstaan.

beter gehandeld. Doch alle deeze wreede handelingen hebben aan deezen ongelukkigen Landaart de vryheit niet konnen beneemen van zich te beklaagen van de onregtvaardigheit en wreedheden die zy telkens onder de regeering hunner nieuwe Meesters hebben moeten lyden.[a] Gy hebt my uit ‘myne Landen verdreeven, zal een *Caribaan* zeggen, dezelve quamen u niet toe, en gy hadt 'er niets op te vorderen. Alle dagen dreigt gy my om my 't weinige dat my noch overig is, te ontneemen; zal dan de elendige Caribaan in Zee by de visschen moeten woonen? Uwe Landen moeten wel slegt zyn, dat gy dezelve verlaat om my de mynen te beneemen. Van waar komt het toch dat gy ons dus blymoedig vervolgt?’. De gierigheit en trotsheit hebben ons de Leerstukken des Euangeliums doen vergeeten. Het is wel waar, dat onze Overwinningen onder een schoon voorwendsel geschieden, namelyk, om de zielen der Amerikanen tot J: C: te bekeeren: maar, zal ons een bekeerden Indiaan zeggen, ‘waarom merkt gy my dan nu niet aan als een Broeder, dewyl het Christendom de Menschen vry maakt, en dat het zelve een ieder tot Nederigheit vermaanende, hen ook de Zagtzinnigheit en gevoelens van Menschelykheit instort die gy voor ons verlooren hebt?’. Hier op zal men hen antwoorden, dat ons belang hunne vernedering vereischt; dat wy Slaaven moeten hebben om te arbeiden aan het onderhouden van onze Landeryen; dat wy hen dezelve afgenomen hebben om die te beter te doen gelden, en 'er rykdommen van te trekken die hun onbekendt waren. Men verblindt zich zodanig, dat men gelooft deeze beweegredenen met het Christendom te konnen paaren: maar men behoeft zich hier zoo zeer niet over te verwonderen, alzoo men getracht heeft de Verwoesting der Amerikaansche Volkeren goed te maaken door de Grondregelen van den Godsdienst; en dat men 'er eertydts toe gewettigdt scheen door het gedrag der Jooden omtrent de Canaäniten.

De byna geheele vewoesting der *Caribische Eilanden* heeft ons bewoogen deeze afwyking te doen; het schynt dat zy met veel meer woede dan de overige West-Indianen zyn verwoest geworden, en dat om de onmenschelyke wreedheden die men tegen hen geoeffent heeft, eenigzins te verschoonen, hunne Over-Meesteraars beslooten hebben, hen te doen doorgaan voor Monsters van Onreinigheit, zonder Geloof, zonder Godsdienst, onnatuurlyke menschen, met een woordt, die niets lydelyks hadden dan de gedaante van een Mensch.

Indien men[b] *Rochefort* geloof geeft, 't zy verre van een God te dienen, zoo[+] hebben de *Caribanen* zelfs geen benaaming om een Godheit uit te drukken. Wanneer men hen van God wil spreeken, moet men een geheele lange omschryving maaken, om hen dat Opperste Weezen te doen begrypen. Zy merken de Aarde aan als een goede Moeder, die haare Schepselen voedt. Maar zy begrypen niet 't geen men hen van het Godlyke Weezen of van de verborgenhede van den Godsdienst zegt. Men verhaalt ons het zelve van het grootste gedeelte der Amerikaansche Volkeren. Het is eenigzins waarschynlyk dat men eens slags al te veel gelyk van deeze woeste Volkeren vergt: men begeert dat zy met den eersten opslag van de Godheit, gelyk wy, een begrip krygen; en dat zy alleen op een bloot zeggen, en op hun woordt zodanige lieden[c] geloof geeven, die hen verborgenheden aankondigen, daar zy zelfs niet aan overtuigt zyn geworden, als naar een lange ondervinding, van studie, en voorafgegaane overweeging van een Geloofsonderwyzer, of *Catechismus*, die men hen in hunne Jeugdt heeft geleert,

[+] Hoe weinig kennis zy van een Godheit hebben; aangeweezen;

(a) *Histoire des Iles Antilles par Rochefort.*

(b) *Histoire des Illes d'Antilles* Hy zoude veel naaukeuriger gezegt hebben, dat zy geen Denkbeeldt van de Godheit hadden, gelyk wy ons die verbeelden. Schoon wy deeze Schryver aanhaalen, oordeelen wy, dat men hem wat omzigtig behandele, in 't geloof slaan aan al zyn zeggen, om dat hy niet zeer naaukeurig in 't naschryven is.

(c) Men spreekt hier van de Geestelyken in 't Algemeen.

om des te beter de wegen tot het Christendom te bereiden. Indien het waar is dat deeze Volkeren weinig bequaam zyn tot zaaken boven hun begrip, zoo moet men eerstelyk dezelve polysten, hun verstandt tot de overweeging vormen, en eerst menschen van hun maaken eer men hen tot Christenen brengt.

(d) De *Caribanen* of *Caraibanen* erkennen[+] twee Grondoorzaaken, de eene goedt en de andere quaadt, die zy *Maboia* noemen. *Rochefort* zegt, dat zy verscheidene goede Geesten gelooven, en dat elk een zich verbeeldt, een voor zich zelve in 't byzonder te hebben, waar aan zy den naam van *Chemen* geeven. Volgens eenige andere Reizigers, was de eerste Mensch naar hun gevoelen(e) *Louquo* of *Loeko* gegenoemt; deeze gaf den Oorspronk aan 't Menschelyk Geslacht; schiep de Visschen, en stondt drie dagen na zyne doodt weder op. Vervolgens keerde hy weder naar

[+]Doch echter twee Grondoorzaaken erkennen, en hoedanig zy dit begrypen.

(d) *Histoire des Illes Antilles.*
(e) *Relation des Caraibes par la Borde.*

den Hemel. Na 't vertrek van *Louquo* wierden de Aardsche Dieren geschaapen. Zy gelooven de Schepping der Aarde en Zee, maar niet die van den Hemel. Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van den Zundvloedt, en schryven 'er de oorzaak van aan de boosheit der menschen van dien tydt toe. *Maboia*, zeggen zy, maakt de Eklipsen. Onaangezien zy vooringenoomen zyn voor de magt, en de quaadaardigheit van deezen quaaden Geest, zoo[(a)] bidden zy hem echter aan, 'zonder regel, zonder bepaaling van tydt of plaats, zonder te trachten hem te kennen, zonder eenig onderscheiden denkbeeldt van hem te hebben, zonder hem eenigzins lief te hebben, als alleen om hem te beletten hun quaadt te doen; terwyl zy zeggen dat, de eerste Grondoorzaak zoo weldoende zynde, het onnodig is hem te bidden.' De Volkeren daar wy in de voorige Hoofdstukken van gesprooken hebben, zyn meest alle van dat gevoelen. Zy gelooven dat de Zon onder de Starren voorzit, en dat deeze de *Chemens* zyn Aan deeze *Chemens* laaten zy ook over de bestiering der Verhevelingen[*], der stormwinden enz: men moet ook niet vergeeten dat deeze Indianen hunne Helden of liever hunne halve Goden hebben, die tegenwoordig de Starren en de *Chemens* zyn.

[+]Hoe zy hunne Chemens of goede Geesten offeren.

[+] Zy offeren aan de *Chemens* Cassavé, en de eerstelingen hunner Vrugten. Somtyds rechten zy uit hoofde van een erkentenis een Feest ter hunner eeren aan. Deeze Offerhanden, zegt *Rochefort*, zyn noch met Aanroepingen noch met Gebeden verzeldt. Men legt de zelve maar aan 't een eindt des Vertreks, op[(b)] tafelen van riet geweven. De Geesten begeeven zich derwaart, om deeze Geschenken te eeten en drinken; tot bewys daar van, is dat de Caribanen verzeekeren, dat men de Vaten waar in deeze Geschenken leggen en de kakebeenen der Goden hoort beweegen.

[+]Plaagen die deezen Landaart door den boozen Geest waanen uit te staan, en hoedanig.

[+] Om zich nu te behoeden voor de quaade handelingen van *Maboia*, maaken zy, zegt den zelven Schryver, kleine Beeldtjes van die gedaante als waar onder hy hen verschynt. Zy draagen deeze Beeldtjes aan den Hals, en zeggen, dat die hun verligting bybrengen. Men zegt ook dat zy zich zelven snyden en kerven, en lang ter zyner eere vasten. Wy zyn verpligt den Lezer hier te doen zien, dat *Rochefort*, *Labat*, *la Borde*, en eenige andere, zoo Roomsgezinden als Protestanten, zekere getuigenis geeven, dat deeze Volkeren van den boozen Geest geplaagdt zyn, die hen slaat, krabt en byt, ja zelfs zwaarlyk quetst, om hen te noodzaaken stiptelyk te doen 't geen hy begeert. Het kan zyn, dat dit alles waarheit is. Wy hebben gezien dat de Noordlyke Amerikanen ook de vervolgingen des Duivels vreezen, en wy zullen in 't vervolg zien dat de Zuidlyke Amerikanen voor dezelve quellingen zyn bloot gesteld. *P. Labat* verzeekert ons, dat deeze Engel der Duisternis, zyn magt verlieft in die plaatsen alwaar het Kruis van Christus opgerecht is; en *Rochefort* verhaalt dat de Booze Geest de magt niet heeft om de[+] Indianen 'te mishandelen in de tegengenwoordigheit van eenig Christen..... Deeze Volkeren door deezen vervloekten Tegenpartyder vervolgdt wordende, komen zich ter vlugt bergen in de naaste huizen der Christenen, alwaar zy eene verzekerde schuilplaats vinden tegen de Aanvallen van dezen ongestuimigen Bespringer. Het is, voegt hy 'er by, eene klaare waarheit..... dat de Doop aan deeze Menschen te werk gesteld zynde, de Duivel hen alsdan niet meer slaat, als te vooren.' Uit deeze twee geloofwaardige Getuigenisse van twee Partyen zoo tegenstrydig in gevoelens, blykt echter dat de Duivel de Roomsgezinden en de Protestanten eeven zeer ontziet en vreest.

[+]Sedert wanneer zyne magt gebroken is.

(a) *Le Pere Labat* in zyne Reizen.

* Meteora.

(b) Zy noemen deeze Tafels *Matoutous.*

Zy hebben een oneindig getal voorzeggingen[+] en bygeloovigheden, waarvan wy 'er maar twee zullen aanhaalen; zy zeggen, dat de Vledermuizen *Chemens* zyn, wier bediening is, geduurende de nagt de wagt te houden. Ook bewaaren zy dikwils in een Kalabas het Hoofdhair of het Gebeente van eenige hunner Overleeden Bloedtvrinden, waarmede zy in voorkomende gelegenheden raadpleegen, en hunne *Bojés*, daar wy nu van spreeken zullen, doen hen gelooven dat de Geest der Dooden hen waarschouwt van de voorneemens hunner Vyanden.

[+]Bygeloof van dien Landaart, en waar in dit bestaat.

Wat nu deeze *Bojés* of Genees-Priesters der *Caraïbanen* aanbelangt, zy hebben ieder hunner Bescherm-Engel, die zy zich beroemen te konnen doen voortkomen, als zy willen, 't zy door het gezang van eenige woorden, of den rook des Tabaks. Deeze Bescherm-Engel of Duivel komt niet te voorschyn, als des nagts, in een plaats daar noch vuur noch licht is. De zelfde *Bojés* zyn, naar 't zeggen, alle toveraars, en weeten het geheim van hunne Vyanden door hunne Toveryen om 't leven te brengen.

De Ouden *Bojés* oeffenen een zeer gestrenge[+] tucht aan den geenen die men tot het

[+]Welk een strengen tucht den geenen moeten ondergaan die tot het Priesterschap zullen overgebragt worden.

Priesterschap afzondert. Van zyne kindsheit af moet hy zich onthouden van verscheiden soorten van spyze, en zelfs op water en broodt vasten, en zulks in een klein vertrekje, alwaar hy niemant als zyne meesters ziet, die hem verscheiden insnydingen in zyn lichaam doen; doch dit is 't niet al: zy geeven hem sap van Tabak te drinken, 't welk hem zeer geweldig doet purgeeren, om zich, zoo zy zeggen, van alle Aardsche onreinigheden te ontlasten, en aan zynen Geest de toegang van de *Chemens* des te gemakkelyker te maaken. Zy wryven hem over het lichaam met Gomme, en bedekken hem vervolgens met Vederen, op dat hy vaerdig zoude zyn, om met de Geesten raad te plegen, en vlug om hunne beveelen uit te voeren. Zy onderwyzen hem ook in 't geneezen der Zieken en hoedanig den Geest te doen voortkomen.

[+] De *Caraïbanen* schryven hunne Ziektens aan *Meboia* toe. Nademaal men nu deeze Volkeren zeer droef geestig afmaalt, zoo is het wel te vermoeden dat deeze nachtverschyning des Duivels, en de quelling die hy hen doet lyden, de uitwerking zyn van een inbeelding zeer levendig getroffen. Aan deeze besprongen Inbeelding moet men ook toeschryven een groot gedeelte van de Toverkundige werkingen der Amerikaansche Priesters; doch niet alle, zulks zoude het ongeloof te verre getrokken zyn. Om nu het lot hunner Zieken te weeten, beginnen zy op een *Matoutou* de Offerhande te bereiden, aan *Meboia* toegeëigent, en laaten des nachts een *Bojé* komen. Deeze dooft aanstonds het vuur in huis uit, en alle die hem verdagt zyn, hebbende doen vertrekken, begeeft hy zich ergens in een hoek, alwaar hy den Zieke by hem laat brengen, een endtje tabak op 't vuur doet rooken, waarvan hy een gedeelte met de hande wryft, en te gelyk met zyne vingers klappende, het gewreeve stof in de lucht blaast. De *Chemen* komt terstondt op de reuk van dit kruydt te voorschyn, en beantwoort de vraagen des *Bojés.* Deeze zyne Zieke naderende, voelt, drukt, handelt verscheide maalen de lydende partyen, indien het quaadt uitwendig is, en veinst de oorzaak van 't quaadt ontdekt te hebben; dikmaals zuigende de quaade plaats. Deeze Volkeren hebben ook 't gebruik der Baden en der Snydingen. Indien de raadpleging met den Geest de Zieke geen verlichting toebrengt, legt de *Bojé* zyn Ampt als Geneesheer neder, en neemt dat van Priester weder aan; en na dat hy den Zieke onderzogt en bereidt heeft tot den overgang naar de andere Waereldt, verklaart hy hem dat zyn God, of (zoo men liever wil) zyn Duivel hem tot zyn gezelschap wil hebben, en hem van de moeielykheden deezes levens verlossen.

[+]Hoe de *Bejes* met een vreemd gedrag de Zieken geneezen;

Indien de Zieke weder gezond wordt,[+] recht men een Feest aan ter eere van *Maboia*; men biedt hem eeten en drinken aan op een *Matoutou.* De *Cassave* en de *Ouicou* die men hem geeft, blyven den gansche nacht op de Tafel leggen, en alzoo naar hun zeggen, de Geest niets eet of drinkt, als op een Geestelyke wyze, zoo blyft al het geene men voor hem aangerecht heeft, des morgens noch in den zelven staat als het des avonds was. De *Bojé* stelt zich vervolgens in 't bezit van deeze Offerhande by de *Caribanen* zoo hoog geagt, dat 'er niemant als Oude lieden en de eersten der Natie aanroeren mogen. Het Feest geeindigt zynde, maakt men de herstelde Zieke zwart met Appelen van *Junipa*, 't welk hem zoo leelyk en afschuwlyk als de Duyvel maakt.

[+]en hoe men na de geneezing een Feest aanrecht.

XXVII. Hoofdtstuk.
Van hunnen Feesten *en* Vergaderingen; *als mede van hunne* Oorlogen.

[+] Hunne Feesten, of liever buitenspoorige byeenkomsten zyn menigvuldig. Zy vieren aldus plechtelyk het wederkeeren van een gelukkigen uittogt, de geboorte van hunne Kinderen, den tydt wanneer zy hun hair laaten snyden, en dien als zy voor de eerste maal ten Oorlog trekken. Het houden van een Krygsraadt, het Houthakken, het wieden en zuiveren van de Aarde, het bouwen van een *Cano* of schuitje, al het zelve zyn by hen plechtigheden. Deeze Feesten, vergaderingen of ongebondenheden worden *Vin* genoemt.

[+]Hoe veelerlei Feesten de Caribanen vieren aangeweezen.

Zy houden een Vasten wanneer zy uit de Kindsheit treden; wanneer men hen tot Capitein maakt; wanneer hunne Ouders, of Vrouw of Man komen te sterven; dit laatste punt is zeer buiten gemeen, ten aanzien van de weinige genegenheit die men verzekert dat alhier een Man voor zyne Vrouwe heeft, en vermoedelyk ook een Vrouw voor haaren Man. Indien het waar is dat liefde met

wederliefde geloondt wordt, en dat, volgens den regel van *Bussi Rabutin*, men slegts moet beminnen om weder bemindt te worden, zoo konde het ook wel waar zyn, dat, om gehaat te worden, men slechts haat behoeft te draagen. De *Caraïbanen* vasten ook na dat zy een *Arouage* gedood hebben; de *Aroagen* zyn hunne Vyanden.

+Hun gedrag wanneer 'er Vergadering over 't voeren van de Oorlog gehouden word.

+ Hunne Vergaderingen van Oorlog hebben geen bepaalde tydt. Ten opzigte der andere,[(a)] wy hebben gezegdt, dat men 'er eet, drinkt, ja zelfs zich dronken zuipt; wy voegen 'er by, dat men in deeze Gastmaalen somtyds met koelen moede elkander om hals brengt.

Wanneer het gebeurt dat den Oorlog in aanmerking komt, doet 'er een oude Vrouw den voorslag van in eene redenvoering aan de gansche Vergadering, om dezelve tot wraaklust aan te moedigen; en wanneer zy ziet dat door haare aanspraak en de werking van den *Oeikow*, 't welk hunnen drank is, de Vergadering openbaare teekenen begint te geeven van hunne woede, zoo werpt zy in 't midden van deeze plaats, eenige gerookte Ledemaaten der geenen die zy reeds in den Oorlog gedoodt hadden. Waarna dan een Hoofdman of Capitein de oude Vrouw te hulpe komt, en op 't zelve voorwerp mede een aanspraak doet.

+Hoe zy zich in den Oorlog gedragen;

+ Hunne wyze van Oorlogen geschiedt door verrassing en hinderlagen: ‘[(b)] bedekken zich met takken en blaaden van het hoofdt tot de voeten, en maaken zich een Momaangezicht van een zeker bladt met kykgaaten voor de oogen daar in gemaakt. Aldus plaatsen zy zich ergens achter een boom, verwagtende hunne Vyanden langs dit padt, om hen den kop met den[(c)] *Boeton* in te slaan, of met een pyl te doorschieten, als zy voorby zyn..... Wanneer zy een huis met riet of palmblaaden gedekt, zullen aantasten, steeken zy het dak terstond in brandt, door op het zelve te schieten met pylen, waaraan een hand vol Katoen is vast gemaakt, 't welk zy, terwyl de pyl afgaat in brandt steeken.

+en vergiftige Pylen gebruiken.

Hunne Pylen zyn vergiftig. ‘Zy zyn+ alle gesneden met kleine weerhaakjes, die zeer net gewerkt als gesp-tongetjes zyn, en zodanig geschikt dat zy de pyl niet beletten door te dringen.... maar wel om weder uit te haalen, zonder de wondt merkelyk grooter en wyder te maaken, of de pyl door en door te stooten, en dus door een nieuwe wond uit te haalen. Zy hebben twee kerfjes gemaakt.... aan 't einde daar dit riet aan de punt gehegt is, op dat, wanneer de punt slegts in 't lichaam is, het overige van de pyl afbreekt, laatende in de wonde de vergiftige punt. Zy handelen hunnen Krygsgevangenen byna eveneens als de Canadeezen doen.

XXVIII. Hoofdtstuk.
Van hunne Huwelyks Plechtigheden, Kinderopvoeding, Lykdiensten, *en* Gedagtenis-houdingen.

+Slaafachtigheid der Vrouwen van dien Landaart aangeweezen.

+ De Caraïbaansche Mannen zyn zeer Minneyverig. Een enkel vermoeden van ontrouw, wel of qualyk gegrondt, is genoeg zonder eenige omstandigheit om hun het regt te geeven van hunne Vrouwen den hals te breeken. Daar wordt geen onderzoek op gedaan, om dat in die Eilanden de Vrouw de Slaavin van haaren Man is, en onaangezien de hardigheit dezer slaaverny[(d)] moet men van haar getuigen, ‘dat zy met zoo veel naaukeurigheit gehoorzaamen, stilzwygen, en met zachtheit en eerbiedt onderdanig zyn, zulks het iets zeldzaams is te zien, dat haare Mannen genoodzaakt zyn, haar het zelve te erinneren. Waarlyk een schoon Voorbeeldt en

(a) *P*: *Labbat* in zyne Reizen naar de Amerikaansche Eilanden.
(b) *P*: *Labbat. ibid.*
(c) Dit is de Knots daar zy zich van bedienen.
(d) *P. Labbat Voiage aux Isles de l'Amerique.*

Spiegel voor de Vrouwen der Christenen, die men te vergeefs dagelyks over het stuk van gehoorzaamheit en getrouheit genoodzaakt is gansche Predikatiën te doen. Naar allen schyn zal men haar van deeze plichten noch wel moeten vermaanen tot aan het einde der eeuwe, en dat met alzoo weinig vrugt als het Euangelium aan de *Caraïbanen* gepredikt wordt. Met een woordt, de dienst baarheit der Vrouwen is alhier zoo groot, dat het een ongehoorde zaak is, wanneer een Vrouw met haaren Man, of in zyne tegenwoordigheit eet of drinkt.

Wanneer de Dochters omtrent twaalf jaa-[+]

[+]Plechtigheit in gebruik wanneer een Dochter Huwbaar geworden is.

ren bereykt hebben, schenkt men haar het Schortekleedt. Dit is het teken van Zedigheit en Kuisheit. Op de Eilanden der *Lucayers*[(a)] is de gewoonte, dat zoo draa eene Moeder aan eenige natuurlyke tekenen bespeurt dat haare Dochter onder het Gilde der Vrouwen konde ontfangen worden, vergaderen de Bloedverwanten te zamen, en rechten een Feest aan, waarna men haar een katoene gebreide Onderkousje schenkt, gevuldt met kruiden, 't welk zy voortaan om haare Dyën moet draagen. Te vooren was zy geheel naakt. Het is wel waar dat de naaktheit geene indrukking altoos op hunne zinnen maakt, en dat men ons verzeekert dat zy eerbaarheit genoeg bezitten, om te zeggen, dat men elkander in dien staat niet als tusschen vier oogen moet[(b)] zien. Men zegt ook[(c)] dat wanneer eene Dochter huwbaar wordt, zy verpligt is tien dagen op drooge *Cassave* te vasten; indien zy dit kan uitstaan, is zulks een teken dat zy eene goede huishouwster zal zyn.

[+] De gemeenzaamheit van de Jongmans met de jonge Caribaansche Dochters reeds huwbaar geworden, is ganschelyk verhoeden. De Moeders houden haar geduurig in 't oog. ‘Nogtans, zegt *P. Labat*, is het zeldzaam dat een Dochter die jaaren bereikt, zonder door eenig Jongman besproken te zyn, die haar van 't ogenblik af dat hy haar zyn liefde te kennen heeft gegeven, aanmerkt, als zyn toekomende Huisvrouw, den tydt afwagtende dat zy van die jaaren geworden zal zyn, om zulks wezentlyk en met der daadt te worden. Onder hen hebben de Bloedvrienden namelyk des Jongmans, recht om een jonge[+] Dochter tot zyn Vrouw te neemen, zonder dat die hen geweigerd kan worden; zeer dikwils gebeurt het, dat zy dezelve van haar vier of vyf jaaren af bespreeken. Hunne gewoonte is geenzins dat een Broeder met zyne Zuster noch Ouders met hunne Kinderen trouwen.’ *Rochefort* getuigt dat deeze misdaaden hun afgrysselyk voor koomen: ‘maar ten opzigte van verder graaden, en de veelheit van Vrouwen, hebben zy eene algemeene vryheit en wyde uitgestrektheit, dat dikwils een Man drie of vier Zusters ten Vrouwe zal neemen, die zyne volle Nichten, of Zusters of Broeders Dochters zyn. Zy zyn van gevoelen, dat zynde met elkander opgevoedt, zy malkander te liever zullen hebben, en met meerder eendragt leeven:’ Doch wy zyn van geheele andere gedachten.

[+]Hoe de verkeering tusschen een longman en jonge Dochter toegelaaten word,

[+]en hoe na in verwantschap zulks gescheiden mag.

Een koddige gewoonte onder hen konnen[+] wy niet voorbygaan. Het gebeurt somtydts, dat een *Caraïbaan* de vrugt van eene bevrugte Vrouwe van te vooren eischt, indien het een Dochter is; zoo men hem zulks toestaat, teekent hy de Vrouw op den buik met *Rokoe*; zoodra als de Dochter zes of zeven jaaren bereikt heeft, laat hy haar by hem slaapen, om haar te oeffenen.

[+]Vreemde gewoonte, hoe een Caribaan de Dochter in 't huwelyk werk onderwyft.

Een Vader oeffent op de geboorte van[+] zyn eersten Zoon een afzondering, en een zeer gestreng Vasten van 30. of 40. dagen. Een ander Reiziger verhaalt ons[(d)] dat de Vader te bedde gaat leggen en voor Kraam-Vrouw speelt. Men zegt ons niet waarvan deeze gewoonte oorspronkelyk is; maar zie hier noch een andere die niet min zeldzaam zy.[(e)] De vasten tydt verstreeken zynde, heeft men twee jonge Caraïbanen om hem de huit te kerven, en over het gansche lichaam insnydingen te maaken: zy wryven zyne wonden met sap van Tabak, waarna men hem op een rood geverfde stoel nederzet. De Vrouwen verzien hem van eeten, de oude Mannen bieden het hem aan, en steeken het hem zelfs in den mondt, gelyk men een klein Kindt doet. Op dezelve wyze geeven zy hem te drinken, houdende hem den hals overend, en als hy met eeten gedaan heeft, doen de ouden

[+]Zeldzaame Plechtigheit die een Vader na de geboorte van zyn eerstgebooren Zoon oeffent.

(a) *Purchas dans son Recueil en Anglois.*
(b) *P*: *Labat in zyne Reizen.*
(c) *La Borde Relation des Caraïbes.*
(d) *La Borde dans la Relation des Caraibes.*
(e) *La Borde ibidem.*

milddaadigheden, en geeven hem twee stukken *Cassave*, die deeze droevige gemartelde Vader in zyne handen houdt. De plechtigheit geschiet in de algemeene plaats, en zoo lang dezelve duurt, staat hy overendt op twee *Cassaven* of Brooden van zekere wortelen gebakken die hy naderhand gehouden is op te eeten. Men kan wel denken, dat dezelve door en door bebloedt geworden zyn; men wryft het aangezigt des Kindts mede met bloedt. Dit dient om het zelve dapper te maaken, en hoe meer geduld de Vader toont, hoe meer dapperheit het Kindt zal hebben. Dit is 't noch niet al; Hy moet zich zes maanden lang van veelerlei soorten van zaaken onthouden, zoo dikwils als eene zyner Vrouwen in de Kraam komt. Zoodra als het Kindt gebooren is, baadt men het zelve; en indien het 's nagts ter Waereldt komt, baadt de Vader zich mede: de Moeder maakt ten eersten haar werk van het voorhoofdt van dat kleine schepsel plat te drukken, en het aangezigt te pletteren, 't welk onder hen een trek van schoonheit is. Voor 't overige is de opvoeding zo-

danig als men zich die verbeelden kan.

+ Veertien dagen na de geboorte der Kinderen geeven zy hen hunnen naam. Deeze naam is genomen van eenigen der Voorouderen van de familie, of van een boom, of van eenig voorwerp, dat hen aangenaam is geweest; of met een woordt noch een zaak die hen verheugt en aanmerkelyk voorkomt. De naam wordt plegtelyk aldus gegeeven; het Kindt heeft Peeter en Meeter, indien men die zodanige noemen kan die de Kinderen de ooren, de onderste lip, en 't middelschot van den neus doorbooren: men steekt draadjes door deeze gaatjes en hangt 'er *Pendanten* of Ringen in: maar de *Ceremonie* word uitgesteldt, indien het kindt noch geen kragten genoeg heeft. Na twee jaaren houdt men de plegtigheit van hem het hair te snyden.

+Hoe men den jonggebooren kinderen een naam geeft.

+ Aangaande de *Lykdiensten*; zoodra als een *Caraïbaan* overleden is, verzamelt men alle zyne Nabestaande, op dat zy overtuigt zyn dat hy zyne natuurlyke doodt gestorven is, en indien het gebeurde dat 'er een eenige onder hen waare, die de Overledene niet hadt gezien, zouden alle de anderen te samen hem niet konnen overtuigen op wat wyze hy overleden was. Zelfs zoude hy van gedagten zyn dat zy alle iets tot zyne Doodt toegebragt hadden, waarom hy zoude genoodzaakt zyn een van hen insgelyks om 't leeven te brengen. Men legt de Doode in een gegraven put: in den hoek van een[(a)] *Carbet* van omtrent vier voeten middelyns wyd, en van zes of 7 voeten diep. Hy legt gekromt, met de elleboogen op de kniën en de handpalmen onder zyne wangen. Hy is roodt geverft met zwarte knevels en streepen, van een geheel andere kleur als de gemeenen, die maar slegts van *Junipa* zyn. Zyn hair is achter het hoofdt byeen gebonden; zyn boog en pylen, zyn *Boeton* of Knods, en zyn mes leggen nevens hem. Vervolgens wordt hy tot de kniën in 't zand gedolven, om zyne gestalte te ondersteunen; want het zand komt niet tot aan den rand van de kuil. Na dat alle de Bloedvrienden het Lyk wel bezigtigt hebben, vult men het Graf. Een ander Reiziger voegt 'er by[(b)] dat zy een Slaaf om hem te dienen, en een Hondt om hem te bewaaken nevens hem begraaven.

+Lykdiensten by de *Caribanen* in gebruik.

Het bedryf hunner rouwen is iets zeldzaams en vreemdts. Na dat zy den Overledene in 't Graf hebben gelegd, maakt men 'er omtrent het zelve een groot vuur, en elk een zet zich rondom het zelve, op zyne hielen nederhurkende. De Mannen plaatsen zich achter de Vrouwen, en nodigen dezelve om te weenen, stootende haar geduurig tegen de armen. Alsdan beginnen zy alle te gelyk te huilen en te schreeuwen over den Overledene, gestadig hem vragende naar de oorzaak van zyne Doodt.

Zy gelooven dat een Mensch verscheidene[+] Zielen heeft, en dat alleen die van 't Harte onsterflyk zy. Een tweede Ziel plaatsen zy in 't Hoofdt, en deeze is de tweede in rang. De andere huisvesten in de Gelederen, en andere plaatsen des lichaams alwaar men de polsaderen voelt te slaan. De eerste onsterflyk zynde, gaat terstond, na deeze Waereldt verlaaten te hebben, in een andere Waereldt, om een ander nieuw, jong, en schoon lichaam te bezitten. De overige Zielen blyven hier om de Beesten te bezielen, of anderszins in quade Geesten te veranderen. Eene zaak is zeker, dat is, dat die gevoelens geene aaneenschakeling hebben. Zy zeggen dat de Ziel, schoon onsterflyk, een zeer fyn en dun lichaam is. Dit denkbeeldt is hen niet alleen eigen, alzoo de eerste Kerkenvaderen het zelve reeds hebben gehad. Deeze Ziel is vleeschelyk, en heeft ook nodig te eeten, te drinken, en zich in de andere Waereldt te vermaaken: maar waar zal zy die vreugde genieten? Eenige zeggen, dat de Zielen naar eenige gelukkige Eilanden zullen overgaan,

+Hun vreemd gevoelen 't welk zy van de Ziel hebben,

(a) Dit is de naam die men aan hunne Hutte geeft.
(b) *La Borde Relation des Caraibes. Rochefort Hist*: *des Antilles.*

alwaar hunne Vyanden hen tot Slaaven zullen zyn: andere, dat zy tot den hals toe in een vloedt van wellusten zullen gedompelt zyn.

Om hier ook een woordt van de *Gedagtenishouding*[+] deezer Volkeren te gewaagen; men zegt, dat wanneer zy een dag vast gesteldt hebben tot eenige zaak, neemen zy een zeker getal van Erreten, waarvan zy dagelyks een in een klein schaaltje werpen, tot dat zy 'er geen meer overig hebben: dit is een bewys dat den bepaalden dag verscheenen is. Een ander middel om hun geheugen te ondersteunen, is een Touw, waarin zy verscheidene knoopen leggen, die door hunne verscheidenheit, het getal der zaaken, die zy voornemens zyn te onthouden, te kennen geeven: 't welk met de *Quippos* der Peruanen overeenkomt. Zy maaken ook op verscheidene stukjes hout zoo veele kerfjes als zy dagen bezigen willen, om zich tot eenige zaak te bereiden.

[+]Door welk middel zy hunne gedachtenis onderhouden.

Zy tellen de Maanden by Maaneschynen, en regelen de Jaaren naar de Inzaamel-en Oogst-tyden: maar in 't algemeen, reekenen zy naar den loop van 't Zevengestarnte.

XXIX. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Inwooners *van 't* Eilandt Hispaniola.

+ Het is onnodig zich op dit stuk wyd uit te breiden, nademaal[(a)] hunnen Godsdienst de zelfde is met die der overige *Antilles*: alleenlyk staat hier aan te merken dat dit Volk zich beroemt dat de quaade Geest hen voor deezen de overwinning en verwoesting van hun Landt door een Natie gekleedt gaande en een baardt dragende, voorzegt is geworden, welk Volk hunnen Godsdienst zoude omverwerpen, hunne Gewoontens afschaffen en hunne kinderen ombrengen. Ter gedagtenis van dit Orakel, hebben zy een Formulier van Gebeden, verzeld met Offerhanden aan deezen Geest ingesteldt: maar de tydt die het verval der Mogendheit deezer helsche Geesten bepaalde, was gekomen; zy moesten zich overgeeven.

+Hoe de *Hispaniolers* zich een Voorzegging van de komst der Spaanjaarden ingebeeldt hebben.

+ Hunne Priesters waaren van dezelve hoedanigheit als de andere; hunne Danssen hadden niets byzonders in, als die waar van wy gesprooken hebben. Zy waren vermengt met Gezangen, en deeze by hen Godsvrugtige, maar by ons Waereldsche Oeffening wordt in hunne taal *Areita* genoemt. De Gezangen verhaalende de Heldendaaden hunner Voorouderen, en de roemrugtige uitvoeringen in hun Vaderlandt, konden aangemerkt worden, als de Jaarboeken van de Natie: men danste aldaar ook op 't geluidt van een soort van holle houte Trommelen. De Tabak was het Reukwerk dat men ter eere van hunne Afgoden rookte. De Priesters onbesuisd of dronken van den rook des Tabaks, bedienden zich behendiglyk van die ontsteltenis der herssenen, om by het Volk hunne buitenspoorigheden als zoo veele Orakelen hunner Geesten te doen gelden.

+Hunne Godsdienst doorgaans met Dansseryen en Gezangen verzelt.

De Godsdienstigheit die zy aan deeze+ quaade Geesten beweezen, is aanmerklyk.[(b)] De *Caciquen* lieten 'er de plechtigheit van door Herauten afkondigen, en wanneer de dag der *Ceremonie* gekomen was, trokken zy als in Processie met een Tamboer aan 't hoofdt hunner Onderdanen van beide de Sexen. De Mannen en de Vrouwen waren in hun beste gewaadt en kleeding, de Dochters verscheenen 'er naakt. Zy begaaven zich alle te gelyk naar den Tempel deezer valsche Godheden, die men in dezelve zag afgebeeldt onder verscheidene ongemeene gedaantens alle even zeer verschrikkelyk, en gelyk als onze Schilders de Duivels verbeelden. Men zag 'er ook Priesters deezer Afgoden, dienende en yverig biddende, of om beter te zeggen met een geschreeuw en gehuil, bequaam om zodanige lieden te verschrikken en te ontzetten, die niet bequaam zyn, om de

+Met welk een Plechtigheit zy hunne quaade Geesten Godsdienstige eere beweezen

(a) Eenige Spaanjaarden, ooggetuigen der eerste overwinningen der nieuwe Waereldt, hebben geschreeven, dat de Indianen van 't Eilandt Hispaniola de *Chemens* of *Zemes* (aldus schryven zy) aanmerken als de Boden, Agenten, of Middelaars van een Opperste, Eenig, Eeuwig, Oneindig, Almagtig, Onzigtbaar Weezen. Zy gelooven dat deeze *Zemes* voorzitten in alle de noodwendigheden der menschen. Zy noemen dit Opperste en echter geschapen Weezen, *Jocanna* en *Guamanocon*, dewyl zy hem een Moeder toeschryven, die vyf verscheidene namen hadt. Wanneer zy ten Oorlog trokken, maakten zy zich aan hun voorhoofdt twee kleine *Zemes* vast.
Wy hebben gezegd, dat deeze *Zemes* van Hout, Steen of Katoen enz. waren. Die van *Hispaniola*, baden 'er een aan onder de gedaante van een Vrouw, waar nevens men haare twee Staatsdienaars zag, gereed om haare beveelen uit te voeren. De een voor Heraut speelende, ontboodt alle de andere *Zemes* byeen, op dat zy naar vereisch, de Windt zouden gaan verwekken, of den Regen veroorzaaken, enz: de andere hadt order om door overstrooming de geenen te kastyden die aan hunne Meestresse de schuldige eerbied niet beweezen. Deeze Anteekening hebben wy gehaaldt uit het werk van *Petrus Martyr* de *Rebus Occeanicis de novo Orbe* &c. genoemt.

(b) *De Bry, en Purchas.*

bedriegeryen, die deeze Dienaars hunner Goden onder een gewaande rechtzinnige Godsvrugt bedekken, te konnen onderscheiden.

In dien staat stelden zy de Offerhanden der[+] Godsdienstigen de Goden voor, welke Offerhanden ten deele bestonden uit zeekere Koeken, die door eenige Vrouwen in Korfjes met bloemen versierd, aangebragt wierden. Waarna dezelve op 't gegeeven teeken der Priesteren dansten, den lof der *Zemes* (hier vooren door ons *Chemens* genoemt) zongen, en hunne Koeken offerden, eindigende vervolgens dit Godsdienstig bedryf, door eenige lofzangen ter eere hunner oude Koningen of *Caciquen*, en door Gebeden om den voorspoedt der Natie. De Priesters braken deeze Koeken in verscheidene stukken, waarvan zy vervolgens aan de Mannen uitdeeling deeden.

[+]en Offerhande doen, in koeken bestaande;

78
CEREMONIE Religieuse des Habitans de l'Isle ESPAGNOLLE.

[+] Een ieder was genoodzaakt geduurende het gansche jaar deeze stukken van Koeken te bewaaren, geheiligdt door de Offerhande, die 'er van aan *Zemes* gedaan was. Men hieldt dezelve voor Bewaarmiddelen tegen veelerlei soorten van ongevallen. Wanneer de Omgang (waar van men hier de afbeelding ziet[†]) gereet stont, om in den Tempel in te gaan, ging de *Caciqué*, die dezelve geleidde, aan den ingang nederzitten. De Omgang trok al zingende binnen, en deedt, om zoo te zeggen, de monstering voor hem. Wanneer men zich nu voor den Afgod zoude vertoonen, stak elk alvoorens een klein houtje in de keel, om te braaken: want men moest zich zuiver voor dien God vertoonen, en als met het hart op de tonge.

[+]die vervolgens gebroken worden, en onder den Volke uitgedeelt, en als Heiligdommen bewaart.

[+] Hunne *Zemes* verscheenen dikwils aan de Priesters, en lieten zich somtyds aan 't Volk hooren; 't zy dat het een Duivels Kunst geweest is, of eenige list van den *Boje.* Men oordeelde van 't antwoordt des Orakels uit het gelaat des Priesters. Indien hy danste, en zong, was zulks een goed teken; doch zoo hy droefgeestig was, begon het Volk insgelyks treurig te worden, geevende zich over in traanen en aan de droefheit, en vastten zoo lange tot dat 'er hoop van verzoeninge met hunne Goden was.

[+]Verschyning hunner *Zemes* hoe bedriegelyk die zy.

[+] De oorspronk die zy aan het Menschelyk Geslacht geeven, is zoo buitenspoorig, dat men het naaulyks durft verhaalen. De Menschen, zeggen zy, zyn uit twee Hoolen van een Berg voortgekomen. Uit het eene Hol quamen den geenen voort, die men een goede soort noemen kan, dat is, den Bloem en uitgeleezenste van 't Menschelyk Geslacht; uit het andere zyn de allerslegste en geringste van de zelven gesprooten. De Zon door deeze voortkoming vertoornt, veranderde in Steen, die den mondt des Bergs bewaarde (ongetwyffeldt om de voortkoming des Menschelyken Geslagts te beletten.) Vervolgens veranderde dat Hemellicht telkens deeze nieuwe Aankomelingen in Boomen, Kikvorsschen, enz., en des niet tegenstaande verhinderde zulks niet, dat het Aardryk bevolkt wierdt. Konden de Alouden die de Menschen uit de Eike-Boomen deeden voortkomen, wel iets vreemder bedacht hebben? De Zon en de Maan waren zelfs uit een Grot des Eilandts voortgekomen. Deeze Grot was zoo vermaerdt, dat de Bewooners van *Hispaniola* derwaarts Bedevaarden aanregten, die voor geene andere ter Waereldt in aanzien behoefden te wyken. De Grot was versierdt met schilderwerk van een Indiaansche keurelykheit: maar alvoorens daar binnen te treeden, leidde men eerst zyne pligten aan de Geesten af, die den ingang bewaarden.

[+]Zeldzaam gevoelen van dien Landaart wegens den oorsprong van 't Menschelyk Geslacht.

De Veelwyvery was mede in dit Eilandt[+] ingevoert; men nam 'er zoo veele Wyven als men onderhouden kon. De *Caciquen* hadden 'er voor 't minste dertig stuks. Het blykt, uit het verhaal der Historischryvers van de nieuwe Waereldt, dat men na hunne doodt hen altyd twee of drie Vrouwen mede gaf, om hen in de andere Waereldt te dienen. Onaangezien deeze veelheit van Vrouwen vervielen zy noch tot eene vervloekte en niet min vreemde zeldzaamheit: een voorwerp waardig den roem[(a)] die een Aardssbisschop en een Abt dezelve wel hebben durven toewyen. Zy geloofden aan de *Wederkeering*; zy verbeeldden zich dat de Dooden des nagts omzworven; een schoone stoffe waarlyk om hunne Godsvruchtigheit[+] te oeffenen, indien zy maar verstand genoeg hadden gehad, om die werkstellig te maaken! Deeze Dooden, zoo doodt als zy waren, deeden somtyds de Vrouwen aan, maar als het tot de zaak quam, vondt men dat deeze Dooden by de levendigen niets vermogten. De Schimmen hadde wel verlof, om eene Menschelyke gedaante aan

[+]Hoe de Veelwyvery onder deeze Eilanders inzwang ging,

[+]en wat zy van de verschyning der Dooden geloofen.

† Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, verbeeldende *de* GODSDIENSTIGE PLECHTIGHEIT *der* BEWOONERS *van 't* EILANDT HISPANIOLA.

(a) *Jean de la Casa* Aards-Bisschop van Benevento, die het *Capitolo del forno* heeft gemaakt, en de Abt de C. in een Fransch gedicht, 't welk nooit is gedrukt geweest.

te neemen; doch alleen onder zekere[(b)] bepaalingen, die hen noch by de Vrouwen beminnelyk, noch ontzaglyk by de Mannen maakten.

(b) Zy zeggen dat, *carebant Umbilico* &c.

XXX. Hoofdtstuk.
Van den Godtsdienst *der* Mexikanen, *en hunne* Tempelen, *als mede die van hunne* Nabuurige Volkeren.

+ De beschaafdheit deezer Volkeren is bezwaarlyk over een te brengen met de wreedheit van hunnen Godsdienst, welkers oeffening voornaamelyk bestondt in het opofferen van Menschen, en hun bloedt voor hunne Afgoden te vergieten: maar al zoo veel moeite zoude men hebben, om de zagtmoedigheit en menschelykheit des Christendoms met de wreedheit der Spanjaarden te paaren, tegen de Volkeren die zy in dit machtige nieuwe Waereldsdeel ondergebragt hebben. Een en dezelfde woede werkte den yver van den een en anderen uit. De eersten door eene blinde bygeloovigheit aangevoerd wordende, offerden hunne mede-Menschen aan hunne valsche Goden op. De laatsten, geleidt door een bitteren yver, daar hunne onverzaadelyke gierigheit medegevoed wierdt, deeden door hunne handt ter eere des waaren Godts, omkomen de zodanigen, die hunne mede-Menschen ombragten om hunne valsche Godheden te vereeren. Dit voorwendsel had schyn, niets vleide meer de hartstogten deezer Christenen, die het allereerst de overheering van Amerika ondernamen. Waar is 't dat zy willende een rechtzinniger gebruik van deszelfs rykdommen maaken, Goden hunne overwinningen toeheiligen, en hem duizende van Geloovigen der Nieuwe Waereldt, toebrengen; zoo vonden zy zich verpligt de magt te gebruiken, wanneer zy dezelve nodig oordeelden; om dat zy de Godloosheit ontwapenden, en aan den Duivel het middel benamen om te konnen beschadigen. Deeze redenen zyn vreemd, zal men zeggen: wy antwoorden, ganschelyk niet, de praktyk en de ondervinding leeren ons, dat zy van een goed gebruik zyn, schoon zy niet van der Amerikanen smaak hebben konnen zyn, en dat by gebrek van dezelve wel te kennen, zy zich zoo verre hebben laaten vervoeren van tegen de Tiranny der Spanjaarden te murmureeren,[(a)] en hunne Zeden te veroordeelen.

+De onmenschelyke Menschenoffering der *Mexikanen* in tegenstelling der Spanjaarden woede in hunne overheering overdacht, en we derzyds aangemerkt.

De eerste Mexikanen waren woeste Menschen, zeer gelykformig met die der Noordelyker+ deelen van Amerika,[(b)] van waar men gelooft, dat zy hunnen oorsprong hadden. Zy leefden van de Jagt in Bosschen en Bergen, zonder beschaafdheit of regeeringswyze. Zy aanbaden de Zon en ofterden Vogelen ter eere van dezelve. Deeze woeste menschen, die men *Chicamicas* noemde op zodanig een wyze leevende, lieten hunne beste Landeryen onbebouwdt. De *Navatelcas*, bestaande uit zes of zeven Volkeren uit het Noorden gekomen, overmeester den allenks deeze Landeryen, bebouwden en bevolkten dezelve. Hunne Volkplantingen begonnen een aanvang te neemen (volgens het geen men door de Zinnebeelden der Mexikanen nareekenen kan) in de negende Eeuwe. Driehondert en twee Jaaren daarna geschiede 'er eene tweede, zynde die der hedendaagsche Mexikanen, veel vermaarder dan de eerste. Deeze onderwierpen de *Navatelcas* onder het geleide van hunne Hoofdman en Wetgeever *Mexi.* De gelukkige uitslag was onfeilbaar.

+Welk een aart van Menschen de eerste Bewooners en bevolkers van *Mexico* zyn geweest.

(a) Een oude *Cacique* van de Provincie van *Nicaragua* met een Spanjaardt spreekende van 't gevolg deezer eerste Overwinnaars, zeide tot hem: Gy Christen, zegt my toch eens, wat is een Christen? De Christenen ontneemen ons onze levensmiddelen, zy beslaapen onze Wyven, zy zyn lediggangers, speelers, en Godslasteraars, zy zyn ondeugend, zy moeten altydt gout of zilver hebben. In de Misse zelve zyn zy ongodsdienstig en quaadspreekende. Zy kyven en vegten geduurig. Hier uit besluit ik dat het boosaardige en haatelyke menschen zyn. Aldus verhaalt *de Bry* deeze Historie.

(b) Men gelooft dat zy Oorspronklyk uit Nieuw Mexico waren.

Vitzliputzli[+] de God deezer Natie, hadt hen de overmeestering der Landen belooft, die hy ging opzoeken. Hy trok dan voort aan 't Hoofdt van deeze Buitzoekers. Vier Priësters die zyne Orakelen ontfingen, droegen dezelve in een Koffertje van riet. *Vitzliputzli* schreeft hen zynen Godsdienst voor, en de plechtigheden volgens welke hy wilde gediend zyn: Hy gaf hen Wetten en Inzettingen. Wanneer men zich moest leegeren, rechtte men hem een Tabernakel in het midden van de Legerplaats, en men plaatste het Koffertje op den Altaar.

[+]Hoe hunnen God *Vitzliputzli* den Mexikanen tot de overheering gunstig was, hun Wetten gafen Godsdienst regelde.

Zy trokken niet op, of sloegen zich niet[+] neder, voor dat zy den Afgod hadden raad gevraagt en zyne beveelen ontfangen. De Marsch was langduurig en langzaam. De plaats verlaaten hebbende daar zy om te leegeren bevel hadde ontfangen, lieten zy aldaar de oude Lieden, en de zwakken, om 'er de Volkplanting op te rechten. Op een tydt dat eens verscheidene deezer laatsten

[+]Langduurig omtogt van dien Landaart aangemerkt,

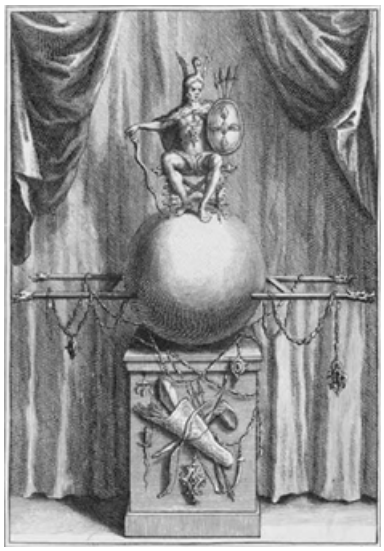

79
VITZLIPUTSLI.

TLALOCH, ou TESCALIPUCA.

B. Picart del. 1723.

TESCALIPUCA representé d'une autre façon.

PRÊTRES MEXICAINS.

zich baadden, beval *Vitzliputzli* de Mexikanen, dat zy hunne kleederen zouden wegnemen, en terstondt weder voort trekken. De verlaatene door deezen hoon beleedigt, veranderden hunne Zede en Taalen, en behielden te gelyk eene onverzoenelyken haat tegen hunne oude Landtsgenooten. *Vitzliputzli* deedt vervolgens zyne magt door mirakelen zien, die ongemeen groot waten. Wanneer zy nu eindelyk in het Landt gekomen waren, dat hen beloofdt was, verscheen deeze God den Priester in den droom, en beval hem zich in dien oordt van 't Meir neder te zetten, alwaar men een Arendt zoude zien zitten op een Vygeboom, die in een Rotsteen vast geworteldt was. De Priester het gezigte verhaaldt hebbende, deedt men zyn best, om het aangeweezen teken uit te vinden.[+] Na dat men eenigen tydt gezogt hadt, vondt men eindelyk den Vygeboom wassende in een Rotsteen, en op dezelve den Arendt, houdende een klein Vogeltje in zyne klaauwen. Aldaar is 't dat de vermaarde Stadt *Mexico* zoude gebouwdt zyn. Den volgende dag rechtten de Mexikanen een Tabernakel voor den Afgod op; afwagtende den tydt om hem een Tempel te bouwen. De Stadt werdt op zyn bevel in vier deelen gedeelt, en de Tabernakel van *Vitzliputzli* bleef in 't midden. Ook begeerde deeze God, dat ieder Wyk of gedeelte der Stadt zich een Bescherm-Engel zoude verkiezen.

[+]en hoe zy eindelyk de Stadt *Mexico* bouwden.

De Lezer zal veel overeenkomst in de[+] Historie van de aankomst der Mexikanen in Mexico, en die der Israëliten in 't Landt van Canaän vinden. Zoude het niet wel hebben konnen gebeuren, dat de Mexikanen, zonder agt te geeven op de verschillende tydrekening in de Beschryving van hunne Grondvesting, een gedeelte der waarheden hadden gevonden in deeze die zich in de Historie der Jooden opdeeden? Oorspronkelyk zynde uit het Noorden van Amerika of liever van 't Noorden van Asië, zoo konde wel onder hen eenige afkomelingen der aloude verstrooide Jooden, naar de verwoesting van hun Landt door de Assyriers, overgekomen zyn.

[+]Overeenkomst der Mexikanen omtogt, met die der Israëliten vergeleeken.

[+] Het is licht te merken uit het geen wy van de magt van *Vitzliputzli* gezegt hebben, dat de Mexikanen onder dien naam het Opperste Weezen erkennen; hoewel (volgens verhaal der Spanjaarden) zy geen woordt hebben om de Godheit uit te drukken, zoodat zy om dit Weezen, dat wy Godt noemen, te beteekenen, genoodzaakt waren, om zich van dien van *Dios* te bedienen.

[+]Hoe *Vitzliputzli* by hun de Opperste God wierd geacht.

Wat 'er ook van zy, de Mexikanen baden *Vitzliputzli* aan, als Opperste Heer van alle dingen, en Schepper van Hemel en Aarde; zy gaaven aan deeze Godheit den naam van *onuitspreekelyke*: maar onaangezien de bewustheit, die zy van deeze eerste oorzaak hadden, zoo konden zy echter niet besluiten te gelooven, dat deeze de geheele Waereldt kan regeeren, zonder een daadelyke bystandt van oneindig veele andere Geesten. ‘Zy zyn vooringenomen, zegt de Schryver van de *Overwinning van Mexico*, met deeze dwaaze gedagten, dat 'er als toen geene Goden in eenige andere oorden des Hemels waren, tot zoolange dat de Menschen begonnen elendig te worden, naar maate dat zy vermenigvuldigden. Zy zagen hunne Goden aan, als goedgunstige Geesten, die voortquamen en een Weezen kreegen, wanneer de stervelingen hunnen bystandt nodig hadden.

Na *Vitzliputzli*, was by hen de Zon de[+] Grootste van alle de Goden. *Vitzliputzli* was van een Menschelyke gedaante, en van een kostelyk hout gemaakt, die men verbeeldde, gezeten op een draagstoel, waar uit men aan de vier hoeken vier Slange hoofden zag voortkomen: het voorhoofdt des Afgods was blaauw geschilderdt, op den neus hadt hy een blaauwe streep van 't eene oor tot 't andere. Een Hollands Schryver[(a)] zegt, dat deeze Afgod vleugelen hadt, gelyk die van een Vledermuis; groote ronde oogen, een mondt of liever een bek, die zich aan

[+]en welke onder Goden zy nevens hem stelden. De God *Vitzliputzli* in zyn Afbeeldzel beschreeven.

(a) *Montanus* Beschryving van Amerika.

wederzyden tot aan de ooren uitstrekte: maar hy zegt ons niet van waar hy deeze byzonderheden heeft gehaaldt. Wy zullen liever den Schryver van de *Overwinning van Mexico* volgen, en zynen Vertaaler; die zeggen, dat deeze Afgod geplaatst stondt op een zeer hoogen Altaar, met Gordynen omhangen. ‘Men hadt den zelven een menschelyke gedaante gegeeven†, zittende op een Troon, ondersteunt door een blaauwe Waereldtkloot, die zy den Hemel noemen. Uit de twee zyden van deeze Kloot staken vier stukken houts, aan de einden gesneden als een Slangenhoofdt. Dit maakte een soort van

† Zie de nevensgaande Afbeelding, in vier Verbeeldingen vertoont, waarvan de eerste *aen Afgod* VITZLIPUTZLI verbeeldt; de tweede TLALOCH of TESCALIPUCA, de derde, TESCACALIPUCA *op een andere wyze vertoont*; en vierde, de gestalte der MEXIKAANSCHE PRIESTERS verbeeldende: vervolgens beschreeven.

een Draagstoel, die de Hoogepriesters op hunne Schouderen droegen, wanneer zy den Afgod in 't openbaar ten toon stelden. Dezelve hadt op 't hoofdt een Helmet van Pluimen, in de gedaante van een Vogel, met den bek en de kam van gebruineert goudt. Zyn aangezicht was verschrikkelyk en wreedt, en noch afschouwelyker door twee blaauwe streepen op het voorhoofdt, en op den neus gemaalt. Zyne regterhandt leunde op een kronkelende Slange, die hem diende tot een leunstok; de linker hield vier Pylen, die van hen geagt en geëert wierden als een Geschenk des Hemels: en een Schildt bedekt met vyf witte Pluymen kruisgewyze geschikt. Alle deeze Sieraaden, deeze Teekenen, en deeze Slangen, hadden ieder haare verborgene Beteekenissen: De Waereldkloot betekende de wyt uitgestrektheit der magt van *Vitzliputzli.* De Afgod zelfs was met Paarlen en Diamanten versiert.

+ *Thaloch* by sommigen gehouden voor *Tescalipuca*, waar van wy terstondt spreeken zullen, hadt zeer veel gelykheit met den Afgod, die wy zoo even beschreeven hebben: ook houden de Mexikanen[(a)] deeze twee Goden voor Broeders, en zodanige goede Vrienden, dat zy met elkander de oppermagt over den Oorlog gelyklyk, en met eenparigheit van wille deelen. Om deeze reden is het, dat zy hun beide eene en dezelve Offerhande opofferen, ook waren de Gebeden algemeen, als mede de Dankzeggingen voor den goeden uitslag, en (om ons van de woorden des Vertaalers der *Overwinning van Mexico* te bedienen) zy hielden, om zoo te zeggen, hunne Godsdienstigheit tot die twee, even gewigtig.

+ *Tlaloch* een andere God der Mexikanen beschreeven.

+ *Tescalipuca* was de Godheit der boet vaardigheit. De Mexikanen riepen dezelve in tegenspoed aan, om dat zy geloofden, dat zy de Zonden des Menschelyken Gessachts kastyde door pest, hongersnoot enz. Men ziet deeze Godheit hier Afgebeeldt op tweederlei wyze*; eerstelyk ziet men haar Afbeeldzel gemaakt uit een zwarte steen, blinkende gelyk Agaat, en met edel gesteente bekleedt, hebbende een menschelyke gedaante, als, *Tlaloch* en *Vitzliputzli*, en zittende op een stoel geplaatst op 't midden des Altaars. Zy droeg goudene oorringen, en een Juweel aan een goude keten vastgemaakt, om haaren halze hangende, bedekten byna haaren ganschen boezem; een klein kristelyn Pypje van een half voet lang, was door haare onderste lip geboord, aan welkers eindt men dikwils een groene of blaauwe veder vast maakte; zynde dit geenszins een uitwerking der zinlykheit: maar een verborgenheit aan deeze valsche Godheit eigen. Langs het Hoofdhair met een snoer gevlogten, hing een gemaakt oor, een ander Zinnebeeldt, om aan de bedroefde en berouw hebbende Zondaaren te leeren, dat zy zich op de goedertierenheit deeder Godheit konden vertrouwen, en dat dezelve hunne Gebeden zal verhooren. Haare regterhandt was gewapendt met vier Pylen, beteekenende de kastyding der Zonden, en de wraake des Hemels, die zich aan de menschen door Pest, Oorlog, Hongersnood en Armoede openbaart. In de linkerhandt hielt zy een gouden Spiegel, zoo wel gepolyst en klaarschynende, datze alle de voorwerpen zeer onderscheidenlyk vertoonde; in dezelve handt agter deeze Spiegel hadt zy een Waaijer van verscheidene gekleurde pluimen; 't welk de Menschen te kennen gaf, dat niets voor deeze wreekende Godheit verborgen was. De Afgod was verders omringdt met Zinnebeelden, daar men ons de verborgenheit niet van heeft medegedeeldt. De andere gedaante, waar onder men deezen Afgod verbeeldde, was als de eerste, een Manspersoon zeer ontzaglyk op een troon gezeeten, gedraagen op een soort van Altaar, en verborgen agt er een roode gordyn, waarop de hoofden en de gebeentens van Overledenen geschildert of geborduurdt waren. Deeze Afgod zag 'er ook al zoo afgrysselyk, en dreigende uit, als de andere. Dezelve hadt zyne handt opgeheven, om een Werpspies te werpen, die hy in de vuist hadt. Met de linker

+ Insgelyks *Tescalipuca* door hun verbeeldt.

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*

* Zie de voorgaande tweede en derde Afbeelding bladzyde 127.

ondersteunde hy een schildt, waaruit men vier Pylen zag steeken, rondom vyf Pynappelen, kruisgewyze geschikt. Het lichaam des Afgods was zwart beschilderd, en zyn hoofdt met quakkel-veeren bedekt; rondom het beeldt stonden verscheiden Zinnebeeldelyke beteekenissen, en schatten van een onwaardeerlyken prys.

(b) De *Mercurius* of *Plutus* der Amerikanen[+] hadt ook een Menschelyke gedaante; behalven het hoofdt, dat naar een Vogelskop geleek. Hy droeg op het zelve een geschilderden papieren myter, en hieldt ee-

[+]Der Amerikanen *Mercurius* of Plutus, hoedanig afgebeeldt.

(b) Deeze Afgod was op een geheel andere wyze afgebeeldt en te *Cholula* aangebeeden, een Republyk aan Mexico çysbaar. Wy zullen 'er van spreeken, als wy een beschryving van de Feesten der *Mexikanen* zullen doen.

80 Captif ecorché apres avoir êté vaincu.

Captif combattant contre un Prêtre MEXICAIN.

B. Picart, sculp. dir. 1722.
Le Grand Temple de VITSLIPUTSLI dans la Ville de MEXIQUE

Zeissen in zyne handt. Zyn lichaam was bedekt met dierbaare Juweelen, een sieraadt welvoegende den Afgod dien zy aanbaden, als den uitdeeler der schatten.

+Hoe de *Mexikanen* van hunne Afgodin *Tozi* de Menschen offering oorspronkelyk stelden.

+ *Tozi*, dat onze Grootmoeder te zeggen is, was sterflyk gebooren. *Vitzliputzli* bestelde haar de waardigheit der Godheit, beveelende aan de Mexikanen, om haar tot Koningin te verzoeken, van haaren Vader, die de Koning *Culhucacan* was, waarna hy hen ook beval haar te dooden, vervolgens haar het vel af te stroopen, en een Jongman met haaren huit te bekleeden. Aldus wierdt zy van alle Menschelykheit ontbloot, om verheven te worden onder den rang der Goden. En van den tydt deezer Vergoding af, reekende het Volk, welkers Bygelovigheit ongemeen woest en wreedt was, de gewoonte van Menschen aan hunne Afgoden op te offeren.

+Een andere Afgod van dien Landaart, hoe vreemd en wreed die toegestelt wierd.

+ Men badt te *Mexico* nog een anderen Afgod aan, die gemaakt was uit alle de Zaaden des Aardryks in het bloedt van eenige jonge Kinderen gekneedt, geschikt om hun opgeofferd te worden, na datmen deeze onnoozele Slachtoffers het hart uit het lyf gehaalt hadde. Dit Hart werdt dan aan deezen Afgod opgeoffert, en gewyd met alle de Plechtigheit, die hen mogelyk was, in de tegenwoordigheit van al het Volk. De Godsdienstigsten versierden dien God met Juweelen, door den Priester zodanig te plaatsen: maar geen Leek dorst dien nieuwen God na de Inwying aanraaken. Men vernieuwde van tydt tot tydt deezen Afgod, en als dan deelde men den ouden in verscheidene stukken aan de Godsdienstigsten, als Heiligdommen uit. Gelukkig wierdt hy geagt die deel aan deeze heilige uitdeeling mogte hebben, want men geloofde vastelyk, dat deeze Heiligdommen uitneemende bewaarmiddelen waren in tydt van gevaar. De Soldaaten, verzagen 'er zich mede van in den Kryg. Onder het doen deezer Inwying, maakten de Priesters ook een gewyd Water, daar men zich van by de Kroning der Koningen bediende, en als men de Veldoversten zegende, wanneer zy ten Oorlog trokken.

+Veelvuldige andere Godheden door hen gedient.

+ Wy zullen van den God der Jagt, en van de Plechtigheden der Boetvaardigheit spreeken; wanneer wy van de Feesten der Mexikanen handelen zullen. Het is genoeg, alhier hunne voornaamste Godheden, beschreeven te hebben; niet, om dat zy 'er geene andere hadden, wier Godsdienstigheit niet minder waare als die men aan de voorgemelde Godtheden toegeschreeven heeft; maar om dat het getal zoo overgroot was, dat men 'er tot over de tweeduizendt konde tellen, die alle hunne Tempelen, Plechtigheden, en Offerhanden hadden.[(a)] ‘Naaulyks was 'er een straat, die niet zyn Bescherm-God hadt, en geen quaal is 'er bekend, ons wegens onze zwakheden overkomende, die zyn Altaar niet hadt, verwaart men henen streefde, om zyn Geneesmiddel te vinden. De gequetste inbeelding deezer Volkeren maakte zich zelven Goden uit bevreestheit, zonder te overweegen, dat zy de magt van sommige zeer veel verkleinden door 't vermogen, dat zy aan andere toeschreeven’. En even als of het hen niet genoeg waare den Hemel met Goden van allerlei rang, en allerlei soort vervuld te hebben, zoo namen zy een gevangen Persoon, die zy handelden als een Godheit, geduurende een gansch rond Jaar, en ook wel zes Maanden, naar de waardigheit van die God, wien hy was toegeschikt, en wiens naam men hem gaf: waar na men hem aan den Afgod opofferde. De Marzeiljanen hadden eertyds ook die wreede gewoonte: zy voedden een Jaar lang een Mensch met de allerdelikaatste gerechten die 'er waren: waarna zy hem plechtiglyk door de Stadt omleidden, en vervolgens opofferden.

(a) *Histoire de la Conquête de Mexique.*

[b] Wat hunne *Tempelen* belangt; in de[+] Stadt *Mexico* waren 'er agt by na eveneens gebouwt: maar de Tempel van *Vitzliputzli* haalde het door zyne ongemeene grootte van alle de andere over, dewyl men in den Voorhof deezes Tempels gemakkelyk een geheele Stadt van omtrent vyf hondert huizen groot, zoude konnen gebouwt hebben. Zie hier de Beschryving van dit Gebouw, 't welk eertyds het middelpunt der Mexikaansche overgelovigheit was,[*] getrokken uit de zelven Schryver.

[+]Hoe prachtig hunne Tempelen gebouwt waren, en voornamelyk die van *Vitzliputzli*,

'In 't ingaan tradt men aanstonds op een[+] groot en vierkant Voorhof, beslooten in een steene muur, waarin verscheiden Slangen van verheven snywerk op verscheidene wyze aan den buiten kant der muuren samengevlochten, een verschrikkelyk gezicht gaven, voornamelyk aan den voorgevel der eerste deure, waar op de zelve

[+]Die omstandig beschreeven wordt.

(b) *Histoire de la Conquête du Mexique.*

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, verbeeldende het onderdeel, *de groote* TEMPEL *van* VITZLIPUTZLI *in de Stadt* MEXICO; en in beide de bovendeelen van 't zelve, hoe *een* GEVANGEN *met een* MEXIKAANSCHE PRIESTER *strydende*, *overwonnen zynde*, *gevilt wordt.*

niet zonder eenige verborgen beteekenis verbeeldt waren. Eer men aan deeze deur quam, ontmoette men een soort van een Kapel, niet min afgrysselyk: zy was van steen gebouwt, en omtrent dertig trappen hoog, met een aarde terras of wandelpadt, waar op men op een ry en zekere tusschenwytte, geplant hadde verscheidene groote takken van Boomen gelyklyk gehakt, door eenige dwars balken ondersteunt, van de eene Boom op de andere leggende. Zy hadden door de slaap van 't hoofdt aan ieder deezer dwarsbalken eeniger bekkeneelen van ongelukkigen gereegen, die door hen waren omgebragt, en aan ieder ry even veel, uit een ongelooflyke menigte bestaande, wordende dezelve, wanneer door de langheit van tydt eenige quamen af te vallen, door de Priesters des Tempels weder vervult.

Aan ieder der vier zy-muuren van deeze open Plaats, was een deur, de eene tegen over de andere, zich openende tegen de vier Hoofdtwinden; elke deur hadt op zyn Portaal vier steene Beelden, die door hunne gebaarden den weg scheenen aan te wyzen, als of zy den geenen, die in geene goede gesteldtheit waren, wilden weder te rug zenden. Zy hielden den rang der Bewaar-Goden des Tempels, of Deurwachters, dewyl men hen eenige groete in 't ingaan deed. De verblyfplaatsen der Offerpriesters en Dienaaren waren tegen 't binnensten deel van de muur der Plaatse, nevens eenige Koopwinkels daar nevens, die 'er den ganschen omtrek van besloegen zonder iets, of ten minsten zeer weinig af te snyden van zyne wytuitgestrektheit, die zoo ruim was, dat 'er tien duizendt Personen gemaklyk te gelyk, op hunne allerplechtelykste Feestdagen, konden danssen.

[+] Regt in 't midden van deeze plaats, verhief zich een zeer groot Gevaarte van steen, 't welk zich by schoon weder boven den hoogsten Toren der Stadt vertoonde. Het zelve liep allenks smalder op, tot dat het een halve Pyramide uitmaakte, welkers drie zyden schuins liepen, en de vierde een trap ondersteunde: zynde een prachtig en kostbaar gebouw, alle de proportien van een goede Bouwkunde hebbende. De hoogte daar van was van hondert twintig treeden, en het maakzel zoo hegt en sterk, dat het zelve eindigde in een plaats van veertig voet in 't vierkant, waar van de vloer heel proper gedekt lag met verscheidene Tegelen naar Jaspis gelykende, van allerlei kleur. De Pylaaren of ondersteunzels op de wyze van een hek rondom deeze plaats heenen strekkende, waren gewerkt en gedraait als Slakken Hoornen, en aan wederzyden bekleedt met zwarte steenen, naar git gelykende naaukeurig ingezet, en samengevoegt door middel van een soort van rood en wit Lym; 't welk dit Gebouw niet weinig sieraat byzette.

[+]Het Gevaarte alwaar de Menschen offering geschiedde, beschreeven.

Aan beide de zyden van dit Hek, ter plaatse daar de trap eindigde, ondersteunden twee marmere Beelden, op eene wyze die hunnen zwaren arbeid zeer wel te kennen gaf, twee groote Kandelaaren van een ongemeen maakzel. Wat meer voorwaarts verhief zich een groenen steen van vyf voeten hoog, gehouwen als den rugge eens Ezels, waar op men den elendigen, die tot de Offerhande zoude dienen op zynen rugge uitstrekte, om de borst te openen, en 'er het hart uit te haalen. Boven deezen steen in 't gezigt van de trap, zag men eene Kapel, van een vast en wyduitgestrekt Gebouw, overdekt met een dak van kostelyk en dierbaar hout, waar onder zy hunnen[(a)] Afgod hadden geplaatst, op een zeer hoogen Altaar, met Gordynen omhangen

In eene andere Kapel ter linker zyde van de eersten, van de zelve grootte en kunst, stondt den Afgod, *Tlaloch* genaamt. De schatten van deeze twee Kapellen waren onwaardeerlyk; de Muuren en de Altaaren, waren alle met Juweelen en Edelgesteente belegt, op vederen van allerlei verwen.

(a) Namelyk *Vitzliputzli.*

De Tempel van den Afgod des Luchts, was rond, betekenende de kringswyze beweging[+] van de Lucht rondom de Aarde. De ingang van dit Gebouw geleek naar de gapende keel eener Slange, en om dezelve noch verschriklyker te maaken, zag men 'er verbeeldingen van allerlei soorten van Gedrochten.

[+]Tempel van den God des Luchts beschreeven.

De Tempel van *Tescalipuca* was zeer[+] hoog, en alzoo konstig gebouwt als die van *Vitzliputzli.* De ingang van dit Heiligdom was de Leeken verboden; men hieldt deeze twee Tempels als Hoofdtkerken. Wy willen hier niet verder uitbreiden over een ongelooflyke menigte van Tempelen, overal door de gansche Stadt verspreid, die anders niets groots of merkwaardigs in hebben als den naam; eene zaak echter die in 't aloude Heidendom geen voorbeeldt heeft, was, dat het Volk by uitstek en ongemeen byloovig eenige zeer donkere huizen geschikt hadt tot verblyfplaatsen van een oneindig getal goudene en zilvere Afgoden,

[+]Ingelyks die van *Toscalipuca.*

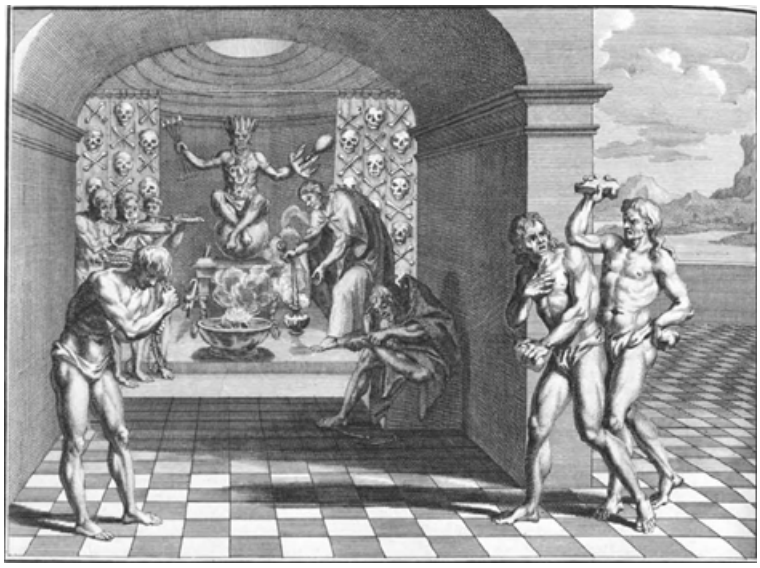

81 Penitences MEXICAINES.

B. Picart. del. 1721.
Sacrifice des CAPTIFS.

bedekt of liever als met een korst overtrokken van 't bloedt, waar mede dezelve dagelyks bestreken wierden. De stank deezer naare Moordkuilen, benam echter de Godsdienstigheit daar van in 't minste niet; ja zelfs was het alleenlyk den Edelen geoorloft daar binnen te treeden; en tot meerder opheldering van den luister deezer bevoorregting, zoo lieten de Priesters hen den ingang niet toe, zonder alvoorens een Mensch ten Slachtoffer geofferd te hebben.

XXXI. Hoofdtstuk.
Van hunne Offerhanden, Boetoeffeningen, Priesters, Tuchtiging *enz.*

Hoe bezwaarlyk men van alle oude tyden af eene zoo wyt uitgebreide Afgodery kan ontdekken, als die der Mexikanen, alzoo moeijelyk valt het ook by hen de gruwelyke wreedheit hunner Offerhanden te vinden. Niet dat wy onbewust zyn van dat zy onder de Alouden in zwang hebben gegaan; zynde het bekend, dat niets kan vergeleeken worden by die vervloekte Godsdienst der Carthageners en der Canaanniten, daar zy hunnen oorsprong van hadden. Zie hier op wat wyze de Mexikanen zich van dit stuk hunnes Godsdiensts queeten. Men geleidde den geenen die geoffert stonden te worden, naar het zoo genaamde Kreekelhuis, 't welk men in 't Afbeeldzels afgebeeldt ziet†, afhellende, op een wyze van een schuinsch Terras door verscheidene+ stammen van Boomen ondersteunt. Deeze Slagtoffers door eenige Mexikaansche Soldaaten zorgvuldig bewaart, stonden beneden aan de Terras te wachten naar het droevig oogenblik, dat men hen zoude opofferen, zonder eenige andere troost, als alleen een groot getal van Bekkeneelen te beschouwen, aan een geregen aan de dwarsbalken, die van deeze Stamboomen door den anderen heen gingen. Dit waren de Bekkeneelen der geenen die men voor hen hadde opgeoffert. Een Priester houdende in de handt een Afgodsbeeldt van Tarwe, Maiz en Honing gemaakt, naderde tot deezen ongelukkige, en boodt hen ieder in 't byzonder deezen Afgod aan, zeggende tot hen, *zie daar uwe God.* Vervolgens vertrok hy langs de andere zyde van den Terras, en men geleidde van stonden aan de Offerhanden op dien Terras, zynde, als gezegd is, de daar toe bereidde Offerplaats. Aldaar is 't dat zes Dienaars des Afgods deeze(a) Offerhanden ter dood bragten. Na dat men hen het hart uitgehaald hadt, wierp men de lichaamen, langs de trap van boven den Terras neder. Men verzekert, dat de geenen die deeze ongelukkigen in den Oorlog gevangen hadden, dezelve onder hen verdeelden, en opaten. Het minste dat men van deeze ongelukkigen in eene reis opofferde, was een getal van veertig of vyftig Personen. Die van de Provincie van *Mechoacan* waren de eersten, die volgens 't verhaal van den vermaarden(b) *Ferdinand Cortez*, betuigden een Godsdienst te willen verlaaten, die de Godheit alzoo zeer hoonde, als die den Mensch schandelyk was. Wy willen hier niet nalaaten aan te merken, dat de Priesters, die Menschen offerden, onderscheidentlyk *Dienaaren der Geheiligde zaaken* genoemt wierden, en dat deeze bediening de hoogste in rang was van het Offer-Priesterschap. De Offer-Priester alleen hadt het regt en de eere van het lichaam der Offerhande in tween te houwen, die 'er zich met eene behendigheit van queet,

+De Offerplaats der Menschenoffering beschreeven, en hoe wreed zulks wierd uitgevoert.

† Zie het benedendeel der nevensgevoegde Afbeelding, *de* OFFERHANDE *der* GEVANGENEN vertoonende, en in 't bovendeel *de* BOETOEFFENING *der* MEXIKANEN, vervolgens beschreeven.

(a) Twee deezer Priesteren namen hem by het hoofdt, twee andere by de armen, een vyfde hield het hoofdt vast, en een zesde opende hem de borst, en haalde 'er het Hart uit, 't welk hy noch rookende aan de Zonne vertoonde, waar na hy zich naar den Afgod keerende, wierp hy hem dit Hart in 't gezigt.

(b) In een Brief die dien overwinnaar van 't Mexikaansche Ryk aan Carel den V. schreef.

bequaam om de verwondering der Aanschouweren, in alle andere gelegenheit als deeze, te verdienen. Waar is 't dat de steen waar op het lichaam des geenen wierdt gelegd, die moest geopendt worden, geheel spits toeloopende, het lichaam alleenlyk dragen moest, wordende dus onder de lendenen gehouden, zulks het den Priester zoo moeielyk niet viel.

In sommige Feesten bekleedde men een[+] Mensch met de noch bloedende huit van een der geenen die opgeofferd waren. Een

[+]Hoe men zich op eenige Feesten met de bebloede huidt der geofferden bekleedde.

[(a)] Spaansch Schryver verzekert ons, dat zelfs de Koningen en de Edellieden niet weigerden zich dus te verkleeden, indien de geofferde gevangen een Persoon van aanzien geweest waare. Wat 'er van zy, die zich op deeze wyze toegetaakelt hadt, liep door alle de straaten en plaatsen der Stadt, om een aalmoes beedelen, aan al wien hy in zynen weg ontmoette, en sloeg zelfs die hem iets weigerde. Deeze soort van mommery duurt zoo lang, tot dat de huidt, daar men mede omhangen is, begint te stinken. De Aalmoesen, door dit beedelen verzamelt, worden tot Godsdienstigheden aangewendt en besteed.

[+]Een tweegevecht tusschen een Priesteren Gevangenen gehouden, en hoedanig.

[+] Noch eene andere Godsdienstige Plechtigheit, in der daat min wreedt als de voorgaande, bestond in een tweegevegt met den Gevangenen die tot het Offer geschikt was; indien men dus het verlof noemen mag dat men hem geeft, om zich tegen den Priester te verweeren, die hem moest opofferen: De Gevangen met de voeten aan eenen steen vast gemaakt, weerde de slaagen af, die de Priester hem toebragt, en ging hem zelf te keer[*]. Byaldien hy het geluk hadt van den Priester te overwinnen, wierdt hy los gelaaten, en gehouden voor een dapper Man. In tegendeel zoo hy overwonnen wierdt, stroopte de Priester, na hem gedood te hebben het vel van zyn lighaam, en liet, zoo men zegt, de leden van dien ongelukkige ter spyze toebereiden in een der maaltyden, die men Godsdienstige noemt.

[+]Maaltyden deswegen aangerecht.

[+] Eer men zich aan de Tafel zette, offerde men aan de Zon en 't Aardryk de Eerstelingen der spyze en des dranks; insgelyks van kooren, vrugten, en bloemen. Zy hadden ook noch andere Godsdienstige oeffeningen, die op verre na zoo redelyk niet waren als deeze, schoon den grondslag daar van niet geheellyk quaadt was; als namelyk, zich de verpligting op te leggen, om sommige zaaken, zelfs de alleronbetaamlykste, ter liefde der Goden te verrichten. Zy aten, dronken, droegen zwaare lasten, zalfden, wreeven en bestreeken zich niet alleen, ter eere der zelve Goden: maar zelfs queeten zy zich ter hunner eere van de allergeringste werkingen der Natuur.

[+]Hoedanig een boetoeffening dien Landaart ondergaat, aangeweezen.

[+] Wat belangt hunne Boetoeffeningen, dezelve waren ten minsten alzoo streng als der andere Godsdiensten. De Priesters als middelaars tusschen de Goden en de menschen, offerden Offerhanden voor de zondaaren, en belaadden zich met de ongeregtigheden des Volks. Wanneer zy deeze plechtige Boetoeffeningen moesten doen, vergaderden zy ter middernagt in den Tempel des Afgods, en terwyl eenige onder hen het volk tot den Dienst nodigden, door op een soort van een Jagthoorn te blaazen, bewierrookte ondertusschen een ander den Afgod[†]. Vervolgens begon een der Dienaren deezer valsche Goden, de Boetoeffening te doen, bestaande in een geringe uitstorting van bloedt, 't welk hy uit den enkel van den voet trok, en zulks door een opening met een Doorn van *Manguey* te maaken, of met een steene vlymtje; met dit bloedt wreef hy zich aan den slaap des hoofdts en aan de ooren: waarna hy zich in een water ging wasschen, dat men om die oorzaak *het Water des bloedts* noemde. Om nu de waardigheit en de waarheit deezer ongemeene Boetoeffening te bevestigen, hadt men de gewoonte van aan het Volk het werktuig te vertoonen, waarmede het werk uitgevoerdt was. De overige kastydingen, die de Priesters zich aandeeden in de tegenwoordigheit des Gods[(b)] die in het uitvoeren deezer Boetoeffeningen en Beproevingen voorzat, bestonden in zich met dikke touwen met knoopen van *Manguey* te geesselen, elkander met zwaare steene te slaan enz: Wy zullen zoo aanstonds onderzoeken wat de tugtiging

(a) By *Purchas.*

* Zie hier van beide de Afbeeldingen van 't bovendeel van 't Afbeeldzel Bladzyde 129.

† Zie het bovendeel van de Afbeelding Bladzyde 131.

(b) *Tescalipucca.*

en gestrenge orde deezer Dienaaren der Mexikaansche Afgoden in hebben; alleenlyk moeten we hier op aanmerken dat zy driemaal 's daags deeze valsche Goden offerden, namelyk, des morgens, des middags, en ter middernagt; en dat zy by beurte geduurig in den Tempel moeten blyven, om het Heilig Vuur te onderhouden, 't welk eeuwiglyk ter eeren der Goden moet branden.

Wat nu hunne Priesters en Tuchtiging[+] aangaat, men ziet in 't Afbeeldzel twee Mexikaansche Priesteren.[‡] Het Hoofdt der Priesteren, of om beter te zeggen, de Offer-Priester, het Gewyde Offermes in zyne handt houdende, wordt in 't Mexikaansch *Topilzin* genoemdt. Men zegt dat zyne Waardigheit genoegzaam met die der Pauzen by de Roomsgezinden overeenkomt. Hy droeg op zyn hoofdt een Kroon van kostelyke Pluimen van veelerlei verwen, en in zyne ooren goudene ringen met Smaragden verrykt, insgelyks in 't midden van de lip een klein blauw pypje, gelyk als de God der Boetelingen droeg. Hy was bekleedt met

[+]Het gedrag en waardigheit der Mexikaansche Priesteren aangemerkt, als mede hun gewaadt aangeweezen.

‡ Zie de vierde Afbeelding Bladzyde 127.

een rok of liever met een Mantel van Scharlaaken; maar de kleeding der Priesteren, veranderden dikwils naar de omstandigheit der tyden en der Feesten.

+ Het Priesterschap van *Vitzliputzli* was erflyk, maar dat der andere Goden verkiesbaar. Somtydts wierden by hen de Kinderen van hunne tederste jeugdt af tot den dienst der Afgoden geschikt (gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen) en alsdan hielden zy in de eerste bloem hunner Jeugdt den rang van Klerken en Choorkinderen. De Priesters Wierookten viermaal des daags den God daar zy Dienaars van waren: maar ter middernagt stonden de voornaamste Dienaaren des Tempels op, om den Nagtdienst te verrichten, die bestondt in een geruime tydt lang op de Trompetten en den Hoorn te blaazen, en op eenige andere Instrumenten te speelen, waarby zy de stemmen der geenen voegden die de Lofzangen des Afgods zongen. Daarna nam de Priester, wiens beurt het die weeke was, het Wierookvat, begroetende en bewierookende den Afgod. Hy was op dien tydt met een witten Mantel omhangen. Eindelyk de Wierooking geschied zynde, gingen zy alle gezamentlyk in een Kapel; aldaar was 't dat zy deeze gestrenge Boetoeffening oeffenden, daar wy reeds een Schets van gegeeven hebben.

+Welk een dienst de Priesters hadden waar te neemen,

+ Het Vasten deezer Priesteren geschiedde met de uitterste verwonderenswaardige gestrengheit: somtyds vasteden zy vyf, zes, ja zelfs tien dagen achtereen; 't welk hunne gewoonte altydt was, wanneer de tydt der hooge Feesten naderde. Geduurende deeze Vasten, onthielden zich eenige onder hen, die getrouwd waren, geheellyk van hunne Vrouwen. Hunne Kuisheit zoude zekerlyk te pryzen zyn, indien dezelve maar op de reden gegrondt waare: maar het mistrouwen van zich zelven, in dien grondt van quaad vermoeden die heerscht in de zodanigen welke zich den lof willen verkrygen die zy door eene opregte deugdt niet bekomen konnen, wischte den roem en eere van deeze gedwongen onthouding geheellyk uit. Om hunne Goden te behaagen, stelden zy alles in 't werk wat de Voortteeling konde vernietigen, zonder zelfs de deelen te verschoonen, die de Natuur hun heeft toegeschikt. Zy verbooden 't gebruik van sterken drank en besteedden een gedeelte van den tydt, die den mensch tot den slaap nodig heeft, tot de Gestrengheit hunner Tugtiging.

+hoe hen het Vasten strengelyk aanbevolen was, en de onthouding insgelyks.

Alle deeze Priesters bezaten groote inkomsten, en ontfingen de Offerhanden die het Volk aan de Afgoden toebragten; 't welk hun overvloedige voordeelen verschafte, voornaamelyk op de hooge Feesten. Op deeze Feesten was het dat zy het Volk zorgvuldig van hunne pligten onderrechtten en tot weldaadigheden vermaanden.

De Inwying deezer Priesteren was niet min+ ongemeen, dan hunne Bediening. Men zalfde hen van 't hoofdt tot de voeten; hun hair dat zy zeer lang droegen, en niet dorsten snyden geduurende den tydt hunnes Priesterschaps, was altoos bevogtigdt met een soort van zwart reukwerk daar veel hars in gemengdt was; 't welk zekerlyk by uitnemendheit walgelyk moest voorkomen, indien de eerbied, die ons het gezicht van Geheiligde zaaken instort, daar niet een aangenaam, ja zelfs een Godlyk voorwerp van hadt gemaakt. Men verbeeldde zich maar een Rol Braziliaansche Tabak, van zes vingeren breed, en lang na proportie; en men zal geen beter gelykenis konnen maaken met de gevlogte lokken der Mexikaansche Hoogepriesteren. Wanneer deeze Priesters eene Offerhande op 't Gebergte of in eenige byna onderaardsche wooningen gingen doen, daar zich een gedeelte hunner Godheden onthieldt, gebruikten zy, nevens eenige verborgene Plechtigheden, een Zalving veel staatelyker dan daar wy zoo even van gesproken hebben. Dezelve diende, volgens hun zeggen, om de vrees te verdryven en den Moedt en Dapperheit op te wekken. Zy bereidden dezelve uit de sappen van 't geen het vergiftigste onder alle de kruipende Dieren was.

+Met welk een Plechtigheit hunne Priesteren wierden Ingewyt, en hun verder gedrag aangemerkt.

De Jongelingen die onder de tucht der Priesteren stonden, gingen op deeze Dieren ter Jagt, en deeden 'er voorraadt van op, om te konnen dienen als 't nodig was. De Priesters verbrandden deeze vergiftige Dieren voor den Altaar des Afgods, en dezelve verteerdt zynde, namen zy de assche, wreeven dezelve in een Mortier met Tabak, mengende daar onder eenige levendige Scorpioenen en andere vergiftige Ondieren; by dit mengsel voegden zy een kruidt 't welk het verstandt verdoofdt, eenig zwartsel van rook, en hars. Dit is het geene zy het Gerecht of het Voedsel der Goden noemen, 't welk de Toveryen dezer Tover-Priesteren doet gelukden, en 't geen hen het middel verschaft, om met de Duivelen gemeenschap te onderhouden; 't welk hen insgelyks van het woeden der Tygers en der Slangen bevrydde; met een woordt, 't welk hen den Geest van wreedheit instortte, die hen bequaam maakte om zonder ontroering de menschen aan hunne Afgoden te konnen opofferen. Zy wilden ook dat dit mengsel de kracht hadt om krankheden te geneezen: maar dit is de

eenigste bygeloovigheit niet die by hen in zwang gaat, alzoo zy veelerlei soorten van Toveryen, en manieren van Voorzeggingen hadden, onnodig die hier alle aan te haalen.

+Hoedanig zy onder hen eenige Dochters van Boetvaardigheit hadden, gelykzaam een Klooster leven onderworpen.

+ Zy hadden een Orde van *Vestaalsche Nonnen* alle in 't wit gekleedt, den naam dragende van *Dochteren der boetvaardigheit.* Zy wierden op haar twaalfde of dertiende jaar geordent, en aangenomen. Dezelve moesten haar hoofdt geschooren houden, behalven op zeekere tyden wanneer het haar geoorlofd was het hair te laaten groeijen. Eene Abdisse was het bestier deezer Geestelyke Dochteren aanbevoolen, wier bezigheden bestonden in de Tempelen rein te houden,(a) en de gewyde spyze te bereiden die men aan de Afgoden offerde, en die vervolgens diende tot onderhoudt hunner Dienaaren. Zy bragten ook haaren tydt door met Dekkleeden en andere sieraaden voor de Tempelen en voor de Afgoden te maaken. Ter middernagt stonden zy op, om de Goden te dienen, en zeekere(b) gestrengheden te oeffenen, waar toe haare Orde haar verpligtte. Zy waren vooral verpligt tot eene onschendbaare Maagdelyke zuiverheit, welkers verlies met de Dood wierdt gestraft. Waar is 't dat deeze Maagdelyke staat niet altoos duurde, alzoo het opsluiten der Dochteren niet was als de vervulling eener Gelofte, door hunne Ouders aan de Goden gedaan, overzulks zy zich naar eenigen tydt wel vermogten in 't huwelyk begeeven. Zelfs is 't waarschynlyk dat deeze Abdisse, of deeze Matroone een soort van een queekschool bestierde, waarin men de jonge Dochters van aanzienlyke Huisgezinnen(c) groot maakte, dewyl zy niet uit haare handen quaamen, als om met toestemming hunner Ouderen uitgetrouwd te worden.

+Insgelyks voor Iongelingen, en hoe die zich gedragen moesten.

+ Eveneens was 'er voor de Jongelingen van goede familiën een diergelyk Klooster opgerecht, waar in zy zich begaaven, dikwils van hun zeven of agt jaaren af. Dewyl zy nu geduurende hun verblyf in het zelve verpligt waren een leven te leiden dat zeer na dy het Kloosterleven komt, zoo mag men hen ook wel aanmerken als een Geestelyke Orde. Deeze Jongelingen waren op den kruin des hoofdts glad geschooren, en het overige hair bedekten naaulyks de ooren; maar agter op 't hoofdt droegen zy het tot over de schouders, behalven wanneer zy dezelve als een quispel by een bonden. Over hun lyf droegen zy linne kleederen. Deeze Jonge Geestelyken dienden tot onderhoud der Tempelen, en leefden in eene armoede, en een onthoudinge zonder weerga tot hun twintigste jaar, en zelfs zoo lang tot dat zy in staat waren om door het Huwelyk of door andere eerlyke wegen, zich neder te zetten. Daar en boven hadden de Priesters in hunnen Dienst eenige Jongelingen, tot verrigtinge van zaaken van mindere aangelegenheit. In sommige plechtige voorvallen, versierden zy de Tempelen der Goden met Festoenen; zy booden de Priesteren het Water aan, waarmede zy zich waschten voor en na den Godsdienst. Zy gaven hen ook de Vlymen en het Mes over, tot het Offer-Feest; ook volgden zy deeze Geestelyken die langs de deuren om Aalmoessen uitgingen; en indien het gebeurde dat de Aalmoessen niet al te overvloedig waren, was het hen geoorloft in eenig Veldt te gaan, en aldaar zoo veel Kooren te snyden, als zy noodig oordeelden, zonder dat niemant het hen dorst beletten.(d) Behalven deeze Jonge Lieden die by de Geestelyken opgebragt wierden, en daar wy zoo even van gesprooken hebben, vindt men onder hen noch veele Godsvruchtigen, die zich in deeze Kloosters afzonderen, om zich van eenige Geloften te quyten. Eenige

(a) Of liever de brooden die men aan de Afgoden aanboodt; deeze brooden hadden gemeenlyk de gedaante van een handt of voet.
(b) Zy prikten zich met vlymen in de ooren en andere deelen des lichaams, en met dit bloedt bestreeken zy haare wangen.
(c) *Histoire de la Conquête du Mexico.*
(d) *Lopez de Gomara* door *Purchas* bygebragt.

begeerden Kinderen van de Goden te bekomen, andere rykdommen, andere een lang leven. Alle deeze Godsvruchtigen besteedden eenige tydt tot deeze afzonderingen, en deeden zich zelven ongetwyffeldt mede een deel van die gestrenge kastydingen aan, daar wy reeds van gesproken hebben; om des te eerder de Zegeningen des Hemels te erlangen, zy hadden verlof om den Omgang mede te helpen doen; maar het was hen verbooden daarin te zingen, en de trappen des Tempels op te klimmen.

XXXII. Hoofdtstuk.
Van der Mexikanen Feesten *in 't algemeen.*

[(a)] Op het einde van ieder Maandt, die[+] by de Mexikanen twintig dagen lang was, gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen, vierden zy een plechtige Godsdienstigen dag, met vreugde-teekens vermengd. Alsdan wierden 'er veele Gevangenen opgeofferdt, en men liep heen en weder[+] langs de straaten, met de huiden dezer elendige opgeofferden omhangen, levendig gevild; men danste, men zong, en men verzamelde Aalmoessen voor de Priesteren, 't welk onder hen gelyk overal, voor de uitwerking eener opregte liefde geagt wierdt. Wanneer de Graanen begonnen op te schieten, begaven zy zich naar een zekeren heuvel om aan *Tlaloc*, den God den Wateren,[+] een Jongetje en een Meisje van omtrent drie jaaren op te offeren; en om dat deeze Kinderen Vrygeboorene waren, zoo haalde men hen het hart niet uit het lichaam, maar men sneedt hen alleenlyk de keel af, waarna men hunne lichaamen in een nieuw rouwkleedt lag, en in een steenen Grafbegroef: men hervatte deeze bloedige Offerhanden zoodra het Kooren twee voeten hoog geschooten was; alsdan offerde men aan den zelven God vier Kinderen van zes of zeven jaaren. Deeze waren[+] Slaaven gebooren. Vervolgens bragt men hunne lichaamen in een kelder, daar toe geschikt. De Oorspronk deezer bloedige *Ceremonie* was, volgens 't zeggen der Mexikanen,[+] gesprooten uit een groote droogte, door een hongersnoodt gevolgdt, die hen voor deezen noodzaakte hun Landt te verlaaten. Eindelyk, wanneer het Kooren bequaam was om ingezameldt te konnen worden, nam ieder Eigenaar in zyn Landt een handvol *Maïz* en offerde het aan den God *Tlaloc*, alsmede een soort van drank *Atolle* genoemt, bestaande uit Koorn, en *Copal*, een zeer kostelyke gomme die diende in de Wierookingen hunner Afgoden. In den aanvang van het Zomer Zayzoen, kroonde men de Goden met bloemkranssen, en men bragt den geheelen dag door in vrolykheit. Een ander Feest verplichtte de voornaamste des Ryks om zich naar de Hoofdstadt van hun gebiedt te begeeven. Des avondts voor het Feest, verkleedde men eene Vrouw, die de Godheit des Zouts moest verbeelden, en deel neemen aan de algemeene vreugde: maar zy werdt den volgenden dag opgeofferdt, en dien dag wierdt alleenlyk tot Godsvrugt en Afgodendienst besteedt. De Kooplieden vierden ook de bloedige Feesten ter eere van hunnen *Mercurius* in den Tempel die hem toegewydt was. Wy zullen hier niet spreeken van een ander Feest, waarin men een Vrouw levendig de huit afstroopte, en een Indiaan daar mede bekleedde, die twee dagen lang in die toerusting nevens zyne Medeburgeren danste; noch van de Plechtigheit, die zy vierden, met een party schuitjes in het Meir, om aldaar plechtelyk een Jongetje en een Meysje te verdrinken. Deeze, zeiden zy, wierden van hen afgezonden, om de Goden des Meirs gezelschap te houden; ondertusschen werdt dien dag met vasten en Godsdienstigheden doorgebragt.

[+]Welke Feesten, en op welke tyden de Mexikanen de zelve vierden.

[+]Hoe zy alsdan hunne Gevangenen offerden.

[+]Insgelyks twee vrygeboorne Kinderen;

[+]Als ook vier Slaven Kinderen.

[+]Verdere Plechtigheit van dit Feest aangemerkt.

In de Maandt Mey vierden zy het groote Feest van *Vitzliputzli.* Twee dagen te[+] vooren hadden eenige Geestelyke Dochteren een Afbeeldzel van *Maïz* en honing gemaakt, verbeeldende dien God, die vervolgens zoo prachtig als mogelyk was, versierdt zynde, geplaatst wierdt op een Troon van hemelsblaauwe verwe, ondersteundt wordende door een draagstoel. Deeze Geestelyke Dochters, die dien dag Zusters van *Vitzliputzli* genoemdt wierden, droegen den Afgod in Omgang op haare schouderen, tot op de plaatse van den Tempel, alwaar de Jonge Geestelyken, daar wy reeds van gewaagt hebben, den Afgod ontfingen, en na hem hulde gedaan te hebben, by beurte op deschouderen droegen, en geleidden tot aan de trappen

[+]Hoe Plechtelyk zy het Feest van *Vitzliputzli* vierden;

(a) Men noemt hier alle de naamen deezer Feesten niet, alzoo zulks onnodig schynt.

des Heiligdoms. Aldaar was 't dat al het Volk quam om deezen Afgod aan te bidden en zich voor *Vitzliputzli* vernederen, leggende stof op hunne hoofden, 't welk ook aldus geschiedde in de Godsdienstigheit die zy andere Goden beweezen.

De Geestelyke Dochters waren in 't wit gekleedt, en met geroosterde Maïz gekroondt. Zy droegen aan den hals Ketenen van Maïz, die zy onder den linker arm deeden doorkomen. Haare wangen waren met een styf vermillioen bedekt, en haare armen met roode Papegaays Vederen van den hals af tot aan de handt versiert. De Jongelingen waren in 't rood gekleedt, en droegen gelyk als de Jonge Vestaalen, Kroonen van Maïz.

Na deeze vernedering, ging den ganschen Omgang der Godsvruchtigen het zoogenaamde stilstaan in drie verscheidene Dorpen van deeze Landstreek verrigten, alwaar zulks in gebruik was. Daarna gingen zy Offerhande op eenen Berg doen, omtrent een uur van *Mexico* gelegen. De Processie bragt hier mede omtrent vier uuren door. Wederkeerende bragt men de Afgod weder in zyn Heiligdom met geschal van Trommels, Trompetten en Jagthoorens. Men bestrooide het Beeldt met Roozen, en bezaaide de gansche vloer, en zelfs den omtrek des Tempels met allerlei soort van bloemen. Eindelyk quaamen de Vestaalen uit het Klooster, draagende stukken van dit Deeg, als Beenderen afgebeeldt, zynde van de stoffe des Afgodsbeelds, 't welk zy aan de Geestelyken overgaaven die het aan de voeten des Afgods nederleiden. Deeze stukken Deegs, die men gemeenlyk de beenen en het vleesch van *Vitzliputzli* noemde, waren plechtelyk gewydt door de Priesteren met byzondere Plechtigheden, verzeldt met Danssen en Gezangen ter eere des Afgods. Men deedt dit Gewyde Deeg de zelve eere aan als de Goden zelfs, daar 't zelve maar het teeken en Afbeeldsel van was. Na deeze plechtige Wyinge volgde de opoffering van Menschen, en vervolgens werdt die Plechtigheit geeindigt door Danssen en Gezangen. Hier op volgde[a] eene Godsdienstige Oeffening, die veel overeenkomst scheen te hebben met de *Communie* of het Nachtmaal der Christenen. De Priesters ontblooten den Afgod van deeg van alle zyne sieraaden, en braken hem in veele kleine stukken, alsmede de kleine Gewyde brooden. Zy deelden de zelve aan al het Volk uit, op de wyze van een *Sakrament*, en aldus *communiceerde* de Vergadering op eene wyze, byna overeenkomende met die welke men onder de Christenen oeffent, dat men niet nalaaten kan, deeze Afgodery eene onregtmaatige bezitneeming des Duivels van de verborgenheden des Christelyken Godsdienst te noemen. Deeze *Communie* was verzeldt van een vermaaning, waardoor het Volk onderregt wierdt, *dat het zelve het vleesch zyns Gods at*; en zelfs bediende men dit soort van *Sakrament* aan de Zieken. Wy zullen de beschryving deezer Godsdienstige Oeffening eindigen door twee Aanmerkingen, namelyk dat de geenen die dus *Gecommuniceert* hadden een Tiende Maïz ter Offerhande gaaven, en dat het besluit van dit Feest geschiedde, met een Leerreden, door een der Oudste Priesteren voor het Volk uitgesprooken.

+Waarop een Godsdienstig gebruik naar een *Communie* gelykende, volgde.

Men vierde het Feest van *Tescalipuca* den 19de. der zelve Maandt; de Priesters stonden als dan aan het Volk de Vergeeving hunner Zonden toe. Men offerde aldaar een Gevangen, die byna als een onvolmaakt Voorbeeldt van de Doodt konde aangemerkt worden, die onzen Zaligmaker voor het menschelyke Geslacht geleeden heeft. Mogelyk hebben de Mexikanen eenige overblyfsels van dit Gedenkwaardig geval behouden. Daags voor den Feestdag ontkleedde zich de Priester van *Tescalipuca* en trok andere kleederen aan, hem van de Mexikaansche Edellieden gezonden, die nevens het overige Volk zich met deezen Afgod der Boetvaardigheit quaamen verzoenen. Men opende de deure des Tempels voor alle bekeerde Zondaars: een der voornaamste Dienaars tradt als toen te voorschyn, en blies op den[b] Hoorn tegen de vier hoeken des Waereldts, als of hy de geheele Waereldt tot de Boetvaardigheit wilde nodigen; waar na hy stof nam, en bragt het aan zynen mondt, wyzende naar den Hemel. Al het Volk deed zulks den Priester na, en men hoorde niet als klaagen, weenen en zuchten. Een ieder wentelde zich in 't stof, smeekende om de Godlyke barmhertigheit; en de vreeze, die de gemoederen der allerverblindste Zondaaren ontrooste, deed hier zoo veele uitwerking op den Geest der Mexikanen, dat zy de duisterheden des nagts tot hunnen bystant

+Hoe zy het Feest van T*escalipuca* vierden;

(a) *Purchas*, en de Spaansche Schryvers die hy aan haalt. *Histoire de la Conquête du Mexique.*
(b) Dit was een soort van een Fluit, volgens de Beschryving der Spanjaarden. Eerst blies hy tegen het Oosten, dan tegen 't Westen en tegen 't Noorden, en ten laatsten tegen 't Zuiden.

riepen, insgelyks de winden, en stormen, om des te beter, zeiden zy, te ontkoomen de woede en gramschap deezes Gods, die altoos gereed is om de Boozen te straffen: en gelykerwys de verligtingen, die de verkeerde Godsdiensten doen gewaar worden aan den geenen, die zig tot de waarheit willen geleiden, krachtig genoeg zyn, om in 't harte der Boozen leetweezen en quelling te verwekken, en zelfs om hen te doen gevoelen dat de boosheit gansch strydig is met de menschelykheit, zoo geschiedde het, dat zy, die zich schuldig gevoelden, de zelve misdaaden terstond opentlyk beleeden, konnende de verschrikking, die 't Geklank des Hoorns in hun gemoedt verwekte, niet wederstaan. Alle deeze beweegingen, zoo heilzaam in schyn, dewyl zy voor eenigen tydt de bekeering in de harten der Mexicanen

verwekten, eindigden op 't laast in een groote menigte van Wierook te branden, ter eere van den Afgod, wiens Feest men vierde. Het geschal des Hoorns duurde tien dagen lang, namelyk van den 9^{den}. May tot den 19^{den}: en dien ganschen tydt was 't een tydt^{+} van droeffenis en van geween. Op den laatsten dag wierdt *Tepealipuca* in omgang gedragen. Dit Afgods-beeldt omringt met takken van *Manghey* met steekels voorzien, was gezeeten in een gevaarte rondom met Gordynen beslooten, en mogelyk gelyk als onze Draagstoelen. Dit wierdt in Omgang rondom den Tempel gedragen, door Priesteren met zwarte verwe bestreken, draagende 't leverey hunnes Gods, en hebbende 't hair ten deelen, met een witte snoer gevlogten. Twee Dienaaren des Afgods traden aan het hoofdt van den Omgang met het Wierookvat in hande: en zoo menigmaal zy den Wierook zwaaiden, stak de gansche Omgang geheel Godvrugtig de handen om hoog, ziende de Zon en de God der Boetvaardigheit aan. Geduurende de Plechtigheit geesselden zich de andere Godvruchtigen met touwen van *Manguey* op de schouderen. Eenigen versierden met groene takken het Hof en den Tempel, en bestrooiden den ganschen weg met bloemen.

$^{+}$'t Welk met een plechtelyke Processie ging verzelt.

$^{+}$ Na den Omgang en de Kastyding der Boetelingen, deed een ieder zyne Offerhande. Eenige bragten Juweelen en Goudt of Zilverwerk aan, andere Wierook, kostelyk Hout, Maïz enz: de Armen Offerden Quakkelen die de Priesters aan den voet des Altaars wierpen, na de zelve het hoofdt afgesneden te hebben. Vervolgens rechtte het Volk een Feest aan, zeer overeenkomstig met die Geestelyke Maaltyden die door 't Aloude Heidendom ter eere van hunne Goden waren ingesteldt. Al wat men den Afgod offerde droeg den naam van *Geheiligde spyze*; dezelve wierden opgedischt door eenige Vestaalsche Dochteren, en door een Ouden Offer-Priester, omhangen met een wit Choorkleedt voor den Afgod geleidt; waarna dezelve deeze Afgodische Tafel bediend hebbende, weder door hem naar 't Klooster wierden geleid: maar wanneer nu de tydt van de Tafel op te neemen gekomen was, namen de Jongelingen en de Dienaaren des Tempels, de spyzen, en bragten die aan de Priesters, aan wien het alleen geoorlofdt was, deeze Godlyke Gerechten te mogen eeten. Na deeze Geheiligde Maaltydt deed men de Offerhande des geenen die geduurende het gansche jaar het levendig Denkbeeldt van den God der Boetvaardigheit was geweest, en de gansche *Ceremonie* eindigde, gelyk die der andere Feesten, met Danssen en Lofzangen.

$^{+}$Offerhanden en hoedanig verricht.

De Mexikanen hielden alle vier jaaren een^{+} Jubelfeest, zynde niet anders als het Feest van Boetoeffening, zoo als wy het zelve beschreeven hebben, behalven dat het veel plechtiger wierdt geviert, uit hoofde van de vergeeving der Zonden, die alsdan grooter en algemeener was. Men verzeekert dat de Mexikanen alsdan verscheidene Menschen offerden; en dat de Jongelingen onder hen elkander als uitdaagden, wie onder hen het eerste en spoedigste met eenen loop den top des Tempels zoude bereiken. Dit was een der moeielykste onderneemingen en oeffeningen, verdienende zy de grootste toejuichingen, die de eere hadden van het eerste het doelwit te bereiken, en wierden zy van hunne Lands-lieden het meest geacht. Daar by hadden zy het voorrecht van de Geheiligde Spyze weg te neemen, waarvan zy, zoo men verzeekert, byna een gebruik maakten, gelyk men met de Heiligdommen by de Christenen handelt.

$^{+}$Een vierjaarig Jubelfeest, hoedanig, en ten welk een einde onder hen geviert.

Quitzalcoalt, der Mexikanen *Mercurius*,[+] wierdt in 't byzonder van alle die zich met den Koophandel bemoeiden, geëerd. Veertig dagen voor den aanvang van dit Feest, kochten de Kooplieden een der welgemaaktste Slaaven, die geduurende dien tydt de Godheit moest verbeelden, voor wien hy tot een Slagtoffer was geschikt; dezelve wierdt alvorens in het *Meir der Goden* gewasschen, aldus wordt dit Water genoemt, waardoor hy bequaam gemaakt wierdt tot deeze Vergoding, die met zyne doodt eindigde. Vervolgens werdt hy versierdt gelyk de Godheit die hy genoodzaakt was te verbeelden. Hy bragt de tydt zyner Godheit met danssen en vrolykheit door; men stelde alles in 't werk om zyn vermaak te vergrooten, en men bad hem zelfs aan: doch op dat hy zyn droevig noodlot zoude indagtig zyn, hielpen twee[(a)] Oude Priesteren deezer Godheit hem het zelve te erinneren negen dagen voor het Offerfeest, overzulks hy aldus geduldiglyk zyn lot te gemoet zag, en zich zelven daar aan moest overgeeven. Indien het gebeurde dat hy 'er over bedroeft scheen, gaven hem de twee Priesters een drankje, 't welk hem te gelyk vrolyker en ongevoeliger maakte. Op den dag van het Feest wierd deeze ongelukkige nochmaals aangebeeden,

[+]Hoe het Feest van *Quitzalcoalt* of hunnen *Mercurius* door de Kooplieden geviert wierd, en door een gekochte Slaafverbeeldt.

(a) Deeze twee Priesters wierpen zich neder voor deeze gewaande Godheit, zeggende tegen hem*: Heer*, *uw vermaak staat binnen negen dagen te eindigen*; waar op hy hun met een vrolyk weezen moest antwoorden *Ter goeder uure*, en maar slegts voortvaaren vrolyk te zyn.

en vervolgens meenigmaal bewierookt.

[+] Eindelyk wierdt hy ten twaalf uuren in den nacht ter neder gemaakt, zyn hart aan de Maan aangeboden, en daar na voor den Afgod geworpen. Zyn Lichaam wierdt van boven van den Tempel afgeworpen, gelyk zulks geschiedde op 't Feest van *Vitzliputzli*, en deeze Plegtigheit werd met een Dans geëindigdt. [+]Die eindelyk geoffert word.

Het was ook een byzondere verrigting der Priesteren van deezen Afgod, den Aftogt met Trompetten Geschal door de gansche Stadt te verkondigen; en met het aanbreeken van den dag, riepen zy insgelyks al het Volk weder tot hun daaglyks werk. Dit werk viel dien Priester te beurt, die in die week dienst deed.

De Afgod wiens Feest-viering wy nu beschreeven hebben, wierd op een geheele andere wyze te *Cholula* gedient.[(a)] Men hieldt den zelven aldaar voor den *God des Luchts.* Ook geloofde men dat hy de Stichter van die Stadt was, de Insteller der Boetoeffeningen en Autheur der Offerhanden. Zyn Beeldtenis had de gedaante gelyk alhier in 't Afbeeldzel beschouwt kan worden.[*] Zyne Mantel was met verscheidene roode Kruissen bezaaidt.

Dewyl nu deeze Godheit by zynen lichaamlyken leeftydt altoos veel van Vasten en oeffeningen der Boetvaardigheit heeft gehouden, vasten deeze Godsdienstigen insgelyks, en trokken zelfs het bloedt uit hunne tonge en ooren, om hem te behaagen. Deeze Godheit bemoeide zich ook met de zaken des Oorlogs. En hem wierden vyf Knechtjes en vyf Meisjes ieder van drie jaaren oudt, eer men te Velde trok, opgeofferdt.

Aan deezen Afgod van *Cholula* was 't dat zy de Vermaarde voorzeggingen van den Ondergang van Mexico, en die der Mexikanen toeschreeven: Voorzeggingen, die door zeer veele wonderwerken, onnoodig hier te verhaalen, wierden gevolgdt; te meer om dat men veel reden heeft om te vermoeden, dat zy door de al te lichtgelovigheit der Volkeren zoo zeer zyn verbreidt.

Eindelyk baden de Mexikanen, en voornaamelyk[+] de *Tlascallanen* een God aan, die geduurende zyn verblyf hier op Aarde een groot Jager was geweest. Dezelve werdt ook door een Plechtige Jagt gevierdt en geëerdt.[†] Terwyl nu de Afgod geplaatst wierd op een Altaar, staande op den top eens bergs, waar rondom men verscheidene Vuuren aangestoken hadt, vervolgden de Godsdienstige Jagers ondertusschen het Wildgedierte, 't welk om de hitte des Vuurs te ontgaan zich naar het hoogste van den Berg zocht te bergen. Aldaar wierden zy voor den Afgod ter nedergeveld, en hem wierden de harten deezer Dieren opgeofferd. De Jagt werd dan geeindigd door Vreugdezangen, en Geroep; waarna de Jagers den Afgod in Zegepraal wederbragten, en men eindigde ten besluit de Godsdienstigheden van deezen dag, door eene zeer plechtige Maaltydt. [+]Hoe de *Tlascalanen* een Godheit van de lagt eerden, welk Feest men door een plechtelyke lagt vieren moest.

XXXIII. Hoofdtstuk.
Van hun Plecht-gebruik *in* Vrede *en* Oorlog; *en van hunne* Zinnebeelden *en* Jaarreekening.

(a) Dit is een plaats werwaarts de Mexikanen zich ter Bedevaart begeeven; men hielt *Cholula* als een Heilig Landt, om dat het zelve meer dan vier hondert Tempels hunner Goden in zynen omtrek besloot.

* Zie het bovendeel van de nevenstaande Afbeelding, verbeeldende *de* MERCURIUS *der* MEXIKANEN *te* CHOLULA *onder den naam van* QUETZALCOUATL *geëert*, en 't Onderdeel, hoe *de* GODHEIT *van de* JAGT *geëert en geviert wierd.*

† Zie het onderdeel van 't Afbeeldzel.

[+] Aangaande hunne Plechtigheden van Oorlog en Vrede, staat ons aan te merken, dat de teekenen van de Waardigheit eens Afgezants[(b)] was, een Mantel of Kap van Katoen, geborduurd en met franje en Knoopwerk versiert. Hy hieldt in zyne regter handt een zeer breede Pyl met de Vederen om hoog, en droeg aan den linker arm een Zeeschelp op de wyze van een Schildt. Men wist van de oorzaak des Gezantschaps te oordeelen, uit de onderscheidene Vederen van den Pyl. De Roode beteekenden den Oorlog, en de Witte den Vrede. De Gezandt moest op 't zien deezer tekenenen terstond geëerd worden: maar zy mogten van de Koninglyke of Heeren wegen der Provincie, daar zy doortrokken, niet afwyken, zonder hun regt van Landsregts

[+]Plechtigheden overzaaken van Oorlog en Vrede, hoe die by hun verricht wierden,

(b) *Histoire de la Conquête du Mexique.*

82
Le MERCURE des MEXICAINS adoré à CHOLULA sous le nom de QUETZALCOUATL.

B. Picart, delinearit 1722.
DIVINITÉ qui préside à la CHASSE.

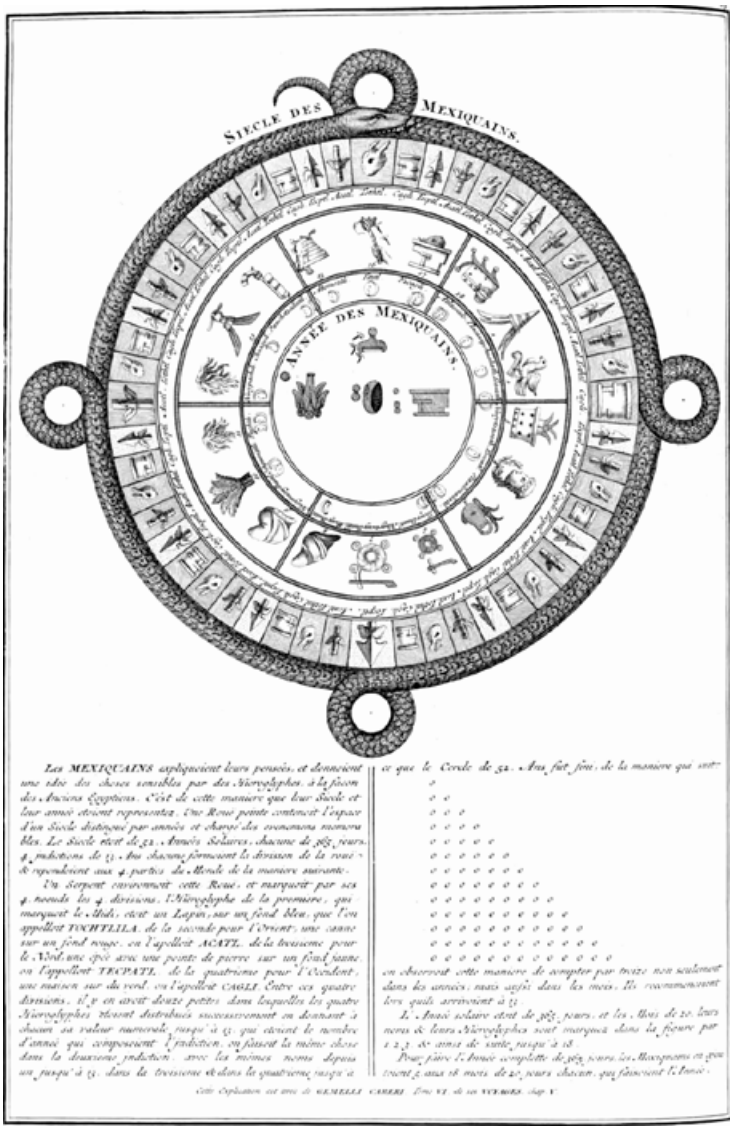

Les MEXIQUAINS *expliquoient leurs pensées, et donnoient une idée des choses sensibles par des Hieroglyphes à la façon des Anciens Egyptiens. C'étoit de cette maniere que leur Siecle et leur année étoient representez. Une Roue pointe contenoit l'espace d'un Siecle distingué par années et chargé des evenemens memorables. Le Siecle étoit de 52. Années Solaires, chacune de 365. jours, 4. jubilations de 13. Ans chacune formoient la division de la roue: & repondoient aux 4. parties du Monde de la maniere suivante.*

Un Serpent environnoit cette Roue, et marquoit par ses 4. nœuds les 4. divisions. l'Hieroglyphe de la premiere, qui marquoit le Midi, étoit un Lapin, sur un fond bleu, que l'on appelloit TOCHTLILA. *de la seconde pour l'Orient, une canne sur un fond rouge, on l'appelloit* ACATL. *de la troisieme pour le Nord, une épée avec une pointe de pierre sur un fond jaune, on l'appellent* TECPATL. *de la quatrieme pour l'Occident, une maison sur du vert, on l'appelloit* CASLI. *Entre ces quatre divisions, il y en avoit douze petites dans lesquelles les quatre Hieroglyphes étoient distribuez successivement en donnant à chacun sa valeur numerale, jusqu'à 13. qui étoient le nombre d'année qui composoient l'indiction, on faisoit la même chose dans la deuxieme indiction, avec les mêmes noms depuis un jusqu'à 13. dans la troisieme & dans la quatrieme jusqu'a ce que le Cercle de 52. Ans fut fini, de la maniere que voici:*

o
o o
o o o
o o o o
o o o o o
o o o o o o
o o o o o o o
o o o o o o o o
o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o o

on observoit cette maniere de compter par treize non seulement dans les années, mais aussi dans les mois. Ils recommençoient lors qu'ils arrivoient à 13.

L'Année solaire étoit de 365. jours, et les Mois de 20. leurs noms de leurs Hieroglyphes sont marquez dans la figure par 1 2 3. &c. mis de suite jusqu'à 18.

Pour faire l'Année complette de 365. jours, les Mexiquains en ajoutoient 5. aux 18 mois de 20. jours chacun, qui faisoient l'Année.

Cette Explication est tirée de GEMELLI CARERI. *Tome VI. de un* VOYAGE. *chap. V.*

83

Verklaring Van de nevenstaande afbeelding. Der mexikanen eeuw. In 't buiten Rondt. En 't jaar der Mexikanen. In 't binnen Rondt.

De Mexikanen drukten hunne gedachten uit, en gaven een Denkbeeldt van kennelyk zaaken door Zinnebeeldelyke of Beeldspraakelyke uitdrukzelen, op de wyze der aloude Egiptenaren. Op deeze manier is 't mede dat ze hunne Eeuw en hun Jaar vertoonden. Een geschildert Radt bevatte de tusschentydt van een Eeuw door Jaaren onderscheiden, en met de gedenkwaardigste geschiedenissen verzien. De Eeuw bestond in 52, Zonnejaaren, ieder van 365. dagen; 4. Indictién van 13 Jaaren maakten ieder de verdeeling van 't Radt uit, en quamen met de 4. gedeelte der Waereldt op de volgen wyze overeen.

Een Slang omvatte dit Radt, en wees door haare 4. kringen de 4. gedeeltens aan; het Zinnebeeldt van de eerste, 't welk het Zuiden beteekende, was een Konyn, op en blaauwen grondt, TOCHTLILA genoemt; van 't tweede, het Oosten aanwyzende, was een Staf op een rooden grondt, 't welk men ACATL noemde; van 't derde, het Noorden aanwyzende, was een Zwaardt of Spies met een steene punt op een geelen grondt, TECPATL geheeten; van 't vierde, het Westen beteekende, was een Huis op een groenen grondt, CAGLI genoemt. Tusschen deeze 4. verdeelingen, waren 'er twaalf kleine, waarin de 4. Zinnebeelden achtereen waren verdeelt, geevende aan ieder zyne voltallige waarde tot 13. 't welk het getal van 't Jaar was, de *Indictie* uitmaakende. Men handelde eveneens in de tweede *Indictie* met de zelfde getallen van een tot 13. en in de derde en vierde insgelyks, tot dat den omtrek van 52. Jaaren geëindigt was, op de wyze als volgt:

Men nam deeze manier van door dertien te tellen niet alleen in de Jaaren waar: maar ook in de Maanden, en zy begonnen weder als zy tot 13. gekomen waren.

Het Zonnejaar bestond uit 365. dagen, en de Maanden uit 20. Hunne naamen en Zinnebeelden zyn in 't het Afbeeldzel door 1.2.3. aangeweezen, en dus vervolgens tot 18.

Om het Jaar van 365. dagen te vervullen, voegden de Mexikanen 5. dagen by de 18. Maanden ieder van 20. dagen, die alsdan het Jaar uitmaakten.

Deeze Verklaring is uit *Gemelli Careri* getrokken, in 't VI.
Deel zyner Reizen. Hoofdtst. V.

vergunning en Vrydom te verliezen.

De Hoogepriesters verklaarden den Oorlog[+] met geschal van een Instrument, 't welk zy Geheiligde Trompet noemden, zynde het alleen den Hoogepriesteren geoorlofd op dezelve te blaazen, om de harten der Krygslieden wegens de Goden, aan te moedigen. Het geluidt van dit Blaastuig was ruuw en wreedt, en uit klaagende toonen bestaande, bekwaam om den Soldaat een nieuwen moedt en onversaagtheit in te storten; de veragting des Levens, gelyk de Vertaaler der Mexikaansche Overwinning zegt, opofferende aan een beweegmiddel van Godsdiendt. De Krygsdienst onder het Volk der Mexikanen was zeer geregeldt, en de Soldaten waren gehoorzaam. Wy willen hier geenszins van hun gebruik van stryden gewaagen, alzoo 'er zich niet de minste Godsdienstigheit in opdoet. Alleenlyk moeten wy zeggen, dat het voor een Soldaat een veel grooter Heldendaadt gereekendt werdt, Gevangenen te bekomen, dan Vyanden gedoodt te hebben:[(a)] Zynde de Dappersten den geene, die de meeste Slagtofferen tot de Offerhanden toebrengt.

[+]en hoedanig de Offer-Priesters den Oorlof verkondigden.

[+] Verder wat hunne manier van schryven aangaat, de zelve bestondt in zekere Zinnebeeldelyke teekeningen, door welk middel zy zich de Gedenkwaardige voorvallen weder te binnen bragten: alzoo zy het gebruik der letteren, gelyk wy, niet hebben. Zy teekenden de voorwerpen op eenig Katoen lywaadt, voor't penseel alleen toebereidt. By deeze Verbeeldingen voegden zy noch getallen, of eenige andere teekens 'en[(b)] met zodanig een juïste geschiktheit, dat het Getal, het Merk, en de Figuur, met elkander te gelyk als samen spanden om de gedachten uit te drukken, en byna een volkomen redeneering uitmaakten. Deeze fyne uitvinding geleek wel naar de Beeldspraakelyke Letteren der Egiptenaren.... en de Mexikanen oeffenden deeze wyze van schryven met zoo veel behendigheit, dat zy 'er gansche Boeken van beschreeven hadden, waarin zy de Gedagtenis hunner Oudheden behielden, en de Nakomelingschap de Geschiedenissen en Levensbedryven hunner Koningen daarin nalieten;' ook onderhielden zy daar door de geheugenis der Plechtigheden van hunnen Godsdienst. Welker laatste in de Tempelen bewaart wierden.

[+]Der Mexikanen gebruik van door Zinnebeeldelyke Afbeeldzels te schryven, aangemerkt.

De Mexikaansche Prinsen deeden de Heldendaaden van de voortreffelykste Mannen der Natie in de Tempelen opzingen, en voornamelyk de Heldenstukken der Koningen hunne Voorzaaten. Men onderwees de Kinderen in deeze Dichtkundige Zangstukken, die tot Gedenkschriften voor de geenen verstrekten, die geen kennis hadden van de Teekeningen en Beeldspraakelyke Afbeeldzelen hunner Jaarboeken. Op deeze wyze leerden zy de voordeelen der Krygsdeugden kennen, in een jonkheit wanneer zy noch niet bequaam waren de zelve uit te voeren; doch dit was echter een uitmuntendt voorbereidsel tot dit slag van Krygskundige beproevingen of Heldenstukken die een Nieuweling in zynen eersten Veldtogt verpligt was te vertonen.

'[(c)] Wat wyders de Jaarrekeningen of[+] de Almanak der Mexikanen betreft; zy reekenden dezelve volgens de beweeging der Zonne, welkers hoogte en afwyking zy wisten na te speuren, als zynde oorzaak van de tydtsverandering en 't onderscheidt der Jaargetyden. Hun loopend jaar was van driehondert vyf en sestig dagen: doch zy deelden het zelve in agtien Maanden ieder van twintig dagen, uitmaakende een getal[+] van driehondert sestig dagen; de vyf overige hielden zy

[+]Hoe zy hunne laarrekeningen hielden,

[+]en in Maanden verdeelden.

(a) *Histoire de la Conquete du Nexique*
(b) *Ibid*
(c) *Histoire de la conquete du Moxique.*

als[(d)] Ingelasten dagen. Men voegde dezelve echter ten laaste by het jaar, om met den loop der Zonne over een te komen. Geduurender deeze vyf dagen die zy geloofden dat hunne Voorouders met[+] voordagt leedig en buiten 't getal gelaaten hadden, begaven zy zich geheellyk aan het vermaak en aan de leedigheit over, niets denkende als hoe zy deezen tydt op 't vrolykste zouden doorbrengen. De Ambachtslieden werkten niet; de Winkels wierden geslooten; de Gerechtsoeffening stondt stil, en daar geschiedde zelfs, geene Offerhanden in de Tempelen. Zy hielden geduurig over en weder met elkanker bezoek, en deeden zich allerlei soorten van vermaak aan; om by voorraadt de elenden en het ongenoegen des aanstaanden jaars, 't welk by hun met den eersten dag der Lente begon, en alleen mee ons Zonnejaar drie dagen verschilde, die zy van onze Maandt Februari afnamen.

[+]Vyf overschietende dagen die by hunne Maandrekening te kort quamen, door hen in vreugdebedryf doorgebragt.

Hunne Weeken waren 13. dagen lang,[+] hebbende alle onderscheidene benaamingen, die zy in hunnen Almanak met verscheidene teekenen te kennen gaven. Hunne Eeuw was van vier Jaarweeken.

[+]Hoe zy hunne Weeken reekende.

De Omkeering der Eeuwe van de Mexikanen[+] vindt men hier nevens verklaardt.[*] De Schryver deezer uitlegging geeft ons

[+]Der Mexikanen manier van Eeuwrekening verklaart, en met welk een Plechtigheit dit Eeuwfeest wierd geviert.

(d) Deeze wyze van reekenen was eveneens als die der Egiptenaren, de 12. Maanden maakten 360. dagen uit, waarby zy vyf andere dagen voegden die zy ingelaschte Dagen noemden.

* Zie de hier nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende *de* EEUW *der* MEXIKANEN; alsmede de Verklaaring van de zelve in onze Nederlandsche Taale overgezet.

reden, waarom zy hunne Jaaren van het Zuiden beginnen. ‘Wanneer zy op den laatste dag van hunne Eeuw zich droevig aanstelden, en zich vernederden, wierpen zy zich op het dak hunner huizen op hunne kniën, met het aangezicht naar 't Oosten gekeert, om te zien of de Zon haaren loop weder aanvangen zoude, of dat het einde der Waereldt gekomen was; en dewyl zy in deeze gestalte het Zuiden aan hunne rechter handt hadden, trokken zy 'er een gevolg uit, dat het licht ook aan deezen kant zyn aanvang hadt genoomen. Zy geloofden ook, dat de Helle in het Noorden was, en het derhalven bespottelyk zoude zyn, dat de Zon zyn loop in 't Noorden zoude aangevangen hebben.

+(a) En nademaal zy door Overlevering als anderszins geleerd hadden, dat de geheele Waereldt moest vergaan, zoo verbeeldden zy zich, dat deeze verwoesting op het einde van de Omkeering der vier Jaar-Weken zoude geschieden; waarom een ieder zich op het aankomen van den laatsten dag der twee-en-vyftig Jaaren gereed maakte, om de gansche omverrewerping der Natuur af te wachten. Op dien tydt zag men de Mexikanen zich ter doodt bereiden, zonder ziek te zyn. Zy braken alle hunne Vaten en Keukengereedschappen, als hun niet meer nodig zynde. Zy doofden het Vuur uit, en liepen de ganschen nacht als Lieden die uitzinnig waren, en niemant dorst zich tot de rust begeeven, voor dat hy verzekert was, dat men waarlyk in het Ryk der duisternis was overgegaan, of niet. Met het aanbreeken van den Dageraadt, begonnen zy weder te verquikken, houdende gestadig de oogen en 't gezigt naar 't Oosten gewend, en zoodra de Zon zich boven de kimmen begon te vertoonen, begroetten zy deeze Godheit met het Geschal van alle hunne+ Speeltuigen, Lofzangen, en andere Vreugdeliederen meer, daar een ieder zyn best in deed, om uit te munten. Alsdan wenschten de Mexikanen elkander geluk met de geduurzaamheit der Waereldt, daar men toen ten minsten noch de volgende Eeuw van verzekert was. Zy begaven zich mede naar de Tempelen, om God daar voor te danken, en om weder nieuw Vuur uit des Hoogepriesters handen te ontfangen. Dit nieuw Vuur werdt voor de Altaaren ontstooken, door middel van een starke beweging en samenwryving van twee stukjes droog hout, waar na elk een eenen voor raadt opdeed, van alles wat hem nodig was tot zyn levensonderhoudt, en men vierde dien ganschen dag met openbaare vreugdebedryven.† Men vernam door de gansche Stadt niet als danssen, en andere behendige Oeffeningen, aan de vernieuwing der Eeuwe toegewydt; op dezelve wyze (zegt de Schryver van de *Overwinning van Mexico*) als te Rome by de *Ludi Seculares* of Eeuw-speelen gepleegt wierdt. Het is zeer waarschynlyk, dat de Mexikanen van hunne Voorouderen het Denkbeeldt van 't einde der Waereldt hebben overgenomen, na dat deeze het zelve met zich uit Asië overgebragt hadden, alwaar het van aloude tyden af, in zwang heeft gegaan, en aangenomen is. Het schynt ook dat dit Volk eenige kennis van de *Astronomie* of Starrekunde hadden; dewyl de eerste Spanjaarden in de Provincie van *Jucetan* eenige Mexikaansche Boeken hebben gevonden, die over deeze stoffe handelden. De Monniken, die zich beter op hunne Getyboeken verstonden, dan op de Starrekunde, lieten deeze Boeken verbrandden, denkende uit de Figuuren en Afbeeldsels, die zy daar in vonden, dat het Duivelsche Toverbezweeringen waren.

+Treurgebaerden op 't eindigen deezer Eeuw bedreeven, en hoedanig.

+'t Welk door een uitgelatenheit van Vreugde met den aanvang van de nieuwe Eeuw wierd gevolgt.

XXXIV. Hoofdtstuk.

(a) *Histoire de la Conquête du Mexique*, *Purchas dans des Extraits de quelques Autheurs Espagnols.*

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het bovendeel *de* TREURGEBAERDEN *der* MEXIKANEN *op 't eindigen van hunne* EEUW verbeeldt; en 't Onderdeel *het* VREUGDEBEDRYF *deezer* MEXIKANEN *op den aanvang van de nieuwe* EEUW.

Van de Krooning *hunner* Koningen, *en* Plechtigheden *die daar mede gaan verzelt.*

[+] Wy zullen alhier iets van deeze Plechtigheit zeggen, om dat die met het Godsdienstige eenige gemeenschap heeft. De Keizers of Koningen van *Mexico*, wierden

[+]Hoe de Koningen van *Mexico* verkooren en gekroont wierden, als ook met welk een Plechtigheit zulks ging verzelt.

84
Desolation des MEXICAINS à la fin du SIECLE.

Rejouïssances des MEXICAINS, au commencement du SIECLE.

door de stemmen des Volks verkooren, eerstelyk door de Edelen in den beginne voor af ingenomen, en vervolgens door vier Verkiesheeren, verkooren en bevestigt. Men verkoor de Koningen gemeenlyk noch jong zynde, tot deeze Waardigheit, en tot den Oorlog bequaam. Dezelve waren ook genoodzaakt blyken van hunne Krygsdapperheit te vertoonen. Zy wierden derhalven na de verkiezing niet aanstonds gekroondt. ‘De nieuw gekooren Vorst[a] was vooraf gehouden aan 't hoofdt der Troepen te Veldt te trekken, en eenige Overwinning te behaalen, of eenige Provincie van de Vyanden des Ryks te overmeesteren, of de Wederspannelingen onder te brengen, alvoorens hy gekroont wierdt, en den Throon beklom. Zoodra nu als de verdiensten zyner Heldendaaden hem waardig om te regeeren hadden doen achten, keerde hy zegepralende weder naar de Hoofdtstadt..... De Edelen, Amptenaaren en Hoogepriesters verzelden hem tot den Tempel des Krygs Gods, alwaar hy uit zyn draagstoel tradt; en na de Offerhanden.... hingen de Prinsen, zyne Verkiesheeren, hem het Kleedt en den Keizerlyken Mantel om. Zy gaven hem in zyne regterhandt een gouden Degen met Vuursteenen omzet, zynde een teken van de Regtvaardigheit. Hy ontsing wyders van hun met zyne linker handt een Boog en Pylen, beteekenende het Oppergezag over hunne Legers: waar op de Koning van *Tezucco* hem de Kroon op 't hoofdt zette, zynde dit het bevoorrechte werk des eersten Verkiesheers. Een der voornaamste Stadtsregeerders deed vervolgens een lange aanspraak, waar by hy den Vorst uit den naam van 't Keizerryk begroette, en geluk wenschte; daar by voegende eenige onderrichtingen, waar by hy vertoonde, waar in de zorg en verpligting bestonden, daar de Kroon hem toe nootzaakte; hoe zorgvuldig hy moest zyn voor het welzyn en de voordeelen des Volks, enz.’ De Hoogepriester omhangen met de Hoogepriesterlyke Sieraaden, deed eenigszins de Inwyinge en Heiliging van alle de Koningen. Hy gaf hen de Koninklyke Zalve, en bediende zich daar toe van een dik en zwart mengsel als inkt; doch waar het zelve van gemaakt wierdt, is onbekend. De zelfde Hoogepriester zeegende den Koning, en besprengde hem viermaal agtereen met een Gewydt Water: hy zette hem een Kaproen op 't hoofdt, waarop men beenderen en doodts hoofden geschildert zag; en om het lyf deed hy hem een zwart kleedt aan, en over het zelve een blaauw overkleedt beschildert gelyk den gemelde Kaproen: geschiedende dit alles ongetwyffeld, om hem te kennen te geeven, dat de Koninklyke Waardigheit niet min aan de Wetten des Doodts onderworpen is, dan den allergeringsten en elendigsten aller menschen; dat 'er van alle die grootheden, zoo zeer van minderen benydt en begeert, niet dan geraamtens en doodtsbeenderen overbleeven. Men plaatste vervolgens rondom den nieuw gekooren Koning, eene menigte van Kruiden en toebereide Geneesmiddelen, bequaam, (zo men zeide) om hem te behoeden voor allerlei Ziekten en Toveryen; waarna hy zelfs aan *Vitzliputzli* Wierook offerde; en de Hoogepriester deed hem zweeren, dat hy den Godsdienst zyner Voorvaderen zoude handhaven, dat hy de Wetten en Gewoonten des Ryks zoude bevorderen en verdeedigen, en zyne Onderdanen met zachtzinnigheit en goedheit regeeren. Hy moest ook zweeren, dat zoo lang hy heerschte, de Zon haar licht geeven, en de Regen ter bequaamer tydt vallen zullen; dat de Rivieren geen verwoestingen zullen veroorzaaken door haare overstroomingen, en dat de Velden niet zullen gequeld worden door onvruchtbaarheit, noch de menschen door den quaade invloedt der Zonne. ‘Dit verdrag (zegt de Schryver van de *Overwinning van Mexico*) behelst waarlyk iet vreemds .... echter mag men zeggen, dat de Onderdanen hunnen Prins door deezen eedt wilden verplichten met zoo veel gematigdheit te heerschen, dat hy van zynen kant den toorn des Hemels niet zoude verwekken, wel weetende, dat

(a) *Histoire de la Conquête du Mexique.*

de straffe en elende van 't gemeen, den Volke dikwils overkomt, door de buitenspoorigheden en Godloosheit hunner Koningen.

XXXV. Hoofdtstuk.
Van der Mexikanen Huwelyksplechtigheden; *hunne* Echtscheiding *enz.*

[+] Betreffende hunne Huwelyks Plechtigheden en Echtscheiding, staat te weeten: dat hunne Huwelyken door 't gezag van hunnen Priester werd behandeldt en geslooten; men drukte vervolgens in een openbaar geschrift de goederen uit, die de Bruidt ten Huwelyk zoude aanbrengen, en die de Bruidegom genoodzaakt was weder uit te keeren ingeval 'er een Echtscheiding voorviel.[(a)] 'Wanneer men nu met de voorwaarde overeengekomen was, begaven zich de twee Gelieven naar den Tempel, alwaar een der Priesteren door eenige juiste en ter zaake dienende Vraagstukken hunne begeerte onderzogt. Vervolgens nam hy den sluyer van de Bruidt en des Bruidegoms Mantel, en knoopte, die met beide de slippen aan elkander[†], om daar door den innerlyken band van den wille en geneigdheit te beteekenen.[(b)] Met dit soort van verbintenis keerden de Gelieven weder naar huis, verzeld met den Priester die hen vereenigt hadt.[(c)] Aldaar, in navolging van 't geen de Romeinen ten aanzien van de Haart-Goden deeden, gingen zy de haartsteden bezoeken, zynde naar hunne inbeelding, de Middelaars der geschillen tusschen de getrouwde lieden.[(d)] Zy gingen dezelve zevenmaal rondt door den Priester voorgegaan, en deeze Plechtigheit werdt gevolgt door neder te gaan zitten, om gelykelyk de warmte des Vuurs te genieten; 't welk aan het Huwelyk de uitterste volmaaktheit gaf.' De Bruidegom had nevens zyne zyde twee oude Mannen, en de Bruidt twee oude Vrouwen tot getuigen en bywooners deezer Plechtigheit. De Mexikaansche Historie in Figuuren en Zinnebeelden vertoondt, voegt 'er by, dat op 't aankomen van den nacht een soort van een Middelaarster, verzeldt van vier oude Matronen, ieder met een toorts in de handt, de Bruidt op haare schouderen nam, en naar 't huis des Bruidegoms bragt. De Bloedvrinden van den zelven, die zyn toekomende Vrouw te gemoet gingen, geleidden haar naar een plaats, alwaar de Bruidegom haar verwagtte; aldaar eindigde het overige der Plechtigheit gelyk wy gezegt hebben. De Huwelyks Maaltydt volgde kort daarop, en nadat men zich genoeg met eeten en drinken verlustigt hadt, namen de oude Mannen den Bruidegom alleen, en de oude Wyven de Bruidt, om hen elk in 't byzonder noodige en nuttige lessen in deeze Staatsverwisseling te geeven, en de middelen om zich stiptelyk te quyten van de plichten, die het werk, waar toe het Huwelyk verpligt zy, voorschryft, Hier op de oude Mannen en Vrouwen vertrekkende, lietenze de gehuwden alleen.

[+]Huwelyks plechtighedender Mexicanen, waarin die bestonden, aangemerkt.

Hier hebt gy het geen in 't algemeen by de Mexikanen in gebruik was; behalven, dat 'er eenige Provinciën van dit Ryk somtyds iets af of toe deeden, naar de zinnelykheit hunner gewoonte. Te *Tlascalla* scheerde men het hoofdt van de nieuwe t'samengevoegden, om hen te leeren, zoo men ons verhaalt, dat het nu den tydt was, om alle kinderachtigheden af te leggen. Te *Mechoacan* was de Bruidt verpligt haare oogen geduurende den tydt der Plechtigheit op den Bruidegom gevestigd te houden; zonder 't welk een trap van volmaaktheit aan 't Huwelyk zoude ontbreeken mogelyk geschiedde zulks om haar te leeren, dat zy en de oogen des Mans zynen

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het bovendeel *de* HUWELYKS-PLECHTIGHEIT *der* MEXIKNEN verbeeldt; en 't onderdeel, *de* PLECHTIGHEIT *by hunne jong gebooren* KINDEREN *in gebruik*, vervolgens beschreeven.

(b) De Priester geleidde hen dus gebonden naar huis.

(c) By de Romeinen naderden de verbondenen by het Vuur en 't Water, 't welk zy in den ingang van het huis vonden.

(d) Andere willen dat de Bruidt alleen zevenmaal rondom den haart ging.

wille, begeerte, en zinnelykheit moest ontdekken. In een andere Provincie van dit Ryk, wordt de aanstaande Bruidegom weggevoerdt, om te doen gelooven, dat hy tot het Huwelyk als gedwongen wierdt; of mogelyk om te kennen te geeven, dat hy zonder de Wet der Natuuren, en van de reden, die den mensch nootzaaken, om zyns gelyke en op een wettige wyze te vereeuwigen, men geen getrouwde Mannen zoude vinden; willende zy zich geenszins be-

85
MARIAGE des MEXICAINS.

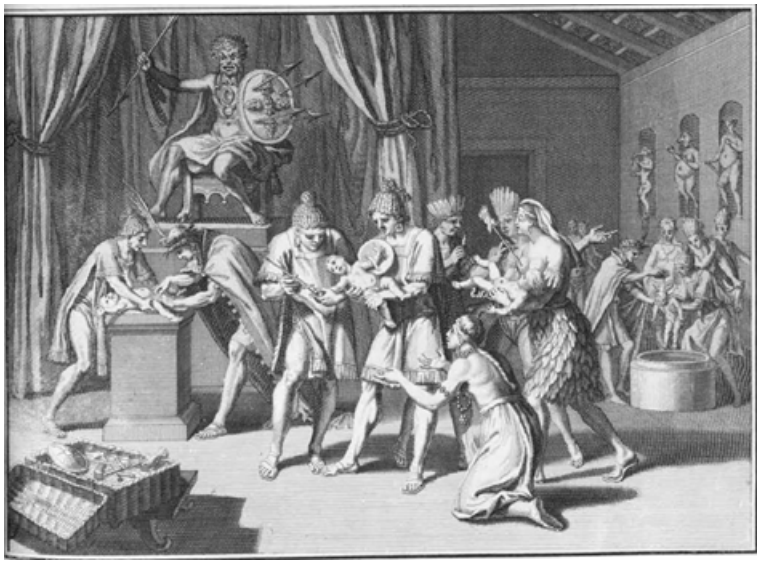

B. Picart del. 1723.
CEREMONIES que les MEXICAINS pratiquent à l'egard de leurs ENFANS.

laaden met de zorge voor een Huisgezin, te meer houdende van een reeks van Bastaarden, die zonder verbintenis leeven, dan van den ryken aanwas, die het Huwelyk na een arbeidt van veele Jaaren ons verschaft. In de Provincie van *Panuco* kochten de Mannen hunne Vrouwen, ('t welk eenigzins haar tot een Huwelyksgoedt verstrekte) voor een Boog, twee Pylen en een Net. Het Huwelyk geslooten zynde, verliep 'er een gansch Jaar, zonder dat de Vader een woordt tot zyn Schoonzoon sprak, en nadat de jonge Man Vader was geworden, verliepen 'er wederom twee volle Jaaren, zonder dat hy zyne Vrouw aanraakte. De *Macatecas*, andere Onderdanen der Mexikanen, hadden de gewoonte van geduurende de twintig eerste dagen van hun Huwelyk te vasten, hunne Goden aan te roepen, en dezelve te offeren; als mede van zich uit beweeging van boetvaardigheit eenig bloedt af te tappen, wryvende daar mede den mondt en het aangezicht hunner Afgoden. Maar waarom toch deeze vreemde Godsvrucht, op een tydt, waar in gemeenlyk niet dan vreugde en dartelheit geoeffendt wordt? Zoude het wel de beschroomdheit geweest hebben, die hen daar toe aanzette? Of geschiedde het uit verplichting? Wy gelooven voor 't naast, dat de bevreestheit 'er veel deel aan gehad heeft: maar hoe wel ons de beweeging deezer Godsdienstigheit mogte voorkomen, wy zouden zeekerlyk by ons zodanig voor maanziek en uitzinnig houden, die in deeze eerste dagen bestaan zou te vasten en God te bidden, anders zoo algemeen door de Natuur aan de vrolykheit toegewydt; en dewyl het de plicht van de reden is, de omstandigheden des menschelyken levens naar elkander te schikken, en evenredig te maaken, zoo is 't klaar dat de geene, die God bidt, wanneer de omstandigheit van tydt en zaaken hem tot iets anders roept, zekerlyk tegen deeze juiste evenredigheit misdoet.

‘De Echtscheiding is te *Mexico* zeer gemeen:[+] daar behoorde niets meer toe als alleenlyk de toestemming ter wederzyden, en dit geding quam nooit voor den Rechter. Al wie 'er kennis van gegeeven wierdt, besliste aanstonds de zaak. De Vrouw behieldt de Dochters by zich, en de Man de Zoonen: maar het Huwelyks dus eens verbroken zynde, was 't op levensstraf verboden, zich weder te samen te vereenigen; en het gevaar van weder daar toe te vervallen, was het eenigste hulpmiddel, dat by de Wetten tegen de Echtscheiding was ingestelt, waar toe de natuurlyke onstandvastigheit deezer Volkeren hen lichtelyk deed overslaan. Zy stelden een zeer groote staat van Eer in de Kuisheit hunner Vrouwen; en onaangezien de ongeregeldheit en ontucht, die hen tot de misdaadt van wulpsheit wegvoerde, wierdt egter een Overspelige gekastyd[(a)] met de zwaarste straf.’ Doch openbaare Hoeren en Hoerhuizen waren 'er geoorloft.

[+]Hoe men zich in hunne Echtscheiding gedroeg.

XXXVI. Hoofdtstuk.
Van de Plechtigheden, *die zy by de* Geboorte *hunner* Kinderen *oeffenen*; *en hun gebruik van* Opvoeding.

[+] De Kinderen zoodra zy gebooren waren, wierden met staatsie naar den Tempel gebragt, alwaar de Priesters dezelve ontfingen, en verscheidene vermaaningen deeden van de elenden en ongemakken, daar men, gebooren wordende,voor bloot gesteld word. Indien het Kinderen van Edelen of 's Landts Grooten waren, gaf men dezelve een Degen in de rechter, en een Schild in de linker handt, welk gereedschap door den Priester byzonderlyk tot dit gebruik bewaard wierdt: en waren het Kinderen van Ambachtslieden, deed men dezelfde Plechtigheit met eenige

[+]Hoe plechtelyk de Mexikanen met hunne longgeboorne Kinderen handelden;

(a) Men steenigde by hen beide de Overspeelders, zie *Histoire du Mexique*, door Figuren verbeeldt.

werktuigen daar toe dienende: daar na bragt de Priester het Kindt by den[(b)] Altaar, alwaar hy het zelve door middel van een *Manghey*-doorn, of met een steene vlymtje eenige druppelen bloedts uit zyne ooren en het teellidt trok. Vervolgens sprengde hy eenig water op het Kindt, of somtyds baadde hy het geheel, onder 't doen van eenige vervloekingingen[†]. Deeze manier van Besnydenis, en de Afwassching daar op volgende, scheen eenigzins de Besnydenis der Jooden, en den Doop der Christenen na te volgen. De *Historie van Mexico door Figuuren verbeeldt*, zegt, dat de Vroedvrouw het Kindt nam vier dagen oudt zyn-

(b) Eenige willen dat hy het op den Altaar leide.
† Zie het onderdeel van 't Afbeeldzel Bladzyde. 142.

de, en het zelve naakt op de plaats bragt, alwaar men biezen toebereid hadt, en men een Watervat plaatste, waarop de Vroedvrouw het kleine Wicht in het water dompelde, en de Reiniging geëindigt zynde, riepen drie Jongetjes van drie Jaaren oudt, den naam des Kindts overluidt uit. Twintig dagen na de geboorte des Kindts, bragten de Ouders het in den Tempel en booden het den Priester nevens een Offerhande aan. Van dien tydt af wierdt het Kindt tot het beroep geschikt, 't welk de Ouders het best geviel. Werdt het tot het Priesterschap bestemt, stelde men 't in zyn vyftiende Jaar in de handen des Priesters, of indien de keure op den Oorlog viel, wierdt het Kindt alsdan aan den geenen overgegeeven, die de zorge hadde van de Jeugt in den Krygshandel te onderwyzen. In welk een geval het Geschenkoffer aan deezen overhandigt wierdt.

+en hoe de Ouders de zelve gewoon waten op te voeden

[+] De Ouders van het Kindt bemoeiden zich met zyne opvoeding, tot dat het vyftien Jaaren hadt bereikt. Deeze opvoeding quam byzonder gestreng voor, en daar wierdt niets verzuimdt, om de ongebondenheit der Jeugd te beteugelen. Van zyne tedere kindsheit af, wierdt het tot de soberheit en matigheit vermaandt, en ook aldus opgebragt, vermeerderende jaarlyks de portie van zyn voedsel, met zulk een schrandere voorzorge, dat men dezelve niet genoeg looven kan. Op het vierde Jaar wierden de Kinderen in zaaken geoeffend, die met hunne Jaaren overeenquamen; van dien tydt af wierdt in hem die leedigheit belet, by ons maar al te veel ingewortelt, en nochtans zoo schaadelyk, dat zy de Menschen zondig en elendig tot aan 't einde huns levens maakt. Men begon hen niet eer met eenige hardigheit te kastyden, dan wanneer de reden zich in hem vertoonde; doch alvoorens tot de kastyding te komen, geschiedden 'er veele bedreigingen en vertoogen om aan de overweeging der Kinderen tydt te geeven, en om den geenen die het recht hadden van hun te verbeeteren, voorzichtig te werk te doen gaan. Op het negende Jaar kastydde men gestrengelyk de ongehoorzaame en wederspannige Kinderen; men ontkleedde dezelve naakt, en hen de handen en voeten gebonden hebbende, stakmen hen over 't gansche lichaam met prikkels of doornen van *Manghey.* De Meisjes wierden een weinig zachter gehandeldt. Tien Jaaren bereikt hebbende, wierden de Kinderen met stokslagen gekastydt; en die elf Jaaren bereikt hadden, blies men den rook van gedroogde *Axi* in den neus, 't welk hen een onlydelyke pyn veroorzaakte; en zoo de gestrengheit deezer kastydingen noch niet bequaam was hen te tuchtigen, droeg men hen aan handen en voeten gebonden, in een vuile en morssige natte plaats, alwaar men hen den ganschen dag, in weer en windt, en in de brandende hitte der Zonne liet leggen. Eindelyk wierden de Jongelingen op hun vyftiende Jaar weder op nieuw de zorge eens Priesters aanvertrouwt, of van iemandt anders, die met de onderwyzing der Jeugdt in de Krystugt gelast en bevoolen was. Deeze kastydden de Jeugdt naar maate der overtreedingen, die men in een der broostte Jaaren onzes levens begaan kan, waarin de hartstochten aan zich zelven over gelaaten, gemeenlyk een loop neemen, die wel met de vermogens der uitterlyke zinnen kan ophouden, doch echter altoos aan het verstandt dezelfde vaerdigheit laat behouden. De Jongelingen die zich in dronkenschap te buiten gingen, wierden met de doodt gestraft, doch in oude lieden werdt dezelve verschoondt en toegelaaten.

+Schoolen tot onderwys hunner leugdt, en hoedanig by hen in gebruik.

Om nu alhier een recht Denkbeeldt dier[+] zaaken te geeven, waar mede men de Jonkheit in de Schoolen en andere Oeffenplaatsen bezig hield, zullen wy hier ter nederstellen 't geen 'er de Schryver van de *Beschryving der Overwinning van Mexico* van zegt. ‘Zy hadden, vervolgdt hy, openbaare Schoolen, waarin men de Kinderen van 't Gemeen onderwees in 't geen hen te weeten noodig was; insgelyks noch veele andere Queekschoolen of Kunstgenoodschappen van veel

meer aanzien, waarin de Kinderen der Edelen[+] en voornaamsten des Ryks van hunne tederste Jeugdt af, opgevoedt wierden, tot dat zy bequaam waren om hunne fortuin te maaken, of hunne eigen Zinnelykheit te volgen. Men onderhieldt in deeze *Collegiën* verscheidene Meesters, tot onderwys van byzondere Oeffeningen der Kinderen, andere voor de Jonkheit, en andere voor aankomende Jongelingen. Deeze Meesters waren in gelyk gezag en aanzien als de Vorstelyke Dienaren, en niet te onrechte; dewyl zy de Gronden der Oeffeningen onderweezen, die tot voordeel van 't Gemeenebest zouden strekken. Het eerste werk was, de Kinderen de teekens en figuuren te leeren ontcyfferen, waaruit zy hunne Schriften t'samen stelden; en men oeffende hunne geheugenis, door hen alle de Gezangen der Historiën, behelzende de Heldendaaden hunner Voorouderen, en lof hunner Goden, te doen van buiten leeren. Van daar gingen zy over tot een ander School, waarin zy in de Zedigheit, Wellevendheit, en volgens eenige Schryvers, zelfs in een geregelde wyze van gaan en

[+]Insgelyks Queekschoolen en andere Kunstgenootschappen.

zich te beweegen, onderweezen wierdt. De Meesters deezer Oeffenschoolen hadden wat meer ontzag, als de eerste, om dat hun beroep wat nader de genegentheit van een Leeftydt betrof, die lyden mag, dat men zyne gebreken verbetert, en zyne gemoedts driften onderbrengt en beteugelt. Terwyl nu hunnen Geest verlicht wierdt in deeze blyken van gehoorzaamheit, namen hunne lichaamen toe in sterkte: waarna zy tot de derde Classis of Oeffenschoole overgingen, waarin zy zich bequaam maakten tot de allermoeijelykste oeffeningen. Hier was het dat zy hunne krachten beproefden in het optillen van zwaare lasten, en zich te oeffenen[+] in het Worstelperk; dat zy elkander uitdaagden om te springen of te loopen; en dat zy de Oeffening van den Wapenhandel leerden, en het schermen met den Degen of met de Knots; de Lans te werpen, en met den Boog verre en juist te schieten. Men liet hen ook veel honger en dorst lyden. Zy hadden insgelyks geregelde tyden om de ongemakken van Lucht, Weder en der Jaargetyden te wederstaan, tot dat zy bequaam en volleerdt naar het huis hunner Ouderen wederkeerden; om volgens de getuigenis die hunne Meesters van hunne geneigdheid gaven, tot een bediening in Vrede, Oorlog of Godsdienst gebruikt te worden. De Adel hadt de keur van een deezer drie Beroepen, eeven zeer in aanzien, schoon den Oorlog het overhaalde, om dat men 'er beter zyn fortuin in maaken kon.

[+]Worsteloeffening en andere lichaams bezigheden als ook Wapenhandel, hoe die gehandhaaft wierden.

[+] Noch waren 'er andere Collegiën van Matroonen, of bejaarde Vrouwspersoonen tot den dienst der Tempelen, waarin men de jonge Dochters van aanzien opvoedde. Men stelde haar van haare tedere Jeugdt af in handen deezer Matroonen, die haar naau opgeslooten hielden, tot dat zy 'er weder uit gingen om met de goedkeuring hunner Ouderen en verlof des Keizers, zich elders neder te zetten, zynde zeer vernuftig in het maaken van allerlei Handwerken die de Vrouwelyke Sexe eenig lof en luister konnen byzetten.

[+]Hoemen de jonge Dochters onder het gezag van Matroonen onderwees,

[+] Alle die zich geneigt vonden tot den Oorlog, moesten na het uitgaan uit de Schoolen noch een ander gestreng onderzoek, 't welk merkwaardig is, ondergaan. Hunne Ouders zonden hen naar 't Leger, om in 't zelve te dienen, en om zig aan de ongemakken te gewennen, die zy in 't Veldt te lyden hadden, en dat zy by ondervinding zagen, eer zy noch den ran gvan Krygsknegten aanvaardden, tot welk een last zy zich zouden verpligten. In dien tydt wierden zy nergens toe gebruikt, moetende slegs hunne eigen knapsak onder de gemeene Soldaaten dragen, om hunne hoogmoedt te dempen en zich tot de ongemakken te gewennen.

[+]en longelingen tot den Krygsdienst geneegen, welk een strengheit zy moesten ondergaan.

Al wie onder deeze Leerlingen op 't zien of aannaderen des Vyandts van kleur in hun weezen veranderde, of die zich niet behoorlyk in eenig dapper Heldenstuk queet of uitmuntte, wierdt onder de Troepen niet geleden: waarom zy groote diensten ontfingen van deeze Nieuwelingen geduurende den tydt hunner beproevingen, alzoo ieder een zich zocht te onderscheiden door eenige uitvoering van Dapperheit, en door zich, zonder om te zien, in de grootste gevaaren te werpen.

Men kan in deeze wyze van opvoeding[+] der Jongelingen, veel overeenkomst met die der Aloude Grieken ontdekken. En schoon dezelve niet volgens onze Grondbeginselen geschiedt; zoo is daarom, uitgezondert 't geen de Christelyke Godsdienst door zyn Zedeleer verbetert, onze manier van Kinderopvoeding niet veel beter; en de Ouders in Europe konnen zich geenszins vleyen van Geesten veel regtzinniger en nuttiger voor 't Gemeenebest, noch harten min dubbelzinnig en bedorven, noch verhevener Verstanden voort te brengen. Verre van aan den Staat een groot getal Burgeren te schenken, naar die kloeke en dappere Grieken en Romeinen eenigzins gelykende, die men in de opvoeding geleerdt hadt de gevaaren nevens hunne eigen belangen te veragten, wanneer het 't belang des Vaderlandts betrof. By ons gaat het geheel anders toe, brengende zy de Kinderen op tot ongemak

[+]Aanmerking over dit onderwerp.

en arbeidt, welke, terwyl die de lichaamen hard doen worden, te gelyk de werktuigen en beweegmiddelen versterken, waardoor onze Geesten werken; daar wy in tegendeel weinig werks maaken van 't geen het lichaam tot de ongemakken kan gewennen: en wat het verstandt betreft, men geeft gemeenlyk aan de Jonkheit ydele Denkbeelden van hunne plichten, 't welk hen niet zeer bequaam maakt om de valsche Grondbeginselen, waarin men zich bevindt, te konnen tegengaan, waarmede men, om zoo te zeggen, geheel omringdt is, wanneer men ter Waereldt komt.

De Kinderspelen deezer Mexikaansche[+] Jeugdt waren eenigzins vermengdt onder den Godsdienst; het schynt dat deeze Volkeren geloofden dat de vermaaken op een eerlyke wyze niet zonder den zelven konden bestaan. De Kinderen speelden en vermaakten zich 't meest dicht by de Tempe-

[+]Kinderspelen en andere bedryven, hoe men zich daarin gedroeg.

len, en de Priesters waren als Rechters over de Oeffeningen der Jeugdt. Zy beslisten de verschillen die 'er in ontstonden, en deelden pryzen uit aan den geenen die de zelve verdienden. Het kaatsen was een spel hunner voornaamste vermaaken, waarin met meer omstandigheit als in andere Spellen, de glori van de overwinning betwist wierdt; alzoo de[(a)] Priesters dit Spel, nevens den God des Kaatsspels bywoonden, en na den zelven op zyn gemak geplaatst te hebben, bezwoeren zy de Kaatsbaan door eenige plechtigheden, om daar door 't geluk onder de Speelers even gelyk te maaken.

XXXVII. Hoofdtstuk.
Van hun gevoelen wegens den Toekomenden Staat; *hunne* Lykplechtigheden, *en van die omtrent het afsterven hunner Keizeren in zwang gingen.*

[+] De Mexikanen geloofden een Onsterflykheit der Ziele, en wisten ook van eene vergelding en straffe in de eeuwigheit te spreeken.[(b)] Zy stelden de verblyfplaats der Gelukzaligen naby de Zon; waaronder de geenen die in den Oorlog gesneuveldt, of den Goden opgeofferdt waren, de eerste plaatsen bekleedden. Vooringenomen zynde, gelyk eertydts de alouden, en voornaamelyk de Grieken, met die gedagten, dat de Krygsdeugdt de eerste en voortreffelykste aller deugden was; en overtuigdt zynde dat het Slachtoffer van Menschen de uitmuntendste en vermaardste daadt van hunnen Godsdienst behelsde, zoo was 't mede geen wonder dat zy aan hunne Krygshelden en andere, die zich ten gevalle der Goden lieten om hals brengen, eene hoogste Gelukzaaligheit toeschreeven. Zy weezen de Zielen der Overledenen een verblyf aan, volgens de verscheidene wyzen hoedanig hun de Doodt aangedaan wierdt: by voorbeeldt, Kinderen dood ter Waereldt gekomen, wierden geenszins by den geenen geplaatst die van Ouderdom storven; noch den geenen die van Ziekte storven, by deeze die men om hunne misdaaden ter doodt bragt, en zelfs onder deeze laatste hadden de Vader of Moeder-moorders nevens de andere Moordenaaren geen een verblyf. Aldus ziet men dat zy verscheidene soorten van kastydingen onderstelden, en ook ongetwyffeldt verscheidene soorten van belooningen.

[+]Der Mexikanen gevoelen wegenden toekomenden staat der Gelukzaligheit.

[+] De Lykdiensten en alle de Plechtigheden te dier gelegenheit gebruikelyk, waren van het werk der Priesteren. Gewoonlyk begroef men de Lyken in hun eigen tuin of huis: welke plaats, gemeenlyk tot dien einde gebruikt wierdt, of somtyds ging men dezelve begraaven, op die plaatsen alwaar men de Afgoden offerde, en laatstelyk verbranddde[+] men dezelve ook dikwils, waarna men hunne Assche in de Tempelen begroef, en daar nevens eenige meubelen en huisraadt, en van alles wat zy oordeelden in 't ander leven noodig te zullen hebben. Men zong op de Begraaffenisse, ja zelfs rechtte men Feest-maalen op deezen tydt aan; een gewoonte die, hoe bespottelyk ook zy, echter tot noch toe onder eenige Christen Volkeren niet heeft konnen afgeschaft worden. De manier van begraaven voornamentlyk van des[+] Lands Grooten, was uitnemende prachtig; hunne lichaamen wierden met groote Staatsie en een Pracht naar de Tempelen gebragt. ‘[(c)] De Priesters trokken hen met hunne Vuurwagens van *Copal* te gemoet, zingende op een droevigen toon eenige Lykgezangen, en verzeld met het treurig en heesch geluidt van eenige pypen of fluiten. Zy hieven het Lyk verscheidemaalen om hoog, terwyl men den geenen

[+]Lykplechtigheden hoe die by hen in gebruik waren,

[+]en met welke Plechtigheden verzelt.

[+]Hoe zy hunne Landsgrooten begroeven,

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*
(b) Volgens eenige Spaansche Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(c) *Histoire de la Conquete du Mexique.*

opofferden die tot den Dienst deezer voornaamste Overledenen geschikt waren. Men bragt ook[(d)] de Huisbedienden ter dood om hunne Meesters geselschap te houden. Het was insgelyks een teeken van tedere liefde der Vrouwen, en gemeenlyk die Wettig waren, dat zy de Begraaffenis haarer Mannen door haare eigen doodt vierden. Men begroef wyders nevens deeze Dooden een menigte Goudt en Zilver, om de kosten van de reis te konnen goed maaken, die zy lang en verdrietig oordeelden.' In dit stuk volgde het Gemeen de Grooten na, zoo veel als hun vermogen toeliet. De[+] Bloedvrinden en andere quamen den Overledenen geschenken toebrengen, en spraken tegen de zelven als of zy noch leefden. 't Zy dat de Lyken verbrandt wierden of be-

[+]en welk een gebruik het gemeene Volk opvolgde.

(d) Zelfs werdt den Priester of Capellaan van zulken Grooten Heer opgeofferd; ook reisden zyne Bootsemaakers met hen om hen onderwegen te vermaaken.

86
CONVOI funebre des MEXIQUAINS.

PRESENS que les MEXIQUAINS font a leurs morts.

Les Habitans de VENEZUELA boivent cendres de leurs CACIQUES apres avoir brulé leurs corps.

Les Habitans de VENEZUELA pleurent sur le corps de leurs CACIQUES.
B. Picart del. sculp. dir. 1722.

graaven, men hieldt altydt de zelve Plechtigheden. Laastelyk was het een gewoonte dat de Geslachtwapens en andere eerteekens des Overledene, zoo hy van grooten afkomst was, vooraf gedraagen wierden; en de Priester die den Lykdienst verrichtte, was omhangen met die des Afgods die[(a)] dien Edele verbeeldde. De Staatsie duurde tien volle dagen.

[+(b)] De Hoogmoedt en Eerzucht was by de Mexikanen zoo wel als by de overige Volkeren, by het afsterven van hunnen Vorst of Koning ten hoogsten top gereezen. Al waare het dat zodanig een stervende Vorst oprechtelyk in zyn laatste uure een begrip hadde gehadt, van de ydelheit der menschelyke Grootsheden; die na hem overbleeven, waren van een geheel ander gevoelen. Verscheidene oprechte of verkeerde belangen dwongen hen, om zoo te zeggen, zodanige Denkbeelden te smooren; die zy toch eens vroeg of laat tot hunne schade zouden gevoelen. Wanneer de Keizer ziek wierdt, lei men een Masker op het aangezicht der Afgoden, 't welk niet afgenomen wierdt voor dat den Vorst overleden of hersteldt was. Gestorven zynde, wierdt zyne Doodt in alle zyne Ryken en Staaten afgekondigt, met bevel aan een ieder rouw te bedryven, en hem te beweenen. Al den Adel werdt op deszelfs Lykstaatsie verzogt. Geduurende de vier eerste nachten na zyn Overlyden, werdt 'er rondom het Lyk des Keizers wacht gehouden, waarna het zelve gewasschen wierdt, snydende men te gelyk een lok hair van zyn Hoofdt, 't welk als een Heiligdom bewaardt wierdt, alzoo, volgens hun zeggen, deeze lok de Ziel verbeeldt. Vervolgens stak men hem een Smaragt in zynen mondt, en men wond zyn Lichaam in zeventien Rokken of Choorkleden, op welker laatste deezer Kleeden men het Afbeeldsel van de Godheit zag, die geduurende zynen leeftydt byzonderlyk het voorwerp van Godsvrugtigheit voor den Vorst waare geweest. Men deed hem een Masker voor, en aldus wierdt hy naar den Tempel deezes Afgods gedragen. De Geestlykheit des Tempels ontfing het Lyk aan de deure, zingende naar de wyze der Mexikanen den Dooden-Dienst. Vervolgens sprak de Hoogepriester eenige woorden, en hierop wierdt het Lyk in 't vuur geworpen, nevens alles wat het zelve was toegeschikt: men verwurgde mede een hondt die hem in de andere Waereldt zoude geleiden, en men offerde verscheidene dagen agtereen een groote menigte van Slaaven en ander Volk om hem te gaan dienen. Eindelyk wierd zyne Assche en de gemelde Hairlok in een Grafstede opgeslooten, van binnen met allerlei soorten van geschilderde Afgoden, en van buiten met het Beeldt des Overleedenen versierdt. Aldus geschiedde het laatste Bedryf van een Plechtigheit, waarin al wat den mensch het voortreffelykste en kostelykste heeft of hebben kan, nevens het stof, en de wormen vernietigt wierdt.

[+]Met welk een Pracht de Lykstatien der Koningen en Vorsten ging verzelt.

De Koningen van *Mechoacan* wierden byna op dezelve wyze en met den zelven toestel begraaven. De bygevoegde Afbeeldzels[*] verbeelden hier, behalven de Lykplechtigheden der Mexikanen, insgelyks die van *Venezuela*, waarover niets byzonders te verhandelen valt.

XXXVIII. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Inwooneren *van* Campechie, Jucatan, Tabasco, Cozumel, *enz.*

(a) Dit was een Gewoonte by de Mexikanen opgeregt.

(b) Zie *Purchas.*

* Deeze nevens gevoegde Afbeeldzels door vier Verbeeldingen vertoont, verbeeld de eerste *de* LYKSTATIE *der* MEXIKANEN; de tweede, *de* GESCHENKEN *die de* MEXIKANEN *hunnen Overledenen doen*; de derde, hoe *de* BEWOONERS *van* VENEZUELA *de Assche hunner* CACIQUEN *drinken*, *nadat ze hunne Lyken hebben verbrandt*, en de vierde *hoe die van* VENEZUELA *de Lyken hunner* CACIQUEN *beweenen.*

[+] De Godheden alhier verbeeldt[†], wierden te *Campechie* en mogelyk ook wel elders, aangebeden. De Godsdienstige van de Oosterlyke Kust van *Mexico* gingen de Afgoden op het Eilandt, der *Offerhanden* genoemt, offeren. De Schryver van de *Historie der Overwinning van Mexico*, doet 'er geen byzondere Beschryving van; hy zegt alleenlyk, ‘dat de Spanjaarden aldaar Afgoden van verscheidene gedaante, alle even verschrik-

[+]Godheden van verscheiden gedaante te *Campechie* geëert, waarin die bestonden.

† Zie het Afbeeldzel, Bladzyde 148.

lyk, ontmoet hebben. Zy waren, vervolgt hy, op Altaaren geplaatst, daar men met trappen op klom, alwaar noch onlangs zes of zeven menschlyke lichaamen opgeofferd waren geworden, en in vier quartieren gedeeldt, na dat men dezelven de ingewanden uitgehaaldt hadt.

+Het Theater van twee byzondere Afgoden beschreeven.

+ Voor deezen zag men te *Campechie* een vierkant Theater van aarde en steen gebouwdt, hoog omtrent vier elleboogen; op dit Theater stondt een Marmerbeeldt van een Man, die twee Dieren van een ongemeene gedaante en maaksel scheenen te willen verscheuren. Ook zag men naby dit Beeldt een ander Afbeelkzel van een Slang zeven-en-veertig voeten lang, en naar maaten dik, een Leeuw verslindende†: deeze twee Beelden, waren van Marmer gelyk het eerste, en eenigzins omheindt door een houte Staketsel. Op den grondt lagen Bogen, en Pylen, Beenen en Doodshoofden. Dit is alles wat ons hier van verhaald wordt, daar mogelyk wel veele verborgenheden in steeken.

+Welke tekenen van Godsdienst men by de Bewooners van *Jucatan* vond.

+ De Inwooners van *Jucatan* hadden ook een soort van Besnydenis: maar men zegt ons niet, of dit niet het zelve is, als het geene wy verhaald hebben, spreekende van de Plechtigheden der Mexikanen, by de geboorte hunner Kinderen gebruikelyk. Men vondt mede by deeze Volkeren eenige Kruissen; doch men kan bezwaarlyk zeggen, waar toe deeze Afgodische Volkeren dezelve toch zouden dienen, en wat 'er de oorspronk van zoude mogen zyn: alzoo men geen staat kan maaken op 't geen zy tegen de Spanjaarden zeiden: namelyk, *dat eertydts een Persoon veel schooner dan de Zon*, *dit Landtschap doortrekkende*, *aan de Inwooners dit gedenkteeken van zynen doortogt overliet.*

+Insgelyks op 't Eilandt *Cozumel*, en 't gedrag der Priesteren by dien Afgod aangemerkt.

+ Het Eilandt *Cozumel* voerde,(a) zoo men zegt, den naam van den Afgod die de Inwooners aanbaden. De Tempel van deezen Afgod was vierkant, van steen gebouwd en redelyk wel naar de kunst. De Afgod hadt een menschen gedaante: maar afschuwelyk en verschrikkelyk om aan te zien. Men hadt achter dit Afgodsbeeldt een verborgen deur toegesteld, waardoor de Priester de Orakels gaf; zonder van iemant gezien te worden: maar de Godsdienstigen hunne Gebeden voor deezen Afgod uitstortende, verbeelden zich vastelyk dat het Beeldt zelfs antwoordt gaf.(b) Men zag 'er eenige andere figuuren van Marmer en Aarde in de gedaante van Beeren. Deeze Goden waren, zo men ons zeide, de Huis-Goden of *Lares* der Inwooneren.

Op dit zelve Eilandt wierdt de God van den Regen, onder de gedaante van het Kruis, aangebeden. In den tydt van al te groote droogte deed men een Omgang, en badt men deeze Godheit om den regen. Men offerde hem Quakkels, en verscheidene reukwerken; men besprengde hem met water, en men herhaalde dit zoo lang en dikwils met dezelve Offerhanden, Gebeden en Besprengingen, dat eindelyk de tydt quam dat de Wolken de lucht overtrokken, en daarop volgde den Regen. Dit nu ging by hen voor een mirakel door.

+Wreede Godsdienstigheit voor de Afgoden van *Tabasco* gepleegt, en waarin bestond.

De Afgoden van *Tabasco* en de Offerhanden+ die men hen deed, ziet men alhier afgebeeldt.* Nadat men de Slachtoffers de borst geopend had, haalde men het Hart daar uit; daarna stelde men, of liever lag men het lichaam dus bebloed in de holligheit of ter zyde den hals van een gemaakte Leeuw. Het bloedt van den geenen die men aldus had opgeofferdt, viel in een steene Kom of Waterbak, aan welkers randt een steenen mansbeeldt stond, schynende als met aandacht op het bloedt van het Slagtoffer te letten. Wat aangaat het Hart, door den Offer-Priester

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, vertoonende het bovendeel *de* AFGODEN *van* CAMPECHE *en* JUCATAN; en 't onderdeel, *de* AFGODEN *van* TABASCO.

(a) *Histoire de la Conquéte du Mexique.*

(b) Zie *Purchas.*

* Zie het Onderdeel van dit nevensstaande Afbeeldzel.

uit het Slacht-offer gehaaldt, daarmede wreef hy het aanzigt van zynen Afgod, en wierp het zelve daarna op een Vuur, daar toe enkel aangelegt en ontstooken.

XXXIX. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der Volkeren van* Nicaragua *en van hunne* Huwelyks Plechtigheden.

[+] Deeze Volkeren offerden insgelyks Menschen, op de wyze hunner Nabuuren. Zy aanbaden de Zon, en verscheidene andere Godheden. Onder hunne Priesters

[+]Godsdienst Plechtigheden der *Nicaraguanen* met menschen-offering verzelt, en hoedanig zulks geschiedde.

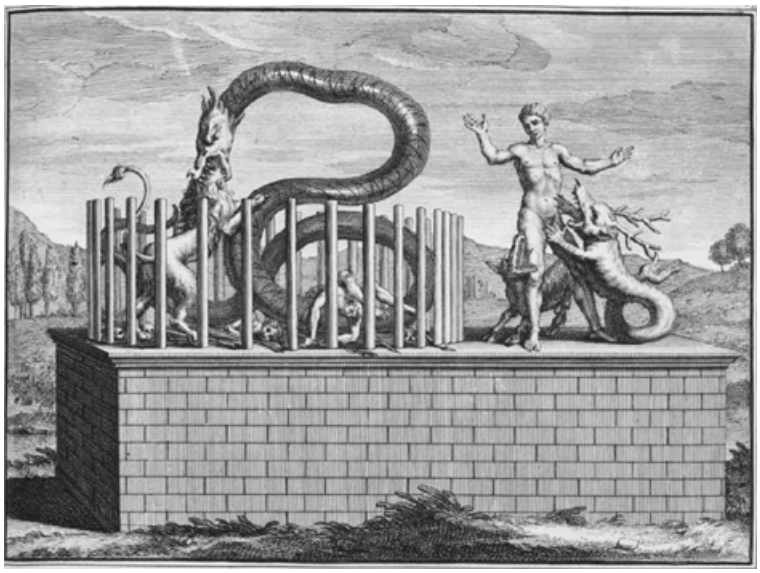

87
IDOLES de CAMPÊCHE et de IUCATAN.

B. Picart sculp. dir. 1723.
IDOLES de TABASCO.

waren 'er die men als Biegtvaders konde aanmerken, dewyl zy geschikt waren om de Biecht te hooren, en de Penitentiën te beveelen. Ook gaven zy de Feesten en andere Plechtigheden den Volke te kennen. Zy schreeven de manier der Offerhanden voor, stelden het formulier der Gebeden in, enz: En deeze Priesteren onthielden zich van 't Huwelyk.

Ten opzicht der Slagtofferen, zie hier wat 'er merkwaardigst geschiedde. De Offer-Priester keerde zich eerst driewerf rondom het Slagt-offer (zynde een Krygsgevangen) zingende op een zeer beklaaglyken toon. Vervolgens opende hy hem de borst, en wreef zich het aangezicht met het bloedt, verdeelende wyders het Lichaam na het Hart daar uitgehaald te hebben. De Offer-Priester stelde dit Hart den Hoogepriester in handen, de voeten en handen aan den Koning, en het overige deelde hy aan 't Volk om. Het Hoofdt werdt op een Paal gesteldt, draagende den naam van 't Landschap waarmede men in Oorlog was; en waar uit licht te begrypen is, dat de geofferd wordende Gevangene, van daar afkomstig was.

Somtydts offerde men ook wel onder aan deeze Paalen, de Kinderen, en zelfs de Bejaarde lieden van hun eigen Landt; doch alvorens dezelve op te offeren, moest men ze koopen, en het was een Vader geoorlofdt zyn Kindt tot deeze wreede Plechtigheit te verkoopen. Alle de geene die het geluk hadden, van dus te worden opgeofferdt, genooten de eere van Vergoding, en gingen terstond uit dit sterflyk leven naar het onsterflyke over. Alle deeze *Ceremoniën* waren met Gebeden, Geloften, oprechte wederkeering[+] tot de Goden, en Processièn ter hunner eere verzeldt. De Priesters met Katoene Choorkleeden, hangende tot op hunne scheenen, woonden dezelve by; en de Waereldlyke droegen Banieren, waarop zy op hunne wyze de Goden verbeeldt hadden, die zy eerbiedigheit beweezen; de Jongelingen lieten 'er zich mede vinden, met Boog en Pyl in handen. Aan 't hoofdt van deeze Godsdienstigen trok den Hoogepriester, draagende het Beeldt eener Godheit des Landts op de punt van eene Lancie. De Priesters trokken al zingende voort, tot dat men ter plaatse gekomen was, alwaar de Afgod moest halte houden. Aldaar bestrooide men de plaatse, waarop den zelve nedergezet wierdt, met allerlei soorten van Bloemen. Waarop men dan weder met zingen ophieldt, en de Hoogepriester trok zich mede eenig bloedt uit zyn lichaam ter eere van den Afgod. De overige Godsdienstelingen van de Processie volgden hem daarin na, laatende de een zich een Ader op de tong, de andere aan de ooren, en weder andere wat laager, een ieder naar zyn goedvinden; doch aan wat deel des lichaams zulks geschiedde, het bloedt diende alleenlyk om het Aangezicht des Afgods daar mede te bestryken. Geduurende dit Godsdienstig bedryf, dansten en vermaakten zich de Jongelingen. Somtydts wierdt ook wel de *Maïz* in deezen Omgang *geconsacreert* of geheiligdt. Deeze manier van Heiliging geschiedde met zeker bloedt, wiens eigenschap niet was de Menschen eenige Werken van Heiligheit in te storten. Op de *Consecratie* volgde de *Manducatie* of nuttiging. Hunne Tempels waren niet zeer hoog verheven; en de vertrekken daarin duister. Voor een[(a)] deezer Tempelen zag men het Groot Altaar. Aldaar was 't dat de Offer-Priester aan het Volk een vermaaning, deedt, die tot Voorbereiding der Offerhande diende.

[+]Processien deswegen gehouden.

Wat verders hunne Huwelyksplechtigheden[+] aangaat, schoon de Veelwyvery onder hen geoorloft zy, zoo hadden zy echter niet meer dan eene wettige Huisvrouw. De Priester nam de Bruidegom en Bruidt ieder by de pinkvinger, en geleidde dezelve in een Kamer digt by het Vuur, tot deeze Plechtigheit ontstooken. Aldaar was 't dat hy hen beiden in 't byzonder van hunne plicht onderregtte, en van alles, 't welk hy nodig oordeelde in deezen overgang van den eenen staat tot den anderen, voor ons veel gevaarlyker dan voor de Mannen der Nieuwe Waereldt.

[+]Huwelyks Plechtigheden hoedanig onder hen verricht wierden.

(a) *P: Martyr: Deccad. de Reb*: &c.

Zoodra het Vuur uytgegaan was, wierdt de Bruidegom en de Bruidt als Man en Vrouw aangemerkt; doch indien de Bruidt, ter goeder trouwe voor Maagdt aangenomen, geheel anders by het onderzoek bevonden wierdt, werd dezelve zonder eenigen omslag door den Man verstooten: Ten zy dat hy zich aan zynen *Cacique* of Priester wilde gedraagen, en aan hem het bewaarheden van den Maagdelyken Staat van deeze nieuw gehuwde toe te vertrouwen. De Echtscheiding alleen was de straf, aan haar opgelegt, die den Echten Trouw schendde; het is wel waar dat dezelve verbooden wierdt ooit weder te trouwen: maar was zy 'er wel te slimmer aan? Ondertusschen stond de Man zyne Vrouw toe, dat zy zich op zeekere Feestdagen van 't Jaar een Luytenant verkiezen mogt, die haar Mans post waarnam. Wat dunkt U? was dit niet geheel blymoedig, en gewillig zich zelven onder het Gilde der Hoorn-

dragers te begeeven? Zelfs zou men wel konnen vermoeden, dat het rechte middel van vertroosting in dien beklaaglyken staat, en mogelyk om te vermyden, onder het Rechtsgebiedt te geraaken van die rampzaligen, was toe te laaten en geenszins te verbieden. Wat aanval dan ook *Hymen* zoude mogen uitstaan;

> Mannen, 't zal het veiligst wezen,
> Blindt te zyn, in 't geen geschied,
> Of te veinzen: 't raakt my niet.

Men verhaalt, dat in dit Landtschap de Ouders van de overspeelige Vrouw daar door onteerd zyn; dat de geene die een Dochter onteert, tot een Slaaf gemaakt wordt en gedwongen haar Huwelyksgoedt te betaalen; dat een Slaaf, die met de Dochter van zyne Meester te doen gehad heeft, levendig met haar begraaven wordt; en dat om alle ongevallen voor te komen, men hier en daar openbaare Hoeruizen vindt. Wy moeten bekennen, dat 'er ons veele tegenstrydigheden in alle deeze gewoontens voorkomen.

De Lezer gelieve aan te merken, dat wy van de Gewoonten deezer Volkeren nu en dan gesprooken hebben, als of die waarlyk noch tegenwoordig alle in gebruik waren. Ondertusschen is het zeer waarschynlyk, dat indien zy noch in weezen zyn, het alleen maar by een klein getal gevonden word, die Inwooners der Bosschen zyn en zich in 't Gebergte beslooten houden. Het Christendom heeft dezelve in 't algemeen vernietigt.

XL. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Volkeren *van* Dariën, Panama, Nieuw Granada *en* Cumana.

+Hoe de Bewooners van *Dariën* de Zon en Maan Godsdienstige eere bewezen, en andere Godheden meer.

+ Men verhaalt ons voorgewis, dat de Indianen van de Provincie van *Dariën* geen Tempel noch Altaar, noch eenige uitwendige teekenen van Godsdienst hebben.(a) Echter gelooven zy, dat 'er een God in den Hemel is, namelyk de Zon, die de Maan tot zyne Vrouw heeft. Zy bidden dezelve beide gelykelyk aan. Wat belangt de quaade Oorzaak of 't Beginsel; zy vreezen daar voor, om dat het hen quaadt doet en zy bidden het aan, op dat zy 'er het goede van mogten ontfangen. Zy bieden het zelve ook Bloemen en Vruchten aan, insgelyks Reukwerk en *Maïz.* Aangaande hunne menigvuldige verschyningen wil men vaststellen, dat dit slechts een uitwerksel van hunne inbeelding, mogelyk van hunne Droefgeestigheit, of wel van de Bedriegery hunner Priesteren is. Deeze zyn te gelyk Priesters, Geneesheeren en Staatkundigen. Daar by zyn zy noch de Bestierders van den Oorlog.

+Welke misselyke gebaarden hunne Priesters in hunne gewaan de Toverbezweeringen maaken, aangeweezen.

+(b) De gewaande Toverbezweeringen deezer Priesteren geschieden in 't geheim, met veel geschreeuw en verdraaijingen des Lichaams, misselyke gebaarden en gehuil, in alles ongemeen; alle deeze dingen overtuigen terstondt dit onwetende Volk van deeze verborgenheit, bootsende, zoo men zegt, dit menigvuldig herhaalde geroep deezer Waarzeggeren, dan eens het geschry der Dieren, en dan eens het gezang der Vogelen na. By dit geroep voegen zy noch het geluidt van eenige steenen daar zy op kloppen, ongetwyffelt eenigen maatslag waarneemende, het geluidt eens Trommels van Riet gemaakt, dat van een Fluit van dezelve stoffe, en zoo men daar noch by voegt het geraas, 't welk eenige Beenderen van Dieren aan elkander gebonden maaken, zoo heeft men stoffe genoeg om een volkomen Denkbeeldt te hebben, van de Muzyk, die de Toveryen deezer

(a) By *Purchas.*
(b) *Reize van Wafer* in het vervolg der *Reizen van Dampier.*

Priesteren verzelt. Evenwel huilen zy niet altoos, en op het laatst volgt een groot stilzwygen, waar op eindelyk het Orakel zyn antwoordt geeft.

(c) Wat belangt de wyze van Zieken+ te geneezen, dezelve is by hen zeer byzonder. 'Zy doen de Zieken op een steen, of ergens anders op neder zitten; vervolgens neemt de Geneesmeester een klein Boogje met eenige kleine Pyltjes en schied die, zoo vaardig als hem mogelyk is, tegen het lichaam van zynen Zieke, die naakt voor hem zit. Hunne behendigheit in 't Boogschieten, doet hen hier in altydt zeker zyn, en dat meer is, een weerhaakje is 'er aan 't Pyltje, om niet verder in te dringen, als noodzaakelyk zy. Indien het gebeurt dat de Pyl een ader opent met windt vervult, en dat 'er alsdan het bloedt met eenig geweldt uyt vloeit, springen de Genees-

+Hoezy een vreemtgebruik van hunne Zieken te geneezen hebben.

(c) *Reize van Wafer* in het vervolg der *Reizen van Dampier.*

heer en alle die by de Operatie tegenwoordig zyn, van vreugde op, en betuigen door hunne gebaarden, dat dezelve voordeelig uitgevallen is.

+ De Indianen tusschen *Carthagena* en *Panoma* woonende, baden eertyds de Starren en den Duivel aan, of doen het mogelyk noch, daz is te zeggen, de *quaade Oorzaak.* Doch dewyl de stelling van hunnen Godsdienst eveneens als die is, 't welk wy van de Inwoonders van *Dariën* gezegd hebben, zoo willen wy 'er hier niet meer van gewag maaken. De geenen die verder in 't Landt woonen, en in die plaatsen daar de Indiaansche Koningen hunne Paleizen[(a)(b)] op de Boomen hadden, bidden insgelyks de Zon aan, en schynen dezelve voor hunne voornaamste Godheit te erkennen.

+Hoe die van *Carthagena* en *Panama* eertyds den Duivel of quaade Oorzaak eerden.

+ *Rio Grande*, een Rivier zich in den Golf van *Uraba* ontlastende, werdt eertyds *Dabaïba* genoemdt, naar den naam van een Afgod onder deeze Indianen vermaardt. Naar deezen Afgod geschiedden veele Bedevaarden en Pelgrimaadjes, en den zelven wierden veele Slaaven tot een Brandoffer opgeoffert. De wyze van deeze Godheit of Godinne te eeren, bestondt in langduurig Vasten van drie of vier dagen, met gelyke gestrengheden als wy reeds beschreeven hebben, doch met meerder Godsdienstigheden, als zuchtingen, klaagingen, verrukkingen, enz.[(c)] Wy aanbidden, zeiden zy tegen de Spanjaarden, die hen naar hun Geloof vroegen, een God, Schepper van Hemel en Aarde. *Dabaïba* is zyne Moeder. Deeze *Dabaïba* was hier op Aarde, een zeer deugdzaame en vroome Vrouw, en bygevolg ongemeen geacht; zy wierdt eerlang na haar overlyden Vergoodt, en wierdt de Moeder Gods. Wanneer zy toornig is, zend zy den Menschen op Aarde de Donder en Blixem toe. Hier in bestaat den Godsdienst deezer Volkeren.

+De Bewooners van *Nieuw-Granada* hunne Bedevaarten en Pelgrimaadjes naar hunnen Afgod *Dabaiba* aangemerkt, die met Menschen offering ging verzelt.

+ Hunne Priesteren doen gelofte van onthouding, en indien zy dezelve overtreden, worden zy gesteenigt of zonder vergiffenis verbrand. Wat de overige Godsdienstigen belangt, zy onthouden zich van hunne Vrouwen in de Vastentyden. En onaangezien de gestrengheit waar mede de overtreding der Priesteren in dit stuk gestraft wordt, zy behouden echter het gezag 't welk het Priesterschap in 't algemeen verkreegen heeft, en niets word 'er zonder hunnen raadt beslooten.

+Gestrenge onthouding hunner Priesteren, en waarin die bestaat.

Men verhaalt ons dat de Indianen van de Valey van *Tunica*, de Zon en de Maan aanbidden,+ nevens eenen Afgod *Chiappen* genoemt. Eer zy ten Oorlog trekken, offert men hem Slaaven, en Gevangenen, en men veruwt het lighaam van den Afgod met het bloedt des Slagtoffers. Zy zullen niets onderneemen zonder hem raadt te vragen, en zonder zynen bystandt te verzoeken: ten dien einde oeffenen zy een lange Boetoeffening van twee Maanden, geduurende welken tydt zy zich van Zout en Vrouwen onthouden; doch waarom van Zout, wordt niet verhaalt. Zy hebben, of ten minsten zy hadden, ten tyden van den aankomst der Spanjaarden, Tuchthuyzen of Queekschoolen om Knegtjes en Meisjes op te voeden.

+Welk een Godsdienstigheit de Bewooners van *Tunica* oeffenen.

Van de Genezing hunner Zieken, door hunne Priesteren, valt niet veel te zeggen; zy geeven dezelve aan hunne Goden over: maar alvoorens daar toe te komen, leggen zy de handt op het ongezonde deel, prevelen eenige woorden onder een, als of zy zongen, maaken een Incisie of Opening, en geeven den Lyder een Drankje in.

(a) *P. Martyr*, *Decad. de reb. Occ.*
(b) Van Carthagena en St. Martha af tot by en omtrent *Macaraibo.*
(c) Getrokken uit *Purchas.*

Cumana en *Paria*,[(d)] erkennen de Zon en[+] Maan voor hunne Goden; de Donder en 't Weerligt zyn de gevolgen van den Toorn des eersten, en wanneer die Godheit eclipseert of taant, stellen zy alle de Kastydinge aan hun Lichaam te werk, die hen mogelyk zyn, om daar door deeze Godheit haaren Glans en Luyster te doen weder bekomen. Zy trekken zich het hair uit 't Hoofdt, en steeken zich met Visgraaten in 't lyf; de Vrouwen krabben haar aangezigt op, en de Dochters trekken zich bloedt uit de Armen. Ondertusschen verkrygt de Zon haare kragten weder, die zy volgens den verkeerden waan deezer onwetenden verlooren hadt: maar een ieder is niet verpligt een Sterrekundige te zyn. Deeze Volkeren geloven ook dat de Staartstarren, quaadaardig en gevaarlyk zyn: Waarom zy een groot geraas maaken, op een soort van Trommel slaan, en waanen dat zy dezelve door die Bezweering vervaardt maaken, om niet weer te komen. By den dienst der Zonne en die der Maane, voegen zy die van eenige andere Afgoden, en onder deeze laatsten merkt men vooral een Kruis van St. Andries, die hen voor Spooken en andere quaade Geesten, die 's Nachts omzwerven, behoed. Men verzeekert dat het om die reden is, dat zy hunne Kinderen aan dit Kruis vast maaken.

[+]Insgelyks die van *Cumana* en *Paria*, met welke omstandigheden verzelt.

[(e)] Behalven zekere Mengsels van Wor-

(d) Zie de Spaansche Schryvers door *Purchas* aangehaaldt.
(e) *Purchas* ibid. en *Coreal dans ses Voiages.*

+ tels en Kruiden, met Vogelvet, of van viervoetige Dieren gemaakt, daar noch verscheidene andere dingen, den Volke onbekendt, bykomen, oeffenen de Geneespriesteren van *Cumana*, in hunne Geneezingen de kunst van het quaadt met den mondt uit te zuigen. Zy verzellen deeze twee gebruikelykheden met een deftigheit, die zeer voorinneemende is, en prevelen te gelyk verscheidene woorden, om het werk te helpen bevorderen. Indien op deeze hunne genomene vlyt de Geneezing niet volgt, zeggen zy, dat de Zieke door een quaaden Geest moet bezeeten zyn. Als dan wryft de Geneespriester den Lyder veel sterker, begint weder te prevelen, bezweert den gewaanden Geest, en om hem te vedryven, zingt hy weder uit al zyn magt. Daar na neemt hy een stukje hout, waar van de kragt alleen den Geneesmeester bekend is, wryvende met het zelve den mondt, op de keel, en de maag des Lyders, en wel met zulk een geweldt, dat de Zieke zelfs bloedt overgeeft. Terstond verdubbelt de Meester zyne bezweeringen, stampende met den voet, roepende op nieuws met veel gebeerdemaaking; tot dat eindelyk zich den Duivel vertoont: dit bestaat in iets, 't welk door gaauwigheit en goochelary des Quakzalvers, uit het lyf des Lyders komt of schynt uit te komen. Het zelve wort buiten de Tente gebragt, met uitspreking van deeze woorden, die mogelyk hunnen verborgen kragt hebben: *Dat de Duivel van hier vertrekke.* Indien nu de Zieke, na zoo veele moeiten en vlyt echter komt te sterven, beantwoordt dit de Geneespriester, met te zeggen: *Zyn uure was gekomen*; doch hy blyft daarom niet minder in achting by 't Volk.

+Hoe de Genees Priesters van *Cumana* met de Zieken omgaan, en met welk een gebruik zy hun doen, weeten goed te maaken.

De Priesters worden mede over zaken van Vrede en Oorlog raad gevraagt. Deeze gaan dan weder met hunne Goden in Kelders, of andere afgelegene Plaatzen, raadpleegen. Zy verkiezen gaerne den Nacht tot hunne Toveragtige *Ceremoniën*, en hoe donkerder hoe liever. Zy bidden de Duivelen aan, door Geschreeuw, Geraas en Toveragtige Gezangen, in tegenwoordigheit van verscheidene Jongelingen. Hy, die hunnent wegen 't Orakel des Afgods raadtvraagt, is alleen gezeeten, de andere staan overend. Wanneer nu de Duivel nu opkomt, begint den Toveraar veel minder geraas te maaken, en aangekomen zynde, houdt hy zich geheel stil. De Toveraar knielt voor hem neder, en geeft het teeken van Hulde en Eerbiedigheit. Dit is 't geent ons deeze oude Spaansche Schryvers, als Ooggetuigen der oude Bygeloovigheden deezer Nieuwe Waereld verhaalen. Zy voegen 'er by, hoe het eens gebeurdt is, dat eenige Monniken onderstonden den Priester die de Duivel deed opkomen, te bezweeren, en dat met geweld van Teekenen, Kruissen, en Wywater, 't welk door een Stool om den hals des Toveraars gedaan, wonderlyk te hulpe gekomen wierdt, waar op dezelve zeer stiptelyk op alle de vraagen antwoordt gaf, die de Monniken aan den Duivel deeden. Onder anderen hem vraagende, waar de Zielen der Indianen na hunne Doodt voeren, gaf hy hen tot antwoordt; ter Helle.

Alle die tot Priesters geschikt zyn, worden+ van hunne Kindsheit af in het Priesterschap ingeleidt. Men noodzaakt deeze Jongelingen, twee Jaaren lang afweezig te zyn, en om in het Woudt om te zwerven, alwaar zy niets van 't geene bloedt heeft, eeten, geen Vrouwspersoonen aanschouwen, hunne Maagschap vergeeten, en niet uit hunne Spelonken te voorschyn komen. De oude *Piaias*, dus noemden men de Priesters deezer Indianen, gaan hen dikwils des nachts bezoeken, en in hunne wetenschap onderwyzen. De tydt van Afweezigheit deezer Jonge *Candidaten*, verstreeken zynde, geeven de *Piaias* hen een Tuigschrift, waarop zy volleerde Priesteren, en Doktoren in Kunsten en Wetenschappen, als ook in de Genees-en Toverkunde, konnen verklaart worden.

+Met welk een Plechtigheit de *Candidaten* tot het Priesterschap worden ingelyft.

XLI. Hoofdtstuk.

Van hunne Oorlogs, Huwelyks; *en* Lyk-Plechtigheden *enz.*

[+] De Indianen van *Dariën*, gelykerwys die van het Noordlyke Amerika, bedryven eene plegtige Tabakrooking in 't neemen van hunne Oorlogsbesluiten. Dewyl men nu onder hen van geen Landdagen weet, waar na men de besluiten Jaren lang te gemoet ziet, noch Onderstandgelden te betalen, noch Schattingen en Laste, 't welk de vruchten en de uitwerkzels van 't vernuft eens Pachters zyn, zoo mag men wel denken dat de uitvoering alzoo ras geschiet, als het voornemen om te Oorlogen geno-

[+]Oorlogs besluiten van de Bewooners van *Dariën* hoe genomen.

men wordt. De Vrouwen trekken zoo wel ten Oorlog als de Mannen, en weeten met den Boog en Pyl veel beeter om te gaan, dan veele der onze met de Naalden en 'tSpinrokken. Zy verbranden hunne Krygsgevangenen; doch alvoorens zy tot de uitvoering komen, trekken zy hen eene[(a)] Tant uit. Die van *Panama*, volgen deeze gewoonte hunner Nabuuren van *Dariën.* Geen twyffel is 'er aan of deeze Gewoonte heeft iets Godsdienstigs in, te meer dewyl de Plechtigsten Eedt der laatsten,[(b)] *by den Tandt* geschiedt.

+en met welk een Plechtigheit dit geschied.

+ De Indianen van *Dariën* en *Panama*, woonen nooit de Krygs-Raadt of Staats-Vergaderingen by, als in eene byzondere kleeding, namelyk van Katoene Lywaat om 't lyf, de Sluyerover de heupen, de ring op den neus of op den mondt, een halsband van hoorntjes om den hals; doch men moet zich niet verbeelden dat deeze halsbanden zoo ligt als de onze zyn; die der Indianen wegen somtyds wel vyfen twintig ponden, en hangen dikmaals tot op den Navel. Somtyds draagt 'er een Persoon verscheiden te gelyk: maar alsdan wegen zy te samen niet meer als een groote. Men gaat met deezen toestel van *Ceremonie* niet naar de Vergadering toe: maar de Vrouwen volgen de Mannen en draagen hen deeze Versierselen na, daar zy zich mede bekleeden moeten als zy genoodzaakt zyn in den Raadt te komen. Voor 't overige bemoeijen zich deeze Raadsheeren weinig met die vereischte deftigheit in deeze gelegenheit. Zy danssen zelfs onder deeze Plegtige kleeding. Na dat zy zich geplaatst hebben, steekt een Jongeling een rolletje Tabak aan, en bevogtigt een weinig het eind dat hy aangestooken heeft, op dat de Tabak te langer zoude duuren; vervolgens neemt hy deeze Tabak als een pyp in den mondt, en gaat zoo van ry tot ry, in 't ronde rookende in 't Aangezicht der Heere Raaden, die deezen rook met de grootste, vergenoeging der Waereldt, en ongetwyffelt als een teeken van eerbiedt en achting ontfangen.

+Hoe zy met hunne Gevangenen handelen, en die aan hunne Goden opofferen.

+ Alle deeze Volkeren geeven geen *quartier* aan hunne Vyanden, en zoo zy dezelve niet op 't Slag-Veldt dooden, geschied zulks om hen hunne Afgoden op te offeren, of in hunne Plechtige Vergaderingen te verbranden. De vreeze voor de doodt zoude den Gevangenen duizend dooden moeten zyn, indien de Indianen in hunne Slaverny niet eene onvertsaagdheit lieten blyken, die schier onbegrypelyk voorkomt, en welkers grondreden ook niet geheel verachtelyk is.[(c)] De Indianen van *Nieuw Granada*, en *Cumana* ontmannen de Jongelingen die zy gevangen neemen, en mesten dezelve in 't vervolg als Kapoenen. Zy hangen de tanden der Vyanden die zy gedood hebben, om den hals, en draagen zorge dat zy altoos een Afgod aan het hoofdt van hunne Legers doen optrekken, en den zelven altoos voor den Strydt eenige Gevangens of Slaaven op offeren.

+en hoe die van *Venezuela* zich beschilderen.

De Inwooners van *Venezuela* schilderen+ met Rokoe zoo veele deelen van hun Lichhaam als zy Vyanden gedood hebben. Op het dooden van den eersten beschildert men zich de Armen; van den tweeden de Borst; van den derden maaken zy streepen van verwe, van den Neus af tot aan de Ooren.

+De Veelwyvery by de Indianen van *Darien* hoedanig in gebruik.

De Indianen van *Dariën* hebben veele+ Vrouwen: ook mogen zy zich van dezelve ontslaan, zoodra als zy een afkeer voor haar beginnen te krygen: behalven deeze, hebben zy noch apenbaare en algemeen Vrouwen, en zoo men de Reisbeschryvingen gelooven mag, hunne Dochters zelve vallen niet zeer vies: Evenwel, dewyl zy het voor een groote schande reekenen voortydig zwanger te worden, stellen zy terstond eenige Kruiden in 't werk die een Miskraam veroorzaaken.

(a) *Purchas.*
(b) *Voiage de Wafer a la suite de ceux de Dampier.*
(c) Zie de Autheuren by *Purchas* aangehaalt.

Zoodra de Dochteren van *Dariën* en van[+] *Panama* de huuwbaare Jaaren bereikt hebben, en eenige teeken van rypheit geeven, schenkt men haar den Schorteldoek, en zy verschynen niet meer in 't openbaar. In haar huis dekken zy haar aangezigt, zelfs voor haaren Vader. Het is haar geluk, zoo zy haastelyk uitgetrouwt worden, komende men aldus ook voor, de gevaarlyke indringing van een[(d)] Meester die dikwils, zonder acht te geeven op de eerbaarheit der familiën, in een ogenblik om verre werpt alles wat de Deugdt aan de Jonkheit geduurende veertien of vyftien jaaren, voorschryft. ‘Alle Indianen van Amerika[(e)] zegt *Coreal*, zyn groote Medewerkers der Natuur, en gelooven dat men haar niet moet ledig laaten zyn. Daarom zullen ook in 't stuk van Liefde, de Minnaar noch Meestresse niet lange suffen, en zy weeten van geen langwylige overleggingen die hen zouden beletten zich te vergenoegen. Deeze vaardigheit waarmede de jonge Lieden zich in den Echt begeeven, en

[+]Hoe men zich omtrent de Dochters huuwbaar geworden, gedraagt.

(d) De Liefde, of Mingod.
(e) *Tom.* 2. *de ses Voiages.*

de gemaklykheit waarmede men zich door den knoop des Huwelyks kan laaten binden, achte ik de oorzaak te zyn van dat 'er zoo weinige Overspeelers onder deeze Indianen gevonden worden.

[+] Wat de Huwelyken zelfs aangaat, zy maaken 'er niet veel omstandigheden van. De geheele aanzoeking en Minnery bestaat alleen in het elkander slechts te vraagen, zoo wel ter eene als andere zyde; want het is de Dochters alzoo wel geoorlofdt te kennen te geeven dat zodanig een haar aanstaat; daar in tegendeel by ons de betamelykheit wil dat een Dochter geen de minste verklaring doe. Zoodra men elkander verzocht en het Jawoort verkreegen heeft, trouwt men aanstonds, en alle die genoodigdt zyn tot de Plechtigheden des Bruilofts, brengen elk een Geschenk mede, bestaande in Bylen, en Messen van Steen, Maïz, Eieren, Vruchten, Gevogelte, Hangmatten, Katoen, enz: zy leggen hun Geschenk aan den ingang van de Hutte neder, en vertrekken zoo lange tot dat de Plechtigheit van Geschenken te brengen geeindigd is. Daarna is men bedacht om de Bruiloft te vieren, 't welk met deeze volgende *Ceremonie* geschiedt. De Nieuwgetroude Man biedt voor aan de deure des huizes aan elk der genodigde een Kalabas vol *Chicali* aan, zynde dit de gewoone drank der Indianen. Al de geenen die van de Bruiloft zyn, drinken aldus voor de deure, zelfs de kleine Kinderen; waarna de Vaders der nieuwe gehuwden binnen treeden met hunne Kinderen aan de handt. De Vader van den ondertrouwden Jongeling doet zyn aanspraak aan de Vergadering, houdende in de rechter handt een Boog en Pyl met de punt voor uit. Vervolgens danst hy en maakt verscheidene vreemde postuuren, zoo lange, tot dat hy afgemat is van vermoeidheit en van 't zweeten. De dans geeindigt zynde, werpt de Vader des Bruidegoms zich op zyne kniën, en biedt zyn Zoon[*] de Bruid aan, wier Vader, insgelyks knielende, gelyk de Vader des Bruidegoms haar mede by de handt houdt: maar alvorens dat hy zich op de kniën nederwerpt, danst hy op zyne beurt, en maakt dezelve postuuren als den eerste. Naaulyks zyn de beleeftheden over en weder geëindigt, of de Speelknegt des Bruidegoms nevens de overigen van zyn gevolg, loopen het Veldt door, met den Byl in de handt, springende en danssende, en de boomen om ver hakkende die de plaats beslaan daar de twee gelieven moeten huisvesten, en terwyl de Mannen deeze Aarde bereiden, zaait 'er het Speelmeysje van de Bruidt nevens haar gansche gevolg het Koorn in.

[+]Plechtigheden des Huwelyks onder hen waargenomen, en hy die van *Panama* in gebruik zyn.

[(a)] De Vader van de Bruidt (of by gebrek van dien de Oom, of eenig ander nabestaande) bewaard haar een week lang, en houd het oog op haar in zyne Slaapkamer. Zoude dit nu een uitwerking van de Vaderlyke liefde zyn, of der afkeerigheit van de Bruidt, die niet kan besluiten zich zelven zoo schielyk in de armen eens Bruidegoms te werpen? Wat 'er van zy, de agt dagen verstreeken zynde, wordt zy weder aan de Man overgegeeven.

De Vrouwen zyn 'er zeer onderworpen,[+] gelyk wy elders[(b)] gezegdt hebben, doch zy zyn 'er niet slimmer aan, zy kennen geen beter staat dan den haaren. De *Polygamie* of Veelwyvery, die onze Dames zoude verschrikken, en mogelyk veel buigzaamer en ingetoogener maaken, wanneer zy zich door meenigte Medeminnaaressen omringd zagen, veroorzaakt geen de minste ontsteltenis in de Amerikaansche Vrouwen. De Vrouwen van *Dariën* en *Panama* neemen niet alleen alle de huislyke zaaken waar: maar houden zich ook bezig met in de tuinen te arbeiden, te spitten en den grondt te wieden, Maïz te zaayen, Boomen te planten,

[+]Welke plichten de Vrouwen van *Dariën* en P*anama* onderworpen zyn, by den staat der Europische Vrouwen vergeleeken.

* Zie het bovendeel van de nevensgevoegde Afbeelding, *het* HUWELYK *der* INDIANEN *van* PANAMA *verbeeldende*; en 't Onderdeel, hoe *de* VRIENDEN *en* MAAGEN *het* LANDT *bereiden*, *'t welk aan de* NIEUW-GEHUWDEN *toegedeelt is.*

(a) *Voyage de Wafer à la suite de ceux de Dampier.*

(b) In den aanvang deezes Werks.

te snoeien enz. Dit komt ons wat ruuw voor: maar het is bekendt dat de Vrouwen in de eerste Eeuwen niet minder deeden, en de Gewoonte, zegt men, is de tweede Natuur. De Indiaansche Vrouwen schynen niet gemaakt voor de ongeregeldheden in spyze en drank, noch om gansche nachten met Kaartspeelen of Danssen en *Baletten* door te brengen. Dit leven zoude haar al zoo werkzaam en ongemaklyk voorkomen als de onze, het spitten en delven of een Man te volgen in den Kryg.[c] Schoon de Vrouwen der Landengte van *Panama* aldus gebruikt worden tot allerlei Dienstbaarheden, zoo in Huis als op 't Landt; en dat zy zelfs eenigzins Slaaven van haare Mannen zyn, echter quyten zy zich van hunne plichten met zoo veel vaardigheit en zoo vrolyk, dat het schynt meer haaren vryen wil en begeerte te

(c) *Voyage de Wafer à la suite de ceux de Dampier.*

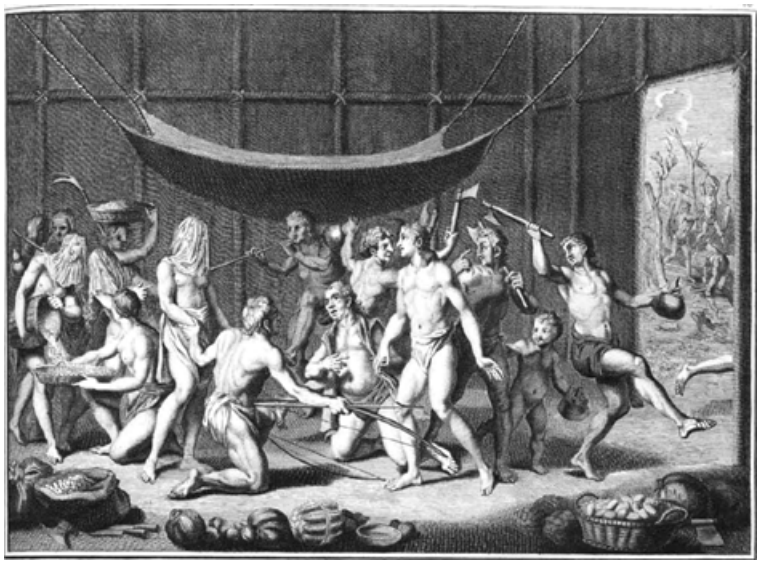

88 MARIAGE des INDIENS du PANAMA.

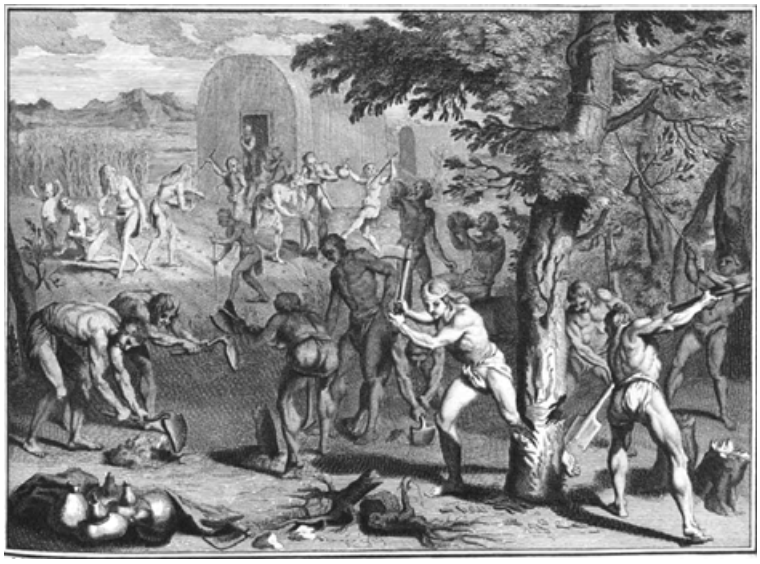

B. Picart delinearit 1723.
Les PARENS & les AMIS DÉFRICHANT la TERRE qui est destinee aux NOUVEAUX MARIÉS.

zyn, dan dat zy daar toe eenigzins zouden gedwongen wezen. Zy zyn in 't algemeen van een goeden inborst, beleefdt en verplichtende tegen elkanderen; doch voor al tegen Vreemdelingen, en gereed om dezelve allerleye gedienstigheden te betoonen, die zy alleen aan haare eigene Mannen wettiglyk verschuldigd zyn. Zy hebben achting en eerbiedt voor haare Mannen, deeze hebben haar weder lief; betoonende haar veele gedienstigheden. Ik hebbe nooit gezien, voegt 'er onzen Schryver by, dat een Indiaan zyne Vrouw sloeg, of haar scholdt.

+Plechtigheden omtrent de jonggebooren Kinderen aangemerkt,

+ Wat de Kinderen belangt, zoodra de zelve gebooren worden, dompelt men dezelve in koudt Water. Aldus handelt men ook met de Kraam-Vrouwen. Het Kindt wordt terstond vast gemaakt op een plank van *Macauhout*, en dewyl de rug altyt vast tegen deeze plank steunende is, is het Kindt niet licht het gebrek van krom of gebocheld te worden, onderworpen. Jongens en Meisjes, alle zyn zy moeder naakt, tot dien tydt toe, dat zy beide ophouden geen Kinderen te zyn. Alsdan beginnen de Meisjes een Schortekleedt, en de Knechjes een trechter te dragen, waarvan het gebruik genoeg bekendt is.

+en Lykdiensten waarin die bestonden.

+ Verders, wat hunne Lykdienstige Plechtigheden aanbelangt, men weet daar weinig van te verhaalen: Zy spyzigen de Zielen na haar afschyden, en vieren jaar-Feesten voor de Dooden; hier in bestaande, dat zy Jaarlyks een weinig *Maïz* en *Chicali* op het Graf des Overleedenen brengen. Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van straffen en belooningen na dit leven.

+Veelwyvery by die van *Nieuw-Granada*,

+ By de Volkeren van *Nieuw Granada* gaat niet minder dan by de anderen, de Veelwyvery in zwang: maar zy vermyden naaukeurig in hunne huwelyken de Graaden van Namaagschap by de Wet der Natuure verboden: by voorbeeldt, zy zullen hunne Zusters niet trouwen. De *Caciquen* hebben meer Vrouwen dan wel den gemeenen Man: en de Kinderen die zy 't liefst hebben, zyn hunne eenige en rechte Erfgenaamen.

+en hoe zy hunne *Caciquen* begroeven aangemerkt.

+ Zy begroeven eertyds hunne *Caciquen*, met Halsbanden bezet met Smaragden, of ten minsten begroeven zy nevens hen 't geene zy by hun leven hadden bezeeten, vergeetende geenszins eenige spyze en drank naast het doode lichaam te stellen. Het gemeene Volk volgde hierin hunnen Vorst na; en somtyds gebeurde het wel, dat de Vrouwen haare Mannen naar de andere Waereldt volgden.[(a)] Wanneer een Vrouw een Zuygend Kindt hebbende, komt te sterven, moet het Kindt met haar reizen; want zonder dat, zeggen deeze Indianen, zoude het zelve Kindt een Weeskindt moeten blyven. Men legt het zelve aan de borst van de overledene Moeder. Zy gelooven niet dat 'er eenige onsterflyke Zielen zyn, dan die hunner Doorluchtige Mannen, en zonder twyffel ook die geenen die dezelve by hun leven gediendt hebben, dewyl zy hun die, om hen te dienen in de andere Waereldt, mede geeven. Zy gelooven ook, dat het zekerste middel om deel aan deeze onsterflykheit te hebben, is, met een vrolyk hart te sterven, en zich met deeze Helden te laaten begraaven. Het vermaak des Toekomende levens bestaat, volgens hun gevoelen, in lustig te eeten en te drinken, te danssen, te beminnen en in 't algemeen in een vernieuwing van alle de weelden des dierlyken levens, in zeekere Landen van wellusten vol op.

+Iaarelyksche Lykplichten hunner Helden hoe door hen geviert.

Zy vieren plechtelyk het Jaargetyde van+ de Doodt hunner Krygshelden; bestaande in Gastmaalen naar hunne *mode*, en in gezangen met weenen en zuchten ter liefde der Overleedenen vermengdt; zonder in dezelve den Lof deezer Helden of de verachtingen en vervloekingen hunner Vyanden te vergeeten. Indien de Heldt, wiens gedachtenis zy vieren, in den Oorlog met de Wapenen in de handt is omgekomen, wordt den Vyandt daarom des te krachtiger vervloekt en verwenscht.

(a) *Corcal*, *Wafer*, ubi sup:

Vervolgens maakt men zoo konstig als men kan, des Vyands Afbeeldsel, en men verbryzeldt het zelve ter eere van den Heldt, dien hy gedoodt heeft. Daar na eet, drinkt men zelfs tot dronkens worden toe, en men brengt met zingen en danssen den ganschen nacht door. Des morgens met den dag legt men het Beeldt des Overledenen in een groote Kano vol van alles wat den overleden Heldt in zyn leven vermaak gegeeven heeft. Dikwils droeg men zelfs in Ommegang een gedeelte van alle deeze dingen; doch op wat wyze de *Ceremonie* eindigt, het is altydt zeker, dat alles ten dienste des Overledenen verbrandt wierdt. De vrolykheit en het dronken drinken, gaat daar na weder op nieuw aan, en de Vrouwen munten boven al het overige Gezelschap uit, door danssen, luchtsprongen enz. die zeer dikwils de eerbaarheit quetsten, waarop dit Feest door een algemeene slaaplust eindigt, die hen wegens de groote vermoeidheit der vreugdebedryven aankomt, en de kragt des sterken Dranks. Belangende de Jongelingen, alsdan geschikt om eerstdaags blyken van hunne Dapperheit te geeven,[(b)]

(b) *Purchas.*

deeze doen een soort van Offerhande voor de Zielen deezer Krygshelden, wier spoor zy edelmoediglyk zullen trachten op te volgen. Het is waar, dat deeze Offerhande een weinig vreemdt zy, bestaande om met een zeer scherpgeslepen Visgraat, een snede in dat deel des Lichaams te doen, 't welk de bekoorlykhede van *Venus* hoogeracht dan de Overwinningen van *Mars.* Het bloedt dat uit deeze wonde vloeidt, strekt toe eene Godsdienstige Bloedplenging ter Eere der Dooden.

+Hoe de Priesters van *Cumana* gewoon zyn geweest de Dochters voor haar trouwen te beslaapen.

+ De Priesters van *Cumana*, en die der Nabuurige Volkeren, hebben door hunne behendigheit en listigheit den last weeten te verkrygen van de jonge Dochters te ontmaagden eer zy trouwen. Verders valt 'er niets byzonders meer te zeggen van hunne Huwelyksplechtigheden. Men vindt jonge Dochters die geloften van kuisheit doen, en dezelve volvoeren zelfs ten kosten van+ haar leven: nademaal zy altoos ter Jagt gewapendt, daar deeze kuische Krygsheldinnen zich geheel mede bezig houden, kloekmoediglyk doodschieten den geenen, die haar dreigen te plukken en te ontrukken de schoonste en zeldzaamste Bloem die in de Waereldt gevonden wordt, indien men de Kenners gelooven mag.

+pen, en andere haare kuisheit verdeedigen.

+Het verbranden der Lyken by die van *Venezuela* in gebruik, en hoe.

Deeze Volkeren, en die van *Venezuela*+ verbranden tot stof de doode Lichaamen der geenen, die zy in hun leven lief gehad hebben, en voornamelyk die van hunne *Caciquen.* Daarna versmelten zy dit Poejer en drinken het zelve in hunnen dagelyksche Drank. Hunne rouwe bestaat in eenige dagen te weenen, en traanen op de Lyken der geenen te storten, die zy bemindt of geacht hebben. Zie daar het geen hier deeze Afbeeldsels* te kennen geeven.

XLII. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der Volkeren van* Cubagua, *die van* Caribana *en van Nieuw* Andalusie; *en hoedanig hunne manier van* Geneezing *hunner Zieken zy*, *als mede van hunne* Huwelyks- *en* Lyk-Plechtigheden.

+Godsdienst Plechtigheden der Bewooners van P*aria* en anderen, waarin die bestaan.

+ Men beschryft ons niets anders van den Godsdienst deezer Volkeren, dan dat zy de Zon en de Maan aanbidden: maar daar en boven noch en met achterstelling deezer twee Hemellichten, eenen booze Geest of een Weezen, 't welke zy geenen hulde doen, dan alleen om dat het zelve hen quaadt doet. Die van *Paria*, bidden, zoo men ons verhaalt, de Geraamtens hunner Voorouderen aan. Deeze Volkeren en die van *La Trinida*, verbeelden zich dat de Zon haaren loop in een Waagen doet, door Tygers voortgetrokken.(a) Dit Gevoelen deedt hen Dieren met eerbiedt handelen, en dezelven hun dagelyksche Spyze, de doode Lichaamen hunner Overleedenen, voorzetten. Zy behouden noch by overlevering de gedagtenis van een schrikkelyke brandt door de Zon, om hen te straffen veroorzaakt, overzulks zy verzuimd hadden hunne doode Lyken aan deeze Dieren te geeven. Deeze brandt was weergaloos, en verteerde een oneindig getal van Inwooners: maar wy zullen ons met diergelyke buitenspoorigheden niet langer ophouden. Het Afbeeldzel† verbeeldt eene Godsdienstigheit deezer Zuidelyke Amerikanen,+ die men licht aanmerken zoude als eene Bohamakery der Priesteren, indien het vooroordeel, dat wy hebben tegen de West-indianen, ons toeliet te gelooven dat zy bequaam waren, om zulks te bedryven in zaken die zoo veel ernst en waarheit vereisschen.

+Insgelyks die der *Caribes* aangemerkt,

* Zie de derde en vierde Verbeelding van 't Afbeeldzel Bladzyde. 147.

(a) *Purchas.*

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende *hoedanig de* CARIBISCHE PRIESTERS *den* VOLKE *hun* HELDENMOEDT *inblaazen.*

De *Caribes* van *Caribana* ontfangen in[+] eene plechtige *Ceremonie*, 't geene zy den *Geest der Dapperheit* noemen. De gaaven van deezen Geest worden door Priesteren, die de *Ceremonie* aanvangen met zingen en danssen, ingestort en uitgevoert, waarin ieder een zich zoo hevig en geweldig vermoeit, dat hy beeft en schuimt als een Bezeetene. Een kleine stilte volgt op deeze geweldige beweeging, en alsdan hervat men den zang, en dans met wat meer geregeldheit, en naar de maat. Al de geenen die begeerig zyn om van de Priesteren deezen Geest te ontfangen, houden elkander by de handt, en varen aldus zonder ophouden voort; terwyl drie of vier andere Priesters in den Kring treeden, en de Danssers op 't lyf loopen, sommige met een *Calbas* aan het einde van een stok, andere met een lang

[+]en hoe zy elkander op een Plechtelyke wyze den Geest van Dapperheit inblaazen.

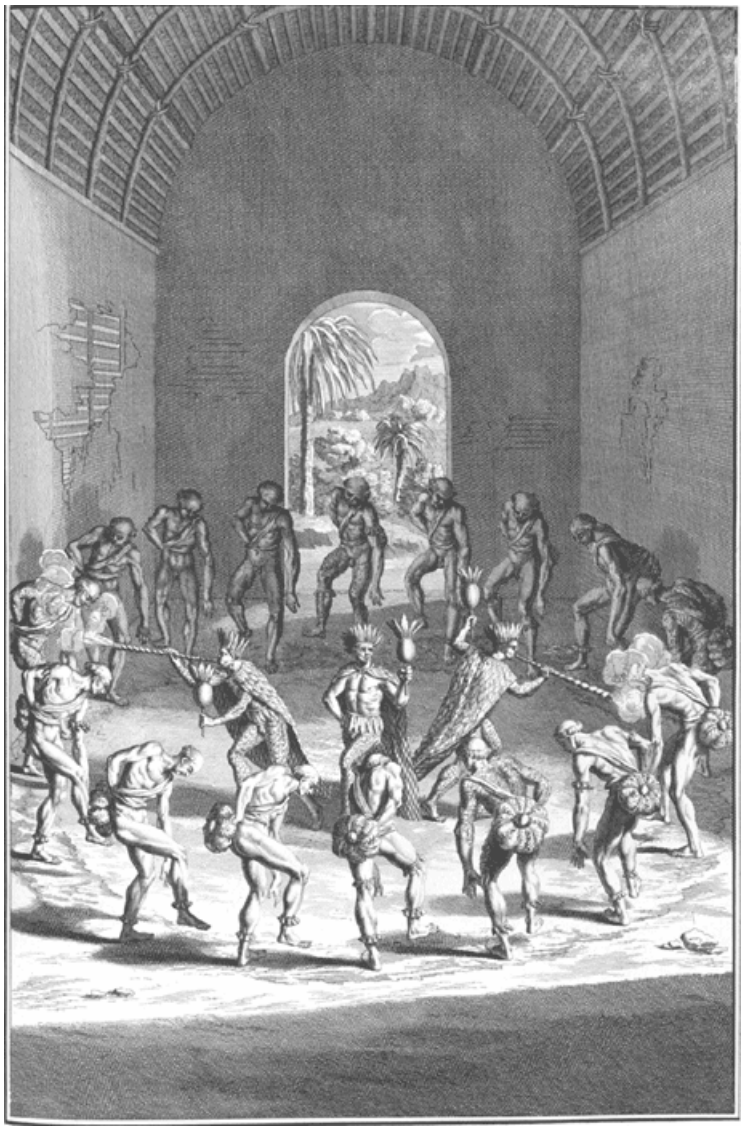

89
B. Picart, del. 1721.
Maniere dont les PRÊTRES CARIBES souflent le Courage.

90
Maniere dont les SAUVAGES de PARIA gouvernent leurs MALADES.

B. Picart sculp. dir. 1723.
DANSE des SAUVAGES de PARIA autour des MOURANS, et leurs CEREMONIES FUNEBRES.

riet vol aangestooken Tabak, waar van zy den rook in 't gezigt der Danssers blaazen, zeggende deeze woorden: *Ontfangt alle den Geest van sterkte*, *waar door gy de Vyanden kont overwinnen.* Deeze weinige woorden doen vermoeden, dat die *Ceremonie* een der Godsdienstigste is, voor Lieden die, gelyk de meeste West-indianen, hunne Geloofs Artykelen in eenige danssen en zeer dubbelzinnige Eerbied-bewyzingen doen bestaan; want wat naam kan men anders aan de Beschryvingen geeven, die ons de Reizigers van de Amerikaansche Afgodery doen? En wat aangaat de Volkeren, daar wy nu van spreeken, al wat wy met zekerheit van hunnen Godsdienst konnen zeggen, is, dat dezelve bestaat in den quaaden Geest te vreezen en aan te bidden, en in den Geest die zy voor God houden met vreden te laaten. En dat meer is, het schynt dat de verdelging hunner Vyanden by hun een Godsdienstigheit en eene vroome Daadt is.

+Hoedanig de Bewooners van *Paria* hunne Zieken handelen.

+ Wat wyders de overige *Ceremoniën* deezer Volkeren aangaat, en eerstelyk de wyze van geneezing hunner Zieken,[(a)] zoo dompelen de Inwooners van *Paria* een Zieke van de koorts aangetast, in eene Rivier[*], en doen hem vervolgens byna buiten zynen adem, onder eenige geesselslagen, rondom een groot Vuur loopen, waarna zy hem weder in zyn hangmat draagen. Eene langduurige onthouding is by hen ook een der middelen, die zy in 't werk stellen tot geneezing hunner Zieken Somtyds bedienen zy zich ook wel van het aderlaaten; en alsdan openen zy eene der Lenden-aderen.

+en hun gedrag wanneer geen hoop van herstelling voor den Zieke is.

+ Indien de Ziekte byna ongeneeslyk en hoopeloos schynt, brengt men den Zieke in zyne hangmat, en in een Bosschaadje; aldaar hangt men de hangmat tusschen twee Boomen, en men danst den ganschen dag rondom den Zieke. Zoodra de nacht aangekomen is, laat men hem eenig voedsel voor vier dagen, en men geeft hem dus aan zyn Lotgeval over: zoo hy weder hestelt, is 't wel, en de Nabestaanden stellen zich in staat, om 'er zich over te verblyden: maar anderszins komt hy te sterven, maakt men zeer weinig werks van hem.

+Veelwyvery onder de *Caribes* in gebruik.

Het zal ook niet noodzaakelyk zyn te herhaalen,[+] dat de veelheit van Vrouwen niet min in zwang gaat in *Caribana* dan in andere Landen van de West-Indiën. De *Caciquen* hebben veele Vrouwen en zelfs houden zy 'er tot[(b)] verversching langs den weg, en wanneer zy op reize zyn. Het Gemeen neemt 'er zoo veel, als zy konnen of willen onderhouden: maar in 't algemeen maakte men geen zwaarigheit, om 'er het gebruik van af te staan aan de goede Vrienden, en andere Vremdelingen, die men achting toedraagt. Deeze Hoflykheit belet echter niet dat hy 'er het Recht van eigendom van behoudt; doch men verzekert ons dat de Mannen hunne Vrouwen verstooten, indien zy aan de Huwelykspligten en Trouw nalatig zyn geworden.

+Huwelyks Plechtigheden hoedanig onder hen gebruikelyk.

Wanneer de Dochters huwbaar geworden[+] zyn, sluit men haar voor twee Jaaren op, en geduurende dien tydt is haar verbooden zich het hoofdhair te haren afsnyden; de tydt verstreeken zynde, tracht men haar uit te huwelyken. De Bruiloft geschiedt ten kosten der goede Vrinden, die spyze om te eeten aanbrengen, en een goeden voorraadt van hout, om de Hutte der aanstaande Jonggehuwde op te rechten. Een Vriendt des Bruidegoms snydt hem het hair op het voorhoofdt af; insgelyks doet zulks een zedige Caribische Matroone aan de Bruidt, en daar mede is het Huwelyk voltrokken. De Bruiloften worden gevierd door wel te eeten en te drinken; de Priester komt hier op zonder te vertoeven het Zegel der Zegening aan de Trouw te hangen; waarna zyne Eerwaardigheit den Man zyne Bruidt, die hy van

(a) *De Bry* part. X. *Americae.*

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, verbeeldende het bovendeel, *hoe de* BEWOONERS *van* PARIA *hunne* ZIEKEN *handelen*; en 't Onderdeel, *het* DANSSEN *deezer* VOLKEREN *van* PARIA *rondom den* STERVENDE, *en hunne* LYK-PLECHTIGHEDEN *in gebruik.*

(b) Zie de Schryvers by *Purchas* aangehaaldt.

de vrysterlyke staat tot dien van eene Vrouwe heeft doen overgaan, weder ter handt stelt. Hier staat nu aan te merken, dat deeze alleen voor de wettige Huisvrouw wordt gehouden. Alle de andere zyn niet dan Bywyven en moeten aan de eerste als aan haare Meesteresse gehoorzaamheit bewyzen.

Men begraaft de Dooden in hunne eigene[+] Hutten. Die van *Paria*, na dezelve in 't Graf gelegt te hebben, doen veele voorraadt van Levensmiddelen by hen nederzetten[†]; verzekerd zynde, dat men na de doodt noch noodig heeft gevoedt te worden. Somtyds droogen zy den voorraadt alvoorens voor 't Vuur, en hangen die vervolgens in de Lucht op. De gansche Plechtigheit is met Lykzangen en Klaagliederen vermengd, voornamelyk wanneer de Overleedene uit geblonken heeft in Heldendaaden, en andere diensten van aangelegenheit. Alsdan wordt hem de eere aangedaan, van het Jaargetyde zyns doodts te vieren, en zyn Huis-Vrouw die hy in zyn leven het liefste hadde, is genoodzaakt het bekkeneel

[+]Hoe die van *Paria* hunne Lykplichten afleggen, en dooden begraaven.

† Zie het Onderdeel van 't boven aangeweezen Afbeeldzel.

des Overleden Krygsheldts, haaren wettigen[+] Man als een Heilig Overblyfzel te bewaaren. Zy gelooven de onsterflykheit der Ziele, en verbeelden zich dat dezelve voorzien blyft van de nuttelyke zinnen, die zy op Aarde gebruikt heeft, zoo dat zy zeggen, dat de Ziel over al eeten en drinken geniet naar haar welgevallen; insgelyks gelooven zy dat de *Echo* of Weerklank niets anders, als de stemmen der Zielen is, die te Veldwaarts wandelen.

[+]Hun gevoelen der afgescheiden Zielen aangemerkt.

XLIII. Hoofdtstuk.
Van den Godstdienst *der* Volkeren *die rondom de Rivier* Orenoco *woonen, en van die van* Guiana; *als mede van hunne andere* Plechtigheden.

[+] Al 't geen men ons van den Godsdienst deezer Volkeren verhaalt, komt op zeer weinige zaaken uit, en zelfs mag men zich niet al te veel vetrouwen op het weinige dat men 'er van weet.[(a)] Eenige bidden *Watipa* aan, namelyk den Duivel, andere aanbidden dien boozen Geest onder een anderen naam, nevens de Zon en de Maan. Eenige Indianen van *Guiana*, aanbidden 't geen hunne Priesters hun beveelen, of vergenoegen zich met het geen die zelfs aanbidden; eenige anderen gelooven dat de Zon en de Maan bezielde Wezens zyn, doch zy aanbidden ze niet. Sommige Indianen die eenige Landen in 't binnenste van *Guiana* bezitten,[(b)] plegen hunne Godsdienstigheit aan een steenen Afgod, hebbende de gedaante van een Mensch op de hakken gezeten, met geopende kniën, en mondt, leunende op zyne twee Elleboogen, met open en uitgestrekte handen. Deeze Afgod heeft een Hut tot zynen Tempel, alwaar hy aangebeden wordt.

[+]Welke Godsdienstig heden onder de Volkeren van *Guiana* en anderen in gebruik zyn, aangeweezen.

De *Nouragen*, de *Acoquas*, en de *Galibers*, erkennen eenen God, zonder hem aan te bidden. Zy zeggen, dat zyn Verblyf in den Hemel zy,[(c)] maar zy weeten niet of hy een Geest is; doch het schynt dat zy gelooven, dat hy een Lichaam bezit. De *Galibers* geeven God een naam die de *Oudste des Hemels* betekent. Alle hebben zy veele Bygeloovigheden, en gegrondt op vremde Vertellingen.

[+] De Priesters deezer Volkeren, bedienen zich mede van 't Ampt der Geneesheeren, volgens de gewoonte der andere Indianen. Deeze alvoorens de Geneezing zyner Zieke te onderneemen, raadpleegt met het Orakel, en indien het verklaart dat de Zieke sterven zal, geest men hem geene Hulpmiddelen.

[+]Hoe hunne Priesters het Ampt van Geneesheeren waarneemen,

Eenige deezer Volkeren verkiezen hunne Krygs-Hoofden, aan hun Gast-tafel, en[+] benoemen zodanig eenen die het meest kan drinken. De nieuw verkoorene Hopman, legt hier op aanstonds zyne beide handen op 't Hoofdt, terwyl men hem eene lange aanmaaning aangaande zynen pligt doet. Vervolgens onderzoekt men zyne Dapperheit, door harde Geessel-slagen, ja dikmaals zoo fel dat 'er het bloedt navolgt.

[+]hunne Krygshoofden verkooren worden,

De Genees-Priesteren der *Galibers* ondergaan[+] noch veele zwaare Beproevingen: eer zy tot Meesters in beide deeze Wetenschappen erkend worden. Eene deezer Beproevingen, is zoo ruuw en wreed, dat de geenen die verpligt zyn die uit te staan, dikwils daar onder bezwyken. Men stampt de groene Bladeren van Tabak, en het Sap daar uitgedrukt zynde, geeft men een groot glas vol in, aan den geenen die zich toe Genees-Priester of *Boje* wil laaten huldigen.

[+]en welke beproevingen de Genees-Priesters der *Galibers* moeten ondergaan.

(a) Reysbeschryvingen by *Purchas* aangehaald.
(b) *Purchas* noemt deeze Volkeren *Marashawaccas.*
(c) *Journal d'un Voyage dans la Guyane* &c. 1674.

Van hunne Huwelyken verhaalt men[+] ons niet veel byzonders. De *Galibers*, gelyk ook verscheidene Volkeren van *Brazil* enz. leggen zich te bedde, zoodra haare Vrouwen in de Kraam gekomen zyn, en ontfangen de gelukwenschingen, wegens hun voorspoedig in de Kraam komen; als of zy zelfs de pyn hadden uitgestaan. De *Nouragen*, leggen hunne Dochteren neder in den slyk, zoodra zy ter Waereldt komen, en men haaldt ze daar niet weder uit, als naar een geruimen tydt. Het schynt dat deeze gewoonte eenige overeenkomst heeft, met het te vondeling leggen der Dochteren, by de Grieken, en Romeinen, alleen met dit onderscheid dat by de *Nouragen*, zulks maar voor een tydt geschiet.

[+]Vreemd gebruik onder hen en in *Brazil* wegens het kraamleggen hunner Vrouwen, by de Mannen waargenomen.

Men verhaalt ons iets meer van hunne[+] Lykplechtigheden: De Volkeren die omtrent de Rivier *Orenoco* woonen, hangen in hunnen Hutten, de Geraamten, hun-

[+]Vreemde Lykplechtigheden der Volkeren aan en omtrent de *Orenoco* woonende, en hoedanig.

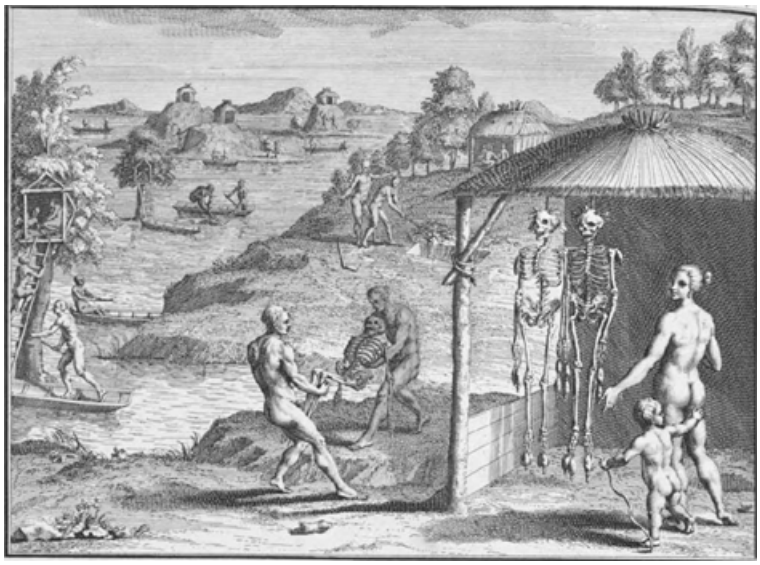

91
CEREMONIE funebre des peuples qui habitent aux environs du fleuve ORENOQUE.

CEREMONIE funebre des BRESILIENS.

ner Overledenen op†, en versieren die met Pluimen en Halsbanden na dat de verrotting het Vleesch der Lichaamen heeft verteerdt. De *Arvaquen*, ten Zuiden der *Orenoco* woonende, maalen de beenderen hunner *Caciquen* tot stof, en de Vrouwen en Bloedvrinden deezer Helden mengen dit Poeder onder hunnen dagelykschen drank; begraavende aldus in hunne ingewanden, de geenen die zy in hun Leven bemindt, of eerbiedt toegedraagen hebben. Zodanige gewoonten geeven krachtig te kennen, hoe hevig de Liefde moet zyn! Maar deeze Amerikanen hebben hunne Welbetaamlykheden zoo wel als wy; en het is genoeg bekend, hoe verre de Liefde onder hen gaat. Eenige andere Volkeren van *Guiana*, bedryven groote Vreugdetekenen na de doodt hunner Opperhoofden, ja drinken zich in die vrolykheit dronken; terwyl eene der Huisvrouwen des Overledene, zich ongemeen droevig aanstelt, en niet doet als weenen, om te doen gelooven dat zy dol en raazende van mistroostigheit en wanhoop staat te worden. Deeze laatste Volkeren geeven aan hunne Overledene eenige Gevangens of Slaaven mede, om hen in de andere Waereldt te dienen. Zy gelooven dat 'er een Paradys voor de Vroomen is, en een Helle voor de Godloozen.

XLIV. Hoofdtstuk.
Van den Godtsdienst *der* Volkeren *rondom de* Rivier *der* Amazonen *woonende*, *en in het binnenste van 't* Zuidlyk Amerika *tot omtrent* Peru, *en van hunne byzondere* Plechtigheden.

+ 'De Godsdienst van alle deeze Heidenen, zegt *D' Acunha*,(a) is byna geheel gelykformig: zy aanbidden alle Afgoden die zy met hunne handen toestellen, en waar aan zy verscheidene werkingen toeschryven. Eenige gelooven zy, dat over de Wateren heerschen, en zy verbeelden de zodanige met een Visch in de handt; ook hebben zy Goden van den Zaaitydt, en anderen om hun Dapperheit in den Kryg in te storten. Zy zeggen dat de Godheden van den Hemel zyn nedergedaaldt, alleenlyk om onder hen te woonen, en hen het goede te beschikken: maar zy doen aan dezelve geene de minste Godsdienstige Eerbewyzingen: zy draagen dezelven in een koker, by zich, of laaten hen hier of daar slechts nederleggen, tot zy hen noodig hebben. Aldus gebeurt het dat zy gereed staande, om ten Oorlog te trekken, op de Voorsteven van hunne *Canoes*, dien Afgod oprechten, daar zy 't meeste Vertrouwen opgesteld hebben, en waar van zy het zekerste de Overwinning verwachten; insgelyks doen zy, wanneer zy gaan visschen, en zy zetten een Vlag op den Afgod, die over de Wateren heerscht.' Ondersteld zynde, dat *D' Acunha* wel onderrecht is geweest, komt zyn verhaal op twee byzonderheden uit die aanmerkenswaardig zyn.+ Namelyk I. Dat zy de bestiering der Natuur, onder hunne Goden verdeelen. II. Dat zy nooit bidden dan wanneer zy iets nodig hebben; waar omtrent men zonder schromen zeggen mag, dat zy hierin slechts de opvolgers der andere Godsdiensten navolgen. Deeze Goden zyn, om eigentlyk te spreeken, Geesten, of Schimmen, aan een opperste Godheit onderworpen. De Volkeren der *Amazonen* erkennen dit eerste Weezen, zoo dat het besluit uit 't vervolg van't verhaal van *D' Acunha*, licht op te maaken is.

+Wat *d' Acuna* ons van de Godsdienstigheit der Volkeren omtrent de Rivier der *Amazonen* bericht.

+Twee byzonderheden hier van aangeweezen.

† Zie het nevenstaande Afbeelzel, waar van het bovendeel, *de* PLECHTIGHEIT *der* VOLKEREN *omtrent de* RIVIER *de* ORENOCA *woonende*, *wegens hunne* LYKEN *vertoont*; en 't onderdeel *de* LYKPLECHTIGHEDEN *der* BRAZILIANEN.

(a) *Relation de la Riviere des Amazones.*

Deeze Volkeren hebben veel achting, en[+] vreeze voor hunne Priesters; zy hebben, zegt de zelfde *D' Acunha*, een byzonder Huis tot de oeffening hunner *Ceremoniën*, aldaar is 't dat zy hunne Orakelen en Voorzeggingen doen, en dat zy de antwoorden hunner Goden ontfangen. Deeze Priesters zyn de Meesters, Predikers, Raadsheeren en Geleiders des Volks. Men begeeft zich tot hen, om de oplossing der twyfelagtige zaaken te bekomen; en wanneer men gezint is zich van zyne Vyanden te wreeken, verzorgen deeze waardige Dienaars der Afgoden de vergistige Kruiden, waar mede de Indianen hunne Pylen en andere Wapenen vergiftigen.

[+]Van welk een achting de Priesters onder dien Landaart zyn.

Zy hebben zoo veel agting voor de gedagtenis deezer Bestierders en hunne Godsdienstige bedryven, dat zy hun gebeente als Heiligdommen bewaaren: na dat zy dezelve alle by een gelegt hebben, hangen zy die in dezelve Katoene Hangmatte op, waarin deeze Bestierders in hunne leeftydt gelegen hebben.

+ Wat de andere Plechtigheden betreft; van hunne Huwelyken wordt ons geen de minste beschryving gegeeven; en ten opzigt der Dooden, worden eenige in hunnen huizen bewaard, ‘op dat zy, zegt *D'Acunha* ten allen tyde de gedagtenis van hunne Doodt zouden vooroogen hebben; andere verbranden de Lyken in groote groeven of kuylen, en nevens dezelve, alles wat zy in hun leven bezeten hebben: maar alle vieren zy hunne Lykstatien verscheidene dagen agter een, geduurende welken tydt zy niet dan als weenen en zich tot dronken wordens toe vol zuipen’.

+Plechtigheden wegens hunne Dooden by hen in gebruik.

De *Aguas* min bloeddorstig dan het meerendeel+ der overige Volkeren van Amerika, handelen hunne Gevangens veel zachter die zy in den Oorlog bekomen: echter wanneer zy voor dapper geroemdt worden, slaan zy hen op hunne plegtige Feestdagen dood, en hangen hunne Hoofden tot Zegetekens aan den ingang hunner Tenten.

+Hoe de *Aguas* met hunne Gevangenen handelen.

XLV. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *der* Volkeren *van* Brazil, *en van hunne* Oorlogs, Huwelyks, *en* Lykplegtigheden.

+ ‘De Brazilianen, zegt *Coreal*,(a) hebben noch Tempelen, noch Gedenkteeken tet eere van eenige Godheit, verschillende hier in ongemeen met de Mexicanen en Peruanen. Zy weeten niets van de Schepping der Waereldt, en onderscheiden alleenlyk hunne tyden by Maaneschynen: doch men kan niet zeggen dat zy geheel geen denkbeeldt hebben van eene Godheit; want zy heffen dikwils hunne handen op naar de Zon en Maan, tot een teeken van verwondering, enz.’ Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van den Zondvloedt; want zy vertellen, ‘dat een sterk en magtig Vreemdeling, en die hunne Voorouders eenen ongemeenen haat toedroeg, hen alle door een geweldige overstrooming van Water deedt vergaan, uytgezondert twee Personen die hy behieldt, om wederom het Aardryk te bevolken, van wien zy zeggen afkomstig te zyn; en deeze overlevering, die genoegzaam de Zondvloedt aantoont, vindt men in hunne gemeene Gezangen.’ Zy vreezen niet weinig voor den Duyvel(b) dien zy *Agnian* noemen: doch bewyzen hem geene eerbiedt. ‘Niet min zyn zy bevreesdt voor den Donder, wier bestiering zy aan *Tounan* toeschryven: en wanneer men hem zegt, dat men Godt alleen als Oorzaak des Donders moet aanbidden, antwoorden zy: een vreemde zaak is 't, dat God, die zoo goed is, de Menschen door den Donder zoude verschrikken.

+Welk een Godsdienst de Brazilianen oeffenen, aangemerkt.

Zy hebben veele achting voor een zekere Vrugt, ter groote van een Struis-Ei, en+ gelykende naar Kalabassen. Zy noemen dezelve *Tamaraca*: by eenige Reizigers door taalbederving *Maraca* geheeten.’ Wanneer de Braziliaansche Priesters, zegt *Coreal*, de Huisbezoeking in hunne Kersspels doen, vergeeten zy nooit hunne *Maracas* die zy plegtelyk laaten aanbidden. Zy heffen dezelve naar om hooge op een stok, dien zy in de aarde vast steeken, versieren dezelve met schoone Veederen, en nodigen de Inwooners van het Dorp, dat zy deeze *Maracas* te eeten en te drinken brengen, 't welk zy gewillig doen, om dat, volgens 't zeggen der Priesteren, dit hen aangenaam is, en dat zy behaagen scheppen in dus onthaald

+Groote achting die deezen Landaart voor een Vrucht *Tamaraca* genoemt heeft, en waarom.

(a) *Tom.* 1. *de ses Voyages.*
(b) Zie de Schryvers by *Purchas* aangehaald.

te worden.... De Hoofden en de Vaders des Huysgezins, komen terstont deeze *Maracas* een gedeelte van hunnen voorraadt aanbieden.[c] En het is een groote misdaadt te ontvoeren, 't geen aan deeze Afgoden is toegewyd.

De Priesteren verzeekeren dat de *Geest* zyne Orakelen door 't Werktuig van den *Maraca* geeft. Men spreekt ook noch van verscheidene andere Plegtigheden, waar in deeze Geest, naar hun zeggen, op eene Godlyke wyze tusschenkomt. Een der voornaamste is, wanneer hunne Priesters den Geest van Dapperheit inblaazen. Waar van wy reeds gewaagt hebben. Eindelyk merken zy deeze *Maracas* aan als Huisgoden, en om die reden voeren zy dezelve, na dat de plegtige *Consecratie* door hunne

(c) *Purchas.*

Priesteren geschiedt is, met zich naar hun huis, alwaar zy die ter gelegener tydt raadpleegen.(a) Een oude Schryver zegt ons, dat zy de Maan mede aanbidden, en voornamelyk, wanneer die nieuw is.

+Byzonderheden die zy met de Rooms Gezinde Christenen gemeen hebben, en waarin die bestaan.

+ *Purchas* verhaalt ons mede op het getuigenis van *Hieronimus Rodriguez*, dat 'er in *Brazil* Volkeren zyn, die een Godsdienst en Godsdienstige Plegtigheden oeffenen, byna overeenkomende met deeze die by de Rooms-Catholyken geoeffendt worden. Zy hebben, zegt hy, een Hoofdt dat in een soort van een Eenhoofdige Regeering voorzit, een Priesterlyke Instellinge van Priesteren, de Biegt, de *Absolutie*, Paternosters enz. Doch dit verhaal schynt ons een enkel Sprookje, of Verdichtzel te zyn.

+Waarin het Wezentlyke hunner Feesten bestaat, aangemerkt.

+ Het weezentlyke hunner Feesten, bestaat in Danssen en Gezangen, die de groote daaden hunner Helden behelzen, en dienen tot onderhouding hunner gedachtenis. Een deezer braave Daaden is het doodslaan der Gevangenen, die vervolgens in de openbaare Byeenkomsten opgegeeten worden.(b) Eenige Reisbeschryvingen echter, wederspreeken eenigzins deeze Daadt, en willen dat deeze Volkeren zodanige groot Menschen-Eeters niet zyn, als men ons heeft willen wys maaken: maar, voegt men 'er by, de Portugezen hebben door deeze onderstelling getracht de overmaat hunner Wreedheit te regtvaardigen.

+Hoe hunne *Bojés* of Priesters voorgeeven met de Orakelen van *Agnian* raad te pleegen.

+ De *Bojés* of Priesters, leggen ook Droomen uyt, en maaken het Volk wys, dat zy geheim verstandt met *Agnian* houden; en dat zy door zyn tusschenkomen, alle de Plagen en Ziekten enz: konnen afwenden. De *Bojé*, raadpleegt het Orakel in een daar toe gemaakte Hutte, aldaar vindt hy een fraaije Hangmat, en goede voorraadt van *Caouin*(c), door een Maagdt van tien of twaalf Jaaren toebereydt. De Priester die alvoorens zich negen volle dagen, van 't Huwelyks vermaak moet onthouden hebben, wascht zich eer hy naar bedde gaat, en aldaar is 't dat hy de Geest raadpleegt, die niet nalaat op zyne begeerte te antwoorden: maar het is aanmerkelyk, dat de oproeping van deezen Geest altoos zonder getuigen geschiet.

+Plechtigheden die by de Brazilianen het Krygvoeren voorgaan, en door hunne Priesters worden uitgevoert.

+ Belangende hunne Oorlogs-Plechtigheden, komt ons voor, dat indien het waar is, dat de Brazilianen alzoo wraakzugtig zyn als men ons die beschryf, als dan geen de minste hoope overig is, wanneer men hunnen Gevangene geworden zy. De Priesters en de Oudsten schikken het Volk ten kryge, zy geeven het teeken des Optogts; maar alvoorens worden de *Maracas*, Beschermgoden des Lands, ten toon gesteldt. Wy willen hier niets byzonderlyks gewagen van 't geen den Kryg aangaat; zulks is buiten de paalen van onze Beschryving: wy zullen alleen den Lezer bekendt maaken, hoe zy met hunne Gevangenen handelen, alzoo hun door een soort van een Offerhande schynt.

+Hoe zy met de Gevangenen handelen, voor dat den bestemden tydt zyner slachting gekomen zy,

(d) De geenen die eenige Gevangenen+ bekomen, zyn gehouden dezelve te voeden en hen te mesten. Men laat deeze Gevangens te trouwen toe, te weeten, de Mannen, doch de gevangen Vrouwspersonen staat men zulks niet toe. De Vrouw die men den Gevangen geest, is hem zoo wel by nacht als by dag, ten dienst; hy heeft zelfs verlof om te jagen en zich te vermaken tot op het oogenblik van zyne Doodt. Wanneer hy nu vet geworden is, begint men te denken om een einde met hem te maaken. Het Volk wordt als dan op eene plechtige wyze verzameldt, en men begint het Feest met Danssen, en andere diergelyke Vreugdebedryven, die door de Dronkenschap als aangezet worden.(e) De Gevangen zelf heeft deel aan

(a) Een Schryver door *Purchas* aangehaald.
(b) *Relation de la Riviere des Amazones.*
(c) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(d) *Coreal* en eenige Schryvers door *Purchas* aangehaald.
(e) Deeze Gevangenis zyn gemeenlyk *Morgajakes*, doodlyke Vyanden der overige Brazilianen.

die Vrolykheit, danssende, drinkende, ja dronken wordende, zoo lange tot dat hy ongevoelig wordt, om met des te meer Onversaagdheit te sterven. Wy hebben gemerkt dat deeze woeste onversaagdheit genoegsaam de Aart en Inborst der Amerikanen is. Na dat de Gevangen zich aldus eenige uuren lang vrolyk gemaakt heeft, vatten hem twee of drie sterke Kaerels aan, en binden hem om zynen middel met touwen van katoen vast, zonder dat hy in 't minste eenigzins verschrikt schynt, wegens het doodelyk ogenblik, 't welk vast nadert.

Vervolgens wordt hy in Triomf door het[+] Dorp gevoerdt, en voor eenigen tydt aan de mishandeling des Volks bloot gesteldt. De geenen die hem gebonden hebben, houden het oog wel op hem, en staande agt of tien voeten van hem af, trekken ze hem geduurig ter wederzyden by de touwen daar hy mede gebonden is. Een ander Indiaan brengt hem steenen aan, en men veroorlofd hem dezelve na zyne omstaanders te werpen. 'By aldien alle deze Byzonderheden waaragtig zyn, zegt zeker Schryver[(f)], moet men vast stellen, dat zy de Doodt op een Boertige wyze aanschouwen.' Hier staat noch aan te merken, dat de geenen die de

[+]en met welk een voorafgaande bedryf die ter Doodstraf word geleid.

(f) *Coreal. Tom. I. de ses Voiages.*

eer heeft van een Gevangen te bekomen, te gelyk eenen nieuwen naam aanneemt, en dat de Tytel die hy verkrygt, hem een graadt hooger veradelt. Wanneer de Gevangen met zyne steenen te werpen, gedaan heeft, nadert hem een Indiaan met de *Tacape*, zynde een soort van Knods, en spreekt hem ernstelyk aan, 't welk men gelooft de aankondiging van zyne *Sententie* des doodts te zyn. De Doodslag volgt hier terstond op, en byaldien de Gevangen dezelve ontfangende, op den rug nedervalt, is zulks een voorteeken van de doodt des geenen die hem den slag heeft toegebragt. Zoodra den Gevangen omgebragt is, werpt zich de Vrouw die men hem tot zynen dienst gegeeven hadt, op het doode Lichaam en beweent het: maar de droefheit gaat straks over; en zoo men het verhaal der geenen die in Brasil geweest zyn, mag gelooven, onthaalt zy zich zelven nevens de andere met het vleesch van den nedergevelden Gevangene.

+Trouwplichten hoedanig onder de Brasilianen waargenomen.

+ Wat wyders nu hunne overige plechtigheden, zoo in 't Huwelyk als by 't overlyden hunner Landslieden, betreft; ‘willen we gaarne toestaan, zegt *Coreal*, dat men alle de woeste Volkeren van Amerika aanmerkt, als zeer verre van de Gronden onzer goede Zedekunde, en van de waare eerbaarheit verwyderdt.... doch echter de allereenvoudigste pligten der Natuur zyn+ niet geheel in hen uitgewischt. Die van *Brasil* myden in hunne Trouw, hun eigen Moeder, Zuster of Dochter ten Huisvrouwe te neemen; in de overige graden van Bloedverwandschap ziet men zoo naauw niet onder hen. Zoodra als een Jongeling in staat gevonden is, om een Vrouwe te naderen, is het hem geoorloft zich zelven eene Huisvrouw te verzorgen. Het komt by hen zoo naauw niet, als by ons, of het verstandt kragten genoeg bekomen heeft, om een huishouden te konnen bestieren, of het gewigt van Burgerlyke zaaken te konnen draagen. Eertyds was het een Jongeling ongeoorlofdt te mogen trouwen, indien hy geen Vyandt hadt gedoodt. En hedendaags, wanneer iemant het oog op een Vryster heeft laaten vallen, spreekt hy eerst met haare Ouders of by gebrek van dezelve, met de andere Vrienden, of Gebuuren van de Jonge Dochter, die hy tot een Vrouw begeert’. Alle voorafgaande vryeryen, verklaring van liefde, en onderhouding van verliefdheit, zyn by hen onbekendt, en de Vrienden of Buuren de Vryster toegestaan hebbende, wordt de+ Vryer van stonden aan haaren Man, dat is te zeggen, dat hy regelregt de plaatst aantast, en dezelve stormenderhandt inneemt zonder naar eenig verdrag te willen luisteren. De Veelwyvery is onder hen zeer hoog geacht, aangemerkt wordende als een blyk, dat men veele Onderdanen aan de Staat wil tragten toe te brengen. Men zegt dat de Vrouwen zeer eendragtelyk met elkander huis houden, doch de Mannen verstooten haar ligtelyk, en zulks onder een gering voorwendsel.

+en welk een verwantschap zy daarin afkeuren.

+Plechtigheden voor 't aangaan van 't Huwelyk, waarin die bestaan.

De Man houd aldaar, na het in de Kraam+ bevallen zyner Huisvrouwe, het bedde, en weet zyn Rol als Kraamheer zeer wel te speelen, ontfangt de Kraambezoeken, en laat zich oppassen, als of hy waarlyk in dien staat was, en zich zeer krank bevondt:(a) ondertusschen is hy 't ook die zyne Vrouw in baarensnoot bystaat, en breekt met zyne tanden des Kindts navelstreng en duuwt het zelve de neus plat. Vervolgens reinigt hy 't en beschildert het met roodt en zwart. Eindelyk legt hy zich te bedde, en zyne Vrouw gaat weder aan haar werk. De geboorte van het Kindt wordt van eenige omstandigheden van weinig belang gevolgd. Indien het een Zoon is, legt de Vader nevens hem een Boog, Pylen en een Mes, vermaanende+ hem verders, om dapper te zyn, en eindigende met het Kindt eenen naam te geeven, die hy ontleent van het geen hem het eerst in zyn gedagten komt. Het Kindt groot geworden zynde, voert de Vader het met zich, en onderwyst het in 't Menschen dooden; bestaanden hier in hunne Krygskunde. Wat de Meysjes aangaat,

+Vreemd gebruik onder hen by 't in de kraam komen der Vrouwen, wanneer zich als dan de Man te bedde legt en de kraam in steede van de Vrouw, uithoud,

+en plechtigheden omtrent het Kindt waargenomen, waarin die bestaan.

(a) *Coreal*, *en Purchas.*

dezelve worden in het huishouden opgebragt. Zoodra die de eerste tekenen hunner bequaamheit tot Huwelyk gegeeven hebben, viert men een plechtig Feest.

Zy gelooven de Onsterflykheit der Zielen;[+] dewyl zy verzekeren dat de Vroomen, (namelyk die veele Vyanden hebben doen sneuvelen) aan geene zyde der Bergen de Gelukzaligheden van hun Paradys smaaken. En aangaan de geenen die in hun leven niet dapper zyn geweest, en als bloodaarts zyn gestorven, deeze worden door *Agnian* in 't ander leven gepynigt en gequeldt. Zy draagen een zekeren Vogel groote eerbiedt toe, wiens droevig en treurig gezang men alleen des nachts hoort. Zy gelooven dat dit een bode van hunne Overledene Ouders en Vrienden is, en dat hy hen tyding uit de andere Waereldt brengt.[(b)] Ook geloovenze dat, zoo zy het Ge-

[+]Wat zy van d'Onsterflykheit der Zielen gelooven.

(b) *Coreal Tom.* 1. *de ses Voiages.*

zang van dien Vogel wel waarnemen, schoon zy na hunne doodt door hunne Vyanden overwonnen wierden, evenwel hunne Voorouderen aan geene zyde der Bergen zullen zien; dat zy aldaar zonder ophouden in vreugden zullen leeven; en eeuwig zingen en danssen: ondertusschen willen eenige Schryvers dat de Brazilianen het minste Denkbeeldt van belooningen of bestraffingen na dit leven niet hebben.

+(a) Wanneer hunne Zieken op den oever des doods zyn, werpen zich de Nabestaanden op hen, drukkende hen zoo sterk, dat zy hen dikwils doen smooren. Indien de Zieke des avonds sterft, brengt men den volgenden nacht in rouwe en klagen door, men roept de Buuren zoo wel Mannen als Vrouwen in, om te helpen weenen: doch hoe gevaarlyk ook de ziekte mag zyn, indien 'er hoope van herstelling is, is men alleen niet treurig; maar zelfs men danst, men zingt en men drinkt zich vol naar gewoonte.

+Hoe zy hunne Zieken handelen, aangemerkt.

+ Zy wasschen en kammen hunne Dooden, waar na men dezelve in een Katoen Lywaat omwindt, of, indien het een(b) Opperhoofdt is, in zyn Hangmat, met alle zyne Pluimen en andere Sieraden opgeschikt(c). Men legt dezelve in een soort van Graf, en zodanig dat 'er geen aarde op het lichaam kan komen, en men brengt het alle dagen te eeten, op dat het na zyn verscheiden, van geen honger zoude sterven, behalven dat het geduurig danssen in de andere Waereldt den Overledene zodanig vermoeit, dar hy vermaak schept zich somtyds in deeze Waereldt te komen verfrisschen. Zie daar de redenkaveling deezer Volkeren over hunne Dooden. *Coreal*, in dit stuk en meer andere voornaame Naschryvers van eenige ouder Schryveren, zeggen, dat de Dooden begraaven worden regtoverend staande, in ronde Graven, en gemaakt op de wyze van een Put of Tonne. Hy voegt 'er by, dat men den Dooden te eeten brengt, zoo lange tot dat het lichaam verrot is; zynde de reden van deeze gewoonte, om de quaadaardigheit van *Agnian* voor te komen, die zeekerlyk niet zoude nalaaten het Lichaam weg te voeren, indien hy niet in het Graf te eeten vondt. ‘Dewyl zy nu, vervolgt hy, dikwils van woonplaats veranderen, bedekken zy de Grafstede, om altyt te weeten waar dezelve gelegen is, met *Pindo*, zynde een Brasiliaansche plant; en zoo meenigmaal als zy voorby deeze Grafstede gaan, heffen zy treurige Gezangen op, ter eere der Dooden met een verschrikkelyk geraas. 't schynt byna als of zy de Dooden daar door weder wilden opwekken.

+Insgelyks, met hoedanig een behandeling zy de dooden ten graave geleiden, en wat zy op hunne graven verrichten, aangeweezen.

De Afbeelding verbeelt een Zieke† in zyn Hangmat, en den Geneesheer *Bojé* of Priester, komende dezelve bezoeken met zyne *Maraca* in de handt; het Lyk in 't Graf gelegt wordende, en de Brasiliaansche Vrouwen die het zelve beweenen. Hier staat nog aan te merken, dat de rouw dezer Volkere ook bestaat in niet te eeten als na Zonnen ondergang, dat men ordentelyk op zyn Graf dagelyks gaat weenen, en dat deeze Rouw een gansche Maandt duurt.

XLV. Hoofdtstuk.
Van den Godsdiest *der* Volkeren *van* La Plata, *en van eenige andere afgelegen* Natien; *hunne* Plechtigheden *enz.*

(a) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(b) *Coreal Tom. I. dans ses Voyages.*
(c) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
† Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde. 159.

Zeer weinig vindenwe van deeze Volkeren[+] beschreeven. Eenige houden de Huidt hunner Vyanden als Heilig, en wyden dezelve op zekere plaatsen in, daar toe waarschynlyk geschikt. Anderen aanbidden de Zon en de Maan. Sommige Volkeren, wanneer de Maan vol is, of dat die nieuw zy, snyden zich zelven met een soort van Beentjes, die zy slypen en als Messen gebruiken.(d) Die van *Tucumana* hebben eenig Denkbeeldt van een Godheit, en ook Priesters die zich met Waarzeggen bemoeijen, en daar van zegt *Coreal* met reden: 'Ik verbeeldde my dat over al waar Priesters zyn, mede een Godsdienst is; en dat het eene altoos by 't andere voegt, en betrekkelyk zy'. Het staat ons ook niet te onderzoeken wat het woordt *Godsdienst* beteekent, het komt hier maar op 't Denkbeeldt aan. De overige Volkeren van *Paraguay* en van *Uraghai*, (namelyk die door de Jesuïten, noch niet zyn beschaaft) verschillen in dit stuk niets met die van *Tucumana.* Hunne Priesters zyn hunne Genees-

[+]Verscheidene Godsdienstigheden van deezen Landaart aangemerkt, en waar in die bestaan.

(d) *Coreal. Tom. I. de ses Voyages. Lettres édifiantes & curieuses de quelques Missionnaires.*

heeren, gelyk elders, en geneezen de Zieken door de aangestoken party met den mondt te zuigen, of door den rook van de Tabak. Zy onderstellen een algemeene Geest, die alle stoffelykheit doordringt, en op alle derzelver deelen werkt. Maar dit is al te Filosoofs voor zodanig een Landaart. Laat ons liever zeggen, dat zy zich verbeelden, dat alles zyn Geest en zyn Verstand heef: zynde dit de uitwerking van hunne groove onweetenheit, hoewel men wel weet, dat eenige veel beschaafder Volkeren onder de Ouden en Hedendaagsche de onmiddelyke werking van een algemeene Geest, en die der byzondere Schimmen, op de aardsche Lichaamen toegestaan hebben. Agtervolgens dit Denkbeeldt verzeekert men ons, dat deeze Volkeren, daar wy van spreeken, de Schimmen aanroepen, en eenige van hun bidden een gewaande[(a)] onzichtbaaren Tyger aan.

[+(b)] 'Om nu Priester of Geneesheer onder hen te worden, moet men langen tydt en dikwils gevast hebben; men moet verscheidene maalen tegen de Wilde Dieren gevogten hebben, en voornamelyk tegen de Tygers, en ten minste van deeze Dieren eenige wonden of lidteekens draagen. Daarna kan men de orde des Priesterschaps bekomen; want de Tyger is by hen een Dier, 't welk byna Godlyk is, en de oplegging van zynen heilig Klaauw, is by hen zoo veel als by ons[(c)] de Doktoraale Muts op de Hoogeschoole van *Salamanca* ontfangen. Vervolgens giet men hen op de oogen het vogt van eenige gedistileerden kruyden, en dit is de Hogepriesterlyke Zalving: waar mede deeze nieuwe gekooren Priesters de Geesten weeten te bevreedigen van alle zichtbaare en stoffelyke zaaken, die geheime betrekking met deeze Geesten hebben, en aan hunne[+] deugden deelachtig zyn'.

[+]Wat den geenen in 't Priesterschap zullende ingelyft worden, moet ondergaan,

Behalven deeze Geneespriesters, zyn 'er noch anderen, wiens eenigste bediening is de Geesten, te bevreedigen, en hunne Orakelen te ontfangen. Zy bereiken deeze opperste waardigheit niet, als na langen tydt de Geneeskunde geoeffendt te hebben: maar om zich dezelve waardig te maaken, moeten zy een Jaar lang vasten, en die onthouding, zegt het *Verhaal der Moxes*, moet zich uitwendig in een vervallen en verouderd weezen vertoonen.[+] 'Op zeekere tyden des Jaars, en vooral tegen de Nieuwe Maan... verzamelt zich al het Volk op eenen Heuvel, een weinig buiten het Vlek gelegen, 't welk met het lumieren van den dag derwaarts in een groote stilte optrekt: maar zoodra het aldaar is aangekomen, staakt het aanstonds deeze stilzwygenheit door een verchriklyk geroep en geschreeuw..... om volgens hun gevoelen, het hart hunner Godheden te vermurmen. Men brengt dien ganschen dag met vasten en zodanig geschreeuw door,.... en tegen den nacht neemt dit met de volgende plechtigheden een einde. De Priesters maaken een aanvang met zich zelven het hair af te snyden, 't welk by deeze Volkeren een teken van een ongemeen, vreugde is, en door zich het lichaam met geele en roode Vederen te bedekken. Vervolgens laaten zy zeer groote vaten brengen, waarin de drank is tot de Plechtigheit toebereidt. Zy ontfangen dezelve als de Eerstelingen aan hunne Afgoden aangeboden, en na daar van onmaatig en overtollig gedronken te hebben, geeven zy 't aan al het Volk over, 't welk na hun voorbeeldt niet nalaat zich 'er beestagtig van vol te zuipen. De gansche nacht wordt met drinken en danssen doorgebragt. Een onder hen stelt den toon van 't Gezang in, en al de rest stellen zich in een groote kring, om de voeten naar de maat te beweegen, hun hoofdt onagtzaamlyk over en weder laatende hellen met onbetaamelyk gebaarden en beweegingen des lichaams; welke bewegingen hoe meer die worden gemaakt, hoe meer men Vroom en Godtvrugtig wordt geacht.

[+]en hoe zy zich tot Geneespriesters waardig maaken.

[+]Zeldzaame plechtigheit die op een ongeregeld gedrag uitkomt, gepleegt.

(a) *Relations de Moxes dans le Tom:* 3. *des Voyages de Coreal.*
(b) *Coreal en ses Voyages. Les Lettres édifiantes* zeggen byna het zelfde.
(c) Dit zyn noch al de woorden van *Coreal.*

Eenige andere Volkeren die mede onder[+] de *Moxes* in de Reisbeschryvingen der Paters Jesuïten genoemt worden, bidden de Zon, Maan Starren aan; andere de Rivieren, enige wederom draagen geduurig een groot getal kleine Afgoodjes van eene bespottelyke gedaante by zich. Zy bedryven geen de minste Godsdienstigheit, als alleen uit vreeze; en onder zoo veele, Volkeren, die de Zendelingen en Spanjaarden den naam van *Moxes* gegeeven hebben, heeft men slechts een of twee konnen ontdekken, zegt de Beschryving, die zich van enig soort van Offerhanden bedienden.

[+]Hoe eenige Volkeren de Zon, Maan, Starren en Rivieren Goddelyke eer bewyzen.

Zy roepen ook de Genees-Priesters, Toveraars[+] of Quakzalvers tot bystandt hunner Zieken. Doch men beschryft ons niet of zy op de Wyze der Priesteren van *Paraguey* geordent worden. Wat 'er ook van zy wanneer de eerste by een Zieke gehaald worden,[(d)] zeggen zy over hem eenig bygeloovig Gebedt op, en belooven, dat zy tot hunne geneezing zullen vasten, en een zeker ge-

[+]Insgelyks hoe zy hunne Geneespriesters aanmerken, en wat die zich vermeeten uit te voeten.

(d) *Verhaal van de Bezending der Moxes dans le Tom.* 3. *des Voiages.*

tal Pypen tabak zullen rooken. Doch het is onzeker of zy zulks wel ter goeder trouwe naarkomen. Ook zuigen zy het aangestoken deel, zynde zulks een uitnemende gunst; daarna vertrekken zy, onder belofte nogtans dat men hunne diensten mildelyk zal beloonen.

+Plechtig heden in hun Huwelyken aangemerkt.

+ Hunne Huwelyken bestaan, in een wederzydsche toestemming der geenen die te samen trouwen, en in eenige geschenken die de Man aan de Bruits Vader of aan haare naatste Bloedverwant doet. De toestemming der Jonge lieden, word niets geagt. Een andere byzondere vreemde gewoonte onder deeze Volkeren ingevoerdt, is, dat de Man zyne Vrouw volgt, over al waar zy lust te woonen heeft. Indien zy maar eene Vrouw hebben, geschied alleenlyk by gebrek; de Gewoonte en hunne geneigdheit doet hen tot de veelheyt van Vrouwen overhellen, en zy oeffenen dezelve ook zoo veel als de+ middelen toelaaten. Wat de Ontuchtigheit der Vrouwen belangt, zy houden dezelve voor een schandelyke misdaadt, en indien eenige Vrouw haaren pligt te buiten gaat, wordt dezelve by hen voor een schandelyke en openbaare Hoer gehouden; ja dikwils kost het haar leven.

+Hoe schandelyk de ontucht der Vrouwen by hen word geacht.

Indien de menschen in eenige zaak onrechtvaardig te werk gaan, is 't ongetwyffeldt in deeze; want waarom toch is het de Vrouwen mede niet geoorlofdt de Ontuchtigheit der Mannen te straffen? Of ten minsten, waarom is het aan deeze Sexe, wier broosheit wy alle dagen als belachgelyk uitkryten, niet geoorloft om mede aan haaren kant met de Mannen den spot te dryven, noch oneindig zwakker dan de Vrouwen;(a) vergeetende tien maal op een dag en meer, voor haare voeten deeze kloekheit van Geest die zy zich zelfs willen aanmaatigen, en offerende aan haare bekoorlykheden alles wat hen 't liefst en waardst op Aarde is?

+Wat de plicht der Vrouwen in haare huishouding is, aangemerkt.

De Vrouwen bereiden alhier den Drank+ die haaren Mannen drinken, en draagen zorge voor haare Kinderen. Ook gaat hier de wreedheit in zwang ‘van de kleine Kinderen te begraaven, wanneer haare Moeder sterft; en indien eene Vrouwe Tweelingen baart, begraaft zy een van beiden, voor reden geevende dat twee kinderen te gelyk niet wel konnen gevoed worden.

+Weinig Plechtigheit der Lykdiensten onder hen bekent.

Zy hebben eene zeer duistere kennis van+ de Onsterflykheit der Ziele. Hunne Lykdiensten geschieden byna zonder eenige Plechtigheit. De Bloedvrinden des Overledene, graaven een kuil; verzellen wyders het Lyk in stilte, of alleen met zugtingen; het zelve in de Aarde gelegdt zynde, verdeelen zy onder hen 't geen hy overlaat.

Pater Sepp schryft(b) dat eenige Volkeren van *Paraguay* zich de vingers en vervolgens ook de teenen afsnyden, telkens wanneer hen een Bloedverwant afsterft. Het is een groot ongeluk in dit Landt veele en oude Bloedvrinden te hebben; men loopt 'er alsdan gevaar om zich al vroeg van alle zyne leden berooft te zien; maar zoude zulks deeze Pater zelfs wel gezien hebben?

XLVII. Hoofdtstuk.
Van den Godstdienst *der* Volkeren *van* Peru.

+Hoe de Peruanen eertyds veelerlei Goden eerden,

+ Eer de Peruanen door de *Yncas* geregeerd wierden, aanbaden zy eene onbegrypelyke meenigte van Goden, of om beter te zeggen, Geesten of Schimmen.(c) ‘Ieder Provincie, Natie, of Huisgezin, ieder Stadt, straat en zelfs ieder huis had zyne Goden onderscheiden van die der anderen. Omdat zy zich verbeeldden dat 'er geen andere God was, dan daar zy zich byzonderlyk aan

(a) Men heeft de fiere *Achilles* zelfs door de *Liefde* om de schoone *Omphale* geboeid gezien.
(b) XI. *Reueil des Lettres curieuses & édifiantes.*
(c) *Histoire des Yncas du* Perou.

toeheiligden die hen in hunnen noode konde bystaan... Zy aanbaden Kruiden, Planten, Bloemen, Boomen, Bergen, Spelonken..... In de Provincie van *Puerto-Vieio* aanbaden zy den Smaragdt .... den Tyger en den Leeuw... de Slangen' - en kortelyk, om hier door een al te lang verhaal niet verdrietig te vallen, alles wat hen ongewoon en te gelyk aanbiddelyk voorquam.

Deeze oude Afgodische Volkeren van *Peru*,[+] offerden niet alleen allerlei Aardvruchten, en allerlei Gedierte aan deeze Goden; maar zelfs Krygsgevangenen na 't Voorbeeldt der overige Amerikanen: men verzeekert dat zy in tydt van noodt zelfs hunne eigene Kinderen opofferden. Deeze Slagtoffers geschiedden aldus met de voorwerpen levendig te openen, en vervolgens dezelve het hart uit

[+]Hunne Krygsgevangenen, ja zelf hun eigene Kinderen offerden.

het lichaam te rukken, met welkers bloedt noch warm zynde, men den Afgod bestreek, voor wien deeze Offerhande geschiedde, gelyk zulks te *Mexico* insgelyks in gebruik was.

De Priester verbrandde hier op het hart des Slagtoffers, na het zelve onderzocht te hebben of de Afgod de Offerhande wel geviel. Eenige andere Afgodische Volkeren, offerden aan hunne Godheden hun eigen bloedt, 't welk zy uit hunne armen of dyen astapten, na dat de Offerhande meer of min plechtelyk geschiedde, en zelfs deed zy zich aderlaaten op 't einde der Neusgaten, of tusschen de Wenkbraauwen.[(a)] Ondertusschen staat hier aan te merken dat deeze soorten van Aderlaating niet altoos uit eene Godsdienstigheit geschiedde: maar ook wel dikwils alleenlyk toe voorkoming der Ziektens.

[+(b)] In zodanig een Afgodische staat was geheel *Peru*, men *Mango-capac*, Wetgeever van dit wyduitgestrekt gebiedt, aan zyne Onderdanen den Dienst der Zonne, en van de[(c)] Opperste God onder de benaaming van *Pachacamac* onderwees. Eer wy iet aangaande deeze nieuwe Godsdienst zeggen, is het noodig, te weeten, dat *Mango-capac* en zyne Vrouw, Kinderen der Zonne waren, en dat zy gelykelyk wegens dit Hemellicht, de last ontfingen van de Peruanen te onderwyzen en te beschaaven; deeze vertrokken dan van *Titicaca*, en zich zelven door middel van eene Gulde Roede leidende, hun door de Zon ter handt gesteld, die met deeze verborgen kragt begaaft was, dat zy zich van zelfs in den grondt zoude vestigen, wanneer zy ter plaatse aangekomen waren, alwaar zy zich vastelyk met ter woon moesten nederzetten. Zy namen dan hunnen weg Noordwaarts, telkens de kragt van hunne Gulde Roede onderzoekende. Eindelyk sloegen zy zich in de Valey van *Cusco* ter neer, aldaar waren zy 't eens geworden om den Zetel hunnes Gebiedts te vestigen. Terstondt stelde de Zoon der Zonne de Geestelyke Wapenen in 't werk. De Broeder en Zuster gingen uit om den Godsdienst van hunnen Vader te prediken. Zy vergrootten wel haast het Getal der Nieuwbekeerden, die mogelyk alzoo zeer door de nieusgierigheit der toerusting, en voordeelen van den nieuwen Godsdienst bewogen wierden, als door de kragt van innerlyke Overtuiging. De stoutheyt der Zendelingen, hunne wonderlyke roeping, de Denkbeelden dezer groove, onbeschaafde en woeste Menschen, bragten ongetwyffelt in 't hart een aanmerklyk getal van Opvolgers te weeg; waar onder de nieuwe Wetgever niet naliet zich de bequaamste te verkiezen, om zyn Gezag op te richten. Hy vergrootte het zelve wyders door zyne Overwinningen, en eindelyk hy vernietigde den[+] Ouden Godsdienst: *willende*, zegt Yncas Garcilasso, *dat alle zyne Onderdaanen de Zon aanbaden.* Deeze *Jncas Manco-capac* was niet te vreden met alle zyne Onderdanen te hervormen in 't stuk der Godheit; hy gaf hen noch daar en boven zeer uitmuntende Burgerlyke Wetten, en stelde Inzettingen in, die in schoonheit de Europische niet behoefden te wyken.

[+]Hoe *Mango-capac* hen een Wetgeever wierd, en de eerdienst van de Zon als Opper-God invoerde.

[+]Vernietigende den ouden Godsdienst.

[(d)] De stervende woorden van deezen[+] Vorst, zyn waardig om met aandagt geleezen en opgemerkt te worden. Men zoude twyffelen of hy alleenlyk het Licht der Natuure tot Leidsman gehad hadde, indien wy geene meenigte van oude Wetgevers voor oogen hadden, die ons voorbeelden verschaffen alzoo luisteryk en uitblinkende van de kragt der Natuurlyke waarheden. Deeze deugdzaame *Mangocapac* genoot ook wel haast het voorrecht der *Vergoding*; zyne Onderdanen

[+]en hoe zyne Onderdanen hem na zyn afsterven vergoden, Altaren oprechten en zyne gedachtenis in waarde hielden.

(a) *Histoire des Yncas du Perou.*
(b) Zodanig is het noch, zonder byna de minste verandering, aan geene zyde der *Andes* en *Cordiliere.*
(c) Mogelyk zoude men beter zeggen, *de Godsdienst der Zonne of des Oppersten Gods.* enz.
(d) Hy beval de Peruanen voor alle dingen dat zy de Zon als hunnen God en hunnen Vader zouden aanbidden. ‘Het is zekerlyk, zegt de *Yncas Garcilasso*, dat *Mango Capac.....* de

rechtten hem Altaaren op, en voor zyne Opvolgers na hem; niet, om dat zy niet genoegzaam vast stelden dat deeze *Jncas* sterflyke menschen waren, maar wel uit erkentenis voor alle de weldaaden die zy van

dommigheit deezer Volkeren zeer wel kennende, en, hoe noodig zy hadden beschaafdt te worden, dienstig oordeelde te veinzen dat hy en zyne Vrouw Kinderen der Zonne waren, en dat hunne Vader, hen uit den Hemel afgezonden hadt.... En om des te beter de Peruanen in dit gevoelen te versterken, vertoonde hy zich *in eene buyten gewoone pragtige toerusting*; hy muntte ook voornamelyk uit, door zyne Ooren die zoo groot waren dat niemant het zoude konnen gelooven, die dezelve in zyne Nakomelingen niet gezien hadt, gelyk ik dezelve gezien heb.' Aldus hebben de Oude Wetgevers zich ten voordeele konnen bedienen van het goedt gevoelen dat het Volk in hun voordeel hadde opgevat, hebbende zelfs eenige onder hen de behendigheit gehad van hunne quaade hoedanigheden en groove gebreken van Ziel of Lichaam voor goede hoedanigheden en deugden te hebben doen gelden. De lange en menigvuldige afzonderingen van *Numa* P*ompilius*, gedurende hy mogelyk in hevige melancolie verviel, en de Convulsiën of stuipen van *Mahomet*, zyn twee bekende Voorbeelden. 'en om dat *Mangocapac*, vervolgt *Garcilasso*, het Verdigtsel zyner afkomst bevestigde door de groote voordeelen die hy zyne Onderdanen toebragt, zoo geloofden zy dat hy waarlyk den Zoon der Zonne was, uyt den Hemel afgekomen om hen by te staan enz:

deeze Afkomelingen der Zonne ontfangen hadden, die zy aanbaden, zoo zy zeggen, zonder een ander nevens hen te stellen. Om evenwel aan dezen grondt van Godsdienst een schyn wat minder vreemd te geeven, moet men gelooven dat zy de *Yncas* aanzagen gelyk de aloude Grieken hunne Helden, en de Romeinen *Romulus*, en eenige anderen hunne Keyzeren deeden. Zy verbeeldden zich mogelyk dat deeze Kinderen der Zonne de Bescherm-Goden van den Staat wierden, en dat zy uit vergelding voor de Deugden daar zy in dit leven in uitgeblonken hadden, het voorrecht genooten van hier namaals de Schatkameren der Gebeden te worden, en dezelve aan den Schepper en veroorzaaker des Lichts voor te draagen. Wat 'er van zy, de Peruanen ontkenden met kracht de gevolgen die men uit hun gedrag zoude konnen trekken.

+(a) 'In vervolg van tydt, zegt *Garcilasso*, zyn zy daar toe gekomen, dat ze de Zon Tempelen bouwden, die zy met ongelooflyke Rykdommen oppronkten; 't welk ter eere van de Maan niet geschiedde. Want schoon zy haar wel voor de Vrouw der Zonne hielden, en zelfs voor de Moeder der *Yncas*, echter vind men nergens dat zy ooit de Maan als eene Godinne hebben aangebeden, noch ter eere derzelve op haare Altaaren geofferdt, noch Tempelen ter haarer eere gebouwdt hebben, 't welk echter niet verhinderde dat zy haar een groote achting toedroegen, noemende haar de algemeene Moeder aller dingen, zonder nochtans verder in hunnen Afgodendienst te gaan. Zy noemden+ de Donder, het Weerlicht en de Blixem, de uitvoerers van de Regtveerdigheit der Zonne, en als zodanig hadden zy de eer een Vertrek in 't huis der Zonne te bezitten, 't welk te *Cusco* stondt: Maar dit is geen gevolg dat zy die ooit voor Goden gehouden hebben, gelyk ons een Historischryver heeft willen doen gelooven; in tegendeel, indien het gebeurde dat eenig huis of eenige andere plaats van den Blixem getroffen wierdt, hadden zy 'er een groot afgryzen en zodanig een afkeer van, dat zy terstond 'er den ingang van met steen en leem toemetselden, op dat 'er niemant in mogte komen. Indien ook de Donder in 't Veldt gevallen was, merkten zy die plaats met paalen af, op dat 'er niemant een voet zetten zoude. Met een woordt, zy noemden dezelve ongelukkige en vervloekte plaatsen; daar by voegende, dat de Zon haar deeze vermaledyding hadt doen overkomen, door middel van den Donder of Blixem, als zyne Dienaaren en Uitvoerders zyner Rechtvaardigheit.

+Hoe de Peruanen vervolgens de Zon Tempelen bouwden, en de Maan als Vrouw van dit Hemellicht aanmerkten,

+Insgelyks de Donder en Blixem als uitvoerders der *Rechtvaerdige* strafoeffening te zyn.

Onaangezien hunne sterke aankleeving+ aan den dienst der Zonne, zoo erkennen de verlichtsten onder de Indianen, eene Ziele der Waereldt, of om beter te zeggen, een Eerstbeweeger der Stoffe. Zy noemen den zelve *Pachacamac*, betekenende, volgens *Garcilasso*, eigentlyk *die de Waerelt bezieldt.* 'Dit Woordt, voegt hy 'er by, was by hen in zoo groote achting, dat zy het zelve niet dorsten uitspreken; en zoo zy daar al toe genoodzaakt waren, deeden zy zulks met groote teekenen van Eerbiedigheit en Onderwerping; want alsdan trokken zy de schouderen op, boogen het hoofdt en 't gansche Lichaam, en hieven de oogen ten Hemel, vervolgens weder ter Aarde wendende, bragten zy hunne handen op de regter schouder, en kusten de Lucht.' Zy oeffenden een groot gedeelte deezer Eerbiedigheden aan de Zon, en zelfs ter eere hunner *Yncas*, echter hadden ze in den grondt des harten meer achting voor *Pachacamac*, als voor de Zon. Zy erkenden 'dat hy alleen het leven aan 't Heelal schonk, en het zelve deedt bestaan; doch alzoo zy hem nooit gezien hadden, hielden zy hem voor den onbekenden God.' Laat ons liever zeggen, zy geloofden hem onzigtbaar, en onstoffelyk te zyn. Het antwoordt van(b) *Yncas*

+Behalven de Zon door hen *Pachacamac* als Bezielder der Waereldt geëert.

(a) Men verhaalt de woorden van *Garcilasso* in 't geheel, om dat hy naaukeuriger is dan andere die over dit onderwerp geschreeven hebben.

(b) *Vincent de Valverde*, willende deezen Vorst bekeeren, predikte hem J.C. Schepper der Waereldt. Waarop de *Ynca* hem antwoordde, dat hy niet geloofde mogelyk te zyn dat eenig

Atahualipa(c) zoude konnen doen besluiten dat het woordt *Pachacamac* eenige eigenschappen der Zonne beteekende.

De Peruanen stelden *Cupaï* tegen *Pachacamac*,[+] en wanneer zy genoodzaakt waren deezen te noemen, spuuwden zy tegen den grondt, om den afschrik te kennen te geeven die zy van dit quaaden Weezen hadden; zy droegen de Maan alleenlyk Eerbiedigheit toe, als Zuster en Huisvrouwe der Zonne, en achtten insgelyks de Starren, die zy zeggen Staatjuffers of Kamenieren van het huis deezer twee Hemellichten te zyn.

[+]Welk een afkeer zy van *Cupai* een quaaden Geest hadden.

Wat aangaat de *Huacas*, of *Guecas*,

Weezen behalven alleen de Zon, iets in de Natuur konde scheppen, dat hy dien voor God hieldt; en dat P*achacamac* dit Geheel-Al uit niets geschapen had, enz:

(c) Andere schryven *Athabaliba.*

Garcilasso, zegt 'er ons het volgende van; zyn verhaal schynt ons naaukeurig en redelyker dan 't geen 'er in de Engelsche Verzameling van *Purchas* gezegt wordt, en zulks op 't getuigenis van verscheidene Spaansche Schryveren. *Garcilasso*, zegt ons dan, dat het woord *Huaca* beteekent Afgod, en geheiligde Zaaken; zodanige waren de verbeeldingen der Zonne, de Offerhanden die men haar deedt, als van Menschen, Vogelen, en viervoetige Dieren, in Goudt, Zilver, en Hout, zelfs van Rotzen, Boomen, Steenen, Spelonken, Tempelen, en Grafsteeden, die deeze Godheit door haare tegenwoordigheit of daar Orakelen heiligde. Zy noemden insgelyks[+] *Huacas*, de Spooken of Dwaalgeesten, de Helden die in den rang van Onsterffelykheit gestelt waren, als ook de dingen die in uitnemendheit en schoonheit alle die van haare soorten overtroffen; en zelfs de mismaaksten en wanschapensten. De Spanjaarden aan wien deeze verscheidene beteikenenissen onbekend waren, verbeeldden zich, vervolgt *Garcilasso*, dat de Indianen voor Godheden hielden, alles wat *Huacas* genoemt wierdt. Zy verbeelden zich ook dat de Peruanen[+] onder den naam van *Apchitas* aanbaden, de Bergjes en Heuveltjes, onbewust zynde, ‘dat dit verdorven woordt van *Apachecta* betekent, *aan den geenen die eenige moeilykheit overkomen of te bovenkomen*, volgens de korte wyze van spreeken den Indianen ingedrukt. Als ook de volgende soort van zegening: *laat ons hem danken die ons de moeite van deezen Heuvel over te klimmen heeft doen uitstaan en verdragen.* Deeze Dankzeggingen geschiedden aan *Pachacamac*, die zy toen vieriglyk aanbaden, alzoo hy hen geholpen hadde in deeze moeite uit te staan. Op den top des Heuvels gekomen zynde, leiden zy hunnen last neder zoo zy iets te dragen hadden, en na dat ze de Oogen Hemelwaarts verheften, neigden zy die weder ter aarden, en gaven dezelfde tekenen van aanbidding die zy gewoon waren, ten opsichte van *Pachacamac* te doen. Daarenboven herhaalden zy twee of drie maal den *Dativus*, *Apachecta.* Vervolgens trokken zy als een soort van Offerhande, zich het hair uit de wenkbraauwen, en 't zy zy 'er hairtjes uittrokken of niet, bliezen zy dezelve in de lucht, als of zy die wilden Hemelwaarts zenden. Zy naamen ook iet van een zeker Kruidt in den mondt, *Cuba* genoemdt, 't welk zy in de lucht wierpen, als of zy zeggen wilden; dat zy aan *Pachacamac* opofferden, 't geen zy het liefst in de Waereldt hadden. Hun bygeloof ging zelfs zoo verre dat zy den Afgod verscheidene stukjes of kleine splinters hout, of stroo opofferden, indien zy niets waardiger vonden, of eenige keysteenen of by gebrek van dien een handt vol aarde, enz. Men zach 'er zelfs gansche hoopen van Offerhanden op de toppen der Heuvelen. Wanneer zy deeze plechtigheden oeffenden, keerden zy zich nooit naar de Zon, om dat deeze Offerhande niet aan haar, maar aan *Pachacamac* geschiedde.

[+]Wie de Peruanen door *Huacas* verstonden.

[+]Dwalende meening der Span jaarden aangeweezen, overzulks zy meenden dat *Apachecta* door de Peruanen aangebeden wierd, 't welk echter P*achacamac* was.

De *Yncas*, en de Peruanen hunne Onderdanen,[+] offerden aan de Zon verscheidene soorten van Dieren: zy offerden ook *Coca*, Kooren, kostelyke Kleederen, en een mengsel van Water en Maïz. Zie hier hoe zy deeze laatste Offerhande de Zon aanboden. ‘Wanneer zy groote begeerte hadden tot drinken, aaten zy terstond, en vervolgens staken zy den top hunnes vingers in het Vat waar in den Drank was, daarna keerden zy de oogen naar den Hemel met zeer veel eerbiedt; zy schudden den top-vinger, waar aan den druppel hing, en offerden denzelven aan de Zon op, in erkentenis van dat zy hen te drinken verschafte. Teffens kusten zy twee of driewerf de lucht. En na dezelve Offerhande dronken zy op hun gemak, en zoo veel hen luste en goed dagt.

[+]Welke Offerhanden de *Yncas* der Peruanen aan de Zon deeden, en met hoedanige Plechtigheden dit ging verzelt;

Zoo menigmaal als zy in den Tempel ingingen, bragt de voornaamste van het Gezelschap zyne handt op een zyner wenkbraauwen, en of hy 'er iet uit trok of niet, by blies evenwel in de lugt voor den Afgod tot een teken van Offerhande. De zelve

hulde deedt men aan de Boomen en andere zaaken, die een Godlyke kragt of deugt tot Heiligdommen hadden.

De Peruanen beweezen en soort van[+] Godsdienstigheid aan de Stadt *Cusco*, om dat zy door *Mancocapac* geboudt is. Wy moeten aanmerken dat het Heidensch Rome eertyds op dezelve wyze door zyne Inwoonderen is gehandeld geworden. Men zag te *Cusco* die wonderbaare Zonne-Tempel,[+] wiens schoonheit en Rykdommen de inbeelding overtroffen. Wy zullen ons hier van de Beschryving bedienen die 'er ons den *Yncas Garcilasso* van doet, en zich op de volgende wyze uitdrukt:

[+]Hoe zy voor de Stadt *Cusco* een Godsdienstige achting hadden.

[+]De Zonne Tempel van *Cusco* beschreeven,

'Het groot Altaar van dit prachtige Gevaarte,[+] stondt aan de Oostzyde, en het Dak was van goed en dik hout, met stroo over gedekt, alzoo by hen noch geene Pannen of Tichelen bekend waren. De vier Muuren des Tempels van boven naar

[+]en hoedanig aldaar het Afbeeldzel der Zonne op 't groot Altaar afgebeeldt was.

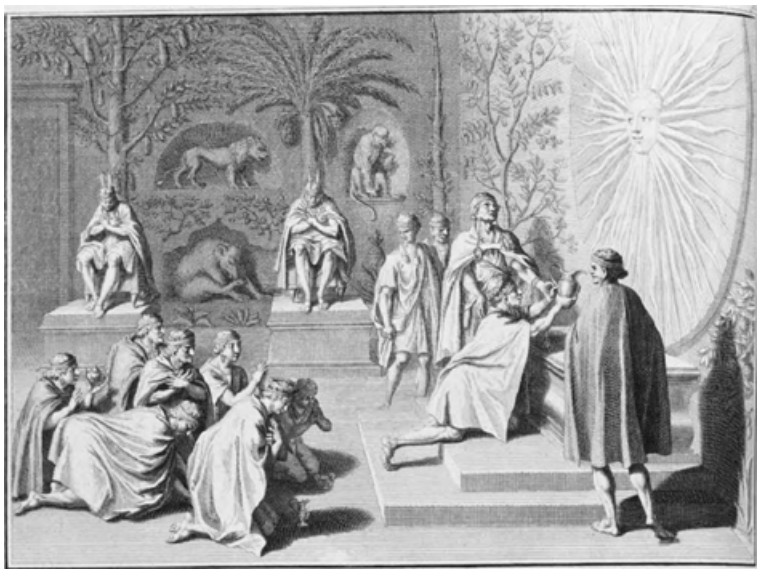

92
L' YNCAS consacre son VAZE au SOLEIL.

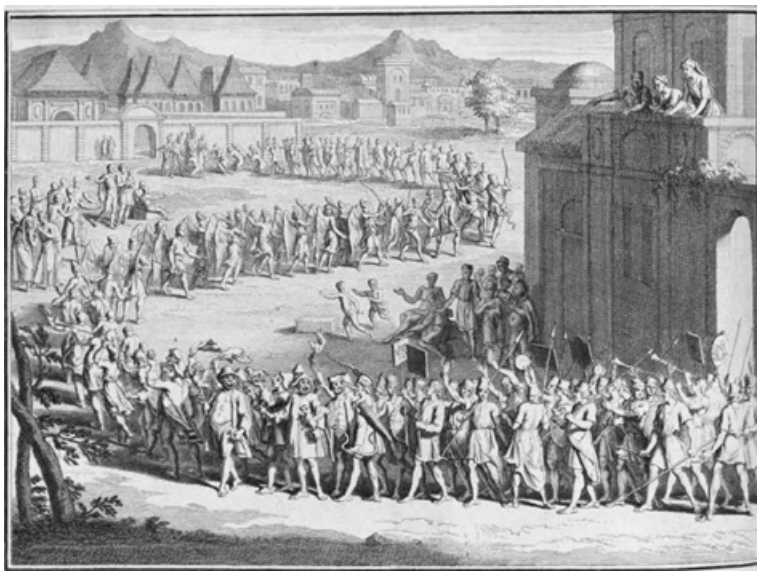

B. Picart delinearit 1723.
L'YNCAS vient recevoir les OFRANDES que ses SUJETS font au SOLEIL.

beneden genomen, waren alle met verheven goude plaaten beleyd. Op het groot Altaar zag men het Afbeeldzel der Zonne, insgelyks op een goude plaat verbeeldt, tweemaal zoo dik als de anderen. Deeze Verbeelding geheel uit een stuk bestaande, was rond van aangezicht, omringdt van Straalen en Vlammen, op dezelfde wyze als de Schilders gewoon zyn de Zon* te verbeelden. Zy was zoo groot dat zy zich byna van de eene muur tot de andere uitstrekte, en men zag 'er alleen deezen Afgod, alzoo deeze Indianen geen andere Afgoden hadden, noch in deezen Tempel noch elders anders, en om dat zy geene andere Goden aanbaden als de Zon; wat 'er ook eenige Schryvers van verhaalen mogen.

+De Zonne Tempel breeder beschreeven.

+ Aan beide de zyden des Zonnebeelds, zag men de Lichaamen hunner overledene Koningen, alle in orde geschikt, volgens hunne oudheit, en zodanig gebalsemdt, zonder dat men weet op wat wyze) dat zy noch schynen te leeven. Zy waren op goude Throonen gezeeten, verheven op Planten van 't zelve Metaal, en hadden het aangezicht naar het beneden deel des Tempels gewendt: maar *Huayna Capac*, de waardste van de Kinderen der Zonne, had dit voorregt boven alle de anderen, van regt tegen over het Beeldt van dit groote Hemelligt te zyn geplaatst, om dat hy in zyn leven verdiend hadt, wegens zyne uitmuntende Deugden en waardige Koninglyke Hoedanigheden, aangebeden te worden, die in hem van zyne tedere Jeugdt hadden uitgeblonken. Maar op de aankomst der Spanjaarden, verborgen de Indianen alle deeze Lichaamen, nevens het overige van den Schat; zonder dat men ooit heeft konnen weeten wat 'er van geworden zy.

Daar waren verscheidene Poorten aan deezen Tempel, alle bedekt met goudene Plaaten: de voornaamste derzelve stondt tegen 't Noorden, gelyk die noch tegenwoordig staat. Dat meer is, rondom de Muuren van deezen Tempel, was een goude Plaat, van gedaante als een Kroon, of Bloemkrans, meer als een elle breed. Ter zyde van den Tempel, zag men een Klooster met vier Voorgevels, en in zyn hoogsten omtrek een Bloemkrans van fyn Goudt, mede van een elle breed gelyk de andere. Rondom dit Klooster waren vyf groote vierkante Tenten, overdekt in de gedaante van een *Pyramide* of Naalde. De+ eerste was geschikt tot een Vertrekplaats aan de Maan, als Vrouw der Zonne, en deeze was het naaste gelegen by de groote Kapelle deezes Tempels; de Deuren en den Omtrek waren bedekt met zilvere Plaaten, door de witte kleur te kennen geevende, dat dit die verblyfplaats van de Maan is, wier gedaante afgemaald was als die der Zonne, met dit onderscheydt, dat dit Afbeeldzel op een zilvere Plaat stondt, en een Vrouwe aangezicht had. Aldaar was 't dat deeze Afgodische Volkeren hunne Geloften en Gebeden aan de Maan deeden, die zy geloofden de Zuster en Vrouw der Zonne te zyn, als ook de Moeder van hunne *Yucas*, en van alle hunne Afkomelingen; en uit hoofde van deeze laaste hoedanigheit, noemden zy haar *Mama Quilla*, *Moeder-Maan*; doch zy offerden haar geen Slagtofferen, gelyk wel aan de Zon geschiedde. Aan beide de zyden van deeze Afbeelding, zag men de Lichaamen der afgestorvene Koninginnen in orde volgens haare oudheit geschikt. *Mama Oello*, Moeder van *Huayna Capac*, hadt het aangezicht naar de Maan gekeert, en was, door eene byzondere bevoorregting, boven alle de andere gesteldt, om dat zy de Moeder van zoo een roemwaardigen Zoon was geweest.

+Vyf verscheiden vertrekken voor byzondere Godtheden beschreeven, als eerslelyk dat van de Maan, en welk een dienst men daar verrichte.

Het Vertrek naast dat van de Maan,+ was dat van *Venus*, der *Pleïades* en van alle de andere Starren in 't algemeen. Men noemde de Planeet van Venus *Chasca*, om daar door te kennen te geeven dat ze lange en gekrulde hairen hadt; wyders wierd zy zeer geacht, om dat men haar geloofde de Navolgster en Voorgangster

+Het tweede voor *Venus* en de *Pleiades* of 't zevengestarnte.

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel verbeeld, hoe *de* YNCAS *zyne* KRUIK *aan de* ZON *wydt*; en 't onderdeel, hoedanig *de* YNCAS *de* OFFERHANDEN *ontfangt*, *die zyne* ONDERDANEN *aan de* ZON *offeren.*

der Zonne te zyn, overzulks dat ze geduurig dan eens voor en dan eens achter dezelve ging. Men eerde mede het Zevengestarnte, ter oorzaake van de wonderbaare schikking van 't Gestarnte, 't welk hen alle even groot voorquam. Belangende de andere Starren, men noemde dezelve alle in 't gemeen Dienaressen van de Maan, en niet van de Zon, om dat men dezelve alleenlyk des Nachts en niet des daags zag.

Dit Vertrek en zyn groot Portaal, waren[+] met zilvere Plaaten bedekt, gelyk dat van de Maan. Het dak scheen den Hemel te verbeelden, dewyl het met Starren van verscheidene grootte bezaaid was. Het derde Vertrek, na by dit laatste, was aan 't Weerlicht, de Donder, en Blixem gewyt.

[+]Het derde Vertrek was de Donder, 't Weerlicht en den Blixem toegewyt, en om wat reden.

Zy hielden deeze drie laatste zaaken eigentlyk voor geene Goden: maar als Dienaren der Zonne; en men hadt 'er het zelve gevoelen van, als het aloude Heidendom van den Blixem had, die zy als een werktuig van *Jupiters* Regtvaardigheit aanzagen. Daarom gaven de *Yncas* aan het Weerlicht, den Donder en Blixem, een Vertrek geheel met Goudt bekleet als Huisbedienden van de Zon, en die derhalven behoorden in zyn eige wooning gehuisvest te worden. Zy verbeeldden geen van deeze drie door eenig verheven Beeldt, noch door eenig plat Schilderwerk, alzoo zy die niet natuurlyk konden schilderen; waarop zy voornamelyk in alle hunne Beelden toeleiden; maar zy vereerden dezelve met den naam van *Yllapa.* De Spaansche Historischryvers hebben tot noch toe niet konnen begrypen wat deezen naam betekent: eenige hebben hunne Afgodischen Dienst in gelykheit met ons Heilig Geloof willen stellen, waarin zy zig zekerlyk bedrogen hebben, zoo wel als in andere zaaken in welke zy met noch minder grondt de Geloofstukken van de H: Drie-Eenheit hebben gezocht, de naamen van het Landt naar hunne eige wyze uitleggende, en aan de Indianen een Geloof toeschryvende, 't welk zy nooit gehad hebben, gelyk wy elders hebben getoont.

[+] Zy wyden mede den Regenboog het vierde Vertrek toe, om dat zy oordeelden, dat de Regenboog van de Zon voortquam. Dit Vertrek was geheel met goudt verrykt, en op de Plaaten van dit Metaal zag men den Regenboog geheel natuurlyk met alle haare kleuren afgebeeldt, in een der vier zyden des Gebouws van zoo een ongemeene grootte, dat dezelve van d'eene muur tot aan de andere strekte. Zy noemden deezen Boog *Cuychu*, en hadden groote achting voor dezelve. Wanneer zy die in de lucht zagen verschynen, slooten zy terstondt den Mondt en hielden 'er hunne handt voor, om dat zy zich verbeelden, indien zy dien een weinig openden, dat 'er hunne tanden van zouden rotten en bederven.

[+]Insgelyks was het vierde Vertrek den Regenboog geheiligt.

[+] Het vyfde en laaste Vertrek, was dat des Oppersten Hoogenpriesters, en van de andere Priesters, die de Dienst des Tempels bywoonden, en alle van Koninklyken bloede der *Yncas* moesten zyn. Dit Vertrek, met goudt verrykt, van boven tot beneden gelyk de anderen, was geschikt, niet om 'er in te eeten of te drinken: maar diende alleen om 'er gehoor te geeven en te beraamen, hoe men met de Offerhanden zoude omgaan, die te doen stonden, en met alle de andere zaken die den Dienst des Tempels betroffen.

[+]Het vyfde Vertrek was ten dienst des Hoogen priesters en andere Priesteren geschikt.

Wy moeten hier niet nalaaten van eene[+] aanmerkelyke Omstandigheit te gewagen, namelyk, dat in den Tempel van *Cusco* alle de Goden der Volkeren gevonden wierden, door de *Yncas* overheert en onderworpen zynde geweest. Deeze Goden wierden 'er gedient en aangebeden in de tegenwoordigheit van de Zon: maar hunne Godsdienstigheit geschiedde onder Voorwaarde: eerstelyk moest men deeze Hoofdstar als den grooten God aanbidden; met deeze Voorwaarde konde men ook alle andere Godheden dienen. Hier in bestondt de Staatkunde der *Yncas.* Men zag hen geenszins de Geweetens der Menschen ontrusten, of met den Degen in de vuist verwoesten; in tegendeel, oordeelden zy zich verpligt om verschooning te gebruiken omtrent de Godsdiensten der overwonnen Volkeren, en begreepen zeer wel, dat zy ongevoeliglyk zouden te gronde gaan, in het gezicht van een Godsdienst min vreemd, en voorzien van 't opperste Gezag; en dit gelukte hen. De Godsdienst der Zonne breidde zich meer en meer uit: zelfs zoude daar door de Dienst der vreemde Goden vernietigdt zyn geworden en te grondt gegaan, indien het Ryk der *Yncas* door de Spanjaarden niet was overhoop geworpen. Wy zullen onze aanmerkingen niet meer uitbreiden, maar aan den Lezer de vryheit overlaaten, om 'er de Gevolgen van te trekken.

[+]Hoe in den Tempel te *Cusco* meer andere Goden van overheerde Volker en wierden geëert, doch alle in minder aanzien als de Godheit der Zonne geacht.

Wy willen hier niet spreeken van de[+] prachtige Tempels van *Titicaca*, en wyzen den Lezer tot de *Historie der Yncas*.[(a)] In dezelve zal men een breed verhaal van Rykdommen vinden die in dien Tempel opgeslooten zyn, en waar van men een[(b)] gedeelte in 't Afbeeldzel[†] afgebeeldt vind, waar in men den *Yncas* een Goudt Vaas aan de Zon ziet aanbieden. Deeze Plechtigheit was een der voornaamste en het groote Zonne-Feest, 't welk men in de Maandt van Juny vierde, en bewyst, 't geen we reeds gezegd hebben, dat *Pachacamac* een der Eigenschappen van de Zon is, dat krachtig uitblinkend Vuur, voor heen, gelyk men weet, het voorwerp van den Godsdienst der Persianen en Chaldeën. De Peruanen betuigden in dit plechtig Feest, dat zy by-

[+]Hoe de *Yncas* op 't Zonne Feest van de Maandt Iuny een goudt Vaas aan de Zon aanboden.

(a) Tom. 1. Chap. 24.
(b) Men ziet 'er *P*lanten, Boomen, Rivieren, en Gedierten geheel van fyn Goudt.
† Zie het bovendeel van de Verbeelding Bladzyde. 169.

93
Maniere d'alumer le FEU SACRÉ, chez les PERUVIENS, la Veïlle de la grande FÊTE du SOLEÏL, nommeé le grand RAMY.

B. Picart, invenit 1722.
Le premier jour de la grande FÊTE du SOLEÏL, L'YNCAS lui presente un Vase plein de Liqueur, et l'invite a boire.

zonder dien Vader des Lichts aanbaden, ‘als den eenigen Oppersten en Algemeenen God, die door zyn Licht en Kragt alle dingen op de Waereldt voortbragt en onderhieldt. Zy vierden dit Feest, om opentlyk te erkennen, dat de Zon de Vader van den eersten *Incas* was en van alle zyne Afkomelingen.

+Met welk een Plechtigheit dit Feest verzelt ging, en hoe men het Vuur van de Zon ontleenen moest.

+ De Opening of Aanvang van het Feest geschiedde door Slachtofferen: ‘Het Vuur waar van zy zich in deeze Offerhanden bedienden, moest gegeeven worden, naar hun zeggen, zelfs door de eigen handt der Zonne. Tot dat einde naamen zy een groote Armsnoer *Chipana* genoemdt, gelykende naar die, die de *Incas* aan de linkerhandt droegen, behalven dat deeze van den Oppersten hunner Priesteren veel grooter was, dan de anderen. In de plaats van een Penning hing 'er een uitgeholdt werktuig aan van grootte eens halven Oranje-appels, ongemeen blinkende en wel gepolyst. Dit werktuig hield men recht tegen over de Zon, en in een zeker punt, alwaar de straalen der Zonne uit het holle werktuig schietende, te samen liepen, en een weinig katoene wolle in plaats van tontel+ aanstak, zulks dit door een natuurlyke werking de vlam vatte, en in brandt geraakte†. Met dit Vuur wierden de Offerhanden verbrandt, voorwendende dat het aldus aangestoken, hen van de handt Gods geschonken wierd. Ook bediende men 'er zich van, om al het Vleesch te braaden, dat op dien dag gegeeten wierdt.+ Daarna nam men van 't zelve Vuur, en bragt het naar den Zonnen Tempel, en naar het huis der gekooren Maagden, alwaar men zorge droeg, het zelve 't gansche Jaar te onderhouden; zynde het een quaat voorteken, wanneer het uitgegaan was. Indien de Zon op den dag voor het Feest niet scheen, waar op echter alles wat 'er tot de Offerhanden van den volgende dag noodzaakelyk was, vervaardigt wierd, en indien het bygevolg niet mogelyk was het Zonne-Vuur te bekomen, nam men twee kleine stokjes niet dikker als een duim, en een half el lang, van een zeker hout, *Vyaca* genoemt, eenigzins naar Kaneel gelykende, waar uit men door sterke wryving tegen elkander een groote menigte van vonken deed voortkomen, die het als Tontel in brandt stak. Schoon dit middel zeer bequaam is om Vuur te maaken, waren zy echter zeer droevig, wanneer de noodt hen dwong zich daar van tot de Offerhande op hunne Feestdagen te bedienen, en zy hielden zulks voor een quaadt voorteeken, zeggende dat de Zon tegen hen moest vertoornt zyn, naardien zy haar Vuur van haare handt weigerde.

+Waar mede de Offerhanden verteert wierden.

+en hoe het een gansch laar moest bewaart en onderhouden worden.

De voornaamste Hoofdlieden des Ryks+ en de *Curacas* of *Paciques* woonden deezen Feestdag by: en wanneer zy door ouderdom of door onvermydelyke bezigheden, die van belang waren, belet wierden in Persoon dit Feest te vieren, zonden zy van hunnen 't wegen hunne Zoonen of Broederen derwaarts, met de Edelste hunner Bloedvrienden verzeldt. De *Inca* maakte als Zoone der Zonne, de opening van het Feest, en hy kon 'er zich niet van verschoonen, indien hy door den Oorlog niet elders geroepen of genoodzaakt wierdt de bezoekinge zyner Staaten te doen. Alle de Edelen des Ryks gingen in Processie hunne Offerhanden de Zon aanbieden. De *Curacas* verscheenen+ 'er in een prachtige toerusting, doch op eene vreemde wyze. ‘Eenige hadden Tabbaarden aan met Goude en Zilvere Plaaten bezet, en Kransen van 't zelve op hunne Mutsen. Andere waren met een Leeuwenhuidt gekleed; weder andere volgden achter hen, zodanig als men de Engelen verbeeldt: opgeschikt met de Vleugelen van den Vogel *Cuntur* genoemt. De Vleugels deezer Vogelen zyn zwart en wit gespikkeldt, en zoo groot dat zy somtyds de lengte van vyftien voeten konnen haalen, van 't eene tot het andere

+Hoe de voornaamste Rykshoofden dit Feest by woonen moesten.

+Vreemde de Processie op dien Feestdagen hoedanig, beschreeven.

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel vertoont, *hoedanig men het* GEWYDE VUUR *by de* PERUANEN *ontsteekt*, '*s daags voor het groot* ZONNE-FEEST, *de groote* RAMY *genoemt*; en 't onderdeel, *hoe de* YNCAS *op den eersten dag van 't* GROOT ZONNE-FEEST, *de* ZON *een* KRUIK *met vocht gevult*, *aanbiedt*, *en haar te drinken verzoekt*.

einde gemeeten. De geenen die dus met de Pluimen deezer *Cunturs* pronkten, deeden zulks om te kennen te geeven, dat zy oorspronkelyk afkomstig van deeze Vogelen waren.

De *Incas*, vermomden zich met eenige[+] vreemde Mommeryen, verbeeldende de aller verschrikkelykste Figuuren, die men zich verbeelden kan. Op 't zien van alle die Aaperyen en vreemde Postuuren, die zy in deeze Vergaderingen maakten, zoude men hen alle voor uitzinnige houden; en om dit te beter na te bootsen, maakten zy onder elkander een verwardt geluid van qualyk overeenstemmende Instrumenten, als van Fluiten en Trommelen, in de handt houdende eenige verscheurde Beeste Vellen, daar zy zeldzaame zotte kuuren mede uitvoerden.

[+]In welke Processie de *Yncas* vermomt verscheenen, verzeld van wonderlyke gebaarde der medestanders.

Andere *Curacas* volgden deeze, in ver-

scheidene toerustingen, draagende ieder Natie de Wapenen, daar zy zich van in den Oorlog bedienden, als Boogen, Pylen, Lancien, Werpspiesen, korte en lange houw-Bylen, alle dienende om zoo wel met eene handt als met beide te gebruiken*.

Ook waren 'er die de Sieraadjes droegen, waar op de voornaamste daaden die zy in den Dienst der Zonne, en der *Jncas* uitgevoerd hadden, verbeeldt stonden; anderen weder die een groot gevolg van Dienaren hadden, op(a) *Atabalen* sloegen en op Trompetten bliezen. Met een woordt gezegt ieder Landaart verscheen in de hoffelykste toerustinge, en met een zoo groot gevolg, als hy uitvoeren kon, doende een ieder zyn best, om tegen elkanderen te prachtiger en kostelyker dan zyne Nabuuren uit te munten.

Eer nu dit Feest gevierdt stond te worden, bereidden zy zich daar toe door een+ gestreng Vasten. Zy aaten in die dagen niets dan een weinig witte *Maïz*, en wat meer is, noch raauw zynde, met eenige kruiden van dat soort, 't welk men *Chucam* noemt, en dronken niet als water. Zy onthielden zich ook geduurende dien tydt van het Gezelschap hunner Vrouwen, en men stak in de gansche Stadt nergens Vuur aan.

+Hoe men zich tot het vieren van dit Feest beryden moest.

Na deeze Vasten, 's daags voor het Zonne-Feest, bragten de Priesters *Yncas*, tot deeze Offerhande aangesteldt, den ganschen nacht, met de Schaapen en Lammeren gereet te houden door, die geofferdt stonden te worden; zy bereidden ook de levensmiddelen, en drank die men de Zon tot een Offerhande zoude aanbieden: men liet niet na op dit alles naaukeurige orde te stellen, na omtrent alvoorens naar het getal der menschen vernomen te hebben die tot dit Feest opgekomen waren. Want niet alleen moesten de *Curacas*, de Afgezanten, hunne Bloedvrienden, die van hun huis of hun onderdanig waren aan deeze Offerhanden deel hebben: maar ook alle Natiën in 't algemeen die deeze Plechtigheit bywoonden. Op den zelven nacht waren de Vrouwen der Zonne bezig met een zeker deeg te kneeden, dat zy *Cancu* noemden, waarvan zy kleine ronde broodjes van grootte als een Appel maakten. Het is aanmerkelyk dat deeze Indianen nooit broodt van hun Kooren maakten, als alleen op dit Feest, en noch op een ander *Citua* genoemt, en dat zy 'er zelfs maar twee of drie stukjes van aten, alzoo hen de *Gara*, zynde een soort van Peulvrugten, hun zoo wel gekookt of gebraden voor broodt verstrekt. Het moesten ook de gekooren Maagden zyn, aan de Zon tot Vrouwen toegewydt, die het deeg kneedden, daar dit broodt van gebakken wierdt, voornamelyk, het geene de *Jnca* en die van Koninglyken Bloede moesten eeten; ook moesten zy zelfs alle de andere spyzen van dit Feest toebereiden, om dat niet de Kinderen der Zonne hunnen Vader, maar wel de Zon haare Kinderen onthaalde. Wat het gemeene Volk aanbelangt, het zelve werdt gedient door een oneindig getal andere Vrouwen, die de spyze toebereydden, en broodt met veel zorge en oplettendheit bakten; want schoon het maar voor het gemeene Volk was, moest het meel echter zuiver zyn... Het was hen alleenlyk geoorlofdt op dien Plechtigen Dag van dit Broodt te eeten, om dat zy den zelven voor hunnen aller grootste Feestdag hielden, en het Broodt als een Geheiligde zaak aanmerkten.

Op den Allerplechtigsten dag van het Feest,+ verscheen de *Ynca* in 't openbaar, van zyne Bloedverwanten verzeld. Hy begaf zich met zyn gevolg naar de Groote Plaats van *Cusco*, verwachtende aldaar met bloote voeten het opgaan der Zonne: en vestigende zyn gezicht naar 't Oosten. Zoodra hy dezelve zag te voorschyn komen, wierp hy zich op de kniën, en houdende de armen uitgestrekt dwars voor zyn Aangezicht, kuste hy de Lucht. De *Curacas*, en de overige Edelen van den Staat, stonden een weinig achter af, en baden de Zon aan in navolging van de *Jnca*

+Hoe Plechtelyke de *Ynca* het opgaan der Zonne op de markt van *Cusco* verwachte.

* Zie het Onderdeel van de Abeelding Bladzyde. 169.

(a) Een soort van Trommels.

en Prinsen van den bloede. Vervolgens stond de *Ynca* op terwyl de andere noch geknieldt lagen, en vatte twee groote Gouden Vaten aan met drank gevuldt.† Alsdan hefte hy als Hoofdt van het Huis der Zonne, een deezer Vaten om hoog, vertoonende het aan de Zon, en haar om te drinken nodigende. De Peruanen waren by zich overtuigt dat de Zon aan den *Jnca*, en aan alle de Prinsen van den bloede hier op bescheid deed.

De *Jnca*(b) nu, de Zon dus te drinken+ genoodigt hebbende, stortte hy het Vocht 't geen in het Vat, aan de Zon aangeboden, overig was, en in zyne rechter handt

+Hoe hy onder deeze plechtigheit de Zon te drinken aanbiedt.

† Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde 171.

(b) *Historie des Yncas.* L. 6. Ch. 21.

hieldt, in een Goudt bekken, waaruit het Vocht zich als door een fontein in een pyp verspreidde, konstig gemaakt, en die op de Groote Plaats aan het Zonne-Huis uitquam. Dit gedaan zynde dronk by 'er een weinig van voor zyn deel uit het vat, 't welk hy in zyne linkerhandt hieldt, en te gelyk wierdt het overige onder de *Jncas*, in een klein Goudt of Zilver Schaaltje, 't welk elk by zich hadt, verdeeldt; aldus leedigden zy allengs het Drinkvat van den *Jnca*, welk een drank, zoo zy zeiden, door de handt der *Jncas* of door die der Zonne geheiligd was, en hen deszelfs deugden mededeelde. Alle die van den Koninglyken bloede waren, dronken een teug van dien Drank: maar aan de *Curacas* gaf men van den Drank te drinken die de Vrouwen der Zonne hadden toebereid, en niet van deeze, die zy geloofden geheiligdt te zyn.

+(a) Deeze Plechtigheit volbragt zynde, die alleen als een Inleiding was, om beter te drinken, trokken zyn Orde naar het Zonne-Huis, en deeden alle hunne Koussen en Schoenen uit, uitgezonderd de Koning, en zulks omtrent twee hondert treeden van de Poort des Tempels. Als toen traden 'er de *Jnca*, en die van zynen bloede waren naar binnen, en die, als Wettige Zoonen der Zonne, voor haar Beeldt zich aanstonds ter aarde nederwierpen. Ondertusschen de *Curacas* zich niet waardig achtende om in zynen Tempel te treeden, om dat zy niet van zynen Bloede waren, bleeven 'er buiten staan, op een groote Plaats die voor de Poort was, en zoodra de *Jnca* met zyn eigen handt het Goude+ Drinkvat aanboodt, waarmede hy de voorige Plechtigheit eindigde, gaven de andere het hunne aan de Priesters *Jncas* die men benoemdt had, en tot den Dienst der Zonne geschikt; want het was niemant geoorlofdt dan aan hun alleen deezen Dienst waar te neemen, zelfs niet aan de geenen die van den bloede der Zonne waren, zoo zy geen Priesters zyn. De Hoogepriesters dan de Vaten der *Jncas* hebbende opgeofferdt, gingen zy alle naar de deure, om aldaar die der *Curacas* te ontfangen, en die alle in hunne rang voorttrokken, naar de orde van den tydt wanneer zy onder 't Gebiedt van den *Jnca* gekomen waren. Behalven hunne Vaten, booden zy ook de Zon verscheidene fraaie Gouden en Zilvere stukken aan, die in 't klein en naar 't leven kunstig verscheiden soorten van Gedierten verbeeldden, als Schapen, Lammeren, Hagedissen, Padden, Slangen, Vossen, Tygers, en Leeuwen, alsmede allerlei Gevogelte, en verders van alles wat hunne Landschappen voortbragten.

+en vervolgens zich naar den Zonnen Tempel begeeft om de Plechtigheit verder te volvoeren,

+Alwaar hy het Goude Drinkvat de Zon zelf aanbied, doch zyn gevolg den Priesters overgaven, 't geen zy aan de Zon op offerden.

De Offerhande volbragt zynde, keerde+ elk weder in orde naar zyne plaatse, en alsdan zag men de Priesters *Jncas* komen, met een groote menigte van Lammeren, en onvruchtbaare Schaapen, van allerlei kleuren, alzoo dezelve van natuuren gespikkeld, gelyk de Paerden in Spanje zyn. Onder al dit Gedierte de Zon toebehoorende, namen zy een zwart Lam, zynde die kleur by deeze Indianen 't meest geagt, vooral in hunne Offerhanden, omdat, zoo zy zeggen, die iets Godlyks inheeft; zy voegen 'er by, dat een zwart Dier meest altoos over het gansche lichaam van die zelfde kleur is, daar in tegendeel een wit Dier, byna nimmer zonder eenig zwart vlekje hier of daar op de huidt of aan den smoel heeft; 't welk hen een groot gebrek scheen te zyn. Daarom is 't dat de Koningen meest altoos in 't zwart gekleedt gaan, en hunne Rouw-kleederen zyn by hen van die kleur die zy muisvaal noemen.

+Een zwart Lam word geslacht en geoffert,

Deeze eerste Offerhande die men van+ een zwart Lam deedt, was om de goede of quaade voorteekenen van de Plechtigheden van hun Feest daar door te voorzeggen; want in alle hunne bedryven van belang, in Vrede en Oorlogstydt offerden zy een Lam, het welke zy het Hart en de Long uithaalden, om daar uit te oordeelen of hunne Offerhande de Zon welgevallen zoude, of den Oorlog die zy voor hadden een gelukkigen uitslag zoude hebben, en of de Inzaameling der

+en ten welk een einde dit geschiedde.

(a) Zie het 23. Hoofdst. VI. Boek deezer *Histoire* over de manier van drinken by den *Ynca*, de uitdaging die hy by die gelegenheit aan zyne Onderdanen zondt, en de Plegtigheden, die men moest waarnemen om hem bescheidt te doen.

inkomsten des Lands en van de Gewassen dit Jaar menigvuldig zouden zyn. Maar het is aanmerkelyk dat zy verscheidene Dieren offerden naar de verscheidene aart van Voorzegginge die zy 'er uit trekken wilden; als Lammeren, Hamelen, en Schapen, die onvrugtbaar waren; want zy doodden geene andere dan de zodanige, noch aten zelfs van hun Vlees niet, dan wanneer dezelve in geen staat meer waren om voort te teelen. In deeze Offerhanden namen zy het Lam of het Schaap dat zy slagten wilde, stelden het zelven met het hoofdt naar 't Oosten; zonder het de voeten te binden: maar drie manspersoonen het zelve vast houdende,

om te beletten dat het Dier zig niet verroeren kon, opende men het dus leevendig de linker zyde, alwaar men de handt in stak, en het Hart, de Long, en al het overige van den zogenaamden Omloop, of Karewy uithaalde*, 't welk in zyn geheel uitkomen moest, zonder dat 'er iets aan mogt gebrooken of geschonden zyn.

+Hun Bygeloof in 't onderzoeken der Ingewanden van 't Slachtroffer aangemerkt.

+ Zy waren op 't minst zoo Bygeloovig als de Grieken en Romeinen en 't onderzoeken der ingewanden van het Slag-Offer; 't welk door de aangehaalde plaats van de *Historie der Incas* bevestigt wordt, die wy zoo even bygebragt hebben. 'Zy hielden voor een goed en gelukkig Voorteken, wanneer de Long zich noch beweegde en klopte, na dat men dezelve reeds uitgehaald hadt; dat zy alle andere voortekenen als onverschillg hielden, was, zeggen zy, om dat dit Voorteken alleen genoeg was, om de andere goed te maaken, hoe quaad die ook mogten zyn. Het ingewant dus uitgehaald zynde, blies men in 't keelgat om het zelve met windt op te vullen; daarna bondt men het aan het einde digt toe, of men drukte het met de handt, te gelyk waarnemende, of de Buisjes, waar door de Lucht in de Long gevoerd wordt en de Adertjes die men aldaar gemeenlyk bespeurt, meer of min gezwollen waren, om dat, hoe meer zy hen zoodanig voorquamen, hoe gelukkiger hen het Voorteken scheen. Zy naamen ook noch verscheidene andere dingen meer waar, die wy onmogelyk verhaalen konnen, alzoo wy die niet opgemerkt en aangetekent hebben. Wy maaken dan alleen van deeze gewag, alzoo wy die tweemaal hebben zien uitvoeren. Het heugt ons noch, dat men my, een Kindt zynde, eens in een Voorhof geleidde, alwaar eenige oude Lieden dit soort van Offerhande deeden, op een dag dat zy doopten, en geenszins op den Feestdag van hunne *Raymi* (zynde dit de naam van 't Zonne-Feest,) waar van men ten tyde van myne Geboorte niet meer sprak, maar op een anderen tydt, waar in men om byzondere gevallen Slagtofferen van Hamelen en Schaapen offerde, om uit dezelve Voorzeggingen te doen.

+Hoe deeze Offerhanden door een Feestmaal eindigden.

+ De Offerhanden eindigden vervolgens door een Feest-maal, waar in men zich van 't Vleesch der Offerdieren diende, men deelde het aan alle den geenen uit, die zich by deeze Plechtigheit tegenwoordig vonden; namelyk aan de *Incas*, en na hen aan de *Curacas*, en hun gevolg, ieder naar hunne rang;† nevens dit Vleesch diende men hen ook broodt voor door *Garcilasso*, *Cancu* genaamdt. Daar na diste men noch verscheiden andere Gerechten op, waar van gegeeten wierdt zonder als nog te drinken, zynde het den Peruanen niet geoorlofdt onder hunne maaltydt te drinken: maar wel na dat dezelve ge-eindigd is. Behoevende zy als dan, in 't stuk van drinken, voor geen Natie van ons Halfrondt te zwigten.

+Een Feest van zuivering by de Peruanen geviert, en hoedanig.

Zy vierden noch eenige andere Feesten.+ Het Feest door *Garcilasso*(a) *Citu* genoemt, was weder zeer aanmerkelyk, en mag wel een algemeene zuivering genaamt worden. Het oogmerk deezer zuivering was de Ziele te reinigen van alle de zwakheden en gebreken die zy in het Menschelyk Lichaam aangenomen heeft, en het Lichaam te behoeden voor alle quaalen daar aan het zelve is bloot gesteld. De Peruanen, bereidden 'er zich alvoorens toe, door een Vasten. Als dan moesten zy zich onthouden van de Bywooning hunner Vrouwen, en 24 uuren Vasten: 's Nachts na deeze Vasten kneedden de Peruaansche Jongelingen Godsdienstiglyk eenige ballen van *Cancu*, leiden die in aarde Pannen, en lieten dezelze half gaar bakken, tot dat de *Cancu* tot een Massa of Deeg geworden was. Zy maakten 'er tweederlei van, in de eene mengden zy het bloedt van tusschen de Wenkbraauwen

* Zie de nevensgevoegde Afbeelding, waar van het bovendeel *de* OFFERHANDE *van een* ZWART LAM *op den dag van 't* GROOT ZONNE-FEEST verbeeldt; en 't Onderdeel, *het* GASTMAAL *ter* EERE *van de* ZON *op den dag van 't* GROOTE RAMY FEEST.

† Zie het Onderdeel deezer Afbeelding.

(a) Dit geschiedde op den dag der Maane van September, na het *Equinoctium*, zegt *Garcilasso.*

en Neusgaten van eenige kleine Kinderen getrokken. Al die gevast hadden, wiesschen zich het gansche Lichaam voor den dag, en wreeve zich vervolgens het Hoofdt, Aangezigt, de Borst, Schouders, Armen en Dyen, met het gemelde deeg; om volgens hun gevoelen door deeze reiniging van Ziekten en allerlei ongemakken en zwakheden bevrydt te blyven. Na deeze reiniging neemt een der oudsten en bevoegsten van elk Huisgezin iets van dit deeg, en bestrykt 'er de deur van zyn huis mede, laatende dit daar aan blyven hangen, om de reiniging van zyn Huisgezin te kennen te geeven. De Opper-Priester oeffende dezelve *Ceremonie* in 't Palais en in den Zonnen Tempel, terwyl zyn Vikarissen de mindere Kapellen en andere geheiligde plaatsen zuiveren gingen. Zoo dra nu als de Zon begon te ver-

94
SACRIFICE d'un AGNEAU noir, le jour de la grande FÊTE du SOLEÏL.

B. Picart invenit 1723.
FESTIN à L' HONNEUR du SOLEÏL, le jour du grand RAMY.

95
DÉSOLATION des PERUVIENS pendant L'ECLIPSE de LUNE.

B. Picart delinearit 1723.
CAPTIF Sacrifié par les ANTIS.

schynen, badt men dezelve aan, waarop een *Jncas* van den Koninklyken bloede, zich op de plaats van *Cusco* stelde, met een Lancie in de handt, versierdt met vederen van allerlei verwe, en een groote menigte van goudene Ringen verrykt. (De Lancie diende in tydt van Oorlog mede voor een Standart.) Deeze *Juca* ging zich noch by vier andere *Jncas* voegen, even eens als hy, met de Lancie gewapent die hy ieder met de zyne aanraakte, en eenigerwys door deeze aanraaking heiligde; hy verklaarde hen, dat de Zon hem uitverkooren had, om de zwakheden en gebreken nevens allerlei Ziektens te verdryven. Terstondt vertrokken deeze vier Dienaren der Zonne, om haare beveelen uit te voeren: terwyl nu deeze de Huisbezoekingen in de Wyken en Quartieren deedden, begaf zich een ieder buiten zyn huis, schuddende zyne Kleederen af, en zyn Hoofdt, Aangezicht, Armen en Dyen wryvende. Zodanig waren de Plegtigheden, waar mede men zich verbeeldde gereinigt te worden. Zy gingen gestaadig met een groot vreugdegejuich gepaardt, waar op de Dienaren der Zonne de Quaalen des Volks, daar zy zich nu van gezuiverdt hadden, meede namen, en dezelve 5. of 6. mylen buiten de Stad verdreeven.

Den volgenden Nacht liepen dezelfde[+] *Jncas* gints en herwaards met brandende Stroo-Toortsen, zelfs tot verre buiten de Stadt; en door deeze Nachtzuyvering wierden alle de quaalen, die men des Nachts onderheevig is, verdreeven, gelyk die der Lancien gediend hadt om de onheilen des daags te verdryven; het overschot van brandende Toortsen wierdt in de Rivier geworpen, waarin het Volk zich gewasschen hadt; indien men daar van noch eenige overblyfselen aan den Oever der Rivier vond, mydde men dezelve als een besmettelyke zaak. Deeze Feesten namen dus door Vreugdebedryven met Dankzeggingen en Offerhanden vermengd, ter eere van de Zon, een einde.

[+]Een Feest van Nachtzuivering geviert.

XLVIII. Hoofdtstuk.
Van den Godsdienst *eeniger Volkeren die* Onderdanen *der* Yncas *zyn, en van de gevoelens der* Peruanen *hunnen Oorsprong aangaande.*

[+] Deeze korte Beschryving zal alleen dienen, om den Lezer een Denkbeeldt van de Volkeren te geeven, wier Afgodery de *Jncas* hadden ondergebragt, om die van hun weder in te voeren. Die[(a)] van de Valleye van *Rimac* daar na *Lima* genoemt, aanbaden den Afgod *Rimac* onder de gedaante van een Man, die hen antwoordde op alles wat men hem vroeg, op de wyze der aloude Orakelen van Griekenlandt. Het woordt *Rimac* wil betekenen, *Hy die spreekt.*: deeze Afgod woonde in een zeer prachtigen Tempel, alhoewel zoo prachtig niet als die van *Pachacamac* was.

[+]Hoe Godsdienstig de Bewooners van *Lima* hunnen Afgoden *Rimac* eerden.

[+] Zy aanbaden ook *Pachacamac*, doch offerden hem geen Menschen Offer, en de eerbiedt die zy voor hem hadden, ging zoo verre dat zy hem niet dorsten aanzien. De Koningen en Priesteren traden in zynen Tempel agterwaarts, en gingen 'er op dezelve wyze wederom uit, wendende de Oogen nooit naar het Beeldt.

[+]Insgelyks *Pachacamac*, en hoe.

De *Antis*, Volkeren naby het gebergte van[+] *Peru* woonende, aanbaden de Tygers en Slangen; zy aanbaden ook het Kruidt *Coca.* Wanneer zy eenige Gevangens hadden, sloegen zy die aanstonds zonder melyden dood: met dat onderscheit, dat zy de Gevangenen van weinig aanzien aanstonds nederhakten, daar zy in tegendeel die geene die zy deeze droevige eere waardig achtten, plechtiglyk slagten. Zy ontkleedden hem, en bonden hem[+] naakt aan een groote dikke paal, en daar na korven zy hem over 't gansche lichaam met Scheermessen, en andere Messen van Keysteenen gemaakt, die zeer scherpsnydende zyn. Zy snedden hem niet

[+]Tygers en Slangen door de *Antis* aangebeden.

[+]Hoe wreed zy hunne Gevangenen handelden.

(a) De *Yncas.*

ten eersten alle de Leden af: maar alleen het Vleesch van de Vleesachtigste deelen, als de Kuiten, Dyën, Billen, enz: Waarna Mannen, Vrouwen en Kinderen zich verfden met het bloedt van dien ongelukkige, en zyn vleesch noch levendig aaten.* De Vrouwen bestreeken de tepels haarer borsten, en gaven vervolgens hunne Kinderen het bloedt hunner

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, vertoonende het bovendeel, *de* MISTROOSTIGHEIT *der* PERUANEN *geduurende de* EKLIPS *van de* MAAN; en 't onderdeel, *hoe door de* ANTIS *een* GEVANGENE *als* SLACHTOFFER *gemarteldt word.*

Vyanden te zuigen, gemengdt met den Melk daar de Natuure hen tot voedsel deezer kleine Schepselen van voorzien hadt. Deeze bloedige en wreede uitvoering droeg by de onmenschelyke Volkeren den Godsdienstigen naam van Offerhande. Zy stelden onder 't getal der Goden en huisvesten onder tenten op den top hunner bergen, de geenen die de doodt wel gemoedt of liever met wreedheit en hardigheit hadde uitgestaan. In tegendeel wierpen zy op de Mesthoop de geenen die de kragt niet hadden deeze pyn te konnen wederstaan.

[+] De Volkeren van de Provincie van *Manta* baden de Zee aan, insgelyks de Visschen, Tygers, en Leeuwen, verscheidene andere wilde Gediertens, en een Smaragd van een ongewoone grootte, die zy voor de oogen van het Gemeen in hunne Plechtige Feesten ten toon stelden. Zy vilden hunne Krygsgevangenen, en na hunne huidt met afsche en zandt opgevuldt te hebben, hingen zy die te pronk als een Zegeteeken aan de Poorten der Tempelen hunner Afgoden. Wy zullen het verhaal van deeze vreemdigheden niet verder trekken, beducht zynde dat zulks den Lezer verdrieten mogt.

[+]Verscheidene Godheden van de bewooners van *Manta* geëert.

[(a)] Wat nu verders de gevoelens der[+] Peruanen aangaande hunnen Oorsprong enz. aanbelangt, zy zeggen ‘dat 'er op een zekeren tydt uit de Noorderlyke Deelen der Waereldt een ongemeen Man aanquam, die zy *Choun* noemen; dat deeze *Choun* een Lichaam zonder beenen of zenuwen had; dat hy de Bergen om ver wierp, de Daalen vervulde, en zich een weg door ongenaakbaare wegen baande. Deeze *Choun* schiep de eerste bewoonners van *Peru*, en wees hen tot hun onderhoudt de kruiden en vruchten aan, op 't veldt wassende. Zy vertellen noch, dat deeze eerste Grondlegger van *Peru* verstoord zynde door eenige bewooners van 't platte Landt, eenige landen, die te vooren vrugtbaar waren, verkeerde in enkel bar zandt, en hieldt den regen op, waardoor de Gewassen verdroogden: maar dat hy met medelyden bewoogen, eindelyk de Fonteinen weder opende, en de Rivieren vloeyen deed. Deeze *Choun* wierdt als een God aangebeden, tot dat *Pachacamac* uit het Zuiden quam; zoodat *Choun* op de komst van den laatsten verdween, vermits hy veel zwakker als *Pachacamac* was, en de mensche door *Choun* geschapen, in wilde Dieren veranderde.

[+]Vreemd gevoelen der Peruanen wegens hunnen Oorsprong.

De Peruanen hadden eenige kennis van de Zondvloedt; doch men kan bezwaarlyk iets naaukeurigs daarin aanmerken, weshalven wy den Lezer naar de *Historie van Ynca Garcilasso* overwyzen.

Wy zullen hier geen gewag maaken van de eerbiedigheit die zy den Regenboog bewyzen, noch van hun bygelovig gevoelen aangaande de Staart-Starren zynde zulks reeds te vooren door ons gedaan; noch van de voorzegginge die zy uit de droomen haalen; noch hoe zy zich verbeelden dat de Zon ondergaande, zich in Zee dompelde, haar licht en warmte verloor, het eene en 't andere weder aannam, nadat zy onder de Aarde doorgegaan was, die zy, boven op de Oppervlakte der Wateren plaatsen, en des morgens door de Poorten van 't Oosten weder uitging. De Dichters der Oudheit, die niets minder dan Aardryks-kundigen waren, hebben byna op dezelve wyze geredenkaveldt. Men kan uit het geen wy hier gezegt hebben, van den aart van 't menschelyk verstandt oordeelen, van eenige zekere Kundigheden ontbloot, en of de menschen niet alle even bequaam zyn om overal de zelfde indrukselen der Bygelovigheit te ontfangen.

Wy eindig en dit Hoofdstuk van hunnen[+] Godsdienst, door het gevoelen dat zy van de *Eclipsen* of Taaningen hadden. Wanneer de Zon verduistert, gelooven ze dat zy tegen hen verstoordt is; zy merken als een bewys van haare toornigheit aan, de verdonkering en ontroering die zich in haar gezicht opdoet. De Maan Eclipserende, verbeeldden zy zich, dat die ziek was, en zekerlyk den Geest zoude

[+]Als ook welke gedachten zy van de Zon en Maan-Eklipsen hebben.

(a) *Coreal in zyn Reizen. Purchas.*

geeven, indien zy niet ophield van Taanen, en te verduysteren; dat zy alsdan van den Hemel vallen zoude, zy alle te gronde gaan, en het einde der Waereldt daarop zoude volgen. Om deeze onheilen te vermyden, maakten zy in den aanvang van den Eclips,[(b)] een ongemeen geraas en geluit met Hoornen, Trompetten en Trommelen. Zy bonden de honden† aan de Boomen, en geesselden die zoo streng als zy konden, om hen te noodzaaken te janken en te blaften, dat de Maan, die zy geloofden in bezwyming geraakt te zyn, door de kragt van hun gejank, over zulks zy zeer veel van deeze Dieren hieldt, uit hoofde van de groote diensten die zy haar voor deezen deeden, gedwongen wierdt op hunne geruchtmaaking en geschrey te ontwaaken.

(b) De aloude Grieken en Romeinen maakten ook groote beweeging om de Maan te doen wederkeeren, die zy meenden in zwym gevallen te zyn. Men klopte op kopere Bekkens, en men boodt haar toortsen aan, enz.

† Zie het bovendeel van 't Afbeeldzel Bladzyde. 175.

XLIX. Hoofdtstuk.
Van hunne Priesteren; Tuchting, *en van hunne* Geestelyken, *enz.*

[+] De Priesters der Zonne, waren alle *Jncas* uit Koninklyken bloede gebooren; maar de Priesteren tot de mindere diensten der Godsvruchtige oeffeningen geschiet, behoefden maar slegts bevoorregtte *Jncas* te zyn; dat is, door hunne verdiensten tot deeze waardigheit verheeven. Wy hebben reeds van de Offerhande die de Priesters aan de Zon deeden gewag gemaakt, en voegen 'er nu by, dat zy niet altoos op een en dezelve plaats offerden; dat zy zulks dikwils deeden in de Voorplaatsen der Zonne-Tempels: maar dat het voornaamste Zonne-Feest gehouden wierdt op de groote Plaats van *Cusco*: en eer de Priesters in den Zonne-Tempel ingingen, waaren zy genoodzaakt zich alvoorens te ontschoeyen.

[+]Van welk een afkomst de Priesters der Peruanen moesten zyn, aan gemerkt.

[(a)] 'Zy verkooren geen anderen tot Opper-Priester, dan een der Oomen of Broederen des Konings, of zoo het iemandt anders wierdt, moest hy wettiglyk uit zynen bloede gesprooten zyn. De Priesters hadden geen byzondere Kleeding: maar in alle de Provincien, alwaar de Zon veele Tempelen hadt, was 'er niemandt als die van daar van Geboorte, en Bloedvrinden van den Heer van ieder Provincie waren, die deze Godvrugtige bediening konden oeffenen; aangaande den Hoofdpriester, die men by ons een Bisschop noemen zoude, moest een *Jnca* zyn; en zelfs op dat zy in hunne Offerhanden en hunne *Ceremoniën* overeenquaamen met hunnen Aardsbisschop, zoo verkooren zy de *Jncas* tot Oversten of Superieurs in tyde van Vrede of Oorlog, zonder die van het Landt buite te sluiten, op dat men hen niet zoude konnen verwyten, dat zy die verachtten, of ongelyk aandeeden. De opperste Priester verklaarde aan het Volk de zaak, waar over hy met de Zon raadpleegden, en 't geen de Zon hem beval, hen aan te kondigen, volgens de Leere van hunnen Godsdienst. Met een Woordt, hy verklaarde hun het geene hen door mid del der Voortekenen wegens Offerhanden en diergelyke Bygeloovigheden meer by hen in gebruik geopenbaart was. Zy noemden ook hunne Priesteren met een naam die *waarzeggen* of *iets raaden* beteek

In 't Zonnenhuis waren verscheidene Vertrekken voor de Priesteren, en Huisbedienden,[+] zoo veele in getal als 'er *Yncas* waren,die men Bevoorregtigden noemde. Want geen Indiaan, hoe groot een Heer hy ook mogte zyn, vermogt 'er niet in komen, of hy moest een *Ynca* zyn. De Vrouwen moesten 'er mede buiten blyven, zelfs de Gemalinnen, en Dochteren des Konings. De Priesters hadden eenen weekelyken dienst, die zy door Maans quartieren telden; geduurende dien tydt onthielden zy zich van hunne Vrouwen, en gingen niet uyt den Tempel, noch by dag noch by nacht'. Terwyl de Priesters en Dienaars van den Godsdienst der *Yncas* zich van de verrichtingen hunner Ampten in de Tempelen queeten, alwaar zy by Weeken den Dienst waarnamen, gelyk reeds gezegt is, zoo wierden zy onderhouden van der *Zonne inkomsten*; aldus noemde men de Gewasschen van zekere Landeryen, die men aan de Zon als haare eigendommelyk goederen afstondt, die[(b)] gemeenlyk wel een derdendeel der Landeryen van een Provincie beliepen.

[+]Hoe niemand dan Priesteren van *Yncas* afkomst mogt in den Zonne-Tempel komen.

Deeze Volkeren onderhielden ook Geestelyke[+] Dochteren, die geloften van eeuwige zuiverheit aan de Zon gedaan hadden. Men was alhier zoo omzichtig en keurig in 't stuk der maagdelyke zuiverheit, dat men om daar in niet bedroogen te worden, ten minsten alleenlyk beneden de agtien Jaaren toe verkoor. Voor al gebruikte men deeze omzichtigheit ten opzichte der Maagden van het geestelyk Huis van *Cusco*, dewyl deeze geschikt waren om Vrouwen der Zonne te worden.

[+]Geestelyke Dochters ten dienst der Zonne gewydt, hoe verkooren en aangenomen wierden.

(a) *Histoire des Yncas du Parou* L. III. Ch. 22.
(b) *Histoire des Yncas* L v. C I.

Om die zelfde reden quamen ook geene andere in dit Huis, als de Dochteren der *Yncas* van den Koninglyke bloede, en zonder vermenging van vreemd bloedt gebooren. De oudste onder haar waren de Abdissen van 't Convent[(c)]; zy bestierden de Jonge Maagden, leerden haar allerlei soort van Hantwerk, onderweezen haar in de Goddelyke Diensten, en waakten op de broosheit des vleesches: de opsluiting was zoo gestreng, dat zy noch Mannen noch Vrouwen zagen. Dit Klooster hadt noch

(c) Of *Mamacuna* dat een woordt is, 't welk een Vrouw betekent die den dienst als Moeder waarneemt.

schuif-of-draaideur noch Spreekkamer; en men verzeekert ons, dat deeze beveelen met de uitterste achtgeeving waargenomen wierden, en dat de Wet de zodanige strafte, die een inbreuk aan de getrouwheit deeden, als zy aan de Zon schuldig waren, en met de grootste gestrengheit wierdt uitgevoerdt. Laat ons *Garcilasso* eens hooren,(a) 'indien onder een zoo groot getal Geestelyke Dochteren eene gevonden wierdt, die tegen+ haare eer quam te zondigen, is 'er een Wet die beval; dat zy moest levendig begraaven, en haaren Minnaar opgehangen worden: maar nademaal men het te gering oordeelde, slegts eene Man te doen sterven, wegens eenen zoo groote misdaadt als deeze van een Dochter aan de Zonne hunne Godheit, en Vader hunner Koningen toegeheiligd, te schenden, zoo wierd daar en boven by dezelve Wet bevoolen, dat behalven den Schuldigen, ook zyne Vrouwe, Kinderen, Dienaaren, Bloedvrienden, en wat meer is, alle de Inwooners van de Stadt waarin hy woonde, gezamentlyk de straffe daar van moesten dragen.+ Ten dien einde moest die Stadt verwoest worden, en tot een puinhoop gemaakt; zodanig dat haare gansche uitgestrektheit geheel woest, verlaaten, vervloekt en uitgeslooten wierdt, tot een teeken dat zodanig een Stadt een dus schandelyken en verfoeyelyken Zoon hadt voortgebragt. Zy trachtten ook om te beletten, dat deeze Grondt door niemandt, zelfs door geene Beesten, zoo 't mogelyk waare betreeden, wierde. Deeze Wet wierd echter nooit uitgevoert, dewyl 'er nooit iemandt in dit Landt aan deeze misdaad is schuldig bevonden.

+Straffe haar opgelegt, wanneer zy zich te buiten gingen, en tegen haare Wet zondigden,

+en met welk een gevolg dit ging verzelt.

Diergelyke Kloosters, als die van *Cusco*,+ waren 'er in de voornaamste Provinciën des Ryks opgerecht: maar men ontsing in dezelve, 'allerlei soort van Dochteren(b) 't zy die van Koninklyken Bloede waren, en wettig geboorne, of niet, en uit vreemden Bloede gesprooten. Men nam ook noch by groote gunst in dezelve, de Dochters der Grooten des Landts, en zelfs wel die der minste Burgeren, indien zy maar schoon waren; 'want onder deeze voorwaarde wierden zy geschikt om Dochteren der Zonne, of Meesteressen van den *Inca* te zyn: men bewaarde haar met dezelve zorgvuldigheit, als de Vrouwen aan de Zon toegeheiligdt. Zy hadden, gelyk de andere, Staatjuffers, die haar dienden, en wierden op kosten des Konings onderhouden, om dat zy zyne Vrouwen waren. Wat meer is, zy hielden zich gewoonlyk bezig, gelyk de Maagden der Zonne, met Spinnen en een meenigte van Tabberden te maaken voor den Persoon van den *Inca.* Deeze deelde van alle de kleederen, en andere zaaken die zy gemaakt hadden mede, aan alle die van zynen Bloede waren, aan de *Curacas*, de Doorluchtigste Veldheeren, en alle die hy wilde begunstigen, zonder dat de regtvaardigheit of welgevoegelykheit hem zulks belette; om dat deeze kleederen door zyne eigene Vrouwen, en niet door de Vrouwen der Zonne, en te gelyk voor haar zelve en voor zyn Vader gemaakt waren.

+Insgelyks Kloosterdochteren als te *Cusco* van een gemeener staat ingewydt, en hoe.

Deeze Vrouwen hadden haare *Mamacunas* gelyk die van *Cusco*, en om kort te+ gaan, bestondt het eenigste onderscheit daarin, dat die van *Cusco* wettig moesten zyn, van Koninklyken Bloede, en altoos opgeslooten leeven, noodwendige voorwaarden, om Vrouwen der Zonne in plaats dat men in de overige huizen des Ryks, Dogteren van allerlei soorte ontfing, indien zy slechts schoone Maagden waren, om dat men dezelve aan den *Yncas* toewydde, aan wien men haar terstond op zyn eerste verzoek overleverde, en indien hy haar naar zynen zin bevondt, hieldt hy die voor zyne Meestreffen'. Deeze Huizen waren dan rechte *Serrails*, op de wyze der Oosterlingen. 'De geenen die op de Eerbaarheit van Vrouwen der *Incas* toeleiden, wierden alzoo zwaar gestraft als de Maagden aan de Zon toegewydt. De Wet beval het dus, nademaal de misdaadt even groot was.

+Eenige Dochters ten dienst der *Yncas* onderhouden, waar uit zy hunne Bywyven verkooren.

(a) L IV. Ch. 3 Historie de Yncas.
(b) ibid.

De Dochters die men eens tot Meestressen des Konings verkooren had, en die[+] eenige ommegang met hem hadden gehad, konden niet weder naar huis keeren; maar dienden in 't Paleis voor Staatjuffers of Kamenieren der Koninginne, tot dat men haar verlof gaf, om weder naar hun Landt te vertrekken, alwaar zy van weldaaden en rykdommen voorzien, met een Godsdienstige eerbiedt gediendt wierden; om dat die van haare Natie het voor een groote eer hielden, een Vrouw des *Incas* te mogen hebben. Belangende de overige, die de Koning voor zyne Meestreffen niet begeerde, deeze Geestelyke Dochters bewaarden het huis zoo lang tot dat zy bejaard wierden. Na de doodt des Konings wierden zyne Meestreffen door zynen Opvolger met den naam van *Mamacuna* vereert, dewyl zy tot Gouvernanten zyner Meestressen geschikt waren, die zy gelyk de Schoonmoeders haare Schoondochteren

[+]Die ten dienst der Koninginne als Staatjuffers dienden.

96
MANIERE dont L'YNCAS marie CEUX de son SANG.

B. Picart delinearit 1723.
On COUPE les CHEVEUX, et on donne un NOM aux FILS de L'YNCAS.

onderweezen'. Wy hebben alle deeze omstandigheden bygebragt, die eer zouden konnen voor een Roman of Verdichtsel dienen, dan om een Beschryving van een Godsdienst op te maaken, by aldien de Volkeren van *Peru* niet zelfs onder 't Getal der Godsdienstige gewoonten gesteld hadden, alles wat hunne Vorsten of Koningen betrof.

Daar waren ook verscheidene Dames van[+] Koninklyken Bloede, die in haare eigen Wooningen afgezonderd leefden, en byzondere geloften van kuisheit, zonder het Klooster leven te kiezen, deeden; 'zoo deeze al bygeval eens uitgingen, was 't slegts om de nabestaande Bloedvrindinnen te bezoeken, wanneer ze ziek geworden of in baarensnoodt waren, of haare Kinderen het hair moest afgesneden of een naam gegeeven worden. De kuisheit deezer Vrouwen, en haar eerbaar leven bragt haar in zoo veel achting, dat men haar den Geheiligden naam van *Oello* gaf; een naam aan haare Afgodery toegewyt. Deeze Kuisheit moesten ongeveinst zyn; want zoo tegen hare geloften bevonden wierd, dat 'er bedrog onder liep, wierd de schuldige levendig verbrandt, of in den Kuil der Leeuwen geworpen. De Weduwen gingen nooit geduurende het eerste Jaar van haaren weduwlyken staat uit. Indien zy geene Kinderen hadden, zag men haar zelden hertrouwen: en zoo zy 'er hadden, bragten zy haar gansche leven in eene geduurige onthouding door, en begaven zich nooit weder in 't Huwelyk. Deeze deugdt bragt haar by al de waereldt in een zodanige achting, dat men haar veele groote Voorrechten hadt toegestaan, en dat 'er uitdrukkelyke Wetten en beveelen waren, mede brengende, dat de Landeryen der Weduwen eerder bearbeidt moesten worden, dan die der *Curacas* of der *Jncas* zelfs'.

[+]Hoe eenige Vrouwen geloften deeden om buiten 't Klooster leven, afgezondert hun leven te eindigen.

Eer wy dit Hoofdtstuk eindigen, zullen we[+] noch iet van hunne Biecht, en daar op volgende Boetvaardigheit gewaagen. Overtuigt zynde door hun gewisse, en door de reden, dat de zonden des Menschelyken Geslagts de Goddelyke strafte en wraake na zich sleepen, verbeelden zy zich dezelve misdaaden door Boetvaardigheit en Offerhanden te moeten verzoenen.[(a)] Daar waren overal Biechtvavaders in 't gansche Ryk gestelt, die de evenredigheit der Straffe met de Zonde vergeleeken en opleidden. Ook bemoeiden zich Vrouwen met deeze Godsdienstige Oeffening. In de Provincie van *Collasuio* ontdekte men de Zonde door 't Lot. Somtyds geschiedde zulks door 't beschouwen[+] der ingewanden eens Offerdiers. Men strafte met steeningen den geenen, die zyne fouten niet openbaarden. Men biechte wanneer men wilde in gelegenheit van grooten noodt, om den Godlyken bystandt: maar de groote en plechtige Biecht geschiedde, wanneer de *Jnca* ziek was. Deeze deedt zyne Biecht aan de Zon, waar na hy zich waschte in eenig loopend water, zeggende tot het zelve, *ontfang de Zonden die ik aan de Zon hebbe beleeden*, *en voert die in de Zee.* Deeze Boetoeffeningen bestonden gewoonlyk in Vasten, Offerhanden, in een afzondering in de Woestyne der Bergen, in Geesselingen enz.

[+]Een Biecht onder de Peruanen in gebruik, en ten welk een einde.

[+]Hoe die, wanneer dezelve niet oprecht gedaan wierd, moest worden gestraft.

L. Hoofdtstuk.
Van hunne Huwelyken *en* Opvoeding *hunner* Kinderen.

[+] Wy zullen vooreerst van het Huwelyk der geenen gewag maaken, die 't zy verre of naby in 't Geslacht der *Jncas* bestaan, en zulks volgens 't geen 'er ons *Garcilasso* van beschryft[(b)] zeggende: 'De Koning liet eens Jaars of ook wel om de twee Jaaren vergadering houden, op een tydt dat 'er Huwbaare Jongelingen

[+]Hoedanig de *Yncas* de huwbaare van zynen bloede tot het Huwelyk verkoor,

(a) *Acosta door Purchas* aangehaalt.
(b) *Hist. des Yncas* &c. L. IV. Ch. 8.

en jonge Dochters van zyn Geslacht in de Stadt *Cusco* waren. De Dochters moesten 18. of 20. Jaaren, en de Jongelingen 24. Jaaren oud zyn. Want men liet hen niet toe eerder te trouwen, om dat zy, volgens hun zeggen, de vereischte Jaaren en 't verstandt moesten hebben, om hun huishouden wel te regeeren, en dat het een enkele buitenspoogheit was zich jonger te verbinden.

Wanneer hy nu dezelve zoude uittrouwen,[+] stelde de *Jnca* zich in 't midden van hun en hen by hunnen naam genoemt hebbende, nam hy hen by de handt,[*] verbond hen in de wederzydsche trouw en

[+]en met welk een Plechtigheit hy hen met eigen handen trouwde.

* Zie het bovendeel van de Afbeelding, hier nevens gevoegt, vertoonende HOEDANIG *de* YNCA *die van zynen* BLOEDE *zyn*, TROUWT; en 't onderdeel, *hoe men den* KINDEREN *der* YNCAS *het* HAIR AFSNYDT, *en hun eenen* NAAM *geeft.*

stelde hen weder in de handen hunner Bloedvrienden. Alsdan gingen de Nieuwgetrouwden naar 't huis van des Bruigoms Vader, en de Bruiloft duurde drie of vier dagen, of langer zoo 't hen goeddacht, en bestondt onder alle hunne wederzydsche naaste Bloedvrienden. Deeze Dochters aldus getrouwt, wierden in 't vervolg wettige Vrouwen genoemt, of wel *van de handt des Yncas verkregene Vrouwen*; welke benaaming haar des te meer deedt eeren. De *Ynca* die van zyn Geslacht dus uitgetrouwt hebbende, trouwden de Hofdienaren daar toe afgezonden, op dezelve wyze de overige Jongelingen van de Inwooners der Sradt, de verdeeling der Wyken in agt noemende, die men *Opper-Cusco*, en *Neder-Cusco* noemde.

De Bloedvrienden schonken alle de Meubelen en Huisçieraaden; een ieder bragt wat byzonders aan, 't welk zy stiptelyk onder hen naarvolgden, zonder in hunne Huwelyken eenige Offerhanden of andere Plechtigheden in 't werk te stellen.

[+] De Landvoogden en de *Curacas* waren uit hoofde van hunne bediening verpligt, op gelyken wyze de Jongelingen en Jonge Dochters in hunne Provincie uit te trouwen. Zy moesten in Persoon deeze plechtigheden als Heeren en Vaderen des Vaderlandts bywoonen.

[+]Welk gebruik de Land-Voogden in hunne onderhoorige Provincien navolgden, en hoe men verders zich hier in gedroeg.

De Gildens van ieder Stadt waren belast het huis der Nieuwgetrouwden onder de Burgers te bouwen, en de naaste Bloedvrienden verstrekten het Huisraadt voor haare Huishouding; die van eene Provincie of Stadt waren, mogten in geen andere trouwen: maar moesten zich in hunne eigen Stadt verbinden, en onder die van hunne Namaagschap, gelyk de aloude Geslachten Israëls, 't welk dus uitdrukkelyk geschiedde, om de Natiën noch Familiën niet onder elkander te vermengen. Nochtans zonderden zy de Zusters uit. Alle de Bewooners eener Stadt of van een Provincie, noemden zich Bloedvrienden te zyn, doordien zy van een zelvige Natie waren en eene taal spraaken. Het was hun verboden in een andere Provincie of Stads of van de eene Wyk in de andere te gaan woonen, overzulks zy zich buiten hunne Broederschappen der Burgery niet vermengden. Behalven dat waren 't de Gildens, die de beschikking der Huizen hadden, overzulks zy niet dan eens veranderen mogten, 't welk echter buiten hunne Wyk niet zyn mogt, en met bewilliging hunner Maagschap.

De Erfgenaam van de Kroon trouwde[+] met zyn eigen Zuster, een gewoonte op de Voorbeelden van de Zon en den eersten *Ynca* gegrondt: ‘want men verhaalt dat dewyl de Zon de Maan getrouwt heeft, en zelfs zyne twee eerste Kinderen, zoo was het ook billyk, dat men deeze gewoonte omtrent de oudste Kinderen der Koningen waarnam. Men zegt ook dat het Bloedt van de Zon met dat der Menschen niet mag vermengt worden; dat het Koninkryk eigentlyk den Erfgenaam toebehoort zoo wel aan Vaders als aan Moeders zyde, en dat hy anderzins van zyn recht vervallen zou; want men zeer streng op 't recht der Kroonerving stondt.

[+]Hoe de Ryks erfgenaam zyn eigen Zuster trouwen mogt.

De oudste der Broederen was de Erfgenam van de Kroon, en trouwde met zyne eigen Zuster van Vader en Moeders zyde; maar indien 'er geen wettige Zuster was, trouwde hy met de naaste Bloedvrindinne van 't Koninklyk huis, ten zy dat zy zyne Nichte, Zuster, of Moey was; en deeze Bloedvrindin konde Erfgenaam van de Kroone by gebrek van Mans ooir, gelyk in Spanje, worden. Indien de Prins geene Kinderen by zyne oudste Zuster kreeg, trouwde hy met de tweede, of wel de derde, tot dat hy kinderen hadt.

De Vrouw waar mede hy wettelyk trouwde, werdt de *Coya* genoemt, 't welk Koningin of Keizerinne beteekent: behalven hunne wettige Vrouw, hadden de Koningen noch gemeenlyk verscheidene Meestressen, waar van eenige van vreemde Natie, en andere van hunne Nabestaande tot in den vierden graat waren, en zelfs noch verder. De Kinderen die de *Yncas* by de vreemde Vrouwen teelden, wierden slegts als bastaarden aangezien, schoon men dezelve echter eerbiedigheit bewees,

nademaal zy van Koninklyken Geboorte waren; doch minder dan aan de wettige; alzoo de wettige als uit Goden en de andere als uit Menschen geteelt, geëerd wierden.'

Purchas verhaalt, op 't getuigenis der Spaansche Schryveren, dat de Bruidegom zyne Bruidt van haar huis gaat afhaalen, en haar de *Otoia* aantrekt, zynde een soort van een schoen. Indien de Bruidt noch Maagdt was, is de schoen van wolle; maar Weduwe zynde uit een soort van riet gemaakt. De Koninklyke kleeding van den *Ynca* vereischt hier eene byzondere uitlegging. Zie hoe de Schyver van de *Historie*[+] *der Yncas* ons die beschryft. De *Ynca* droeg 'gemeenlyk een soort van een koord op 't hoofdt, die men *Auta* noemt, omtrent een

[+]Het gewaad van den *Ynca* aangemerkt.

duim breet en van gedaante byna vierkant, zynde drie of vier maal om 't hoofdt gewonden met gekleurde randen, strekkende van de eene slaap des hoofdts tot de andere.

Zyn Kleedts was gelyk een Kamizool, tot op de kniën hangende, by hun *Vncu* genoemdt, en door de Spanjaarden *Cusma* geheeten. In de plaats van een Mantel droegen zy een soort van overrek, *Yacola* genoemdt. De Geestelyke Dochters maakten ook voor den *Ynca* een soort van een vierkante Beurs, die hy aan den gordel droeg, gehegt aan een koord zeer keurlyk gewerkt, en twee vingeren Breed. Deeze Beurs, *Chuspa* geheeten, diende alleen om 'er het kruydt[(a)] *Cuca* in te doen, 't welk de Indianen te kaauwen gewoon zyn, en toen noch zoo gemeen niet was, als nu, alzoo zulks alleen den *Ynca* geoorlofdt was te eeten, of die van zyne Bloedverwanten en aan eenige *Curacas*, waar van de Koning jaarlyks eenige korven vol, als een byzondere Gunstbewys, aan hun zondt.

[+] Van 't Huwelyk zullen wy overgaan tot de gewoontens de Kinderen en hunne opvoeding betreffende. '[(b)] De *Jncas* rechtten groote Feesten aan en ongewoone Vreugdebedryven, wanneer hunne oudste Kinderen gespeendt wierden; om dat het recht van Eerstgeboorte voornaamelyk der Zoonen in groote achting by den *Yncas* was, en in navolging van dien onder alle zyne Onderdanen: maar zy bedreeven weinig vreugde met hunne Dochters of jonger Zoonen.

[+]Met welke Plechtigheden de *Yncas* hunne Kinderen lieten speenen en 't hair afsnyden, om hun eenen naam te geeven.

De Kinderen wierden op hunne twee jaaren gespeendt, en voor de eerste reize het hair afgesneeden, waarmede zy gebooren waren; want voor dien tydt wierd 'er niet aangeraakt, noch zy kreegen ook niet eer hunnen naam. Wanneer men deeze Plechtigheit moest te werk stellen, vergaderden alle de Bloedvrinden ten dien einde byeen, en de geene die men tot Peter verkooren hadt, gaf de eerste Schaarsneede aan 't jonge kindt;[*] ik zegge Schaarsneede by aldien men 't zoo noemen mag: zynde, een zeker soort van scheer-Instrument, gemaakt van Vuursteenen, waarmede zy zich daar toe bedienden, zynde toen de Indianen de uitvinding van Schaaren, waar van wy ons bedienen, noch niet bekendt. Na de Peter volgden de anderen op hunne beurt, en elk na zynen Ouderdom, of Waardigheit, snydende des Kinds hair, 't welk zoodra niet verricht was of zy gaven alle met eenparige overeenstemming het Kindt zynen naam, en booden de Geschenken aan die zy medegebragt hadden; sommige Kleederen, andere Vee, weder andere Wapenen van allerlei soort, en noch andere eenige Goude en Zilvere Vaten, bequaam om uit te drinken; 't welk echter niet aangeboden wierdt, als aan die van Koninklyke afkomste waren; alzoo die van geringe geboorte zich 'er niet van konden bedienen, als door een byzonder voorregt.

Na dat zy deeze Geschenken gedaan hadden, dronken zy zich dronken; want anders zoude het Feest zynen eisch niet hebben gehad; en men danste en zong tot in den middernacht. Dit duurde drie of vier dagen, meer of min, na dat het Kindt veele ryke Bloedvrienden hadt. Zy namen dit waar als den Erfprins gespeend en hem het hair afgesneden wierd; met dit onderscheid alleen dat de Plechtigheit Koninglyk was, en dat zy den Opperpriester der Zonne tot Peter gesteld hadden. Alsdan quamen alle de *Curacas* van 't Ryk, in Persoon of door hunne Afgezanten, op dit Feest, 't welk niet minder dan twintig dagen duurde, brengende groote Geschenken van Goud, Zilver, Edelgesteente aan den Prins, en van het beste dat zy in hunne Provincie hadden.

(a) Of *Coca.*
(b) *Histoire des Yncas du Perou* L. IV. Ch: 11.
* Zie het Onderdeel van 't Afbeeldzel Bladzyde. 179.

Dewyl nu alle Onderdanen gaarne hunnen[+] Overheden opvolgen, insgelyks deeden de *Curacas*, en in 't algemeen alle die van *Peru* die groote vreugde bedreeven, een ieder naar zyne gelegenheit, rang, en Waardigheit; alzoo het een hunner plechtelykste Feesten was.

[+]Hoedanig dit door des *Yncas* Onderdanen nagevolgt wierd,

Zy bragten hunne Kinderen zoo min tederlyk[+] op, als hen mogelyk was, 't welk in allerlei soort, van grooten zoo wel als kleinen, Koningen als Onderdanen en geringen, waargenomen wierdt. Zoodra als het Kindt in de Waereldt gekomen was, waschten zy het met koudt water, en wonden, aldus kout in zyne luieren, 't welk men eerst eenigen tydt alle morgen deed, na dat men alvoorens het water noch hadde laaten koelen. Indien een Moeder haar Kindt ongemeen wilde lief koozen, nam zy 't water in haaren mondt, en spoot het over 's Kindts gansche lichaam, uitgezondert op den kruin des hoofdts, daar zy nooit aanraakte. Wanneer men dit Volk vraagt, wat hen daar toe verpligtte, antwoordden zy; dat zy zulks met voordagt deeden, om hunne Kinderen aan koude en

[+]en hoe zy verder hunne Kinderen gewoon waren op te voeden.

ongemakken te gewennen, en hunne Leden den sterker te doen worden. Zy lieten wel drie maanden verlopen eer zy hen de Armen bewonden, omdat zy zeggen dat zulks hen verzwakt. Dat meer is, zy hielden hen geduurig in de wieg, zynde een soort van een rustbank met vier Pooten (gelyk men in 't Afbeeldzel* zien kan) waarvan de eene iets korter dan de overige is, op dat de rustbank te gemakkelyker zoude konnen bewoogen worden. Het bedt, waarop men het Kindt legt, is een soort van dik matwerk van touw gewrocht, waarop men het Kindt aan wederzyde van de wieg vast maakt, om niet te konnen afvallen.

+Vreemde gewoonte hoe de Moeders haare Kinderen opbragten.

+ Wanneer de Kinderen zuigen moesten en zelfs op alle andere tyden namen de Moeders die geenszins in haare armen, omdat zy 'er, volgens haar zeggen, aan zoude gewennen, en om dat men de Kinderen gemakkelyker in de wieg kan laaten leggen. Evenwel als zy het oordeelden noodig te zyn, dat men die opneeme, maakten zy een hol in de Aarde, waarin zy hen tot aan den middel overend neder zettende, een deel wolle goed rondom 't lyf deeden, om den grondt zachter te maaken, geevende hen ook verscheiden speelgoedt om mede te speelen, zonder hen nooit in de armen te neemen, al was het schoon een Kindt der Grootste van 't Landt. Wanneer eene Moeder haar Kindt te zuigen wil geeven, gaat zy 'er boven over heen leggen, doch zy laaten het maar driemaal 's daags zuigen, 's morgens, 's middags en 's avonds; buiten dien tydt zullen zy het Kindt nooit de borst geeven; ja zy zullen het liever laaten schreeuwen, als het den ganschen dag door, aan de borst te gewennen. Alle de Vrouwen des Landts volgen deeze gewoonte, voor reden geevende, dat zulks hen morsig maakt, en veel braken onderworpen is; dat zy vraaten worden, wanneer zy groot geworden zyn, en dat de ondervinding dit leert, door 't voorbeeldt der Beesten zelfs, die hunne jonge slechts op zekere uuren des daags zuigen, en niet den ganschen dag en nacht. Hoe groot een Vrouw van Staat het ook zyn mag, brengt de Moeder altoos haare eigene Kinderen op, en besteedt die nooit ter Minne, ten ware eenige byzondere onpasselykheit haar daar toe verpligtte: zoo lang zy haar Kindt liet zuigen, onthield zy zich van de bywooninge haares Mans, om haar zog niet te bederven, 't welk de Vrucht een teering veroorzaaken kon.

+De Kinderen tot jaaren gekomen tot welk een oeffening men alsdan hun gewendt.

Naar maate dat het Kindt in wasdom toenam,+ deedt men het lichaam door de menigvuldige oeffening en vermoeidheden kragtiger worden. In 't vervolg stelde men het zelve in handen der *Amautas*, 't welk Philosoofen en Leeraaren van *Peru* waren. Deeze *Amautas* oeffenden de Zeden der Jeugdt, onderweezen hen in de Plechtigheden, en Voorschriften van den Godsdienst, insgelyks in de Wetten des Ryks, en in 't geen wy elkander verschuldigt zyn. Men queekte de Kinderen aan, byna en zodra zy uit de wieg quamen; zes of zeven jaaren oud zynde, gaf men aan hun eenige bedieningen; doch altoos met hunne jaaren overeenkomende. Eindelyk men vermydde onder hen alle leedigheit, en onwerkzaamheit, met zodanig een vlyt, dat de meest verlichtste Volkeren daar door beschaamt moeten worden. Ook vermydde men niet min de bezigheit in overdaat, zynde veel gevaarlyker dan de leedigheit, die voornemens is de Zinnen te behaagen en de ydelheyt te voeden, en die geen ander wit heeft dan het vermaak weder op te wekken naar maate dat het vermindert, en tot het laatste oogenblik des levens den Geest in een geduurige bezigheit onderhoudt, zonder dat die eenige vrugte van zyne werken kan voortbrengen, noch een enkel overblyfsel daar van toonen.

LI. Hoofdtstuk.

* Zie het onderdeel Bladzyde. 179.

Van hunne Gevoelens *wegens de* Onsterflykheit *der* Ziele, *en van hunne* Lyk-plechtigheden.

[+] De *Amautas* maakten een onderscheit tusschen het Lichaam en de Ziel. Zy schreeven aan de Ziele de Onsterflykheit toe, en 't Lichaam noemden zy een bezielde Aarde. ‘Dat meer is, zegt *Garcilasso*, op 't geen de ondervinding hen leerde, dat de Beesten wiesschen en gevoel hadden, zoo schreeven zy dezelve eene groeijende, gevoellyke, en geenszins een redelyke ziele toe. Zy geloofden dat na dit leven een beter stondt te volgen; doch alleenlyk beter voor de goeden, en erger voor de quaa-

[+]Welk een gevoelen deezen Landaart van de Onsterflykheit der Ziele hadden.

den, ter oorzaake van de Vergelding der eenen, en de Straffe der anderen. Daarenboven verdeelden zy het Geheel-al in drie Waerelden, waarvan zy de eene, namelyk den Hemel, *Hanan Pacha* noemden, 't welk de Opper-Waereldt betekent, waarop de vroomen de vergelding hunner deugden ontfingen: De tweede noemden zy *Hurin Pacha* of Beneden-Waereldt, uit oorzaake van de Voortteeling en Wederverderving; en de derde *Veu Pacha*, en betekenende het middelpunt der Aarde of de *onderste Waereldt*, die zy zeggen voor het verblyf der Godloozen is geschikt. Deeze laatste Waereldt noemden zy ook *Capaypa Huacin*, dat is: *Huis des Duivels*: maar zy geloofden, dat het ander leven lichaamlyk zal zyn, byna gelyk het leven, 't welk wy hier op Aarde gevoert hebben, en dat zy de rust der Opperste Waereldt geloofden te bestaan in een vreedzaam leven te lyden, van alle zorgen deezer Waereldt bevrydt; in tegendeel verzeekerden zy, dat het leven der onderste Waereldt, die wy de Helle noemen, vol van elende en quaalen is, die hier ook eenige op Aarde hebben geleden, zonder eenige de minste rust noch vergenoeging. Wy voegen 'er by, dat zy onder de vermaaken des toekomende levens niet tellen, eenige vleeschelyke wellusten, noch eenige andere ondeugden meer, maar dat zy al hun geluk stelden in de gerustheit der Ziele, en des Lichaams, naamelyk, wanneer dezelve geene zorge of moeite meer onderhevig zyn.

[+] De *Yncas* geloofden noch een Algemeene Wederopstanding; zonder echter dat hunne Geest zich hooger verhefte dan tot dit dierlyk leven, om dies wille zeiden zy, dat wy zullen opstaan, zonder eenige verheerlyking of straffe te verwagten. Zy waren ongemeen zorgvuldig in het bewaaren van hunne nagels, en hun hoofdhair, verbergende die in de spleeten, of reeten der muuren. Indien by geval deze hairen en nagels op den grondt vielen, en een van hun zulks gewaar wierdt, zoude hy niet nalaaten dezelve terstondt op te raapen, en wederom te bergen. Deeze bygelovigheit, gaf my dikmaals oorzaak om 'er de reden van te vraagen, of om welk een oogmerk zy zulks deeden: waarop zy my alle de zelve reden gaven, zeggende: weet gy wel, dat wy alle die hier op Aarde gebooren zyn, eens weder op deeze Waereldt herleeven moeten, en dat de Zielen weder uit de Graaven zullen opstaan met alles wat zy lichaamelyk hebben? Om nu voor te komen dat onze Zielen mogten in 't zoeken van haare nagels en hoofdhair verlegen zyn; want het zal 'er op dien dag geheel drok wezen, en gansch onordentelyk toegaan; hierom bewaarden wy dezelve byeen, om ze te ligter te konne weder vinden, ja zelfs indien het mogelyk waare, zouden wy altoos op een en de zelve plaats spuuwen. *Francisco Lopez de Gomara*, wanneer hy van de begravingen der Koningen of andere Grooten van *Peru* spreekt, drukt hy zich in 't 125ste. Hoofdtstuk van zyn zyn Werk, aldus uit: *Wanneer de Spanjaarden deeze Grafstede openden*, *en wierpen de beenderen herwaards en derwaarts*, *baden de Indianen ernstiglyk dit niet te wilden doen*, *op dat zich alles byeen mogte vinden*, *wanneer zy moesten weder opstaan. Hier uit is licht te zien*, *dat zy een Opstanding der Lichaamen en Onsterflykheit der Ziele geloofden.*

[+]Wat de *Yncas* van de Wederopstanding geloofden.

De Peruaansche Volkeren hadden mede[+] een Wetenschap van de Lichaamen te balsemen, zoodanig, niet alleen dat dezelve langen tydt de verrotting en bederving konden wederstaan:[(a)] maar zy deeden die een zodanige hardigheit verkrygen, die ongelooflyk is. Op deeze wyze wierden de Lichaamen der *Jncas* gebalzemdt. Wanneer de *Ynca* of eenig ander groot Heer des Ryks quam te sterven, booden zich zyne Huisbedienden en Vrouwen aan om mede te sterven, en hem in de andere Waereldt te dienen, zynde de meenigte van dien dikmaals zoo groot, dat men eenige van die zich aanbooden moest weder zenden. Het is

[+]Hoe de Peruanen eenige gewoonte en kennis hadden hunne Lyken te balsemen, en hoe de Huisgenooten van den gestorvenen *Ynca* hem naar 't ander leven verzelden.

(a) *Histoire des Yncas* L.V. Cap. 29.

waarschynelyk, zegt zeker Schryver,[(b)] dat de Priesters onderschyn van Godsdienst, reden hebben weten te vinden, om hen hier van te overtuigen; want hoe zoude men anderzins konnen gelooven, dat de Vrouwen zoo goedwillig zouden zyn, om elkander het vermaak te betwisten van zich neevens haaren Man te laaten begraaven? hoe zouden de groote Heeren ooit Knegts of Bedienden konnen krygen? het Lichaam des Overledenen werdt dan naar 't Graf gedraagen op een soort van een Troon, staande op een Rosbaar, en gevolgdt van de Vrouwen en Huisbedienden des Overledenen, met levensmiddelen voor den nooddruft des toekomenden levens belaaden. In 't voorttrekken blies een der Naastbestaande des Overledenen, dezelve eenig voedzel door

(b) *Voiages de Coreal* To. 2. p. 94.

en spuitje in den mondt; want men was verzekerdt dat zonder deezen by standt de Overledene de ongemakken der reize niet zoude konnen uytstaan. Op de Grafsteden zelfs, plaaste men het Beeldt des Overledenen van hout. De Konstwerkers brachten aldaar van hunne Konstwerken, en den Soldaat zyne Wapen. In deeze Afbeelding† ziet men de Plechtigheden die wy beschreeven hebben, en hoedanig de in 't Graflegging geschied.

+Plechtigheden na 't afsterven van den *Ynca* onder hen in gebruik, en welk een rouw men over zyne doodt bedryst.

+ Na dat men de Lichaamen der *Incas* had gebalsemdt, stelde men die voor het Zonnebeeldt in den Tempel van *Cusco*, en men offerde hun Slagt-offeren, als aan Vergode Menschen, en Kinderen der Zonne. 'Een gansche maandt na de doodt des Konings, bragten de Inwooners der Stadt, dagelyks met groote betuigingen van rouwe door, die zy over zyne doodt droegen; alle die van een Wyk der Stadt waren, verzamelden zich by een, dragende de Banieren van den *Inca*, zyne Strandaarden, Wapenen, Kleeding, en alles wat nevens hem moest begraaven worden, om zyne Lykstatie te vereeren. Zy paarden hunne klagten met een verhaal der Veldslagen en Overwinninge door de *Inca* behaeld, met dat van zyne gedenkwaardige uitvoeringen, en van zyne weldaaden waar door hy zich in de Provincien had beroemdt gemaakt, en van waar alle die geenen geboortig waren, die in zodanige of andere Wyk woonden, en die zy met naamen noemden. De eerste Maandt van den rouw verstreeken zynde, vernieuwden zy deeze gedachtenis alle veertien dagen, en tusschen ieder *Conjunctie* van de Maan, geduurende het gansche eerste Jaar. Eindelyk wierd alles met veele Plechtigheden, en alle bedenkelyke Rouwklagten geëindigt. Hier toe hadden zy ook *Rouwklagers*, die met een droevigen toon de Heldendaaden en Deugden des Overledenen, klaagende opzongen. Op deeze wyze vierden alle de inwooners van *Cusco* den rouw: insgelyks deeden ze over de *Incas* van de Koninklyken bloede, doch veel plechtiglyker en met meer pracht.

Het zelve was mede by alle de Inwooners der andere Provincien des Koningryks in gebruik; ieder Overheer betoonde alsdan alle de mogelyke blyken van rouwe over de doodt van zynen Vorst. Een ieder ging de plaatsen bezoeken, die de Vorst door zyne weldaaden, of alleenlyk door zyne tegenwoordigheit in zyn leven veel begunstigdt hadt, laatende aldaar grooter tekenen van droefheit als elders, altoos met Rouwklagten gepaardt, als mede een verhaal der gunsten en weldaaden, die men van den Overledenen hadt ontfangen'. Op dezelve wyze eerde men de Gedachtenis der *Curacas* en die van andere groote Heeren.

LII. Hoofdtstuk.
Van hunne Onderscheiding *der* Jaargetyden; *en van hunne* Gedenkschriften, Jaarboeken. *enz.*

+Hoe zy hunne laarrekening gewoon waren te houden en met welke zeldzaamheit dit ging verzelt.

+ Zie hier wat ons *Garcilasso* van deeze stoffe bericht. 'Het gemeenen Volk rekende hunne Jaaren by Inzamelings tyden, of die van den Oogst, en alle hadden zy deeze kennisse van de *Solstitiën*, of Zonnestanden van 't Voorjaaren den Herfst; doch op een zeldzame wyze. Te *Cusco* waren zestien Toorens, agt in 't Oosten en agt in 't Westen, vier en vier op een ry staande; de twee middelsten waren veel kleinder dan de andere, en van omtrent drie verdeelingen hoog; ieder Tooren stondt omtrent agt, tien, of twintig voeten van elkander, en die ter zyden stonden, waren veel hooger dan de Wagttoorens, die men in de Havens of andere Steden van Spanje heeft. Deeze dienden hun ook tot het zelve gebruik; en de tusschen

† Zie het bovendeel van de Afdeeling, vertoonende *de* LYKPLICHTEN *aan* GROOTE PERUAANSCHE HEEREN *na hun afsterven beweezen*; en 't onderdeel, *hoe de* GROOTEN *van* PERU *begraven worden.*

wytte der kleine Toorentjes daar de Zon op-en ondergaande doorscheen, was het punt der *Solstitiën* of Zonnestanden.

Om dit wel te verklaaren en te bewaarheden, zoo plaatste zich de *Inca* in een bequaame plaats, van waar hy aandachtelyk beschouwen kon, wanneer de Zon tusschen de twee kleine Toorntjes op-en onderging, in 't Oosten en 't Westen staande. Ook hadden de bequaamste der Indianen over al deeze waarnemingen; en aldus was 't dat zy hunnen Zonneloop[(a)]

(a) L. 2. Ch. 22.

97
HONNEURS FUNÉBRES, rendus aux GRANDS, du Perou apres leur mort.

B. Picart. sculp. dir. 1722.
Maniere D' ENSEVELIR les GRANDS, du Perou.

bepaalden. Dit waren de eenigste en zekerste tekenen die zy hadden om de punten van den Zonneloop te bepaalen, en zy verbonden dezelve aan geene zekere Dagen noch Maandt waarin die voorkoomen; alzoo zy de Maanden reekenden by Maaneschynen en niet by Dagen, gelyk wy in 't Vervolg zien zullen. Zy maakten hunne Jaaren van twaalf Maaneschynen; maar zy hadden 't verstandt niet van die met het Zonnejaar overeen te brengen, 't welk elf dagen langer is: zodanig dat zy, om hunne rekening goed te maaken, ten opzigte van de Zonnestanden, genoodzaakt zyn hunnen toevlucht tot de beweging der Zonne te neemen. Op deeze wyze is 't, dat zy 't eene Jaar van 't ander onderscheyden, en dat zy het Zonne-Jaar gebruikten, zoo dikwils als men bedagt wierdt om de Landen te bezaayen. Eenige Schryvers hebben voor waarheit verhaaldt, dat zy gansch niet onbewust waren van de reekening deezer tweederlei Jaaren te vereenigen; doch het is te vermoeden dat zy zich grootelyks vergist hebben: dewyl als de Indianen deeze uitreekenïng wisten, zoo zouden zy zekerlyk de Zonnestanden door de dagen der Maanden aangeteekent hebben, waar in zy komen, en geenszins noodig geweest zyn, die Torens te bouwen noch zoo veele moeite aan te wenden om de Zon te zien op en ondergaan.

Dat meer is, zy wisten ook van de *Equinoctiën*, of Nacht-en Dag-eveningen, op welken tyden zy groote Plechtigheden bedreeven. In de *Equinoctiën* van Maart, hielden de Inwooners van *Cusco* hunne inoogsting van het *Maïz*, en waren onder elkander vrolyk, voornamelyk te *Collcampara*, als de Tuin der Zonne zynde. Maar in die van *September* vierden zy eene der vier voornaame Feesten. Om nu deeze *Equinoctie* insgelyks te bepaalen, hadden ze eenige kostelyke en konstgewerkte Zuylen, in 't midden der Plaatsen voor den Zonne-Tempel opgerecht. Hunne Priesters vergaderden aldaar dagelyks, wanneer de tyd der *Equinoctie* naderde, en naamen naauwkeurlyk op de schaduw deezer Pylaaren acht. Dezelve stonden kringsgewyze geplaatst, en uyt deszelfs middelpunt trokken zy een Linie van 't Oosten naar 't Westen; zy hadden na lang onderzoek uitgevonden, waar zy hun juiste punt moesten zoeken, en door de schaduwen, die de Pylaar op de Linie maakte, wisten zy van het naderen of afwyken der *Equinoctiën* te oordeelen. Indien sedert den opgang tot den ondergang der Zonne de schaduw rondom de Pylaar ging, en op den middag geene schaduw altoos gezien wierdt, hielden zy dien dag voor het grootste *Equinoctium.* Alsdan schikten zy deeze Pylaar met Bloemen en welriekende Kruiden op, en stelden boven op dezelve de Zonnewagen of Throon, waarop zy zeggen, dat de Zon den ganschen dag met al haar licht gaat zitten, en zich Lynregt op deeze Pylaaren nederzet. Ook bidden zy de Zon op dien dag veel vieriger aan, en met grooter betuiging van blyschap en genoegen dan ooit; zy deeden haar ook kostelyke geschenken van Goudt, Zilver, Edelge steenten en van andere dingen van groote waarde. Hier staat noch aan te merken, dat naar maate dat de Koningen *Yncas* Landschappen bemagtigden, de *Amautas*, zynde hunne Filozoofen, door nieuwe ondervinding leerden, dat hoe nader zy de *Equinoctiale Linie* naderden, hoe minder schaduwen de Pylaaren op den vollen middag maakten: waarom den geenen die te *Quito* waren opgeregt, of in de nabuurschap der Stadt tot aan den Oever der Zee, het meest geacht wierden, om dat de Zon aldaar lootregt met haare straalen op nedervalt, en bygevolg geene schaduw op den middag geeft.

Deeze zelfde reden deedt hen deeze Pylaaren meer achten dan de anderen, en gelooven dat de Zon geen aangenaamer rustplaats vindt dan deeze, dewyl die, volgens hun zeggen, vermaak schept op dezelve regt overend te zitten, in plaats dat ze op alle de andere niet dan op zyden zich nederzet.

Wat nu eindelyk hunne Jaarboeken en[+] Gedenkschriften betreft, zullen we ons alhier van de eigen woorden van *Garcilasso* bedienen. Zyn verhaal schynt zeer naaukeurig, en mogelyk zal het veel in kracht verminderen door het zelve in een andere taal, en met andere spreekwoorden uit te drukken, die dikwils om het een hedendaagsche styl te geeven, den Schryver meer of min doet zeggen, dan hy zelfs heeft gemeendt.

[+]Vreemd gebruik van Iaarboekhouding, en 't welk den nakomelingen voor Gedenkschriften verstrekten.

'Wanneer de Indianen hunne rekeningen[+] zullen maaken die zy met het woordt *Quipu*, 't welk *knoopen* of *knoop* beteekent, en voor de reekening zelfs genomen wordt; om dat de knoopen in allerlei zaaken gebruikt wierden, zoo gebruikte men daar toe gesponnen gaaren, of draaden van allerlei kleur; want sommige waren van een, andere van twee, drie, en meer kleeren. Ieder kleur effen of ge-

[+]Hoedanig dit door verscheiden gekleurde Snoeren en knoopingen wierd uitgevoert.

mengdt, hadt zyne byzondere beteekenis. Deeze snoeren, bestaande van drie of vier getwynde draaden, zoo dik als gemeen bindgaaren, en drie vierendeel van een elle lang, waren geregen in een anderen draadt, op de wyze byna als franje. Uit de kleur van ieder draadt wist men van den inhoudt te oordeelen; als by voorbeeldt, het Geel beteekende Goudt, en 't Witte Zilver, maar het Rood Krygshelden, enz.

Wanneer zy eenige zaaken wilden beteekenen, waar van de kleuren niet zeer aanmerkelyk waren; stelden zy die elk naar haaren rang, beginnende van de voornaamste tot de geringste; gelyk by voorbeeldt, wanneer het de Gewassen van Kooren en Peulvrugten betrof, zouden zy het eerst de Tarwe, daar na de Rogge, Erreten, Boonen, en Geerst ingesteld hebben. Insgelyks als zy rekenschap van Wapenen wilden doen, lieten zy de geene die als de edelste geacht wierden, voorgaan. Indien zy een optelling van hunne Onderdanen wilden doen, begonnen zy met de Inwooners van ieder Stadt; daarna van elke Provincie. Op den eersten draadt telden zy de Oude Lieden van zestig Jaaren, en daar boven, op den tweede die van vyfrig, op den derden die van veertig, en zoo met de andere, afdaalende van tien tot tien tot Zuigelingen toe. Insgelyks reekenden zy het getal der Vrouwen naar haaren ouderdom in dezelve orde.

Door eenige deezer dikker draadjes liepen weder andere geheel dun, en van dezelve kleur, die scheenen uitgezondert te zyn van de algemeene regelen*;* als by voorbeeldt, de kleine draadjes, die men aan den snoer van de Vrouwen zag, of die der Mannen van zulk of zodanig een Ouderdom, beteekenden het getal der Weduwen en Weduwnaaren, van dat Jaar en 't geen dezelven aanging; want deeze Reeken- of Gedenkschriften strekten alleenlyk voor een Jaar.

[+] Men onderhield altoos naaukeurig in deeze Koorden of Draadtjes de orde der eenheit; als of men zeide *eeu*, *tien*, *hondert*, *duizend*, en *tien duizend*: doch zelden gingen zy verder dan *honderdduizend*, dewyl ieder Stade zyne bezondere telling of uitreekening had, en elke Hoofdstadt zyne Provincie, zoo klom het getal nooit hooger, echter konden zy wel meer als een *honderd duizend* tellen, alzoo hunnen Taal zulks genoeg konde uitdrukken. Ieder getal dat zy by de noopen in draadjes telden, wierdt van het andere gedeeld, en de knoopen van elk getal hingen af van een, gelyk die van een halssnoertje, 't welk des te gemakkelyker konde geschieden, dewyl zy nooit boven negen gaan, zoo min als de eenen, of de tienen enz. Zy stelden altyd het grootste getal, zynda een tien duizendtal boven aan de draadjes, en wat lager een duizend, en zoo voorts met de andere. De knoopen van ieder draadt, en van elk getal, waren elkander even gelyk, en geplaatst op zondanig een wyze als een goed Rekenaar zyne talletteren zal plaatsen om een grooter somme op te tellen.

[+]Welk een teltelling zy met de zelve wisten op te rekenen,

Onder de Indianen waren eenigen aangesteld tot bewaaring deeze *Quipus*, of[+] geknoopte snoeren. Deeze wierden *Quipucamayu* genoemt, 't welk beteekent *een die met de rekeningen gelast is.* Het getal deezer *Quipucamayus* of *Rekenmeesteren* moest geschikt worden naar de meenigte der Inwooners van alle de Steeden der Provincien: hoe klein een Stadt ook waare, moesten 'er vier van hun aangesteldt zyn, en aldus tot twintig of dartig. En naardien zy alle maar een en 't zelfde Register hebben, en by gevolg niet meer dan een Rekenmeester noodig hadden, zoo wilde de *Ynca* echter, dat 'er verscheidene in elke Stadt waren, om aan alle bedrog en list den weg af te snyden, vast stellende, dat zoo zy weinig in getal waren veel lichter elkander zouden konnen verstaan, dan zy veele waren, en dat zy bygevolg alle getrouw, of alle schuldig aan eene en dezelve misdaadt moesten zyn.

[+]en aan wien deeze geknoopte snoeren de bewaaring was aanvertrouwt.

Zy stelden ook alle de inkomsten by knoopen, die de *Yncas* jaarlyks ontfingen;[+] men zag 'er mede een Lyst der Krygslieden, en van de geenen die in den Kryg gesneuveldt weren, insgelyks van Kinderen die gebooren wierden, en der geenen die in dat Jaar stierven. Ook wierdt het getal der Veldslagen, Schermutselingen, en Gezandschappen wegens den *Ynca*, en Oorlogs-verklaringen des Konings opgeteekent: maar dewyl men door de knoopen den Inhoudt der Gezandschappen, noch der Historische gevallen niet konde uitdrukken, hadden ze noch zeekere andere teekenen, waarby zy de Gedenkwaardige Heldendaaden, de Gezantschappen, en de gevoerde Oorlogen, Vrede-Verklaringen enz wisten te onderscheiden: De *Quipucamayus* leerden den voornaamsten Inhoudt van buiten, en leerden ze aan anderen by Overlevering; dit geschiedde byzonderlyk in de Steden of

[+]Hoe insgelyks deeze knoopsnoeren tot veelerlei gebruik dienden.

Provincien, alwaar die zaaken voorgevallen waren, en de gedachtenis van dien beter dan in eenigen anderen oordt bewaardt wierden. Zy bedienden zich ook van een ander middel, om aan de Nakomelingen de gedenkwaardigste zaaken over te laaten. De *Amautas* stelden die op in Onrym, en bragten die heel kortelyk in de gedaante van Verdigtsels te voorschyn; opdat de Vaders die aan hunne Kinderen, in de Burgers der Steden aan de Landlieden zouden vertellen; en opdat, aldus over gaande van jaaren tot jaaren van den een op den anderen, niemandt mogte gevonden worden die daar van onbewust bleef. Zy wisten ook een fabelagtigen en oneigentlyken zin aan hunne Geschiedenissen van hun Landt te geeven. De *Aravicus* of Poëten onder hen, stelden ten dien einde korte vaersen of gedigten op, waarin geheel kortelyk de gansche Historie van een Gezandschap, of het antwoordt des Konings vervat was; en op deeze wyze drukten zy uit, al het geene zy door hunne knoopen niet konden doen begrypen. Zy zongen gemeenlyk deeze Gedigten in hunne Zegepralingen, en aller Plechtigste Feesten, op de Krooning hunner nieuwe *Yncas*, en in meer andere Plechtigheden die zy waarnamen.

Wy eindigen dan hier mede 't geen wy[+] van de Godsdienstige Plechtigheden der *Peruanen*, en van al 't geene daar toe eenige betrekkinge konde hebben, te zeggen hadden; waarmede wy dit verhaal of de Verhandeling van de Godsdienstige Plechtigheden en Gewoonten der Amerikaansche Volkeren besluiten.

[+]Besluit deezer Verhandeling.

[Tweede stuk]

Bericht Voor den Lezer.

Wy vinden vooraf noodig den Lezer te berichten, de redenen die ons bewoogen hebben, om aan 't Hoofdt van 't tweede Stuk des derden Deels der *Godsdienstige Plechtigheden by de hedendaagsche Afgodendienaars in gebruik*, de drie volgende Verhandelingen of Afbeeldingen onzer Historische Verhandeling enz. te stellen.

I. Eerstelyk, een Verhandeling raakende de *Overeenkomst der Gewoontens van de Oost-Indianen met die der Jooden en andere Volkeren der Oudheit vergeleeken*; deeze Verhandeling is door een Naamloozen Schryver geschreeven, en ze besluit verscheiden ongemeene en merkwaardige zaaken in zich. Het hadde wel vereischt, dat we het geen de Burgerlyke zaaken betrof, hier van hadden afgezondert: maar, om geen verwyt van iemandt onderhevig te zyn, naar dien het reeds voor eenige Jaaren dus in zyn geheelin 't Fransch het licht heeft, gezien[(a)], en dat men, met reden, deeze vryheit afkeuren mogt, die wy overzulks, over eens anders Werk namen, hebben wy 't in zyn geheel en zonder eenige besnoeying gelaaten. Wy hebben 'er alleen eenige aanmerkingen bygevoegt, die wy ons vleien geen ondienst te zullen doen: doch alles gezamentlyk aangemerkt, kan het als een Inleiding tot de Burgerlyke en Godsdienstige Historie der Oost-Indianen aangezien worden.

II. De tweede Verhandeling of Afdeeling bestaat in een *Historische Redenvoering over den Godsdienst der* Benjanen.* Deeze Redenvoering is wegens de Stoffe zeer noodig en dienstig in dit Werk, en naaukeurig uit het Engelsch van den Heere *Lord*[(b)] in 't Fransch overgezet: maar in gebrekkelyk Fransch, alzoo het noodig was de uitdrukkingen te verzachten om teedere ooren niet te quetzen. Niet tegenstaande deeze verbeetering zyn 'er noch verscheiden wanspraaken, alhoewel weinig, in overgebleeven. Deeze verandering met vrymoedigheit in een gebrekkelyken styl van een Schryver ondernomen, verflaauwen somtyds zyne gedachten: gelukkig is hy die uit een wantaal ontwart zonder in ongerymde warredenen te vervallen. Hoe het ook zyn mag, men heeft zich met deezen Overzetter voor een gedeelte noch halfwantal spreekende getracht te behelpen. Men heeft de slechtste spreekwyzen overgeslagen, als mede de onduldelyke herhalingen, en verscheiden qualyk geplaatste weetenschappen, uit het Engelsch genomen, om ons vervolgens dezelve getrouwelyk voor oogen te stellen, zonder 'er de minste zaak van uit te laaten. Men verkiest nu niet meer deeze opgetooide Geleerdheit, die zich eertyds van zeven agtendeelen eens Boeks meester maakte, na 'er voor altoos de vereischte redeneering van verbanen te hebben.

Laat het ons gedoogt zyn iets van deeze qualyk geschikte Geleerdheit te zeggen. De Heer *Lord* beschreef verscheiden bladzyden van zyn Werk, om den

(a) In 't jaar 1704. in 12. gedrukt.

* [Wy noemen deeze Oost-Indiaansche Sekte *Benjanen*, naardien zy door den Heer Valentyn en andere Nederlandsche Schryvers, zich lange in de Indiën onthouden hebbende, dus worden genoemt, en niet *Banianen* als onzen Schryver oordeelt; nademaal de naam van Benjanen onder de Nederlanders in die Gewesten alom is bekent.]

(b) De Heer B*ernier*, maakt van deezen Schryver met lof gewag, in zyne Voiages Pag. 145. Tom. 2. 1709. te Amsterdam gedrukt.

geenen te wederleggen die de Zielverwisseling geloofden. Niemandt gelooft dit by ons, of ten minsten het word op der *Braminen* wyze aangenomen. Wy kennen in Europe niemandt wiens liefdaadige zorg zich ernstelyk over de geringste Ondieren uitbreidt, noch die met een bezem in de handt wandelt, om de Ongediertens weg te veegen, die zich onderweeg op den weg opdoen. Waarom zich dan zoo breedt over een dus bespottelyk onderwerp uitgebreid? Men had deeze zyne redenen in de Maleische taale mogen uiten, om te trachten de ingebeelde *Benjanen* met hunne Zielver huizing zoo krachtig ingenomen, te overtuigen. Zy zouden 'er mogelyk iets krachtigs genoeg tegen hun gestel gevonden hebben, om 'er zich vervolgens van te konnen onderrechten. Maar wat ons aangaat, deeze ontleende Geleerdheit is van weinig waarde. De waare Geleerden neemen hunnen toevlucht tot de oorspronkelyke Grieken en Latynen, en de andere Lezers worden slaaperig over zodanig een onderwerp.

Wy verzoeken de Juffers, en nevens haar alle die zich liever met koussen en schoenen baaden, het al te zeer opgetooit verhaal van der *Braminen* huwelyk niet te leezen. Wy wyzen 't hier aan op dat zy 'er zich konnen voor wachten. De Fransche Overzetter is 'er ter deezer gelegenheit onachtzaam in geweest, en na hem de Verbeeteraar. Wat de eerste aangaat, hy heeft zyn Schryver gevolgt; en beide geloofden ze ongetwyffelt dat de ongeschikte en vuile spreekwyzen niet in de woorden noch in de ongemaniertheit gelegen zyn, die de zaaken uitdrukken. Wat de Verbeeteraar aangaat, het stond ter zyner keure ten minsten de een of andere zinuiting te besnoeien: maar... Wy gelooven eindelyk, dat de Juffers en alle andere Personen van een schroomachtige en eerbaare schaamte ten minsten eenige zinuitingen zoo hen in hun Boek mogten voorkomen zullen door haalen of over 't hoofdt zien.

De Overzetter heeft de Pagoden der *Benjanen* in Kerken verandert, en de wassching der eerstgebooren Kinderen in een Dooping verwisselt. Wy wederom hebben echter de naamen van Pagoden en Wassching, volgens 't gebruik der *Benjanen* behouden, hun onthoudende met reden de zaaken die hen als noch niet toebehooren.

III. Deeze Verhandeling[(a)] of derde Afdeeling getrokken uit de Gedenkschriften van den Heere *Roger* over het *Leven en de Zeden der Braminen*, is niet min aanmerkelyk dan de twee voorgaande. Zy is uitmuntende van stoffe: maar ze is van zoo weinig orde en zoo veele onnutte woorden doorgaans verzelt, dat men genoodzaakt is geworden die eenige bladen te verkorten. De Overzetter van dit Stuk is de zelfde, die het Werk van *Ross* over *des Waereldts Godtsdiensten* uit het Engelsch vertaalt heeft; een slecht en onnut t'zaamenraapzel, zoo 'er ooit een is geweest.

Insgelyks draagen wy den Lezer noch voor, hoe men tweewerf de tien Menschwordingen vertoont heeft, overzulks 'er eenige verandering in de Afbeeldzels te vinden zy.

(a) Uit het Nederlandsch door de Heer *Th. la Grue* vertaalt, en is te Amsterdam 1670. in 4. gedrukt.

Historische verhandeling Over de hedendaagsche godtsdienst -plichten En gewoontens Der afgodische Oost-Indiaansche volkeren.
Met die van de Jooden en andere Volkeren der Oudheit vergeleeken.
Eerste Afdeeling.

I. Hoofdtstuk.
Waarin een Algemeen Denkbeeldt *deezer* Verhandeling *gegeeven word.*

[+] **Z**orgelyk is 't over zaaken van vreemde de Gewesten te schryven, wegens het vooroordeel dat veele menschen tegen alles hebben opgevat 't geen van verre komt, en verwonderenswaardig schynt te zyn; niet min is 't over onbezochte plaatsen, die men niet beschouwt heeft, veel te zeggen, naardien anderen zich inbeelden, dat het voldoel dat men zyne gedachten over verre afgelegene Gewesten uit, om aanstonds wonderen te vinden die by de Vreemdelingen gansch ongewoon zyn, en den Reiziger voldoen, om 'er zich van te onderrechten, met slechts zyne oogen te openen. Overzulks, hoe men zich hier in gedraagt, staat men altoos voor de beschuldiging bloot, van zich niet al te oprecht of wel nalaatig en onachtzaam gedraagen te hebben.

[+]Hoe een Schryver zullende zaaken van vreemde en afgeleegene Gewesten beschryven het vooroordeel eeniger Lezeren onderworpen [...];

Om eenige te vergenoegen, zou vereischt worden, datwe niets dan zeer gemeene zaaken berichten moesten, naardien alles 't welk ongemeen zy, hun verdacht voorkomt; en om andere te voldoen, dient men altoos van wangedrochten en verwonderlyke zaaken te spreeken, naardien het hen genoeg zy, dat een zaak in goede orde worde voorgestelt, om die onsmaakeloos en verwerpelyk te doen schynen.

Ons werk zal dan waarlyk voor zodanige weerzyds smaakeloos wezen, want schoon wy ons lang genoeg in Indiën hebben ont-

houden, om over zeekere zaaken uitdrukkelyk te handelen, die zelfs verwonderenswaardig schynen te zyn; echter is 'er ons verblyf noch veel te kort geweest, om van alles vrymoediglyk bericht te geeven, en om ons te vleyen de Staatkunde en Gewoontens der Indianen grondig te kennen en te verstaan, of dat we ons inbeelden zouden in den tydt van drie of vier jaaren zoo veel licht van alles ontfangen te hebben, als naaulyks iemandt hebben kan aldaar twintig jaaren te hebben doorgebragt. Maar indien wy ons gedragen zodanig van de Indiën te spreeken, dat het aan geen van beide deezer bygebragte begrippen behaagt; zal 't mogelyk den geenen niet mishaagen, die een recht denkbeeldt van zaaken opvatten, alhoewel die vreemd schynen, en echter zonder vooroordeel aangemerkt worden; en indien zy gewaar worden dat wy het ongeluk hebben gehad, van de zaaken niet altoos rechtmaatig in overeenkomst tusschen de Gewoontens der Indianen met die der Alouden bevonden hebben; ten minsten vleyen we ons dat ze niet zullen afgekeurt worden, wegens de begeerte die wy hebben gehad, ons een weg tot de kennisse der Oudheit te baanen, de Gewoontens, deezer Volkeren betrachtende.

Wy zyn nochtans t'eenemaal van den gewoonen weg afgeweeken die byna alle de Berichtschryvers gemeenlyk houden: want te schryven over 't geen door anderen is gezegt, en met hun daarin overeen te komen, behoefde men hun maar af te schryven, 't welk gemakkelyk geschieden kon, zonder zich te bemoeien verder te gaan; en niets anders te schryven als zy, zou niet dan de verwarring te vermeerderen zyn, die reeds te veel onder het meerendeel deezer Schryveren gevonden word, als over deeze stoffe Behandelt hebben, zonder dat men zich desaangaande vleyen kan, beter onderrecht te zyn, en meerder geloof by de Lezers te vinden, die gelooven (gelyk zy in alle oprechtigheit doen konnen) dat 'er zich in 't vervolg nieuwe Schryvers zullen op doen die anders spreeken zullen, als reeds eertyds is gezegt.

[+] Wy hebben ons dan voorgestelt, enkelyk op de oeffening van 't onderzoek van der Indianen Godtsdienst toe te leggen, en de eerste ontdekkingen door ons gedaan, hebben ons in ons voorneemen gesterkt, als hebbende onder hunne beginzelen, en in hun gestel hunner drievoudige Godheit, te weeten: *Brama*, *Witsnou* en *Devendra* aangemerkt, een zeker gevolg, 't welk niet onder de meenigte van Goden gevonden word, die de Grieken en Romeinen geëert hebben, en waarvan *Hesiodus* ons het Geslachtregister beschreeven heeft. Maar alzoo de dwaling altoos dwaling is; zoo is 't onmogelyk dat de leugentaal deeze aaneenschakeling van bewyzen en redenen heeft, die elkander verklaaren en ophelderen konken: maar in tegendeel vervat ze niet dan tegenstrydigheit en duisterheit in zich; voornamentlyk als wy in 't verhaal van verscheidene Sekten der Indianen ons wilden inlaateen, en verder in hunne geheimenissen dringen; wy vonden 'er dan zoo veele duisterheden, dat we geloofden ons redelykerwyze daarmede niet op te houden: naardien men byna niets vind dat tusschen hunne Godtgeleerdheit en die der Aloude Heidenen gemeenschap heeft.

[+]en hoe hy zich voorgenomen heeft zynen toeleg in 't onderzoeken van der Indianen Godsdienstplichten op de gevoegelykste wyze te voltrekken.

Van hunne byzondere gewoontens hebben we geheel anders geoordeelt, ziende die als dierbaare overblyfzelen der Oudheit aan, die tot opheldering veeler plaatsen der Aloude Schryveren dienen konnen, en voornamentlyk van de H: Schrift: een kennis zelfs volstrekt noodig, om 'er zekere plaatsen natuurlyk van te verklaaren, waraan de geleerdste Uitleggers niet dan somtyds leenspreukige verklaringen geeven, overzulks zy van de gewoontens der Oostersche Volkeren niet wel kundig zyn.

Behalven dat hebben we veele plaatsen in de Schriftuur, en zelfs veele woorden die ons in den eersten opslag hardt schynen: maar die genoegzaam verstaanbaar zyn, ten minsten zoo als wy met de Volkeren van 't Oosten hebben omgegaan, by

wien men noch alle deeze merktekenen der Oudheit ziet, die in den Bybel gevonden worden, en voornamentlyk in de Boeken die van 't Joodsche Volk of van alle de andere Aloude Volkeren gewag maaken. St. Hieronimus was de nuttigheit deezer weetenschap niet onbewust. Hy bereisde het Oosten om 'er des Volks gewoonten door kundig te worden; en niet tegenstaande het gerucht, 't welk men tegen zyne achting verbreidde, zoo oeffende hy zich onder een Geleerde der Schoole van Tiberias, die hem van de aloude Gewoontens der Jooden onderwees, en 't welk hem een groot licht in zyne Overzetting en Verklaringen gaf.

Ons voorneemen was geweest, Asië door te reizen, indien het gevoeglyk geschieden kon, en 'er naaukeurig op de geringste zaaken acht te geeven; als by voorbeeldt: de oude Gewoontens des gemeenen Volks, hunne Feesten, spreekwyzen, manier van bouwen, zich te voeden, kleeden, en hoe zy hunne akkers bouwden: verzeekert zynde, dat indien men eenige overblyfzelen van de aloudheit vinden kon, dat zulks by de een-

voudigste menschen moest geschieden, en by deeze die de Woestynen bewoonen, of in 't algemeen by de minst beschaafdste, die geene rykdommen noch staatzucht bezitten, om nieuwe levenswyzen in te voeren, of om deeze te volgen, die groote Heeren uitvonden, en om bygevolg zich van deeze hunner Voorouderen te ontwennen.

+ Alle Reizigers hebben byna tot dus verre zodanige achtgeevingen verzuimt en als niets waardige zaaken aangemerkt, hunne opmerking geenzins waardig. Het is wel waar, dat ze in zich zelven aangezien van weinig waarde zyn: maar zoo men zyne gedachten op de voordeelen gaan laat, die men 'er, om tot de kennis der Alouden te komen, uit trekken kan; zal men genoegzaam toestaan, dat ze wel waardig zyn, dat men de moeite aanwende de zelve na te speuren en te beschryven.

+Achteloosheit eeniger Reizigers in 't opmerken van de gewigtigste zaaken aan te merken,

+ Wy hebben dan niets verzuimt om volkomen van de Gewoontens der Indianen onderrecht te zyn, en wy hebben zoo veel als 't mogelyk was op hunne leevenswys en gewoontens acht gegeeven. Maar om die in haare volkomen zuiverheit te beschouwen, vereischte wel dieper landwaardt in te dringen, dan door ons is geschied; naardien aan de Zeekusten den geduurigen Handel, die zy met de Europeanen hebben, veroorzaakt dat zy aangaande hunne Gewoontens waar te neemen, ongemeen verflaauwen, en dat ze veel zaaken afgewent zyn, waar van zy te vooren een strenge Wet maakten: overzulke zy gemeenlyk noch Christenen worden, noch weinig Bezitters van de Geestelyke waarneeming van 't Heidendom zyn. Dus is 't te bezwaarlyker ontdekkingen te doen; behalven dat moet men eenigermaaten zyn eigen onderwyzer zyn, want het byna onmogelyk is iet van hun dies aangaande t'ervaaren; zynde het grootste gedeelte aan den Koophandel verslaaft, om aan iet anders te konnen denken; en de Geleerden onder hunne *Braminen* gelooven hunne leer en grondregels te ontheiligen, indien zy die aan Vreemdelingen kenbaar maaken.

+Waar voor zich de Schryver zoo veel, mogelyk was, heeft gewacht.

Wy hebben ons dan verplicht gevonden hunne gewoonste Daaden, Handelingen en Gewoontens kundig te worden en te onderzoeken, en daar uit alle onze aanmerkingen op te maaken; waar uit licht te besluiten is, dat ze van geen grooten omslag zullen zyn.

+ Wy genoegen ons echter te onderzoeken, 't welk de Indianen met de Aloudheits Volkeren gemeen hebben; doch voornamentlyker met de Jooden, zonder ons echter in een groot geschil te steeken: te weeten, of die geenen die onder Phacee de Zoon van Romelia Koning van Israël, door Theglath-Phalassar naar Assyrië waren overgevoert, of indien deeze die 'er Salmanassar onder de Regeering van Oseas derwaarts voerde, tot de Indische Volkeren doorgedrongen zyn, hen niet medegedeelt hebben 't geen wy zullen aanmerken, dat deeze noch diergelyke gewoontens met hun gemeen hebben: of zoo Godt een Wet aan zyn Volk geevende, hun eenige grondregels niet voorgeschreeven heeft, die de andere Natiën reeds in acht namen; als in zich zelven goed zynde.

+Hoe hy getracht heeft naaukeurig te onderzoeken, hoe de overeenkomst met de aloudheit kan bestaan,

Wy zouden veele zaaken ten voordeele van eenige deezer gevoelens konnen bybrengen: maar alzoo deeze niet dan redenen van bewyslykheit en schynbaarheit zyn, en dat men over een diergelyk artykel geen volstrekt bewys voortbrengen kan; hebben wy noodig geoordeelt ons 'er niet mede op te houden.

Eenige zullen mogelyk zeldzaam vinden,+ dat dit Werk niet dan uit van een gescheiden aanmerkingen, en uit zaaken geen onderlinge t'zamenbinding hebbende, byeen gestelt zy; maar wy hebben geoordeelt dus te moeten handelen, naardien we in ieder Hoofdtstuk op een byzondere wyze ons te gedraagen hadden, en dus geen overeenkomst met het voorgaande en 't volgende had;

+en zich verder genoodzaakt gevonden in deeze Verhandeling te gedragen.

behalven dat we deeze Hoofdtstukken niet konden aan een schaakelen, dan door lange uitweidingen, die geenzins welvoegelyk zouden zyn, en zekerlyk den geenen niet behaagen zouden, die in een Werk niet gaarne zien dan 't geen 'er in vereischt word, te weeten, dat de Tytel belooft, of ten minsten, 't welk 'er eenige overeenkomst mede heeft.

Wy hebben behalven dat geoordeelt de Latynsche plaatsen te moeten aanhaalen[(a)], zodanig die by de Schryvers gevonden worden, voor al in stoffen die eenige zwarigheit in hebben, en waar in men noodig te weeten heeft, wat 'er des Schryvers waare gevoelen van zy. Wat eenige plaatsen van Grieksche Schryvers aangaat, die wy genoodzaakt zyn geweest aan te haalen, hebbenwe ons met de woorden van hunne beste Overzetteren beholpen, nademaal 'er veele Personen gevonden worden, die, schoon zy wel beleezen zyn, nochtans geen gebruik van de Grieksche Taal hebben. Ook is ons niet onbewust dat deeze aanhaalingen aan eenige Lezers niet behaagen zullen: maar wy meenen echter dat ze aan anderen niet onaangenaam zullen zyn, en dat deezen die eenige kennis van de zaaken, waar van ze behelzen, hebben zullen, zich vergenoegt

(a) Men zal die onder de Text der Verhandeling aangeweezen vinden.

vinden zullen by zich te mogen oordeelen, zonder genoodzaakt te zyn tot de aangehaalde Schryveren over te gaan, die wy daar ter plaaste bybrengen, wegens den waaren zin die 'er vereischt word, en dat de gevolgen die wy 'er uit getrokken hebben, rechtmatig zyn.

Men zal zich mogelyk verwonderen, dat we veel meer van de Alouden gewag maaken dan van de Indianen; en voornamentlyk in onze eerste Aanmerkingen, alwaar wy beknoptelyk zullen bygebragt hebben, 't welk opzicht op de Indiën heeft, ons over de Oudheit verre uitbreiden: maar de verwondering over deeze al te wydlopigheit acht ophouden, indien men op de aanmerking acht geeve, wegens 't geen reeds gezegt zy; dat de kenis der Indiaansche Gewoontens in zich aangemerkt, geene nuttigheit geeft; dat wy gelooven ons 'er van te dienen, als om te billyken 't geen men ons van de Alouden bericht, en om dit op te helderen, wanneer 'er zich de gelegenheit toe aanbied; en met een woordt gezegt, dat 'er de Oudheit ons eenigste oogmerk van is.

Alzoo we in alle plaatsen, alwaar wy van de Indianen en de overeenkomst handelen, die deeze Volkeren met die der Aloudheit hebben, niet altoos eenige plaatsen der Aloude Schryveren hebben verklaart; zal men mogelyk vraagen, waarom wy van deeze overeenkomst gewag maaken, naardien men 'er geen nut ter verklaring van de Schriftuur en Schryvers der eerste tyden uitrekken kan? Waarop wy antwoorden, dat het voornaamste oogmerk 't welk we ons hebben voorgestelt, deeze aanmerkingen maakende, in waarheit niet anders geweest is, als om eenige plaatsen te ontwarren die ons in de Aloude moielyk scheenen: maar dit is echter het eenigste niet, en wy hebben noch een ander oogmerk gehad, om den geenen daar door te vergenoegen die zich niet verbeelden konnen, dat 'er eertyds zodanige verblinde menschen waren, gelyk men de Heidenen afschildert, en om hun te toonen, dat 'er nu noch ongelukkigen genoeg zyn om in deeze dwaling te leeven, 't welk hen ontzet doet staan, en zy niet begrypen konnen, dat 'er eertyds gehuisvest waren.

Wy verzoeken de Lezers om aan te merken, dat wy 't niet als gissingen in een der gevolgen opgeeven, die wy ten opzicht, als ze onder de Gewoontens der Indianen en die der Jooden gevonden worden, en in 't algemeen by alle de Alouden, getrokken hebben, en dat we ons niet blindelings in eenig vermoeden inlaaten, 't welk men in deeze Verhandeling vinden zal.

Wy moeten hier noch te kennen geeven,[+] dat als we op het getuigenis van *Quintus Curtius* en *Chares* van *Mitylene* in 't XXIX. Hoofdtstuk van de Dronkenschap der Indianen gesproken hebben, en van de beruchte Bacchanalen die na de doodt van *Calanus* gehouden wierden, om zyne uitvaart te vieren; en dat we gezegt hebben dat de Overwinnaar hondert twee en negentig pinten wyn gezoopen had, dit te verstaan zy, als van de vier *Congii*, waarvan *Atheneus* spreekt: zoo hebben wy ons opzicht alsdan, op den roem deezer groote Zuipers behaalt, die de Schryver deeze Volkeren toeëigent, dat de wyze, waarmede men zich gewoonlyk met het woordt van *Congius* uitdrukt, op het uitterste genomen, niet meer dan vier en een halve pint moest houden. Dus hebben dan de vier *Congii* niet meer dan agttien pinten gedaan, 't welk immers zodanig een ongehoorde zaak niet is. *Novellius Torquatus*[(a)] dronk in de tegenwoordigheit van *Tiberius* drie *Congii* met eenen teug, te weeten, dertien pinten en een half, 't welk veroorzaakte dat men hem den naam van *Tricongiarius* gaf. En *Julius Capitolinus*, in 't leven van *Maximus*, zegt, dat hy dagelyks een *Amphora* dronk, agt *Congii* hoedende, uitmaakende volgens de gewoone uitreekening zes en dertig pinten. Wanneer wy aan vier *Congii* de maat van hoedert twee en negentig pinten geeven, hebben wy gelooft dat de manier der spreekwyzen van de Schryvers van dien beruchten strydt niet min vereischte. Voor

[+]Hoe de Schryver het getuigenis eeniger Aloude Schryveren over hunne byzonderheden waar 't pas gaf, opgevolgt heeft, en hoe hun gezegde wegens de Bacchanalen te verstaan zy.

(a) Plin. L. 14. C. 22.

't overige hebben wy aan een *Congius* de maat van zes *Setiers* gegeeven, gelyk algemeen is: maar wy hebben agt pinten aan ieder *Setier* toegeëigent, en daarin de maat der Wynroeyers gevolgt, vindende geen ander middel om het denkbeeldt dat *Chares* van *Mitylene* ons meent van deeze zuipery te geeven, met onze gedachten overeen te brengen. De Lezer kan hier uit oordeelen of wy 'er reden hebben toe gehad.

II. Hoofdtstuk.
Van den Aanvang *der* Staten *des* Grooten Mogols.

+Oorsprong van den Staat des Grooten Mogols;

+ Alhoewel wy beslooten hebben in onze Aanmerkingen niets te berichten, dan 't geen wy bevonden hebben dat de Indianen met de Aloude Volkeren noch gemeen hebben; nochtans wat deeze aangaat die onder de Heerschappy van den Grooten Mogol leeven; zoo hebben wy echter geoordeelt ons niet te konnen onthouden, iets van deezen Staat te zeggen, om 'er ten minsten een algemeen denkbeeldt van zynen Oorsprong en Uitgebreidenheit van te geeven.

+en hoe Tamerlaan de eerste Grondlegger van dien is geweest; van welk een afkomst hy was aangeweezen, en hoe hy de heerschappy heeft uitgebreidt.

+ *Timur-Lenk*, 't welk hinkende Vorst beteekent, en wy door verbastering Tamerlaan noemen, is de eerste grondlegger van des Grooten Mogols Ryk geweest. Eenige byzondere Schryvers zyn 'er die van gedachten zyn, dat hy van een aloud en adelyk Geslacht van Tartaren afkomstig zy: maar byna alle de andere Historischryvers die van hem gesproken hebben, bekennen dat hy van een gemeene afkomst was, en dat het alleen van zyne verdienste afhing, waar aan zyne verheffing verschuldigt is geweest.

Hy trouwde de Dochter van den Vorst die volstrekt geheel Groot Tartanie bestierde, en een der Opvolgeren van den beruchten *Ginguis Can* was, en 'er ook de eerste, Keizer van was geweest. Omtrent den Jaare veertien hondert na Christus geboorte was 't dat hy toe Opperhoofdt der Mogols verklaart wierd, Volkeren die het Oostelyke gedeelte van Groot Tartatië bewoonden, en drong met hun tot de Indiën door, alwaar hy, nadat hy veele kleine Prinsen van *Indostan* en de aangrenzende Provinciën onder gebragt had, eindelyk de gronden van een bestendig Keizerryk heeft gelegt; 't welk men nu het Ryk van den Grooten Mogol noemt.

+Bajazet door hem gevangen genomen, en zynen luister ten allerhoogsten top bragt,

+ Bekent is 't dat hy den beruchten Bajazet Keizer der Turken gevangen nam, en die, na alle mogelyke middelen te hebben aangewend om hem een min strenge gevangenschap op te leggen, en zelfs met hem tot een bemiddeling te komen; werd hy eindelyk door de fierheit en geduurige beleedigingen van deezen Sultan genoodzaakt, hem in een yzere Kouw op te sluiten*, tegen welke traliën Bajazet van vermoedheit zyn hoofdt verpletterde. Tamerlaan was een man van een doordringend verstand, onvertzaagt in onderneemingen; en men had hem niets te wyten, dan dat hy een weinig minzaamer waare geweest.

+Doch die onder zyne Nazaten weder door onachtzaamheit gezwakt wierd.

Het Ryk verloor veel van zynen luister+ onder zyne Afstammelingen, die de maatregels van den Oorlog byna t'eenemaal verwaarloosden, geevende zich enkelyk aan de vermaakelykheden des levens over; maar in de laatste eeuwen zag men een Vorst den Troon bekleeden, die het gedrag deezer wellustige Voorzaten niet opvolgde, niet min dan Tamerlaan moedig van aart was, en door zyne groote onderneemingen, als ook door zyne gestrengheit, niet alleen weder veel luister aan 't Ryk toebragt, door de lafheit zyner Voorzaaten bezoedelt; maar ook buiten zyne grenzen uitbreidde.

Aureng-Zeb is de Vorst waarvan wy handelen willen. Voor dat we van zyne Onderzaten gewag maaken, meenen wy noodig te zyn de zaaken een weinig hooger op te haalen, en alhier te berichten, hoedanig zynen Vader de Troon beklom; maar daarna weder afgezet en verdreeven wierd.

* [Deeze Historie word ons door een Persiaansch Tydgenoot-Schryver, *Cherefddin Ali* genoemt, geheel anders opgedist; noemende Tamerlaan geen *Timur Lenk*, maar *Timur Bek*, 't welk zynen Oorspronkelyken naam is, en waarvan hy reden geeft. Deeze Tydgenootschryver toont in 't XLIX. Hoofdtstuk van zyn vyfde Boek, hoe *Timur Bek* altoos zynen gevangen *Bajazet* Vorstelyk gehandelt heeft. Zie breeder onze Aanmerking *Abbadie* Triomferende Godtsdienst II. Deel. Bladz: 778.]

Chah-Jehan, die voor zyne verheffing tot[+] de Kroon *Sultan Corom* wierd genoemt, was de Vader van *Aureng-Zeb.* Hy was zoone van *Jehan Guire* den Grooten Mogol, en moest zonder eenigen wederstand en onbetwistelyk hem in 't Ryk opvolgen; maar't zy hy ongeduldig om te regeeren wierd, of om eenig byzonder misnoegen, hy werd wederspannig en 't viel voor hem ongelukkig uit, dat zyn Vader geduurende zyne wederspannigheit storf; want die onder *Jehan-Guire* het Ryk bestiert hadden, weetende dat *Sultan Corom* van han vriendschap niet was, verklaarden ze *Bulloqui* klein-zoon van *Jehan Guire* voor Keizer. Op deeze tyding, in stede van den moedt op te geeven, verbitterde *Sultan Corom* te meer; hy vervolgde *Bulloqui*, vond een middel zich van zyn persoon meester te maaken, en liet hem, na drie maanden geregeert te hebben, verworgen. Vervolgens werd hy in 't Algemeen voor Groote Mogol onder den naam van *Chah-Jehan* erkent.

[+] *Chah-Jehan* aan 't Ryk gekomen, hoe zich alles onder zyne regeering toedroeg,

Deeze Vorst regeerde in zyne Staten met

volkomen gerustheit zoo lang de jeugdige jaaren zyner vier Zoonen niet toelieten de zelve te ontrusten; want zoodra zy tot jaaren van onderscheiding gekomen waren, en begreepen wat den staat van te regeeren was, en over anderen te heerschen; leiden ze alle op deezen hoogen trap van waarde toe; *Dara*, door het recht dat hem den tytel van oudsten Zoone van *Chah-Jehan* gaf, en de anderen enkelyk door hunne Staatzucht aangezet.

+en zyn Bestier door zyne Zoonen ontrust word; by welke gelegenheit *Aureng-Zeb* door zyn onverschillig gedrag op den Troon klimt;

+ *Dara*, *Sultan Sujah* en *Morad-backche* lieten hun voorneemen genoeg blyken, 't welk zy hadden van elkander niet onderworpen te zullen zyn, en om onafhankelyk te leeven: maar *Aureng-Zeb*, die een fyn vernuft bezat, 't welk niet min doordringend was, doch achterhoudend, en echter niet min Staatzuchtig dan de anderen, geloofde zich onverschillig te moeten aanstellen om te beter het einde van zyn oogmerk te bereiken; 't welk hem dan volkomen gelukte. Om alle vermoeden tegen hem weg te neemen, en om te weeren dat zyne Broeders geen wantrouwen in hem stelden, omhelsde hy het leven van een *Faquir* of arme Geestelyke, en veinsde t'eenemaal de hoogmoedigheden en de belangen deezer Waereldt te verzaaken. In deezen staat wist hy zyne Broeders tegen elkander zodanig op te rooien, dat ze alle de Wapenen opnamen, zonder te weeten waarom.

Aureng-Zeb, verkoor geduurende deeze verdeeldheit altoos de zwakste party, betuigende opentlyk, dat hy, wat hem aanging, alle zyne eisschingen vaaren liet, en niet dan om 't gemeen welzyn arbeidde, als ook zyns Vaders geruste bestiering te helpen handhaven; nochtans wendde hy al zynen vlyt aan om onder de handt vrienden te maaken, en de voornaamste Hoofden van 't Ryk tot zich te trekken. Toen hy zich dus genoegzaam ondersteunt zag, en de aanzienlykste *Omrahs*, 't welk Veldheeren van den Mogol zyn, in zyne belangen gewikkelt; rukte hy het momaangezicht af, en zyne Broeders wierden toen, maar te laat gewaar, dat zy zich dus elkander bestrydende, niet dan tot hunnen ondergang gearbeid hadden, en *Aureng-Zeb* op den Troon gebeurt.

+Zyn Vader gevangen houd, en zich meester van zyne Broeders maakt.

+ Hy maakte een aanvang van zyn opzet met zynen Vader *Chah-Jehan* in een Sterkte waarin hy geweeken was, gevangen te houden, die zes jaaren daarna storf. Deeze Vorst scheen zich over zyn ongeval niet te beklaagen; want eertyds had hy tegen zynen Vader opgestaan. Toen nu *Aureng-Zeb* zich van *Chah-Jehan* verzeekert zag, arbeidde hy om zich mede van zyne Broeders meester te maaken, en bragt hen in staat van 't Ryk niet meer te konnen ontrusten; 't welk voor hem niet bezwaarlyk was om uit te voeren. *Dara* die de oudste was, nam hy gevangen, en liet hem door vergif sterven. Insgelyks vond mede *Aureng-Zeb* middelen genoeg om zich wegens zyne andere Broeders in gerusten staat te stellen. In 't jaar zestien hondert en zestig was 't dat hy tot Groote Mogol verklaart wierd. By den Heer Bernier en verscheiden andere Schryvers vind men wegens de Indiën alle de byzonderheden der Oorlogen van *Aureng-Zeb* tegen zyne Broeders beschreeven; en de middelen waar van hy zich diende om den Troon te beklimmen. Hy leefde in 't jaar zeventien hondert en twee noch, toen wy het Koningryk Bengale verlieten: maar men zeide van hem dat hy kindts geworden was.

Men kan niet ontkennen dat deeze Vorst een der grootste Staatkundigen was geweest, en een der grootste Monarchen van zynen tydt. Men behoeft alleen maar zyne Historie te leezen, om 'er t'eenemaal van overtuigt te worden. Ook verweet men hem de onorde in zyn geslacht veroorzaakt, en de straf heit die hy over 't zelve geoeffent had, voornamentlyk in den persoon van zyn Vader, en die van zynen Broeder *Dara*; nochtans deed hy niet als het gebruik der meeste Oostersche Volkeren opvolgen, voornamentlyk wanneer het de Troon betreft, zulks men alsdan alles waagt om die te beklimmen.

Indien men *Aureng-Zeb* by eenige Vorsten[+] vergelyken wilde die met luister in Europe geregeert hebben, geloovenwe niemandt beter te konnen verkiezen dan Paus Sixtus de V.; want *Aureng-Zeb* die niet op den Troon geklommen was, dan openbaare blyken geevende dat hy 'er afstant van deed, en dat hy geduurende eenigen tydt een afgezondert leven geleid had, dus wierd Sixtus mede niet tot het Pausschap verheven, dan met voorgeeven dat hy 'er onbequaam toe was, en met al den tydt van zyn Kardinaalschap in een enge eenzaamheit door te brengen, alhoewel in 't midden van Rome. *Aureng-Zeb* scheen waarlyk mede niet wien hy was, dan na dat hy zich in 't Ryk verheeven zag, of ten minsten in dien tydt, dat zyne Broeders hem niet meer dan flaauwelyk de Kroon betwisten konden, en dat hy verzeekert was, die machtig te worden. Dus scheen Sixtus insgelyks niet wien hy was, en echter zodraa hy den driedubbbele gekroonde Myter op zyn hoofdt zag, stond de Waereldt niet weinig verwondert, aanstonds zodanig een groote verandering in zyn persoon te zien. Beide hebben ze een bloeiende Staat bestiert en bezeeten; zy zyn van hun Volk en van hunne nabuurige Vorsten geëert en gevreest geweest,

[+]Vorst *Aureng-Zeb* by Paus Sixtus den V. vergeleeken.

alhoewel zy beiden streng waren, en veele zaaken uitvoerden, die in zich zelven aangemerkt, niet al te loffelyk waren; nochtans hebben ze niet nagelaaten de een als den anderen zich een onsterffelyke glori verworven te hebben. *Aureng-Zeb* heeft wel groote overwinningen behaalt, 't welk Sixtus niet had gedaan: maar men moet deswegen aanmerken, dat de eerste meer dan twee en veertig jaaren geregeert heeft, daar de andere niet dan vyf jaaren het Pausschap bekleedde; 't welk een groot geluk voor veele Italiaansche Prinsen was, en noch voornamentlyker voor Spanje, alzoo het Koningryk Napels mogelyk den Paus ten deel zoude gevallen zyn, indien hy langer geregeert hadt; want hy niet min begeerig was zich 'er meester van te maaken, dan *Aureng-Zeb* was om dat van *Golcondo* aan zynen Staat te voegen, wegens de ryke Diamantmynen aldaar te vinden. Overzulks indien de Paus noch eenige jaaren geleeft had, hy mogelyk niet min in zyne onderneeming zoude gelukkig zyn geweest, dan *Aureng-Zeb* in de zyne was.

[+] Bezwaarlyk is 't te zeggen of de begeerte van te sterven of te regeeren, die byna alle de Vorsten van 't Oosten bezitten, die eenig recht tot de Heerschappy meenen te hebben, een gevolg van de strengheit en fierheit der Koningen is, onder wiens beheersching dien Landaart genoodzaak te leeven zy, of zoo deeze strengheit die de Koningen blyken laaten een gevolg is van een onverzaadelyke begeerte om te regeeren, die de Prinsen bezitten als onder hunne gehoorzaamheit staan. Onbekent is 't of de Vorsten wegens de onstandvastigheit wreed en bloedtdorstig zyn, en hoe weinig genegenheit hunne Onderdanen voor hun hebben; of indien hunne Onderzaten zoo onstandvastig zyn, en zoo weinig liefde voor hun hebben, naardien zy zich zoo wreed en bloeddorstig toonen. Eenige zullen zeggen, hoe konnen zy met zodanige Onderdaanen zacht en minzaam handelen, als een Volk 't welk geduurig tot muitery geneegen is? Maar andere zullen wederom zeggen; hoe zou men zich konnen onthouden te arbeiden om zich de Heerschappy van zodanige Prinsen te onttrekken, die niet dan naar bloedt haaken, en hoe zou men hun overzulks konnen beminnen en hun getrouw zyn?

[+]De oorzaak der strenge Heerschappy over de onderdaanen van 't Oosten aangemerkt.

Het schynt dat men hier op zoude antwoorden, dat de weinige waare en oprechte liefde, die de Oostersche Volkeren gemeenlyk voor hunne Koningen bezitten, het uitwerkzel van de fierheit en strengheit der eerste Vorsten is die geregeert hebben, en wiens Tiranny zodanig een indruk op 't gemoedt der Volkeren gegeeven heeft, dat ze vervolgens alle andere Vorsten als Tirannen hebben aangezien; overzulks de opvolgers deezer Vorsten zyn verplicht geworden, om de quaade gevolgen af te weeren als deeze indrukzelen konden veroorzaaken, die het gedrag hunner Voorzaten op 's Volks gemoedt hebben gewrocht, den zelfden weg in te slaan; te weeten, van hunne Onderdanen als Slaven te handelen, en hun altoos in vrees te houden, met hun streng en Tirannig voor te komen, gelyk hunne Voorzaten waren. Dus is dan de strengheit der eerste Vorsten de oorzaak van 't mistrouwen en de vrees in 't gemoedt der Onderdanen geweest, en dit wantrouwen en deeze vrees der Onderzaten hebben vervolgens de strengheit der Vorsten veroorzaakt.

Behalven dat zyn de Oostersche Volkeren[+] in 't algemeen traag van aart, en meer dan andere Natiën tot een wellustig en vermaaklyk leven geneegen, en bygevolg zyn zy min vermogende tot een waare en bestendige deugdt, die niet min aan een goed Onderdaan dan aan een groot Vorst noodig is; want alzoo 'er veel wysheit en verstandt noodig is, om te weeten wel en naar behooren te beveelen: word 'er ook niet min van een ieder vereischt, hoe men verplicht te gehoorzaamen zy; en niet min is 'er zodanig een groote ziel in een trouw Onderdaan noodig, dan 'er in een goed Vorst behoorde te huisvesten.

[+]Aangebooren onwerkzaamen aart van dien Ladaart, en waaruit ontstaat.

Maar schoon 'er wegens de quaade gesteltheit in den aart der Onderdanen niets te duchten was, zouden echter eenige Vorsten, om zoo te zeggen, genoodzaakt

zyn wreedt te moeten wezen, wanneer het Volk niet in de achting bleef, die zy hunne Koningen verschuldigt zyn, overmits zy hun voor waare goede Vorsten kenden, en bygevolg hunne achting dubbel waardig; of nademaal zy weeten dat ze wreed zyn, en dierhalven te vreezen; overzulks veele Oostersche Vorsten ook geen genoegzaame bequaamheit hebben, om hunne Onderzaten in hun plicht te houden; want zy doorgaans te streng zyn, en zich van Tiranny en wreedheit bedienen.

De Staten en 't Ryk van den Grooten[+] Mogol breiden zich ten Oosten tot aan geene zyde van den Ganges uit; ten Zuiden worden ze door den Oceaan bepaalt; ten Westen, door *Macran* en *Candabar*, en ten Noorden door Tartarië. De twee voornaamste Steden van dit Ryk zyn *Agra* en *Delli*, die beide den tytel van Hoofdtsteden voeren.

[+]Hoe verre zich de Staten van den Grooten Mogol uitstrekken, en welk een rykdom de zelve bezitten.

Volgens onze gedachten zou men mogen zeggen, en zonder eenig vermoeden van zich daar in bedrogen te vinden, dat de Staten van den Grooten Mogol de aller rykste van den ganschen Aardbodem zyn; want niet alleen brengen 'er alle Volkeren van Europe, maar ook die van Asië hun goudt en zilver, om 'er andere Koopmanschappen voor te ontfangen; zoo dat dit Ryk als een soort van zwelgkolk is, waarin alle des waerelds rykdommen worden geloost, en nooit wederom uitgeworpen worden: maar gelykzaam in smooren.

III. Hoofdtstuk.
Van de Besnydenis *eeniger* Volkeren *in 't Algemeen.*

+ De Indiaansche Heidenen (voornamentlyk die wy bezocht hebben) besnyden zich niet. Nochtans oordeelenwe iet van de Besnydenis te moeten berichten, wat de Volkeren van Guinée aangaat, by wien die in gebruik is, en de Landen die wy doorreist hebben. Eenig Oordeelaars hebben gewaant te bewyzen in gevolge van dien, en door andere voorbeelden die wy bybrengen zullen, dat de Besnydenis niet byzonderlyk voor de Jooden was, en dat niet tegenstaande het gebodt dat Godt aan Abraham gaf, de zelve reeds by andere Volkeren geoeffent was, en by hun aangemerkt wierd, als een natuurlyk middel om de Voortteeling te begunstigen.

+Hoe eenige van gedachten zyn dat de Besnydenis niet alleen van de Iooden afkomstig is; maar een andere en oudere Oorsprong hebben zoude; voor en tegen onderzocht.

Maar voor dat we de plaatsen die zy aanhaalen, en de voorbeelden die zy bybrengen om hunne meening staande te houden, onderzoeken; dunkt ons dat het noodig zy in 't algemeen van de Besnydenis te spreeken, en de tydt na te gaan wanneer die ingevoert is: overweegende de spreekwyzen, waarvan zich de H. Schrift ter deezer gelegenheit dient.

Wy vinden niet dat 'er in de H. Schrift van de Besnydenis voor Abraham gesproken word, aan wien Godt deeze *Ceremonie* belaste, als een teken van 't Verbondt, 't welk hy wilde dat tusschen hem en de Nakomelingen van deezen Patriarch voortaan wezen zoude. Dus waren dan de redenen[(a)] waarom Godt den Jooden de Besnydenis belaste, te weeten, op dat het een teeken zoude zyn en een merkteken van 't Verbondt, 't welk by met Abraham en zyne Nakomelingen gemaakt had. Aldaar word geenszins van een byzondere nuttigheit gesproken. Godt drygt dan verder in 't zelfde Hoofdtstuk[(b)] met zyne strengheit deeze die niet besneeden zal zyn, en zegt dat hy uit den Volke zal uitgerooit worden. Waarlyk toen Moses door Godts last het Landt der *Midianiten* verliet, om zyn Volk uit de harde Gevankenisse te verlosten, waar onder het in Egipte zuchtte; wilde de Engel des Heeren zyn Zoon op den weg dooden, doordien hy niet besneeden was; maar *Sephora* bevreedigde des Hemels rechtvaardige gramschap[(c)] neemende spoedig een scherp gemaakte steen, waar mede zy hem besneedt.

De *Midianiten* hebben dan naar allen[+] vermoeden zich niet laaten besnyden, want indien zy deeze *Ceremonie* hadden waargenomen, blykt het wel waarschynelyk, dat *Jethro*, die Priester van *Midian* was, tegen de gewoonte niet zoude verzuimt hebben zyn kleinzoon te besnyden. Behalven dat zoo Moses zich in een Landt bevond, alwaar de Besnydenis in gebruik was geweest, zoude hy mede niet verzuimt hebben hem te besnyden; vermits hy ongemeen yverig voor zyner Vaderen

+Dat de *Midianiten* geene Besnydedenis in gebruik hadden;

(a) *Genes.* C. 17. v. 11. En gy zult het vleesch uwer Voorhuidt besnyden; en dat zal tot een teeken zyn des Verbondts tusschen my en tusschen u.
(b) *Genes.* 17. v. 14. En wat manlyk is, de Voorhuidt hebbende, wiens Voorhuidts vleesch niet zal besneeden zyn, de zelve Ziele zal uit den Volke uitgerooit worden; zulks hy myn Verbondt verbroken heeft.
(c) *Exod.* C. 4. v. 24. 25.

Godtsdienst was, overzulks hy 't waarschynlyk niet belet zoude hebben, door een tegengestelt gebruik des Landts waarin hy zich onthield.

Ook waren de *Sichemiten*, Volkeren van[+] 't Landt Kanaän, de Besnydenis niet onderworpen, en zy begaven zich onder deeze Wet niet, als om zich met het geslachte van Jacob gelyk te stellen,[(d)] en dat alsdan Sichem, die Hemors Zoon was, de Vorst deezes Landts zynde, Dina trouwen kon. De Philistynen lieten zich mede niet besnyden, en waren echter niet min by de Jooden door den tytel van Onbesnedenen bekent, als door die van hun Vaderlandt; dus zeide

[+]Noch ook de *Sichemiten*, aangeweezen.

(d) *Genes.* C: 34

dan Saul, de slag[a] verlooren hebbende, tegen zyne Wapendrager, dood my, opdat ik niet levendig in der Philistynen handen vervalle, en voor een spel en spotterny deezer Onbesneedenen diene. Het schynt eindelyk, dat het woordt van Onbesneedene by de Jooden in gebruik was, om alle andere Volkeren daar door te kennen te geeven, of ten minsten, alle die geene Afkomelingen van Abraham waren. Nochtans meenen we daar door niet te bewyzen dat 'er wezentlyk niet dan Jooden waren die zich besnyden lieten: maar allen, dat de Besnydenis by hun ingevoert is als een merkteken om hen van andere Volkeren te onderscheiden, en dat zoo eenige andere Natië zich 'er van gedient heeft, dit gebruik niet dan van hun kan overgenomen hebben, en zulks niet dan in navolging van hun hebben gedaan, gelyk wy trachten zullen te bewyzen.

Eenige meenen dan dat de Besnydenis niet t'eenemaal den Jooden eigen is geweest; te wetten, dat veele, andere Volkeren onverbonden aan 't Gebodt, 't welk Godt aan Abraham had gedaan, dit geoeffent hebben. De Aankleevers van dit gevoelen, om hunne gedachten staande te houden, dienen zich van eenige plaatsen der Alouden; zy brengen behalven dat het Voorbeeldt van veele Volkeren by, die deeze Plechtigheit noch in gebruik hebben, en willen zelfs dat ze noodzakelyk aan zekeren Landaart zy, die zonder dat niet zouden konnen voortteelen.

+Hoe Herodoot van de Besnydenis gewag maakt: maar onzeker is, wanneer die ingevoert zy.

+ Herodoot[b] meld mede van de Besnydenis, en zegt: dat de Colchers, Egiptenaren en Ethiopers de eenigste waren die zich aanstonds besnyden lieten. Deeze Schryver voegt 'er vervolgens by, dat hy niet verzekeren durft, welke Volkeren de eerste zyn geweest die de Besnydenis in gebruik hadden, nademaal die zoo by den een als anderen zeer oud schynt: maar dat nochtans alzoo de Ethiopers en de Colchers veel omgang en verbintenisse met de Egiptenaren hadden, scheen het hem, dat zy deeze gewoonte van hun wel konden overgenomen hebben, en dat ze by gevolg haaren eersten Oorsprong uit Egipte heeft. Deeze Schryver[c] steunt met zyn gevoelen op 't geen hem ombewust was, dat de Pheniciers de eenigste waren die omgang met de Egiptenaren hadden, en zich van de Besnydenis dienden, terwyl die by hun niet in gebruik was, die geen omgang dan met de Grieken hadden.

+Wat 'er den Siciliaanschen Diodoor van zegt.

+ De Siciliaansche Diodoor[d] van de *Trogloditen* gewag maakende, zegt, dat zy zich gelyk de Egiptenaren besneeden. Deeze *Trogloditen* waren Volkeren die dit gedeelte van Afrika bewoonden, 't welk wy nu de kust van *Abex* of *Abexim* noemen, en het Oostelyk gedeelte van Abissinië is. Men bericht ons mede, dat zich de beruchte *Thales* besnyden liet, om te minder barbaarsch en een vreemdeling by de Wyzen van Egipte te schynen;[e] en om zich te beter van hun onderwys te konnen bevoordeelen, gedragende zich als zy, om dus in staat te zyn van te beter hunne geheimenissen te doorgronden.

+Hoe eenigen geoordeelt hebben dat de Besnydenis noodig voor de voorteling was; doch we dersproken word.

Op deeze bygebragte plaatsen, en op eenige+ andere van byna diergelyken aart, is 't voornamentlyk, dat eenige Geleerde Oordeelaars onzer dagen zig gronden, om te bewyzen (gelyk wy gezegt hebben) dat de Besnydenis by veele andere Volkeren in gebruik was, en onafhankelyk van de Jooden, en van 't Gebodt dat Godt hun gegeeven had; meenende zelf dat ze by zeekere Volkeren volstrekt noodig tot de voorteeling was. Laat ons nu zien 't geen men op de gevolgen zoude konnen antwoorden, die zy meenen uit deeze getuigenissen te trekken.

Niet dan drie redenen zyn 'er die de menschen zich te laaten besnyden, konnen noodzaken; te weeten, het Gebodt van den Godtsdienst die zy belyden; de

(a) I. *Reg*: C: 31. v. 4.
(b) Herodot. Lib. 2.
(c) Ibidem.
(d) Diod. Sic. lib. 4. C. 2.
(e) Clem. Alex. Stromat. L. *I.*

onmogelykheit zonder deeze uitvoering kinderen te teelen; of eindelyk het Voorbeeldt der Volkeren by wien zy leeven, en het denkbeeldt 't welk zy van deeze Plechtigheit hebben.

Wy vinden geenzins, eenigen grondt om te gelooven dat de Egiptenaren door een bevel hunner Wet genoodzaakt waren zich te laaten besnyden; en 't geen wy nu van hunnen Godtsdienst weeten, en van hunne Gewoontens, kan ons desaangaande geen licht geeven. De onmogelykheit van zonder deeze verrichting kinderen te konnen teelen, heeft de Egiptenaren niet konnen doen besluiten zich te laaten besnyden, want zy waren eertyds in geen anderen staat dan zy nu zyn; en 't zekerste is dat zy nu deeze plechtigheit om zich nakomelingen te verwekken, niet noodig hebben, gemerkt 'er tegenwoordig in Egipte veele Christenen woonen, die zich niet besnyden laaten, en dat dit Landt alzoo min woest is, als het in de voorige tyden was, toen zy zich besnyden lieten. Indien 't tegenwoordig was woester is, is 't niet als door 't getal der Jongelingen die men 'er vervoert, om tot Slaven te maaken, en niet door

d'onmagt van der menschen voortteeling. Niets meer is 'er te oordeelen overig, dat de Egiptenaren niet dan op 't Voorbeeldt der Volkeren besneeden zyn, met wien zy, te weeten, de Jooden, geleeft hebben; en waarlyk heeft dit laatste veel meer waarschynbaarheit, dan de twee andere gevoelens.

[+] Om genoeg overreed te zyn dat de Egiptenaren de Besnydenis van de Jooden hebben aangenomen, of ten minsten toe te staan, dat deeze laatste gedachte de twee andere gevoelens benadeelt, zal 't genoeg zyn eenige aanmerking over hun karakter te maaken, en over de krachtige indrukking die het vermogen had van op hun Geest te werken, alles wat by hun, de Israëliten aangaande, voorviel.

[+]Hoe de Egiptenaren waarschynlyk de Besnydenis van de looden hebben overgenomen, waar over geredeneert word.

De Egiptenaren hebben van alle tyden af de bygelovigste en te gelyk verborgenste aller menschen geweest, en bygevolg de bequaamste om nieuwe indrukzelen in zaake van den Godtsdienst aan te kleeven. Ter andere zyde heeft men nooit iets verwonderlyker en verschrikkelyker gezien als 't geen by hun ten tyde van Moses voorviel: dus kan men dan besluiten, dat het verwonderlyk gedrag van dien Grooten Wetgeever, en in 't algemeen alles 't geen opzicht op hem had, diepe wortels in 't gemoedt deezer Volkeren geschooten heeft.

De Wondertekenen door de handt van dien grooten man gewrocht; het Heir van Pharao in de Roode Zee verdronken; de doodt aller Eerstgeboornen; de duisternis die Egipte bedekte, en eindelyk alle de middelen waarvan hy zich diende om het Volk van Israël uit de Egiptische slaverny te verlossen; dit alles, zeggenwe, kon aan de Egiptenaren niet dan een verbaazing veroorzaken, en aan de Geleerden een groot denkbeeldt geeven van deeze, die zodanige wonderwerken deed; en alzo, alle de Heidenen der Oudheit geene zwaarigheit maakten, de Goden der Vreemdelingen onder 't getal hunner Godheden te plaatsen, die zy zeer magtig geloofden te zyn, en iets van den Godtsdienst van andere Volkeren te omhelzen; kan men, zoo 't ons toeschynt, oordeelen, dat de Egiptenaren van zoo veel wonderdaaden getroffen, die door de Israëliten voor hunne oogen waren gedaan, eenige van hunne voornaamste plechtigheden zich eigen maakten, en dat zy voornamentlyk deeze omhelsden die de Kinderen Israëls van andere Volkeren het meest onderscheidden. De Besnydenis het wezentlykste merkteken van 't Jodendom zynde, zoo is volgens alle blykbaarheit, dat dit het voornaamste tot de Besnydenis wierd, dat zy 'er zich aanhielden.

Men zou 'er noch konnen byvoegen, dat het genoeg bewyslyk schynt, dat, voor dat de Kinderen Israëls uit Egipte vertrokken, de Egiptenaren zich niet besnyden lieten, en men kan deeze vermoeding op een plaats van Jozua gronden. De H: Schrift toont ons dat Jozua na den overtogt van de Jordaan alle de Israëliten het besnyden, naardien deeze *Ceremonie* in de Woestein niet was in acht genomen; en dat vervolgens als zy besneeden waren, de Heer tot deezen waardigen Navolger van Moses heeft gezegt,[(a)] dat hy deezen dag de schande of smaadt van Egipte onder hun weggenomen had. Het schynt dat men door deeze Egiptische smaadt, die door de Besnydenis weggenomen wierd, dat men 'er niets anders dan de Voorhuidt kan door verstaan: en indien dit gedeelte by de Jooden als de smaadt der Egiptenaren was aangezien, zoo is 't vermoedelyk dat de Egiptenaren die hadden, en dat zy by gevolg zich ten dien tyde niet besnyden lieten. Maar zoo zy zich noch niet besneeden lieten toen de Kinderen Israëls uit hun Landt vertrokken, en dat ze gelyk we nochtans beweezen hebben, vervolgens zich lieten besnyden, kan men, meenen we, daar uit besluiten, gelyk wy reeds hebben gedaan, dat alle de wonderwerken die Moses by hun deed, hun zoo een diepen indruk en denkbeeldt

(a) *Jozua* C. 5. v. 8 9. En het geschiedde, nadat zy alle besneeden waren, zoo bleeven ze in hunne plaatse in 't Leger, tot dat zy geneezen waren Verders sprak de Heere tot Jozua: heden hebbe ik den smaadt van Egipte van u afgewendt: enz.

van hem en zynen Godtsdienst gaven, dat zy daar door genoodzaakt wierden te omhelzen 't geen deeze Godtsdienst het voornaamste bezat, en zich daar toe schikten, 't welk opentlyk hen van anderen onderscheidden; naardien dit zonder wederspreeking de Besnydenis was.

Men zal mogelyk hier op tegenwerpen 't geen wy desaangaande bybrengen, dat dit niet dan schynbaare of waarschynelyke redenen zyn, en dat ze bygevolg niets stelliglyks besluiten, om te bewyzen dat de Egiptenaren de Besnydenis der Jooden hebben aangenomen, en dat zy die niet onafhankelyk van 't Gebodt aan Abraham gedaan, geoeffent hebben. Ons is genoegzaam bewust dat de redenen die wy bybrengen geen zeekere en waare bewyzen zyn: maar wy gelooven, wanneer men geene natuurkundige zekerheit over een stoffe hebben

kan, dat men zich dan altoos voegen moet naar 't geen men 't waarschynlykste vind; en het schynt ons waarschynlyker te zeggen, dat de Egiptenaren de Besnydenis van de Jooden, met wien zy leefden, overgenomen hebben, en door wien zy dingen zagen doen, die onbegrypelyk alles overtroffen, 't geen hunne Priesters en Guichelaars konden doen, dan toe te staan dat de Egiptenaren, die onafhankelyk van de Jooden hadden, en dit zonder eenige krachtige redenen van bewys. Want indien men op de plaats van Herodoot eindelyk steunen wil, die wel het oudste bewys geeft, als ook het geloofbaarste waarvan men zich dienen kan, die dit laatste gevoelen staande houden; kan men 'er niets anders uit besluiten, als dat de Egiptenaren zich lieten besnyden; 't welk echter niet zegt dat zy dit gebruik by zich zelven, en onafhankelyk van 't Jodendom hadden. Indien men eenig voorbeeldt of eenige plaats elders vond, die van der Egiptenaren besnydenis sprak, voor de komste van de Kinderen Jacobs in Egipte; men zoude alsdan konnen gelooven, dat deeze Volkeren zich besnyden lieten, voor dat ze eenige gemeenschap en omgang met de Israëliten hadden gehad, en overzulks deeze plechtigheit van hun niet ontleent hadden. Maar wy vinden niets diergelyks; en Herodoot, die omtrent twee hondert en veertig jaaren na de grondlegging van Rome geschreeven heeft, en by gevolge omtrent een duizend agttien of twintig jaaren na den uittogt van Egipte, heeft van de Egiptenaren niets anders gezegt, als dat zy zich besnyden lieten, zonder van den tydt gewag te maaken toen zy deeze plechtigheit begonnen hadden, en wanneer zy die hadden aangenomen. Overzulks zien wy niet, dat op deeze plaats van dien Schryver staat te maaken is om 'er het gestelde op te bouwen, en dat men ten voordeele van dit gevoelen niets besluiten kan.

Men kan hier op mede te gemoet voeren, kelyk dat niet alleen de Egiptenaren, maar daar en boven de Colchers en Ethiopers, gelyk Herodoot zegt, zich besnyden lieten; maar dit zal noch min voldoen, want de Schryver voegt 'er zelfs by, dat hy niet zekerlyk weet, en dat het niet volkomen zeker is, of de Egiptenaren dan de Ethiopers deeze plechtigheit 't allereerst ingevoert hebben; alhoewel het hem ten minsten waarschynelyk voorkomt, dat 'er de Egiptenaren de aanvangers van zyn geweest, en de Ethioopers het van hun ontleent hebben, naardien 'er niemandt anders met de Egiptenaren gemeenschap hield, by wien de Besnydenis in gebruik was. Indien Ethiopië die Egipte ontsing, kan men zich van 't voorbeeldt deezer Volkeren niet bedienen, om vast te stellen, dat de Besnydenis onafhankelyk van 't Jodendom geoeffent wierd, vermits men altoos onderstellen zal, dat de Egiptenaren, van wien de andere Volkeren dit gebruik ontleent hebben, deeze gewoonte van de Jooden hebben aangenomen.

Meer gemelde Diodorus van Sicilië van de Besnydenis der *Troglodíten* gewag maakende, voegt 'er by, gelyk wy reeds aangemerkt hebben, dat zy 't als de Egiptenaren deeden, 't welk noch schynbaarlyker is, dat zy deeze gewoonte van hun hebben overgenomen, vermits ze niet verre van elkanderen gelegen waren.

Waar is 't, dat de Negers van Guinée[+] zich mede besnyden laaten: maar zy hebben deeze Besnydenis van de Mahometanen ontleent, en wy vinden geen bewys, dat zy 'er zich voor Mahomet hunnen valschen Profeet van gedient hebben. Waarschynlyk is 't dan dat zy ten minsten onvolkomen het Mahometanendom hebben aangenomen; want wy een soort van Bewaarmiddelen om hals en armen by hun gezien hebben, met goede Arabische letteren geschreeven, en die zekere aanroepingen of gebeden behelsden, in den Alkoran te vinden. Wy zeggen dat zy die onvolkomen omhelst hebben, nademaal het zeker is, dat ze noch veele overblyfzelen van 't Heidendom aankleeven; als by voorbeeldt, de gewoonte van de Demons te offeren, uit voorzorge dat ze hun geen quaadt zullen doen, en veel andere diergelyke Plechtigheden.

[+]Hoe de Afrikaansche Negers de Besnydenis van Mahomet hebben ontleent.

Wy hebben dan geene reden noch bewys,[+] om de Besnydenis by de Negers voor Mahomet toe te stemmen: maar wanneer zy die zelfs voor hem geoeffent hadden, echter was het noch niet bewysselyk, dat dit onafhankelyk van 't gebodt aan Abraham gedaan, was; want zy konnen 't gebruik van de Ethiopers overgenomen hebben, die de Oostelykste zyn, en verkeering met de Jooden hadden. Daar waren 'er zelfs veele onder deeze Volkeren gevonden, die opentlyk belydenis van 't Jodendom deeden, en die ordentelyk naar Jeruzelem om te aanbidden gingen, gelyk wy in de Handelingen der Apostelen zien, en die by hun noch menschen van groote achting hadden, die in 't zelve gevoelen waren. De Gesneedene[(a)]

[+]en ook van de Ethiopers konnen overgenomen hebben, waar van de Oostelyke met de Jooden hebben omgegaan.

(a) *Act.* C. 8. v. 27. En ziet een Moorman, een Kamerling, en een machtig Heer van Candace, de Koninginne der Mooren, die over alle haaren schat was, die was gekomen om te Jeruzalem aan te bidden.

van Candace Koninginne van Ethiopië quam, by voorbeeldt, te Jeruzalem aanbidden, toen Philippus hem ontmoette, de Profeet Isaias leezendde. De Ethiopers hebbende onder hun menschen die de H. Schrift, en de Wet der Jooden lazen, en die zich niet genoegden met de Tempels van hun Landt, naar dien van Jeruzalem gingen om 'er aan te bidden, moesten volgens alle waarschynlykheit een groot denkbeeldt van 't Joodendom, en zeer veel achting voor de Joodsche *Ceremoniën* hebben gehad: en alzoo de menschen gemeenlyk 't geen zy in waarde houden trachten na te volgen; is 't wel blykbaar, dat zy het gebodt van de Besnydenis opvolgden, zoo dikmaal in deeze Schriftuur herhaalt en in de Boeken deezer Wet uitgedrukt, waar voor zy zoo veel achting en ontzag hadden.

Onnoodig zoude het zyn alhier tegen te werpen, dat Herodoot niet gezegt heeft, dat de Ethiopers de Besnydenis der Jooden onderhielden: maar die der Egiptenaren; want men zal, zoo wy vermoeden, wel gedoogen willen, de gevolgen uit de plaatsen der H. Schrift getrokken, die opzicht op deezen Schryver hebben, aan te haalen, die, schoon hy gemeenlyk de Vader der Historischryveren genoemt zy, nochtans alles niet te rechte getroffen heeft, en dikmaals in de Beschryving der tyden, Volkeren en Ryken zich zoo gedragen, als Plinius in die der Natuur heeft gedaan. Behalven dat, zonder dat we toeleggen om te onderzoeken aan welke van deeze twee gezaggeevingen men zich te houden heeft; is 't niet bezwaarlyk om ze te vereenigen en beiden toe te staan; want het wel zyn kan, dat de Ethiopers de Besnydenis aanstonds van de Egiptenaren hebben aangenomen; maar 't kan mede zyn, dat ze die vervolgens aanneemende, de Egiptenaren die van de Jooden zelfs ontleent hadden, en het Verbondt van deeze laatsten gezocht hebben, om by hun in alle zuiverheit te verwerven, 't geen zy niet dan duisterlyk by de Egiptenaren vinden konden, die waarschynlyk alles met hunne dromeryen vermengden, een t'samenraapzel van twee Godtsdiensten maakende.

[+] Eenige zeggen, om te bewyzen dat de Negers de Besnydenis onafhankelyk van 't Jodendom oeffenden, dat zy volstrekt genoodzaakt waren zich te besnyden, 'en dat zy zonder dit geene Kinderen[(a)] konden teelen: maar deeze die dit van hun bericht hebben, weeten 't echter niet zeker. Zy hebben niets anders gedaan dan wy, en niet alleen in Guinée: maar mede in de Landen van Amerika en Asië, alwaar wy geweest zyn, en ons bemoeit hebben naaukeurig het gebrek te onderzoeken, 't welk men de Volkeren der warme Gewesten toeëigent; doch wy hebben van niets diergelyks vernomen. Wat Egipte[(b)] aangaat, en de Landen der aloude *Trogloditen*, alzoo wy 'er niet geweest zyn, konnen wy 'er niet onderscheidendlyk van spreeken: doch wy konnen echter zeggen, dat we menschen gevonden hebben die deeze Gewesten doorreist hadden, en ons bericht hebben, nooit van dit gebrek te hebben gehoort.

[+]Of de Besnydenis noodzaakelyk wegens de voortteeling was, tegen gesproken.

Andere zyn zelfs zoo verre gekomen, dat ze gezegt hebben, dat de Besnydenis den Jooden te gelyk noodig is geweest; maar indien dit zoo is, moet men 't aan veelvuldige en krachtige wonderwerken toe schryven, geduurende den tydt van veertig jaaren voorgevallen: want terwyl de Joodenal dien tydt in de Woesteine omzworven, wierden ze niet besneeden; 't welk echter niet belette dat zy Kinderen teelden. Behalven dat hebben de Jooden, na dat ze het Christendom omhelst hadden, niet min Kinderen geteelt; deeze Kinderen zyn niet besneeden geworden, en nochtans hebben ze tot vereischte jaaren gekomen, mede hunne Nakomelingen

(a) Om dat by hen *Praeputium tegit ab integro glandem*, *excepto minusculo foramine.* De Voorhuidt geheet overdekt is, behalven een kleine opening

(b) Wy hebben het tegendeel verstaan, zegt de Schryver deezer Verhandeling, dat in de warme Gewesten. *Praeputium est semper maxime dilatatum.* De Voorhuidt altoos gansch ruim is.

voortgebragt. Dus was dan de Besnydenis by hun geen noodzaakelyk hulpmiddel om de voortteeling te bevorderen, naardien zulks zonder dat geschiedde.

Indien men ooit reden te zeggen heeft gehad,[+] dat de Plechtigheden der Jooden niet dan Afbeeldzels waren, ingevoert om iets verheevener te beteekenen, dat zich natuurlykerwyze vertoonde, of van voorzeggingen van 't geen gebeuren moest; is 't zonder tegenspraak over 't onderwerp der Besnydenisse, die niet dan een *Ceremonie* was, waar door Godt aan zyn Volk wilde te kennen geeven, dat het hunne harten afwenden moest van alles, 't welk geen opzicht op het laatste einde, en op de dingen waarom het geschapen was, had. Dit is geen verklaring van een byzondere uitvinding, of een uitwerkzel van de vryheit van eenigen Uitlegger, die somtyds de zin der H. Schrift met de overeenkomst van zyn vernuft draait, en naar zyne inbeelding schikt; 't is Godt zelf die dus door den mondt van Moses spreekt.(c) Besnydt dan uwe harten en verhardt u niet meer. Waar is 't, dat men zoude konnen zeggen, dat het wel mo-

[+]Hoe de Besnydenis der Jooden een Zinnebeeldelyk Afbeeldzel is geweest, aangeweezen.

(c) *Deuter.* C. 10. v. 16. Besnydt dan de voorhuidt uwes harten; en verhardt uwen nek niet meer.

gelyk is, dat de Besnydenis in zich een natuurlyk hulpmiddel voor de voortteeling vervat heeft, en teffens een Afbeeldzel is geweest van 't geen in des menschen harte vervallen moest. Maar men vind aanstonds beweezen, dat deeze Besnydenis geenzins noodig voor de voortteeling is, en hoe klaar men ziet dat de Jooden zonder de zelve een langen tydt hebben doorgebragt. Men moet dan, meenen wy, besluiten, dat ze waarlyk niet dan een Afbeeldzel is geweest, 't welk den mensch onderwyzen moest, gelyk we reeds gezegt hebben, zyn hart van alles af te wenden 't geen hem niet tot zyn laatste einde geleid; te weeten tot Godt.

+Wat gevoelen Philo van de noodzaakelykheit der Besnydenisse heeft gehad.

+ Eenige zullen mogelyk zeggen, dat wel waar is dat de Besnydenis by de Jooden geen volstrekt noodig uitwerkzel tot de voortteeling was; maar alleen een middel om die te helpen bevorderen. Philo, schynt op 't einde van zyn Boek *de specialibus Legibus* van dit gevoelen te zyn. Hy zegt[(a)] dat zekere menschen met de Besnydenisse spotten, alhoewel nochtans veele Volkeren, en onder anderen de Egiptenaren die zeer geëert hebben. Men moet dan in 't voorbygaan aanmerken, dat men door deeze plaats van Philo mede oordeelen kan, dat de Egiptenaren de Besnydenis van de Jooden hebben overgenomen, nademaal hy uitdrukkelyk zegt, dat de Besnydenis zyner Voorvaderen door de Egiptenaren wierd geëert.

Deeze Schryver brengt veele natuurlyke redenen van de Besnydenis by, om den vreemde Volkeren te bewyzen, dat ze zoo ongemeen niet schynen moet. Hy zegt, dat ze behalven het Verbondt, 't welk daar door tusschen Godt en de Jooden aangemerkt was, mede ingestelt wierd om de gezondheit[(b)] en zuiverheit des lichaams te bewaaren.

Om dien Schryver hier op te antwoorden, moet men aanmerken, dat hy daar door de Besnydenis heeft willen billyken, doordien die by veele Vreemdelingen zoo zeer aanstootelyk was; en dat hy dus zonder zich veel aan de redenen van zyne Instelling te verbinden, die niet smaakelyk zouden zyn geweest, by de Volkeren die een t'samenstelzel van Godtsdienst, veel met den zynen verschillende, opvolgden; dies was hy genoodzaakt om 'er eenige natuurlyke redenen van te geeven, waarin voor 't meerendeel nochtans bleek, dat hy 't niet wel geraaden had. Wy willen dan de eerste reden die hy geeft, niet gedoogen, te weeten, dat men daar door vermyd zekere moeielyke ziektens te geneezen; en 't zy verre om dit toe te stemmen, dies houden wy 't liever met het tegendeel. Maar 't is een stoffe die wy den Artsen te onderzoeken overlaaten: behalven dat, gestelt zynde dat dit zoo was, zoude het niet weinig moeiten geeven daarin met groote voorzorge te voorzien om des te gemakkelyker eene ziekte te geneezen, waar van de menschen zich lichtelyk bevryden konden, en welke ziekte hen niet overkomt dan wanneer het hun begeeren is.

Zyne tweede reden schynt waarschynelyker, voor zoo veel de Oostersche Volkeren, en onder anderen de Jooden en Egiptenaren, zeer schroomachtig over de zuiverheit en zindelykheit hunner Priesteren waren. Nochtans indien hunne schroomachtigheit zich zoo verre uitstrekte, dunkt ons dat men zich te verwonderen heeft, dat ze niet noch verder getrokken wierd, en dat zy daar in de Priesters van Arkadië en Gaulen hadden nagevolgt. Wat zyne laatste reden aanbelangt, dezelve is geenzins voldoende, en men behoeft niet, om 'er de valsheit van t'ontdekken, dan een weinig acht op deeze gewaande vruchtbaarheit der besnedene Volkeren te

(a) Dus zyn zyne eigen woorden: *ridetur enim majorum nostrorum Circumcisio*, *quamvis in non mediocri honore habita etiam apud gentes alias*, *praesertim AEgyptiam.*

(b) *Ut caveatur morbus curatu difficilis*, *vocatus carbunculus - - - ut totum corpus sit purius*, *ne impediat officia Sacerdotalis Ordinis*; *quam-obrem etiam radunt corpora AEgyptii Sacrifici*, *ne quid sordium*, *vel sub pilis*, *vel sub praeputiis haereat*, *quod possit obesse puritati Sacris debitae.* Hy voegt 'er by, dat deeze uitwerking is, *cura foecunditatis*, *& numerosae Sobolis - - -. & id circo circumcisas gentes foecunditate pollere*, *esseque populosissimas.*

geeven. De Jooden, Turken, Arabiers en in 't algemeen alle Volkeren, by wien de Besnydenis in gebruik is, zyn niet vruchtbaarder dan anderen; maar in tegendeel, wy zyn verzeekert, dat indien men de zaaken wel wil onderzoeken, bevinden zal, dat ze noch minder dan andere voortteelen. Maar *Philo* had zoo wel goede als ongegronde redenen noodig, om zich tegen den geenen aan te kanten, die dit gebruik niet goed keurden, en 'er niets van hadden aangenomen, 't welk opzicht op den Godtsdienst had, en op dit Verbondt dat Godt met Abraham en zyne Nakomelingen had gemaakt, waar mede de Heidenen, en voornamentlyk de Romeinen den spot dreeven: dus moet men zich niet verwonderen, dat alle deeze bygebragte redenen, onvoldoende zyn.

IV. Hoofdtstuk.
Van de voornaamste Oorzaaken *wegens 't* Heidendom *en de* Afgodery.

Alzoo de Aanmerkingen die wy over de Indiën hebben gemaakt, alle opzicht op de Gewoontens der Heidensche Volkeren hebben, en dat het meerendeel deezer gewoontens op het Heidendom zyn gegrondt, en 'er zelfs een gevolg van zyn; zal 't, zoo wy meenen niet ondienstig zyn, om in 't algemeen van de Afgodery te spreeken, en de voornaamste oorzaaken van haare erbarmelyke instelling te berichten.

+Hoe de Afgodery der Afgodische Volkeren uit een verduisterde waarheit ontsprooten is.

+ Weinig quaads is 'er in stoffe van den Godtsdienst, 't welk niet eenigermaaten uit eenig goedt is voortgebragt, en weinig dwalingen die geene qualyk begreepene of door den tydt verdorvene waarheit ten beginzel hebben. Dus is 't dat het verdichtzel van de Goden, hunne voortteeling, hunne verdeeldheden, hunne overwinningen, en deeze leugenversierzelen die de aloude Dichters opzingen, bestaan; alles is zyne geboorte uit de waarheit verschuldigt, die den grondslag van den Godtsdienst is, die wy nu noch belyden. Nochtans is de waarheit by de Heidenen door verdichtzelen en droomeryen, waar mede die omzwachtelt is, zoo bedorven, en haare kenteekenen zodanig verbastert, dat het byna onmogelyk is van die t'ontdekken.

Genoeg verwonderlyk schynt het dat 'er een zoo groote verandering in den Godtsdienst is voorgevallen, en dat de menschen uit een zoo zuivere en gansch eenvoudige waarheit vervallen zyn, in een afgrondt van dwalingen, en in een *Chaos* van allerlei verdichtzelen. Indien men nochtans een weinig gedachten over 't merkteken van 't meerendeel der menschen laat gaan, en over de verdorvenheit die allenks de tyden hebben voortgebragt; zal men de zaak zoo verwonderlyk niet vinden.

+Waar toe 's menschen eigen begripen oordeel oorzaak gegeeven heeft.

+ De weinig zorg die de mensch heeft om door zyn begrip alleen te oordeelen, en de onderwerping die hy altoos in zyn oordeel heeft gehad, is de eerste oorzaak zyner dwalingen. Hy begeert iets 't welk uitwendig op hem werkzaam zy, en wanneer de waarheit ophoud zich door uitwendige tekenen te laaten kennen, bemint hy liever door bedriegelyke leugentaal omgeleid te zyn, dan zyne gedachten in onwerkzaamheit te laaten, en van dezelve onafhankelyk te oordeelen. Dit was mogelyk de reden waarom Godt, die den omslag der verborgenheden van 's menschen harte kende, en zyne neiging doorgronde, de Godtsdienst der Jooden met een byna oneindig getal plechtigheden heeft doen verzelt gaan, die ons onnoodig schynen. Godt wilde hunne gedachten door iets goeds stevigen, en 't welk hun tot de waarheit leiden kon; op dat zy zich niet door iets quaads lieten overhalen, en 't geen magtig was hen in dwaling te doen vallen.

Het Denkbeeldt dat de menschen altoos van de Godtheit hebben gehad, was mede een der oorzaaken van de Afgodery; daar wierd dan een Godt vereischt. Zy waren overtuigt dat 'er een was, en alles steunde op deeze waarheit: de Hemel, de Aarde, de evenmaatige beweeging der Starren, en deeze orde van 't Heelal, die nooit ophoud, waren zoo veele getuigen van de wezentlykheit eens Godts. Maar de krachtigste bewysreden, en de overtuigendste betogingen die zy 'er van hadden, waren deeze verborgene beweegingen van hun hart, die hen in weerwil van hun, overbragten tot iets 't welk verhevener was, en vermogender dan de Schepselen die zy voor hunne oogen zagen gebooren worden, opwassen, weder vergaan en sterven; want de Afgodery begon niet door de aanroeping der Schepselen, waar van de mensch de vernietiging van kundig waren. Zy vervielen ten eersten niet in

deeze wanschikkelykheit, waar aan de Egiptenaren den oorsprong gaven, en die de Grieken en vervolgens de Romeinen tot in den hooogsten top voerden. Zy aanbaden in de eerste tyden niet, dan 't geen hun het aanbiddelykste scheen.

De Zon, Maan, en andere Starren waren de eerste voorwerpen van aanbidding;[+] maar alzoo de menschen deeze lichtende lichaamen niet altoos konden beschouwen, zochten ze iets 't welk deeze ontbeering eenigermaaten kon voldoen, ten tyde wanneer zy 'er zich van berooft vonden, en dit wierd een zinnebeeldelyk gestel deezer gewaande Godheden. Zy vonden niets 't welk nader daar mede overeen quam dan 't Vuur; en dit wierd een zichtbaarlyker teken van den glans der Starren, en voornamentlyk van die der Zonne. Dus was 't dan aan 't Vuur dat zy zich overgaven. Vooreerst eerden zy 't niet dan als een verbeelding deezer Starren, die zy

[+]Hoe de zichtbaarlyke voorwerpen 't aller eerst aanleiding tot Afgodery gegeeven hebben.

aanbaden; maar allenks ging de aanbidding zelfs tot het Vuur over. De Chaldeên maakten 'er een aanvang van, en het *Ur* van *Chaldea* waar uit Abraham afkomstig was, wierd de plaats, alwaar deezen eersten Vuurdienst zyne geboorte nam; waar uit ontsprooten is dat men 't den naam van *Ur* gaf, 't welk Vuur beteekent.

+De Vuurdienst der Chaldeên door een behendige vond der Egiptenaren bespot.

+ Wy zullen hier in 't voorbygaan een genoeg zeldzaame Historie verhaalen, waar van Eusebius[(a)] ter gelegenheit van 't Vuur spreekt, 't welk de Chaldeên als een Godtheit aanzagen. Deeze Volkeren waanden dat hun God de machtigste en krachtigste aller Goden was. Zy hadden 'er noch nooit geen gevonden die hem wederstaan kon. Zoodraa zy eenige Godheit van andere Natiën konden magtig worden, worpen zy die in 't Vuur, 't welk nooit miste dat de zelve verteert wierd: dus werd dan de Godt der Chaldeên opentlyk voor den overwinnaar aller Goden uitgekreeten. Een Priester van *Kanopus*[(b)], 't welk een der Egiptische Goden was, alwaar mede een Stadt van dien naam gevonden wierd, vond een middel, het groot gezag 't welk het Vuur verworven had, uit te wisschen. Hy liet ten dien einde een hollen en dikgebuikten Afgod maaken, zodanig men zich gemeenlyk bediende voor een waterkruik, om 'er het Nylwater in te zuiveren. Dit steene Beeldt met water gevult, had 'er de Priester vooraf eenige kleine doorgeboorde gaaten in gemaakt, en met wasch dicht gestreeken: waar na hy zich met zynen Godt *Kanopus* aanboodt tegen het Vuur der Chaldeên in 't strydperk te komen. Een ieder gereed zynde, plaatste de Egiptische Priester zyn toegesteldt Beeldt voor 't Vuur der Chaldeên. Naaulyks was de warmte doorgedrongen, of het wasch smolt, de gaten openden zich, het water drong door, en bluschte eindelyk het Vuur uit. Men riep eerlang allerwegen uit, dat de Godt *Kanopus* deeze der Chaldeên overwonnen en verdelgt had, en tot een Gedenkteken van deeze beruchte overwining, verbeeldden de Egiptenaren vervolgens hunnen dikgebuikten Afgod zodanig, vermits die het Vuur overwonnen had. Insgelyks vind men het meerendeel der Indiaansche Afgoden in zodanig een gestalte gemaakt.

+Hoe onder verscheiden Volkeren den Vuurdienst in gebruik was.

De Persen hebben mede het Vuur aangebeden,[(c)+] 't welk men gemeenlyk voor hunne Koningen droeg, en aan 't Hoofdt hunner Legers plaatste, altoos van drie hondert zestig Priesters verzelt. Noch worden 'er tegenwoordig in dat Ryk gevonden, die de aloude Godtsdienst van deezen Landaart onderhouden: maar 't zyn een soort van afgezonderde menschen die in 't gebergte woonen, en nooit den Alkoran hebben willen aanneemen. De Atheniënzen onderhielden een geduurig Vuur in hun *Prytaneum*, 't welk een soort van Sterkte was, en by hun gelyk by ons tot Stadshuizen dienen, waarin men daarenboven de oude Bevelhebbers onderhield, als ook die geenen die een merkwaardigen dienst de Republyk beweezen hadden. Dit Vuur wierd door Weduwen bewaart, daar dat der Romeinen door Maagden, die men Vestalen noemde, moest bewaart worden. Insgelyks is 't bekent dat de Jooden een Vuur onderhielden, 't welk altoos branden moest, gelyk hun in 't zesde Hoofdtstuk van *Leviticus* bevolen word.

(a) Euseb. Hist Eccle. L. II. C: 26.

(b) *Siris*, *Osiris*, *Kanopus* waren de zelfde Godheden onder verscheidene naamen, en alle, zoo men meent, beteekenden zy den Nyl.

(c) De gewoonte van 't vuur aan 't Hoofdt der Karavanen te draagen, word noch in de Landen van 't Oosten geoeffent. De Arabiers en andere Volkeren hebben insgelyks dit gebruik, wanneer zy optrekken. Ook kan 't wel zyn dat de Vuurkolom die den Israëliten des nachts in de Woestyne voorging, van deeze gewoonte haaren Oorsprong heeft. Godt behaagde het somtyds zich naar een gebruikelyke gewoonte by eenige gelegenheden te willen schikken, die de looden byna in al hun gedrag aannamen, en die hen somtyds tot Afgodery vervallen deed. Indien men verzekert was dat het Vuur 't welk de Israëliten voortrok in de gedaante van een Kolom zich verbeeldde, zou men lichtelyk billyken konnen, waarom de Indianen eenige hunner Goden onder deeze gedaante verbeelden.

Eenige meenen dat de dienst en aanbidding, door zoo veele Volkeren aan 't Vuur beweezen, gegrondt waren op de Schriftuurplaats van *Deuteronomium*: uwe Godt, ô Israel![d] is een verteerend Vuur[e]: maar 't is niet waarschynelyk, nademaal wy genoegzaam zien, dat de Chaldeên lang voor de geschreeven Wet het Vuur geëert hebben.

Vervolgens aanbad men den mensch; maar wy zullen in dit Hoofdstuk van de Goden *Penates* of Huisgoden geen gewag maaken, noch van de eerste oorzaak deezer Afgodery. Eindelyk quam men allenks tot het aanbidden der Beesten, en tot alles 't geen het verachtelykste en schandelykste in de Natuur was.

Men is mede alle deeze wanorde, waarin[+] de menschen gevallen zyn, aan den gewoo-

[+]en wat aanleiding tot de Afgodery van menschen en Beesten aan te roepen gegeeven heeft, waar onder 's menschen zinuitingen aanleiding gaf.

(d) Wy meenen, en niet ongegrondt, dat deeze uitdrukking der H: Schrift een Zinspeeling op den Godtsdienst der Volkeren en Aanbidders van 't Vuur maakt.

(e) *Deuteron.* C. 4. v. 24.

nen styl der Oostersche Taaleschuldig, insgelyks aan des Volks schroomachtigheit, en de eerbiedt die zy hebben voor alles wat van hunne Priesteren of Alouden komt. Van alle tyden af is de styl der Oostersche Volkeren, maar voornamentlyk die der Priesteren, en deeze die men hunne Philosofen noemen kan, met Afbeeldzels en vergelykenissen vervult geweest. Zy zochten met dan hoogdravende bewoordingen en leenspreukige uitdrukzelen, en den Volke geloofde hen zoo veel te bequaamer en Geleerder te zyn, wanneer zy hen het minst verstonden. De eerste Dichters leidden 't vervolgens op opsnydery van beuzelingen toe, met grootse woorden en brommende grootspraak geuit; en eindelyk vervel men daar toe, dat het geen men zeide t'eenemaal tegenstrydig met het beteekende was. *Lactantius*[(a)] spreekt krachtig van 't quaadt, 't welk de Dichters veroorzaakten, en zegt, dat wanneer men niet wel voordachtelyk is, men lichtelyk door den zachten, aangenaamen en aanlokkenden styl, waar van zy zich dienen, zoude konnen overwonnen worden.

[+] Het gemeene gros der menschen, zonder naar den figuurlyken zin te zoeken, en 't geen die verbeeldt, blyven op de verbeelding zelf staan; dus kan men oordeelen, welke Denkbeelden men zich van de Godtheit en de verborgenheden maakt, als men zich een verklaring naar de letter verbeeld van 't geen de H. Schrift ons van Godt zegt. Zy geeft hem een scherpsnydend zwaardt, en schildt, een boog en pylen: zy stelt hem in een verborgen plaatse. Wy zien hem somtyds vrolyk, toornig, en ook wel droefgeestig. Eindelyk maaken wy 'er allenks een mensch van, en dikmaals zelf volgens de letter, een mensch die niet al te vestandig is. Dit is nochtans 't geen de Heidenen deeden; zy hebben wezentlyk aan Godt toegeëigent, 't welk van hem niet dan figuurlykerwyze gezegt wierd. Zy gaven hem vervolgens een lichaam, eerstelyk gegrondt op de afbeelding, die 'er hunne Priesters en Dichters van maakten, en ten anderen op de neiging die zy hadden van hem afhankelyk door hun begrip te begrypen, en met stoffelyk dekbeelden afte maalen.

[+]Hoe men door menschelyke Denkbeelden zich een Godheit voorgesteld heeft, en door figuurelyke Afbeeldzels zich zelven ingeprent, de Godheit een hehaamelyk wezen toegeeigent heeft.

Nadat we gezien hebben hoe de menschen aan de Godtheit een lichaam gegeeven hebben; moet men zich niet verwonderen over de wonderlyke Afbeeldzels waar onder zy haar verbeelden, en de verscheidene bedryven die zy haar toeëigenden. Bekent is 't dat men 'er veelerlei soorten had, en dat 'er eindelyk naauwelyks geen plaats in huis was, die geen God noch Godinne ten beschermers had. Men plaatste ze zelfs ter plaatse die de natuur niet onbeeren kan, en men noemde *Cloacina* de Godin die 'er het gezag voerde: eindelyk bragt men de buitenspoorigheit zoo verre die konde getrokken worden. Van alle deeze droomeryen hebben *Tertullianus*, *Lactantius*, en veele andere ongewyde Schryvers, ons een verhaal gegeeven.

Wy zullen in 't Hoofdtstuk van de Bescherm-Goden, van de eerbiedigheit handelen, die den Volke voor alles had, 't welk van hunne Priesters en Alouden quam. Deeze eerbiedigheit, gelyk wy gezegt hebben, is oorzaak geweest van de aankleeving, die zy aan hunne dwaling hadden, en aan de verdichtzelen van hunne Ouders overgenomen. Maar 't zal genoeg zyn over deeze stoffe gezegt, die de Geleerdste Schryvers onzer dagen grondig verhandelt hebben. Men kan in hunne Werken alle de zeldzaamheden en bespottelykheden van 't Heidendom beschouwen, en teffens het onderscheid dat 'er tusschen het gevoelen van een weinig verlichte menschen, met dat van 't gemeene Volk was.

V. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Offerhanden, *en hoedanig zy hunne* Goden eeren.

(a) Lactant. L.I.C. II. *Poëtae perniciosi sunt, qui incautos animos facilé irretire possunt suavitate sermonis, & carminum dulci modulatione currentium.*

[+] Van alle tyden af hebben de menschen een uitwendige eerdienst aan de Godtheit beweezen. Het bestond om aan haar op te offeren 'te geen by hun het geachtste was, en het kostelykste, om hunne betuiging voor haar te kennen te geeven. Dus offerde Kaïn die den Akkerbouw waarnam, aan Godt zyne Vruchten; en Abel die de kudde wydde, deed hem een Offerhande van zyne vetste Schaapen.

[+]Hoe door een uitwerdige eerdienst, de offerhande opgekomen en ontsprooten is.

't Is niet wer te weeten of zy aanstonds in hunne offerhanden eenige bestemde plechtigheden hadden, en men heeft reden te gelooven dat het Enos[(b)] was, die hun een ge-

(b) *Gen.* C. 4. v. 26. Toen begon men den naam des Heeren aan te roepen.

regelde orde daar toe gaf. Dus drukt zich P. Petau elders uit[a], verstaande daar door, dat deeze Kleinzoon van Adam de Dienst van Godt herstelde, die de Kinderen van Kaïn verwaarloost hadden.

[+] Noch had men 'er een andere soort van Offerhande van *Libatie* of Plengoffer genoemt; 't welk geschiedde met eenig vocht ter eere van de Godtheit uit te storten, en mede onder de geschreeven Wet in gebruik was.

[+]Waarin de Offerhande van L*ibatie* bestond, en haaren oorsprong nam.

Wanneer de Israëliten, by voorbeeldt, na de wederkomst der Arke des Verbondts te Misphat vergaderden, om onder 't geleide van Samuël Godt te danken van hun uit de handt der Philistynen te hebben gered;[b] tekent de H. Schrift aan, dat men ter Dankzegging water putte en voor hem uitgoot.

Het water dat David uitgoot, wanneer hy voor Bethlehem was, en dat te drinken weigerde,[c] nademaal het drie der voornaamste Legerhoofden met gevaar van hun leven geschept hadden, was te gelyk een Offerhande van *Libatie* of Plengoffer: maar het vocht waar van men zich het gewoonelyste diende, was oly; gelyk toen Jacob Godt wegens den verborgenen droom, danken wilde, waarin hy den lader gezien had waar langs de Engelen op en af klommen; en beschouwende de plaats, alwaar hy deeze gunst van den Hemel ontfangen had, als een waare geheiligde plaats, en als het Huis des Heeren, goot hy Oly[d] op den steen waarop hy geduurende zynen droom met zyn Hoofdt had gerust.

In 't voorbygaan konnen we niet onaangemerkt laaten, dat wegens deeze verrichting van Jacob, de Reizigers van zynen tydt die Godtvruchtig waren nooit verzuimden, voor dat ze voorttrokken, zich in staat te stellen den Heere geduurende hunne reize te looven en te eeren; en dat de Offerhande van *Libatie* de gemaakelykste van alle zynde, en deeze die de minste Plechtigheit vereischte, zy alsdan bezorgt waren altoos eenigen Oly by zich te hebben, om voor Godt uit te storten en aan hem op te offeren, met een oogmerk van zyne almacht te erkennen, om hem voor eenigen weldaadt te danken, of om 'er een te mogen verwerven.

De Offerhande van *Libatie* of het Plengoffer,[+] werd mede by de Heidenen met veele andere soorten van vochten verricht. Men offerde, by voorbeeldt, den Melk voor de Godinne *Rumina*, die men voor de zuigende Kinderen aanriep; de Athenienzen offerden nooit Wyn aan de Zon, de Maan, noch aan *Aurora*, en *Vrania*, een der *Muzen*, die men meende de Starrewichelary gevonden te hebben; noch aan *Mnemosyne*, waarby Jupiter de negen Muzen had geteelt, noch aan alle de Nimfen: maar alleen honing met water vermengt.

[+]Was mede by de Heidenen in gebruik, en hoe,

Eenige meenen dat de eerste Offerhande van *Libatie* met Wyn is geschied, en dat dit van den Godt *Bacchus* afkomstig zy, eertyds *Liber* genoemt, waarvan het woordt *Libatie* zynen Oorsprong[e] heeft.

Deeze soorten van Offerhanden, die in den beginne niet wierden ingestelt dan om de Goden te eeren, vonden eerlang plaats in de gastmaalen en ongebondene vreugdebedryven.[f] Men hield 'er spoorelooze *Libatiën*, en men plengde 'er den Wyn plechtelykerwyze; 't welk waarschynlyk alles ter eere van *Bacchus* geschiedde.

(a) *Ration. Temp.*
(b) I. *Sam.* C: 7. v. 6. En zy schepten water en gooten 't uit voor het Aangezichte des Heeren.
(c) II. *Sam.* C*:* 23. v. 16.
(d) *Genesis* C: 28. v. 18. Toen stond Jacob 's morgens vroeg op, en hy nam dien steen, dien hy tot zyn hoofdtpeuluw gelegt hadde, en zette hem tot een oprecht teken; en goot daar Oly boven op.
(e) Ovidius maakt mede in zyn derde Boek der Feestdagen hier van gewag; en zegt:

Nomine ab Authoris ducunt Libamina nomen.

(f) *Macrob. l.* 3 *Saturnal.*

De Leere der Zielverwisseling belette de[+] Indianen eenige bloedige Offerhande voor hunne Goden te doen; en zelfs hebben eenige deezer Goden, volgens hunne Godgeleerdheit, onder de gedaante van Dieren geleeft, die de bequaamste waren om geslacht te worden. Overzulks genoegden zy zich voor hunne Afgoden de Vruchten des Landts en den Wierrook te offeren.

[+]Wat de Indianen belet heeft bloedige Offerhande voor hunne Goden te doen.

Zy gooten ook den Oly voor hun uit, en[+] hier niet mede genoegt, bestreeken ze hen telkens met de zelven wanneer zy hun offerden, overzulks zy gemeenlyk swardt, berookt, en gansch glimmende van Oly uit zagen. Dit is 't geen *Arnobius*(g) mede van de Afgoden van zynen tydt bericht. Ik vleide, zegt hy, een steen t'eenemaal glimmende, en geheel met Oly besmeert, als of die eenig vermogen hadde.

[+]Oly in den Offer dienst gebruikt.

De Offerhanden onaangeroert, komen[+] ze mede in veele zaaken met de Jooden

[+]Trommels, Trompetten en Dansseryen ingevoert.

(g) *Arnob. Gent. Lubricatum lapidem, & ex olivi unguine sorditatum, tanquam inesset is praesens, adulubar.*

en Aloude Heidenen overeen, de manier om de Goden te eeren, en hun in de Pagoden aan te bidden, betreffende. Zy hebben tamboers, trompetters en koorzangers, die hun ter eere *Hymnen* en lofzangen zingen. Zy draagen somtyds hunne Afgoden in Processie om, wandelende door alle de straaten van de Stadt; en in deeze openbaare *Ceremoniën*, hebben ze altoos Vrouwen ingestelt, om voor de zelve op het geluidt der speeltuigen des Landts te zingen en te danssen;[(a)] gelyk eertyds David voor de Arke deed, speelende op zyne Harp.

Deeze Dansseressen worden mede by de Indianen gevonden, en zyn niet dan lichtekooyen; schoon zy gemeenlyk in de Pagoden en voor hunne Goden danssen, zyn ze echter niet te verstandiger, en hebben ook niet te meer achting, en gezag.

Het schynt mede dat de Jooden van haar weinig werk maakten die by hun het zelfde bedryf waarnamen; en dat men ze gemeenlyk als poetzemaaksters aanzag; Michol, verweet aan David dat hy zich als een Poetzemaker aangestelt had[(b)] zich opentlyk ontkleedende.

Wat aangaat den staat waarover Michol, David verweet, waarin hy zich aangestelt had om voor de Arke te danssen, staat ons aan te merken, dat de Jooden, op dat hun niets belemmeren mogt, en zy te luchtiger konden danssen, hunne mantels afleiden, en niet dan in hunne onderkleederen waren. Dus waren ze dan te luchtiger en by gevolg in beter staat om te danssen: maar dit quam met de deftigheit niet overeen, waarover zich de Jooden belgden, en insgelyks zich noch alle de Volkeren van 't Oosten belgen.

De Indiaansche Dansseressen doen insgelyks. Wanneer zy danssen willen, leggen ze een soort van groote sluier af, die haar het hoofdt dekt, en hebben niet dan een klein kattoene roklyfje en rok aan.

De Indianen die het Christendom hebben aangenomen, gebruiken noch in hunne Kerken kleine Trompetten, eenige soorten van Hobois en Trommels; op welker geluid zy de Lofzangen zingen. Ten minsten is dit te *Pondicheri* noch in gebruik.

VI. Hoofdtstuk.
Van de Plaatsen *die eertyds verkooren wierden om aan de* Godtheit *der* Volkeren *hun* Plicht *af te leggen*; *en van de* Bouwing *hunner* Tempelen.

[+] Altoos hebben de menschen[(c)] donkere plaatsen, en de schaduwe van groote boomen verkooren, om aan de Godtheit hunnen plicht af te leggen. Wanneer de Jooden een Eike by 't Heiligdom plaatsten, waar onder Josua[(d)] den steen oprechtte, waarop de gelofte gegraveert was die zy hem deeden van nooit den Dienst des waaren Godts te verlaaten, deeden ze niet dan het Voorbeeldt van andere Volkeren volgen. Nochtans was dit tegen het uitdrukkelyk bevel van Godt, die verboden had[(e)] geen bosch, noch eenig geboomte naby zyn Autaar te planten: maar dit belette niet, dat zy dit gebruik waarnamen, als zy de valsche Goden in de

[+]Donkere en schaduwryke plaatsen eertyds tot den Dienst van eenige Godtheit verkooren.

(a) 2 *Sam.* C. 6. v. 14.
(b) 2 *Sam.* C. 6. v. 20. En hy is ontbloot, gelyk een der eidele lieden zich onbeschaamdelyk ontbloot.
(c) Vooral in de eerste tyden der Afgodery.
(d) *Josua* C. 24. v. 26. Hy nam een grooten steen, en hy rechtte dien onder den Eike op, die by het Heiligdom des Heeren was.
(e) *Deuter.* C. 16. v. 21. Gy zult u geen bosch planten van eenig geboomte, by den Altaar des Heeren uwes Godts.

Boschaadjes aanbaden, gelyk de H: Schrift[f] hun verwyt. Wanneer Hosea hun de zelfde misdaadt te last legt, zegt hy dat ze geboomtens zochten die de donkerste schaduwen[g] gaven.

Voor dat Godt aan Salomon belast had[+] hem een Tempel te bouwen, offerden voornaame menschen den waaren Godt, op heuvelen, en zelfs onder de schaduwe der boomen; gelyk Gideon onder den Eike deed, alwaar de Engel de Offerhande van deezen beruchten Joodt met zyn stokje aanraakende, het vuur van den Hemel neerdaalen deed.

[+]Insgelyks op heuvelen en in Bosschen.

Hier uit zoude schynen, dat van toen af[+] gedoogt was Offerhanden op verscheidene plaatsen te doen, alwaar men zich bevond.

[+]'t Welk by den Jooden ongedooglyk wierd.

(f) *Jerem.* C. 2 v. 20. Op alle hoogen heuvelen, en onder alle groene boomen, loopt gy om, hoereerende.

(g) *Hosea* C. 4. v. 13. Op de hoogte der Bergen offeren zy, en op de Heuvelenr ooken zy, onder een Eike, Popelier en Ypenboom, om dat 'er de schaduwe goedt is.

Nochtans zonderde men 'er altoos zonder eenige zwaarigheit de boomryke plaatsen van uit, en in 't algemeen, alles 't geen eenige gemeenschap met de Gewyde Bosschen der Heidenen hebben kon, overeenkomende met het 21ste. vers van 't 16de Hofdtstuk van *Deuteronomium*, alwaar, gelyk we reeds aangemerkt hebben, verboden was eenig geboomte naby den Autaar van den waaren Godt te planten; en men zou deeze gissing gronden konnen op het voorbeeldt van eenige Jooden, die, alhoewel yverende voor de regelmaatige waarneeming der gewoontens van 't Jodendom, nochtans offerden, gelyk gezegt is, hunne Offerhanden op de eerste plaats die zy ontmoetten. Echter meenen we dat dit den yver van de Waarneemers der Geboden van de Wet niet was, als al te vormelyk voor het tegengestelde: overzulks men hun niet veronschuldigen kan, met te zeggen, dat deeze gewoonte van Offerhanden voor Godt over al te doen, die tegen de Wet streed, wierde eenigermaaten toegelaaten door het getal der geenen die de zelve oeffenden: maar zy waren geenzins zodanig, naardien 'er sedert den tydt van Josua ter deezer gelegenheit een onderscheid in was. Alle de Israëliten waren geërgert, ziende de Stammen(a) van Ruben en Gad, en de halve stam van Manasse een gedenkteken van Godtvruchtigheit aan den oever van den Jordaan oprechten, alwaar Moses hun verblyf had bepaalt. De overige Jooden zagen dit gedenkteken voor een Autaar aan, en de driftigste onder hun wierden te raade, om deeze misdaadt te straffen, de wapenen aan te grypen en de landen hunner Broederen te verwoesten: maar de voorzichtigsten oordeelden dat men hun behoorde Afgezanten te zenden met Volmacht voorzien, om te verneemen welke reden zy hadden gehad, dus een Autaar tegen de verboden van de Wet op te rechten. Dit laatste gevoelen wierd opgevolgt; men zond hun mannen die hen reden van hun bedryf afvorderden, en zy bragten voor hunne Broederen geen verschooning in, dan alleen, dat zy geenzins voorgenomen hadden een Autaar op te rechten: maar alleen een Gedenkteken, om hunne nakomelingen te doen gedenken dat zy waare Jooden waren, en bygevolge Godts Wet onderworpen, hun door Moses nagelaaten.

Toen de Tempel van Jeruzalem gebouwt+ was, werd uitdrukkelyk verboden, elders een slagtoffer te offeren. Moses gaf 'er zelf den Jooden bericht van in de Woestyne, schryvende hun voor, wat zy te doen hadden, wanneer Godt hen in bezitting van 't Beloofde Landt had gestelt. Wacht u,(b) zegt hy, van Brandoffers in alle plaatsen niet te offeren. Gy zult alleen offeren alwaar de Heer deeze Offerhande te doen, verkooren heeft.

+en naden Tempelbouw uitdrukkelyk verboden is.

Eenige Jooden naamen nochtans de Aloude gewoonte waar, Godt op de Bergen of onder den lommer der boomen hunne Offerhanden te doen. Alzoo, wanneer van eenige Koningen van Juda, als van Josaphat en veele anderen gezegt word, dat zy de verheven plaatsen, alwaar men aanbad, niet lieten slechten;(c) moet men niet altoos gelooven dat dit van de Autaren zy, voor de valsche Goden opgerecht. Zy waren somtyds den waaren Godt toegewyt, als volgens de Schriftuurplaats van *Paralipomenon* blykt.(d) *Nochtans offerde het Volk Godt noch op de verheven plaatsen.* Met een woordt gezegt, het was niet quaadt ter eerster plaatse te offeren die zy vonden, dan nadat Godt het offeren elders als te Jeruzalem verboden had.

(a) *Jozua* C:22.
(b) *Deut.* C. 12 v. 13. Wacht u, dat gy uwe Brandtofferen niet offert in alle plaatsen, die gy zien zult: maar in deeze die de Heere verkiezen zal.
(c) II. *Paral.* C. 20. v. 33. Echter werd de hoogten niet weggenomen.
(d) II. *Paral.* C. 33. v. 17. Maar het Volk offerde noch op de hoogten, hoewel den Heere hunnen Godt. enz.

De Indianen[e] hebben veele Afgoden[+] allerwegen te veldenwaarts verspreid, en gemeenlyk in kleine dichte bosschen geplaatst, of aan den voet van eenigen boom die veel schaduw geeft. Daar is 't dat de Reizigers hunne gebeden doen, en de Godsvruchtige hunne Offerhanden, om van hunne Goden een voorspoedige reis te erlangen.

[+]Hoe de Indianen in dichte Bosschen en onder 't geboomte hunne Afgoden plaatsen.

De Jooden hadden insgelyks Veldt-Autaren voor de Reizigers opgerecht, en waarop zy Godt de slachtoffers opofferden. Dit werd na den opbouw van den Tempel te Jeruzalem hun verboden; en men kan zeggen dat het een der schoonste daaden van *Asa* was[f] dat hy deeze Autaren liet afbreeken.

(e) Hier by staat aan te merken, dat men in de Roomsch Katholyke Landen iets diergelyks in wezen heeft, overeenkomende met dit gebruik der Indianen en Aloude Jooden. Gemeen is 't dat men 'er Kruissen, Lieve Vrouwen kindertjes van Jesus in soorten van Kapellen en op hoogtens vind. Niet minder worden 'er Godtvruchtelingen gevonden, die 'er met *paternosters* in hande hunne gebeden voor doen, en 'er eenige *Paternosters* en *Ave Mariâs* preevelen. Ook vind men dikmaals voor de voeten deezer Lieve Vrouwen schoone vruchten, die haar door een Godtsdienstigheit geoffert worden.

(f) II *Paral.* C. 14. v. 3. Want hy nam de Altaren der vreemdelingen, en de hoogten weg.

+ De Indiaansche Heidenen zoeken heden noch de schaduwachtige duisterheit in hunne Tempels uit te vinden, die zy Pagoden noemen. Zy draagen zorg dat 'er het daglicht niet dan door de deur inkoome, die gemeenlyk zeer eng en lang is. Behalven de deur zyn 'er niet dan eenige dakvensters, die voor gewoone vensters dienen. Ook zyn 'er, daar zelfs geene opening, dan alleen de deur, in gevonden word.

+Insgelyks een schaduwachtige duisterheit in hunne Tempels en Pagoden verkiezen;

+ Dus was 't mede dat de Patriarch Abraham de duisterheit zocht, om zynen plicht voor Godt af te leggen, en zyn Gebedt te doen. De H: Schrift merkt aan dat hy een bosch te Bersaba plantte,(a) om 'er de naam van den eeuwigen Godt aan te roepen. Vervolgens hadden de Jooden byna een diergelyk denkbeeldt van de Godtheit, en geloofden dat ze behagen schepte in donkere, dikken nevelachtige, en in 't algemeen in duistere plaatsen. Overzulks Salomon, als hy de Arke des Verbondts in den Tempel, van een dikke nevel vervult, brengen liet, vermits 'er de Priesters hunne gewyde oeffening niet konden doen;(b) verklaarde hy dat de Heer gezegt had, dat hy in een donkere nevel zoude woonen. David verhaalt in zyn zeventienden Psalm alles 't welk de Goddelyke Majesteit verzelt, en zegt, dat ze haar in de donkerheit(c) verbergt. Eindelyk hebben byna alle de Volkeren der Oudheit het zelfde gevoelen over deeze stoffe gehad, en mogelyk is 'er de Oorsprong van, van 't gebruik der eerste menschen afkomstig; te weeten, dat Godt zyn verblyf in 't Aardsparadys in plaatsen belommert van 't geboomte had, en die bygevolg donker(d) waren.

+'t Welk mede naar het aloude Joodendom zweemt.

Indien men eenige natuurlyke reden geeven+ wilde over de zorg die byna alle Volkeren gedraagen hebben, van altoos duistere plaatsen te verkiezen, om de Godheit aan te roepen, schynt het ons dat men zoude konnen bybrengen, dat de duisternissen bequaam zyn voor de afgetrokkenheit en de ingetogenheit, die men in de Tempels en in de tegenwoordigheit van 't Opperwezen waar te neemen heeft: want het gezicht geeft allermeest oorzaak tot afleiding der zinnen. De duisterheit belet onze oogen den indruk van een voorwerp te ontfangen, 't welk vermogen heeft onze gedachten af te trekken; dus komt dan de zelve t'eenemaal met de bestemde plaatsen overeen, om te bidden en aandacht ee oeffenen.

+Met welk een oogmerk deeze duisterheit verhooren wierd.

Behalven dat baart de donkerheit en duisternisse, in weerwil van ons, in onze harten een zekere t'ziddering, 't welk een genoegzaame achting aantoont die men voor de Godtheit verschuldigt is; en wy meenen, dat het om deeze reden is, dat de Latynen aan Godt een naam gegeeven hebben, die eigentlyk vreeze of verschrikking beteekent; want het woordt(e) *Deus*, is waarschynlyk afkomstig van 't Grieksch *Deos*, *Formido*, Vreeze: waaruit de Grieken insgelyks hunnen *Teos* wel koenen afgeleid hebben; alhoewel eenige den Oorsprong *in Theein*, *currere*, loopen, zoeken; naardien eertyds veelen geloofden dat de Starren, die om zoo te zeggen altoos loopen, Godheden waren.

VII. Hoofdtstuk.
Van de Tempels *aan* Priapus *toegewyt.*

(a) *Genes.* C. 21. v. 33. Abraham plantte een bosch in Berseba, en riep aldaar den naame des Heeren des eeuwigen Godts aan.
(b) I. *Reg* C. 8. 12. II. Paral. C. 6. v. 1. Toen zeide Salomon, de Heer heeft gezegt dat hy in donkerheit woonen wil; en in de aangehaalde plaats van *Paralipomenon*, zegt hy het zelfde. Toen zeide Salomon: de Heer heeft gezegt dat hy in de donkerheit woonen zoude.
(c) *Psal.* 17. v. 12. Duisterheit zette hy tot zyne verberging.
(d) *Genes.* C. 3. v. 8. en zy hoorden de stemme des Heeren Godts, wandelende in den Hof enz.
(e) Deeze woordkennis is te gedwongen; waarom *Deus* niet van Δέος afgeleid? 't welk in 't Grieks Godt beteekent.

+ By de Indianen vind men Tempels aan den Afgod Priaap, alhoewel onder verscheidene naamen toegewyt; en men mag zeggen, dat ze met eerlooze gedaantens, die, door de Egiptenaren, Grieken en Romeinen verbeeldt, verre overtroffen hebben: eenige draagen zelfs een kleine Priaap aan den hals gehangen: maar echter met een weinig zilver bedekt; en zy waanen 'er kracht en vruchtbaarheit door te verwerven.

+Hoe by de Indianen Tempels voor den Afgod Priaap te vinden zyn.

Bekent is 't dat deeze verfoeielyke Afgodt eertyds aanbidders by de Jooden vond. De H: Schrift geeft 'er ons bericht van, hoe *Asa* zyne Moeder *Maächa* het Hof ontzeide, doordien zy een Autaar voor Priaap(f) had opgerecht, die hy afbreeken en na-

(f) Hy word in de H: Schrift *Belpeor* genoemt. Het woordt van *Mirphleseth* is in de Historie van *Maâca* door het woordt *Marmouset* (Huis God) in de vertaling en uitlegging van Geneve overgezet.

by de waterval van Kedron[(a)] verbranden liet.

+ Waarschynlyk hadden de Jooden van de Egiptenaren geleert, Goddelyke eer aan *Priapus* te bewyzen, en voor hem Stantbeelden op te rechten; want Egipte is mogelyk de plaats geweest, alwaar deeze gewaande Godheit het meest geëert wierd. Men beschouwde hem als des menschen oorsprong, die het edelste der gansche waereldt is. Weinig openbaare gebouwen wierden 'er gesticht, boven welke men geen twee Afbeeldzels stelde, en die aangezien wierden als beeldspraakelyke zinnebeelden van 't geen men 't voornaamste en 't volmaakste in de Natuur wenschte te zyn: by voorbeeldt, de aanwas, overvloedt, vruchtbaarheit, vereeniging, kracht, sterkte en gezondheit.

+Eertyds deezen Afgod by de looden geëert, en hoe.

Insgelyks riepen de Romeinen hem niet+ alleen om de voortteeling van 't menschelyk geslacht aan, en om hun Nakomelingen te verleenen: maar ook om de vruchtbaarheit des Landts. Ieder rechte gemeenlyk in zyn Hof een Stantbeeldt voor hem op, en dit diende teffens voor een Moluk om de Vogels te verdryven, indien de zelve boven dien niets tot de verwachting bybragt en hun een overvloedigen Oogst verzorgde.

+Insgelyks by de Romeinen en waar om.

Men kan door een plaats van Horatius[(b)] aanmerken, hoedanig de Romeinen, voornamentlyk die verstandig waren, en de Dichters de vryheit namen hunne Goden met een vryen en lossen zwier te handelen.

VIII. Hoofdtstuk.
Van de Huisgoden *der* Indianen, *en den* Oorsprong *deezer* Beschermgoden.

+ Behalven de Goden die de Indianen in hunne Tempels hebben, vind men noch by hun deeze die de aloude *Lares*, *Manes*, en *Penates** noemden, 't welk Huisgoden van een kleine gestalte waren, op verscheiden plaatsen hunner Huizen geplaatst, en die zy zorgvuldig met oly bestreeken, en met bloemen bestaken; geloovende daar door hunne gunst te verwerven. Eenige hebbe gezegt, dat de *Manes* helsche

+Hoe en van wie de Indianen hunne Huisgoden hebben ontleent, en waarom geëert.

(a) II *Paralip.* C. 15. v. 16. Aangaande Maächa de Moeder des Konings Asa, zette hy af, zulks zy geen Koninginne meer was, omdat zy een verschrikkelyken Afgodt in een Bosch opgerecht had: ook rooide Asa haaren afgrysschelyken Afgodt uit, en breizelde die, en verbrandde hem aan de Beeke Kedron.

(b) Zie *Horat. Serm.* L. 1.

> *Olim truncus eram ficulnus*, *inutile lignum*;
> *Cum faber incertus*, *scamnum faceretne Priapum*,
> *Maluit esse Deum. Deus inde ego*, *furum aviumque*
> *Maxima formido.*

* [De *Lares* waren by de Romeinen, Huisgoden, die door een ieder in zyn Huis geëert wierden. Men riep onder deezen naam de beruchte Helden aan; hun ter eere werd in 't Voorhuis een klein Altaar of veel eer haardstêe opgerecht, alwaar men altoos eenig Vuur hielt, waarin men Wierook wierp of iet van de maaltydt offerde; men goot 'er ook wel een weinig Wyn uit, waarop men een krans leide. Deeze Altaren de *Lares* of Huisgoden toegewyt, dienden mede om de Zielen der Voorouderen te eeren.
Manes noemde men de Zielen der verstorvenen, die niet rusten konden en in de Waereldt omzwurven; overzulks zocht men ze op allerlei wyze tot rust te brengen: 't welk geschiedde wanneer men over haar treurde en eenig Vee offerde. In de maandt Februari deed men een Processie om de Grafsteden met fakkels en toortsen, en offerde voor alle de verstorvenen.

De *Penates* waren driederlei, eenige noemde men slechts *Penates*, andere *Penates Patrii* of Landt-en Stats-Beschermgoden, en de derde soort *Penates Parvi*, 't welk zekere Huisgoden

Godheden waren, en hebben die van de *Penates* en *Lares* onderscheiden: maar alle de Schryvers byna dienen zich zonder onderscheid van alle deeze drie benamingen, om de zielen der verstorvenen te beteekenen; overzulks zullenwe over 't onderzoek wegens het verschil van gevoelens niet handelen, die meenen het tegendeel te konnen beweeren.

Deeze Beschermgoden zyn overoudt. Zy[+] zyn langen tydt voor de Grieken in gebruik gebragt, die hun waarschynlyk alzoo wel als de eerste gronden hunner verdichte Historie ontleent hebben, van hun, die het Assirisch Ryk begonnen op te rechten. Dus drukken we ons met hun uit, die de oorsprong deezer Monarchie zelfs van de Stadt Ninivé willen vinden, en haar eene duuring van dertien hondert jaaren toe schryven: want indien men de gedachten van Herodoot op-

[+]de Oudheit deezer Goden aangemerkt.

waren. Men offerde hen Wyn en Wierook. De naams Oorsprong leide men van *Penu* den voorraadt of leeftocht af, naardien zy die bewaarden; of van *Penitus*, het inwendige, vermits zy in een binnen vertrek der huizen geplaatst wierden, en overzulks door de Dichters *Penetrales* genoemt, welke bewaarplaats men *Penetrale* het binnen vertrek noemde. Vermoedelyk is 't dat Labans Huisgoden, *Teraphims* genoemt, die hem zyne Dochter Rachel ontroofde, de beeltenissen zyner Voorvaderen waren, die hy met een byzonderen dienst eerde.]

volgt, en dat men die niet meer dan vyf hondert twintig jaaren geeft, stellende den aanvang omtrent den tydt als Debora Rechteresse der Israëliten was: zouden de Assiriers na de Grieken opgekomen zyn; en bygevolg deeeze laatsten hunne Verdichtzelen van anderen niet hebben ontleent. Want de oudste Grieksche Koning die wy vinden, is *Inachus*, die te *Argos* regeerde, en die (zoo wy de tydreeking der Zeventingen volgen) tydgenoot van Moses moeste zyn; alhoewel Eusebius[(a)] deezen Heiligen Wetgever ten tyde van *Cecrops* geleeft te hebben, stelt, die meer dan drie hondert jaaren daar na leefde, en de twaalf groote Gehuchten bouwde, waaruit het klein Koningryk van Athenen ontsproot; en die deeze gedachten opvolgen, die *Inachus* en Abraham tot tydgenoten maaken: 't welk de aloude tydrekening in verwarring heeft gebragt.

[+] Maar om weder tot ons onderwerp te komen, wy vinden de Huisgoden lang voor Moses, en bygevolg ook voor de Grieken. Waarschynlyk is 't, dat Labans *Teraphims*, die zyne Dochter Rachel, vervolgens Jacobs Vrouw, haaren Vader ontroofde, en onder den zadel van een Kameel verborg, wanneer hy in Rachels tent quam om die te zoeken, insgelyks Huisgoden of *Penates* waren; waar uit mede te besluiten is, dat het geen groote Beelden moesten zyn geweest; en overzulks dat Laban hier in een gewoonte had opgevolgt, die lang voor hem ingebruik was: wan Tharé, Abrahams Vader was by de Chaldeên een Beeldhouwer, en deeze Beelden konden niet dan openbaare Afgoden zyn, of Huisgoden genoemt.

[+]Labans *Teraphims* als *Penates* aangemerkt.

[+] De oorsprong deezer Afgoden was wel in zich zelfs niet quaadt. Het waren aanvankelyk niet dan Afbeeldzels, waar door de menschen hunne verstorvene Vaders of Regeerders trachtten te verbeelden, die te verre van hun afwezig waren, en aan wien zy geene persoonelyke eer bewyzen konden. Zy bevlytigden zich, om door kunst te verbeeteren 't geen de natuur hun niet gedoogde, of een wyden afstandt van plaats hun belette te mogen zien. Dit was dan niet als een teken van liefde en achting, die wel opgevoede Kinderen voor den geenen hebben moesten van wien zy het licht ontfangen hadden, of onderworpen waren geweest; en ook van huldiging die de getrouwe Onderzaten den geenen gaven, die de Hemel over hun te gebieden hadde gestelt.

[+]Hoe verstorvene Voorouders daar voor geëert wierden.

Wy vinden in 't veertiende Hoofdtstuk van 't Boek der Wysheit een der gelegenheden, die het bygeloof ten opzicht van de Afbeeldzels ter eere der verstorvene Bloedvrienden opgerecht, heeft konnen voortbrengen. De wysheit eigent dit de liefde van een Zoon voor zynen Vader toe. Overzulks zoude 'er geen quaadt mede vermengt zyn, indien de Zoon zyn teder gevoelen in de juiste paalen van betamelykheit hield, en daar toe niet was overgegaan om als een God onder zyne Huisgenoten aan te merken, den geenen dien hy niet dan als een mensch beklaagen moest.

Plato[(b)] geeft aan de Huisgoden den naam van *Omogeneioi Theoi:* zeker is 't, dat de Alouden deeze Goden niet dan als hunne Bloedvrienden en Overledene Voorouders aanzagen, en daar door konden verstaan, waar voor zy een byzondere eerbied in de eerste tyden der Waereldt schuldig waren; of die hun in 't algemeen geduurende hun leven waren lief en waard geweest.

Gelooflyk is 't dat men voor deeze Beelden niet dan eenige achting en eerbied had; en dat men hen aanzag, gelyk wy nu noch een afgebeelde Schildery van een verstorvenen Vader aanzien, die wy tederlyk in zyn leven hebben bemint. Ongevoelig verviel men dan buiten de palen van gewettigde tederheit, in een Afgodery. Maar geen reden te twyffelen is 'er dat het denkbeeldt, 't welk men sedert de eerste tyden

(a) Zie *Antiquité des temps retablie.*
(b) *Plato de legibus.* Dit wil eigentlyk te kennen geeven van Goden uit het zelfde Geslacht ontsprooten, want *Omogeneia* beteekent Maagschap.

van de onsterflykheit der ziele had, de eerste en voornaamste oorsprong van d' Afgodery is geweest.

Deeze die vervolgens leerden dat hunne[+] Voorouders de eerste Hoofden hunner Familie hadden aangeroepen, en daar by voegden dat ze gunstig verhoort waren geweest, lieten zich te lichter overhaalen, dat men een zoo noodiger en teffens loffelyker dienst op te volgen had. De Vader haalde voor zynen Zoon de deugden deezer eerste Voorzaten op. Men beschoude hunne Afbeeldzels zoo zorgvuldig bewaart. Dus nu kon immers de Afgodery allenks wortels in 't gemoedt der Nakomelingen schieten, en wiesch te meer aan, door het denkbeeldt dat de menschen byna ten allen tyde van de voorgaande zaaken hebben gehad. Zy verbeelden zich dat alles uitmuntender en deugdzaamer was geweest, en dat hunne Voorzaten van de gebreken bevryd waren, die zy in hunne tydgenooten vonden.

[+]en allenks deeze eerbiedt tot een Afgodery is vervallen.

Men plaatste dan de Huisgoden in verscheiden vertrekken der Huizen; maar gemeenlyk in kleine nissen[(a)] naby den haart, als zynde de plaats, alwaar de Huisgenooten het meest by een quamen: Maar alzoo de Indianen geene schoorsteenen in hunne huizen hebben, geeven ze hunne *Penates* of Huisgoden een onverschillige plaats.

IX. Hoofdtstuk.
Van het Lustraal- *of* Wywater *der* Indianen; *en welk en achtting zy voor de* Koeyen *hebben.*

De Jooden gebruikten *Lustraal* of Wywater, waarvan zy een weinig op iemandt die onrein was, op den derden dag sprengden, nadat hy voor zodanig erkent was, en den zevenden, wanneer hy gezuivert was.

+Waar uit het Lustraal of Wywater bestond,

+ Dit bestond alleen uit zuiver Water, waarin men een weinig afsche van een roode koe worp, die men buiten in 't veldt met haar ingewandt verbrandde. De Priester worp Sederenhout, en Hyssoop nevens een wynig Scharlaken verwe in 't vuur, 't welk alles verteerde.

+en hoe de Indianen zich van 't zelve bedienen.

+ De Indiaansche Heidenen hebben mede *Lustraal* of Wywater, 't welk zy van zodanig een Koe komende, neemen: maar wanneer zy die verbrandden, gelooven ze een voornaame misdaadt te begaan; overzulks dienen zy zich niet dan van haare pis, waarvan de Godvruchtelingen groot werk maaken, en naaukeurig 's morgens iet voor hunne deuren uitgieten; zich verbeeldende dus alle soorten van ongeval van hunne huizen af te weeren, en in tegendeel een byzondere bescherming hunner Goden te verwerven; want zy zien alles 't welk van dit beest komt voor geheiligt en zelfs als Goddelyk aan.

+Welk een achting zy voor de Koeijen hebben.

+ De achting die zy voor de Koeyen hebben, schynt ons verder van de gewaande Zielverhuizing van *Phoë* voor te komen, of van 't geen zy van *Parmeser* berichten. Zy zeggen dat toen hy op Aarde leefde, begeerig was de zelve te bewaaren. Maar wat meer is, zy billyken de verbintenis die zy voor deeze beesten hebben, waanende dat ze de beste en volmaakste van alle anderen zyn; dus onafhankelyk van de eer die de Koeyen hebben gehad van de Ziel van *Phoë* t'ontfangen, of door een hunner Goden bewaart te worden, warenze altoos by hun in groote achting.

+De Os onder den naam van den Afgodt *Apis* by de Egiptenaren geëert.

Niet bezwaarlyk is 't te toonen, dat de Indianen de eenigste niet zyn die de Stier,[+] Os en Koe als Godheden hebben aangezien. De Egiptenaren eerden en aanbaden den Os onder de naamen van *Apis* en *Serapis*, die de zelfde zaak uitdrukken. Eenige hebben gewilt dat *Apis* niets anders dan een zinnebeeldt van Joseph was, die het middel gevonden had, de Egiptenaren van een heilzaamen overvloedt, geduurende ten tydt van een groote onvruchbaarheit, te doen leeven. Dus verbeelde dan by hun en by alle andere Heidenen de Os de vruchtbaarheit en overvloedt. Anderen zyn van meening geweest dat *Apis* een Vorst was, die by de *Argonauten* regeerde, en vervolgens by de Egiptenaren; dat hy aan de laatsten de manier van Wyngaardt planten geleert had, en dat de Egiptenaren om deeze weldaadt te erkennen, hem na zyne doodt onder de gedaante van een Os aanbaden. Men acht dat deeze Vorst de naam *Osiris* aannam; en men meent dat *Apis*, *Serapis* en *Osiris* een en de zelfde zaak zyn.

(a) Hierom is 't dat men zich somtyds van 't woordt *Estia*, *focus*, dient, om de Huisgoden te beteekenen; en weerzyds gebruikt men somtyds dit van *Penates*, om den Haart te beteekenen, of 't gansche Huis.

Vossius is van gedachten dat 'er in Egipte drie Osirissen zyn geweest. *Cham* zegt hy, was de eerste, of wel zyn Zoon *Mitsraüm.* Deeze naam van *Mitsraüm*[(b)] is in Egipte in stant gebleeven, en word mede dus in den Hebreevschen Text genoemt, de tweede reekent hy Joseph, en de derde Moses te zyn. Maar wat deeze laatste aangaat, weinig blyk is 'er van, dat deeze gissing waarschynlyk zy. Hoe 't ook zyn mag; 't is altoos zeker dat onder de naamen van *Apis*, *Serapis* en *Osiris* de Egiptenaren den Os[(c)] hebben aangebeden. Mogelyk hebben zy hem als zinnebeeldelyk van

(b) Heden noemen hem de Arabiers noch *Mezr.* Zie *Vansteb* Relation d'Egipte.

(c) De Os moest zwart zyn, boven op 't hoofdt wit, als ook boven de oogen, en een witte vlak op den rug. Deeze viervoetige Afgodt gaf op een gansch byzondere wyze zyne O: akels: maar ook in den zelven tydt eenvoudig en zeer overeenkomstig met zyne natuur. Wie dan raadvroeg bood hem te eeten aan, indien hy weigerde te eeten, was 't een quaadt teeken; en men beloofde zich niets dan verdriet: maar nam hy eeten aan, kon men verzeekert zyn dat alles naar wensch aflopen zou.

een deezer genoemde aangemerkt.

+ De Jooden maakten op 't voorbeeldt der Egiptenaren in de Woestyn een goudt Kalf, en boogen 'er hunne kniën voor. In de scheuring der Koningryken van Juda en Israël liet 'er Jeroboam twee oprechten, een te Dan en een ander te Bethel; die de Israëliten als Goden eerden, en hun hadden uit Egipte geleid. Jupiter is onder de gedaante van een Stier aangebeden, een gestalte die hy volgens der Dichteren meening aannam, om Europe te vervoeren. Dit Verdichtzel is zeer oudt, nademaal 'er Anacreon(a) in en zyner Lierzangen gewag van maakt. Eindelyk is de Os by veele Volkeren der Oudheit als een God aangebeden, of ten minsten als het zinnebeeldt van vruchtbaarheit en overvloedt geërt.

+en by de looden het goude Kalf waarschynlyk uit het denkbeeldt der Egiptenaren ontsprooten.

+ Diodoor den Sicilier(b) bericht dat de *Troglodíten* de Gryszaardts met den staart van een Os worgden, indien ze niet meer in staat waren om te arbeiden, of om 't vee te wyden, en voornamentlyk alle die quynende waren en van een ongeneesbaare ziekte aangetast: geloovende hun een grooten dienst te doen, met hun zonder lang te laaten quynen, te spoediger naar de andere Waerelt te zenden. Wat meer is, zy verbeeldden zich hun ten hoogsten te eeren, hen met den staart van den Os, of van een Koe te wurgen.

+Vreemde manier om de zieken in hun ouderdom met een Koestaart te worgen en welk een heilde Indianen in de zelve stellen.

't Is wel waar dat de Indianen niet t'eenemaal in dit stuk liefdaadig zyn; maar zy zien het nochtans als een eer aan, en verzeekeren zich van een eeuwige gelukzaligheit, te mogen sterven, houdende een koestaert in de handt.

Alzoo, gelyk wy gezegt hebben, de Egiptenaren de Os onder den naam van *Apis* en *Serapis* aanbaden; kan men hier uit besluiten dat ze hem niet doodden; te meer zelfs toen Pharao den Kinderen Israëls belaste hunne Offerhanden aan hun Godt te doen, zonder uit Egipte te vertrekken, waarop Moses zeide dat zulks niet geschieden kon;(c) alzoo de Egiptenaren hen steenigen zouden, indien zy de Dieren offeren zagen, door hun aangebeden. Hier uit blykt waarschynlyk, dat ze dit beest niet gedoodt hebben; behalve dat zegt ons Juvenaal(d) dat men in Egipte geen woldraagende dieren at, en dat het een misdaadt was een Geitje te dooden.

Indien de Egiptenaren geene schaapen+ noch Geiten dooden mogten, is 't mede klaarblykelyk dat ze geene Ossen en andere Dieren gedoodt hebben, waar voor zy zoo veel eerbiedt toonden.(e) Nochtans gedoogden zy 't den Jooden, als ook om 'er van te eeten. Plutarchus bericht dat zy zelf de roode Ossen den *Typhon* offerden. De Israëliten aten 'er de Lammeren, niet tegenstaande wat Juvenaal van de gewoonte der Egiptenaren zegt, die geen woldragende Dieren aten: waar uit men besluiten kan, dat zy de Jooden niet noodzaakten in 't byzonder alle hunne gewoontens te volgen, en dat zy zich vergenoegden, byaldien men in 't openbaar niets deed, 't welk tegen hunnen Godtsdienst en hunne *Ceremoniën* strydig was.

+Hoe de Egiptenaren uit eerbied geene Dieren doodden, en waarom.

(a) *Anacr.* Od. 95.
(b) *Diod.* L. 4. C. 3.
(c) *Exod.* C. 8. v. 26. Dit kan niet geschieden, want wy zouden der Egiptenaren grouwel onzen Godt mogen offeren; ziet, indien wy der Egiptenaren grouwel voor hunne oogen offerden; zouden ze ons niet steenigen?
(d) *Juven. Satyr.* 15.

Lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, *nefas illic foetum jugulare capellae.*

(e) Deeze reden zoude ons klaar genoeg overtuigen dat de Egiptenaren den Os niet volstrekt aanbaden, of dat zulks t'eenemaal op een Zinnebeeldelyke manier geschiedde. 't Kan ook zyn dat de Os *Apis* geen God dan na de Inwying was, en dit word door de Aloude Historiën bevestigt. Daar en boven konden alle de Ossen geene Goden worden, nademaal voor hun zekere merktekenen vereischt wierden om voor Goden te konnen dienen.

Mogelyk moet men deeze eerbiedt niet t'eenemaal algemeen toëigenen, die de Afgodendienaars voor den Os hebben gehad, dan om den dienst die 'er de menschen van genieten. By voorbeeldt, veele menschen, zelfs na den Zondvloedt, genuttigden niet liever dan melk een aardvruchten: dus verschafte hun de Koe iet, waar van zy hun voedzel genoten. De Os beploegde het Landt, droeg der Reizigers Pakkaadje, en werd voor den wagen gespannen. In de Woestyne dienden zich de Jooden van zyne mist, om 'er hun vuur van te maaken, alwaar het hun aan hout ontbrak, droogende die, met een weinig stroovermengt, in de Zon. Dit neemen nu noch de Indianen in acht, ter plaatse alwaar het hout niet wel te bekomen zy.

Dus waren dan de menschen allenks ge-

woon geworden, zorg voor een Dier te draagen, 't welk hun zoo veel goeds toebragt, en derhalven zeer noodig was. Zy stelden het allenks ver boven de andere Dieren, 't welk zeer billyk was: maar eindelyk zette men de zorg en erkentenis tot zelfs een achting voort, zulks men niet naliet tot een aanbidding te ontaarden: zoo dat het waar is, dat de menschen zich zelden in een juiste matigheit houden, en dat zy byna altoos de zaaken op het uitterste opzetten.

+ De Indianen(a) zyn mede op veele plaatsen bezorgt, een kleine houte of steene Koe op een soort van pilaar te plaatsen. Vruchteloos hebben we de reden hier van trachten kundig te worden, of zy deeze Afbeeldzels als Afgoden aan zagen, of als Talismannen gebruikten.

+Het Bygeloof der Talismannen, wat daar voor te houden zy.

Iets diergelyks hebben we reeds aangemerkt voor onzen komst in de Indiën. Wy hebben op 't Eilandt *Moëli*, door Mahometanen bewoont, een Volkplanting van Arabieren, het geraamte van een Ossen hoofdt gezien, met Arabische Letteren begraveert: maar alle byna versleeten; en wy verbeelden ons dat zy dit hoofdt als een Talisman beschouwden, waar aan zy de bewaarnis en de vruchtbaarheit van 't Vee deezes Eilandts toeschreeven; want de Arabiers veel op deeze soort van verborgenheden vertrouwden.

De Jooden waren niet t'eenemaal vreemd van het bygeloof der* Talismannen, en 't zal hun een gunstbewys zyn dat we zeggen, dat zy de kopere Slang, die Moses in de Woestyne oprechtte, als een Talisman aan zagen; want zelden offerde men den Talismannen wierrook, die dikwils in de fondamenten der gebouwen of grondleggingen der Steden besloten wierden, als onder hunne bescherming wierden gestelt, en op de hoogtens der torens en toppen der Piramiden(b) geplaatst. Nochtans stelden eenigen die in zekere kleine en byzondere Tempels, alwaar die voor 's Volks gezicht niet ten toon stonden. De H. Schrift bericht ons, dat de Jooden aan de kopere Slang tot den tydt van Ezechias wierrook offerden(c) die hy liet afbreeken. Het *Palladium* van Troje was mede een Talisman, en weinig Steden waren 'er, die eertyds niet iet byzonders hadden,(d) waar van het Volk geloofde dat hun noodlot afhing.

(a) Op de grenzen van Bengale ziet men een Os van een ongemeene groote op den gemeenen weg opgerecht, en wiens oogen twee Karbonkelsteenen of Rabynen zyn. De Indianen deezes Landts reizen zelden zonder een Os te hebben aangebeeden. Die van 't Koningryk *Var*, smeeren hunne huizen met het Vet der gestorvene Ossen. Die van *Maliapoer* draagen een stuk van een Stierenvacht by zich, en hangen 't om den hals hunner paerden als een uitneemend bewaarmiddel. Andere aanbidden mede den Os, breeken de beenderen van dit gestorven Dier, en maaken 'er een soort van zalf van, waarmede zy zich smeeren. Dit word ons door *Marcus Paulus* bericht.

* [Zie wat wy van de Talismannen hebben aangemerkt; Abbadie Triomferende Godtsdienst enz: I. Deel pag. 534.]

(b) Vermits de Schryver alhier van de Egiptische Piramiden gewag maakt, moeten we zeggen, dat dit eenige gemeenschap en overeenkomst met de Egiptenaren en Chineezen heeft. De laatste hebben mede verhevene torens in gestalte als Piramiden, op welkers toppen men een Afgodt ziet. Voor deeze torens en Afgoden hebben ze een groote achting; en 't zy dat ze die als Talismannen aanzien, of dat deeze torens eenig ander bygeloof bevatten, 't welk vermogen heeft Godsdienstigheit in de Chineezen te verwekken; 't is altoos zeker dat 'er eenige overeenkomst tusschen deeze torens en de Piramiden is. De Aloude Egiptenaren hadden insgelyks een groote achting voor de zelve, en men verzekert zelf dat zy de hoogte of top deezer gebouwen aanbaden.

(c) II. *Koning*: C: 18. v. 4. Hy verbryselde de Kopere Slang die Moses gemaakt had, omdat de Kinderen Israels die tot dien dage gerookt hadden.

(d) De Steden en Staten waren onder de bescherming van eenige Goden, of onder die van zeekere byzondere zaaken: maar als Gewyde dingen aangezien. Dit was mogelyk een navolging van 't Jodendom, die de Arke, de *Urims* enz. hadden, 't welk schynt dat de Heidenen in eenige gelegenheden hebben nagevolgt. Ook kan 't zyn, dat de Heidenen zonder opzicht op de Jooden te hebben, zich deeze bygelovigheden hebben ingebeeldt.

X. Hoofdtstuk.
Van den Vloedt Ganges, *en de* Landen *door den zelven bevochtigt.*

[+] De Alouden hebben van den Ganges-Vloedt gewag gemaakt. Hieronimus aan den onbeschaafden Monnik schryvende, komt overeen met het geen 'er de H. Schrift van zegt, dat de Ganges, of *Phison* (want dus word hy door Moses in Genesis genoemt) het Landt van *Evilath* door stroomt: Hy merkt aan, dat aldaar de Smaragden, en Karbonkelsteenen wassen; dat 'er Goudtbergen zyn, wier toegang den menschen

[+]De Vloedt Ganges en zyne gelegenheit aangemerkt.

ongenaakbaar is, weegens de Draaken en Grieffioenen en veele andere Gedrochten zich daar[a] onthoudende.

Wanneer de H. Schrift ons van den Ganges meld; (laat ons onderstellen dat dit de *Phison* was) meenen we dat ze ons den zelven zodanig beschryft als die voor den Zondvloedt was, en onmiddelyk na de Schepping der Waereldt zich heeft vertoont, laatende die met de drie andere Rivieren uit den zelfden oorsprong voortkomen: maar waarschynlyker is 't, dat de wateren die het Landt overstroomden, t'eenemaal den loop en gesteldheit der Rivieren veranderden, en dat alzoo 't geen wy nu de *Tigris*, *Ganges* en *Eufraat* noemen, niet meer de aloude Vloeden zyn, die uit het aards Paradys voortquamen, en dat zy niets meer met de zelve dan den naam gemeen hebben.

Het schynt ons toe dat wy zonder schroom van ons tegen de H. Schrift aan te kanten, de Beschryving vrymoediglyk mogen bekorten, die Hieronimus ons van den Ganges, de Smaragden, Karbonkelsteenen en Goudt Bergen doet; het Landt door deezen Vloedt bewatert, enkelyk ryk zynde door de vruchtbaarheit zyner Landstreek, door zyde en neteldoeken, die de Vreemdelingen doet derwaarts lokken, en byna al het Goudt der Indiën, waar van een groot gedeelte van *Achim* op 't Eilandt *Sumatra* komt, 't welk meer dan drie hondert mylen van den Ganges gelegen is.

[+] Men gelooft dat de Stadt *Achim* het *Ophir* is waar van de H. Schrift gewag maakt: daar is 't zoo men meent, dat Salomon om goudt uitzond, 't welk eenigen grondt heeft:[b] want de Vloot van deezen machtigen Koning werd te *Esiongeber* gebouwt, een Stadt der Idumeên, aan den oever van de Roode Zee gelegen. Volgens alle waarschynlykheit was deeze Stadt niet verre van de plaats alwaar nu Mocca legt; en men zag niet dat deeze Schepen uit de Roode Zee vertrekkende, een andere plaats aan deeden om een zoo groote meenigte goudt op te doen, dan in 't Eilandt *Sumatra*, 't welk 'er nochtans verre van afgelegen was, en alwaar zy in dien tydt deezen togt niet dan met veel moeiten en tydverspilling konden afleggen, overzulks zy geen gebruik van 't Compas hadden, en zich niet durfden in Zee begeeven: maar altoos genoodzaakt waren langs de Oevers der Kusten te zeilen. Mogelyk is 't ter gelegenheit van deezen langen togt, dat in *Ecclesiasticus*[c] gezegt word, van Salomon spreekende, dat zyn roem zich tot in de afgelegenste Eilanden verspreid had.

[+]Waar eertyds *Ophier* gelegen heeft, en hoe bevaaren, vermoedelyk aangeweezen.

Huët van 't Kanaal spreekende, 't welk de Middelandsche- aan de Roode Zee voegt, waar door de Schepen van Salomon en Hiram met hunne laading in Judea of in Phenicië konden wederkeeren, gelooft dat *Ophir* de Oostelyke Kust van Afrika was, *Zanguebar* genoemt: maar men moet zich niet inbeelden, dat deeze Kust wegens den overvloedt van goudt by *Achim* haalen kan. Wat meer is, zoo men wegens *Sumatra* tegenwerpt, dat dit Eilandt te verre afgelegen was, voor menschen die niet al te bequaam in de Scheepvaart waren; met krachtiger redenen zal men de afgelegenheit aangaande *Zanguebar* tegenwerpen. Deeze Geleerde Prelaat laat hun een Scheepstogt doen, die noch langer en gevaarlyker is, laatende hun van Spanje in de Roode Zee wederkeeren, en onderstellende dat zy een geheelen omtogt van Afrika deeden. Alsdan spreekt hy van hun die van *Tarsis* wederquamen.

(a) *S. Hieronimus Rustico. Epistol.* 13 - - - *Ad Indiam pervenitur & ad Gangem fluvium*, *quem* P*hison sacra Scriptura commemorat*, *qui circumit totam terram Evilath - - - ubi nascitur Carbunculus & Smaragdus --- montesque auri*, *quos adire*, *propter Gryphos & Dracones*, *& immensorum corporum Monstra*, *hominibus impossibile est.* Deeze Goudtbergen zyn verwonderlyk om 't oppervlak van 't landt van *Fes* te versieren. Het valt licht, zich ongewoone en belachelyke Denkbeelden te maaken, van 't geen buiten ons bereik is, of van 't geen wy niet verstaan.

(b) I *Koning.* 9. v. 26.

(c) *Ecclesiast.* C. 47. v. 18. Uwen naam is verre tot in de Eilanden gekomen.

Wat de Wilde Dieren aangaat, die zich[+] omtrent den Ganges onthouden; men vind 'er noch Draken, noch Griphioenen: maar wel Krokodillen, Rhinoseros en Tygers, die 'er genoeg gevonden worden. Deeze laatsten zyn 'er gevaarlyk en verwoestende; want zy somtyds de Kinderen uit de Huizen weg voeren, en wanneer men een weinig in een Bosch van den weg asweek, liep men gevaar van deeze Dieren verslonden te worden. Wy hebben, aan de boorden van den Ganges op de Jagt zynde, de versche voetstappen deezer Dieren gezien, die, zonder vergrooting gesproken, meer dan zeven duim middelyns hadden.

[+]Draken en Griphioenen volgens der Alouden meening omtrent den Ganges niet te vinden, maar wel Krokodillen en ander verslindende Dieren.

De Krokodillen zyn 'er mede in groot getal. Zy onthouden zich gemeenlyk in 't water, zoekende zelf kleine rivieren, die zich in den Ganges ontlasten, nademaal zy daarin overvloediger voedzel dan in ruime wateren vinden: maar te Landt komende, wyken ze zelden van de Oevers der Rivieren af. Wy hebben zeldzaame dingen van

de groote kracht deezer Dieren hooren verhaalen, alzoo ons dien Landaart verzeekert heeft, dat ze dikmaals Ossen met hunnen muil vatten, wanneer die uit de Rivier drinken, en met weinig moeiten in 't water sleepen. Dus is 't zeer gevaarlyk om 'er te gaan baden.

+ De Indianen bewyzen aan den Ganges[a] een byzondere eerbiedigheit. Zy merken de zelve als een God aan: zy offeren hem dagelyks, en zetten aan zyne boorden kleine lampen die de stroom mede voerdt; maakende dit 's avonds een aangenaam gezicht.

+Hoedanig een eerbied de Indianen aan den Ganges bewyzen, en in zyne wateren een verborgen kracht stellen.

Veele van dien Landaart die de Landen bewoonen door den Ganges bewatert, verzoeken als een byzondere gunst, wanneer zy zich in gevaar van te sterven bevinden, om hun leven aan de boorden van deezen Vloedt te eindigen; achtende hun gelukkig den laatsten doodsnik in zyne Wateren te mogen afleggen, geloovende alsdan door dit middel alle hunne misdaaden te hebben uitgewischt.[b]

Wanneer een Zieke verzocht heeft derwaarts te worden gebragt, mag hy zyn woordt niet weder inhaalen. Men draagt hem naar den Vloedt; aan den oever van den zelven gekomen, laat men hem vooraf veel water inzwelgen. Men vermaant hem met een Godsdienstigheit en heilig vertrouwen te drinken, in aanmerking als een middel zynde om zyne ziele te wasschen, en alle zyne misdaaden uit te wisschen. Eindelyk dompelt men hem ongevoeliglyk in den Vloedt, zonder dat 'er voor hem eenige hoop zy van zyn leven te behouden. Men heeft 'er dus veele zien verdrinken, vermits een onbezonne Godsdienstigheit, of eenig ongenoegen van hun huisgezin hen daar toe brengt om te verzoeken naar den Ganges gebragt te worden. Dit geschied somtyds wel schoon zy niet ziek genoeg zyn, met gedachten van zich te eerder dusdanig geheiligt te zien. Ook krygen ze wel weder berouw: maar te laat, wegens den misslag door hun begaan.

Deeze die te verre van den Ganges woonen, genoegen zich, wanneer ze van het water van dien Vloedt hebben mogen, om 'er een weinig voor hunne doodt van te drinken, en gelooven zich op deeze wyze van hunne misdaaden te zuiveren. Somtyds komen 'er menschen uit verre landen om een weinig van dit Heilig Water te haalen, en verzien 'er hunne voornaamste Pagoden mede, die 'er anders zelden van berooft zyn. Wy hebben eens door *Pondichery* (ten minsten drie hondert mylen van deezen Vloedt gelegen) een kleine Karavaan van Godvruchtige-Indianen zien voortreizen, die eenige groote met rotting bekleede potten vol Gangeswater gevult, medevoerden. Deeze arme rampzaligen bewaarden deeze potten met een ongemeene zorgvuldigheit en achting, alhoewel zy noch een langen weg naar hun Landt af te leggen hadden.

Wy konnen ons alhier niet onthouden,+ aan te merken; in welk een duisterheit deeze Afgodendienaars gedompelt leggen, en hoe de leugen en waarheit de zelfde indruk op den Geest en 't hart der menschen werkt. De menschen zyn alzoo bestendig[c] in de dwaaling, en alzoo naaukeurig in 't waarneemen der plompste Bygelovigheden, als zy in den waaren Godtsdienst moesten zyn. Wy moeten verbaast staan, dat het geen men de kracht der Waarheit noemt, niet meer op hun vermag; dat ze hunne blindheit niet gewaar worden, en hunne oogen over hunne dwaling niet openen. Maar best is 't dat we onzen toevlucht tot de

+Wat het Bygeloof op de dwalende gemoederen der menschen vermag.

(a) De Egiptenaren hadden insgelyks veel eerbied voor den Nyl, en die zy mede vergood hebben; want *Osiris*, waarvan wy reeds gesproken hebben, was de Nyl, of ten minsten de kracht van dien Vloedt, die gelyk bekent is, de Egiptische Landen vruchtbaar maakt.

(b) *O faciles nimium qui tristia crimina caedis,*
Flumineâ tolli posse putatis aquâ.

(c) De redenen die men van dit gedrag geeft, zyn reeds genoeg herhaalt: Zie hier over Bayles gedachten over de Komeeten.

ondoorgrondelyke oordeelen Godts wenden, want in deeze diepte van Wysheit is 't waar dat de oogen van 't schepzel nooit konnen doordringen; die maar alleen door de Godtheit kan begreepen worden.

Om weder tot ons onderwerp van den Ganges te komen. Mogelyk dat de achting der Indianen voor deezen Vloedt, by hun een overschot van Overlevering is, wegens 't geen hunne Voorvaders van den *Phison* wisten, waarvan de H: Schrift gewaagt, en 't geen zy ongevoelbaar nevens dat zy van de eerste menschen geleert hadden, met de fabelachtige Historiën der Goden hebben vermengt, die zy zich gesmeedt hebben.

Zy hebben niet alleen zodanig een eerbiedt[+] biedt voor den Ganges, die zy altoos voor de Heiligste der Vloeden aanzien, en die zy waanen van een Goddelyke eigenschap te

[+]Hoe de Indianen behalven de Ganges voor andere Rivieren mede een groote achting hebben.

zyn. Noch eeren ze in 't Algemeen[a] alle Vloeden en Rivieren. De Godsdienstigen onder de Indianen zyn bezorgt, voor dat ze zich in 't Water der Rivieren begeeven, met het zelve de handen te wasschen, biddende terwyl een klein gebedt voor hunne Goden.

Deeze gewoonte van ontzag voor de Rivieren te hebben, en de handen in 't rivierwater te wasschen, word ernstelyk door Hesiodus[b] aanbevolen, een der Oudste Dichteren die wy tegenwoordig hebben.

Deeze achting kan gegrond zyn op 't geen de Alouden zich inbeeldden dat ieder Rivier of Vloedt een byzondere Godtheit had, die hun aankleefde en die over deeze wateren het Gezag voerde.

XI. Hoofdtstuk.
Van de Zielverhuizing *der* Indianen.

[+] Dat de Indianen de Zielverhuizing gelooven, word genoegzaam door de Gasthuizen beweezen die te *Suratte* zyn, alwaar men aanneemt, voedt, en zelfs alle de Zieke Beesten geneest en verminkte verbindt; maar wy hebben nooit konnen ontdekken op welk een voet deeze Leer by hun is ingestelt geweest. Wy meenen dat dit bezwaarlyk te zeggen is; want men 'er menschen van den zelven Godtsdienst vind, die in de zelfde Tempels de Goden aanbidden, die de zelfde Plechtigheden waarneemen, en die, wat meer is, van het zelfde geslacht zynde, geheele andere gedachten over deeze stoffe hebben.

[+]Met Welk een omzichtigheit de Indianen de Dieren handelen.

Daar zyn, by voorbeeldt, zekere *Braminen*[c], die niet dan van kruiden, melk, boter en vruchten[d] leeven: andere, eeten niet dan alleen hoenders, en andere reebokken. Eenige Geslachten genuttigen Zwynenvleesch: maar in 't Algemeen onthouden zy zich alle van Osse-en Koe-vleesch te eeten. Reeds hebben we gesproken welk een eerbiedt[+] zy voor deeze Beesten hebben.

De *Benjanen* die een byzonder slag van Kooplieden uitleeveren, en waarvan we vervolgens spreeken zullen, zyn van dit slagh van Indianen die zeer naaukeurig de leere van de Zielverwisseling volgen, en oeffenen het Godsdienstigste alle de minste dingen zelf, waaraan die gevoelen deezer Sextarissen verbonden is.[e] Zy dooden geen eenig die, noch eeten niets van 't geen leven ontfangen heeft; eenigen zelfs zyn zoo naaukeurig en schroomachtig, dat terwyl zy eeten, hunne

[+]Hoe verschillende de Indianen over de leere der Zielverhuizing zyn.

(a) Deeze Afgodery is hun met de Grieken en Romeinen gemeen.
(b) *Hesiod. oper. & dier.* L. 2.
(c) Men vind verscheiden overeenkomsten tusschen de *Braminen* en Aloude Egiptische Priesteren. By Voorbeeldt, de eerste wasschen zich tweemaal 's daags met schoon water, voor dat ze in hunne Pagoden komen, 't welk insgelyks de Egiptenaren doen. Zy dompelen zich in den Ganges door een Godtsdienstig gemoedt, neemen vervolgens van dit water en werpen 't naar de Zon, om haar hunne achting te betuigen. De Egiptenaren dompelden zich mede in 't Gewyde Nylwater. Insgelyks onthielden zy zich van te eeten alles wat leven had, gelyk de *Braminen* doen.
(d) Eenige aten zelfs geen melk, noch kaas, noch boter, noch eieren, noch wat het ook zyn mogt, 't welk van eenig levendig dier voortquam; beducht zynde, zoo zy voorgeeven, onvoorzichtelyk de Ziel van iemandt hunner Helden of Bloedvrienden enz door te zwelgen
(e) Hunne geneegenheit voor de Beesten is iets byzonders, en zou onwaarschynlyk voorkomen, indien 'er de Reizigers, en onder anderen de Heer Fryer een Engelsch Arts, niet als ooggetuigen van spraken. *De Benjanen*, zegt de laatste, in zyne naaukeurige Reize naar Persië en de Indiën, *woonen by de Ossen en Koeyen* enz. *en laaten zich van 't ongedierte door een oorsprong van liefde gelykzaam opeeten. Men ziet hen geplaagt worden van Muggen en Mosquiten, zonder dat zy die durven aanraken* enz. Hoe vinnig hunne steeken zyn, echter gelooven ze dat de genaaking deezer ongediertens hun 's Hemels Zegening toebrengt. *Als zy meenen te zullen sterven, koopen zy de Dieren, en ontlasten ze van hunnen arbeidt* enz.

knechts geduurig met wayers de lucht beweegen, om alle de kleinste diertjes en muggen te verdryven, die men veel in deeze Gewesten heeft: beducht zynde, dat zich geen van de zelve met hunne spyze vermengen, en dus inzwelgende, zy die sterven deeden.

Het schynt ons toe dat men uit deeze verschillendheit van gedachten, de Zielverhuizing en verwisseling betreffende, zou konnen besluiten, dat toen die by de Indianen ingevoert wierd, zy reeds een bepaalde Dienst en een vaste onafhankelyke Godsdienst van deeze Leer hadden: dat toen die niet aanstonds aangenomen wierd als een gevoelen, 't welk in zich niets quaads vervattende, konde omhelst of zonder eenig gevolg verworpen worden, zodanig men 't noodig oordeelde. Eenige Hoofden der Geslachten dreeven vervolgens deeze nieuwe Wysgeerte, en volgden die in alle deelen strengelyk op. Andere zich niet konnende inbeelden, dat de zielen der menschen in de lichaamen van zekere Dieren overgingen, geloofden niet om ze tot hun voedzel te ge-

bruiken, zich van de zelve te moeten onthouden. Ieder deelde dan vervolgens zyne gedachten aan hun Huisgezin mede, die ongevoeliglyk by hunne afkomelingen ingang vond, en altoos onderhouden wierd: maar nu als een regel aangezien word, die zy onverzuimelyk verplicht zyn te volgen, wegens de eerbiedt en de achting die zy voor alle de gewoontens hebben, die hen van hunne Voorouderen nagelaaten zyn.

Indien de Zielverhuizing by de Indianen als een zaak van Godtsdienst eensklaps ingevoert was, zou men over dit onderwerp zoo veel verschillendheit niet gevonden hebben; men zou over dit onderwerp zoo veel verscheidenheit niet hebben gezien, en de gevoelens zouden overeenkomender zyn geweest. Men zou zelfs als Scheurmakers hebben aangezien, die geen die van de algemeene gevoelens waren afgeweeken, en die deeze Leer in alle haare zuiverheit niet hadden begeeren op te volgen. Men zoude zich eindelyk t'eenemaal hebben afgescheiden, en men had alsdan geene Tempels, noch Priesters, noch Offerhanden gehad.

[+] Men zou mede mogen vraagen, of de Indianen het gevoelen der Zielverwisseling van Pythagoras of van zyne Sektarissen hebben overgenomen; want deeze Philosoof word gemeenlyk als de Invoerder van dit gevoelen aangezien, of ten minsten als die zulks het eerste heeft geleert.

[+]Dat de Indianen hun gevoelen van de Zielverhuizing van Pyhagoras niet hebben ontleent: maar lange voor hem van deeze gedachten zyn geweest.

Indien men op zodanig een vraag overeenkomstig met de nieuwe ontdekkingen antwoordt, die men in onze dagen in 't Keizerryk van China heeft gedaan, zal men moeten toestemmen, dat de Indianen en de Chineezen ten minsten vyf hondert jaaren voor deezen Philosoof van de Zielverhuizing geweeten hebben, vermits hy niet bloeide (als Cicero aanmerkt) dan in den tydt[(a)] toen de Romeinen de dwingelandy van *Tarquinius* moede geworden, dien opgeblazen Koning uit Rome verdreeven en hun Ryk tot een Republyk maakten. Sedert Salomons tyden deed zich een Indiaansche Philosoof op, *Phoë*[(b)] genoemt, zoo eenige meenen van 't Eilandt Ceilon geboortig, of volgens andere uit een aangrenzend Gewest afkomstig, die deeze Leer in de Indiën gemeen maakte.

Om aan deezen nieuwen Philosoof meerder[+] aanzien en gezag te geeven, en hem met te meer achting t'ontfangen, verzeekerde hy zyn gevoelen van den Hemel ontleent te hebben: hy gaf zich voor een Profeet uit, en vermat zich te zeggen, dat 'er niets met hem op den Aardbodem konde evenaaren.

[+]Hoe en op welk een wyze de Indiaansche Philosoof *Pho*ë zich in achting bragt, en waarin zyne Leer bestond.

Zyne Leer was tweezins, als in- en uitwendig bestaande. De Inwendige maakte hy niet dan aan zyne waardste Leerlingen bekent, en van wiens getrouwigheit hy t'eenemaal verzeekert was. Hy voerde door zyn Gestel de vernietiging van de ziel na de doodt in, stellende dat ze na de scheiding uit het lichaam, in de lucht zich verspreidde en 'er zich in een hoofdtstoffelyk wezen ontbondt; 't welk byna niet anders dan een Godverzaaking[(c)] is; zodanig als men meent dat noch in 't algemeen alle de Chineesche Geleerden volgen,

Door zyne uitwendige Leer, leerde hy gemeenlyk deeze Volkeren de Zielverwisseling[(d)], die hy zeide zelf ontallykemaalen bevonden te hebben; als

(a) 4. *Tusculan. quaest. in Brut.*

(b) *Fo* of *Xechia* een Chineesche Godtheit, afkomstig uit de Indiën, alwaar die onder den naam van *Ram* is bekent; in Japan, onder dien van *Xaca*; in *Tunquin*, onder deezen *Chiaga* enz. Wy zullen 'er vervolgens van handelen. Alleen zullen we hier zeggen, dat eenige Schryvers deeze *Xaca* voor *Pythagoras* neemen, en anderen voor den Egiptischen *Hermes Trismegistus.*

(c) Hier in vinden we geene Godverzaaking te bestaan. Deeze ontbinding of verwisseling van de Ziel in een Hoofdstoffelyk wezen, is een zeer oud gevoelen, waaraan men een goeden zin geeven kan: maar 't is wel waar dat het de Ziel lichaamelyk maakt.

(d) De Ziel van *Xaca*, leed, volgens de gedachten der Indianen, 80. duizend maal de Zielverwisseling, en bewoonde eindelyk het lichaam van een witten Olifant; en dit is de Oorsprong van de eerbewyzing die de Indianen aan den witten Olifant doen.

hebbende op deeze aarde geleeft onder de gedaante van een Aap, Koe, Olifant en onder die van veele andere Dieren. Op deeze verscheidene soorten van beesten is 't, in wiens lichaam hy voorgaf zyne ziel doorwandelt te hebben, dat byna alle de Godsdiensten der Indianen zyn gegrondt, die voor dien tydt schynbaarlyk geenen anderen Godtsdienst hadden, dan de kennisse van eenig Opperweezen, of in 't al gemeen van eeenige Godtheit, waar aan zy hunne Offerhande konden doen.

Echter willenwe hier door niet te kennen geeven, dat deeze kennis van een Opperweezen by de Indianen zodanig was, als die behoorde te zyn: te weeten, dat ze niets dan den waaren Godt erkenden; dat de Offerhanden door hun gedaan, enkelyk op hem betrekkelyk waren; en dat zy tot die van *Fo* of *Phoë* een Godtsdienst vry van Bygeloof en Afgodery hadden in acht genomen: Dit zoude een vreemd en tegenstrydend gevoelen zyn, (naardien de gansche Waereldt in dwaling was, en dat Godt, om zoo te zeggen, genoodzaakt was, Abraham

van 't overige menschelyke Geslacht af te zonderen, om een Vader van een Volk te worden, 't welk hem dienen en aanbidden kon zonder bygeloof en zonder zynen Dienst tusschen den waaren Godt en de valsche Godheit te verdeelen) en zodanig bybragt dat de waarheit by de Indianen een schuilplaats vond; dat ze aldaar tot aan Salomons tyden bewaart was; dat daar de Jooden geduurig in Afgodery vervielen, het denkbeeldt van een eenig Godt, zonder vermenging in de Indiën was staande gebleeven, en dat 'er den Dienst aan 't Opperwezen in alle zuiverheit wierd geoeffent.

Phoë dan stelde zyne nieuwe Leer den Indianen voor, en had ook niet veel moeiten om hen die te doen aanneemen, en 'er zyne dromeryen by te voegen, by dat geen dat zy reeds van de Godheit en de Ziel gelooft hadden. Bekent is 't wat de nieuwigheit niet al op de menschen vermag: maar voornamentlyker voor 't gemeene Volk; vooral wanneer men voorstelt hunnen Godsdienst te vermeerderen en te voltooien.

Daarenboven was 't niet bezwaarlyk dat de Leer van de Zielverwisseling plaats in de gemoederen dier menschen vond, ontsprooten uit het denkbeeldt dat een ieder van de onsterffelykheit der Ziele had, die na de scheiding uit den lichaame naar een zekere plaats vertrok; 't welk in verscheiden tyde zeer vreemde gedachten heeft voortgebragt; want eenige beelden zich in, dat de zielen der Boozen, onmiddelyk na de doodt, in een plaats van strafoeffening nederdaalden, alwaar zy naar maate van haare misdaaden gepynigt wierden; een gevoelen het allergemeenste by alle Heidenen aangenomen. Andere waren van gevoelen dat de Goden haare zielen in de lichaamen der verachtelykste en ongezienste Dieren lieten overgaan. Weder andere geloofden dat ze in de Waereldt omdwaalden, en niet weder tot den geenen keerden, waar uit zy geweeken waren, dan veele eeuwen achtereen allerwegen te hebben omgezworven. Cicero[(a)] was volgens alle schynbaarheit van gedachten, dat de zielen dwalende na dit leven zyn, gelyk men in den droom van *Scipio*[(b)] kan ontdekken.

Phoë stelde veertig Boekdoelen byeen,[+] die in de Indiaansche taal, zonder uit de Indiën vervoert te worden, overigbleeven tot den jaare van JESUS CHRISTUS vyf en zestig. Toen bragten de Leerlingen van deezen Philosoof, die onder de regeering van *Hoamti*, naar *China* over. De Cineezen lieten ze eerlang in hunne taal overzetten. Zy bekrachtigen de tydt waarin zyne Sektarissen zeiden dat hy geleeft heeft, door de verscheiden omstandigheden die zy in zyne werken vinden, en die eenigermaate volgens de kennis der Indianen betrekkelyk zyn. Naaulyks was deeze Leer by hun voorgestelt, of die vond eerlang een oneindig getal Aanhangers.

[+]Schriften van *Phoë* nagelaaten, en wanneer verspreid.

XII. Hoofdtstuk.
Van de Liefdadigheit *der* Indianen, *in het te* Drinken *geeven aan de voorbygaande* Reizigers.

[+] JESUS CHRISTUS ons willende in zyn Euangeli onderwyzen, dat alles 't welk wy voor hem doen, zyne vergelding ontfangen zal, met belofte dat zoo iemandt in zynen naame, en met gedachten van hem te behagen, zelfs niet dan een glas water geeve beloont worden zal.

[+]Hoe liefdadig de Indianen voor de behoeftige Reizigers zyn,

Een glas water, zal men zeggen, is van weinig belang: nochtans is 't van hooge waarde in zekere gelegentheden te geeven, en gelyk veele Indianen de gewoonte hebben, die het somtydts verre haalen moeten en kooken laaten, op dat het te min

(a) Andere hebben van gedachten geweest, dat de Zielen in 't verhuizen uit den lichaame, door 't vuur moesten gaan, om 'er van de onreinigheit gezuivert te worden, die haar in dit leven hadde aangekleeft, en dit gevoelen houd onder hun noch standt.

(b) *Qui &c. Deorum & hominum jura violarunt*, *corporibus elapsi*, *circa terram ipsam volutantur*, *nec in hunc locum*, *nisi multis exagitati saeculis revertuntur.*

quaadaardig zy. Zy onthouden zich dan van den morgen tot den avondt op de groote en gemeene wegen, alwaar geene putten, noch beeken zyn, en bieden, ter eere hunner Goden, alle de voorbygaande te drinken aan.

Mogelyk is 't een werk van liefde, 't welk eertyds zoo wel by de Jooden als by de Volkeren die in hunne nabuurschap leefden, in gebruik was; en waar van zy de nuttigheit kenden. JESUS CHRISTUS zinspeelt hier op, wanneer hy verzeekert dat ze vergelding genieten zouden.

Zeeker is 't dat ten aanzien der behoeftigheden[+] des levens de Oostersche Volkeren

[+]en waar in dit bestaat.

veel meer liefdaadig dan die in Europe zyn. Byaldien 'er geen hongersnoodt in dit Landt zy, weeten ze naaulyks wat het is den armen Reizigers zyn voedzel te weigeren, en waarin zy de gewoonte der eerste tyden hebben opgevolgt; wanneer men geen Reiziger liet voorby gaan, zonder hem iet aan te bieden, en een weinig te ververschen. Dus deed Abraham drie Engelen by hem eenig verblyf veemen[(a)], geevende hun te eeten, toen zy onder de gedaante van drie mannen door de vlakte van Mamré reisden, 't welk toen geschiedde om Lot uit Sodoma te redden. Wanneer zy in deeze Stadt gekomen waren, wilde Lot niet gedoogen dat zy in deeze plaats vernachten zouden[(b)] zonder by hem onder zyn dak te komen, schoon hy hun niet kende. De Vreemdeling die te Gibeä woonde, bood zelf zyn Huis[(c)] den Leviet aan, zeer verstelt staande dat hem niemandt had willen herbergen; want in dien tydt weigerde men geene huisvesting wie het ook was: maar men gaf zelfs met genoegen den Reizigers te eeten, en zonder iet van hunte eisschen.

XIII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Manier *van* Sprinkhanen *te eeten.*

[+] Wy leezen in de Euangeliën dat Johannes den Dooper van wilden Honing en Sprinkhanen leefde. Eenige Uitleggers hebben zich niet konnen inbeelden dat men van deeze Ongediertens at; zy geeven voor, dat men door 't woordt *Locusta* de uitspruitende takken der boomen moet verstaan, meenende, dat deeze Heilige Woestyner zich enkelyk met de zelven voedde: maar zy zyn de gewoontens der Indianen niet kundig geweest, die somtyds gekookte Sprinkhanen eeten[(d)]; alhoewel die van gestalte als deeze zyn, die wy in Europe hebben. Nochtans die geenen die 'er van eeten vinden 'er een goed voedzel aan.

[+]Het Sprinkhanen eeten der Indianen aangeweezen, en hoedanig.

Dit voedzel was zelfs by de Jooden geen ongemeene zaak, overzulks Godt hun gedoogt had van deeze Ongediertens te eeten: dus vinden we in *Leviticus* deeze woorden uitgedrukt[(e)]: het zal u gedoogt zyn te eeten van alles 't welk op vier voeten gaat, en wier achtervoeten langer zynde, daar mede op de aarde springt: zodanig als den Kever, *Attacus*, *Ophiomacus* en Sprinkhaan; ieder naar zyne soort.

XIV. Hoofdtstuk.
Van de Gesterkte Plaatsen, *alwaar de* Harders *met hunne* Kudde *hun verblyf neemen.*

In de H. Schrift word ons aangeweezen,[(f)] dat *Uzias* Veldtorens bouwen en 'er Putten in graven liet, wegens den overvloedt van 't Vee dat hy had.

(a) *Genes.* C. 18.
(b) Idem C. 19.
(c) Judic. C. 19.
(d) Deeze Sprinkhanen zyn gemeenlyk groot, rood en zoo zwaar, dat zy zich niet weder opgeevenkonnen, als in zeekeren tyde van 't jaar de zwaare winden de zelven naar de Kust van *Ormus* en *Bender-Abassi* voeren. De Boeren deezer Gewesten droogen ze, zouten en braaden ze, ook brengenze die op de Markt gelyk andere levensmiddelen te koop.
(e) *Levit.* C. 11. v. 21. 22.
(f) 2 *Paral.* c. 26. v. 10. Hy bouwde ook Torens in de Woestyne, en hieuw veele putten uit, overzulks hy veel Vee had.

[+] Wy meenen dat men deeze torens verklaaren moet door 't geen de Indianen *Pagoden* noemen; niet deeze die hun voor Tempels dienen: maar zekere andere groote gebouwen in de Wyden en op 't Landt opgerecht, waar aan zy den naam van *Pagoden* geeven; mogelyk overzulks men boven de deuren piramiden ziet met Afbeeldzels van hunne Goden versiert, als *Witznou* en andere diergelyken; of doordien 'er binnen den omtrek altoos veele kleine Kapellen zyn, waar van ieder een Afgod insluit.

[+]Hoedanige Landgestigten de Indianen ten dienst der Reizigers onderhouden,

Deeze Gebouwen zyn gemeenlyk van goede[+] en stevige muuren omringt, en men verzamelt 'er het Vee in gevalle van onraadt; want wanneer de Vorst met niemandt Oorlog voert, heeft het Volk altoos reden op hun hoede te zyn: nademaal in deeze Gewesten de Soldaten niet wel betaalt worden, en de Bevelhebbers die hen hun geldt onthouden, gedoogen dat zy steelen wat zy konnen. Dus vallenze dan op het Vee wanneer men 'er het minst om denkt. Dee-

[+]en hoe gebouwt.

ze Rovers hebben ons dikmaals te *Pondichery* de Wapenen doen opvatten, en wy hebben eens het ongeluk gehad in zodanig een optogt een braaf Bevelhebber te verliezen en een ander gewondt, nevens eenig Landvolk, 't welk onder onze bezolding stondt. Hier over, of men schoon den Bevelhebbers vergoeding eischt en hun vertoont, dat, door dien men vrede met den Grooten Mogol heeft, zyne Soldaten geen recht hebben strooperyen in eens anders Landt te doen; zy belooven altoos veel: maar laaten niet min toe hun quaad gedrag uit te voeren; naardien het noodig is dat ze hunne Soldaten betalen, of anders laaten van den roof leeven. De Reizigers neemen dan in de Indiën in deeze Pagoden hun verblyf, gelyk men in Persië in de *Caravanseraas*(a) doet, en in Arabië in de *Caravanbeïtes*, 't welk huizen der *Karavanen* beteekent.

In de plaatsen alwaar men deeze soort van Pagoden niet vind, zyn 'er gemeenlyk andere kleine gebouwen, *Chaudries* genoemt, en waar in de Reizigers mede hun verblyf mogen neemen; maar niet met het zelfde gemak. Men heeft in Indiën waterbakken, byna als die door een der Koningen van Juda in de Woestyne gebouwt. Deeze Indiaansche Heidenen merken 't als een werk van Liefdadigheit aan, Putten te laaten graaven, en Waterbakken in de afgelegenste plaatsen te maaken tot een gemak en gerief der Reizigers en het Vee; en dit geschied somtyds ter uitvoering van een gelofte aan hunne Goden gedaan, in verwachting van kinderen te verwerven, of van een goeden uitslag in eenige hunner onderneemingen.

XV. Hoofdtstuk.
Van der Jndianen openbaare Gebouwen, *en hoe gestigt.*

+Pagoden der Indianen beschreeven.

+ De Pagoden en andere openbaare Gebouwen der Indiaansche Heidenen zyn gemeenlyk van groote, zwarte en ongemeen lange steenen gebouwt. De Pilaren, die 'er altoos veel van zyn, bestaan meest alle uit een enkel stuk, en onderschooren de balken van de zelfde stoffe, die de zoldering uitmaaken. Deeze steene balken zyn gemeenlyk zeventien of agttien voeten lang en drie en een half of vier voeten breed. Zy worden aan een gevoegt. Men strykt een weinig kalk tusschen de voegen, om te beletten dat 'er het water doordringe: dus bezigen ze niet een enkel stuk houts in deeze gebouwen.

De moeite die men heeft om deeze steenen te bekomen, om die over te voeren, en ze op te rechten, maakt die tot een hooge waarde. Het waren insgelyks zodanige steenen van waarde, wegens zyne lengte en groote(b) die tot de muuren van Jeruzalem gebruikt wierden.

Salomon bediende zich insgelyks van deeze Steenen voor de grondlegging van zyn Huis(c), en van deeze die hy voor Pharaôs Dochter bouwen liet. Het word in 't Boek der Koningen gezegt, dat de Fondamenten uit schoone en zeer groote steenen bestonden; waar van eenige tien en andere agt ellen waren. Dit bragt veel tot de duurzaamheit deezer beruchte Gebouwen toe, waar tegen de ongevallen der tyden en de omkeeringen der eeuwen niets vermogten. Het gebruik is hier in ongemeen

(a) Deeze *Caravanseraas* zyn Godvruchtige werken en Gebouwen van liefdevruchten der Oostindianen. In Persië zyn 'er die men aan eenige Heiligen van 't Mahometanendom heeft toegewyt; by voorbeeldt, die van *Band-Aly*, dat is van den Kuischen *Aly.* Men vind in deeze *Caravanseraas* niet dan vier muuren. Men komt en vertrekt weder zonder verplicht te zyn iet aan den Waardt of zyne knechts te geeven, overzulks dit Gestichten van liefdadigheit zyn. Eenig onderscheid vind men tusschen de *Caravanseraas* der Steden, en die op 't Landt waarvan wy hier gewag maaken.

(b) *Lapides pretiosi muri tui Jerusalem.*

(c) Het was ook met kostelyke steenen gegrondfest, met groote steenen van tien en agt ellen. *I. Reg.* C. 7. v. 10.

verandert. Zonder dat we ons bemoeien met het geen wy nu maaken of het voor onze Nakomelingen dienen kan, gaan we alleen met ons zelven te raade en wy genoegen ons gemeenly voor ons zelven te arbeiden.

De Indianen komen nu noch genoegzaam met de gewoonte van 't bouwen der Jooden[+] overeen. Byna alle hunne daken zyn platsgewyze, gelyk die in Palestina waren, en gelyk ze noch in byna alle de warme Landen zyn. Zy hebben behalven dat, voor den ingang hunner Huizen een soort van Galery, die een voorgevel uitmaakt. Deeze plaats is 't alwaar zy hun bezoek ontfangen, en alwaar zy in 't regen zaizoen hunne Gastmaalen houden: want by schoon weder,

[+]en hoe zy hunne Huizen bouwen.

zyn ze bezorgt Tenten of overdekte Galderyen van boomloof op hunne plaatsen op te slaan, onder welkers schaduw zy zich vermaaken.

+ Zy laaten nooit iemandt in 't binnenste hunner huizen komen, 't welk niet dan voor hun en voor hunne Vrouwen ten dienst is. Ook draagen ze ongemeen zorg dat 'er geen venster op de straat uitzicht heeft, om ten minsten van dien kant alle gelegenheit tot vryery te beletten; want in deeze Gewesten is de Jalouzy op den hoogsten top. Niet alleen is het nooit toegelaaten de Juffers te gaan bezoeken: maar zelfs mag men niet naar haar vraagen; want het zoude de plomste eerbied zyn die aan zodanig een Man geschieden kon, indien men hem zoude willen vraagen hoe zyne Vrouw voer; overzulks zoo men hem bezoeken wil, moet men alzoo min van zyne Vrouw gewag maaken, als of hy 'er nooit geen hadde gehad. Indien men echter zyne beleefdheit dien toom geeft, zal men den vraager welvoegzaam antwoorden, dat het zyne zaak niet is of zywel qualyk vaart; naardien zy niet dan voor hem zy, en derhalven dat men geen recht heeft van belang in haare gezondheit te vinden, en haar aangaande eenig deel te neemen. Bovendien zou zodanig een Vraag, schoon zonder achterdocht gedaan, den persoon die naar de gezondheit vroeg, rampzalig konnen zyn. Hier uit kan men oordeelen hoe schroomelyk in deeze Gewesten de menschen in zodanig een geval zyn, daar in Europe niet na gezien word. 't Is wel waar dat door de naauwe, opgeslotenheit, de Vrouwen geene gelegenheit laaten ontglippen, wanneer zich die aanbied, en dat de Mannen werks genoeg vinden dit te konnen beletten.

+Der Indianen Jalouzy omtrent hunne Vrouwen aangemerkt.

XVI. Hoofdtstuk.
Van het Zwart *waar van zich de* Indiaanche Vrouwen *dienen, om de* blankheit *van haar* gelaat *op te helderen; en welke* Spiegels *zy onder haar gebruiken*

+ Ezechiël(a) de Afgodery van Jeruzalem afschilderende onder het Afbeeldzel van een ongeregeld Wyf, verwyt haar, dat wanneer zy haare Minnaars verwacht, den omtrek haarer oogen en gelaat blankket. In 't II^{de}. Boek der Koningen leest men, dat Izebel insgelyks deed om Jehu te behaagen, en door dit middel de doodt te ontgaan, die zy wel wist dat haare misdaaden strengelyk verdient hadden. Izebel de komst dan van Jehu vernomen hebbende(b) blankkette haar aangezicht en versierde haar hoofdt. Dit blankketzet maakte de oogen der Juffers zwart, en 't schynt, om naar de wyze der mode te spreeken, dat 'er niets bequaamer is om een Vrouw gevaarlyker te maaken. Nochtans is deeze gewoonte tegenwoordig by de Indiaansche Vrouwen, die van een blank wezen zyn, genoeg in gebruik. Om den luister van haar gelaat noch meer te verheffen, en haare oogen liefsmartelyker te maaken, bestryken ze die rondom met een weinig zwart, en dit baart byna de zelfdeuitwerking, gelyk de plaastertjes of moesjes waar van zich de Europeaansche Juffers bedienen.

+Met welk een blankketzel de Indiaansche Vrouwen zich optooien.

+ Wat de versiersels der Vrouwen aangaat, zullen we in 't voorbygaan een woordt van haare Spiegels gewag maaken, en hoedanig, en waarvan die gemaakt worden. Gemeenlyk zyn ze klein en van gepolyst koper bestaande, deze Spiegels verbeeldden ongemeen het natuurlyke: Eenige Europeaansche Volkeren bedienen 'er zich mede van; gelyk insgelyks de Aloude Jooden eertyds deeden. De H*:* Schrift meld ons dat *Bezeléel*(c) een grootkoper Waschvat maakte, met zynen voet van der

+Haare Spiegels, en 't gebruik van de zelve beschreeven.

(a) *Ezechi.* C: 23. v. 40. Voor wien gy uwe oogen blankkette enz.
(b) II. *Koning.* C. 9. v. 30.
(c) *Exod.* C*:* 38. v. 8.

Vrouwen spiegels gewrocht, die waakten en aan de deur des Tabernakels bidden quamen. Laat het ons geedoogt zyn alhier iets raakende deeze Vrouwen te zeggen, die voor de deur des Tabernakels quamen waaken, en zulks met de gevolgen van dien, die eenige Schryvers uit deeze plaats wilden trekken, 't welk wy verhaalen zullen. Zy hebben[+] gemeent te konnen besluiten, dat 'er onder de geschreeven Wet Geestelyke waren, te weeten, Maagden, Gode toegewyt, en die haare Cellen in den omvang van den Tabernakel hadden. Dit is zyn zucht voor den Kloosterstaat al te verre den toom gegeeven, om den Oorsprong zoo oudt in te stellen. Laat het ons gedoogt zyn te zeggen dat deeze Geestelyke staat goed en Heilig zy; dat ze van de Kerke is goed gekeurt, zonder de Oudheit verder dan

[+]Iets van de Oudheit van de Kloosterstaat aangemerkt, en afgekeurt.

vyftien hondert jaaren voor Christus te zoeken. Behalven dat moesten 'er een groot getal deezer Geestelyke Vrouwen zyn geweest, en dat haare Spiegels ongemeen groot waren, of dat zy 'er verscheidene hadden gehad; overzulks men een middel vond een zoo groot koper Wasch-vat van deeze Spiegels te maaken. Het schynt dat deeze twee laatste hoedanigheden niet wel met deeze Geestelyken staat overeenkomen, die veel eer haare schoonheit, indien zy die bezaten, moesten afleggen, en bygevolge zoo een groot getal Spiegels niet noodig hadden. Indien 't waar was, dat 'er een Kloosterstaat van Moses tyden af was geweest; wat zal 'er dan van de vermeende Opvolgers van Eli worden, die staande houden, dat de Geestelyke Staat door hun een aanvang nam?

Deeze Vrouwen die voor de deur van den Tabernakel waakten, waren geene Geestelyke: maar Waereldlyke Vrouwen, die door Godtsdienstigheit de nacht aldaar in den gebede naby den huize des Heeren doorbragten. Deeze Godtsdienstigheit wierd noch ten tyde van den Hoogenpriester Eli geoeffent, en een der misdaaden van zyne Zoonen was, deeze Vrouwen misbruikt te hebben. De H: Schrift dient zich hier ter plaatse niet van 't woordt *waaken*, gelyk in *Exodus*, maar van[(a)] *waarneemen* of *achtslaan*, 't welk blykt dat men hier door *betrachten* of *overdenken* verklaaren moet, en niet door *bewaaken*, of op *schildwacht zyn*; want de Leviten waren in een groot getal, om goede wacht rondom den Tabernakel te houden, zonder zich daar toe van Vrouwen te bedienen.

XVII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Gewoonte *hunne* Nagels *te laaten wassen*; *en hoedanige* Huwelyks Plechtigheden *by hun in gebruik zyn.*

[+] Zoo wel Mannen als Vrouwen laaten by de Indianen hunne Nagels ongemeen lang wassen, en de Heidenen[(b)] hadden Ouwlings het zelfde gebruik: maar de Jooden, bezorgt zynde dat 'er iets onzuivers mogte tusschen groejen, 't welk met hunne spyze zich vermengen kon, sneeden ze zeer zorgvuldig af, laatende insgelyks den geenen doen die met hun leeven moesten. Hier om is 't dat de H: Schrift hun gedoogende een Vrouw te trouwen die zy van hunne Vyanden gevangen hadden, belaste[(c)] haar vooraf het hoofdt te scheeren, en de nagels te korten.

[+]Hoe de Indianen hunne nagels laaten wassen.

[+] Wat de Huwelyks plechtigheden der Indianen aangaat, de Euangelist Mattheus[(d)] bericht ons een gelykenis, 't welk schynt dat men op hun toepasselyk maaken kan. Hy van de vyf dwaaze Maagden spreekende, die niet dachten om zich van Oly in haare lampen te verzien, dan toen de Bruidegom reeds gekomen was,[(e)] zegt, dat ze te middernacht een gerucht hoorden, 't welk haar ontwaakte, en zyne komst te kennen gaf.

[+]Hunne Huwelyks Plechtigheden met het aloud gebruik vergeleeken, waar van de H. Schrift gewaagt.

Dit schynt met onze gewoonte niet wel overeen te komen, dat de Bruidegom 's avonds van de bruiloft uitgaat, en niet dan te middernacht wederkomt: overzulks kan men vraagen, of 'er een regel is die zodanig een gebruik verplicht, ingevalle het een plechtelyk gebruik was, dat de Vrouwen toortsen hebbende, gezamentlyk gereed stonden om met hem te gaan en de bruiloft af te wachten?

(a) I. *Sam.* C. 2. v. 22.
(b) De Alouden waren bygelovig in het niet korten hunner nagelen, terwyl zy de Offerhande deeden.
(c) *Deuter.* C. 21. v. 12.
(d) C. 25.
(e) *Math.* C: 25. v. 6. Ter middernacht geschiedde een geroep, ziet de Bruidegom komt, gaat uit hem te gemoet.

Het zou niet moeielyk zyn op deeze vraag[+] te antwoorden, indien men dit met de gewoontens der Indianen vergelyken wil; want op den dag der Bruiloft, begeeven zich beide Bruidegom en Bruidt in een *Palaquin*, ('t welk een gewoone draagzetel des Lands is, en door vier mannen op de schouderen gedraagen word) des avonds omtrent zeven of agt uuren, van alle hunne Magen en Vrienden verzelt. Vooruit gaan trompeters en trommelslagers, en zy worden door verscheiden *Massals*, dat een soort van toortsen zyn, gelicht, waarvan de gestalte berichten zullen.

[+]Hoe zich de Indiaansche toekomende Trougenooten laaten omleiden.

Onmiddelyk achter de *Palanquin* deezer nieuw Gehuuwden volgen veele Vrouwen, wier ambagt is eenige gezangen te zingen, waarin zy hun allen voorspoet wenschen, gelyk de Romeinen eertyds in hunne Bruiloftsdichten deeden.

Mogelyk is 't van deeze soort van open-

baare Zangeressen, waarvan in 't laatste Hoofdtstuk van den Prediker Salomon[(a)] gesproken word. Insgelyks maakt de Koninglyke Profeet David[(b)] van dit slag van Vrouwen gewag.

De nieuwe Getrouwde Indianen wandelen als gezegt is geduurende eenige uuren; waarna zy wederom t'huis komen, alwaar de Vrouwen en Huisgenooten hun verwachten. 't Gansche huis word door kleine lampen verlicht, en men houd voor hunne wederkomst veele *Massals* of toortsen gereed, behalven die men voor de nieuw Gehuuwden en voor hunne *Palanquin* gedraagen heeft.

Deeze *Massals* zyn van veele stukken oud linnen gemaakt, dicht in 't ronde in elkander gerolt, 't welk men met kracht in een kopere kooker wringt. Deeze die de zelve in de eene handt houden, hebben in de andere een vlesch van 't zelve metaal als de kooker hunner *Massals*, en is met Oly gevult, waarmede zy nu en dan over dit linnen sprengen, 't welk dan zoo veel te meer licht geeft, als dit met Oly besproeit word.

[+] Wanneer de Bruidegom en Bruidt t'huis gekomen zyn, vertrekt de Bruidt met de Vrouwen, en de Bruidegom gaat met zyne vrienden op tapyten of matten rusten, en men dient hun het eeten voor. Het gezelschap is altoos het talrykste, en wy twyffelen of 'er by de Grieken wel zoo veel Speelgenooten waren, als 'er by de Indianen gevonden worden.

[+]Plechtigheden die hier op volgen aangeweezen en met andere gebruiken vergeleeken.

Genoeg overeenkomst blykt 'er tusschen deeze gewoonte en de Zinnebeeldelyke gelykenis van 't Euangeli te zyn. Mogelyk hadden de Jooden, ten minsten ten tyde van JESUS CHRISTUS, eenige byna overeenkomende Plechtigheden: zonder dat zien wy niet hoe men een duidelyken zin aan de wederkomst van den Bruidegom ter middernacht geeven kan, en aan deeze maaltydt die onmiddelyk op zyne komst volgt. Nochtans hebben 'er die over de Joodsche Overleveringen geschreeven hebben, niets van gezegt.

't Kan mede wel zyn, dat Christus dit voorbeeldt van de nabuurige Volkeren van Judea genomen heeft, en waarvan de Jooden de gebruikelykheden en *Ceremoniën* niet onbekent waren.

Het zoude onnoodig zyn by te brengen, dat dit niet dan een Gelykenis was; want alle die waarvan zich Christus gedient heeft, waren op de gewoontens der Jooden, of op deeze der nabuurige Volkeren van Palestina gegrondt.

XVIII. Hoofdtstuk.
Van de Verscheidene Geslachten *der* Indianen *en waaruit die bestaan.*

[+] De Indiaansche Heidenen zyn, gelyk eertyds de Jooden, in verscheiden Geslachten verdeelt: maar wy hebben nooit recht konnen gewaar worden, hoe veel 'er van waren; want behalven de algemeene verdeeling, is ieder Geslacht noch weder in ontallyke anderen verdeelt, die onderling 't zy in levenswys of iet anders verschillen.

[+]In hoedanige Geslachten de Indianen die zy *Chastes* neemen, zich verdeelen.

't Geen de Jooden Geslachten of Stammen noemden, noemen de Indianen *Chastes*: maar daar is zeer veel ongelykheit tusschen deeze *Chastes*, die men onder de Geslachten van Israël niet vond, en nochtans niet even gelyk waren; want zonder van 't voorrecht te spreeken, 't welk het Priesterschap aan 't Geslachte van Levi gaf, was 'er noch een rang onder de andere Geslachten. By voorbeeldt, die

(a) Vers 4. Hy wil daar door een der kentekenen van de openbaare verwoesting voorstellen.
(b) *Psalm.* 68. v. 26. Hy noemt haar: trommelende Maagden.

van Benjamin was de laatste, gelyk Saul tot Samuël zegt, toen deeze Profeet[c] op 't onderwerp der Ezellinne die hy zocht, hem berichtte, dat alles van 't beste in Israël voor hem was. Ben ik niet een Zoon der Kinderen van Jemini, en uit het kleinste Geslachte van Israël?

Nochtans belette het Volk van verscheiden Geslachten niet, somtydts elkander te bezoeken, en t'samen te eeten. Het was zelfs gedoogt een Vrouw uit een ander Geslacht als het zyne te trouwen, byaldien het geen erfgenaam was, nademaal het verboden[d] was, de goederen van 't eene tot in 't andere Geslacht over te erven. Dus trouwde David, schoon hy uit het Geslacht van Juda was, Michol uit dat van Benjamin afkomstig; vermits zy geen erfrecht had.

(c) *I. Sam:* C. 9. v. 21. Ben ik niet een zoone van Jemini, van de kleinste der Stammen Israëls?
(d) *Num.* C: 36. v. 7. Zoo zal de erffenisse der Kinderen Israëls niet omgewent worden van Stam tot Stam: want zy zullen aanhangen, een ieder aan de erffenisse van den Stam zyner Vaderen.

+ De Indianen hebben deeze vryheit niet. Eenige hunner *Chastes* zyn t'eenemaal verachtelyk, gelyk die der *Parias* zyn. Indien iemandt zich aan zodanige *Chastes* verbondt, zoude, om zoo te zeggen, bezoedelt zyn. Men schikt deeze die van dit Geslacht zyn, tot de verachtelykste werken. Zy durven zelf de andere niet aanroeren, die t'eenemaal uit hunne *Chaste* verbannen zyn, en als eerloozen worden aangezien, indien zy de minste gemeenschap met hun hadden.

+Hoe de *Parias* onder hen een verachtelyk Volk is, aangemerkt.

De afkeer die de Heidenen voor deeze ongelukkige *Chaste* hebben, veroorzaakt veel moeite den Zendelingen en de grootste verhindering ter bekeering deezer ongelovige Indianen. Zy konnen niet besluiten zich een Wet te onderwerpen, waardoor zy zich, om zoo te zeggen verplicht zien te *Communiceren* uit de zelfde handt die den *Parias* het *Sakrament* uitdeelt, en die by gevolg hun in gevaar stellen met hunne lippen de zelfde vingers aan te raaken, die een *Paria* eveneens als zy heeft aangeroert: dus is men dan by deeze gelegenheit genootzaakt ongemeene voorzorge te gebruiken.

De Indianen weigeren mede zich met de *Parias* in de zelfde Kerk te laaten vinden; en om deeze hunne zwakheit te gemoet te komen is 't, dat de Jezuïten te *Pondichery* een kleine Kapel naby hunne Kerk hebben laaten bouwen, om deeze arme rampzaligen te helpen, die te vooren verplicht waren zich buiten de Kerk te houden, en den Goddelyken dienst met een nat bereegent lichaam by te woonen, of verzengt van de hitte der Zon.

+ Eenige zullen mogelyk deeze gewoonte mispryzen; en zeggen dat het eerste uitwerkzel van 't Christendom de liefde zynde, men niet gedoogen moest dat deeze tegenheit en afkeer der Indianen met de *Parias* volhardende bleef, overzulks den Doop hen tot hunne Broeders in JESUS CHRISTUS heeft gemaakt; en dat men behoorde te trachten deeze natuurlyke afkeer te overwinnen, die alle de andere *Castes* voor deeze *Parias* hebben.

+Voorbeelden bygebragt waarom men deezen afkeer behoorde door Christelyke gedoogzaamheit af te keuren.

Dit is insgelyks 't geen de Vaders Jezuïten en Kapucynen van *Pondichery* met een oprechte Apostolischen yver behartigen. Vreemde Bezendingen ten dien einde gedaan, arbeiden wel met een hartelyken yver: maar deeze soort van zwakheden konnen ze niet teffens te boven komen. Men moet in deeze wassende en opkomende Kerke, en met de menschen, die gelykzaam tusschen het Christendom en de Afgodery dobberen, en noch als met bemorste handen van den Wierrook hunnen valschen Goden geoffert, veel toegeevende zyn, 't welk in de Landen niet noodig is alwaar der Christen en Godtsdienst bloeiende zy, en voor lange stant gegreepen heeft.

Wy zien, by voorbeeldt, in de Handelingen der Apostelen, dat schoon deeze eerste Leeraars van 't Euangeli te Jeruzalem vergadert, noodig geoordeelt hadden, om de Heidenen die in 't Christendom zouden overgaan, niet meer tot de Besnydenis[(a)] te onderwerpen; nochtans liet Paulus niet na Timotheus[(b)] te besnyden, wegens den afkeer die de Jooden hadden, aan wien hy het Koningryk Godts verkondigde, voor alles 't geen onbesneeden was.

Wy vinden in 't Oude Testament een Voorbeeldt van een gedooging noch krachtiger dan dit; maar waarvan wy mede van gevoelen zyn dat men 'er zich in 't Christendom niet moeste van bedienen. Dit is, wanneer Naeman Veltheer des Konings van Syrië door Elisa, van de melaatscheit geneezen wierd: hy deezen Profeet beloofde geenen Afgodt voortaan meer te zullen aanbidden, en niet dan alleen voor zyn Godt, dan den waaren Godt te erkennen, aan wien hy zyne geneezing

(a) *Hand. der Apost.* C 15. v. 28. Het heeft den H: Geest en ons goed gedacht u geenen meerderen last op te leggen, dan deeze die noodzaakelyk is.

(b) Idem C. 16. v. 3. Hy besneed hem, om der Jooden wille die in die plaatsen waren: want zy kenden alle zynen Vader, dat hy een Griek was.

verschuldigt was. Nochtans, alzoo zyn Ampt hem nootzaakte zynen Vorst in den Tempel van *Rimmon* te verzellen, en hem in deeze gelegenheit als Hofmeester te dienen, verzocht hy Elisa[(c)] van den Heere te verwerven, hem te willen vergeeven, wanneer de Koning zich aan hem leunen zoude om deezen Afgodt aan te bidden, en het gebeurde dat hy zich insgelyks voor den zelven nederbuigen moest. De Profeet Elisa antwoordt hem dan in diervoegen, dat we gelooven moeten dat hy 'er in bewilligde; nademaal zyn antwoordt op dit verzoek was, *gaa in Vrede*, altoos men kan niet zeggen dat hy hem zulks weigerde.

Wy brengen deeze Voorbeelden niet by, dan om te toonen, dat men somtyds zeekere zaaken aan de hardigheit van 's menschen harte kan toestaan; voornamentlyk wanneer ze niet wezentlyk tegen de gronden van den

(c) II. B*oek der Koning.* C. 5. v. 18. Het vergeeve de Heere uwen knecht: wanneer myn Heere in 't huis Rimmons gaan zal, om zich aldaar neder te buigen, en hy op myne handt leunen zal, en ik my alsdan nederbuigen.

Godtsdienst strydig zyn, en als men merkt dat 'er een aanmerkelyk gevaar in die te weigeren steekt. Nochtans moet men 'er geen gevolg uit trekken, noch dit als een volkomen gedooging aanzien, noch een bewilliging die niet volstrekt: maar een enkele toelaating zy; vooral wanneer men zorg heeft gedraagen van die vooraf te berichten.

Deeze Stoffe die zeer teder is, vereischt een groote omzichtigheit en een diepe betrachting. Die mogelyk de twee noodzaakelykste zaaken in de Bezendelingen zyn: maar wy zyn verzeekert dat deeze Heilige Arbeiders in 's Heeren Wyngaardt die volmaaktelyk bezitten. Veel reden om te gelooven is 'er dat de Hemel den geenen niet heeft gewygert aan wien hy het heilig besluit heeft ingegeeven, om aan de bekeering der Heidenen met een vierigen yver te arbeiden, en zulks met de vereischte deugden, om 'er zich waardig in te quyten; ten minste wikkelt 'er ons de liefde in, om 'er de zelfde gedachten van te hebben.

Wy willen hoopen dat men in vervolg van tydt, vervolgens eenig middel vinden zal, om allenks den afkeer die alle de *Chastes* der Indianen voor deeze *Parias* hebben, te doen afleggen; want de tydt alleen verbeetert zeer dikmaals veele zaaken, die men in den beginne vruchteloos onderneemen zou, en ook somtyds een gevaarlyken uitslag neemen konnen. Wy moeten niet twyffelen, dat wanneer deeze wyze Bestierders der Zielen de minste kans zien om het Christen Geloof in alle zuiverheit verzelt met liefde, als het Wezentlyke van 't Christendom zynde, in 't hart der Indianen te planten, zy 'er alle hunne krachten toe inspannen zullen.

De onderscheiding van Geslachten en Huisgezinnen, en de zorg die men te vermyden had, om zoo veel als 't mogelyk was zich in geen vreemde familie te verbinden, gedoogde eertyds tusschen de naaste bloedvrienden zodanige huwelyken die nu als bloedschandig zouden aangemerkt worden. By voorbeeldt Jacob[(a)] wilde liever, eer dat hy een Kananeesche Vrouw nam, zyne beide volle Nichten Lea en Rachel trouwen, die behalven dat Zusters waren. Voor de geschreeven Wet waren zodanige huwelyken gemeen. Vervolgens wierd deeze zaak noch verder getrokken. *Solon* stond den Athenienzen het huwelyk tusschen Broeders en Zusters toe, byaldien zy van een Vader, doch niet van een Moeder waren: maar *Licurgus* gedoogde het in tegendeel tusschen Broeders en Zusters van eene Moeder, en verbood het tusschen Broeders en Zusters van eenen Vader. De Egiptenaren stonden 't zonder onderscheid tusschen den een en anderen toe. By de Persen[(b)] keurde men veel afkeeriger Huwelyken goet: de Zoon mogt zyne Moeder trouwen. Alle die van aanzien onder hun waren, bedienden 'er zich van, als *Philo* bericht, en deeze die uit zodanige huwelyken gebooren wierden, waren meer geëert en geacht, ja zelfs de Troon waardig geoordeelt. Zy waanden dat een mensch te meer volmaakt moest zyn, wiens bloedt te min vermengt was.

XIX. Hoofdtstuk.
Van 't Opperhoofdt *van ieder* Geslacht, *of* Chaste.

[+] Ieder *Chaste* heeft een Opperhoofdt verkooren om de Vooorrechten te verdeedigen, de Wetten te handhaven, en in 't algemeen om zorg te draagen, dat alles zich in goede orde en welgeregelt toe draagt. Wanneer het iets betreft 't welk de gansche Natie raakt; als byvoorbeeldt, de Gewoontens, Rechten, Gerechtoeffening, of in 't algemeen alle zaaken van Staatkunde: vergaderen deeze Hoofden, om de zaak te onderzoeken en te beslechten zodanig als welvoegelyk is.

[+]Welke Opperhoofden de Indianen onder hunne Geslachten verkiezen, met andere Volkeren hun gebruik vergeleeken.

(a) *Genes.* C. 29.
(b) *Philo. de speci. legi.*

De Jooden noemden deeze Hoofden, Prinsen[c] der Geslachten. Van hun is 't dat 'er op een plaats van de H. Schrift word gezegt: dat zy op twaalf Troonen gezeten zyn, oordeelende de twaalf Geslachten Israëls. Ook word 'er in *Deuteronomium*[d] gewag van gemaakt. Men besloot niets van gewicht zonder hunne toestemming: en alzoo een ieder in zyne stam het recht had, het Volk te verplichten, de regelen door Godt hun voorgeschreeven te volgen, en het misbruik te bestraffen, 't welk tegen zy-

(c) *Nasci.*
(d) *Deut.* C. 5. v. 23. C, 29. v. 10.

ne Goddelyke Majesteit wierd begaan; want Godt strafte anders het quaadt op deeze Opperhoofden, overzulks zy 'er zich hadden tegen aangekant. In 't vierde Boek Moses vind men, toen de Israëliten door de Dochteren der Moabiten verleid waren en den *Baälpeor*[(a)] aangebeden hadden, hoe Godt aan Moses belast, eerstelyk alle de Vorsten Israëls, te weeten, de Hoofden hunner Geslachten, te laaten ophangen.

De Grieken hadden mede aanzienlyke Perzoonaadjes, die Voorzitters in ieder der tien gedeeltens of wyken waren, die de Stadt Athene uitmaakten, en de Athenienzen *Phule* noemden. Deeze *Phule* waren eveneens als de Geslachten by de Jooden. Men gaf den geenen die 'er het Hoofdt van was, den naam van *Archiphulos*, *Phularcos*, *Arcos* of *Archegos.*

Deeze onderscheiding der Familiën in Geslachten was insgelyks by de Ismaëliten in gebruik. Zy hadden 'er twaalf, en ieder had zyn Hoofdt of Prins, gelyk de H. Schrift[(b)] ons bericht.

De eerste Grondleggers der Monarchie, die zich vervolgens zoo berucht maakten, waren niet dan Hoofden der Geslachten, en namen geen andere tytel aan, dan deeze der eersten onder hun gemeenlyk voerden: maar allenks door de onderscheiding die het Volk voor hun had, misleid, verwisselden zy eindelyk de hoedanigheit van Vader, in die van Koning en Keizer, en dus veranderde zelf dikmaals die van Beschermer in deeze van Tiran des Vaderlandts.

XX. Hoofdtstuk.
Van de Uitbanning *onder de* Indianen *in gebruik.*

[+]Hoe onder de Indianen de Uitbanning plaats heeft, aangemerkt, en met welk een gedrag.

[+] De Indianen gebruiken onder hun een Uitbanning. Zy snyden den strafwaardigen van de Burgelyke t'zamenleeving af, byna gelyk eertyds de Jooden deeden. De Indianen noemen dit zyne *Chaste* verliezen, te weeten, niet meer onder de leden van zyn Geslacht begreepen te zyn. Deeze die zich in een diergelyk geval bevinden, worden als eerloos aangezien, een ieder vlied hen, want de minste verkeering met hun is bequaam om voor eerloos te werden aangezien en te gelyk zyne *Chaste* te verliezen. Andere hebben vervolgens zoo veel afkeer voor hun, datze alle hunne breekbaare vaten, waar van zy zich gedient hebben, aan stukken slaan. Insgelyks doen zy wanneer zelfs een Vreemdeling of een *Paria* een hunner kruiken raakt. Alles 't geen door de handen van deeze Verbannelingen heeft gegaan word voor ontwyd geacht.

De gemeenste onderwerpen van Uitbanning zyn, by voorbeeldt van 't Wyndrinken, 't vleesch van een Koe te nuttigen, met Vreemdelingen en met de *Parias* te eeten, of zelfs aan te raaken het geen zy bereid hebben.

Wanneer eens iemands van zyne *Chaste* vervallen verklaart is geweest, kost het hem veel geldt om herstelt en weder ingelyft te worden; zonder van veele afwassching te melden, die hy verplicht is waar te neemen, om de besmetting wederom uit te wissen, die zy meenen dat hem aangekleeft zy.

Alle de Oudheits Heidenen oeffenden het zelfde in hunne uitsluitingen; de bannelingen waren verboden de Tempels te genaaken, of de Gewyde Bosschen, alwaar men offerde de Goden bad. Voor dat de Plechtigheit begon, droegen de

(a) *Num.* C. 25.4. En de Heer zeide tot Moses, neemt alle de Hoofden des Volks, en hangtze den Heere tegen de Zonne; zoo zal de hevigheit van des Heeren toorn van Israël gekeert worden.

(b) *Genes.* C. 25. v. 16 Dit zyn de Zoonen Israëls, en dit zyn hunne naamen in hunne Dorpen en Paleyzen; twaalf Vorsten over hunne Volkeren.

Priesters zorg[(c)] den geenen te berichten, die door eenige schendaadt zich onwaardig hadden gemaakt, deel aan de Geheimenissen te hebben, dat zy zich uit den weg te ruimen hadden, om door hunne tegenwoordigheit de Heilige Plaatsen, tot den Dienst der Goddelykheit geschikt, niet te bezoedelen.

Procul ô! *procul este profani*,

was een der Voorschriften die deeze Priesters gebruikten. Het woordt van Gebannen beteekent by ons afgeweeken of van de gemeenschap afgesneeden, gelyk die van *profanus* (ongewyd) by de alouden beteekende, een mensch van de Tempels eo Offerhanden afgeweeken; want *profanus* is als of men zeide: *procul â fano.*

(c) De Christen Godtsdienst oeffent de zelfde zaak. Men slaat den Ontheiligers plechtelyk met den Ban: men verbied hun deel aan 't *Sakrament* van de *Eucharistie* te neemen, en dit word niet alleen van de Roomsch Katholyken, maar ook by de Protestanten geoeffent.

XXI. Hoofdtstuk.
Van der Indianen *manier om hunne* Lusthoven *en* Tuinen *aan te leggen en die te bevochtigen.*

+ Salomon vergenoegt zich in zyne *Ecclesiastes* te berichten, alles 't geen hy voor zyn eigen voldoening gemaakt had, om zyne dagen op een aangenaame en vreedzaame wyze door te brengen[(a)], en om zich alle bedenkelyke bevalligheit aan te doen. Hy zegt mede onder andere, dat hy waterbakken had laaten maaken, om een bosch jong geboomte te bewateren.

+Welk een gebruik in Salomons tyden men van de Tuinen en Lusthoven maakte, met die der Indianen, vergeleeken.

Het schynt dat men om het welvoegelykste deeze Schriftuurplaats overeenkomstig met onze gewoonte te verklaaren, wil te kennen geeven, dat de Schriftuur door dit Bosch van jong geboomte een queekery verstaat, waar in de jonge planten gemeenlyk zoo dicht by den anderen als in een Bosch staan. Nochtans schynt het ons toe, dat men daar door in 't algemeen de Lusthoven moet verstaan, die Salomon geplant had, sedert hy den Troon beklom: want by de Jooden waren de Lusthoven of Tuinen niet dan Boschaadjes of Boomgaarden van allerlei Vrucht-Boomen; hier om is 't datze in de H. Schrift gemeenlyk *Pomaria* of Boomgaarden worden genoemt.

De Tuinen en Lusthoven der Indianen zyn byna eveneens geschikt: zy zyn als verwarde verzamelingen van allerlei Boomen, meest zonder orde beplant, en zonder geregeldheit geschikt; nochtans zynze niet onaangenaam, en wy zoudenze beter in de warme Landen achten dan de groote opene wandeldreeven met schoone bloemperken, die wel waarlyk het oog verlustigen*:* maar geen beschutzel tegen de straalen van een brandende Zon geeven, waar voor het lastig is zich bloot te zien gestelt.

De Waterbakken of Vyvers waar van Salomon meld, en die hy had laaten maaken om deeze Bosschadjes van jong Geboomte te bewateren, zyn mede in de Indiën in gebruik. 't Zal den Lezer niet verdrieten, dat we hem berichten hoedanig men 'er zich van dient.

Gemeenlyk is 'er in de Tuinen der Indianen een groote Put of een soort van+ Waterbak, die door 't regenwater word gevult. Naby vind men een kom van gebakken steen, omtrent twee voeten van den grondt verheven. Wanneer men de Tuin bewateren wil, vult men die met water uit de Waterbak of Put, 't welk door een opening als in den bodem is, in een buis valt, in veele takken verdeelt, waar door het water naar maate, dat de kom afgelegen is, aan den voet van ieder Boom word geleid, of in ieder afzondering van peulvruchten. Wanneer de Hoveniers oordeelen van water genoeg verzien te zyn, stoppen zy 't wederom, of leiden deeze bewatering met aardkluiten weder af.

+Hoe de Indianen hunne Lusthoven bewateren, aangeweezen.

De Romeinen bewaterden insgelyks hunne Tuinen en Weilanden. Van deeze beeken of buizen is 't waar van Virgilius spreekt, wanneer hy zegt:

Claudite jam rivos pueri, *sat prata biberunt.*

De Itadianen hebben de zelfde gewoonte onderhouden, die noch byna alle Volkeren van 't Oosten volgen, en ook veel gemakkelyker is dan het gebruik by ons*:* want door middel deezer water-leidingen kan men veel eer een groote Tuin of Lusthofbevochtigen, dan men een enkel bed of bloemperk met onze Gieters doet.

XXII. Hoofdtstuk.

(a) *Ecclesiast.* C. 2. v. 6. Ik maakte my watervyvers, om daar mede het wout te bewateren, 't welk met boomen groende.

Van den Afkeer *die de* Indianen *voor alles hebben 't welk tegen de* Eerbaarheit *Strydt*; *van hunne* Voorzeggingen *die zy uit het gekras der* Kraayen *trekken*; *en de* Afkeer *die zy voor de* Rotten *hebben*, *die nochtans van eenige onder hun gegeeten worden.*

Theophrastus verzeekert in zyne Merktekenen, dat 'er te Athene (ten zynen tyde de Zetel van de welgemaniertheit zynde) genoeg schroomachtige menschen waren, om

in geen plaats te komen, alwaar zy een Vogel van quaade voorzegging gezien hadden, zonder te vooren op den weg drie kleine steenen te werpen, of zonder op hunnen boezem te spuuwen, om de schadelyk voorzeging af te weeren.

+Bygelovige schroomachtigheit der Indianen in zaaken van eerbaarheit, en waar in die bestaat.

+ By de Indianen worden 'er veele gevonden die dit gebruik opvolgen. 't Gebeurde eens toen wy te *Balassor* waren, dat een Indiaansche Heiden schielyk staan bleef en drie steenen zocht, die hy in een plaats wierp waar door hy gaan moest, en alwaar hy een Fransche Mattroos had gezien zyn gevoeg doen. Hier over is 't dat zy ongemeen afkeerig zyn, en wanner de natuur iets diergelyks van hun vereischt, draagenze alle bedenkelyk voorzorge om zich te verbergen.

Ter gelegenheit van den afkeer die de Indianen voor alles hebben, 't welk in 't allerminst tegen de welvoegzaamheit stryd, zullenwe een hunner gewoontens by 't geen een aloude Grieksche Dichter[(a)] in zyne werken aangepreezen heeft, vergelyken. De Dichter willende den Grieken zyne Landsgenooten dits maaken alles 't welk de Burgerlyke eerbaarheit voegt, onderrecht hen hun gevoeg op geen gemeene wegen te doen, noch elders waar 't ook zyn mogt, anders dan in een afdalende plaats, neerhurkende of tegen een muur. Het schynt dat de Jooden[(b)] niet min schroomachtig over dit onderwerp waren. Wat de Indianen aangaat, zy bokken en buigen zich by deeze gelegenheit zodanig, dat ze byna schynen te zitten. Zy verfoeien die geen die staande hun water manken, of in openbaare plaatsen, door de Zon bescheenen of naar de zelve gekeert.

+Hoe zy mede onder hen op bygelovige voortekenen acht geeven,

+ Alhoewel de Kraajen in de Indiën zeer gemeen zyn, echter zien haar de Heidenen van dien Landaart als Vogels van een quaade voorzegging aan, vooral de *Benjanen*, die een byzondere *Chaste* of Geslacht uitmaaken, en zich t'eenemaal op den Koophandel toeleggen. Zy zullen wat het ook zyn mag niet onderneemen, indien zy 's morgens uitgaande een Kraai boven hunne deur vonden.

Dus zagen de Alouden als een moeielyk en ongelukkig voorteken aan, wanneer 's morgens de Kraai geschreeuwt had. *Hesiodus*[(c)] heeft verboden een huis onvolbouwt te laaten, op dat 'er geen Kraai niet zitten kon en geschreeuw maaken.

+en noch op eenige plaatsen van Europe in zwang gaat.

Europe zelfs is niet t'eenemaal van dit bygeloof[+] vry, en 't heugt ons in Vrankryk van eenvoudige menschen gehoort te hebben, dat wanneer zich de Kraai of een Steenuil voor 't aanbreeken van den dag boven een huis hooren liet, dit een zeker teken was, dat 'er dan iemandt in sterven zou. Men moet deeze bygeloviglheit de natuurlyke neiging toeëigenen, die het Volk in deeze Vogels aanmerkt, voornamentlyk naar doode Lyken zoekende, en naar alles de verrotting onderworpen. Haar onaangenaam en naar geschreeuw hier by gevoegt, bekrachtigt niet min dit hun bygelovig Denkbeeldt. Eenige meenen dat deeze Dieren ruiken konnen, wanneer de lichaamen de verandering onderworpen zyn; en dat zy natuurlykerwyze de verrotting beminnen; waarom zy zich altoos omtrent zodanige lichaamen vinden laaten.

De Indianen onthouden zich, gelyk reeds gezegt is, van zeekere Dieren te eeten ten deelen door de achting en eerbiedt die zy voor eenige hebben, en voor andere door een afkeer der geenen die zy voor onrein aanmerken. Zy durven 'er nooit van eeten, onder straffe van uit hunne *Chaste* verdreeven te worden en voor eerloos verklaart.

(a) *Hesiodus. Oper. & Dier.* L. 2.
(b) Geef op deeze uitdrukking acht: *Delebo de Familia ejus omnem mingentem ad parietem*: *his verbis indicans mares*, *quibus sublatis*, *& familia tollitur*.
(c) *Hesiod. oper. & dier.* L. 2. *Neque domum faciens*, *imperfectam relinquito*, *ne fortè insidens crocitet stridula cornix.*

De Rotten zyn Dieren waar voor de Indianen[+] een afkeer hebben, alhoewel 'er onder hun gevonden worden, die 'er onbeschroomt van eeten, nademaal zy in geen gevaar loopen uit hunne *Chaste* verdreeven te worden, vermits ze in geen laager staat vervallen konnen. Zodanige zyn de *Palaquin* draagers, die men *Boés* noemt.

[+]Hoe afkeerig de Indianen van de Rotten zyn, 't welk zy met de aloude Jooden gemeen hebben.

Bekent is 't dat de Jooden voor dit Dier een afkeer hadden, en dat 'er hun in 't elfde Hoofdtstuk van *Leviticus*(d) van te eeten verboden was(e). Nochtans zyn 'er Jooden geweest, die dit verbodt(f) overtreeden hebben; gelyk men in 't laatste Hoofdtstuk van Esaias leezen kan, alwaar deeze Profeet(g) den Jooden met de toorn

(d) Vers. 9.

(e) Behalven de reden die men wegens dit verbodt geeven kan, om dat deeze Dieren zeer geneegen zyn in onreinigheit en morssigheit te leeven; zou men zeer wel konnen bybrengen, dat Godt den Jooden om 'er van te eeten verbonden had, overzulks zy in de Godsdienstige Geheimenissen der Afgodendienaars dienden; gelyk het Zwyn en eenige andere Dieren waren.

(f) Dit is wel waar: maar het waren van de Afgodische Jooden, die Rotten uit Godsdienstigheit aten. Men gebruikte dit Dier in de *Lustratiën.*

(g) *Esaias.* C. 66. v. 17. Die zwynen vleesch eeten, en muizen; zy zullen te zamen verteert worden, spreekt de Heere.

Godts drygt, die Zwynen vleesch, of ongedierte en andere diergelyke verfoeielykheden aten. Zy zullen alle gezamentlyk sterven, voegt 'er Godt door den mondt van den Profeet by.

XXIII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen *handeling met de* Dooden, *en hunne gehoudene* Lykstatiën.

+Hoe danig de Indianen met de dooden handelen, 't zy zy die begraaven of verbranden.

+ De Indianen houden geen algemeenen regel voor de Lykbegravenissen. Eenige werpen hunne Dooden in den Ganges; sommige begraven ze; en andere verbranden ze.

Die hunne Dooden begraaven, zyn bezorgt geduurende een zeker getal van dagen, ryst, vruchten en bloemen op hunne graven te brengen. De Aloudheits Heidenen[(a)] hebben het zelfde gebruik gehad; en deeze gewoonte was zelf geduurende de eerste eeuwen in de Kerke ingesloopen. Het was een overschot van 't Heidendom, 't welk Augustinus in de Christenen van zynen tydt bestrafte.

+Hun gebruik van de Lyken te wasschen, met de Oudheit overeen komende aangemerkt.

+ 't Zy dat zy de Lyken begraaven, of verbranden, zy verzuimen nooit die vooraf te wasschen, en vervolgens met Oly te bestryken. De Oudheit heeft deeze gewoonte van de Lyken te wasschen Godtsdienstiglyk in acht genomen, voor dat ze die in de graven slooten, en dit was het waare middel om te weeten of het begraaven Lyk wezentlyk dood was, of alleen een slaapzucht had; want ten minsten was men noch in dit gevoelen, du dit water de slaapziekte moest verdryven, en den Zieken weder tot zich zelven doen komen, te meer, wanneer men somtyds met heet water waschte. Men onderhoud noch op veele plaatsen van Europe de gewoonte van de Lyken voor de begraving te wasschen: maar men bedient zich niet dan van laan water, nademaal men ze niet wascht dan om ze te zuiveren.

De Jooden waschten gemeenlyk hunne dooden, gelyk wy zien dat zy mede de verstorvene *Tabita*[(b)] deeden. Men onderhield deeze gewoonte mede in 't Christendom, en Gregorius van Tours[(c)] van Pelagius spreekende, zegt, dat men haar volgens gewoonte waschte, vervolgens in de Doodkist leidde, en naar de Kerk bragt.

+Hoe men het balzemen der Lyken eertyds in gebruik had,

De Jooden zich met de Lyken te wasschen+ niet genoegende, balzemden de zelve en bewreeven ze met kruideryen, om die zoo veel zy konden voor de verrotting te bewaaren, voornamentlyk de Vorsten; gelyk Joseph zynen Vader Jacob balzemen liet. In 't vervolg oeffende men het zelfde met de Koningen van Israël en Juda. Nochtans genoten eenige deeze eer niet, gelyk Joram, Koning van Juda, die men zonder te balzemen in 't graf zyner Voorvaderen begroef, en zonder eenige plechtigheden die men by diergelyke gelegentheden waarnam. Het schynt ons toe dat dit de eenigste zin is die men aan deeze plaats van *Paralipomenon* geeven kan, alwaar gezegt word[(d)] dat men hem niet naar het gebruik zyner Voorvaderen handelde. Het wierd vereischt dat men by de Lyken om gebalzemt te

(a) By de Grieken offerde men op der verstorven graven, Wyn en Honing. By de Atheners betaalde men voor de dooden aan de Priestresse van Minerva twee maaten Garst en Tarwe; zonder gewag van een klein stuk geldt te maaken, 't welk men den dooden in den mondt lei, om aan Charon voor Veergeldt te dienen, wanneer hy hen over den Styx voerde.

(b) *Hand.* C. 9. v. 37. En het geschiedde ten dien dage, dat zy krank wierd en storf; en als zy haar gewasschen hadden, leiden zy haar in de Opperzaal.

(c) *Greg. Tur. de glo. Conf.* c 104. *Abluta juxta morem collocatur in seretro*, *atque in Ecclesiam de portatur.*

(d) II. *Paral.* C. 21. v. 19. Hy storf van booze krankheden: en zyn Volk maakte te hem geene branding, als de branding zyner Vaderen.

worden, het vuur gebruikte, en 't was noodig dat de Kruideryen waarvan men zich diende, als Mirre, Wierrook, Arabische gom, Cederwater en veele andere dingen daar toe gebruikt, gekookt wierden, om te beter het vleesch te konnen doordringen: overzulks de dooden met deeze Drogeryen te wryven, volgens de gewoonte een Branding wierd genoemt.

Deeze manier van de Lyken te balzemen[+] hadden de Jooden van de Egiptenaren geleert, en aan zodanige gebalzemde Lyken heeft men den naam van *Mumiën* gegeeven. Men ziet ze in verscheiden Kabinetten van Europe; waarvan een der schoonste te Leiden is te zien. Zy heeft noch alle haare tanden; haar vel is zwart en gerimpelt; het lichaam overal met gegomde zwachtels omwonden; de armen, die niet gezien worden,

[+]en van de Egiptenaren ontleent.

zyn bewonden, gelyk die van een gebaakert kind. Verwonderlyk is 't hoe de Kruideryen deeze Lyken onbederflyk, mogelyk sedert byna drie duizend jaaren hebben konnen bewaaren.

Somtyds gebruikte men honing om de Lyken te bewaaren, en om de verrotting voor te komen. Nicephorus[(a)] geeft ons te kennen dat die geenen die St: Epiphanius verzelden, zich van dit middel dienden om hem naar 't Eilandt Cyprus over te voeren.

Om weder tot de Indianen te komen; men[+] beschouwt noch by hunne begravingen 't geen men *tibicines mortuorum* noemt. Dit zyn menschen die eenige treeden voor 't Lyk des Overledenen vooruit gaan, en op lange trompetten speelen[(b)], waarvan de treurige toon t'eenemaal met de rouplechtigheden overeenkomt.

[+]Welk een gebruik by de Indianen in 't begraaven hunner dooden, voorafgaat, en hoe de Vrouwen verplicht worden haar met het Lyk haarer Mannen te laaten verbranden; of anders voor eerloos worden aangezien.

Voor dat de Mogol zich meester van een gedeelte der Indiën had gemaakt, en de Heidenen noch hunne byzondere Vorsten hadden, was de Vrouw van den Overledene die moest verbrand worden, verplicht zich mede op de zelve Houtmyt te laaten verbranden, houdende het Lyk van haaren Man op haaren schoot, verteerende dus het vuur[(c)] den dooden met de levende.

Wy zeggen dat ze daar toe verplicht was; want schoon men haar wel niet tot deeze daadt gelykzaam dwong, en ook de Bloedvrienden van den Overledenen geen recht hadden om haar tot deezen plicht te noodzaaken, was zy nochtans genoeg gedwongen door een manier van leven waarin zy de overige dagen haars levens door te brengen had, indien zy haaren Man te volgen weigerde. Zy wierd dan, gelykzaam een Slavin des Overledens Vrienden; men handelde haar met verachting en eene strafheit hondertmaal strenger dan de doodt.

Nochtans was 'er noch een ander middel de doodt te ontgaan, en te gelyk de quaade handeling des Overledenens Vrienden voor te komen: hier in bestaande, dat ze een Hoer wierd; Want alsdan hadden de Bloedvrienden van den Overledene geen recht meer over haar: alzoo de Wetten uitdrukkelyk verboden deeze soort van Vrouwen qualyk te handelen.

Gemeenlyk zyn 't zodanige Hoeren die troepsgewyze by 't huwelyken zingen en danssen, en zich in openbaare vreugde bedryven vinden laaten, of waartoe men haar in 't algemeen gebruiken wil. Zoo lange deeze haare weelderige dagen duuren, worden ze overal wel ontfangen, schoon men haar opentlyk erkent voor 't geen zy zyn: maar ongelukkig zyn ze, wanneer zy oud geworden zyn; en 't is een geluk voor haar, indien de jongste in deezen staat als dienaressen dienen willen, en dus haar onderhoud winnen.

Alzoo een Vrouw[(d)] die zich niet verbranden liet, voor de Vriendendes Overledene oneerlyk wierd geacht; deeden zy al hun vermogen in 't werk stellen, om haar tot de Doodt te besluiten; en ten dien einde nam men haare krachtigste droefheit waar, wanneer zy door de doodt van haar Gemaal scheen 't meest getroffen te zyn. Men stelde haar alle de goede hoedanigheden van den Overledene voor, en men prees de liefde die hy voor haar hadde gehad. Eindelyk diende men zich van alles 't welk eenige deernis in de bedrukte Weduwe kon verwekken, en men deed haar eindelyk zeggen, dat ze den Overledene niet wilde overleeven. Wanneer zy dus voor drie of

(a) *Niceph. Hist.* L. 12. C. 46. *Epiphanium verò in navi mortuum esse intellexi*, *quem comites ejus melle oblitum*, *ne quid forté ingratum corpori accideret*, *in Cyprum detulerunt.*

(b) Deeze gewoonte is zelf by de Grieken en Romeinen in gebruik geweest. Hier mede zou men konnen als gelykwaardig overeen brengen, het klokke luiden over de dooden, 't welk nu noch in de Roomsch Katholyke Landen in gebruik is, en by ons over de Roomsche gezinden geschied.

(c) By de Afgodische Indianen houd dit gebruik noch stand; maar met veel meer gematigdheit dan eertyds

(d) Men moet aanmerken, dat de Schryver doorgaans spreekt als of deeze gewoonte in 't algemeen was afgeschaft: nochtans is dit niet dan van eenige plaatsen te verstaan.

vier personen haare bewilliging had geuit, was zy 'er door als in den Ganges begraaven, zulks 'er niet het minste tegen te zeggen viel. Maar ter vergelding vulde men haar met loftuitingen op, men verzelde haar met trommelen en trompetten, men bekranste haar met allerlei bloemen, en de *Braminen* beloofden haar een eeuwige gelukzaligheit. Dus waren de konstenaryen die men gebruikte om te beletten dat de Vrouwen niet weigerden zich deeze wreede gewoonte te onderwerpen.

Men geleid haar vervolgens plechtelyk naar den Houtmyt, en terwyl men 'er den brandt in steekt, maaken de trommels en trompetten een vervaarlyk gerucht, overzulks men het gekerm van dit treurig slachtoffer niet hooren mogt.

De Ammoniten hadden eertyds onder den Dienst van den Afgodt Molok het zelfde gebruik, wanneer zy(e) als dien Afgodt in 't hevigste van 't branden was, hem een kindt in zyne armen gaven, waarin het door 't vuur verteert wierd. Het gerucht 't welk

(e) De Schryver kon in de Oudheit een welvoegelyker Voorbeeldt gevonden hebben, om met dit deezer Indiaansche Vrouwen te vergelyken. Hy had 'er van Vrouwen konnen vinden die op de zelfde wyze aan de zielen of waargeesten hunner Mannen opgeoffert wierden. Hy had in Herodoot de Thracische Vrouwen konnen vinden, die onderling twistvoerden ter begeerte om zich op den Houtmyt haarer Mannen te laaten verbranden.

de trommels ter deezer gelegenheit maakten, om te beletten dat het gekerm der kinderen niet gehoort wierd, was oorzaak dat de Vallei, waarin deeze verfoeielyke Offerhande gepleegt wierd, den naam van *Thophet* kreeg, 't welk in 't Hebreeusch trommel beteekent.

Sedert het Mahometanendom in een groot[+] gedeelte van Indiën de overhand heeft genomen, heeft men zich krachtiglyk tegen deeze afschouwelyke gewoonte aangekant. Men heeft een groote schatting op de Vrienden der geenen gelegt, wier Vrouwen men op den Houtmyt opofferde; overzulks men 'er nu zoo veel niet meer verbrand.

[+]Hoe by het invoeren van 't Mahometanendom deeze gewoonte van verbranding is afgekeurt.

Wy hebben de Oorsprong deezer wreede gewoonte getracht te ontdekken; maar niets zekers desaangaande konnen ervaaren; als alleen dat de Indianen zeggen, dat eertyds de Vrouwen om 't minste ongenoegen haare Mannen door vergif ombragten, en dat men om hunne dagen niet alleen te verlengen: maar zodanig een ongeval voor te komen, een groote schande gestelt heeft in den Staat van een Vrouw die haaren Man overleeven dorst. Dus dan zich verplicht ziende ter behoudenis haarer eer met haaren Man te sterven, of in tegendeel de overige dagen van haar leven in een elendigen staat volgens gewoonte door te brengen; welk een keur zy dan mogte doen, zoo was 't beter haare eer in waarde, en Man te behoeden. Dusdanig scheen het best datze groote zorg voor haaren Man droeg, om insgelyks haar eigen zelfs belang te bevorderen, en indien zy dan over de Doodt van haaren Man een beek van tranen stortte, was 't voornamentlyk om haar zelve te beweenen.

In Guinée heeft men byna de zelfde gewoonte, alwaar men, wanneer een groot Heer gestorven is, niet alleen alle zyne Vrouwen die hy het liefste had, sterven laat: maar insgelyks zyne Slaven die hem den aangenaamsten dienst deeden; overzulks zy, zeggen ze, hem in de andere Waereldt verzellen en ten dienst mogen staan. Op deezen voet is 'er niets behagelyks om de Meesteresse van een aanzienlyk Neger te zyn, en wy zyn van gedachten, dat indien de Godtsdienst ons een diergelyke gewoonte gedoogde, onze groot Heeren noch wreeder Vrouwen ontmoeten zouden; de maagdelyke staat zou ongetwyffelt veel meer geacht zyn, en de Dochters zouden nooit naar 't Huwelyk haaken.

XXIV. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Geestelyken, Faquiers *genoemt.*

Van alle tyden af, zegt men, heeft de[+] Duivel zyne Martelaars gehad: maar nergens meer op den geheelen Aardbodem dan in de Indiën. Men ziet 'er de *Faquiers*, 't welk eigentlyk de Geestelyken deezer Gewesten zyn, dingen uitvoeren, die alles overtreffen 't geen wy van een beteugelend leven en van de boetoeffeningen der Aloude Vaders en Woestyniers leezen.

[+]Strenge levenswys der Indiaansche *Faquiers*, en waar in dit bestaat;

Eenige *Faquiers* doen geloften van het overige huns levens, in een onveranderlyke gestalte te blyven, 't welk zy ook volbrengen. Andere leggen zich nooit te slaapen, of leunen op een touw onder de armen gespannen, of op een stok. Weder andere houden de armen geduurig op geheeven. Daar zyn 'er die om hun vleesch te tachtigen veel wreeder oeffeningen ondergaan. Zy ryten het lichaam met geesselslagen op, en kerven hun vleesch met messen. Zy merken zich aan als buiten de Waereldt, beelden zich in alle driften te boven gekomen te zyn, en in een staat van onnozelheit, gaan eenige onder hun opentlyk naakt, verzuimende zelfs te dekken 't geen de welvoegzaamheit niet gedoogt te ontblooten.

Deeze *Faquiers* zyn de eenigste niet die[+] voorgewendt hebben, veilig voor alle driften en bewegingen te zyn die de naaktheit kan veroorzaaken. Daar zyn *Adamiten* geweest, uit de Sekten der *Carpocratianen* en *Gnostiken* ontsprooten. Zy quamen naakt, zoo Augustinus[(a)] bericht, in de Vergaderingen, en in deeze gestalte hoorden ze de voorleezing aan, baden, en deelden de *Sakramenten* uit. Over het onderwerp deezer Ketters vaart Epiphanius een weinig

[+]met andere Sektarissen vergeleeken.

(a) *Aug. de Haeres.* C. 31. *Nudi itaque mares foeminaeque conveniunt*, *nudi lectiones audiunt*, *nudi orant*, *nudi cebrant Sacramenta.*

krachtig uit, en men heeft zich van zyn gezag bedient, om te bewyzen[(a)] dat zy in hunne Vergaderingen alle soorten van schendaadt bedreeven, en t'eenemaal het gebedt verworpen. Nochtans vindenwe by Augustinus dat zy waarlyk baden; en Epiphanius zegt zelf elders[(b)], dat zy den regel der Monniken volgden, te weeten, de onthouding, en dat zy het Huwelyk af keurden. Dus is 'er geen blyk dat zy daarop opentlyk alle de misdaaden wilden begaan die men hun te last lei; maar eenige meenen dat zy in 't vervolg ongebondener waren, en dat deeze naaktheit, die zy in den beginne als een middel aanzagen, om weder tot den staat van onnozelheit te geraaken, en zich met Adam voor den Val gelykvormig te maaken, echter eenigen tydt daarna in de uiterste wanorde vielen, 't welk bewyslyker schynt.

[+] Het gemeene Volk is ongemeen met de deugdt en d'onnozelheit der *Faquiers* ingenomen: maar men moet bekennen dat zy t'eenemaal aan alles 't welk de zinnen streelt, afgetrokken schynen en geen deel meer in Waereldlyke zaaken neemen willen. Het meerendeel ondersteunt dit gedrag, en speelt volmaaktelyk in 't openbaar hun rol; doch men beschuldigt hen onder hun in 't byzonder, verfoeielyke misdaaden te begaan. Mogelyk zegt men 'er ook te veel van.

[+]Achting des gemeenen Volks voor hun.

Wy leezen in 't Boek der Koningen van de vreemde manier hoedanig de Baals Priesteren hunnen Afgod eerden, hoe zy hem aanriepen, en meenden eenige genaade van hem te verwerven, zich kervende en steekende met priemen en messen. De H: Schrift[(c)] geeft ons mede te kennen, dat ze om het vuur van den Hemel op hunne Offerhanden te doen nederdaalen hun lichaam met bloedt bemorsten. De gestrengheden der *Faquiers*[(d)] mogen 'er by vergeleeken worden. Daar zyn 'er zelfs noch erger. Zy doen Geloften, zich eenige mylen langs een onverschillige en voorkomende weg om te rollen, 't zy die steenachtig of doornig zy; overzulks zy t'eenemaal hun naakend lichaam op reiten, en deeze manier van tuchtiging is by hun gemeen.

Onder de Indianen zyn noch andere *Faquiers*,[+] doch minder streng van gedrag, of om beter te zeggen min buitenspoorig; zy gaan troepgewyze van dorp tot dorp, voorzeggende den overvloedt of bedrygende d'onvruchtbaarheit, nadat men hun wel of qualyk onthaalt. Deeze Landlopers vermeeten zich mede goed geluk te voorzeggen, en belooven kinderen den geenen die 'er niet van verzien zyn, en Mannen aan de Dochters die in den ongehuwden Staat leeven; maar het zyn groote Schobbejakken, en 't is gevaarlyk zich by hun in een afgezonderde en afgelegene plaats te zyn, byaldien men niet in staat zich te verdeedigen zy; nochtans zyn ze by de Afgodische Indianen eerwaardig. De Mooren hebben insgelyks *Faquiers* onder hun, doch die van geen beter waarde dan de andere zyn. Het zoude een overgroote misdaadt wezen hun te slaan.

[+]Een ander soort van min strenge *Faquiers* aangemerkt, en wat hun bedryf is.

(a) Zie *Diction. Cri. de Baile.*
(b) *Epiph.* T. 1. L 2. *Monachorum continentiam ac instituta sectantur*, *nuptiasque condemnant.*
(c) I. *Koning.* C. 18. v. 28. Zy riepen met luider stemme, en sneeden zich met messen en priemen naar hunne wyze, tot dat zy bloedt over zich uitstortten.
(d) Indiën 'er iet in de Oudheit is, 't welk een juiste vergelyking heeft met de smart en pyn die zich de Indiaansche *Faquiers* door een oorsprong van Godsdienst aandoen, is 't de vrywillige *Castratie* of ontmanning der Priesteren van *Atys* en *Cybele* ter eere deezer Godheden gedaan; de toewying van zich zelven tot den doodt gedaan; het streng leven van eenige Philosofische Sekten, en vooral die van de aloude *Gymnosophisten*; waar mede deeze *Faquiers* veel gelykheit hebben; de besprenging die de Priesters van *Bellona* voor deeze Godin met hun bloedt deeden, 't welk uit hun lichaam vloeide; de Godtsdienstige Geesselingen die eenige Lacedemonische Jongelingen lyden moesten enz. Maar wy vinden wat meer is dit alles onder de hedendaagsche; en zonder van de Kapuzynen en de Geestelyken van La Trape te melden, Sta. Rosa zal altoos een wonderbaarlyk voorbeeldt van strafoeffening zyn, waar aan zekere Godtvruchtelingen hun lichaam opofferen.

Wy konnen eenigermaaten de manier hoedanig de *Faquiers* hunne buitensporige gezichten uitventen, en hunne gewaande voorzeggingen, met deeze van de Profeeten der Aloude Jooden vergelyken, die de H: Schrift: *Filii Prophetarum*, *grex*, *vel chorus Prophetarum* noemt. Zodanig waren deeze die Saul vond, en onder wien hy Profeteerde. De Schriftuur zegt[(e)], dat ze trommels en trompetten hadden, en dat zy op 't geluid deezer speeltuigen hunne Voorzeggingen uitventten.

Ons word mede aldaar bericht, dat, wanneer Josaphat, Joram en de Koning van Edom tegen Mesa Koning van Moab vergadert waren, door gebrek van water hun Heir in de uitterste ongelegenheit was gebragt; Josaphat, Elisa komen liet, om door zyne gebeden 's Hemels hulpe te verwerven, en dat deeze Profeet, voor dat hy Godt raadvraagen wilde[(f)], een Speelman verzocht.

(e) I *Samuel.* C. 10. v. 5. Gy zult een hoop Profeeten ontmoeten, hebbende voor hun Luiten, Trommelen en Pypen en Harpen; en zy zullen profeteeren.

(f) II. *Koning.* C. 3. v. 15. Nu dan, brengt my een Speelman; en het geschiedde als hy op de snaaren speelde, dat de handt des Heeren op hem quam.

Men zou niet zeggen konnen[(a)], om deeze ongewoone manier van Godt raad te vraagen te billyken, en hem een natuurlyke verklaring af te eisschen, dat onze Geest bequaamer is des Hemels last te ontfangen, en oplettender naar zyne stem, wanneer 'er, om zoo te zeggen, minder gemeenschap met het lichaam is, of als het lichaam in minder staat zy, zich de zaaken te verbeelden, machtig van het af te leiden. Alles 't geen de zinnen in een zekere algemeene werkeloosheit kan stellen: alles 't welk haar hinderen kan van door de voorwerpen die de zelve verzellen, getroffen te zyn, maakte de Profeeten bequaamer om door Godts Geest bestraalt te worden, en niets kon beter deeze uitwerking voortbrengen, dan Stemmen, Speeltuigen en alle Muzyk in 't algemeen, die door haare geluiden eenigermaaten de zinnen in verrukking[(b)] houden.

[+] Dus is 't mede dat de Indiaansche *Faquiers*, waar van wy in dit Hoofdtstuk handelen, zich van Trommels, Trompetten en de Muzyk dienen om zich aan te moedigen en om in een vrywillige of listige en versierde verrukking hunne gewaande voorzeggingen uit te venten. Men ziet 'er altoos iemandt onder hun die in verrukking valt, en antwoordt door de hevige beweegingen zyns lichaams op de schielyke en ongeregelde stemvallen deezer Speeltuigen. Wanneer zy zich dan buiten ademhaling bevinden, verkondigen zy zekere uitspraken, die de Heidenen voor Orakels en Voorzeggingen aanneemen.

[+]Hoe de Indiaansche *Faquiers* in hunne voorwikking zich van Speeltuigen bedienen.

By de Jooden was men 't zoo gewoon, Profeeten buiten zich zelven verrukt te zien, wanneer zy hunne Profecyen verkondigden, dat men gemeenlyk aan de uitzinnigen[(c)] den naam van Profeeten gaf, en dat men wanneer zy in verrukking

(a) Niets zekers kan men hier op zeggen, noch 't geen bequaam zy te voldoen. Het schynt ongetwyffelt iet ongemeens, dat de Geest Godts op het geluid van Muzyk over de Profeeten nedergedaalt zy. Men zou niet konnen zeggen, dat de Vergaderingen der Profeeten, zoo als deeze was, waarin de Koning Saul zich bevond, uit waare Profeeten heeft bestaan: maar uit Mannen die de Lofzangen Godts zongen op het geluid der Muzyk Speeltuigen, en dat dit is 't geen de H. Schrift Profeteeren noemt.
Indien men anders door dit woordt een inwendige beweeging verstaat die den Gelovige bequaam maakt zich voornamentlyker aan Godt te verbinden, om met hem door een sterke betrachting te handelen, en door dit middel het vermogen te verwerven van de gave van ingeeving te ontfangen, zoo is 't zeker dat de Muzyk het vermogen heeft zich hier toe bequaam te vinden, wanneerze door het gezang van lofzangen verzelt gaat. Het geschil staat te beslechten over de hoedanigheden die deeze Muzyk hebben moet, opdat ze Wettig zy, rechtmatig en toepasselyk op de waare Ingeeving. Want zeker is 't dat de Muzyk op de Priesters en Profeeten der Aloude Heidenen de zelfde uitwerking heeft gedaan, dan op die der Aloude Jooden. Dit onderscheid is 't waarvan wy nu onkundig zyn. Wy zullen de betrekking die 'er tusschen de Muzyk en de tusschenspreeking van *Elisa* was geweest, niet beter begrypen. Had hy de Muzyk noodig om zich tot het Gebedt over te geeven? moest hy hulp van 't Gezang en de Speeltuigen noodig hebben, om zyne gedachten in verrukking te houden, en zich aan Godt alleen te hechten? of was 't niet veeleer een *Ceremonie* in gebruik om de aandacht der toehoorderen op te wekken? en was 't niet noodig zich aldus ter deezer gelegenheit te gedragen in de tegenwoordigheit van een Afgodisch Koning van Israël, die tot bygeloof in deeze oeffening van den Dienst zyner Goden geneegen was, en die anders de gebeden van *Elisa* zou in den wind geslagen hebben, indien hy die niet met de zelfde plechtigheden had verzelt gezien, die hy in zynen Godtsdienst oeffende? Dit zyn wel gissingen: maar hoe het ook zy, Godt heeft zich dikmaals naar de Vooroordeelen geschikt, die de bygelovige oeffening door haaren luister ingaf.

(b) Alhoewel de Muzyk niet onmiddelyk dan op 't gehoor werkt, hindert dit niet dat ze betrekkelyk op de andere zinnen zy, en door de zelfde betrekking die alle de zinnen onderling hebben. De ervarenheit toont ons dagelyks, dat wanneer een der zinnen krachtiglyk getroffen word, de andere schynen niet min haare werking te doen. Dus is 't wanneer wy eenige hevige smart gevoelen, dat 'er dan geen onderscheidenlyk voorwerp op onze oogen werkt, en dat onze ooren niet dan door verwarde toonen getroffen worden. Eveneens is 't met de andere zinnen gelegen.

(c) Waar is 't dat het Heidendom de verrukking haarer Profeeten een uitzinnigheit heeft genoemt. De Grieksche en Latynsche Dichters drukken door 't woordt uitzinnigheit, de verrukking en

vielen, van hun zeide, dat zy profeteerden, dit is de uitdrukking waar van zich de Schriftuur ten opzichte van Saul dient: want om uit te drukken dat hy uitzinning wierd, en dat hy zyn lichaam door hevige gestaltenis pynigde, is gezegt dat hy profeteerde(d).

't Zy dat 't geen wy by de Dichters en by *Lactantius* ter gelegenheit van de Sibillen+ leezen, waarachtig is; of alleen een onderstelde Historie, waar voor het de Geleerden houden, 't is altoos zeker dat de Alouden zich inbeeldden, dat men om van den Geest van een Godt vervult te worden, tot uitzinnigheit moest geraaken, overendstaande hairen hebben, insgelyks beevende leeden,

+Welke vreemde gebaarmaking de alouden in hunne voorzegging voor af blyken lieten.

ingeeving uit: maar zonder ons hier over uit te breiden, verzenden wy den Lezer naar de *Sibille* van *Virgilius* in 't 6de. Boek van zyn *Eneas.* Echter vinden wy 't voor den Schryver deezer Verhandeling onbewyzelyk, dat de H. Schrift, noch de Heidensche Dichters, de Uitzinnigen, Profeeten hebben genoemt. De H. Schrift zegt van Saul van een boozen geest bezeten, dat hy zich als een Profeet aanstelde*:* maar niet, dat hy geprofeteert heeft. Dit zou op een vreemde wyze een misbruik van de beteekenis van 't woordt Profeet zyn, om zonder bepaling het aan menschen toe te passen die gek geworden zyn, en wy gelooven niet dat men een voorbeeldt van een Leenspreuk meer gedwongen dat dit vinden zal.

(d) I. *Sam.* C. 18. v. 10. 's Anderen daags, dat de booze Geest Godes over Saul vaerdige wierd, profeteerde hy midden in den Huize. Zie de twee voorgaande Aanmerkingen over dit onderwerp.

en stamelende woorden spreeken. Ten minsten was dit des Volks gevoelen; 't welk niet verwonderens waardig schynt. De menschen die gewoon zyn zonder beginzelen en zonder behulp van eenig ander licht te leeven, dan 't geen hen hun vernuft en hunne ongeregelde inbeelding verschaft, trachten altoos naar 't geen hun 't ongemeenste schynt, en voeden een groote verbeelding van alles 't welk zy niet begrypen. Het schynt zelf dat 'er voor hen een soort van vermaak is, verknocht aan 't geen hun de vrees inboezemt: hier in overeenkomende met de Kinderen die beminnen de vertelling van droevige of zeldzaame Historiën, en die behaagen scheppen in een verhaal van Spooken en Toveraars, alhoewel zy 'er een bevreestheit door opvatten.

Eertyds was het Volk greetig naar de vertelling[+] der Priesteren, en maakte groot werk van de voorzeggingen hunner waarzeggery: maar toen waren 'er, als ook nu, menschen van oordeel die 'er geen achting voor hadden, en die zelfs zoo koen waren, van 'er opentlyk mede te spotten. By voorbeeldt, de Dichter *Ennius* van de waarzeggery en gewaande Profeeten van zynen tydt spreekende, handelt hen vrymoedelyk. Hy noemt hen[(a)] bygelovigen, schaamteloozen, zotten, en bedelaars: hy zegt dat zy zich zelven niet weeten te bestieren schoon dat ze zich willen bemoeien met andere den weg te wyzen; en dat wanneer zy groote rykdommen belooven, een penning tot aalmoes verzoeken.

[+]Hoe deeze waarzeggery van verstandigen wierd afgekeurt.

XXV. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Toveryen *en* Bezweeringen.

In *Exodus* vinden wy dat Pharao aan zyn Hof Toveraars had, die door hunne Kunst de wonderwerken, die Moses voor 't oog van dien Vorst deed, wisten na te aapen. De Tyden deezer Wondertekenen zyn voorby. Men moet ze niet meer verwachten, om iets diergelyks by de Wonderwerken van Moses te vinden: maar wanneer men zelfs nu noch diergelyke Wonderwerken zag, gelooven we dat ze van geen geloof baar bestand zyn zouden. Dit slag van zeldzaame vertellingen zyn zeer verdacht, vooral wanneer ze uit verre landen komen, en geen merkteken hebben, die de wonderwerken[(b)] verzellen moeten. Nochtans, alzoo wy besloten hebben alles, tot de minste zaaken toe, aan te merken, waarin de Indianen met de Alouden overeenkomen; gelooven we dat het niet quaalyk voegen zal, dat we een weinig van de Toveraars gewag maaken.

(a) *Superstitiosi Vates*, *impudentesque Harioli*,
Aut inertes, *aut insani*, *quibus egestas imperat*,
Qui sibi semitam non sapiunt, *aliis monstrant viam*,
Quibus divitias pollicentur, *ab his drachmas ipsi petunt.*

(b) Men zou van deezen regel konnen uitzonderen de Wonderwerken die jaarlyks (zoo 't waar is) regelmaatig geschieden: by voorbeeldt de Vloeibaarmaking van 't Bloedt van *St. Ianuarius* te Napels, enz. en de mirakelen van de geduurigbrandende Kaers te Arras, die sedert meer dan 800. Jaren ter eere van de Lieve Vrouw, zonder te verminderen, gebrand heeft; de Heilige Oly Fles van Reims, die altoos even volblyft; de Pruik van 't Kruisbeeldt te Keulen, waar van de hairen nooit verminderen, schoon 'er de Godtsdienstelingen telkens eenige van uit plukken en mede neemen.

Hunne Toveryen, of ten minsten deeze[+] die tot onzer kennisse gekomen zyn, strekken zich niet verre uit, en bestaan niet dan Slangen op 't geluid van een Fluit te laaten ten danssen. Zy hebben gemeenlyk veele soorten van Slangen, die zy in korven bewaaren. Zy draagenze van huis tot huis om, en laatenze danssen, wanneer men hun iets geeft.

Wanneer men van deeze Dieren in de Tuinen of Huizen vind, vervoegt men zich by deeze Indianen[(c)] om ze te verdryven.

[+]Hoe de Indianen de Slangen laaten danssen, by hun voor tovery aan gezien, 't welk niet dan een gewoone handeling is.

(c) Zy eigenen zich mede de macht toe de Tygers en *Alligadores* of Krokodillen te betoveren, en hen het beschadigen te beletten. Nochtans, in weerwil der betoveringen, verslinden deeze Dieren zomtyds de menschen, zelfs in de wateren van den gewyden Ganges. *Fryer* bericht 'er een voorbeeldt van in zyne Reizen, en voegt 'er mede by, dat de *Braminen* dit toeval goed maaken met te zeggen, dat de verslonden Persoon zyne zonden niet had konnen uitwisschen dan op zodanige een manier. Waar is 't dat deeze Dieren geen menschen zullen aandoen, wanneer zy t'eenemaal verzadigt zyn. Wat de Slangen aangaat, 't kan wel zyn dat ze behaagen in de geluiden van de Muzyk scheppen, en dat dit het oogwit van 't Ambagt en de Kunst der *Braminen* is. *Baldeus* Schryver van de Beschryving van *Cormandel* en *Ceilon*, spreekt mede als ooggetuige deezer betoveringen der Slangen. Hy voegt 'er by, dat als deeze Indianen iet beëedigen zullen, zy verplicht zyn de handt in een pot te steeken, waarin een Slang is; zoo hy dan onbeschadigt die weder te rug trekt, acht men zynen gedaanen eedt waarachtig te zyn: maar gestoken zynde word hy voor myneedig gehouden. Laat ons by de aloude de *Psilles* en *Thessaliers* niet vergeeten, die voorwendden mede het vermogen te hebben van de Slangen te bezweeren, en onbeschadigt te konnen handelen.

Zy vinden dan een middel om ze op den Fluittoon voor hun te laaten komen, terwyl zy mede eenige Gezangen zingen; vervolgens vatten ze die met de handt op, zonder eenig letzel t'ontfangen: maar wachten zich die te dooden; en wanneer zy deeze plaats van dit gedierte gezuivert hebben, brengenze deeze slangen naar 't veldt, of bewaaren ze, om by gelegenheit mede te laaten danssen.

Het gebeurde eens alwaar wy waren, dat een Indiaan een Slang deed te voorschyn komen, die zich in 't Wachthuis verborgen had, en dat die door een Soldaat gedood wierd. Hier over was de gewaande Toveraar zeer ontstelt. Hy nam de Slang op en begroef die met veel eerbied en plechtigheit. Hy zette een weinig ryst en melk voor 't gat, maarin hy de Slang begraaven had, als om het ongelyk weder te verzoenen, 't welk het Geslacht der Slangen aangedaan was.

+Hoe de Slangen by hun en andere Volkeren geëett zyn, aangemerkt.

+ Eertyds hebben de Egiptenaren, Pheniciers, Grieken en Romeinen de Slang(a) ge-eert en aangebeden. Het Afbeeldzel van dit Dier was in de Munten en Schilderyen een Zinnebeeldt van gezondheit en geluk. Wanneer het de staert in den bek had, beteekende het de eeuwigheit, door dien een cirkel geen eind heeft; en de Waereldt, nademaal de menschen genoodzaakt zyn door een algemeene Wet, weder te keeren van waar zy gekomen zyn. Mogelyk dat Moses om de Jooden te verplichten hunnen toevlucht tot Godt te neemen, en van hem de gezondheit en geneezing te verwachten, die zy noodig hadden, hen de kopere Slang oprechtte; die, gelyk zy in Egipte wel gezien hadden, het zinnebeeldt van 't een en 't ander was.

Het zoude moeielyk genoeg zyn reden van deeze byna algemeene eerbiedt te geeven, die de Volkeren voor de Slangen hebben gehad, en nochtans afschuuwlyke en schadelyke Dieren zyn. Om deeze reden is 't dat de Negers van Guineë noch Offerhanden aan den Duivel doen, overzulks zy van hem geen quaadt ontmoeten, en om in tegendeel hem door hunne onderwerping en achting te bevreedigen. Mogelyk ook dat deeze aanbidding een gevolg van de Historie van Eva en de Slang is, die Moses in *Genesis* spreeken laat, en waar van andere Volkeren hebben kennis gehad. Hoedanig en met welk een oogmerk deezen Dienst ingestelt zy, hy is altoos algemeen geweest; zulks 'er byna geen Volk gevonden word, by wien die niet in gebruik was.

+Zeldzaamheden der Indiaansche Toveraars wel ingezien, verdracht gehouden.

Eenige hebben ons zeldzaame dingen van+ deeze Indiaansche Toveraars in Indië verhaalt: maar over diergelyk een onderwerp gelooven we niet lichtelyk, dan 't geen wy zelf gezien hebben; overzulks oordeelen we het niet noodig te zyn, ons breed over deeze zeldzaamheden uit te breiden. Wy zullen 'er alleen byvoegen, 't welk ons waarschynlyk gebleeken is, dat dit slag van menschen eertyds de eerste en eenigste Toveraars zyn geweest; en dat de ongelegenheit die men van de Slangen leed, of van andere Dieren, gelegenheit en begeerte gaf, om naar middelen om te zien, waar door zy 'er van verlost wierden. Men bevind zelf dat Egipte, 't welk het overvloedigste Landt van ongedierte is, insgelyks het aller beruchtste in deeze soort van kunststreeken is geweest.

Dat dit door 's Duivels behulp zou geschied zyn, of door enkele geheimen der Natuur, is een geschil waarin wy ons niet uitlaaten willen; want welke zyde men zoude willen kezen, zou men echter zeer veele Wederstreevers konnen vinden.

(a) *AEsculapius* werd onder deeze gedaante te *Epidamus* aangebeden. Hy bewaarde die toen hy uit deeze Stadt naar Rome vertrok. Die van Macedonie, aanbaden eertyds de Slangen, mogelyk om dat ze hun niet beschadigen zouden: maar deeze Slangen hadden echter geen ontzag voor de vreemdelingen die zich in dit Landt ter neerzetten. De Beschermgoden wierden onder de gedaante van Slangen aangebeden. Wy konnen dit mede de Aloude oeffening en 't gebruik der Talismannen in de gedaante van Slangen toeëigenen.

Wy zullen ons allen genoegen, aan te merken, dat de naam van *Incantator*, en die[(b)] van *Epodos*, die beide de zelfde zaak beteekenen, en de Alouden aan dien gegeeven hebben, die ongemeene zeldzaamheden uitvoerden, genoeg dit vermoeden over de eerste Toveraars billyken. Het een en 't ander beteekent een mensch die over iets of eenige zaak zingt, gelyk deeze Indianen doen, wanneer zy de Slangen betoveren willen, of laaten danssen.

De Jooden, die zich lang in Egipte onder de Egiptenaren onthouden hebben, ontleenden van hun deeze beguichelingen, waar van dikmaals in de H. Schrift gesproken word: maar laat ons stellen dat zy 'er zich niet van bedienden, echter is 't ten minsten zeker dat ze hun bekent waren, en ook wel wisten hoe andere Volkeren die oeffenden; want David[(c)] vergelykt de verwoedheit

(b) *Epodos ab Eido canto.*

(c) *Psal.* 58. v. 5. 6. Zy hebben vuurig venyn, gelykende naar vuurig slangen venyn; zy zyn als een doove Adder, die zyne ooren teostopt: opdat ze naar de stemme der Beleezers niet hooren, der geenen die ervaaren is met bezweeringen om te gaan.

der boozen by die van een Slang of Adder, die geen oor naar de stem van den Beleezer leent.

+ 't Is nochtans zeker, dat men van alle tyden af van 't vermogen eeniger menschen over het ongedierte gesproken heeft, en dat men gezegt heeft dat 'er gevonden wierden, die door hun gezang de Slangen tot hun lokten, of sterven deeden. Virgilius van de kracht der Dichtkunst spreekende, die de gemeene taal der Waarzeggeren en Toveraars was, (van waar ontsprooten is, dat men onverschilliglyk aan 't een en 't ander den naam van *Vates* gaf) zegt dat ze[(a)] het vermogen heeft de Maan op de Aarde te doen neerdaalen, dat *Circe* zekere Tovervaerzen zingende, zy de Gezellen van *Ulisses* in Zwynen veranderde, en dat men door dit middel zelf de Slangen sterven deed. Ovidius[(b)] spreekt 'er in zyne Minnedichten met de zelfde bewoording van. Insgelyks bericht *Silius* het zelfde van de *Marmariden* spreekende, een Afrikaans Volk wiens vermogen hy verheft, zeggende[(c)] dat ze door hun gezang een middel vonden de Slangen leerzaam te maaken. Eindelyk zyn alle de Alouden daarin overeengekomen, dat 'er menschen waren, die door zekere vaerzen of woorden wonder zeldzaame dingen wisten te doen. Daar waren 'er volgens Ovidius[(d)] die de macht hadden, den Oogst te verderven, de Fontynen uit te droogen, en de Vruchten te doen afvallen, uitspreekende alleen eenige Vaerzen, of zingende eenige Gezangen.

+Van welk een kracht men gewaant heeft, dat de Tovervaerzen waren.

XXVI. Hoofdtstuk.
Van de Indiaansche Braminen *en hunnen* Oorsprong.

Alzoo wy van d'aloude *Brachmanen* gesproken hebben; meenenwe verplicht te zyn mede iets van 't voornaamste tot dit onderwerp dienende, te moeten zeggen, en gewag van de Navolgers deezer beruchte Indianen te maaken, die zoo veel gerucht in de Oudheit hebben veroorzaakt, en die men niet min met zoo veel yver aanhoorde, als weleer de Koninginne van Seba, Salomons Wysheit hadde aangehoort.

(a) Virg. Egl. 8.

Carmina vel caelo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutavit Ulissis,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

(b) Hy drukt deeze manier om de Slangen te betrappen, door deeze woorden uit: *Rumpere vocibus angues.*

(c) *Silius.* L. 3.

Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
Ad quorum cantus, *mites jacuere Cerastae.*

(d)

Carmine laesa Ceres sterilem vanescit in herbam,
Deficiunt laesi carmine fontis aquae,
Illicibus glandes, *cantataque vitibus uva*
Decidit, *& nullo poma movento fluunt.*

[+] Hieronimus[(e)] aan *Paulinus* schryvende, en van Geleerde Mannen gewag maakende, die, uit begeerte om zich van alles te laaten onderrechten, veele Landen doorreist hadden, en tot de uiterste einden des Aardbodems waren gekomen, om wakkere Mannen op te zoeken, en van hunne geleertheit voordeel op te doen, zegt dat de beruchte *Apollonius* de Landen der Scythen en Massageten doorreist hebbende, de beroemde Vloedt *Phison*, die de *Ganges* is, overvoer, en eindelyk by de *Brachmanen* aanquam. Daar is 't dat de Geleerde *Hiarchas* op een goude Troon gezeeten, aan eenige uitgeleezene Leerlingen de Geheimen der Natuur onderwees, insgelyks van de beweeging der Starren, en den omloop der Jaaren bericht gaf.

[+]Welke vreemdigheden door *Apollonius* van de Indiën worden verhaalt, in overweeging gebragt.

Wat de goude Troon aangaat, men gedooge ons noch eens aan te merken, hoe verwonderenswaardig het is, dat Hieronimus ons zoo breed van den overvloedt van 't goudt opgeeft, 't welk omtrent den Ganges en by de Kust van *Cormandel* zoude te vinden zyn; dat *Quintus Curtius* ons 'er noch meer van heeft gezegt, wegens de Landen die den *Indus* Vloedt bevochtigt; en dat 'er nochtans nu zoo weinig van te vinden zy, in vergelyking van 't geen men 'er ons van heeft bericht: zynde de grootste rykdom der Indiën, te weeten van de Ganges tot den Golf van Persië, de Diamant-mynen van 't Ko-

(e) Waarom Hieronimus ter deezer gelegenheit aangehaalt? 't waare beter geweest Philostrates te hebben by gebragt, die het leven van *Apollonius* van *Tyane* beschreeven heeft, waar over hier het geschil is.

ningryk *Golkondo.* Het zilver word 'er door Uitlanders gebragt, en byna al het goudt 't welk men 'er ziet, komt van 't Eilandt *Sumatra*, of ook wel van *China* en *Japan*, enz.

Laat ons wat *Apollonius* aangaat, de zaak wat hooger ophaalen. Wy zullen met eenige Schryvers aanmerken, dat hy na de *Indus* Vloedt overgevaaren te hebben, in het Landt quam alwaar eertyds de beruchte *Porus* regeerde, die door Alexander overwonnen wierd, en dat hy in de Hoofdtstadt *Taxilis* genoemt, aanquam, die eenige, maar ten onrechte, voor *Cambaje* een Stadt van *Guzaratte* genomen hebben. Dit Koningryk wierd toen door *Pharâates* bestiert, een zachtmoedig Vorst, en van zyne Onderzaaten zeer bemint: ook steunde hy t'eenemaal op de genegenheit en trouwe zyns Volks, hebbende nooit eenige wacht byzich. Hy was met geen pracht en grootsheit verzien, die van deezen deftigen en talryken sleep afhing, en zyn Hof, alhoewel zeer geschikt, had nochtans niets dan 't geen eenvoudig was. Men zag naby zyn Hof een Tempel, de Zon gewyt, uitblinken; dit was een prachtig gebouw, 't welk met den eersten opslag het oog der voorbygangeren tot zich trok. Alles was wel geordent. Een vreemdeling zou het eer voor een Vorstelyk Paleis aangezien hebben, dan voor een verblyfplaatse van een Godt, noch een Tempel voor de wooning eens mensche, nademaal de Tempel al de pracht begreep, die met de wooning van een Godt overeenquam, en het Paleis alles 't welk met de eenvoudigheit van een sterveling kon evenaaren.

Nadat *Apollonius* eenige dagen aan 't Hof van den Koning *Pharâates* had doorgebragt, vertrok hy naar den Hydaspes Vloedt, en naby gekomen, vond hy 'er een Gedenkstuk door Alexander weleer opgerecht: waar op men deeze woorden in 'tGrieksch las;

TER GEWYDER
GEDACHTENISSE
AAN MYN VADER
HAMMON,
AAN MYN BROEDER
HERKULES,
AAN MINERVA,
AAN JUPITER
OLYMPIUS:
AAN CABIRES VAN
SAMOTHRACIE,
AAN DE INDIAANSCHE ZON*:*
AAN APOLLO VAN
DELPHOS.

Hy voer deeze Vloedt over, en na een reis van vier dagen, quam hy eindelyk in de Stadt der Wyzen, alwaar den beruchten *Hiarchas*, waar van wy reeds gesprooken hebben, Voorzitter was. Hy hield met de *Braminen* over de Zielverhuizing gesprek, en vervolgens over de Schepping der Waereldt. Deeze Geleerde Indianen stelden vyf Hoofdstoffen, waar van zy zeiden alles gemaakt en voortgekomen was. Hier uit was 't dat zy waanden, dat 't geen zy Goden en Hemelsche Beschermgoden noemden, gemaakt waren. Deeze Leer quam met de Godgeleerdheit der Geletterde Chineezen overeen, indien 't waar is, gelyk eenige meenen, dat zy in den grondt Godtverzaakers zyn, en dat zy 't daar voor houden, dat zich de ziel na de doodt in een uitgebreide stoffe onbind. Dit zoude dan immers eigentlyk de Wysgeerte van den befaamden *Phoë* uitmaaken, waar van wy reeds in 't Hoofdtstuk van de

Zielverhuizing gesproken hebben. Wat de vier andere Hoofdtstoffen aangaat, zy stemden het Vuur, de Lucht, het Water en de Aarde toe, en geloofden dat alle vergankelyke Schepzelen uit dit mengzel bestonden.

Wy zullen ons hier met onzekere aanmerkingen[+] over de oorspronkelykheit van den naam der *Brachmanen* niet ophouden, nu *Braminen* genoemt. Eenige hebben die van Abraham willen afleiden, overzulks zoude *Braminen* zoo veel als Abrahamiten beteekenen. Wy zullen niets van de drie Wyzen zeggen die uit het Oosten van Judea quamen, om JESUS CHRISTUS aan te bidden, en die eenige meenen[(a)] *Brachmanen* te zyn geweest. Alle deeze gissingen zyn niet dan op woordt overeen komsten gegrondt, of op eenige schynbaarheit in de omstandigheden, en die het begrip niet voldoen. Wanneer men rechtmatig redeneeren wil, en 'er niet dan goede gevolgen uittrekken, moet men goede beginzelen leggen, en de zekerste bewyzen hebben: dus zullen wy, zonder te willen onderzoeken van waar de *Braminen* afkomstig zyn, en waaruit hunnen Oorsprong zy, ons vergenoegen om te vergelyken 't geen zy eertyds waren, met dat zy tegenwoordig zyn; ten minsten, zoo veel als wy 'er van weeten konnen.

[+]De oorsprong der Braminen nagespeurt en onderzocht.

De *Braminen*[(b)] hebben tot noch toe het[+] overschot van de Geleerdheit der Aloude *Brachmanen* bewaart. Zy zyn niet min be-

[+]Waarin hunne geleerdheit bestaat,

(a) *Jo. Jac. Boissard.*

(b) Om deeze overeenkomst wel uit te drukken, beschouwen wy 't geen men by de Aloude de *Brachmanen* raakende, beschreeven vind. Zy doen, zoo men zegt, belydenis de leerregels en geboden van Pithagoras te volgen; zy zyn ongemeen tot de Toverkunst geneegen; zy slaapen op de aarde en geneeren zich niet dan van kruiden. Zy bidden de Zon aan, en bewaaren zeer zorgvuldig het vuur, door de hitte der straalen deezer Starre ontstoken. Zy doen duizende Gebeden, en neemen mede zoo veel *Ceremoniën* waar, om zich by de Goden aangenaam te maaken. Zy wasschen zich met helder water enz. Niet dan weinig verschil is 'er tusschen deeze Gewoontens der Aloude *Brachmanen* en die der hedendaagsche *Braminen.* Deeze zyn mede yverige Voorstanders van de Zielverhuizing; zy worden voor Toveraars aangezien, slapen op de aarde en leeven van kruiden; wasschen zich zorvuldiglyk, neemen van 't water en werpen 't naar de Zon, gelyk een hulde die zy haar schuldig zyn. De Aloude *Brachmanen* waren eertyds in twee soorten verdeelt, waarvan de eene in eigentlyke dus genoemde *Brachmanen* bestond, en de andere in Indiaansche Philozofen. Deeze onder de B*raminen* die onder hen de meeste overeenkomst hebben met deeeze Aloude Schoolwyzen, zyn van de Sekte der *Jauguis*, menschen byna in 't wilde leevende, zonder het juk van een onverdraaglyke Tucht, gelyk de Gymnosophisten, en die niet min schynheilig noch hoogmoedig zyn.

hendig in de wetenschap der getallen, en kundig in de uitrekening der *Eklipsen* van Zon en Maan met alzoo veel naaukeurigheit als de voornaamste Europische Wiskunstenaars konnen zyn. Zy oeffenen de krachtigste regels der Rekenkunst zonder pen, noch kryt, en met een wonderlyke vaerdigheit. Zy hebben behalven dat veele Zedeboeken, en eenige andere van verdichte Historiën hunner Goden opgevult. Hier in bestaat al hunne Geleerdheit; want wat de Tydrekenkunde aangat, zy zyn 'er de onkundigste aller menschen in. Een eeuw is voor hun een zoo verre verschoovene Oudheit, zulks die onmogelyk zy by hen t'onderzoeken: alle hunne Boeken die van een voorgaanden tydt gewag maaken, zyn niet dan een t'zamenmengzel van vertellingen hunner Godheden, en van hunne aloude Koningen, waarin men ook geen stiptelyk tydbestek vind. Om met een woordt te zeggen, de *Braminen* zyn nu 't geen eertydts de eerste Geleerden van ieder Landaart waren, die ten onglukke voor de Historische wetenschap, de tydt-kennis verwaarloosden, zonder zich naaulyks met iets te bemoejen, 't welk een diergelyke achteloosheit in hunne afkomelingen veroorzaakt heeft.

[+] De Chaldeên leiden zich enkelyk toe om den loop der Starren te betrachten, en om Droomen uit te leggen. De overstrooming van den Nyl gaf by de Egiptenaren oorzaak tot de Lantmeetkunde. De Assyriers en Persen zochten de middelen om de Natuur te kennen, en in haare geheimen door te dringen. De Grieken schreeven in den beginne weinig, of teekenden niets op, dan 't geen met hunne geneigtheit overeenquam. Zy handelden byna niets dan van de geslepene liefkoozery hunner Godheden; als om zich daar door aan te porren, om hen in hunne vermaakelykheden op te volgen. Eenige Zedeboeken uitgezondert, of eenige die om een eerlyk en gerust leven te voeren, middelen aanwyzen, zodanige als die van *Hesiodus* zyn, die zelfs in 't grootste gedeelte van zyne Werken van de voortteeling der Goden handelt, en bygevolg een verwarde verzameling van allerlei Verdichtzelen uit leeveren, zoo is ons niets gedenkwaardigs van de eerste tyden overig, en dit is 't voornaamste en 't zekerste, 't welk men over den oorsprong van Griekenlandt vind. Daarenboven is noch dit weinige niet dan op gissingen gegrondt, die niet dan eenige aloude Gedenksttuken tot hun steunzel hebben. Wanneer vervolgens de menschen na eenige verlopene eeuwen, zich ernstelyk op de Historiën hebben gelegt; zynze verplicht geworden veele dingen achter te laaten, of uit te vinden, en om zoo te zeggen, een tydrekening uit hun eigen grondt op te maaken; hebbende over den ouderdom der Waereldt byna zoo veel gevoelens als 'er Historischryvers zyn. Das zouden de toekomende eeuwen ten opzicht van onzen tydt in 't zelfde gevaar loopen, indien alle andere Volkeren mede zoo nalaatig als de Indianen waren. Het voornaamste, en om liever te zeggen, eenigste Queekschool der *Braminen* is te *Benares*, een Stadt op den over van den Ganges gelegen.

[+]en waar in andere Volkeren der Oudheit hebben uitgemunt.

Wy hebben gezegt dat de Indianen veel[+] met de Talismannen ophebben, en veel werk van de geheime eigenschappen der Hemelsche lichaamen, Afbeddzels en Getallen maaken. De *Braminen* zyn 't die noch voor bequaamer en ervaarener doorgaan, vermits zy bewaarders deezer gewaande verborgenheden zyn. Het gemeene Volk heeft 'er geen deel aan. Men zegt dat de *Brachmanen* eertyds in de verborgen weetenschappen zeer ervaaren zyn geweest; en waarlyk alle die zich op de geleerdheit deezer duistere weetenschappen hebben toegelegt, en die men raadzelachtig noemen kan, worden in de Indiën aangezien als de wetenschap der *Brachmanen* te bezitten, en naar de geheimen der natuurlyke Toverkunde te zoeken, om die in alle zuiverheit en uitgebreidenheit te verstaan. Zodanig als by voorbeeldt, de koppelingen van zekere getallen of letteren, en eenige vreemde Afbeeldzels zyn, waar door zy meenen het toekomende te konnen ontdekken.

[+]Hoedanig onder de *Braminen* een gewaande verborgenheit in hunne geleerdheit zweemt,

Men meent dat de *Cabala* een groot ge-[+]

[+]en hoe de Cabalisten met der Indianen Geleerdheit in veele zaaken overeen komen, aangemerkt.

deelte van haare droomeryen uit de Wysgeerte van *Phoë*, gehaalt heeft, waarvan wy in 't Hoofdtstuk van de Zielverhuizing gewag gemaakt hebben. Men ontdekt mede in deeze verwarde verzameling van 't Rabbinismus en de Toverkunde iets, 't welk de leer der Chineesche Geletterden, de Hemel betreffende, naby komt, en deeze uitgebreide stoffe, waarin *Phoë* zegt, dat de zielen zich na de scheiding van haare Lichaamen ontdoen. Indien deeze Indiaansche Philosoof gelooft heeft, dat onze zielen zich in de lucht verspreiden, waarvan ze zelfs, naar zyne meening, een gedeelte zyn; de Cabalisten hebben niet min vreemde denkbeelden over de stoffe waarvan de Hemel geformeert is. Zy gelooven dat deeze stof bezield is, en waanen dat de Koningin des Hemels, waarvan de Profeet Jeremias in zyn vier en veertigste Hoofdtstuk meld, de ziel van deezen stoffelyken Hemel zy, die wy met onze oogen aanschouwen. Men gelooft mede dat de *Cabala* veele zaaken uit de Wysgeerte van Plato gehaalt heeft, die niet dan een gevolg[(a)] van die van *Phoë* is.

[+] Indien men oordeelen mag van de gewaande Toverkunde en van de verborgen wetenschap der Indianen, door die van een ouden *Bramine*, die wy te *Pondichery* gezien hebben; konnen wy 'er geen groote gedachten van voeden. Deeze goede man, die voor een der wyste en teffens een der allergevreesde van 't Gewest aangezien wierd, wegens het quaadt 't welk men zeide dat hy door middel van zyne kunst veroorzaaken kon, quam somtyds by ons. Hy beloofde ons vreemde dingen te laaten zien, en groote geheimen te willen leeren, en zeide dat men overzulks genoodzaakt was een Haan den keel af te steeken; maar dat men vooral deeze Offerhande geheim houden moest. Want 't was hun, gelyk wy elders gezegt hebben, verboden aan hunne Goden bloedige Offerhanden te doen. Wy hadden nochtans beslooten van hem niet verder te laaten voortgaan, indien wy gezien hadden dat hy tot de aanroeping had willen komen, en dat we hadden aangemerkt dat 'er de Natuur geen deel meer aan had, 't geen hy voorwende te zullen doen. Wy hadden alleen begeerte om te zien, hoe verre het vertrouwen ging 't welk hy van zyne kunst had, en of zyne toebereidzelen iets zouden gemeen hebben, met deeze, waarvan de Aloude Heidenen zich in zodanige gelegenheden dienden. Wy spaarden dan overzulks geene moeiten. Maar 't zy dat hy bemerkte dat we op alles 't geen hy ons van zyne betoveringen vertelde, geen acht gaven, of dat hy eigentlyk niet dan de achting bezat van een gaauw man te zyn, zonder dat hy 't waarlyk was; nooit wilde hy tot besluit komen, en vond altoos duizende wederwaardigheden voor zyne verschooning. Somtyds was het weder niet gunstig; dan had hy wederom geen daar toe dienende Haan konnen vinden, om voor de Offerhande die vereischt wierd, te moeten dienen. Immers hy had altoos dan deeze of geene verhindering. Mogelyk wilde hy mede niet zyne hoogwaardige wetenschap te kort doen, om die aan Ongodsdienstigen mede te deelen, die in de verborgenheden der *Braminen* onweetend waren. Eindelyk quam hy niet verder en genoegde zich met de groote beloften die hy ons had gedaan; 't welk ons in ons eerste gevoelen, en in het denkbeeldt bevestigde, 't geen wy altoos van deeze droomerven ons hadden voorgestelt.

[+]Der Indianen gewaande Toverkunde krachteloos bevonden, en waar door ontdekt.

XXVII. Hoofdtstuk.
Van den Afkeer *die de* Indianen *voor den* Wyn *hebben.*

(a) Men moet dit in geen gevolg trekken, zynde niet mogelyk dat Plato iets van *Phoë* zoude overgenomen hebben, die zyntydgenoot niet was, naardien hy na hem heeft geleeft.

+ Voor ons is 't onbekent waaraan men de afkeer toeëigenen kan die de Indianen voor alle soorten van Wynen hebben. Men kan niet zeggen dat ze dit van de Mahometanen overnamen; nademaal zy noch zoo lang geen meesters van de Indiën zyn geweest; behalven dat blykt het, dat de Indianen reeds lang voor Mahomet in deeze onthouding geleeft hebben, want deezen valschen Profeet begon zyn nieuwen Godsdienst niet dan in den aanvang van de zevende eeuw in te voeren.

+De oorsprong van der Indianen afkeer in 't Wyn drinken onderzocht.

Ongevoeglyk is 't ter deezer gelegenheit tot aan de Zundvloedt op te klimmen, en te zeggen, dat sedert deezen tydt eenige menschen, willende den geenen navolgen die voor deeze algemeene overstrooming geleeft hadden, en die, by gebrek van den Wyn te kennen, die niet dronken, en zich t'eenemaal van deezen dranken ont-

houden zouden hebben. Mogelyk dat de onbetaamelyke gestalte waarin deezen drank Noach bragt, vervolgens oorzaak van deeze onthouding was; maar dit is niet dan een onderstelling zonder bewys, en daarenboven zou deeze vooruitstelling met de getuigenis van eenige Schryvers die wy zullen bybrengen, niet overeenkomen.

Wy gelooven de waarschynlykste reden die men 'er van geeven kan, te zyn, dat dit de ingetogenheit van eenige Aloude *Brachmanen* is geweest. Waarschynlyk achten wy 't dat ze een geweldigen afkeer hadden van alles 't welk hun in een ongeregeldheit sleepen, en de reden in onorde brengen kon. Dit deed hun als zeer nadeelig aanzien, een drank die machtig was door 's menschen gebruik de reden te doen verliezen, overzulks die hem het waardigste pand was. Eindelyk[(a)] vonden zy zich genoodzaakt den Volke die zy bestierden, deeze gevoelens in te boezemen.

[+] De zelfde onthouding is by de Jooden en Nazarenen mede waargenomen. Niet alleen deeze die zodanig gebooren waren, gelyk Samson en Johannes den Dooper: maar die zelf Geloften van onthouding deeden om geduurende een zeker getal van jaaren in 't Nazareenschap door te brengen, en zich in dien staat van den Wyn onthouden moesten, als ook van allen drank die dronkenschap verwekken kon, 't zy van druiven versch of gedroogt. Dus word het dan in 't vierde Boek Moses[(b)] belast. Wy hebben mede een Vorbeeldt in de H: Schrift van de Rechabiten, afkomelingen van Jonadab Zoone van Rechab, die geenen Wyn dronken. Bekent is 't dat de Mahometanen geen wyn drinken: maar wat de druiven aangaat, die eeten zy zonder eenigen schroom.

[+]Hoe deeze onthouding van den Wyn mede onder de aloude Jooden plaats had.

Men kan niet zeggen dat de Indianen geen Wyn drinken om dat zy die niet hebben; want zeker is 't datze van Wyn genoeg verzien zyn, naardien de Wyngaarden die de Europeanen by hun planten, zeer wel voortteelen. Wy hebben 'er goede druiven gegeeten; en men heeft ons verzeekert dat 'er omtrent *Golkondo*, 't welk zich niet verre landwaardts in strekt, veele Wyngaarden zyn.

De *Braminen* drinken veel gesmolten boter. Men heeft ons verzeekert dat ze, 't welk te verwonderen is, onder hun hier in overdaadig zyn, en dat de dampen van deeze boter hen naar 't hoofdt stygen. Dit schynt wat ongemeens; wy hadden wel gewenscht de ondervinding hier van te mogen zien, indien het mogelyk had geweest: maar zy weeten hunne maatregels zoo wel in acht te neemen, en hunne zaaken zoo geheim te doen, dat het onmogelyk is achter de zelven te komen.

De Romeinen hebben altoos Wyn gedronken.[+] In den aanvang van hunnen Staat, was by hen het gebruik van dit vocht aan de Vrouwen verboden, beducht zynde, zoo *Valerius Maximus* zegt[(c)], dat het haar in geen onorde brengen mogt. Zy waren zoo naaukeurig en gezet om deeze Wet te onderhouden, dat *Egnatius Meceninus*, vernomen hebbende dat zyn Vrouw Wyn gedronken had, hy haar, zonder gestraft te worden, omhals bragt. Dit[(d)] geschiedde onder de Regeering van Romulus. Deeze strengheit was een uitwerkzel van der mannen jalouzy; want zy geloofden niet dat een Vrouw die sterken drank gedronken had, het vermogen had haar hart te bestieren, en de aanzoeking van een Minnaar konde wederstaan; waarin zy zich ook niet bedrogen vonden. Ovidius die zich op de Minnery verstond, ontkende

[+]Onder de Romeinen aan de Vrouwen het Wyn drinken verboden.

(a) De Gewoontens zyn hun oorsprong aan de nuttigheit of noodzaaklykheit verschuldigt. De Wyn en alle sterke dranken zyn in warme landen schadelyk, wegens de krachtige uitwaazeming van Geesten. De ervaarenheit heeft 'er geleert dat het nuttelyker is zich van dit vocht t'onthouden, en de geschikste menschen, zodanige als de eerste *Brachmanen* enz. hebben gelooft, om het Volk te beter te winnen, en om te grooter verdienste by hunne onthouding te vinden, dat 'er vereischt wierd, een zaak van Godsdienst uit te maaken.

(b) *Numer.* C. 6. v. 3. Van Wyn en allen sterken drank zal hy zich afzonderen enz.

(c) *Valer. Maxim.* L. 2. C. 1. *Vini usus olim Romanis foeminis ignotus fuit*, *ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur.*

(d) *Plinius.* L. 14. C. 13.

niet dat de Wyn den menschen tot ontucht verwekt: maar hy schynt tegen de liefde een behulpmiddel te stellen, 't welk weinig beter wezen zou, dan 't quaadt dat hy zoude willen geneezen. Dat is[e] overdaadig te drinken.

De Egiptische Priesters hebben zich langen[+] tydt van 't Wyndrinken onthouden, en alzoo de Koningen van deezen Staat Priesters waren, wierden ze overzulks genoodzaakt deeze onthouding in acht te neemen. Men merkt aan, dat *Psammetichus* de eerste Egiptische Koning was die Wyn heeft gedronken, omtrent zes hondert en veertig jaaren voor CHRISTUS, 't welk waarschynlyk

[+]Wanneer en door wie het Wyn drinken onder de Egiptenaren in gebruik gebragt.

(e) *Ovid. de Remed. Amoris.*

Vina parant animum veneri, nisi plurima sumas.

ontsprooten is, dat het voorbeeldt der Syriers by wien hy vluchtte, hem zulks geleert had; in dien tydt als *Sabachus* Koning van Ethiopië in Egipte gevallen was. Maar schoon de Wyn onder zyne regeering en onder deeze van zyne navolgers gebruikt wierd; echter diende men 'er zich maatig van, en men had 'er zelfs wetten, de veelheit van den Wyn voorschryvende, die de Koningen en Priesters drinken moesten. Niet alleen dronk men geen wyn voor de regeering van deezen Vorst: maar men dorst die mede den Goden in de Offerhanden niet voordienen, gelyk veele andere Volkeren oeffenden; nademaal de Egiptenaren geloofden dat deeze drank by de Goden gehaat was, en dat de Wyngaarden uit het bloedt der onvroomen waren voortgebragt, die eertyds tegen den Hemel wederspannig geweest waren. Wy berichten dit volgens *Plutarchus*, die zich van 't Getuigenis van *Hecateus* heeft gedient. Zie[(a)] hier de woorden volgens zyne Latynsche Vertaalder uitgedrukt.

Wy hebben gezegt, dat het ontwistbaar is dat de Indianen geen Wyn drinken, en dat de *Braminen* voornamentlyk een afkeer voor dit vocht hebben. Nochtans hebbenwe t'eenemaal het tegendeel in *Atheneus*[(b)] geleezen, die, op het bericht van *Chares* van *Mitylene*, de Indianen handelt, als een Volk tot den drank geneegen. 't Is ter gelegenheit van een dronkemans strydt die Alexander onder de Indianen na de doodt van *Calanus* invoerde, een der Wyste van de Stadt *Taxilis*, of *Taxila*, en die deeze Vorst tot in Persië volgde, alwaar hy zich zelven opentlyk en plechtelyk verbrandde, alleen om van de ongemakken des ouderdoms verlost te zyn, die hy reeds begon te voelen.

[+] De Historie van *Calanus* is in den Text van *Quintus Curtius* niet te vinden: maar alleen in 't aanhechtzel[(c)]; doch daar word van deeze beruchte zuipers geen gewag gemaakt, noch, 't welk ons verwondert, van de prys die Alexander den Overwinnaar schonk. Een geschiedenis als deeze, zaakelyk genoeg om onder een oneindig getal van andere bedryven plaatste vinden, die deeze Schryver ons over 't onderwerp zyner Helden bericht, en die waarlyk op verre na zoo ongemeen dan deeze niet zyn. Hy zegt nochtans elders, dat alle de Indianen ongemeen geneegen tot den Wyn waren, en[(d)] dat zy 'er veel van dronken. Hy meld vervolgens van de Hovelingen die den Indiaanschen Koning om te drinken, in schonken, en hem die drank voor zyn bedt bragten, wanneer hy reeds wel gezopen had. Wy verwonderen ons mede dat *Arrianus*, die ons in 't breede de byzonderheden van *Calanus* doodt bericht, niets van dit afschuwelyke Brasmaal zegt, alwaar den prystrekker vier *Conges*, te weeten, hondert twee en negentig pinten Wyn inzwolg: doch weinig dagen na zyne overwinning den geest gaf.

[+]Het gevoelen van eenige Schryvers dat de Indianen tot het Wyn drinken zouden geneegen zyn, overwoogen en wedersproken.

Wy moeten bekennen datwe niet weeten hoe deeze twee plaatsen van *Quintus Curtius* en *Atheneus* met de levenswys der tegenwoordige Indianen overeenkomt.

(a) *Plutar. de Iside, & Osiride. Reges quoque ex Sacrarum praescripto litterarum certa mensura vinum bibebant, ut scribit Hecataeus, quia & ipsi essent Sacerdotes. Bibere coepit Psammetichus, cum neque bibissent ante, neque Diis sibassent vinum, non id gratum Diis rati, sed sanguinem eorum, qui aliquando bellum Diis intulissent: ex quorum cadaveribus terrae permixiis putant vites esse ortas.*

(b) *Athenaeus Deipnosophista* L. 10. Wy brengen hier de eigen woorden van den Vertaalder van Atheneus by. *Chares Mitylenaeus in suis de Alexandro Historiis, cum de Calano Indo Philosopho narrasset, illum in accensum rogum se projecisse & ita obiisse, refert Alexandrum ad ejus tumulum Gymnicos ludos edidisse, ac musicos, & qua laudaretur fumebrem orationem haberi praecipisse: tum etiam, quoniam Indi bibaces erant, merae potionis certamen proposuisse, cujus praemium esset primario victori talentum. Secundario minae triginta; tertio Decem: eorum autem, qui tum vinum avidius biberunt, triginta quinque perfrigeratos, mox exsirasse; in tentoriis autem sex exiguo post intervallo periisse, victoriam obtinuisse quendam nomine Promachum, epotis meri congiis quatuor.*

(c) *Quintus Curtius.* L. 10.

(d) Idem. L. 8. *Ab iisdem vinum ministratur, cujus omnibus Indis largus est usus.*

Indien die van *Quintus Curtius* zoo algemeen niet was, zou men konnen zeggen, dat het niet dan eenige van hun waren, als nabuuren der Persen, die zich tot het wynzuipen hadden overgegeeven; want de Persen groote drinkers waren; maar deeze Schryver zegt uitdrukkelyk, dat alle de Indianen hier toe geneegen waren.--- *vinum ---- cujus omnibus Indis largus est usus*, dat is: *dat ze alle een overdaadig gebruik van den Wyn maakten*; gelyk wy by hem aanmerken. Het verwondert ons te meer, dat daar zy toen reeds de Wysgeerte van den beruchten *Phoë* opvolgden, en noch by hun gevolgt word; vermits de *Brachmanen* die hen in dien tydt bestierden, voor de geleerdste en verlichtste menschen der Waereldt wierden aangezien; derhalven konnen we niet begrypen hoe zy diergelyke onorders konden begunstigen en gezag geeven. Hoe, liet Alexander zoo veel menschen tot barstens toe den drank inzwelgen, en zulks om de uitvaart van een Man te vieren, zoo ingetoogen en deugdzaam van leven, gelykmen ons *Calanus* voorstelt? Bediende zich deeze Vorst van zulk een dwaaze daadt, om de

gedachtenis van een zoo Geleert Man te eeren? Laat ons hier over een besluit maaken, dat, zoo het waar is, dat de Indianen eertyds zodanig hebben geweest als deeze twee Schryvers ons hen afschilderen, moet noodzaakelyk volgen, datze daar na geheel van gedrag zyn verandert, nademaal 'er nu de grootste dronkaardts maatig geworden zyn, en doodelyke Vyanden van den Wyn.

Men zal ongetwyffelt vraagen, sedert wanneer deeze verandering is geschied. Een tydscheiding als deeze verdient wel aangemerkt te worden: maar dit is een zaak waar op wy meenen dat niemandt zal konnen antwoorden, nademaal deeze afkeer die de Indianen voor den Wyn schynen te hebben, in hun, om zoo te zeggen, een eigen aart is, overzulks men niet wel gelooven kan, dat ze ooit anders als nu geleeft hebben. Behalven dat, zoo de verandering waarlyk was geschied, was 't niet noodig geweest datze door middel van eenigen beruchten Wetgever was ingevoert, die zoo veel vermogen in gansch Indien had. Sedert Alexander heeft men nooit gehoort, dat de Indianen en Man van dit karakter onder hun hebben gehad: maar wy konnen mede niet verneemen, dat daar wy alle deeze redenen bybrengen, om te trachten goet te maaken, dat de Indianen nooit dronkaardts zyn geweest, of te minsten om de zwaarigheit tegen deeze meening uit den weg te ruimen, dat men ons verwyten zal, dat we ons opentlyk tegen de getuigenissen van *Chares* van *Mitylene* en *Quintus Curtius* aankanten.

Wy moeten bekennen dat het in ons niet komen kan 't geen men ons van de Indianen bericht, en indien wy 't niet t'eenemaal verwerpen 't geen men van hun verhaalt, kan het ons ten minsten niet belet worden te zeggen, dat wy deeze plaats van *Quintus Curtius* gelooven te algemeen te zyn, en dat dit misdryf 't welk hy hun verwyt, geen opzicht dan op eenige byzondere Landschappen der Indiën heeft, die, gelyk wy gezegt hebben, waarschynlyk deeze waren die aan Persië grensden. Noch staat insgelyks aan te merken, dat Alexander in Indië zich meest omtrent de *Indus* en *Hydaspes* onthield, en dat het hem bygevolg niet moeielyk viel zich van Persischen Wyn te verzien, en onder andere deeze van *Schiras*, omtrent de grenzen van Persië wassende. Deeze Wyn is door gansch Indië berucht, en is ook deeze die men 'er gemeenlyk drinkt. Aldaar komen veele Scheepen die afhaalen, en die men vervolgens verkoopt, op alle plaatsen alwaar Europianen gezeten zyn.

XXVIII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Koophandel *en hoe* ontrouw *zy daar in zyn*; *hunne* Onkunde *in* Kunsten *en* Wetenschappen, *en wat de* Alouden *van de* Zyde *geoordeelt hebben*

[+] De Indianen leggen zich mede voordeelig op den Koophandel toe: maar men moet wel achtgeeven om door hen niet opgeligt te worden, wanneer men met hun handelen wil; want als zy u bedriegen konnen, zyt verzeekert dat ze daarin niet nalaatig zullen zyn. Hoe onredelyk de voorstelling zy, die zy over een Koopmanschap doen, en schoon datze over iets, meerder dan de helft overeischen, geschied dit in zodanig een koelen bloede, en met zachtmoedigheit, waarin zy de Europeanen dikmaals overtreffen. Schoon men tegen hun moeilyk word, antwoorden ze echter met beleefdheit, en terwyl men zyn ongenoegen blyken laat, hoorenze alles met veel gedult aan, zonder zich een eenig onheusch word te laaten ontvallen. Daarentegen, wanneer men hun niet dan vyfstuivers bood voor iets 't geen wel tien pistolen waardig was, maaken zy 'er zich niet eens moeielyk over, noch toonen geen ongenoegen over het onredelyk bodt 't welk men hun doet. Hoe 't ook zyn mag, zy komen echter ongevoeliglyk tot hun oogmerk. Zy willen liefst

[+]Hoe men zich voor 't bedrog der Indianen in den Koophandel te wachten heeft, en hunnen ingetogen aart aangemerkt.

met haastige menschen te doen hebben, en zeggen dat die gemeenlyk lichter over te haalen zyn dan zachtmoedigen: waar in zy zich niet bedrogen vinden.

Behalven dat zyn ze groote Woekeraars, voornamentlyk ten opzicht der Vreemdelingen: en mogelyk maakt men 'er by hun een zaak van Godtsdienst uit, of ten minsten een gedoogde zaak, gelyk het schynt eertyds by de Jooden[(a)] is geweest. Dit zoo zynde, of niet, de Indianen

(a) *Deuter*. C. 23. v. 19. 20. *Gy zult aan uwen broeder niet woekeren*, *met woeker van geldt*, *noch vruchten*, *noch iet anders*, *waarmede men woekert. Aan den vreemdeling zult gy woekeren*: *maar aan uwen broeder niet.* Men moet niet denken dat hierom Godt de overdaadt van de woeker gedoogt heeft.

[a] wyken hun geenzins over dit onderwerp.

De Kunsten zyn by de Indianen niet geacht,+ dan naar maaten dat ze noodig tot des levens onderhoud zyn[b]; dus zyn 'er dan de Hantwerken, de Akkerbouwen de Veeweiding de voornaamsten, daar die der Goudt- en Zilversmeden de geringsten en minstgeachtsten by hun aangezien worden.

+Kunsten en Wetenschappen by de Indianen weinig geacht.

Zeer onkundig zynze in de Beeldhouwery en Tekenkunst; maar bekend is 't hoe zy de Zyde en Kattoen weeten te bearbeiden. Sedert eenige eeuwen zynze beroemt geweest wegens hunne bequaamheit in zodanige Werken.

+ *P. Petau*[c] bericht onder anderen, dat omtrent het vyf en twintigste jaar der Regering van Justiniaan, te weeten het vyfhondert twee en vyftigste van *Christus* geboorte, eenige Monniken, die uit de Indiën te Konstantinopolen quamen, aldaar Zywormen eieren bragten, en leerden hoe men die behandelen moest.

+Oorsprong van den Zyhandel, hoe in gebruik gebragt, en men die te behandelen geleert heeft, aangeweezen.

Deeze Geleerde Tydtbeschryver, en alle die van 't zelfde gevoelen waren, wilden enkelyk zeggen, dat men tot den tydt van Justiniaan noch geene Zyde in 't Ooster Keizerryk te bewerken wist: maar niet dat ze in geen gebruik was; want dit was lang voor de regeering van deezen Keizer bekent geweest.

By voorbeeldt, Ezechiel[d] de elendige staat willende beklaagen, waarin de beruchte Stadt *Tyrus* zich zoude gebragt zien; na alles bericht te hebben 't welk tot haare bloeizaamheit geholpen hadde, voegt hy 'er den handel met de Syriers by, en datze onder andere dingen van hun de Zyde verhandelden. De Syriers konden die gemakkelyk uit de Indiën bekomen hebben, de Eufraat tot in den Golf van Bassora afzakkende.

De Persen bedienden 'er zich Ouwlings van; want de Zyde kleederen waren by hun een teken van waardigheit. Onder de eerbewyzing die Assuerus aan Mordechai[e] deed, moet men niet vergeeten aan te merken, dat hy hem een Zyde Mantel gaf.

Dat men zich dan niet inbeelde, dat de afstand die tusschen de Gebuur-Volkeren van Palestina en de Indiën was, hen den Koophandel hinderde. De Schryver van 't Boek Jobs was niet onkundig, hoedanig men in Indiën in geschildert Lywaat arbeidde, en in 't algemeen in alle soorten van handwerken: want wanneer hy toonen wil, dat de wysheit boven alle aardsche goederen, hoe kostelyk die mogen zyn, te achten is, zegt hy[f] dat 'er zelf de Verwerykunst in de Indiën niet by vergeleeken mag worden. Men zal mogelyk tegenwerpen, dat het geen de alouden *Sericum* hebben genoemt, de zelfde Stoffe als onze Zyde niet was, en dat bygevolg de Monniken, die weder uit de Indiën te Konstantinopolen quamen, niet alleen de manier van die te behandelen in gebruik bragten*:* maar ook de eerste waren die 'er bericht van gaven; en dat men voor hun van de Zyde zodanig een gebruik als nu niet had. Veele Schryvers zyn van gedachten, en meenen, dat 'er een groot onderscheid tusschen

(a) Zie hier over de Reisbeschryvingen van *Tavernier*, *Chardin*, *Bernier* enz.
(b) Hier in hebben ze het Denkbeeldt bewaart 't welk de eerste menschen van den Akkerbouw hebben gehad. Dit moest natuurlyk het voetspoor tot de kunsten baanen, die het minst noodzakelyk voor 't leven zyn.
(c) *Ration. temp.*
(d) *Ezechiel.* C. 27. v. 16. Syrië dreef koophandel met u ---- Van wegen uwe waaren in Zyde enz.
(e) *Ester.* C. 8. v. 15. *Draagende een goude Kroon op 't hoofdt, en was met een Zyde en purperen mantel bekleedt.* Dit is volgens der Roomschgezinden overzetting; maar in die der Staten vind men, dat het een Opperkleedt van fyn linnen en purper was.
(f) *Job.* C. 28. v. 16. *Zy kan met de ingedrukte verwe uit Indië niet vergeleeken worden.* Dus heeft het de gemeene Latynsche overzetting; maar in 't oorspronkelyke staat; zy kan tegen het Goudt van Ophir niet geschat worden.

het *Sericum* der[+] Alouden[(g)] en de Zyde van deezen tydt was; maar wy zien niet dat hunne meening gegrond zy, nademaal die niet steunt dan op 't geen eenige eertyds gezegt hebben, hoedanig de *Serïcum* wierd bearbeidt, 't welk geen overeenkomst met de behandeling der Zyde heeft: dus schynt het ons toe dat dit niets besluit om te bewyzen, dat het niet een en de zelfde zaak zy geweest. Zeer waarschynlyk is 't dat de Jooden, Grieken en Romeinen een gebruik van de zelfde Zyde als wy hadden, en haar een verschillende oorsprong, als die zy eigentlyk heeft, gegeeven hebben, nademaal zy de manier onkundig waren waar van men die maakte, noch waaruit die gewonnen wierd; zynde

[+]Verscheiden gevoelens over de Stoffe der Zyde aangemerkt.

(g) De Zyde was waarlyk eenige eeuwen voor Justiniaan by de Alouden bekent: maar alzoo men zich van den arbeidt der Zywormen niet te bevoordeelen wist, was die veel raarder dan ze vervolgens wierd, en voornamentlyk sedert omtrent twee hondert en vyftig jaaren. Byvoorbeeldt, alle de hedendaagsche gewerkte Zyde stoffen waren den Grieken en Romeinen onbekent. Nochtans hadden zy stoffen van Zyde en Wolle geweeven, alhoewel men by hun niets vind 't welk een volkomen opzicht op de Damasten heeft, wier Oorsprong van naam aan de Stadt *Damas* verschuldigt is, als ook de *Ras* die van *Marocco* afkomstig zy, en de Armozynen, die van *Ormus* wierden overgevoert. Maar hoe 't ook zyn mag, verscheiden plaatsen der Alouden bewyzen 't gebruik van de Zyde, en van alles 't welk men in 't tegendeel zeggen kan, is geen gevolg dan dit te trekken: dat de Zyde by hun zeer raar en duur was.

een verre afgelegen Gewest alwaar men die bearbiedde.

Eenige, by voorbeeldt, hebben gelooft, datze uit Boomschorssen gewonnen wierd, dat men het middel vondt van die te kamen, hekelen en spinnen; gelyk Strabo[(a)] en Pausanias[(b)] berichten. Plinius en neven hem eenige Alouden hebben gemeent, datze uit een soort van Wolle of Kattoen gemaakt wierd, die de Indiaansche Boomen voortbragten. Dit schynt alles in den windt gezegt en zonder eenige waarschynlykheit; nochtans, indien men de zaak in den grondt onderzoeken wil, zal men mogelyk bevinden dat *Plinius*, en die zyn oordeel gevolgt hebben, zoo zeer niet bedrogen zyn als men wel denkt, of ten minsten, dat het geen zy[+] gezegt hebben, niet ongegrondt was voortgebragt. Zeer waarschynlyk is 't, dat voor de menschen wisten hoedanig zy de Zywormen onderhouden moesten, en ze te laaten arbeiden, dat 'er veele van deeze bloedelooze Diertjes zich in de Bosschen onthielden, die de tederste bladt-geevende Boomen verkooren, en dat zy haare Zyde rondom de dunne boomtakken sponnen, gelyk nu noch de rupsen doen, waar mede de Zywormen veel overeenkomst hebben. De menschen dit spinzel der Zywormen op de Boomen vindende, byna als een boon toegestelt, beeldden zich in, dat dit slag van Boomen 't een en 't andere natuurlyk voortbragt, en dat dit spinzel geen anderen oorsprong had. Dit gevoelen, alhoewel valsch, had ten minsten eenigen grondt, en 't is zelf veel beweerbaarder dan die de Zyde uit Boomschorssen wilde doen voortkomen.

[+]Hoe de zyde waarschynelyk het allereerst gevonden is.

Ovidius[(c)] maakt in zyne Herschepping van zekere Wormen gewag, die draadjes rondom de Boomtakken sponnen, en vervolgens de gedaante van Kapelletjes aannamen.

Mogelyk dat de Dichter van Rupssen wilde spreeken, die een soort van Zyde spinnen, en die zich mede in Kappelletjes veranderen. Maar misschien heeft hy ook van de Zywormen willen gewag maaken, die in deezen tydt zich in de Bosschen verspreidden, gelyk de Rupssen doen. En alzoo men 'er geen gebruik van wist, droeg men 'er ook geen zorg voor. Men zou hier op konnen tegenwerpen, dat de draadjes waar van Ovidius spreekt wit waren, *canis filis*; 't welk schynt niet te konnen overeenkomen met de Zyde, die gemeenlyk onze Zywormen spinnen, en byna altoos geel zy: maar wy meenen hier op te konnen antwoorden, dat de dauw en sterke lucht mogelyk deeze kleur aan de Zyde geeft. Noch konnen wy 'er ons niet van verzeekeren dan datwe hier niet dan alleen een gissing voordraagen.

Alle de Schryvers komen byna onderling[+] overeen over de woordoorsprongkelykheit van 't woordt *Sericum*, 't welk zy van een zeker Volk *Seres*[(d)] genoemt, aflyden; maar alzoo veele Volkeren dien naam voeren, is 't niet wel te weeten wie die waren, waar van de Zyde haaren naam ontleent heeft.

[+]De woordoorsprong van 't *Sericum* onderzocht 't welk men de zydeacht te zyn, en hoe beweert.

In Neder Ethiophië en omtrent des Nyls oorsprong, is een Volk *Seres*[(e)] genoemt. Een ander Landaart beslaat de Landen tusschen den *Ganges*, *Hidaspes* en *Indus* gelegen; die tegenwoordig de Staat van den Grooten Mogol en een gedeelte van Persië uitmaaken. Eindelyk is 'er een derde gedeelte deezer Volkeren van dien

(a) *Lib.* 15.

(b) *In Eliacis.*

(c) *Quaeque solent canis frondes intexere filis*
Agrestes tincae, *res observata Colonis*,
Fatali mutant cum Papilione figuram.

(d) Men gelooft dat deeze *Seres*, de Chineezen zyn, en deeze gedachte schynt eenigen grondt te hebben. Het Keizerryk China brengt overvloedig veel Zyde voort, en volgens de Chineesche Jaarboeken, schynt het dat men 'er in dit Ryk agt hondert jaaren voor Christus geboorte in gearbeidt heeft.

(e) *Salmasii Exercit. Plin. in Solinum.*

naam, die het Noorden van China bewoonen, en hun Landt[f] grenst ten Oosten aan den Ooster Oceaan, en ten Westen aan Scytië: begrypende de Koningryken van *Tangut* en *Ninché*, die een gedeelte van groot Tartaryë uitmaaken. De Hoofdtstadt word *Issedon Serica* genoemt, die eenige meenen deeze te zyn, die de naam van *Suchur*[g] voert.

Indien men evenwel de naamsoorsprong van 't woordt S*ericum* in den naam van een deezer drie Volkeren zoeken wilde, schynt het ons toe, dat men die afleiden moest, van deeze die tusschen de *Ganges*, *Hidaspes* en *Indus* woonen; dit Gewest overvloedig in Zyde en van een bequaamen handel verzien zynde, om van daar door middel van den Persischen Golf en den Euphraat in Palestina over te voeren. Maar zonder verder te gaan, meenen wy dat men welvoegelyk het S*ericum* aan de Syriers zoude konnen toeëigenen, die, gelyk wy aangemerkt hebben, met de Kooplieden van de Stadt Tyrus in

(f) *Orozius. Strabo. Plinius. Ptolom.* &c.
(g) 't Is een Stadt van de Provincie van *Tanguth.*

Zyde handelden, en vervolgens die in Palestina overvoerden. Hoe 't ook zy, byna alle de Ooster Volkeren komen, in den naam die zy aan de Zyde geeven, overeen; de Hebreeuwen noemen die S*ericot*, de Syriers S*eriaca*, en de Grieken heeten een zydekleedt, S*ericos.* Eenige hebben gemeent dat dit woordt *Sericos* van 't Arabisch S*arac* afkomstig zy, 't welk glinsterend beteekent.

XXIX. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Gewoonte *in 't* Schryven, *en waar van zy zich in de plaats van* Papier *dienen.*

+ De Indianen schryven op het bladt van een Boom, 't welk men *Latanier* noemt. 't Is een soort van Palmboom, wier bladen echter zoo lang niet als die van de gemeene Palmboom zyn. Zy zyn sterk en dik, en zy schryven 'er met een priem op; wanneer de letters getrokken zyn, bestryken eenige het gansche blad met iet dat zwart is, en vullen aldus de letteren: maar het meerendeel genoegt zich met de trekken door het yzer in 't bladt getrokken. Deeze bladeren vereischen niet veel toebereidzel: genoeg is 't dat men ze droogen laat, en men onderscheid ze vervolgens door tusschen voegzels; want men die als wayers toestelt. Wanneerze droog genoeg zyn, hebbenze een kleur van stroo gelyk: maar in vervolg van tydt wordenze bruiner.

+Hoe en waar op de Indianen schryven, en waar van zy hun schryspapier bereiden.

Eertyds heeft men van deeze bladeren, waarop de Indianen schryven, gewag gemaakt, en men noemde de Boom die de zelve voortbragt, *Talos.* Men heeft naar alle waarschynlykheit, *Talos* voor *Latos* genomen. Tusschen *Latos* en *Latanier*, is geen groot onderscheid. Waar is 't dat dit woordt geen Indiaansche uitgang heeft*:* maar alzoo het van verre komt, heeft men 't waarschynlyk in 't Grieks verkleedt, en in *os* doen eindigen. Mogelyk ook dat de Grieken deezen Boom gekent hebben, hem een naamsuitgang overeenkomende met hunne taal gegeeven hebben. Nochtans blykt het door de beschryving die men van dien Boom heeft gedaan, dat men hem niet volkomen kende; want men zeide dat zyne bladeren zes elleboogs lengte hadden, waarin men zich zeer bedrogen heeft. De *Latanier* bladeren zy zelden twee elleboogen lang; dus kan 't zeer wel zyn, dat men de *Bananier* voor den *Latanier* genomen heeft: want die heeft somtyds bladeren van tien en zelfs van twaalf voeten lengte: maar zy zyn zoo dun, dat de minste windt die van een scheurt; overzulks zy niet bequaam zyn om op te schryven.

Lichtelyk kan men zich verbeelden, dat het Geschrift in den eersten oorsprong zoo gemeen niet is geweest, dan het vervolgens wierd; insgelyks diende men 'er zich niet onverschillig van voor allerlei zaaken; maar alleen voor deeze die een geduurige gedachtenisse der menschen verdienden.

Men schreef dan zelden, en wanneer men+ schreef geschiedde zulks om de eeuwen te verduuren. Waarschynlyk is 't dat de steen de eerste stoffe was, waar van zich de menschen bedienden om de geschiedenissen den Nakomelingen mede te deelen. Men meent dat Enoch op twee Gedenkzuilen de Historie van de Schepping der Waereldt gegraveert heeft. De eerste en tweede tafels, waarop de Geboden der Wet geschreeven stonden, en Godt aan zyn Volk door de handt van Moses gaf, waren van steen. Josua schreef na de verovering der Stadt *Hai*(a) de Wet rondom een Altaar, 't welk hy den Heere hadde opgerecht. Men moet zich niet verwonderen, dat hy het gansche *Deuteronomium* in een zoo kleine ruimte geschreeven heeft. Bekent is 't dat het vier en dertig groote Hoofdtstukken inhoudt, en men komt 'er in overeen, dat de steenen niet gepolyst zynde, de letteren des te

+Dat op steen de Gedenkschriften na te laaten, waarschynlyk de eerste schryfwys is geweest, en hoe men by verkorting schreef.

(a) Josua. C. 8. v. 32. Aldaar schreef hy op de steenen een dubbel van de Wet Moses.

grooter moesten zyn: maar men moet mede weeten, dat men toen meest by verkorting schreef, en gemeenlyk[(b)] met zinnebeeldelyke letteren.

Op zodanig een manier was 't dat men de gansche *Iliade* van Homerus op een slangevel schryven kon, en dat men alle de Han-

(b) Daar is niet aan te twyffelen of de Jooden hebben het beeldschrift van de Egiptenaren ontleent, nademaal zy veele andere Gewoontens zoo wel Geestelyke als Burgerlyke van hun hebben overgenomen: maar zonder toevlucht tot de beeldschriften te neemen, het Autaar kon groot genoeg zyn geweest om 'er geheel *Deuteronomium* op te schryven, en wat meer is men heeft het Euangeli van Johannes in zoo kleine letteren geschreeven gezien, zulks men 't in een nootendop sluiten kon enz.

delingen der Martelaren verzamelt heeft, en zelfs hunne laatste woorden[a] geschreeven. Deeze gewoonte die men toen by verkorting te schryven had, voerde teffens uit, dat men met een verwonderlyke vaerdigheit schreef. *Ausonius* zegt, dat de schryvende handt van zeekere menschen vaerdiger was dan 't gesprooken wordt, en dat zy veel eerder geschreeven hadden, dan men 't hun voorzeggen en uitspreeken kon. *Martialus* is 't[b] die ons het zelfde verhaal doet.

+ In vervolg van tydt diende men zich mede van metaal om 'er op te schryven, en Job wenschte in zynen staat van rampspoedt iemandt te vinden die op loode plaaten met een yzere griffie[c] alles 't geen hy zeide schryven, of op een rots graveeren kon. Wanneer Judas Machabeus een Gezantschap tot de Romeinen zond, wierden de Artykelen van een verweerende en aantastende Verbintenis, die deeze Republyk met de Jooden aanging,[d] op kopere tafels gesneeden, en naar Jeruzalem gezonden. Die van Sparta de Doodt van Jonatas vernomen hebbende, en dat zyn Broeder Simon hem in 't Hoogepriesterschap was opgevolgt, en het bestier van Judea op zich genomen had, schreeven mede[e] aan hem op kopere tafels. Eindelyk het was gemeenlyk op dit metaal dat men de Onderhandelingen, Verbintenissen en in 't algemeen de openbaare Aktens schreef.

+Hoemen mede op koper en ander metaal geschriften graveerde.

+ De houte berderen wierden mede tot dit gebruik gebezigt. Eenige waren met wasch bestreeken: maar gemeenlyk vergenoegde men zich enkelyk het vereischte op hout te graveeren. Somtyds diende men zich van Cederenhoute tafels; 't welk geduurzaamer voor den tydt was. Insgelyks nam men zonder onderscheid alle soorten van hout 't welk men alleen met een zeker water bestreek, uit den Cederboom vloeiende; en dit vocht bewaarde het voor den worm. Plinius[f] zegt dat men zich in Egipte van 't zelfde Cedervocht diende, om de lyken voor de verrotting te bewaaren.

+Houte berderen met wasch bestreeken voor Schryftafereelen gebruikt.

De Arabiers dienden zich eertyds van+ Schaape-en Kemelsschouderbeenen om 'er op te schryven, en eenige deezer beenen te samen gebonden, maakten een boek uit. Waaruit men oordeelen kan dat ze niet veel schreeven; want veel diergelyke beenderen wierden 'er vereischt, om een boekdeel van middelmaatige groote uit te maaken. Insgelyks waren ze in den aanvang van 't Mahometanendom en eenigen tydt te vooren niet bedreevener. *Pocok*[g] zegt dat Ottoman en de eerste Sektarissen van Mahomet zich van de zelve Schaape-en Kemelsbeenderen dienden, om 'er de droomeryen van hunnen valschen Profeet op te schryven. Hierdoor is genoegzaam hunnen onbeschaafden aart te bemerken, die zy eindelyk niet dan door den Handel afleiden, en met de bewooners van *Medina* dreeven, een Volk veel beschaafder dan die van *Mecha*; en van deeze laatsten is 't waarvan wy gewag maaken.

+Insgelyks schouderbeenderen van verscheiden Dieren daar toe gebezigt.

(a) Men onderstelle nochtans, dat men 't ons nagelaaten heeft zodanig als zy die gesproken hadden, en niet als zy de zelve hadden moeten spreeken.

(b) Martial. Epigram.
Currant verba licet, *manus est velocior illis*;
Nondum lingua suum, *dextra peregit opus.*

(c) *Job.* C. 19. v. 23. 24. Och dat nu myne woorden opgeschreeven wierden! dat ze met een yzere Griffie in loot, en voor eeuwig in rotse gehouden wierden.

(d) I. *Machab* C. 8. v. 22. En dit was het afschrift des briefs, geschreeven in kopere Tafelen, en naar Jerusalem gezonden enz.

(e) I. *Machab.* C. 14. v. 18. Zy schreeven aan hem in kopere Platen.

(f) *Plin.* L 2. 4. C. 5.

(g) *Pocok. Specim. Histor. Arabicae.*

In Egipte heeft men het *Papyrus* uitgevonden;[+] 't was een soort van biesgewas, waarvan men de schorsch haalde die men bereidde en vervolgens met gomwater bestreek. Alle andere Volkeren trokken dit *Papyrus* uit Egipte, en van toen af vermeerderden de boeken zodanig, vermits dit gewas zoo veel omslag niet vereischte als wel de tafelbladeren waarvan men zich te bedienen te vooren genoodzaakt vondt. Maar de Egiptenaren, jaloers geworden over het toestellen van zoo veele boeken die 'er de vreemdelingen van maakten, en geemelyk zynde, te zien dat zy 'er niet min als zy zelfs, een goed gebruik van wisten te maaken, verboden voortaan den uitvoer van 't *Papyrus* buiten hun gebiedt. Dit[+] verbodt gaf dan den geenen van *Pergamum* gelegenheit, Schaapsvachten te bereiden, en te maaken, 't welk men nu noch Perkement noemt, waarom men 't om die reden *Charta Pergamena* genoemt heeft. Herodoot[(h)] meent nochtans dat de Ioniers dit lang voor die van *Pergamum* hebben uitgevonden.

[+]Hoe in Egipte een bequaamer schryfstof gevonden is Papyrus genoemt.

[+]En het Perkement te *Pergamum* uitgevonden is.

(h) *Herodot.* L. 5.

Byna onmogelyk is 't met zekerheit te zeggen, wie het geweest zyn die de letteren en de manier om zyne gedachten door Afbeeldzels uit te drukken, het allereerst hebben uitgevonden. De Pheneciers vleien zich de Uitvinders van 't zelve te zyn geweest, en *Lucanus*(a) zegt ons in zyn *Pharsalia*, dat men 't dus in 't algemeen geloofde.

+ Maar indien 't waar is, gelyk wy reeds getoont hebben, dat Enoch de Historie van de Schepping der Waereldt op twee Gedenkzuilen geschreeven heeft, kan men vryelyk zeggen dat de Pheniciers de eerste niet zyn geweest, die zich met het schryven bedient hebben. Nochtans kan het wel zyn dat zy de Uitvinders der letteren waren, alhoewel men voor hun reeds Gedenkstukken opgerecht, en de gedenkwaardige gebeurtenissen in steen of in metaal gegraveert had. Dit kon echter door Beeldtschriften(b) geschied zyn, in steede, van letteren, die dan niet betrekkelyk zyn, noch gemeenschap met het geen men hun toeschreef, hadden. Dusdanig waren vervolgens de Phenicische Letteren, en zodanig zyn nu de onze. Dus vonden de eerste menschen het middel, hunne gedachten door Beeldtschriften uit te drukken, en de Pheniciers door letteren, die minder plaats besloegen en beter de gedachten dan deeze Beeldtschriften uitdrukten(c), en ook veel lichter, te schryven waren; want, gelyk bekent is, de eersten bestonden uit Afbeeldzels van planten, en dieren; overzulks om wel te schryven, men tamelyk de tekenkunst(d) verstaan moest.

+Beeldschriften de aller oudste schryswys geacht.

+ Wanneer men zich dan begon van het geschrift in de plaats der Beeldtschriften te bedienen, ging het laatste voortaan ten gebruike in de Wapenschilden en Zegelringen over; en zoo Clemens den Alexandriner(e) de Christenen van zynen tydt raadde zich van Afbeeldzels voor Zinnebeelden te bedienen die eenig opzicht op 't Christendom hadden, liet hy hun insgelyks het gebruik van veele anderen, waarvan zich de Heidenen dienden.

+Hoe men allenks van Beeldschriften tot het letterschryven is overgegaan.

(a) *Phoenices primi* (*famae si credinus*) *ausi*,
Mansuram rudibus vocem signare figuris.

(b) Het kan mede wel zyn, dat ze toen noch Beeldtschriften noch letteren hadden, en dat ze ook geen ander middel om de gedachtenis der gebeurtenissen te bewaaren, dan de overlevering hadden, insgelyks knoopen gelyk de Amerikanen en andere diergelyke uitvindingen. Vervolgens scheenen deeze middelen al te onvolmaakt; toen vond men de Beeldschriften uit, die by verscheiden Volkeren van 't Oosten in gebruik zyn geweest, insgelyks by de Mexikanen, en zelfs in *Canada*, zoo men *La Hontan* gelooven mag, die de zelve *der Wilden Wapenschilden* noemt. Deeze Schryver heeft de rechte naam der Beeldtschriften gevonden. Zy waren eenigermaaten betrekkelyk op onze hedendaagsche Wapenschilden; met dit onderscheid dat de Volkeren die de Beeldtschriften gebruikten, zich 'er van by noodzaakelykheit dienden, of mogelyk om de zaaken te krachtiger uit te drukken, daar wy 'er ons niet, dan om de ydelheit te voldoen, van bedienen.

(c) Een Beeldschrift kan voor veele woorden bestaan: maar de gedachte bleef duister en raadzelachtig. Het zoude zeer moeielyk zyn geweest kunsten en weetenschappen met behulp van zodanige zwakke hulpmiddelen te hebben begreepen.

(d) Deeze die de Beeldtschriften der Egiptenaren en Mexikanen gezien hebben, zullen licht toestemmen dat 'er de regels van de tekenkunst zeer qualyk zyn in waargenomen. Wy gelooven dan met reden, dat deeze Beeldtschriften de eerste afschetzels van de tekenkunst zyn Indien 'er iets in de Beeldtschriften te verwonderen zy, is 't de Geest, en niet de omtrekken van 't Afbeeldzel.

(e) *Clemens Alexand. in Pedag.* Dit zyn de woorden van zynen Overzetter. *Sint autem vobis signacula*, *columba*, *vel piscis*, *vel navis*, *quae cursu veloci à vento sertur*, *vel lyra musica quâ usus est Polycrates*, *vel anchora nautica*, *quam insculpebat Seleucus*; *& si sit piscans aliquis*, *meminerit Apostoli*, *& puerorum*, *qui ex aquis extrabuntur.*

De Grieken geeven mede voor, dat de kunst[+] van te schryven by hun haaren Oorsprong genomen heeft; maar zonder eenigen grondt. Een ieder is 't bekent dat *Cadmus* die uit Phenicië in Griekenlandt overbragt. Waar is 't dat de Grieken hunne verscheidene letteren uit de Phenicische hebben verzonnen: maar dit was eenige eeuwen nadat ze die van dit Volk ontfangen hadden, en zy dienden zich zelfs niet van nieuwen geduurende een langen tydt, dan voor Uitleggingen en Aanmerkingen, die zy beneden de bladzyde of op den kant schreeven. Nochtans, alzoo de Hoofdtletteren te veel plaats besloegen, en byna alle vierkant zynde, vereischte dit noch meer naaukeurigheit, overzulks zy eindelyk die nalieten, om de loopende letteren op te volgen, en men diende 'er zich niet meer van, dan voor openbaare opschriften, tytels, en voor den aanvang der Hoofdtstukken. Vervolgens wierden de oude Letteren, Voorletteren genoemt. Bekent is 't dat de Rabbynen mede deeze loopende letteren gebruiken, waarmede zy hunne Aanteekeningen uitdrukken.

[+]Vermoedelyk zyn de Pheniciers de eerste uitvinders der letteren geweest.

Het *Papyrus* van Egipte heeft den naam[+] aan ons Papier[*] gegeeven, 't welk een der nuttelykste en der gemakkelykste dingen is die het menschelyk vernuft heeft uitgevonden. Nochtans, alhoewel 'er by ons niets gemeener dan het Papier is, weet men echter niet wanneer het zyn begin genomen

[+]Hoe twyffelachting de eerste uitvinders van 't Papier na te speuren is.

* [In Egipte groeide aan de Oevers van den Nyl een drie-hoekig Rietgewas ter hoogte van 9. of tien ellen, 't welk men *Biblos* of *Papyrus* noemde. Het loof van dit gewas maakte men op de volgende wyze tot het gebruik van 'er op te schryven bequaam: men schilde de driehoeken vervolgens zeer dun af, lei dan de strooken eerst in de lengte, daarna in de breete, en begoot ze met Nylwater, 't welk wegens zyne lymachtigheit mede voor een lym verstrekte, en de t'samenkleeving deezer strooken uitwerkte. Vervolgens perste men deeze stoffe, ten deelen om te beter aan elkander te kleeven, als ook om 'er de overige vochtigheit uit te drukken. Mogelyk, alhoewel onzeker, heeft men 't daar na in de Zon te droogen, en om het te laaten bleeken, gelegt. By de Aloude vind men verscheidene soorten van Papier gebruikt: als *Charta Amphitheatrica*, 't welk te Alexandrie in Egipte by het Amphitheater bereid wierd. *Charta Augusta* of *Hieratica*, was teer en dun, overzulks het uit twee aaneengevoegde bladen bestond, *Charta Claudia*, naar Keizer *Claudius* genoemt, was een soort dikker en ook iets langer. *Charta Cornelia*, ontleende zynen naam van *Cornelius Gallus* die Landvoogt van Egipte was. *Charta Emporetica*, was grof en sterk pakpapier, om 'er waren en koopmanschappen in te pakken. *Charta Hieratica*, was het allerfynste. *ιερὸς*, Heilig of Gode toegewyt, genoemt, naardien men 't voor zodanige boeken gebruikte, den Godtsdienst behelzende. Hier van waren tweederlei soorten; waarvan de eene soort uyt vleyery *Augusta* en de andere *Livia* wierd genoemt. *Salbachius de Lib. Vet.* 20. *Pitiscus. Du Fresne. enz.*]

heeft, noch wie het is, aan wien men de uitvinding verschuldigt zy. Eenige hebben gemeent dat het al sedert den tydt van *Titus Livius* in gebruik was, die in 't vierde jaar van *Tiberius* regeering storf: maar waarschynlyk is 't, dat ze zich bedrogen vinden, en dat wanneer deeze beruchte Historischyver van *tela linea* gewag maakt; hy daar door het lywaadt verstaat waarop men schildert. Vermoedelyk is 't, dat het Papier zoo oudt niet zy. *Melchior Inchoffer* een Hoogduitsche Jezuït, die in 't midden der verleedene eeuw leefde, bragt de zaak tot een ander uiteinde, bybrengende dat het Papier naaulyks voor twee hondert jaaren uitgevonden was; maar 't is niet te begrypen hoe een man als hy, die geen nieuweling in de Oudheit was, kon onkunding zyn, dat wy veel ouder Handschriften hebben die meer dan drie hondert jaaren heugen, en noch op zodanig Papier als het onze schreeven zyn. *P: Mabillon*(a) zegt dat de Heer van *Herouval* hem een brief heeft medegedeelt, die *Joinville* aan S*t. Louis* op gemeen papier geschreeven heeft, en oordeelt daaruit, dat men zonder zich te vergissen aan 't zelve een Oudheit van vyf hondert jaaren toeschryven kan.

Zeldzaam en teffens verdrietig is 't, dat dingen gelyk dit, dus in een duisterheit verborgen blyven, en dat men 'er niet dan by gissingen over redeneeren kan.

XXX. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Legers *en* Heirtogten, *en op hoedanig een wyze zy* Oorlogen.

+ Wy konnen ons niet genoeg verwonderen over 't geen de Historischryvers ons van de talryke Heiren van *Xerxes* en *Darius* berichten, overmits wy het Veldt der Mooren of Mauritanen naby *Balassor* bezichtigt hebben. Deeze soorten van Volkverzamelingen verdienen beter den naam van t'zamenrotting dan die van Heir. 't Is een Vergadering zonder orde, een meenigte van allerlei slag van Volk, waaronder men byna geen orde bespeurt.

+De ongemeene talryke Heiren van Xerxes en Darius waar uit die hebben bestaan, aangemerkt.

Eerstelyk heeft ieder Edelman altoos by zich ten minsten twee of drie hondert knechts en ook zoo veel Vrouwen. De *Omrahs*, 't welk de Bevelhebbers en algemeene Legerhoofden zyn, hebben 'er naar evenmaatigheit by zich: overzulks in een Leger van twee hondert duizend Zielen(b) het veel zal zyn, indien men 'er tien duizend strydbaare mannen in vind. Hier uit kan men oordeelen in welk een onorde zy zich bevinden, wanneer zy bestreeden worden, en dat ze genoodzaakt te deinzen zyn; als ook hoe hun de Vrouwen en Kinderen, nevens den nasleep van onnutte Pakkaadje belemmeren moet: want zelden doen zy een weloverdachten aftogt.

(a) *Mabil. de Diplomatica.*

(b) Zeker is 't dat de Legers der Aloude Persen het zelfde misbruik hadden. De Turken alhoewel het een strydbaarder Volk is, en het best geoeffende van gansch Oosten, hebben mede dit gebrek. De Legers der Chineezen, hedendaagsche Persianen enz. begaan de zelfde misslag. Men moet het verslaan van deeze verzameling van allerlei slag van Volk aanzien, als zeer bequaam om een opstandt in een Koningryk te verwekken, en dit maakt de groote staatsomkeering van China min verwonderenswaardig, in de voorgaande eeuw voorgevallen. Het is onmogelyk hen in hun plicht te weerhouden, en onder een zelfde belang menschen zonder keur verzamelt te vereenigen: behalven dat beschouwt men in de wyduitgebreide Monarchiën, afgelegene Provinciën die zich naaulyks de party van een zelvigen staat aantrekken. Indien men over ons gezegde zyne gedachten laat gaan, zal men 't te min ongewoon vinden, hoe de kleine Legers van *Leonidas* en *Themistocles* de Koning van Persië hebben konnen stuiten en zelfs staan, en dat het Macedonisch Krygsvolk door Alexander den Grooten bestiert, de machtigste Monarchie van 't Oosten heeft overhoop geworpen.

Schoon nu de Indiaansche Heidenen zoo[+]

[+]Waarin de krygsmacht der Indianen bestaat, en in welke orde die word bestiert.

veel Vrouwen als de Mauritanen niet by zich hebben, zyn ze echter van geen minder Dienaars en ander nodeloos Volk verzien. De *Faquiers* en anderen zyn 'er onverdraaglyk. Zy zyn 't mede in de Legers van den Mogol, waarin men ze in groot getal vind, en geen anderen dienst doen, dan om Aalmoezen te verzoeken. Dikmaals bepaalen zy zelf 't geen zy hebben willen, volgens den rang en hoedanigheit, en laaten zich geen stuiver afdingen. Zy zullen zich geduurende vier of vyf dagen voor de deur van een tent ophouden, schreeuwende nacht en dag luidkeels, *geef my zoo veel geldt*, *geef my zoo veel geldt:* overzulks het vyligste middel is om zyne rust te koopen, hun te bevreedigen.

De Mauritanen en Indianen zyn onkundig wat een Ruiterschaar in den strydt is. Zy houden zich in geene slagorde, want een ieder vegt in 't wilde: dus zoude het met een wel gesloten Ruiterbende van een klein getal goede Ruiters licht vallen hun alle in onorde te brengen. Echter worden 'er onder hun dappere Soldaden gevonden: maar in geen groot getal, en byna alle die voor zodanige worden aangezien, gebruiken *Opium* voor dat den strydt aangaat: 't welk hun verwoed maakt en belet geen gevaar te ontzien.

Het Voetvolk is in de Indiën van een kleinder getal, en ook niet beter dan de Ruitery in den wapenhandel ervaaren. Wanneer zy in den strydt zyn, plaatsen zich het meerendeel achter eenig kreupelbosch, geevende van daar vuur op hunne Vyanden. Anderen, die met het blanke geweer te voorschyn komen, hebben gemeenlyk niet dan een klein onderbroekje aan, om te luchtiger en vaerdiger te zyn. Deeze die het vaerdigst loopen, zyn veeltyds de geachtste; want men moet zich niet inbeelden dat twee wel geslooten Legertroepen, in een goede orde elkander naderen, om den een of anderen overhoop te werpen. Zy zouden dit voor hun te gevaarlyk achten; een ieder gedraagt zich aan zyne zyde zoo hy 't noodig oordeelt, en wanneer zy handgemeen zyn, zou men somtyds wel zeggen moogen, datze met handspaaken speelden.

Wy gelooven dat de Jooden eertyds eveneens streeden, indien men 'er uit oordeelen mag door den lof, die de H. Schrift aan *Asaël*, Zoone van *Saruja*, *Joabs* Broeder geeft, die door *Abner* gedoodt wierd. Zy zegt dat hy als een Reebok[(a)] liep. Deeze hoedanigheit zou nu niet zeer geacht zyn, voornamentlyk in een Veldheers Broeder aangemerkt.[+]

[+]Hoe de aloude Jooden onkundig in 't bestier van Ruitery waren, aangeweezen.

Bekent is 't dat de Jooden, geheel anders als de Mauritanen, zeer weinig Ruitery hadden. In 't Voetvolk bestond al hunne kracht, mogelyk om dat hun Landt boschryker dan dit van den Mogol was: ook hadden zy by hunne Vyanden den naam van slechte Ruiters te zyn; en men boerte zelf gemeenlyk hier over. *Rabsaces* vermaanende *Ezechias* zich de Heerschappy van *Sennacherib* te onderwerpen, en geen staat op den bystant der Egiptenaren te maaken, biedende deezen Vorst van wegen den Koning van Assyrië twee duizend Paerden aan, indien hy hem voor zyn Opperheer wilde erkennen, en zich hem onderwerpen;[(b)] voegende boertende daar by, dat hy nochtans onder al zyn Volk geen bequaame Mannen zoude vinden konnen, om die te beryden. Echter hebbenze ten tyde van Salomon een genoegzaame troep van Ruitermacht gehad; en de H. Schrift[(c)] geeft ons te kennen, dat deeze Vorst twaalf duizend Ruiters ten zynen dienst had; maar men bespeurt niet dat 'er de Jooden voor of na hem van zyn verzien geweest. Dus is 't

(a) II. *Sam.* C: 2. v. 18. *En Asaël was licht op zyne voeten*, *als een der Reên die in 't Veldt zyn.* Het grootste gedeelte der Amerikanen voeren den Oorlog door hinderlaagen, en stryden zonder orde loopende. De Aloude Parthen bestreeden hunne Vyanden vluchtende, tot dat ze hen in een hinderlaag hadden gelokt; gelyk nu noch de Tartaren doen.

(b) *Jesai.* C. 36. v. 8. Onderwerp u dan mynen Heere de Koning van Assyrië, en ik zal u twee duizend Paerden geeven, indien gy 'er Ruiters toe hebt.

(c) II. *Paral.* C. 1. v. 14.

dan vermoedelyk dat deeze Ruitery niet langer dan geduurende zyne Regeering in staat bleef. Echter geloovenwe dat zy t'eenemaal van Ruitery onverzien waren, en 't is zelfs blykbaar, dat *Rabsaces* de Boertery een weinig te verre liet gaan. Hoe 't ook zyn mag, 't is zeeker dat de Ruitery niet van hun bedryf was. Het gewoone gebruik der Jooden was op Ezels te ryden[(d)]: dus verwondert men zich ten onrechte, dat JESUS CHRISTUS zyne Intreê in Jeruzalem rydende op een Ezel deed, nademaal het een gewoon gebruik van dien Landaart was. Een Man[(e)] wierd zelf niet voor vermogende en deftig aangezien, tenzy hy van Stallen vol van deeze Dieren was verzien; en de H. Schrift

(d) Dit moet ons min vreemd voorkomen dat de H: Schrift dikmaals den Ezel in vergelykingen gebruikt. De Jooden hadden 'er niet dan 't zelfde denkbeeldt als wy van. 't Is zeer natuurlyk deeze vergelykingen te gebruiken, of denkbeelden der Gewoontens van zyn Landt te neemen.

(e) De Indianen reekenen de macht en rykdom van een Man naar 't getal zyner Olifanten. Zie *Vryers* Reizen. Het getal der Kameelen word by de Arabiers eveneens geschat.

willende de rykdommen en pracht van *Jaïr* den Galaäditer[a] aanwyzen, die na *Thola* het Volk van Israël rechtte, zegt[b] dat hy dertig Zoonen had, op dertig Ezelen gezeten. Zy zegt byna het zelfde van *Abdon*[c] die insgelyks een der Rechteren Israëls was.

+ De Indianen[d] gebruiken mede Olifanten in hunne Legers, gelyk wy leezen dat eertyds de Persen deeden, en byna alle de Volkeren van 't Oosten doen. Het zyn in den Oorlog verbolgene Dieren; want behaldat ze overal met yzer bekleedt zyn om de pylen en 't schiedgeweer af te keeren, hebbe ze hunne snuiten met een dikke keten gewapent, die zy snel omslingeren, 't welk een vreemde verwoesting maakt ter plaatse waar zy den doortogt baanen; voornamentlyk wanneer zy door bequaame Meesters worden bestiert.

+Olyfanten by de Indianen in den Kryg gebruikt, en hoe by andere Volkeren gebezigt wierden.

De Romeinen moesten eertyds het woeden der Olifanten bezuuren, die veele van hun Volk in den aanvang van den strydt ombragten, en in wanorde stelden. Nadat ze zich dus eens door deeze woeste Dieren gehavent zagen, bedachtenze een manier om 'er zich tegen te verdeedigen. Dit was, datze hun in den snuit schooten; want dit de gevoelbaarste plaats deezer Dieren was. Wanneer zy zich gewond voelen, wenden ze zich in steede van die hun bestryden, aan te vallen, naar hun eigen Volk, die 'er alsdan geen Meester meer van zyn.

De gewoonte om zich van Olifanten in de Legers te bedienen, is by de Indianen zeer oudt. Zy namen 'er sedert den tydt van *emiramis* gebruik van. Deeze Koningin, die de Oorlog tot aan 't einde der Indiën voortzette, ziende de verwoesting die deeze Dieren onder haar Krygsvolk veroorzaakte, wierd te raade, zoo *Diodorus* van Sicilie bericht[e], zodanige Dieren van hout te laaten maaken, en voor 't hoofdt van haar Heir te plaatsen. De Indianen, die niet wisten dat zy 'er eenigen had, en dus teffens een zoo groot getal zagen, wierden 'er over verbaast. Hunne paerden joeg dit mede een schrik aan, alzoo zy 't voor waare Olifanten aanzagen, door dienze volmaaktelyk volgens de natuur afgebeeldt waren. Hier op nam dit Volk de vlucht, en de Assyriers hen in wanorde ziende, vervolden hun heviglyk: maar andere merkende dat men in de plaats van waare Olifanten, niet dan houte, Afbeeldzels hadde gebruikt, namen weder moedt, en daar mede boertende, weerstondenze de macht van *Semiramis* niet alleen: maar wierpenze overhoop.

De Historie van Diodoor meld ons[f] noch van een zeker Volk *Gandares* genoemt, die de boorden van den Ganges bewoonden, en Alexander niet bestryden wilde, wegens het groot getal Olifanten die zy hadden, of mogelyk vermits de Grieken daar toe onwillig waren, gelyk *Quintus Curtius* zegt. Waarlyk zy hadden reden genoeg deeze Dieren te vreezen, die, gemerkt zy talryk waren en wel bestiert wierden, een schrikkelyke slachting in een Leger veroorzaakten.

In *Quintus Curtius* kan men naslaan, hoe de Olifanten van 't Heir van *Porus*, Alexanders krygstroepen waggelen deeden, en wat moeiten de Grieken hadden, zich tegen deeze machtige Dieren te verdeedigen. Deeze beruchte Historischryver meld mede welk een liefde de Olifant van *Porus*, voor hem had, als dien Indiaanschen Koning met hem te velde trok; hoe hy zyn Meester met zyn snuit opnam, en hem op zynen rug plaatste; en eindelyk hoe hy hem op 't aller uitterste verdeedigde, tot dat de hevige aanvallen der Grieken dit Dier van allerwegen bestrydende, het deeden

(a) 't Is niet over de rykdommen waarvan ter deezer plaatse gesprooken word: maar het behelst van 't getal der Zoonen die *Jair* had, alzoo dit de Jooden als een Zegen aanzagen.
(b) *Judic.* C. 10. v. 4. En hy hadde dertig Zoonen rydende op dertig ezelveulens.
(c) *Judic.* C. 12.
(d) Men heeft 'er zich mede van in Europe gedient, vermits 'er *Pyrrbus* Koning van *Epirus* in zyne Legers van was verzien*:* maar deeze gewoonte om 'er zich van te bedienen, is in Europe al voor lang afgeschaft.
(e) *Diod. Sic.* L. 3. C. 5.
(f) Idem. L. 3. C. 10.

ter aarde storten. Men zou hier op mogen zeggen, dat indien alle de Bevelhebbers en Soldaten van deezen ongelukkigen Vorst, zich zoo wel voor hem gequeeten hadden, als de stantvastigheit die dit Dier voor zynen Heer toonde, dat mogelyk Alexander zyne overheeringen niet verder zoude hebben voortgezet.

XXXI. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Gebruik *hunner* Welriekende Wateren, *en* Hunne Zalvingen.

+ De Indianen hebben ten opzicht der Bloemen en Welriekende Wateren, tot hun vermaak de geur der Alouden bewaart, en in 't algemeen 't welk de reuk een der vyf zinnen vleien kan. Wanneer menschen van een weinig aanzien elkander bezoeken, hebben deeze die bezocht worden, lange zilvere vleslen met rozewater, 't welk door eenige kleine gaatjes vloeit[(a)], omtrent als onze wierookvaten gemaakt. Men schud deeze besproeivaten over het gezicht en 't hoofdt der geenen, die men wil eer aandoen. Als dan vertoont men een tafelbordt met sandelpoejer gevult, 't welk een welriekend hout is; men wryft 'er de kleederen van den bezoekgeever mede; en alzoo dit poejer geelachtig is, en het meerendeel der Indiaansche kleederen van wit en fyn Lywaat gemaakt zyn, verwonderden wy ons niet weinig een zoo zeldzaame zaak te zien; maar eerlang ons te binnen komende, hoe men in Vrankryk het gebruik had en zelf tot de rokploeyen toe, witte poejer[(b)] op zwarte kleederen te gebruiken, staakte wy onze eerste verwondering.

+Hoe de Indianen de Gewoonte hebben wanner zy bezocht worden, den bezoekers met welriekend water te besproejen, of met een geel poeien te bestrooijen.

De gewoone bezigheit der Vrouwen van aanzien in haar vertrekplaats, (want zelden komenze by de Turken daar buiten) is ruikers van Bloemen te maaken, als ook Bloemkranssen en Kroonen daar van gevlochten, zodanig als zy openbaarlyk op 't hoofdt op den dag haarer Bruilooft draagen: waarin zy de aloude Gewoonte der Grieken volgen, die byzonder gezet op hun vermaak waren. Men kan in byna alle hunne Bruiloftsdichten zien, niet alleen op den dag van haare Bruiloften gemaakt: maar insgelyks geduurende het zacht zaaizoen des voorjaars en van den Zomer, hoe zorgvuldig zy zyn, altoos van Bloemkranssen verzien te wezen,[(c)] en zelfs van de schoonste, en versch geplukste die te vinden waren.

Alle Volkeren der Waereldt byna, hebben[+] de Oly als een zaak aangemerkt die men het allerminst missen kan; zich inbeeldende dat het onmogelyk was zich van hoofdtpyn en alle andere smerten zonder de zelve te konnen geneezen. Deeze Gewoonte, die een noodzakelykheit vereischte om ingevoert te worden, wierd vervolgens een der voornaamste middelen waar van de pracht en wellust zich bediende, om de menschelyke Zeden te bederven.

+Hunne gewoonte om het hoofdt met Oly te zalven, aangemerkt, en hoe onder andere Volkeren in gebruik.

Wy zeggen dat deeze gewoonte begon door een soort van noodzaakelykheit; want gelyk wy aangemerkt hebben, zy wierd als een volstrekt geneesmiddel tegen de hoofdtpyn aangezien, en voornamentlyk in warme Landen. 't Zekerste is, dat men 'er byna nooit den geenen ziet kaalhoofdig worden, die bezorgt zyn het hoofdt met Oly te wryven. Men leest in de H. Schrift dat de Joodsche Vrouwen veel werks van deeze Zalvingen maakten, die zy dikmaals hooger waardeerden dan zelfs de

(a) De Arabiers besproeien 'er hunnen baardt mede, en eigenen 't de zelfde Gewyde kracht toe, die byna met het Wywater overeenkomt. Toen het water van de Koninginne van Hongarye eerst bekent wierd, was 'er geen Vrouw, noch Dochter, noch iemandt anders, die niet meer van duizeling en hartewee klaagde. Al het Wywater der Christenheit kon toen het duizendste deel die ongemeene uitwerking niet doen, dan dit Water of *Eau de la Reine* deed, en sedert dien tydt zyn 'er weinig menschen van de mode te vinden, die geen klein vlesje van dit water by zich draagen. Hoe 't ook zy, wy konnen dit water by 't Rozewater der Indianen vergelyken. Beide heeft het de kracht om 't hart te versterken, en wy twyffelen niet of het eerste oogmerk van 't plechtelyk Rozewater, 't welk in Indiën word waargenomen, dit zelfde niet zy.

(b) De Alouden poeierden zich met Goudtpoejer. Waarschynelyk is 't dat Salomon een zinspeeling op deeze gewoonte in 't 5de. Hoofdtst. vers 11. van zyn Hoogliedt maakt.

(c) De Aloude Grieken bezigden mede op Gastmaalen bloemkranssen, en zy droegen vooral zorg by de zelven bloemen te gebruiken, die tegenstrydig met de dronkenschap waren. In brasmaalen zette men die op 't hoofdt, en men droegze om hals en armen. Zy versierden 'er ook hunne bekers mede, enz.

noodzaakelykheden des levens. Overzulks is 't dat deeze Profeets Weduwe, die zich tot Elisa voegde, alhoewel arm en[(d)] alles ontbreekende, nochtans noch Oly om zich te zalven had.

De Indianen zyn gezamentlyk aan deeze gewoonte verslaaft: maar voornamentlyker de Vrouwen. Het zoude voor haar een straf zyn, wanneerze niet altoos het hoofdt blinkende van Oly hadden: maar alzoo zy geen Olyven-Oly hebben, bedienenze zich niet dan van Kokos-Oly.

De Zalvingen wierden by de Alouden niet alleen tegen de hoofdtquaalen gebezigt en voor de wonden gebruikt: zy dienden 'er

(d) II. *Reg.* C. 4. v. 2. Uwe Dienstmaacht heeft niets in den huize, dan een Kruik met Oly.

zich mede van ter versterking der zenuwen, en om de leden buigzaamer te maaken, voornamelyk na eenige zwaare oeffening. Dus is 't, dat we in de *Iliade* van Homerus, *Ulisses* en *Diomedes* uit het Leger van Troje zien wederkeeren, waarin zy gegaan waren om te onderzoeken 't geen 'er voorviel, en zich wasschen[(a)], met Oly wryven en vervolgens ontbyten.

De Indianen gebruiken 'er van, zelfs na een gedaane Reize, of in 't algemeen na eenig afgeslooft bedryf: want alsdan gaanze niet rusten noch eeten niet, dan na zich gewasschen en met Oly gewreeven te hebben.

Eertyds dienden 'er zich mede de *Athletten* van; niet alleen deeze die tot de worsteling afgericht waren, om te weeren dat hunnen Vyandt op hen geen vat had; maar ook alle anderen, met een oogmerk van buigzaamer en krachtiger te worden.

Die dan deeze Zalving tot een nuttelyk gebruik aanmerkten, bezigden niet dan enkele Oly zonder reuk*:* maar allenks wilde men de aangenaamheit by de nuttigheit voegen. Men mengde 'er reukwerken en welriekende kruiden onder: overzulks 't geen in den aanvang niet dan een bewaarmiddel of een geneesmiddel was, eindelyk een der vermaakelykheden en wellusten wierd. Het vereischte toen vervolgens, om schoon en vryerachtig uit te zien, de hairen met welriekende vochten te bestryken, en zodanig te zyn als *Anacreon* ons *Bathillus* verbeeldt: want wanneer hy poogde den Schilder een Denkbeeldt te geeven, hoedanig hy het Afbeeldzel van deezen schoonen Samiaan schilderen zou, belastte hy hem[(b)] met vochtige hairen af te beelden.

Virgilius schildert ons *Turnus* op de zelfde wyze af, en zegt[(c)] dat zyne hairen met een warm yzer opgekrult, t'eenemaal van Mirre bevochtigt waren.

Men trok deeze wellustigheit zoo verre, dat men zich zonder schroom, door de Vrouwen het gansche lichaam met welriekenvochten bestryken liet; en dit is 't, 't welk *Telemachus* en *Pisistrates*[(d)], hoe verstandig zy ook waren, in acht namen, nadat ze het Paleis van *Menelas* bezien hadden, en voor dat ze zich aan de tafel begaven.

Andere zalfden zich het gansche Lichaam met welriekende Oly, voor dat ze zich te bedde leiden. Veele Christenen van de eerste eeuw namen deeze Gewoonte waar, die Clemens den Alexandriner[(e)], in deeze van zynen tydt, afkeurde.

De Vrouwen waren 't die 'er zich het meest van bedienden. Arabie verschafte geen reukwerk genoeg om t'eenemaal haaren reuk te voldoen. Onze Europiaansche waren noch niet lang geleeden hier aan verslaaft: maar de mode verandert zynde, was 't ook t'eenemaal noodzakelyk geworden, dat de lust hier toe veranderde, en dat om zich naar den tydt te schikken, die geene die voor vyfen-twintig Jaaren zonder eenige tegenheit, zich in 't midden van een dozyn der welriekenste geuren had konnen houden, en altoos ruikende handschoenen droeg, wierd zelf flaauw op het zien van zekere Bloemen of op het aannaderen van 't minste reukwerk. *Altro tempo*, *altro gusto.*

(a) *Iliad.* L. 10. *Hique loti & uncti pingui oleo jentaculo assidebant.*
(b) Of liever blinkende. *Anacr. Ode.* 29. Volgens de Latynsche Overzetting:

Nitidas comas fac illi.

(c) *AEneid.* L. 12.

Crispatos calido ferro, *myrrhaque madentes.*

(d) Homerus. *Odyss.* L. 4.
(e) *Clem. Alex.* L. 2. C. 8. *Coronarum autem & unguentorum usus non est nobis necessarius*, *ad libidines enim & voluptates impellunt*, *maximé cum nox prope est.*

Wanneer by de Jooden iemandt in 't huis van een zyner Vrienden quam, bood men hem een welriekende Oly aan, om 'er het hoofdt mede te wryven. Wierd dit verzuimt, was 't een teken van onbeleefdheit, of dat men zich aan zodanig een persoon niet liet gelegen zyn; gelyk de Phariseên deed, by wien JESUS CHRISTUS het middagmaal hield, vermits hy het qualyk opnam, dat een Vrouw, en wat meer is, een Zondaresse, hem de voeten zalfde; de Heilandt verweet hem dan met te zeggen, dat deeze Vrouw gedaan had 't geen hy zelfs hadde moeten doen: zeggende, gy hebt myn hoofdt met geen Oly gezalft(f), en deeze Vrouw heeft die op myne voeten uitgegooten.

David in een zyner Psalmen te kennen willende geeven, dat hy nooit met den Zondaar wilde gemeenschap hebben, zegt dat hy zich niet van zynen Oly dienen zal, om het hoofdt te zalven; te weeten, dat hy hem niet bezoeken zal, en bygevolg zich niet verplicht vinden deeze beleeftheit te genieten.

De Alouden dienden zich niet alleen van welriekenden Oly en reukvochten voor hun gebruik: maar zy wreeven 'er ook de Vo-

(f) *Luc.* C, 7. v. 46.

gels mede, 't welk men in een zeer aardig lierzang van *Anacreon* zien kan, alwaar deeze Dichter twee Duiven spreekende invoert, waar van de eene zynent wegen een brief aan den schoonen *Bathillus* brengt;[(a)] en de andere haar begroet, overzulks zy het reukwerk onder haare vleugels heeft, 't welk overal een zeer aangenaame geur versprydt.

De Indianen bieden gemeenlyk niet dan Roozewater aan, den geenen die hun bezoeken komt, gelyk reeds hier voor aangemerkt is: maar houd men zich eenigen tydt by hun op, verzuimenze niet 's morgens den Oly aan te bieden.

XXXII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen *uitwendige* Aart *en* Gemaaktheit.

Van de Indianen kan men in 't algemeen zeggen, datze zindelyk zyn; want zy groote zorg draagen zich te wasschen, en wy zyn verzeekert dat ze wegens de veelvuldige afwassching, de schroomachtigste Pharizeên niet behoeven toe te geeven, met wien zy in veele dingen overeenkomen. By voorbeeldt, in hunne gebeden, die zy zomtyds met uiterlyke gebaarde in 't openbaar doen: maar voornamentlyker met een ernstelyke en gemaakte uitwendigheit verzelt.

[+] De buitensporigheit is by hun het merkteken van een eerloos gemoed, zy hebben een ongemeene kleinachting voor die geen die zich zelven geen meester zyn, en die licht toornig worden. Indien men hun eenig onrecht of verongelyking doet, veranderen zy zich nooit in hunne gesteltenis: echter laaten zy niet na zich te wreeken; en wanneer zy eens besloten hebben iemandt schaade toe te brengen, doen zy 't ook te zekerder, en met zoo veel te meer gevaar, naar dien zulks in koelen bloede geschiede, en overzulks zy 'er al hun vermogen aan te kosten leggen. Zy weeten hun gevoelbaare smart zoo wel te verbergen, dat schoon zy onder hen altoos wel op hun hoede zyn, voor al met den geenen die zy weeten reden van ongenoegen over hun te hebben; en dit belet nochtans niet, datze dagelyks met elkander handgemeen worden, als ook dikmaal den gegeeven slag niet verwachten, die hun door de handt van den geenen word toegebragt, die zy gelooven hun waardste en getrouwste Vrienden te zyn. Wanneer zy zich dus bedrogen zien, zonder gedachten op deeze te hebben die hen dus om den tuin heeft geleid, vergenoegen zy zich, zich zelven over hun ongeval te beschuldigen, en te bekennen dat zy 't wel verdient hebben, overzulks zy op een Man vertrouwt hebben, aan wien zy eertyds eenige reden van ongenoegen gegeeven hadden: want zy hebben een grondregel, dat eenig ongelyk nooit vergeeten word. Alhoewel zy in 't byzonder menschen zyn, ongemeen tot de ongebondenheit geneegen, zynze echter in 't openbaar zeer ingetogen. Men hoort nooit uit hunnen mondt eenige onkuische woorden, en hun uitterlyk gelaat is altoos ongemeen zedig*:* eindelyk men zou hen voor een voorbeeldt van volmaakte Zede konnen voorstellen, indien zy dachten, gelyk zy spreeken, en ook insgelyks naar hun uitterlyk gedrag leefden.

[+]Der Indianen ingetogenheit in hun gedrag aangemerkt, en waar voor zy, beleedigt zynde, te wachten zyn.

XXXIII. Hoofdtstuk.
Hoedanig de Mogolleezen *de* Dagen *verdeelen en de* Uuren *tellen.*

(a) *Anacr. Ode.* 9.

Tot unde nunc odores,
Huc advolans per Auras
Spirasque depluisque.

Het Grieks drukt zich veel aangenamer in gedachten uit.

[+] De Mogolleezen verdeelen de dagen in vier en twintig uuren, en in agt verdeelingen of vierlingen, zynde ieder deezer verdeelingen noch in veele andere verdeelt. Deeze, die by voorbeeldt 't naast aan de[*] Evennachtslyn gelegen zyn, en by

[+]Hoe de Mogolleezen hunne dagen en uuren verdeelen.

* *Equinoctiaal.*

wien gevolgelyk de ongelykheit van dagen en nachten niet zeer groot zy, hebben weinig onderscheid in hunne verdeelingen en vierlingen: maar dit onderscheid is veel merkelyker onder de* Kerkringen, en het vermeerdert altoos naar maate dat men van de Evennachtslyn afgelegen is.

+Water Uurwyzers by hen in gebruik; en hoe die met die van de Alouden verschillen.

+ Zy hebben om de uuren te onderscheiden, een Wateruurwerk: maar met de *Clepsydra*† zeer verschillende, die men meent door een zekeren *Ctesibius* van Alexandrië omtrent zes hondert vier en dertig Jaaren voor de bouwing van Rome, was uitgevonden geweest. Deeze *Clepsydra* bestond uit twee te samen vereenigde bekkens, waarvan het eene vol water, en 't ander leedig was. Dit laatste bekken had op den bodem een stuk kurk leggen, 't welk die t'eenemaal besloeg, behalven de ruimte die het hebben moest om bequaamelyk te reizen of daalen. Men plaatste op dit kurk een klein Afbeeldzel 't welk een stokje in de handt hield, waarmede het de uuren op de lynen aanwees, die op een kleine Kolom getrokken waren, aan den randt van 't bekken vast gemaakt, en tot boven den zelven uitstak: Noch was 'er een klein gaatje 't welk met het een en 't ander bekken gemeenschap had, en 't geen reeds vol was, ontlaste zich zachtelyk in 't ander waar in het kurk lag, dat allenks door 't water opdreef. Naar maate dat het kurk rees, moest insgelyks het kleine Afbeeldzel, op dit kurk geplaatst, ryzen, en wees dus de uuren met zyn stokje aan.

+Van welk een uitwerking de Wateruurwyzers der Mogolleezen zyn.

+ De *Clepsydra* waarvan zich de Mogolleezen dienen, en die zy *Gari*, of *Gadli* noemen, is zeer eenvoudig; doch vereischt het gebruik niet te minder zorg, nademaal 'er een man noodig is, die 'er altoos het oog op heeft. Dit is een bekken vol water, waarin men een klein koper schaaltje zet, in den bodem een klein gaatje hebbende. Het water allenks in 't schaaltje loopende, en vol zynde, zodanig dat 't welk 'er is ingevloeit, zich met dit water begint te vermengen dat in 't bekken is, gaat het te grondt. De tydt die 'er van nooden is dat dit schaaltje vol vloeit, word een *Gari* genoemt, die, volgens onze waarneeming, op twee en twintig minuten en dertig secunden beloopt: overzulks wanneer een dag even van twaalf uuren is, ieder vierling agt *Garis* doet, 't welk hondert en tagtig minuten, te weeten, drie uuren zyn. Wanneer de dagen korter zyn, houden de vierlingen van den dag minder *Garis*, en die van den nacht zoo veel te meer: want men moet geduurig by 't een vermeerderen, 't geen men by 't andere vermindert, overzulks dat de dag en de nacht evenmatiglyk te samen vier en zestig *Garis* moeten uitmaaken, te weeten, veertien hondert en veertig minuten, en volgens onze reekening, vier en twintig uuren. Zoodra als een *Gari* verstreeken is, klopt deeze die de zorg van 't uurwerk aanbevolen word, met een hamer op een kopere plaat zoo veel slagen als 'er *Garis* verloopen zyn, waarna noch andere kloppen, om aan te wyzen in welk een vierling men is, 't zy van den dag, of nacht.

Eenige (zoo *Aben-Esra* bericht) hebben gemeent dat de *Teraphins*, waarvan dikmaals in de H: Schrift gesproken word, Wateruurwerken waren, omtrent zodanig als de *Garis* der Mauritanen: maar 't is zonder eenig bewys, en zelfs zonder

* *Tropici.*

† [By de Aloude Grieken en Romeinen was de *Clepsydra* of Wateruurwyzer in gebruik. De naams Oorsprong leide men van *κλεπτω furor*, en *ὐδωζ, aqua* of Waterrover af, en wierd by hen dusdanig toegestelt; het bovendeel was een glas met water gevult, 't welk onderaan een klein gaatje had, met verguld loot beslagen, waardoor het water uittogt vond. In dit water dreef een stuk kurk, dat naar maate van 't vloeien van 't water opdreef, en door een yzer of koperdraadt in 't kurk vast gemaakt, de uuren aan 't glas aanwees. Men gebruikte ze mede in de Legers, overzulks 'er de Hoplieden de Waaktyden door verdeelden. Voornaamelyk gebruikte men die in Rechtbanken; want de Advokaten waren somtyds zoo langwylig in 't pleiten, dat de Rechters genoodzaakt wierden, hun een bepaalden tydt voor te schryven. *Petr. Faber Semestr. Pitiscus I.* 467.

waarschynlykheit van reden. De Goden die Rachel van haaren Vader Laban roofde, zyn wel in den Text *Teraphins* genoemt: maar geen de minste blyk is 'er van te zeggen dat dit haar Vaders Uurwerk was 't welk zy wegvoerde. 't Kan wel iets kostelyks geweest zyn om het heimelyk weg te voeren, en 't welk waardig was dat men 'er onderzoek van deed, gelyk door Laban wierd gedaan, die zorgvuldig en naaukeurig alle de Tenten van Jacob doorzocht naar 't geen hem ontstolen was. Deeze *Teraphins* waren Huisgoden, en geen Uurwerken; insgelyks is 't een dwaling te zeggen dat deeze Afbeeldzels ooit gespronken hebben, en dat Rachel die mede genomen had, om haaren Vader te beletten, over haare vlucht raad te vraagen.

XXXV. Hoofdtstuk.
Van der Indianen *voornaamste* Tempel, *nevens 't geen daar by aan te merken zy.*

De Jooden zagen, en met reden, de Tempel van Jeruzalem voor 't Huis des Heeren aan, als een waare Heilige plaats, en alwaar Godt voornamentlyk wilde aangebeden zyn.

+ De Mahometanen hebben het zelfde Denkbeeldt van *Mecca*, en de Indiaansche Heidenen van de Pagode[(a)] van *Jaguarnat*, zynde een groot Gebouw aan den oever van de Zee, naby *Balassor* gesticht. Men acht dat deeze Pagode zeer ryk is, en dat 'er onder andere kostelyke dingen een groot Standbeeldt gezien word, twee groote Oogen van Smaragden hebbende: maar alzoo wy 'er niet zyn geweest, en om dat we ook niemandt onder de Europianen gevonden hebben, die 'er ons van verzeekeren kon, zoo weeten wy 't voor geen oprechte waarheit op te disschen.

+Der Indianen Pagode van *Jaguarnat* beschreeven.

De Mogol heeft dit Gebouw door een muur laaten omringen, zoo als men my gezegt heeft, om daar door den toeloop van een onnoemelyk getal Heidenen te beletten, die 'er uit de allerverste plaatsen der Indiën in Pelgrimaadje komen, en waarvan de *Braminen* zeer veel geldt zouden trekken.

+ Dit nu is het voornaamste waarin wy hebben konnen merken dat de Indianen met de Alouden, en voornamentlyk met de Jooden overeenkomen. Iemandt hier over als een Heiden redeneerende, zou ongetwyffelt veel meer overeenkomst onder hun vinden: by voorbeeldt, een Romein, die onder de regeering van Titus van 't een en 't ander kundig was, en hun karakter had willen beschryven.

+Verscheiden zaaken die de Indianen met de Jooden en andere aloude Volkeren gemeen hebben, aangemerkt,

Wy hebben de Jooden en Indianen, hunne Geestelyke en Burgerlyke Gewoontens betreffende, vergeleeken. Men kan hen mede wegens hun verstandt en vooroordeel vergelyken. Beiden leeven ze in een Dienstbaarheit van vooroordeel, waaraan zy[(b)] te meer onderworpen zyn, als zy hunne onderdanigheit liefkozen en aanbidden: dit bestaat in hunne Wet, die de strengste van alle Slavernyen is.

De schroomachtige verbintenis die beide deeze Volkeren met de Oudheit[(c)] hebben, hindert hun eenige vordering in de Weetenschappen te konnen doen, en noodzaakt hen in de onkunde hunner Voorvaderen te volharden; want alles 't geen maar de minste schyn van nieuwigheit heeft, doet hun afschrikken. Het is een misdaadt by hun, meer te willen weeten dan de Alouden hebben gezegt.

(a) Men kan deeze Pagode in vergelyking met den Tempel van *Jupiter Hammon* stellen, als ook die van *Diana* te Ephesen, die van *Apollo* te Delphos, en die van *Ceres*, in Sicilië, alwaar de Roomsche Republyk van tydt tot tydt zich van haare Geloften queet. Wy meenen geen ergernis te geeven, vindende overeenkomst tusschen deeze Pelgrimaadjes en die geene die men onder de Christenen naar de Lieve Vrouw van Lorette, en naar St: Jacob in Galicië doet.

(b) Wie is 't die deeze vooroordeelen niet onderworpen zyn, zou men den Schryver deezer Verhandeling mogen vraagen? zou men over dit onderwerp alle Volkeren en alle Godtsdiensten der Waereldt niet vergelyken konnen? en zulks zonder zelfs de Christenheit uit te zonderen? Want wy mogen in den rang van Slaven der Vooroordeelen stellen, den geenen die in deezen laatsten Godtsdienst gelooven, zonder te weeten wat. 't Is niet noodig dat een Kunstenaar in 't breede alle deelen van 't Zinnebeeldt onderzoeke: maar 't is genoeg dat hy goede redenen van 't onderwerp geeft, 't welk hy te gelooven heeft. Deeze die dit Artykel verwaarloozen, zyn voor Godt niet aanneemelyker dan een Braziliaan die Zedelyk genoeg leeft, zonder menschen vleesch te eeten. Laat ons dan besluiten, dat, wat het verstant en de Vooroordeelen aangaat, alle menschen met den anderen vergelykbaar zyn.

(c) Men moet bekennen dat de een zoo wel als den ander, aan de Overleveringen zeer verbonden zyn; deeze Overlevering blindelings gevolgt, is niet alleen de klip der Jooden en Indianen: maar ook die der Christenen. Dat de nieuwigheit de Indianen doet afschrikken: laat het zoo zyn; maar dat ze den Christen afschrikt, wanneer zy geen ander oogmerk heeft dan dit om hun den Geest des Christendoms in te boezemen, is 't geen wy niet begrypen. Men moet bekennen dat de mensch somtyds geheel werktuigelyk is.

De wederzyds Weetenschap[(d)] bestaat niet dan in 't gedachtig zyn, 't geen zy zeggen, dat Godt, of de Goden voor hun hebben gedaan, nevens eenige Zede boeken, waar van zy de Voorschriften noodig te leeren hebben, en die zy alle ogenblikken met een ge-

(d) De weetenschap van ontallyke Christenen bestaat in niets anders. Eenige zeggen de Tien Geboden van buiten op, en andere voegen 'er eenige Gebeden by. De Roomsgezinden leeren het *Credo*, *Paternoster* en 't *Ave Maria* nevens eenige Gebeden om aan de Heiligen te doen; de zoo genaamde Ketters oeffenen zich in de Lofzangen en eenige Psalmen Davids. Dus bestaat dan de Godtsdienstigheit van den een en anderen.

neegene deftigheit herhaalen, 't welk niet min een merkteken van hunne onkunde dan van hunne verwaandheit is.

Zy voeren, om zoo te zeggen, geen Oorlog, door eigenzinnigheit, en zy zyn niet dan werktuigen die hunne Priesters[(a)] aan 't beweegen helpen; zy boezemen hun de kloekmoedigheit of versaagtheit in, naar dat zy hun het winnen of verliezen van den strydt verzeekeren.

Zy stryden somtyds voor de verdeediging van hunnen Godtsdienst[(b)] met een onverzettelyke hardnekkigheit, die op eenige beloften hunner Godheden gegrond zynde, hen van verbolgenheit niet weerhouden kan; en deeze rampzaligen merken niet dat zy hunne boejens te krachtiger maaken, en hunne ketenen verzwaaren, naar maate dat zy door hunne overwinningen aan hunne Priesters gelegenheit geeven om aan de bevestiging van de Wet te arbeiden, of liever van de Tiranny.

Voor 't overige, alzoo zy alle andere Volkeren als onheilige handelen; dat zy weigeren eenige gemeenschap met vreemdelingen te hebben, en datze in 't algemeen een ieder verachten[(c)]; zoo moet men zich niet verwonderen, indien zy teffens mede veracht worden.

De Jooden[(d)] hebben als het grootste van alle hunne rampen, de overheering der Romeinen aangezien, nochtans konden ze zich niets voordeeligers erinneren; want de omgang die zy daar door met de beschaafste en verstandigste aller menschen hebben gehad, heeft hun de oogen geopent, en in vryheit gestelt van voortaan by zich zelven te denken, en niet meer als gevangenen te zyn om de gevoelens hunner Voorvaderen op te volgen. Dus hebben zich sedert dien tydt eenige toegelegt om de Historie van andere Volkeren te weeten, en zich in kunsten en weetenschappen te oeffenen, die te vooren hun t'eenemaal onbekent waren.

De ketenen der Indianen zyn noch ongebroken, en 't zoude te gelyk voor hun een geluk zyn, indien eenig beschaaft Volk die eens breeken mogte, met hen onder hunne Heerschappy te stellen.

Indien de Grieken ten tyde van Alexander[+] een langer verblyf[(e)] in Indiën hadden gehad, zoudenze te eer uit hunne slaverny zyn geraakt, zy zouden zich zekerlyk hunne beschaafdheit en hunne goede hoedanigheden hebben medegedeelt: maar deeze Helden, maakten gedachten meer Volkeren te overwinnen, overzulks zy zich vleiden een ieder t'eenemaal te zullen onderwerpelyk maaken, en de Wetten van den Overwinnaar te doen omhelzen; want naaulyks waren ze in een Landt

[+] en waar over veelzins geredeneert word.

(a) De Kerkelyke bedryven zyn dikmaals by ons de zelfde zaak, en de Oorlogen die zy verwekken zyn de ramspoedigste.

(b) De overeenkomst met de Christenen zal toepasselyk genoeg zyn, en wy zeggen 't ter onzer schande. De t'zamenzweeringen worden belegt, de Oorlogen worden op deeze beloften ondernomen. Het verhaal hier van is onnoodig, nademaal men niet te doen heeft om 'er van overtuigt te zyn, dan de Historie van onzen tydt in te zien.

(c) 't Is mede ons gebrek. Alhoewel het waar is dat onzen Godtsdienst uitmuntender is: maar zou men eindelyk de Gelovigen en de Ketters door believing en onderrechting niet beter konnen leiden, in stede van hen door verachting en dwang te verharden, en hartnekkiger te maaken?

(d) Daar zyn Volkeren in Europe, by wien men eveneens de betrekking beschouwt die zy met eenige Eilanders konnen hebben, die de uitneemende hoedanigheit bezitten van met vryheit te denken. Wy zullen ni e zeggen dat het ons een geluk zoude wezen, hunne Onderdanen te zyn; maar wy meenen dat dit ons zoude onderwerpen aan een gedeelte hunner grondregelen. Sedert eenige jaaren genootenwe dan hun licht door den omgang die wy, om zoo te zeggen, als gedwongen hebben zouden met hun te onderhouden, en wy bevonden ons te meer bevoordeelt, wanneerwe niet meer Slaafachtig by hun zouden wezen, die wilden onze Vaders en Meesters zyn.

(e) Wy laaten den Leezer de vryheit deeze tyden van Alexander te vergelyken, by die, die onzen leeftydt nader zyn.

gevallen of vertrokken eerlang: eveneens als Watervloeden, die te min tekenen nalaaten ter plaatse alwaar zy met te meer snelte overgevloeit zyn.

Een Handhaver van de Aloudheit, of een scherper vernuft, zou geheel anders van de Jooden en Indianen spreeken, wanneer hy zelfs geen onderscheiding onder hunne Godtsdiensten maakte, en dat hy hen op den zelfden voet beschoude. Wy meenen dan dat hoe weinig aanmerking wy over deeze beide Volkeren maaken, men 'er echter de volgende van zoude konnen uittrekken.

De Jooden(f) en Indianen hebben, ten minsten voor een groot gedeelte, de eenvoudigheit der eerste menschen behouden, die men in hunne opvoeding, in hunne kleeding en hunne vermaakneeming beschouwt, waarin zy altoos zoeken te bezitten 't geen de meeste vereeniging heeft. Dit, 't welk zy het meest beminnen, is 't geen zich het eenvoudigste in hunne gedachten vertoont, en 't welk natuurelyker hunne inbeelding vleit.

(f) De vergelyking is ter deezer gelegenheit niet rechtmatig; de Jooden zyn niet min dan eenvoudig in dit stuk. Zy beminnen boven al de hoogmoedt en pracht, en spaaren niets tot hun vermaak, om de Kunst by de natuur te voegen.

De bevreestheit die zy van te dwaalen hebben, doet hun naaukeurig den raadt der Wysten en Verstandigsten onder hun opvolgen; nademaal zy wel weeten hoe gevaarlyk het voor alle menschen is, doch voornamentlyk voor deeze die noch geene ervarenheit hebben, van zich niet dan door hun eigen verstandt te willen laaten bestieren.

+ De Indianen oeffenen met een ongemeene naaukeurigheit alle de regelen die hen hunnen Godtsdienst voorschryft, die zy belyden: kundig zynde dat de menschen niet t'eenemaal iets vermogen; maar alleen dat ze gelykzaam voor de onderwerpen gebooren zyn, overzulks zy liever hunne Goden dienen en zich blindelings hunne Wet onderwerpen, dan slaven van eigenzinnigheit[(a)] en staatzucht te zyn, gelyk zich byna alle andere Volkeren bevinden.

+Tot welke oeffening de Indianen zich overgeeven, en waarin die bestaat.

Zy verwaarloozen[(b)] de Weetenschappen die niet noodig zyn noch dienst voor 's levens onderhoud doen; beschouwende die als kundigheden, die naar waarheit de menschen wel verstandiger maaken; maar somtyds ook ongelukkiger, en byna altoos laatdunkener.

Zy zyn niet onbewust dat het quaadt gemakkelyker insluipt, dan de Deugdt ingeprent word; hierom is 't, dat ze myden eenigen omgang met de Vreemdelingen te hebben, beducht zynde, alsze gemeenschap met hun aangaan, dat ze alsdan door hunne quaade Gewoontens mogten besmet en met hun misdryf bekladt worden. Dit is 't 't welk hen noodzaakt te beletten, met hun te leeven, waarom zy ook somtyds zodanige verwonderens-waardige krachten hebben in 't werk gestelt, om hen den toegang in hun Landt te hinderen, of om hen 'er uit te dryven.

Zy houden hun nergens in bezig om iet nieuws in te voeren, en bedienen zich niet dan van hunnen handel, of om een handwerk te oeffenen 't welk zy van hunne Ouderen geleert hebben: zeer verschillende hierin met de Volkeren die wy beschaaft en welgemaniert noemen, die nooit vergenoegt zyn met het geen hen hunne Voorzaten hebben nagelaaten, die geduurig met hun vernuft toeleggen om iets uit te vinden, en om zoo te zeggen de Natuur geweld aandoen; of die zoo veel te meer achting verkrygen als zy van den gewoonen weg hunner Voorouderen afgeweeken zyn, en zich van hun aart ontvreemt hebben.

XXXV. Hoofdtstuk.
Van de Indiën *in 't* Algemeen, *en hoedanig men in die* Gewesten *leeft.*

+ Wy vertrouwen dat de Lezer ons wel zal willen ten goeden houden, indien we in weerwil van ons besluit, 't welk we genomen hadden, om niet dan van de *overeenkomst der Gewoontens van de Indianen met die der Alouden* te handelen; nochtans t' eenemaal in dit laatste Hoofdtstuk van de Aloudheit afwyken, neemende de gewoone styl van berichtgeevers aan, overzulks we nu een weinig van de Indiën spreeken zullen, om hier in andere Reizigers na te volgen. Nochtans vleien we ons niet, iets nieuws over dit onderwerp te zeggen, en wy zyn te raaden geworden, dat we niets zullen verhaalen, dan 't geen veele anderen voor ons hebben gezegt: insgelyks zullen wy 'er ons niet al te lang mede ophouden, en wy zullen 'er

+Des Schryvers voorneemen om een weinig over de gelegenheit der Indiën uit te wyden.

(a) De aanmerking is niet al te rechtmaatig. De Oorlogen en Staatsomkeeringen der Indiën bewyzen, hoe deeze Volkeren zeer dikmaals van den Godtsdienst een zaak van Staatkunde maaken, en dat in Asië als ook in Europe deeze die de yverigste verdeedigers van de Godheit schynen, niet altoos haare beste vrienden zyn.

(b) Wat de Jooden aangaat, zy verwaarloozen de Weetenschappen, en leggen zich niet dan op den Koophandel toe: maar dit geschied niet in aanmerking van hun gedrag, 't is allen naardien de Weetenschappen hen niets voor hun gewin toebrengen.

niet van spreeken, dan om niet al te zonderling te schynen, en aan onze eerste denkbeelden verbonden.

Byna alle die de vreemde en afgelegene Landen niet bezocht hebben, maaken 'er een voordeelige verbeelding van. Zy beelden zich in, dat men 'er een overvloed van alle benoodigdheden des levens vind: zy gelooven 't, de gebreeken en de ongeneuglykheden die 'er zich by hun opdoen, uitgezondert. Zy beschouwen ze als vermaakelyke plaatsen, nademaal het meerendeel der Reizigers die zodanig in hunne berichten afschilderen, en byna altoos een aangenaame beschryving van de Landen maaken, die zy gezien hebben.

Voor dat we uit Europe vertrokken, hadden[+] we veele berichten van vreemde Ge-

[+]Dat deeze Gewesten in alles zoo volmaakt van staat en gelegenheit niet zyn als men 'er gedachten van heeft.

westen geleezen, en volgens deeze berichten quamen ze ons gemeenlyk als bekoorlyke plaatsen voor. Alles deed 'er zich schoon op, alles was beminnelyk, en de eenvoudigste vermaakelykheden waren 'er in overvloed te vinden. Niets ontbrak 'er by die in deeze gelukkige Landstreeken leefden, dan 'er eeuwig te leeven om 'er voor altoos gelukkig te zyn. Wy geloofden 't dus, doordien wy 't zelf geleezen hadden; maar wy vonden ons niet weinig bedroogen, zoodra wy de plaatsen met eigen oogen zagen, waarvan men zoo voordeelig geschreeven, en een afschetzing van hadde gemaakt. Wy merkten doorgans aan, dat de meesten der geenen die 'er van gesproken hadden, de bevalligheden niet weinig vergrootende waren, en dat ze zeer weinig van de ongelegendheden gezegt hadden, die men 'er vond, en van alles 't geen men 'er genoodzaakt was te lyden.

De Maaker der Natuur heeft in een genoegzaame evengelykheit alle de Gewesten begunstigt. Men vind 'er overal het goede en 't quaade; en wanneer men 'er veeele bezichtigt heeft, is 't bezwaarlyk lang in de eene plaats te vertoeven, zonder een weerzin in 't een of ander te krygen, nademaal 'er geene gevonden wordt, waarin niet iets ontbreekt, 't welk men bequaamelyk elders zou konnen vinden. Dus moet men zich dan van alle vooroordeelen ontdoen die men over dit onderwerp zou konnen opvatten, en zich niet inbeelden dat 'er op den ganschen Aardbodem geen Gewest zou zyn, alwaar men niets t'ontbeeren had, en alwaar men het vermaak vindende, niet teffens het onvermaak ontmoeten zou.

[+] De Kust van Cormandel onder de[*] Verzengde Lugtsttreek gelegen, is mede voor een brandende hitte bloot gestelt. Aldaar regeeren op zeekere tyden van 't jaar eenige Winden, die men Landwinden noemt, overzulks die uit het landt of van de landkant komen; en deeze winden zyn de ongelegenste der waereldt. Zy duuren gemeenlyk van 's morgens ten negen of tien uuren tot drie of vier uuren des namiddags. Men moet zich dan geduurende dien tydt in dit Gewest wachten om uit te gaan; want op ieder tree die men alsdan doet, schynt het als of 'er een vuur op 't aangezicht valt, voornamentlyk van tien tot twee uuren. Deeze Landwindt word door een Zeewindt gevolgt, die zich verheft zoodra de andere windt leggen gaat, en die zoo veel te aangenaamer is, als de hitte van den dag te krachtiger zy geweest. Alsdan kan men 'er zyn vermaak genieten en een wandeling doen.

[+]Welke ongelegenheden men aan de Kust van Cormandel ontmoet.

Men beschouwt gemeenlyk als de grootste bevalligheit der warme Landen, het vermaak dat men 'er geniet van altoos groen geboomte te zien, nochtans gewent men 'er zodanig toe, dat het geen vermaak meer is: en wy weeten zelfs niet of de verwisseling der Zaaizoenen die wy in Europe genieten, geen aangenaamer zaak is; want schoon men in de Indiën de strengheit onzer Winters niet gevoelt, men ziet 'er ook niets dat by de schoonheit van ons Voorjaar haalen kan. 't Is 'er geduurig Zomer, en een zeer heete Zomer, die alle kruiden verzengt, de landsdouwen uitdroogt, en haar groente niet weder uitleevert dan omtrent twee maanden na het regen Zaaizoen.

De Regen-tyden zyn 'er geregelt, en duuren[+] 'er gemeenlyk van half Juni tot half September. Zy houden geduurende deezen tydt byna nooit op. Zy verwekken te *Pondichery* minder ongemak dan elders, doordien het Landt aldaar zandachtig is, en overzulks geen diepe wegen maakt, die in 't Koningryk Bengale byna geduurende deezen tydt onbruikbaar zyn, doordien 'er het aardryk zeer vet is. Deeze Regen-Zaaizoenen zyn in de Indiën t'eenemaal noodzaakelyk, en wanneer die ontbreeken, vermits de Ryst veel water vereischt, staat 'er een hongersnoodt te duchten.

[+]De Regen Zaaizoenen hoe en wanneer die heerschen, en hoe noodzaakelyk die in deeze Gewesten zyn.

* *Zona torrida.*

De Ryst is het gewoone voedzel deezes[+] Landts. Nadat zy die gekookt hebben, doen zy 'er boter, safraan met eenige kruisden by. Anderen kooken ze by vleesch of visch. Deeze spys word *Caris* genoemt. Zy draagen zorg dat 'er de peper niet in vergeeten worde: echter word deeze spys goed en smakelyk geacht.

[+]Hoe de Indianen hunne Ryst bereiden.

De Jagt is 'er overvloedig; men vind 'er[+] wilde zwynen, reebokken, hazen, patryzen, wilde duiven, veele watersnippen, endvogels, pylstaarten, en alle andere soorten van watervogels: maar nooit hebben wy 'er konynen gezien.

[+]Hunne Jagt waarin die bestaat,

Men kan zelden beter visch dan te *Pondichery*[+] vinden, en eeten; onder anderen is 'er een soort die men Pamper noemt; 't is een platte vis, en wy konnen ze niet beter dan by onze tarbot vergelyken; echter is die zoo vet niet: maar het vleesch wel zoo vast, en ze behoeft voor de lekkerste visch in smaak niet te wyken.

[+]en wat de beste visch word geacht.

Veele vruchten zyn 'er; maar alle met de[+] onzen onderscheiden. De *Mangu*-vrucht is 'er zeer geacht; zy gelykt byzonder wel

[+]Indiaansche vruchten en haare deugdzaamheit aangemerkt.

naar de perzik, echter is ze grooter, maar de steen niet zoo hardt. Haare bladeren gelyken mede naar die der perzikboomen. Wanneer de *Mangu*-vruchten van een goede soort zyn, wordenze uitneemend geacht: maar de andere hebben een vezelachtig vleesch. Het zoude onnoodig zyn alhier de naam van alle de andere vruchten die 'er gevonden worden, op te noemen; want behalven dat dit te verdrietig vallen zou, is 't byna onmogelyk een recht denkbeeldt van de zelve aan den geenen te geeven, die ze nooit gezien noch geproeft hebben.

In de Indiën zyn de Citroenen en Oranje-appelen zeer gemeen: maar zoo veel niet als in *Amerika*, 't welk ongetwyffelt het Landt is alwaar men deeze vruchten in overvloed vind. Echter hebbenwe op 't Eilandt *Moëli* een soort van kleine Oranje-appelen gezien, die wy in *Amerika* niet gevonden hebben. Zy zyn niet grooter dan onze Api-appelen, en hebben een geheel roode schil: maar zy zyn waterachtiger van stoffe als die der gemeene Oranje-appelen, en naar maate dat ze ryp worden, opent zich de schil die als onze Meloenen geribt is, doch hoornachtig gelyk die van onze Granaaten.

In dit Eilandt vind men veele Cassie-boomen. In Europe is de *Cassie* genoeg bekent, bestaande in stokken die een afdryvende soort van Gomstoffe inhebben. Tot haar rypheit gekomen, zyn ze lang en droog, en wanneer de windt, de boomen met deeze stokvruchten belaaden, beweegt, slingeren ze tegen elkander; 't welk een vreemt geruisch maakt voor den geenen die 'er de oorzaak van onbekent is, voornamentlyk, wanneer men zich in 't midden van een bosch bevind, alwaar men dan zomtyds zonder de Cassie-boomen, te zien, van verre dit geklater hoort.

[+] Naaulyks heeft men voet in Indiën gezet, of men hoort van de *Betel* spreeken. Na de Ryst is 't het meesten in gebruik, en 't geen de Indianen en zelfs eenige Europeanen niet wel missen konnen.

[+]De Betel welk een gewas het is;

[+] Deeze *Betel* is een plant opwassende byna als onze Maagde Wyngaardt. Men zet gemeenlyk by ieder deezer planten een Wyngaarstok van omtrent vyftien voeten hoog. Haare bladeren gelyken wel naar die der Seringen: maar zy zyn zoo dik niet. Van dit bladt is 't dat de Indianen een lekkerny maaken; doch zy nuttigen 't nooit alleen. Eerstelyk wryven zy 't met een weinig kalk van schulpen gebrand; vervolgens winden zy 't in kleine reepjes van *Arreka*, dun gesneeden. Deeze *Arreka* is een vrucht byna den Nootemuskaat gelykende, en die 'er niet mede verschilt dan alleen in den reuk. Zy noemen dit mengzel van Betelbladren, Kalk en de *Arreka*, de *Betel.* Deeze die keurig zyn, gebruiken 'er mede *Cachou* by, genoeg in Europe bekent, schoon die uit Indiën komt. Alle deeze drogeryen byeen gemengt, maaken in 't gebruik de lippen en tanden zoo rood als bloedt.

[+]haare hoedanigheit en gebruik beschreeven.

Zeker is 't dat de *Betel* een Plant zy die groote deugden heeft. Zy is byuitneemendheid gezond voor de borst, en men ziet niet die 'er gematigd van gebruiken, dat ze met de borstquaal bezet zyn. Insgelyks is ze de tanden niet ondienstig, alhoewel ze die rood maakt en haare witheit doet verliezen.

Deeze Landaart bied gemeenlyk onder hun de *Betel* aan, gelyk wy in Vrankryk den Tabak doen; en als zy elders gaan, neemen zy 'er altoos een weinig voorraad van mede. Men acht dat het gevaarlyk is die van de handt der Vrouwen aan te neemen, vooral wanneer men haar niet wel kent, naardien men meent dat zy 'er zich van in stede van een liefdekruidt bedienen, en dat ze deeze drogery bequaamelyk weeten te bereiden. Wy zullen hier niets op zeggen, dan alleen, dat we van een onzer Soldaten gezien hebben, die, na meer dan twee dagen zonder te willen eeten hebbende doorgebragt, wegliep om een Vrouw te volgen, die men ons verzekerde hem van deezen *Betel* te hebben gegeeven, alhoewel het Wyf zulks niet waardig was, zynde zeer oudt en mismaakt, daar de Soldaat een jong kaerel

van dertig was, en welgemaakt van lyf en leden. Ook dienen ze zich wel mede van deezen *Betel*, om hunne Vyanden te vergeeven.

Wy zouden wel vergeeten te zeggen, dat als de Indianen gequest zyn, laatenze door iemandt Betelbladeren kaauwen, en leggenze vervolgens op de wonde. Dit geneesmiddel is byna alzoo krachtig in uitwerking als dat van den Balzem.

In 't algemeen zyn de Indiaansche Gewesten[+] zeer woest. Dikmaals heeft men een langen weg af te leggen, eer men eenige arme stroohutjes vind, of eenige elendige gehuchten, die zelfs meest verlaaten zyn. Deeze verwoesting is een overblyfzel van de Oorlogen des Grooten Mogols, die de Indiaansche Landen verwoest heeft, om 'er zich meester van te maaken, en die door een geduurige Staatkunde altoos het Volk onderdrukt en in een elendigen staat houd, beducht zynde datze het juk mogten afwerpen; want niet tegenstaande al de schade

[+]Hoe de Indiaansche Gewesten op veele plaatsen woest leggen, en wat 'er de oorzaaks van zy.

door hen geleeden, zynze noch in veel grooter getal als de Moren. Men kan zich niet onthouden medelyden met hen te hebben, wanneer men des Volks Slaverny, en de geheele verwoesting van hun Landt aanmerkt, nevens den staat waarin zy zich nu bevinden; en met deezen daar zy voor hondert Jaaren in waren, vergelykt.

+Der Indianen onwerkzaamheit aangemerkt, en waarom hen deeze vadzigheit eigen is.

+ Men heeft de Asianen altoos als een verwyft en slap Volk aangezien, en men doet hen deswegen geen ongelyk; want zy zyn geen liefhebbers van den arbeidt: maar beminnen in tegendeel de rust. Wanneer zy genoodzaakt zyn te moeten arbeiden, geschied dit met een zekere onachtzaamheit, die blyken laat dat ze buiten hunne gewoonte zyn. Ons aangaande, wy eigene deeze onachtzaamheit de warmte van 't gewest toe: want wy hebben Europeanen gezien, die eerlang de zelfde traagheit hadden aangenomen.

Deeze onachtzaamheit en liefde voor de rust, veroorzaakt datze niets verzuimen om hun gemak te verzorgen; en dit geschied te lichter, om 't weinige dat 'er toe noodig is. Waar is 't, dat men 'er geen groote onderlinge verkeering ziet, en dat 'er deeze bywooning niet is, die men in Europe verkiest: maar men moet teffens bekennen, dat een soort van onafhankelykheit waarin men leeft, hen ongemeen vleyt. Men hangt 'er minder dan elders van een gewaande geschiktheit af. De vryheit is 'er t'eenemaal onbepaalt, leevende een ieder naar 't hem lust. Behalven dat is men 'er een groot Heer met weinig onkosten, het groot getal van Dienaars aangaande, die in dit Gewest met weinig kosten te bekomen zyn.

+Hoe men deezen Landaart in driederlei soort van menschen verdeelt, en waar door onderscheiden

+ Men kan de Indiaansche Volkeren verdeelen, in Mooren, Heidenen, en *Topas.* De Mooren, gelykwe reeds gezegt hebben, zyn 'er de Meesters, de Heidenen Slaven, en de *Topas* zyn eigentlyk geen van beiden.

Deeze *Topas* of *Mestissen*, zyn van Portugeezen en Indiaansche Vrouwen afkomstig. Hun gewoone hanteering is de Wapenen te voeren, en zy bezitten geene rykdommen, noch den aart hunner Vaderen, (want zy zyn kaal en boosaardig) en hebben 'er de minste deftigheit niet van behouden. Wy meenen dat men hun de naam van *Topas* gegeeven heeft, overzulks zy alle den hoedt draagen, doordien *Topica-log* in der Mooren taal, Mannen van den Hoedt beteekent. De Groote Mogol is van veele deezer *Topas* in zyne Legers verzien, en zy dienen hem gemeenlyk voor Kannoniers of Busschutters. Insgelyks hebben 'er de Fransen, Engelschen, en Hollanders eenige van in hunnen Krygsdienst. Zy spreeken gebrooken Portugeesch, die de Handeltaal in de Indiën is, en die men genoodzaakt is te moeten leeren.

+Hoe en door wie de Indiën op eenige plaatsen overheert zyn, aangemerkt.

Bekent is 't hoe de Portugeezen eertyds+ Meester in de Indiën zyn geweest, en hoe zy 'er alle de Mogendheden hebben doen beeven. *Franciscus Almeïda*, wegens Portugal als onder Koning van Indiën, versloeg in een scheepstrydt *Campson*, *Sultan* van Egipte, zynde dit in den aanvang van de zestiende eeuw; en zyne navolger den beruchten *Alfonsus de Albuquerque*, queet zich niet min dapper door de verovering van *Goa*, als ook door veele andere overwinningen die hy op de Indianen behaalde. Maar sedert dien tydt zynze t'eenemaal verzwakt, en byna alle de andere Europeaansche Volkeren, die nu in de Indiën zyn, hebben 'er zich niet dan op hunnen ondergang gevestigt; voornamentlyk de Nederlanders, die nu in dien staat zyn, waarin eertyds de Portugeezen waren.

De Portugeezen hebben niet alleen met de Europeanen te doen gehad: maar ook met de Indianen, die verdrietig geworden over de strengheit en dwingelandy, waar door zy onderdrukt wierden, dit juk afwierpen en in verscheiden plaatsen tegen hun opstonden. De Bewooners van 't Eilandt *Moëli*, die Mahometanen waren, en die, zoo men zegt, uit Arabië afkomstig zyn, waren van 't getal der geenen die weerspannig wierden. Zy bragten de Portugeezen om, en maakten zich Meester

van 't Eilandt. Wy hebben 'er een *Mosqueé* gezien, die eertyds een Portugeesche Kerk was geweest.

Behalven deeze *Mestissen*, die eigentlyk[+] van der Portugeezen afkomst zyn, vind men 'er noch anderen die de naam van *Topas* aanneemen. Dit zyn de *Parias* waar van we reeds gesproken hebben. Wanneer zy Christenen geworden zyn, draagenze den hoedt en gaan aanstonds tot den verhevensten Staat over, die by de Indianen de hoedanigheit van *Senhor Soldad* is, en echter niet veel onder de Christenen deezer Gewesten geacht. De andere Indianen verachten hun, en zeggen, dat 'er zeer weinige zyn dan dit verarmt Volk die het Christendom omhelzen. Hier om noemen zy hen *Christiams d' Aros*, of *Ryst-Christenen*; willende daar door te kennen geeven, datze geen Christenen geworden zyn, dan om te gemakkelyker hun onderhoudt te vinden, en van den ryst te konnen leeven; want in dit Gewest weet men van geen broodt te spreeken. Wy vinden eigentlyk niet dat de Indianen groot ongelyk hebben, en meer dan men gelooven zou, want het

[+]De *Parias* van de Mestissen onderscheiden, welk een aart van Volk het is.

zeker is dat deeze *Parias* gemeenlyk menschen zyn, die alles doen 't welk men zich het verachtelykste zou konnen verbeelden; en schoon zy Christenen geworden zyn, wordenze des niet te eerlyker. Zy zyn ongemeen tot steelen en rooven geneegen. Wanneer zy zich met behendig genoeg, om iet mede te neemen, met hunne handen weeten te bedienen, gebruikenze daar toe wonder wel hunne voeten. 't Geen wy hier zeggen, zal den Lezer zeer verwonderlyk voorkomen: echter is 'er niets zekerder. Indien men eenig geldt, of mes of vork vallen laat, en dat men 'er niet aanstonds acht op geeft; alzoo zy gemeenlyk blootvoets en zonder schoenen gaan, neemenze zeer behendig met de toonen hunner voeten het gevallene op; daar na reikenze met de handt achterom, en vinden dus middel, met geboogene kniën in de handt te brengen, 't welk door den voet is opgeraapt. Deeze behendige handgreep geschied zonder dat men hen in 't minst niet bokken ziet; en zy spreeken zelfs met u, als zy dit uitvoeren: voornamentlyk, wanneer het geval des avonds geschied.

Ook schynt het dat zoodra zy Christenen geworden zyn, dat zy zich den arbeidt niet meer verwaerdigen. Wy hebben van een geloofwaardig Man gehoort, dat hy eens met een jonge Dochter spreekende, die een handwerk geoeffende, als in de Indiën zeer gemeen is, en die waarschynlyk noch iet anders doen kon, (want men bestraft 'er voor 't overige niemandt) haar gevraagt hebbende, waarom zy niet arbeidde om hun kost te winnen: de jonge Dochter over deeze voorstelling verwondert staande, antwoordde, dat ze een Christen was. Schoone redenen!

Dit nu is 't, 't geen wy van 't voornaamste, de Indiën raakende, te zeggen hadden.

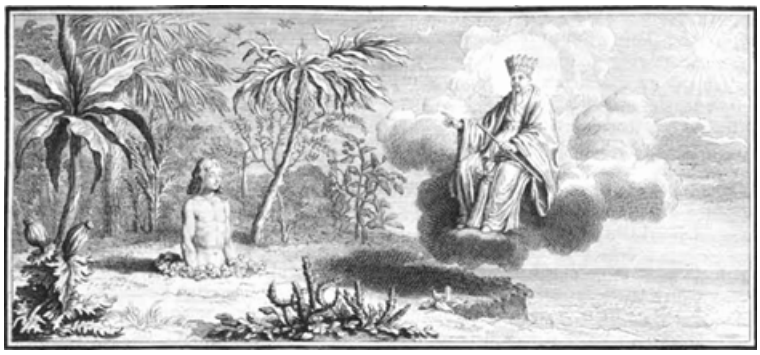

La Creation du Monde Selon le Systeme des Baigans.
B. Picart del. et fecit 1721.

Historische verhandeling over de hedendaagsche godtsdienst-plichten en gewoontens der afgodische oost-indiaansche volkeren;
Tweede afdeeling. Vervattende een beschryving van den godtsdienst der Benjanen.

I. Hoofdtstuk.
Van het Gevoelen *der* Benjanen, *van* Godt; *van de* Schepping *der* Waereldt; *van de* Schepping *der eerste* Menschen, Man *en* Vrouw, *en van hunne* Nakomelingen.

[+] **D**e *Benjanen* zyn Oost-Indiaansche Volkeren, die zich in grooten getalle in 't Koningryk van *Guzuratte* of *Cambaja* onthouden; armlyk zynze gekleedt, draagende niet dan een lywaten rok, die hun tot over de kniën hangt. Zy hebben een eenvoudig en lafhartig gelaat, en leeven in deeze Gewesten

[+]Aart der *Benjanen* aangemerkt.

onder de Mahometanen, byna eveneens als de Jooden onder de Christenen. Zy gedragen zich als oprechte en welmeenende menschen, en naardien zy veel omgang met den Landaart hebben, bedienen zich de Engelsche en Hollandsche Kooplieden van hun als Makelaars, om den in- en verkoop hunner waaren te sluiten. Men zegt nochtans dat men hen met al hunne oprechtigheit niet te veel moet vertrouwen, en dat zy zoo wel als andere menschen bedriegers zyn, wanneer het ongestraft geschieden kan. Alle die ons van deeze Gewesten bericht gegeeven hebben, maaken van hunnen Godtsdienst gewag: maar zoo verschillig en met zoo weinig zekerheit, dat het genoegzaam te merken is, dat zy 'er niets van weeten, dan van hooren zeggen, en zonder datze de beweegredenen van hunnen Goddelyken dienst en van hunne Godsdienstige Plechtigheden beprypen.

+Hoedanig volgens der *Benjanen* meening Godt besloot de Waereldt te scheppen,

+ Deeze *Benjanen* zeggen dan, dat Godt zich alleen ziende, bedacht was hoedanig hy aan anderen zyne uitmuntenheit en zyn vermogen konde te kennen geeven, ziende genoegzaam dat zyne groote en verhevene deugden in een duistere onbewustheit bleeven, en nooit zouden bekent worden, indien hy die niet aan iemandt openbaarde. Het middel 't welk hy het bequaamste vond om dit oogmerk te bereiken, was om de Waereldt, en alle de daar in zynde Schepzelen te scheppen.

+en hoe dit werk der Schepping afgehandelt wierd.

+ Hy hield zich dan eerlang met de schepping van dit groote Gewrocht bezig, 't welk de menschen de Waereldr of het Heelal noemen, en begon zyn werk, volgens overlevering hunner aloude Schryveren, door de vier Hoofdtstoffen, die 'er den grondslag van moesten zyn. Hy maakte de Aarde, Lucht, het Vuur en Water, die in den aanvang als in een Bajert verwaardelyk onder elkander vermengt waren, en die hy op de volgende wyze scheidde.

Eerstelyk blies hy over de Wateren met een groote buis gelyk een spreektrompet of eenig diergelyk werktuig, die het eerlang als een groote ronde waterbel beweegde van gedaante als een ei, 't welk zich alleenks uitbreidende het luchtig Uitspanzel wierd, en doorschynend, gelyk men 't nu ziet, waar na het de gansche Waereldt omringde.

Deeze scheiding gemaakt zynde, bleef de Aarde met eenige vochtige stoffe vermengt, gelykzaam als den droezem van 't Water, waar van Godt vervolgens iets ronds als een kloot maakte, die hy de beneden Waereldt noemde, waar van 't vastte deel de Aarde wierd, en het vochtigste de Zee: maakende te samen een eenig rond uit, en plaatste het door middel van een groot geluidt of geruisch in 't midden van 't Uitspanzel 't welk het omringde.

Daarna schiep hy een Zon en Maan die hy aan 't Uitspanzel plaatste, om het onderscheid der tyden en zaaizoenen te maaken; en door dit middel wierden de vier Hoofdtstoffen, die verwardelyk onder een vermengt waren, ontward, en een ieder van de zelve kreeg haar eigen plaats.

Deeze Hoofdtstoffen dus geschikt zynde, deeden ieder haare werking. De Lucht vervulde alles 't welk leedig was; het Vuur gaf voedzel door zyne warmte aan alles; de Aarde bragt haare Schepzelen, en de Zee insgelyks voort; en Godt gaf haar ieder de kracht der zaaden, die overeenkomstig waren om door haare verscheidene Uitwerkzelen te worden voortgebragt. Dus wierd deeze groote Waereldt voltooit, die uit vier Hoofdtstoffen te samen gestelt, in vier voornaame deelen werd gedeelt, die met de vier voornaamste Kompas streeken, te weeten Oost, West, Zuide en Noorde overeenquamen. Deeze Waereldt moest vier eeuwen duuren, en door vier soorten van menschen bevolkt, worden, aan vier Vrouwen getrouwt, uitdrukkelyk voor hun geschapen, gelyk wy eerlang verhaalen zullen, en de orde onzer Verhandeling daar toe gelegenheit geeven zal.

Godt aldus de Waereldt en de Schepzelen[+] die 'er van afhangen, geschapen hebbende; arbeidde om den mensch te maaken, op dat dit her edelste Schepzel zoude zyn en het allerbequaamste om zyne wonder werken te beschouwen. Hy belaste dan aan de Aarde uit haare ingewanden te doen voortkomen, dit aller uitmuntenste Schepzel: die, eerlang gehoorzaamende, zag men aanstonds het hoofdt van den mensch het allereerst, en daarna alle de deelen des lichaams te voorschyn komen, waarin Godt het leven blies; 't welk ook eerlang blyken gaf, dat het leven ontfangen had: want zyne lippen wierden rood, zyne oogleden openden zich en scheenen als twee kleine flikkerende starren en vol van vuur. De andere lichaams deelen begonnen zich te beweegen, en zyn verstandt met Goddelyk Licht vervult, kende hy zynen Schepper en aanbad hem.

[+]Hoe de Mensch geschapen, en uit de aarde voortquam.

Maar op dat dit Schepzel 't welk voor de[+] t'zamenleving geschapen was, niet alleen bleef, gaf Godt het een Vrouwe voor Gezellin, die het meer door zyn vernuft en reden gelyk was, dan door uitwendige gestalte zyns lichaams. Deeze eerste Mensch noemde zich *Pourous* en zyne Vrouwe *Parcoutée.* Zy leefden te zamen gelyk

[+]Den Mensch een Vrouw gegeeven,

Man en Vrouw gewoon zyn, zich geneerende van de vruchten der Aarde, zonder eenig levendig schepzel tot voedzel te gebruiken.

Deeze twee persoonen dus leevende, hadden vier Zoonen, waarvan de eerste *Brammon*, de tweede *Cuttery*, de derde *Shuddery* en vierde *Wyse* was genoemt; deeze vier Broeders waren van verscheiden aart; de vier Hoofdtstoffen ieder zich een byzondere bestiering over hunne gematigdheit toeëigenende. *Brammon* hield het met de Aarde, en was by gevolg van een zwaarmoedigen aart. *Cuttery* was van een gesteldheit als vuur, en had een strydbaar of Oorlogzuchtig gemoedt. *Shuddery* was koutvochtig en van een zachten en vreedzaamen aart, en *Wyse* was een luchtige gematigdheit en een gaan verstandt.

[+] En nademaal *Brammon* van een zwaarmoedige gesteldheit was, en een bespiegelende Geest bezat, vervulde hem Godt met veel wysheit, en diende zich van hem, om de menschen zyne Wetten en Geboden kenbaar te maaken. Zyn deftig wezen en ernstig gelaat scheenen met dit Ampt bezonder wel overeen te komen. Hy gaf hem dan ten dien einde het Boek, waarin opgeteekent was hoe hy wilde gedient zyn, en andere dingen den Godsdienst raakende.

[+]Den aart deezer Zoonen aangemerkt, en met welk een bestier zy worden belast.

Overmits nu *Cuttery* van een Oorlogzuchtig en strydbaar gemoedt was, gaf hem Godt het gezach de Koningryken door den Scepter te bestieren, de menschen in hun plicht te houden, en te bezorgen dat de Gemeentens tot het gemeene welzyn arbeidden door hunne eenigheit en Wettelyke t'zamenleeving: en ten merkteken van deeze macht, gaf hy hem een zwaerdt in hande, naardien dit het werktuig van Overwinning en Heerschappy is.

En nademaal *Shuddery* van een zachtmoedigen en gerusten aart was, geloofde hy dat het goed zoude zyn een Koopman van hem te maaken, om de Koningryken door den Koophandel te verryken, en te bezorgen dat ieder Gewest van dingen die noodig waren, door middel van Reistogten en Scheepvaart voorzien wierd. Op dat hy nu weeten mogt waar toe zynen dienst strekte, en zich erinnerde 't geen zynen plicht was, gaf hem Godt een Balans en schaal in hande, nevens een zak met alle soorten van gewicht gevult, aan zynen gordel, als bequaame werktuigen, eigen aan zyn beroep.

Eindelyk, naardien *Wyse* van een Luchtachtige gematigdheit was, en dat zyne uitvindingen vernuftig en vol van Geest waren, wierd hy met veele zeldzaame verzinningen begaaft, en hem het vermogen ingeboezemt om op alle zaaken van Tuigwerkkunde en Kunsten acht te geeven. Godt gaf hem ten dien einde een zak met allerlei Mechanische werktuigen gevult, bequaam om uit te voeren 't geen zyn vernuft had uitgevonden.

Tot dus verre hebbenwe gezien hoe het zich met de Schepping van den eersten Mensch, van de eerste Vrouw en hunne eerste Kinderen, volgens der *Benjanen* Overlevering, toedroeg, die ten hoogsten noodig vonden, zoude de Waereldt door zoo weinig personen vermeenigvuldigt worden, dat de verspreiding niet beter geschieden kon, naardien alles wel overlegt zynde, dit niet dan door deeze vierderlei menschen kon bestaan.

De Waereldt tot zodanig een volmaaktheit[+] gebragt, gaf Godt geene Dochters aan *Pourous* en *Parcoutée*, beducht zynde dat de zuiverheit bezoedelt worden mogte, door bloedschande van Broeders met Zusters begaan, gelyk zou hebben konnen gebeuren, indien deeze Broeders de begeerte van Voortteelig voor die van Godtvruchtigheit en den Godtsdienst, den vryen toom gegeeven hadden. Hier om was 't, zeggen ze, dat Godt alles t'eenemaal in de oprechtigheit en heiligheit hunner eerste bloedverwantschap willende handhaven, voorzag de voortteeling des Menschelyken Geslachts van eene hoedanigheit overeenkomende met het werk zyner Schepping, scheppende overzulks vier Vrouwen voor de vier

[+]Hoe tot de voorteeling van 't menschelyk Geslacht vier Vrouwen in vier byzondere Gewesten der Waereldt geschapen, dienen moesten.

Zoonen van *Pourous*, die hy plaatste van waar de vier voornaamste Winden voortquamen; te weeten, een in 't Oosten, d'andere in 't Westen, de derde in 't Zuiden, en de vierde in 't Noorden, opdat de verdeeling zodanig van elkander afgelegen zynde, de voortteeling van 't Menschelyk Geslacht te gemakkelyker over de gansche Aarde geschiedde. In dit volgende Hoofdtstuk zullen we handelen, hoe die vier Menschen deeze vier Vrouwen vonden.

II. Hoofdtstuk.
Van Brammons Reize, *als oudste Zoon van* Pourous, *naar 't* Oosten, *hoe hy aldaar de* Vrouw *vond*, *voor hem beschikt*; *wat by hun eerste te* Zamenkomst *voorviel*; *en hoe zy te samen een* Huwelyk *maaken*, *en het* Oosten *Volken.*

De oudste Zoon van den eersten Mensch, *Brammon* genoemt, groot geworden, werd door zyne andere Broeders hoog geacht, zoo wel wegens het recht van eerste geboorte als zyne byzondere verdienste: maar voornamentlyk wegens den omgang die hy dikmaals, raakende den Godtsdienst, met Godt had, en hoedanig hem te dienen, waarin hy hem onderwees; want Godt openbaarde zich hem somtyds in persoon en in den gezichte. Overzulks dan *Brammon* zorgvuldig en met groote oplettendheit in 't Boek las, 't welk Godt hem gegeeven had, waarin alle de verborgenheden en voorschriften van den Goddelyken Dienst begreepen waren.

[+] Alzoo Godt den Mensch in een vermaakelyke en aangenaame plaats geschapen had, en dat deeze plaats, gelyk uit verscheiden omstandigheden blyken zal, den buik en navel der aarde moeste zyn, alwaar de Zon nooit schaduw op den Middag maakt; wilde hy deeze Broeders, die tot manbaare jaaren gekomen waren, van 't middelpunt der Aarde naar den omtrek zenden, om die te bevolken. 't Is derhalven dat hy aan *Brammon* beval, het Boek in zyne handt te neemen, waarin de Goddelyke Wetten geschreeven waren, en zich op weg te begeeven alwaar de Zoon opging, te weeten, naar 't Oosten.

[+] *Brammon* om een Vrouw te zoeken en de Waereldt te bevolken naar 't Oosten gezonden,

De Zon had naaulyks haare heldere straalen op de toppen der bergen laaten schynen, of *Brammon* sloeg den weg derwaarts in: want het was redelyk dat het Oosten, 't welk het schoonste gedeelte van de Waereldt uitleevert, het eerst voor alle de andere[+] deelen bevolkt wierd. Na dat hy eenigen tydt zynen weg gevordert had, bevond hy zich na by een hoogen Berg, waar voor een schoone Vallei lag. Uit den grondt vloeide zachtelyk een heldere Beek, aan welken oever zich een Vrouw vertoonde die haar met dit water laafde. Zy was, gelyk hy, gansch naakt, en hunne onnozelheit had hen noch niet verplicht om hunne naaktheit te bedekken, overzulks zy zich niet schaamden. Deeze Vrouw had zwart hair, en haar olyfverwig lichaam gevoelde de hitte der Zonne, en de warmte der plaats. Zy was wel gemaakt, en van een middelmatige gestalte. Zy had een lieflyk en zedig gezicht, overeenkomstig met den zwaarmoedigen aart van dien die haar ontmoet was.

[+] die hy vind,

Maar alzoo zy niet gewoon was een voorwerp[+] te zien, 't welk haar zoo wel geleek, wierdze daar over verbaast, en bleef eenigen tydt, deels van verwondering en deels van schaamte opgetogen en verzet, overleggende by zich zelven of ze de vlucht neemen, of blyven zoude, af zich met het zien van een voorwerp te vergenoegen, 't welk haar zoo behaagelyk scheen. *Brammon* was niet min in bekommering, duchtende, indien zy vluchtte, de tegenwoordigheit van een zoo schoon voorwerp te verliezen*:* overzulks zy vol van schaamte en verwondering voor elkander, als onbeweeglyk zonder te spreeken bleeven staan. Eindelyk de Vrouw ziende dat *Brammon* zynen plicht niet voldeed, verkloekte zich hem te vraagen, wat hem herwaarts dreef. Hy antwoordde haar, dat hy 'er door bevel van dien gekomen was, die de Waereldt geschapen had, insgelyks hem en haar gemaakt, en dat hy de oorzaak van alle andere zichtbaare Schepzelen was, als ook van 't licht 't welk hun het vermaak gaf van te konnen zien. De Vrouw, die door Godt met verstandt en vermogen, en door haare redenering zich te uiten, begaaft was, zeide hem, verder haare onderhandeling vervolgende, dat de overeenkomst die 'er tusschen hun was, een ontwyffelbaar teken moest zyn, dat ze door een en de zelve handt

[+] en wat hem met haar ontmoet.

gemaakt waren, en dat deeze Maaker van hun Wezen, die zoo verstandiglyk alle dingen tot hun bequaam einde bestiert had, mogelyk hun dus elkander had laaten ontmoeten, om door een naauverknochten bandt hen voortaan onscheidelyk aan elkander te voegen: en slaande teffens de oogen op het Boek, 't welk *Brammon* in zyne handt had, vroeg zy hem, wat het was; die haar met weinig woorden te verstaan gegeeven hebbende, 't geen 'er hem van bekent was, bad ze hem by haar neder te zitten, en haar in den Godtsdienst te onderwyzen: 't welk hy haar gewillig toestond. Vervolgens de een en ander begreepen hebbende, dat hunne ont-

moeting iets Goddelyks in had, dies pleegden ze met hun Boek raadt, en besloten gezamentlyk zich door den onverbreeklyken bandt des Huwelyks te vereenigen: waarna zy elkander de behoorlyke plicht tusschen Man en Vrouw beweezen, en eenigen tydt te samen in een volmaakte eenigheit geleeft hebbende, een groote en gelukkige Nakomelingschap verwekten, die gansch Oosten bevolkte; en deeze Vrouw was *Sauatrée* genoemt.

III. Hoofdtstuk.
Van de Reize *door* Cuttery, *tweede Zoon van* Pourous, *gedaan*; *de* ontmoeting *die hy met de* Vrouw *had*, *hem toegeweezen*; *van hun onderlingen* Strydt, *en* Bevreediging; *en hoe zy het* Westen *bevolkten.*

+ Godt belastte vervolgens *Cuttery*, *Pourous* tweede Zoon, naar 't Westen te vertrekken, om het te bevolken. Eerlang dan, nadat hy dit bevel ontfangen had, nam hy het zwaerdt in hande, 't welk Godt hem als een werktuig van overwinning en verovering gegeeven had, en zocht telkens naar gelegenheit zyne dapperheit te oeffenen, die tot noch toe zonder gebruik gebleeven was. Geduurende zyne Reize, keerde hy alle morgens de opgaande Zon den rug toe, en echter zag hy haar met verwondering 's avonds altoos voor hem, na dat hy zyne Dagreis afgelegt had. Reizende dusdanig naar 't Westen, zag hy geduurig allerwegen om, of 'er geen gelegenheit zich opdeed, waar na hy verlangde, om gewaapende Menschen te ontmoeten, of eenige wilde Dieren, om 'er een bloedige slachting onder te doen, die tot voedzel voor de Vogelen des Hemels dienen konden. Maar ziende dar 'er zich niets voor hem opdeed, en onbewust zynde, waarom hem Godt der waarts gezonden had; zoo kon hy met deeze heldachtige gedachten opgevult, zich niet onthouden van te morren, en zeggen: waarom heeft my Godt zoo veel moeds en dapperheit gegeeven, nademaal ik geene gelegenheit vinde, die te laaten blyken, om 'er de glori van weg te draagen?

+ *Cuttery* naar 't Westen vertrokken,

+ Hy vervolgde nochtans zynen weg, vertrouwende dat hy eindelyk eenig voor hem waardig geval vinden zoude; overzulks besloot hy tegen alles 't geen hem ontmoeten mogt, tekenen van zyne gramschap en verwoedheit te bewyzen. In deezen ontstoken toorn, quam hy eindelyk aan een hoogen Berg, van waar men alles van verre ontdekken kon. Van deezen Berg zag hy met een deftig gelaat een schoon Schepzel tot hem komen, 't welk hem t'eenemaal gelyk scheen, en van een strydbaaren en krygzuchtigen aart was. Zy quamen dan by elkander, beide van besluit hunnen moedt en dapperheit te willen laaten blyken. Maar nader komende, werd hy gewaar, dat het een Vrouw+ was, wier blonde hairen over haare schouderen slingerende, verwekten teffens een overaangenaame deftigheit. Zy hield in haare rechter handt een *Chucherey*, 't welk een rond wapentuig is, wier oppervlak scherpsnydende was en bequaam om te quetzen. Dit Wapentuig, is door middel van een gat dat het in 't midden heeft, en een koordt die 'er doorgaat en men aan den vinger vast maakt, bequaam om van verre op iemandt toe te schieten, en een Vyandt in een noch grooten afstant te dood. Haar gelaat toonde haare dapperheit aan, en haare oogen vol van vuur, lieten wel haast blyken de vuurige begeerte, die zy had, van te triomferen en te overwinnen. Zy wierd *Toddicastrée* genoemt.

+wat hem aldaar ontmoet,

+en hoe hy genootzaakt word met de hem ten deel gevallene Vrouw te stryden.

In den eersten aanval diende zy zich met zoo veel bequaamheit en dapperheit van haar *Chucherey*, dat ze aan *Cuttery* genoeg blyken liet, hoe vertoornt zy was, en dat ze niet min begeerte had zich van haare Wapenen te bedienen om te overwinnen, dan van haare schoonheit; overzulks deeze eerste dag doorgebragt

wierd, om op elkander toe te leggen en te quetzen: zy met haare *Chucherey*, en hy met zyn Zwaardt, geevende zich naaulyks tydt om wat te rusten en adem te scheppen. Langer had deezen strydt geduurt, indien de duisterheit van de nacht hen niet gescheiden had, zonder dat geen van beide zich beroemen kon, deezen dag eenig voordeel op zynen Vyandt te hebben behaalt.

Naaulyks haddenze het licht van den volgenden dag beschouwt of zy vervatten den strydt, met nieuwe krachten van moedt en dapperheit verzelt, om te wreeken de beleediging, die zy den voorgaanden dag elkander hadden aangedaan. *Cuttery* eenig voordeel op haar behaalt hebbende van haare *Chuche-*

rey met een slag van zyn Zwaardt in tweên te kloven; nochtans de duisterheit van den tweeden nacht hem overvallende, belette die hem de Vrouw met haare gebrooken *Chucherey* als zyne Vyandin verder te vervolgen, en gaf haar den tydt, een boog van haar gebroken Wapentuig te maaken, en pylen te zoeken, om zich noch eens in staat te stellen, van haare krachten tegen een Vyandt te gebruiken, die dacht haar buiten staat te hebben gebragt.

Geen andere Heraut was 'er noodig om het tweegevecht weder te beginnen dan het licht van den derden dag. Beide warenze met de hoop opgevult van eerlang een einde van hun gevecht te zien, en de overwinnig op hunnen Vyandt en Vyandin te behaalen. *Toddicastrée* die wegens het nieuw Wapentuig, 't welk zy gemaakt had, en *Cuttery* wegens de voordeelen op haar den voorigen dag behaalt; zy ziende haren Vyandt als het doel van haare Pylen aan die zy op hem schoot, nam een sier besluit haar te naderen, (want *Cuttery* ziende wel dat zyn zwaerdt hem niet dienen kon tegen een Wapentuig, 't welk van verre quetste) nam voor haar te naderen om met haar lyf om lyf te vechten. Dus nu beproefden zy wederzyds hunne krachten, waar door zy eindelyk zodanig afgemat wierden, dat geen van beide meer krachten om te overwinnen had, noch zodanig verzwakt was van overwonnen te worden. De overwinning dan in zodanig een evenwigt zynde, dat ze noch to eene noch ter andere zyde oversloeg, wierdenze genoodzaakt zich van de tong te bedienen om een Oorlog te eindigen, die de handen niet beslechten konden.

[+] In deezen zoo hartnekkigen en twyffelachtigen strydt, *Cuttery* die *Toddicastrée* by de hairen gegreepen had, en die van haar meende een Slavin te maaken, stond neit weinig verbaast haar van naby beschouwende, veel schoonder dan te vooren te vinden: als of deeze Wapenoeffening niet gedient had dan om haare schoonheit te vermeerderen en haar beminnelyker te maaken. Dit verplichtte hem deeze redeneering tegen haar te uiten: waarom geschied dit, ô verwonderlyk Schepzel van 't geen dat leven heeft, zoo wel in krachten als in schoonheit uitmuntende, dat de toorn en verwoedheit ons zoo verre tegen elkanderen vervoert heeft? Indien ik u in deezen strydt gedoodt had, zoude ik deeze rechter handt vervloekt hebben, die 'er het Werktuig van hadde geweest, en die een zoo uitmuntend Werk zou verdelgt hebben. En in tegendeel, indien gy my had omgebragt, zond gy niet een geduurige ongenoegte gehad hebben, berooft te zyn van 't vermaaken 't genoegen, 't welk gy in myn Gezelschap had konnen hebben? Waarom geschied dit dat het eene uitmuntende Schepzel, de verdelging van een ander zy? Was 'er dan geen Schepzel minder geweest? want uw Wezen zou door myne vernietiging niet verhevener geworden zyn. Heeft Godt ons moedt en kracht gegeeven, om ons onder den anderen te verdelgen? wy die beide verdienen behouden te zyn? Waarlyk zal 'er uwe dapperheit niet door vermindert worden, wanneer ik u myne Vriendschap geeve en aanbiede, en als ik met u myne kracht en dapperheit deele. In tegendeel zullen wy goede Vrienden zyn, ons in staat zien de grootste onderneemingen uit te voeren, en geweldadig de verongelykingen tegengaan, die men ons zoude willen aandoen. Aangezien nu de Waereldt, die noch gelykzaam een Kindt is, zich te vermeenigvuldigen ten hoogsten noodig heeft, dan dat ze door 't geweld der Wapenen zoude verdelgt of verzwakt worden: de eigen liefde leert ons natuurlyk op onze behoudenis te denken, 't welk veel beter door onderlinge vereeniging geschied, dan door groote verhevenheit van moedt. Laat ons dan naalaten door geweldaadige en onwettige middelen een glorie te zoeken, die ons een van beide of gezamentlyk schadelyk en verderflyk zoude zyn: Laat ons liever en veeleer onder ons een heilzaame vrede bezitten en die lang van duur zy.

[+]Hoe zeldzaam deezen stryde afliep

Toddicastrée met aandacht een voorstelling aangehoort hebbende, steunende op zodanige bestendige redenen, nadat ze eenigen tydt zonder een woordt te

spreeken, als opgetoogen was geweest, antwoordde hem met een zedig en zachtzinnig gelaat; dat schoon zy voor haare oogen genoegzaam de merktekenen van zyne hevigheit en verbolgenheit zag, die in haar de begeerte van zich te wreeken ontsteeken kon, en 'er ook reden meende toe te hebben, echter onderworp zy haar zyne gegeevene redenen, en was zy t'eenemaal gewillig haar de voorstelling van Vrede door hem aangeboden, te laaten welgevallen; dat ze die zoo lang hy 'er reden toe geeven zoude, in acht neemen zou, mits men geen rechtmatige oorzaak gaf, dat ze genoodzaakt was de Oorlog weder te hervatten.

Eindelyk gaven zy zich elkander ter betuiging[+] van hunne nieuwe Vriendschap de handt; de onverzoenbaare Vyanden wierden de beste Vrienden der Waereldt, en vervolgden gezaamentlyk in Vriendschap te leeven; en de Natuur, die altoos tot haar oogwit werkt, leerde hun het onderscheid

[+]en *Cuttery* zyn Vrouw verworf, om 't Westen te bevolken.

hunner Sexe te kennen; zy teelden veele Kinderen, waar uit braave en dappere Mannen ontsprooten zyn. Overzulks dan het Westen door middel deezer twee Vyanden zoo volmaaktelyk verzoent, bevolkt wierd.

IV. Hoofdtstuk.
Van den Togt *door* Shuddery, *derde Zoon van* Pourous *gedaan*; *hoe hy een* Diamant Myn *ontdekt*, *en de* Vrouw *vind die hem toegeschikt was*; *hoe zy zich* vereernigen, *en het* Noorden *door hunne* Nazaaten *bevolkt is.*

[+] De derde Zoon van *Pourous*, *Shuddery* genoemt, die tot den Koophandel geschikt was, werd, een bequaamen ouderdom bereikt hebbende, naar 't Noorden gezonden. Hy nam dan zyn Gewigt en Balans mede, 't welk de regel zyn moest van 't geen hy verkocht en kocht, en begaf 'er zich mede naar 't Noorden. Toen hy een gedeelte van den weg afgelegt had, wenschte hy, gelyk gemeenlyk die geene doen, die hunne bezigheit beyveren, gelegenheit te vinden zich met iet bezich te houden, 't welk met zyn Beroep overeenquam.

[+] *Schuderry* naar 't Noorden gereist, welk een zeldzaam geval hem is ontmoet.

Naby een Berg gekomen, die men *Stachalla* noemt, regende het zoo ongemeen, dat hy genootzaakt wierd, om beter weder af te wachten, in een hol van deezen Berg te schuilen. Deeze regevlaag over zynde, de Lucht weder opgeklaart en helder geworden, vond hy den weg door 't geweldig overvloeien van den zwaaren regen die gevallen was, zodanig belemmert, dat hy dien dag niet verder voortreizen kon; doordien de Beeken die in de Vallei lagen het gevallen water niet verzwelgen konden, overvloeiden en het landt overstroomt hadden; overzulks *Shuddery* genootzaakt wierd in de Berg-grot te moeten vetroeven, tot dat het water weder zich ontlast had, en het bequaam weêr was, om zynen weg te vervolgen. Zoodra dan als het Aardryk een gedeelte van 't water ingezwolgen had, 't welk hem den weg te gebruiken had gehindert, en dat de Zon het overige door de kracht haarer straalen had opgedroogt, vertrok hy uit zyn Grot om zyne reis te bevorderen, en hy was naaulyks tot in 't diepste van de Vallei gekomen, of hy vond 'er zodanige Oesterschulpen die Peerlen voertbrengen.[+] Hy opende 'er eenige van om te zien wat 'er in was, en naaulyks dit verricht hebbende, vond hy 't geen zyne oogen vergenoegden, en zyne nieuwsgierigheit kon voldoen. Hy oordeelde wel door haaren glans en schoonheit dat ze verdienden zorgvuldig bewaart te worden, schoon hy 'er noch prys noch waarde van wist. Hy borg ze dan naaukeurig en vervolgde zynen weg; maar naaulyks was hy de Vallei doorgereist, of de nacht overviel hem naby een anderen Berg, alwaar hy genootzaakt wierd te moeten vertoeven.

[+] Hoe hy Paerlen en vervolgens Diamanten ontdekt.

Alzoo nu deeze Paerlen hem niet dienden als een voorbede van een beter geluk, vertoonde zich een Diamant-rots voor zyne oogen, die hem scheen dat door den zwaaren regen niet bevochtigd was, en niet ontdekt, dan om aan *Shuddery* deeze schatten te laaten bezien, en door den glans te meer aangelokt te worden, om met verwondering te beschouwen. Hy ging dan naar deeze zyde, denkende dat dit van eenig vuur was: maar ziende dat de beweeging haar licht niet verminderde, en in tegendeel den luister vermeerdert wierd, dreef hem de begeerte om het met den vinger aan te roeren, en te weeten wat de oorzaak van een zoo vreemd toeval was: maar de duisterheit van den nacht, en de onkunde van 't geen dit weezen mogt, vermeerderde wel zyne verwondering, zonder nochtans zyne nieuwsgierigheit te voldoen. Hy bevond dat deeze glinstering haar licht van een vuur had, zonder warmte van zich te geeven; dies besloot hy tot dat het dag wierd af te wachten, om te zien of hy iets van dit groot geheim ontdekken kon: maar de dag deed een gansch andere

uitwerking in 't geen hy gehoopt had; want zyn licht scheen naaulyks, of de glans der Diamanten verdween, en zyne oogen wierden niets anders dan een wittigheit gewaar, die geen glinsterend vuur uitgaf; 't welk in hem zoo veel te meer verwondering veroorzaakte, dan de eerste ontdekking hem hadde verbaaast doen staan. Van dit wonder 't welk hem zoo onbegrypelyk scheen, willende aan anderen kennis geeven, nam hy van deeze Diamanten zoo veel als hy gevoegelyk draagen kon, en merkte naaukeurig de plaats alwaar hy die gevonden had, om die ter eeniger tydt te

konnen wedervinden, wanneer hy beter van hunne prys en waarde onderricht was.

+en zyne aan hem toegeweezen Vrouw vind.

+ *Shuddery* dus zyne reize vervolgende, quam eindelyk aan een plaats alwaar de Vrouw die hem toegedeelt was, langs een bosch wandelde, waarby eene vlakte lag, die hy dwersch overging. Hy verliet dien weg, sedert hy haar gezien had, om naar haar toe te treeden, en te zien wat het weezen mogt 't welk hem zoo krachtig geleek. Wat de Vrouw aangaat, die was niet min verbaast hem ziende, en van verwondering en nieuwsgierigheit opgetogen, wist zy niet wat 'er van te worden stondt, dan vol van vreeze en schaamte, en dan verheugt zynde, niet wettende of zy vluchten zoude of staan blyven. Terwyl zy dus pynzende was zonder iets te besluiten, week zy in 't bosch, alwaar *Shuddery* haar dus aansprak: Wonderbaarlyk en uitmuntend Schepzel, waarmede ik zoo veel gelykenis hebbe, ik bidde u hier te blyven, nademaal onze onderlinge evengelykheit, die in u een verwondering baart, niet min dan in my, u moet verplichten my te beminnen, en om my te hooren, alzoo ik u niet vervolge om u quaadt te doen; maar om de zoetigheit van uwe gemeenschap te genieten: want het schynt dat deeze groote overeenkomst ons noodigt, om ons door middel van een t'zamenleeving en een wederzydsche vriendschap naau te vereenigen.

+Onderhandeling met haar aangegaan, en hoezy vervolgens het Noorden bevolken.

+ De Vrouw die *Visagondah* genoemt was, door den langzaamen gang van *Shuddery* oordeelende dat hy veeleer een smeeker dan een vervolger was, betuigde met hem te verwachten, dat zyne tegenwoordigheit haar niet onaangenaam was, en dat ze geen gevaar schroomde, maar gerust was; dit noodzaakte hem dan te zeggen, dat byaldien zy mede van zyn goed onthaal verzeekert waare, gelyk ze van hem te zien voldaan scheen, zy gewilliglyk zyn verzoek zoude toestaan; waarop *Shuddery* haar verzekering gegeeven hebbende, begonnen zy hunne Onderhandeling, en zy vroeg hem eerlang, hoe het mogelyk was, dat twee persoonen die elkander nooit gezien hadden, zich zoo wel verstaan konden. Waarop *Shuddery* antwoordde, dat Godt die hun tot zodanige evengelyke lichaamen geschaapen had, hun mede het woord had ingegeeven om hunne gedachten elkander mede te deelen, want anders waare de t'zamenleeving byna onnut en vruchteloos geweest.

Na dat ze dus wederzyds teekenen van geneegenheit beweezen hadden, verhaalde *Shuddery* aan *Visagondah* het geval van zyne reize; berichtende haar hoe hy Paerlen en Diamanten gevonden had. Hy sierde haar met deeze Juweelen op, en sedert deezen tydt heeft men 'er altoos een gebruik van gemaakt. Hy verhaalde haar vervolgens wat de Schepping aanging; en zeide haar wie zyn Vader was, hoe veel Broeders hy had, en met een woordt gezegt, hy deelde haar alle zyne geheimste zaaken mede. Zy leefden sedert dien tydt als Man en Vrouw. Zy teelden veele kinderen, die gelyk *Shuddery*, alle Kooplieden wierden, en eerlang daarna met eenige van zyne kinderen, ging om in de Diamant-Mynen te arbeiden, waarvan hy de ontdekking had gedaan. Hy deed 'er een goeden voorraadt van op, en vervolgens is deeze Koopmanschap altoos zeer geacht en kostelyk in waarde geweest. Dus wierd dan het Noorden bevolkt.

V. Hoofdtstuk

Van de Reistogt *van* Wyse, *vierde Zoon van* Pourous, *aan geene zyde der* Zeven Zeen; *zyne* Huisbouwing, *en de* Ontmoeting *van de* Vrouw *hem toegeweezen*; *zyne* Openbaaringen *den* Godtsdienst *betreffende*; *zyne* Liefde *die hy voor zyne* Vrouw *had*; *en hoe zy het* Zuiden *bevolkten.*

W*yse* die de jongste der vier Broederen was, begaf zich naar 't Zuiden, en nam werktuigen mede die hem voor alles noodig waren, 't welk hy voor 't gebruik en der menschen nuttigheit uitvinden moest; want hy ten dien einde gebooren was, en ook een bequaame hoedanigheit bezat, om die uit te voeren. Dus wierd hy de Uitvinder van Kunsten. Hy verstond volmaaktelyk hoe men Huizen bouwen, Steden stichten, de Landeryen en Akkers bebouwen en ploegen moest, en met een woordt, hy verstond alles 't geen eenig gemak ten dienste van 't leven geeven kon. Overzulks men hem *Viskermah*, dat is Kunstenaar, noemde.

Om deeze zyne genegenheit te voldoen,[+] zond hem Godt naar 't Zuide om 'er Volkplantingen te doen; hy vond onderweeg zeven Zeên, die hy met een vaartuig overvoer, ten dien einde door hem gemaakt, laatende overal merktekenen van zyne schranderheit blyken. Toen hy de

[+] *Wyze* naar 't Zuiden om bevolking te doen, gezonden, en wat hem op zyne Reize ontmoet.

laatste Zee overgestoken was, die *Pascurbatée* genoemt wierd, bevond hy zich in een Gewest *Derpe* geheeten. Hy bouwde 'er aan den Oever van de Zee een schoon Huis, bedienende zich van boomen uit een naby gelegen woudt. Hy verzuimde niets om deeze wooning tot een goed gebruik te maaken. Hy maakte 'er veele vertrekken in, alle op eene hoogte van verdieping, en verzag dit gebouw van hooge daken en torens, die rustende op den voet der muuren van dit huis, uitzicht op de Zee hadden, en ter andere zyde over de vlaktens en bosschen. Hy woonde 'er eenigen tydt alleen; rustende zich naar genoegen uit, wegens de ongemakken die hy geduurende zyne Reize geleeden had.

[+] Naaulyks smaakte hy de zoetigheit zyner eenzaamheit, of die wierd door een onverwacht toeval ontrust. De Vrouw die hem toegeweezen was, door het naastgelegen Woudt gaande, en wandelende aan den oever van de Zee, bleef staan om dit nieuw gebouw te zien; want zy nooit iet diergelyks beschouwt had. *Wyse* haar dus in verwondering opgetoogen ziende, quam beneden verbaast staande over een zoo schoon voorwerp; want deeze Vrouw was van een volmaakte gestalte en blank, hebbende blonde hairen, gepoeiert en bereukwerkt met een aangenaame geur die zich ter plaatse van zyn verblyf verspreidde. Hy naaderde dit beminnelyk en bekoorlyk voorwerp. De Vrouw hier op een weinig schaamachtig: maar zich allenks daarvan ontslaande, vroeg hem, waarom hy haare wandeling en vermaak belemmerde in een plaats alwaar zy zich t' eenemaal alleen bevond. Hy antwoordde haar, dat Godt die de veroorzaaker van 't licht was, waardoor alle de zichtbaare voorwerpen zich vertoonden, hem ter deezer plaatse gezonden had, om deeze haare uitmuntende schoonheit, waarmede zy begaaft was, te pryzen, en dat dit niet billyk was dat ze in deeze eenzaamheit bleef; overzulks Godt haar het allerroemwaardigste geschaapen had. Hierom is 't, voegde hy 'er by, dat ik, om u te bezitten, zeven Zeên hebbe overgevaaren, en myn leven voor veele gevaaren bloot gestelt. Myne liefde is een zoo schoone vergelding waardig, en niets is 'er dan uwe verdienste en schoonheit, 't welk vermogende is de ongemakken te verzachten, die ik voor een zoo edel voorneemen geleeden hebbe. Ik verzoeke u dan myn gezelschap aan te neemen, en my als een vertroosting aan te zien die Godt u in uwe eenzaamheit toegezonden heeft.

[+] Onder handeling tusschen hem en de Vrouw hem toegeweezen,

[+] Alzoo zy geen voorneemen had haar manier van leeven te veranderen, antwoordde ze hem; dat zy in zyn afwezen nooit vernomen had dat de tegenwoordigheit van een gezelschap haar noodig was; dat ze zelfs in dit oogenblik nu hy 'er van sprak zich niet geneegen voelde zyne aanbiedingen haar voorgestelt aan te neemen; dat ze derhalven dan bad, haar op haare wyze te laaten leeven en volkomen vryheit te genieten. *Wyse* echter zyn oogmerk niet konnende te leur stellen, noodzaakte haar in zyn Huis te treeden, en 'er de vertrekken van te bezien, geloovende dat om de schranderheits halven waarmede hy het gebouwt had, deeze Vrouw zich gunstiger voor hem toonen zoude: maar in tegendeel, gaf zy hem duidelyk te kennen, dat indien hy haar niet gaan liet, zy genoodzaakt zoude zyn, nooit weder onder zyn gezicht te komen; waarmede zy hem verliet, geevende te kennen dat ze niet voldaan was, overzulks hy haar als met geweld had willen ophouden. Hy hier over wanhoopig geworden, kon echter van zich niet verwerven haar te verlaaten, en met haar persoon, zich van 't grootste van alle vermakelykheden berooft te zien.

[+] en met welke tegenstribbeling zulks verzelt ging.

Wyse dan de nacht in een groote en geduurige ongerustheit hebbende doorgebragt, besloot, zoodra als 't dag geworden was, alle soorten van middelen aan te wenden om haar weder te zien. Hy dwaalde allerwegen door 't Bosch, en quam eindelyk in een Vallei, alwaar hy deeze Vrouw zag bloemen plukken. Hy toetreedende voor dat ze hem gewaar wierd, sprak haar dus aan: oschoonheit,

lieftalliger en schooner dan alle bloemen die de Aarde voortbrengt, de liefde die ik voor u hebbe, trekt my anderwerf tot u, om te beproeven of gy my gunstiger zult zyn. Ontvlucht my niet, bidde ik u, nademaal u reeds de merktekenen van achting, die ik voor u hebbe, gebleeken zyn. Ziende nu dat ze gehoor gaf, onderhield hy haar van de Schepping der Waereldt, en zeide haar wie zyne Ouders en Maagschap waren. Hy verhaalde haar hoe zyne Broeders zich in verscheiden Gewesten verspreid hadden; hoe dat hy veel gevaar in zyne reistogt hadde uitgestaan; hoe hy een schranderheit in Kunsten bezat, en welke verscheiden tekenen hy 'er van nagelaten had, alwaar hy gepasseert was. Tot besluit voegde hy 'er by, dat hy niet geloofde dat Godt hem in 't overvaaren van zeven Zeên zoo veel ongemakken en gevaar had laaten uitstaan, indien hy niet van voorneemen waare de bitterheit zyner moeiten en arbeidt te verzachten door de bezitting van een zoo beminnelyk persoon. De Vrouw toen wederom deeze aanspraak afbreekende, zeide hem, dat ze hem verzocht, zich met andere zaaken dan met dee-

ze bezich te houden, en dat hy, wilde hy haar eenige gunst bewyzen, vertrekken moest, en haar met vrede laaten.

Zy scheidden dus van elkander, en over deeze ontmoeting moeielyk geworden, wanhoopte hy door een zoo smertelyke scheiding. Al de vertroosting die hem overig was, bestond hier in, dat ze hem had te kennen gegeeven, dat zoo zy zich ter eeniger tydt genegen vond hem te hooren, zy hem wel zoude weeten te vinden.

Wyse vertrekkende van de plaats alwaar hy zyne gansche vertroosting laaten moest, week naar een afgelegen eenzaamheit, zeer bedroeft zich van een voorwerp gescheiden te zien, waarvoor hy zoo veel liefde had; en zich onder de groene boomen op de kniën werpende, bad hy met de grootste ootmoedigheit en zachtmoedigheit aldus: O Godt! zeide hy, aan wien alleen de bewustheit van myn Wezen toebehoort; ik hebbe op uw bevel myne Broeders en Ouders verlaaten, dien ik mogelyk nooit wederom zien zal. Ik hebbe veelvuldige gevaaren in myne Reize uitgestaan. Ik hebbe allerlei bywooning verlaaten om my in de eenzaamheit bloot te stellen, met dat oogmerk van een persoon te bezitten, doch die verre van my door haare tegenwoordigheit te vertroosten, vermeerdert door haare wygering myne smart. Maak toch niet vruchteloos het oogmerk, waarom gy my geschaapen hebt, vergeld ook niet zoo qualyk alle mynen geledenen arbeidt, en verdoof dus niet alle de hoedanigheden die gy my gegeeven hebt. Gy hemels blaaugewelf, gy groen geboomte, waar onder ik my tegenwoordig bevinde, zyt getuigen van mynen arbeidt en smart! O Schepper van 't Heelal, indien gy de minste zucht voor mynen arbeidt hebt, geef my toch tekenen van vertroosting wegens 't geen ik nu lyde.

Naaulyks had hy zyn gebedt geëndigt,[+] of een aangenaame windt blies over de bladeren deezer boomen, en hy hoorde een stem uit de zelve voortkomen, die zeide: Wat begeert gy Zoone van *Pourous*? waarop hy antwoordde, dat hy niets anders verzocht, als alleen dat de Vrouw die hy ontmoet had, door den band des Huwelyks zich onafscheidelyk by hem voegen mogte, zulks hy haar tot de uure zynes doods genieten mogt. Dit wierd hem dan onder voorwaarde toegestaan: dat hy Pagoden en Tempels onder de groene boomen te bouwen had, om 'er Godt te dienen en de Afbeeldzels aan te bidden, nademaal het ter deezer plaatse was, dat Godt hem verscheen.

[+]Waarna hy eindelyk zyn oogmerk bereikt, en de bevolking van 't Zuiden haar oorsprong vind.

Eerlang hier na werd *Jejunogundah* (dus was deeze Vrouw genoemt) met de genegenheit voor *Wyse* ingenomen. Zy bezocht hem en gaf hem tekenen van haare Liefde. Zedert dien tydt leefden zy altoos te samen, en verwekten veele kinderen in hun Huwelyk; en dus wierd het Zuiden bevolkt.

VI. Hoofdtstuk.
Hoe de Vier Broeders *in hunne* Geboorte Plaats *weder by elkander quamen*; *hunne* Oneenigheit *onder hun en* Scheiding; *welke groote* Boosheden *hunne* Nakomelingen *bedreeven*; *en hoe hier om over hun een* Zondvloedt *quam*, *die hen verdelgde*: *waar door de eerste* Ouderdom *der* Waereldt *een einde nam.*

[+] Overmits nu de kracht van 't bloedt en de verbintenisse der Natuur in deeze vier Broeders werkzaam wierd, besloten ze weder naar 't Landt hunner geboorte te keeren. *Brammon* en zyne Nakomelingen het Oosten bevolkt hebbende, namen een besluit de menschen in den waaren Godtsdienst te onderwyzen, overzulks 'er niet dan een eenige in de Waereldt zyn mogte, en alzoo de onderscheiden manieren van Godt te dienen, niet dan onorde veroorzaakten.

[+]Hoe ieder deezer vier Broederen begeerig wierden elkander weder te zien, en wat daar uit ontsproot.

Cuttery gevoelde een diergelyke begeerte zyne geboorte plaats weder te zien, en om 'er de Zegeningen Godts over zyn persoon, over zyne Vrouw en Afkomelingen te verhaalen.

Shuddery werd door de zelfde beweegredenen aangedaan, en *Wyse* onverduldig, gelyk zyne drie Broeders, om zyne schranderheit, en de gevallen hem in zyne Reize overgekomen, aan zyne medelandsgenoten te kennen te geeven, haastte zich mede zynentwegen met zyne familie op weg. Godt gedoogde dan dat zy alle gelukkiglyk op de zelfde plaats door verscheidene wegen aanquamen, na dat ieder verricht had, 't geen hem opgelegt was. Hunne wederkomst werd met gasteryen en vreugdebedryf ver-

eert, en men kan niet twyffelen of de vreugde, die *Pourous* en *Parcoutée* genooten, hunne kinderen weder ziende, heeft hen weder verjongt, en dat ze op hunnen ouden dag het vermaak deelachtig wierden van Personen die hun zoo lief en aangenaam waren, te zien.

Maar deeze vreugde duurde niet altoos; zy verflaauwde eerlang. De vier Broeders ontaardende, vergaten eindelyk hunne tegenwoordige en verleedene goedaardigheit. Zy maakten nieuwe verwantschappen, en bevlytigden zich den menschen hunne verscheidene Weetenschappen mede te deelen. *Brammon* onderwees hun in den Godtsdienst; *Cuttery* in de staatkunde; *Shuddery* in den Koophandel, en *Wyse* in de Tuigwerkkunde.

[+] De veelvuldigheit der menschen veroorzaakte eerlang verwarring, de boosheit nam de overhandt; nademaal men toen in alle weelde leefde. *Brammon* verwaarloosde de Godtvruchtigheit en den Godtsdienst; *Cuttery* wierd een wreeden Overheerder; *Shuddery* vervalschte zyn gewigt, en stelde allerlei bedriegeryen in 't werk om zyne Broeders te misleiden; en *Wyse* bediende zich van 't voordeel, 't welk hy van zyne uitvindigen trok, tot verquisting en ontuchtigheit. Hun gemoedt t'eenemaal verdorven zynde, wierden ze elkanders Vyanden; want *Brammon* kon de hoogmoedt van *Cuttery* niet dulden, en *Cuttery* weigerde aan *Brammon* de eer te geeven die hy hem wegens 't recht van eerste geboorte schuldig was. Hy verachtte de ingetoogen aart zyns Broeders, en geloofde hem de eerste geboorte onwaardig te zyn, niets achtende dan het gezag. Hy waardeerde zelfs zyne Wetten boven die van Godt, naardien die van *Brammon* quamen. Daarenboven was hy wreedt; hy voerde schattingen ten nadeele van *Shuddery* in, en putte al het voordeel uit, 't welk *Wyse* door zyne arbeidzaamheit verworf. Deeze quaade voorbeelden waren het Zaadt der boosheden, die in hunne Nakomelingschap zich vermeerderden, en veroorzaakte een verdeeldheit die de eensgezindheit als in de eerste instelling der Waereldt regeerde, overhoop worp.

[+]Onderlinge oneenigheit onder hen en de nakomelingen ontstaan, en hoe.

Wyse den ziende dat *Brammon* zyne achting verloor, en om zich noch verachtelyker te maaken, kreeg hy in 't hoofdt deeze nieuwe manier van Godtsdienst in de Waereldt in te voeren, die den Dienst der Beelden betrof, en hem in den droom was mede gedeelt en geopenbaart. Hy bauwde de Pagoden onder het groene geboomte, en voerde veelerlei nieuwe plechtigheden in. Alzoo 'er in 't Boek van *Brammon* geen gewag van wierd gemaakt, twiste men lang om te weeten of men ze aanneemen moest of niet: maar nadat *Wyse* verzekert had, dat hy die van Godt had ontfangen, gaf men bevel dat ze deels een plechtelyke Wet zoude zyn.

Terwyl men dagelyks met deeze quaade[+] voorneemens voortvoer, en der menschen zonden oogenschynlyk vermeerderden. Godt hier over vergramt, bedekte den Hemel met duisterheit; de Zee zwol op om zich met de Wolken te vereenigen, op dat het Menschelyk Geslacht verdelgt wierde. Men hoorde een groot gerucht in de Lucht, de Donder en Blixem quamen uit 's Aardkloots Polen voort: en als of de Waereldt noodig had zoo veele Godloosheden af te wasschen, daar quam een Zondvloedt, die alle de Volkeren der Aarde verdelgde. Door dit middel wierden de Lichaamen over hunne Misdaaden gestraft: maar de Zielen in den schoot Godts ontfangen. Op deeze wyze nu eindigde des eerste Waereldts ouderdom volgens der *Benjanen* Overlevering.

[+]Die door een ondergang der eerste Waereldt word gestraft.

VII. Hoofdtstuk.
Hoe de tweede Ouderdom *der* Waereldt *door* Bremaw, Wisteney *en* Ruddery *begon*; *van hunnen* Oorsprong *en de* Ampten *aan hun*

gegeeven; *welk een tydt zy op de* Aarde *moesten door brengen*, *en hoe zy de* Waereldt *herstelden.*

[+] De Verwoesting van de Waereldt, zeggen de *Benjanen*, diende wel om Godts Gerechtigheit te voldoen, die der menschen zonden straffen wilde: maar de meening van den Schepper zoude zonder uitvoering gebleeven zyn, indien hy geen andere Schepselen had, aan wien hy zyne Verhevenheit en Uitmuntenheit konde mededeelen. Hy maakte dan een nieuwe Waereldt en Schepselen die zyne wysheit en barmhartigheit waardig waren.

[+]Hoe de Schepping van de tweede Waereldt beslooten word.

En nademaal de eerste Waereldt zich aan

+ alle soorten van Zonden vergreepen had, voorzag hy dit ongeval in de tweede, scheppende drie Personen volmaakter dan de eerste; en deeze wierden *Bremaw*, *Wisteney* en *Ruddery* genoemt.

+Die met het scheppen van drie bestierders haaren aanvang neemt, en hoe.

Godt daalde van den Hemel af op een hoogen Berg *Meropurbatée* genoemt, van wiens hoogte hy deeze woorden sprak: staa op *Bremaw*, eerste der levendige Schepselen van de twee Waereldt. Zoodra als Godt dit gesproken had, deed de Aarde *Bremaw* uit haare ingewanden voortkomen, en dit Schepsel kende aanstonds zynen Schepper, en aanbad hem. Insgelyks liet Godt op dezelve wyze *Wisteny* en *Ruddery* uit de aarde voortkomen, die hem gezamentlyk aanbaden.

+ Maar alzoo Godt niets zonder oogmerk doet, en alle zaaken tot een zeker einde schikt, liet hy deeze drie Menschen niet leedig zyn; hy besloot zich van hun te dienen om de Waereldt te herstellen. Hy gaf aan *Bremaw* de macht van Schepzels toe te stellen, naardien, zoo de *Benjanen* meenen, Godt zich als groote Heeren gedroeg, die niet dan door hunne Amptenaren hun doen verrichtten, en dat het overzulks met de grootheit van Godt niet overeenquam zich te verneederen om zelf zyne Schepselen te scheppen, laatende dit door zyne Bedienaren geschieden.

+Wat aan *Bremaw* aanbevolen wierd;

+ *Wisteney*, als de tweede, was de zorg van de handhaving deezer Schepzelen aanbevolen; maar aan *Ruddery*, die de derde was, gaf hy 't vermogen van ze te verdelgen; vaarziende wel dat ze Godloos worden zouden, en verdienen om gestraft te worden. Nevens dit vermogen 't welk deeze drie Personen hadden, om zodanige groote dingen te verrichten, vereischte mede dat hy hun de middelen gaf zich waardiglyk in de onderscheiden bedieningen te quyten, waarin hy hen hadde gestelt. *Bremaw* had dan het vermogen alle de Schepzelen te scheppen en voort te brengen. Op dat nu *Wisteney* hen konde bewaaren, gaf Godt hem een volstrekte macht over alles 't welk eenig nut tot hunne behoudenis bybrengen kon. Hy maakte hem Heer over de Zon en Maan, de Wolken en den Dauw, de Bergen en Valeien, en stelde in zyn bestier de verscheiden Zaaizoenen van 't Jaar. Hy gaf hem het vermogen de rykdommen, gezondheit en eere te begeeven; en met een woordt, hy maakte hem meester van alles 't geen tot 's Menschen welzyn en andere Schepzelen konde eenig nut doen. En overzulks *Ruddery* mogte bequaam zyn de Goddelyke Gerechtigheit uit te voeren, gaf hem Godt het vermogen over alles 't geen den levendigen Schepzelen kon verwoesting veroorzaaken. Godt maakte hem Uitdeeler van kastydingen en straffen, en van dingen die dienden om der Menschen misdaaden te beteugelen, als Ziektens, Hongersnoodt, Oorlog, Pest en Doodt.

+Insgelyks aan *Wisteny* en *Ruddery.*

Aan een ieder van hun, volgens de drie onderscheiden Bedieningen, wierd een zekeren tydt om op de Aarde hun verblyf te neemen, voorgeschreeven. Het werk van de Schepping, 't welk *Bremaw* toe geweezen was, in de tweede Waereldt ten einde gebrag, moest hy op 't eindigen van deezen tweeden Waerelds Ouderdom worden ten Hemel op genomen; maar naardien de andere Gewesten door deeze bevolkt, die uit de algemeene verwoesting der Waereldt waren gered, bleef *Wisteney* tweemaal zoo lang op de Aarde als zyn Broeder *Bremaw. Ruddery* wierd dan driemaal zoo lang tydt verleent als *Wisteney*, op dat hy, wanneer den grooten dag des Oordeels komen zal, alle de lichaamen verdelgen kan, en alsdan de zielen naar de plaats der Heerlykheit voeren.

Nu was 'er niet meer overig dan om de[+] zaaken uit te voeren, die Godt in hunne macht had gestelt. *Bremaw* overdacht hoedanig hy zich waardig van den last hem opgelegt, te quyten had. Terwyl hy hier over krachtiglyk pynsde, gevoelde hy een groot ongemak in zyn lichaam en smert in alle zyne leden. Dit wierd met een diergelyke buikwee gevolgt, als de Vrouwen lyden, wanneer zy in arbeidt zyn. Zyn lichaam zwol met een ongemeene en geëvenmaatigde onverwachte volwassen heit van den dragt op, die 'er in opgesloten was. Zyne ingewanden strekten zich merkelyk uit, alhoewel hy van een grooter gestalte als andere menschen was: en deeze krachtige pooging wierd zoo hevig, dat hy 'er byna als zieltoogende van wierd. Eindelyk opende zich zyn lichaam op twee plaatsen, ter rechter en linkerzyde, waar uit tweelingen voortquamen, de een was mannelyk en de andere vrouwelyk, die beide in hunne natuurlyke groote ter Waereldt quamen. *Bremaw* onderwees hen wat de Goddelykheit betrof. Hy noemde de Man *Manow* en de Vrouw *Ceteroupa.* Deeze twee Schepsels, nadat ze Godt aangebeden en *Bremaw* bedankt hadden, die hun ter Waereldt had gebragt, en hen zegenende op dat ze zich vermeenigvuldigen mogten, wierden naar 't Oosten op een Berg *Munderpuruool* genoemt, gezonden; hy belaste hun den geenen die zy voortteelen zouden, naar 't Westen, Noorden en Zuiden te zenden. *Ceteroupa* baarde drie Zoonen en drie Dochters; de oudste Zoon werd *Priauretta*, de tweede *Outanapautha*, en de derde *Scomeraut* genoemt. De oudste Dochter was *Cammah*, de tweede *Soonerettaw* en de jongste *Sumboo* geheeten. Toen

[+]Hoe *Bremaw* twee volwasschen Kinderen van wederzyds Sexe ter Waereldt bragt, waar uit vervolgens de bevolking ontsprooten is, en wat daar op is gevolgt.

deeze Kinderen groot geworden waren, begaven zy zich naar hunne aangeweezen plaatsen. *Priauretta* en *Cammah* wierden naar 't Westen naar den Berg, *Segund* genoemt, gezonden; *Outanapautha* en *Soonerettaw* naar 't Noorden, naar den Berg *Ripola*; *Soomeraut* en *Sumboo* naar 't Zuiden, naar den Berg *Supars*, en in alle deeze Gewesten deedenze een groote volkplanting oprechten.

Wisteney gaf last ter benoodigdheden voor de behoudenis en onderhouding deezer Schepzelen; laatende hun alles genieten 't welk hen konde gelukkig doen leeven.

Maar *Ruddery* zond hun verdrukkingen, ziektens, en de doodt toe, nevens de veroordeeling over de Menschen-Kinderen, na dat ze hun leven boos of ongeregeld aanleiden. Dus was nu de Goddelyke Huishouding om de Waereldt in den tweeden Ouderdom te herstellen. Wy zullen nu zien hoe Godt, volgens der *Benjanen* meening, de menschen van de tweede Waereldt onderweezen heeft.

VIII. Hoofdtstuk.
Hoe Godt *door* Middel *van een* Boek, '*t welk hy aan* Bremaw *gaf*, *de* Menschen *onderwees*, *en wat 'er byzonderlyk in vervat stond. Van de* eerste Verhandelingen *behelzende de* Zedelyke Wet *voor ieder* Geslacht *geschikt.*

Godt voorziende dat 'er geen orde noch wettelyk bestier konde zyn, alwaar de Godsvrucht en Godsdienst geen grondslag had, dies maakte hy, sedert de Waereldt bevolkt wierd, Wetten, om te beletten dat den mensch weder in geen plicht-verzuim viel, die oorzaak was geweest dat de eerste Waereldt verdelgt wierd.

[+]Hoe den menschen een Wetboek tot den regel van hun leven gegeeven word,

[+] Hy daalde dan neder op den Berg *Meropurbatée*, en liet 'er *Bremaw* by zich komen. Hy verscheen hem met alle zyne Heerlykheit door een dikke en duistere Wolk, en zeide, dat hy genoodzaakt was geworden de eerste Waereldt te verwoesten, nademaal de menschen, de bevelen, die in 't Boek, dat hy aan *Brammon* gegeeven had, begreepen waren, niet hadden in acht genomen: en hem door de Wolke een ander Boek geevende, belaste hy hem de menschen van de zaaken onderwys te geeven, die daar in vervat stonden. *Bremaw*, om zich in 't geen hem bevolen was te quyten, liet aan alle Volkeren der Aarde den wille Godts en zyne Bevelen weeten.

[+]en van welk een inhoudt het was.

[+] De *Benjanen* zeggen, dat 'er in dit Boek, 't welk zy de SHASTER, of het Boek van 't geschreeven Woordt noemen, drie Verhandelingen waren. De eerste behelsde de Zedelyke Wet, of het Boek der Voorschriften, nevens een uitlegging of verklaring over ieder Leerstuk en een Toepassing deezer Leestukken aan ieder Huisgezin of Geslacht. De tweede Verhandeling verklaarde hun de Ceremoniele Wet, en onderwees hun in de Plechtigheden, die in den Goddelyken Dienst moesten, worden waargenomen. De derde Verhandeling onderscheidde hen alle in zekere Familiën of Geslachten, en behelsde de Leerregels en willekeuren of inzettingen voor ieder Geslacht. Dit nu was in 't algemeen den inhoudt, volgens de meening der *Benjanen*, van dit Boek 't welk Godt aan *Bremaw* gaf. Wy zullen 'er nu de voornaamste zaakelykheden van berichten, en 't geen 'er als een korten inhoudt van is, om den geenen te voldoen, die 'er een naaukeurig bericht van verlangen.

De Verhandeling waarin hunne Zedelyke Wet beschreven was, en die *Bremaw* den menschen leerde, behelsde deeze agt Geboden.

I. ‘Gy zult geen Schepzel dooden, 't[+] welk leven ontfangen heeft: want gy zyt een myner Schepzelen als ook het andere is; derhalven zult gy niemandt het leven beneemen wat het ook zyn mogt, 't welk my toebehoort.

[+]Acht Geboden 't zelve Boek begreepen, en waarin die bestaan.

II. Gy zult met de vyf Zinnen een verbondt maaken. Eerstelyk, met de oogen, op dat zy niet aanschouwen 't geen quaadt zy. Ten tweeden, met de ooren, overzulks zy wat ondeugend zy, niet aanhooren. Ten derde, met de tong, vermits die niet voortbrenge 't welk boos zy. Ten vierde, met uw mondt-verhemeltzel op dat het niets smaake 't geen quaadt zy, als den Wyn of het Vleesch van leevende Schepzelen. En ten vyfden, met uwe handen, overzulks zy niets aanraaken 't welk onrein of bezoedelt zy.

III. Gy zult naaukeurig de dagen en tyden, tot de Godvruchtigheit geschikt, waarneemen, insgelyks die der Afwassching, der Aanbidding en Gebeden die gy voor

Godt met een zuiver en aandachtig hart doen moet.

IV. Gy zult geen valsche berichten geeven, en geen logentaal voeren, door welk middel gy uwen Broeder niet bedriegen zult, en u door deeze bedriegeryen verryken, met hem handelende en koophandel doende.

V. Gy zult den Armen naar u vermogen wildadigheit bewyzen, en hen in hunne behoeftigheit behulpzaam zyn, 't zy met spyze, drank, geldt of andere dingen die zy van nooden hebben.

VI. Gy zult de Armen niet onderdrukken, en a nooit van uw vermogen bedienen, om uwen Broeder onrechtvaerdiglyk te plaagen en te bederven.

VII. Gy zult eenige Feesten en Vreugdedagen vieren, zonder nochtans uw lichaam te streelen en u met overdaadt opvullen: maar in tegendeel gy zult zekere dagen met vasten doorbrengen, en eenige uuren uwe rust om te waaken afbreeken, om te beter in den Gebede en tot de Heiliging bereid te zyn.

VIII. Gy zult uwen Broeder, hoe 't ook zyn mag, niet berooven van iets 't geen u volgens uw beroep aanvertrouwt is geweest: maar gy zult u, met het geen hy u mildelyk ter vergelding geeven zal, vergenoegen: u erinnerende, dat gy geen recht over eens anders goederen hebt.

Deeze agt Geboden zyn voor alle de vier Geslachten in 't algemeen. Behalven deeze zyn 'er noch voor ieder Familie twee andere, die haar in 't byzonder raaken.

[+] Eerstelyk, zyn *Brammon* en *Shuddery*, te weeten, de Priester en Koopman, zeer naau aan de Godtsdienstige Geboden verplicht, en zy hebben onderling veel overeenkomst voor de zaaken, die den Godde lyken Dienst betreffen, gelyk 'er ook is tusschen de Leerregels van *Cuttery* en *Wyse*; te weeten, die der Overheit en Handwerkers of Konstenaren.

[+]Aan wien deeze Geboden worden toegeeigent.

Zy eigenen den *Braminen*, die de Priesters zyn, het eerste en tweede Gebodt toe; nademaal de voornaamste punten van hunnen Godtsdienst en in deeze twee zaaken bestaan. Eerstelyk, van geen levendig Schepzel te dooden, en ten tweeden, zich van verboodene dingen te onthouden, als Vleesch te eeten en Wyn te drinken, waar aan de Kooplieden mede zeer naau te gehoorzaamen, verbonden zyn.

Voornamentlyk eigenenze aan *Shuddery* het derde en vierde Gebodt toe, als best overeenkomende met zyn beroep; nademaal die de Godtvruchtigheit behelzen, om de menschen van de bedriegeryen af te maanen, die in den handel in zwang gaan; en waar toe gemeenlyk den geenen geneegen zyn, om 'er zich in gewicht en in 't weegen van te bedienen, waar toe een Gebodt uitdrukkelyk noodig was om 'er hun van af te schrikken.

Aan *Cuttery*, of aan hunne Overheit eigenenze het vyfde en zesde Gebodt toe, overzulks die de menschen tot liefde aanmaanen en medelyden met krachteloozen en ongelukkigen te hebben; want de dwingelandy zeer gemeen by den geenen is, die het gezag in handen hebben.

Het zevende en agtste Gebodt word aan *Wyse* als Konstenaar en Handwerker toegeëigent, nademaal die dit beroep waarneemen, eenige dagen van uitspanning en vermaak noodig hebben, alhoewel zy tot ontucht en overdaadt geneegen zyn, deswegen zy door hunne Wet, zich hier voor te wachten, aangemaant worden. Ook word hun door de zelve den Diefstal verboden, want dit een misdaadt is, waar toe zy tot de gelegenheit, die zy hebben, vervallen konnen, en dikmaals hun gegeeven word, wanner zy hun handtwerk oeffenen.

Eindelyk, schoon zy verplicht zyn alle deeze Geboden te vervullen, nochtans neemenze te zorgvuldiger deeze waar, die voor hun eigen Geslacht gemaakt zyn.

't Zal, zoo wy meenen, niet ongevoeglyk[+] zyn, alhier eenige aanmerkingen over twee of drie deezer Geboden te maaken, die het best worden waargenomen en algemeener onderhouden: nademaal die hen te meer onderscheid dan alle andere zaaken van andere Godtsdiensten deezer Gewesten in gebruik.

[+]Aanmerking over eenige deezer Geboden gemaakt.

Dit is het verbodt den *Brammen* en *Benjanen* opgelegt, in het eerste en tweede Gebodt begreepen, van geen levendig Dier te dooden, noch van 't Vleesch van dien te eeten; noch eenigen Wyn te drinken.

Zy beweeren dit verbodt, hun om geen levendig Schepzel te dooden gegeeven, zeggende, dat deeze Schepzels een evengelyke ziel als den mensch hebben, en van een zelfde Natuur. Maar zy neemen niet in acht, dat 'er drie soorten van Zielen zyn, een groeiende, die in de Planten gevonden word; een gevoelbaare in de Dieren te vinden, en een redelyke ziel die niet dan aan den mensch eigen is; en waar van de Uitwerkzelen edel en van verhevenheit zyn; en deeze is de eenigste die onsterflyk zy.

Wy zullen noch zeggen, dat 'er ten opzicht van dit verbodt hun opgelegt, van levende

Dieren te dooden, om 'er zich van te voeden, eertyds niet was, en nu ook zoo algemeen niet is. De aloude Indianen waren met wilde Beestevellen, die zy gedood hadden, bekleedt, en deeze van 't Geslacht der *Cuttereys* onthouden zich nu niet, noch ontzien zich niet de Dieren te dooden; overzulks men met reden vermoeden mag, dat dit verbodt een nieuwe Overlevering hunner uitvinding is, en dat dit hun niet gegeeven was als een wezentlyk gedeelte van hunnen Godtsdienst maakende: alzoo min als hun tweede Gebodt, 't welk twee zaaken behelst; het verbodt van Wyn te drinken, en dit van Vleesch te eeten.

+ De *Braminen* en *Benjanen* onthouden zich niet alleen van 't Vleesch der levendige Schepzelen te eeten; maar zy eeten alzoo min niets 't welk zy gelooven eenig beginzel van leven te hebben: overzulks is 't dat zy geen eieren eeten, die zy meenen in+ 't algemeen verbodt begreepen te zyn, om redenen, zeggenze, dat ze onder den dop iet bezielt hebben 't welk leven heeft. Zy onthouden zich mede van alle soorten van roode wortelen te eeten, vermits die een gelykenis met het bloedt hebben, als ook met de kleur. Nooit doen zy zich in hunne ziektens aderlaaten, geloovende dat ze een gedeelte van hun leven met het aftappen van 't bloedt verspillen, en zy geneezen alle koortsen door vasten en onthoudingen. Alle deeze belachelyke gevoelens zyn op het geloof gegrondt 't welk zy hebben, dat de Zielen van 't eene in 't ander lichaam door de Zielverwisseling overgaan, en dat die der Menschen in de lichaamen van andere Dieren overgaande, men die niet dooden mag, noch van hun vleesch eeten.

+Der *Braminen* en B*enjanen* onthouding van spyze, en

+waarin die bestaat.

IX. Hoofdtstuk.
Waarin de tweede Verhandeling *van 't* Boek *aan* Bremaw *gegeeven, begreepen is, bestaande in hunne* Ceremonie Wet, *in zich te* Wasschen, *te* Zalven, Offeringen *onder het* groene Geboomte; *insgelyks in hunne* Gebeden, Pelgrimaadjes, Aanroepingen *en* Aanbiddingen. *Van hun* gebruik *van* Dooden, Trouwen *en* Dooden *te begraaven.*

+ De tweede Verhandeling van 't Boek aan *Bremaw* gegeeven, behelst de Plechtelyke Instellingen die zy te zekerer gelegenheden moeten waarneemen. Hun word uitdrukkelyk bevolen zich dikmaals in de Rivieren te wasschen; en de *Benjanen* zeggen dat deeze gewoonte met de tweede Waereldt haaren aanvang nam, en in den rang van Goddelyke dingen wierd gestelt, om hun te doen erinneren dat de verwoesting van de eerste Waereldt door den Zondvloedt wegens hun misdryf is geschied. Zie hoedanig deeze plechtigheit geoeffent word. I. Zy bemorssen hun lichaam met slyk uit den grondt van de Rivier opgebaggert, 't welk dient om de natuurlyke verdorvenheit der menschen te verbeelden: vervolgens gaan zy naar de Rivier het aangezicht naar de Zon gewendt, en de *Bramine* zegt overluidt dit gebedt: *O Godt, deezen Mensch is bevlekt en onrein gelyk het slyk deezer Riviere: maar eveneens als het water deeze onreinigheit wegneemt, verwaardig hem van zyne misdaaden te zuiveren.* Dit gebedt geëindigt zynde, dompelt men zich driewerf in 't water, terwyl de *Bramine* telkens de naam van de Rivier noemt waarin de Wassching geschied. Onder de verrichting van deezen B*ramine*, werpt den geenen die zich wast met zyne handt eenige ryst als een Offerhande in de Rivier, waarna hy de Vryspreeking zyner zonden ontfangt, en vertrekt.

+Welke plechtelyke inzettingen in hun Wetboek vervat zyn, negen leedig vertoont; als hunne Wassching,

II. Zy bedienen zich mede van een zekere+ roode Zalving die zy voor 't voorhoofdt doen, waarin zy zeker graan leggen, om te beteekenen, volgens hun zeggen,

+Zalving,

dat Godt hun geteekent en verkooren heeft, als een Volk, byzonderlyk hem behoorende; 't welk nochtans niet dient, dan om de gedachtenis van hunnen Doop te bewaaren. Zy hervatten deeze Zalving dagelyks naar maate dat zy zich wasschen; spreekende geduurende dit bedryf, zekere woorden uit, die dienen om hen te doen erinneren, dat zy zodanig, als het merkteken Godts vereischt, zyn moeten.

III. Het word hun bevolen Offerhanden[+] zekere Gebeden onder de groene Boomen te doen, gelyk we reeds aangeweezen hebben, en waarvan de plechtigheit door *Wyse* is ingestelt, aan wien Godt, zeggen ze, in een gezichte onder het groen Geboomte verscheen, als hier voor is gezegt, en hem belaste den Goddelyken Dienst in zodanige

[+]Plechtelyke Bidding,

plaatsen te doen. Hierom is 't dat 'er de B*raminen* Tempels voor hunne Afgoden bouwen, en dat zy 'er zich onthouden om deeze Godsdienstige plechtigheden ten dienste der geenen die 'er komen, te doen. Zy hebben voor deeze Boomen ongemeen veel achting, en zy beelden zich in, dat den geenen groot ongeluk overkomt, die 'er de minste takken van schenden. Wanneer zy hunne Vergaderingen onder deeze Boomen houden, brengt 'er een ieder zyn Offer, en zy bestrooyen zich met poejer van verscheidene kleuren. Zy voldoen 'er hunne aanbiddingen, waarvan zy het getal door 't geluide van een klein schelletje aanteekenen. Zy bidden 'er om de gezondheit, rykdommen, een groote nakomelingschap, en een gelukkig gevolg hunner bezigheden; en meesten tydt als zy 'er in een groot getal vergaderen, rechten zy 'er vreugdemaalen aan.

[+] IV. Insgelyks zyn zy verplicht zekere gebeden in hunne Tempels te doen. Deeze bestaan in een veelvuldige herhaaling van naamen en eigenschappen Godts, uitgebreid en verklaart. Zy doen' er mede Processiën, zingende hunne Geboden en klinkkende met schellen; en doen 'er voor hunne Afgoden Offergeschenken. [+]Tempel-plichten.

[+] V. Ook zynze verplicht naar verre afgelegene Rivieren in Pelgrimaadje te gaan, gelyk naar de Ganges, om 'er hun te wasschen, en 'er hun Offer te brengen. Zy gaan 'er in groote meenigte, en de gesteentens en rykdommen die zy in deeze Rivier werpen, zyn byna onschatbaar. Deeze die te sterven komt, door dit water bevochtigt, word by hun voor een grooten Heilig gehouden, en van alle zyne misdaaden gezuivert te zyn. [+]Pelgrimaadje,

[+] VI. Zy oeffenen mede een soort van aanroeping der Heiligen, aan wien zy het vermogen toeëigenen, verscheidene zaaken gelukkiglyk ten einde te brengen. Die begeeren gelukkig in hun Huwelyk te zyn, roepen *Hurmount* aan; die eenig Gebouw onderneemen willen, bidden *Gunnes*, en die Ziek zyn, *Vegenaut.* De Soldaten die een Krygsonderneeming willen uitvoeren, vervoegen zich by B*imohem*; de elendigen by *Syer*, en die gelukkig zyn zullen hunne gebeden voor *Nycasser* doen. [+]Aanroeping der Heiliger,

[+] VII. Zy zyn mede door hunne Wet verplicht Godt aan te bidden, zoodra als eenig schepzel zich voor hun gezicht na Zonnen opgang vertoont; en zy bewyzen voornamentlyk deezen Godtsdienstigen plicht en merkteken hunner Godtsdienstigheit aan Zon en Maan, die zy de oogen Godts noemen. Ook handelen ze zeer heuschelyk zekere soorten van Dieren, die zy zuiverder en min bezoedelt dan andere achten; als Geiten, en diergelyken, waaraan zy zoo veel goedheit en onnozelheit toeëigenen, (nademaal de zielen der Menschen in hun lichaam komen) dat als zy de vloer hunner kamers met hunne vuiligheit bestryken, gelooven ze dat die door deeze onreinigheit geheiligt worden. [+]eerbewyzing aan Zon en Maan

VIII. Men moet aanmerken dat hun gebruik[+] van te doopen, en den Kinderen een naam te geeven, in de Geslachten der *Braminen* niet eveneens, dan in anderen is. Want men wascht enkelyk de kinderen van andere Geslachten met water, waarna een der Bloedvrienden het Kindt tegen het voorhoofdt een pen zet om te schryven, en doet dit kort gebedt: *O Godt*, *schryf het goede op 't voorhoofat van dit kindt.* Daarna geeven ze aan 't Kindt den naam waar mede het zal genoemt worden, en stryken op 't midden van 't voorhoofdt een roode zalf, op dat een ieder weete dat het geteekent zy, om een Kindt Godts te zyn; waarna deeze plechtigheit eindigt. Maar de Kinderen van 't Geslacht der *Braminen* worden niet alleen met water, gelyk de anderen gewasschen; want behalven dat, bestrykt men ze met den Oly, en men spreekt zekere woorden als by wyze Inwying uit, die dusdanig luiden: *O Godt*, *wy stellen u dit kindt voor*, *uit een Heilig Geslacht gebooren*, *gezalft met Oly en gereinigt met Water*: waarby andere gewoone *Ceremoniën* voegende, bidden [+]Hun gebruik van Dooping en den Kinderen een naam te geeven.

ze gezamentlyk, dat het een Godtsdienstig Waarneemer van de Wet der *Braminen* mag worden, en naaukeurig de tydt van zyne geboorte aanmerkende, stellen ze zyn Gebourtenuur overeenkomstig met de gesteldheit der twaalf Hemelsteken, om te ervaaren of het geduurende zyn leven gelukkig of ongelukkig zal zyn. Zy bewaaren deeze Geboorteschouwing, zonder die iemandt te laaten zien, tot den dag van zyn Huwelyk, die zy de gelukkigste van hun leven achten. Alsdan maaken ze de gevaaren bekent, waar voor hy zich te wachten heeft, en deezen waarmede hy noch gedrygt word.

IX. Aangaande hun Huwelyken, moeten[+] we aanmerken, dat de tydt van die te voltrekken veel met die van andere Volkeren verschilt: want zy trouwen omtrent het zevende Jaar huns ouderdom, nademaal zy meenen dat het Huwelyk als een der voornaamste bedryven van 's menschen leven is, en zy gelooven dat het grootste ongeluk, 't welk hen overkomen kan, is, datze zonder getrouwt te zyn geweest, sterven, en somtyds gebeurt, wanneer ze al te lang wachten. Als men wegens 't Huwelyk onderling

[+]Wat omtrent hunne Huwelyken aan te merken is.

overeen gekomen is, en het beslooten heeft, zend men onder tromperten geschal en 't roeren der trommelen de Geschenken naar des toekomende Bruids Ouders, en deeze die de zelve verzellen zingen gezangen tot lof der Verbondenen. Wanneer de Ouders van de Dochter deeze Geschenken hebben aangenomen, zenden zy 'er anderen aan den toekomende Bruidegom, om te betuigen dat zyn verzoek hun aangenaam is, en men verzelt die met gezangen van zyn lof. Vervolgens de *Braminen* den dag bestemt hebbende, wanneer de plechtigheit des Huwelyks zal voltrokken worden, doet men een soort van openbaare Uitgeleide, op dat 'er de Inwooners van de Plaats bericht van krygen. De Bruidegom maakt een aanvang deezer plechtigheit met zyne bruiloftskleederen bekleedt, en gevolgt van de voornaamste Kinderen van zyn Geslacht, eenige te paerdt, en anderen in Palanqyns, alle met edel gesteentens, sluiers en andere soorten van deftige kleederen versiert. Zy doen deeze geleipracht door de voornaamste straaten der Stadt, gevolgt van Keteltrommen en Trompetten met vergulde wimpels versiert. De Bruidegom is van de anderen onderscheiden door een kostelyke kroon met gesteentens versiert, die hy op 't hoofdt heeft. Nadat hy zich dus heeft vertoont, verschynt den volgenden dag de Bruidt in 't openbaar, met de zelfde pracht, met een kostelyke kroon op 't hoofdt versiert, en verzelt van alle de jonge Dochters van 't zelfde Geslacht. Zy blyft eenigen tydt zich voor een ieder vertoonen in deezen deftigen opschik. Wanneer de dag geëindigt is, gaan ze alle naar het Huis om de laatste plechtigheden van 't Huwelyk te voltrekken. De plechtigheit van 't Huwelyk vereischt dat de gehuwde niet eer gemeenschap hebben, dan na de Zon onder gegaan zy; waarna men een vuur ontsteekt 't welk men tusschen de twee gehuwden aanlegt, om te beteekenen, dat de vuurige liefde hunne vriendschap verzellen moet. Vervolgens binden ze hen te samen met een kleine zyde snoer, die men hen om 't lichaam knoopt, om te toonen dat het Huwelyk een onverbreeklyken bandt is, en dat ze zich nooit mogen van elkander scheiden. Men legt mede een sluier tusschen hen, om te kennen te geeven datze hunne natuurlyke deelen voor 't Huwelyk niet ontblooten moeten: maar dat wanneer het de noodzaakelykheit vereischt van zich elkander t'ontblooten, om hun plicht te voldoen, dat dan de Zedigheit afgelegt zy. Zy zeggen dat deeze gewoonte gegrondt is op de ontmoeting van *Brammon* en *Savatrée*, die, om dat zy naakt waren, hunne schaamdeelen bedekten, tot dat de woorden die het Huwewelyk sloten, uitgesproken waren. Als dit alles verricht is, doet de *Bramine* een korte aanspraak, waarin hy de Man vermaant de Vrouw in alle de benoodigdheden by te staan, en de Vrouw om onkreukbaar de trouw die zy haaren Man schuldig is, te bewaaren. Vervolgens zegent hy hen, en wenscht hun een gelukkige nakomelingschap. Men neemt dan de sluier tusschen hun beiden gelegt geweest, weg, en ontknoopt de kleine snoer waarmede zy gebonden waren, geevende hun vryheit te doen wat hun lust. Onder hun hebben ze geen ander Huwelyksgift dan de gesteentens die de Bruidt op den Bruiloftsdag draagt, overzulks de beweegredenen van 't Huwelyk op geen belang zoude gegrond zyn; en niemandt blyft op 't Bruiloftsfeest dan die van het zelfde Geslacht zyn. Om te besluiten, zy hebben in huwelykszaaken zekere Wettelyke Waarneemingen die by ieder Geslacht byzonder zyn, en die onderscheid onder hun maaken. By voorbeeldt, het word aan geene Vrouw gedoogt zich anderwerf in 't Huwelyk te begeeven, indien zy niet van 't Geslacht van *Wyse* zy, te weeten, van de Ambachten of Handtwerken. Den Mannen van alle Geslachten is 't geoorloft andermaal te trouwen, uitgezondert die van 't Geslacht der *Braminen*: deeze uit een Geslacht, zyn verplicht in hun eigen Geslacht te trouwen; hierom is 't dat de *Braminen* met de afkomelingen der *Braminen* trouwen moeten; de *Cuttereys* met die van de *Cuttereys* afkomstig zyn, en de *Shudderies* insgelyks. Maar de *Wyses* zyn niet alleen verplicht te huwelyken met die geen die

van hun Geslacht zyn, zy zyn behalven dat genoodzaakt de Dochters te trouwen, wier Vaders van hun eigen Handwerk zyn; als een Zoon van een Wondheelder aan de Dochter van een Baardscheerder, en dus met de anderen, vermits zy niet buiten hun Geslacht gaan, en ook in hun Beroep zonder vermenging blyven.

Met hunne Dooden te begraaven gaan zy[+] aldus om. Wanneer iemandt ziek is, op 't uitterste legt, en buiten hoop van herstelling is, laat men hem overluid *Narraune* zeggen, dit is een der namen Gods, 't welk zoo veel als *barmhartigheit voor den Zondaar* beteekent: nademaal de kranke in deezen staat de barmhartigheit noodig heeft. Wanneer hy zieltogende is, en dat zyne ziel van 't lichaam te scheiden staat, openen ze hem de handt en storten 'er water in, als een Offerhande die hy van zyn leven doet, biddende *Kisteneruppon*, de God des Waters,

[+]Hoe zy met hunne zieken handelen, de dooden begraven, en ook verbranden.

van hem wel gezuivert voor Godt, met deeze Offerhande in zyne handt te vertoonen. Als hy gestorven is, wasschen zy zyn lyk, om te betekenen dat hy gereinigt en gezuivert is. Zie nu hoe zy hunne Dooden begraaven: Eerstelyk draagen ze het doode lyk naar den oever van een Rivier, des wegen aangeweezen, en na hem ter aarde te hebben gebracht, zegt de *Bramine: O Aarde*, *wy beveelen u onzen broeder. Terwyl hy in 't leven was, hebt gy'er deel aan gehadt*, *want hy was van aarde gemaakt*, *en onderhouden van de goederen der aarde*; *derhalven is 't dat wy u hem wedergeeven zullen*, *nu hy Doodt is.* Daarna zetten zy rondom dit lyk de stoffen die bequaam in 't branden zyn, die zy met zekeren Oly begieten, steeken 'er het vuur in, en werpen 'er noch veele drogeryen die van een welriekende en goeden geur zyn, by. Alsdan zegt de *Bramine: O Vuur*, *toen hy leefde had gy recht over hem*, *nademaal hy door zyne natuurlyke warmte bestond*, *hierom is 't dat wy u zyn lichaam wedergeeven*, *op dat gy hem zuivert.* Daarna neemt de Zoon van den Overleedenen een pot met water, die hy op de vloer neerzet, en plaatst 'er een andere pot vol melk op. Dit dus beschikt hebbende, breekt hy door 't werpen van een steen de onderste pot, zulks 'er het water uitloopt, 't welk veroorzaakt dat de Pot die 'er op staat omvalt, als geen steunsel meer vindende, waardoor de melk die 'er in was, wegloopt: alsdan neemt de Zoon gelegenbeit deeze Zedeles te uiten. *Gelyk de steen door zyne kracht genoodzaakt heeft*, *om zoo te zeggen*, *dit vat van zyn vocht*, *dat 'er in was*, *te ontlasten*; *eveneens heeft de hevige Ziekte de gezondheit en 't lichaam myns Vaders bedorven*, *en weder tot niet gebragt*, *gelyk dit water en de melk*, *op den grondt uitgestort zyn*, *en 't welk men niet weder vergaderen kan.* Wanneer het lichaam t'eenemaal is verbrandt, werpenze vervolgens de assche in de lucht, en de *Bramine* zegt deeze woorden: *O Lucht*, *terwyl hy leefde heeft hy u ingeademt*, *nu heeft hy voor de laatstemaal zulks gedaan*, *en wy geeven hem u weder*; wanneer de lyk-asch in 't water geworpen wordt, zegt de *Bramine: O Water*, *toen hy in 't leven was*, *heeft hem uw vocht onderhouden*; *maar nu zyn lichaam in verscheiden deelen gescheiden word*, *neemt 'er uw deel van.* Dus geevenze ieder Hoofdtstoffe 't geen haar toebehoort, en doordien zy van gedachten zyn, dat des menschen leven door de vier Hoofdstoffen bestaat, zeggenze, dat het noodig is dat hunne lichaamen na hunne Doodt onder haar verdeelt worden. Wanneer deeze Lykplechtigheit verricht is, vertoont de *Bramine* aan den Zoon, of den naasten Bloedvriendt van den Overledene een papier, waar op de Ziektens zyner Voorzaten geschreeven zyn, en leest hem de gestelde orde van den geenen voor die in den rouw zyn, zulks zy geduurende tien dagen geen *Betel* mogen kaauwen, noch hun Hooft met Oly wryven, noch schoon linnen dan eens in de maandt, geduurende het gansche rouw - jaar aandoen; dat hy op den dag van zyns Vaders afsterven aan zyne Vrienden een maaltydt geeven moet, en de Rivier gaan bezoeken waarin zyne assche geworpen is. Sedert deeze Wetten en Inzettingen, is 'er een gewoonte onder hen ingevoert; die de Vrouwen verplicht, haare Mannen overleevende, zich vrywillig aan te bieden om levendig met hun verbrand te worden. Dit word nu noch op eenige plaatsen gedaan, en voornamentlyk by voornaame persoonaadjes, alhoewel 'er de voorbeelden nu zoo gemeen niet meer van zyn, als die eertyds waren. *Propertius* laat zich elders over deeze gewoonte met deeze woorden uit:

Felix Eois lex funeris una Maritis,
Quos Aurora suis rubra colorat aquis:
Namque ubi mortifero jacta est fax ultima lecto,
Uxorum fluxis stat pia turba comis.
Et certamen habet lethi quae viva sequatur,
Conjugibus pudor est non licuisse mori;
Ardent victrices & flammae pectora praebent,

Imponuntque suis ora perusta Viris.

't Welk deezen zin heeft:

Gelukkig heerscht een Wet in 't Oosten voor die sterven,
Daar roode Dageraat de lucht verwt nat van douw.
Zoodra de lyktoorts blaakt, voor die het leven derven,
Staan Vrouwen rondom 't lyk, met hangend' hair, vol rouw;
Men yvert reeds om strydt, 's Mans lykvuur te genaaken:

Want schand'lyk is 't geacht, wanneer dit word ontzegt;
Zy springen in de vlam, hoe fel den gloedt mag blaaken,
En stervend' kust men 't lyk, als trouwplicht van den Echt.

[+] Maar schoon *Propertius* deeze plechtigheit voor een teken van de kuisheit der Vrouwen aanmerkt, echter zegt men, dat ze wegens haare ongetrouheit ingevoert is, en vermits zy dikmaals hunne Mannen met vergif ombragten, om zich te beter met haare Boelen te verlustigen; 't welk veroorzaakt heeft dat de *Raiahs* de *Braminen* verplichtten de Vrouwen door een Godtsdienstig bevel te verbieden, zich weder in 't Huwelyk te begeeven, en haare Mannen te overleeven; om haar deeze boosaardige handeling af te wennen, en te noodzaaken zorge voor het welzyn haarer Mannen te draagen. Dit nu veroorzaakt dat de kuiste onder haar, om haare achting te handhaaven, en zich van een zoo verfoeielyke misdaadt te rechtvaerdigen, geene zwaarigheit maaken van zich dusdanig op te offeren, om de liefde te betuigen die zy haare Mannen hebben toegedraaagen. Zie hoe deeze plechtigheit geoeffent word: Wanneer haare Mannen overleden zyn, sieren zy zich op 't kostelykste met haare Juwelen op, en verzellen het Lyk tot aan 't Graf, zingende langs den weg loftuitingen van den Overledenen, en betuigende openbaarlyk dat ze hem niet verlaaten willen. Zoodra als men het lyk op den Houtmyt heeft gezet, deelen ze haare Juwelen aan haar beste vrindinnen uit, en werpen zich vervolgens op 't lyk, waarvan zy het hoofdt aan haaren boezem drukken; en terwyl men op allerlei speeltuigen speelt, om te beletten dat het gekerm van deeze die men verbrand, niet gehoort worde, steekt men het vuur in den Houtmyt, waarmede zy worden verteert.

[+]Om welke reden het verbranden der Vrouwen met het Lyk haarer Mannen, ingevoert is, en hoe zy die begraaven worden hem in 't Graf verzellen.

X. Hoofdtstuk
Van de Derde Verhandeling *van* Bremaws boek, *behelzende hunne* vier Geslachten, *nevens een* Gebodt *om zich uitdrukkelyk te schikken naar het bestier, en iets van hun* Eerste Geslacht, '*t welk dit der* Braminen *is. Van den* Oorsprong *van dien* Naam; *hun verscheiden soorten, het getal hunner* Familiën, *hunne* Bedieningen, Geleerdheitsoefning *en van hunne* Leerlingen.

Nadat we nu van de tweede Verhandeling wegens *Bremaws* Boek gesprooken hebben, die opzicht op de Plechtigheden heeft, zoo die in hun Goddelyken Dienst geoeffent word; moeten we mede iet van de derde Verhandeling zeggen, waarin hun voorgeschreeven word, hoedanig zy leeven moeten, welk een verschil en onderscheid dat 'er onder hun wezen moet, en wat zy in hunne byzondere Geslachten moeten waarneemen.

[+] Zy zeggen dat 'er niets beter om de Waereldt wel te bestieren kan uitgevonden worden, dan 't geen in haar eerste ouderdom door middel der vier Geslachten in gebruik was, te weeten, dat den Volke de *Braminen* om den Godtsdienst te onderwyzen gegeeven waren; dat *Cuttery* was om de menschen te bestieren en hen door 't gezag der Wetten in gehoorzaamheit te houden; dat *Shuddery* voor den Koophandel was, en eindelyk *Wyse* voor Kunsten en Handwerken, om andere door hunnen arbeidt en werkzaamheit behulpzaam te zyn. Hierom is 't dat zy zich door deeze derde Verhandeling van *Bremaws* Boek verplicht vonden, ieder in hun eigen Geslacht te blyven, en de dingen waar te neemen, die hun byzonderlyk eigen aan hun beroep waren. Dit is 't welk zy altoos hebben in acht genomen, en nu noch zoo veel hun mogelyk is waarneemen, om dit aloude bestier te onderhouden.

[+]De Indianen in vier Geslachten verdeelt wat een ieder Geslacht aanbevolen is, aangemerkt.

Alzoo het Geslacht der *Braminen* het eerste[+] aller Geslachten is, zal 't noodig zyn eenige aanmerkingen over zaaken te maaken die hun byzonderlyk eigen zyn, en wy zullen eerstelyk van den naam der *Braminen* gewag maaken. *Suidas* meent dat men hen met een naam van *Brachman* heeft genoemt, die de eerste Insteller hunner Plechtigheden was. *Pastel* wil ons in zyn eerste Boek der Beginzelen, Hoofdtstuk 13 en 15 verzeekeren, dat zy door *Ceturah* van *Abraham* afkomstig zyn; dat zy de *Indiën* bewoonden, en dat men hen *Abrahamanes* noemde, en allenks by verkorting,

[+]Waar in de zaaken bestaan die den *Braminen* eigen zyn, en van waar zy hunnen afkomst reekenen.

en om gemakkelyker uitspraak B*rachmes* genoemt zyn. 't Is echter niet waarschynlyk; want zy kennen onder hen deezen B*rachman* niet, en zy hebben nooit van Abraham gehoort: maar zy betuigen in tegendeel, dat zy de naam van B*raminen* en B*rammon* aangenomen hebben, die volgens hunne orde Registers de eerste is geweest, die onder hen het Priesterschap bedient heeft, of wel van *Bremaw*, (voegende aan dit woordt het woordtleedje *nes*) die de eerste van de tweede Waereldt was, aan wien de Wet gegeeven wierd.

+Veelerlei soorten van *Braminen*, en waarin die bestaan.

+ Wat de verscheiden soorten van *Braminen* aangaat, die by den Volke als Priesters worden aangezien, daar van zyn 'er twee soorten. Eerstelyk zyn 'er gemeene *Braminen*, die in de Indien in grooter getal dan de anderen zyn, en ten tweeden vind men 'er byzondere *Braminen*, die 'er veel minder gevonden worden. Door de B*enjanen* worden deeze laatsten *Verteas* en door de *Moren Scurahs* genoemt.

De gemeene B*raminen* hebben 82. Geslachten of Familiën, wiens Patronen onder hen zoo veel groote en geachte Mannen zyn, wegens hunne Geleerdheit en Godtvruchtigheit ongemeen berucht. Zy noemen hen Waarzeggers van de een of andere plaats, volgens die alwaar zy hun verblyf hebben. De eerste onder hen wordt *Vicalnagranauger* genoemt, dat is, Waarzegger van *Vicalnagra*; een andere wordt *Vulnagranauger* geheeten, te weeten, Waarzegger van *Vulnagra*, 't welk een dus genoemde Stadt is, gelyk ook de andere. Overzulks zy door dit middel in deeze 82. Geslachten onderscheiden zyn.

+Hunne gebaarmaaking in 't bidden van een misselyk gebruik.

+ Aan deeze B*raminen* is bevolen, wanneer zy Godt in 't openbaar bidden of dat ze den Volke de Wet voorleezen, zekere gestaltens en gekke kuuren aan te rechten, om de oogen en d'opmerking der Toehoorderen tot zich te trekken, 't welk niet onvermaakelyk is te zien. Wanneer zy bidden, slaan, zy beide de handen van een en heffenze naar Hemelwaarts, als of zy gereed stonden te ontfangen, 't geen zy verzoeken. Zy slaan hunne oogen nederwaarts ter Aarde, en zitten met geboogen kniën op hunnen beenen, om hunne vrees en onderdanigheit te betuigen. Voor 't overige is 't hun niet gedoogt het Boek aan B*remaw* gegeeven te leezen, dan zingende en met een zekere hooge en laage toon, vermits zy zeggen dat 'er B*remaw* niet alleen zodanig een gebruik van heeft gehad: maar dat Godt hem dit uitdrukkelyk geboden heeft, op dat zyne Wet hun een onderwerp van vreugde en verheuging zoude zyn.

+Hoe de *Braminen* de jongelingen in hunne geleerdheit onderwyzen, en bequaam geworden, in hun Priesterschap in wy en.

+ De B*raminen* hebben mede Queekschoolen, waarin de Jongelingen van 't Geslacht, in den Godtsdienst en in hunne *Ceremoniën* onderweezen worden. De Wyze van hunne Leeroeffening en Aanneeming, is wel waardig nagedacht te worden, als ook hunne Bevestiging en Ordening in 't Priesterschap. Eerstelyk wordenze, omtrent zeven Jaaren te hebben bereikt, na wel gewasschen te zyn, om de zuiverheit van hun Geslacht te kennen te geeven, in deeze soort van Leeroeffening toegelaaten: vervolgens ontfangt men hen gansch naakt, om te toonen dat zy alles verachten en dat zy zich van allerlei zorge ontslaan, om zich t'eenemaal op de Leeroeffening toe te leggen. Dit verricht hebbende, scheert men hen het hoofdthair af, behalven een soort van afhangende lok, achter op 't hoofdt laatende, om hun te kennen te geeven, dat ze hunne Leeroeffening niet verlaaten moeten, en indien dit gebeurde, dat men hen by deezen lok trekken zal, om weder te komen en hunne verlaaten oeffening te hervatten. Men verplicht hen tot een Pitagorische stilzwygenheit, en 't is hun verboden overluidt te spreeken, te spugen en te kuchen. Zy draagen om de lendenen een leere gordel, en insgelyks een riem rondom hunnen hals, die hun onder den linker arm doorgaat. Veertien Jaaren bereikt hebbende, neemt men hen, indien zy bequaam zyn, als B*raminen* aan, en alsdan

leggenze deeze leere riem af, en neemen vier byeen gevoegde draaden aan, die hen over den rechter schouder en onder den rechter arm door gaan. Zy slaapen met deeze draaden, leggenze nooit af, en draagende hun leven lang ter eere van Godt, en van B*remaw*, *Wisteney*, en *Ruddery:* merkende de zelve als het Zegel en 't Merkteken van hunne Bediening aan. Wanneer men die hun, 't welk men de Orde zou kennen noemen, geeft, verplicht men hen eerstelyk in hun Geslacht of Familie niets te veranderen noch te vernieuwen; verdere moetenze alles 't welk in de Wet der B*raminen* bevolen is, naaukeurig waarneemen, en eindelyk de verborgenheden hunne Wet den geenen van een anderen Godtsdienst niet openbaaren; dit nu zyn de voornaamste zaaken die deeze B*raminen* hebben waar te neemen.

Wat de byzondere B*raminen* aangaat,[+] die zy *Verteas* noemen, deeze zyn gemeenlyk Persoonen uit 't Geslacht van *Scuderry*, of der Kooplieden, die uit Godvruchtigheit deze bediening waarneemen. Deeze menschen kleeden zich met een wit wolle kleedt, 't welk hun tot over de dyen hangt, laatende het overige naakt. Zy dekken zich nooit het hoofdt, ten teken van achting,

[+]Waarin eenige Braminen te onderscheiden zyn 't zy in hun gedrag of Godsdienst oeffening.

't welk zy Godt toedraagen. Zy scheeren hun hoofdthair niet; maar plukken de hairen uit, behalven een weinig op den kruin overlaatende, insgelyk plukken ze mede het hair van de oogleden en de kin uit.

Verscheiden Familiën deezer B*raminen* zyn 'er, eenige worden *Soudraes* genoemt, deeze gaan nooit in de Pagoden: maar oeffenen den Dienst Godts by zich zelven. Een ander soort is 'er die men *Tuppaes* noemt, die in de Pagoden hunne gebeden doen; en een derde soort die *Curthurs* geheeten word, bidden Godt alleen en zonder iemandts tegenwoordigheit. Een vierde soort word *Onkeleaus* geheeten, zy willen geene Beelden dulden; en de vyfde soort, die de strengste van allen is, word *Pushaleaus* genoemt.

Deeze soorten van B*raminen* hebben een zekere dag van vreugde die zy *Putcheson* noemen, die zy maandelyks geduurende vyf dagen vieren; maar tusschen ieder deezer vyf dagen neemenze een Vastendag waar. Dit Feest word altoos in 't huis van de aanzienelykste geviert, en in dien tydt deelt men gemeenlyk mildaadig eenig geldt uit, overzulks men geen levendige Dieren noch Schepzels doode.

Deeze zyn in veel dingen strenger dan de gemeene B*raminen.* Het Huwelyk 't welk aan anderen gedoogt word, is hun verboden. Zy zyn in eeten en drinken matiger dan anderen; want behalven deeze Feestdagen, eeten ze niet dan 't geen men hun geeft, en bewaaren niets voor den volgenden dag noch voor een andere maaltydt. Zy bewaaren zorgvuldiglyker dan andere de bezielde dingen, en drinken niet dan gekookt water, op dat 'er de damp, die zy gelooven de ziel van 't water te zyn, uit wazemen kan. Zy veegen met een bezem hun eigen vuiligheit weg, bezorgt zynde dat 'er geen wormen uit voortkomen die mogten vertreeden worden. Zy hebben een Gasthuis voor zieke en verlamde Vogels, die zy voor de waarde van Geldt koopen en trachten te geneezen. Alle dingen zyn onder hun gemeen. Zy stellen weinig vertrouwen op de Afwassching, en rekenen 't een eer morsig en besmeert te zyn. Dit nu zal genoeg zyn om deeze B*raminen* te leeren kennen.

XI. Hoofdtstuk.
Van het tweede Geslacht Cutteryes *genoemt, in zyn* bloeiende Staat *verbeeldt, en in zyn* afneemende *en* tegenwoordigen Staat *vertoont.*

[+] Het tweede Geslacht, 't welk die der *Cutteryes* is, heeft zynen naamsoorsprong van *Cuttery* tweede Zoon van *Pourous.* Naardien Godt hem het vermogen van te bevelen en andere te bestieren gegeeven had, meenen alle de Koningen en Krygslieden van hem afkomstig te zyn. De plaats van B*remaws* Boek, waarin alle zaaken begreepen zyn die opzicht op dit Geslacht hebben; is vervult van zekere Voorschriften en Leerregels het Bestier en de Staatkunde betreffende, waar van, volgens ons oordeel, de kennis van die te weeten weinig aangelegen legt; derhalven wy dit te verhaalen overslaan, om tot wezentlyker zaaken over te gaan.

[+]Hoe het Geslacht van *Cuttery* over het bestier van 't Waereldlyke gestelt is.

Men kan deeze *Cutteryes* op driederlei wyze aanmerken: gelyk zy eertyds in hunnen bloeienden stant waren; of toen zy sedert begonnen ten verval te komen, en gelyk zy tegenwoordig zyn.

[+] In hunnen bloeienden staat, waren zy de aloude Koningen en Landvoogden der Indiën, en voornamentlyk van dit Gewest, 't welk men *Guzzaratte* noemt. Men noemde hen ten dien tyde *Raiahs*, dat Koning beteekenen wil. Eenige bezaten een grooter uitgestrektheit van Landen dan de anderen; nadat zy min of meer magtig waren. Deeze *Raiahs* hadden gemeenlyk in hun dienst vierderlei aanzienlyke Personaadjes. De eerste waren B*ramines*, die, door middel hunner voorzeggingen

[+]De weleer bloeiende staat der *Cutteryes* aangemerkt.

en wichelaryen den Koningen de bequaamste tydt hunner onderneemingen te kennen gaven, en om die gelukkig uit te voeren. De tweede orde wierden *Pardons* genoemt. Deeze *Pardon* was een Staatkundig Man en in alle Staatzaaken ervaaren. Hy behandelde alle afvaerdigingen, deê recht, en was de zaaken des Konings aanbevolen. De derde Persoon wierd *Moldar*, of Konings Kamerling genoemt. Hy was gemeenlyk by den Koning, om hem met het een of 't ander te onderhouden en gezellig te zyn. De vierde, die men *Disnache* noemde, nam het Krygsampt waar, en bestierde de Legers wanneer ze in 't veldt waren. Dit nu waren de vier aanzienlykste Personen by den Koning. Men zegt dat deeze *Raiachs* zes en dertig uit-

muntende Geslachten en Familiën waren, waar van zy zich afkomstig reekenden. Eenige waren van 't Geslacht van *Chaurah*, andere van dat van *Solenkées*, weder andere van *Vaggala*, eenige van dit van *Dodepuchaes*, en andere van *Paramars.* Overzulks iemandt van een geringe geboorte na zodanige waardigheden niet staan kon, en het vereischte om 'er toe te geraaken, dat men noodzaakelyk van een deezer zes-en-dertig Geslachten of Familiën moest afkomstig zyn. Dus nu leefden de *Raiahs* geduurende hunnen welstant.

[+]Hoe die tot vermindering is gebragt, voorzegt, en hoedanig veroorzaakt.

[+] Wat de vermindering hunner Staatsgelegenheit aangaat; hunne Historiën verhaalen, dat een zekere Heilige en Deugdzaame Vrouw *Rannedvill* genoemt, stervende voorzegt had, dat de Staat der *Benjanen* onder de Regeering van *Ravisaldée*, een voornaame *Raiah*, beginnen zoude te vervallen, en dat die t'eenemaal onder die van zynen Opvolger afneemen zoude; 't welk gebeurde, gelykwe in deeze Historie verneemen zullen.

Hunne Historischryvers verhaalen, dat 'er eertyds en *Raiah*, *Ravisaldée* genoemt, was. Zyn Zoon bouwde hem na zyne doodt een prachtig Praalgraf, in een plaats *Sythepolalpore* genoemt, om de Nakomelingschap te toonen welk een genegenheit en achting hy voor zynen Vader had. Toen nu dit prachtig gebouw met groote moeiten en kosten voltrokken was, vroeg de Zoon, die voor de behoudenis zyner eigene gedachtenis niet min yverde, dan voor die van zynen Vader, den *Braminen*, om te weeten of dit uitmuntend werk langduuren zoude, of dat het, gelyk andere dingen der Waereldt, de verwoesting zoude onderhevig zyn, en wie 'er de oorzaak van wezen zoude: waarop een zekeren *Madewnauger*, geleert in de Wetenschap der *Braminen*, antwoordde, dat het door een zekeren *Sultan Alaudin*, Koning van *Delée* zou verwoest worden, en groote overwinningen in *Guzzaratte* behaalen. *Syderaiisaldée*, dus was deeze Zoon genoemt, willende de verwoesting van deezen Tempel voorkomen, zond zynen *Bramine Madewnauger* met een groote somme geldts naar *Delée*, om deezen *Alaudin* op te zoeken, en van hem te verwerven, dat hy zyns Vaders gebeente ongerept liet, en de Tempel, dien hy hem gebouwt had, niet beschadigde. Maar de *Bramine* aldaar gekomen zynde, vond 'er niemandt van dien naam, die 'er bestierde of die van eenige gezag was. Eindelyk, na lang zoekens, berichte men hem, dat 'er een zekere Houtklovers Zoon was, dus genoemt. Hy by dien Man gekomen, stond niet weinig verzet hem te zien. Hy verhaalde hem het onderwerp zyner Reize, en zag, terwyl hy met hem sprak, den jonge *Alaudin* achter zyn Vader staan, die een geitje eeten gaf. De *Bramine* hem aanspreekende, voorzeide hem zyn goed geluk, 't welk hem te gebeuren stond, overzulks hy Koning van *Delée* worden zou, groote overwinningen in *Guzzaratte* behaalen, en dat *Syderaiisaldée* hem zond om hem geluk te wenschen, en een groote somme geldts aan te bieden, op dat hy, wanneer hy deeze overwinning behaalt had, de Tempel dien hy te *Sythepolalpore* gebouwt had, om voor zyns Vaders Praalgraf te dienen, verschoonen mogt. *Alaudin* hem aangehoort hebbende, antwoordde kloekmoediglyk, dat 'er gansch geen blyk van was, dat hy zoo gelukkig worden zou; dat hy, indien nochtans de Hemel dit beslooten had, dit niet weeren kon: Maar dat hem dan onmogelyk wezen zoude deeze Tempel te bewaaren, en weigerde edelmoediglyk de geschenken en 't geldt, 't welk hem door den *Bramine* aangeboden wierd. Doch zyn Vader en Moeder, die wegens hunne benoodigheit beter beraaden waren, en wel wisten welk een voordeel hier uit spruiten kon, noodzaakten hem de aangeboodene geschenken aan te neemen, zoo wel om 'er zich van in hunne tegenwoordige behoefte van te dienen, als ook om ter eeniger tydt, het groot geluk hem voorzegt, te helpen bevorderen. *Alaudin* oordeelende zyns Ouders raadt heilzaam en van gewigt te zyn, nam de geschenken aan, en gaf den *Bramine* een Geschrift, 't welk behelsde, dat nademaal de Hemel besloten had de steenen van

dit gebouw omver te werpen, hy 'er niet dan een der Hoeksteenen van wegneemen zoude, zonder het te verwoesten, en zulks om 't welk voorzegt was, als om het verzoek van *Syderaiisaldée* te voldoen. Met dit geldt nu lichte *Alaudin* eenig Krygsvolk en voerde den Oorlog met een goeden voortgang: overzulks hy zyn geluk vervolgende, door de voorzegging die men hem had gedaan, kloekmoediger geworden, zoo veel heldendaaden uitvoerde, dat hy eindelyk Koning van *Delée* wierd, *Guzzaratte* vermeesterde, vervulde 't geen hy aan *Syderaiisaldée* belooft had, en veele *Raiahs* uitrooide, tot groot nadeel van den Staat der *Benjanen*, die toen te verminderen begon. Eindelyk vermoeit door een zoo langen Oorlog, en die zeer moeielyk viel, overmits eenige *Raiahs* in ongenaakbaare plaatsen geweeken waren, gaf hy om die te voleindigen aan zynen Schenker, *Futtercon* genoemt, het bevel over; waarvan dit de reden was *Alaudin* overweegende dat het gevals hem uit niet tot de hoogste waardigheit verheven had, wierd te raade zyn

geluk met iemandt te willen deelen, doch niet weetende wie, en op een zekeren nacht dit overwogen hebbende, besloot hy het bestier zyner Overwinning in *Guzzaratte* behaalt, aan den eersten te zullen geeven die hem eenig geschenk bragt. Het Geval toen een tweede wonderdaadt uitvoerende, wilde dat dit *Futtercon* zynen Schenker was, die na Zonnen-opgang in zyn kamer quam, en hem een schaal vol Wyn aanbood. *Alaudin* nam die met veel genoegen aan, en verklaarde hem aanstonds tot Opperhoofdt van zyn Heir, tot opvolger in 't bestier van alles 't welk hy overwon, beveelende uitdrukkelyk aan alle zyne Amptenaren hem voor zodanig te erkennen, hem in alles te gehoorzaamen, en de overheering te helpen uitvoeren, die hy begonnen had; vervolgens keerde hy weder naar *Delée*, en *Futtercon* vervolgde de overheering van *Guzzaratte*, die de andere *Mahometanen*, op hem gevolgt, volbragten ter verwoesting van 't Bestier en 't Keizerryk der *Benjanen.*

+ Wat nu hunnen tegenwoordigen staat aanbelangt, eenige Familiën der *Raiahs* zyn staande gebleeven, en andere in de middelste Gewesten des Landts geweeken; aldaar niet konnende overheert worden, zyn ze noch in weezen, en berooven de *Caffaloes*, die hunne verblyf plaatsen te na komen. Somtyds stroopen ze tot voor de poorten der sterkste en bevolkste Steden, hebbende dappere Soldaaten in hunnen dienst, die hun in deeze onderneemingen verzellen, en zy *Rashpoutes*, dat is, Koningzoonen noemen: doordien zy uit het Geslacht der *Cutteries* afkomstig zyn, zyn ze waarschynlyk van die doorlugtige Mannen afkomstig, die door de overheering van *Guzzaratte* bedorven zyn. Van deeze Familiën die noch niet ondergebragt zyn, en heden noch bestaan, is 'er een zekere *Raiah Surmulgée* die zich te *Raspeeplaw* onthoud; een andere *Raiah Berumskaw* die te *Molere* woont, en *Raiah Ramnagar*, *Raiah Barmulgée*, nevens den grooten *Rannah*, die verscheide Veldslagen tegen de Krygsmacht van den Grooten Mogol gevoert heeft; en dit is al het aanmerkelykste wat het Geslacht en de Familie van de *Cutteryes* behelst.

+Hunnen tegenwoordigen staat waarin die bestaal, aangeweezen.

XII. Hoofdtstuk.
Van het derde Geslacht *of de* Familie, *der voornoemde* Shudderies; *van de betekenis der* Bajanen *naam*, *van hun* Geslacht, *en hun* Gedrag *in koopen en verkoopen.*

+ De derde Zoon van *Pourous*, *Shuddery* genoemt, voor den Koophandel bestemt zynde, zoo worden alle die de zelve oeffenen, begreepen onder dien naam, en zyn van dit Geslacht afhankelyk. Wat nu het Boek aan *Eremaw* gegeeven, dit Geslacht aangaande, behelst, is niets anders dan eenige Godsdienstige Leerregels, die hun onderwys geeven, hoe zy zich eerlyk in hunnen Handel gedragen moeten, hun aanbeveelende vooral oprecht te zyn, zoo wel in woorden als in werken, en van geen slinksche streeken en bedriegeryen in hunnen Koophandel te gebruiken, 't zy koopende of verkoopende.

+Het Geslacht van *Shuddery* den Koophandel aanbevolen, waaruit de *Benjanen* ontsprooten zyn.

't Geen 'er nu in dit Geslacht, aan te merken is, waar uit alle die geene ontsprooten zyn die men eigentlyk B*enjanen* noemt; is de naam van B*enjaan*, het getal hunner Familiën, en hunne manier van koopen en verkoopen.

Eerstelyk begrypt men onder den naam van B*enjanen*, deeze die alleen Kooplieden zyn, of die zich voor Makelaars der Kooplieden gebruiken laaten; want men koopt niets dan door tusschenkomste der geenen die men B*enjanen* noemt, welk woordt volgens der B*raminen* taal, *zonder bedrog*, beteekent, nademaal zy niet dulden konnen dat men zelfs aan wormen en muggen ongelyk doet, of iet anders 't welk het zyn mag dat leven ontfangen heeft; en schoon men hen slaat, lyden zy 't geduldig zonder zich te wreeken.

Het getal hunner Familiën is overeenkomstig met deeze der B*raminen*, en zy zyn van 't zelve Geslacht, hebbende de keur zich de Wetten der geenen die *Visalnagranaugers* zyn, te onderwerpen, of deeze der *Vulnagranauvers*, die hun in den Godtsdienst onderwyzen; en alzoo hunne Wetten zeer overeenkomende met die der B*raminen* zyn, volgen zy naaukeuriger dan de andere Geslachten, alles 't geen hun bevolen zy.

Eindelyk, hoedanig zy koopen en verkoopen,[+] verdient wel eenige aanmerking; want dit geschied t'eenemaal anders als men onder andere Volkeren gewoon is. De Makelaar die met den Verkooper handelt, en de waarde der koopmanschappen bedingt, maakt een voorschot los, 't welk hy om zyn lichaam heeft, en legt zich op zyne kniën. Daar onder teekent hy, de

[+]Hunne manier van koophandel aangemerkt.

handt van den Verkoper neemende, met het einde van zyne vingers, de stuivers en penningen die den Kooper geeven wil; en de Verkoper geeft insgelyks te kennen 't geen hy voor zyne waar hebben wil. Dus doen zy hunnen koophandel zonder een woordt te spreeken, zeggende dat dit hun door hunne Wet bevolen is.

XIII. Hoofdtstuk.
Van het vierde Geslacht *of* Familie *der* Wyses *genoemt*, *van de* Beteekenis *van 't* Woordt, *hunne* Soorten, *en verscheidene* Familiën. *Hoe de* tydt *van* Bremaw *verstreeken zynde*, *hy ten* Hemel vaart, *en de tweede* Waerelds Ouderdom *door een* Geweldige windt *en* onweer *eindigt.*

[+]Hoe het Geslacht van *Wyse* tot Kunsten Ambacht oeffening bestemt zy, 't welk uit B*enjanen* en *Jentiven* bestaat.

[+] Eindelyk de vierde Zoon van *Pourous*, die *Wyse* werd genoemt, bestemt zynde om Kunsten en Handwerken uit te vinden, en in 't werk te stellen, zoo worden alle Kunstenaren onder zyn Geslacht begreepen. De Voorschriften van B*remaws* Boek die 'er op betrekkelyk zyn, dienen alleen ter onderwys voor de Kunstenaren om zich bequaamelyk in hunne Handwerken te gedragen.

De naam van *Wyse* beteekent een Loontrekkend Man of waarvan men zich bedient, nademaal deeze menschen voor iemandt arbeiden die hun noodig heeft; gelyk *Wyse* deed, en deeze die van hem afkomstig zyn. Men noemt hen nu *Jentiven.*

Tweederlei soorten zyn 'er; eenige leeven gelyk de B*enjanen* met onthouding van Vleeschen den Wyn, of nuttigen 't zelden; anderen zyn *Jentiven* van *Visceraun*, die *Jentiven* bezoedelt of onrein genoemt worden, nademaal zy de vryheit neemen vleesch, visch en andere bezielde dingen te eeten. Zodanig als de boeren of het slechte volkje zyn, die men *Coulées* noemt.

[+]Waarin ieder in 't byzonder hun bedryf bestond,

[+] Alzoo de zuiverste soort deezer *Jentiven* veel overeenkomst in stoffe van den Godtsdienst met de *Cutteries* heeft, komen ze ook gezamentlyk wegens het getal hunner Familiën overeen, bestaande in een zes en dertigtal, die mede het getal der Handwerken en hunne verrichtingen uitmaaken, als onder hen in gebruik zyn. Aanmerklyk is 't dat ze om zaaken uit te voeren die zy maaken willen, de minste werktuigen gebruiken die hun mogelyk zyn, en dat byna alles 't welk zy maaken tegens de wyze der Christenen strydt. Dusdanig is omtrent den Inhoudt van de derde Verhandeling van B*remaws* Boek, de vier Geslachten of Familiën betreffende.

Dit Boek aan B*remaw* gegeeven, behelsde, gelyk wy gezien hebben, het Voorschrift van den Godtsdienst en 't Bestier. Hy deelde het vervolgens den B*raminen* van zynen tydt mede, die het den Volke te kennen gaven, hun den Godtsdienst leerende waarvan zy moesten belydenis doen, en hoedanig een ieder in zyn Geslacht leeven moest; Ingevolge hier van, hielden, die het Gezag van 't Bestier was aanbevolen, den Volke in Orde en onder hunne gehoorzaamheit, neemende ieder zyn beroep waar. De Priesters of B*raminen* onderweezen het Volk in den Godtsdienst; de Kooplieden dreeven den handel; en de Handwerkslieden oeffenden hunne verscheidene handteeringen, ten dienst der geenen die hun noodig hadden. De zaaken aldus in de tweede Waereldt geregeldt, ging alles wel. De Godtsdienst wierd geëert, men droeg Godt zyne Gebeden op, en ook aan B*remaw*, *Wisteney*, en *Ruddery* op. De oevers der Rivieren wierden vlytig bezogt, en de dagelyksche en gewoone wasschingen wierden geenzins verzuimt.

Maar naar maate dat de Waereldt vermeerderde,[+] wierden de menschen boozer, en ontaarden van hun eerste zuiverheit. De B*raminen* wierden Huichelaars; de *Cutteries* of die bestierden, wierden hoogmoedig en trots, niets denkende dan om den Volke te onderdrukken, en hun Gezag te misbruiken; de Kooplieden wierden bedriegers, de Handwerkslieden luiaarts, en wierden voor hunnen arbeidt niet betaalt.

[+]en hoe het ver val van ontaardt gedrag, oorzaak tot de verdelging van des tweeden Waerelds ondergang gegeeven heeft.

De Waereldt dus t'eenemaal bedorven zynde, vertoornde zich Godt anderwerf tegen het menschelyk geslacht. Hy daalde op den Berg *Meroburbatée* neder, alwaar hy aan B*remaw* te kennen gaf hoedanig de boosheit der menschen de overhandt had, dat zy zich te bekeeren hadden, en dat hy hun weeten liet dat het oordeel over hunne misdaaden naby en aanstaande was. De Waereldt hoorde wel een weinig naar deeze vermaaning; maar eerlang verviel zy weder in haar eerste misdryf; dit noodzaakte B*remaw* voor de menschen te smeeken: maar Godt liet zich niet verbidden, en hy nam B*remaw* weg, doordien de tydt van zyn verblyf op Aarde verstreeken was, en opdat hy mede het on-

geval, dat de menschen overkomen zoude, niet zag.

Vervolgens gaf Godt aan *Wisteney* kennen dat hy van voorneemen was de menschen te verdelgen. Hy sprak insgelyks voor hen, overzulks zyn Ampt was 's menschen behoudenis te bezorgen: maar Godt wilde hem niet hooren, en beval aan *Ruddery*, die gestelt was om de quaaddoenders te straffen, dat hy uit de Ingewanden der Aarde een geweldigen windt deed voortkomen, om de menschen uit te rooien.

+ *Ruddery* eerlang gehoorzaamende, borst de windt met zodanig een hevigheit uit, welk zoo een vreemde t'zamenwringing op Aarde veroorzaakte, dat 'er de gansche Waereldt van waagde. De dag wierd duister als de nacht, de heuvels en bergen wierden om ver geworpen; de Ganges stroomde buiten zynen Oever. Dus verdelgde dit verschrikkelyk onweder het menschelyk geslacht, behalven zeer weinige, die Godt aan *Wisteney* gedoogt had te bewaaren, om ter bevolking der Waereldt in haaren derden standt te dienen.

+Die door een verschrikkelyke storm vergaat.

XIV. Hoofdtstuk.
Van den Aanvang *der* Waereldt *in haar* Derden Stant, *door* Ram *herstelt. De* Boosheit *en 't* Misdryf *der* Menschen *bragt wederom een* Oordeel *over hun*, '*t welk deeze* Derde Waereldtstant *door een* Aardbeving *eindigen deed.*

Toen *Ruddery* het woeden en de hevigheit der winden gestilt had, was 't een deernis waardige zaak de Aarde zonder bewooners en in de uiterste verwoesting te zien. Godt deeze algemeene verdelging aanschouwende, berouwde het hem 't geen hy had gedaan, en *Ruddery* had een medelydend gevoelen, het werktuig van een zoo verschrikkelyke uitvoering te hebben geweest. En overzulks de oorzaak van alle de verledene ongevallen en onordens ontstaan was, uit het quaadt gedrag der Koningen, en die het Bestier, in handen hadden, rooide Godt t' eenemaal het Geslacht der *Cutteries* uit; en wat deeze menschen aangaat die op voorbede van *Wisteney* waren bewaart geweest, alzoo zy weinig in getal waren, en alleen uit de drie andere Geslachten, bewees Godt hun genaade, gelyk gezegt is.

+ Nochtans waren deeze vier soorten van Geslachten voltrekt noodig voor het bestier der Waereldt, die zonder dat niet kon bestaan, en alzoo Godt t'eenemaal het Geslacht der *Cutteries* om het boos misdryf verdelgt had; begeerde hy het weder door een beter beginsel vernieuwt worden zoude, en dat de Koningen voortaan uit de Familie der *Braminen* verkooren wierden. De voornaamste der *Braminen* die toen leefde, en die door *Wisteney* behouden was, werd *Ducerat* genoemt. Het eerste kindt 't welk na deeze verwoesting gebooren wierd, en het jongste van vieren was, wierd verkooren om de opvolging hunner Koningen en Bestierders te zyn; en dit kindt heiliglyk opgevoed zynde, droeg voor den en Godtsdienst en het Waereldlyk Bestier zorg, en wist de menschen volgens hunne verscheidene Geslachten wyschelyk en Godvruchtiglyk te bestieren.

+Hoe alles wederom tot bevolking van de derde Waereldt word beschikt.

Hy deed veel deftige daaden; hy handhaafde den Godtsdient, en wierd de Beschermer der *Braminen* en Godsdienstelingen. Hy was *Ram* genoemt, en wierd door zyne deugdt en verdienste zoo machtig, zulks zynen naam noch heden in zeer groot ontzag onder hen is. Wanneer zy elkander groeten, roepen ze overluid *Ram*, *Ram* uit, als of zy zeggen wilde: *Ik wensche u alle bedenkelyke welvaart en heil.*

Geloovelyk is 't, dat 'er noch veel goede Koningen na hem geregeert hebben: maar alzoo de zaaken geduurig naar maaten haarer verwydering van haar beginzel en oorsprong afwyken; wies de hoogmoedt en huichelary onder hen zoo geweldig

aan, dat hun gedrag dagelyks tegen de Bevelen in het Boek van *Bremaw* begreepen, aanliep.

Godt dan de derdemaal toornig geworden[+] en vergramt wegens zoo veele kastydingen die echter de menschen niet weder tot hun pligt bragten. *Ruddery* belaste dan volgens zyne order dat zich de Aarde opende en hen inzwolg, behalven een weinig overschot die hy uit de vier Geslachten behielt, om een laatste proef te neemen, en een vierde Waereldsstant te bevolken.

[+]Die door een Aardbeeving verdelgt word.

XV. Hoofdtstuk.
Van de Vierde *en* Laatste Waereldtstaat; *van* Wisteneys Hemelvaart; *welke gedachten de* Benjanen *van 's* Waerelds Einde *hebben*, *en hoe zy meenen dat ze veranderen zal.*

+ Godt gaf dan bevel dat de Waereldt door hun weder bevolkt worden zoude, door die behouden gebleeven waren. Onder deeze ontkomenen wierd een zekere *Kysteney* gevonden. Hy was een uitmuntend Koning, een Godvruchtig en wys Bestierder, en een der voornaamste Mannen van des laatsten Waerelds ouderdom, waarvan hunne Historie roemwaardige getuigenissen geeft, en die zy gelooven als 'er ingevolg van tyden ooit is geweest. Hy arbeidde yverig in den Godtsdienst, want onder hem werd 'er een groote hervorming gedaan, en veele heilzaame zaaken van Godvruchtigheit herstelt.

+Een vierde Waereldt wederbevolkt, en hoe.

De tydt nu van *Wisteney* door den komst van deezen Man verstreeken zynde, werd hy, zoo de *Benjanen* zeggen, naar Hemelwaarts opgenomen, zynde het niet meer noonig dat hy de Waereldt te behouden had, nademaal 'er na deezen vierde Waereldstandt geen andere te verwachten was.

+ Doch schoon de B*raminen* onderstellen dat deeze vierde Waereldstandt nu noch duurt, geloovenze nochtans dat hy veel langer dan de andere wezen zal, en wanneer hy ten einde geloopen is, dat alsdan *Ruddery* ten Hemel vaaren zal. Zy geeven deeze Waereldsstanden vier naamen; de eerste noemen zy *Curtain*; de tweede *Duauper*; de derde *Tetrajos*; en de vierde *Kolée.*

+Die gelooft word noch te duuren.

Zy gelooven dat deeze laatste verwoesting van de Waereldt schrikkelyker dan alle de andere wezen zal, en dat dit door 't vuur zal geschieden*;* dat in dien tydt *Ruddery* alle de vermogende machten om deeze verdelging te doen, byeenvoeren zal; dat de Maan zal rood worden, dat de Zonnestraalen en haar licht als vlammen van brandendende zwavel zullen zyn; dat de Blixem en Donder neerstorten zullen; dat de lucht zich met allerlei verwe vertoonen zal; dat vuur en vlam de uitgestrektheit der Hemelen bedekken zullen; dat de vier Hoofdtstoffen, waarvan de Waereldt in den aanvang gemaakt is, tegen elkander Kryg voeren zullen, en dat in deeze Zieltoging der Natuur, het Heelal t'eenemaal verdelgt worden zal, en weeder tot zyn eerste Bajert keeren.

Zy zyn van gedachten dat de Waereldt+ door 't Vuur een einde neemen zal, nademaal zy weder tot haare beginzelen moet worden gebragt, die haar in den beginne het Wezen gegeeven hebben, en dat ze uit Aarde, Lucht, Vuur en Water hebbende bestaan, wederom door de ontbinding deezer Hoofdtstoffen moet worden vernielt. 't Geen hen in deeze gedachten bevestigt, is, zeggenze, dat de voorgaande Waerelden door de eene of andere Hoofdstoffe vergaan zyn; want de menschen der eerste Waereldt zyn door 't Water vergaan; die van de tweede door den Windt door de Lucht veroorzaakt, en die van de derde door de Aarde; dus moet dan de vierde en laatste door 't Vuur worden verdelgt.

+en zy meenen dat eindelyk door vuur zal vergaan,

Wanneer dit geschieden zal, zeggenze,+ dat *Ruddery* de Zielen van alle menschen naar den Hemel voeren zal: maar dat de Lichaamen zullen vergaan. Overzulks zy geene Opstanding der lichaamen gelooven, doordien, zeggenze, dat de Hemel een te zuivere plaats is, om zoo groove en stoffelyke Wezens te konnen bevatten.

+Wat dan te volgen staat.

Tweede verhandeling Over de hedendaagsche godtsdienst-plichten En gewoontens Der afgodische Oost-Indiaansche volkeren; Behelzende een Redenvoering over de Zeden en den Godtsdienst Der Braminen.

Voorrede.

De *Brachmanen* in de Oudheit zoo berucht, waren niet alleen van een Philosofische Sekte; maar een Volk door dit gedeelte van Asië verspreid, 't welk men tegenwoordig *Indostan* noemt. Hunne Geleerden, die men den bynaam van *Gimnosophisten* of Schoolwyzen gaf, en die byna naakt gingen, hadden in hunne Leerstukken zeer veel overeenkomst met de *Egiptische Philosofen*, van wien *Pithagoras* het grootste gedeelte der zynen ontleende, overzulks men niet twyffelen kan, dat deeze Schoolwyzen der Indiën geene Voortplantelingen der Egiptenaren zyn, wier Nakomelingschap nu noch in weezen zy. Het onderscheidentlyk Leerstuk van den een en anderen was de Zielverwisseling.

Waarschynlyk is 't dat de naam van *Brachmanen*,[(a)] *Bramens* of *Bramines*, (want de Schryvers bedienen zich onverschillig van deeze drie naamen) van *Brahma* ontsprooten zy. Dus noemde zich een Wetgeever,[(b)] wiens gedachtenisse langen tydt by dee-

(a) Het schynt dat de naaukeurigheit vereischen zou, dat men de geheele Natie *Brachmanen* noemde, en *Bramines* die van de eerste *Caste* of Geslacht. Nochtans deeze onderscheiding niet ingevoert zynde, heeft men 't niet durven waagen.

(b) *Hist. du Mogol*, *Edit. de la Haye* 1708. Pag. 56.

zen Landaart door zyne uitmuntende orde eerwaardig is geweest, die hy in de Indiën ingevoert had, alwaar eenige verzekeren dat zyne Schriften onder de Geleerden deezer Gewesten noch te vinden zyn. Maar nademaal de Afgodery een quaad uitwerkzel van ongeregelde bekentenis der Volkeren voor uitmuntende Mannen is, die groote diensten aan 't Menschdom beweezen hebben, zoo ontaarde de eerbiedt voor B*rahma* vervolgens in bygelovige Verdichtzelen: men genoegde zich niet, hem boven zyne tydgenoten te verheffen: maar zyne Aanhangers verhieven hem boven het Menschelyk Geslacht. Men beelde zich in[(a)] dat Godt beslooten hebbende de Waereldt te scheppen, daar van een aanvang maakte met drie volmaakte Wezens voort te brengen, te weeten, B*rahma*, die het Aardryk scheppen zou, B*eschen*, wiens werk zou zyn de zelve te behouden, en *Mehahdeu*, gestelt om 'er op zekeren tydt de Verwoester van te worden. Mogelyk, indien men de woordtsoorsprong deezer drie naamen kundig was, dat men 'er eenig licht uit trekken kon, om te gelooven dat men door deeze drie Mogendheden, de Goddelyke Almacht, Voorzienigheit en Gerechtigheit beteekenen wilde, op een verbloemde wyze, volgens den aart der Oostersche Volkeren uitgedrukt.

Het algemeen gevoelen is, dat de Wetgever B*rahma*[(b)] de Volkeren in vier *Castes* of voornaame Geslachten verdeelde. Waar van de eersten de B*rachmannen* of B*raminen* waren, en ook de edelste; zy alleen waren de Priesters in den Godtsdienst, de Meesters in de Schoolen, en Rechters des Volks; de tweeden, de *Rageputen* of *Rasbouten*, wiens eenig bestier was Oorlog te voeren en de Grenzen te beschermen, of uit te breiden; de derden de B*anianen* of B*enjanen*, wiens bezigheden in den Koophandel bestond, Handwerken te oeffenen, en hunne Werken uit te venten; de vierden de *Kunstenaars* die in veele andere, volgens verscheidene Ambachten, zich verdeelden. Dit algemeen denkbeeldt van dit Volk is noodig om de overeenkomst te begrypen, die 'er tusschen de *Benjanen* is, waar van de Verhandeling van den Heer *Lord*[(c)] de gevoelens te kennen geeft, de vier Ouderdommen der Waereldt raakende, en de B*raminen* waar van in deeze Verhandeling 't geschil is.

Zonder ons in geen moeielyke aanhaaling in te laaten van 't geen de Alouden van de B*rachmannen* of Schoolwyzen der Indiën hebben gezegt, zullenwe ons alleen bepaalen met dat geen, 't welk opzicht op de hedendaagsche B*rachmannen* heeft, en om de verwarring te myden, zullenwe deeze Verhandeling in twee Afdeelingen verdeelen. In de eerste Afdeeling zullen we een Verhaal hunner Familiën, Zeden en Burgerlyke Plechtigheden doen. Voor de tweede zullenwe, wat hunne Leerstukken en Godtsdienstoeffening aangaat, bespaaren. Doch eveneens als een Tartaar, die ondernemen zoude aan zynen Landaart de Leerstukken en Plechtigheden der Christenen te beschryven, verplicht zoude zyn een onderscheid te stellen tusschen de Grieksche, Roomsche, Engelsche en Geeneefsche Kerken; insgelyks om aan alle de B*raminen* niet toe te eigenen, 't geene mogelyk niet dan een byzondere Sekte betreft, moeten we vooraf zeggen dat deeze, waar van wy handelen, die geenen zyn, die het half Eilandt van Indië en voornamentlyk de Kust van *Cormandel* bewoonen. De Heer *Abraham Roger*, die zich tien jaaren te *Paliacatte* onthouden heeft, alwaar hy naaukeurig onderzoek deed van 't Leven en 't Geloof der B*raminen*, waar mede hy omging, heeft 'er een naaukeurig en geacht Bericht van in 't licht gegeeven;[(d)] nademaal hy 'er een ooggetuige van is geweest. Jammer

(a) *Bernier. Voiages du Mogol. Tom.* II. pag 139.
(b) *Hist. du Mogol.*
(c) Zie de voorgaande Verhandeling, tweede Afdeeling.
(d) Zyn Boek voert den Tytel van LA PORTE OUVERTE *pour parvenir à la connoissance du* P*agonisme caché*, enz. of de Geopende Deur om tot de kennisse van 't verborgen Heidendom te komen; zynde een waare verbeelding van 't Leven, de Zeden, den Godtsdienst en

is 't dat het op een afgekeurde manier geschreeven is, overlaaden met veel nodelooze aanmerkingen, en opgevuldt met verdrietigheden, en boven dien zoo qualyk in 't Fransch vertaalt[e] dat het byna onleesbaar in die Taal is, voor den geenen die een byzonder belang hebben zich van deeze stoffe onderrecht te zien. Ons voorneemen echter is deezen Schryver in zyne wezentlykste zaaken te volgen; en indien wy iets van andere Schryvers ontleenen, die mede van de B*raminen* geschreeven hebben, zullenwe zorgdraagen de oorsprong aan te wyzen, waaruit wy 't gehaalt hebben.

Goddelyken dienst der *Braminen*, de Kusten van *Cormandel* en de aangrenzende Gewesten bewoonende; door *Abraham Roger* enz. t' Amsterdam by Jan Schipper 1670. in 40.

(e) De Overzetter is Thomas la Gruë, Meester in de Vrye Konsten en Dokter in de Medecynen.

Verhandeling Over de zeden en den godtsdienst Der Braminen. Eerste Afdeeling. Van hun Zeden en Burgerlyke Plechtigheden.

I. Hoofdtstuk. *Van de* Castes *of* Geslachten *der* Braminen.

[+] **H**et Geslachte van B*rachman* word in vier *Castes* of Familiën verdeelt, waar by noch een vyfde wezen kan, die de anderen te veel versmaaden om het den naam van Geslacht te geeven. Deeze vier voornaamste zyn de *Braminen*, *Settreas*, *Veinsjas* en *Soudras*[(a)]. De eerste deezer Familiën is de uitmuntenste van allen. De andere staan haar gewillig dezelve voorrang af, welke zy aan de Koe voor alle andere viervoetige Dieren toeëigenen. De *Vedam*, die by dit Volk het zelfde gezag heeft, als de Bybel onder de Christenen, en de Alkoran by de Mahometanen, geeft den *Braminen* het voorrecht, van met de doodt niet te mogen gestraft worden, voor welk een misdaadt het zy. Indien iemandt van hun de strengste straf verdient, moet men zich vergenoegen met hem de oogen uit te steeken; want volgens hun gevoelen, is een B*ramine* te dooden, een der vyf misdaaden waar van het allerbezwaarlykst is vergiffenisse te verwerven. Die het ongeluk gehad heeft een van hun te dooden, word door den *Vedam* verweezen twaalf jaaren in Pelgrimaadje door te brengen, aalmoezen te bidden en zyn voedzel uit het bekkeneel van den gedooden B*ramine* te gebruiken. Deeze tydt verstreeken zynde, moet hy een Tempel ter eere van *Eswara* bouwen, en aalmoezen uitdeelen. Indien nochtans een B*ramine* gedood was die ten Oorlog trok, zou het alsdan zoo een groote misdaadt niet zyn, alzoo men ontslagen wierd met een Tempel te bouwen, byaldien men 'er genoeg middelen toe had.

[+]Hoe het Geslacht van *Brachman* in vier Familiën werd verdeelt waarin die bestaan, en welk een voorrecht de B*raminen* voor anderen hebben.

De *Settreas* bekleeden den tweeden rang;[+] dit is de Adeldom van 't Landt, en 't zyn de *Rajas* of Edelen: want de Koningen zyn uit hun Geslacht, waarom zy de Tytel van *Raja der Rajas*, of *Edel der Edelen* voeren. Deeze Familie was eertyds niet dan in twee Takken verdeelt, waar van de eerste *Sourivansjam*, en de laatste S*omovansjam* word genoemt, naamen uit de Taal van S*amscortam* getrokken; 't welk onder hen der Geleerden Taale is, gelyk het Latyn onder ons; en waar in S*ouri* de Zon, en S*omo* de Maan beteekent. Behalven deeze twee Takken, zyn 'er veele anderen uit voortgekomen, die door geringer vermaagschapping verbastert zyn, overzulks de twee eersten onder hun zich wel vermaagschappen: maar de andere versmaaden.

[+]Waarin het Ampt der *Settreas* bestaat,

De plicht der S*ettreas* bestaat in het Landt te beschermen, en zorge te draagen, dat de *Braminen* geen gebrek lyden. Het Burgerlyk Bestier hebben zy in handen:

(a) De Schryver schryft *Soudraes*, naardien in zyne taal de *e* niet uitgesproken word: maar alzoo men die in 't Fransch uitspreeken zou, 't welk niet geschieden moet; hier om is ze achter gelaaten.

maar alzoo zy van hunne Landvruchten leeven moeten, zonder zich met eenigen Handel te bemoeien, is hun de vermeerdering van hunne Familie een last, en 't gebeurt dikmaals, dat hunne Kinderen genoodzaakt zyn de ryken als Soldaaten te dienen, om hun onderhoud te vinden.

+Wat het bedryf der *Veinsjas* is,

+ De *Veinsjas* maaken het derde Geslacht uit, en zyn in *Comitiis* en *Sitti Veapari* verdeelt, die ieder voorwenden waare *Veinsjas* te zyn. Zy leeven van den Koophandel, en onthouden zich niet min als de *Braminen* van alles wat leven heeft gehad, daar die van de tweede en vierde Familie, visch en vleesch eeten, behalven het Koevleesch 't welk aan hun alle verboden is, gelyk het Zwynenvleesch by de Jooden en Mahometanen. Deeze onthouding van 't Koevleesch, om in 't voorbygaan aan te merken, is zoo zeer geen bygeloof[(a)] dan wel een staatkundige Wet. De Ossen zyn het noodigste van alle de Dieren in de Indiën; men gebruikt ze in de plaats van Paerden op reis, als ook voor Last- en Vracht-beesten. Behalven dat verstrekt de melk der Koeien deezen Landaart tot een groot gebruik.

+en hoe het gedrag der *Soudras* zy.

+ De *Soudras* bestaan in 't gemeene Volk. Deeze *Caste* of Geslacht word wederom in veele andere verdeelt, die ieder hun byzonderen naam voeren, gemeenlyk volgens het Handtwerk, 't welk zy oeffenen. Deeze *Castes* van *Soudras* hebben onder zich een wederzydsche volgzucht; een ieder tracht boven den anderen uit te munten; maar word 'er eenige nieuwigheit ingevoert, kant zig de andere daar tegen. Een is 'er die de andere erkent voor den eersten in waardigheit, te weeten, die der *Vellalas*, waar van 'er eenige in de Regeering gebruikt worden, anderen onderhouden en geneeren zich met den Akkerbouw. De tweede rang geeft men aan de *Caste* van *Ambria*, waar van eenige hun kost winnen met zaaien, en andere met Heeren te dienen; die van *Paliacatta* is hun Handwerk van Metzelwerk. Een *Caste* of Geslacht is 'er die men *Cauvreas* noemt, en zeer talryk zyn. Men noemt het mede de Familie van *drie honderden.* 't Is een toevlucht van eenige die niet weeten van welk Geslacht zy zyn; eenige hebben bedieningen. Eenige van hun zyn Schilders, Kattoendrukkers en Soldaaten. Veele andere Geslachten zyn 'er, wiens naamen en hanteering de volgende zyn. De *Sitty* zyn Kooplieden, indien ze middelen om te handelen hebben; zoo niet, zynze lastdragers en arbeiders; de *Paly*, verkoopen Vogels en Varkens; eenige zaaien, of begeeven zich tot het Schilderen, of worden Soldaten. Eertyds waren ze onder het Krygsvolk zeer geacht; de *Yenea* zyn Wevers; de *Cottevaniens* Fruitverkopers, voornamentlyk van de vrucht *Pisan*[(b)]; de *Illevaniens* Ooftverkopers als van Vygen, Kokosnooten enz. en van de *Iagara* of bruine Suiker; de *Sitticarams* zyn Kooplieden verscheiden van de *Sittys*, volgens den aart van hun Koophandel; de *Caltajas*, zyn Goudt-en Zilversmeden, Slotemakers, Steenhouwers, Timmerlieden en Metzelaars; de *Carteans*, *Patnouvas* en *Macovas*, zyn Visschers, de eerste met groote netten, de tweede met kleinder, en de laatste op een byzondere wyze; de *Conacapules*, zyn Schryfmeesters; de *Gurreas* en B*argeurreas*, Veehoeders; de *Riddis*, *Camavars* en *Bergawillalas* zyn meerendeel Landbouwers, en eenige Soldaten; de *Innadi*, voor 't meerendeel Soldaten, en weinige tot den Akkerbouw geneegen; de *Moutreas* maaken byna alle hun werk van den Kryg. Het Geslacht van *Tolowa* is vernietigt, zulks 'er niet dan de naam van overrig zy. De *Kaicules* zyn in 't algemeen veracht. Het meerendeel hunner Vrouwen zyn Straathoeren, 't welk nochtans onder haar niet oneerlyk is. Eenige van hun zyn Poetsemakers en

(a) Behalven deeze reden van Staatkunde, verhaalt een Historischryver van den Mogol, reeds bygebragt, dat men onder de Regeering van *Akebar*, de Ganges opwaarts reisde, om 'er den oorsprong van te weeten, en dat men geloofde die in een hoog Gebergte gevonden te hebben, die door kunst scheen tot een gedaante van een Ossekop gewrocht te zyn. Hy voegt 'er by dat de voornaamste hoop van 't geluk des toekomenden levens by de Indianen bestaat, in de wateren van den Ganges te mogen sterven, houdende een Koe by den staart.

(b) Dit is de Indiaansche Vygeboom.

Koordedanssers, andere Wevers, eenige Zaaiers, en andere dienen voor Soldaat. Maar de verachtelykste van alle de Takken van de vierde *Caste* of 't Geslacht, is deeze der *Pallas* die zelde meer dan de *Perreas* geacht zyn, waar van we hier melden zullen. Men reekent mede onder de *Soudras* de Familie der *Correvas*, een omzwervend Geslacht, niet dan in kleine vervoerbaare Hutten woonende, die zy op Ezels om te vervoeren, laaden. Zy onthouden zich eenigen tydt omtrent de Stadtspoorten, alwar zy *Youpen* en *Tatons* verkoopen, 't welk kleine wannen zyn om de ryst te wannen. Men kanze niet beter vergelyken dan by deeze Landlopers, nu en dan in de Steden met rotte- en muizevallen, en ander weinig waardige kramery omloopende. Eenige onder hen gaan aan de Oever der Zee zout zoeken en brengen 't naar Stadwaarts; hunne elende bevryt hun van alle belastingen. Hunne Wyven behelpen zich met goedergeluk te zeggen.

[+] De *Perreas* zyn het uitschot van den ganschen Landaart, overzulks zy de eer niet hebben voor een *Caste* gereekent te worden. Men ziet hen als onreine menschen aan, gedoogende hen niet in een en de zelfde straat by andere te woonen: maar zy hebben in de Steden een byzondere en afgezonderde wyk. Hunne Dorpen en Gehuchten zyn een zekere afstandt van de andere afgescheiden. Zy hebben mede hunne byzondere Putten, en zulks uit beduchtheit dat niemandt door onachtzaamheit mogt water putten, waar van zy zich bedienen, zyn zy verplicht rondom de zelve beenen te werpen, om hunne Putten te konnen onderscheiden, zulks men die myden kan. Zy durven in de straaten noch gehuchten niet komen, alwaar de Braminen woonen, noch hunne voeten in den Tempel van *Wisnou* en *Eswara* zetten, uit beduchtheit, dat hunne onreinigheit den Braminen en den Tempel besmetten mogt. Hun werk is spitten en graaven, des gemeenen Volks huizen te bouwen, en eindelyk zekeren arbeid te doen, waar door andere gelooven onteert te worden. Hunne ongemeene armoede is oorzaak, dat ze zonder eenigen afkeer allerlei Dieren eeten, zonder de Koeien uit te zonderen, noch zelfs het vleesch van dood gevondene en zelf stinkende beesten. Hier om is 't dat ze door de *Braminen* zoo veracht worden, die ongemeen schroomachtig en vies over hun zuiver voedzel zyn. Wie zou gelooven dat menschen van zoo gering een aanzien zich meer dan anderen lieten voorstaan? Nochtans is 't waar dat de hoogmoedt, onder welke de morssigheit van zekere Monnikskap-draagers zelfs bezwykt, in 't hart deezer *Perreas* ingang vindt. Zy gelooven veel waardiger dan de *Siriperes* te wezen, een andere Tak van dit vyfde Geslacht, waarvan de meesten Leertouwers en Looiers zyn, en eenige de Wapenen draagen. De *Perreas* zullen by geen *Siriperes* eeten: maar de *Siriperes* eeten onbeschroomt by de *Perreas.* De *Siriperes* zyn van hunne eige geringheit overtuigt, en zyn verplicht zekere tekenen van eerbiedt te bewyzen, als met de handen om hoog te houden, en in de tegenwoordigheit der *Perreas* niet te durven zitten. Het gebeurde te *Paliacatte* eens in 't jaar 1640. dat iemandt van hun deeze plicht verzuimt had, de *Perreas* hem by de kop vattende, het hair afsneeden, 't welk de grootste beleediging is die men hun doen kan. Een andere dienstbaarheit der *Siriperes* is, dat wanneer zy trouwen, zich geen *Pandal* mogen laaten maaken, waaraan meer dan drie stylen zyn; deeze *Pandal* is een soort van groen gewelfzel, 't welk men voor de deur van een Dochter oprecht, die trouwen zal. Men plant 'er drie of vier stylen van zeven of acht voeten hoog, met *Pisan*-bladeren bewonden, een zinnebeeldt van vreugde; deeze stylen door anderen dwarsch sparren opgehouden, bedekt men met boomloof, om een schaduw te maaken. De *Siriperes* mogen dan niet als drie stylen zetten, en indien zy deeze gewoonte overtraden, zoude het een soort van muitery geacht worden. Indien eenige Ambachtsman van 't vierde Geslacht sterft, en men voor zyne begravenis wilde de onkosten doen van *Siriperes* daar by te hebben, moeten deeze zich de baardt laaten afsnyden en het Lyk volgen. Men geeft hun alsdan een kleedt en een *Fanum*, of anderhalf. Die is een stuk geldt ter waarde van drie en een halve stuivers Holandsche munt.

[+]Hoe ongeacht de *Perreas* onder hun Landaart zyn, en wat hun bedryf is.

De rang onder de vier voornaamste Familiën is op een zeldzaame reden gegrondt; alle zynze van *Brahma* voortgekomen: maar de *Braminen*, zeggenze, zyn van het hoofdt ontsprooten, de *Settreas* van zyne armen, de *Wiensjas* van zyne dyen, en de *Soudras* van de voeten.

II. Hoofdtstuk.
Van de Sekte *der* Braminen *in 't algemeen.*

+ *Braminen* zyn in verscheiden Sekten verdeelt die verandering in hunne Zeden stellen; en die in deeze zes volgende bestaan: te weeten, de *Vistnouvas*, *Seivas*, *Smaertas*, *Schaervaeckas*, *Pasenaas* en *Tschecteas.*

+Hoe veelerlei Sekten onder de B*raminen* zyn.

+ De *Vistnouvas* zyn dus genoemt, nademaal zy geen andere God dan *Vistnou* erkennen. Eenige *Soudras* neemen de hoedanigheit van *Daet seri* aan, te weeten, Dienaars. De *Braminen* worden mede *Daetsja* of *Dasa* genoemt, 't welk insgelyks Dienaars beteekent: maar met die onderscheid, dat de *Braminen* Dienaars van Godt zyn, en de *Soudras*, die der *Braminen* wezen moeten; dat deeze hoedanigheit hen by *Wistnou* aangenaamer maakt, en dat de *Soudras* die ter verdeediging of voor de be-

+De eerste soort word *Vistnouvas* genoemt.

houdenis der *Braminen* sterven, na hunne doodt in de *Devendre-Locon* komen, een soort van Paradys waar van we vervolgens spreeken zullen.

+ Deeze *Vistnouvas* zyn tweederlei. De eene soort noemen zich *Tadvadi-Vistnouvas*, of *Madva-Vistnouvas. Tadvadi* is een woordt der *Samscortamsche* Taale, 't welk een Godgeleerde beteekent, van *Tadva* Godgeleerdheit. *Madva* is de naam van hunnen Stichter. De andere soort van *Vistnouva* word *Ramanouja* van een zekeren *Ramanowa-Atsjaria*, Grondlegger deezer Sekte. De *Tadvadi* zyn kenbaar aan een witte streep die zy zich dagelyks van den neus tot aan het voorhoofdt en omtrent de slaap van 't hoofdt maaken, en aan een klein rond merkteken, 't welk zy in 't gewricht van den arm, en aan 't schouderbladt, als ook aan beide de borsten draagen. Zy waanen dat dit het merkteken van *Vistnou* is, 't welk hen tegen den Duivel en *Jamna*, de Rechter der Helle, beschermt. Zy belooven aan *Vistnou* geen andere God dan hem te dienen noch te erkennen, en zeggen dat men by deeze belofte een deugdzaam leven voeren moet, of dat de qualyk uitgevoerde Gelofte zoude gestraft worden. Het Hoofdt der *Tadvadi* woont te *Combeconne*, een bekende plaats in 't Landt van *Palliacatte.* Hy moet ongehuwt leeven, of zyn Ampt verlaaten, indien hy trouwen wil. Gemeenlyk gaat hy met een Bamboestokje in de handt.

+en wederom in twee soorten onderscheiden, welke tweede soort *Ramanouja* geheeten word.

+ De *Ramanoujas* maaken met een soort van kryt, *Namou* genoemt, een teeken gelykende naar de letter Y, 't welk zich van den neus tot aan 't voorhooft uitstrekt. Maar zy merken zich eens vooral met vuur aan 't gewricht van den arm en 't schouderbladt; 't welk, zeggen ze voldoet, en hen van de moeite ontlast, van dagelyks het lichaam te teekenen. Zy zyn een soort van Quietisten die achten dat het genoeg is, aan Godt eenmaal zyn hart opgedraagen te hebben, en Geloften te hebben gedaan, niet dan voor hem te zyn; dat indien het vervolgens gebeurde dat ze qualyk leefden, *Vistnou* hen deswegen niet straffen zal; want hy verlaat, zoo zy gelooven, den geenen nooit dien hy eens in zyne gunst heeft aangenomen. Een Vader straft zyn Zoon, wanneer hy quaad doet, doch niet met de doodt, en de mensch zou zonder te zondigen niet konnen leeven.

+Hoe hun gedrag is.

Deeze *Ramanoujas* gaan blootshoofdts; hun hair is zeer kort afgesneeden, behalven een tuit die zy op den kruin van 't hoofdt wassen laaten, en achter met een knoop afhangt. Hun voornaamste Hoofdt heeft zyn verblyf te *Cansjevaram* een beruchte Stadt van 't Koningryk *Carnate.* Hy is bevoorrecht een strook linnen rondom zyn hoofdt te draagen, wanneer hy met iemandt spreekt. Zy achten zich hoogwaardiger dan de *Tadvadi*, vermits zy zich van den Koophandel onthouden, en om dat zy in geen plaatsen van ongebondenheit komen, en straffen den geenen strengelyk die zy 'er op betrappen; in stede dat de *Tadvadi* daar zonder eenig verwyt komen mogen.

De tweede Sekte der B*raminen* is die der+ S*eivias.* Deeze erkennen *Eswara* voor den Opper Godt, die zy boven V*istnou* stellen. Die onder de S*oudras* zich by de *Braminen* van deeze Sekte voegen, zyn *Tangam* genoemt. De S*eivias* zyn aan drie of vier streepen bekent, waarmede zy het hoofdt met de asch van koedrek teekenen. Eenige draagen een *Lingam* om den hals, 't welk een gesteente van een zeeker gestalte is; andere draagen die in hun hair. Hunne kinderen beginnen die van agt tot tien jaaren, bedekt met wasch, te draagen, en aan den arm met een klein koortje gehecht. Deeze *Lingam* is een openbaare getuigenis van hunne toewying aan *Eswara*; en de S*oudras* die de zelve draagen, onthouden zich gelyk de B*raminen* van alles wat leven heeft gehad.

+Tweede Sekte der *Braminen.*
Wat hun gevoelen zy.

De derde Sekte word de S*maërtas* genoemt;[+] en heeft S*ancra Atsjaria* voor Grondlegger gehad. De S*maërtas* zeggen dat *Vistnou* en *Eswara* niet dan een en de zelve God zyn, onder verscheiden Afbeeldzels aangebeden, en staan de geschillen niet toe, die de twee voorgaande Sekten onder zich, wegens 't een of ander deezer twee naamen, hebben. Zy hebben geen uitwendig teken van onderscheiding. Onder 't gemeene Volk, vind men weinig Aanhangers van hun gevoelen, want, behalven dat ze een verborgenheit van hunne Leer maaken, en 'er zich op een zeer verhevene wyze in uitdrukken, is de Geest van zachtmoedigheit zoo eigen aan 't gemeene Volk niet, als de byzondere gevoelens die men hen met Geestdryvery dits maakt.

[+]Derde Sekte waarin hun gevoelen bestaat.

De vierde Sekte is die der *Schaërwaëckas.*[+] Dit is een soort van Epicuristen die niets buiten dit leven gelooven. Zy achten 't voor een dwaasheit alles 't geen men hun van een toekomende Waereldt zegt: maar behalven dat, voeren ze een welgeregelt en voorbeeldelyk leven.

[+]Vierde Sekte voor Epicuristen geacht.

De vyfde Sekte de *Pasendas* genoemt,[+] handelt van de verdichtzelen, alles 't welk de drie eersten uitventen, en komen met de vierde wegens de sterffelykheit der Ziele overeen: maar zy is zeer verschillende in

[+]Vyfde Sekte waarin die met anderen overeenkomen, en hun ongebonden gedrag aangemerkt.

Zeden. De *Pasendas* geeven zich zonder eenige ingetogenheit aan misdryf over. Hunne ongebondenheit is, zoo men zegt, zoo groot, dat ze geen trap van namaagschap in hunne wellustigheden ontzien, en zy zeggen dat een ieders Vrouw hun eigen Vrouw is, zoodra als zy 'er het bezit van hebben. Deeze Sekte ontzien zich altoos daar voor bekent te staan; en men heeft 'er wel eenige uit haat wegens hunne godlooze Leer zien ombrengen.

De zesde Sekte word de *Tschecteas* geheeten.[+] Deeze meenen dat *Tschecti* de Waare God is, en dat *Wistnou*, *Eswara*, en *Brahma* zyne schepselen zyn, en niet dan door hem bestaan. Zy weigeren zich den *Vedam* te onderwerpen, en verachten alles 't geen men hun door betuiging der zinnen niet bewyzen kan. Deeze drie laatste Sekten worden voor Ketters aangezien, en zyn ongemeen gehaat, zoodat zy niet veel aanhangers hebben.

[+]Zesde Sekte wat hun gevoelen zy.

III. Hoofdtstuk.
Van de Vanaprastas, San-Jastis *en* Avadoutas.

De B*raminen* hebben mede hunne Woestyniers die zich door een byzonderen aart van leven, van den gemeenen man onderscheiden, waaraan zy een zekere trap van volmaaktheit toeëigenen. Die van de eerste familie worden *Jaquis* genoemt, die van de *Caste* der *Soudras* zyn *Joguis* geheeten. Drie soorten van *Jaguis* zyn 'er, te weeten, de *Vanaprastas*, *San-jastis* en *Avadoutas.*

[+] De *Vanaprastas* onthouden zich met Vrouwen en Kinderen in de Boschen, en leeven 'er van de kruiden en vruchten die zy zonder arbeidt plukken konnen. Eenige zyn schroomachtig de minste wortel uit te trekken, en gelooven een misdaadt te begaan, doende dus de ziel van deeze plant verhuizen, buiten een lichaam waarin ze gehuisvest was; en dit levensgedrag word voor zeer heilig geacht.

[+]Hoe de V*anaprastas* een eenzaam leven lyden.

[+] De *San-Jastis* beminnen een noch grooter onthouding. Zy huwelyken niet, genuttigen geen *Betel*, en wyzen alle vermaak van de handt. Zy mogen maar een maaltydt doen, en leeven van Aalmoezen. In de plaats van een koper drinkschaaltje 't welk andere gemeenlyk by zich draagen, moeten zy zich van een aarde schotel behelpen. Zy draagen een kleedt met roode aarde geverwt, en hebben een lange Bamboes stok in de handt. Zy mogen geen goudt noch zilver handelen, en noch minder by zich draagen. 't Is hun niet gedoogt eenige Huisvesting te hebben; indien zy elders een nacht geslaapen hebben, is 't hun verboden op de zelve plaats den tweeden te vernachten; maar 't staat hun eens 's jaars vry, twee maanden achtereen, zich op een zelvige plaats op te houden. Alsdan verkiezen zy een plaats die voor Heilig word aangezien, alwaar 't hun gedoogt is, niet alleen twee maanden: maar zelfs hun leven lang te blyven. Zy moeten voor altoos en ten allen tyden bereid zyn, zes Vyanden te bestryden, te weeten; I. *Cama*, de Begeerlykheit; II. *Croota*, de Gramschap; III. *Lopa*, de Gierigheit; IV. *Madda*, de Hoogmoedt; V. De Liefde voor Waereldsche zaaken; VI. *Matsara*, de Begeerte van zich te wreeken. Men noemt geen S*an-Jastis* dan die van der *Braminen* Geslacht zyn, en die dit gedrag van leven omhelzen; want indien het S*ettreas* of *Veinsjas* zyn, noemt men hen *Perma-Ampha*; zoo zy S*oudras* zyn, noemt men ze *Joguis*.[(a)] Deeze laatste worden meer vryheit dan de waare S*an-Jastis* vergunt.

[+]De *San-Jastis* en hun ingetogen leven aangemerkt.

(a) De Jezuïten berichten in het Latyns Bericht hunner Bezending in den jaare 1598. en 99. in Indiën, dat zy 'er een *Jogui* gezien hebben, die in een yzere kou gesloten was, hebbende de beenen en 't hoofdt vry. Hy ging zonder te zitten noch te leggen. Ter zyde van deeze kon waren hondert Lampen die door vier *Joguis* die hem verzelden op zekere tyden ontstoken wierden. Deeze Man ging in die gestalte met alzoo veel verwaandheit en vergenoeging voor

De *Avadoutas*, verlaaten Vrouwen en[+] Kinderen, en verwerpen insgelyks 't geen de S*an-Jastis* behouden; als een aarde kom, een Bamboestok, het kleedt enz. al hun goed bestaat in een weinig lywaadt om te dekken 't welk de eerbaarheit niet gedoogt ontbloot te zyn; want behalven dat gaan ze naakt. Zy wryven hun lichaam met asch, en als zy honger hebben, gaan ze zonder iet te zeggen in een Huis; alleenlyk houden ze de handt op, en eeten aanstonds 't geen men hun geeft. Daar zyn 'er die de moeite niet neemen om dus Aalmoezen te verzoeken. Zy slaapen aan den oever van eenige Rivier die door 't Landvolk voor Heilig word geacht, en die

[+]Van welk een gedrag de *Avadoutas* zyn.

zich zelven, als of hy een Zon was geweest, die het Heelal verlichte. *Nova Historica Relatio de rebus in India Orientali â* P.P. *Societatis J. Gestis. Moguntiae* 1601.

niet verzuimen hun melk en vruchten in overvloedt te brengen; zoo dat deeze Godvruchtige luiaardts niet qualyk toegedeelt worden.

IV. Hoofdtstuk.
Van den Vedam *en de* Voorrechten *den* Braminen *ingewilligt.*

+Waarin de Stoffe van der *Braminen* Wetboek bestaat, aangeweezen.

+ De *Vedam* is deezer Volkeren Wetboek, en behelst 't geen zy gelooven en waarneemen moeten. Dit Boek is in de S*amscortamsche* Taale geschreeven, die de *Braminen*, tot geen Handel overgegeeven, verstaan. Het is in vier Afdeelingen verdeelt, te weeten; de eerste Afdeeling *Rogo-vedam* genoemt, handelt van de eerste Oorzaak, en eerste Stoffe; van de Engelen; van de Ziele; van Vergelding en Straffe; van de Schepping der schepselen en hunne verdorvenheit; van de Zonde, en hoe die kan vergeeven worden enz. De tweede *Issoure-Vedam* geheeten, handelt van de Mogendheden, waardoor alles geregeert en bestiert word; *Sama-Vedam* is de derde, en behelst het Zedelyke om in 't oeffenen der Deugden werkzaam te zyn, het misdryf te vlieden, en de ondeugden te haaten; en de vierde Afdeeling *Addaravana-Vedam* genoemt, handelt van de Godtsdienstige Plechtigheden der Tempelen, Offerhanden en Feesten. Dit laatste deel is voor lange verlooren, en de B*raminen* eigenen dit verlies de vermindering van hunne eer en vermogen toe, die nu zodanig niet meer is als die eertyds was. De *Vedam* is by hun van een onwraakbaar gezag, en zy moeten zich die onderwerpen, zoodra men 'er hun het Gezag van aanhaalt: maar alzoo men somtyds over de manier van te verklaaren verschil had, heeft men 'er de zin van door de *Jastra* of Willekeuren bepaalt.

+Voorrechten den B*raminen* door hun Wetboek toegestaan, die vyfleedig zyn.

+ Dit Boek staat den *Braminen* vyf Voorrechten toe. Het eerste is van de *Jagam* te mogen vieren. Dit is een Feest van een Offerhande verzelt. Zy verworgen het Slacht-offer, 't zy dat ze geen bloedt van eenig Dier mogen plengen, 't zy omdat dit Slacht-offer ongequetst moet zyn. Vervolgens snyd men 't in stukken, en verbrand het onder 't doen van eenige Gebeden naar deeze plechtigheit geschikt, en men bewaart het Hart, 't welk men onder de *Braminen* die dit Feest bywoonen, verdeelt. Dit is de eenigste gelegenheit waar in hun gedoogt zy vleesch te mogen eeten. Veele *Braminen* ontzien deeze Plechtigheit by te woonen, door den afkeer die zy voor 't eeten van dit Slacht-offer hebben. Men kan de *Jagam* niet zonder veel kosten vieren. Deeze ten wiens eere het geschied, is belast alle de byzynde *Braminen* te onderhouden, schoon zy duizend sterk waren, en blyven hem somtyds tien, twintig, en zelfs tot dertig dagen op zyne kosten by. Eertyds was hy verplicht hun alles te geeven 't geen zy te raden vonden van hem te verzoeken: maar men heeft dit nu bepaalt met een enkele verplichting van hen te onthaalen. Deeze Offerhande geschied met vertrouwen van in *Devendre-Locon* te komen, het verblyf der Gelukzaligen, alwaar zy *Devendre* voor hun Hoofdt hebben. De B*raminen* die naar den Hemel zelf haaken, wachten zich wel de *Jagam* te vieren.

Het tweede Voorrecht der *Braminen* is, dat ze den S*ettreas* mogen onderwyzen hoe dit Feest te vieren; waarvan de *Veinsjas* buiten gesloten zyn, en om des te meer reden de S*oudras* insgelyks.

Het derde Voorrecht bestaat in 't verlof dat ze hebben de *Vedam* te mogen leezen.

Het vierde geeft hun 't vermogen aan andere B*raminen* en de S*ettreas* van de *Vedam* te onderwyze, als zy dit van de B*raminen* geleert hebben, mogen ze dit Boek wel leezen; maar 'er geen onderwys van aan anderen geeven. De *Veinsjas* mogen 't noch leezen, noch zelfs 'er iet van uitspreeken, of hooren dat 'er woorden van uitgesproken worden; maar wel deeze van de *Jastra.* Wat de *Soudras* aangaat,

hun is geenzins gedoogt van den *Vedam* te mogen spreeken, noch zelfs de *Jastra* te leeren.

Het vyfde Voorrecht bestaat in te mogen Aalmoezen verzoeken; de andere Familiën mogen die geeven: maar niet ontfangen. Dus laaten de *Braminen* niets zoo zeer aanbevolen zyn in hunne geschriften, dan de Aalmoezen en de liefdadigheit, overzulks die onder hun geoeffent worde; maar zy draagen zorg, te zeggen, dat de Aalmoezen aan anderen dan aan hun gedaan, geenzins verdienstelyk zyn. Hun aangaande zy bewyzen geen goedt dan aan eenige andere B*raminen*, en een S*oudra* die hun zyne behoefte voorstelt, krygt geen ander antwoordt dan *Po*, *Po*; dat is: *gaa voorby*, *gaa voorby.* De Tydt waarin zy het meest hunne mildadigheit van

Godtvruchtigheit bewyzen, is op de Plechtelyke dagen die zy *Samcramanam* noemen, en op Begravenissen van menschen die een weinig goedt nalaaten. Daar zyn menschen zoo zeer met de verdienste deezer Aalmoezel ingenomen, dat zy zich bederven om iet aan de B*raminen* en *Joguis* te geeven, wiens deuren door hun als belegert zyn.

V. Hoofdtstuk.
Van de Bezigheden *en 't* Onderhoudt *der* Braminen.

+ De *Braminen* zyn des Volks Onderwyzers. Zy leeren hun leezen, schryven en reekenen; en onderwyzen hunne Leerlingen in 't geen den Godtsdienst aangaat. Indien zy zelfs middelen van bestaan hebben, mogen ze niets voor hun loon vorderen: maar zoo zy behoeftig zyn, is 't hun geoorloft van hunne Leerlingen t'ontfangen 't geen noodig is om hun eerlyk te geneeren. De Koningen zyn verplicht wat zy noodig hebben te verzorgen, overzulks zy hun onderwys uit liefde konnen doen: maar het getal der *Braminen* is zoo groot, dat het onmogelyk is hun alle te verzorgen. Men verzekert dat ze een derde van 's Landts inkomsten bezitten, en nochtans zyn 'er veel die genoodzaakt worden te beedelen; andere begeeven zich in den Koophandel, of oeffenen de Geneeskunst. De oeffening der Tuigwerkkunde is hun verboden. Zy reekenen onder dit getal den Akkerbouw, het schilderen enz. Zy mogen zonder zich te benadeelen geen dienst bewyzen, als de voeten te wasschen, de *Betel* te vouwen, en andere diergelyke bezigheden, voor wie het ook zy, zelfs voor den Koning. Een *Bramine* die zich dus mogte verneedert hebben, zou by andere in ongunst vervallen: maar zy mogen wel Geheimschryvers, Raden en Afgezanten zyn; en gemeenlyk is 't een van hun die deeze posten waarneemt.

+Hoe de B*raminen* het Ampt van Leermeesters waarneemen,

De *Braminen* waaraan de Koning onderhoudt+ geeft, ontfangen van hem eenige Gehuchten, niet onder den tytel van Leeraars en Onderwyzers, gelyk de Kerspelpriesters der Roomsche Kerke zyn: maar als Eigenaars en Bezitters. Somtyds is 't gebeurt, gelyk onder de regeering van *Rama Raja*, wiens gedachtenisse noch onder dezen Landaart om die reden vervloekt zy, dat de Koningen deze goederen hebben weder geëischt, of den B*raminen* gelast de helft der inkomsten van deze Gehuchten uit te keeren. Andere Koningen hebben wegens hunne klachten bewoogen en lastig gevallen, hen van deeze uitkeering ontslagen. Maar de *Braminen* duchtende dat deeze Gehuchten hun ten eenigen tyde ten behoeven van den Staat mogten ontnomen woeden, onder voorwendzel, dat zy die lang genoeg bezeten hadden, verzochten verlof van die te mogen met andere te deelen, die in de uiterste armoede vervallen waren, en toen zy dit verworven hadden, maaktenze een verdrag mee eenige hunner Vrienden. Deeze bewilliging wierd in koper gegraveert, en de Gehuchten aldus verdeelt, zyn de wedereisching niet onderworpen. De Koningen als Navolgers der Begiftigers, zouden beducht zyn, dat de klagten der armen hen van *Vistnous* of *Eswaras* geneegenheit ontvreemden zouden.

+en meest van 's Konings goederen en inkomsten leeven.

VI. Hoofdtstuk.
Van de Plechtigheden *by de* Braminen *na de* Geboorte *hunner* Kinderen *in gebruik.*

[+] Men word geen *Bramine* dan door de geboorte, en niet in 't omhelzen hunner instelling. De navolging van hun levensgedrag kan by hun den Hemel verdienen: Maar men kan daar door geen *Bramine* worden, ten zy men uit hun Geslacht gebooren is. De *Braminen* zien hunne Kinderen tot op den tienden dag hunner geboorte als onrein aan. Niemandt raakt hen in deezen tusschen tydt aan, dan die 'er toe noodig zyn. Het Huis hunner geboorte isonrein, en men mag 'er niet in komen of zoude bezoedelt worden. Op den tienden dag zuivert men het Huis, en 't Lywaadt 't welk voor de Moeder gebruikt is; men werpt alle aarde potten en schotelen weg, en de kopere vaten worden geschuurt. Op den twaalfden dag ontsteekt men het vuur *Homam*, 't welk zeer heilig woed geacht, en men zegt eenige gebeden; nadat dit vuur is verteert, geeft men aan 't Kindt een deezer volgende naamen, als: *Nainopa*, *Narai-*

[+]Hoe niemandt buiten 't Geslacht der B*raminen* word ingelyft, en hoe zy met hunne kinderen omgaan.

na, *Beireva*, *Damersa*, *Padmanaba*, *Ragoa*, *Tirrenata*, *Marlepa*, *Develа*, *Tamopa*, *Carpa*, V*ellopa*, *Rama*, S*ancra*, *Gayenda*, V*arreda*, V*einketi* enz. Wanneer het Kindt benoemt is, doorboort men 't de ooren,[(a)] om de dienstbaarheit te betekenen, die het aan V*istnou* of *Eswara* schuldig is. Somtyds word deeze Plechtigheit uitgestelt tot dat men aan 't Kindt de *Dsandhem* geeft; maar nooit langer.

[+] Een Kindt word voor geen B*ramine* erkent, 't welk de *Dsandhem* niet ontfangen heeft. Dit een soort van kleine draagbandt uit drie koorden bestaande, waar van ieder uit negen kattoene draaden bestaat, die alleen de B*raminen* mogen maaken. Men draagt die als een sluier over den linker schouder, hangende tot onder den rechte arm. De Kinderen mogen die, wanneer ze vyf jaaren oudt zyn, ontfangen*:* maar men wacht somtyds tot dat ze tien jaaren bereikt hebben. Dit uitstel word gemeenlyk veroorzaakt door der Ouderen of Vrienden onvermogen; want deeze Plechtigheit gaat met eenige kosten verzelt. Men moet het Vuur *Homam* ontsteeken, en 'er het hout van *Ravasitou* branden, 't welk voor het heiligste van al het geboomte gehouden word; dit Vuur word op een weinig verheven plaats gestookt, boven welke plaats men een soort van Verhemelzel maakt, met uitgespreide kleederen; hier onder onthouden zich de B*raminen* die *Nili*, 't welk ongepelde ryst is, in 't Vuur werpen, insgelyks Boter, *Zingeli*, dat Granen zyn waar van men de Oly om te branden maakt, Tarwe, gekookte Ryst en Wierook; herhaalende eenige Gebeden. Geduurende deeze Plechtigheit, waar mede men vier dagen bezig is, worden de B*raminen*, daar toe genoodigt, door des Kinds Vrienden van alle kosten vry gehouden.

[+]Wanneer, en met welk een voorafgaande plechtigheit zy hunne kinderen voor B*raminen* erkenen.

De jonge B*raminen* die de *Dsandhem* ontfangen hebben, worden B*ramasariis* genoemt, tot dat ze getrouwt zyn. Zoo lang zy ongehuwt leeven, verbied hun de V*edam* de gemeenschap met deeze Sexe en 't gebruik van den B*etel* die liefde verwekt: zy mogen niet dan eens 's daags eeten, waar by noch vereischt word dat het van Aalmoezen zy. Zy neemen niet gaarne deeze Voorschriften waar, behalven die van geen B*etel* te gebruiken.

Wanneer zy eens de *Dsandhem*, ontfangen hebben, moeten zy die altoos draagen. Indien het gebeurt, dat die van ouderdom versleeten is, mag de B*ramine* niet eeten dan nadat hy zich van een andere heeft verzien; zoo lang hy 'er niet van verzien is, is men niet verplicht hem voor een B*ramine* te erkennen. Om deeze ongelegenheit voor te komen, neemt men jaarlyks een nieuwe op 't Feest van *Trasvanala-Poudeva*, 't welk men in de Maandt Augustus viert, en wanneer men dan de *Dsandhem* den Kinderen geeft. Andere Geslachten mogen die mede door een soort van Godtsdienstigheit draagen: maar zy moeten ze van de B*raminen* koopen.

Deeze B*ramasariis* leeren leezen, schryven, reekenen enz. by de B*raminen* hun voor Leermeesters gegeeven. Ieder Familie is wel bedacht haare Kinderen by de Meesters van een minder Geslacht niet ter School, te zenden: maar de *Settreas*, by voorbeeldt, zenden hunne Kinderen by de B*raminen*, of by de Meesters van hun eigen Geslacht. Geen van de drie eersten verwaardigen de Kinderen der *Perreas* niet te leeren; niet dan de S*oudras* zyn 't die hen willen aanneemen.

VII. Hoofdtstuk.
Van der Braminen Wysbegeerte *en* Starrekunde.

Onder de *Braminen* vind men geen spoor van Wysgeerte die hunne Voorouderen berucht heeft gemaakt; en wat de Starrekunde aangaat, zynze naaulyks bequaam zoo veel te weeten om de Zon- en Maan-Eklipsen uit te reekenen, als ook de

(a) Men vind in *Exodus* XXI. vers 6. een diergelyk gebruik den gewillige Slaven het oor te doorbooren.

Conjunctie der Planeeten; overzulks zy 'er geene reden van weeten. Zie hier welke reden zy van de Zon- en Maan-Eklipsen geeven.

Vistnou en *Eswara* hielden op een zekeren[+] tydt met de *Devetas*[(b)] en *Ratsjasjas*, te weeten, met de Engelen en Duivelen raadt, om iet te vinden waar van de bezitting hun van de honger en dorst, vermoeidheit en zelf de doodt bevryde. Het

[+]Het spooreloos gevoelen 't welk de B*raminen* over de Eklipsen hebben, en welk een zeldzaame oorzaak zy die toeschryven.

(b) *Bernier* schryft dit woordt *Deutas.* Mogelyk heeft hy *Devtas* geschreeven, uitspreekende omtrent als *Deftas*, 't welk eveneens is.

besluit was, dat men de Berg *Merouva* die van zuiver goudt is, in de Zee werpen zou, wiens top tot aan den Oppersten Hemel boven agt Waerelden reikt, en waar van het benedenste deel zich tot onder in den afgrondt uitstrekt; dat men deezen Berg draaien zou gelyk den Wieldraaier zyn werk doet; en dat men in de plaats van 't touw zich van de groote Slang *Sesja* bedienen zoude. De *Devetas* en *Ratsjasjas* gebezigt zynde om deezen Berg te draaien, zag men Gedrochten te voorschyn komen, en onder anderen een Visch *Kalekote-Visjam* genoemt, zoo vergiftig en verschrikkelyk dat 'er al de Waerelden door ontrust wierden en hulpe van V*istnou* verzochten. *Eswara* om hen hier van te verlossen, nam deeze Visch en zwolg die door: maar ze bleef in de keel steeken, en hier van is de toenaam van *Nile Canta*, of zwarte Gorgel ontsprooten. Vervolgens zag men een Vrouw van volmaakte schoonheit te voorschyn komen. V*istnou* trouwde haar, en 't is noch heden zyne Vrouw *Latsemi* genoemt, die haaren Tempel binnen den omtrek van die van V*istnou* heeft. Daarna zagenze eindelyk te voorschyn komen, 't welk zy zochten, te weeten, de *Amortam*: dit was een Drank als melk; hier om is 't dat de *Braminen*, die in een huis geen water mogen drinken, echter wel melk drinken willen, doordien die naar de *Amortam* gelykt.

Zoodra als de *Amortam* gevonden was, deed V*istnou* de arbeidt der *Devetas* en *Ratsjasjas* staaken, en om hen van hunne vermoeitheit te verquikken, stelde hy hun in twee gelederen, om hen van 't vocht te drinken te geeven, 't welk zy door hunnen arbeidt verkreegen hadden. Hy liet de *Amortam* den *Devetas* proeven: maar alzoo hy niet begeerde, dat de *Ratsjasjas* onstersfelyk wierden, gaf hy hun een gansch ander vocht. Twee deezer laatsten, *Ragou* en *Ketou* genoemt, twyffelende dat men aan hunne Medegenooten het zelfde vocht niet gaf als *Devetas* dronken, veranderden van plaats, en stelden zich in den rang van hun. Zy genooten dan de *Amortam* gelyk de anderen: maar de Zon en Maan merkten hun bedrog, en gaven 'er *Vistnou* bericht van. Hy hieuw hen eerlang de Hoofden af, die onsterflyk waren, omdat 'er de *Amortam* in bleef, zynde noch in hunne lichaamen niet gezakt, die de Slangen waren gelyk. Deeze twee Hoofden begonnen tegen de onrechtvaerdigheit van V*istnou* te klaagen, en zeiden; *waarom handelt gy ons dus*, *om dat we de* Amortam *gedronken hebben? hebben wy niet gelyk de anderen gearbeidt?* V*istnou* antwoorde hun, dat zy in 't toekomende zonder lichaam zouden zyn: maar hunne Hoofden alleen een vermaak genieten zouden, alzoo volkomen als of ze een gansch lichaam hadden. *Ragou* en *Ketou* voedden toen voortaan tegen de Zon en Maan een doodelyken haat, als die dit V*istnou* verkondigt hadden; zy waren van tydt tot tydt met haar in strydt, en de duisterheit geduurende de *Eklips* geschied, was overzulke *Ragou* en *Ketou* de een of ander van hunne Vyanden hadden ingezwolgen.

VIII. Hoofdtstuk.
Van 't Huwelyken *der* Braminen, *en hoe* Plechtelyk *dit geschied.*

[+] Een B*ramine* die een Zoon heeft, tracht hem by tydts uit te huwelyken; de ryken zy hier in haastiger dan de armen: maar die der drie eerste Geslachten trouwen nooit voor dat ze de *Dsandhem* ontfangen hebben. Die van de eerste moeten Dochters verkiezen, wanneerze noch geene tekenen van huwbaarheit gegeeven hebben. De Ouders en Vrienden van deeze, die voor dat ze getrouwt zyn, daar toe zyn gekomen, verbergen deeze omstandigheit zorgvuldig, bezorgt zynde dat het haar hinderlyk zy een Man te krygen. Om dan in deeze zaak niet bedrogen te worden, veroorzaakt de schroom dat ze voor hunne Zoonen naar noch jeugdiger Dochters omzien. De S*ettreas* neemen dit gebruik zoo streng niet als de *Braminen* in acht: maar die 'er mede overeenkomen zyn meerder geacht.

[+]Hoe en om welke reden de B*raminen* hunne Kinderen in hun jonge jaaren uithuwelyken.

Een B*ramine* die voor zyn Zoon een[+] Dochter ten Huwelyk verzoeken zal, geeft byzonderlyk op voorteekenen acht. Ontmoet hem een quaad voorteeken op den weg, stelt hy zyn verzoek op een anderen dag uit. Beschouwt hy anderwerf een quaad teeken, is 't wederom een uitstel: maar ontmoet hem voor de derdemaal wederom een quaad teeken, staat hy t'eenemaal van zyn voorneemen af, duchtende dat het

[+]Welke plechtigheden voorafgaan.

rampzalig zoude zyn. Hoorenze op den dag een Slang noemen, als men het eerste verzoek wil doen, is 't een quaad teeken: maar zien zy 'er een, is 't een voldoende reden om geen gedachten meer over het ondernoomen ontwerp te maaken. De *Veinsjas* hebben een byzonder gebruik; dit is, dat zy een halve Pagode of een halve Dukaat smelten, en zoo die gesmolten zynde, glanzig schynt, is 't een teeken: maar is het goudt donkerbruin, veranderenze van besluit. De B*raminen* spotten met deeze soort van Voorwikking.

Deeze wiens Dochter men tracht te verzoeken, begeert, die men hem tot een Schoonzoon geeven wil, te zien, en te verneemen welke middelen hy heeft. Indien hy genoegt is, gedoogt hy hem in de tegen woordigheit van zyne Ouders haar te zien; en als beide deeze jonge menschen geen weerzin voor elkander betoonen, en de Ouders hunne toestemming geeven, is het Huwelyk gesloten. De *Soudras* laaten hunne bewilliging en goedkeuring, voor dat ze hunne Dochter toestaan, afkoopen, als de toekomende Bruidegom hun een soort van wynkoop door een zekere somme gelds geeft, die zy een Huwelyks gift noemen, want zy zouden 't zich schaamen, dat men geloofde dat zy hunne Dochter verkochten.

Wanneer het Huwelyk dus gesloten is, verkiest men een gelukkigen dag; want deeze Natie heeft een Almanak, waarin de goede en quaade dagen aangeteekent zyn. De Ouders vergaderen wederzyds en verrichten een *Ceremonie*, die met onze gewoone ondertrouw overeenkomt. Des Dochters Vader bied de B*etel* aan de Ouders van den toekomenden Bruidegom aan, en verklaart aan 't Gezelschap zyne Dochter aan N. van de Familie der tegenwoordig zynde Personen te geeven. Vervolgens geeven de Ouders van den Bruidegom mede de *Betel* aan die van de Bruid, doen de zelfde Verklaring en neemen het Gezelschap tot getuigen. Dit gedaan zynde, voltrekt men, indien 't bequaame tyd is, het Huwelyk; want men 't in alle zaaizoenen van 't jaar niet onverschillig voltrekken kan. Eenige bestemde Maanden verkiest men 'er toe, te weeten, Februari, May, Juny, October en den aanvang van November; en zelfs zyn 'er in deeze Maanden verkoore uuren die men niet verzuimen moet.

[+] Wanneer de tydt tot het voltrekken van 't Huwelyk gekomen is, ontsteekt men het Vuur *Homam* met het hout van *Ravasitou.*[(a)] Dit Vuur word door den B*ramine* gezegent, waar na de Bruidegom drie handen vol Ryst neemt en werpt die over 't hoofdt van de Bruid, die aldan insgelyks doet. Vervolgens verkleed de Vader van de Bruid haar min of meer kostelyk naar zyn vermogen strekt, en wast des Bruidegoms voeten, terwyl de Moeder van de Bruid het water giet. Dit verricht zynde, neemt de Vader de Bruids handt in de zyne, giet 'er water in, legt 'er eenige stukken gelds by, en geeft haar den Bruidegom, zeggende: *Ik hebbe met u niets meer te doen*, *en ik stelle u in de macht van een ander.* Men houd de *Tali* gereed, 't welk een Lint is, waar aan een goudt hoofdt hangt; men vertoont het den Omstanders, en na eenige Gebeden en Zegeningen, neemt het de Bruidegom en bind het om den hals van de Bruidt. Dit is eigentlyk deeze knoop, die hy ter verzekering van de bezitting legt. Voor dat hy haar de *Tali* aangeknoopt heeft, zyn alle andere Plechtigheden die 'er gedaan zyn te vergeefs. Men heeft wel gezien, dat de Bruidegom zich aanbiedende om die knoopen, en de Vader betuigende van des Bruidegoms Huwelyksgift onvoldaan te zyn, een ander meer biedende, dat men de Bruid met bewilliging van den Vader wegleidde. Maar wanneer de *Tali* geknoopt is, word het Huwelyk onverbreekelyk geacht, en als de Man is gestorven, verbrand

[+]Plechtigheden by 't voltrekken des Huwelyks by hen in gebruik.

(a) Deeze Landaart meent, dat Godt een voorverkiezing voor de *Braminen* onder de menschen heeft, voor de Koe onder de viervoetige Dieren, voor de *Garouda* onder de Vogelen, voor den *Ganges* onder de Rivieren, en voor de *Ravasitou* onder de Boomen. Men eigent hun een byzondere Heiligheit toe.

men de *Tali* met hem, om aan te wyzen, dat de bandt des Huwelyks gebroken is. Behalven deeze byzondere *Ceremoniën*, word de aanstaande Bruiloft door een *Pandal*[b] bericht, die men eenige dagen te vooren voor de deur van de Bruid oprecht. Dit Feest eindigt door een Gastmaal, 't welk de Vader van de Bruid aan de Vrienden geeft: geduurende deeze vreugdedagen, die met den vyfden dag eindigen, deelt men aalmoezen aan de behoeftigen uit, en men onderhoud het Vuur *Homam.* Op den zevenden dag vertrekken beide de Trougenooten, om het Huwelyk te voltrekken. Somtyds geschied deeze uittogt met toortsen. De Trougenooten worden in een *Palanquyn* gedraagen, en men geleid hun door de voornaamste straaten der Stadt; hunne Vrienden die verzellen, zyn te Paerdt of op Olifanten gezeten. Indien de Bruid noch te jong is, laat men haar niet in haar Bruidegoms huis, dan drie of vier dagen; waar na men haar weder by haar Vader brengt: maar

(b) Reeds hebben we Bladzyde 108. verklaart wat deeze Plechtigheit is.

is zy huuwbaar, byft zy by haaren Man.

De B*ramasariis* worden, wanneer zy getrouwt zyn, niet meer zoo genoemt; maar dan wordenze *Grahastas* geheeten. Zy voegen alsdan aan de *Dsandhem* drie andere koorden; alle tien Jaaren moetenze de zelfde vermeerdering doen, en telkens als hun een Kindt gebooren word. Maar de V*edam* die dit mede belast, word over dit onderwerp niet al te evenmatig waargenomen. De B*raminen* aan wien verboden is met de naakte borst te gaan, gelooven genoeg gedekt te zyn, wanneer zy deeze Koorden hebben.

+Hoe de B*raminen* zich wachten moeten buiten hun Geslacht te trouwen, en waarom.

+ De B*raminen* zouden gelooven qualyk getrouwt te zyn, indien zy zich aan Dochters van een ander Geslacht verslingerden. Dit geschied echter zelden onder hun, dan dat ze zich wegens de keur hunner Ouderen onvoldaan vinden, neemende geene Vrouwen uit een geringer Geslacht dan wanneer zy verlieft geworden zyn: maar hun verbintenis met een Dochter van 't Geslacht der S*oudras* word aangezien als een strafbaare zaak, dat, zoo een B*ramine* Kinderen by een zodanige Vrouw heeft, hy zoo lang buiten den Hemel gesloten word, als deeze onwaardige Nakomelingschap op Aarde leeft. Hunne *Poranes*, of Jaarboeken, verhaalen dat de B*ramine* S*andragoupeti Naraia* een ongemeene smart gevoelde, toen hy zag dat zyn Zoon B*arthrouherri*, die hy by een Vrouw uit het Geslacht der S*oudras* had gehadt, drie hondert Vrouwen trouwde; voorziende dus een talryk gevolg van Nakomelingen, die hem langen tydt van de Gelukzaligheit des anderen leven, berooven zouden.

+Bloedschande, welk een zwaare straffe die onderworpen zy,

+ De Bloedschande is een der vyf misdaaden waar van de vergeeving niet lichtelyk verworven word. Volgens de V*edam* wordt de Bloedschender gedoemt, om dat gedeelte te verliezen tot de voortteeling geschapen, en alzoo het niet gedoogt is dat men zodanig een Mensch verbind, is de uitvoering van de Affnyding doodelyk. De Vrouw word niet gestraft, naardien men onderstelt dat ze verleid is.

+en hoe zy gedoogen in den bloede te trouwen.

Zy reekenen de graaden van Bloedverwantschap+ byna gelyk wy; maar zy gedoogen twee Zusters te trouwen. Zy onderscheiden de Nichten als Ooms en Moeis Dochters en Nichten, als Zusters en Broeders Dochters; zy trouwen de Dochter van hunne Vaderlyke Moei of hun Zusters Dochter: maar indien zy de Dochter van hun Vaderlyken Oom of huns Broeders Dochter trouwden, zoude het Huwelyk Bloedschandig zyn. De *Soudras* min schroomachtig zynde, stellen geen onderscheid tusschen de Dochter van hun Broeder en die van hun Zuster, en zy trouwenze zonder uitzondering.

De *Vedam* de Veelwyvery niet verboden hebbende, doen hier in de vier Geslachten naar 't hen lust, en de *Poranes* maaken van veele B*raminen* gewag, waar van de veelheit der Wyven hun gezag en achting niet bezwalkt heeft.

+Hoe danig der Vrouwen ontrouw door de Braminen word gestraft of ontveinst.

Wanneer een B*ramine* ontrouw by zyn+ Vrouw bespeurdt, mag hy haar tusschen vier muuren sluiten, en in deeze Gevankenisse voeden; zorgdragende, dat deeze veronteering geheim blyve. Daar zyn 'er die liever deeze verongelyking ontveinzen, draagende in 't toekomende voorzorg, vooral indien zy de Vrouw lief hebben, en dat ze haare genieting niet ontbeeren konnen. Indien nochtans haaren misslag openbaar worde, en dat de andere B*raminen* zyn huis als onrein aanziende, weigeren 'er in te komen en Maaltydt met hem te doen: alsdan recht de Man een Gastmaal aan waarop hy de B*raminen* en *Sanjasiis* noodigt. De overspelige Vrouw dient dan de Gasten, en wanneer de B*raminen* van haar de voorgediende Gerechten zich verwaardigen aan te neemen, maaken de andere geen meer zwaarigheit, en haar Man kan haar met eere weder als te vooren aanzien.

IX. Hoofdtstuk.

Van de Gelukkige *en* Ongelukkige Dagen *der* Braminen; *en van hun* Panjangam *of* Almanak.

[+] De B*raminen* zyn met een bygeloof ingenomen dat 'er Dagen zyn waarop zy te vergeefs iets, om te doen gelukken, onderneemen zouden: deeze ongelukkige vooringenomene bygelovigheit doet hen waarlyk de beste gelegenheden ontglippen, indien het ongelukkïg hun toeschynt op een dag die in de *Panjangam* of Almanak beschreeven zy, waarin de gelukkige en ongelukkige Dagen in aangeteekent staan.

Deeze *Panjangam* die by hen voor onfeilbaar word geacht, is van tweederlei

[+]Gelukkige en ongelukkige dagen, hoe bygelovig die by de *Braminen* ingevoert zyn, en zy als in een Almanak beschreeven vinden.

soort. B*rahaspeti*[a] een Geleerde der *Devetas* of der goede Engelen, heeft 'er een van t'zamengestelt, waarin hy de goede en quaade dagen aanwyst, zelfs deeze die niet dan voor de helft goed zyn, of alleen geduurende eenige uuren. Op dit ontwerp worden 'er jaarlyks nieuwe gemaakt; en de bewooners van 't platte Landt, volgen 'er hunne besluiten na. De andere *Panjangam*, zeggenze, is het werk van S*uccra*, een Geleerde der *Ratjajas* of der Duivelen. Hy treed in een omstandig verhaal van de zestig uuren die de nacht en de dag uitmaaken, volgens 't gebruik der tydtrekening onder deeze Volkeren gewoon.

Men zal lichtelyk oordeelen, dat de gelegenheden om iets te doen hen dikmaals ontsnappen, zoo men by zoo veele dagen en uuren, waar van zy versteeken blyven iet te onderneemen, de lichtgelovigheit byvoegt, die zy tot voorteekenen hebben. Een goed teeken is 't wanneer de Vogel *Garrouda*[b], of de Vogel *Pala* voor hen dwersch over den weg van de rechter naar de linker zyde vliegt. De andere Vogels zyn in tegendeel van een goed voorteeken, zoo zy van de linker naar de rechter zyde vliegen. Indien een Exter, die in deeze Gewesten veel gevonden worden, iemandt in 't vliegen raakt, besluit men eerlang dat deeze Persoon of iemandt van zyne Vrienden, binnen zes weeken sterven zal. Indien men in den tydt als iemandt uit zyn huis wil gaan, komt te niezen, treed hy aanstonds weder naar binnen.

+Hoe zy hunne Jaarrekening stellen, en beginnen,

+ De *Braminen* beginnen het jaar met de nieuwe Maan van April, door een Feest 't welk zy *Samvat-Ysaradi Panduga* noemen[c]. Het jaar heeft twaalf Maanden, te weeten: *Tseitram*, April; V*einjacam*, May; *Jeistam*, Juni; *Ajadam*, July; *Srarvanam*, Augustus; B*adrapadam*, September; *Asvaijam*, October; *Carticam*, November; *Margisaram*, December; *Poujam*, Januari; *Magam*, Februari; en *Palgouvam*, Maart. Maar alzoo dit Maanjaaren zyn, en komen met de Zonnejaaren niet overeen, voegen zy 'er een dertiende Maandt alle drie jaaren by,[d] gelyk wy in een Schrikkeljaar een dag de Maandt Februari byvoegen.

+en hoe zy de weekelykschе Dagen noemen.

+ De zeven Dagen van de Week hebben, in de *Samscortamsche* Taale, namen die met de zeven Planeeten overeenkomen: als *Suria-Varam*, Zondag; *Jendra-Varam*, Maandag; *Angaraca-Varam*, Dingsdag; B*utta-Varam*, Woensdag; B*rahaspeti-Varam*, Donderdag; *Succra-Varam*, Vrydag; *Senni-Varam*, Zaturdag. *Sura* beteekent de Zon, en *Jendra* de Maandt, of de Maan. De Zondag word mede *Adita-Varam*, en Maandag *Somo-Varam* genoemt.

+Een zestig Jaarige Omloop by hen in gebruik, en hoe zy die Jaartelling noemen.

Eveneens gelyk de Aloude Grieken door+ Olimpiaden telden, 't welk vier jaaren waren, en de Roomsche Kanselary by *Indictiën*, dat vyftien Jaaren zyn, dus hebben de *Braminen* een omloop van zestig Jaaren, waarna zy weder een ander jaartal beginnen. Ieder deezer Jaaren worden door geen naamgetal onderscheiden; te weeten, dat men het dertigste of veertigste Jaar zegt. Ieder Jaar heeft zyn byzonderen naam. Zie hoe deeze naamen elkander volgen: maar om de verkorting laatenwe by ieder naam het woordt *Samvatsaram* achter, 't welk Jaar beteekent. 1. *Pravaba.* 2. *Bipava.* 3. *Suckela.* 4. *Pramadonta.* 5. *Prajopatti.* 6. *Augiresa.* 7. *Tsrimocha.* 8. *Bhava.* 9 *Jouva.* 10. *Dhatou.* 11. *Esvara.* 12. *Bahoudhau-ja.* 13. *Pramadi.* 14. *Vierama.* 15. *Visjou.* 16. *Tsidtrabhanou.* 17. *Tsabhanou.* 18. *Tarana.* 19. *Paartouva.* 20. V*eiha.* 21. *Thervasittou.* 22. *Tservadari.* 23. V*ierothi.* 24. V*icrouti.* 25. *Carram.* 26. *Nandana.* 27. V*iseija.* 28. *Tseja.* 29. *Maumottha.* 30. *Dormeki.* 31. *Hevelembi.* 32. V*illembi.* 33. V*icari.* 34. *Tsareverri.* 35. *Plauva.* 36. *Tshopo-Cortou.* 37. *Tsoba-Cortou.* 38. *Crodi.* 39, V*isvavasou.* 40.

(a) Dit woordt *Brahaspeti* beteekent de Planeet Jupiter, en dat van *Succra*, Venus. Wy zullen vervolgens zien dat *Brahaspeti-Voram*, Donderdag, en *Succra-Varam*, Vrydag zyn.
(b) Dit is een Sperwer die rood is en een witte kring om den hals heeft.
(c) P*anduga* beteekent een Feest, S*amvatsaram* een jaar, en *Adi* de eerste dag van ieder Maandt.
(d) Dit hebben zy met de Chineezen en andere Indiaansche Volkeren gemeen.

Parabava. 41. P*alavanga.* 42. *Kileka.* 43. *Tsaumea.* 44. *Tsadarena.* 45. V*irodi-Cretou.* 46. P*radavi.* 47. P*aramadisia.* 48. *Ananda.* 49. *Ratjaja.* 50. *Nala.* 51. P*ingala.* 52. *Calicti.* 53. *Tsidarti* 54. *Raudri.* 55. *Durmati.* 56. *Dundoubi.* 57. *Rudiro-Dgari.* 58. *Ractatsi.* 59. *Crodova.* 60. *Tsaja.* Het tegenwoordige jaar 1728. is *Kileka*, het twee en-veertigste van deezen omlooptydt.

Deeze manier van Jaarreekening is[+] nochtans niet algemeen, en wanneer iets gebeurt, waar van de gedachtenis moet lang bewaart worden, hebben ze een andere wyze van Dagteekening. Eveneens als de Christenen hun Tydrekening hebben, en de Mahometanen hunne *Hegira*, zoo hebben de *Braminen* de regeering van *Salavagena* voor hun Tydbestek, waarvan zy wonderlyke zaaken vertellen. Zy waanen dat hy de zelfde als *Brahma* is, die weder een ander leven op Aarde begon,

[+]Noch een andere tydrekening by hem gebruikelyk.

en deezen naam voerde. Volgens de uitreekening die *Roger* op 't bericht van een *Bramine* maakt, storf *Salavagena* in 't jaar 1563. van onze gemeene Tydrekening, omtrent het einde van de regering van *Vicramäarca*, van wien men niet min verwonderenswaardige mirakelen vertelt; en waarvan hier eenige gevallen van den laatsten volgen.

[+] De *Bramine Sandragoupeti*, van wien we reeds gesproken hebben, trouwde vier Vrouwen van vier byzondere Geslachten: deeze van de familie der *Braminen* baarde de Vader van V*erraroutsfi*; die van 't Geslacht der *Sittreas* bragt V*icramaärca* ter Waereldt; die van de familie der V*einsjas* werd Moeder van *Betti*; en de vierde van 't Geslacht der *Soudras* baarde B*arthrouherri.* V*icramäarca* werd een gevreest en geacht Koning; maar toen hy zyne gedachten over de kortheit van 's menschen leven liet gaan, bedroefde hy zich, en overweegende dat hy een zoo Gloriryke voorspoed niet lang genieten zou, viel hy in een zwaare droefgeestigheit, en pleegde met zynen Broeder B*etti* raad, die de ziel zyner Raden was.[+] Dusdanig was het gevolg deezer raadgeeving. In 't midden van de Waereldt was de Boom *Oudetaba*[(a)], die met Zonnen-Opgang uit de Aarde voortquam, en wassende naar maate dat de Zon naar 't toppunt rees, 't welk juist op den middag was als hy ten top geraakte; vervolgens nam hy met het afgaan van den dag weder af en verborg zich in de Aarde, wanneer de Zon was ondergegaan. *Zet u* zeide B*etti* tot V*icramaärca*, *met het aanbreeken van den Dag op deezen* B*oom*; *de* B*oom opreizende zal u tot aan de Zon voeren*, *aan wie gy een langer leven dan dat van andere menschen verzoeken zult.*

[+]Hoe uit vier Vrouwen van byzondere Geslachten *Sandragoupeti* vier zoonen teelde.

[+]Zeldzaame Historie van hun verhaalt.

De Koning volgde deeze Raadt: maar toen hy op een zekere hoogte gekomen was, gevoelde hy een onverdraaglyke hitte; nochtans verloor hy den moedt niet, en de Zon die zyne onderneeming niet mishaagelyk was, verzachte haare straalen, 't welk hem verfriste, en zy beloofde hem zyn verzoek toe te staan. *Gy zult*, zeide zy, *duizend jaaren op uwen troon zitten*, *zonder dat uwe krachten*, *noch uwe gezondheit*, *door eenige ziekte konnen verzwakt worden*, *noch schade lyden.* De Boom naar gewoonte weder gedaalt zynde, en de Koning naaulyks op de aarde gekomen, of hy ging zynen Broeder bericht van den goeden uitslag van zyn gedaan verzoek geeven. De *Zon heeft u duizend jaaren toegestaan*, zeide de getrouwe B*etti*, *en ik wil 'er u noch duizend andere verzorgen. Naardien gy haar woordt hebt*, *dat gy duizend jaaren op uwe troon zitten zult*, *wanneer gy 'er geduurende zes maanden op zult gezeeten hebben*, *breng het overige van 't jaar met reizen door: alsdan zal u het beloofde verdubbelt worden.* V*icramäarca* volgde insgelyks dien raadt, en had in 't reizen een zeer byzonder voorval. De Dienaars van *Jogisvara* hadden onderling geschil over een verdeeling van Nalaatenschap, hun door deezen heiligen Man nagelaaten. De Nalaatenschap bestond in een Beurs die nooit geldeloos wierd; in een Schotel waarin nooit spyze ontbrak; en in een Stok naar een Hardersstaf gelykende, waarmede men geen Vyandt te duchten had; en eindelyk in een Schoen, die de kracht had in een oogenblik over te stappen, ter plaatse alwaar men begeerde te zyn. *Vicramäarca* hen dus vindende twisten, vermits een ieder verkiezen wilde 't welk hem het aangenaamste scheen, en hy Scheidsman van hun geschil geworden zynde, wees hen ieder een plaats aan, en verklaarde, dat die het allereerst by hem komen zoude, de keur hebben zou. Terwyl zy dan ter plaatse quamen van waar een ieder zynen loop beginnen moest; trok hy de Schoen aan, nam de Beurs, de Schotel en de Hardersstaf, en verdween aanstonds, laatende de krakkeelers het naberouw van onderling niet beter zich verdragen te hebben. De Historiën der B*raminen* brengen veele zodanige mirakelen by, die de twee reizende Broeders deeden.

(a) Te weeten: de *Zonneboom.*

Het getal van zestig is niet alleen aan de optelling der jaaren verknocht, in plaats van de vierentwintig uuren die wy voor dag en nacht tellen, reekenen de B*raminen* zestig; te weeten dertig voor den dag en dertig voor den nacht. Zy hebben een soort van *Clepsydra* of eenvoudig Wateruurwerk; 't is niet dan een kleine kopere doorgaate bak, die zy in 't water dryven laaten, en wanneer die vol is, storten zy die wederom uit, en kloppen zoo veel slagen op een koper vat, als 'er reeds uuren van den dag of den nacht verloopen zyn.

X. Hoofdtstuk.
Van der Braminen Dagelyksche Oeffeningen.

De B*raminen* zyn aan zekere Plechtigheden verbonden, waarvan zy zich niet konnen ontslaan, zonder de Wet te schenden. Wy zullen hier berichten 't geen hun geboden is; in de oeffenende werkdaadt van verplichting is 't zekerder te zeggen 't geen men doen moet, dan 't geen men wezentlyk doet.

[+] De B*raminen* moeten twee uuren of ten minsten een uur voor den Dageraadt opstaan, en het allereerst dat zy doen, door de naamen Godts uit te spreeken, beginnen. Indien 'er niets is 't welk hen noodzaakt op te staan, mogen ze noch een halfuur zich in 't bedt houden, en Godts naam overdenken; maar deeze die aanstonds opstaan, doen beter. Nadat ze zich van de werkzaame natuur van 't verteerde voedzel hebben ontlast, wasschen ze hun aangezicht, handen en voeten: en gaan op een zoldering of op een vloertapyt zitten, maar niet op den grond of vloer, noch op hun bedt, zodanig dat hun gezicht naar 't Oosten of Noorden is gewend, en nooit naar 't Westen of Zuiden. Zy keeren zich naar 't Oosten wegens der Zonnen-Opgang, of naar 't Noorden, naardien deeze plaatsen die zy de Heiligste achten, aldaar ten hunnen opzichte gelegen zyn. Zy beginnen vervolgens de Historie van *Gasjendre Mootsjam* te zingen, en indien 'er noch eenigen tydt voor Zonnen-Opgang over is, zingen ze eenigen lofzang; dit verricht hebbende, staan zy op, wasschen zich de tanden en spoelen den mondt, of indien 'er omtrent hun Huis eene Rivier is die Heilig zy, of eenigen *Tan*, te weeten een waterpoel, gaan zy 'er zich wasschen, zoo niet, wasschen zy zich in huis, en kleeden zich met een schoon kleedt.

[+]Welk een dagelyksche Oeffening de Braminen moeten waarneemen.

De B*raminen* noemen *schoon*, een kleedt 't welk hen sedert het gewasschen is geweest, niet gedient heeft, of dat men 't sedert het gebruikt is, nat gemaakt heeft; alsdan blyft het schoon zoo lang als het niemandt gebruikt of gedraagen heeft. Maar naardien de zyde kleederen nat gemaakt zynde, bederven, heeft men een middel gevonden, door vast te stellen dat ze natuurlyk zuiver zyn. Indien nochtans iemandt met een zyde rok at, wierd ze onrein; hierom is 't dat ze die uittrekken, voor dat ze zich aan de tafel zetten.

Wanneer zy gekleedt zyn, gaan ze anderwerf op de zelfde plaats zitten, neemen alsdan versch geschept puts water; want dat van den voorigen avondt zou niet goed zyn; zy betten 'er hun aangezicht mede ter plaatse daar 't geteekent moet worden; en neemen driewerf van 't water in hunne handt, en werpen 't driemaal in hun mondt, mydende om 'er met de handt aan te raaken; zy spreeken vier en twintigmaal Godts naam uit, 't geene zy de *Japon doen* noemen, raakende telkens zoo veel leden huns lichaams.

Met Zonnen-Opgang neemen ze driewerf eenig water in 't hol van de handt, en sprengen 't ter Aarde, met een kort gebedt verzelt. Deeze Plechtigheit die ter eere van de Zon word gedaan, is gegrondt op 't geen zy waanen dat de Zon tusschen de bergen opgaat, en door een engte passeeren moet, alwaar zich de quaade Geesten onthouden, die haar trachten te wederstaan. Eenige B*raminen* werpen op een zekeren dag het water naar de Zon. Dit veroorzaakt een geluit 't welk de Duivels doet verschrikken, en alsdan de vlucht neemen. *Wy weeten*, zeggen de hedendaagse B*raminen*, *dat het geen wy tegenwoordig doen*, *geen nut voor de Zon kan geeven: maar wy laaten niet na haar onze goede wil te toonen*, *op 't voorbeeldt der geenen die haar wezentlyke hulp bewyzen.*

Zy beginnen vervolgens weder driewerf het water in den mondt te werpen; zy bewyzen hunne Aanbidding aan de Zon, en aan deeze die de Waerelden onder de Hemelen gelegen, bestieren. Indien zy van de Sekte der *Wistnouvas* zyn, neemen

ze een soort van *Paternoster*, waarvan de kraalen van een welriekend hout zyn, 't welk zy *Toleje* noemen; maar zoo zy van 't Geslacht der *Seivias* zyn, zyn deeze greynen van koraal of kristal. Eenige hangen deeze *Paternoster* om den hals, andere houden ze in de handt: maar onder hun kleedt, of in een daar toe dienende sak verborgen. Op ieder Gebedt 't welk geëindigt is, laaten ze een koraal vallen. Deeze die niet veel tydt hebben, doen niet dan agt en twintig Gebeden, en die meer tydt hebben, zeggen 'er hondert agt en twintig: maar de Godsdienstigen die niets te doen hebben, prevelen 'er duizend.

Deeze Gebeden geëindigt zynde, bidden[+] ze de *Salagrammas* aan, en wasschen hem

[+]Welk een gebruik zy van het water hebben waarin een zekeren Afgodt gewasschen is.

met schoon water; dit is een Afgodt van een byzondere steen gewrocht, en een gat hebbende, waarin zy zeggen dat Gods wapenen zyn. Het water waarmede zy hem gewasschen hebben noemen zy *Tiertum*: zy bewaaren waaren 't voor een andere Godtsdienstigheit waarvan we hier spreeken zullen. De *Salagramma* dus gewasschen zynde, bekleeden ze hem met een zindelyk kleedt of eenig lywaadt, en wryven hem met een reeukwerk uit Sandelhout, welriekende bloemen en bladeren van *Toleje* bestaande. Zy bezigen de zelfde oeffening voor een andere kleine Afgodt van koper gemaakt, wien zy aan wederzyde een of meer toortsen ontsteeken, nadat hun vermogen is of dat zy Godsdienstig zyn. Zy zetten hem versch gekookte gerechten voor, of wel eenige vruchten, of melk. Zy stroojen over het beeldt eenige bloemen, gaan 'er driemaal om, en somtyds meer, en op ieder gedaanen omgang, werpen zy zich ter Aarde, de handen te zamen gevoegt en uitgestrekt. Zy zetten vervolgens deezen Afgodt op den grondt neder, neemen de *Tiertum* of het water, 't welk gebruikt is om de *Salagramma* te wasschen, gieten 't eens op hun hoofdt, en driewerf in den mondt met een weinig bladeren van *Toleje*, en wryven zich het voorhoofdt met de *Angaram*, 't welk een bereidzel van *Benjoin* is. De *Angaram* heeft, zeggen ze, de kracht hen tegen de zonde te beschermen; maar het word vereischt dat die voor den Afgodt gedient heeft, als ook de *Toleje* die zy in hunne ooren steeken, om de onreinigheit voor te komen, die zy door aanraaking van een Lyk of een S*oudra* zouden konnen overerven. De *Tiertum* heeft de kracht van hun van alle zonden te reinigen die zy sedert hunne kindschap hebben begaan. Nadat ze van de *Tiertum* aan de omstanders uitdeeling hebben gedaan, branden ze een weinig Wierook, en mogen dan met de B*raminen* ontbyten, die deeze Plechtigheit hebben bygewoont. Zy doen een gebedt voor en na de maaltydt, wasschen hunne handen, werpen driemaal het water in hunnen mondt, doen de *Japon*, neemen wederom van de *Tiertum*, waarna zy alzoo zuiver als te vooren zyn. Deeze oeffening hervatten zy telkens wanneer zy gelooven besmet te zyn

Indien zy niet ontbyten, en niet dan des middags eeten, is de Afwassching van 's morgens vroeg gedaan, niet voldoende: maar moet weder hervat worden, en voor hunnen Afgodt gekomen, stroojen ze bloemen voor den zelven, of by gebrek van bloemen, van de *Toleje*, en bieden hem aan, 't geen zy eeten zullen; want de B*raminen* mogen niets eeten, dan 't welk hem aangeboden is.

Een weinig na Zonnen Ondergang, wasschen zy zich wederom, teekenen zich, maaken de *Japon*, en geeven het water aan de Zon. Indien zy *Grahastas* zyn, dat is, als zy getrouwt zyn, doen zy dan hun Avondtmaaltydt. Reeds hebbenwe gezegt dat de B*ramasariis* en *Sanjasiis* niet dan een maaltydt doen. Eindelyk nadat ze een Gebedt gedaan hebben, gaan zy slaapen.

's Morgens, des middags en 's avonds, nadat ze de *Ceremonie* van de vierentwintig naamen Godts verricht hebben leezen ze de *Poranes*, 't welk hune Aloude Jaarboeken zyn, en deeze leezing is niet min ernstig als hunne voorzorg van zich de ooren te wasschen, vermits die zy zuiver zynde, zy alzoo te waardiger zyn een zoo heilige leezing te doen.

Deeze oeffening word zoo stiptelyk niet waargenomen, of eenige *Braminen* zyn 'er in eenige deelen nalaatig in. Maar de *Tiertum* en *Japon* zyn van een onverzuimelyke noodzaakelykheit, en zoo iemandt in een huis verricht alles 't geen in dit Hoofdstuk is voorgedraagen, voldoet het voor alle die in 't zelve woonen. Om eigentlyk te zeggen, weinige zyn 'er als deeze die aan de openbaare Dienst der Afgoden verbonden zyn, dat ze volgens den gestrengen regel uitvoeren, alles 't geen door de Wet is voorgeschreeven.

XI. Hoofdtstuk.

Van de Historie *der* Gasjendre Motsjam, *die de* Braminen *met het aanbreeken van den* Dag *zingen.*

[+] De B*raminen* zingen 's morgens met het opkomen van den Dageraadt een Lofzang behelzende de Historie van *Gasjendre Motsjam*[(a)], waarvan dit het wezentlykste is. In een der zeven Melkzêen, is een Berg *Tricoveta-Parvatam* genoemt, tien duizend mylen hoog en ook zoo breed. Hy heeft drie toppen, waarvan de eene van goudt, de tweede van zilver, en de derde van yzer is, en ieder deezer drie toppen is met edelge-

[+]Der *Braminen* Lofzang ter eere van *Gasjendre Motsjam*, en zyne Historie.

(a) *Gasjem* beteekent een Olifant, *Indre* Overste of Hooft, en *Motsjam* Bescherming.

gesteente versiert. Een *Deveta*, *Indre Doumena* genoemt, die met een kar in den Hemel en op de Aarde rent, en snelder dan de Windt is, op deeze Berg stilhoudende, vond 'er een plaats die hem behaagelyk scheen, om 'er zich met zyn Vrouw te vermaaken; en nadat hy zich gewasschen had, zag hy een *Monesvara* voorby gaan, doch bewees hem geene eer. Deeze *Monesvaras* zyn nochtans een soort Heiliger en verhevener als de *Devetas*, want deeze laatste zullen niet in 't Paradys komen: maar nadat zy hunnen tydt hebben voleindigt, word vereischt dat ze weder in deeze Waereldt komen. De *Monesvara* was te meer door de onheuschheit van den *Deveta* beleedigt, toen hy wist dat hy niet door onkunde gezondigt had: maar door hoogmoedt. *Gy zult een Olifant worden*, zeide hy, als by vervloeking, *en in de plaats van Vrouwen*, *zult gy in uw gezelschap niet dan wyfjes Olifanten hebben*; want eveneens gelyk wy plompe en onweetende menschen Ezels noemen, geeft deezen Landaart de naam van Olifanten aan trots en opgeblazene menschen.

+Word een Olifant, en hoezyn eerste form wederkrygt.

+ De *Deveta* verbaast over deeze uitspraak, wilde zynen mislag verbeeteren; hy onderwierp zich en verzocht vergiffenis: maar alles wat hy verwerven kon, was dat hy na een zekeren tydt, zyne eerste gedaante wederom aanneemen zoude. Voor 't overige was het besluit onherroepelyk; dus wierd hy op deezen zelfden Berg in een Olifant herschept, en had tien *Lac-Cotis*(a) Wyven, waarmede hy een langen tydt leefde, zonder Tygers, noch Leeuwen, noch andere wilde dieren te vreezen. 't Gebeurde eens dat hy naar een Vyver om te drinken ging, een Krokodil hem by het been vatte, en zonder het los te laaten, schoon hy zich verweerde, hem 't echter ontrukte. Weder gekomen om uit de zelfde Vyver te drinken, greep hem de Krokodil anderwerf: maar zonder hem by den voet te vatten. Daar geschiedde toen onder hen een strydt van duizend jaaren; doch de strydende partyen waren ongelyk, want de krachten van den Olifant verzwakten, daar die van den Krokodil vermeerderden, doordien die in zyn Element was. De nederlaag van den Olifant wierd eindelyk het einde zyner Herschepping. Het eerste werk 't welk hy door 't gebruik van zyne reden verrichte, was op Godt te denken, hem te bidden en lofzangen in zynen bedroefden staat t'zamen te stellen. Hy was zoo zwak dat hy Godts naam niet meer uitspreeken kon, toen *Vistnou* op de *Garouda* geklommen hem te hulp quam, en de Wapenen *Jeckeram* gaf, die van Diamanten waren. *Indre Doumena* bediende 'er zich van om het hoofdt van den Krokodil te vermorsselen, en hy naaderde zynen Verlosser om hem te bedanken. *Vistnou* hem ongemeen afgemat ziende, raakte hem aan, en genas hem van zyne vermoeitheit. Hy wierd dan weder in zynen voorigen Staat herstelt, en gaf blyken van zyne erkentenis aan *Vistnou* door den Dienst en eer die hy hem bewees, en *Vistnou* verleende een volkomen vergisfenis aan een ieder die deeze Historie verhaalen zou.

XII. Hoofdtstuk.
Van der Braminen Voedzel *en* Onderhouding, *en van hun* Vasten.

+Wat den *Braminen* niet gedoogt is te eeten.

+ Beide de Geslachten der *Settrëas* en *Soudras* eeten visch en allerlei vleesch, behalven dat van de Koe: maar de B*raminen* die veel strenger waarneemers van de Wet zyn, en de *Veinsjas* die hen navolgen, onthouden zich van alles 't geen leven heeft gehad. Deeze onthouding, die hun met de Sekte van Pithagoras gemeen is, is een natuurlyk gevolg van de Leere der Zielverwisseling. 't Is qualyk gedaan, zeggen de *Braminen*, een Ziel uit het lichaam van een Dier te doen verhuizen, alwaar ze mogelyk minder smart gevoelt dan ze gevoelen zal als zy dit lichaam verlaat, en in een ander overgaat. De *Settrëas* rechtvaerdigen hun doen, zeggende de dat de

(a) Een *Lac* is hondert duizend, en een *Coti* doet tien *Lacs*; dus zyn dan tien *Lac-Cotis* tien millioenen.

menschelyke Zielen alzoo wel in de Planten overgaan dan in de lichaamen der Dieren; en dat ze minder quaad doen een eenig Beest tot voedzel van veele menschen te dooden, dan veele Planten t'ontwortelen, of 'twelk eveneens is, veele Zielen te doen verhuizen om een eenige *Bramine* t'onderhouden. Deeze beantwoorden dit, dat de Zielen in de Planten ingeslooten, niet zoo veel in de verandering van lichaam verliezen, als deeze die men uit dat van het verachtelykste Dier verdryft. Eenigen bekennen dat het te wenschen ware, dat men zonder de kruiden t'ontwortelen en verdelgen, leeven kon: maar zy voegen 'er by, dat het een onvermydelyk quaad

is. Daar zyn 'er dit aanmerkende, die niet dan van vruchten en bladeren trachten te leeven, zonder 't geen de Planten beschadigen kan, aan te roeren: maar 't is mede waar, dat 'er zeer weinige gevonden worden die hunne tederheit zoo verre uitstrekken. Het gemeene gevoelen is dat, zoo het vereischt wierd, tusschen de doodt of de noodzaaklykheit van vleesch te eeten, het best te verkiezen, men liever het laatste voor goed te keuren had, en dat men vervolgens deeze misdaadt tegens wil en dank begaan, door zuiveringen verbeeteren moet.

+Welke hunne voedzel zy.

+ Het vleesch en de visch een verboden voedzel voor de *Braminen* zynde, bestaat hunne maaltydt niet dan in ryst, wortelen en kruiden na de Zaaizoenen uitleeveren; zy eeten niets van 't geen de eetenslust vermeerdert, noch 't geen hen verwekt de paalen van matigheit t'overtreeden. Hunne gewoone drank is enkel water; en somtyds drinken ze een weinig melk, overzulks die hier toe geneegen zyn, by zich Koeien onderhouden. Wy hebben gezegt dat 'er vyf Zonden zyn, waarvan de *Vedam* zeer bezwaarlyk de vergiffenis te verwerven, verklaart. Deeze zyn; I. By zyn Moeder te slaapen. Zy begrypen mede onder het woordt Moeder, de Schoonmoeder en eens Geleerdens Vrouw; II. Een *Bramine* te dooden; III. Goude te steelen; IV. zich vol te zuipen; en, V. met den geenen om te gaan die deeze misdaaden bedryven.

+Hunne plechtelyke Onthaling, en ter wiens Gedachtenis.

+ De *Braminen* hebben een soort van Onthaaling die de gansche Maandt December duurt. Zy staan voor den Dageraadt op, wasschen zich, en bieden hunnen Afgod Ryst aan met een zeker graan vermengt, insgelyks Suiker en eenige vruchten. Dit onthaal geschied ter gedachtenis van 't voordeel 't welk eertyds *Pandeva* behaalde: dit is een gemeene naam die men aan vyf Broeders geeft, *Darmerasou*, *Bima*, *Naggula*, *Adjuna*, en *Sahadeva* genoemt, die ten tyde leefden toen *Vistnou* op de Aarde was, en de naam van *Kristna* voerde. Deeze vyf Broeders hadden een nabestaanden vriendt *Duriodena* genoemt, die de oudste van hondert en een Broeders was. *Adjuna* de vierde der vyf Broederen niet konnende met *Duriodena* over de Verdeeling van eenig Landt overeenkomen, vondenze goed met elkander het lot, met teerlingen te werpen, af te wachten. *Duriodena* won het geschil. De vyf Broeders verspeelden hunne vryheit, vervolgens hunne Vrouw *Draupeti* genoemt, die zy mede verlooren. Zy vervolgden te speelen, schoon zy niets meer te waagen hadden, en verbonden zich dat zoo zy verlooren, zich twaalf jaaren in de bosschen onthouden zouden, zonder eenige Stadt te naderen, en dat ze het dertiende jaar zich zoo bedekt houden zouden, zulks ze van niemandt gezien wierden; en indien zy in deeze laatste omstandigheit in gebreeken bleeven, zouden ze genoodzaakt worden weder andedere twaalf jaaren in de bosschen te leeven. Zy verlooren dit wederom. *Duriodena* de hoon by hunne verdriet willende voegen, ondernam *Draupeti* in hunne tegenwoordigheit te ontkleeden, en als een Slaavin t'onteeren, waarvan hy volstrekt meester was. yZ wilde zich hier tegen te weer stellen: doch kon niet lang bestaan, en zy beval zich aan *Kristna* die toen te *Metura* was. De Afstandt verhinderde echter niet dat ze verhoort wierd. Schoon zy haar kleedt niet langer tegen hielt, kon haar nieuwe meester haar niet ontkleeden, en houde op daar na te trachten. *Laat ons*, zeide ze, *te samen speelen*, *en zoo ik verlies zult gy over myn Persoon te gebieden hebben.* Toen hadden devervalschte teerlingen geen kracht op haar; zy won niet alleen haare Vryheit weder: maar ook die van de vyf Broeders haare Mannen. Zy wilde toen mede om de Landen te herwinnen speelen: maar *Duriodena* was zoo voorzichtig van het spel te staaken. De vyf Broeders maakten toen een quaadt gebruik van de Vryheit die zy weder herwonnen hadden. Zy speelden wederom op de zelfde Voorwaarde als te vooren, en ongelukkig geworden zynde, voerden ze uit 't welk zy belooft hadden. De tydt vervult zynde, quamenze weder by *Duriodena*, en zeiden: *Gy hebt ons onze Landen met vervalschte teerlingen afgewonnen*; *kom*, *zoo gy die verdeelen wilt*, *laat ons die deelen*, *of indien*

gy liever speelen wilt, *laat ons speelen*; *zoo niet*, *beslechten wy 't met de wapenen. Duriodena* verkoor den strydt; te vergeefs gebruikten de gemeenzaame vrienden hunne goede diensten om de zaak in der minne by te leggen; ieder der Partynen verkoor zich Kampvechters om zyne belangen t'ondersteunen. *Kristna* zeide: *Verkiese my die wilt*, *my aangaande ik zal niet stryden*, *ik zal alleen de Wagen mennen.*[(a)] *Duriodena* ziende dat *Kristna* niet stryden wilde, en dat hy voor een der vyf Broeders geneegen was, bekommerde zich weinig hem in zyn belang te hebben. De strydt begon dan in de maandt December. Zy onthaalden zich voor Zonnen-Opgang, streeden den ganschen dag, en quamen na Zonnen ondergang weder byeen; 't welk de gansche maandt duurde.

(a) De Historischryvers die de Oorlogen van Asië beschreeven hebben, maaken van deeze gewoonte op Wagens te stryden gewag. *Xenophon* Cyrop. VI. Strabo. 17. Diod. Sicul. VI. 1.

Te vergeefs was *Duriodena* met alle zyne Broeders en Vrienden gekomen, de vyf Broeders quamen weder in bezitting van hun Landt. 't Is ter gedachtenisse van deezen strydt en van 't geen *Kristna* en die geenen van zyn Party toen aten, dat de *Braminen* zich insgelyks in de maandt December onthaalen.

[+] Het Denkbeeldt dat de *Braminen* van hunne verhevenheit boven de andere Geslachten voeden, veroorzaakt dat ze nooit by iemandt anders dan by een *Bramine* komen zullen, om 'er te eeten, zelfs niet om 'er een glas water te drinken: maar zy weigeren geen *Tager*, dat gestremde melk is, noch room te drinken; nademaal zy die van de natuur der *Amortam* achten te zyn. Zy zullen zelfs by een *Bramine* van een verschillende Sekte niet eeten. Die geen *Bramine* is, mag een *Bramine* niet zien eeten; de Koning zelf is 'er niet toe bevoegt. Indien dan een B*ramine* een Vrouw van een geringer Geslacht trouwt, word ze van de eer berooft hem te zien eeten; en indien hy haar deeze gunst bewees, wanneer de andere B*raminen* dit wisten, zouden ze hem als een onreinen en onwaardige onder hen aanzien.

[+]Waar ter plaatse hun geoorloft is te eeten.

Hunne Vastendagen zyn op zekere tyden[+] bepaalt, en worden met een ongemeene geregeldheit waargenomen. Zy vasten de elfde dag na de volle Maan, en de elfde na de nieuwe Maan. Zy onthouden zich geduurende de zestig uuren van den dag en nacht, van welk voedzel het zyn mag, zelfs van den B*etel*; en brengen den ganschen tydt in den Gebede of met leezen door. Deeze onder de B*raminen* en *Soudras* die van der *Seivias* Sekte zyn, oeffenen een byzondere Vasten, te weeten, des maandags van de maandt November. Zy gebruiken geen voedzel tot dat zy de starren zien, of dat de tydt van die te konnen zien gekomen zy. Wy zullen in de tweede Afdeeling deezer Verhandeling zien, met welk een oogmerk zy dus vasten.

[+]Hunne Vastendagen.

XIII. Hoofdtstuk.
Hoe zich de Braminen *geduurende hunne* Ziekte *gedragen*; *insgelyks van hunne* Doodt *en* Begraving.

[+] Als een *Bramine* ziek word, hoe overlaaden van bloedt hy zoude mogen zyn, houdenze 't altoos liever met het vasten dan met een aderlaating: maar door de Zieke al te veel te laaten vasten, gebeurt het somtyds dat ze hem den trek tot eeten doen verliezen, overzulks hy niet meer zwelgen kan, wanneer zy daar na noodig oordeelen, dat hy wederom voedzel geniette.

[+]Gewoonte der *Braminen* van met hunne Zieken om te gaan.

Wanneer 'er zich tekenen van een naakende doodt opdoen, laat men een B*ramine* komen om Gebeden voor de Zieke te doen, en men deelt eenige aalmoezen uit. Ondertusschen herhaalt de Zieke geduurig den naame Godts, en als hy geen kracht meer heeft van die uit te spreeken, spreeken zyne Vrienden die onophoudelyk voor zyne ooren uit. De *Vedam* verklaart, dat Godt den geenen belooft hebbende hulpe te bewyzen, die aan zynen naam denkt, en die de zelve noemt, dat hy hem in deeze nood behulpzaam wil zyn. Indien de spraak hem dan begeeft, en dat zyne Vrienden voor hem dit gebrek vervullen, voldoet dit als of hy zelfs de herhaaling van Godts naam uitsprak.

[+] Indien de Zieke getrouwt is, en als hem noch eenig gebruik van reden overig zy, vraagt hy zyne Vrouw of zy geneegen is haar met hem te laaten verbranden of begraaven. Indien zy ja zegt; is zy verplicht haar woordt te houden, en zelfs is 't haar plicht wegens den eedt, die zy in 't overstaan van den B*ramine* voor 't Vuur *Homam* onder 't trouwen heeft gedaan. Zy heeft op den dag van haar Bruiloft gezwooren, dat haare ziel zich nooit van die van haaren Man scheiden zal, en zy mag zonder te zondigen dien eedt Zoo geheiligt door de tegenwoordigheit van den B*ramine* en 't Vuur gedaan, niet schenden. Wanneer zy Kinderen heeft en dat ze die teederlyker dan haaren Man bemint, heeft zy vryheit met hen te leeven, of met den Man te sterven. Indien zy bevreest voor 't Vuur is, moet men haar niet dwingen in 't zelve te springen; maar 't algemeen gevoelen is, dat een eerlyke Vrouw geen afkeer voor deeze Offerhande heeft; want de *Vedam* begeert dat de plicht van de Vrouw in deeze drie zaaken moet bestaan.

[+]Beloste door de Vrouwen haaren Man in de doodt te verzellen, hoe niet mag gebroken worden, en wat haar daar toe verplicht, driezins aangeweezen.

Eerstelyk is 't een blinde gedienstigheit zonder uitzondering voor alle de begeertens van haaren Man. Men brengt over dit onderwerp het voorbeeldt van *Draupeti* by, die een model van deugdt en geduldt was. Haar Man verteerde zyne gezondheit en alle zy-

ne Goederen, om Dochters van een quaadt leeven te onderhouden; de ziektens, die rechtvaerdige kastydingen deezer ongebondenheit zyn, hem de middelen benomen hebbende van hier in te volharden, beroofde hem echter van de lust niet. Hy bekende te moeten sterven, indien hy geene Dochters van vermaak zag. *Bekommert u daar niet over*, zei de edelmoedige *Draupeti*, *ik zal'er u by brengen.* Zy dan torste hem op haare schouderen, en niet tegenstaande de duisterheit van den nacht, bragt zy 'er hem: maar door dien zy niet zien kon waar zy ging, struikelde ze over een paal, waar aan een heilig Man, *Gallova* genoemt, gebonden lag, en door deeze struikeling vooroorzaakte zy hem niet weinig smart. De oplopende Godvruchteling zeide in zynen toorn: *Gy die my deeze smart veroorzaakt*, *zult voor Zonneopgang sterven. Draupeti* die haar Man behouden en niet verliezen wilde, antwoordde hier op: *de Zon zal niet op gaan.* Veele Jaaren verliepen 'er zonder dat menze zag opgaan. Een ieder bad dat de Zon opgaan mogt. B*rahma* en de *Devetas* quamen deeze Vrouw bezoeken overzulks zy 'er in bewilligde, en vroegen haar welke voldoening zy hebben wilde. Zy antwoordde hun, *myn Man*, *myn Man*, *myn Man*, *myn Man*, *myn Man.* Toen wierd haar gezegt: *men zal hem u in 't ander leven toestaan.* Zy storf en ging naar *Surgam*,[(a)] vervolgens weder in de Waereldt komende, had zy vyf Mannen, 't welk de vyf Broeders waren, waar van we gesproken hebben. Maar alzoo zy bezoedelt was geweest, indien zy teffens vyf Mannen hadde gehad, beschikte B*rahma* dat ze jaarlyks de een na den ander hebben zou, waar na zy in 't Vuur viel, en dus by een ander Man quam, gelyk haar verlangen was.

De tweede verplichting van de eerlyke Vrouw is, zich zedelyk en eenvoudig te kleeden, en zich niet te verlustigen, wanneer haaren Man buiten de Stadt gaat.

De derde is, wanneer haar Man sterft, dat zy met hem sterven moet. Nochtans zyn 'er Vrouwen, die, voor dat ze een Man trouwen, goedvinden een beding te maaken[(b)] dat ze zich met hem niet zullen laaten verbranden; en de B*raminen* laaten aan een Vrouw, wier Man zieltogende legt, de vryheit, wanneer men haar vraagt of zy haaren Man in de doodt verzellen wil, te antwoordden *neen* of *ja.* Zy zeggen zelfs dat het een misdaadt is, de Hel waerdig, die 'er haar toe dwingen of door bedreigingen toe noodzaaken. Maar de *Settreas*, 't welk de edelen zyn, dwingen 'er hunne Vrouwen toe; want zy houden ze voor oneerlyk, wanneer zy hun overleeven, overzulks een *Settrea* gestorven zynde, zestig Vrouwen zich op den Houtmyt wierpen en alle levendig verbrand wierden.

Zy gelooven dat als de Zieke zieltogende[+] is, twee[(c)] *Jamma-doutas* zich voor hem vertoonen, en hun verschrikkelyke gestalte hem t'eenemaal ontrust*:* maar dat als dan een *Wistnou-douta* zich mede voor hem vertoont. Indien de stervende een vroom en eerlyk Man is geweest, voert hy zyne ziel in een kostelyke wagen weg, die een eigenschap van te vliegen heeft: maar, zoo niet, sleept hem een der *Jamma-doutas* naar de *Jamma-Locon*, dat is ter plaatse alwaar de *Jamma* Voorzitter is. Deeze Rechter vraagt dan aan zyn Gerechtsschryver, die reeds door *Wistnou* onderrecht is, hoedanig den Overledenen geleeft heeft; de berichtgeevingen geleezen zynde, zend men hem weder naar de Waereldt om 'er geduurende tien dagen als een Spookzel om te zwerven, verwachtende, dat men hem zyn vonnis uitspreeke. Om deeze reden is 't dat men de tien eerste dagen na het afsterven van een Vriendt aan de Exters eeten geeft, met gedachte dat zyne ziel onder die Vogels wel mochte wezen.

[+]Onderzoek des Oppersten Rechters wegens 't leeven des Zieltogenden.

(a) Dit woordt beteekent agt Waerelden onder den Hemel geplaatst, alwaar *Brahma* gebied.
(b) *Joh. van Twist*, Beschryving van *Guzuratte*, Hoofdtst. 13.
(c) *Douta* beteekent een Dienaar, en *Jamma* den Helschen Rechter.

Wanneer de Zieke den geest gegeeven[+] heeft, scheert men hem den baardt; men wascht hem, men trekt hem een schoon kleedt aan en men wryft hem de mondt met Kalk en *Betel* onder een gemaalen. De Vrouwen wryven dien mede met ongekookten ryst. Wanneer men het Lyk buiten de Stadt, brengt, verzellen 't de Vrienden, wasschen hunne handen en leggen 't in den mondt een weinig ryst. Zy wasschen dan weder hunne handen, en beginnen rondom den Houtmyt, waarop het gezet is, een *Beteani*, te weeten, een soort van Processie, die een *Perrea* doet met menschen, die op een kleine trommel slaan, gaande dus driewerf rondom het Lyk. Dit verricht zynde, preekt een van 't Gezelschap voor de Vergadering in den naam van de Doodt, en zegt dat ze haar gebiedt t'eenemaal zonder aanzien van Personen uitbreidt, zoo wel over jonge en oude, als ryken en armen: dat die wel geleeft hebben na hunne doodt zullen gelukkig zyn, en die qualyk hebben geleeft, niet dan alles quaads zullen te verwachten hebben.

[+]Wat den Verstorvene word gedaan, aangewezen.

Alle de *Braminen* worden na hunne[+]

[+]Alle worden niet verbrandt.

doodt niet verbrandt; eenige zyn 'er die men begraaft. De *Wistnouvas* en *Smartas* echter verbrandt men altoos, nademaal zy gelooven dat deeze die *Vistnou* het getrouwelykste gedient hebben, nochtans verbonden zyn de bevlekking door 't Vuur te moeten zuiveren. De *Seyvias* en *Sanjasiis* zeggen in 't tegendeel, dat schoon zy niet volmaaktelyk hunnen plicht hebben voldaan, hunne zonden hen niet toegerekent zullen worden; dat ze overzulks de zuivering door 't Vuur niet noodig hebben, en dat men hen wel gerustelyk begraaven mag. Eenige zien voornamentlyk de Gerechtigheit Godts aan, en anderen steunen meer op zyne Barmhartigheit.

XIV. Hoofdtstuk.
Van de Vrouwen *die met haare* Mannen Verbrandt *of* Begraaven *worden.*

[+]Belofte der Vrouwen van met haare Mannen te sterven, en op welke wyze 't uitgevoert wordt.

[+] Wanneer de Vrouw aan haaren Man belooft heeft hem op den Houtmyt of in 't Graf te volgen, begint men, zoodra hy den geest gegeeven heeft, gereedschap tot hunne uitvaart te maaken, en zy mag niet herroepen noch de uitvoering van haan belofte uitstellen. Zy moet dien zelfden dag en in den zelfden gloedt, waarin het Lyk van haaren Man verbrandt word, door 't Vuur verteert worden; de *Braminen* en *Weinsjas* wyken in geene deele van die strengheit af: maar de *Settreas* gedoogen, dat de Vrouwen op verscheidene tyden en plaatsen worden verbrand, wanneer de Man in een afgelegen Landt gestorven is, en reeds eenigen tydt is dood geweest.

Zoodra als men van 's Mans doodt verzeekert is, zet men de Vrouw in een stoel voor de deur, met haare gewoone sieraaden opgetooit. Men speelt op Speeltuigen, en roert de Trommels; men geeft haar den *Betel* te kaauwen en onderhoud haar, beducht zynde, dat ze door de kracht van overdenking geen berouw over haar keur mogt hebben. De *Settreas* en *Soudras* vermengen met den *Betel* iets 't geen haar verdooft en de beseffing van haaren staat beneemt: maar de B*raminen* zeggen, dat zy zwaarigheit maaken dit middel te gebruiken; nademaal zy begeeren dat de Offerhande gewillig zy.

Wanneer zy uit haar huis gaat, neemtze van haare Vrienden afscheid, hebbende een Citroen in de eene en een Spiegel in de andere handt. Zy herhaalt geduurig de naam Gods, eenige zeggen *Naraina*, andere *Ramma*, of eenigen anderen naam. Indien zy van 't Geslacht der B*raminen*, of dat der *Weinsjas* is, houd zy in de plaats van de Citroen en Spiegel, roode Bloemen in de handt, zodanige als men in de Tempels en voor de Afgoden strooit, welke Bloemen aldaar vooraf moeten aangeboden zyn. Ook hebben ze een Afgodt aan haaren hals hangen.

De Vrouw gaat dan dusdanig te voet ter plaatse, alwaar haar Man verbrandt is, en indien ze van 't Geslacht der *Settreas* of der *Soudras* zy, word ze van haare Ouders verzelt, die haar aanmoedigen. Indien het een Vrouw van een *Bramine* is; wordze in een soort van slee gezet. Naby de Houtmyt, is dan een Waterbak of Vyver, waarin zy zich gaat wasschen. Men neemt haar de Juweelen en Versierzels af waar mede zy opgetooit was, een *Bramine* doet het gebedt, en men deelt een aalmoes den *Braminen* uit. Uit het water gekomen, wind zy zich in een geelen Zweetdoek en naadert de Houtmyt. 't Is een zeer diepe kuil, wier opgeworpen aarde ter eener zyde een hoogte maakt, waarop zy klimt. Het Hout 't welk gedient heeft om 't Lyk van haaren Man te verbranden, is half verteert, en maakt een verschrikkelyken gloedt. Uit voorzorge dat dit gezicht haar niet afschrikke, is 'er tusschen haar en 't Vuur een mat die haar dit verschrikkelyk gezicht belet. Op deeze hoogte is 't dat ze het laatste vaarwel tot haare Ouderen zegt, die haar vermaanen zich in deeze gelegenheit moedig te toonen. Zy neemt alsdan eenig keuken huisraadt, als een

Pilang of Stamper om de Ryst te pellen; een *Soup*, of kleine wan om de gepelde Ryst te wannen, en werpt dit over de Mat in 't Vuur: vervolgens neemt ze een pot met Oly, waar van zy een gedeelte op haar hoofdt uitstort, noemende geduurig de naame Gods; eindelyk neemt men de mat weg en als dan springt zy met de pot Oly in 't Vuur. Aanstonds word ze met hout ter hoogte van vyf of zes voeten bedekt, en andere gieten 'er Oly, en Boter op om het Vuur noch felder te doen branden. Somtyds beloven de Slavinnen, haare Meesteresse bedrukt over de ziekte van haaren Man ziende, dat, zoo zy met hem sterft, zy haar volgen zullen en zich met haar laaten verbranden; waarin zy ook haar

woordt houden. Men gebruikt minder Plechtigheit over de Slavinnen, zy danssen na by de Houtmyt gekomen, en werpen 'er zich zelven in d'eene voor en den andere na.[a] Op zodanig een wyze worden de Vrouwen der drie mindere Geslachten insgelyks verbrandt.

+ Die van de eerste sterven met de allerwreedste omstandighen. Zy zetten zich op de Houtmyt neer, en leggen zich by haaren Man, als of ze met hem slaapen gingen. Nadat zy zich dus geplaatst hebben, stapelt men de Houtmyt over haar heen; vervolgens steekt men 'er het vier van 't hoofdeneind in, alwaar men dan Oly en andere smeerige stoffe ingiet om de Houtmyt te eerder te doen branden, die uit min of meer kostelyk hout bestaat, na dat de doode van vermogen en aanzien is. Daar zyn 'er die daartoe een hout gebruiken *Aquila* B*rava* genoemt, 't welk een soort van *Aloë* is, die op 't Eilandt Ceylon en op de Kusten van Cormandel wast; en eenige gebruiken[b] Sandelhout.

+Wreede omstandigheit.

+ Te *Suratte* recht men op de Houtmyt een kleine Hut op, van grove geerst halmen met dun hout doorvlochten; de Vrouw in deeze Hut gekomen, gaat op de Houtmyt zitten, neemende het hoofdt van haaren Man op haare schoot, en steekt zelf met een toorts her Vuur in de Hut, terwyl dat eenige *Braminen* met Vuurgaffels het Vuur aanstooken, en van buiten de Hut in brandt steeken; en zelfs om de Vrouw tegen te houden, indien zy door 't Vuur afgeschrikt, naar buiten poogde te komen; 't welk niet overeenkomt met de Vryheit[c] die zy begeeeren dat men haar gedooge.

+Hoe te *Suratte* gepleegt

+ De toebereidzelen zyn de zelfde, 't zy dat de Vrouw moet verbrand worden, 't zy dat men haar begraaft: maar de omstandigheden van de begraving zelfs, verscheelen. Wanneer zy aan 't Graf gekomen is, alwaar zy haar Man vind, begeeft zy 'er zich in, en gaat op een aarde bank zitten, onder een soort van verwulfzel uit de aarde gegraaven, gemaakt. Gezeten zynde, neemtze haar Man in de armen, werpt wierook in 't Vuur 't welk zy by zich heeft, en bewierookt het lichaam; na deeze verrichting begint men allenks het Graf te vullen, en de Vrouw schoffelt de aarde met haare handen rondom haar toe. Wanneer zy dus tot aan den hals begraaven is, neemen twee van die geenen, die het Graf vullen, een Tapyt 't welk zy voor 't Graf houden, om de andere Vrouwen te beletten, te zien wat 'er verder omgaat. Zy laaten haar uit een schulp vergift drinken, en vervolgens draaienze haar den hals om; en dit geschied met zodanig een vaerdigheit, dat het niemandt merke. Beide deeze helsche Tragediën worden op 't geluidt der Speeltuigen, Trommels en een groot gekreis uitgevoert, 't welk het omstaande Volk verwekt, en dit belet dat met het jammeren deezer rampzalige Slachtoffers niet hooren kan; alhoewel 'er gevonden worden die zich met een onbegrypelyke onverschrokkenheit opofferen.

+Hoe de Begraving toe gaat.

Indien eenige weigeren met haare Mannen+ te sterven, wordenze voor eerlos aangezien; men snyd haar het hair af; zy mogen geen B*etel* gebruiken, noch Juweelen draagen, noch weer hertrouwen. Zy staan ten doel voor alle bedenkelyke beleedigingen, en hierom is 't dat ze liever de doodt dan een zoo elendig leven verkiezen. Onbevoegt zynze goederen te bezitten, noch eenige eer t'onfangen; geenzins hebbenze eenig deel aan de nalaatenschap van haaren Man, en zy staan ter bescheidenheit van haaren Oudsten Zoon, die zyn Vader opvolgt, en een volstrekt gezag over haar heeft. Indien een zodanige Vrouw niet dan Dochters heeft, neemt haaren Mans Broeder de nalaatenschap naar zich, en mag niets, noch aan haar, noch aan haare Dochters, dan eenig onderhoud geeven, die haar dan verwyt telkens als hy haar ziet, en dikmaals toegraauwt dat ze haaren

+Hoe weinig geacht de Vrouwen zyn, die met haare Mannen weigeren te sterven.

(a) *Voiages de Berniër Ton* II. pag. 110.
(b) Linschoten. C. 76. en Joh. van Twist Beschryving van Guzuratte.
(c) *Bernier. ibid.*

Man niet lief had, doordien zy geen moeds genoech heeft gehad met haaren Man te sterven. Wanneer men hier byvoegt, hoe bezorgt zy zyn haar hier toe te doen besluiten, en dits te maaken dat zoo zy zich laat verbranden of met haaren Man begraaven, zy zyne ziel uit de Helle redden zal, schoon hy die duizendwerf verdient had, en dat deeze die dus door een oprechte liefde de sterven, de smert niet gevoelen die het Vuur in andere gelegenheden veroorzaakt: zal men geen moeiten hebben te begrypen, hoe zy' er toe besluiten konnen. Voor 't overige, geeft de Historie van *Calanus*(d), een tydgenoot van Alexander, en veele andere getuigen der Oudheit, genoeg te kennen, dat de kleinachting van een zoo verschrikkelyke doodt niet nieuw in de Indiën is.

XV. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Roudragen *en 't* Bidden *voor de* Dooden.

+ De B*raminen* toonen op verscheidene wyze hun uitwendig leetwezen, 't welk zy wegens het afsterven hunner Namaagschap hebben. Wanneer iemandt van hooger ouderdom dan zy zyn, gestorven zy, scheerenze zich den baardt en knevels af, onthouden zich tien dagen van den B*etel*, en eeten geduurende dien tydt maar eens 's daags, 't welk de juiste tydt is dat des overledens ziele mogelyk verwezen is de Waereldt om te zwerven. Maar zy ontslaan zich van deezen Rouw wegens Personen van minder jaaren dan zy zyn; ook zyn zy 't over hunne Vrouwen niet verplicht, die zy altoos jonger dan zy zyn, neemen, en noch minder over hunne Kinderen. De S*oudras* stellen 'er dit onderscheidt niet in. Zy draagen rouw zoo wel over jongen als ouden, scheeren niet alleen hunnen baardt: maar ook hun hair, waar van zy niet dan een lok op den kruin van 't hoofdt overlaaten. Zy onthouden zich drie of vier Dagen van den *Betel.* Een *Soudras*, wiens Kindt gestorven is, laat zich den baardt niet scheeren noch ook het hair: maar gebruikt in de drie eerste dagen geen B*etel*, bewindende zich het hoofdt.

+Op welke wyze de *Braminen* en de *Soudras* hun Rouw betuigen.

+ Wanneer iemandt in een huis gestorven is, moeten de Slaven die een baardt hebben, die scheeren laaten, en indien de Overledene een Akkerman van 't Geslacht der *Vallalas* is, of van dat van *Ambrias*, 't welk de twee voornaamsten onder de *Soudras* zyn, moeten twaalfderlei Personen komen hem de laatste plicht bewyzen; te weeten: I. De B*raminen*, die de Pagoden bedienen; II. De B*eteanis* of *Perreas*, die Trommelslagers zyn; III. De *Pannejevas*, die op lange hoorne Fluiten speelen; IV. De Goudtsmeden; V. De Timmerlieden; VI. De Slotemakers; VII. De *Vasseris*; VIII. De Baardscheerders; IX. De *Poumaliandes*, die de Bloemen rondom de Doode strooien; X. De *Canapules* 't welk Schryvers of Geheimschryvers zyn; XI. De *Salevadis*; XII. De *Kaicules*, dat Hoeren of gemeene Vrouwluiden zyn. Maar tegenwoordig blyven de B*raminen*, *Canapules* en *Poumaliandes* achter. Men betaalt den geenen eenig recht die komen, en een der *Vassori* geeft aan ieder een windzel, 't welk zy om hun hoofdt winden, hangende ter lengte van een el over den rug. Zy buigen zich neder ter plaatse, alwaar men een aalmoes van *Nili*(a) uitdeelt.

+Welke plichten aan 't Lyk in 't sterfhuis worden afgelegt,

Nadat het Vuur van de Houtmyt uitgedooft+ is, vergadert men de asch en 't gebeente der verstorvenen, 't welk door het Vuur niet is verteert, en men werpt dit in den Ganges, nademaal de Wateren van dien Vloedt zeer heilig zyn geacht, waarin de ziel van den Overledene verquikt word. Zy gelooven haar mede een grooten dienst te doen, volgens de meening der *Tampandals*, met Hutten op de gemeene wegen op te rechten, alwaar zy den voorbygangers die dorstig zyn, warm en koudt water verschaffen; of ook wel *Canje*, te weeten, een water waarin Ryst is gekookt, en mede somtyds een weinig Boonen. Indien deeze kosten onnut voor de

+en welke na 't verbranden der Lyken.

(d) *Quintus Curtius* L.X.
(a) Dit is van Ryst die noch ongepelt moet zyn.

dooden zyn, echter is 't voor de levendigen niet ondienstig, die in deeze warme Gewesten reizende, zonder dit hulpmiddel anders veel te lyden hadden.

Somtyds gebeurt het, dat men op het Graf der Overledenen Pagoden bouwt: maar alzoo die onrein zyn, oeffent men 'er geen Godtsdienst. Men vind 'er wel eenige Afbeeldzels, die echter geen voorwerp van een Goddelyken dienst zyn, verbeeldende meest alle de Personen, die daar ter plaatse verbrandt of begraaven zyn geweest. Indien men hun eenige eer bewyst, als met hen eeten voor te zetten, en te bewierooken, geschied zulks opdat de ziel des Overledene een *Ratjasja* of *Demon* geworden, hun geen quaadt mogte doen noch eenige vrees aanjaagen. Zy graaven mede putten en *Tancken* waar van het gebruik algemeen is, en zy beelden zich in dat het genot 't welk 'er ieder van heeft, ten voordeele der Verstorvene overgaat.

Verhandeling Over de zeden en den godtsdienst Der Braminen. Tweede Afdeeling. Van der Braminen Leerregels en hunne Godtsdienstige Oeffeningen.

I. Hoofdtstuk.
Van Godt, *en de* Schepping *van* Brahma.

[+] **D**e *Vistnouvas* erkennen *Vistnou* voor hun Oppergod, die zy mede *Permal* noemen. Zonder ons in een verhaal van byna oneindige andere naamen te wikkelen, die zy hem geeven, zullen we alleen aanmerken, dat de *Seyvias* met deeze Oppermacht niet overeenkomen, die zy aan *Eswara* toeëigenen: maar alle komen ze daarin overeen dat 'er niet dan een Godt is, en dat het *Brahma* is die de Waereldt geschapen heeft. Zie hoe hunnen *Vedam* de Schepping beschryft.

[+]*Brahma* onder hun geagt de Schepper van 't Heel-al.

[+] Toen 'er noch niets dan Godt en 't Waterwas; en Godt de Waereldt voor zyn vermaak willende scheppen, liet op 't Water een bladt van een boom dryven, 't welk de gedaante van een kindt had, met zyn groote teen in zynen mondt speelende. Uit zynen Navel quam een Blom voort, *Tamara* genoemt, waar uit *Brahma* zynen Oorsprong trok. Deeze laatste stond verbaast zich dus gevormt te zien, en onkundig te zyn door welk een macht Godt hem uit deeze twyffeling trok, en hem zyn Oorsprong te kennen gaf. B*rahma* bewees desaangaande zyne erkentenis zoo voldoende, dat 'er Godt over getroffen wierd, en hem 't vermogen gaf de Waereldt te scheppen.

[+]Hoe de Schepping is toegegaan.

[+] In den aanvang had *Brahma* vyf hoofden; zyn groot vermogen verwekte in hem een hoogmoedt, en hy vergat de achting die hy voor *Eswara* schuldig was, die in zynen toorn *Beirewa* voortbragt, het hoofdt der menschen zielen die in omzwervende *Demons* veranderen. B*eirewa* om de beleedigde Godt te wreeken, kloofde met zyn Nagel het middelste der hoofden van B*rahma.* B*rahma* trachte *Eswara* door lofzangen te bevreedigen, die hy ter zyner eere opstelde, en deeze Godt over zyn berouw bewoogen, zette het gewonde Hoofdt op het zyne, en beloofde aan B*rahma* dat hy met vier hoofden alzoo geacht als te vooren leeven zou. De B*raminen* gelooven niet dat hy t'eenemaal zynen hoogmoedt afgelegt heeft, en zy meenen, dat, wanneer de tegenwoordige Waereldt zal verwoest worden, en plaats voor die maaken die volgen moet, B*rahma* in een minder staat leeven zal, als deeze dien hy nu geniet, en dat zyne plaats door *Annemonta* een getrouw Dienaar van *Vistnou*, bekleed worden zal.

[+]*Brahmas* hoogmoedig vermoogen gestraft.

B*rahma* heeft niet alleen de Waereldt geschaapen:[+] maar hy bestiert die mede volstrekt. Hy is 't die met alle verrichtingen is belast, zonder dat Godt de moeite neemt iets te schikken. Dus is 't B*rahma* die een lang leven verleent, en die aan ieder mensch een bepaalt nootlot beraamt, 't welk niemant weeren kan; maar hy is 't niet alleen. Onder hem zyn 'er onderhoorige Bestierders, aan wien byzondere uitgestrekte gebiedvoe-

[+]Is Regeer ter der Waereldt, en welke onderhoorige Bestierders hy heeft.

ringen staan. De aanzienlykste Medehulp die hy heeft, is *Devendre*, die over alle de Opperhoofden der agt Waerelden gebied, en in ieder deezer agt Waerelden mede zyne Amptenaren heeft. Deeze Waerelden zyn boven die, die wy bewoonen. Men noemt deeze laatste *Bou-locon*, dat is, beneden plaats. Deeze alwaar *Brahma* zich onthoud, is de hoogste: maar nochtans beneden den Hemel; en word *Brahma-Locon* genoemt. Een deezer Waerelden is naar 't Noorden, en de andere naar 't Zuiden geplaatst, de acht andere zyn tusschen beiden, en volgens den rang der Winden geschikt, te weeten; I. *Indre-Locon*, alwaar zich *Devendre*, die mede *Indre*[(a)] word genoemt, onthoud. II. *Achni-Locon.* III. *Jamma-Locon*, 't welk de Hel is. IV. *Niruti-Locon.* V. *Warouna-Locon.* VI. *Cubera-Locon.* VII. *Wajouvia-Locon*; en VIII. *Isangja-Locon.*

Achni, *Jamma*, *Niruti*, *Warouna*, *Cubera*, *Vajouvia* en *Isangja*, hangen alle van *Devendre* af, die weder van B*rahma* afhangt. Deeze agt Opperhoofden hebben alle een byzonder Ampt. *Achni* gebied over 't vuur; *Warouva* over 't water; *Vajouvia* over den windt; *Cubera* over de rykdommen, en dus mede de anderen.

II. Hoofdtstuk.
Van den Oorsprong *der* Vrouwen *van* Vistnou *en* Eswara.

[+] In de eerste Afdeeling deezer Verhandeling hebben we gezien, hoe de Berg *Merouwa* in de Zee gedraait wierd; deeze beweeging bracht een Zeeschuim voort, die de Oorsprong aan een schoone Vrouw gaf, *Latsami* genoemt. Deeze tweede Venus wierd aan *Vistnou* gegeeven, door een Voorrecht die hy boven de *Devetas* had, die 'er alle in verlieft waren. De *Seyvias* die meenen dat *Eswara* de Opperste Godtheit is, geeven hem mede een Vrouw, *Parvati* genoemt. Zy wierd tweewerf gebooren, zeggen ze; eerst was zy de Dochter van *Datsja*, B*rahmas* Zoon, en van *Saraswati* zyne Vrouw. Haar Vader huwelykte haar aan *Eswara*, en eenigen tydt daarna, een *Jagam* of Offerhande willende vieren, waarby hy de *Devetas*, als *Devendre*, de Zon, Maan en anderen noodigde; veronachtzaamde hy zyn Schoonzoon *Eswara. Parvati* vertoonde hem, dat hy hem mede te noodigen had; maar zy verworf niet dan een verontwaerdigender weigering. *Eswara*, *is deeze eer niet waardig*, zeide *Datsja*; *hy is een mensch die niet dan van Aalmoezen leeft*, *en geen kleedt om zich te dekken heeft.* Men moet weeten dat zich *Eswara* toen onbekent hield, en onder een gedaante was die hem gansch onbekenbaar maakte. *Parvati* over deeze beleediging vergramt, zeide tot zyn Vader: *Ik ben dan zelf niet waerdig dit by te woonen*, en deeze woorden gesproken hebbende, sprong zy in 't vuur, 't welk voor deeze plechtigheit aangelegt was. *Eswara* dus op 't hevigste over dit toeval vertoornt, zweete groote droppelen, waaruit een van de zelve op de Aarde gevallen, *Virrepadra* voortquam. Deeze Zoon verzocht eerlang van zyn Vader te weeten wat hy hem te beveelen had. *Eswara* belaste hem de *Jagam* van *Datsja* te gaan verstooren, 't welk hy deed. Eenige der genoodigden kosten 't leven, andere wierden weg gejaagt; hy hieuw *Datsja* het hoofdt af, de Zon kreeg een voet in 't gat, waardoor hy al zyne tanden verloor, overzulks zy nu tandeloos is; en de Maan wierd zodanig door de slagen gehavent die hy haar gaf, dat men 'er de vlakken van overgebleeven, nu noch zien kan. De *Devetas* smeekten de goedertierenheit van *Eswara*, en verbaden hem. Hy zich door hun Gebedt laatende overwinnen, schonk hy het leven aan *Datsja*, op wiens lichaam hy, in de plaats van zyn Hoofdt, dat van een Bok zette. *Parvati* in 't vuur verteert zynde, waarin zy zich geworpen had, nam een ander leven aan, en wierd Dochter van den Berg *Chimawontam.* Hy gaf haar aan *Eswara* ten Vrouwe, die zodanig een hevige genegenheit voor haar kreeg, dat

[+]Welke Vrouwen V*istnou* en *Eswara* hebben gehadt.

(a) Te weeten het Hoofdt.

hy haar de helft van zyn lichaam gaf, en dus werd zy half Man en half Vrouw. Om deeze reden is 't dat de B*raminen* haar *Ardhanari-Eswara* noemen, 't welk een vermenging beteekent.

Deezen Landaart gelooft niet dat *Vistnou*[+] noch *Eswara* een Vrouw noodig hebben, om kinderen te teelen, nademaal men hun het vermogen toeëigent, van die door een enkele daadt van de wille voort te brengen. Men geeft hen die niet dan voor hun vermaak. *Eswara* word in de Tempels onder een gansch onzedige gedaante verbeeldt, vertoonende de vereeniging van twee byzondere Sexen in zodanig een omstandigheit, dat de

[+]Schoon geen Vrouwen om kinderen te teelen noodig hadden; waar toe dan de zelve hun gedient hebben.

eerbaarheit ons niet gedoogt dit opentlyker uit te drukken. Dit is op een Overlevering gegrondt, waarvan de B*raminen* zelfs een soort van schaamte hebben. Ter plaatse alwaar *Eswara* de smaak der vermaaklykheden der zinnen met *Parvati* genoot, gebeurden 't eens dat een *Moniswara* quam om hem te bezoeken: maar hy nam zynen tydt qualyk waar, overzulks de Deurwaarder voor hem de deur sloot, geevende redenen waarom hy hem niet inlaaten kon. *Moniswara* verdrietig geworden dat men hem noodzaakte te wachten tot *Eswara* weder zichtbaar wierd, sprak een vervloeking uit, 't welk hem aanstonds berouwde. *Eswara* dit verstaan hebbende, vergaf het hem, toen hy zag dat hy 'er berouw van had. *Moniswara* niet genoegt met deeze vergeeving, eischte van hem, dat deeze die een Goddelyke Dienst aan 't Afbeeldzel van *Lingam* beweezen, 't welk de verbeelding van deeze twee te zamen vermengde Sexen is, grooter voordeel mogten genieten, dan of zy *Eswara* dienden in zyn geheele gestalte vertoont. Hy verworf 't geen hy begeerde; en dit is de Oorsprong van deeze schandelyke Afbeeldzels, waar onder *Eswara* in de Pagoden word aangebeden: maar zyn Afgodsbeeldt in 't openbaar gedragen, is van eens Menschen gedaante.

III. Hoofdtstuk.
Van de Tien Lichaamelyke Gedaantens *van* Vistnou.

[+] De *Vistnouvas* geloven dat *Vistnou* tienwerf gebooren is.

[+]Lichaams Gedaantens van V*istnou*, tientallig.

I. Als *Matja*[(a)], dat is een Visch. Een *Demon* de vier deelen van den *Vedam* gestolen hebbende, wierp zich met deezen buit in de Zee. *Vistnou* aanstonds de gedaante van een Visch aanneemende, vervolgde en doodde hem.

II. Gelyk *Coerma*, dat een Schildtpadt is. Wanneer de Berg *Merouwa* in de Zee geworpen wierd, om de *Amortam* te vinden, was die zoo zwaar dat haar de Waereldt niet ondersteunen kon, zulks zy begon tot in den Afgrondt neer te zinken. Toen wierd *Vistnou* aanstonds een Schildtpadt, en nam de Waereldt op zynen rug.

III. Als *Warraha*, dat is een Zwyn. Onder de Afgoden van *Vistnou*, in de Pagode der Stadt *Trimottam* naby *Zinzi*, ziet men een Zwynshoofdt 't welk de B*raminen* verzeekeren uit de Aarde voort gekomen te zyn, en waaraan zy groote eer bewyzen.

IV. Onder de gedaante van *Narasimha*, dat half mensch en half leeuw is.

V. Onder den naam van *Vainana*, of jonge B*ramasari*, gebooren van de zelfde Moeder als *Devendre.* Hy behaalde op B*elli* een overwinning waarvan we vervolgens melden zullen.

VI. Onder den naam van *Paresje-Rama*, die een *Settrea* was.

[+] VII. Onder den naam van *Dajerrata-Rama*; zie hier het onderwerp 't welk hem deeze gedaante deed aanneemen. *Ravana* en *Kompacarna* Zoonen van *Cassiopa* waren *Ratjasjas* of *Demons* geworden, en hunne boosheit was niet min groot dan hun vermogen. Zy bragten de gansche Waereldt onder hun Geweldt, en verklaarden den Oorlog aan *Devendre*: maar *Ravana* kon hem niet overwinnen. In de belemmering waarin hy zich vond, deed hy een Gelofte aan *Eswara*, die hem toestond dat men hem niet zou konnen dooden, noch onder de Hoofden der zeven Waerelden onderwerpen, die onder den Hemel zyn: maar in tegendeel dat hy hen zou konnen onderbrengen. Hy vreesde de menschen niet, overzulks ze hem het leven niet konden beneemen. *Eswara* beloofde hem wat meer is twee hondert jaaren *Lacs*, te weeten een leven van twintig millioenen Jaaren. *Kompacarna* deed insgelyks een Gelofte, en verzocht het zelfde als zyn Broeder, nevens een gunst van zes

[+]By wat zeldzaam geval de naam van *Dajerrata-Rama* heeft aangenomen.

(a) Dus worden hier de Afbeeldzels deezer tien Herscheppingen beschreeven: maar men zal in 't vervolg van dit Werk de Afbeeldzels een weinig verschillende vertoont vinden, en met eenige nieuwe Aanmerkingen verzelt.

maanden te slaapen, en vervolgens dagelyks te konnen wakker worden. *Eswara* stond hem noch toe, dat hy op den dag van zyn ontwaaken, alle den geenen overwinnen zoude, die hem den Oorlog aandeeden, tot *Eswara* zelf. De twee Broeders welgenoegt zoo veel verworven te hebben, bouwden zeven Kasteelen, waarvan het een van Goudt, het andere van Zilver, het derde van Koper, het vierde van Yzer was, en dus met de anderen. Zy bestreeden *Devendre* en de andere Hoofden, namen hen gevangen en zetten hun geweldt zodanig voort, dat *Brahma* voor *Vistnou* klachtig viel, zulks men

dit toeliet; 't welk hem besluiten deed uit een *Settrea*, *Desseratha* genoemt, in de Stadt *Ajot-ja* gebooren te worden. Deeze *Settrea* had geen kinderen, alhoewel van drie Vrouwen verzien. Men raade hem een Offerhande te bereiden om het einde deezer onvruchtbaarheit te verwerven. Het vuur *Homam* ontstoken zynde, zag men 'er een mensch voortkomen draagende een schotel met ryst in melk met boter en suiker gekookt, gevult, en die hem belaste die aan te neemen, en aan zyne Vrouwen te geeven. De *Settrea* gehoorzaamde: maar hy deelden 't niet dan in twee deelen, waarvan hy een gedeelte aan *Kausal-ja*, en 't ander aan *Kaïca* gaf. Deeze twee Vrouwen gaven ieder iets van haar gedeelte aan de derde, *Somitra* genoemt; en zy wierden vruchtbaar. *Kausal-ja* werd Moeder van *Vistnou*, die *Ramma* wierd genoemt; *Kaïca* bragt *Bharata* ter Waereldt, en *Somittra* baarde twee Zoonen, *Latsmana* en *Settrugna* genoemt, waarvan de eerste zich aan *Ramma* en de tweede aan *Bharata* verbond. Zy trouwden vervolgens, en *Ramma* nam een Vrouw *Sita* geheeten. *Kaïca* een ongemeen vermaak aan haar Man bewezen hebbende, beloofde hy haar toe te staan, 't welk zy van hem eisschen zoude. Zy eischte dan van hem, dat *Ramma* zoude genoodzaakt worden twaalf jaaren in de bosschen te leeven, en dat haar Zoon Prins zoude zyn. *Ramma* nam zyne Vrouw en zyn waarde *Latsmana* mede, en vertrok om zyn Vader te gehoorzaamen. *Bharata* was 't gansch onaangenaam 't geen zyne Moeder ter zyner gunste verworven had, en trachte zynen Broeder op te houden om den last te doen veranderen die hem voorgeschreeven was. Maar *Ramma* stelde 'er zich tegen; en deed hem bewilligen in de uitvoering van 't geen hun Vader bevolen had. Hy vertrok dan en onthield zich in de Bosschen, en wierd 'er een schrik der boosdoenders en een stut der vroomen. Geduurende zyn verblyf aldaar, de Demon *Ravana* vernomen hebbende dat *Sita* de Vrouw van *Ramma* van een uitmuntende schoonheit was, belaste hy aan een *Demon* de gedaante van een goud Hert aan te neemen. *Sita* het gewaar wordende, bad haaren Man het aan haar te geeven. *Ramma* begaf zich eerlang op de Jagt, en het Hert de vlucht neemende trok hem verre van de plaats alwaar zy was. *Ravana* vertoonde zich toen aan haar onder de gedaante van een *Sanjasi*, verzocht haar om een Aalmoes, en onder dit voorwendzel genaadert zynde, nam hy haar en voerde haar weg. Hy trachte haare wederstand door zachtheit te overwinnen, want een Heilig had hem voorzegt dat hy sterven zoude, indien hy geweld gebruikte, en haar verkrachte. *Ramma* wedergekomen, stond niet weinig verbaast zyne Vrouw niet te vinden: hy ontmoette de Vogel *Yatam*, die doodelyk gewond was, en hem verhaalde, hoe hy tegen *Ravana*, de Schaker van zyn Vrouw, gestreeden had. *Indien gy hem alleen vervolgen wilt*, voegde 'er de Vogel by, *zult gy verlooren moeite doen*; *maar gaa naar deezen berg*; *gy 'er de Aap* Suggriva *zult vinden*, *die voor zyne Vyanden vlugt: gebruik hem tot uwen dienst. Ramma* volgde deeze raadt; hy vond *Annemonta*, die zich aan hem verbondt, nademaal hy op 't aangezicht van *Ramma* en zyn Broeder een licht bespeurde, 't welk hem veel achting inboezemde. De Aap *Suggriva*, die zy ontmoeten, voegde zich mede by hun, en nadat zy hem over zyne Vyanden die zy overwonnen, gewroken hadden, wierd hy voor Hoofdt der Aapen verklaart. Zy gingen vervolgens naar *Ramacovil*[a] om naar *Lanca*[b] over te vaaren; maar alzoo 'er een wyd water over steeken was, had de Aap last de bergen aan te brengen, en in Zee te werpen, om 'er een brug van te maaken, 't welk geschiede. De Schaker had een Broeder *Viphisena* genoemt, die hem bericht van 't gevaar gaf waar zy in waren. *Ik weete*, zeide hy, *dat Ramma een God is; geef hem zyne Vrouw weder*: maar *Ravana* spotte met deezen raadt, en *Viphisena* hem hartnekkig ziende, verliet

(a) De Portugesen noemen 't *Ramanacor.* 't Is een Eylandt tusschen het Westerlyke Byna-Eylandt van Indiën en *Ceylon.*

(b) De *Braminen* verstaan door 't Landt van *Lanca*, 't Eylandt *Ceylon* en 't Ryk *Achem*, welke beyde zy een en dezelve Eylandt geloven eertydts te hebben uitgemaakt.

hem en ging tot *Ramma* over, die hem ontfing. Zy belegerden vervolgens *Lanca*, en na veel en lang gestreeden te hebben, wierd *Ravana* gedoodt, en zynen Broeder in zyne plaats gestelt. Op deeze wyze wierd *Sita* aan haaren Man wedergegeeven. *Ramma* niet begeerende dat deeze brug voor andere dienen zoude, brak die af en liet eenige deezer bergen die de zelve hadden uitgemaakt, in de Zee zinken. Hy bouwde te *Ramacovil* een Pagode ter eere van *Eswara*, staande aan een ieder die de zelve bezocht, de vergeeving aller Zonden toe. Ter gedachtenisse van deeze uitkomst is 't, dat men in alle de Pagoden van *Eswara*, *Ramma* met tien hoofden en twintig handen verbeeldt vind.

VIII. De agtste vertooning van *Vistnou*, onder den naam van *Kristna*, waarvan wy handelen zullen, van 't feest van *Gogolastemi* meldende, is, volgens der B*raminen* meening, de aller uitmuntendste en roemwaardigste voor hem. De voorige reizen toen hy op de Aarde quam, bragt hy 'er

niet dan een enkele glimp zyner Goddelykheit: maar nu volgde hem alles in alle, overzulks de Hemel leedig bleef.

IX. Hy nam de naam van *Bouddha* aan; en eindelyk:

X. Hy quam onder de gedaante van *Kelki*, te weeten, van een Paerdt. De Schryver die deeze naamen opgeeft, wyst'er ons de oorzaak nier van aan.

IV. Hoofdtstuk.
Oorsprong *van de* Vogel Garrouda *en van* Annemonta.

+Oorsprong van de Vogel *Garrouda*, en van zyne Broeder *Annura*, uit twee eieren;

+ *Kadrouva-Vinneta* en *Diti* twee Vrouwen van *Cassiopa*, die de eerste B*ramine* was, te zamen in een Tuin buiten de Stadt wandelende, wierdenze *Outseirevan*, het Paerdt van *Indre*, gewaar. *Diti* riep met verwondering uit: *wat is dit Paerdt schoon*! *wat is het wit*, *zonder de minste zwarte vlak*! Haar Gezellin daar en tegen zeide, dat het by de staert een zwarte vlak had. Over dit geschil wedde men, onder beding, dat wie verloor, Slavin van de andere zoude zyn. Het onderzoek werd tot 's anderen daags uitgestelt, doordien het avondt was. Geduurende de nacht *Kadrouva-Vinneta*, wier Zoonen Demons onder de gedaante van Slangen waren, belaste dat een van hun zich naby des Paerds staart plaatsen zoude, zodanig dat 'er 's morgen een weinig zwart wierd gezien. *Diti* die niets van dit bedrog wist, onderworp zich aan haar Gezellin. Zy was een Vrouw elzoo Heilig als de andere godloos was. De Heiligen troostten haar in haare bekommernis en beloofden haar dat ze Kinderen hebben zou die haar verlossen zouden. Zy werd dan zwanger en lei twee Eieren. Zy wachtte een langen tydt om te zien wat uit den dop komen zoude: maar haar ongedult deede haar een besluit neemen, alzoo zy 'er een van opende, waar uit een Kindt voortquam 't welk noch niet dan 't opperdeel van 't lichaam had, het overige noch geen gestalte hebbende. *Annura*, (dus was het onvoldragen Kindt genoemt) betoonde een groot verdriet overzulks zyn Moeder de oorzaak van zyne onvolkomen wasdom was, en verkondigde haar dat ze noch geduurende den tydt van vyfhondert jaaren Slavin zou zyn; overmits zy de tydt niet afgewacht had, toe dat het Ei zich gekipt had. Hem aangaande hy ging in den dienst van de Zon, vloog door de Lucht, en ging om de Wagen te mennen. Vyfhondert jaaren hier na, het ander Eigekipt zynde, quam 'er *Garrouda* uit voort die *Kadrouva-Vinneta* en haare Kinderen diende. *Diti* deeze Slaverny verdrietende, vroeg haar *Garrouda* waarom zy Slaven waren, en of'er geen middel van ontslaging te vinden was. *Ja*, zeide zy, *indien gy d'*AMORTAM *kunt gaan zoeken*, *die in bewaaring van de* DEVENDRE-LOCON *is.* Op dit zeggen nam *Garrouda* de vlucht, en ging d'*Amortam* zoeken, 't welk hy niet verwerven kon dan na de overwinnig op de *Devetas* te hebben behaalt, die hem bewaarden, en het Vuur uitgeblust waar van hy omringt was. Zy verzochten, doch te vergeefs, van hun die Schat te laaten, de welke haar was aanvertrouwt, hy zeide haar dat nadat hy zyn Moeders vrydom zou bezorgt hebben, zy zich weder Meesters van den *Amortam* zouden konnen maaken. Maar hy vroeg aan *Devendre* of hy de Slangen eeten mogt: 't welk hem toegestaan wierd. Hy ging zyn Moeder weder opzoeken: maar de ontrouwe *Kadrouva-Vinneta* verzekerde zich van de *Amortam*, en besloot die met haare Zoonen te drinken. *Devendre* zond eerlang een *Deveta* onder de gedaante van een *Bramine*, die, gekomen zynde, haar zeide: *Wacht u wel deeze Drank te ontheiligen*, *die niet inneemende dan met de vereischte voorbereidzelen. Gy moet vooraf uwe lichaam wasschen en schoone kleederen aantrekken. Kadrouva-Vinneta* liet de *Amortam* zetten op een soort van stroo *Arpbha* genoemt, 't welk zeer heilig is, terwyl zy zich gingen wasschen. Ondertusschen werd de *Amortam* weggenomen, en niets dan eenige druppelen bleeven 'er op dit stroo over. De Slangen wedergekomen zynde, likten die op, en dit stroo scherpsnydende

zynde, daar van is gekomen dat de tong der Slangen gespleeten zy. De bek van de *Garrouda* de *Amortam* geraakt hebbende werd wit, en te gelyk haaren hals; en *Vistnou* verkoor deeze Vogel om 'er op te zitten, gelyk de Grieken en Romeinen hunnen Jupiter op zynen Aarent gezeeten, afschilderen. De *Vahanam* van *Vistnou*, te weeten, zyn gewoon rytuig, is de *Garrouda*, dit van *Eswara* de B*aswa* of Os, en dat van B*rahma* de *Ampsa*, Vogel gelykende naar een Taaling.

De oorsprong van *Annemonta*, 't wel[+] eigentlyk de Windt is, is niet min zeldzaam. In dien tydt toen *Vistnou* onder de naam

[+]en die van *Annemonia.*

van *Ramma* leefde om *Ravana* te beoorlogen, had een Aap *Kesseri* genoemt voor zyn Wyfje een Meerkat *Aujena* geheeten. Zy had haar Mannetje niet noodig om een ongemeene Aap voort te brengen, die, sedert zyne geboorte, zich aan *Vistnou* verbond. Ter vergelding van den dienst, die hy hem in de onderneeming op *Lanca* bewees, verdiende hy een kleine Pagode in den omtrek van die van *Vistnou* te hebben. Hy diendt hem op de Aarde, gelyk *Garrouda* hem in den Hemel diendt.

Toen *Vistnou* uit deeze Waereldt vertrok, na dat hy onder de gedaante van *Ramma* geleeft had, wilde al het Volk van *Aiot-ja* hem volgen: maar *Ramma* zeide hen dat ze met hunne lichaamen in den Hemel niet komen konden, en dat zy, indien ze hem verzellen wilden, hunne lichaamen in de *Serriou*, een Rivier voorby *Aiot-ja* stromende, moesten laaten. Zy geloofden hem, en volgden hem met de nieuwe lichaamen, die zy na hunne doodt verkreegen. Maar *Annemonta* was onder deeze belofte niet begreepen; hy was genanoodzaakt op de Aarde te blyven; met belofte, dat hy 'er zoo als *Brahma* leeven zou, en wanneer de Waereldt weder vernieuwen zoude, hy *Brahma* opvolgen zou en in zyne plaats wezen.

Garrouda en *Annemonta* zyn het onderderwerp[+] van den Goddelyken dienst der *Vistnouvas*: maar de *Seyvias* eeren de Zoonen van *Eswara.* De eerste is *Vigneswara*, die eenige zeggen de Zoon van *Parvati* te zyn; andere willen dat hy enkelyk door de wil van *Eswara* is voortgebragt. De tweede is *Virrepadera*, dit *Eswara* in zynen toorn voortbragt om zyn Schoonvader *Datsja* te straffen. De derde is *Beirewa*, die hy mede in zyne Gramschap teelde, om hem van de fierheit van *Brahma* te wreeken; en die op deeze Waereldt het Gerecht over de omzwervende Demons oeffende, die menschelyke zielen waren geweest. De vierde is *Comara-Swami* de Zoon van *Eswara* en *Parvati.* De vyfde is *Naudi* die men mede *Baswa* en *Basanna* noemt, en men onder de gedaante van een Os eert. De Zon en Maan hebben mede haar byzonderen Dienst.

[+]Welke de Zoonen van *Eswara* zyn.

V. Hoofdtstuk.
Van de vier Ouderdommen *of* Waereldstanden, *volgens der* Braminen *meening.*

[+] De B*raminen* geeven aan de Waereldt vier Eeuwen of Ouderdommen: de eerste noemen zy *Critaigom*; de tweede *Traitagom*; de derde *Dwaparugom*; en vierde *Kaligom.* De drie eersten zyn verstreeken, en nu zyn we in de vierde, die, zoo zy meenen tot dit Jaar van 1727., 4827. Jaaren geduurt heeft. De eerste was van een millioen zeven hondert agt-en-twintig duizend Jaaren; de tweede, van een millioen twee hondert twee-en-negentig duizend Jaaren; de derde, van agt hondert vier-en-zestig Jaaren, 't welk alles by het reeds verleedene van de vierde gevoegt, een getal van drie millioenen agt hondert agt-en-tagtig duizend agt hondert zeven-en-twintig Jaaren sedert de Schepping volgens hunne reekening uitmaakt. Zy stellen verscheiden trappen van deugdzaamheden in deeze vier Ouderdommen, en meenen dat alles naar verergering helt, waar mede zy met de Goude, Zilvere, Kopere en Yzere Eeuwen der Dichteren overeenkomen. Het Heelal, zeggenze, gelykt naar een Ei, 't welk de Hemel, Aarde en Afgrondt begrypt. In den Hemel zyn verscheiden Waerelden geplaatst; en *Bartrouherri*[(a)] telt 'er veertien op, die in dit Ei plaats vinden. De agt daar wy reeds van gesproken hebben, zyn onder den Hemel alwaar B*rahma* zyn verblyf houd, en zy noemen die gezamentlyk met een algemeen woordt *Surgam:* overzulks zy, als iemandt overleeden is, zeggen dat hy naar *Surgam* is gegaan. Deeze Waerelden zyn boven deeze die wy bewoonen, en zy B*oulocon*

[+]Van de vier Ouderdommen der Waereldt, en hoe veel Waerelden de *Braminen* geloven te zyn.

(a) Dit was een Geleerde Indiaan wiens Spreuken zeer geacht zyn.

noemen. Boven de *Surgam*, is 'er noch B*rahma-locon* en noch hooger, *Kailasom. Lilaveicontam* en *Veicontam* zyn plaatsen, alwaar Godt zelf zich onthoud. Zy plaatsen *Patalam* of den Afgrondt onder B*ou-locon.* In 't midden van B*ou-locon* verbeelden zy zich een Berg te zyn, wiens hoogte tot door de agt Waerelden reikt, en laagte tot onder in den Afgrondt van *Patalam* daalt. Deeze Berg, die de zelfde als *Merouva* is, waarvan we gesproken hebben, de ontdekking van d' *Amortam* verhaalende, is van zuiver Goudt; en alzoo de Zon, Maan en Starren rondom de zelve loopen, veroorzaakt dit het onderscheid van Dagen en Nachten. Alhoewel nu het Goudt geen eigenschap heeft om boomen voort te queeken, liet echter de Berg *Merouva* niet na met vruchten overlaaden te zyn, de hoedanigheit hebbende, dat wie 'er van at, nooit honger noch dorst zou hebben, noch de ongemak-

ken des ouderdoms zoude onderworpen wezen. Dit vermakelyk verblyf was niet voor den mensch toegedeelt; het was alleen voor *Dit îs* Zoonen, de Vrouw van *Cassiopa* bewaart.

B*ou-locon* word in zeven Waerelden verdeelt, waarvan ieder van een byzondere Zee word omringt. Deeze die in 't middelpunt is, dryft in een Zee van zoet water; de volgende heeft een Zee van Melk; de derde een Zee van Boter; de vierde is omvat van een Zee van gestremde Melk; de vyfde heeft een Zee van Wyn; de zesde een van Siroop, en eindelyk de laatste die de onze is, heeft een zoute Zee. Ieder van deeze Waerelden word naar de Zee genoemt, waarvan ze word omringt.

+Hoe en wanneer de tegenwoordige Waereldt eindigen zal.

+ Deeze Waereld zal eindigen,(a) maar haar einde is noch verre, want duizend omloopingen der vier Waereldstanden of Ouderdommen doen niet dan een dag by B*rahma*, die verzekert is hondert jaaren van zodanige dagen te leeven; en in 't jaar 1639. reekende men dat 'er noch niet dan vyftig jaaren verloopen waren, en dat toen het een en vyftigste jaar begon. Op den eersten dag der eerste maandt, nadat de hondert jaaren zullen verstreeken zyn, zal de Waereldt door 't Vuur verteert worden. De Zon, waarvan wy nu niet dan eenige straalen ontfangen, zal ze alle teffens op de Aarde uitwerpen. De Zee zal uitdroogen; de Bergen zullen tot stof worden; daarna zal de regen zoo geweldig nederstorten, gelyk het water uit den Snuit eens Olifants, en alsdan zal B*rahma* den Geest geeven.

VI. Hoofdtstuk.
Van de Devetas *en tien* Ratjasjas.

+De *Devetas* en *Ratjasjas* door *Brahma* geschapen; de eerste weldoende, de andere quaadaardige Geesten.

+ De *Devetas* die gelukzalige en weldoende Geesten zyn, hebben niet alle het zelfde beginzel of Oorsprong. B*rahma* heeft de Zon, de Maan en Starren geschaapen, die zoo veel *Devetas* zyn. Hy schiep ook eenige andere voor een byzonderlyker Dienst van de Godheit; zodanig als *Wistnoudouta* en S*evadouta* zyn, die Dienaars zyn, de eene van V*istnou* en de andere van *Eswara. Cassiopa* de eerste *Bramine* had het geval niet evengelyk genoegt over zyne kinderen te zyn. Deeze die hy by zyne Vrouw *Aditi* had, waren voor Godt aangenaam, 't welk hen in den rang der *Devetas* stelde, en hun getal is door der menschen zielen vermeerdert die na een heilig leeven gevoert te hebben, sterven.

B*rahma* schiep insgelyks de *Ratjasjas* of ongelukkige en quaadaardige verstanden. Van dit getal zyn de *Jammadoutas* of Dienaren van *Jamma*, en eenige anderen. De kinderen die *Cassiopa* by zyne Vrouw *Aditi* had, waren alle *Ratjasjas*; dit is mede het nootlot der menschen die overlaaden met misdaaden sterven. Alle zyn ze gedoemt om heen en weer te zwerven, en om honger en dorst te lyden. Zy mogen niets genieten dan 't geen de menschen hun geeven; hierom is 't dat ze dikmaals de menschelyke gedaante aanneemen om onder hen Aalmoezen te verzoeken. B*eireva* die hun Hoofdt is, gedoogt hen niet een eenig grasje uit te rukken.

De *Ratjasjas* die menschen zyn geweest, hebben geen vermogen quaadt te doen; zy zyn niet dan ongelukkig; maar de kinderen van *Aditi* zyn machtiger, en schaaden zelfs de *Devetas.* Daar zyn 'er tot in *Surgam*: maar zy konnen tot aan B*rahma-locon* niet opklimmen, en noch minder tot aan *Weicontam* alwaar de Godheit lichaamelyk

(a) Het is niet noodig dat de Lezer bericht worde dat dit Gestel der vier Waereldsstanden volgens de *Braminen* zeer verschillig is van 't geen hy van 't Gestel der *Benjanen* in de voorgaande Verhandeling geleezen heeft. Dit verschil word mede in de omstandigheden van de Schepping gevonden. Men bespeurt genoeg hoe zy beiden uit de zelfde Bron en Oorspronk geput hebben, te weeten, uit de Leer der Aloude Egiptenaren, 't welk mogelyk een ieder op zyne wyze heeft vermomt. De veranderingen zyn in de menschelyke Instellingen onvermydelyk; en om de Waarheit te zeggen de eene Eeuw is niet min macht gegeeven dan de andere, om leerstukken te verdichten, wanneer het maar over versieringen en droomeryen is.

verblyf heeft. Hunne groote en mismaakte lichaamen wazemen een onverdraagelyke lucht uit. Zy zyn Menscheneeters, hebben kinderen, en konnen sterven; hunne Vergaderplaats is in 't Eilandt der *Andamans*, 't welk ten Zuiden van *Pegu* gelegen is.

VII. Hoofdtstuk.
Van der Indianen Pagoden, *en hun* Geestelyken Dienst.

+ De Verdeeling van den Landaart onder V*istnou* en *Eswara* is oorzaak dat 'er Pagoden ter eere van den een en anderen zyn. Alzoo hunne Sekten te zamen in een zelvige plaats leeven, is 'er geene Stadt alwaar men ten minsten voor ieder een Tempel vind. De torens van de zelve zyn hoog, en grooter, als ook beter versiert dan de Pagoden aan minder Mogendheden toegewyt. Deeze onderscheiding tusschen de Pagoden is 't niet alleen, een andere is 'er op den verheven trap van Heiligheit gegrondt; want zy niet alle even heilig zyn. Zie hier de voornaamste van 't Koningryk *Carnate* aangeweezen.

+Pagoden ter eere van V*isnou*, en *Eswara* gesticht.

Jocketena is een zeer hooge en schoone Pagode te *Madure*; insgelyks die van *Sririugam* te *Trisinapoli*; deeze van V*aderasou* te V*isnou-Canje*; en die van V*ire-ragna* te *Trivelour.* Deeze vier zyn aan V*istnou* toegewyt, de volgende zyn ter eere van *Eswara* gesticht, en men hem onder het denkbeeldt van vyf Hoofdtstoffen eert: Te S*eva-Canje* is de Pagode *Ekaubranata*, voor de Aarde *Pratevi* genoemt; te *Trivanakavere* de Pagode *Jembounateswara*, voor 't Water *Apou* geheeten; te *Trinamula* de Pagode *Aranajal-Eswara*, voor 't Vuur *Tseejem* genoemt; te *Kalist* de Pagode *Kalest-Eswara*, voor den Windt *Waijou* geheeten; en te S*ettamberam* de Pagode S*ettamberam-Eswara*, voor de Lucht *Akasjem* genoemt. Noch is 'er te *Tripeti* de Pagode *Winket-Eswara* geheeten.

+ De B*raminen* zyn vernuftig met aan hunne Pagoden befaamtheit te geeven, en altoos is 'er eenig wonderdaadt, die 'er de Godtvruchtelingen aan verbindt. In de Pagode van *Trisinapoli* bewaart men het oorspronkelyk afbeeldzel, 't welk B*rahma* zelf diende. Hy gaf het den Voorouders van *Ramma* die het by erfrecht bezat, en het aan V*iphisena* Broeder van *Ravana* schonk. Nademaal *Ramma*, na den Oorlog tegen deezen *Ratjasja* gevoert, ge-eindigt was, ontdekte dat men het veronachtzaamde wegens 't ongenoegen, om in de Staten van *Lanca* te blyven; gaf hy dit beeldt om hem ter vertroosting te zyn, hem beveelende het ter zyne gedachtenis te dienen: maar met last van het op Aarde niet te plaatsen, dan alwaar hy wilde dat het altoos zoude blyven. 't Gebeurde eens dat hy in S*riringam* was, en noodig zyn water te maaken had, dat toen *Wicgneswara*, *Eswarâs* en *Parwatis* Zoon zich voor hem onder de gedaante van een B*rahmasari* vertoonde. V*iphisena* bad hem het Beeldt te houden tot dat hy zyn noodzaakelyke behoefte verricht had. De andere beloofde het hem, mits dat hy niet langer als een half uur wachten zou; maar V*iphisena* bleef wel twee uuren achter, overzulks de gewaande B*rahmasari* het Beeldt nederzette. V*iphisena* die eerlang zyn water gemaakt hadt, sloeg hem, en wilde het Beeldt wederop neemen, 't welk hem zeide het daar ter plaatse te laaten staan: maar om hem van dit verlies schadeloos te houden, stond het hem toe dat hy dagelyk van *Lanca* komen kon om het aldaar zyne hulde te bewyzen; 't welk hem licht te doen viel, nademaal hy een Reus en *Ratjasja* was. De *Poranes* verhaalen dat hy 'er zich dagelyks vinden liet, en Bloemen bragt waar mede hy het Beeldt versierde in plaatse van de Bloemen aldaar door de B*raminen* gebracht: zy voegen 'er by, dat alzoo men de oorzaak van deeze verwisseling van Bloemen niet wist, een B*ramine* zich in de Pagode opsloot, en zag hoe zulks geschiedde. De B*raminen* waanen dat hy 'er noch eens 's Jaars komt.

+Befaamtheidt eener Pagode, en ter welker gelegenheidt.

Indien *Viphisena* zoo lang met weder te komen vertoefde, geschiede het door een verborgene reden. Geduurende de Waereldt die deeze heeft voorgegaan, hadden zeven Rivieren, te weeten de *Ganges*, *Jimmena*, *Godaveri* naby *Narsapour* stroomende, *Sarasvati*, *Marmada*, *Tsindou* en *Cavari*, een byeenkomst, om over

de voorrang te twisten. Vyf van hun stonden 'er van af; niemandt dan *Cavari* was 't, die van zyne eissching niet begeerde af te staan. De *Ganges* wierp zich dan voor Godts voeten neder, die hem zoo veel te meer begunstigde als vyf hem reeds de Opperhoofdigheit, die hy eischte, inwilligden. Maar *Cavari* deed juist een gelofte die aan deezen God zoo aangenaam was, dat hy hem beloofde *in zynen boezem te komen.* Dit geschiede om deeze belofte uit te voeren dat V*iphisena* wierd opgehouden, om dat het Beeldt door den onverduldigen B*ramasari* op de Aarde gezet zynde, te S*riringam* bleef, een plaats met het water van de Rivier *Cavari* omringt.

De Pagoden ter eere van V*istnou* en *Es*-[+]

[+]Der Pagoden bouwwyze, versierzels, en standtplaats.

wara toegewyt, zyn grooter en hooger, dan die der mindere Mogendheden. Nochtans zyn ze by de openbaare Kerken der Christenen niet te vergelyken. Deeze Gebouwen zyn laag en vlak*:* maar de Torens zeer hoog, als onder anderen die van de Pagode in de Nabuurschap van *Tegnepatram*; die men gemeenlyk de *Witte Pagode* noemt.

Deeze Pagoden hebben drie Afdeelingen. De eerste is een gewelf, 't welk op steene Pilaaren rust; dit vertrek staat open, zulks 'er een ieder ingaan mag. Eenige Beelden zyn 'er zoo veel tot Versierzel als om door Zinnebeeldelyke Afbeeldzels eenige daadt der *Poranes* te verbeelden. Dit zyn Afbeeldzels van Olifanten, Ossen, Paerden enz. Deeze Afbeeldzels zyn van hout. Eenige zyn 'er die men op zekere dagen plechtiglyk door de Straaten omdraagt. De tweede verdeeling die des nachts gesloten is, staat des daags open: maar de B*raminen* die de Pagode bedienen, verbieden aan anderen dan aan hun den ingang. Dit vertrek is vol van zeldzaame en gedrochtelyke Afbeeldzels, en van Menschen met veele hoofden en armen. De derde verdeeling die als het Heilige is, word door een sterke deur gesloten. Hier is 't alwaar het Stantbeeldt van V*istnou* in een menschelyke gestalte met vier armen gezien word, of dit van *Eswara* onder 't Afbeeldzel van den *Lingam*, of als een mensch verbeeldt: maar in zodanigen voege als drie oogen hebbende, te weeten twee volgens orde der Natuur en een derde midden voor 't voorhoofdt; en veele Lampen branden nacht en dag voor deeze Afgoden.

Het Gebouw staat in 't midden van een Binnenplaats met een muur omringt, in welkers omtrek staan de Pagoden die men gewoon is voor *Eswara* of V*istnou* te bouwen. Deeze voor den laatsten worden gemeenlyk van die van zyne Vrouw *Lasteni*, van *Garrouda* en *Annemonta* verzelt. *Garrouda* is in de Pagode van V*istnou* noodzaakelyk, naardien die zyne V*ahaman* is; *Annemonta* waar aan zy het hoofdt van een Aap geeven, nademaal hy dus, volgens hun zeggen, gebooren is, staat somtyds buiten. Naby de kleine Pagode aan *Garrouda* toegewyt, is 'er een soort van styl waar aan eenige stokken gespykert zyn. Wat hem aangaat, hy word als een mensch verbeeldt, van weerzyde vleugels hebbende. De B*raminen* die hem in den rang der roode Sperwers stellen, en hem veel eer bewyzen, zouden deeze bygeloviglheit van de Egiptenaren[(a)] wel konnen overgenomen en bewaart hebben, die den Sperwer eerden, en met de doodt straften wier een van den zelven, zelfs by ongeval, gedoodt had. In de binnenplaats van de *Pagode* vind men een kom van metzelwerk, waar in men de Plant *Toléje* queekt.

De Pagode van *Eswara* heeft mede zyne Binnenplaats met een muur ingesloten, en door andere Pagoden bezet, te weeten, die van zyne Vrouw *Parvati*, van *Suria*, *Chindeca*, *Comaraswari*, en *Nandi* of *Baswa.* Deeze laatste word onder de gedaante van een Os van natuurlyke groote verbeeldt, en bestaat uit blaauwe steen. *Baswa* die de V*ahanam* van *Eswara* is, verlaat hem nooit. *Schendra* of de Maan heeft geen byzondere Pagoden: maar zy is altoos op *Eswarâs* hoofdt. Dit gebruik van de Afbeeldzels der Maan op 't Hoofdt te plaatsen, is zeer oudt. De Moabiten versierden 'er den hals hunner Kameelen mede, gelyk in 't Boek der Rechteren[(b)] blykt; en de wassende Maan der Mahometanen kon 'er wel mede van ontsproten zyn. De Pagode van *Eswara* begrypt noch twee-andere Afbeeldzels: te weeten, die van V*icgneswara* die men mede *Pullari* en V*innaiki* noemt*:* deeze word met het lichaam van een mensch grof en dikbuikig verbeeldt, insgelyks met het hoofdt, de snuit en een Olifants tandt. De andere is die van V*irreparda*, die maar een hoofdt en veele gewapende armen heeft; somtydts tot het getal van twee-en-dertig.

(a) Herodot. Lib. II.
(b) Judic. VIII. 21.

Wanneer de *Braminen* op de Binnenplaats[+] komen, draagenze eerbiedig zorg, dat de Pagode aan hunne rechter handt zy, waarin zy niet treeden zonder hunne schoenen voor de deur te laaten staan, en zonder op hunne schouders een tabbert op te schorten die hun voor Mantel dient.

[+]Plichten en dienst in de Pagoden waar te nemen.

Tot onderhoudt der Pagoden is 'er een[+] tol op de Koopmanschappen gestelt, die in dit Gewest worden ingevoert en verkocht, en een soort van Hoofdtgeldt, 't welk zy op de Familiën lichten. De toevallige inkomsten bestaan in de Offerhanden der Pellegrims, die in meenigte op plechtelyke Feesten van de Pagode komen, by voorbeeldt, die van *Tripeti*, eenige dagreizens van *Palicatte*, heeft drie Feesten 's Jaars; eerstelyk in September, alwaar bezonderlyk zich de *Soudras*, en 't gemeene Volk zich bevinden laaten; op het tweede in December, waar op de *Braminen* van allerwegen byeen vergaderen; en de derde, waar van de jaartydt in de Gedenkschriften van den Heere R*oger* niet aangeweezen word, is niet min voordeelig dan de anderen. Deeze Pagode heeft

[+]Welke de inkomsten tot hunnen onderhout zyn.

aan toevallige inkomsten van zestig tot tagtig duizend *Pagoden*[(a)]; en noch zyn deeze toevallige inkomsten sedert eenigen tydt krachtig vermindert. Die eertyds een groote somme moeten opgebragt hebben.

De aloude Koningen stelden 'er een glori in de Schatten der Pagoden te vermeerderen: maar de Koning V*eincapati* geldt noodig hebbende, en zich den blaam niet willende over den hals haalen van de gewyde Schatten berooft te hebben, nam het geldt en gaf 'er een Handschrift van, met beloften van het weder te zullen geeven, wanneer den staat van 't Koningryk zulks vereischen kon. R*ama-Develo* zyn opvolger gedroeg zich zoo eerlyk niet; maar begeerde de Juweelen magtig te worden, en onder anderen een goude Kroon met Robynen, en Diamanten verrykt, die den Afgodt op 't hoofdt hadt: maar deeze die hem dien ongodvruchtigen Raadt gegeeven hadden, storven aan den voet des Bergs waar op de Pagode geleegen was; en de Koning volgde eerlang dit spoor.

VIII. Hoofdtstuk.
Van de Afgoden, *en den* Eerdienst *aan hun beweezen.*

[+] De Goddelyke Dienst by de *Braminen* bestaat niet in een gestelde byeenkomst, om den Leeraar te hooren, en Lofzangen Godts te zingen, gelyk onder de Christenen in gebruik is. Eenige nachten zyn 'er wanneer men het Afbeeldzel van *Vistnou* en andere voor dit van *Eswara* vertoont; men draagtze alsdan in Processie door de Stadt. Deeze Plechtigheit word ter eere van *Eswara* maandelyk op den dag van *Amavali* verricht, te weeten, op den eersten dag als de Maan niet verscheint; en ter eere van *Vistnou* de negenden dag na de Nieuwe Maan. Deeze dag word *Jeccadesi* genoemt. Zie hoe deeze Processie geschied.

[+]Der *Braminen* Afgoden,

[+] Men zet het Beeldt van die God op een steigerend houte Paerdt, rustende niet dan met de twee achterste voeten op een tafel, waar op het gedraagen word. De Mannen op wiens schouderen dit werktuig rust, gaan niet recht uit: maar omzwaaiende, navolgende, zoo veel zy konnen, het spoor van een Paerdt in de rykonst geoeffent. Voor den Afgodt draagt men veele toortsen, en boven zyn hoofdt een *Sombreiro* of Zonnescherm; ter zyden van 't Paerdt is een Man, die den Afgod bezwaait en de vliegen verdryft. Wanneer zy hunnen omweg hebben afgelegt, plaatst men 't weder in de Pagode, en de Hoeren aan deeze Pagode gewyt, danssen ter eeren van dien Godt; men zingt dan Lofzangen; en men speelt op Hoornspeeltuigen op 't gedruis der Trommelen.

[+]met welke Plechtigheit worden omgedragen.

[+] De *Braminen* die gelooven zouden hunne Pagoden, en Afbeeldzels door de aanraaking van een *Soudra* besmet te zyn, gelooven niet dat de Wyven aan openbaare Hoerery overgegeeven, onwaardig zouden zyn, om voor de voorwerpen hunner Godsdienstigheit te danssen. Zy zien deeze ongelukkigen niet aan als uitgeslotenen van de toekomende gelukzaligheit; voornamentlyk als zy haar in deeze eerlooze handeling enkelyk houden aan die geene aan wien zy haare eerbaarheit hebben opgeoffert; en als zy zich by een byslaping houden, die eigentlyk niets strafwaardiger heeft, dan het Huwelyk deezer Volkeren, sedert de waare Godtsdienst noch 't een noch 't ander geheiligt heeft.

[+]Wie ze onder andere mogen naderen.

Hunne *Poranes* verhaalen dat *Devendre* de gedaante van een Man aanneemende op een zekeren tydt by een Dochter van vermaak ging, en willende beproeven of ze hem getrouw zoude zyn. Hy handelde met haar en quam door een goede vergelding overeen dat ze hem ontfing. Zy stond hem de zoo wel betaalde nacht toe, en sliep niet. *Devendre* veinsde zich niet wel te bevoelen, en scheen voor zyne

(a) De *Pagode* is in Indië een zekere munt omtrent vier gulden vier stuivers Hollands geldtwaardig.

Meesteresse als waarlyk doodt te zyn. De volgenden dag verklaarde ze aan haare Ouders, dat ze zich met het Lyk van haaren Minnaar wilde laaten verbranden, en zy konden haar van 't besluit niet afwenden. Men maakte de Houtmyt gereed en zy was bereid het Lyk te volgen; toen leide *Devendre* zyne veinzery af, en ter vergelding van de getrouwigheit, die zy hem beweezen had, beloofde hy haar een plaats in den Hemel, waarin hy 't gebied had, en hield ook zyne belofte.

De Beeldendienst deezer Volkeren bestaat[+] in de gemelde Godheden te eeren, en in het optooien der Sieraaden die een Overlevering verklaart heeft, hun het aangenaamste te zyn. By voorbeeldt, *Vistnou* bemint dat men zyne Afbeeldzels met Bloemen, kostelyk Kleederen en Gesteentens versiere, en

[+]Welke eere die Beelden wordt bewezen.

de *Vistnouvas* zyn hier mede niet zuimende in: maar de lust van *Eswara* is hier in verschillende. Zyn behaagen is dat zyn Beelden dikmaals met welriekend Water gewassen worden, en zyn Aanbidders draagen groote zorg van de zelve met zodanig water te besprengen, waar in men gemaalen Sandelhout geweekt heeft, of wel met andere welriekende Wateren. Men bewyst hen groote achting ontsteekende Lampen voor hunne Beelden en voor die van hunne Vrouwen; en men brengt hen tweemaals 's daags eeten. Deeze die de Schotel draagt word door een Fluitspeeler en Trommelslager voorgegaan, en heeft een Schel in de handt. Als hy de Ryst voor den Afgod heeft gezet, gaat hy die een uur daar na weg neemen. Dit gedaan zynde, word dit voedzel als een gift aangezien, die de God doet den geenen die het eeten.

+ De Processiën van *Vistnou* en *Eswara* waar van we gesproken hebben, worden niet alleen maandelyks op gezette dagen gedaan; maar zy hebben noch jaarlyks een plechtelyken Feestdag. Alsdan voert men hen Plechtelyk in een Toren om, alzoo hoog als een huis, rustende op raderen, door de *Maccoas* voortgetrokken, 't welk Visschers zyn, voor en achter van een meenigte Volks verzelt uit de vier Geslachten bestaande. De Afgod is boven op de Wagen; en men groet hem met byeengevoegde handen om hoog geheven. Behalven deeze Processie word 'er een andere te *Paliacatte* des namiddags op den tienden Januari gedaan. Men brengt het Beeldt te Paerdt buiten de Stadt; wanneer dat van *Vistnou* dus te veldewaarts gebragt word, viert men ter zyner eere verscheiden Speelen, als een Bok of een Vos los laatende, die zy in 't loopen zoeken te dooden met stokken in de linker handt hebbende. Des avonds brengt men 'er de Afgod by, en men eindigt het Feest door een Muzyk en 't danssen van Vrouwluiden van een tomeloos leven. Den volgenden dag is 't *Eswarâs* beurt, die men mede in 't Veldt brengt. Deeze zelfde *Ceremonie* word den elfden Juni weder begonnen: maar den volgenden dag vergenoegt men zich het Beeld op het Paerdt te zetten en men draagt het op de schouders.

+Omgangen ter hunner eere.

IX. Hoofdtstuk.
Van het Vieren *der* Feesten *van* Vistnou *en* Eswara.

+ De *Braminen* gebruiken driederlei namen om hunne verscheidene Feesten te onderscheiden. Die van *Vistnou* en *Trenala* genoemt; die van minder Mogendheden, als van hunne Vrouwen en Zoonen, worden *Panduga* geheeten; en men noemt *Jataro* die van *Ganga*, die men niet met den Vloedt *Ganges* vermengen moet, schoon het de zelfde naam zy.

+Verscheidene Feesten door de *Braminen* geviert;

+ Op den 18^{den}. Januari vieren de getrouwde Vrouwen het Feest van *Gauvri-Devi*, 't welk negen dagen duurt. Dit negendaagsche Feest viert men ter eere van *Parvati* de Vrouw van *Eswara*, waar aan de *Seyvias* een onbepaalde macht toeëigenen, 't welk zy door den naam van *Mahasecti* beteekenen, aan haar gegeeven, dat groot Mogendheit is. Haar oogmerk is voor hunne Mannen een lang leven te verwerven, en dat ze nooit Weduwen mogen worden. Zy maaken een Beeltenis van *Parvati* van Meel van Ryst, en rood Graan, 't welk zy onder een mengen; zy sieren het met Kleederen en Bloemen op, en na dat zy het dus negen dagen geduurende gedient hebben, brengen zy 't den tienden dag in een Palenquyn buiten de Stadt. Een meenigte getrouwde Vrouwen volgen het, men werpt het daarna in een der Gewyde Vyvers, en een ieder gaat zyn 's weegs naar huis.

+Dat van *Gauvri-Devi*,

Op den 8sten. Februari vieren de *Seyvias* en+ *Smaërtas* het Feest van *Tseveratre*; de *Vistnouvas* onthouden 'er zich van. Het bestaat in een dag en nacht te vasten en te waaken. De *Soudras* brengen gemeenlyk deezen ganschen nacht met speelen door, zulks zy den vaak bedryven; maar zy worden over dit bedryf gelaakt.

+Van *Tseveratre*,

Men viert dit Feest ter gedachtenisse van 't doodelyk vergif *Kalecote* V*issjam*, waar van *Eswara* de Waereldt verloste, wanneer men de *Amortam* zocht. Nadat hy dit vergif ingezwolgen had, viel hy in een flaauwte; de *Devetas* hem in deezen staat ziende, bevolen aan alle de menschen deezen ganschen dag te vasten, en geduurig aan *Eswara* te denken, 't welk hem veel verquikking gaf. Van zyne flaauwte weder bekomen zynde, beloofde hy dat wie dit Feest vieren zoude, de vergeeving van alle zyne Zonden verwerven zou.

Op den 14^{den}. na de Nieuwe Maan van[+] Augustus, vieren de *Braminen* en *Soudras* het Feest *Ananta Padmanaba Uratam*

[+]Van *Ananta Padmanaba Uratam*;

genoemt. Het oogmerk is de gezondheit in dit leven te genieten, en de Hemel in 't andere. Men bezorgt dat dit aan den Oever van eenige Rivier zy waar van het water zoet is, zoo niet men viert het in een Huis of ook wel in een Pagode. De *Braminen* die alleen het voorrecht hebben van 'er Bedienaars van te zyn, neemen een hand vol lang stroo en leggen 'er veertien knoopen in. Alsdan bewierooken ze en versieren met Bloemen den Afgod van *Ananta Padmanada*, en bezweeren hem met een soort van bezweering. Vervolgens neemenze een roode Gordel, waarin veertien knoopen moeten zyn, en knoopen die rondom den rechter arm van dien die zich verbindt dit Feest waar te neemen. Deeze riem gaat gemeenlyk viermaal om den arm. Indien 't een *Soudra* zy die in deeze verborgenheit ervaaren is, voegt hy zich by een *Bramine*, die hem de *Dsandhem* aan den arm bind; waarna men in zynen naam een kleine pot met water zet: onder de pot strooit men van de *Nili*, en deeze pot word met eenig lywaad gedekt, alwaar een geschilderde blom op afgebeeld is, en men natuurlyke bloemen over zaait. De *Bramine* geniet dan voor zyne belooning een *Danan* of Aalmoes in vruchten, in ryst of in geldt.

Dit Feest word eens in 't jaar geviert, en deeze die het eens geviert heeft, is verplicht het veertienmaal te herhaalen: maar na de veertiende reis staat het hem vry het noch meer te herhaalen, of een maaltydt aan de *Braminen* te geeven. Indien hy echter weder begint, word hy 't genoodzaakt wederom voor veertien jaaren te vieren. Deeze die de veertien jaaren vervult hebben, hebben het recht van een goude riem in de plaats van een roode te mogen draagen.

[+] De instelling van dit Feest word aan eenige Heiligen toegeëigent, en om den Volke tot Godtvruchtigheit in 't zelve aan te maanen, vertelt men het volgende geval. De Vrouw van een ryke *Bramine* die van deeze Plechtigheit onkundig was, gegaan zynde om zich in een Rivier van zoet water te wasschen(a), stond veerbaast van 'er menschen te vinden die 'er dit Feest vierden. Nadat men haar hier van onderricht had, liet zy zich deezen riem aan den arm binden, waarmede zy weder naar huis ging. De Man dit merkende en verstaan hebbende hoe zy die gekreegen had, nam haar den riem van den arm en smeedt die in 't vuur. Tot straffe van deeze daadt verloor hy aanstonds al zynen rykdom. Van dit verlies getroffen, begaf hy zich op weg om de God te zoeken tot wiens eere dit Feest wierd geviert, en hem niet konnende vinden, viel hy in een flaaumoedigheit. Deeze God verscheen hem onder de gedaante van een Oude *Bramine*, en vroeg hem wat hy deed. De bedorven Bramine verhaalde hem zyn ongeval: maar de Oude *Bramine* viel dus in zyne reden, en zeide: *Zyt gy zot God te zoeken*? *denkt gy dat hy u ontmoeten zal*? *Gy zult beter doen weder naar huis te keeren*, *en neemen 'er uw gemak zonder u dus af te sloven. Dit zal ik niet doen*; antwoordde de andere, *ik zal hem vinden*, *of ik wensch te sterven.* Toen God deeze woorden hoorde, kon hy niet langer veinzen. Hy ontdekte zich, trooste hem, en herstelde zyne krachten. De erkentenis speelde toen geen stomme. Hy bezat een gaave van Dichtkunde, en alzoo hy iet voor de vuist wist voort te brengen, maakte hy aanstonds eenige vaerzen die God zodanig behaagden, dan hy hem beloofde op zyne t'huis komst alle zyne goederen weder als te vooren te zullen vinden, en dat hy ten zekere tyde de Hemel verwerven zoude; 't welk ook volgens zyne belofte geschiedde.

[+]By wat zeldzaam geval dit Feest is ingestelt geweest.

Op volle Maan van Augustus hebben de[+] B*raminen* een byzonder Feest, 't welk zy *Trasvanala Pondema* noemen. Op deezen dag is 't dat men de *Dsandem* den Kinderen geeft, die alsdan B*ramasaris* worden, en de *Grasastas*, dat zyn de reeds getrouwde B*raminen*, neemen 'er een nieuwe.

[+]Dat van *Trasvanala Pondema.*

(a) In Persië en Indië zyn veel Rivieren wier wateren zeer ondeugend zyn, en die men *Bittere* noemt. Dusdanig is de *Aaggi-sou* waarvan Tavernier in zyne Reize naar Persie spreekt. I.D. H: 4.

Op den 8sten na de volle Maan van de[+] zelfde maandt, vieren de B*raminen* en S*oudras* de geboorte van *Vistnou* onder den naam van *Kristna.* Zie hier de Oorsprong van dit Feest, 't welk men *Gokoulastemi* noemt.

[+]Dat van *Gokoulastemi*, en zyne Oorsprong.

Geduurende de Ouderdom van *Duaparagom*, te weeten, de derde Waereldstant, had *Kampsa* een machtige *Settrea* een Zuster *Deveki* genoemt, die hy aan *Vassoudeva*, die van de zelfde *Caste* of 't Geslacht was, ten huwelyk gaf. Terwyl men Bruiloft hield, quam een *Akasavani*, of omzwervende Geest, de vreugde ontrusten, en zeide tot *Kampsa*: *Waarom verheugt gy u??* *Deeze Bruiloft zal u rampspoedig zyn*, *want het agtste kindt van uw Zuster zal u uw verderf veroorzaaken.* Op deeze woorden deed *Kampsa* de vreugde staaken, en wilde zyne Zuster dooden. Men belette hem dit, en hy genoegde zich haar met haaren Man op te sluiten, met beding dat ze hem alle haare kinderen leveren zoude. Hy wees hun een verblyfplaats of liever Gevankenis aan, en plaatste by hun een Ezel die t'elkens als zy baaren zoude, een geschreeuw maakte. Op dit teeken quam *Kampsa*, nam het kindt en wierp

het van boven zyn Huis af te pletteren. Hy pleegde deeze wreedheit zevenmaal, en bereide zich om het agste dus mede uit te voeren: maar vond zich bedrogen. De Stadt van hun verblyf wierd van een Rivier bewatert, en ter andere zyde van de zelve lag een groot Gehucht *Gocalam* genoemt, door Harders bewoont. Hun Hooft *Nanda* geheeten had een Vrouw *Hissohoda* genoemt, die veel Koeien voedde waarvan zy leefde. In 't ander leven, voor dat ze dit begonnen waarin zy toen leefden, hadden dit Opperhoofdt der Harders en zyne Vrouw aan V*istnou* een Gelofte gedaan, en hy was hun onder de gedaante van een volmaakt schoon kindt verscheenen, om hen te vragen wat zy van hem begeerden; zy waren zodanig van verwondering opgetoogen, dat ze zonder meer te denken op 't geen zy te vooren gewenscht hadden, verklaarden dat ze een Zoon verlangden te hebben, gelykende naar, het kindt dat zy zagen. V*istnou* beloofde hen deeze gunst in 't ander leven; en de tydt was gekomen van hun woordt te houden, toen de Zuster van *Kampsa* haar agtste kindt ter Waereldt bragt. Dit was een Zoon *Kristna* genoemt die met vier handen gebooren wierd; en dus is 't dat V*istnou*, zeggen de *Braminen*, it den Hemel der vermaakelykheden leeft, *Lila*-V*eicontam* genoemt; zy voegen 'er by, dat hy in de V*eicontam* zyn verblyf als een Geest heeft zonder eenige lichaamelyke gedaante te hebben. Deeze geboorte verwonderde de twee Echtgenooten niet weinig; zy erkenden 't voor iets Goddelyks, en namen hun toevlucht in den Gebede: maar zy stonden noch meer verbaast toen zy het kindt aldus spreeken hoorden: ‘Gy zult uit uwe Gevankenisse verlost worden. Nochtans openbaart myne geboorte niet; breng my daarentegen te *Gocalam* aan de andere zyde van de Rivier, by *Nanda* wiens Vrouwe van een Dochter in de kraam gekomen is. Aldaar zult gy my laaten en brengen deeze jong gebooren Dochter in myne plaats, en alsdan zal de Ezel schreeuwen.’ De Wacht merkte het uitgaan van *Kristnâs* Vader en Moeder niet, de deure opende zich zoo dra zy 'er voorquamen, en de Rivier hun een vryen overtogt gelaaten hebbende, zy quamen by *Nanda* alwaar zy het kindt, zonder dat men 't zag, verwisselden. Weder in hunne Gevankenisse gekomen, ging *Deveki* met de verwisselde Dochter te bedde leggen, en de Ezel stelde het aanstonds op een balken. *Kampsa* quam 'er eerlang, met opzet om dit agtste kindt wegens zyne jaloersheit om te brengen; maar zyne Zuster bad hem, vermits het een Dochter was, te willen spaaren. Hy was echter onverzettelyk, en wierp het kindt om hoog om het op de punt van zynen Degen t'ontfangen; maar het kindt bleef in de lucht zwevende hangen, en zeide*: Gy zult my niet dooden. Uwen Vyandt is te Gocalam die zal zich over u wreeken Kampsa* wilde zyne smart op zyn Zuster en Schoonbroeder aanvallende ten einde brengen, wanneer zyne Vrienden hem eerlang niet geraaden hadden het ongelukkig kindt 't welk hem ontruste te zoeken; hy geloofde hen, zy vervoegden zich derwaarts op zyn verzoek: maar *Kristna* doode hen alle, al speelende. Wanneer hy meerder Jaaren bereikt had, begaf hy zich naar *Maduré*, doode zynen Oom, verloste zyn Vader en Moeder, en deed veele andere zeldzaame dingen. Aanmerklyk was 't dat zyne geboorte ter middernacht voorviel. De *Devetas* en eenige Heiligen die 'er bericht van kreegen, vasten den voorigen dag; en alzoo deeze nacht geen bequaame tydt om een Feest te vieren was, stelden zy 't op den volgenden dag, en vastten tot 's morgens, wanneer zy zich weder begonnen te verlustigen. Ter gedachtenisse van deeze geboorte schikken zich de *Braminen* met hunne beste kleederen op, onthaalen elkander, zenden wederzyds van de *Taier* of melk met room, kokosnooten en andere verversschingen die men by de Harders vind. Op deezen dag zyn de straaten der Steeden en Gehuchten met groente versiert en bladeren bekleedt.

Op den eersten van de Nieuwe Maan[+] in September vieren de Vrouwen der *Braminen* onder haar het Feest van *Maherna Houmi*; 't is een negendaagsch

[+]Dat van *Maherna Houmi.*

Feest 't welk ter eere van *Latsemi* geviert word, om voor haare Mannen een lang leven en rykdom te verwerven. Zy noodigen elkander te gast. De negende dag vieren de *Braminen* insgelyks het zelfde Feest ter eere van V*istnou*, en ter erkentenisse verzoeken ze hem om alles 't geen het meest ter vergenoeging hunner Vrouwen voldoen kan.

De *Soudras* volgen hier in de *Braminen* na, noodigen elkander te gast, dooden bokken en offeren die. Op deezen dag maaken de Soldaaten hun geweer schoon, en heirom is 't dat men 't *het Feest der Wapenen* noemt. Zy achten dat de Volgende dag t'eenemaal gelukkig is, en dat het niet noodig zy deeze of geene uuren te verkiezen.

Op den agtsten dag na de Nieuwe Maan[+] van October valt het Feest van *Dipavali* in, 't welk men op de volgende wyze viert. Voor Zonnen-Opgang wasschen zy zich het hoofdt, trekken hunne beste kleederen aan,

[+]en dat van *Dipavali.*

noodigen hun Vrienden by hun, en op den volgenden nacht verlichten zy hunne Huizen en Pagoden, en de kinderen doen het mede met ontsteeken kaerssen door de straaten. Dit Feest word ter eere van V*istnou* geviert. Men vertelt op dit onderwerp dat als hy geduurende onder den naam van *Kristna* op Aarde was, eert *Ratjasja* die toen leefde, en men *Nara-Kasora* noemde, zich Meester van de gansche Waereldt gemaakt had, en vooral over zestien duizend Maagden die hy gevangen hield. *Kristna* die medelyden met haar had, overwon den Rover, dood hem, quam in zyn Huis en gaf deeze arme Dochters vryheit, die in zyne schoonheit verliefden. Zy wenschten alle innerlyk hem te mogen trouwen. *Kristna* haare begeerte niet onkundig, verhoorde haar. Alzoo nu *Ratjasja* niet doodt was dan om weder levendig te worden, wierd hy tegens hem niet quaad, dat hy hem alle die Mesteressen hadde vergadert, naardien hy een Kroon op zyn hoofdt zette, en hem belaste zich in 't toekomende wy zelyk te gedragen. Toen *Kristna* van deeze Waereldt vertrok, beval hy dat men een Feest ter zyner gedachtenisse vierde, en beloofde hen die het vieren zouden, vergeevinge hunner zonden en veel heil in dit leven te zullen genieten. De Malabaren hebben, wat meer is, in de maandt July een Feest 't welk zy *Adi Panduga* noemen, en in November een ander *Cartica Panduga* genoemt, waarvan men de oorzaak onkundig is. Behalven deeze Feesten zyn 'er dagen voor heilige dagen geacht, waarop zy gelooven dat een Aalmoes alsdan aan een eenig persoon gegeeven, alzoo veel verdient, als duizend andere aan duizend personen op een anderen tydt gedaan.

X. Hoofdtstuk.
Van den Pongol, *of het* Zonnefeest, *en van den* Eerdienst *der andere* Devetas.

[+] De schoonheit van de Zon, en de Dienst die zy aan de Waereldt bewyst door het licht waarvan zy de Oorsprong is, en door de vruchtbaare warmte waardoor zy de gansche Natuur bezielt, is een der eerste oorzaaken van Afgodery geworden. De *Braminen* niet genoegt haar naam aan den Dag te geeven die wy Zondag noemen, en zy *Suria-Vanam* heeten, vieren ter haarer eere een Feest by hen *Pongol* genoemt. Dit valt den 9^{den} Januari in. De *Braminen* van de eerste *Caste* merken dezen dag als alleenlyk een gelukkige en gunstige dag aan: maar de *Soudras* maaken 'er een Feest van. Zy bezoeken elkander, en geeven geschenken, en de voornaamste onder hen worden door de B*raminen* bezocht. Zy kooken de Ryst met melk, of zoo zy geen melk genoeg hebben, mengen ze die met water. Op andere dagen werpen ze het water, waarin de Ryst gekookt is, weg: maar op deezen dag, laat men die stooven tot dat al de vochtigheit door 't kooken verteert zy. Men kookt de Ryst buitenshuis in een plaats door de Zon bescheenen, en men laater de middagsstraalen op schynen. Wanneer men ziet dat ze weder te rug wykt, roepen ze *Pongol* uit, en herhaalen dit woordt viermaal. De Ryst dus op deezen dag gekookt zynde, houden ze voor zeer gezondt, en zy bewaaren ze zoo lang als zy konnen. Daar zyn 'er eenige die dit Feest alle Zondagen vernieuwen. Een der redenen waarom men dit Feest viert, is, de gedachte waarin dit Volk is, dat de R*atjasja Belli*, waarvan we vervolgens spreeken zullen, deezen dag op de Aarde komt om te zien wat 'er al omgaat. Zy waanen dat toen deeze R*atjasja* na de overwinning door *Vistnou* op hem behaalt, in *Patalam* of den Afgrondt gebannen wierd, hy verlof verworf van eens in 't jaar op de Aarde te komen.

[+]Het Feest van den *Pongol*, ter eere van de Zon.

't Is niet genoeg dat de menschen zich op dit Feest verheugen; zy willen zelfs dat 'er de Koeien en Buffels mede hun deel aan hebben. Op den dag na de *Pongol*,

wanneer alles noch in vreugde is, en als men *Vistnou* naar 't Veldt brengt, leid men hen 'er mede by tyds, den hals met kranssen en koeken belaaden. Wy hebben in de dagelyksche oeffening der Braminen aangemerkt, 't welk zy 's morgens en 's avonds ter eere van de Zon doen. Deeze *Deveta* heeft een kleine Pagode, alwaar zyn Beeldt by een onsteeken lamp word geëert: men heft de handen voor 't zelve op, en men bewyst hem Goddelyke eer.

Alhoewel *Garrouda*, *Annemonta*, V*icgneswara*[+] en V*irrepadra* geen Goden zyn, laat men echter niet na hen te eeren in verwachting van gezondheit en alle andere weldaaden te erlangen. Men draagt hun Gebeden voor en doet Offerhanden. *Vicgneswara* word het best van alle gedient.

[+]Aan welke andere, schoon geen Goden, eere word bewezen.

Men vind hem gemeenlyk in de Huizen als een soort van Beschermgod gedient en aangebeden. Men heeft de zelfde genegenheit niet voor *Virrepadra*, die nochtans niet min als hy een Zoon van *Eswara* is. Zyne geboorte die hy aan de gramschap van deezen God verschuldigt is, en de wapenen waarmede men hem verbeeldt, zyn niet na de smaak van een zoo vreedzaam Volk. De Vrouwen die zich tot *Vicgneswara* om vruchtbaar te zyn, vervoegen, offeren hem met dit oogmerk Ryst, Kokosnoten en Bloemen.

Devendre en zyne Ondergehoorigen zyn mede van deeze eer niet misgedeelt: men bid hen aan en men doet voor hen Offerhanden. De *Jagam* word geviert ter eere van *Devendre*, om den Hemel zyn verblyf plaats te verwerven. *Achni* word aangeroepen om een goeden naam te verkrygen; *Varouna* wegens 't water; *Vajouvia* om sterk en krachtig te werden, en *Isanja* om veel geloof en gezag te hebben. Zy zien hen niet als Veroorzaakers aan; maar als Uitdeelers deezer Goederen die enkelyk tydelyk zyn; en zy voegen 'er by dat men zyne gedachten hooger stellen moet.

Verwonderlyk is 't dat *Brahma*, die voor[+] den Schepper en Algemeene Bestierder van de Waereldt word erkent, geen Goddelyken Dienst onder dien Landaart beweezen word, die hunne teederheit in den geenen niet bepaalen, waarvan zy gelooven eenig goed te ontfangen; maar aan hun toeëigenen die hun eeniger mate betrekkelyk zyn. By voorbeeldt, *Garrouda* is oorzaak dat alle de roode Sperwers zyn geacht; *Baswa* maakt de Ossen en de Koeien deelachtig aan de eerbiedigheit die men voor hem heeft. B*rahma* heeft echter noch Pagode, noch Afbeeldzels.

[+]Aan *Brahma* word geen Goddelyke Dienst bewezen.

XI. Hoofdtstuk.
Van den Eerdienst *aan* Ganga-Gramma, Gournata *en andere* Ratjasjas.

't Is niet alleen dat deeze Landaart aan de Gelukzalige en Weldoende Mogendheden eer bewyst; maar zy heeft noch geestelyke Plechtigheden ingestelt, om zich behaagelyk by den geenen te maaken, die als Uitvoerders van de Hemelsche wraake worden aangezien. Daar zyn 'er een groot getal van, waar onder *Ganga* en *Gournata* de voornaamste zyn.

[+] De naam van *Ganga* is met de Rivier Ganges gemeen, die men door onderscheiding *Ganga Nadi* noemt, en met een Demon *Ganga-Gramma* geheeten. De *Braminen* maaken 'er een Vrouwelyke Sexe van. Eenige willen dat ze een der Vrouwen van *Eswara* zy; maar andere weigeren haar een Man. Hoe 't ook zyn mag, *Ganga-Gramma* word met een hoofdt en vier armen verbeeldt: zy heeft in de linker handt een kleine houte nap, en in de rechter een gaffel met drie tanden. Men vind byna overal Pagoden ter haarer eere gebouwt; daar *Gournata* die voor meer vermogener dan *Ganga* word aangezien, en een der Zoonen en der getrouwste Dienaren van *Eswara* volgens 't gevoelen der *Seivias* te zyn, geen Pagoden heeft; maar alleenlyk eenige Afbeeldzels, die men in 't Veldt plaatst. Men vind 'er in veele plaatsen het Stantbeeldt van den laatsten, omringt van *Ratjasjas* van gebakken aarde, als of ze zyne Raden waren. Het Volk aanbid hem onder een boom, en zy maaken elkander wys, dat ze hem persoonelyk hebben gezien.

[+]Hoe *Ganga-Gramma* onder de gedaante van een Vrouwelyke Sexe geëert word.

In de Indiën zyn 'er Feesten ter eere van[+] *Ganga* en zulks op een bestemden dag, behalven te *Paliacatte* en mogelyk in eenige andere Steden, waar van de Landvoogden de dag bepaalen, wanneer men die vieren moet. Dit Feest 't welk men mede *Pongol* noemt, is onderscheiden van dat aan de Zon toegewyt. Men

[+]Welke Feesten men ter eeren van *Ganga* viert, en hoe.

kookt dan ook Ryst; maar in de Pagode, of naby de zelve. Voor 't overige geeven de B*raminen* wel acht dit Feest te vieren.

Des morgens is men bezig met Ryst te kooken,[+] en des namiddags brengt men door met den Afgodt van *Ganga* op een Wagen om te voeren, gelyk hier voor van 't Beeldt van *Vistnou* is gezegt. Men offert hem eenige Bokken die door de bedienden van de Pagode het hoofdt met een daar toe bereid mes worden afgesneeden. Men draagt in deeze Processie een werktuig naar de *Cicognes* gelykende, waarvan men zich diendt om water te putten. Wie in zyne Ziekte, of in eenig ander gevaar een Gelofte aan *Ganga* gedaan heeft, moet alsdan een soort van wippen ondergaan. Dit zyn twee haaken die men in de huidt van den rug slaat, en waarmede men hem opwipt, maakende ondertusschen eenige Apery, als een vuurroer af te

[+]Zeldzaame uitvoering van Geloften aan dien Afgod, en waar in die bestaat.

schieten, en het weder te laaden, of verscheiden andere gebaerden met den Degen zwaaiende. 't Zyn niet alleen Mannen die zich dus laaten aan den haak slaan. Insgelyks worden 'er Vrouwen gevonden die 'er zich toe aanbieden, bedroogen door den geenen die haar diets maaken dat dit weinig smerte veroorzaakt. Uit beduchtheit dat het Volk door jammerklagen van deezen, die men dus gehaakt zynde, wipt, het bedrog niet merke, maakt men alsdan een groot geschreeuw.

Eenige zyn 'er die een snoer door 't vleesch laaten steeken, waaraan men terwyl zy danssen trekt, en zy lyden zodanige smertelyke uitwerking, om aan *Ganga* te behaagen.

Men verzeekert dat op eenige plaatsen, sommige zoo yverig zyn, dat ze zich voor den Wagen van *Ganga* nederwerpen, opdat die over hun lichaam gaa, waarvan eenige verplettert worden, en op de plaats dood blyven.

[+] Wanneer het nacht geworden is, offert men een Buffel waaraan men eenige vraagen doet, en op ieder van de zelve by den Afgod raad vraagt. Waar na men hem met een daar toe bereid mes, het hoofdt afsnyd, en men het lichaam op de straat voor de Pagode begraaft. Het bloedt dat men in een pot heeft vergaart, word den Afgod voor gezet, en men waant dat 'er smorgens niet meer van te vinden zy. Ouwlings offerde men een Mensch[(a)] voor *Ganga*: maar iemandt heeft onder hen zoo veel gezag gehad, om in te voeren, dat men zich met een Buffel vergenoege.

[+]Een Buffel aan *Ganga* geoffert, 't welk eertyds door 't opofferen van een mensch geschiedde,

Indien 'er eenige sterfte onder hun Vee[+] ontstaat, worden 'er eerlang Bokken geoffert. 't Zelfde doen zy, wanneerze een schip in 't water laaten loopen; als zy een nieuwen arbeidt beginnen, 't zy in 't maaken van een gracht, en hut enz. Wat zy onderneemen willen, vergeeten ze niets om de goede genegenheit van *Ganga* en *Gournata* te winnen.

[+]Insgelyks Bokken, en waarom geoffert;

De B*raminen* van de eerste *Caste* doemen[+] deeze Offerhanden, die onder hen van 't vierde Geslacht veelvuldig in gebruik zyn: maar zy durven 't hen niet beletten. Zy achten dat die deeze gewoonte gevolgt hebben, dikmaals wedergebooren worden, en sterven; dat 'er vereischt word dat deeze Offerhanden, de veelvuldige elende die zy in deeze Waereldt hebben uitgestaan, tot verzoening dienen; dat zy vervolgens ter helle vaaren, waaruit Godt hen na een onbepaalden tydt verlost.

[+]Welke Offerhanden door eenige *Braminen*, gedoemt, en afgekeurt worden.

XII. Hoofdtstuk.
Der Braminen gevoelen *van de* Menschelyke Ziele; *van haaren* Oorsprong *en haaren* Staat *na de* Doodt.

Het menschelyk Geslacht, is, volgens der B*raminen* gevoelen, het Werk van B*rahma* geweest. Hy, de macht ontfangen hebbende de Waerelden te scheppen, schiep negen Menschen, die met de Kinderen, die hy by zyne Vrouw *Karaswati* had, de Aarde bevolkten.

(a) 't Is een onderwerp van verwondering dat deeze Natie die geen bloedig offer aan *Vistnou* noch aan *Eswara* doet, die zy niet te min als Opper-Goden aanmerken; echter het bloedt der Dieren voor *Ganga* plengen. 't Is noch een verblyfzel van d'Aloude Bygeloviglieit der Egiptenaren die de Geleerde Grieken in hunnen Schriften hebben aangenomen. *Porphirius*, die niet wilde dat men levendige beesten voor den Opper-God offerde, geloofde deeze eerdienst der booze Geesten noodig te zyn, om het quaad af te wenden 't welk zy aan 't koren en vruchten, Landen en Steden konden uitvoeren. Plato wilde dat men de Beesten slachte en hun bloedt den Lucht-Geesten offerde. Het *Manichëismus* 't welk het Bestier der Waereldt in twee Oorspronkelykheden deelt, te weeten in een goede en een quaade, heeft in 't Oosten zyne Geboorte genomen, en is niet dan een gesleepenheit deezer Aloude dwaling.

[+] Zy stelden geen onderscheid tusschen 's Menschen Ziele en die der redenlooze Schepselen. Al haare waardigheit bestond, overzulks de Mensch een lichaam heeft, waarin de Ziel zich vryer kan uitdrukken, en waardiger uitdrukzelen voortbrengen dan d'andere. Volgens deeze Leer is het Menschelyk leven boven dit der Redenloozen niet bevoordeelt, dan door de onderscheiden gesteldheit der werktuigen die het bezielt; en de Dieren zouden konnen redeneeren en hunne redeneering uitdrukken, indien hun lichaam bequaam was, om in de uitwerkzelen der Ziele te konnen medearbeiden, die daar in als gekeetend is. Zy brengen de kindsche onnozelheit en verzwakte gesteltheit der Ouden als een bewys van hun gevoelen by. 't Is altoos de zelfde Ziel zeggenze; maar wanneer de werktuigen noch niet geformeert zyn, kan zy de zelfde gedachten niet voortbrengen, en uiten, dan als de zelve werktuigen hunne volmaaktheit hebben die haar eigen is: eveneens als de ouderdom

[+]Welk een oorsprong de B*raminen* de ziel toeschryven;

in de zelven een onsteltenis verwekt, en weder in de zelfde onmacht vervalt daar die te vooren in was.

+ De B*raminen* zyn 't over den oorsprong der Zielen niet eens. Eenige zyn van gevoelen, dat ze den aanvang van haar bestaan door Godts wil hebben, voor de Schepping van 't Heelal; dat ze in het Goddelyk Wezen haar verblyf hebben gehad; en dat ze na de Schepping in de lichaamen der Menschen of Dieren gezonden zyn, om de Zonden uit te wisschen, die zy hadden begaan. Andere meenen, dat de Ziel eeuwig is; dat ze altoos in Godt heeft bestaan; en zy dienen zich van deeze vergelyking, om hunne Leer uit te drukken: Eveneens, zeggenze, gelyk alle de Rivieren in de Zee ontfangn worden, en met haar zich vereenigen; dus komen de Zielen van Godt en vereenigen zich weder in zyn Weezen. Zy bewyzen de eeuwigheit der Zielen door de zelfde redenen, die Plato heeft gebruikt. De Volkeren die de eeuwigheit der Ziele gelooven, zyn t'eenemaal ontvreemt van haare onsterflykheit te betwisten.

+Doch niet alle daarin eensgezint zyn.

+ Zy stellen een uitdeeling van vergelding en strafte na de doodt: maar de Godloozen worden niet evenmaatig gestraft. Eenige zullen de straf na hunne doodt in deeze Waereldt ontfangen, en anderen in de andere Waereldt.

+Welke gedachten zy over vergelding en straffe hebben, en waarmede de Zielverhuizing by hun plaatse als by andere Volkeren had.

Indien de Zonde eertyds door de Zielen begaan, oorzaak is, dat ze in 't lichaam als in een Gevankenis komen; kan 't mogelyk mede de oorzaak zyn, dat zy 'er wederom uit verhuizen om minder welzyn te genieten, niet alleen in dat van een Mensch: maar zelfs in dat van een redenloos Schepzel. Deeze Zielverhuizing was niet alleenlyk een Leerstuk by de Egiptenaren; den *Druiden*, zoo Cesar bericht, geloofden 't mede. *Ovidius*(a) en *Tibullus*(b) hebben onder de Romeinen in den zelfden zin geschreeven. De *Allemannen*(c) hadden insgelyks deeze Leer aangenomen, en de *Geten*(d) hadden die van *Zamolxis* overgenomen. *Plato* en zyn Leerling *Plotinus*, keuren 't goed: maar *Porphirius* niet dan half. Hy stond toe dat de Zielen van 't eene menschelyk Lichaam in een ander verhuisden: maar hy geloofde niet dat het met de waardigheit van den Mensch over een quam, dat een menschelyke Ziel in een lichaam van een redenloos Schepzel overging. Hy vond het in een Gestel zeer onvoeglyk, en 't welk te gelyk schandelyk en onmogelyk was, dat de Ziel van een Vrouw in 't lichaam van een Muilezelin overgegaan zynde, haar Zoon op haaren rug zoude zitten, zonder dat hy 't wist, en haar met zyne spooren in den buik sloeg. De B*raminen* vinden in 't gansche Gestel geene zwaarigheit. Zy neemen niets aan 't welk om te gelooven hinderen kan, dat een zelfde Ziel zoude achtereenvolgende in een Mensch, Beest en Plant konnen huisvesten.

De eerlykste Zielverhuizing naa de menschelyke gestalte, is die, wanneer een+ Ziel in 't Lichaam van een Os of Koe overgaat. Behalven de redenen over het voorrecht deezer Dieren, reeds door ons bygebragt(e), zullen wy 'er byvoegen, dat het een overschot van den eerdienst is, die de aloude Egiptenaren aan hunnen God *Apis* gaven; en dat B*aswa* of de Os die de B*ahanam* is, of het rytuig van *Eswara*, mogelyk geen anderen oorsprong hebben kan. De Heer *Roger* verhaalt ons dat men een Os aan een Pagode toegewyt, natuurlyk gestorven zynde, alzoo eerlyk begraaft, als men een Mensch van aanzien statelyk zyne Uitvaart viert.

+Hoe de Zielverhuizing in een Os of Koe de eerlykste word geacht.

Reeds hebben we aangemerkt dat eenige+ Zielen uit haare lichaamen verhuist, niet aanstonds in een ander overgaan: maar dat ze *Ratjasjas* worden, wegens haare Zonden; en dat ze, om die uit te wisschen, eenigen tydt in de Lucht

+Omzwervende Zielen, wat men 'er van gevoelt.

(a) *Herschepping.* XV.
(b) *L.* IV. *Eleg. I.*
(c) *Appianus in Celtic.*
(d) *Julianus in Caesarib.*
(e) Zie Bladzyde 107.

omzwerven, lydende een ongemeen gebrek, en konnende niets genieten dan 't geen men haar als aalmoes geeft. Haar onvermogen is zodanig, dat men ze niet vreest, alhoewel men elkander diets maakt, dat deeze *Ratjasjas* zich dikmaals onder een menschelyke gedaante vertoonen. Haare straf is echter minder dan deezer Zielen, die haare Zonden in de Helle, alwaar *Jamma* 't bestier heeft, boeten moeten.

Deeze laatsten zyn tweederlei. Eenige[+] komen 'er voor een bepaalden tydt, alhoewel die lang genoeg zy; en na dat ze genoegzaam door hunne geleedene smart gezuivert zyn, komenze weder op de aarde, alwaar zy dan met een nieuw lichaam aangedaan zyn. Andere worden in *Antam-Tappes* geworpën; te weeten, in den duisteren Put, waar uit zy nooit komen. Zy lyden 'er oneindelyke pyn, die hevig en onophoudelyk is. Onder andere straffen, worden zy 'er door doornen opgereeten, door Kraaien die staale bekken hebben, en door Honden verscheurt, en ook door Muggen en Vliegen geduurig gestooken. Behalven een der alleronverdraagelykste koude, is 'er in deezen put alles 't welk hunne straf verzwaaren kan.

[+]Andere voor een tydt in een soort van Helle verweezen, en hoe.

De Wetgeevers der B*raminen* na dat ze[+]

[+]Welk een belooning de vroome en deugdzaam leevende na hunne doodt te verwachten hebben.

de Strafoeffening der Godloozen dus hebben voorgestelt, verzuimen ze mede niet de Deugdt aan te moedigen door de hoop van een toekomende Gelukzaligheit. Zy belooven van den Vroomen en wellevenden dit volgende: Zy leggen hun zeven onderscheidene plaatsen onder den Hemel toe, en alwaar *Indre* of *Devendre*, *Achni*, *Niruti*, *Vajouvia*, *Cubera*, *Isangia*, en *Varonna* het bestier hebben. Daar is 't dat de bestemde Zielen om weder op de aarde te komen, een Gelukzaligheit genieten, die de vergelding hunner deugdt is. Deeze die uitmuntener hebben geleeft, worden tot in den Hemel van *Brahma* verheeven: maar beiden moetenze wederom in deeze Waereldt komen, met dit onderscheid, dat de laatsten het verblyf dat ze hier beneden hebben moeten, vervult hebbende, alsdan ontwyffelbaar in den Hemel komen, om 'er voor altoos hun verblyfte houden.

Surgam is den algemeenen naam, die men aan de zeven laager Hemelen geeft, en die 'er haar verblyf vinden, zyn de waare *Devetas:* maar na dat zy 'er het vermaak genooten hebben, zonder dat van de zinnen uit te zonderen, zyn zy zoodra haaren tydt verscheenen is, genoodzaakt deeze vermaakelykheden te verlaaten, en in een ander lichaam over te gaan, verlaatende dat 't welk zy in 't Paradys hadden. De B*raminen* weeten niet te zeggen hoedanig dit lichaam bestaat, 't welkhen in hunnen Heilstaat gedient heeft. Mogelyk dient het om een nieuwe aangekome Ziel weder te huisvesten. Nochtans zyn 'er *Devetas* die altoos in de *Surgam* blyven; gelyk de Zon, Maan, Starren en veele andere Schepzelen zyn. De Zielen die in de *Surgam* zyn, zondigen niet meer, nademaal Godt 'er zich dikmaals vertoont, en haar onderwyst.

De *Veicontam* is het deel der geenen, die tot een grooter Gelukzaligheit bewaart worden. Daar zyn twee plaatsen van dien naam; de eene die zy enkelyk *Veicontam* noemen, alwaar Godt zelf zyn verblyf heeft; de andere word *Lila Veicontam* geheeten, te weeten, *de Hemel der vermaakelykheden.* De *Braminen* verschillen onderling, om te weeten of de Zielen in deeze laatste plaats toegelaaten, weder op Aarde komen moeten: maar zy komen daarin overeen, dat wie eens in de eerste ontfangen word, geniet 'er eene eeuwige Gelukzaligheit. Kortom, daar zyn zeer weinig personen, zeggenze, wiens leven zuiver en onbevlekt genoeg zy, om in een zoo volmaakten staat van Gelukzaligheit te komen: maar min moeielyker en min zeldzaamer is 't een plaats in de *Surgam* te verwerven.

XIII. Hoofdtstuk.
Van der Braminen goede Werken, *en hunne* Godsdienstige Strengheit.

[+] Een toekomend Leven waarin de mensch de Vergelding of Straf van zyn bedryf ontfangen en lyden moet, vereischt de noodzaakelykheit van goede werken. Een B*ramine* wilde zich eens in de tegenwoordigheit der *Devetas* verneederen: maar aanmerkenkende, dat zy zich zelfs voor *Brahma* verneederen, oordeelde hy noodiger hem zyne onderdanigheit te bewyzen. Nochtans veranderde hy van gedachten. Hy erinnerde zich dat B*rahma* niets anders doen kan, dan een ieder volgens zyne Werken te handelen. Hy besloot derhalven, dat hy niets als van zyne eigen werken moest verwachten. De B*raminen* gelooven niet dat de vergelding of straf in dit leven begreepen is; gelyk een mensch veeltyds naar hunne meening leeft, gelooven zy dat de Goddelyke Gerechtigheit niet dan in 't volgende leven geoeffent word. Overzulks de mensch die lyd, wischt de Zonden uit, die hy geduurende zyn voorgaande leven heeft begaan, en voor dat hy 't lichaam aanneemt, 't welk is gestraft. Alzoo 'er weinig zyn die genoegzaam goede gedachten van hunne

[+]Hoe de *Braminen* de goede werken verdienstelyk steden.

zuiverheit hebben, om verzeekert van een plaats in de *Veicontam*, of in de S*urgam* te zyn; het grootste getal stelt echter zyn vertrouwen in de oeffening, waaraan de vergeeving der Zonden verbonden is. Behalven deeze die door de *Vedam* voorgeschreeven[+] zyn, zyn 'er eigenzinnige gestrengheden, die zekere Godtsdienstigheden, naar een hooger trap vanvolmaaktheit haakenende, uitwerken. De Heer *Roger* heeft 'er een van in de kleine Pagode van *Parvati* naby de Pagode van *Eswara* gezien, en 't welk hy verhaalt alle de lichaamsquellingen der strengste Kloosters te overtreffen.

[+]Eenige eigenzinnige gestrengheden der B*raminen*, aangemerkt,

Deeze B*ramine* onthielt zich van het gewoon[+] voedzel, en genuttigde niets dan een weinig zoete melk, met eenige vruchten; doch soberlyk. Hy bleef den ganschen dag zitten zonder van plaats te veranderen, en

[+]en 't zeldzaam gedrag van de zelve vertoont.

leide zich niet neder om te slaapen: maar houdende zich in een pynelyke gestalte, overwon hy de slaap zoo lang als hy kon, uitspreekende geduurig zonder ophouden de naam van *Eswara* Hy had 'er een Afgod van, die hy met bloemen versierde; hy ontstak een lamp voor den zelven, en bewierrookte het beeldt. Zoodra hy deeze oeffening geëindigt had, stond hy op, en plaatsende zich met het hoofdt omlaag en de beenen om hoog, herhaalde hy in deeze gestalte eenige lange gebeden, waar na hy zich weder neerzette, en begon als te vooren de zelfde oeffening. Dit gedaan hebbende, rechtte hy voor de Pagode twee Bamboessen op, met een dwarshout, gelykende naar een Galg, waaraan hy om hoog twee touwen met strikknoopen vast maakte. Hier onder was een vierkante kuil waar in hy vuur ontstak, en leide 'er eenig hout dichte by. Hy ging vervolgens driemaal rondom dit vuur, door eenige achting, zorg draagende, dat hy geduurig de rechter zyde naar den kuil gekeert had. Na eenige nederbuigingen klom hy om hoog, stak de beenen door de touwstrikken,† vervolgens hangende met het hoofdt omlaag en 't aangezicht naar het brandend vuur gekeert, slingerde hy zich als een klok die in beweeging is, en stookte dus het vuur aan met 'er telkens eenig hout op te leggen, 't welk hy met zyne handt bereiken kon. Na een zoo pynelyke oeffening die een half uur duurde, maakte hy zich weder los, deed een keer om den kuil en ging weder in de Pagode, gelyk te vooren, zitten. Dit nu waren de dagelyksche oeffeningen van deezen *Bramine*, niet uit oogmerk om den Hemel te verwerven, waar van hy geloofde verzeekert te zyn: maar om tot een hooger trap van Gelukzaligheit te komen. Nochtans keuren andere *Braminen* dit af, nademaal hy, zoo zy zeiden, de Wet schond, verkiezende voor zyn verblyf geen der Heilige plaatsen, alwaar het den *Joguis* gedoogt is hun geheele leven door te brengen.

Een andere *Bramine*, had het hoofdt door een yzere horde of halskraag, weegende vier-en-twintig ponden, gestoken, hebbende de gedaante van staketwerk, en vier voeten middelyns. Hy was verplicht die te draagen tot dat hy een genoegzaame somme gelds met aalmoezen vergadert had, om een Gasthuis te bouwen.

Twee andere *Braminen* hadden de beenen aan lange en zwaare ketenen(a) geklonken, waar van het eene eind over de schouders hong en 't ander achter na sleepte.

Een ander had zich met den voet geketent aan een boom laaten vast klinken, met een besluit van op deeze plaats te willen sterven.

Noch andere zyn 'er die met gescherpte klompen gaan, van binnen met spykers verzien. Wanneer zy die aantrekken, leggen zy zich op den grondt met t'zamen gevoegde handen neder; verwonderlyk is 't hoe deeze menschen konnen gaan, de voeten in zodanig een schoeizel hebbende.

† Zie de hier nevens gevoegde Afbeelding in vier Verbeeldingen afgebeeldt; waar van de eerste *een* BRAMINE *vertoont*, *die* GELOFTEN *heeft gedaan een* YZERE HALSKRAAG *wegende vier-en-twintig ponden te dragen en vier voeten middelyns hebbende*, *tot dat hy aan* AALMOEZEN *zodanig een groote somme gelds heeft verzamelt*, *die genoeg zy om een* GASTHUIS *te bouwen.* De tweede verbeeldt *een* BRAMINE *die zich door* GODTVRUCHTIGHEIT *den tydt van een half uur ter eere van den Godt* ESWARA *over een* BRANDEND VUUR *slingert*, *'t welk hy zelf aanstookt*, *met het hout aan wederzyde van den kuil gelegt.* De derde vertoont *een* BRAMINE *die zich met zyn eene* BEEN *aan een* BOOM *met een* YZERE KETEN *heeft laaten vast klinken*, *met besluit van aldus zyne dagen in dien staat te eindigen*; en de vierde verbeeldt *twee* BRAMINEN *van 't Geslacht der* SOUDRAS, JOGUIS *genoemt*, *sleepende* LANGE *en* ZWAARE YZERE KETENEN, *aan hunne* BEEMEN GEKLONKEN *en over hunne schouders hangende.*

(a) St. Epiphanius bericht, dat ten zynen tyde de Priesters van Saturnus in Egipte zich aan ketenen klonken, en ringen door den neus staken; dat zy lange hairen en slechte kleederen droegen enz. De Beschryving die hy van hun doet, gelykt bezonder wel naar de Afbeelding der Indiaansche *Joguis.* Zie *Epiph. lib.* 3. *Cont. Haeres.* 341. en volgende.

XIV. Hoofdtstuk.
Van de Heilige Plaatsen *in* Indie, *en hoe de* Braminen *de* Vergiffenisse *der* Zonden *verwerven.*

[+] De mensch bezit geen genoegzaame gerechtigheit om voor Godt te genaaken; de Zonde sluit hem buiten de eeuwige Gelukzaligheit. 't Staat aan den Godtsdienst

[+]Verscheidene plaatsen die de B*raminen* tot zuivering hunner Zonden bezoeken, en alwaar die gelegen zyn.

98
BRAMIN qui a fait voeude porter un Colier de fer du poids de 24. liv. de 4. piés en quarré, jusqu'à ce qu'il eut amassé en aumônes une assez grande somme d'argent pour faire bâtir un Hôpital.

BRAMIN qui se balance par devotion, pendant une demi-heure, en l'honneur du Dieu Eswara, au dessus d'un feu qu'il attise avec le bois qu'il a mis auz deux côtez.

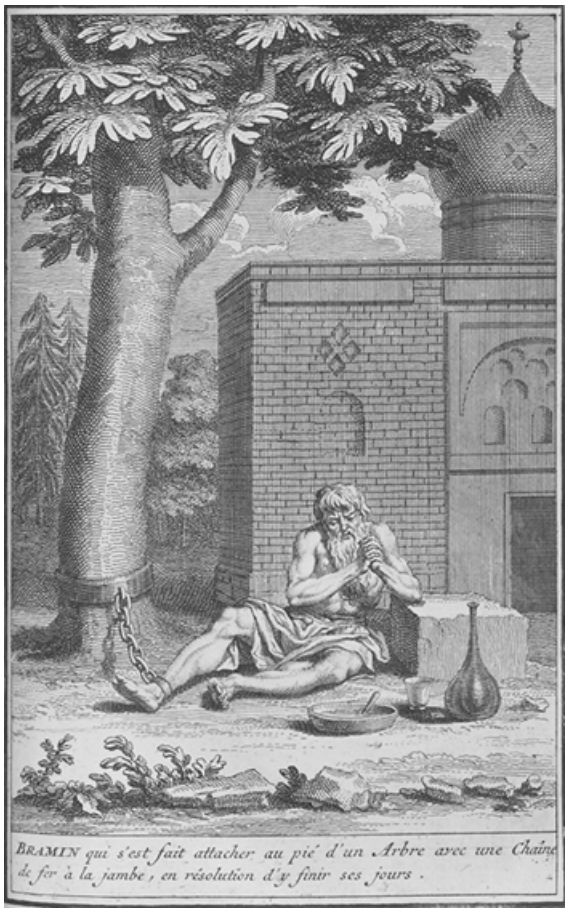

BRAMIN qui s'est fait attacher au pié d'un Arbre avec une Chaîne de fer à la jambe, en résolution d'y finir ses jours.

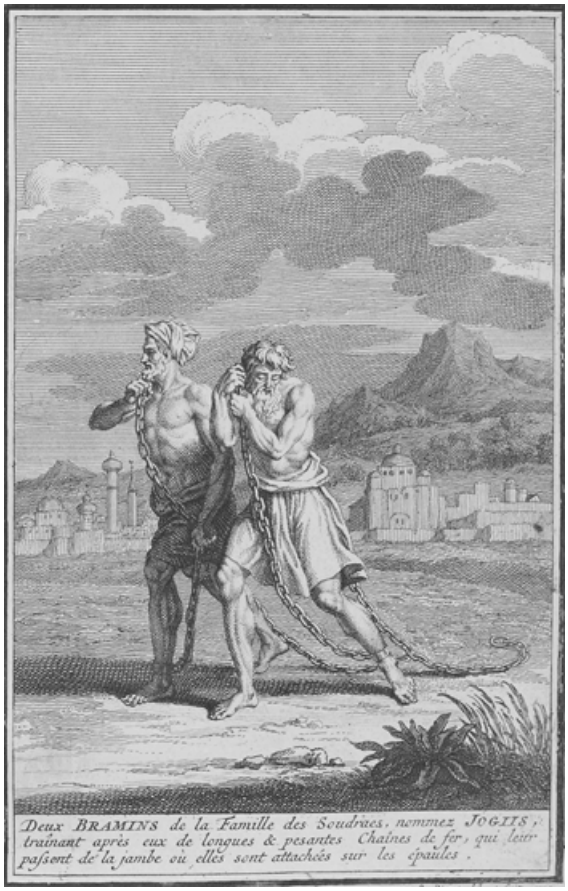

Deux BRAMINS de la Famille des Soudraes, nommé JOGIIS, traînant après eux de longues et pesantes Chaînes de fer, qui leur passent de la jambe où elles sont attachées sur les epaules.
B. Picart del. et fecit. 1721.

de middelen voor de vergeeving der Zonden te verzorgen. Die der *Braminen* toont veele middelen aan, om 'er zich van te zuiveren. Het eerste middel is, verscheiden plaatsen te bezoeken door haare Heiligheit berucht. Zodanige zyn *Ajot-ja*, *Matura*, *Casi*, *Cansje*, *Aventa-Capouri*, en *Duareveti.* Deeze plaatsen zyn de Heiligste des ganschen Aardbodems, volgen der *Braminen* gedachten. De menschen en beesten die te *Casi* sterven, gaan rechtsstreeks naar den Hemel: maar die in een der andere plaatsen sterven, gaan naar 't verblyf van *Brahma*, van waar zy weder op de Aarde komen moeten: maar dit is voor hun het laatste leven, en wanneer zy dan sterven, worden ze in den Hemel ontfangen om 'er altoos hun verblyf te houden. De heiligheit deezer plaatsen is in een omtrek min of meer groot bepaalt, waar buiten men niet vertrekt, volgens beloften den geenen gedaan, die 'er komen te sterven. De omtrek van *Casi* is een vierde myl middellyns. Die van *Ajot-ja* begrypt twaalf mylen.

Ajot-ja legt twaalf mylen[(a)], ten Noorden van *Casi.* Zyne Heiligheit bestaat overzulks 'er *Vistnou* onder den naam van *Ramma* gebooren is.

Matura legt in de nabuurschap van *Agra*, alwaar de *Mogols* hun Hof houden. *Vistnou* acht men dat 'er onder den naam van *Kristna* gebooren zy.

[+] *Casi*, insgelyks *Varanasi* genoemt, legt in 't Koningryk van *Bengale*, aan den Oever van den Ganges, twaalf mylen van *Ajot-ja* en *Preyaga. Casi* word zodanig een Heilige Plaats geacht, dat alle die 'er sterven het voorrecht genieten, 't welk *Eswara* eertyds aan deeze plaats heeft gehecht. Wanneer zy op 't zieltogen leggen, verzuimt men niet hen in 't rechter oor te blaazen, en hen dus van alle hunne Zonden te zuiveren: om die reden is 't dat zoo wel menschen als beesten op hun linker oor leggende, sterven. Indien iemandt zoo onvoorzichtig is en op zyn rechter oor legt, zal hy nooit verzuimen, zeggenze, zich op de andere zyde te keeren, wanneer den zieken op 't sterven legt. Men wil dit door een geval van een Mogol bevestigen, die aan de waarheit van dit wonderwerk twyffelende, 't zelve in zyne tegenwoordigheit onderzoeken wilde. Hy had een uitgedient Paerdt, hy liet het de vier voeten vast binden, en op zyn rechter zyde leggen: maar toen het Paerdt voelde de doodt te naaderen, braken de touwen waar mede zyne voeten gebonden waren, en het keerde zich om op het linker oor. Alzoo de Zielen der geenen die te *Casi* sterven niet meer op Aarde komen, veranderen hunne lichaamen in steenen.

[+]Hoedanig *Casi* de Heiligste word geacht, er van welk een uitwerkzel men die waant te zyn.

Cansje of *Cansjeswaram* is een groote en beruchte Stadt van 't Koningryk *Carnate*, en heeft een groot getal Pagoden.

Aventacapouri, of *Aventeutica*, een Stadt ten Noorden van *Agra* gelegen, is voor een der heiligste Plaatsen geacht die 'er gevonden worden.

Duaraca of *Duareveti* was eertyds een Heilige Plaats naby *Suratte*: maar de Zee heeft dit gansche Landt overstroomt. *Kristna* aldaar gestorven, moest 'er volgens gewoonte verbrandt worden: maar de Zee voerde hem van daar naar *Siangernata* of *Prousotamai*, in de Golf van *Bengale*; hierom is 't dat deeze laatste Plaats als zeer heilig geacht word. De Lyken der geenen die aldaar gestorven zyn, worden 'er zoo droog als hout, indien men een Volks overlevering gelooven mag. Alles is 'er zuiver; nergens durft een B*ramine* een *Soudra* aanraaken, noch niets uit zyne handt komende, eeten: maar in deeze plaats mag hy 't van hem aanneemen, en indien hy zegt: *dit is onrein*, komen hem aanstonds wormen uit den mondt.

Prajaga is twaalf mylen van *Casi*, de Ganges[+] opwaarts en naby de Stadt *Agra* gelegen. Aldaar voegen zich drie armen van den Ganges byeen, of liever deeze Vloedt ontfangt twee andere Rivieren. Dit water heeft de kracht de Zonden uit te

[+]Welk een kracht zy de wateren van den Ganges toeschryven.

(a) Men moet weeten dat dit mylen volgens dit Gewest zyn, die men *Cosses* noemt, en omtrent twaalf duizend vyf hondert Geometrische voeten uitmaaken; wy zeggen omtrent, want daar zyn plaatsen, alwaar ze niet dan twee duizend vier hondert doen.

wisschen; en de zelfsmoordt die overal strafwaardig is, word ter deezer plaatse strafloos gehouden.

Veele zouden van 't behulp 't welk men van deeze Heilige Plaatsen trekt, berooft zyn, indien ze alleen voor den geenen waren geschikt, die gemakkelyk derwaarts konnen gaan. Om 'er de uitwerking van, algemeener te maaken, is ingestelt, dat het genoeg zy de zelve te noemen en zyne gedachten derwaarts te laaten gaan, om 'er de zelfde vrucht van deelachtig te worden, als of men 'er wezentlyk ging; 't is derhalven dat die geene die van Godsdienstigheit aangespoort worden, niet verzuimen die des morgens te noemen, en deeze naamen als een gebedt herhaalen en opzeggen.

De vergeeving der Zonden is mede aan de viering der Feesten verbonden. Wy hebben 'er in 't voorgaande Hoofdtstuk voorbeelden van gegeeven

De B*raminen* maaken ook van de afwassching veel werk, waarin zy zich van zoet-

of zoutwater dienen. Dit laatste heeft echter geen kracht hen van hunne Zonden te reinigen dan met zekere onderscheiding van tydt en plaats. Door zich zelven is 't onrein, en bygevolg ondienstig deeze uitwerking voort te brengen. De aloude Egiptenaren hadden er de zelfde afkeer van, en de Eilanders wierden by hun voor onrein aangezien(a). De zelfde Egiptenaren merkten de Zee aan als van de traanen van Saturnus voort gebragt. De *Braminen* geeven haar geen natuurlyker Oorsprong: want zy vertellen 'er dit volgende van.

+Zeldzaam verhaal van *Agastea* 't welk de *Braminen* van dit Dwergje of Duim mannetje doen, en het belachelyk gevolg.

+ *Agastea*(b) een klein Mannetje, niet grooter als een duim: maar ongemeen heilig, 't welk van den beginne der Waereldt geweest is en tot aan haar einde zyn zal, wandelde na by de Zee; zy met zyne kleine gestalte spottende, wierd hy daar over geraakt, en getergt; hy deed dan de geheele Zee in zyne handt komen, als of ze een druppel water was geweest, en zwolg haar t'eenemaal in. De *Devetas* waren hier zeer moeielyk over en vertoonden hem het nadeel dat zy 'er by leeden, wanneer 'er geen Zee meer was, zy baden hem die weder te geeven: hy haar begeeren niet konnende wederstaan, piste haar wederom uit, en hier uit is haare zoutigheit ontstaan. De Zee is op den eersten dag van ieder Maandt rein, als ook geduurende de *Eklipsen* en de *Cojunctie* van zeekere Starren. Insgelyks is zy altoos rein tegen over de Pagode *Rameswara* die de Malabaren *Ramanatacovil* noemen; en aldaar is 't dat 'er een grooten toeloop van Volk komt om zich te reinigen.

+Kracht van 't Ganges water verder aangemerkt.

Onder de zoete wateren eigent men een+ groote heiligheit toe deeze van den *Ganges.* Zyne kracht is zoo groot dat die zelf op den geenen werkt die 'er zich zonder meening in baden, om de vergeeving hunner zonden te verwerven. De Bengaleezen stellen 'er zodanig een groot vertrouwen in, dat die geen die langs deeze Rivier woonen, hunne Zieken derwaarts brengen wanneer zy buiten staat van herstelling zyn. Zy dompelen hen tot aan den middel in 't water: maar alzoo deeze gunst zich niet dan over weinig personen uitbreiden zoude, en dat deeze die te verre van deeze Rivier woonen, niet mogten van dit gebruik berooft zyn, is men overeen gekomen dat alle de Wateren waarmede men zich wascht, de zelfde kracht hebben zullen, mits nochtans, wanneer men 'er zich van dient, aan die van den *Ganges* te denken, en dat men *Ganga Stanam* zegt, dat is: *Ganges wasch my.* Men maakt 'er veel gebruik van; men vervoert het water in flessen landwaarts in, gelyk men te Parys en op andere plaatsen de wateren van Forges en andere minerale wateren doet.

XV. Hoofdtstuk.
Den Verdichten Oorsprong *van den* Ganges. *De* Historie *van* Belli, Sagara *en* Bagireta.

+Van welk een oorsprong de *Braminen* de Ganges achten, en met hoedanig een vreemd verdichtzel zy die verzellen.

+ De Ganges-vloedt heeft zynen Oorsprong niet uit de ingewanden der Aarde gelyk de andere Rivieren Hy is van den Hemel in die van *Devendre* gedaalt, en van daar in *Indostan.*

De *Ratjasja Belli*, aan *Eswara* een Gelofte gedaan hebbende, en van hem verworven dat hy alle zyne Vyanden overwinnen zoude, maakte hem dit voorrecht zoo baldadig, dat hy *Devendre* en de Opperhoofden der andere Waerelden die onder den Hemel zyn, bestryden dorst. Hy maakte zich van hun Meester, en verdreef hen uit de plaats alwaar zy het bestier hadden. Zy klaagden 'er over aan B*rahma*, die dit aan *Vistnou* overbragt. Deeze Godt die B*elli* goedgunstig was, nademaal

(a) *Vossius de Idol. lib.* II. C. 74
(b) Alzoo men niet weet wat dit woordt in de Samscortamsche Taale waaruit het genomen is, beteekent, is 't moeielyk te raaden of het een eigen naamwoordt of noemend woordt is.

deeze *Ratjasja* hem diende, wilde liever toegevenheit dan geweld tegen hem gebruiken. Met dit voorneemen quam hy op de Waereldt onder den naam van *Vamana* of jonge B*ramine*, en op een tydt dat B*elli* een *Jagam*[(c)] offerde, nam hy deezen tydt waar om van hem een gunst-bewys te vorderen. *Wat begeert gy dat ik u geeve*? zeide B*elli. Geef my een geschenk van drie voeten Aarde*, antwoorde de jonge B*ramine*; 't welk hem toegestaan wierd. Eerlang begon hy de afmeeting te doen. Hy drukte in de Aarde zyne voeten, en zonk tot in *Patalam*[(d)], raakende de Eierschaal die al de Waerelden omvat. Hy lichtte de andere voet om hoog, dwersch door alle de Waerelden heen, en ondersteunde die tegen het gestelde punt van de zelfde Schaal. Hy vroeg daarna waar hy zyn derde voet plaatsen zou; want de *Poranes* zyn wonderbaar mildadig in 't geeven van armen en beenen.

(c) Reeds hebben we verklaardt dat *Jagam* een Offerhande is.
(d) Te weeten den Afgrondt.

Zet die op myn hoofdt, antwoordde B*elli. Vamana* drukte hem op dit woordt zoo geweldig op 't hoofdt, dat *Belli* tot in des Afgrondts bodem nederzonk, alwaar hy sedert deezen tydt gebleeven is. Alles 't geen zyn berouw hem heeft konnen te weeg brengen, is, dat hy 'er niet min gelukkig leeft dan of hy in den Hemel was. Zoodra als *Vamana* zyn voet om hoog stak, raakte hy niet alleen de Eierschaal waarin de Waerelden opgesloten zyn: maar die borst by ongeval, en door deeze scheur zag men 'er het water inkomen, waarin deeze schaal dryft. B*rahma* nam aanstonds een kruik, en ontfing dit water waarmede hy de voeten van *Vistnou* wies, en het overige vloeide in de gedaante van een Rivier door 't Paradys van *Devendre.* Een ander voorval deed die op de Aarde nederdaalen.

[+] Een *Settrea*, *Sagara Jackraverti* genoemt[(a)], en een Man van groot gezag, wilde een wit Paerdt offeren. Dit slag van *Jagam* is zeer bezwaarlyk, en aan een ieder niet toegelaaten. Men moet, voor dat men 'er toe komt, wel verzeekert zyn dat 'er niemandt machtiger is om 'er zich tegen te kanten. Deeze die van voorneemen is om te offeren, zend door 't gansche Landt het Paerdt tot deeze Offerhande bestemt. Het Slacht-offer heeft op den staert een geschrift waarin de naam van den persoon vervat is, die deeze *Jagam* vieren wil, en men vraagt of 'er iemandt zoo koen is om zich van dit Paerdt te verzeekeren; daarnevens uitdrukkende het getal der Personen die vereischt worden, en volgen om het te verhinderen. Indien zich iemandt aanbiedt, en het geleide van 't Slachtoffer geslagen word, heeft de *Jagam* geen voortgang; doch geen wederstreeving vindende, word de *Jagam* op den bestemden tydt geviert. *Sagara Jackraverti* wilde dan deeze eer hebben, liet het witte Paerdt door veele Vrouwen begeleiden, die zestig duizend Jongelingen met zich voerden. Niemandt stelde 'er zich tegen: maar *Devendre* die een grooten hoogmoedt in hunne voorttogt bespeurde, roofde het Paerdt, verborg het onder de zevende Waereldt, en bond het achter een zeer Godsdienstigen *Vistnouva.* Het geleide dit Paerdt niet vindende, zocht het overal te vergeefs, en men zoude 'er nooit van vernomen hebben, indien een *Akasvani*[(b)] niet bericht had waar het was. Om in de zevende Waereldt te komen, begon deeze bende de Aarde zoo lang te graaven, dat men niet meer wist hoe die om hoog te voeren. De uitvinding waarvan zy zich bedienden was om die te eeten, en om ze te gemakkelyker door te zwelgen, dronken ze zeer veel water. Zy quamen eindelyk by het Paerdt, en geloovende dat de *Vistnouva* het hun ontvoert had, sloegen zy hem. Deeze Heilig, gevoelig wegens de slagen die zy hem gaven, vervloekte hen, en zy wierden in asch verandert nevens deeze die hen geleidden. De Zoon van hun Hoofdt die over hem bekommert was, daalde door den kuil die men gegraaven had, neder, en quam by de *Vistnouva.* In stede van hem te beleedigen, verzocht hy, hem te willen berichten wat zyn Vader, die hy zocht, overgekomen was: maar zyne smart wierd verdubbeldt toen hy verstond dat hy niet meer dan een hoop assche was, en dat om 't ongeval te vergrooten alle deeze Zielen ongelukkig waren. Deeze Heilig leerde hem dat het eenigste hulpmiddel 't welk hy had om hen te redden, was de assche met het water van den *Ganges* te bevogtigen, en dat men hen dus den ingang van 't Paradys van *Devendre* verzorgen zou. Deeze Zoon dit onderwys begreepen hebbende, nam het Paerdt, klom 'er op, en bezocht zyn Groot-Vader by wien hy verlof verzocht van alle mogelyke krachten in te spannen om van dit water te mogen hebben. Hy deed aan *Vistnou* een Gelofte in welker waarneeming hy dertig duizend jaaren zonder ophouden volharden zou; maar hy storf zonder zyn voorneemen te hebben uitgevoert. Twee andere deeden de een na den ander de zelfde Gelofte, en namen die geduurende een diergelyken tydt waar; doch alzoo vruchteloos als de eerste. Een vierde *Bagireta* genoemt, wierd

[+]Vreemde Historie over 't offeren van een Paerdt, en met welk een vreemd toeval verzelt.

(a) *Jackraverti* beteekent een Keizer
(b) Een Tumel Geest.

verhoort na de zelfde dingen geduurende tien duizend jaaren te hebben waargenomen; nademaal nu alle deeze jaaren gezamentlyk hondert duizend jaaren uitmaakten, 't welk de bepaalde tydt was om hunne begeerte te vervullen. *Vistnou* dan aan B*agireta* belooft hebbende van hem de gunst toe te staan die hy hem verzoeken zoude, verzocht hy dat zyn Geslacht in assche verandert, van 't Ganges water mogt besproeit worden. Hy verworf dat de Ganges overal vloeien mogt, waar hy die zoude geleiden, en ziende zich in zoo schoon een staat om verhoort te worden, wenschte hy dat de Rivier op den Berg *Chimmavontam* nederstroomde, die ten Noordzyde gelegen is. De Berg verklaarde dat een zoo zwaaren last hem door zynen waterval verpletteren zoude, en dat 'er niets dan *Eswara* was die het vermogen had een zodanig gewigt te draagen. *Eswara* bewees dan aan B*agireta* de gunst van zich aan te bieden om deeze Rivier op zyn Hoofdt t'ontfangen. De *Ganges* had niet al te groote

gedachten van *Eswara* om te gelooven dat hy niet verplettert worden zou, en om hem over zyne onbedachtzaamheit te straffen, bereidde hy zich van hem onder den last te doen bezwyken, toen *Eswara*, om hem zyne krachten beter te laaten blyken, hem ontfing, en op zyn hoofdt bewaarde zonder het afstroomen te gedoogen. B*agireta* die zyn reekening by deeze wraak niet vond, bad *Eswara* de Rivier op den Berg *Chimmavontam* te laaten neder stroomen; 't welk geschiedde, De Ganges volgde B*agireta*: maar onderweeg vond hy een heilig Man met een *Jagam* bezig te zyn. De Rivier sleepte 'er den ganschen toestel van weg, en veroorzaakte hem een groot verdriet, zulks hy haar beval in zyne handt te komen, en hy zwolg haar t'eenemaal in. *Bagireta* hier door zich van zyne hoop versteeken ziende, bad den Heilig hem de Rivier weder te geeven. Dit was moeielyk uit te voeren, ten minsten moest zy de heiligheit haarer wateren verliezen; want 't zy dat hy haar van boven of beneeden wedergaf, wierd ze nochtans onrein: maar zy quamen overeen dat ze uit zyne Dye voortvloeien zou. Van daar volgde zy *Bagireta*, tot in 't Gewest van *Bengale*, alwaar zy haar in veele takken verdeelde. De Assche der zestig duizende wierd 'er van besproeit. Deeze lichaamen wierden opgewekt, en na hunnen Verlosser voor den Dienst aan hun beweezen, bedankt te hebben, gingen ze naar den Hemel van *Devendre.* Dit verhaal[+] 't welk in den *Vedam* te vinden is, verschaft de verklaring van drie andere naamen die de Indianen aan den Ganges geeven; want eerstelyk noemen ze hem de *Hemelsche Rivier*, naardien zy onderstellen dat die wezentlyk van den Hemel nedergedaalt is. Dit zoude wel konnen een gevolg zyn van 't geen Moses van de vier Rivieren zegt, die uit den Hof van *Eden* of 't Aardsch Paradys voort vloeiden: 't welk by de aloude Heidenen bekent zynde, en volgens de valsche denkbeelden die zy 'er van hebben, verklaart, is 't niet onmogelyk dat zy dit Paradys met den Hemel verwart hebben, en dat de naam van *Hemelsche Rivier*, alhoewel fabelachtig in den zin die zy haar geeven, niet op de waarheit zy gegrondt. Ten tweeden noemen ze hem *Jennadi*, of *Dy-Rivier*; en ten derden word hy *Bagireti* geheeten; maar zyn gemeenste naam is *Ganges*, 't welk zy *Ganga* uitspreeken; een aloude naam, nademaal de Grieken en Romeinen hem dus noemen, doch met een weinig onderscheid om het eindigen van 't woordt, 't welk zy naar hunne taal geboogen hebben.

[+]Nader verklaaring van den oorsprong van den Ganges aangemerkt.

XVI. Hoofdtstuk.
Van der Braminen Pelgrimaadje *en* Bedevaarten.

De Doodelyke Zondenstaat van een mensch is niet t'eenemaal wanhoopendlyk by de *Braminen*, en zy gelooven voor hem middelen van redding te hebben, om 'er de vergeeving van te verwerven, als of hy zelf volbragt 't geen zy ter zyner gunste uitvoeren. De *Ganges* is voor hen een schat van Heiligheit. Wanneer men Doodsbeenderen vind, vergadert men die Godsdienstiglyk, en men werpt ze in deeze Rivier; want voor ieder jaar dat zy 'er in zyn, geniet de Ziel van den Overleedene duizend jaaren vreugde in den Hemel van *Devendre.* Dit Water heeft geen kracht van hun zodanig te reinigen, dat ze aanstonds in den Hemel zelf konnen toegelaaten worden. Het bewaart hen alleen voor de uitsluiting die zy verdienden, nademaal zy na een bepaalt verblyf in den Hemel, hun verzorgt, wederom op de Aarde komen moeten, dat zy 'er wedergebooren worden, en een ander leven aanvangen. Maar zy genieten het voordeel weder op de Aarde komende, van geen erger gedrag en gesteltheit te zyn, als zy geduurende het voorgaande leven waren geweest: maar dat ze in tegendeel gelukkiger zyn; en dit leven is dan zoo verdienstelyk dat de Ziel uit het lichaam scheidende, aanstonds naar het verblyf van de volmaakte gelukzaligheit vliegt.

Een bevoorrechte Bedevaart is 'er naar[+] *Gaya*, een Stadt omtrent dertig mylen ten Zuiden van *Casi* gelegen, alwaar het niet moeielyk valt den Afgestorvenen de Zaligheit te verwerven. Men toont 'er een Rots waarin Godt zyn voet heeft ingedrukt; en om een zoo dierbaare *Reliquie* te bewaaren, is deeze Stadt allerwegen gesterkt. Zie hier de orde die men in die Pelgrimaadje of Bedevaart waarneemt.

[+]Hoe de Bedevaarten door de de Braminen en werwaarts uitgevoert worden.

De Pelgrims gaan eerst naar *Preyaga*, alwaar[+] zy een maandt hun verblyf neemen mogen. 's Morgens voor Zonnenopgang baden zy zich in den Ganges, om zich van

[+]Hun gedrag daarin aangemerkt

hunne zonden te reinigen; en de maandt verstreeken zynde, gaan zy naar *Casi* alwaar zy zich eveneens in deeze Rivier baden. Van daar reizen ze naar *Gaya*, alwaar zy een byzonder Deeg maaken. Zy neemen 'er kleine stukken van, en telkens als zy 'er een van op de Rots leggen, noemen ze een hunner verstorvene Vrienden; dus vervolgen zy hunne Vrienden en Ouders te noemen tot in het zevende Geslacht, en zelfs daarboven. De *Vedam* belooft den geenen wiens naamen zy dus uitspreeken, aanstonds de uitwerking te gevoelen, en schoon zy in de Helle van *Jamma* waren, dat ze alsdan eerlang in 't verblyf van *Devendre* worden overgebragt.

+Bedevaart naar den zogenaamden Adamsberg op 't Eilandt Ceilon gedaan.

+ De *Braminen* zyn 't alleen niet die met een bygelovige manier dit slag van indrukzelen eeren. De Scythen[(a)] vertoonden een steen waarin, volgens hun zeggen, de voet van Herkules in gedrukt was, twee ellebogen lang zynde. Tegenwoordig word 'er noch een Bedevaart van Heidensche Volkeren naar den *Adams Piek* of het hoog gebergte van't Eilandt *Ceilon*, gedaan, alwaar '[(b)] men op een steene tafel een 's menschen Reuzen voet ingedrukt vindt, die twee palmen lang en agt duimen breed is; hy is, zoo de Berichtgeevingen te kennen geeven, wel gesneeden, zoo dat wanneer hy in wasch ingedrukt waare, niet beter zich vertoonen zoude. Alle de Heidenen hebben 'er een groote Godsdienstigheit voor, en van allerwegen komenze in Bedevaart naar deeze tafel, 't zy om de zelve te zien en eerdienst te bewyzen, 't zy om eenige Gelofte te vervullen.' Wy hebben op eenige plaatsen van Vrankryk, en voornamentlyk te *Fescamp*, diergelyke voetstappen gezien, die de Overlevering waant door een Engel nagelaaten te zyn. Maar de *Braminen* overtreffen alle andere Volkeren om zodanige verdichte mirakelen te vertellen.

Zy zeggen dat Ouwlings een *Ratjasja*, *Gayafora* genoemt, aan *Eswara* een Gelofte deed, en die vervult hebbende, deeze God voor hem verschynen zag om hem te vraagen wat zyn begeeren was. *Ik kan niet dan met een ongemeen gevoelen*, zeide *Ratjasja*, *de straf der Zielen aanzien*, *die zy om haare zonden uit te wisschen*, *lyden moeten. Staa my toe dat deeze die in myne handen zullen zyn*, *mogen gered worden.* Naaulyks had hy deeze gunst verworven, of hy begaf zich op reis, en deed overal zodanige zeldzaame vorderingen, zulks 'er geen Zondaars meer gevonden wierden, en een ieder eerde hem.

Vistnou een Jalouzy opvattende; zocht *Gayasora* het leven te beneemen, die hy ook waarlyk te *Gaya* doodde. De *Ratjasja* ziende dat zyne doodt onvermydelyk was, eischte van *Vistnou* dat hy hem ten minsten de belofte houden liet die *Eswara* hem gedaan had. *Vistnou* stond dit hem toe, en gaf hem zyn woordt, dat deeze wiens naam men zoude uitspreken, van dit deeg op de Rots leggende, zouden gered worden. *Vistnou* hem deeze gunst beloovende, zette hem een voet op 't Hoofdt. *Gayasora* wierd toen in een Rots verandert, en 't is volgens der *Braminen* meening deeze zelfde steen, die nu noch te *Gaya* is.

XVII. Hoofdtstuk.
Van de Spreuken *van* Barthrouherri, *en 't* Besluit *deezer* Verhandeling.

+Hoe en waar aan de *Braminen* hunne Leeroeffening bepaalen;

+ Het verblindt Geloof 't welk deezen Landaart aan de zeldzaamste Overleveringen geeft, is een bewys dat ze nalaatig zyn het gebruik der reden te oeffenen. Hunne Leeroeffeningen zyn aan den *Vedam*, *Jastra* en aan de *Spreuken* van B*arthrouherri* bepaalt. Reeds hebben we van de twee eerste Boeken gesproken;

(a) Zie *Herodotus.* L. 4:
(b) Zie de Reize van Nicolaas de Graaf naar d'Indiën. Pag. 108.

ons is nu noch overig van het laatste gewag te maaken. Ook hebbenwe aangewezen dat *Sandragoupeti-Naraja* zeer bedroeft was, toen zyn Zoon B*arthrouherri*, die hem van een Vrouw uit de laatste *Chaste* gebooren was, drie hondert Vrouwen naam. Deeze Zoon berucht door zyne wysheit geworden, klaagden de menschen overzulks de Wysheit in een groot getal Boeken opgesloten was, die men alle bezwaarlyk leezen kon. Om hen hier in behulpzaam te zyn, verzaamelde hy het Wezentlykste[+] in drie hondert Spreuken, die hy in drie Boeken verdeelde. Ieder Boek behelsde tien Hoofdtstukken, waarvan ieder tien Spreuken of Zinuitingen begreep. Het eerste Boek voerde den tytel van den *Weg die ten Hemel geleid*; het tweede van 't *Redelyk* B*estier*, en het derde handelde van *de Liefde.*

De B*ramine Padmanaba*, van wien de Heer *Roger* heeft alles 't geen hy van de B*raminen* weet, had hem de twee eerste Boeken

[+]Het wezentlykste van de zelve in driehondert spreuken bestaande, en in drie Boeken verdeelt, waaraan de *S*chryver de twee eerste Boeken zyn mede gedeelt, en derhalven in zyn verhaal het geloofwaardigste te achten is.

[a] mede gedeelt; maar hy maakte zwaarigheit voor zich het derde in 't Nederduitsch over te zetten.

B*arthrouherri* was natuurlyk van een verliefde gesteltheit, en de weerzin die zyn Vader had[b] dat hy hem te veel kinderen verwekte, was niet qualyk gegrondt. Deeze Vader zyne vier Zoonen ontboden hebbende, betuigde aan de drie eersten dat hy zich over hun gedrag zeer voldaan vond; maar dat hy niet dan met smart B*arthrouherri* aan zag, die de vierde was. Deeze konnende het onderwerp van zyne droefheit raaden, ging de kamer uit, liet zyn hair afsnyden, trok een kleedt van *Sanjasi* aan, en quam in deeze gestalte weder binnen. Zyn Vader bekoort wegens deeze verandering, zegende hem, en beloofde hem tot aan 's Waerelds einde te zullen leeven. Deeze belofte wierd ook niet geschonden; want B*arthrouherri* is noch wezentlyk op Aarde: maar onzichtbaar, gelyk de Geesten. Na de doodt van zyn Vader begon hy te reizen. Zyne drie hondert Vrouwen hem willende volgen, stond hy haar zulks niet toe: maar belaste haar t'huis te blyven, en hem geen gezelschap te houden. Zy vroegen hem toen, wat zy in deeze verdrietige Weduwlyke Staat te doen hadden. Hier op stond hy haar weder met andere Mannen te mogen trouwen toe, en verklaarde haar dat zy dit zonder zonde konden doen. Zy volgden zyn bevel, en hier uit is 't dat de familie der drie honderden of *Cauvreas* een talryk Geslacht onder de *Soudras* ontsprooten zy. Deeze Vrouwen hebben 'er het voorrecht onberispelyk Weduwen te mogen blyven, en zy mogen zonder eenigen blaam ook weder trouwen. Alle de andere Geslachten mogen in dit van de *Caureas* ontfangen worden, en men vergelykt het by de Zee die zonder onderscheid alle Rivieren ontfangt.

[+] Dit nu is 't dat we het wezentlykste in 't Boek van den Heer *Roger* hebben aangemerkt. Wy hebben veele wederleggingen, die ons noodeloos scheenen, achtergelaaten. Om 't geen buitenspoorig en ongerymt is, te wederleggen, is 't genoeg van dit aan te wyzen. Wy hebben ons veel meer aan deezen Schryver gebonden dan aan eenig ander, nademaal zyn beroep van Godgeleerde te zyn veel belang in de kennisse van der B*raminen* Godtsdienst vond, dan andere die de Geneeskunde en Koophandel oeffenden. De gemeenzaame omgang die tusschen hem en de *Bramine Padmanaba* vertrouwelyk was, geeft aan zyne Getuigenisse een trap van zekerheit, die aan *Kircherus*[c] en andere Schryvers ontbroken heeft, vermits zy niet geschreeven hebben dan volgens het ontfangene bericht uit de tweede of derde handt. De naamen zyn niet altoos op de zelfde wyze geschreeven die men in andere Berichten vind; nademaal ieder zich van letteren gedient heeft die hy geloofde de uitspraak van de taal die hy verstondt, het naast te komen, gebruikende de spelling die aan zyne Moedertaale eigen was. Dit is de reden, waarom men in een B*elydenis van der* B*raminen Geloof*, door een B*ramine* aan den Heer *Arnoudt Heussen* Hollandsch Landvoogdt, *Isura* voor *Eswara*; B*romha* voor B*rahma*; *Wisnauwa* voor *Vistnou* vind, en dus met de anderen. Wy hebben de spelling van den Heere *Roger* gevolgt, vermits hy een Geleerd Man zynde, by ons minder verdacht was dan een Kantoor Schryver: Nochtans hebben we eenige stomme of overtollige letteren verworpen, naardien zy de uitspraak veranderden door andere geleezen zynde.

[+]Besluit deezer Verhandeling als tot een narede dienende.

Nu is ons niet meer overig te zeggen dan dat we de Oorsprong der B*rachmannen* aangemerkt hebben als een Volkplanting der Egiptenaren; en wy zien dit

(a) Men vind dit in 't Boek, waar van wy de geheele tytel in een der noten of aanteekeningen van de Voorrede hebben aangeweezen
(b) Zie hier voor Bladzyde 116. van gemeld.
(c) *Kircheri China Illustrata.*

genoegzaam bewyzelyk aan, wegens de overeenkomst hunner bygelovigheden met die van dit aloude Volk. Men zal de overeenkomst noch beter gewaar worden, indien men, 't welk 'er Herodoot ons van bericht, met deeze Verhandeling vergelykt. Wy hebben deeze vergelyking niet konnen toonen zonder van 't voorneemen en ontwerp deezes Boeks, waarom het is t'zamengestelt, af te wyken.

Derde verhandeling Over de hedendaagsche godtsdienst-plichten En gewoontens Der afgodische Oost-Indiaansche volkeren. Behelzende van welk een gevoelen de Indianen over hunne Goden zyn.

I. Hoofdtstuk.
Van de Voornaamste Goden *onder hun geacht.*

De Indiaansche en Afgodendienaars, die wy Heidenen noemen, komen alle daarin overeen, dat 'er een Godt is: maar men vind hem onder hen, zy die Denkbeelden hebben t'eenemaal de Heiligheit en Majesteit van dit Opperwezen verontwaardigende, geenzins behoorlyk geëert.

[+] Deeze verblinde Volkeren hebben Boeken die behelzen 't welk zy gelooven moeten; en deeze Boeken hebben onder hun geen minder gezag, dan de Heilige Schrift onder ons Christenen. Men vind in eenige plaatsen deezer Boeken, dat Godt een geestelyk, onafmeetelyk en eeuwig Wezen is; men leest op andere plaatsen, dat 'er geen andere God dan de Lucht is, die wy inademen; elders anders staat uitgedrukt, dat de Zon God is, en dat zy 't is die schept, behoudt en weder alles verdelgt. Dit laatste gevoelen is van 't meeste gevolg; overzulks het meerendeel deezer Afgodendienaars dit Gestarnte aanbidden, zich telkens ter Aarde buigende, wanneer de Zon op en onder gaat. Deeze dus verblinde ongelukkige menschen, of liever gezegt, door den glans der Zonne verblindt, eigenen aan het Schepzel en huldigen het, 't welk men niet dan alleen den Schepper schuldig zy.

[+]Van welk een Gezag de Heidensche Wetboeken onder hun zyn, en wat die van hunne Opper God en andere Goden melden; als ook waarin zy onderling verschilleen.

Veele worden 'er onder de Heidenen gevonden, die gelooven dat de gekookte Ryst[(a)] alleen verdient als een God aangebeden te worden, en dat men 'er een groote eerbiedt voor schuldig is, eer men die eet.

Deeze Aanbidders van de Ryst die zy eeten, laaten echter niet na daarin overeen te komen en te erkennen, dat 'er noch een

(a) De gekookte Ryst is het gewoone voedzel der Indianen; alzoo het door middel van de zelve is dat ze hunne gezondheit en 't leven onderhouden, en zy zyn daarom bewogen te gelooven dat die een God is, of dat 'er iets Goddelyks in besloten legt.

ander God is, *Parama-Bruma* genoemt; 't welk alleruitmuntenste en verhevenste Wysheit beteekent: en zy zeggen dat de letter O deeze Goddelykheit is, of om ons beter uit te drukken, dat zy die door dit Zinnebeeldt of Beeldschrift verbeelden, en gelooven dat deeze gelukkig genoeg zyn, om het stervende uit te drukken, gaande onfeilbaar en zonder omweg de heerlykheit des Hemels genieten. De Ziel deezer gelukzaligen vertrekkende, zeggen ze, geschied door de kruin des hoofdts, dringende als een pyl dwersch door de Zon, en neemt de bezitting van een eeuwige gelukzaligheit. De Sekte die dit gevoelen opvolgt, is onder de Indianen talryk en aanzienlyk, die mede behalven deeze *Parama - Bruma* noch drie hondert dertig duizend millioenen Goden stellen en gelooven, en die alle voor hun Koning en Opperheer een anderen God erkennen *Devandiren* genoemt, waarvan vervolgens breeder gesproken worden zal, nadat we zullen de buitenspoorige denkbeelden verklaart hebben, die deeze Indianen van de Drieëenigheit hebben, en die niet alleen verontwaardigende voor Godt zyn: maar die zelfs met de menschen niet zouden welvoeglyk zyn, als strydende met den goeden zin, eerbaarheit en de reden.

II. Hoofdtstuk.
Hoedanig een Denkbeeldt *de* Heidenen *van de* Drieëenigheit *hebben, onder de naamen van* Bruma, Vixnu *en* Rutrem *uitgedrukt.*

+ Volgens byna alle de Heidensche Godgeleerden, is 'er in den aanvang een Vrouw geweest, *Paraxacti* genoemt; 't welk alleruitmuntenste en verhevenste Macht beteekent. Deeze Vrouw had drie Zoonen; de eerste die met vyf hoofden gebooren wierd, wierd door zyne Moeder *Bruma* genoemt, 't welk Wysheit beteekenen wil. Hy ontfing van haar het vermogen van alleen alle de zichtbaarelyke en onzichtbaarelyke dingen te scheppen. De tweede was *Vixnu* geheeten; zyne Moeder gaf hem de macht alles te onderhouden 't welk door zyn Broeder geschapen was. *Paraxacti* noemde haar derde Zoon, *Rutrem*, en gaf hem het vermogen te verdelgen, en vernietigen alles 't welk zyne Broeders geschapen en onderhouden hadden: voor 't overige had *Rutrem* vyf hoofden gelyk zynen Broeder *Bruma*; en deeze drie Broeders hadden ten Wyve de Moeder die hen had voortgebragt.

+Hoe volgens het gevoelen der Heidensche Godgeleerden, een Vrouw de eerste Oorsprong van 't Menschdom zy geweest, en drie Zoonen baarde, waarvan zy een drieëenige God heit maaken.

+ De Heidenen die in 't stuk van hunne Leer nooit overeenkomen, zyn in zes voorname Sekten, t'eenemaal verschillende, verdeelt. Eenige willen dat *Paraxacti* alleen de eerste oorzaak aller dingen zy, en dat men haar bygevolg als de eenige en waare Godheit moet aanbidden; andere meenen dat het *Bruma* zy; weder anderen, en die het grootste getal uitmaaken, houden staande dat het *Vixnu* is, die men voor den eersten Oorsprong erkennen moet. Eenige wederom eigenen deeze uitmuntende hoedanigheit aan *Rutrem* toe. Daar zyn 'er die om alle deeze verschillende gevoelens overeen te brengen, willen, dat geen van deeze drie Broeders in 't byzonder een God zy: maar dat deeze verheevene naam ondeelbaar in driën toebehoort, en moet erkent en gezamentlyk als het Opperste Wezen aangebeden worden; en eindelyk worden 'er gevonden die ontkennen, dat deeze drie Broeders de Opperste God, noch byeenvoegelyk, noch afzonderlyk zoude zyn, en leeren, dat 'er een andere God is, die oneindelyk Oppermachtig is, en wiens Wezen onbegrypelyk zy.

+Hoedanig deeze Heidenen wederom in Sekten zyn verdeelt, en hoe ieder in 't byzonder verschilt.

Deeze laatsten zouden ongetwyffelt de redelykste zyn, indien hunne Leer met geen ontallyke verdichte, belachelyke en tegenstrydige zaakelykheden vermengt was. Overzulks in de verscheidene gevoelens deezer rampzaligen, de waarheit

naar de letter beslooten legt, 't welk de H: Geest uit den mondt van den Wyzen[(a)] zegt: *dat de Zinnelooze gelyk de Maan veranderlyk is.*

Wy willen nu tot een verhaal treeden, 't welk de Boeken die de Leer en Wet deezer Heidenen behelzen, en ons van 't leven en de oneerbaare daaden hunner ontzachelyke Godheden verhaalen.

(a) Ecclesiasticus. 27. vers. 11.

III. Hoofdtstuk.
Behelzende de Voorgevallen Gebeurtenissen *van* Bruma.

[+] De Historie der Goden, die de Oost-Indiaansche Heidenen aanbidden, bericht, dat B*ruma*, die de oudste Zoon en Man van *Paraxacti* is, zyn Oorsprong uit den Navel van zynen Broeder *Vixnu* getrokken heeft; 't welk ongetwyffelt onbegrypelyk is; en dat uit het aangezicht van deezen God B*ruma* de B*raminen* of B*rachmanen* ontsproten zyn; dit zyn de Priesters van 't Oost-Indiaansch Heidendom, die het edelste Geslacht of *Chaste* uitmaaken, en teffens de verfoeielykste die onder de Indianen zyn, aangezien dat niemandt zoo zeer geacht en ontzien word van den Volke als zy, en dat 'er nochtans geen verdorvener en ongebondener in Zeden zyn. Deeze B*raminen* hebben niet alleen de onbeschaamtheit zich den Oorsprong, als gezegt zy, toe te eigenen; maar zy durven zich met uitdrukkelyke woorden verzeekeren, dat zy wezentlyk en werkelyk de eigen zelfstandigheit van den God *Bruma* zyn.

[+]Welk een Oorsprong zy hunnen God *Bruma* toeëigenen, en waaruit de *Braminen* hunnen afkomst afleiden.

[+] De *Rajas* of Edellieden, die na deeze der *Braminen* het edelste Geslacht uitleveren, zyn uit de schouders van den zelven God gesprooten. De *Comatis*, die de voornaamste Burgers zyn, en de middelrang tusschen de Edelen en Kooplieden houden, zyn uit zyne Dyen voortgekomen; en eindelyk de *Xutres* wiens Geslacht in ontallyke andere verdeelt is, en 't gansche gemeene Volk uitmaaken, hebben hunne geboorte uit zyne voeten ontleent.

[+]Hoe zich de andere Geslachten der Indianen onderscheiden.

Deeze *Xutres* zyn ongemeen tot den Koophandel geneegen, door welk middel men veele ziet ryk worden, 't welk veroorzaakt, dat niet tegenstaande de laage Oorsprong van hun Geslacht, veele arme *Braminen* zich aan hun verbinden, en hen zeekere dienst bewyzen, alhoewel zy van een verhevener Geslacht zyn.

[+] De God *Bruma*, draagt, volgens de meening der Heidensche Godgeleerden, zorg, zoodra iemandt van eenig Geslacht of van eenige andere Natie wie het zoude mogen zyn, gebooren word, voor zyn Hoofdt in onuitwisbaare letteren te schryven, alles wat hy te doen heeft, en alles 't welk hem geduurende zyn leven overkomen moet; zonder dat het, wat meer is, in de macht van geen mensch is, noch van *Bruma*, noch van iemandt anders onder de Goden, te weeren, 't geen hem te gebeuren voorgeschreeven zy.

[+]Hoe zy meenen dat *Bruma* 's menschen nootlot bepaalt.

Deeze zelfde Historie der Goden verhaalt,[+] dat *Bruma* zyne Dochter willende trouwen, en voorziende dat zy niet alleen zwaarigheit zoude maaken om 'er in te bewilligen: maar ook dat zyn Huwelyk van de andere Goden niet zoude goed gekeurt worden, herschepte hy zich in een Hert; dat hy dus vermomt zyne Dochter die hem ontvluchtte, vervolgde, tot dat ze in een zeer dicht en donker Bosch gekomen was, en dat dit de afgelegen en eenzaame plaats was, daar zyne bloedschandige Bruiloft voltrokken wierd. Het gebeurde nochtans, dat in weerwil van al de zorg die B*ruma* om zich te verbergen, hadde aangewent, *Vixnu*, *Rutrem* en de dertig duizend millioenen Goden den handel ontdekt hadden van 't geen 'er omgegaan was, waar over zy alle zoo toornig wierden, dat ze eenparig beslooten, om zyne ongeregeltheit te straffen, hem een zyner Hoofden af te slaan. *Rutrem* werd dan met de uitvoering van hun besluit belast: hy zocht eerlang allerwegen zyn Broeder B*ruma*; en hem gevonden hebbende, bezigde hy degen noch sabel, dan alleen zyne nagels, die zeer lang en scherpsnydende waren, en neep hem een van zyne Hoofden af: overzulks B*ruma* sedert niet meer dan vier hoofden had, en ter gedachtenisse van deeze verminktheit is 't, dat men hem geen Tempel meer toewyt, en geen beeldt onder een menschelyke gedaante ter zyner eeren oprecht.

[+]Hoe *Bruma* zyne Dochter willende trouwen, dit door het besluit van 't Godendom word gestraft, en wat daar op is gevolgt.

De B*raminen*, die de gesleepenste en hoogmoedigste[+] onder de Heidenen zyn, waanen dat de God B*ruma* wezentlyk in hen is, waarom het Volk hun alle achting bewyzen moet, en hunne Geloften doen, en dat 'er geen zekerder middel is, om een eeuwige Zaligheit na de doodt te verwerven, dan aan hun de goederen over te laaten die men in deeze Waereldt bezit. Voor 't overige, alles 't geen de B*raminen* uitventen, de stoffe van hunnen Godsdienst betreffende, word door de Oost-Indianen als Geloofs-Artykelen aangenomen.

[+]Geslepen heit der *Braminen* aangemerkt.

B*ruma* niet genoegt zynde zyn eigen Dochter ten Wyve te hebben, nam insgelyks tot zyne Vrouwe een ongemeene verstandige Vrouw, *Sarassuadi* genoemt, wier naam in een ongemeene eerbied onder de Heidenen is, en om te toonen welk een achting

en vertrouwen zy in haare deugdt stellen, drukkenze dagelyks oneindigmaal haaren naam uit.

Sedert dat men voor B*ruma* Beelden op te rechten nagelaaten heeft, gelyk men te vooren had gedaan, eer dat hy een van zyne Hoofden verlooren had, eeren de B*raminen* hem onder het denkbeeldt 't welk de Grieken en Romeinen eertyds van den God *Priaap* hadden, en zy merken als een Godheit aan, 't welk de Heidenen van alle eeuwen onder deezen naam hebben aangeweezen. De Afgoden, of de verbeeldingen van *Priaap* die men om B*ruma* te eeren, smeedt, zyn in de Indiën *Lingam* genoemt.

IV. Hoofdtstuk.
Handelende van de Voorgevallene Geschiedenissen *van* Vixnu.

+ De Indiaansche Boeken, die de Historie hunner Goden behelzen, berichten dat *Vixnu* de tweede Zoon van *Paraxacti* is, en te gelyk haaren Man. Deeze *Vixnu* word op eenige plaatsen, de eerste oorzaak, en 't beginzel aller geschaapene dingen genoemt. Men zegt dat hy een Vrouw trouwde, *Laximi* genoemt, die teffens een Koe, Paerdt, Berg, Goudt, Zilver, en in 't algemeen alles is, 't geen men begeeren of zich inbeelden kan. Byna alle de Indianen draagen de naam van deeze Vrouw aan hunnen hals of arm gehangen, als iets 't welk hun geluk toe brengt, en hen voor quaade ontmoetingen bevryden kan. Men vind mede in de zelfde Boeken, dat *Vixnu*, wiens Sekte krachtig uitgebreid is, negenmaal mensch geworden is of zich Herschapen heeft. In zyne eerste Menschwording, nam hy de gedaandaante van een Visch aan: maar men weet niet wat de beweegreden van deeze Herschepping was.

+Hoe V*ixnu*, zich negenmaal herschapen heeft, aangemerkt.

+ In zyne tweede, veranderde hy zich in een Schilpadt, en dit geschiedde om een koddige reden, hier in bestaande. Volgens der Indianen meening zyn 'er zeven zeên op de Waereldt die wy bewoonen; een deezer Zeën is van Melk, en die leevert een zeer smakelyke Boter uit, waar van de Goden t'eenemaal in verlekkert zyn. Het gebeurde nu, dat men begeerig was Boter te bereiden, gelyk men van tydt tot tydt gewoon was; dat 'er, niet zonder veel moeiten en arbeidt, aan den oever van deeze Melkzee te voorschyn quam, een hooge goude Berg, *Magameru Parruvadam* genoemt, waarop, zoo de Heidenen voorgeeven, de veertien Waerelden rusten, die het Heelal uitmaaken. De top van deezen Berg diende haar voor een balk, over welke zich een Slang van een ongemeene groote strekte, en die hondert hoofden had, waarop de veertien Waerelden eveneens rusten. De Goden dienden zich van deeze Slang, als een touw, om te gemakkelyker de Boter naar zich te haalen: maar terwyl zy van de eene zyde arbeidden, trokken de Reuzen, die altoos der Goden Vyanden zyn geweest, de Slang ter andere zyde met zodanig een geweld, dat 'er de Waereldt van daaverde, die nederzakte en op 't punt van overhoop geworpen te worden, was. Toen dit door *Vixnu* gemerkt wierd, nam hy in allereyl de gedaante van een Schildpadt aan, en stelde zich onder de Waereldt om die te ondersteunen. De Slang nu het geweldt dat hem de Goden en Reuzen aandeeden, niet konnende langer uitstaan, braakte tegen de laatsten een zoo quaadaardig vocht uit, dat 'er het meerendeel aanstonds van storven.

+Zeldzaame Historie na zyne tweede herschepping, van een zonderlingen aart.

Vixnu genoegde zich echter met deeze uitvoering niet; hy vreesde dat de noch overgebleevene Reuzen een gedeelte van deeze uitmuntende Boter eeten mogten, die men eindelyk met zoo veel moeiten en gevaar bearbeid had; om dit te beletten, nam hy de gedaante van een zeer schoone Vrouw aan, waar op aanstonds alle de Reuzen t'eemaal verlieft wierden. Door deeze list, wierden zy opgehouden, tot dat

de Goden al de Boter gegeeten of weggevoert hadden. Hy verdween toen weder in een oogenblik, laatende de Reuzen niet weinig verwondert staan, die deeze schoone Vrouw niet meer zagen, wier schoonheit hen verblindt had, noch de kostelyke Boter, waarom zy zoo veel arbeids hadden uitgestaan. In de derde Herschepping, veranderde zich *Vixnu* in een Varken: 't welk zich op deeze wyze toedroeg.

Daar ontstondt eens een twist onder de[+] Goden *Bruma*, *Vixnu* en *Rutrem*, om te weeten wie van hun de grootste was. Toen stelde *Rutrem* aan *Bruma* en *Vixnu* zyne Broeders voor, dat hy zich verbergen zoude, en beloofde zich den geenen te onderwerpen, die zyn hoofdt en zyne voeten vinden kon, en die alsdan de eerste door de twee andere zoude erkent worden. *Bruma* en *Vixnu* met deeze voorstelling te vreeden zyn-

[+]Een geschil over de vermogenheit der Goden *Bruma*, V*ixnu* en *Rutrem* ontstaan, en hoe dit afliep.

de, verdween *Rutrem* eerlang, en verborg zyn hoofdt en voeten afzonderlyk, en in plaatsen verre van elkander gelegen.

Bruma deed voorts zyn best om 't verborgen Hoofdt te zoeken, en om dit beter te doen gelukken, veranderde hy zich in een Zwaan, vloog allerwegen om, en stelde alles in 't werk om te vinden 't geen hy zocht: maar ziende dat alle zyne moeite en zorg in 't opspeuren vruchteloos waren, begon hy van den goeden uitslag zyner onderneeming te wanhoopen. Hy stond zelfs gereed om 'er van af te zien; toen ontmoette hem een Distelblom, die hem beleefdelyk groette, en de plaats aanwees alwaar *Rutrem* zyn Hoofdt verborgen had. *Bruma* over deeze tyding opgetoogen, ging aanstonds naar de plaats door de Distelblom hem aangeweezen. Hy vond 'er het Hoofdt van zynen Broeder, die nu wanhoopig wierd dat zyn Broeder *Bruma* een zaak ten einde had gebragt, die hem onmogelyk gescheenen had. Hierom is 't, behalven de haat die hy tegen de Distelblom heeft opgevat, als tot de ontdekking geholpen te hebben, dat hy die vervloekte, en verboodt nooit in zyne tegenwoordigheit te verscheinen, en 't is om die reden waarom het gansche Geslacht, van die men *Audis* noemt, en de Sektarissen van *Rutrem* zyn, deeze Blom nooit in den Gewyden Tempel ter eere van deezen God gedoogen. Hy sprak mede een vervloeking tegen zynen Broeder uit, en in stede van hem voor Opperheer te erkennen, gelyk men overeengekomen was, braakte hy in tegendeel een schrikkelyken vloek tegen hem uit, en wenschte dat men hem in 't toekomende niet meer aanbidden mogt; dat men hem geene Tempels, noch Beelden meer toewyen zoude, noch geene Offerhande doen; 't welk ook naaukeurig in acht genomen word, in alle plaatsen alwaar de Sekte van *Rutrem* het gezag voert.

Het Hoofdt van *Rutrem* dus gevonden[+] zynde, was 'er niets meer te doen dan de plaats te ondekken, alwaar hy zyne Voeten verborgen had; en om die te vinden, veranderde zich *Vixnu* in een Zwyn. In deeze gestalte ging hy overal tot in de ingewanden der aarde omsnuffelen en wroeten: maar te vergeefs; hy quam uit de Aarde als een Zwyn weder op, doch veel morziger als hy 'er in gekomen was, zonder te vinden 't geen hy zocht. Echter word ter gedachtenisse van deeze edele Herschepping, *Vixnu* onder het Afbeeldzel van een Varken, overal by de voornaamste Indiaansche Heidenen geëert en aangebeden.

[+]Derde Herschepping van V*ixnu* aangemerkt.

V. Hoofdtstuk.
Van verscheiden Voorgevallene Geschiedenissen *in de* Herschepping *van* Vixnu.

[+]Hoe zich de vierde Herschepping toedroeg, en waar onder wederom een zeldzaame Historie word vertelt.

[+] Toen *Vixnu* de vierde Menschwording aannam, wierd hy teffens Mensch en Leeuw; 't welk by deeze gelegenheit geschiedde. Daar was in de Waereldt een machtige Reus, *Iraniaan* genoemt; *Rutrem*, voor wien deeze Reus geduurende eenigen tydt Godtsdienstig scheen, beloofde hy hem een byzonder Voorrecht toe te staan, 't welk was, van door niemandt 't zy by daag of nacht, noch buiten noch in zyn huis te mogen gedood worden. Deeze zoo ongemeene gunst, in stee van den Reus beter te maaken, werd hy zoo hoogmoedig, trots en baldaadig, dat hy niet alleen naliet zynen weldoender te eeren: maar, dat hy noch besloot te beletten, dat in 't toekomende niemandt *Rutrem*, noch geen der andere Goden meer aanriep, en dreigde den geenen op 't allerwreedste te straffen, die alleen hunnen naam voortbrengen zou; maar terwyl de Waereldt zuchtte en beefde onder de Tiranny van *Iraniaan*, zonder dat iemandt de Goden om hulp dorst smeeken; zoo verachtte de Zoon van deezen goddeloozen Reus, *Pragaladen* genoemt, zyns Vaders bedreigingen; en in de plaats van zynen naam in de gebeden te uiten, die zyn

Leermeester hem had bevolen te zeggen voor dat hy zyne lessen herhaalde, sprak hy geduurig de naam van den God *Vixnu* uit, voor wien hy zeer Godsdienstig was.

De Meester van dit Kindt, bestrafte het telkens, en duchtende als zulks ter ooren van zynen Vader quam, dat hy hem als een medeplichtige van zyn Zoons ongehoorzaamheit straffen mogt, ging hy zelf zynen Leerling beschuldigen, en gaf aan *Iraiaan* te kennen, dat het in zyne macht niet was te beletten, dat zyn Zoon zyne gewoone gebeden aan *Vixnu* deed. Dit vergramde den Reus zodanig, dat hy zyn Zoon voor hem komen liet, hem scherpelyk voorneemende, met bedryging, indien hy niet van gedrag veranderde, hem ten prooi voor de Slangen, Tygers, Beeren en Olifanten stellen zou, om verscheurt te worden. Dee-

ze bedrygingen bewogen echter het Kindt niet, het volharde Godsdienstig voor *Vixnu* te zyn, en door wiens bescherming het stond verlost te worden, uit alle de gevaaren waar in het de wreedheit van zynen Vader storten mogt. Eindelyk deeze God over de onverzettelyke hartnekkigheit van den Reus, vergramt, besloot, om zyne Godloosheit te straffen, hem te doen sterven, en door dit middel de overlast den jongen *Pragaladen* aangedaan, te eindigen. Dit voorneemen van *Vixnu* was nochtans niet zonder bezwaarnis, wegens het voorrecht door *Rutrem* aan den Reus verleent, en vermits een God gemeenlyk niet onder den voet werpt, 't welk een andere Godt heeft opgerecht: maar ook, alzoo 'er weinig dingen zyn waar van de Goden hun oogmerk niet bereiken, wanneer zy die eens ondernomen hebben; *Vixnu* gebruikte dan een list, om uit te voeren 't geen hy beslooten had. Hy quam aanstonds uit een lucht kolom, en verscheen voor des Reuzen oogen onder de gedaante van een Gedrocht, als half Mensch en half Leeuw, en overzulks juist in dat oogenblik, dat de Zon was onder gegaan; in welk een tydt men eigentlyk zeggen kan, dat het noch dag noch nacht is. In deezen staat, viel hy met gramnen moede op *Iraniaan* aan, die bygeval op den drempel van zyn Huisdeur stondt, en bygevolg niet in noch buiten zyn huis was. Dus nu, zonder zyn voorrecht geschonden te hebben, hieuw hy hem in stukken, rukte hem de ingewanden uit, en dronk tot den laatsten drupel zyn bloedt. Dit eerloos vocht verwerde zodanig de herssenen van den armen *Vixnu*, dat hy sedert dien tydt altoos een gons van gekheit heeft gehad.

[+] In de vyfde Menschwording van *Vixnu*, vertoonde hy zich als een Dwerg, waarvan dit het onderwerp was. Geduurende een zekeren tydt, was 'er niet dan een eenig Koning in de Waereldt. Deeze Koning noemde zich *Magapelixacravarti*; hy was een Reus van een byna onmeetbaare groote, en een Vorst zoo wreed, dat 'er nooit zyns gelyke was geweest. De menschen die sedert een langen tydt onder zyne tiranny gezucht hadden, namen hunnen toevlucht tot de Goden om 'er van verlost te worden. *Vixnu* medelyden met hunne elende hebbende, besloot deezen afschouwelyken Tiran te verdelgen. Om dit voorneemen te doen gelukken, nam hy de gedaante van een Dwerg-Bramine aan, en een van 't allerkleinste slag, laatende zich *Chamavamanen* noemen. In deeze gestalte ging *Vixnu* naar de Stadt, alwaar *Magapelixacravarti* gemeenlyk zyn Hof hield. Hy in 't Paleis van deezen Vorst gekomen, vertoonde zich voor hem, en verzocht hem drie voet Aarde te mogen bezitten, om 'er een Huis te bouwen, waarin hy woonen kon. Dit verzoek scheen den Koning van een zoo geringe aangelegenheit, dat hy 't hem aanstonds zoude toegestaan hebbe; maar de Morgenstar die deezen Vorst als Raadsheer van Staat diende, duchtende dat 'er eenig verborgen verraadt onder schuilde, besloot een spaak in 't wiel te steeken. Zy wist dat ten dien tyde, als 'er een gunst op een plechtelyke wyze wierd toegestaan, alsdan vereischt wierd dat de Koning water in zynen mondt nam, en dat hy 'er een gedeelte van in de handt des geenen stortte, dten hy zyne gunst bewees. Dit geschiedde om deeze zoo Wezentlyke Plechtigheit te beletten, en zonder dat was dit voorrecht van geener waarde; overzulks zy zich van de toverkunst bediende, waarin zy ongemeen ervaaren was, en zy herschepte zich in zodanig een gedaante, dat ze in 's Vorsten keel glee, zonder dat hy 't merkte, op dat het water 't welk hy reeds in den mondt had, niet kon ontlast worden. Nochtans nam de Tovery van de Star dien uitslag niet, als zy gewenscht had. De Koning zynen gorgel gestopt voelende zonder 'er de oorzaak van te begrypen, en niet dan bezwaarlyk konnende ademhaalen, liet zich een yzere priem brengen, en die verre genoeg in de keel steeken. Dit werktuig stak de getrouwe Star een oog uit, die zonder twyffel een beter lot verdiende, en door 't zelve middel kreeg het water schot, 't welk hy op de handt van den Dwerg geworden Godt uitstortte, om door deezen plechtelyken eedt de gift te bevestigen, die hy hem wegens 't verzochte Landt deed.

[+] V*ixnus* vyfde Herschepping die al mede met een wonderlyk verdichtzel verzelt gaat.

Vixnu willende dan zich in bezitting stellen, veranderde zich van gedaante, en nam een t'eenemaal verschillende gestalte aan, als hy te vooren had gehad. Deeze was zoo verschrikkelyk groot, dat de Aarde en Lucht naaulyks genoeg waren, om 'er een van zyne voeten te plaatsen. Toen ging hy weder naar den Koning, en zeide hem: gy hebt my drie voeten Lands toegestaan, en naaulyks is 'er genoeg waar op ik een voet zetten kan, waar wilt gy dat ik de andere zetten zal? De ongelukkige *Magapelixaravarti*, die nu te laat gewaar wierd, dat hy verstrikt was, viel voor *Vixnu* te voet, bad hem aan, en presenteerde zyn hoofdt, zulks hy 'er zyn andere voet op zette. De vergramde God nam deeze aanbieding aan, zette zynen voet op 't hoofdt van deezen Godloozen en ongelukkigen Vorst, 't welk hy in een oogenblik met een zodanigen stoot tot in 't diepste van den Helschen Afgrondt drukte. Deeze elendige Koning vervoegde zich

niettegenstaande zynen beklaaglyken staat, waarin hy zich gebragt zag, by *Vixnu*, die misbruikende zyne inwilliging hem zoo wreedelyk bedrogen had, en vroeg hem hoe lang hy zyne straf verduuren moest. De God *Vixnu* antwoordde hem, dat ze eeuwig zoude zyn, dat men echter hem gedoogen zou jaarlyks op een zekeren dag van de maandt November, die hy hem aanwees, uit de Hel te komen, geduurende dien tydt kon hy alsdan op de Aarde wandelen, om een plechtigheit by te woonen die ter gedachtenisse van zyn droevig geval zoude worden geviert en ingestelt; en dit is 't geen zeer regelmaatig jaarlyks door alle de Sektarissen van *Vixnu* word waar genomen.

VI. Hoofdtstuk.
Van 't geen op de Voorgevallene Geschiedenissen *van* Vixnu's Herschepping *is gevolgt.*

+ V*ixnu* weder mensch geworden, nam den naam van *Rameni* of *Ram* in zyne zesde, zevende en agtste Menschwording aan.

+Hoe en om welke reden zich V*ixnu* voor de zesdemaal herschepte, en waarom zulks geschiedde aangemerkt.

De eerste deezer drie Herscheppingen viel ter gelegenheit van een zeker Geslacht of soort van menschen voor, *Rajas* of kleine Koningen genoemt. Zy waren zoo hovaardig en onverdraaglyk geworden, dat niemandt meer in zekerheit op Aarde leven mogt. Deeze kleine Tirannen mishandelden de gansche Waereldt, veroorzaakende overal onrust en onorde, en verhinderden zelfs de Godsdiensten te handhaven, als ook 't geen de boetelingen ter eere der Goden was opgelegt. *Vixnu* leed eenigen tydt de baldadigheit deezer *Rajas*: maar eindelyk dit hem verdrietende, herschepte hy zich in *Ram* of *Ramen*, en in deeze gestalte verklaarde hy hun den Oorlog. Deeze duurde tot in 't een-en-twintigste Geslacht: veele heevige stryden vielen 'er tusschen de *Rajas* en *Ram* voor, welke laatste geduurig de Overwinning behaalde, en zich dikmaals baadde in 't bloedt deezer Tirannen, zulks zy eindelyk zodanig verdelgt wierden, dat 'er niet een eenige overbleef.

+ *Vixnu* zich anderwerf tot een mensch herscheppende, nam hy de zelfde naam van *Ram* aan, met oogmerk om een vervaarlyke Reus *Cartasuciriargunen* genoemt, te verdelgen. Dit Gedrocht had duizend armen, en had zich zoo ontzachelyk gemaakt, zulks 'er niemandt gevonden wierd die hem dorst wederstaan. *Ram* bestreê hem, en schoon hy niet dan een ploegyzer tot zyn wapen had, dolde en doodde hy hem, en hieuw hem zyne duizend armen af. Deeze overwinning koste hem veel moeiten, en om de gedachtenis te vereeuwigen, verzamelde hy alle de geknotte beenderen van den Reus, en stapelde die op elkander gelykzaam als een Trophee of Zegeteken, waar van vervolgens een zeer hoogen Berg wierd.

+Zevende Herschepping van V*ixnu* wat die uitvoerde.

De laatste der driewerf veranderingen waer+ in *Vixnu* zich *Ram* maakte, geschiedde ter volgende gelegenheit. Daar waren op aarde drie machtige Reusen, Broeders zynde, waar van den eersten *Ravanen* genoemt was; den tweeden *Cambucarnem* geheeten; en derden *Vibuxanen* ten naam voerde. Lang hadden deeze Broeders de Goden met talryke Heiren beoorlogt, bestaande uit andere Reuzen een weinig minder dan zy. Zy hadden zelfs dikmaals met *Vixnu* in 't byzonder den spot gedreeven, sedert hy zich *Ram* had gemaakt; en waren zoo baldadig geworden, dat ze hem zyne Vrouw schaakten, die men *Sidi* noemde. *Ram* zeer gevoelig over deeze beleediging, echter was 't hem onmogelyk te weeten in welke plaats zy haar opgesloten hielden. De begeerte van zich over de Reuzen te wreeken deed hem nieuwe krachten inspannen: maar ziende dat hy hen eenigen tydt met weinig voordeel bestreed, vervoegde hy zich by de Aapen, en verzocht hen hunne hulp.

+Achtstë Herschepping met welk een vreemde geschiedenis, niet min belachelyk verdicht, verzelt.

Deeze Aapen verheugt, dat ze een zoo schoone gelegenheit vonden om *Vixnu* dienst te doen, vergaderden zich en maakten een talryk Heir uit, voegende zich ter zyner hulpe. *Ram* bestreê met hun deeze Reuzen, sloeg hen, en verloste zyne Vrouw van haare gevankenisse, waarin zy twaalf jaaren hadde doorgebragt. Wy zullen vervolgens de byzonderheden van deezen Oorlog beschouwen, waarin *Ram* en zyne Bondgenooten ongemeene daaden bedreeven.

Ram maakte toen geene zwaarigheit *Sidi* te ontfangen, en met haar als te vooren te leeven: maar hy verliet ze eerlang daarna, en ging de Waereldt door reizen, onder de gedaante van een Pelgrim, nademaal hy op een tydt langs een Vyver gaande, van de Wasters verstaan had, hoe zy lachten omdat hy zyn Vrouw zoo gemakkelyk weder aangenomen had, nadat ze onder de Reuzen

twaalf jaaren haar verblyf had gehad.

Eindelyk veranderde zich *Vixnu* voor de negendemaal; hy nam een menschelyke gedaante aan, en werd *Chrixnen* genoemt, 't welk een zwart Man beteekent. In 't volgende Hoofdtstuk zullen we zien, wat de beweegreden tot deeze Herschepping was.

VII. Hoofdtstuk.
Van de Laatste Menschwording *van* Vixnu, *en welke* Voorvallen *vervolgens gebeurt zyn.*

[+] Een tydt was 'er dat de Waereldt door een eenig Koning bestiert wierd, *Campsen* genoemt. Hy was een onhebbelyke Vorst, vyandt en vervolger van deugdzaame menschen, en vooral van Boetvaardigen. Hy had eene Zuster, *Exudi* geheeten, en hem werd door de Waarzeggers bericht, dat hy door den agtsten Zoon zoude gedoodt worden, waar van zyne Zuster in de kraam quam. Dit bericht was oorzaak dat hy een geweldige haat tegen *Exudi* en haare Kinderen opvatte, die hy alle op 't ogenblik van hunne geboorte, verworgen liet. Deeze barbaarsche handeling bedroefde de Vorstin geweldig, die midlerwyl voor de achtste reis zwanger wierd. Zy wist niet dat ze van den God *Vixnu* bevrucht was, voor de negendemaal menschgeworden, en dat het Kindt 't welk zy droeg het zelfde was, 't welk, volgens de voorzegging, zynen Oom ombrengen moest, nademaal de Koning aan niemandt geopenbaart had, 't geen hem de Waarzeggers bericht hadden. Zy erinnerde zich alleen met welk een smerte zy gezien had, dat haare zeven eerste Kinderen alle onmenschelyk waren omgebragt; en niet twyffelende of dit Kindt, 't welk zy ter Waereldt stondt te brengen, zoude op de zelfde wyze gehandelt worden, over zulks wenschte zy het haars Broeders woede te ontrekken. Ten dien einde, gaf zy 't zoodra het gebooren was, aan haaren Man, van wien zy begeerde met het Kindt de vlucht te neemen, en het te verbergen in eenige eenzaame plaats van 't Hof afgelegen. Maar de Koning die veel verspieders had, en wel onderrecht wierd van den tydt, wanneer zyne Zuster kraamen moest; zoo had hy mede alles geschikt om dit Kindt te laaten ombrengen, gelyk hy de zeven andere had laaten doen, waar van de geboorte hem niet min ongerustheit en zorge had veroorzaakt. Hy had allerwegen wachten gestelt, om te beletten, dat deeze jonge Prins hem niet ontvoert mogt worden, en hy verwachtte alle uuren, dat men 't hem in handen leverde. Dit gelukte nochtans niet als hy wel gedacht had; de Vader van 't Kindt was zoo gelukkig, dat hy de naauwe toezicht der verspieders misleidde. Hy bragt het in een afgelegen woudt en stelde het eenige Harders ter handt, aan wien hy beval het Kindt zorgvuldig op te voeden, en wel zorg te draagen, dat het geheim bleef zulks 'er de Koning geen kennis van kreeg.

[+]Hoe V*ixnus* negende Herschepping met een wonderbaarlyke Historie gaat verzelt, en omstaandig word voorgestelt.

Deeze menschen queeten zich naaukeurig van hun plicht: maar niettegenstaande alle genomene voorzorge, om de zaak geheim te houden, liet de Koning niet na de schuilplaats van zynen Neef uit te vorschen, en quam 'er in persoon zelfs om hem met eigen hande te dooden. Hy had hem reeds gevat, en stond gereed hem het hooft tegen een rots te verpletteren, om zyn leven door des Kindts doodt verzekert te achten, toen verdween *Chrixnen*, en liet de Koning niet weinig in verbaastheit, vindende een jong Dochtertje in de plaats van zynen Neef in zyne handen; insgelyks kon hy deeze Dochter aan zyne woede niet opofferen veroorzaakt door den spyt, dat hy zich dus misleid zag: want zy gaf hem teffens een felle slag, waar van hy ter aarde viel. Hier mede noch niet genoegt hem zoo qualyk gehandelt te hebben, zeide zy hem: ‘Laat af, ongelukkige als gy zyt, de dood te begeeren, en te trachten aan

die uit te voeren, wien gy nooit zult vermogen eenige schaade toe te brengen; en weet, dat op dit oogenblik als ik tot u spreeke, deeze die gy zoo wreedelyk vervolgt, ter verzeekerder plaatse is, en uwent wegen niets te vreezen heeft.

Naaulyks is 't uit te drukken hoe verwoed *Campsen* wierd, toen hy zulks van dit Dochtertje verstond, die mede op dit gezegde verdween, en dat hy niet alleen bevond, dat zyn Neef het middel gevonden had zyne handen te ontkomen: maar dat men daarenboven noch met hem den spot dreef. Hy stelde alles in 't werk om hem op te speuren; hy beval aan alle zyne Onderdanen hem naaukeurig op te zoeken, en hem 't zy leevend of doodt te leveren; hy gaf het zelfde bevel aan alle de Reuzen, die zich in zyne Staaten onthielden. Maar alle voorzor-

ge allerwegen genomen, was vruchteloos, want niemandt konde 's Konings orders volvoeren. Deeze Vorst vervoegde zich eindelyk by de *Demons*, hy bad hen om hulp, en hoopte door hun middel zich van zyn Neef te konnen ontslaan. Maar *Chrixnen* myde de strikken, die hem door de Helsche Geesten wierden gelegt, met even de zelfde goeden uitslag, als hy die ontging, die hem door de Reuzen gespannen waren; en alzoo hy door zoo veele vervolgingen, die hem zynen Oom verwekte, geleert had, hoe verre zynen haat ging, en welk een begeerte hy had hem te verdelgen, vergat hy ook niets van zyne zyde, om geen Slachtoffer te worden door 't woeden van deezen verwaaten Vorst. Alhoewel hy noch maar een klein Kindt was, nochtans had hy zoo veel verstant en nadenken, dat hy wel merkte dat de Vrouw die men hem tot een Voedster gegeeven had, een Toveresse was, en dat de *Demons* door oprooing van den Koning haar behendig in de plaats van zyn waare Voedster verwisselt hadden; want hun voorneemen was, in de plaats van melk, dat ze hem vergif geeven zoude: maar *Chrixnen* quam dit voor; hy zoog zoo geweldig, dat hy, al haare melk afzoog, en teffens haar bloedt, laatende niet af tot zy doodt was; en door dit middel verloste hy zich van dit gevaar.

Toen *Chrixnen* een weinig jaaren ouder geworden was, begon hy den Harders, waar onder hy opgevoed wierd, eenige stukjes te bedryven. Op een tydt beroofde hy hen van een meenigte Boter, en wilde met deezen roof vluchten; maar hy had het geluk niet de handen van deeze Harders t'ontkomen; gelyk hy die van den Koning had gedaan. Zy vervolgden hem, en achterhaalt hebbende, ontnamen ze hem de Boter die hy gestolen had, bonden hem aan een boom, en geesselden hem, om door deeze kastyding te beletten, dat hy diergelyke stukken voortaan niet meer pleegen zou. Toen hy manbaare jaaren bereikt had, verzamelde hy een Leger, om zynen Oom te bestryden, sloeg hem in verscheidene veldslagen, en doodde hem eindelyk met zyn eigen handt, verlossende zich door zyne doodt van een onverzoenelyken en zeer gevaarlyken Vyandt. Vervolgens zich van zoo veel moeite en arbeidt ontlasten willende, geduurende deezen Oorlog uitgestaan; trouwde hy twee Vrouwen, die beide uit zyn Geslacht waren: maar zich met dit dubbel Huwelyk niet genoegende, nam hy noch zestien duizend jonge Harderinnen tot Bywyven. Het waren hem de geesselslagen noch in geheugen, die hy in zyne jeugdt van haare Vaders geleeden had, en hy vreesde, dat zoo hy deeze Harders weder geemelyk maaken mogt, hem wederom iets diergelyks mogte overkomen; derhalven, geen reden van klagten over hem willende geeven, vermeenigvuldigde, en herschiep hy zich zodanig, dat hy in den zelfden tydt, haar alle besliep, en aan ieder in 't byzonder gelooven deed, dat hy de anderen verliet, om zich aan haar alleen over te geeven, en door dit middel werd hy van haar alle gelykelyk bemint.

Het gebeurde eens dat *Chrixnen*, of liever[+] *Vixnu* in *Chrixnen* vermomt, zich aan den oever van een Beek bevindende, alwaar zich een groot getal Vrouwen van aanzien badden, die ongemeen schoon en eerbaar waren. Hy in allereyl, nam haare kleederen weg, en bragt ze op den top van een zeer hoogen Boom, niet verre van deeze Beek staande, laatende dus deeze Juffers in die verleegenheit van naakt te moeten uit het badt komen, en in deezen staat elk haar's weegs te moeten gaan. Terwyl zy dus verleegen waren, en naar allerwegen omzagen, zagenze groote bladeren, die in 't water groeiden, gelykende byna naar die van Haarvurts of Meer-bladen. Ieder nam 'er een van, en zy bedekten zich zoo goed als zy konden, naderende alle gezamentlyk den Boom waar op *Chrixnen* geklommen was. Deeze verleegen Juffers baden hem met ernst haar de kleederen te willen wedergeeven: maar zy konden deeze gunst niet verwerven, dan na hem gegroet te hebben, leggende ieder beide de handen op 't hoofdt, 't welk niet geschieden kon, zonder haare bladeren te laaten vallen, zulks al 't overige ontbloot wierd, en dit was 't dat

[+]Andere Zeldzaamheden van zyn gedrag aangemerkt.

Vixnu begeerde, en de beweegreden waarom hy hunne kleederen weggenomen had.

Deeze Heidenen waanen dat *Vixnu* zich noch eens veranderen moet, en een Paerdt worden; en dat in verwachting dat deeze nieuwe Herschepping geschiede, hy in de Melkzee rust, alwaar hy wellustig op een schoone en groote Slang met vyf hoofden slaapt, die hem voor bedt en troon dient.

VIII. Hoofdtstuk.
Behelzende de Voorgevallene Historie *van* Rutrem.

[+] R*utrem*, de derde Zoon van *Paraxacti*, is mede een haarer Mannen, en zelfs deeze die zy het meest geneegen was. De begeerte die hy had van onder de menschen te leeven, deed hem *Andi* of Geestelyke worden. Men noemde hem *Artanari*, dat is, die half Man en half Vrouw is; en men heeft nooit van eerloozer, ongeregelder en verfoeielyker mensch gehoort, noch gezien.

[+]Vreemde Historie die de *Braminen* van hunnen God *Rutrem* vertellen.

Hy trouwde een Dochter van den Koning der Bergen, *Parvardi* genoemt, waar mede hy geduurende den tydt van duizend jaaren in een naau verbandt doorbragt. Een zoo ongemeen gedrag, werd door *Bruma*, *Vixnu*, en de drie hondert dertig duizend millioenen Goden afgekeurt, die alle geloofden dat *Rutrem* zyn verstandt verlooren had, en gek geworden was. Zy gingen hem zoeken, en gevonden hebbende, scheidden ze hem met geweld van *Parvardi.* Deeze Vrouw, niet min onkuisch als haar Man, gevoelde zich beleedigt door het geweldt, waar mede men haar van 't voorwerp haarer liefde afscheurde; en om zich te wreeken over de beleediging, die zy meende ontfangen te hebben, deed zy een vervloeking tegen alle de Goden, en wenschte dat niemandt van hun in 't toekomende noch Kinderen noch wettige Vrouwen zouden mogen hebben: maar alleen zoo veel Bywyven als men begeerde; 't welk juist zoo gebeurde als zy gewenscht had. Na deeze gedwongen scheiding, vertrok *Rutrem* als een uitzinnige, dwalende door de gansche Waereldt en laatende overal, waar hy quam, tekenen van zyne onkuischheit na.[(a)] Het gebeurde nu door een zeekere plaats reizende, dat de Aarde hem eerlang een Zoon voortbragt, die zes hoofden had: maar alzoo hy ter deezer plaatse om hem te zuigen geen Voedster vond, boden de zeven Starren hem haaren dienst aan, en noemden hem *Camarassuammi*, 't welk Heer Zoon beteekent.

Alle de Indiaansche Afgodendienaars hebben voor hem een uitsteekende eerbiedigheit, en een zoo ongemeen vertrouwen in zyn vermogen, dat ze in alle hunne Schriften, en in alle de Verbonden, die onder hen gemaakt worden, door deze woorden *Arrumagamtumei* altoos beginnen, te weeten, *dat deeze die zes aangezichten heeft met ons zy.* De Boeken der Heiden berichten, dat *Parvardi* die van verdriet gestorven was, om dat men haar geweldadig van haaren Man gescheiden had, doch onderwerf gebooren wierd, na dat het Kindt, waar van wy vervolgens spreeken zullen, zoo wonderbaarlyk was voortgebragt; dat zy in deeze tweede geboorte, de Dochter van een Koning, *Daxaprojabadi* genoemt, was, en dat *Rutrem* haar wederom trouwde. Dat zy sedert haar huwelyk, zich op een zekeren tydt was gaan baden, terwyl haar Man van huis was, en dat ze in 't badt zynde, een zoo krachtige begeerte van een Kindt te hebben had, dat 'er in 't zelve ogenblik in haare handt een te voorschyn quam, 't welk zyne geboorte uit het zweet nam, dat ze van haaren boezem by een gestreeken had; dat dit Kindt aanstonds zoo groot wierd, als of het twintig jaaren oudt was, en het *Vinayaguien* noemde, te weeten, die geen Godt vreest; dat eerlang daar na *Rutrem* weder t'huis quam, zonder te weeten wat 'er voorgevallen was, en dat hy *Vinayaguien* ziende, die gemeenzaam met *Parvardi* omging, hy zodanig een groote argwaan opvatte, en 'er zoo veel verdriet in nam, dat hy besloot haar te verlaaten. Maar dat zy gewaar wordende dat hy jaloers was, hem bevreedigde, en verhaalde hoedanig het voorval gebeurt was; 't welk uitwerkte, dat de jongeling, die hem zodanig een verdriet scheen te veroorzaaken, voor hem in 't vervolg een onderwerp van vertroosting en vervoeging wierd.

(a) *Effundens undique semen super terram.*

Het vermaak dat *Rutrem* schepte, overwegende de wonderbaarlyke en zoo verwonderenswaardige[+] geboorte van den jongen *Vinayaguien*, wierd wel haast door misnoegen 't welk hy wegens zyn Schoonvader opnam, ontrust. Deeze Vorst besloot op een plechtelyk Gastmaal een Offerhande te doen, in erkentenis wegens de geboorte van zyn Kleinzoon; en om zyne vreugde te betuigen, noodigde hy 'er alle de Goden op, behalven zyn Schoonzoon. Men weet niet of zulks door vergeetenheit geschied was, of dat men 't met voordacht om 't quaadt gedrag van *Rutrem* dus bestoken had. Maar hoe 't ook zyn mag; deeze God vond zich zodanig gehoont door de beleediging die hy meende hem door den Koning der

[+]Zeldzaam voorval op een kodigge wyze verdigt,

Bergen aangedaan te zyn, dat hy besloot om 'er een bloedige wraak over te neemen. Ten dien einde ging hy, schuimbekkende van verwoedheit ter plaatse, alwaar zyn Schoonvader alle de vergaderde Goden onthaalde. Naaulyks was hy in de Zaal van de Gastery gekomen, of hy braakte 'er millioenen van scheldwoorden tegen de genoodigden; en rukkende vervolgens een handvol hair uit zyn hoofdt, worp hy 't met geweldt tegen de vloer, waar uit aanstonds een Reus van een afschouwelyk groote voortquam.

[+] Dit Gedrocht vertoonde zich naaulyks, of verhefte een geweldige stem, betuigende het ongelyk, zynen Vader aangedaan, te zullen wreeken. Hy stelde zich aanstonds schrap de Goden te bevechten, en toonde by deeze gelegenheit daaden van dapperheit, die t'eenemaal verbaazende waren: maar het alleraanmerkelykste was, dat hy de Zon zoo een verbolgen en krachtigen slag gaf, dat hem alle de tanden uit den mondt sprongen; en om deeze reden is 't dat de Heidenen zedert dien tydt geene Offerhande meer aan de Zon doen, dan van zachte eetbaare dingen, als van Boter, Melk, Pap en zeer murwe Fruiten.

[+]en wat daar uit ontstaat, met de gevolgen van dien.

Deeze woedende Reus niet genoegt de Zon zoo mishandelt te hebben, gaf mede de Maan eenige voetschoppen in 't gezicht, waar van de blaauwe plekken zoo kennelyk geworden zyn, dat men ze nu noch ziet. Dit is het denkbeeldt, 't welk de Indianen van de vlakken hebben, die zich in de Maan vertoonen. Hy doodde vervolgens de Koning *Daxaprojabadi* nevens veele van zyne Gasten, en sloeg *Vinayaguien* het hoofdt af, alhoewel hy onbewust van de oorzaak der belediging was, die *Rutrem* leed, en van alle de wanorders, die 'er het gevolg van waren.

Dit oproer eindelyk bevreedigt zynde, werd Rutrem ander de dooden, het lichaam van den jongen *Vinayaguien* gewaar, aan wien hy, geduurende zyn leven, met hem zyn Zoon te noemen vereert had, en voor wien hy ook niet min genegenheit had, als of hy zyn waare Vader was geweest.

Naaulyks is 't uit te drukken welk een smart hem dit schouwspel veroorzaakte. Zy was zoo onlydelyk, dat niets hem wegens dit verlies troosten kon, voornamentlyk toen hy vernomen had, dat dit de Reus was, die hy zelfs had voortgebragt, werpende zyne hairen tegen den vloer, en die zyn Zoon het hoofdt had afgeslagen. Na eenigen tydt zich bedacht te hebben, besloot hy hem, het koste wat wilde, weder te doen leeven. Maar nademaal hy geen middel wist, het hoofdt weder aan 't lichaam te voegen, 't welk 'er van gescheiden was, overzulks het niet meer in zyn geheel bevonden wierd, hieuw hy aanstonds dat van een Olifant af, en zette het zoo behending op den romp van den gesneuvelde, dat het 'er zich mede vereenigde, en *Vinayaguien* door dit middel weder levendig wierd. De Vader opgetogen van vreugde op het zien van zyn Zoons wederleeving; omhelsde hem, en belaste hem door de Waereldt te reizen om een Vrouw te zoeken, met beding nochtans, dat hy niet trouwen zou, voor dat hy een alzoo schoone Vrouw gevonden had als zyne Moeder *Parvardi* was. Hierom is 't dat de Heidenen de gewoonte hebben op de algemeene wegen en toegangen de Afgoden van *Vinayaguien* te plaatsen, en zulks in de gedaante, die hy in zyne wederopstanding kreeg, te weeten, met een Olifants hoofdt; overzulks hy alle de voorbygaande Vrouwen ziende, te eerder een van haar verkiezen kon, die naar zyne Moeder geleek. Men verzeekert nochtans, dat hy tot noch toe geen van haar heeft konnen vinden, die in schoonheit met *Parvardi* evenaaren kon. Eenigen tydt nadat *Vinayaguien* van gedaante verandert was, en dat men om reden van deeze verandering, by zyn eersten naam die van *Pullejar* gevoegt had; vertrok *Rutrem* door uitdrukkelyk bevel van alle de Goden, zyn Broeder *Bruma* te zoeken, die in een hart verandert was, en in de Bosschen met zyn eigen Dochter op de ongeregelste, en schandelykste wyze leefde. Hy versleet veel tydt om de plaats te ontdekken, alwaar hy zich onthieldt: maar die eindelyk gevonden

hebbende, sloeg hy een van zyne hoofden af; waarin, zoo de *Braminen* verzeekeren, hy een groote misdaadt beging. Om nu hier over boete te doen, ontkleedde hy zich gansch naakt, bestrooide zyn hoofdt met assche, en het bekkeneel van *Bruma* in zyne handt houdende, week hy naar de begraafplaatsen, alwaar hy dagen en nachten doorbrengende, zoo krachtig zyn misdryf beweende, waar door hy byna zinneloos wierd.

IX. Hoofdtstuk.
Van het Vervolg *op de* Voorgevallene Historie *van* Rutrem.

[+] R*utrem* een dus streng leven als 't geen hy verkooren had, verdrietig geworden, besloot dit treurig verblyf te verlaaten, en middelen om zich te vervrolyken te zoeken. Hy verstond, dat 'er in een naby geleegen Woesteny veele *Braminen* waren, die een zeer boetvaerdig leven lyden, en alle ongemeene schoone Vrouwen hadden. Hy kreeg begeerte zich van deeze Vrouwen te doen beminnen, en om hier toe te komen was 't, dat hy gansch naakt in de Gehuchten alwaar deeze boetelingen woonden, een aalmoes verzocht. Hy oeffende vervolgens een betovering, door welk middel hy in alle de Juffers zoo veel liefde wist voor hem te verwekken, dat ze, zonder zich niet meer over haare Mannen, noch Geslacht te bekommeren, haare huizen aanstonds verlieten, zoodra zy hem zagen, en hem overal volgden. *Rutrem* genoot dit vermaak niet lang 't welk hy in een zoo aangenaam gezelschap deelachtig wierd, en hy leed in deeze zelfde plaats de aller strengste lichaams quelling, die iemandt van zyn karakter overkomen kon; nademaal alle deeze boetoeffenende *Braminen*, de beleediging die zy ontfingen, ter harte neemende, zich vergaderden, en tegen hem een verschrikkelyke vervloeking uitspraaken, als ook dierbaare Geloften deeden, dat door de kracht van deezen vloek tot strafoeffening over zyne onverzaadelyke onkuischeit, hy eerlang ontmant wierd, zonder dat hy sedert weder in zyn eersten staat kon herstelt worden. Dit geval veroorzaakte hem een onuitdrukkelyke smart en quelling; en om eenigermaaten de pyn te maatigen die hy 'er van gevoelde, is, dat hy de gelukzaligheit des Hemels beloofde, den geenen die op Aarde met een byzondere Godsdienstigheit deeze deelen zyns lichaams zouden eeren, die de Braminen vervloekt hadden, en waarvan hy het gebruik door de kracht deezer Vervloeking verlooren had.

[+]Andere wonderlyke verdichte geschiedenissen door de *Braminen* van hunnen God *Rutrem* versiert, en van welk een gevolg die waren.

De begeerte van de door *Rutrem* beloofde vergeldingen te verwerven, heeft den Indianen deeze zoo eerlooze en belachelyke eerdienst doen omhelzen. Zy vergenoegen zich niet alleen deeze Godheit Offerhanden voor te draagen, eveneens als voor Priaap by de aloude Grieken en Romeinen geschiedde: zy maaken 'er oneindige verbeeldingen van, die zy op de wegen plaatsen, en in hunne Huizen en Tempels oprechten. Deeze Afgoden, waarvoor de Oost-Indiaansche Heidenen een byzondere eerbiedt toonen, zyn byna alle van Steen gemaakt, en die men *Lingam* noemt. Het meerendeel der Indianen, doch voornamentlyk de Sektarissen van *Rutrem* van wederzyds Sexe, draagen die om hunnen hals gehangen, aan hun hoofdt gehecht, of aan hunne armen, en eeren ze op eene wyze, waarlyk het mededoogen waaardig.

Onder deeze ongelukkige Indianen is 'er[+] een *Caste* of Geslacht, 't welk men *Andis* noemt. Die van dit Geslacht zyn, worden de eerlooste, baldadigste, onbeschaamste, en tot alle soorten van ongebondenheit en schandelykheit geneegene menschen geacht. Ook zyn ze van alle de Indianen, deeze, waar van de bekeering veel moeielyker en zeldzaamer is. Deeze eerlooze *Andis* maaken hun werk de boetoeffening van *Rutrem* na te volgen, door de Waereldt omzwervende, met assche bestrooit, en verzoekende aalmoezen. Alhoewel het leven der *Andis* verfoeielyk zy, echter zien hen de andere Indianen met de zelfde achting als Heiligen aan. Gemeenlyk ziet men eenige van dit Geslacht, die Geloften doen in een pynelyke gestalte te blyven, als by voorbeeldt, geduurende een of veele jaaren in eene Pagode overendt te staan. Maar alzoo het onmogelyk is, geduurende zoo een langen tydt niet te slaapen, en dat de slaap hen noodzaakt van gestalte te veranderen, en bygevolg hunne Gelofte te breeken; vinden ze daar toe dienende

[+]De eerloosheit van der Indianen Geslacht *Andis* genoemt voorgestelt, en hoe die door schyn van boetoeffening bemantelt word.

stokken of latten in de Tempels geplaatst, waar door zy zich staande houden met de handen daar aan te slaan en gebonden te zyn, tot dat ze hunnen bepaalden tydt vervult hebben: overzulks zy staande slaapen, en in dien zelfden staat blyven, schoon zy ziek worden, en tot het uiterste gebragt.

In deeze Pagoden zyn eenige Bedienden, wiens werk is, eeten en drinken den Boetelingen te verzorgen, en hen te verschoonen wanneer zy bevuilt zyn. Geduurende den tydt dat deeze rampzalige slachtoffers aan den Duivel dus verbonden zyn in de Pagoden te blyven, houdenze altoos een deezer Afgoden in hunne handen, *Lingam* ge-

noemt, en wanneer de tydt van hunne Gelofte geëindigt is, en dat men hen van de latten los maakt, deeze dan wiens gesteldheit krachtig genoeg is, een zoo pynelyke Boetoeffening uit te staan, gaan hun leven doorbrengen met alom aalmoezen te verzoeken; en men ontmoet 'er dagelyks op de wegen, met hunne verstyfde armen, die uitgestrekt, verdort en onbeweegbaar geworden zyn, nademaal door een al te lange ophouding, de gewrichten t'eenemaal de kracht van zich te beweegen verlooren hebben. Deeze *Andis* vertoonen zich van verre te zien als wandelende boomen, wiens armen als takken schynen en hunne lichaamen de stammen. Het eenigste voordeel dat deeze rampzaligen van zoo veel pyn en smart genieten, is, dat een ieder hen als waare Heiligen eert, die door hunne Gebeden van de Goden alle gunst verwerven, waarom zy hun verzoeken.

X. Hoofdtstuk.
Van Verscheidene Zaaken *die by de* Gebeurtenissen *van* Rutrem *aan te merken zyn.*

't Is reeds voorlang dat *Rutrem* door de *Braminen* vervloekt is geweest, toen hy de vloedt Ganges trouwde, die de Indianen achten een zeer schoone Vrouw te zyn. Maar hy heeft 'er om de reeds bygebragte reden geen Kinderen by. Daar zyn noch ontallyke zeldzaame gevallen, waarvan eenige onaangenaam en andere vermaakelyk voorkomen Hy zag zich op een zekeren tydt in 't allergrootste gevaar gestelt, 't welk hem overkomen kon, en waarin hy zekerlyk zoude bezweeken zyn, indien hem zyn Broeder *Vixnu* niet tydelyk had gered.

[+] Een zekere Reus was 'er, *Paimejuran*, genoemt, 't welk Asch-Heer beteekent. Hy had eenige jaaren een zeer strenge boete ter eere van R*utrem* afgelegt, die hy met ernst bad, hem eenige gunst te willen bewyzen, die diende om hem van andere menschen te onderscheiden. R*utrem* zyne Godsdienstigheit en yver willende vergelden, verleende hem onbedachtelyk de macht van aanstonds alle den geenen tot Asch te brengen, op wiens hoofdt hy de handen leide. De Reus nieuwsgierig zynde om te weeten of het voorrecht hem toegestaan, wezendlyk of inbeeldelyk was, naderde hy de God, en geliet zich om de handen op 't hoofdt te willen leggen, om zyn vermogen op den geenen te onderzoeken dien het hem verleent had. R*utrem* wierd toen zynen misslag, maar te laat, gewaar, *Paimejuran* met een zoo ongemeene gunst begiftigd te hebben, en hy vond zich door zyne onverzichtigheit in het verschrikkelykste en dringenste gevaar, als hy noch nooit beleeft had. Hy had, om zulks voor te komen, al zyne schranderheit noodig in 't werk te stellen, en alles wat hem van de Toverkunst bekent was. Door de kracht van deeze Kunst, waarvan hy zich reeds met vrucht, in verscheiden gelegendheden gedient had, was 't dat hy zich in een oogenblik zoo klein maakte, zulks hy zich in den Dop van een zekere Vrucht sloot, die de Indianen *Ayvaralicai* noemen, die niet grooter dan een Hazelnoot was.

[+] Een ongemeene vreemde Geschiedenis, waarin de God *Rutrem* in de grootste ongelegenheit geraakt is.

Alhoewel *Vixnu* verre van de plaats was,[+] alwaar dit voorval gebeurde, liet hy echter niet na hier van kennis te neemen. Hy was niet ongevoelig over 't ongeval 't welk zynen Broeder drygde, en hy trachtte hem 'er van te verlossen. Om hier in te voorzien, nam hy aanstonds de gedaante van een zoo ongemeen schoone Vrouw aan, dat de Reus haar ziende, t'eenemaal in haar verliefde, en geenzins aan *Rutrem* dacht, die hy in zynen Dop ongemoeit liet. Hy dacht naaulyks meer dan op het voorwerp 't welk hy beminde; en na haar de tederste achting beweezen te hebben, bad hy dat zy hem de gunst bewees van haar naar huis te mogen verzellen. De Juffer betuigde deeze zyne voorstelling met vermaak aan te hooren, en beloofde

[+] Doch eindelyk door V*ixnu* gered word, en hoe.

hem zelfs naar wensch alle gunstbewys, onder beding, dat hy voor met haar in haar huis te komen, naar de naast gelegene rivier zoude gaan om zich het Hoofdt en de Hairen te wasschen. De reden die zy bybragt om dit van hem te eisschen, was, dat alzoo hy sedert eenige jaaren een boetvaerdig leven had gelyd, zyne Hairen nooit gekemt waren geweest, overzulks 'er dikmaals de vogels haare nesten in hadden gemaakt, en die bevuilt, waardoor ze zoo geweldig bemorst waren, dat zy derhalven niet gedoogen kon dat hy haar in die gestalte naderde, dan voor dat ze gezuivert en gewasschen waren. De verliefde Reus, door zyne drift verblind, wierd de strik, die men hem spande, niet gewaar. Hy begaf zich in allereyl, en zonder eenig achterdenken in 't water. Hy wiesch zyn geheele lichaam, en willende mede zyne Hairen wasschen, om de Juffer te vergenoegen, wier

schoonheit hem verblindt had, bragt hy beide zyne handen op 't hoofdt: maar naaulyks was zulks geschied, of de kracht van zyn nootlot en rampzalig deel 't welk hem toegestaan was, quam over hem, en hy wierd aanstonds in asch verandert.

Vixnu als opgetogen van te zien dat zyne kunst zoo wel gelukt was, verliet wederom de gedaante van een Vrouw om zyne gewoone gestalte weder aan te neemen. Hy verhaalde aanstonds aan zyn Broeder 't welk hy ten zynen dienst verricht had, en hoedanig hy de Reus verdelgt had. Op deeze behaaglyke tyding, quam *Rutrem* uit zynen Dop weder te voorschyn, nam zyne eerste gedaante aan, omhelsde zynen Broeder, bedankte hem wegens de zoo tydig beweezene hulp, en nam een besluit van nooit iemandt diergelyke gunst te bewyzen. Maar toen hy de omstandigheit verstondt, hoe *Vixnu* zich gedragen had om hem uit het gevaar te redden, waarin zyne lossigheit hem ingewikkelt had, kreeg hy een ongemeene begeerte zynen Broeder onder de zelfde gedaante te zien, waar mede hy de drift van den Reus, dus gaande had gemaakt. *Vixnu* echter weigerde eenigen tydt dusdanig voor *Rutrem* te verscheinen, zeggende, om 'er zich van t'onschuldigen, dat hy zyne zwakheit in 't stuk van Minnery wel kende, dat indien hy zyn verzoek toestondt, hy verzeekert was van aanstonds hem zoo verstelt te zien staan en buiten zich zelve, dat hy zich naaulyks in staat vinden zou, zyne reden om te bestieren, te gebruiken. *Rutrem* wegens deze redenen onvoldaan, bleef op zyn verzoek staan, en hield zynen Broeder zoo krachtig aan, dat *Vixnu* om hem te vergenoegen, zich anderwerf in de gedaante van een Vrouw herschepte, en zich aldus aan *Rutrem* vertoonde. Op het zien van dit voorwerp, werd de zwakke God zodanig in liefde opgetoogen, en zyne inbeelding wierd 'er zoo krachtiglyk van ontsteken, dat 'er in een oogenblik een Kindt uit de handen van *Vixnu* van voortquam, 't welk *Arigara-Putren* wierd genoemt, Zoone van R*utrem* en *Vixnu* beteekenende. Dusdanig bestaan de verfoeielyke Godheden die de Indianen eeren, waar van men ontallyke schandelykheden verhaalt, die de betamelykheit en eerbaarheit niet gehengen, te berichten.

Voor 't overige, alhoewel de Heidenen in ontallyke verschillende Sekten verdeelt zyn, nochtans worden onder hen twee der voornaamste gevonden; waar van de eene *Vixnu* voor de verhevenste der Goden houdt, en die van deeze Sekte zyn, worden *Vixnuvites* genoemt, en d'andere die R*utrem* hooger achten, zyn *Xiven* geheeten, over zulks deeze God insgelyks dien naam voert.

XI. Hoofdtstuk.
Van het Paradys *der* Indianen, *en hoe dit volgens hun gevoelen bestaat.*

[+] De Oostindiaansche Afgodendienaars gelooven, dat 'er vyf onderscheiden plaatsen[(a)] zyn, alwaar de zielen der Heilig geleeft hebbende verstorvenen overgaan, om 'er de gelukzaligheit en heerlykheit deelachtig te worden

[+]Vyf byzondere Plaatsen die de Indianen in den toekomende staat des levens stellen, en waarin de eerste plaats van gelukzaligheit bestaat.

De eerste van deeze plaatsen word *Xoarcam* genoemt; daar is 't dat *Devandiren*, Koning der Goden met zyne twee Vrouwen zyn verblyf houd, waar van de eene *Xachi* en de andere *Indirani* geheeten word. Hy heeft behalven haar noch vyf Bywyven van een verwonderenswaardige schoonheit, die geduurig bezig zyn met hem dienst te bewyzen. In deeze zelfde plaats zyn mede de drie hondert dertig duizend millioenen Goden, nevens noch een veel grooter getal Bywyven, en zy genieten 'er alle verbeeldelyke heerlykheit, vermaak en bekoorlykheden. Agt en veertig duizend Boetelingen genieten 'er de zelfde zaligheit

(a) In de Verhandeling over de *Braminen* van *Cormandel* word van zeven plaatsen gewag gemaakt; waarvan de naamen genoeg verschillende zyn.

in den *Xoarcam.* De Goden mogen 'er niets gewigtigs onderneemen, zonder vooraf met hen te hebben raad gepleegt; en men besluit in den Hemel geene zaaken die deeze beneeden-Waereldt behelzen, ten zy zy 'er in gekent worden. Deeze heerlykheit nochtans, en alle deeze vermakelykheden voldoen zoo volkomentlyk niet den geenen die de zelve genieten, of hen ontbreeken noch veele dingen die zy begeeren; en de Goden met de eeuwige geneugtens van den *Xoarcam* niet genoegt, bebben dikmals lust om de bewooners der Aarde te bezoeken. 't Welk eertyds

[+] aan *Devandiren* gebeurt is, verschaft 'er ons een bewys van. Deeze Monarch der Goden, verlaatende des Hemels vermaak, besloot hier beneeden andere geneugtens te zoeken. Hy wist dat een voornaame Boeteling, *Gaudamen* genoemt, een kleine eenzaamheit naby de Ganges-vloedt gelegen, tot zyn verblyf hield, en dat hy 'er gerustelyk en in Heiligheit met zyne Vrouw leefde, die een der schoonste Vrouwen der waereldt was. Deeze gewaande Koning des Hemels vertrok dan, quam op de aarde, ging naar de verblyf-plaats van den Boeteling, zag zyne Vrouw, en wierd 'er zoo volkomen op verlieft, dat hy besloot alles in 't werk te stellen, om aan haaren Man ontrouw te bewyzen: maar merkende dat de beminnelyke persoon niet min deugdzaam dan schoon was, begreep hy wel dat zyn voorneemen nooit gelukken zou, indien hy geene list gebruikte. Hy had reeds waargenomen dat *Gaudamen* 's morgens niet verzuimde op te staan, zoo dra als de Haan kraaide om zich in den Ganges te gaan wasschen, en hy geloofde dat hem dit een middel verschaffen zou, om gemakkelyk zyne drift te voldoen. Hy nam dan op een zekeren nacht de gedaante van een Haan aan, plaatste zich naby het huis van den Boeteling, en kraaide: Maar veel vroeger als den gewoonen Haan deed. De yverige *Gaudamen* schielyk wakker geworden, en schoon hy noch een grooten lust om te slaapen had, nochtans, om zyne Godsdienstige oeffening niet te verzuimen, stond hy aanstonds op, en ging naar de Rivier. Aldaar gekomen, werd hy aan de beweeging van 't water gewaar; dat het niet meer dan middernacht konde zyn; overzulks kreeg hy gedachten, of den Haan wel eigentlyk gekraait had, dan of hy hem meende gehoort te hebben, terwyl hy noch sliep. En overmits het noch in lange de tydt niet was, dat hy gewoon was zich te wasschen, besloot hy weder naar huis te gaan, om 'er noch een weinig te rusten. Bezwaarlyk zou het uit te drukken zyn, hoe deezen armen Boeteling verbaast stond, toen hy *Devandiren* by zyne Vrouw en in zyn bedt vond, die reeds zyne plaats bekleed had, en hem zoo schielyk niet had verwacht. Hy vergramde zich zodanig over 't gedrag van den God, dat hy zonder eenig aanzien voor zyne waardigheyt te hebben, hem vervloekte, en tegen hem verschrikkelyke vloekwoorden uitsprak; en om hem over zyne onbeschoftheit te straffen, wenschte hy dat *Devandirens* gansche lichaam nooit bedekt wierd, en met zekere tekenen, die natuurlyk dat deel 't welk zyne drift verwekt hadt, zouden verbeelden, waar door zyne onbeschoftheit en schandelykheit aan een ieder bleek, die hem zagen. Deeze wensch met zoo veel drift en yver gedaan, wierd bekrachtigt; de ongelukkige God vond zich aanstonds in een staat gebragt, dat hy zich aan niemandt vertoonen dorst, en schaamde zich zelven te zien. Overzulks begrypende de smart die hem dit geval veroorzaakte, worp hy zich voor de voeten van *Gaudamen*, bad hem ernstelyk medelyden met hem te hebben, om de strengheit van de straf te verzachten, die de kracht van zyne vervloekingen hem veroorzaakt had, en dat hy toch niet leed, dat hy in zodanig een schandelyken en ongeschikten staat bleef. De Boeteling door de smeeking en verneedering van dien God bewoogen, bewilligde om zyne straf te verzachten; dat hy zich zelven altoos in de ongeschikte gestalte, alwaar hy zich in vond vertoonende, echter van anderen niet zoude gezien worden, als hebbende alleen zyn gansche lichaam voor de oogen bedekt. Zoo dat deeze Koning der Goden sedert in dien staat bleef, gelyk de alouden Argus verbeeldden. *Gaudamen* genoegde zich niet in den persoon van *Devandiren*, wegens de ontfangen beleediging, gewroken te hebben: maar strekte zyne wraak en gevoelen over zyne Vrouw mede uit, die ter straffe van haar overspel, alhoewel ongewillig geschied, door de kracht van vervloeking die haaren Man tegen haar deed, in een Steen verandert wierd. Het gebeurde echter vervolgens, dat de God *Vixnu* zich in de gedaante van *Ram* verandert hebbende, gelyk hier voor is gezegt, op een tydt by geval op deezen Steen trad, dat die weder tot een schoone Vrouw wierd, gelyk zy te vooren was

[+]Vreemde Historie van den Opperste der Paradys Goden op Aarde uitgevoert, en wat daarop is gevolgt.

geweest, en ook weder by haar Man quam, die haar den begaanen misslag vergaf, vriendelyk ontfing, en sedert in een volmaakten staat met haar leefde.

De tweede plaats van Heerlykheit en Gelukzaligheit,[+] word *Vaicundam* genoemt. In deeze plaats is 't dat *Vixnu* met zyne Vrouwen zich onthond, nevens een zekere Vogel naar een Sperwer gelykende, die de Indianen *Papangui* noemen. Deeze Vogel dient *Vixnu* voor een paerdt, en de Indianen hebben 'er een zoo groote achting voor, dat wanneer zy een deezer Vogels in de lucht vliegen zien, schielyk van hunne paerden komen, of uit hunne Palanquynen treeden, om de zelve eer te bewyzen. Zy gelooven ook, dat alle de Godsdienstelingen van *Vixnu* na hun afsterven in deezen *Vaicundam* komen, en

[+]Tweede plaats van Gelukzaligheit, aangemerkt.

dat alles gelyk als 't vuur alle stoffe waar op het werkt, in vuur verandert, eveneens deeze God, in zyn eigen weezen, alle die geenen verandert, die het geluk hebben te komen waer hy is.

[+] Het derde verblyf der Heerlykheit word *Cailasam* geheeten. De Heidenen zeggen, dat dit een zeer hooge en wyduitstrekkende Zilver-berg is, ten Noorden gelegen, waarop *Rutrem* met zyne Vrouw *Parvardi*, nevens alle zyne Bywyven, en een zekere Stier die hem voor rypaerdt dient, hun verblyf hebben. Daar is 't dat de Sektarissen van *Rutrem* na hunne doodt komen, wier geluk bestaat, geduurig in zyne tegenwoordigheit te zyn, en hem ten dienst te staan. Eenige zyn bezig met groote waayers windt te maaken, om hem voor de hitte te bevryden, andere bieden hem goude spuuwpotjes aan, over zulks een Heer van een zoo verhevene Majesteit niet genoodzaakt zy op den grondt te spuuwen. Daar zyn 'er die altoos met brandende toortsen gereed staan om geduurende den nacht hem te lichten. Het ampt van eenige anderen is, zorg voor zyne Bywyven te draagen, waar van hy van een onnoemelyk getal verzien is, en hem dagelyks, die hy van de zelve begeert, toebrengen. Eindelyk heeft ieder deezer gelukzaligen in deeze plaats zyn byzonder ampt, en hunne gelukzaligheit bestaat enkelyk aan *Rutrem* zodanig een dienst te bewyzen, waar toe het hem behaagt hun te gebruiken.

[+]Derde plaats van Heerlykheit, hoedanig die bestaat.

De vierde plaats alwaar men de Heerlykheit[+] geniet, word *Brumalogam*, dat is, de Waereldt van *Bruma* genoemt; en insgelyks *Satialogam* geheeten, 't welk de Waereldt van Waarheit beteekent. Daar is 't dat *Bruma* gemeenlyk met zyne Vrouw *Sarassuadi*, en een groote Aap, zyn verblyf heeft, die hem voor rypaerdt dient, in zyne Reizen die hy onderneemt.

[+]Vierde plaats van Gelukzaligheit, hoe verbeeldt.

De vyfde plaats van Heerlykheit word *Melanpadam*[+] genoemt, 't welk de uitmuntenste en verhevenste aller plaatsen te kennen geeft. Alhier heeft het eerste Beginzel of Opperste Weezen zyn verblyf; de Heidenen noemen 't *Parabaravastu*, 't welk het Weezen by uitneemenheit, of het uitmuntenste aller Weezens beteekent. Daar is 't dat die geene na hunne doodt gevoert worden, die in deeze Waereldt een onberispelyk en voorbeeldelyk leven gevoert hebben. Zy genieten 'er een eeuwige en onvergankelyke gelukzaligheit, die voornamentlyk bestaat, geduurig in de tegenwoordigheit van dit eerste Weezen te zyn, in hem te kennen, met het zelve innerlyk vereenigt te weezen, en zelfs niets te doen, dan een zelfde zaak met hem te zyn. Maar alzoo 'er zeer weinig menschen gevonden worden, wiens leven t'eenemaal Heilig en onberispelyk zy, zoo zyn 'er ook weinige die het geluk hebben tot deeze allerverhevenste trap van Heerlykheit te geraaken.

[+]Vyfde en allerverhevenste plaats van Gelukzaligheit, waarin die bestaat.

XII. Hoofdtstuk.
Van het Gevoelen '*t welk de* Indianen *van de* Helle *hebben.*

De Indiaansche Afgodendienaars gelooven niet alleen, dat de Helle onder de Aarde die wy bewoonen is: maar dat ze noch onder de zeven andere Waerelden zy, onder de onze gelegen, waar van wy vervolgens handelen zullen.

[+] De Voorzitter of Opperraadtsheer der Helle, die de zorg aanbevolen is, de besluiten door *Xiven* genomen, uit te voeren, word *Yhamadar-Maraja* genoemt. Hy heeft ten Geheimschryver eenen *Xitragupten* geheeten, die geduurende des menschen leven zorgedraagt, getrouwelyk 't geen een ieder 't zy goedt of quaadt bedreeven heeft, op te teekenen, om, op hun afsterven, zyn Gedenkschriften den Voorzitter te vertoonen, zoodra als de Ziel van den Overledene voor hem verschynt. Men verzeekert, dat deeze helsche Bestieral zeer rechtvaerdig is; dat hy niet duld, dat eenige quaade bedryven ongestraft, noch goede werken onvergolden blyven; en nademaal 'er byna niemandt is, die geduurende zyn leven zoo wel geen goedt als quaadt gedaan heeft, vraagt hy aan een ieder deezer derwaarts gevoerde Zielen, voor zynen Rechtbank verscheenen, dat zy te verkiezen heeft, 't zy eerst gestraft te worden voor de misdaaden op aarde begaan, en die zy niet bezorgt is geweest uit te wisschen, om vervolgens voor de goede werken gedaan, vergelding te genieten; of 't zy de waarde aan haare deugdt verschuldigt, eerstelyk te ontfangen, en daar na voor de begaane misdaaden gestraft te worden. Zoodra dan de verstorvene keur heeft gedaan, spreekt de Voorzitter het Vonnis ter uitvoering uit, en deeze die begeert hebben vooraf de vergelding voor 't goede te ontfangen, worden in de *Xoarcam* opgenomen, of in eenige andere plaat-

[+]Der Indianen gevoelen, op hoedanig een wyze de verstorvenen vergelding en straffe voor hun bedryf op Aarde door den Helschen Rechter word toegeweezen, en wat daar de Zielen der verstorvenen wedervaart.

sen waar van hier voor gesproken is, om 'er geduurende den tydt haar voorgeschreeven, de Heerlykheit deelachtig te worden, en die verstreeken zynde, worden ze weder naar de Helle gesleept, om 'er insgelyks geduurende een tydt de straf voor hunne misdaaden te lyden. Die dan in tegendeel verkooren hebben aanstonds in de Helle gestraft te worden, wanneer deezen tydt van straffe vervult zy, gaan ze alsdan de Gelukzaligheit ter plaatse en voor den tydt genieten, die door *Yhamadar-Maraja* bevolen is.

Nadat een Ziel dus volgens haare verdienste gestraft of vergolden is, wordze weder op Aarde met een nieuw lichaam verzien; zodanig nochtans, dat deeze die arm is geweest en meer quaadt dan goedt gedaan heeft, weder herbooren wordende, noch armer dan te vooren zy, of wel, dat die in 't lichaam van eenig verachtelyk beest word bezielt: daar deeze die meer goedt gedaan dan quaadt bedreeven hebben, in de andere menschwording ryker zyn, dan zy te vooren hebben geweest.

Indien een *Bramine* geduurende zyn leven 't zy gedient heeft, of een naauwe bandt van Vriendschap met een Volk, *Xutres* genoemt, heeft gehad, word hy verweezen zestien millioenenmaal in dit Geslacht herbooren te worden, 't welk een der geringste en verachtelykste van alle is; en zulks om hem te straffen als geen acht op de waardigheit van *Bramine* geslagen te hebben. Wat meer is, de Indianen gelooven dat men in de Helle oneindige verscheidene pynigingen lyd, en dat 'er alle soorten van wilde Beesten en vergiftige Dieren gevonden worden, om de schuldigen te pynigen. Daarenboven word[+] vereischt, voor dat de Zielen in 't Paleis komen, alwaar de Opper-Rechter in deeze duistere woning zyn verblyf houdt, datze een vuurige Vloedt overzwemmen, *Vaicarany* genoemt, wiens snelle stroom zoo ongemeen is, dat ze somtyds langen tydt van nooden hebben, van den eenen tot den anderen oever te komen, en dat deeze overtogt voor haar bezwaarlyker en verschrikkelyker is, dan alle de straffe die de schuldigste in de Helle lyden. Om nu in deeze ongelegenheit te voorzien, en de strengheit van deeze onvermydelyke overvaart te verzachten, maaken de Heidensche Priesters den Volke wys: dat zo een Zieke tot op het uitterste leggende, een Koe by de staart vat, en een geschenk den *Bramine* geeft; zoo vervolgens de *Bramine* een weinig water in de handt van den kranke stort, en dat hy 't aanstonds op de aarde uitgiet; of zoo eindelyk, na dit water uit gegooten te hebben, de Zieke den *Bramine* en somme gelds tot aalmoes geeft, en in deezen staat sterft, kan hy alsdan verzeekert zyn, dat zyne Ziel niet alleen de vlammende Vloedt schielyk overraaken zal: maar zelfs zal het Vuur geenzins kracht op haar hebben; nademaal zy 'er de Koe vinden zal, die haar aan den oever van den Vloedt haaren staert zal toereiken, om 'er haar aan over te trekken, en dus ter andere zyde in zekerheit en zonder smerte overvoeren.

[+]Hoe bezwaarlyk de Indianen waanen, dat de Helsche Vloedt over te komen zy, en door welk middel de *Braminen* hen wysmaaken, dat zy deeze zwaarigheit te boven komen.

Behalven deeze eerste Voorzitter of Opperechter der Helle, is 'er noch een tweede, *Yhamen* genoemt, die niet alleen het bewindt van alle zaaken van dit onderaardsche Gewest heeft: maar die, wat meer is, de Koning of God van de doodt word geacht. De Heidensche Geleerden verzeekeren, dat deeze God eertyds zelfs dood is geweest, en weder opgewekt is; en zie hoe zich dit toedroeg.

Een beruchte Boeteling, *Morrugandumagarexi*[+] genoemt, had langen tydt de Goden met een ongemeene Godvruchtigheit gedient, en die t'eenemaal voorbeeldelyk was. Deeze zoo deugdzaame Man had geene Kinderen: hy verlangde vieriglyk die te mogen hebben, en hy bad dagelyks yverig den God *Xiven* om die hem te verleenen. Deeze God wierd eindelyk over den wensch van den Boeteling bewoogen: maar vroeg hem, voor dat hy de verzochte gunst toestond, die hy zoo vieriglyk wenschte, wat hy het liefst had, veele Kinderen van een lang

[+]Zeldzaame Historie door de *Braminen* verdicht, en van welk een gevolg die was;

leven te hebben, doch die van een quaadt gedrag zouden zyn, of een eenig Kindt 't welk wys was: maar niet dan zestien jaaren leeven zou.

Deeze vroome Man, na zich een weinig hier over bedacht te hebben, verkoor het laatste voor 't eerste, en wierd nochtans zeer gevoelig, wegens de smart die hy te lyden had, verliezende een zoo vierig gewenschte Kindt in een zoo tederen ouderdom, en 't welk dus volmaakt moeste zyn. Zyne Vrouw wierd dan zwanger, en zy bragt deeze Zoon die belooft was, gelukkig ter Waereldt, en men noemde hem *Marcandem.* Naaulyks had hy den ouderdom van 't gebruik der reden bereikt, of hy gaf zich gelyk zyn Vader over, om *Xiven* te dienen, en zulks met allen yver en werkzaamheit zoo veel als zyne bequaamheit toeliet. Hy offerde hem zeer dikmaals offerhanden van Bloemen, die de Indianen *Archinay* noemen, en deed insgelyks dikmaals pelgrimmaadje naar een beruchten Tempel, die men *Tincaddau* noemde, aan deezen zelfden God toegewyt, en voor wien alle de Heidenen een byzondere Godsdienstigheit betuigen. Eindelyk, dit zoo zeer geliefde Kindt zyn zestiende jaar bereikt hebbende, wierden de Bedienden van *Yhamen* Koning en God van de Doodt op

Aarde gezonden, om het weg te voeren.

De jonge *Marcandem* vernomen hebbende, dat zy gekomen waren, en om welke reden, antwoordde hen vrymoedig, dat hy niet begeerde te sterven, en dat zy wel mogten wederkeeren. De Bedienden van den Vorst des Doodts zich door deeze weigering beleedigt vindende: vertrokken weder naar hunnen Meester, en berichtten hem wegens den uitslag hunner gedaane reize. De Koning der Dooden vernomen hebbende, dat *Marcandem* zyn beveelen weigerde te gehoorzaamen, en geenzins sterven wilde, zette zich eerlang op een grooten Buffel, die hem voor Paerdt diende, en ging hem opzoeken. Hy vertoonde den Jongeling, dat de weigering die hy deed uit deeze Waereldt te vertrekken al te onbedacht was, nademaal *Xiven* hem niet meer dan zestien jaaren levens belooft had, en deezen tydt verstreeken zynde, hy zonder ongerechtigheit nu te sterven, niet weigeren mogt. Maar alle deeze redenen konden *Marcandem* niet overhaalen; hy bleef by zyn gezegde, alzoo hy niet sterven wilde; en beducht zynde dat de God der Dooden geweld pleegen mogt, begaf hy zich naar zyn Gebedehuisje, alwaar hy een deezer Afgoden genomen hebbende, *Lingam* genoemt, omhelsde hy die krachtiglyk. Nochtans wilde *Yhamen* dus niet afgeweezen zyn, hy klom van zyn Buffel, en worp den Jongeling een touw om den hals, waar mede hy hem zodanig trok, dat hy de *Lingam* die *Marcandem* in zyne armen hield, te gelyk met hem naar de Helle zoude gesleept hebben: maar de God *Xiven* quam aanstonds uit deeze *Lingam* te voorschyn, wederstond de Koning der Dooden, en gaf hem zoo een hevigen slag, dat hy op staande voet dood bleef, verlossende door dit middel zynen Godvruchteling van 't gevaar waarmede hy was gedrygt.

[+] De Vorst van de doodt dus ongelukkig gesneuvelt, hielden de menschen op van te sterven, en zy vermeenigvuldigden zich zoo geweldig, dat de Aarde niet meer bequaam hen te begrypen was. De Goden deeze onorde ziende, wisten 'er niet in te voorzien. Zy beslooten gezamentlyk *Xiven* te bezoeken, die de zelfde als *Rutrem* is, om hem te vraagen, waarom hy *Yhamen* gedoodt had, die scheen niets gedaan te hebben, dat zyn vermogen te boven ging, nademaal *Marcandem*, die hy te sterven hadde aangezegt, zynen tydt vervult hadt, die hem te leeven was vergunt. *Xiven* antwoordde hier op, dat toen hy zestien jaaren levens aan *Marcandem* hadde toegezegt, zyne meening niet was geweest, dat hy zoodra hy deeze jaaren hadde bereikt, sterven zoude; maar alleen dat welk een ouderdom hy bereiken mogt, hy altoos de zelfde jeugdige natuur, en de zelfde kracht behouden zou, als of hy zestien jaaren was; dat de Koning der Dooden zich hier over hadde moeten beraaden, voor dat hy verder, en boven zynen last ging; dat hy groot ongelyk had om te onderneemen de jonge *Marcandem* door zyn eigen gezag te doen sterven: maar dat het noch bovenmaaten verachtelyker was, dat hy voor den *Lingam* geen ontzag had gehad, onder wiens bescherming deezen Jongeling was gestelt; dat *Yhamen* gelooft had en getracht, beide naar de Helle te sleepen, als een doorluchtig en vermogend merkteken van zyne macht; en dat hy om zyne vermeetelheit te straffen, noodig geoordeelt had hem zelf te doen sterven. De Goden de redenen van *Xiven* gehoort hebbende, keurden ze goedt; maar zy vertoonden hem dat hy over de genomene voldoening moest genoegen neemen; dat hy op de vreemde verwarring, die hier door onder de menschen veroorzaakt was, sedert dat het sterven onder hen opgehouden had, wilde acht geeven; dat hun getal zoo krachtig vermeerdert was, dat de Aarde de zelve niet meer omvatten kon; en dat 'er om in een zoo groote wanorde te voorzien, geen ander middel was, dan de God der Dooden weder levendig te maaken; weshalven zy hem smeekten, hem weder te willen opwekken. *Xiven* zich aan de verzoeken der andere Goden overgeevende, en de redenen door hen bygebragt goed keurende, wekte hy *Yhamen* weder op;

[+]Alzoo door dit gebeurde het sterven der Aardscht menschen word gestaakt, en hoe hier wederom in word verzien.

en herleevende herstelde hy hem in alle zyne rechten, en alle voorrechten te vooren genooten.

Deeze Vorst der Dooden wederom in zynen[+] eersten staat herstelt zynde, zond aanstonds een Heraut in de Waereldt, om alle Gryzaardts te gelasten eerlang te sterven. Deeze Heraut zich voor zyn vertrek volgezopen hebbende, en zonder te wachten, dat hy den roes om te ontnuchteren uitgeslaapen had, klom op een Olifant, en draafde door de Waereldt, om zich van zynen last te quyten. Hy was van een groot getal Trompetten en Keteltrommen voorgegaan, op dat een ieder t'aandachtiger wezen zoude, 't geen hy te verkondigen had. Maar alzoo zyn hoofdt en herssens door de dampen van den Wyn dien hy gezopen had, noch t'eenemaal bestoven en belemmert waren, verklaarde hy, in de plaats van eenvoudiglyk zodanige order te verkondigen, die hem voorgeschreeven was, met luider stemme, dat *Yhamen* Koning der Dooden, en een der Opperrechters der Helle, begeerden, dat met den aanvang van deezen dag, de bladeren

[+]Zeldzaam en bespottelyk het sterflot der menschen verkondigt,

[a] en bloemen, de noch onrype vruchten, en die haar volkomene rypheit hadden, zonder onderscheid ter aarde vallen zouden. Door de kracht van deeze afkondiging, en[+] onmiddelyk daar na toen die geschied was, begonnen de menschen te sterven; met dit onderscheid nochtans, dat voor dat *Yhamen* gedoodt was, niet dan die geenen storven, die een zeer hoogen ouderdom berykt hadden; in steede dat men nu zonder onderscheid van Personen van allen ouderdom sterven ziet, zelfs de Kinderen aan 's Moeders borst, en andere die noch niet gebooren zyn.

[+]Waaruit de sterftydt der menschen van allen ouderdom zou ontsprooten zyn.

Dusdanig was de kracht van deeze order van den Koning der Dooden, alhoewel die door onachtzaamheit tegen de meening van den Vorst der duisternisse verkondigt wierd, en geheel anders als gezegt was.

Voor 't overige, regelt *Yhamen* niet alleen gezaamentlyk met *Yhamadar-Maraja* de straffe in de Helle, die ieder lyden moet; hy is daarenboven dikmaals noch de uitvoerder der besluiten, die men verkondigt heeft. Maar hoe gestreng dat de straf zy waar toe de schuldigen verweezen zyn; zoo hebben ze ten minsten de vertroosting, dat ze niet dan voor een zekeren tydt duuren zal. Deeze verzekering van hunne straffe geëindigt te zien is 't, waar mede de Indianen zich vleien, die meer staat dan op iets anders, op de lichte ontslaging van allerlei ongeregeldheden en misdaaden maaken.

XIII. Hoofdtstuk.
Van het Gevoelen *dat de* Indianen *van's* Menschen Ziele *hebben.*

[+] Alle de Indiaansche Afgodendienaars komen daar in overeen, dat 'er in den mensch een beginzel van leven is, 't welk hem doet werken en beweegen, waar aan zy den naam van Ziel geeven: maar over het denkbeeldt, dat ze van de Natuur van dit beginzel hebben, zyn zy zeer verschillende. Hunne gevoelens over dit stuk zyn eindeloos, en oneindelyk tegenstrydig. Daar zyn 'er die in den mensch twee Zielen, t'eenemaal onderscheiden, gedoogen, waar van de eene, zoo zy wannen, groeiende is, en de andere verstandig zy. Zy willen dat de eerste algemeenelyk in alle levendige wezens verspreid is, 't zy dat ze oordeel hebben, of dat zy 'er van berooft zyn, en dat deeze Ziel zich in ieder van deeze wezens verspreidt, zonder nochtans in getal te vermeerderen. Ten deezen opzichte is 't met deeze eerste Ziel, dat die deeze meening volgen, de Zielverwisseling toestaan. Wat de andere Ziel aangaat, die zy mede erkennen in den mensch te zyn, meenen hunne Geleerden, dat die Godt zelf zy, die door zyn eigen Wezen de menschen bezielt. Andere, die in grooten getalle zyn, meenen dat de besten zoo wel als de menschen van de zelfstandigheit Godts bezielt zyn; dat men by gevolg achten moet de een zoo wel als de andere met Reden begaaft te zyn, overzulks het onderscheidt 't welk wy tusschen mensch en beest aanmerken, niet ontstaat dan uit de verscheidene wyze, hoedanig hunne Ziel haare werking ten opzicht van de verschillendheit der werktuigen doet. Eenige gedoogen de Reden niet, dan in den mensch, en gelooven dat de beesten niet dan door natuurlyke ingeeving werken: maar hen word nochtans met uitdrukkelyke woorden in 't Boek, dat zy *Vedam* noemen, geleert, welk Boek hunne Wet en waare Godgeleerdheit behelst, dat Godt niet alleen de Ziel van alle de zichtbaare wezens is: maar dat hy mede den geenen bezielt, die van oordeel berooft zyn, zelfs tot de Hoofdtstoffen toe. Daar zyn van deeze Geleerden die zeggen, dat het Godt niet is die volkomentlyk en zelfstandiglyk des menschen Ziele zy: maar dat deeze Ziel alleenlyk een uitvloeing, een vonk, of gelykzaam een straal van de Godheit is. Andere leeren, dat Godt in een zelfde oogenblik alle de Zielen zoo wel

[+]Hoe verschillig de Indianen onderling van gevoelen over 's menschen Ziele zyn, en waarin hun verschil bestaat, aangeweezen.

(a) Deeze wyze van uitdrukking is leenspreukig, en beteekent Personen van allen ouderdom, zelfs Kinderen die noch niet gebooren zyn.

van de menschen als van de beesten geschaapen heeft, en dat ze geduuriglyk en achtervolgelyk van 't eene lichaam in 't andere overgaan. Daar zyn 'er die geloven, dat het Godt niet is die de Ziel geschaapen heeft: maar dat de Vader en Moeder gezamentlyk helpen en zoo veel tot haare voortbrenging toebrengen, als die van 't lichaam die zy bezielt; en deeze door een gevolg stiptelyk uit dit valsch beginzel getrokken, gelooven de Ziel en 't Lichaam evengelyk verderflyk en sterfflyk. Eindelyk willen deeze, die achten dat 'er twee Zielen in den mensch zyn, dat alleen de groeiende Ziel, na dat ze van 't lichaam gescheiden is, overgebragt word voor den rechtbank van *Yhamadar-Maraja* en *Yhamen*, en het onderwerp van hun rechtsgebiedt zy. Dit zyn omtrent de gevoelens voor 't algemeen onder de Indiaansche Heidenen over deeze stoffe aangenomen.

XIV. Hoofdtstuk.
Van welke Gedachten *de* Heidenen *van de* Waereldt *en haare* Duuring *zyn.*

[+] De Indiaansche Heidenen gelooven in 't algemeen, en verzekeren eenpaariglyk, dat 'er veertien Waerelden zyn, waarvan zeven onder deeze die wy bewoonen, zyn gelegen, en dat de andere zeven zyn boven ons geplaatst. Zy komen ook alle in den rang en orde overeen, hoedanig zy ieder van deeze Waerelden plaatsen.

[+]Vreemd gevoelen der Indianen dat 'er 14. Waerelden zyn, en hoe zy die plaatsen en onderscheiden.

De Hel, zeggenze, is de laagste van alle. Deeze die onmiddelyk boven de zelve is, word *Magadel* genoemt; vervolgens is deeze, *Taladalam* geheeten; daarboven vind men *Rajadalam*, die de Waereldt van *Mercurius*, of Quikzilver is, 't welk men mede de Waereldt der slangen zegt te zyn. Na deeze volgt *Sudalam*, en boven de zelve is *Vidalam.* Tusschen die laatste en deeze die wy bewoonen, is de Waereldt *Adelam* genoemt, geplaatst, waarop de Waereldt rust, daar wy op leeven, en alwaar volgens het zeggen der Indianen, zeven Zeên zyn. De eerste is van zout Water. De tweede is van Suiker tot een volmaakte goede stroop gekookt. De derde is van Palm-Wyn, die de Indianen *Tari* noemen. De vierde is van Boter. De vyfde van gestremde Melk. De zesde van Melk; en in deeze Zee is 't dat *Vixnu* dikmaals zich op een volmaakte schoone Slang te slaapen legt, die zich van haare vyf hoofden als een zonnescherm dient, of van een verhemelzel om *Vixnu* te dekken en te overschaduwen. Eindelyk is de zevende van deeze Zeên van een Kristalyn water, ongemeen zuiver en zoet. Boven ons is de Lucht-Waereldt, waarop de *Xoarcam* is, alwaar alle die geene die geduurende hun leven de Goden geoffert hebben, alle bedenkelyke vermaaklykheit in gezelschap van een onnoemelyke meenigte der schoonste Vrouwen genieten, die hen als Bywyven dienen. Alhoewel *Devandiren* Koning der Goden van tydt tot tydt in de *Xoarcam* zyn verblyf neemt, is 'er nochtans een andere plaats die verheevener is, *Magologam* genoemt, 't welk zeer groote Waereldt beteekent, waarin deze Opper-Vorst der Goden het allermeest zyn Hof houd met drie hondert dertig duizend millioenenen Goden, die in twee soorten verdeelt zyn. De eene zyn waare Goden, de andere niet dan machtige Reuzen, en deeze twee partyen voeren onder hen een byna geduurigen Oorlog. Boven de *Magologam* is de *Genagolam*, of Waereldt der Volkeren; aldaar vind men menschen van alle Geslachten, en alle Staaten. Vervolgens heeft men de *Tabalogam*, ofte Waereldt der Boetelingen; 't is in deeze plaats, dat die, noch op Aarde zynde, een streng en ingetogen leven gelyd hebbende, hun verblyf neemen. Eindelyk de hoogst verhevenste der veertien Waerelden word *Lattiologam* genoemt, 't welk Waereldt der Waarheit beteekent; daar is 't dat zich *Bruma* onthoudt nevens deeze die geduurende hun leven voor hem Godsdienstig zyn geweest, die na hunne doodt, en zelfs dikmaals sedert hun leven zoo volmaaktelyk overgebragt zyn in de eigen zelfstandigheit van deezen God, dat ze niet dan een zelfde zaak met hem zyn.

De *Braminen* meenen, en geeven den[+] Volke te kennen, dat zoo iemandt van hun Geslacht, terwyl hy noch op deeze Waereldt leeft, de koordt of draadt afsnyd, waar mede de *Braminen* gewoon zyn zich te omgorden, om zich van de menschen van alle andere Geslachten te onderscheiden, en met die te draagen, afzonderen; indien hy vervolgens een kleine lok hair laat afsnyden, die den geenen van dit Geslacht zynde alleen mogen draagen, en die teffens dient om hen te kennen; indien eindelyk, na dus gewilliglyk van de merktekenen zyns Adeldoms, en van de Waardigheit van zyn Geslacht berooft te zyn, hy betuigen wil dat hy het boetvaerdig leven omhelze, moet hy in zyne rechter handt een Staf van Bamboes neemen, 't

[+]Manier hoedanig een *Bramine* zich waardig om voor een God geëert te worden, maakt.

welk een soort van rotting is die tien, twaalf of veertien leeden heeft. Insgelyks moet hy in zyne linker handt een groote kopere of aarde Kop draaggen, die hem om uit te eeten en drinken dienen kan. Noch moet hy zich van den gordel af tot op de knien dekken met een stuk ly waat van verscheiden verwen gestreept, en voegen by al dien toestel en alle deeze plechtigheden, de woorden: *Agame-Bruma*, dat is, ik ben waarlyk de God *Bruma.* Alsdan is deeze *Bramine* door de kracht deezer verborgene woorden aanstonds verandert, en in de eigen zelfstandigheit van God overgebragt; over-

zulks die van 't zelfde Geslacht aldaar tegenwoordig bevindende, zich daar op ter Aarde werpen, en hem als waarlyk God zynde, aanbidden. De *Bramnaten*, die de Vrouwen van 't zelfde Geslacht der *Braminen* zyn, maar voornamentlyker de Weduwen, stellen alsdan in, en vieren de Feesten ter eere van den nieuwen God. Zy vieren mede avondt-en nacht-Feesten, om hem haare achting en yver te betuigen.

+ De *Braminen* dus vergood zynde, eeten byna niets meer dan 't welk deeze Godsdienstige Juffers hun geduurende de nacht bereid hebben. Zy zyn voor zeer deugdzaam en kuisch geacht, en nochtans zynze de geilste en verfoeielykste Indianen. Men zegt, dat ze mede wel ervaaren in de Tovery zyn, en dat ze zich van deeze Helsche Kunst bedienen, om te gemakkelyker hunne onkuischheit te verzaadigen. Eindelyk gelooven de Indianen, dat wanneer deeze hervormden sterven, zy aanstonds in de Waereldt worden overgebragt, alwaar *Bruma* zyn verblyf heeft, om nooit meer van hem gescheiden te zyn.

+Hunnen aart aangemerkt.

+ De Indiaansche Heidenen gelooven, dat de veertien Waerelden, waarvan wy gesproken hebben, gedragen worden van de een op de andere, en dat ze alle op een hoogen Berg van 't allerfynste goudt rusten, *Magameru-parruvadam* genoemt, 't welk een Berg van een onmeetbaare hoogte en groote beteekent; dat deeze Berg door agt Olifanten word onderschraagt; dat een Schildpadt de agt Olifanten draagt; en eindelyk, dat een deezer slangen, die zy *Sexen* of *Nallé-Pambou* noemen, deeze Schildpadt ondersteunt. Indien men hen vraagt, door wie deeze Slang onderschraagt word, antwoorden+ ze, dat zy 't niet weeten, en komen niet verder. De Boeken die hunne Wet behelzen, leeren hun mede, dat de Aardbeevingen die somtyds gevoelt worden, door de beweegingen die deeze Slang veroorzaakt, ontstaan, wanneer zy van haare gewoone gelegenheit en plaats vermoeit is, en tracht te veranderen, om dus van den onbedenkelyken last overladen zynde, zich een weinig te verlichten, waarmede zy veeleer overstelpt dan beswaart is. Deeze zelfde Slang, die de Indianen als een machtige Godheit eeren, word mede voor de oorzaak der Eklipsen aangezien. Maar voor dat we berichten hoedanig de Heidenen die gelooven te geschieden, moet men aanmerken dat ze twaalf Hemels Tekenen toestaan; dat ze zeven en twintig vaste Starren tellen, waaraan zy ieder een naam geeven, die wy hier niet uitdrukken zullen, om den Lezer door een zoo groot getal van harde en Barbaarsche woorden niet moeielyk te vallen. Zy meenen ook, dat de Zon zes hondert en vyf duizend mylen boven de Aarde is, en de Maan op een gelyken Afstand onder de Zon. Op deeze wyze niet konnende de waare redenen van de Eklipsen begrypen, onderstellen ze 't geen men in 't volgende Hooftstuk verhandelen zal.

+Hun vreemdt gevoelen waarop hunne gewaande veertien Waerelden rusten,

+en waaruit zy meenen de Aardbeevingen te ontstaan.

XV. Hoofdtstuk.
Van welke Gedachten *de* Indianen *aangaande de* Eklipsen *zyn.*

+ In den aanvang van de Verhandeling hebben we gezien hoe de Goden, in weerwil de tegenkanting der Reuzen, eindelyk de Boter van de Melkzee genoten hadden; en hoedanig *Vixnu* deeze Reuzen om den tuin geleid had, tot dat de Goden de Boter waren machtig geworden, aanstonds verdween, en de Reuzen verbaast liet staan, die zeer verdrietig zich ontrooft te zien van dat deel, 't welk zy zich verbeeldt hadden, dat hen tot lekkerny verstrekken zou. Nu is overig te weeten, dat *Vixnu* na deeze verrichting, een groot Gastmaal aanrechtte, waar op alle Goden genoodigt wierden. Op dit Gastmaal was men overvloedig van keurlyke spyze verzien, en een zeer grooten voorraadt van Boter die men voor ieder der genoodigden in 't byzonder had opgedist. Nu gebeurde het dat de Slang *Sexen*, die

+Zeldzaame gedachten die de Indianen over de Zon- en Maan-Eklipsen hebben, en waar door die veroorzaakt zyn.

veel dienst tot het verkrygen van de Boter gedaan had, en geen van de minst aanzienlykste, Godheden was, dat deeze Slang, zeggen we, om welke reden is ons onbekent, een weinig later dan de andere Goden quam. Een ieder zich aan de tafel gevoegt hebbende, bewaarde men het gedeelte voor de Slang, om haar voor te dienen, wanneer zy gekomen was; maar de Zon en Maan, die niet min gulziger dan helder schynende als de andere Goden zyn, namen dit gedeelte, en aten 't, nadat ze reeds het haare gegeeten hadden. De Slang vervolgens gekomen zynde, en vernomen wat 'er gebeurt was, vergramde niet weinig over een zoo onreedelyke part haar gespeelt; zy wierd zoo toornig, dat ze zwoer, dat deeze die haar hadden durven beleedigen, het berouwen zou, en be-

tuigde, dat ze om haare gulzigheit te straffen, en de weinig achting die zy voor haar hadden, het middel vinden zou, van de een en ander wanneer het haar goed dacht, in te zwelgen, en in een tydt wanneer zy 'er het minst om dachten. Deeze bedrygingen waren niet onnut, noch te vergeefs gedaan, de Slang heeft dikmaals haar woordt gehouden; want 't geen men Zon en Maan Eklipsen noemt, geschied, volgens de meening der Indianen, wanneer *Sexen* de een of ander van deeze Starren wil inzwelgen. Maar nademaal de Waereldt voor altoos van haar licht zich zoude berooft vinden, en in een eeuwige nacht gedompelt zyn, indien deeze twee toortsen van 't Heelal t'eenemaal door de Slang ingezwolgen wierden; zoodra dan als zy op de een of andere toescheit, en dat ze een begin van 't inzwelgen maakt, komen alle de Goden zich tusschen beide stellen,[+] om haar te bevreedigen; terwyl dat alle de Heidenen, wat hun aangaat, zich in 't water dompelen, verootmoedigen, zich voor de Slang nederwerpen en haar yverige gebeden voordraagen, om de verlossing deezer twee Starren te verwerven, die zich alsdan in gevaar bevinden. Zy voegen by hunne Gebeden een vloedt van traanen, en maaken een vervaarlyk geluidt, 't welk niet ophoudt voor dat de Slang door zoo veele gebeden en gekrys getroffen en bewoogen, aflaat van haar voorneemen, en de Star weder in vryheit stelt. De Heidenen genoegen zich niet alleen met dit bidden, wasschen, weenen en krachtig geschry te maaken: maar onthouden zich insgelyks van eeten, drinken en slaapen; zy laaten niets kooken, en bewaaren geene spyze in hun Huis, terwyl de Eklips duurt; en zy waanen, dat ze eindigt, wanneer de Slang door hunne Geloften bewoogen, de Star weder uitbraakt, die zy reeds voor een gedeelte ingezwolgen had.

[+]Hoe zich de Indianen geduurende Eklipsen gedragen.

Van alle de dwalingen waarmede de Afgodendienaars behebt zyn, is 'er geen waarmede zy algemeener mede ingenomen zyn, en waarvan men hen het allermoeielykste ontheffen kan, dan deeze waarin zy ten opzicht der Eklipsen, en de duuring der eeuwen zyn, waarvan wy in 't volgende Hoofdtstuk handelen zullen.

XVI. Hoofdtstuk.
Van het Denkbeeldt *dat de* Indianen *ten opzicht van de* Tyden, *en van de* Duuring *der* Eeuwen *hebben.*

[+] Alle de Oost-Indiaansche Heidenen gelooven, dat de duuring der eeuwen in vier bepaalde tyden, die zy *Guirraduyagam*, *Duabrayagam*, *Tirredayagam* en *Calyagam* noemen, verdeelt zy. Van deeze vier eeuwtyden meenen ze, dat de drie eerste reeds verstreeken zyn, en dat ze waarlyk goude eeuwen zyn geweest, niet alleen wegens de wonderbaare duuring van het toenmaal menschen leven: maar ten opzicht van den gelukkigen en gerusten staat die de gansche Waereldt genoot. In de derde Waereldstant was 't, dat een zeker Koning, de Vader van *Ram*, leefde, waarvan in de Historie van *Vixnu* gesproken is, die na zeventig duizend jaaren geleeft te hebben, zonder kinderen te verwekken, eindelyk het geluk had van 'er veele te hebben, niettegenstaande deezen wonderbaaren ouderdom.

[+]Hoe dien Landaart de Waereldts- duuring in vier Eeuwtyden verdeelen,

[+] De vierde Waereldstandt, die deeze is die wy beleeven, en *Calyagam* genoemt word, is naar 't gevoelen der Heidenen, een waare yzere eeuw, zoo wel wegens de ongevallen, en ongeleegenheden waarvan de menschen byna overheert worden, als door de kortheit huns levens. Deeze yzere eeuw volgens hun zeggen haaren aanvang genomen hebbende, heeft reeds agt en veertig duizend vier hondert agt en veertig jaaren geduurt, en moet noch veel langer duuren, nademaal, volgens hunne meening, de verleedene tydt, indien men die by de toekomenden vergelykt, niet dan een mostertzaadt by een groote pompoen te achten is.

[+]en hoe de vierde Eeuwtyd deeze tegen woordidige Waereldt zy.

De Heidenen, die tot dus verre eenpaariglyk[+] deeze verdichte onderscheiding van tyden volgen, zyn voor 't overige in twee gevoelens, t'eenemaal tegenstrydig, verdeelt; nademaal eenige gelooven, dat wanneer de yzere eeuw, waarin wy leeven, eindigen zal, insgelyks de Waereldt een einde neemen moet; daar de andere in tegendeel verzeekeren, dat na deeze yzere eeuw, de goude eeuw, die voorgegaan is, wederom beginnen zal, dat ze onmiddelyk volgen moet, en overzulks, dat de duuring van de Waereldt eeuwig zy.

[+]Welk een gevoelen eenige na het eindigen deezer Waereldt hebben.

Deeze Afgodendienaars hebben een zeker[+] Boek, *Andaxarcaram* genoemt, waarin aangeteekent is, dat 'er behalven de vier Waereldstanden, waarvan wy gesproken hebben, noch veertien anderen zyn voorgegaan, en

[+]Hoe buitenspoorig de Indianen gelooven, dat voor de vier Waerelds Eeuwen noch veertien anderen zyn voorgegaan die zy een wonderbaarlyke duuring toeschryven.

dat ze alle te samen het getal van agttien uitmaaken. Ieder van de zelve voert een byzonderen naam: maar alzoo die al te Barbaarsch zyn, zullen wy die hier niet aanhaalen. Wy zullen ons alleen vergenoegen, met te zeggen, welk een wonderbaarlyke uitgestrektheit de Indianen aan de gewaande en ingebeelde tyden en ouderdommen geeven. Zy zeggen, dat de eerste ouderdom heeft hondert en veertig millioenen jaaren geduurt; de tweede, hondert en dertig millioenen; de derde, hondert en twintig; de vierde, hondert en tien; de vyfde, hondert millioenen; de zesde, negentig; de zevende, tagtig; de agtste, zeventig; de negende, zegstig millioenen; de tiende, vyftig; de elfde, veertig; de twaalfde, dertig millioenen; de dertiende, twintig; de veertiende, tien; de vyftiende, negen millioenen en zestig duizend; de zestiende, negen millioenen en vyf hondert duizend; de zeventiende, vyf millioenen en negen hondert duizend; en eindelyk de agttiende, vier millioenen vier hondert duizend en drie hondert jaaren; zoodat deeze belagchelyke onderstelling van 's Waerelds duuring, beloopt op 1076860300. of een duizend zes en zeventig millioenen agt hondert zestig duizend drie hondert jaaren.

By dit verdichtzel voegen ze noch een ander niet min buitenspoorig; dat is, dat zy verzeekeren, dat de Starren niet alleen bezielde en redelyke Wezens zyn; maar ook dat ze Goden zouden zyn, en dat zy Vrouwen en Kinderen hebben. Nu zullen we gaan beschouwen, 't geen deeze Afgodendienaars van der menschen Schepping gelooven.

XVII. Hoofdtstuk.
Van het Gevoelen '*t welk de* Indianen *van 's* Menschen Oorsprong *hebben.*

[+] IN 't derde Hoofdstuk hebben we gezegt, dat de Indiaansche Heidenen als een zeekere en onbetwistbaare zaak gelooven, dat alle menschen in 't algemeen hunnen Oorsprong uit den God *Bruma* hebben; dat eenige, gelyk de *Braminen*, uit zyn Aangezicht ontsprooten zyn, waarvan het Geslacht in ontallyke trappen en Sekten verdeeldt is, die byna alle verschillende gevoelens hebben. Andere zyn uit de schouders van den zelfden God voortgekomen, gelyk de *Rajas*, die insgelyks als de *Braminen* in een zeer groot getal van soorten verdeelt zyn. De *Comates* hebben hunne geboorte uyt de dyen van *Bruma* genomen, en zyn byzonderlyk in veele Sekten gescheiden; en eindelyk zyn de *Xutres* uit de voeten van deezen God afkomstig geacht, waarvan het Geslacht teffens het verachtelykste en talrykste is, 't welk mede in meer takken dan alle de anderen is verdeelt.

[+]Der Heidenen gevoelen hoe alle menschen hunnen Oorsprong uit den God *Bruma* hebben, en hoedanig; waaruit vier byzondere Geslachten ontsprooten zyn.

Bevalven deeze vier voornaame Geslachten[+] of *Castes*, die hunnen oorsprong van den God *Bruma* hebben, is 'er mede een vyfde van een groote uitgebreidenheit: Maar die echter zoo weinig verbintenis met de vier reeds genoemden heeft, dat deeze die het uitmaaken schynen menschen van een byzondere soort te zyn, en t'eenemaal van de andere verschillende. De Menschen van dit vyfde Geslacht zyn alle met een algemeenen naam *Niger* of *Xandalam* genoemt. Men onderscheid hen nochtans in vier takken; deeze van de eerste worden *Archivarata* genoemt; die van de tweede, zyn *Pallas* geheeten; de derde noemt men *Pareas*; en eindelyk de vierde, worden *Alparqueiros* genoemt.

[+]Een vyfde Geslacht, en den elendigen Staat van dien beschreeven.

Alle die van 't Geslacht van *Xandalam* zyn, worden met verachting aangezien, en by die van alle de Opper-geslachten voor eerloos gehouden. 't Word voor een eerloosheit, en zelfs een verfoeielyke en onvergeeflyke misdaadt aangemerkt, niet alleen met hun gegeeten te hebben; maar zelfs hen te zien eeten of drinken. Die van de vier eerste Geslachten gelooven, dat zy, om welk voorval het zoude mogen

zyn, en in welk een dringend gevaar het wezen mogt, het hun nooit gedoogt is, in hunne huizen geene van deeze ongelukkige *Nigers* te mogen laaten komen, noch niets van hunne handen te ontfangen, zelfs geen water, schoon zy van dorst sterven moesten. Deeze zoo strenge Wet word met zoo veel naaukeurigheit waargenomen, dat zoo iemant overtuigt word die te hebben overtreeden, niet alleen met de doodt gestraft word; maar wat meer is, zyn gansche familie is voor altoos van de voorrechten van hun Geslacht berooft; en zy zyn in den staat der *Nigers* vervallen, voor welk Geslacht zy

vervolgens worden aangezien, zonder eenige hoop van ooit weder in hun eersten staat herstelt te worden.

De kleinachting die men voor deeze arme *Xandalams* heeft, is oorzaak dat ze van een ieder afgezondert leeven. Zy durven de Steden noch plaatsen naderen door die der vier eerste Geslachten bewoont, en zy woonen in Bosschen en op 't Veldt, alwaar ze het landt bouwen, en leeven byna niet dan van de Visschery en de Jagt.

Deeze die onder de Heidenen tot de Geleerdheit geneegen zyn, en 'er hun werk van maaken, worden Xastres genoemt; insgelyks die een boetvaerdig en Geestelyk leven omhelzen, en *Saniases* geheeten worden, gelooven zich aan een schandelyke misdaadt schuldig te maaken, indien zy met iemandt van deeze ongelukkige *Caste* gesproken hadden. Zoo het by geval gebeurde dat een *Niger* een pot of eenig ander keukengereedschap 't zy van koper, of aarde had aangeraakt, daar die der andere Geslachten tot hun keuken-gebruik, of om 'er water in te bewaaren, zich van dienen, mag 'er den eigenaar geen meer gebruik van neemen; en schoon die vol of leedig mogte zyn, is hy noodzakelyk verplicht, die te beeken, of aan den geenen te geeven die de zelve door zyne aanraaking ontheiligt heeft. Maar 't geen het vreemdste en verwonderenswaardigste is, bestaat hier in, dat men aan niemandt van dit Geslacht gedoogt in de Tempels te komen, noch zelfs die te naaderen, om 'er hun gebedt te doen, en 'er hunne geschenken aan de Goden te offeren. Men lydt alzoo min dat ze water putten, 't zy om te drinken of om zich te wasschen, waar van die der andere Geslachten zich bedienen. Alle de andere Heidenen hebben zodanig een afkeer voor deeze rampzaligen, dat ze in de gevaarlykste ziektens, en die wanhoopentlyk zyn, zelfs wanneerze van elders *geene* hulp te verwachten hebben, liever sterven, dan door een *Niger* eenige verlichting te genieten. Eindelyk, de afkeer en kleinachting die men in gansch Indië voor dit laatste Geslacht heeft, is zoo ongemeen, dat we geen krachtige woorden genoeg vinden, om 'er een recht denkbeeldt van te geeven.

[+] Daar zyn Heidensche Geleerden, die waanen, dat van de vyf Geslachten, waarvan wy gesproken hebben, niemandt dan van het eerste Geslacht zy, 't welk dat der *Braminen* is, die waarlyk een Ziel hebben. Andere, gelyk we reeds hier voor gezegt hebben, zyn van zodanig een tegengestelt gevoelen, dat zy willen, dat een eenige Ziel in 't algemeen alle menschen bezielt. Nochtans, niettegenstaande deeze overgroote verschillendheit van gevoelens, komen ze alle in 't stuk van de Zielverhuizing of de Verwisseling der Zielen overeen. Deeze Leer by alle de Heidenen aller eeuwen, en byna by alle Volkeren zoo berucht, gaat by de Indianen voor zoo klaar en onbetwistbaar door, dat ze niet alleen niet begrypen konnen, dat 'er menschen gevonden worden, die zoo onervaaren in kennis zyn, om 'er aan te twyffelen. Zie waar in hunne voornaamste reden bestaat, waarvan zich de verstandigsten onder hun dienen, om den geenen te overtuigen die dit betwisten willen. Men kan, zeggenze, niet ontkennen, dat de quaalen, waar mede de menschen in deeze Waereldt gedrukt worden, niet dan door de Goden om de misdaaden te straffen, gezonden zyn, en dat het goede, waarvan eenige begunstigt worden, insgelyks door de zelfde Goden hen wordt toegezonden, om de deugdt te vergelden. Indien dit zoo is, gelyk zy gelooven dat men 'er niet aan twyffelen mag; van waar komt het dan, dat zoo veele menschen, gelyk ons bekent is, geene misdaadt hebbende begaan, die een onberispelyk en voorbeeldelyk leven lyden, en dat zelf zoo veel kinderen, die noch onvermogende in 't zondigen zyn, nochtans zoo veele ongemakken en quaalen onderworpen, en ziektens onderheevig worden? Van waar ontstaat in 't tegendeel, dat zoo veel andere die voor Godlooze en snoode Menschen bekent zyn, nochtans een bestendige gezondheit en voorspoedt genieten? Het vereischt dan, schoon het geluk van deeze de vergelding der deugden zy, die zy in

[+]Vreemdt gevoelen dat eenige hunner Geleerden van de Ziel hebben, doch hoe zy in 't algemeen de Zielverwisseling gelooven; en meenen te bewyzen.

de voorgaande voortteeling geoeffent hebben, en dat de quelling waar meede andere belaaden zyn, de straf is der misdaaden, waaraan zy schuldig waren; terwyl zy de andere lichaamen bezielden: Nademaal men anderzins de Voorzienigheit van onrechtvaerdigheit zoude konnen beschuldigen, handelende de deugdzaame Menschen zoo quaalyk, en bewyzende den Godloozen zoo veel goedts. Met zodanig een redeneering, als met een sluitreden, waar op onmogelyk zoude te antwoorden zyn, besluiten zy de bevestiging van de Zielverhuizing. Wy zullen vervolgens zien, welke beweegredenen de Afgodendienaars bewoogen hebben, deeze Leer met zoo veel hartnekkigheit te omhelzen.

XVIII. Hoofdtstuk.
Waarin vertoont word, hoe het Meerendeel *der* Gronden *van der* Heidenen Leere *overeenkomst hebben, met het geen het* Christendom *leert.*

+ Indien men met opmerking op de voornaamste Hoofdtpunten van de Leere der Indiaansche Heidenen achtgeeft, zal 't niet moeielyk vallen, te gelooven, dat deeze Afgodendienaars eertydts eenige kennis van de Verborgenheden[(a)] hebben gehad, die wy in 't Christendom leeren, en dat de waarheden, die hun ongetwyffelt verkondigt zyn geweest, allenskens door ontbeering van Euangelische Bedienaren verbastert zyn geworden, toen die te verklaaren den Volke ontbraken. Blykbaar is 't dat deeze Landaart, natuurlyk tot Bygeloof geneegen, en zich tot den dienst der Afgoden overgeevende, ongevoelyk de Leer die zy hadden aangenomen, verlaaten hebben, om de valsche denkbeelden te volgen die hun bedurven inbeelding hen ingegeeven heeft; over zulks dat hun geheelen Godsdienst tegenwoordig niet meer bestaat, dan in buitensporige verdichtzelen en vertellingen, zulks het te verwonderen is, hoe menschen met reden begaaft, daaraan eenig geloof geeven konnen.

+Hoe de Schryver van gedachten is, dat deeze Heidenen eertyds eenige kennis van den Christelyken Godtsdienst hebben gehad.

+ Daar is, by voorbeeldt, uit een denkbeeldt, alhoewel zeer plomp, en onvolmaakt, genoegzaam te begrypen, hoe de onbegrypelyke verborgenheit van de Allerheiligste Drieëenigheit, in de verdichte Historie hunner Goden, aan te merken is, wanneer zy zeggen, dat van *Vixnu*, die zy *Adevixnu* noemen, dat is, *Vixnu* eerste oorsprong, *Bruma* ontsprooten is, 't Welk wysheit beteekent, en die zy zeggen, Zoone van 't eerste beginzel te zyn, zonder nochtans hem een Moeder toe te eigenen; en dat ze vervolgens in een hunner Boeken, *Chitanandi* genoemt, *Rutrem* tot bygevoegde deezer eerste Godheden stellen; en eindelyk, eveneens gelyk in den Christelyken Godsdienst geleert word, en gelooft dat Godt alles door zyn Woordt geschapen heeft, leeren zy mede, dat alle zichtbaarelyke en onzichtbaarelyke dingen door *Bruma* zyn gemaakt geweest, die zy de Wysheit Gods noemen, of de God die alles weet.

+en in welke zaaken die naar zyne meening bestaan.

In de plaats van de Opstanding der dooden, hebben ze de Zielverhuizing ingevoert, door welk middel de Vroomen vergelding genieten, en de Godloozen de straf. Men ontdekt mede hoe zy eenige kennis van den Oorsprong der Zonde hebbe gehad, in 't geen zy leeren dat de ziektens, ongemakken, wederstreevingen, en zelfs de doodt de verdiende straffen der zonden zyn in de eerste en voorgaande voortteelingen begaan, en dat zy over zulks eenigermaaten bekennen en toestaan, 't geen ons den Apostel Paulus leert, dat de zonde de rampzalige oorsprong alles quaadts en van de doodt is. Zoo als wy in den Christelyken Godtsdienst gelooven, dat we door de kracht der Sakramenten, en voornamentlyk door den+ Doop en Boete de vergeeving der zonden deelachtig worden; leeren mede de Heidenen door 's Duivels aandryving, die de naäaper van de Godheit is, dat hunne zonden worden uitgewischt, zich in de Rivieren van *Caxi*, *Ramejuran*, *Cevery*, *Ganges*, *Cambuconam*, of in andere Bronnen waschende, die onder hen geacht worden een byzondere kracht te hebben de Gewissen te reinigen. Maar dit bestaat niet alleen om zich in dit water te dompelen, 't welk zy achten zoo Heilzaam te zyn, dat ze zich meenen van alle hunne zonden te zuiveren; de Offerhanden die zy aan hunne Goden offeren, werken, naar hunne meening, de zelfde werkdaadt uit. Zy gelooven zelf dat het genoeg zy hen aan te roepen, om aanstonds hunne gunst te erlangen; en hier mede niet genoegt, hebbenze het Bygeloof tot die verzeekering

+Hoe gemakkelyk de Heidenen meenen hunne vergeeving der Zonden te erlangen, aangeweezen.

(a) Dit alles is in dit en 't volgende Hoofdtstuk quaalyk beweezen.

voortgezet, dat deeze die eens met aandacht de naam van *Ram*, die de zelfde als den mensch geworden *Vixnu* is, aanroepen, aanstonds de vergeeving hunner zonden verwerven; dat zy, indien deeze aanroeping anderwerf herhaalt word, een zoo groote verdienste verwerven, dat ze de Goden als in een soort van onvermogen stellen, van hen niet waardiglyk te konnen vergelden. Zy eigenen de zelfde verdienste den geenen toe, die de naamen van *Xiven*, *Chrixnen*, *Velayadam*, en veele anderen voortbrengen, die deeze Afgodendienaars zonder ophouding uitspreeken, om hunne ongereldheden door een zoo gemakkelyk middel uit te wisschen.

Behalven deeze verscheidene middelen om de vergeeving hunner misdaaden te verwer-

ven, oeffenen de Heidenen noch verscheidene Offerhanden om der Goden gramschap te bevreedigen, en door welk middel zy gelykzaam een Aflaat ontfangen. Daar zyn bloedige Offerhanden onder hen in gebruik, en die men *Belly* noemt; andere die bloedeloos zyn, en *Rigei* genoemt worden; eenige bestaan niet dan in Offerhanden van bloemen, en *Archiney* geheeten zyn; eindelyk zyn 'er noch die men *Oman* noemt. De Heidenen eigenen een groote kracht aan deeze vierderlei Offerhanden toe, en ook aan een soort van Paternosters, waarvan zy zich om hunne Gebeden te doen, bedienen.

[+] Deeze Paternosters, wier Greinen van een zekere vrucht gemaakt zyn, *Rutraxam* genoemt, en waarvan byna alle de Sektarissen van *Xiven* een gebruik maaken, worden een groote en ongemeene kracht toegeschreeven. Van deeze Greinen zyn 'er, die in haar gansche ronte geen streep hebben, andere hebben 'er niet dan een; daar worden 'er gevonden die 'er drie, vier, en eenige veel meer hebben. De Indianen noemen de gladde tusschen ruimtens, die tusschen deeze streepen zyn, gezichten of aangezichten; en zy maaken zoo veel staat op deeze soort van vruchten, als die veel streepen, en bygevolg meer aanzien hebben, nademaal het grootste getal, naar hun oordeel, een onfeilbaar teken van de grootste kracht van 't Grein is, en teffens van de verdienste van dien die 'er zich om te bidden van dient.

[+]Zeldzaame kracht van uitwerking die deeze Heidenen eenige by hen gedragene Paternosters toeschryven,

De *Rutraxam* of Paternoster-Greinen of kraalen die geen streep hebben, en die haare geheele ronte gladt zynde, niet dan een eenig aanschyn hebben, zyn zoo veel te uitmuntener, en brengen een zoo groote verdienste den geenen voort, die de zelve draagt, dat indien hy een *Bramine* gedood had, of ook een Koe, 't welk by de Heidenen de aller grootste misdaadt zoude zyn, die men begaan kan, niet alleen zoude hy vergeeving verwerven: maar hy zou alzoo Heilig en volmaakt als *Xiven* worden. De Greinen die twee aangezichten hebben, brengen de zelfde uitwerking voort; deeze die 'er drie hebben, draagen by zich het schynzel van vuur, en zy hebben de kracht van te zuiveren en schuldeloos te maaken zelfs die zyne Vrouw heeft gedood. De Greine vier aangezichten hebben, maaken zuiver deeze die eenige *Braminen* gedood mogt hebben, schoon zy van de zelfde Wezendlykheit van den God *Bruma* waren, nademaal *Xiven*, die de zelfde als *Rutrem* is, zich zelf van deeze vrucht bediende, om zyne begaane misdaadt uit te wisschen, houwende *Brumâs* hoofdt af, toen hy op een eerlooze wyze met zyne eigene Dochter leefde, gelyk in 't VIII. Hoofdtstuk getoont is. De Greinen van vyf aangezichten hebben het Voorrecht van allerlei zonden uit te wisschen; en wat meer is, zy hebben de kracht dat *Yhamen* Koning der Dooden hen niet verdelgen kan die de zelve draagen, 't welk nochtans niet belet, dat deeze, die het meest met deeze wonderbaare vruchten belaaden zyn, gelyk de andere sterven. De *Rutraxam* die zes aangezichten hebben, zyn alle van de zelfde kracht als deeze die 'er twee, drie of zeven hebben, en wat meer is, zy hebben de eigenschap die te onschuldigen die zich door een bloedschande met zyne eigen Dochter mogte bezoedelt hebben. Behalven dit wonderbaar Voorrecht, hebbenze noch het vermogen te beletten, dat de geene die dezelve draagen, door geenerlei soort van Slangen gebeeten worden. De Greinen of kraalen die agt aangezichten hebben, reinigen deezen, die de zelve draagt, van de zonde die hy mogte begaan hebben, verdervende zyns Geestelyke Meesters Vrouw, schoon hy zelfs een tydt lang met haar in Overspel geleeft had. Deeze die 'er negen hebben, maaken hen onschuldig die schoon zy een getal van een millioen *Braminen* gedood of moordaadig omgebragt hadden, en deeze, die geduurende zyn leven de zelve aan zynen rechter arm gedraagen heeft, kan zich verzeekert houden, dat hy verordineert is, en onafhankelyk van allerlei goede werken, waarvan hy volkomen ontslagen zy, en genieten zal na zyne Doodt de zelfde Heerlykheit die de God *Xiven* deelachtig word.

Deeze die zoo gelukkig is van een Paternoster[+] te draagen wier Greinen of kraalen tien aangezichten hebben, vind zich verzeekert een algemeene vergeeving van alle zyne zonden te hebben, hoe groot en verfoeielyk die zouden mogen zyn, en ook dat nooit mensch, noch vergiftig dier, noch de Duivelen zelf, hem niet beschaadigen konnen. De Greinen die elf aangezichten hebben, bezorgen in deeze en de andere Waereldt het zelfde geluk en de zelfde Heerlykheit die *Xiven* bezit. Deeze die Paternosters van kraalen met twaalf aangezichten draagen, worden glanzig en verlichtende als de Zon, en hebben deelgenoodschap aan alle de gebeden en Offerhanden die den Goden over den ganschen Aardbodem worden aangeboden. Eindelyk, vermits wy noch niet van deeze wonderdaadige vruchten gezien hebben, die van meer als dertien aangezichten verzien zyn, deeze die het geluk hebben, van dit slag te vinden, die teffens raar en kostelyk zyn, en die de zelve aan den arm of om den hals draagen, zyn met een zodanige luch-

[+]en welk een wonderbaar vermogen zy deeze Paternosters toeëigenen.

tigheit begaaft, die zoo verwonderlyk is, datze in een oogenblik zich konnen van de eene tot de andere plaats overvoeren, hoe verre die mogte afgelegen zyn. Zy hebben behalven dit het schoone Voorrecht van ongestraft alle soorten van ontucht en bloedschande te mogen begaan; en om de buitenspoorigheit den vryen teugel te geeven, waanen de eerlooze Geleerden van 't Heidendom, en leeren, dat men zoo veel te meer verdient als men een grooter getal van deeze kraalen of Greinen by zich draagt; overzulks die geene die 'er tot een getal van duizend van bekomen kon, zoude op deezen top van eer en gelukzaligheit geraaken, dat 'er geene zonden meer voor hem waren, en dat hy zonder bezorgt te zyn, zich te bezoedelen, en eenige wroeging te hebben, aan allerlei misdaaden en vuiligheden zich kon overgeeven. Zoo dat 't geen de *Braminen* als een middel voorstellen om de zonden af te leggen en uit te wisschen, wezentlyk niet dient dan om die met te meer vrymoedigheit en onbeschaamdheit te begaan, en zulks door de hoop van straffeloosheit by hun gestelt.

XIX. Hoofdtstuk.
Van de Overeenkomst *van noch eenige* Gronden *der* Heidenen, *die zy schynen met de* Leere *van 't* Christendom *te hebben.*

[+] 'tIs mede niet te twyffelen of de Heidenen hebben eenige kennis van den Val van Lucifer en van andere Afgevallen Engelen, die het ongeluk hadden hem in zyn belang te volgen, naardien men in hunne Boeken leest, dat 'er ouwlings een groote verdeeldheit onder de Goden was; dat eenige in ongenaade van hunnen Opperheer vervielen, om dat ze hadden durven onderstaan, tegen hem oproerig te worden; dat ze door een strafoeffening over hun bestaan, berooft wierden van 't geluk 't welk zy genoten, en in een staat van elende vervielen; dat zy sedert niets bedreeven dan allerlei quaadt den menschen toe te brengen, en dat men hen tegenwoordig *Raxader* noemt, 't welk in onze taal *Demon* of Duivel beteekent.

[+]Hoe de Schryver meent dat de Heidenen eenige kennis van den Val der Engelen hebben gehad;

[+] Wat de algemeene Zondvloedt aangaat, het blykt klaar dar 'er aan hun de Historie niet t'eenemaal van onbekent is, nademaal deeze zelfde Boeken berichten, dat 'er eertyds een oud Man was, *Tirruvalluven* genoemt, en dat terwyl hy op een tydt met zyne Dochter het middagmaal in een groote teene korf met buffelsleer gevoert, hield, een zoo overvloedige regen voortquam, die zoo lang duurde, dat de gansche Aarde overstroomt wierd; dat ter deezer gelegenheit, alle de menschen sneuvelden, behalven deeze vroome oude Man en zyne Dochter; dat de Goden door een byzondere bescherming in deeze algemeene overstrooming, als de wateren weder wegevloeit waren, en de Aarde droog geworden, deeze Man uit zyne korf deeden te voorschyn komen; dat hy niet tegenstaande zynen hoogen ouderdom, veele kinderen by zyne Dochter kreeg, en dat door dit middel het Menschelyk Geslagt toen herstelt wierd, en de Aarde weder bevolkt.

[+]Als mede van de Algemeene Zondvloedt.

Men vind mede in deeze Boeken een verbeelding, en een plomp denkbeeldt van den strydt van David en Samson, alwaar men in de Historie der Goden de Oorlogen beschreeven vind, die *Ram* tegen de Reuzen uitvoerde. Dit vertelt men zoo vermaakelyk en zoo ongemeen aardig, dat wy 't noodig oordeelen om 'er hier iet van in te lassen.

De Heidensche Geleerden, die, gelyk[+] reeds gezegt is, in ontallyk Sekten en gevoelens verdeelt zyn, komen nochtans alle in 't geloof van de verdichte voorvallen hunner Goden overeen; en zy hebben voor dit slag van Historiën, de zelfde achting, en eerbiedt, als wy, zonder vergelyking gezegt, voor 't Euangeli hebben. Het merendeel deezer rampzalige Priesters brengen een groot gedeelte van hunnen leeftydt door, zich de zelve in te prenten, en die vervolgens aan anderen te leeren. Zy verhaalen ze in de Pagoden, in de Huizen, in openbaare plaatsen, en somtyds in volle gezelschappen, en zyn altoos door eene meenigte van toehoorders verzelt. 't Welk hen om dit slag van verdichtselen te verkondigen, aanmoedigt, is, dat ze door dit middel des Volks achting tot zich trekken, voornamentlyk die der Vrouwen, en die hun overvloedige aalmoezen verzorgen, waarmede zy hun huisgezin onderhouden; en 't welk ter andere zyde het gemeene Volk zoo aanlokt om hen te hooren, is, dat de *Braminen* hun te verstaan geeven, dat deeze die volmaaktelyk in deeze Geheimenissen onderweezen zyn, en met achting en aandacht het verhaal 'er

[+]Hoe zeer de Heidensche Geleerden in 't verhaalen hunner Verdichte Historiën uitmunten, en hun werk maaken daar door den Volke te verleiden.

van bywoonen, zich aan allerlei Zegeningen waardig maaken; dat zy van Goden bemint zyn, voor alle gevaaren bewaart, en zelfs onquetsbaar geworden; dat zy *Brumâs* aangezicht zullen zien; dat ze ten zekeren dage het geluk zullen hebben, van t'eenemaal hem gelyk te zyn; dat ze gelyk *Ram* een volmaakte kennis van alles zullen bezitten; en eindelyk, dat ze een byzondere bequaamheit zullen hebben om de wapenen te voeren, waarby men verzeekert dat deeze God in uitmunt. Men verhaalt van *Ram* dat hy noch geen twaalf jaaren out zynde, alleen een Reus van een ongehoorde groote dood sloeg; dat hy tot manbaare jaaren gekomen, *Sidi* trouwde; dat hy zich van een zoo ongemeene groote boog bediende, dat zestig duizend mannen die naaulyks van de Aarde konden opneemen; dat hy niet lang na zyn Huwelyk een reistogt door de Waereldt ondernam, en zich gewillig in een Woesteny begeeven had; aldaar maakte hy zyn werk van de Boetelingen en Geestelyken te bezoeken, aan wien hy veel deftige Voorrechten schonk, en zond 'er eenige van om de Heerlykheit en Gelukzaligheit in den Hemel te genieten. Het geschiedde terwyl *Ram* dus zyn eenzaam leven oeffende, dat de beruchte *Ravanen* zich in een Boeteling veranderde, en hem zyne Vrouw *Sidi* schaakte, die hy naar 't Eilandt Ceilon voerde. Deeze godtlooze Reus had zich naauwlyks met zynen roof weggepakt, of hy vervolgde alle eerlyke menschen. Hy bestond zelfs de Goden te bestryden, wien hy den Oorlog aandeed, en eenigen tydt veel te doen gaf. Hy was in alle Krygsoeffening byzonder afgerecht; en alzoo hy onder de bescherming van *Bruma* opgevoedt was, wierd hy grootelyks door hem begunstigt. Deeze God had onder andere dingen hem een geschenk van zeer schoone wapenen gedaan, beide bequaam om te bestryden, en zich wel te verdeedigen, door welk middel hy in ontallyke gelegenheden de overwinnig had behaalt. *Bruma* had hem mede een zoo ongemeene bescherming belooft, dat hy in alle wetenschappen uitmuntte, en hy bezat zodanig een ongehoorde sterkte, dat hy de agt Olifanten overwon, op wiens rug de Waereldt rust.

[+] Na een onverwacht voordeel door hem behaalt, was 't, dat hy ondernam *Devandiren* Koning der Goden te bestryden, en hy noodzaakte hem met alle de andere Goden, dagelyks tweemaal te komen, om hem in zyn Paleis hulde te bewyzen. Hier noch niet mede vergenoegt, besloot hy mede *Xiven* uit zyn Heerlyk Verblyf te verdryven, alwaar hy zich gewoonelykst onthield. Maar in deeze onderneeming was hy zoo gelukkig niet, als hy toe dus verre had geweest; want deeze God hem met zyne handt gegoten hebbende, deed hy hem vallen, en de Reus vond zich tusschen den grondt en de vingers van *Xiven* zoo geknelt, dat hy byna zoude gestikt hebben, en zyn leven verlooren. Om dit gevaar te ontkomen, wierd hy te raade zachtelyk een zyner armen los te krygen, en een der twee hoofden dien hy had, in een Guitar verandert hebbende, speelde hy op dit nieuw speeltuig met zoo veel bekoorlykheit, dat de God door een zoo lieffelyk geluidt opgetoogen, niet alleen hem gaan liet zonder hem eenig leed te doen: maar hem noch nieuwe Voorrechten toestond. De voornaamste gunst die hy toen van *Xiven* ontfing, was, van dertig millioenen jaaren te konnen leeven, en een Heir uit hondert millioenen Reuzen bestaande, te gebieden, waarvan eenige vyftig hoofden hebben zouden, en andere met een zodanigen kracht begaaft zouden zyn, dat zy stampende met den vat op de Zee, het water zich van een zoude scheiden, zulks men den grondt zien kon.

[+]Een zeldzaam staal van een won derlyke Historie bygebragt, en hoe die ten einde liep.

Wat *Ravanem* aangaat, hy was zoo vervaarlyk groot, dat hy twintig schouders en ook zoo veel armen had, en dat tusschen ieder van zyne schouders, tegen deeze overstaande een ruimte van dertig mylen was. Hy had mede in zyne maag een Vaas vol van een zeker Hemels Vogt, 't welk hy zorgvuldig te bewaaren had, nademaal, schoon men hem met dertig millioenen jaaren levens had begunstigt, was 't nochtans

niet, dan onder voorwaarde van dit kostelyk Vogt, 't welk in dit Vaas was, niet te verspillen; en dat byaldien dit Vaas voor deezen bepaalden tydt brak, hy aanstonds sterven moest. Deeze verschrikkelyke Reus had niet alleen tien hoofden: maar, 't welk het verwonderlykste was, indien men 'er hem een van afsloeg, quam 'er wederom een ander voort. Nochtans, konden alle deeze uitmuntende Voorrechten niet beletten, dat hy eindelyk onder de macht van *Ram* bezwyken moest, 't welk op deeze wyze geschiedde.

Nadat *Ravanem* in een Boeteling verandert, *Sidi* geschaakt had, en *Ram* niet weetende wat haar wedervaaren was, treurde niet weinig dus zyne Vrouw verlooren te hebben. Hy gebruikte dan allerlei middelen om naar haar te verneemen, maar zyne moeite en zorg daar toe aangewendt, waren eenigen langen tyde vruchteloos. Eindelyk, begaf hy zich by *Innuman*, God der Aapen, en Opperheer van alle de Aapen, Zoone van de Windt, en die met zoo een zeld-

zaame volmaaktheit begaafdt is, dat hy zich zoo groot maakt als hy begeert; dat zyn hoofdt tot aan de Starren reikt, en zyne eene handt tot aan de Zuid-en de andere tot de Noord-Pool uitstrekt. *Ram* verzocht hem dan ernstig, hem zyne Vrouw te helpen zoeken, zoo dat *Innuman* verheugt een gelegenheit te vinden hem te behaagen, eerlang vertrok. Deeze Aap-God doorkruischte alle het Vastelandt; en nergens vindende 't geen hy zocht, stapte hy naar 't Eilandt Ceilon over, alwaar hy *Sidi* ontmoette, die hy by de handt nam naar 't Vastelandt voerde, en aldaar onder een goede en zekere bewaaring liet. Hy ging vervolgens weder naar 't Eilandt over, alwaar hy zich in de gedaante van een Beer veranderde, stroopende allerwegen, en veroorzaakte veele verwoestingen, het Paleis zelf van den Reus, die 'er regeerde, niet verschoonende. Na deeze uitvoering, nam hy zyne natuurlyke gedaante van Aap wederaan, versloeg met zynen staert drie machtige Legers van Reuzen, vertoonde zich voor *Ravanem*, en zonder eenig acht op 's Konings verhevenen staat te slaan, gaf hy hem een geweldige oorvyg, en doodde in zyne tegenwoordigheit zyn Zoon. Veele der sterkste Reuzen schooten toe om hunnen Vorst te helpen, die deeze verschrikkelyke Aap gevangen namen, 't welk hy gewillig toeliet. Men vergaderde aanstonds den Raadt, om te overweegen met welk een doodstraf men hem te straffen had; en daar wierd eenparig besloten, dat men een soort van doodt kiezen moest, die niet gemeen was. Ter uitvoering van dit vonnis, bond men aan des Aaps staert een groot getal Kattoen Baalen, die men in de Pakhuizen van de Tol vond. Men goot op deeze Baalen zoo veel Oly, dat ze 'er alle van doortrokken waren, en men stak 'er vervolgens den brandt in; om door dit middel *Innuman* te verbranden. Maar den doortrapten Aap spotte met het voorneemen zyner Vyanden; want vertrekkende in deezen staat uit het Paleis, liep hy de gansche Stadt en 't Eilandt door, zettende alle de plaatsen maar door hy liep in vollen brandt, en veroorzaakte zoo een algemeene en verschrikkelyke brandtstichting, dat de Reus *Ravanem* geen ander middel vond om zich te veiligen, dan met zyne Vrouw in de wagen van *Devandiren* te stappen, en zyn heul in de Wolken te zoeken.

Ondertusschen vertrok *Innuman* van Ceilon. Hy quam weder by *Sidi*, en bragt haar by haaren Man, dien hy haar weder gaf. *Ram* bedankte de Aap - God voor den dienst aan hem beweezen: maar alzoo hy begeerig was de beleediging hem door het rooven van zyne Vrouwe aangedaan, te wreeken, verzocht hy hem te willen hier toe behulpzaam zyn. Zy vertrokken dan gezaamentlyk, lichttende eerlang een Heir van meer als vyf hondert millioenen Aapen, waar mede zy de sterkte van den Ceilonschen Koning beleegerden. Deeze sterkte was met zeven muuren omringt; welker eerste van yzer, tweede van koper, derde van metaal, vierde van geelkoper, vyfde van een stoffe uit verscheiden metaalen vermengt, zesde van zilver, en zevende van goudt waren.

Ravanem overdenkende hoe veel hem aan deeze plaats, zoo die verovert wierd, geleegen was, zond eerlang Afgezanten aan zynen Broeder *Cambucarnen*, om hulpbenden van hem te verzoeken, als ook dat hy die zelf bestieren wilde. Deeze zyne Broeder was een Reus van een bovenmaatige groote, die het bevel over meer dan vier hondert millioenen Reuzen had, wier krachten toen onverwinnelyk waren geweest. Hy verzuimde niet zich met allen ernst naar 't Eilandt Ceilon by zynen Broeder te begeeven. Hy was 'er naaulyks gekomen, of daar vielen verscheiden veldslagen tusschen de Reuzen en Aapen voor, waar van wederzyds veelen sneuvelden. In een deezer veldslagen was 't, dat *Cambucarnen* door *Ram* met eigen hande gedood wierd, 't welk den moedt der Reuzen verflaaude, en die der Aapen te krachtiger wierd, zoo dat zy de Belegering veel ernstiger voortzetten dan tot noch toe was geschied. *Ravanem*, zyne zaaken qualyk gestelt ziende, en willende zich van zyn voorrecht bedienen, 't welk zoo hy meende hem byna onsterflyk maakte,

bood zich aan, om 't verschil door een byzondere strydt tusschen hem en *Ram* te beslechten. De laatste nam de uitdaging aan; zy streeden en gaven over en weder vervaarlyke slagen, wordende 't allereest *Ram* gewondt, en hy zoude byna bezweeken hebben: maar het bloedt 't welk uit zyne wonde vloeide, wekte zynen moedt te meer op, geevende hem nieuwe krachten. Hy nam dan een schicht, en schoot die zoo behendiglyk, dat ze door *Ravanems* borst boorde, het Vaas brak die het Vogt in had, aan welker bewaaring zy leven verknocht was, en met deeze eenige slag, viel hy doodt voor zyne voeten neder.

Na een zoo merkwaardige en gewigtige Overwinning, gaf *Ram* de plundering van de Sterkte, die zich te vergeefs verdeedigt had, den Aapen over. Men vond in deeze plaats onnoemelyke rykdommen,

zonder de goude en zilvere muur daar onder te begrypen, die gebroken wierden en weggevoert; overzulks, dat 'er niemandt in dit talryk Leger gevonden wierd, die niet weder naar zyn Landt, belaaden met een overryken en kostelyken buit, keerde. Noch was 'er een Broeder van *Ravanem*, die *Vibuxamen* genoemt wierd. Hy was een overmachtige Reus en een eerlyk Man. Hy had geen deel aan 't geschil van zynen Broeder gehad, noch in den Oorlog die 'er het gevolg van was; derhalven, *Ram* zich voldaan ziende zyne Vrouw weder te hebben, en van zich aan zyne Vyanden dus gewroken te zien, liet hy *Vibuxanen* de Staaten, waar van hy *Ravanem* berooft had. Hy maakte zelfs met hem een verbondt, en hy begaf zich vervolgens met zyne waarde *Sidi* in een vreedzaam afgezondert leven, waar in hy sedert altoos met haar heeft geleeft.

Brief,
Van Vader Bouchet, lit van de Maatschappy der Jesuiten, Bezendeling van Madure, en Kloostervoogdt van de nieuwe Bezending van Carnate.

Aan den HEERE OUD-BISSCHOP van AVRANCHES.

MYN HEER.

De arbeidt van een Apostolisch Man in de Oostindiën is zoo groot en meenigvuldig, dat het schynt dat de zorg om den naame van JESUS CHRISTUS aan de Afgodendienaars te leeraren, en de nieuwe Gelovigen aan te queeken, meer dan genoeg zy om een Zendeling t'eenemaal werk te verschassen. Men heeft waarlyk op zekere tyden van 't jaar, naaulyks zoo veel leedige tydt over van zich op de Leeroeffening toe te leggen, en om des levens noodruft te nuttigen; somtyds zyn de Zendelingen genoodzaakt dit op den tydt van hunne nachtrust te doen, ten tyde als men bidden moet, en in andere oeffeningen van zyn Beroep bezig is.

Nochtans hebben wy ons, *Myn Heer*, in eenige andere zaaizoenen, en zelfs op zekere uuren van een goed gedeelte van den dag, genoegzaam onbelemmert gevonden, om ons van onzen arbeidt te konnen ontlasten, door eenige soort van Leeroeffening by de handt te neemen. Onze zorg is alsdan onze verquikking aan 't nuttigste van onzen Godtsdienst te besteeden. Wy laaten ons met dit oogmerk van de weetenschappen onderrechten, die onder de Afgodendienaars gebruikelyk zyn, tot wiens bekeering wy arbeiden; en wy spannen onze krachten in, om hen door hunne dwalingen zelf, van de waarheit die wy hun verkondigen, te overtuigen.

In deezen tydt is 't, alwaar de verbondene bezigheden my in myne bediening eenige leedige tydt overlaaten, dat ik onderzocht hebbe, zoo veel my mogelyk was, de Grondstelling van den Godtsdienst onder de Indianen aangenomen. Al 't geen ik my in deezen Brief, *Myn Heer*, voorstelle, is alleen om u voor oogen te stellen, en nader aan te toonen, zoo wel het een en ander eeniger gissingen, die, zoo 't my toeschynt, by u van belang zullen zyn. Zy strekken alle om te bewyzen, dat de Indianen hunnen Godtsdienst uit de Boeken Moses en de Profeeten getrokken hebben; dat alle de Verdichtzelen, waar mede hunne Boeken opgevult zyn, de waarheit zodanig verduistert hebben, dat ze onkenbaar geworden zy; en dat eindelyk, behalven de Godtsdienst des Hebreeuschen Volks, die hun, ten minsten voor een gedeelte, door hunnen omgang met de Jooden en Egiptenaren bericht is, men noch onder hen genoegzaame teekeenen en blyken van den Christelyken Godtsdienst

vind, die hun door den Apostel Thomas, door Pantaenus, en veele andere groote Mannen, sedert de eerste eeuwe der Kerke, verkondigt zyn geweest.

Ik kan geenzins twyffelen, *Myn Heer*,

dat gy myne vryheit niet qualyk duiden zult, die ik gebruike deezen Brief aan U te zenden. Ik hebbe geoordeelt dat de aanmerkingen, die dienen konnen om onzen Godtsdienst te bevestigen en te verdeedigen, moesten welvoegzaam aan U vertoont worden. Gy hebt 'er meer deel dan iemandt aan, na getoont te hebben, gelyk gy gedaan hebt, hoe de waarheit van ons Geloof door een grondige Geleerdheit, en door de naaukeurigste kennis van gewyde en ongewyde Oudheit, doorstraalt.

Ik erinnere my, *Myn Heer*, in uw geleerd Boek van het Euangelisch Vertoog, geleezen te hebben, dat de Leere van Moses tot in de Indiën is doorgedrongen: en uwe opmerking in 't naslaan der Schryveren, over alles 't geen 'er U van voor den Godtsdienst voordeelig vond, heeft U een gedeelte van zaaken doen voortbrengen, die ik aan U te zeggen hadde. Ik zal 'er dan alleen byvoegen, 't geen ik op nieuws over de plaatsen ontdekt hebbe, door de lezing der aloudste Boeken der Indianen, en door den omgang dien ik met de Geleerden van dit Landt hebbe gehad.

Zeker is 't, *Myn Heer*, dat de meeste Indianen geenzins in de ongerymdheden van het Ongodistendom overgegeven zyn. Zy hebben genoeg rechtmatige Denkbeelden van de Godheit, alhoewel vervalscht, en door den Dienst der Afgoden verdorven. Zy erkennen een oneindige volmaakte Godt, die van alle eeuwigheit heeft bestaan, die in zich de alleruitneemenste eigenschappen insluit. Overzulks 'er niets schooner en gelykvormiger naar de gevoelens van Godts Volk over de Godtheit is. Zie nu 't geen 'er de Afgodery by ongeval heeft by gevoegt.

Het meerendeel der Indianen verzeekeren, dat het groot getal van Godheden die zy tegenwoordig eeren, niet dan onder Goden zyn, en het Opperweezen onderworpen, 't welk teffens de Heer der Goden en Menschen is. Deeze groote Godt, zeggenze, is oneindig hoog boven alle andere Wezens verheven; en deeze oneindige afhoudt belet, dat hy geen omgang met de zwakke Schepzelen heeft. Welk een overeenkomst waarlyk, vervolgen ze, is 'er tusschen een Weezen oneindig volmaakt, en de geschapen Weezens, gelyk wy onvolmaakte en zwakke Schepsels zyn? Hier om is 't, zoo zy meenen, dat *Parabaravastou*, te weeten, de *Opper Godt*; drie onder Goden geschapen heeft, te weeten: *Bruma*, *Vichnou*, en *Routren.* Aan den eersten heeft hy 't vermogen van te scheppen gegeeven, den tweeden de macht van die te behouden, en den derden het recht van te verdelgen.

Maar deeze drie Goden, die de Indianen eeren, zyn, volgens hunner Geleerden oordeel, de Kinderen van een Vrouw *Parachatti* genoemt, 't welk *Opperste Mogendheit* beteekent. Indien men dit verdichtzel tot zynen oorsprong overbrengt, zal men 'er genoegzaam de waarheit van ontdekken, en de gansche duisterheit bestaat in belachelyke Denkbeelden, die 'er de Geest van onwaarheit en bedrog heeft bygevoegt.

De eerste Indianen wilden niets anders zeggen, ten zy, dat alles 't welk in de Waereldt, door de Schepping zy, die zy aan *Bruma* toeëigenen, 't zy door de bewaaring die aan *Vichnou* behoort, 't zy eindelyk de verschillende veranderingen, die het werk van *Routren* zyn, enkelyk van de volstrekte macht van *Parabaravastou*, of den Opper Godt komt. Deeze vleeschelyke menschen hebben vervolgens een Vrouw van hunne *Parachatti* gemaakt, en haar drie Kinderen gegeeven, die niet dan de voornaamste uitwerkzelen van de Almacht zyn; want *Chatti* beteekent in de Indiaansche Taale, Macht, en *Para* opper of volstrekt, en te zamen gevoegt, *volstrekte macht.*

Dit Denkbeeldt 't welk de Indianen van een oneindig Weezen, als Opperheer over de andere Godheden hebben, toont ten minsten aan, dat hunne alouden waarlyk niet dan een Godt geëert hebben, en dat het *Polytheismus* of Godendom onder hen

niet ingevoert is, dan op die wyze als die door Afgodische Landen zich heeft verspreidt.

Ik meen niet, *Myn Heer*, dat deeze eerste kennis op een duidelyke en klaare wyze de omgang der Indianen met de Egiptenare of Jooden bewyst. My is niet onbewust dat de Maaker van de Natuur, zonder zodanig een hulpmiddel, deeze grondige waarheit in den Geest aller Menschen heeft gegraveert, en dat ze by hun niet dan door de ongeregeldheit en verbastering hunner harten vervalscht is. Om deeze zelfde reden is 't, dat ik U niets melde van 't geen de Indianen over de onsterflykheit onzer Zielen en veele andere diergelyke waarheden hebben bedagt.

Ik beelde my nochtans in, dat het U niet verdrieten zal, dat ik U te kennen geeve, hoe onze Indianen in hunne Schryvers de gelykenis van den Mensch met zyn Opperweezen verklaart vinden. Dit is 't welk my een Geleerde *Bramine* verzeekert heeft, over dit onderwerp uit een hunner aloudste Boeken getrokken te heb-

ben. Verbeeldt u, zegt deeze Schryver, een millioen groote Vaazen met water gevult, waarop de Zon haare straalen schiet. Deeze schoone Star, alhoewel eenig, vermeenigvuldigt zodanig, en verbeeldt zich aanstonds in ieder deezer Vaazen; en men ziet overal haar afbeeldzel t'eenemaal gelykende. Onze lichaamen zyn deeze Vaazen met water gevult: de Zon is het afbeeldzel van 't Opperweezen: en 't Afbeeldzel van de Zon, vertoont in ieder deezer Vaazen; verbeeldt ons natuurlyk genoeg dat onze Ziel naar de gelykenisse van Godt zelfs geschapen is.

Ik gaa verder, *Myn Heer*, tot eenige merkwaardiger staaltjes, en welvoegelyker om aan een onderscheiding alzoo uitmuntend, als het uwe, te voldoen. Neem het niet qualyk, die ik U hier eenvoudiglyk de dingen verhaale, zodanig als die my te vooren gekomen zyn. Het zoude te vergeefs zyn, aan een zoo Geleerdt Prelaat als gy zyt, schryvende, myne byzondere aanmerkingen daar mede te vermengen.

De Indianen, gelyk ik de eer hebbe gehadt van U te berichten, gelooven dat *Bruma* die een deezer drie onder Goden is, aan wien Godt de Oppermacht van te scheppen gegeeven heeft. Het was dan *Bruma*, die den eersten Mensch schiep: maar 't welk tot myn onderwerp dient, is dat *Bruma* den Mensch uit het slyk der Aarde botzeerde, noch geheel versch zynde. Hy had waarlyk moeite genoeg zyn werk ten einde te brengen. Hy ondernam dit telkens, en 't was niet dan met de derde onderneeming, dat zyn werk geregeld volbragt wierd. Het Verdichtzel voegt deeze laatste omstandigheit by de waarheit; en het is verwonderlyk, dat een God van de tweede orde het leeren noodig had, om een Mensch in de volmaakte gestalte aller deelen te scheppen, waar in wy hem beschouwen. Maar zoo de Indianen zich aan de natuur der zaake hadden gehouden, en van 't geene zy van Godts eenigheit door den omgang met de Jooden waarschynlyk hadden geleert, zy zouden zich mede vergenoegt hebben van 't geen zy door 't zelfde middel van des menschen Schepping verstaan hadden: zy zouden zich bepaalt hebben in 't zeggen, dat de mensch van 't slyk der Aarde gemaakt was, gansch van nieuws uit des Scheppers handt voortgebragt.

Dit is 't niet al, *Myn Heer*; de mensch eenmaal door *Bruma* geschapen, en zulks met zoo veel moeite als is gezegt, wierd de nieuwe Schepper op zyn Schepsel verlieft, vermits het hem zoo veel arbeidts in 't voltooien gekost had. 't Geschil is nu om het in een waardige verblyfplaats te stellen.

De H. Schrift is uitmuntend in de beschryving, die zy ons van 't Aardsch Paradys doet. De Indianen zyn 't niet min in de verbeelding, die zy ons van hun *Chorcam* afschilderen. 't Is, zoo zy meenen, een vermaakelyke Lusthof, alwaar allerlei vruchten in overvloedt te vinden zyn. Men vind 'er mede een Boom, welker vruchten de Onsterflykheit mededeelen, indien van de zelven te eeten geoorloft was. Vreemdt zou het zyn, als menschen die nooit van een Aardschparadys gehoort hadden, van een zoo gelykvormige afbeelding zouden geweeten hebben.

Noch meer te verwonderen is 't, *Myn Heer*, dat de onder Goden, die sedert de Schepping der Waereldt zich byna oneindig vermeerdert hebben, echter het voorrecht van d'onsterflykheit niet zeker hadden, waar van zy zich nochtans zouden bedient hebben. Zie welk een Historie de Indianen by deeze gelegenheit vertellen. Deeze Historie, hoe verdicht die wezen mag, heeft zekerlyk geen anderen oorsprong, dan de Leer der Hebreên, en mogelyk zelf die der Christenen.

De Goden, zeggen onze Indianen, gebruikten alle soorten van middelen om de Onsterflykheit te verwerven. Door krachtig te zoeken, wierden ze te raade, toevlucht tot den Boom des Levens te neemen, die in de *Chorcam* was. Dit middel gelukte hen, en van tydt tot tydt van de vrucht van dien Boom eetende, bewaarden ze dien kostelyken schat, waar in zy zoo veel belang vonden van die niet te verliezen. Een beruchte Slang, *Cheien* genoemt, merkte dat de Boom des Levens door de Goden

van de tweede orde ontdekt was. Alzoo men waarschynlyk onder zyne zorg de bewaaring van deezen Boom aanvertrouwt had, vatte zy zoo verstoordt deeze onderneeming op, dat zy aanstonds zeer veel vergif uitbraakte. De gansche Aarde had 'er het gevoel van, en geen een Mensch kon den aanval van dit doodelyk vergif ontgaan. Maar de God *Chiven* had met der menschen natuur medelyden; hy verscheen onder de gedaante van een Mensch, en zwolg zonder bedenken al het vergif in, waar mede de vervloekte Slang het Heelal vergiftigdt had.

Gy ziet, *Myn Heer*, dat naar maate dat wy de zaaken voorstellen, zy zich altoos een weinig verklaaren. Heb nu gedult een nieuw Verdichtzel aan te hooren, 't welk ik U vertellen zal. Want zekerlyk zoude ik U om den tuin leiden, indien ik my inwikkelde u iets ernstelyker te verhaalen.

Gy zult geene moeite hebben de Historie van den Zondvloedt daarin te ontdekken, en de voornaamste omstandigheden, die 'er ons de H: Schrift van bericht.

De God *Routren*, (dit is de groote Verwoester der geschapen Weezens) nam op een zekeren tydt besluit alle de Menschen te verdrinken, waar over hy meende reden te hebben van ongenoegt te zyn. Zyn voorneemen kon zoo geheim niet blyven, of het wierd door *Vichnou*, de Handhaver der Schepselen, ontdekt. Gy zult zien, *Myn Heer*, dat ze hem in deeze ontmoeting een zeer wezendlyke verplichting schuldig waren. Hy ontdekte dan de juiste dag waarin de Zondvloedt voorvallen moest. Zyn vermogen breidde zich niet tot de opschorting van de uitvoering van 't voorneemen van den God *Routren* uit. Maar zyne hoedanigheit van den God Handhaver van alle geschapen dingen, gaf hem recht van te beletten, indien hy 'er middel toe wist, om het schadelykste uitwerkzel te weeren: en zie hoe hy zich gedroeg.

Hy vertoonde zich op een tydt aan zynen grooten Vertrouweling *Sattiavarti*, en berichtte hem het geheim dat 'er eerlang een algemeene Zondvloedt ontstaan zou, die de Aarde overstroomen zoude, en dat *Routren* t'eenemaal voor had, alle Menschen en Dieren te doen sterven. Hy verzeekerde hem nochtans dat hy voor zich niet te vreezen had; en dat hy, in spyt van *Routren*, wel middel vinden zou hem te redden, en om zich wyschelyk te gedraagen en te spaaren in 't geen hem zoude noodig zyn om de Waereldt weder te bevolken. Zyn voorneemen was een zeldzaam Vaartuig te voorschyn laaten komen, op dat oogenblik als *Routren* zulks het minst verwachtte; en om 'er een goeden Voorraadt ten minsten voor agt hondert veertig millioenen Zielen, en Zaaden van Weezens in te bergen. Voor 't overige wierd vereischt dat *Sattiavarti* zich ten tyde van den Zondvloedt op een zekeren hoogen Berg bevond, die hy hem naaukeurig aanwees om hem wel te kennen. Eenigen tydt daarna beschouwde *Sattiavarti*, gelyk men hem voorzegt had, een eindelooze meenigte van byeen vergaderde Wolken. Hy zag met gerustheit het onweer over 't hoofdt der schuldige Menschen opkomen; daar viel van den Hemel de verschrikkelykste regen die men nooit gezien had. De Rivieren vloeiden over, en overstroomden met een onbedenkelyke snelte het gansche oppervlak des Aardbodems; de Zee liep buiten haare oevers, en vermengde zich met de overstroomende Rivieren, zulks eerlang de allerhoogste Bergen, Boomen, Dieren, Menschen, Steden, en Koningryken van de Wateren bedekt wierden; alles wierd overstelpt; alle de bezielde Weezens storven en wierden verdelgt.

Ondertusschen was *Sattiavarti* met eenige van zyne Boetelingen, op den Berg geweeken. Hy verwachtte 'er de hulp, waarvan hem den God verzeekert had. Hy was echter niet weinig bevreest. Het water won telkens nieuwe krachten, en naderde allenks zyn verblyf-plaats, waar door hy van tydt tot tydt ongemeen bezorgt wierd en ontrust. Maar op dat oogenblik; toen hy zich verlooren achtte, zag hy het Vaartuig verscheynen, 't welk hem redden moest. Hy ging 'er aanstonds met de Boetelingen van zyn gevolg in: en de achthondert veertig millioenen Zielen, nevens de Zaaden der Weezens zagen 'er zich eerlang in opgeslooten.

Nu deed zich een zwaarigheit op om het Vaartuig te bestieren, en om het tegen de ongestuimigheit der baaren die in een hevige beweeging waren, vaarbaar te houden. De God *Vichnou* vond toen noodig om 'er in te voorzien; want aanstonds veranderde hy zich in een Visch, en gebruikte zyne staert als een roer, om het Vaartuig te bestieren. De God Visch-en Stuurman voerde dit zoo behendig uit, dat *Sattiavarti* zich gerust in zyne schuilplaats vond, tot dat de Wateren van boven het Aardryk en zyne Oppervlakte weder wegvloeiden.

De zaak, gelyk gy ziet, *Myn Heer*, is klaar, en daar word niet veel scherpzinnigheit vereischt, om in dit verhaal met Verdichtzelen vermengt, en 't welk meest belachelyke

verbeeldingen zyn, te beschouwen, 't welk ons de Gewyde Schriften van den Zondvloedt melden, en de behoudenisse van Noach met zyn Gezin beschryven.

Onze Indianen zyn hier niet by gebleeven; en nadat ze onder den naam van *Sattiavarti*, Noach vermomt hadden, zouden ze mede wel op rekening van B*rama* de zonderlingste gebeurtenissen van Abrahams Historie hebben konnen stellen. Zie hier dan eenige staalen, *Myn Heer*, die my zeer schynbaarlyk voorkomen.

De overeenkomst van den naam zoude myn vermoeden konnen ondersteunen. Blykbaar is 't dat de naam van B*rama* met die van Abraham gemakkelyk te vergelyken is; en 't zoude te wenschen zyn, dat onze Geleerden, in stoffe van de Woordoorspronkelykheit, geen minder redelyke, noch gedwongene en vergehaalde hadden ingevoert.

De God *Brama*, waarmede de naam zoo overeenkomende met deezen van Abraham schynt te zyn, was de Man van een Vrouw, die alle de Indianen *Sarasvadi* noemen. Gy zult, *Myn Heer*, van 't gewigt oordeelen, dat de naam deezer Vrouwe by myn eerste vermoeden voegt; de twee laatste Sylaben van 't woordt *Sarasvadi* zyn in de Indiaansche Taale een eer beteekenende Naams-uitgang: Aldus, komt *Vadi* zeer wel overeen met het Fransch woordt *Madame*, of by ons Mevrouw. Deeze Woordsuitgang word by veele naamen van hooggeachte Vrouwen gebruikt. By voorbeeldt, in die van *Parvadi*, Vrouwe van *Routren.* Klaar is 't dat van toen af, beide de eerste Woordleden van 't woordt *Sarasvadi*, 't welk eigentlyk de geheele naam van *Bramâs* Vrouw is, word afgeleid van *Sara*, de naam van Abrahams Vrouw.

Nochtans is 'er iets ongemeeners. *Brama*, is by de Indianen, als Abraham by de Jooden, het Opperhoofdt van veele Geslachten of onderscheidene *Castes* geweest. Beide deeze Volkeren komen zelf zeer rechtmaatig over 't getal deezer Geslachten overeen. Te *Ticherapali*, alwaar nu de beruchtste Tempel van Indië is, viert men jaarlyks een Feest, waarin een eerwaardig Greizaardt twaalf kinderen voor zich leid, die, zoo de Indianen zeggen, de twaalef Opperhoofden der voornaamste *Castes* verbeelden. Waar is 't, dat eenige Geleerden gelooven, dat deeze Greizaart in deeze plechtigheit de plaats van *Vichnou* bekleedt; maar dit gevoelen is niet algemeen, noch by de Geleerden noch by den Volke, die gezamentlyk meenen dat *Brama* het Opperhoofdt aller Geslachten is.

Hoe 't ook zyn mag, *Myn Heer*, ik geloove niet, dat men om in de Leer der Indianen deeze der Aloude Hebreên te vinden, het noodig zy, dat alles wederzyds volmaaktelyk overeenkomt. De Indianen verdeelen dikmaals in verscheidene Persoonaadjes, 't welk de H: Schrift ons van een eenig Persoon verhaalt; of zy begrypen 't wel in een eenige, 't geen door de Schriftuur in veelen word verdeelt. Maar dit onderscheid, 't zy verre van ons vermoeden te wederleggen, moet, zoo 't my toeschynt, dienen, om het kracht te geeven. En ik geloove dat een al te verbonden overeenkomst, niet goed zoude zyn, dan om die verdacht te maaken.

Dit vooronderstelt, *Myn Heer*, vervolge ik, om U te verhaalen, 't geen de Indianen uit de Historie van Abraham achtervolgelyk zeggen, 't zy dat zy 't aan *Brama* toeëigenen, 't zy dat ze deeze eere aan iemandt anders van hunne Goden, of Helden geeven.

De Indianen eeren de gedachtenis van een hunner Boetelingen, die, gelyk de Patriarch Abraham, zyn Zoon aan een der Goden des Lands wilde opofferen. Deeze God had hem dit Slachtoffer bevolen: maar hy vergenoegde zich met den goeden wil des Vaders, en leed niet dat hy ter uitvoering quam. Nochtans zyn 'er die zeggen dat dit Kindt gedoodt wierd: maar door deezen God weder opgewekt.

Ik hebbe een gewoonte, die my verwonderlyk scheen, in een der *Castes* die in Indiën zyn, gevonden: 't welk deeze is die men de *Caste* der Rovers noemt. Gy moet niet gelooven, *Myn Heer*, dat, naardien 'er onder deeze Volkeren een Geslacht t'eenemaal van Rovers is, alle die van dit deftig Ambacht zyn, zich in een byzonder lichaam zouden verzaamelen; en dat zy om te rooven een Voorrecht zouden hebben, met uitsluiting van alle anderen. Dit wil alleen te kennen geeven, dat de Indianen van deeze *Caste* waarlyk met een ongemeene vryheit rooven: maar by ongeluk zyn zy de eenigste niet, waarvan men zich mistrouwen moet.

Na deeze Verklaring, die my noodig scheen, kome ik weder tot myne Historie. Ik vinde dan dat in deeze *Caste* de plechtigheit van de Besnydenis waargenomen word: maar dat die aan de Kinderen niet geschied, dan dat men de twintig jaaren bereikt heeft. Alle zyn zy 't echter niet onderworpen, dan alleen de voornaamste van de *Caste.* Dit gebruik is zeer oudt, en 't zoude bezwaarlyk te ontdekken zyn,

van waar deeze gewoonte in 't midden van een t'eenemaal Afgodisch Volk ingevoert zy.

Gy hebt, *Myn Heer*, gezien, de Historie van den Zondvloedt, en van Noach in *Vichnou*, en in *Sattiavarti*; die van Abraham in *Brama* en *Vichnou*; gy zult mede niet onaardig vinden, deeze van Moses in de zelfde Goden; en ik ben verzeekert dat gy die noch minder verbastert vinden zult dan de voorigen.

Niets schynt my meer overeenkomst met Moses te hebben, dan de *Vichnou* der Indianen in *Chrichnen* herschept. Want voor eerst, *Chrichnen* beteekent in de Indiaansche taale, *Zwart.* Hier uit is te begrypen, dat *Chrichnen* uit een Landt gekomen zy, alwaar de Bewooners van deeze verwe zyn. De Indianen voegen 'er by, dat een der naaste Vrien-

den van *Chrichnen* hem in zyne kindschap in een kleine wieg op een groote Rivier te vondeling hebben gelegt, alwaar hy in een onvermydelyk gevaar was van te sterven. Men haalde hem 'er uit, en alzoo het een ongemeen schoon Kindt was, bragt men 't by een groote Prinses, die het zorgvuldig liet opvoeden, en zorge voor allen onderhoudt droeg.

Ik weet niet waarom de Indianen liever goed gevonden hebben deeze geschiedenis aan een der Vrienden van *Chrichnen* toe te eigenen, dan aan *Chrichnen* zelf. Waarom doet men dat, *Myn Heer*? Men mag U wel zeggen hoe 't met zodanig een zaak gelegen zy, en om de gevallen waarschynlyker te maaken, zal ik U de Waarheit gaan ontvouwen. Deeze was dan geen *Chrichnen*; maar een zyner Vrienden, die in 't Paleis van een groote Prinses opgevoedt wierd. Hier in word de vergelyking met Moses gebrekkelyk gevonden. Zie hoe men een weinig dit gebrek verbeetert.

Zoodra als *Chrichnen* gebooren was, leide men hem te vondeling op een groote Rivier, om hem 's Konings gramschap te ontrekken, die het uur zyner geboorte verwachtte, zulks hy hem deed sterven. De Rivier opende zich uit eerbied, en wilde met haare Wateren een zoo kostelyken schat niet belemmeren. Men redde het Kindt uit deeze gevaarlyke gesteltheit, en liet het onder de Herders opvoeden. Hy trouwde vervolgens een Dochter deezer Herders, en hoede een tydt lang de kudde van zynen Schoonvader. Hy munte eerlang onder alle zyne medeherders uit, die hem voor hun Opperhoofdt verkooren. Hy voerde toen wonderlyke zaaken ten voordeele der kudde uit, en voor den geenen die de zelve weidden. Hy bragt de Koning om, die hen een wreeden Oorlog had verklaart. Hy wierd door zyne Vyanden vervolgt, en alzoo hy zich niet in staat vond hen te wederstaan, week hy naar de Zee: zy bande hem een weg dwersch door haaren boezem, waarin zyne vervolgende Vyanden overstroomt wierden. Door dit middel was 't dat hy het onweer ontquam, waarmede hy gedreigt wierd, en men voor hem bereid had.

Wie zou konnen twyffelen, *Myn Heer*, dat de Indianen van Moses niet zouden geweeten hebben, onder den naam van *Vichnou* in *Chrichnen* herschept? Maar by de kennis van deezen beruchten Geleider van 't Volk Godts, hebben zy veele Gewoontens gevoegt, die men in deeze Boeken beschreeven vind, als ook veele Wetten die hy verkondigt heeft, en waarvan de waarneeming by hen noch in Weezen zy.

Onder deeze Gewoontens, die de Indianen niet dan van de Jooden konnen ontleent hebben, en nu noch in deeze Gewesten onderhouden worden, stelle ik, *Myn Heer*, de veelvuldige Badingen, de Zuiveringen, een ongemeenen afkeer voor Lyken, door wiens aanraaking zy gelooven bezoedelt te worden, de verscheidene ordens, en onderscheiden Geslachten, en de onschendbaare Wet die verbiedt buiten zyn Geslacht of byzondere *Caste* te trouwen. Ik zoude, *Myn Heer*, geen eind vinden, indien ik dit alles ontleeden zoude. Ik verbinde my aan eenige merkteekenen, die niet t'eenemaal zoo gemeen in de Boeken der Geleerden zyn.

Ik hebbe een welgeoeffende *Bramine* onder de Indianen gekent, die my de volgende Historie heeft verhaalt, waarvan hy zelf de zin niet begreep, geduurende hy in de duisternisse van de Afgodery bleef. De Indianen doen een Offerhande *Ekiam* genoemt, een der beruchtste die in de Indiën word gedaan. Men offert 'er een Schaap, en men doet dan een soort van Gebedt, waarin men met luider stemme deeze woorden zegt; *Wanneer zal den Heilandt gebooren worden*? *Wanneer zal den Verlosser verscheinen.*

Deeze Offerhande van 't Schaap, schynt my veel overeenkomst te hebben, met die van 't Paasch-Lam. Want men kan deswegen aanmerken, *Myn Heer*, dat, alzoo de Jooden alle verplicht waren hun deel van dit Slachtoffer te eeten; dus zyn 't mede de *Braminen*, alhoewel zy anders geen vleesch mogen nuttigen, nochtans zyn zy

van deeze onthouding op den dag van 't Offer van de *Ekiam* ontheven, en zy zyn door de Wet verplicht van 't Schaap te eeten 't welk men heeft geslacht, en de *Braminen* onder zich deelen.

Veele Indianen aanbidden het Vuur. Hunne Goden zelf hebben Slachtoffers voor deeze Hoofdtstoffe opgeoffert. Daar is een byzonder Voorschrift voor de Offerhande van *Oman*, waarby belast word altoos het Vuur te bewaaren, en nooit te laaten uitdooven. Deeze die de *Ekiam* bywoont, moet 's morgens en 's avonds brandhout by het Vuur brengen, om het daar mede te onderhouden. Deeze schroomachtige zorg, bewyst rechtmaatig genoeg het Gebod in *Leviticus* Hoofdtst: 6. vers 12. 13. *Het vuur zal op den Altaar geduuriglyk brandende gehouden worden* enz. De Indianen verrichten noch iets van meer belang in aanmerking van 't Vuur. Zy werpen zich zelven in 't midden der vlammen. Gy zult, *Myn Heer*, met my oordeelen, dat zy veel beter deeden deeze wreede plechtigheit daar niet by te voegen, by 't geen zy over deeze stoffe van de Jooden overgenomen hebben.

De Indianen hebben mede van de Slangen een krachtig denkbeeldt. Zy gelooven dat

deeze Dieren iets Goddelyks bezitten, en dat hen te zien, geluk bybrengt. Dus aanbidden veele van hun de Slangen, en bewyzen hun een zeer neederige achting. Maar deeze onredelyke Dieren, laaten echter niet na hunne Aanbidders wreedelyk om te brengen. Indien de kopere Slang, die Moses aan 't Volk Godts vertoonde, en die door 't enkel aanschouwen genas, mede zoo wreed hadde geweest als de bezielde Slangen der Indianen, twyffel ik met reden, dat de Jooden nooit zouden bewoogen geworden zyn van die aan te bidden.

Laat ons hier eindelyk byvoegen, *Myn Heer*, de liefde die de Indianen voor hunne Slaven hebben. Zy handelen ze byna als hun eigene Kinderen; zy draagen groote zorg hen wel op te voeden; zy verzorgen hen van alles mildadiglyk; niets ontbreekt hen, 't zy zoo wel kleederen als voedzel; zy huwelyken hen uit, en meest altydt schenken ze hun de vryheit. Schynt dit niet dat het voor de Indianen zy, als by de Israëliten, die Moses over dit Artykel de Voorschriften heeft nagelaaten, gelyk wy in *Leviticus* leezen?

Welk een blyk is 'er dan, *Myn Heer*, dat de Indianen eertyds geene kennis van de Wet van Moses hebben gehad? 't Geen zy mede van hunne Wet en van *Brama* hunnen Wetgever zeggen, verydelt, zoo 't my toeschynt, op een klaare wyze, de twyffeling die over deeze stoffe konde overig zyn.

Brama heeft aan de Menschen de Wet gegeeven. Deeze *Vedam* of hun Wetboek is 't, 't welk de Indianen als onfeilbaar aanzien. 't Is volgens hunne meening het zuivere Woordt Gods door *Abadam* opgestelt, te weeten, door deeze die niet doolen kan, en die de wezentlyke waarheit zegt. De *Vedam*, of der Indianen Wet, is in vier deelen verdeelt. Maar, naar 't oordeel van veele Indiaansche Geleerden, was 'er ouwlings noch een vyfde deel, 't welk door ongelukkige tyden verlooren is, en onmogelyk weder te vinden.

De Indianen hebben een onvergelykelyke achting voor de Wet, die zy van hunnen *Brama* ontfangen hebben. Het diep ontzag waar mede zy de lezing aanhooren, de keur van Personen bequaam om de lezing te doen, de voorbereiding die men daar by waar te neemen heeft, en hondert andere diergelyke omstandigheden, zyn volmaaktelyk overeenkomstig met het geen wy van de Jooden weeten, ten opzicht van de H. Wet en Moses, die hun de zelve verkondigt heeft.

Het ongeluk wil, *Myn Heer*, dat het ontzag der *Indianen* voor hunne Wet, tot ons in een ondoorgrondelyke verborgenheit overgaat. Nochtans hebbe ik door eenige Geleerden genoeg vernomen, om U te vertoonen, dat de Wetboeken van den gewaanden *Brama* een navolging van de vyf Boeken Moses zyn.

Het eerste deel van den *Vedam*, 't welk zy *Irroucouvedam* neemen, handelt van de eerste Oorzaak, en hoedanig de Waereldt geschapen is. Het byzonderste 't welk zy my ten opzicht van ons onderwerp gezegt hebben, is, dat 'er in den beginne niet dan Godt en 't Water was, en dat Godt over de Wateren zweefde. De overeenkomst van dit verhaal met het eerste Hoofdtstuk van *Genesis*, is niet zwaar te begrypen.

Van verscheiden *Braminen* hebbe ik verstaan, dat in 't derde Boek, 't welk zy *Samavedam* noemen, veele Voorschriften der Zeden zyn. Deeze leerregel schynt my veel overeenkomst met de Zedelyke Lessen te hebben, in *Exodus* te vinden.

Het vierde Boek, 't wel door hen *Adaranavedam* genoemt word, behelst verscheiden Offerhanden, die men offeren moet, de hoedanigheden in de Slachtoffers vereischt, hoe men de Tempels bouwen moet, en de verscheidene Feesten, die men schuldig te vieren zy. Dit is mogelyk, zonder dat men 'er naar raade, een denkbeeldt over de Boeken *Leviticus* en *Deuteronomium* genomen.

Eindelyk, *Myn Heer*, om niets te ontbreeken in stoffe die overeenkomste heeft, gelyk deeze over den beruchten Berg Sinaï is, alwaar Moses de Wet ontfing; zoo gegeschiedde dit mede op den beroemden Berg *Mahamerou*, dat *Brama* met den

Vedam der Indianen wedervoer. Deeze Berg van Indië, is als die de Grieken *Meros* noemden, alwaar zy zeggen, dat Bacchus gebooren is, en het verblyf der Goden was. De Indianen zeggen nu noch, dat deeze Berg de plaats is, alwaar hunne *Chorchams* geplaats zyn, of de onderscheidene Paradyzen, die zy gelooven aldaar te wezen.

Zou het niet betaamelyk zyn, *Myn Heer*, nadat we dus breedt van Moses en de Wet gesproken hebben, dat we nu ook met eenige woorden van Maria of Mirjam de Zuster van dien grooten Profeet gewag maakten? Ik vinde my bedrogen, indien haare Historie t'eenemaal by onze Indianen is onbekent geweest.

De H. Schrift zegt ons van Mirjam, dat

ze na de wonderbaare doortogt van de roode Zee, de Israëlitische Vrouwen vergaderde, dat ze Speeltuigen nam en met haar Gezeldschap danste en Lafzangen den Allerhoogsten zong. Zie hier een diergelyk bedryf, 't welk de Indianen van haare beruchte *Lakehoumi* vertellen. Deeze Vrouw niet min dan Mirjam, Moses Zuster, ging door een soort van wonderwerk door de Zee. Zoodra was zy het gevaar, waar in zy om te vergaan was geweest, niet ontkomen, of zy hielt een deftig Baal, waarin alle de Goden en Godessen naar 't geluidt van Speeltuigen dansten.

Dat het my geoorloft zy, *Myn Heer*, de Boeken van Moses verlaatende, de andere Historiboeken der H. Schrift te doorloopen, en in de Overlevering onzer Indianen te vinden, waar uit ik myne vergelyking vervolge. Maar ik zorge dat een al te groote naaukeurigheit U verdrieten mogt. Ik zal my dan vergenoegen U noch een of twee Historiën te verhaalen, die my aanmerkelyk schynen, en ook het voornaamste van myn onderwerp zyn.

Het eerste dat zich aan my opdoet, is, dat geen 't welk de Indianen onder den naam van *Arichandiren* uitventen. Hy was een aloude Koning van Indië, en die, byna in naam en eenige omstadigheden, is, in 't wel neemen, onzen Job der H. Schrift.

De Goden vereenigden zich op een tydt in hunnen *Chorcam*, of, zoo gy wilt, in 't Paradys der Wellusten. *Devendiren* de God der Heerlykheit was Voorzitter in deeze Doorluchtige Vergadering. Ook lieten 'er zich eene meenigte Goden en Godinnen vinden; de voornaamste Boetelingen vonden 'er mede hunne plaats, en voornamentlyk de zeven voornaamste Kluizenaars.

Na eenige onverschillige redenwisselingen, stelde men deeze vraag voor: of onder de Menschen een Vorst zonder gebrek gevonden wierd. Byna alle hielden ze staande, dat 'er geen eenige was zonder groote misdaaden onderworpen; en *Vichouva-Moutren* worp zich tot hoofdt van deeze party op. Maar de beroemde *Vachichten* was van het tegen gevoelen, en beweerde krachtiglyk, dat de Koning *Arichandiren* zynen Leerling een volmaakt Voorst was. *Vichouva-Moutren*, die, om dat hy hoogmoedig van aart was, zag niet liever dan het tegendeel beweert, overzulks hy met grammen moede den Goden verzeekerde, dat hy hun het gebrek van deezen gewaanden volmaakten Vorst wel haast zoude doen blyken, indien men hem wilde aan hem overgeeven.

Deeze uitdaaging wierd door *Vachichten* aangenomen, en men quam overeen, dat deeze van hun beiden die de nederlaag had, den anderen van alle verdiensten zoude afstant doen, die men door een lange boetoeffening had konnen verwerven. De arme Koning *Arichandiren* wierd het Slachtoffer van dit geschil. *Vichouva-Moutren* stelde alle beproevingen in 't werk. Hy bragt hem tot de uitterste armoede; hy beroofde hem van zyn Koningryk; hy liet zynen eenigen Zoon ombrengen; en hy voerde zelfs zyne Vrouw *Chandirandi* weg.

Niet tegenstaande zoo veele ongelukken, hielt zich de Vorst altoos bestendig in deugdt, en met een evenmatige Ziel, zulks de Goden zelfs die hem zoo onzacht beproefden, dit niet zouden hebben konnen uitstaan. Dus vergolden ze hem met de grootste verhevenheit. De Goden omhelsden hem alle na den anderen, en de Godinnen beweezen hem alle bedenkelyke eerbiedt. Men gaf hem zyne Vrouw weder, en men wekte zynen Zoon wederop. Dus moest *Vichouva-Moutren* volgens verdrag, afstandt van alle zyne verdiensten aan *Vachichten* doen, die 'er den Koning *Arichandiren* mede vereerde; en den overwonnenen ging met groot leetwezen weder een lange Boetoeffening beginnen, om, indien 'er een middel toe was, een goeden voorraadt van nieuwe verdiensten op te doen.

De tweede Historie die my overige is U te verhaalen, *Myn Heer*, is iets rampspoediger, en gelykt best naar een staaltje uit de Historie van Samsom, en niet min dan het Verdichtzel van *Arichandiren* naar de gebeurtenis van Job gelykt.

De Indianen verzeekeren dan, dat hunne God *Ramen* op een tydt om Ceilon te overwinnen, ondernam: en zie van welk een Krygslist deezen Overwinnaar zich bediende; want schoon hy een God was, oordeelde hy noodig zich dusdanig te gedragen. Hy bragt een heir van Aapen op de been, en gaf het een voornaame Aap tot Veldheer, die zy *Anouman* noemden. Hy liet hem de staert met eenige stukken Lywaat bewinden, waar over men een groote kruik met Oly goot. Men stak 'er den brandt in, en deeze Aap, door Velden, in 't midden van 't Gewas, door Bosschen, Geheugten en Steden loopende, stak 'er overal alles in brandt. Hy verbrande alles wat hem op den weg ontmoette, en leide byna het gansche Eilandt in d'assche. Na een zodanige onderneeming viel de overwinning niet moeielyk

te voltrekken, hy had niet noodig een vermogende God te zyn, om ze ten einde te brengen.

Mogelyk hebbe ik my, *Myn Heer*, over de overeenkomst van de Leer der Indianen met deeze van 't Volk Godts, te lange opgehouden. Ik zal om te verkorten, noch een weinig, 't geen noch overig is, afbreekender wyze voorstellen, om U op een tweede stelling te zeggen, dat ik besloten had, gelyk de eerste, aan uwe grondige kennis en doordringend oordeel te onderwerpen; ik zal my nochtans bepaalen aan eenige korte aanmerkingen, die my doen vermoeden, dat de nader landwaardts geleegene Indianen, sedert de eerste tyden der Kerke eenige kennisse van den Christelyken Godtsdienst hebben gehad; en dat deeze niet min als de Bewooners der Kusten, onderwyzingen van den Apostel Thomas, en van de eerste Leerlingen der Apostelen, hebben ontfangen.

Ik beginne dan met het verward denkbeeldt, 't welk de Indianen van de aanbiddelyke Drieëenigheit hebben, gelyk hun eertyds gepreedikt wierd. Ik hebbe U, *Myn Heer*, van drie voornaame Goden der Indianen, te weeten, *Bruma*, *Vichnou* en *Routren* gesprooken. De eerste Heidenen zeggen waarlyk, dat dit drie onderscheiden Godheden zyn, en waarlyk gescheiden. Maar veele *Nianigueuls*, of Geestelyke Mannen, verzeekeren dat deeze drie Goden, in schyn gescheiden zyn, wezentlyk niet dan een eenige Godt zyn; dat deeze God *Bruma* word genoemt, wanneer hy schept, en zyne Almacht oeffent; dat hy *Vichnou* word geheeten, als hy de Geschaapene Wezens bewaart, en als hy hun tekenen van zyne goedtheit bewyst; en eindelyk dat hy de naam van *Routren* aanneemt, wanneer hy de Steden verwoest, als hy de schuldigen straft, en hen de uitwekzelen van zyne rechtvaerdige gramschap gevoelen laat.

Voor weinig jaaren drukte zich een *Bramine* dus uit, over 't geen hy van de verdichte Drieënigheit der Heidenen begreep. Men moet, zeide hy, zich Godt verbeelden, en zyne drie verscheidene Naamen, die met zyne drie voornaame Eigenschappen overeenkomen, omtrent als onder het denkbeeldt deezer driehoekige Piramiden, die men boven de deur van eenige Tempels verheven ziet.

Gy begrypt wel, *Myn Heer*, dat ik my niet onderwinde, als zeer rechtmaatig naar waarheit die overeenkomende is, U te zeggen, dat deeze inbeelding der Indianen, die de Christenen erkennen, beantwoordt: maar ten minsten doet ze begrypen, dat zy eertyds zuiverder verlicht zyn geweest, en dat ze door het beletzel, 't welk een verborgenheit, die verre boven de zwakke reden der menschen opgesloten legt, verduistert geworden zyn.

De Verdichtzelen hebben noch meer deel in 't geen de verborgenheit van de Menschwording betreft. Maar voor 't overige, komen alle de Indianen overeen, dat God verscheidenmaal is Mensch geworden. Byna staan zy alle toe deeze Menschwordingen aan *Vichnou*, de tweede God hunner Drieëenigheit, toe te eigenen: en nooit is deeze God, zoo zy meenen, Mensch geworden, dan in hoedanigheit van Zaligmaker en Verlosser der Menschen.

Ik verkorte, gelyk gy ziet, *Myn Heer*, zoo veel my mogelyk is, en ik gaa over tot het geen opzicht op onze Sakramenten heeft. De Indianen zeggen, dat het baden in zekere Rivieren t'eenemaal de Zonden uitwist, en dat dit verborgen Water niet alleen de Lichaamen wascht: maar ook de Zielen op een wonderbaare wyze reinigt. Zou dit niet een overschot van het denkbeeldt zyn, 't welk men hun van den Heiligen Doop zoude gegeeven hebben?

Ik hadde over de Goddelyke *Eucharistie* niets aan te merken: maar een bekeerde *Bramine* heeft 'er my acht doen opgeeven; eenige jaaren is 't geleeden, en zulks met een omstandigheit, aanmerkelyk genoeg om hier plaats te vinden. Het overblyfzel der Offerhanden, en de Ryst die men om te eeten in de Tempels uitdeelt, behouden

by de Indianen de naam van *Prajadam.* Dit Indiaansch woordt beteekent *Goddelyke Genade*, en eveneens drukken wy ons door 't Grieksche woordt *Eucharistie* uit.

Iets aanmerlyk is 'er aangaande de Biegt; en ik oordeele, *Myn Heer*, dit een weinig breeder te moeten uitbreiden. 't Is onder de Indianen als een grondregel, dat deeze die zyne Zonden belyden of biegten zal, vergeevinge ontfangt. *Cheida param chounal Tiroum.* Zy vieren jaarlyks een Feest, terwyl zy alsdan om te biegten zich naar den oever van een Rivier begeeven, op dat 'er hunne Zonden t'eenemaal worden uitgewist. In de beruchte Offerhande *Ekiam*, is de Vrouw van den Voorzitter verplicht zich te biegten, een verhaal van de gevoeligste misslagen te doen, en het getal van haare Zonden te verklaaren.

Een Verdichtzel der Indianen, 't welk ik over dit onderwerp verstaan hebbe, zal myne gedachten noch meer ondersteunen.

Wanneer *Chrichnen* op de Waereldt was, was de befaamde *Draupadi* met vyfberoemde Broeders getrouwt, alle Koningen van *Madure.* Een deezer Vorsten schoot op een zekeren tydt een pyl naar een Boom, waar door een wonderbaare schoone Vrucht afviel. De Boom behoorde een voornaame Boeteling toe, en had deeze eigenschap, dat hy Maandelyks een Vrucht droeg; en deeze Vrucht gaf zoo veel kracht aan den Eeter, dat hy 'er de geheele Maandt genoeg voedzel aanhad. Maar naardien men in deeze verledene tyden veel meer de vervloeking der Boetelingen, dan dien der Goden vreesden, waren de vyf Broeders beducht, dat de Heremiet hen vervloeken mogt. Zy baden dan *Chrichnen* hen in een zoo tedere zaak te helpen. De God *Vichnou* in *Chrichnen* herschept, zeide hen, als ook *Draupadi*, die tegenwoordig was, dat hy niet zag, dan een eenig middel om een zoo groot quaadt voor te komen; dat dit middel de Biegt van alle de Zonden huns levens was; dat de Boom, waar van de Vrucht gevallen was, zes elleboogslengte hoog was; dat naar maate dat ieder van hun biegten zoude, de Vrucht zich wederom in de lucht ter hoogte van een elleboogslengte opbeuren zou; en dat op 't einde van de laatste Biegte, zy zich weder aan de Boom hechten zou, gelyk zy te vooren was geweest. Het hulpmiddel was bitter; maar het vereischte, dat men 'er zich naar schikte, of dat men zich voor de vervloeking van een Boeteling bloot stelde. De vyf Broeders bewilligden 'er in, en beloofden in alles zich te verklaaren. De zwaarigheit was om de Vrouw tot de zelfde zaak te doen besluiten, en men had moeiten genoeg om haar over te haalen. Terwyl dat zy met haar misdryf op te haalen, bezig was, gevoelde zy geen geneegenheit dan voor het geheim en 't zwygen. Nochtans, door kracht van haar de droevige gevolgen der vervloeking van den *Sanias*[(a)] voor oogen te stellen, bragt men haar tot belooving van alles 't welk men begeerde.

Na deeze verzeekering, begon de oudste der Vorsten deeze pynlyke *Ceremonie*, en deed een zeer naaukeurige Biegt van zyn gansche levensloop. Naar maate dat hy sprak, klom de Vrucht van zelfs op, en was reeds op 't einde van deeze eerste Biegt een elleboogshoogte opgereezen. De vier andere Vorsten volgden het voorbeeldt van den oudsten na, en men zag de zelfde voortgang geschieden; te weeten, dat op 't einde van des laatstens Biegt, de Vrucht juist ter hoogte van vyf elleboogshoogte gereezen was.

Nu ontbrak 'er niet dan noch een elleboogslengte: maar het stond aan *Draupadi*, dat de laatste uitvoering moest vervult worden. Naar veel tegenworsteling begon zy haare Biegt, en de Vrucht verhief zich allenks. Toen zy zeide de zelve geëindigt te hebben, en dat 'er echter noch een halve elleboogslengte aan ontbrak, dat de Vrucht zich noch niet aan de Boom gevoegt had, waar van die gevallen was, zoo was 't blykbaar, dat ze iets vergeeten of liever verborgen gehouden had. De vyf Broeders baden haar met weenende oogen, van de zaak door een ongeoorlofde schaamte niet te verbrodden, en hen in dit ongeval niet te laaten blyven steeken. Hunne Gebeden hadden nochtans geen vermogen. Maar *Chrichnen* tot hulp toegeschooten, openbaarde haar een zondige gedachten, die zy had willen geheim houden. Naaulyks had zy die uitgesproken, of de Vrucht eindigde haar wonderbaaren voortgang, en voegde zich aan den tak waar aan zy te vooren gezeeten had.

Ik zal, *Myn Heer*, door dit staaltje deezen langen Brief eindigen, dien ik de vryheit genomen hebbe U te schryven. Ik hebbe U in den zelven opening van myne ervaarenis gegeeven, die ik onder de Indiaansche Volkeren verkreegen hebbe; eertyds waarschynlyk Christenen geweest, en sedert langen tydt in de duisterheit van Afgodery weder ingedompelt. De Bezendelingen onzer Genootschap, op de voetstappen van St. Franciscus Xavier, hebben sedert een eeuw gearbeidt, om hen

(a) Dus is 't dat de Indianen hunne Boetelingen noemen.

weder tot de kennisse van den waaren Godt te leiden, en tot de zuiverheit van den Euangelischen Dienst te doen overgaan.

Gy ziet, *Myn Heer*, dat in den zelven tydt als wy deeze verlaatene Volkeren de zoetigheit van *Jesus Christus* juk hebben doen smaaken, wy insgelyks trachten eenige dienst den Geleerden van Europe te doen, en zulks door de ontdekkingen, die wy in de Landen aan hun genoegzaam onbekent, doen. 't Staat alleen aan U, *Myn Heer*, door Uw vernuftig en doordringend oordeel, en door uw vlytigen omgang met de Geleerden der Oudheit, by te voegen, 't geen onzentwegen in kennisse konde ontbreeken,

't welk wy onder deeze Volkeren verkreegen hebben. Indien deeze nieuwe ervaarenissen van eenig gebruik voor 't welzyn van den Godtsdienst zyn, niemandt zal die niet beter van waarde achten, dan gy. Ik ben met een in de allernederigste eerbiedt,

MYN HEER.

Uw onderdanigste en gehoorzaamste Dienaar:

BOUCHET, Zendeling van het Genootschap van JESUS.

Byvoegzel Tot de voorgaande verhandelingen: Waarin Veele Plechtigheden van den Gods- en Tempel-dienst Der Oost-Indiaansche volkeren Verklaart worden.

I. Hoofdtstuk.
Van Brama *en zyne* Hoedanigheden.

+ **E**Enige Schryvers hebben gemeent[(a)] dat *Brama* de zelfde als *Pythagoras* is: nochtans is 't zeker dat de Historie van deezen God en die van dien Wysgeer byna geenszins te samen overeenkomst hebben. Daarenboven heeft *Pythagoras* nooit in de Indiën geweest. Indien hy de Vergoding heeft verdient, mogelyk is 't niet geweest dan door de Leer van de Verwandeling der Ziele die hy zelf in Egipte ingezogen of geput heeft; van waar die door den veelvuldigen handel die de Egiptenaren en Indianen met elkander hadden, in de Indiën is overgebragt. Men heeft mede van gedachten geweest dat de *Brama* der Aloude en Hedendaagsche Indianen, de *Hermes Trismegistus* der Egiptenaren konde zyn geweest, en de *Xaca* of *Xe-kia* der Japonneezen en Chineezen. Wy zullen deeze stoffe niet onderzoeken, overzulks die een lange en uitvoerige Verhandeling vereisschen zou.

+Van welk een oorsprong *Brama* zoude zyn geweest aangemerkt.

+ *Brama*, is dan de eerste Persoon van een soort van Drie-ëenigheit, die de Indianen in hunne Godgeleerdheit toestemmen. Deeze eerste Persoon is niet alleen de Vader van 't Menschelyk Geslacht: maar heeft ook noch zoo veel Waerelden geschapen als 'er voornaame deelen aan zyn Lichaam zyn. De Grondstelling van deeze Schepping, die wy uit *China Illustrata* van *Kircherus* aanhaalen, verschilt veel van deeze die de Benjanen[(b)] stellen, en van die, die in 't eerste Hoofdstuk van de *Verhandeling over de Zeden en Godsdienst der Braminen* is bericht. 'De *Braminen*, word by *Kircherus*+ gezegt, verhaalen dat de eerste Waereldt, die boven den Hemel is, van de Herssenen van *Brama* is gemaakt, de tweede van de Oogen, de derde van den Mondt, de vierde van 't linker Oor, de vyfde van 't Verhemelt des Mondts en de Tong, de zesde van 't Hart, de zevende van den Buik, de agtste van de Teeldeelen, de neegende van de linker Dye, de tiende van de Kniën, de elfde van de Hiel, de twaalf de van de Teenen van den rechter Voet, de dertiende van de Voetzool van den lin-

+Hoe de Waereld schepping hem toegeeigent word,

+en in veertien Deelen of Waerelden onderscheiden, by zoo veele Lichaamsdeelen vergeleeken.

(a) Zie *Della Valle* in zyne Reizen.
(b) Zie de Verhandeling over den Godsdienst der *Benjanen.*

ker Voet, en de veertiende van de Lucht die *Brama* omvat.†' Zy waanen dat 'er een overeenkomst tusschen deeze veertien Waerelden en de Lichaamsdeelen van *Brama* is: zy voegen 'er by, *dat 'er alle de Menschen in deeze onderscheiden Waerelden geschapen*, *de aart en genegendheden van genieten*, *die zy geduurende hun leven in*[+] *de zelve bewaaren.* 'Dus zyn dan die geenen uit de eerste Waereldt voortgekomen, Wyzen en Geleerden; deeze van de tweede, Schrandere en Scherpzinnigen; die van de derde, Welspreekenden; van de vierde, Loozen en Doortrapten; van de vyfde, Gulzigen; van de zesde, Edelmoedigen en Deftigen; van de zevende, Vrekkigen enz; van de agtste, tot Vermaakelykheden geneegen, en voornamelyk tot die van de Liefde; van de negende, Werkzaamen; van de tiende, Onbeschaafden en Boersen; van de elfde, Menschen van 't geringste slag des Volks en met het verachtelykste bezig zynde; van de twaalfde, Eerloozen, Roovers en Gaaudieven; van de dertiende, Onrechvaardigen en Onmededoogenden; van de Veertiende, Vernuftigen en Gaauwverstandigen.' De B*raminen* gronden op deeze Beginselen alle de regels van Gelaatkunde, en gelooven uit het aangezigt van een ieder te konnen zien, uit welk een Waereldt die zyne oorsprong heeft; waar na zy stoutmoediglyk over den aart en genegendheden van dien besluit neemen, van wien zy de Gelaatkunde hebben onderzocht.

[+]Waarna den aart der menschen onderscheidendlyk afkomstig word gestelt.

Alhoewel 'er veel verwarring in de Godgeleerdheit[+] der Indianen gevonden word, ziet men nochtans dat zy aan *Brama*(a) het bestier van 't lot der Menschen, en de bepaaling der Waereldt, de schikking der Gebeurtenissen, en haare Staatsomkeeringen toeëigenen. Dit is te veel aan een God schoon Schepper toegeëigent, en nochtans afhankelyk en zelf geschapen zynde, nademaal de *Braminen* hem *Quivelinga* ten Vader geeven, 't welk niets anders dan *Priapus* of de Natuur is. Laat ons trachten dit te billyken: zou men niet konnen hunne tegenstrydigheden overeenbrengen, zeggende dat *Brama* de Voorzienigheit is, die, volgens het gestel der Afgodendienaren van 't Oosten, als Dochter der Natuur moet aangezien worden, die zy in 't algemeen voor 't Opperweezen erkennen?

[+]Welk een bestier verder aan *Brama* toege-eigent word.

't Geen wy hier van *Brama* zeggen, laat[+] ons niet toe een genoeg vernuftig verdichtzel der B*raminen* over 't hoofdt te zien, waar in men ziet welk Denkbeeldt zy van de Schepping der Waereldt hebben, en 't geen ons doet denken dat zy

[+]Der B*raminen* vreemd gevoelen 't welk zy van den oorsprong der Waereldt hebben.

† Zie de nevensgevoegde Afbeelding, BRAMA *of* BRUMA volgens de Beschryving verbeeldende.

(a) Zie *Baldeus Beschryving van Malabar* enz.

de Stof[b] als het wezentlyke van de Godheit zelf aanzien.[c] ‘Zy zeggen dat de Spin de eerste oorzaak en 't eerste beginzel van alle dingen is, dat de voortbrenging van 't Heel-al niets dan een weefzel van dit Ondier is, 't welk

(b) Zie in 't volgende Hoofdtstuk 't geen de *Braminen* het Zaadt der Waereldt raakende, stellen, en dit gevoelen zoude wel konnen ingelyft worden in dat van de Ziele der Waereldt door eenige aloude Philosofen gedreeven. De Indianen gelooven dat onze Zielen, en die van alle bezielde Weezens der Natuur, deelen van deeze algemeene Ziel zyn. Zy gaan noch verder. ‘God, zeggenze volgens 't bericht van *Bernier*, heeft niet alleen de Zielen voortgebragt of uit haar eigen wezentlykheit getrokken: maar in 't algemeen noch alles 't geen stoffelyk en lichaamelyk in 't Heelal is.... De Schepping is niets anders dan een uitgebreidentheit, die God van zyn eigen wezendlykheit voortbragt.... en de verwoesting als een hervatting die hy 'er van maakt.’ In den laatste dag zal de Hervatting of Herhaaling algemeen zyn. ‘Van dit alles besluiten de Geleerden, dat 'er niets wezentlyks en dadelyks van al het geen is, 't welk wy gelooven te zien, te hooren, ruiken, smaaken of aanraaken. De gansche Waereldt is niet dan een soort van droom en een enkele begoocheling; wel verstaande, dat alle deeze veelheit en verscheidenheit van zaaken, die ons voorkomen, niet dan een eenige en dezelfde zaak zyn, die God zelf is.... Maar vraagt hen dat zy de uitgestrektheit van de Goddelykheit u verklaaren, insgelyks den uitgang en wederaanneeming der wezendlykheden, al de verscheiden van de Natuur, en hoe dit zich gedragen kan, dat God niet lichaamelyk zynde: maar *Biapek* (dit woordt komt mogelyk met dit van onzichtbaar overeen) die nochtans in zoo veel deelen van Zielen en Lichaamen gedeelt zy; zy zullen u nooit als met schoone vergelykenissen voldoen. God, zeggenze, is als een onmeetbaaren Oceaan, waarin zich veele glaze Flessen vol water beweegen. Deeze Flessen, welker wegen zy zich beweegen mogten, vindenze zich altoos in den zelfden Oceaan en in 't zelfde Water, en indien de Flessen breeken, vereenigt zich het water, daarin geweest zynde, met dat waar van het gescheiden was: of zy zullen u zeggen dat God gelyk het Licht is, 't welk, alhoewel, het zelve niet overal nalaat zich door 't gansch Heelal op veelerlei wyze te verdeelen.’ Alle deeze verscheidene vergelykingen geeven ons genoegzaam te kennen, dat zy zeer verwarde Denkbeelden over deeze stoffe hebben. Verders om gezondelyk van hunne grondstellingen te oordeelen, word vereischt hunne Taal beter te verstaan om hunne Boeken te konnen leezen. De Uittrekzels geeven mogelyk geen gevolg, noch t'zamenvoeging, en de redeneering voldoet niet om van de gevoelens van een Natie te oordeelen, waarvan de Godsdienst en Wysgeerte onder Zinnebeeldelyke Raadzels en Verdichtzelen verborgen zyn.

(c) *Kircherus* in zyn *China Illustrata.*

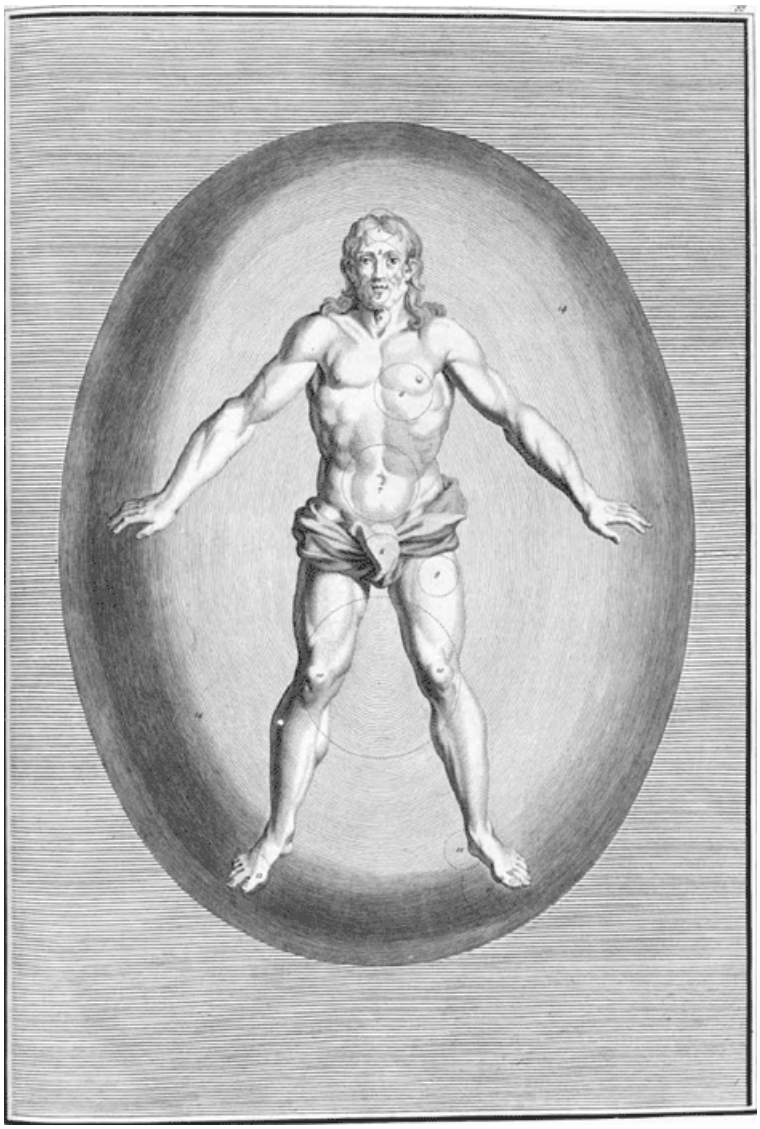

99
B. Picart del. 1723.
BRAMA ou BRUMA.

daar aan zyne ingewanden en zynen buik versponnen heeft, overzulks het eerstelyk de Hoofdtstoffen voortbragt, ten andere de Hemelschklooten; dat dit Dier alles door zyne Wysheit en Voorzienigheit bestierde; dat het alle dingen door zyn gedrag beschikte, 't welk tot aan 't einde der Eeuwen duuren moet, en nooit gebeuren zal als wanneer dit Ondier weder intrekken zal.... in zyn Lichaam alle de draaden die 'er uit voortgekomen zyn; want alsdan zal alles vernietigt worden, en de Waereldt zal niet meer dan in den buik van een Spin bestaan.'

+ *Brama*[(a)] word dikmaals op de wyze, gelyk men hier ziet, verbeeldt: maar *Della Valle* geeft ons van zyn Afbeeldzel een andere beschryving.

+Hoe B*rama* in den Tempel te Hagra word afgebeeldt.

'Men ziet, zegt hy, te *Hagra* een Tempel aan *Brama* toegewyt.... Zyn Beeldt staat is 't midden van den Tempel tusschen veele Afgoden van wit marmer. Het heeft veele Armen en drie Aangezichten; altoos ik zag 'er geen meer, nademaal het my onmogelyk was het van achteren te beschouwen, of 'er noch een vierde of meer andere waren. Dit Beeldt is gansch naakt, hebbende een lange en spitse baardt: maar ongeschikt, gelyk al 't overige van 't Afbeeldzel is, en al te dikbuikig wegens zyne hoogte. Mogelyk moet men dit gebrek aan de onkunde van den Werkmeester toeëigenen, ten minsten kan men 't als een eigenzinnigheit der Indianen aanmerken, die; gelyk de Eilanders van *Sumatra*, van gedagten zyn, dat de dikste buiken de schoonste en welgemaakste zyn. Dit Afbeeldzel van *Brama* staat overend. Aan zyne voeten ziet men twee andere kleine Beelden, die zyne Kinderen zyn... en ter zyden hem twee Vrouwen een weinig kleinder als *Brama*, de een ter rechter en de andere ter slinker zyde. Dit zyn beide Vrouwen van dien God. In een anderen hoek van de Pagode, en ter linker zyde van B*rama* heeft men twee Afbeeldzels van gebaarde en naakte Mannen geplaatst, byna van dezelfde hoogte. Deeze laatste Afbeeldzels verbeelden twee Geestelyken, eertyds *Brama's* Leerlingen geweest.'

II. Hoofdtstuk.
Van Ixora *en wat zyne* Hoedanigheden *en* Gestalte *aangaat.*

+ Men moet *Ixora*, die dezelfde als *Eswara* is, niet met *Ixoretta* vermengen, die, volgens B*aldeus*, Schryver van een deftige Beschryving van *Malabar* en *Coromandel*, eigentlyk het Zaadt van de Waereldt is. Eenige Afgodische Geleerden zeggen, volgens bericht van den zelven *Baldeus*, dat op een zekeren tydt het Heelal op een ongemeene wyze verminderen zal, zulks 'er niets als *Ixoretta* zal overblyven, die de gedaante van een druppel Dauwwater hadt: maar dat *Ixoretta* allenks alle zyne krachten hervatte; dat eerlang dit Zaadt gelyk een Mostertzaadt wierd, daarna tot een Paerl, en eindelyk als een Ei, waarin vyf Hoofdtstoffen waren. Het Ei was met zeven diergelyke schillen omwonden, gelyk die van een Uyen omwonden is. De Vlam en Lucht quam 'er uit voort. Uit het Ei, in twee ongelyke deelen gedeelt, wierden de Hemel en Aarde uit voortgebragt. De zeven omwindzels van gelyken gedeelt; de bovenste maakten de zeven Hemelen en de onderste de zeven Waerelden uit. Nochtans een Draadt of Koordt middelynnig door 't middelpunt van 't Ei doorgaande, vereenigde eenigermaaten alle deeze Deelen. *Ixoretta* plaatste zich aan 't bovenste einde van de koordt. Hy maakte zich op de Aarde een Berg, op wiens top een driehoekige gedaante verscheen nevens iets ronds in 't midden; 't welk zy *Quivelinga* noemen. Deeze twee Afbeeldzels verbeelden de twee Sexen. *Ixoretta*, voegen zy 'er by, en *Quivelinga* zyn niet dan een zelfde zaak by hen, en hun gevoelen is op de naauwe vereeniging gegrondt, die 'er tusschen elkander is. Zie hier na *Lingam.* Het kan wel zyn dat de B*raminen* het Zinnebeeldt van 't Ei van de Egiptenaren ontleent hebben, waardoor zy de

+Vreemd gevoelen van eenige Heidensche Geleerden hoe Hemel en Aarde uit een Ei voort gekomen zy, aangeweezen.

(a) *Ibid.*

Waereldt verbeelden: maar wy merken een uitneemend verschil in de twee grondstellingen aan. De Egiptenaren de Schepper van 't Heelal met een Eiverbeeldende, 't welk uit zynen mondt voortquam, vermengden de Maaker met het Gewrochte niet, daar volgens der B*raminen* beginzelen, het niet scheen dat het een van 't ander onderscheiden zy. Laat ons toestaan dat 'er niets erbarmelyker is als de beginzelen die iemandt als klaar en zeker bewyst, wanneer hy om

die staande te houden geen ander Geleider dan zyne Inbeelding heeft. Voor 't overige zal mogelyk niet onmogelyk zyn het onderstelde Zaadt, door de Indianen onder den naam van *Ixoretta* uitgedrukt, met deezen *Geest* over een te brengen, die volgens Moses, *zich over het oppervlak der Wateren bewoog.*

+De gestalte van den Afgod *Ixora* beschreeven, en hoe de *Braminen* hem achten onbepaalt te zyn.

+ Het Hoofdt van *Ixora*(a) is met lange en schoone hairlokken versiert. Hy heeft een blank en glinsterend aangezicht: en op het hoofdt een wassende Maan. Zyne drie oogen beteekenen de uitgebreidenheit van zyne Voorzienigheit en doordringendheit. Alhoewel men hem hier in een bepaalt Afbeeldzel vertoont, verzeekeren de *Braminen* nochtans, dat hy onbepaalt is. Op zekeren dage begeerde *Brama* het hooft van *Ixora* te zien, overzulks hy ten dien einde naar de Hemelen vloog: maar welke krachten hy daar toe inspande, wierd hem echter niet gedoogt het te zien. Ter andere zyde trachtte *Wistnou*, de God der Herscheppingen, ter plaatse door te dringen, alwaar *Ixora* de voeten had: met dit voorneemen herschepte hy zich in een Zwyn, en maakte met zynen Snuit een groot hol in de Aarde, maar vruchteloos; want zyn Snuit tot aan de voeten van den God niet doordringen kon. Het Lichaam van *Ixora* is van een geweldige uitgestrektheit, zulks de Slang *Battegu*, die zeven Waerelden en zeven Zeën omvat, hem zelfs niet alleen als voor een Armbandt dienen kon. Een Afgodendienaar die meer dan de andere wist, berispte opentlyk een zeker *Bramine*, die staande hield dat *Ixora* in een Pagode kon geslooten worden.

+Onder welk een gedaante men dien Afgod in de Pagode vertoont.

+ Deeze Afgod *Ixora* word, op een Voetstuk gezeten, met zestien armen vertoont, waarvan alle de handen gevult zyn. De rechter armen houden het Vuur, Geldt, een Trommel, Paternoster, een Touw, Stok, Radt en een Slang: de linker armen houden het Hart, Muzyk-speeltuig, een Schel, porseleine Kom, Keten, het hoofdt van een *Bramine*, een Drietant, en een Byl.* Deeze zestien Armen verbeelden de kracht en macht van den Afgod. Hy heeft een Olifantshuidt over zyne schouderen, en wat meer is, hy is met een Tygersvel bekleedt, waarvan de vlakken de Starren van 't Firmament verbeelden. Verscheiden Slangen die hem omringen, zyn mogelyk by de Indianen, gelyk eertyds by de Egiptenaren, Zinnebeelden van den omloop der Jaaren. Hy heeft een Halssnoer waaraan een klein Schelletje hangt, 't welk de vaerdigheit van *Ixora* beteekent. Deeze Halsbandt is van de huidt eens Diers, door de Indianen *Mandega* genoemt, gemaakt: maar behalven deeze Halssnoer, draagt hy 'er noch een van bloemen versiert; een derde van veele hoofden(b) van *Brama* omhangen, en een vierde waar aan de beenderen van *Chatti*, *Ixoras* Vrouw, aaneengeschakelt zyn. De Godgeleerdheit+ der *Braminen* van *Malabar* en *Coromandel* bericht ons, dat deeze God twee Vrouwen heeft, te weeten, zyne welbeminde en onscheidbaare *Chatti Grienga.* Zy onthoud zich achter hem en verbergt zich in zyn Hair. Deeze Vrouw is de Godin der Wateren. Wat *Chatti* zyne andere Vrouw aangaat, zy sterft en word gelyk *Brama* jaarlyks wederopgewekt; en telkens wanneer zy sterft, neemt *Ixora* haare beenderen en hecht ze aan zynen vierde halssnoer. Laat ons niet vergeeten te zeggen dat het lichaam van deeze Godheit met Aarde en Assche bemorst is, 't welk de voortbrenging en verwoesting verbeeld.

+Hoe men aan *Ixora* twee Vrouwen heeft toegeëigent, en van welk een hoedanigheit zy waren.

(a) Zie *Baldeus* ibid.

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel IXORA *een* GODHEIT *der* OOST-INDIANEN vertoont; en 't Onderdeel, QUENEVADI, IXORA's *Zoon.*

(b) *Brama* sterft jaarlyks en word weder levendig, zoo de *Braminen* voorgeeven. Telkens als hy sterft, neemt *Ixora* een van zyne Hoofden, en hecht die aan zynen halssnoer.

Blykbaar is 't door 't geen wy gezegt[+] hebben, dat *Ixora* de stoffe is, die verscheiden Aloude Philosofen en ook Hedendaagsche gelooft hebben onbepaalt en eeuwig te zyn, en dat ze die byna altoos met een onbepaalde oppermachtige eerste oorzaak aan de stof en haare volstrekte beweeging vermengt hebben. Deeze meenigte van Goden die de Oostindianen aanbidden, heeft niet dan uit Godheden, Geesten den volstrekten Godt onderworpen, uit Koningen en verhevene Mannen in den rang der Goden wegens hunne deftige daaden gestelt, bestaan. 'Veele Geleerden, zegt Vader *La Lane* in een brief(c) aan Vader *Mourgues* geschreeven, komen overeen, dat 'er niet dan een eenige Godt kan zyn, die een zuivere Geest is: maar zy voegen 'er by, dat *Chiven*, *Vichnou*, en de anderen, de Amptenaren van deezen Godt zyn, en dat het door middel van hun is, dat wy voor den troon van de Goddelykheit naaderen, en haare weldaaden ontfangen.' Alles wat men zeggen kan, 't is dat hunne oeffe-

[+]Welke gedachten men van Ixorâs onbepaalde eeuwigheit heeft.

(c) In de 10de. Verzameling der *Lettres édifiantes de quelques Missionaires.*

100
IXORA, DIVINITÉ des Indes Orientales.

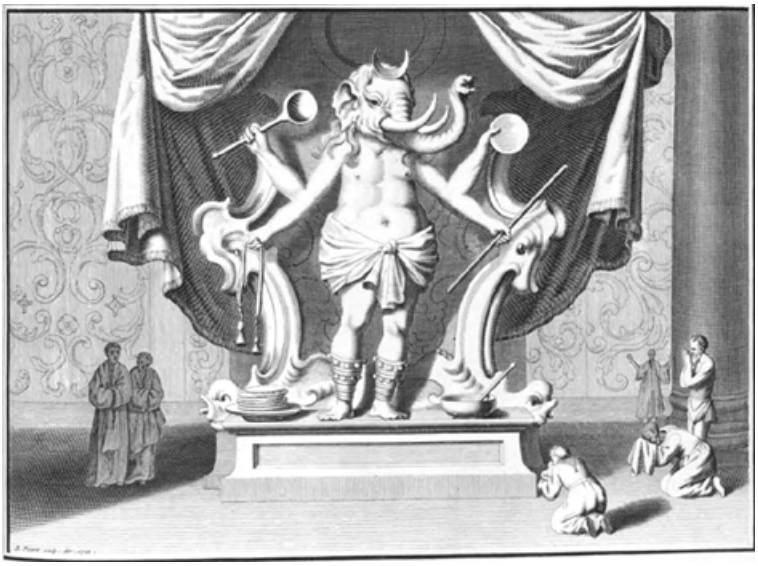

QUENEVADI, Fils D'IXORA.

ning niet overtuigt dat zy niet dan een eenige Godt gelooven: maar zy zyn 't alleen niet die in stoffe van Godsdienst door de oeffening verderven, 't geen zy in de bespiegeling toestaan. Wat de aanbidding der Beelden deezer Goden aangaat, zy bekennen openhartig, volgens *Bernier*, dat zy niet gelooven dat deeze Beelden iets anders als Afbeeldzels en Verbeeldingen zyn. ‘Wy eeren hen niet dan als ter oorzake van 't geen zy verbeelden. Zy zyn in onze Pagoden, nademaal het noodig is, om met opmerking te bidden, overzulks men iets voor oogen heeft 't welk de Geest in aandacht houd, en wanneer wy bidden is 't niet voor het Beeldt: maar voor deezen die het Beeldt verbeeld. Voor 't overige erkennen wy dat deeze Godt de volstrekte Meester en alleen Almachtige Godt is. *Bernier* voegt 'er by, dat hem dit een *weinig overeenkomende met het Christendom* schynt.

III. Hoofdtstuk.
Van Puda; *de* Pexaios *en andere* Godheden.

+Andere Godheden nevens *Ixora* door de Indiaansche Afgodendienaars aangenomen, en hoe.

+ Men neemt nevens *Ixora* zekere Godheden aan, die de Malabaren en andere Afgodendienaars, *Puda*, *Pexaios* en *Pés* noemen. *Puda* word met drie Slangen om 't hoofdt, en onder de gedaante van een klein, vet, dikbuikig Man en zonder baardt, verbeeldt. Hy heeft een Slang op de wyze van een ring om den linker Arm en twee om de Dyen. In zyne linker Handt houd hy een Harderstaf. De *Pexaios* en *Pés* zyn grooter en beter gemaakt dan *Puda.* Beiden hebben ze eenige overeenkomst met de Veldtgoden der Aloude Heidenen. Voor 't overige, indien die geen die deeze Verklaringen leezen, de moeiten neemen willen van die met het geen te vergelyken, 't welk in *de Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen* geschreeven is, zullen 'er veele diergelyke dingen onder verscheidene naamen uitgedrukt vinden, en somtyds met Denkbeelden vermengt, die met elkander geene verbintenis hebben. Dit gebrek ontstaat uit de verwarring die in de Indiaansche Godgeleerdheit gevonden word, en de duisterheden die 'er onze Reizigers byvoegen, door mangel van de onderlinge gevoelens van de eene Sekte met de andere wel te onderscheiden. Wat zou het een vreemd mengelmoes zyn, als een Indiaan over den Christen Godtsdienst schryvende, de gevoelens der Wederdoopers, Lutheranen, Quakers, Kalvinisten, en Roomsgezinden ondereen mengde, en er de verborgene en Zinnebeeldelyke beschryvingen van deeze verschillende Sekten zoude byvoegen, en daarmede niet genoegt, zyn werk met een gedeelte van Historiën doorzaaien zou, als in de aloude en hedendaagsche Legenden, beschryvende het leven der Heiligen van de Roomsche Kerke, ingelyft zyn?

IV. Hoofdtstuk.
Van den Afgod Quenavadi *en de* Byzonderheden *van dien.*

+De Afgod *Quenavadi* beschreeven.

+ Q*uenavadi* is op een Troon gezeten, achter een Gordyn die men ten gevalle der Godsdienstelingen ophaalt, die komen om hem hunne hulde te bewyzen. Deeze God is de oudste Zoon van *Ixora.* Hy heeft het Hoofdt, de Tanden en Snuit van een Olifant: een wassende Maan voor de kruin des Hoofdts, lange Hairen, groote Oogen, breede Ooren, en roode vlakken in 't Gezicht; insgelyks een Olifants muil: maar al 't overige zyns lichaams, 't welk als goudt blinkt, is van een menschelyke gedaante. Hy heeft vier Armen, en is ongemeen vet en breed van Buik. Een stuk stof of geschildert lywaat omgord zyne lendenen, en reikende van vooren over de Dyen onder den Navel geknoopt. Hy draagt verscheiden goude ringen om de beenen.

Een zyner handen vat een Rond, de andere een lange Stok, de derde een Pollepel, en de vierde een soort van een Bandt.* *Ixora* teelde *Quenavadi* in een+ ballingschap, waarin hy verweezen was om dat hy een der Hoofden van *Brama* afge-

+Hoe deezen Afgod door *Ixora* is voortgeteelt.

* Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde. 196.

houwen had, en de reden waarom deeze Godheit naar een Olifant gelykende, geteelt wierd, is dat de Vader en Moeder zich in Olifanten herschepten, toen zy arbeiden om hem voort te brengen. De Herschepping geschiedde in 't midden van een bosch, en 't Kindt 't welk van hun gebooren wierd, gevoelde de wilde beestachtigheit der woeste beesten. Hy had nog geen verstandige ouderdom bereikt, dat hy op een zekeren tydt de buitensporigheit gebruikte van zyne Snuit onder zyns Moeders rok te steeken, terwyl zy hem in haare armen hield, en zelfs verzeekeren de Indiaansche Geleerden dat hy noch iets erger deed. De Vader door zyn Zoons ongebondenheit onteert, nam een zeer heilzaam hulpmiddel t'zyner eere: dit was aan *Quenavadi* de middelen te besnoeien, van anderwerf diergelyke parten te bedryven.

+Vreemd gevoelen der Indiaansche Geleerden van deezen Afgod, en waar hy zich onthoud.

+ De Indiaansche Geleerden vertoonen ons *Quenavadi* als een onverzadelyke Godheit, en die alles 't geen men hem voorzet, verslindt. Zy zeggen, dat hy in 't midden van een Suiker-Zee woont, in een plaats van vermaak, alwaar de rykdommen en wellustigheden zich overvloedig vertoonen: insgelyks de vermaakelykheden der zinnen worden 'er gevonden, en alles 't geen de allerwulpste Vrygeesten zouden konnen begeeren. Daar is 't dat *Quenavadi* eet, of liever zonder ophouden verslind. Twee Vrouwen die zich aan zyne zyde onthouden, werpen hem geduurig Suiker met groote pollepels in den muil, en beducht zynde dat deeze God door d'eenparigheit van 't voedzel mogte walgen, zet men rondom hem verscheiden andere lekkernyen voor, en een ongemeenen overvloedt van allerlei vruchten. Het schynt ook dat *Quenavadi* veel overeenkomst met de Tyden heeft.

+Hoe men de Eerstelingen van Geschriften aan hem opoffert, en hem dienen moet.

+ Aan deezen God is 't dat de Indianen de eerstelingen hunner Werken offeren. De Schryvers zetten zyn naam aan 't hoofdt hunner Geschriften. De Kunstenaars en alle Ambachtslieden enz. roepen hem aan voor dat zy iets onderneemen willen. De Indianen zeggen dat men *Quenavadi* zes en dertig jaaren dienen moet, voor dat men verwerft 't geen men hem verzoekt. Twaalf jaaren verstreeken zynde, beweegt hy een weinig het rechter oor, en dit beteekent dat hy noch twaalf jaar Dienst begeert; waarna hy het linker oor beweegt, en dit wil te kennen geeven dat men de derde takst zonder vertoeven vervullen moet.

+Bygelovigheden in 't aanzien van de Maan op zekere tyden, waaruit ontslaan.

+ De vierde van den Augustus Maan, is een zeer ongelukkigen dag zoo de Indianen van *Coromandel* en *Malabar* oordeelen, wegens de vervloeking die *Quenavadi* onwaardig uitsprak, overzulks de Maan op een zeekeren tydt met hem, toen hy gevallen was, den spot dreef. De oploopende God betuigde, dat deeze die op dien dag de Maan zou durven aanzien, in groote ongelegendheden vervallen zoude, en uit zyn Geslacht zou afgesneeden worden. Wegens deeze Vervloeking houden de Afgodendienaars zich den vierden dag van Augustus Maan in huis, onderneemen als dan niets wat het ook zyn mag, buiten hun huis, en wachten zich in 't water te zien, beducht zynde daar in de Maan t'aanschouwen. Eindelyk, indien zy zich by ongeval als dan op reis bevinden, draagen ze grooten zorg hun aangezicht wel te bedekken.

+Andere Godheden met den naam van Q*uenavadi* genoemt, wat men daar van gevoelt.

Ixora heeft noch andere Kinderen die de+ naam van *Quenavadi* voeren. Deeze die *Igasouraba* gebynaamt word, vertoont men met een Olifantshoofdt en elf Armen. Een andere *Quenavadi* bygenaamt *Ceuxi*, is onder een gansch menschelyke gedaante uit het zweet van *Paramesceri*, de Vrouw van *Ixora*, gebooren. Sedert zyne geboorte had hy zyne volkomen waschdom. De jaloersche *Ixora* zag deeze Nieuwgeboorne voor zyn Vrouws Minnaar aan, en zonder eenig onderzoek, hieuw hy hem het Hoofdt af: van dit afgehouwen Hoofdt, quam een Kokosboom voort; *Paramesceri* wierd over de oplopenheit van zyne Jaloezy bedroeft, en over de doodt van een Zoon die de wonderbaare vrucht van haar zweet was. Zy

beklaagde zich bitterlyk. Ter andere zyde bekende *Ixora* zynen misslag; sloeg het Hoofdt van een witte Olifant af, en plantte het noch warm zynde, op den romp van den dooden *Ceuxi*, die aanstonds weder levendig wierd, om den wensch van de bedroefde *Paramesceri* te voeden.

Siri-Hanuman of *Hannuvan*,[(a)] die[+] men in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Brammen*, *Anemonta* noemt, was de Zoon van *Ixora* en *Paramesceri*: hy is zyne gedaante van een Aap aan de begeerte van zyne Moeder verschuldigt. Op een zekeren tydt[(b)] ging *Paramesceri* met haaren Man op een Baal. Geduurende den dans wierd zy te raade haare oogen naar een Bosch te wenden, alwaar zy twee Aapen gewaar wierd, die zich op zodanig een behaagelyke wyze vermaakten, dat ze eerlang besloot het Baal te verlaaten om onder de gedaante van een Meerkat, naar Boschwaarts te loopen. Haar

[+]Zeldzaame Historie van den Aapgod *Hannuvan* en zyne geboorte, waarin die bestond.

(a) Zie zyn Afbeeldzel in de zevende *Mensworden* vervolgens beschreeven.
(b) Men geeft hem een gansch andere Oorsprong in de Verhandeling die wy hier aanhaalen.

oogmerk was niet om 'er leedig te zyn: overzulks zy te zeer met het vermaak ingenomen was, 't welk ze de Aapen had zien genieten. *Ixora* was dan genoodzaakt haar in 't Bosch te volgen, alwaar de gedienstige God zich in een Aap herschepte, waar na men gemakkelyk op de boomen klouterde, van de eene op andere tak sprong, zich na by haar voegde, en eenige parten bedreef; men klaarde 't zodanig dat 'er *Siri- Hanuman* voor den dag quam. Vervolgens *Paramesceri* weder tot zich zelven gekomen, schaamde zich op 't uitterste te zien, om Moeder van een Aap te worden. Zy verzocht de Windt haar van een Monsterkindt t'ontlasten, 't welk eerlang van haar zoude gebooren worden, en het by een ander overbrengen. De Windt gehoorzaamende, bragt het Kindt in den buik van de Vrouw van een Geest; en 't Kindt werd op zyn tydt gebooren. Zyn Vader *Ixora* stond hem 't vermogen toe alles te doen 't geen hem behaagen zou, en zulks dagelyks drie uuren en[+] drie quartier uurs. De Aap-God word by de Indianen grootelyks geëert; zynen dienst is prachtig, en de Pagoden, waarin men hem Godsdienstige hulde bewyst, zyn met alle mogelyke kostelykheit versiert. Toen de Portugezen in 't Jaar 1554. een Landing op 't Eilandt *Ceilon* deeden, beroofden zy de Tempel van den *Apen-Tant*, zy vervoerden 'er ongemeene Rykdommen, en namen deze dierbaare *Reliquie* mede, het voorwerp van den Godsdienst te *Ceilon*, *Pegu*, *Malabar*, *Bengale* enz. De kas waarin de *Reliquie* bewaart wierd, was met Juweelen bekleed: deeze wierd mede niet vergeeten. Een Indiaansch Vorst bood den Onder-Koning van *Goa*, zeven hondert duizend goude Dukaten voor den gewyden Tant tot losgeld aan: maar des Indiaans voorstel wierd verworpen.

[+]Hoe deeze Aapgod by de Indianen word geëert.

[+] *Suberbenia* word mede voor een Kindt van *Ixora* gehouden: maar nochtans zag hy het daglicht niet dan door *Paramesceris* ontrouw. Zie hier de Historie van deezen onechten God, die zes aangezichten en twaalf armen heeft. Terwyl de goede Godin alleen in 't badt was en ongetwyffelt zonder bezigheit, wierd zy zes frisse en jeugdige Linnewevers gewaar, en van een volmaakte gestalte, als ook van een wezen 't welk wonderen beloofde. *Paramesceri* wierd 'er door geraakt: ook hadden de zes Ambachtsgezellen insgelyks geen marmere harten. De Juffer was schoon en aanlokkelyk, en de Wevers waren jong en gezondt; met een woordt, 't was bezwaarlyk genoeg wederzyds ongevoelig te zyn, en zelfs wat 'er meer wierd vereischt. De onderlinge t'zamenspraken van de zes Minnaars met de Godinne vereischten weinig voorbereidzelen en bragten de geboorte van een Zoon met zes aangezichten en twaalf armen voort. Dit Kindt wierd grootelyks behagelyk voor *Ixora* die het wegens zyn verstandt voor 't zyne erkende.

[+]Hoe zeldzaam *Superbenia* als een onecht Kindt van *Ixora* met een zesledige gestalte ter Waereldt quam.

Patragali de Dochter van *Ixora* werd door een invloedt van *Wistnou* gebooren,[+] en in den buik van *Ixora* komende, vervolgens uit het vuurig oog voortquam 't welk hy in zyn voorhoofdt hadt. Deeze invloedt, of zoo men wil, doorvloeing, ter aarde vallende, bragt *Patragali* voort, de allergedrochtelykste Godheit, en van een Ethiopische zwartheit. Zy heeft zestien Armen en agt Aangezichten, groote ronde Oogen, Zwyns-tanden, aan weerzyde van 't Hoofdt een Olifant op de wyze van Oorpandanten, voor Hairlokken een Paauwestaart, en voor een Gewaadt eenige Slangen. Zy had in haare handen een Zwaardt, eenig Porselein, een Drietandt, een soort van Spoelbak, die de Malbaren *Capala* noemen, een gebogen Sabel, een kleine Houwer, een Krits, een Werpspies, een Javelein, een Touw, een Aap, een Radt en een yzer Werktuig met drie haaken. Dit Gedrocht quam ter Waereldt om *Ixora* over de beleediging van *Darida* te wreeken, die een quaadaardige Reus was.

[+]Hoedanig *Ixora* een gedrochtelyke Dochter ter Waereld bragt, en haare gestalte beschreeven.

De Afgodendienaars[+] geloovende dat *Patragali* de Kinderpokjes en de geneezing zend, laaten haar de zorg bevolen van deeze die 'er mede besmet zyn. Men vertrouwt den Lyder aan zekere Menschen die zich tot den dienst van deeze Godheit overgeven, en deeze Godvruchtelingen trachten zich door Offers en Offerhanden de genaade te verwerven, die door geloften en gebeden worden verzelt. Zy snyden het hoofdt van eenige Haanen af, en laaten het bloedt deezer Dieren den Honden over. Zy voeden hunne Zieken met ryst in 't water gekookt: maar men verzeekert dat zy somtyds de arme Lyders na de andere Waereldt helpen, wanneer zy merken dat ze in staat zyn van hun een goede nalatenschap te doen erven. Onder ons is 't genoeg bekent dat 'er voor een Godsdiensteling niets aangenaamer dan een erffenis is; en dat zodanig een stichting de goede Zielen door zyne gebeden troost verwekt, die dikmaals met ongedult de nalatenschap van een oude Weduwe verwacht, of van een Zondaar die meent aan God weder te geeven, 't geen hy geduurende zyn leven den Menschen ontrooft heeft.

Patragali is een deezer Godheden die men door vrees eert en aanbidt. Zy heeft te *Cranganor* een prachtige Pagode, werwaarts de Indiaansche Godsdienstelingen

[+]Welk een vermogen men haar toe eigent, en hoe zy gedient word.

dikmaals Pelgrimaadjes doen. De Indiaansche Geleerden zeggen dat deeze Godin getrouwt is, zonder ooit haare Maagdom te hebben willen verliezen.

V. Hoofdtstuk.
Van Wistnou, Wichnou *of* Wistnum, *en zyne tien* Menschwordingen *of* Herscheppingen.

+ Deeze God is met *Ixora* in minder rang. Hy is de Zoon van *Quivelinga.* Men verbeeldt hem dikmaals onder een afschuuwelyke gedaante, zoo zwart als een Neger, en met vier armen. Deeze God bestiert de Waereldt, en heeft zyn verblyf in de Suikerzee. Het zeldzaamste is dat hy 'er den tydt met slaapen doorbrengt, en echter bestiert hy de zaaken van 't Heel-al. De Slang *Annatam* dient hem voor een Troon, en de vyf Hoofden van dit Gedrocht zyn de kussens, waarop de slapende God rust. Wy moeten in 't voorbygaan acht geeven, dat de Godheden der Indiën byna altoos van Slangen zyn verzelt. Men beeld zich in deeze Gewesten in, dat deeze Dieren Hemelsche Geesten zyn, en 't is een teken van geluk een Slang op den weg te ontmoeten.

+Hoe de God *Wistnou* verbeeldt word, en welk een bestier men hem toeschryft.

De God *Wistnou* heeft op de borst het teken van een voetschop, die *Ricxi*, (dit is een Geest van Indiaansche Oorsprong) hem op een dag gaf, dat hy in een diepen slaap gevallen was. Men gaf hem *Leximi* en *Siri Pagoda* tot Vrouwen. Hy vond deeze in een Roos van duizend bladeren.

+ Deeze God *Wistnou*[(a)] heeft zich reeds Negenwerf in de Waereldt herschept: en hy moet zich noch eens en voor de tiendemaal herscheppen. Deeze Herscheppingen bevatten alle de verborgentheden van de Indiaansche Godgeleerdheit.

+Hoedanig *Wistnou* zich tien maal herscheppen moet, aangemerkt.

Eerste Herschepping.

+ Voor de eerste maal herschiep zich *Wistnou* in den Visch om den *Vedam* op den grondt der Zee op te zoeken, alwaar die door een boozen Geest verborgen was, na die den *Deutas* ontrooft te hebben. *Wistnou* deswegen door de *Deutas* aangezogt, worp zich in de Zee, doodde deezen quaaden Geest, en quam weder met den *Vedam* te voorschyn, die hy in een Zeeslakhoorn gevonden had. De gestalte die *Wistnou* verbeeldde uit de Visch voortkomende, waar van hy de gedaante ontleent had, was dusdanig: zyne twee rechter handen hielden de geopende *Vedam* en een Ring; de twee linker een Sabel of Zwaardt en de Slakhoorn waarin den *Vedam* verborgen was[*]. Men zag het Gedrocht zonder hoofdt aan zyne voeten. Anderzins eigenen de Malabaren aan *Brama* een gedeelte toe van 't geen andere Indianen aan *Wistnou* toeëigenen, en zeggen dat de booze Geest hem de *Vedam* ontrooft had; dat *Brama* hier over aan *Wistnou* klaagde en hem zynen bystandt verzocht. *Brama* word 'er vertoont zittende op een Indiaansche Blom.

+Eerste Herschepping in een Visch, hoedanig die zich toedroeg, en waar om geschiedde.

Tweede Herschepping.

(a) De voorgaande Verhandeling verhaalt deeze Herscheppingen op een gansch verschillende wyze, en men zal na deeze Verklaring het bericht van P Roth vinden, 't welk mede met beiden verschilt.

* Zie deeze EERSTE HERSCHEPPING in de eerste Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel verbeeldt.

Anderwerf veranderde zich *Wistnou* in een[+] Schildpadt. Op een zekeren tydt de Zee van hoogmoedt opgeblazen, vond goed een snorkend verhaal van haar vermogen en rykdom te doen. B*rama* van eenige *Demons* verzelt, had last haare vermetelheit te straffen: zy namen dan de Berg *Merupa*, die van enkel en zuiver Goudt is, en plaatsten hem in 't midden van de Zee: zy slingerden de Slang die de B*raminen*, *Signag* of *Scissia* noemen, eenige maalen om deezen Berg, en dienden zich van dezelve als van een kabel waarmede zy den Berg bewoogen,[†] en lieten hem vervolgens instorten; zy dwongen eindelyk dit trotse Element de rykdommen weder uit te keeren, die het baldadig bemachtigt en ingezwolgen had. De Zee wierd dan gedwongen het zilver, een zeer kostelyk Juweel, de *Parsatig*, ('t welk een Boom is) een Vaas waarin het water, S*ora* genoemt, was, *Dannewanter* den Indiaansche Esculaap, de Maan, de witte Koe, de *Amarith*, of 't Water des eeuwigen Levens, de Olifant met zeven snuiten, de Maagdt *Rembas*, het Paardt met zeven hoofden, de Boog *Dennock* genoemt, een Slakhoorn *Sank* geheeten, en de Visch *Sahar* genoemt, weder uit te leveren. Dus wierd de Zee verootmoedigt: alle haare rykdommen werden op verscheidene plaatsen verdeelt; en na deeze verrichting keerde *Brama* weder naar de Hemelen.

[+]Tweede Herschepping, in een Schildpat, om welke reden, en met welk een zeldzaamheit verzelt.

† Zie de TWEEDE HERSCHEPPING in de tweede Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel.

101
Premiere jncarnation.

Seconde jncarnation.

B. Picart, sculp. dir. 1721.
Troisieme jncarnation.

Quatrieme jncarnation.

Eenige Indiaansche Geleerden zeggen dat de Aarde de zwaarte van den Berg *Merupa* niet konnende draagen, het weinig scheelde of ze zoude tot in den afgrondt gezonken hebben. Om dit ongeval voor te komen, lichte *Wistnou*, die zich in een Schildpadt herschapen had, de Berg op zynen rug en onderschraagde die.

Derde Herschepping.

[+] Een machtige Geest *Renniaxem* genoemt, nam op een tydt de Aarde en rolde die in zyne handt als een kloot: hy niet genoegt met deeze proef zyner krachten; geloovende de vreedzaame bezitter van den Aardkloot te zyn, verborg die in den *Patalam*, die den bodem des Afgronds is. *Wistnou*, die toen deezen roof geschiedde, sliep, schielyk ontwaakt zynde, wierd verbaast de Aarde niet meer te vinden. Hy herschepte zich zonder tydt verzuim in een Zwyn, boorde tot in den *Patalam*, met zynen Snuit en twee gedrochtelyke Slagtanden gewapent, door; bestreed den Rover, doodde hem, en plaatsende de Aarde op zyne Slagtanden, quam hy uit den Afgrondt met deeze gewigtige overwinning weder boven. *Baldeus* verhaalt in zyne Beschryving van *Coromandel*, dat men het Beeldt in een Pagode van *Trimottam* naby *Sinzi* ziet, hebbende een Zwyns hoofdt, 't welk, zoo men de *Braminen* gelooven mag, in de Aarde als een Aardknol voortgekomen is. Men beschouwt het als een Afbeeldzel, of liever als een gedenkwaardige *Reliquie* van *Wistnou's* Herschepping.

[+]Derde Herschepping, in een Zwyn, wat daar toe oorzaak gaf.

[+] De Mogolleesche Edelen geeven van deeze Herschepping een andere reden. Zy zeggen dat in de eerste Waereldstandt de menschen in een zoo vervaarlyke ontaardheit vervielen, dat 'er geen Geloof noch Wet meer in de Waereldt was. De ongerechtigheit had de overhandt, de Zonden van 't Menschelyk Geslacht vermeerderden het gewigt der Aarde, en de Slang *Seissia*, waarop op zy rustte, was niet krachtig genoeg die te onderschraagen. Toen zonk ze tot op den grondt van de Zee, en 't gansche Menschelyke Geslacht verging. *Brama* bad dan de God dat de Aarde weder boven 't water quam. Hy werd verhoort. *Wistnou* daalde uit de Hemelen in de gedaante van een Zwyn, zodanig als hy in dit Afbeeldzel vertoont word,[*] en vergrootte zich onder deeze gestalte op een zoo vreemde wyze, dat zyn hoofdt tot aan de Starren reikte. Hy daalde in *Patalam*, doodde 'er *Hirnak* een gedrochtelyken *Demon*, waarna hy op het lyk van dit gedrocht klimmende, de Aarde op zyne Slagtanden gezet, vast hield, nadat hy zich weder op de Schildpadt geplaatst had, die op de Slang *Signag* rustte, waaraan de Indiaansche Geleerden duizend hoofden geeven. Vervolgens bevolkte B*rama* de Aarde weder met nieuwe Menschen, die hy uit een eenig woordt schiep.

[+]Van welk een gevoelen de Mogoleezen over deeze Herschepping zyn.

De Plaatsnyder heeft het Afbeeldzel van de derde Herschepping naar een aftekening opgemaakt, waarin men geen Schildpadt noch Slang ziet.

Vierde Herschepping.

* Zie de DERDE HERSCHEPPING in de derde Afdeeling van de voorgaande Afbeelding.

In de eerste Waerelds ouderdom bedwong[+] B*rama* den Reus of *Demon* die de Indianen *Hirrenkessep* noemden, en hield hem in een lange en straffe ballingschap. Ten einde van twaalf jaaren lydens, smeekte de Reus, B*rama's* barmhartigheit af, die met deezen elendigen medelyden had, en zelf hem een ongemeene genaade bewees; want hy verloste hem uit zyne Gevankenis, deed hem een machtig Monarch worden, en gaf hem, ter verzeekering van zyn leven, het voorrecht van niet dan op eene ongewoone wyze en die byna onuitvoerlyk was, te konnen sterven. Door dit Voorrecht was *Hirrenkessep* voor de Geweldpleging van den Hemel, de Aarde, de Zon, de Maan, de Donder en Blixem, Dag en Nacht, de Windt, Stormvlagen en andere gewoone ongelegenheden gedekt, waarvan wy verders geen verhaal zullen doen. De Reus weder in vryheit gestelt, verzamelde eenige Heirlegers, en behaalde zodanige snelle overwinningen, zulks hy eerlang een schrik der Waereldt wierd. Deeze voorspoedt maakte hem opgeblaazen: hy oeffende zyne geweldpleging zoo verre, dat hy vergat wien hy was, en beval dat men hem alleen als God aanbidden zou. De B*raminen* stelden zich tegen deezen ongodvruchtigen Dienst en baden *Wistnou* hen van des Reusen tiranny te verlossen. *Wistnou* beloofde hen dat des Tirans Vrouw een Kindt ter Waereldt brengen zou, 't welk hunnen Verlosser zoude zyn. De belofte van *Wistnou* wierd volbragt; de Reus wierd Vader van een Kindt, 't welk hy wilde gewennen hem alleen aan te bidden; maar het Kindt weigerde zyn Vader voor een Godt t'erkennen, en deed in tegendeel een plechtelyke belydenis van zyn Geloof, waardoor het *Wistnou* voor Schepper der veertien Wae-

[+]Vierde Herschepping in een Gedrocht uit een Pilaar voortgekomen, met welk een Historie dit ging verzelt.

relden en Vader der Waarheit enz. erkende. De Tiran hier over vertoornt, mishandelde den kleinen Martelaar van der B*raminen* Geloof, en als hy met zyn stok hem meende dood te slaan, ontweek het Kindt dien slag, verbergende zich achter een Pylaar, alwaar de slag opviel en aanstonds in tweën spleet. Hier uit quam een verschrikkelyk Gedrocht voort: *Wistnou* zich dus herschapen hebbende, om de ongebondenheit van den Tiran te straffen. De herschapene God vatte den Reus by 't ribbestuk en verscheurde* hem.

Vyfde Herschepping.

+ Ten tyde toen(a) *Mavaly* de Waereldt bestierde, te weeten, geduurende de Goude Eeuw der Indianen, was 'er een ongemeene overvloedt van alle soorten van goederen. Niemandt wilde arbeiden. Men vond 'er geene orde van afhankelykheit; alles was gemeen, en gelyk men zegt, men had maar toe te tasten. Wat gebeurde op deezen gevaarlyken overvloedt? Men moest zich zelven dienen, en men behoefde van niemandt eenige hulp te verwachten, nademaal het belang, 't welk ons in 't algemeen aan elkander verbind, den menschen noch niet bezat; het ergste was, dat men byna geene Godvruchtigheit in de Waereldt vond; want het gebrek, 't welk het grootste beweegmiddel der gebeden is, was 'er onbekendt. *Wistnou* willende in 't ongeval verzien, 't welk verdrietige gevolgen naar zich sleepen kon, besloot *Mavaly* te ontroonen, en benoodigdheden, honger, elende en armoede in de Waereldt in te voeren. Hy gebruikte een list om ten einde van zyn voorneemen te komen, neemende de gedaante van een armen B*ramine* aan, en vertoonde zich voor *Mavaly* als een mensch die zyne mildadigheit verzocht. *Mavaly* bood hem Koningryken en Schatten+ aan. De *Bramine* antwoordde, dat hy niet dan om drie voeten Aarde verzocht, om 'er met zyn huisraadt te woonen, 't welk in een Zonnescherm, een Boek van de Godsdienstigheit der *Braminen*, en een kroes of beker bestondt. Men moet weeten dat deeze drie dingen de gansche huishouding van een *Bramine* uitmaaken. Hy eischte teffens, om met te meer Plechtigheit den eigendom te bekrachtigen van 't geen hy wenschte te verkrygen, dat *Mavaly* hem water(b) in de handt goot†. Over deeze gematigdheit van den B*ramine* stond *Mavaly* niet weinig verbaast, en drong hem lang aan, doch te vergeefs, om de onbepaalde voordeelen, grooter zoo 't scheen als de verzochte drie voeten Aarde, aan te neemen. Terwyl hy dan stond om den B*ramine* deeze drie voeten Aarde in te willigen; de Vrouw van *Mavaly* duchtende voor eenig bedrog, kantte zich geweldig tegen deeze bekrachtiging: maar *Mavaly* wygerde myneedig te worden, en neemende het Vaas waarin het Water was, tot dit schadelyk en verderflyk verdrag te bekrachtigen, geschikt, goot het in de handt van den B*ramine*, die dit Water dronk, en vervolgens zyne Godheit weder aanneemende, dekte met den eenen voet de Aarde, en met den tweeden de Hemel: waarna hy zich willende schikken om 't overige van de Aarde die de ongelukkige *Mavaly* hem toegestaan had, in bezit te neemen, zette

+Vyfde Herschepping in een *Bramine*, en om welke reden zulks geschiedde.

+Vreemde Historie deswegen verhaalt.

* Zie deeze VIERDE HERSCHEPPING in de vierde Afdeeling van de voorgaande Afbeelding.

(a) Deeze Herschepping word op een zeer verschillende wyze verhaalt in de tweede Afdeeling van de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen.* Hoofdtst. XV. Pag: 148. des derden Deels tweede Stuk.

(b) Wanneer de Indiaansche Afgodendienaars eenig Verdrag maaken, word het door Water in de handen te gieten bekrachtigt, en de kooper is verpligt het te drinken. *Baldeus Beschryving van Coromandel.*

† Zie deeze VYFDE HERSCHEPPING in de eerste Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel.

hy den voet op zynen Gorgel, en drukte hem buitelende naar den Afgrondt, die hy toen mede besloeg.

De Man en Vrouw door een zoo verontwaardigend bedrog door *Wistnou* ontroont, klaagden hem bitterlyk. *Wistnou* over deeze klagten bewoogen, maakte *Mavaly* Koning van den Afgrondt. Eenige Indiaansche Geleerden verzeekeren dat *Wistnou* hem het Ampt van 's Hemels Deurwaarder gaf. Hoe het daar mede zy, men heeft sedert deeze Ryksomkeering in de Waereldt, rykdom en armoede, overvloedt en kommer, geluk en tegenspoedt gezien, alle natuurlyke gevolgen van de ongelyke deeling der Staaten: maar om het denkbeeldt van de gelukzaligheit des Menschelyken Geslachts onder de regeering van *Mavaly* te bewaaren, stelde *Wistnou* een Feest in, 't welk de Malabaren *Ona* noemen, en zy in de Maandt Augustus vieren. 't Is een soort van Bacchanaal of Bacchusfeest, terwyl dan de Indianen van welk een aanzien zy zouden mogen zyn, zich op 't allerprachtigste als zy konnen, uitrusten, elkander deftig onthaalen, en den tydt in vreugde en vermaak doorbrengen.

102
Cinquieme Incarnation.

Sixieme Incarnation.

B. Picart sculp. dir. 1722.
Septieme Incarnation.

Huitieme Incarnation.

Zesde Herschepping.

[+] Een B*ramine*, van een eerlyk en vroom gedrag, met een zeer deugdzaame Vrouwe getrouwt, vertrok met haar naar de boorden van een Rivier die de Indiaansche Legende R*ewa* noemt. Zy namen 'er een vast verblyf, en besloten 'er hunne dagen in Godsvrucht door te brengen. In deezen Staat van gerustheit ontbrak iet aan 't welzyn deezer beide persoonen: dit was, dat ze geene Kinderen hadden; want de Benjanen Merken als zeer schandelyk aan, als de huwelyken onvruchtbaar zyn. Deeze vroome menschen, waarvan wy gewag maaken, over hunne schande bedroeft, besloten de woesteny te verlaaten om God met te meer yver dan te vooren Kinderen af te smeeken, in een plaats van de gemeenschap der Menschen afgelegen. Zy dwaalden eenigen tydt door wegen en velden: maar quamen eindelyk aan een Pagode, omheint van een klein en zeer vermaakelyk boschje. Zy deeden 'er lange Gebeden voor hunnen God zonder verhoort te worden; 't welk hen gelooven deed, dat dit wegens de vermaakelykheit van de plaats veroorzaakt wierd. Toen besloten ze hunne smeekingen in 't open veldt te beproeven, en alwaar zy ten dien einde altoos voor de brandende hitte der Zonne en alle ongemakken van de lucht blootstonden: maar deeze straffe boetoeffening had echter geen gehoor. Eindelyk namen ze een besluit honger te lyden tot dat God behaagde zich te laaten smeeken of hen het leven te beneemen. Zy hadden reeds negen dagen deeze strenge proef uitgestaan, waarna *Wistnou* die hen onder de gedaante van een schoon Kindt verscheen, hun het onderwerp van deeze afgetrokkene strengheit afvroeg. Zy gaven 't hem te kennen: toen beloofde hen *Wistnou*, die zich kennen liet, drie Kinderen, en verdween ter zelver tydt. Van deeze drie Kinderen wierden 'er twee door Zielsverwisseling voortgebragt: de Zielen, van den *Bramine* en zyn Vrouw, die door 't lang vasten en door quelling gestorven waren, gingen zich in de lichaamen der twee nieuw geboornen huisvesten, die vervolgens bequamen ouderdom bereikt hebbende, te samen trouwden, en een Kindt ter waereldt bragten, als laatste vrucht van *Wistnou's* belofte. In de Legende worden de Vader *Sandichemi*, de Moeder *Reneka*, en 't Kindt *Prasseram* genoemt. *Reneka* had een Zuster die aan een Reus trouwde, door de Natuur van duizend armen verzien.

[+]Zesde Herschepping, om welke reden veroorzaakt, waarvan de Historie op een vreemde wyze bestaat.

De oude B*ramine* en zyn Vrouw weder op de Waereldt onder de naamen van *Sandichemi* en *Reneka* gekomen, ontaarden geenzins van hunne aloude Godvruchtigheit: om 'er zich te vryer aan over te geeven, bouwden ze eene Hut naby den Ganges, en leefden 'er armelyk van de vruchten der Aarde. Zy besteedden t'eenemaal hunnen tydt in Godsdienstigheit en in Gebeden, beklaagende zich deeze, die zy verpligt waren op dringende noodzaakelykheden van de Natuur leedig te moeten zyn. Zy bereikten dus den hoogsten trap van Heiligheit, en hunne Legende verzekeren zelf, dat zy de Dooden opwekten. *Prasseram* erfde de Deugdt zyns Ouders, en was in staat Wysheits lessen te geeven in een ouderdom, waarin andere noch geen vermogen om die te begrypen hebben: maar een ongeval ontrustte de Godtvruchtigheit, waarvan zy Belydenis in deeze Hut deeden. Wy zullen 'er het verhaal van verkorten. *Reneka* had van *Wistnou* een Neusdoek ontfangen, waar mede zy water kon putten, zonder iets te plengen. Maar het ongeluk wilde voor *Reneka*, dat haare Zuster in de gedaante van een Koningin verscheen, in den tydt als zy water putten zou. *Reneka* t'onvreede over het uitneemend verschil, dat zy tusschen haare beide Staten zag, en dit ongenoegen bedorf de eigenschap van den Neusdoek. Toen kon de Heiligheit van den B*ramine* de proef van een oplopende toorn niet uitstaan, zulks hy *Reneka* door zyn eigen Zoon dooden liet: maar weder bedaart zynde, haar aanstonds weder op 't ernstig verzoek van deezen Zoon opwekte.

Eenigen tydt daar na, bezocht de Reus met duizend armen, van zyn gansche Hof gevolgt, zyn Schoonbroeder, die zich niet in staat ziende hem zodanig een eer aan te doen, overeenkomende met de hoedanigheit van dien Monarch, bad de Koning der Gelukzalige Zielen hem voor eenigen tydt de *witte Koe* te zenden. De Indiaansche Legende zegt, dat wie deeze Koe heeft, ganschelyk niets ontbreekt. Met behulp dan van deeze Koe, ontfing de B*ramine* het geheele Hof van den Reus op een zeer prachtige wyze, en beschonk hem in 't byzonder met veele gesteentens. Toen de Reus met duizend armen ontdekte, dat de Koe de Bron deezer Schatten van *Sandiachemi* was, besloot hy haar weg te voeren: zy ontquam echter zyne handen en door de Lucht zweevende, keerde zy weder naar den Koning der Gelukzalige Zielen. Het koste toen *Sandiachemi* zyn leven, die door den Reus wierd omgebragt: maar *Prasse*-

ram wreekte zyns Vaders doodt, hieuw den Reus alle zyne armen af* en doodde hem.

+Hoe deeze Herschepping op een gansch andere wyze door de Malabaren word beschreeven.

+ De Malabaren verhaalen deeze Herschepping geheel anders. Zy zeggen dat de *Rixis* onder de Tiranny van eenige *Raias* niet langer leven konnende, onophoudelyk *Wistnou* baden hen eenige hulp te verleenen. *Wistnou* zich toen in een klein Kindt veranderende, verborg zich in de Offerhande van een der voornaamste *Rixis*, en gaf aan *Parexi-Rama* last vier en-veertig van deeze *Raias*, die de *Rixis* zoo tiranniseerden, met den Byl te dooden. Eenige tydt daar na wilde *Parexi-Rama* eenige Pagoden bouwen: maar geen plaats genoeg vindende, nademaal de Zee toen tot aan de Bergen *Gates* reikte, nam hy een Wan, en schuddende die driewerf, deed hy haar zoo veel maal achterwaarde deinzen. Hy zoude haar genoodzaakt hebben noch verder te wyken, indien op de derde reis de God der Wateren wegens de vermetelheit van *Parexi-Rama* gebelgt, geene middelen ter handt genomen had, om zynen voortgang te stutten. Hy beval de Mieren zyner Staten, en gaf hun last de Wan te doorknagen, die om de grenzen van zyn Ryk te bepaalen, diende. *Parexi-Rama* kon dan niet als hondert en agt Pagoden bouwen: hy zoude 'er anders meer gebouwt hebben, indien de God der Wateren hem deeze beleediging niet had gedaan. Ter andere zyde vertoonden de Visschers door de afgelegenheit van de Zee bedorven, aan *Parexi-Rama* de elende van hunnen staat, en *Parexi-Rama* hunne schaade rykelyk willende vergoeden, noodzaakte hy de *Braminen* hen mede van de Inkomsten der Pagoden te doen leeven. Men ziet hier in eenige blyken van de Geschiedenisse der Apostelen, die Godt uit eenige Visschers verkoor met last van 't Euangeli te prediken. *Parexi-Rama* beval aan deezen nieuwen *Bramine* een soort van koordt te draagen, die hunne eerste Staat verbeelde; en 't is noch in dit voorval, dat men de oorsprong van de gewoonte by de *Braminen* waargenomen, zoeken moet, volgens welke vereischt word, dat de nieuwe Getrouwde met zyne Vrouw uit visschen gaat.

Zevende Herschepping

+Zevende Herschepping van *Wistnou* in een Menschelyke gedaante, en met welk een Historie die gaat verzelt.

+ Zie hier het onderwerp van deeze Herschepping volgens(a) *Baldeus* beschreeven. Een zekere *Rawana*, en *Bramine* van afkomst, had eertyds een ongemeene Godsdienstigheit voor *Ixora.* Dagelyks offerde hy aan deezen God hondert Bloemen. *Ixora* op een tydt zyn Geloof beproeven willende, nam 'er een van, zonder dat de Godvruchteling het merkte, waarna hy over hem klaagde van zyne gaave dus te verminderen. *Rawana* telde dan de Bloemen, en 'er niet meer dan negen-en-negentig vindende, wilde aanstonds een oog uitrukken, om het honderttal te vervullen. *Ixora* over deeze betuiging van zyne getrouwheit genoegt, gedoogde niet dat hy verder ging, en bood hem tot erkentenis aan, 't geen hy noodig oordeelen zoude van hem te verzoeken, toe te staan. De Godsdiensteling verzocht dan het bestier van de Waereldt, 't welk *Ixora* hem gaf. Nochtans vervolgde *Rawana* de oeffening zyner Godsdienstigheit, en die van zyne Gebeden alhoewel hy vlytig op zyn eigen gewin doelde zyne belangen waarnam; toen was 't dat *Ixora* hem dus aansprak, ‘Ik hebbe u alles gegeeven waarom gy my verzocht hebt; waarom houd gy dan niet op my te bidden? Wat is het oogmerk der Geloften die gy my dagelyks

* Zie deeze ZESDE HERSCHEPPING in de tweede Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladzyde. 202.

(a) In zyne *Beschryving van Malabar en Coromandel.* Wordende by hem op een verschillende wyze verhaalt, als men in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der* B*raminen* beschreeven vind.

voordraagt?' *Ik verzoeke u noch een zaak*, zeide den lastigvallende *Rawana*; *dat is tien Hoofden te mogen hebben en deeze Waereldt*, *die gy my gegeeven hebt te bestieren*, *en om 'er alles zelfs te zien*, *als ook twintig Armen om myne macht te oeffenen. Ixora* willigde hem mede dit verzoek in. Vervolgens nam *Rawana* zyn vast verblyf te *Lanca*, en versterkte 'er zich ongemeen krachtig: maar nadat hy eenigen tydt met veel wysheit geregeert had, vergat hy alles 't geen hy aan, *Ixora* schuldig was, en begeerde dat zyne Onderdanen hem voor een God erkenden, *Wistnou* nam een Menschelyke gedaante aan, en wierd onder den naam van *Ram* van eens R*aia's* Vrouw gebooren, om de vermetelheit van *Rawana* te straffen. *Ram* deed veele wonderbaare daaden, die de Vertellingen van de Tovernimfen of Hexen niets toegeeven, en waar van wy geen verhaal zullen doen. Wy zullen ons genoegen te zeggen, dat zyne behendigheit in 't Boogschieten overtrof alles wat menschelyk was. Hy doode R*awana*, die zich in een Hert herschapen had; maar de Ziel van den behendigen R*awana* verhuisde schielyk uit het Hert, en nam in 't Lichaam van een *Faquier* bezit: In deeze nieuwe Wooning

speelde ze een *Faquier's* kunstgreep aan R*am*, hem zyne Vrouw *Sitha* schaakende:[+] maar *Hanuman* de Aap-God wreekte de beleediging, die R*awana* in deezen valschen Godsdiensteling herschapen, aan R*am* getoont had. De Aap rechtte niet weinige verwoesting in *Lanka* aan, zonder dat R*awana*, noch de Reuzen van zyn Gebiedt zulks konden beletten, en wanneer zy door middel van eenige tover-woorden eindelyk het geheim gevonden hadden, van zich van *Hanuman*[(a)] Meester te maaken, was 't echter onmogelyk hem te dooden, wegens de hulp die hy geduurig van R*am* genoot. R*awana* vroeg den Aap hoe men zyne kracht best temmen kon: die hem daar op wys maakte en bedriegelyk leerde, 't geen hy te doen had, te weeten: datmen hem de staert in oly doopen moest, met werk omwinden en vervolgens den brandt in steeken; daar by voegende dat hy door dit middel zyne krachten verloor. *Hanuman* dus toegestelt, stak den brandt in *Rawana's* Paleis en verwoeste een gedeelte van de Stadt *Lanka.* Wy hebben voornamentlyk dit verhaal aangemerkt, wegens de overeenkomst die het met de Historie van Samson heeft, en wy zullen 'er byvoegen dat de halstarrigheit, waar mede *Rawana* de Vrouw wilde houden, die hy geschaakt had, de manier hoedanig R*am* en zyn Broeder *Lekeman* hem deswegen straften, en de overtogt van R*am* door de Wateren, veel overeenkomst met de Historie ven Moses hebben. R*am* en *Lekeman* schooten eindelyk de onrechtvaerdige Schaaker R*awana* met Pylen doodt[*], en de Aap *Hanuman* diende hen by deeze gelegenheit met den zelfden yver als te vooren.

[+]Waarin de Aap-God een zonderlinge rol speelt.

Baldeus meld niets van 't Ezelshoofdt 't welk zich in 't Afbeeldzel, boven de tien andere Hoofden van R*awana* vertoont.

Agtste Herschepping.

[+] De Historie van deeze Herschepping vervat byzonderheden, die eenige overeenkomst met die van Moses en Jesus Christus leven hebben. *Wistnou* een Mensch onder een Kindts gedaante geworden, die de Indiaansche Legende *Kistna* noemt, wierd het woeden van een R*aja* ontrukt, bestemt om door de handt van dit Kindt te sterven. Zie hier by verkorting wat deeze Herschepping aangaat, die de Indianen als de wonderbaarste en uitmuntendste van alle de Verschyningen van *Wistnou* aanzien.

[+]Agtste Herschepping in de gedaante van een Kindt,

Een R*aja* die zich omtrent 25. *Cosses* van[+] *Agra* onthield, nadat hy zyne Zuster aan een *Bramine* uitgehuwelykt had, besloot te weeten welk geluk zy geduurende haar leven hebben zou. Ten dien einde hield hy met een andere *Bramine* raadt, die in kennisse van toekomende dingen ervaaren was; en deeze gaf hem te kennen dat zyne Zuster, waar over hy met zoo veel yver zich liet aangelegen zyn, zeven Kinderen ter Waereldt brengen zoude, waar van het zevende Kindt hem de Kroon ontweldigen zou. Een dus droevige voorzegging, baarde den Koning niet weinig smert: hy liet zyne Zuster naaukeurig opsluiten, en bragt alle haare Kinderen om, naar maate dat ze gebooren wierden. Toen zy van 't zevende Kindt zwanger ging, verdubbelde de R*aja* zyne voorzorg, versterkte de Wacht en gaf veel strenger last om het noodlottig Kindt om te brengen: maar alle genomene voorzorgen waren vruchteloos. De Vorstin van een Zoon in de kraam bevallen, sprak hy zoo dra hy gebooren was, trooste zyne Moeder en gaf klaare bewyzen van de Godheit die hem bezielt had. Met een woordt gezegt, *Wistnou* herschiep zich onder den naam van

[+]en met welk een vreem de Historie die verzelt gaat.

(a) Of *Hanuvan*, zoo vervolgens deezen Aapgod op Bladzyde 208. genoemt word.

* Zie deeze ZEVENDE HERSCHEPPING in de derde Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladzyde. 202.

Kisna; dus word hy in de Legende genoemt. Hy verwisselde zich voor een ander Kindt, 't welk vervolgens zelf het woeden van *Raja* ontquam: het bedroog de naauwe toezicht der Wachters, en redde zich met zyn Vader en Moeder; het passeerde in 't doorwaaden een snelvlietende stroom, of zelfs droogvoets, en in deezen overtogt diende een Slang ter geleide van *Wissodheu*, Vader van den herschapen *Wistnou.* De Slang hief haar hoofdt boven het Lichaam van den kleinen *Wistnon*, en diende hem voor Zonnescherm, overzulks hy noch voor den regen, noch 't branden der Zonne bloot stond. *Kisna* ontweek door zyne macht alle de laagen van *Raja*, en overwon gedurig de Gedrochten die zich als Werktuigen van 't woeden van zynen Vyandt vertoonden. Hy daalde naar den Afgrondt en beteugelde de Slang *Kalinag.* Hy deed de heerlykheit van zyne Godheit uitblinken; hy liet zyne tegenwoordige onbepaaldheit by alle gelegendheden blyken,[(b)] en ontsloeg de Zielen van vroome

(b) De Indianen verzekeren, dat *Kisna*, door een byzondere Genaade de Ziel van een vroom mensch rechtstreeks tot God geleid, zonder van lichaam tot lichaam te dwaalen. Zy zien de verhuizing der Zielen als een opgelegde straf der menschen aan.

Menschen van de Zielverhuizing. Op een tydt bevond hy zich by de Vrouw van een arme Hovenier, die hem noodigde by haar onder 't dak te komen, en met hem redeneerde, op eene wyze eenige gelykenis met het gesprek hebbende, 't welk de Hoofdtman met Jesus Christus hieldt: maar echter meer overeenkomst met een gebeurtenis van des Heilands leven heeft, 't welk een daadt eener Indiaansche Vrouwe was die een glas vol van welriekend Geestverwekkend vocht, op het hoofdt van *Kisna* uitgoet. Een andere zaak die gelykenis naar de overeenkomst met Jesus Christus heeft, is de nederigheit(a) van afkomst en van staat. De Indiaansche Legende geeft te kennen dat *Kisna* door de Godsdienstige Vrouwen bezogt en geëert wierd. Deeze zyn de laatste niet om de kennis van de nieuwigheden te neemen, en men mag zeggen dat haare neiging om te gelooven 't geen wonderbaar schynt, haar de invoering der Sekten noodzaakelyk maakt. Ter andere zyde was *Kisna* geen vyandt van schoone Sexe: Men ziet in de verbeelding(b) van de agtste Herschepping* hoe hy zich in een Standbeeldt herschiep, en de gedaante aannam waar onder de *Braminen*, *Wistnou* afbeelden, om de Dochter van een *Raja* te schaaken, die hy beminde, en waar van hy mede bemint wierd.

Wy zullen deeze agtste Herschepping van *Wistnou*, door twee bedryven, eindigen, die ons aanmerkelyk schynen; te weeten, dat hy door alle Landen reisde om de boosdoeners te straffen; waar na hy weder ten Hemel voer.

Negende Herschepping.

+ *Wistnou* nam de naam van B*oudhe* aan, om zich den Menschen te openbaaren. Volgens de Leer der B*enjanen* heeft deeze B*oudhe* noch Vader, noch Moeder; hy is onzichtbaar en een volkomen Geest: maar als hy aan zyne Dienaars verschynt, neemt hy de gedaante aan, waar onder *Wistnou* van de Oostindianen geëert en aangebeden word. B*oudhe*, zeggen ze, bidt *Mahadeu* dag en nacht voor hen†; en hy is de Middelaar van 't Menschelyke Geslacht.

+Negende Herschepping waarin die bestond.

Tiende Herschepping.

De tydt deezer Herschepping is noch niet+ gekomen. *Wistnou* zal op een zekeren tydt met *Kallenqui* of *Kelki* verschynen; dus noemen de *Braminen* een wit Paerdt met vleugels, prachtig uitgedost, 't welk zy in den Hemel onderstellen te zyn. Die gevleugeld Paardt word door een Koning geleid,§ houdende een opgeheven Sabel, en deeze Koning is ongetwyffelt *Wistnou.* Het Dier houd de rechter voet altoos opgelicht: maar wanneer het die op de aarde zetten zal, om de Ongodvruchtigen en Godloozen te straffen, zal ze bezwyken onder de zwaarte en

+Tiende Herschepping die noch aanstaande is, en in een wit gevleugelt Paardt zal bestaan, en wat daar op te volgen staat;

(a) Het Afbeeldzel vertoont *Kisna* als een Harder, en de Legende laat hem een Ambacht oeffenen.

(b) De Verbeelding vertoont *Kisna* mede op een Stoel gezeten onder de gedaante van *Wistnou*, en in een soort van Pagode, nevens twee B*rammen* aan zyne zyde: maar de Indiaansche Legende zegt, dat *Kisna* een Standbeeldt wierd op een Wagen zittende nevens een B*ramine*, om een zaak van Liefde uit te voeren.

* Zie deeze AGTSTE HERSCHEPPING in de vierde Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladz: 202.

† Zie deeze NEGENDE HERSCHEPPING in de eerste Afdeeling van 't bovendeel deezer nevensgevoegde Afbeelding.

§ Zie deeze TIENDE HERSCHEPPING in de tweede Afdeeling van de nevens gevoegde Afbeelding; en waarvan het Onderdeel IXORA *onder den naam van* MAHADEU *verbeeldt.*

last van deezen voet; de Slang *Signag* zal de aarde niet meer konnen ondersteunen; de Schildpat verzwakt insgelyks van 't gewigt, zal in 't diepste van de Zee zinken, en het Menschelyk Geslacht zal wegens zyne verdorvenheit vergaan. Dusdanig zal het einde van de laatste Eeuw der Waereldt zyn; waarna de eerste Eeuw weder een aanvang neemen zal: want de Indianen en andere Afgodendienaars van 't Oosten, staan in 't Heel-al een diergelyke omwenteling, als die der Platonisten toe.

Dit nu zyn de Beschryvingen die men van[+] de tien Herscheppingen van *Wistnou* vind, die de verborgenheden van der B*raminen* Godgeleertheit bevatten, en zulks volgens het bericht van B*aldeus*, Schryver van de B*eschryving van Malabar en Coromandel.* Wy zyn van gedachten dat deeze verdichtzelen Zinnebeelden zyn: by voorbeeldt, 't is niet zeer bezwaarlyk te begrypen, 't welk de witheit en schoonheit van 't Paardt verbeeldt, het onderwerp van de tiende Herschepping zynde, noch wat zyne vleugels beteekenen willen. Een Indiaan maatig in in zynen Godsdienst geleert, wilde ons verzekeren dat de wittigheit het Zinnebeeldt van zuiverheit is, de schoonheit die van Majesteit, en de vleugels de gezwindheit van *Wistnou*: maar een B*ramine* in deeze Zinnebeelden grondig ervaaren, en die door een lange betrachting een gelukkig begrip verkreegen had, vond twintig andere verborgenheden in deeze Herschepping.

[+]Waarin eenige verborgenheden der B*raminen* Godgeleerdheit opgesloten leggen.

103
Neuvieme Incarnation.

Dixieme Incarnation.

B. Picart sculp. dir. 1724.
IXORA sous le nom de MAHADEU.

t.o. 207

[+] Iets anders staat ons hier aan te merken, te weeten, de overgroote verschillendheit die men onder de Berichtgeevinge deezer verborgene Herscheppingen vind. Men ziet byna geene overeenkomst tusschen de Beschryvingen die ons door de[(a)] Heeren Abraham Rogers, en Baldeus worden gedaan. De Beschryving van een Portugeesch Schryver[(b)] verschilt insgelyks ongemeen veel van de twee anderen. Een vierde komt niet alleen met geene van deeze drie verklaringen overeen: maar verwerpt mede de orde der Herscheppingen, en geeft die verschillende naamen; gelyk wy door de Verklaring van 't naarvolgende Hoofdstuk zullen zien.

[+]Verschillentheden over dit onderwerp aangeweezen.

VI. Hoofdtstuk.
Hoedanig Kircherus *in zyn* China Illustrata *of* Verheerlykt China *de tien* Herscheppingen *verklaart.*

[+] Deeze Verklaring die wy hier voordraagen, is van P: *Hendrik Roth*, Jesuit en Zendeling naar de Oostindiën. Volgens zyne meening, erkennen de Braminen[(c)] een soort van Drieëenigheit, waar van de Personen *Brahma*, B*exhno* en *Mahex* zyn.

[+]Verklaring over de tien Herscheppingen en waar in die bestaan, als in een soort van Drieeenigheit, aangemerkt.

'Deeze drie Personen maaken niet dan een eenige in een natuur uit, die zy met verscheidene naamen noemen, te weeten, *Achar*, dat onbeweeglyk beteekent, *Paramanand*, vreedzaam, *Paramexuar*, oppermachtig Wezen. Zy geeven hen noch andere naamen.... B*rahma* is de Natuur en Wezentlykheit van dit oppermachtig Wezen, want B*rahma* woont in alle de Schepzelen. B*exhno* is de Behouder van alle Wezens, en *Mahex* de Verdelger... Alles bestaat in 't Algemeen en in 't Byzonder. Het Algemeene is het Opper-Wezen Gods, en 't Byzondere de Natuur zelf, in hunne verscheidene deelen verdeelt.... Hierom is 't, besluiten zy, dat 'er geen geslachtelyke onderscheiding noch die byzonderlyk is, tusschen de geschapene Wezens zy: maar dat dit het zelfde Wezen is en de zelfde Natuur door alle de Ondeelbaarheden verdeelt, die verscheidene Gedaantens en Figuren aanneemen; by voorbeeldt, het eene (gedeelte van deeze Natuur of liever deeze Stof) neemt de gedaante van een Mensch aan, het andere die van een Steen, of Boom enz.' In dit gevoelen kan men twee zaaken onderscheiden. I. Een Opper-Wezen 't welk de Natuur bestiert en die 'er de Ziel van is. II. Een Wezen 't welk afhankelyk bestiert; te weeten, de gewysde Natuur ontfangende verscheidene Indrukzelen, voor zoo veel het Opper-Wezen behaagt van die te verleenen. Zy zeggen, dat de Stof.... niets anders dan verzinning is: derhalven noemen zy de Goddelyke Natuur, *Ram*, 't welk speelende beteekent.

'Zy verklaaren de Herschepping van dien[+] God op de volgende wyze. Hy neemt het grootste Deeltje, en verkleedt zich met de Stof die zy zeggen uit vyf Hoofdtstoffen is 't samengestelt. Zy dryven, dat dit door dit grootste deeltje geschied, als door een Werktuig, 't welk zyne eigenschappen meer dan door een ander gewoon en gemeen Wezen bevestigt, als een veel kleiner gedeelte van deeze stoffe hebbende.' Dit is in 't Algemeen, waarop het samenstelzel der Herscheppingen is gegrondt; en zie hier nu ieder in 't byzonder.

[+]Deeze tien beschreevene Herscheppingen op een gansch andere wyze beschreeven en verklaart.

'I. De eerste (die wy voor de zesde in[+] de voorgaande Verklaringen genomen hebben) is van *Naraen*, 't welk *Vorst der Menschen* beteekenen wil; (men

[+]Eerste Herschepping hoedanig.

(a) Zie het III. Hoofdtst van de tweede Afdeeling der *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der* B*raminen.*
(b) Zie de IV. V. en VI. Hoofdtstukken van de *Verhandeling over de Goden der Oostindianen.*
(c) Getrokken uit *China Illustrata* P: 215.

beschouwt in 't Afbeeldzel[†] *Txatarboc*, die niet verklaart word.) '*Naraen* dan was de eerste Zoon van *Jagexuar.* De Indiaansche Afgodendienaars waanen dat deeze *Naraen*, die in deeze Afbeelding een Reus met veele armen bestrydt, duizend Olifanten met een Sabel-slag, die hy in zyne handt had, doodde. Hy is altoos den geenen tegenwoordig die hem dienen en aanroepen.

II. R*amtzandar* Zoone van *Bal* is de[+]

[+]Tweede Herschepping, waarin die bestond.

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, in tien Verbeeldigen op een andere wyze de 10 HERSCHEPPINGEN vertoont.

mogendheit en kracht. Zyn Broeder *Lexman* was zoo sterk, dat hy duizend Menschen met een Pyl schoot doodde: maar R*amtzandar* was zachtmoedig en vreedzaam; hy gebruikte geen Zwaardt, naardien hy alles door zyn gegeeven woordt deed. Hy is in de Waereldt niet gekomen, dan om haar van de Tiranny der Reuzen te verlossen, die haar onderdrukten. Hy wierd in den Middernacht gebooren, en als toen liet de Hemel Bloemen op de plaats van zyne geboorte regenen: de Lucht liet een zoetluidend Muzyk van stemmen hooren, om haar de vreugde te begtuigen.' Deeze Menswording of Herschepping moet onder den naam van R*amtzandar*, en niet onder dien van *Krexno* aangeweezen worden. *Lexman*, waar van hier gesproken is, word in de zevende gevonden.

[+] III. Van *Maxautar* of *Matsautar*, de eerste der voorgaanden, word hier een zeer verschillende verklaring gedaan, behalven dat het Afbeeldzel geen overeenkomst met de verklaring heeft. 'De Indianen versieren dat op een zekeren tydt de Godin *Bhavani* met haare vier Dienaressen in 't badt gaande, een Reus *Bhensaser* genoemt, haar volgde om haar te verschalken. Godt de gedaante van een Visch aanneemende, quam uit het water, en rukte het hoofdt van den Reus af.' De letter A. wyst de Herschepping aan. B. *Bhavani.* C. Het hoofd van *Bhavani* afgehouwen, (dat men hier *Bhensaser* leeze) en D. vier Indiaansche Aanbidders.

[+]Derde Herschepping hoedanig verklaart.

[+] IV. *Barachautar*, of *Warachautar* is de derde in de voorgaande Verklaringen. 'Voor dat hy in de Waereldt verscheen, regeerde een zekere Reus over den ganschen Aardbodem, zonder dat zich iemandt tegen zyne beheersching aankanten dorst. Deeze Reus had het hoofdt van een Hert, en zyn Adem was zoo vergiftig, dat niets in zyne tegenwoordighiet kon bestaan. God de gedaante van een wild Zwyn aanneemende, bestreed dit Gedrocht geduurende den tydt van twaalf jaaren, en verdelgde het eindelyk. A. wyst *Barachautar* aan, en C. (lees B) de gevelde Reus.

[+]Vierde Herschepping van welk een aart.

[+] V. God verscheen onder de gedaante van *Narseng* in de vyfde Herschepping. Wy hebben hem hier voor, voor de vierde gestelt. 'De Zoon van een zeker Hopman liet niet af dag en nacht de naam van *Ram* in den mondt te hebben. Zyn Vader een Vyandt van R*am*, wilde hem deswegen straffen: maar de God met de letter A. aangeweezen, veranderde zich in een Pilaar, (de Shryver wil zeggen dat de Pilaar van een spleet) en nam de gedaante van een Mensch half Leeuw of half Tyger aan, die de buik van deezen Kapitein B. opreet: leerende de Waereldt door de doodt van dien Mensch, dat men nooit den geenen berispen moet, die God loven en dienen.

[+]Vyfde Herschepping.

VI. Deeze die hier *Dahasar* word genoemt:[+] is de zevende in de voorgaande Verklaringen. '*Dahasar* heeft twintig Armen en tien Menschen hoofden, doch die niet leeven. Men zegt dat hy in zyn Huis de Doodt gekeetend houd; dat hem de Windt dient en gehoorzaam zy; dat hy Heere van *Zailaini* (Ceilon) is, alwaar hy een Sterkte heeft gebouwt. Eindelyk gelooven ze dat *Lexman* Broeder van R*amxandar* toelei hem het leven te beneemen, en dat hy ten dien einde de befaamde Aap *Hanuvan* mede nam, overzulks zoo hy by geval in zyn oogmerk met *Dahasar* miste, *Hanuvan* 't zelve met den slag eens steens volbrengen zou. Eindelyk zeggen de *Braminen*, dat *Lexman* het Gedrocht met een pylscheut doodde, treffende het Ezelshoofdt, 't welk men boven de tien hoofden van *Dahasar* ziet.

[+]Zesde Herschepping, waarin die bestond.

VII. De zevende Herschepping is van[+] *Jagarnat*; en die heeft eenige overeenkomst met de tweede der voorgaanden. *Jagarnat* met de letter A aangeweezen, ondernomen hebbende de Waereldt van plaats te doen veranderen, en ten dien einde met deeze overzwaare Aardklomp nevens alle de bewooners op zyne schouderen belaaden, bezweek onder dien last. Hy verloor 'er door handen en

[+]Zevende Herschepping waar mede die overeenkomt.

voeten die vervolgens verrotten, en hierom is 't dat men hem zonder handen en voeten verbeeldt. Men zegt dat hy zyn Zoon door de minnery van zyne Moeder B*ex* (B) uit een Ei gebooren (C) to 't Eilandt (*Ceilon*) met behulp der Zee (D.) heeft overgebragt; waarna hy de gedaante van de Vogel Ibis aannam, (E.) van een Hondt, (F.) en een Draak (G.).

VIII. *Krexno* is hier de agtste, en heeft veel overeenkomst met de agtste der voorgaande.[+] 'Hy wierd zevenwerf in een Paardt (L) verandert, eens in een Stier, en eens in een Olifant. De grootste Tytel die men hem geeft, is die van *Koehoeder*, nademaal hy 'er zestien duizend onder zyne bewaaring had. Hy heeft een wonde in de borst. Zyne zeven Broeders wierden door een Reus *Kans* genoemt, gedoodt. *Jessodha* van *Krexno* bezwangert zynde, verzekerde zich de Reus van haar, en hield

[+]Agtste Herschepping hoe die zich toedroeg, en waar mede die overeenkomstig is.

haar onder een Wacht van vier Reuzen gevangen (B.C.D.E.) en een Slang omringde de Gevankenis. Het voorneemen van den Reus *Kans* was, *Krexno*, agtste Kindt van *Jessodha*, om te brengen, eveneens gelyk hy de andere zeven omgebragt had: maar ten alle gelukke voor 't Kindt, sliepen de Reuzen, toen zyne geboorte voorviel; 't welk aan *Jessodha* gelegenheit gaf, zich met haar Kindt te redden, en daar na doodde het deeze Reus.'

[+] IX. De negende Herschepping is van *Bhavani*; 'de Braminen noemen hem *Kacte* of Machtig: zy voegen 'er by, dat hy mede de naam van *Kactennet* voert, te weeten, krachtig. Alles wat men van den God en de Godinne zegt, is een verborgenheit: 't een en 't ander beteekenen de Stof en Oorsprong der Wezens, en alles 't geen men van *Pussa* (een Chineesche Godheit) zegt, en van *Harpocrates*, kan men veellicht aan *Kactennet* toe-eigenen, die in *Lotum* verandert wierd en vervolgens de Waereldt bestierde. De oorsprong van 't Verdichtzel van *Lotum* is op de Natuur van deeze plant gegrondt, die altoos in 't Water is en behaagen in dit Vocht schept. Volgens 't gevoelen der Egiptenaren, is 't Beginzel van alle voortbrengzelen der Natuur, dit Vocht. De vier Armen van *Bhavani* verbeelden de vier Hoofdtstoffen.

[+]Negende Herschepping waarin die bestond en wat die beteekende.

X. *Har* nu is het onderwerp van de tiende[+] en laatste Herschepping, die tot noch toe niet is vervult. 'De Indianen beelden zich in, dat die de Wet van Mahomet omkeeren, en haare Sektarissen verdelgen zal; zy voegen 'er by, dat hy alsdan zich onder de gedaante van een Paauw openbaaren, en vervolgens die van een gevleugeld Paerdt aanneemen zal.'

[+]Tiende Herschepping, van welk een gevoelen de Indianen des aangaande zyn.

Na deeze twee verscheidene Verklaringen van *Wistnou's* Herscheppingen, moeten we weder tot zynen Dienst overgaan, op verscheidene wyzen van hem verbeeldt. *Wistnou* word mede *Bexhno* genoemt, gelyk wy gezegt hebben, en *Permal*, volgens de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, Bladzyde 128. van dit derde Deels tweede Stuk. Indien men *Dapper* in zyne *Beschryving van Asië* gelooft, verbeeldt men hem mede onder het Afbeeldzel van een Kolom of Pilaar: maar dit komt niet dan met *Ixora* overeen, gelyk wy eerlang toonen zullen, wanneer we van deeze Godheit onder den naam van *Mahadeu* handelen.

VII. Hoofdtstuk.
Hoe Wistnou *onder den naam van* Jagarnat *word geëert.*

[+] J*agarnat* is de naam die *Wistnou* in zyne zevende Herschepping heeft aangenomen, volgens de meening van *P.* R*oth* reeds door ons bygebragt. Zie hier de byzonderheden, die 'er ons B*erniër* van nagelaaten heeft.[(a)] Hy meld ons dat te *Jagarnat*, een Stadt in de Golf van Bengale gelegen, en befaamde Pagode van deeze Godheit is; die dien naam draagt. 'Men viert 'er jaarlyks een Feest, 't welk agt of negen dagen duurt, en daar laaten zich somtyds meer dan hondert en vyftigduizend Pelegrims vinden. Men maakt 'er een prachtig Gevaarte van hout, met allerlei ongemeene Afbeeldzels versiert... Men stelt het op veertien of zestien Raderen, door vyftig of zestig Personen, 't zy meer of min getrokken, voortgestuuwt en gerolt. Op 't midden rust schynbaarlyk *Jagarnat*, kostelyk versiert en opgeschikt, die men van den eenen tot den anderen Tempel overbrengt.'

[+]Hoedanig de Indianen *Wistnou* onder den naam van *Jagarnat* eeren, en jaarlyks zyn Feest vieren.

(a) In zyne Reizen T. 2. pag. 103. 1709. gedrukt.

De eerste dag als men *Jagarnat* voor de[+] Godsdienstigheit der Pellegrims vertoont, is de meenigte der geenen die naderen om hem te zien, zoo groot, dat 'er dagelyks een groot getal van Godvruchtigen omkomen, die verdrongen en vertreeden worden: maar men stelt 'er veele verdiensten in voor den geenen die dus sterven, en deeze soort van Marteldoodt word altoos met glori voor die Menschen en Zegeningen des Hemels verzelt. Dit is een der Artykelen van 't Indiaansch Geloof. Andere Godvruchtelingen, noch yveriger als de eersten, werpen zich voor en onder de Triomfwagen van *Jagarnat*, om onder de Raderen verplettert[+] te worden. Laat 'er ons den oorsprong van aanmerken. De Zielverwisseling red eeniger maaten de buitensporigheit die zich in dit gedrag opdoet. Het statelyk Denkbeeldt dat de Indianen van een zoo gloriryke Verhuizing zich voorstellen, zal de vergelding van den yver zyn, die

[+]Zyn Afbeeldzel plechtelyk omgevoert, waarby verscheiden Godsdienstigen hun leven verliezen.

[+]en welk een oogmerk zy zich verbeelden.

men betuigt om het Heilzaam gezicht van *Jagarnat* te genieten, hen stellende in 't recht van met dit oogmerk te lyden, 't geen de Christenen zelfs met alzoo veel moedt lyden zouden, indien men by hunne Grond-leer de Zielverwisseling der *Braminen* voegde.

+Zeldzaam gedrag der B*raminem* die voor hunnen Afgod een schoone jonge Dochter tot Bruidt verkiezen, en hoe zich dit toe draagt.

+ Om weder tot *Jagarnat* te komen; *Berniër* verhaalt ons een aanmerkelyke zaak die in den Dienst voor deezen Afgod geoeffent word. De *Braminen* verkiezen een schoone en jonge Indianin, noch maagdt zynde, en geleiden haar Plechtiglyk in de Pagode van *Jagarnat*, overzulks zy 'er de Bruidt van dien God worde: maar schoon de Bruidt by den Afgod de nacht doorbrengt, alzoo die haaren Bruidegom zy, echter gelooft men dat ze zyne Vrouw niet word dan uit krachte van een Volmacht van *Jagarnat* aan een *Bramine* verleent, om het Huwelyk met haar te voltrekken. Ter deezer gelegenheit vraagt de jonge Dochter aan den gewaanden *Jagarnat*, of het Jaar zal vruchtbaar zyn, welke Processiën, Feesten, Gebeden, en Aalmoezen men hem zal moeten doen, om een goed Jaar te verwerven. *Jagarnat* is in zyne liefde zodanig niet verwardt, dat hy mede niet aan zyne belangen denkt: ondertusschen de manierlykheit die men alsdan verplicht is met een Bruidt waar te neemen, als men maar wyschelyk te werk gaat, geeft ons genoeg te kennen dat de voorstellingen, die alsdan gedaan worden, gunstig genoeg zyn om die wederzyds aan te neemen. De volgende dag van de Bruiloft, wandelt de nieuw Getrouwde in Processie van de Huwelyks Pagode naar een andere, ter zyde van den God haar Gemaal geleegen.

VIII. Hoofdtstuk.
Van Ixora, *en hoe hy onder den naam van* Mahadeu *in zyne* Pagoden *geëert word.*

+De Afgod *Mahadeu* onder de gedaante van een Pylaar verbeeldt en aangebeden.

+ M*ahadeu* beteekent Oppermogende God.[(a)] Men verbeeldt hem onder de gedaante van een Pilaar, of Beeldt, die allenks van haaren voetstal verminderende ten einde naar om hoog uitloopt. Dit uiteinde is t'eenemaal rondt. Het Afbeeldzel† vertoont het inwendige van een Pagode van *Mahadeu*, de gedaante van den God, en zynen Dienst hem door Godsdienstige Menschen beweezen. Alle de gedrochtelyke Afbeeldzels, waarmede de Pagode is versiert, zyn zoo veele Zinnebeelden of Indiaansche beeldspraakelyke verbeeldingen. Men offert aan *Mahadeu*, Melk, Oly, Ryst, en andere diergelyke dingen.

+Welk een ootmoedigheit de B*raminen* in de Pagode van *Ixora* komende, bewyzen.

+ De *Braminen* betuigen veel Ootmoedigheit en Godsdienstigheit, komende in de Pagode van *Ixora*, en trekken ter zyner eere de Schoenen uit, voor dat ze den voet op den drempel zetten. Zy neemen de zelfde gewoonte ten opzicht van *Wistnou* waar. Wanneer zy in den Voorhof van een Pagode gekomen zyn, moeten ze de rechterhandt naar de Pagode gekeert hebben, en nooit de linker. De eerste gewoonte word mede in 't Jodendom geoeffent. Reeds hebben we in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen* aangemerkt, dat ieder Indiaansche Godheit een Dier voor Zinnebeeldt heeft; door de Indianen *Vahaman* genoemt. Wy zullen 'er byvoegen, dat hunne Goden zeer dikmaals verbeeld worden op Tygers of andere Dieren gezeten, en zelfs op Ondieren of Muizen. Men kan niet twyffelen, zegt *P*: *Della Valle*,[(b)] dat de verstandige Indianen, zeer weinig gemeenschap met het gemeene Volk hebbende, de geheimen der Natuur, de verborgenheden van

(a) Waarschynlyk is dit Afbeeldzel het Zinnebeeldt van 't geen men eertyds Priapus noemde, die de aloude Afgodendienaars, en de hedendaagsche der Indiën eveneens als de God den Natuur hebben aangemerkt.

† Zie het Onderdeel van de Afbeeldzels Bladzyde. 206. ingevoegt.

(b) *P. Della Vella* Tom. 4. van zyne Reizen in Italie.

den Godsdienst en zelfs de voornaamste voorvallen der Historiën onder den Sluier van Leenspreuken en Zinnebeelden omzwachteld hebben: dien volgens 't geen het belachelykste in de oogen schynt, en zelf het gezond verstandt ontrust, ten minsten onverdraaglyk worden zou, indien zulks door een verstandige *Bramine* ter goeder trouwe ontzwachteld wierd.

De Pagoden van *Mahadeu*, die *Della Valle* heeft gezien, waren alle met veelerlei[+] Afbeeldzels versiert, waarin hy met andere Reizigers overeenstemt, en in 't alge-

[+]Met welke Afbeeldzels de Pagoden van *Mahadeu* waren versiert.

meen in 't rood geschildert met witte streepen vermengt. Deeze beide kleuren zyn by de Indianen ongemeen geacht, die zy, zoo *Della Valle* meent, van 't gebruik der Egiptenaren konnen overgenomen hebben, en wy gelooven 't met hem. De Indiaansche Vrouwen verkiezen mede het roode in haare kleeding, boven alle andere Verwe, waar in zy door zekere Orde van Afgodische Geestelyken gevolgt worden. Eenige *Joguis* beschilderen hun Lichaam rood met geel vermengt: een aloude gewoonte, nademaal *Strabo* op het getuigenis van *Onesicrites* bericht, dat de Indiaansche *Gymnosophisten* dit ten tyde van Alexander oeffenden.

+ De ingang der Pagoden van *Mahadeu* en *Wistnou*, word door *Faquiers* en Bedelaars gelykzaam belegert. *Della Valle* zegt, klokjes gezien te hebben, die den geenen d'een naar den anderen inluiden om hunne aanbidding te komen doen. Verscheiden byna naakte *Joguis*, vermits zy niets om de lendenen hadden, dan een breede Lywaate bandt, die naauwelyks bedekte 't geen behoorde gedekt te zyn, woonen geduurig in de Pagode de Godsdienstige Huldigingen by, die den Volke aan *Mahadeu*, bewyst. Deeze *Joguis* hebben hun voorhoofdt rood en geel geverwt: maar 't overig huns Lichaams is onbeschildert. *Della Valle* is van gedachten dat deeze *Joguis* Leerlingen en Navolgers der aloude *Gymnosophisten* zyn. De Pagoden worden met Lampen en andere lichten verlicht, die altoos voor de Afgode *Mahadeu* en *Wistnou* branden. Eveneens handelt men ten opzicht der andere Godheden.

+Hoe zich by deeze Pagoden veele *Faquiers* en *Joguis* onthouden.

IX. Hoofdtstuk.
Hoe Ixora *onder den naam van* Lingam *word aangebeden.*

+ I*xora* voert mede de naam van *Lingam*[(a)]. Onder het Denkbeeldt, 't welk zyn Afbeeldzel vertoont, kan men niet beter hem vergelyken dan met den *Priapus*[(b)] der Aloudheit. De *Joguis* draagen de *Lingam* aan hunnen hals gehangen; nochtans is 'er onmogelyk iet onkuischer zich in te beelden, dan de gestalte die zy aan dit dubbel Afbeeldzel geeven, aan wien zyvlytiglyk de Eerstelingen hunner maaltyden offeren. Wat de meening aangaat dat alles door de voortteeling geschied, hier uit ontstaat, dat de Indianen zoo een blinde Godsdienstigheit voor den *Lingam* hebben; en daar in onderscheiden zy geenzins de Werker van de middelen die hy gebruikt. Men zou hen geene gunst over dit Artykel bewyzen, dan het als een Zinnebeeldt beschouwende, 't welk opentlyk de Welvoegzaamheit en Heuscheit quetst; maar men kan zich niet onthouden te gelooven, dat de eerste Stichters deezer verborgene Afbeeldzels zeer geneegen waren door Ontucht te voldoen, 't geen zy voor Zinnebeeldt van een Godheit gaven.

+Hoedanig de Indianen *Ixora* onder den naam van *Lingam* eeren, overeenkomende deezen hunnen Dienst met die van P*rlapus* by de Aloudheit ge-eert.

Men kan niet ontkennen, dat de Dienst aan de Natuur beweezen, uit het Oosten in 't Westen met de Zinnebeeldelyke Afbeeldzels, waar onder die verbeeldt worden, is overgebragt: het is dan niet te verwonderen, dat het zelve Denkbeeldt onder verscheidene naamen den Volke vertoont, zy, ongemeen van elkander verscheiden, nademaal zy ontfangende het onderwerp van hunnen Dienst uit de zelfde oorsprong, verplicht waren de zelfde Beelden met de zelve Plechtigheden aan te neemen. Men moet deeze Volkeren eenig recht doen: niets drukt de Vruchtbaarheit van de Natuur beter uit, dan de vereeniging van twee Sexen, en ook de dapperheit van Priapus, waar van de naam[(c)] zeer nadrukkelyk is: maar 't is nochtans te verwonderen dat de Menschen, die, zoo men eenige der aller woesten uitzondert, altoos eenige zorg voor hunne eerbaarheit gedragen hebben, en die zodanig verlooren hebbende,

(a) Zie de V*erhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen.* Bladzyde 130. en 136.
(b) Zie 't geen hier voor gezegt is. Hoofdtst. VI. van *de overeenkomst der Oost-Indianen*, enz.
(c) Deeze naam is Hebreeuwsch, en beteekent *Vader der Vruchten*,

plechtelyk in Processie[(d)] de deelen hunner Lichaamen omvoeren, die nooit behoorden als in een uitterste noodzaakelykheit ontdekt te worden, en[(e)] die opentlyk langs de wegen, in de Huizen en in de Tempels ten toon stellen, gelyk in de Oost-Indiën geschied.

(d) Op eenige plaatsen in Italië vierde men het Feest van *Liber* of Bacchus, met zodanig een uitgelaatenheit, dat men 'er ter zyner eere de Mannelyke Sexe aanbadt, niet in 't verborgen, uit reden van schaamte; maar in 't openbaar om de ondeugt te doen triomferen: want men zette het treffelyk op een Wagen, die men in de Stadt omvoerde, nadat men vooraf het Plattelandt doorkruist hadt enz. August. van de Stadt Godts. L. VII. Hoofdtst. 21. volgens M. Giry 's vertaaling.

(e) *Verhandeling over de Goden der Oost-Indianen.* Hoofdst. IX.

+ *P. Della Valle*, die wy met vermaak aanhaalen, wegens zyne naaukeurigheit en nieuwsgierig onderzoek, 't welk men in zyne Reizen opgeteekent vind,[a] merkt aan, dat de Goden der Indianen altoos naakt zyn, en dat men zelf in de Pagoden veele Afbeeldzels van een onbetamelyke gestalte ziet. Hy heeft ongetwyffelt op den *Lingam* gezien, waar van wy gesproken hebben: wat de andere Figuren aangaat, zy verbeeldden mogelyk de geloften of huldigingen der Indiaansche Godsdienstelingen, waar onder de Vrouwen niet schroomden zich ter eere deezer Goden over te geeven. De Mannen zagen met veel ootmoedigheit deeze verdienstige hoerery aan die zoo dikmaals hernieuwt wierd, 't welk wy in Europe als de grootste aller beleedigingen zouden aanzien: nochtans is 't waar, dat de valsche grondregels van den Godsdienst lichtelyk den geenen van de gemeenste geschiktheit afleiden, en zelf dikmaals de natuurlyke Denkbeelden veranderen. Een Man beeld zich in, dat hy die overspel aan zyne Goden schuldig zy; en hy is genoegt. De *Joguí*[b] is des Afgods Stedehouder en bedryft de Plechtigheit in hoedanigheit als gevolmachtigde; de Man, die Godsdienstiglyk geduld neemt, wascht de voeten van den Heilig en betuigt hem zyne eerbiedigheit. De Huisgenoten vertrekken, terwyl den Heilig de Jufvrouw liefkoost. Dit alles is niet zonder toevlucht te hebben, ingestelt; om behendiglyk eenige hoop van toekomende Gelukzaligheit te genieten. Wanneer men eens de Menschen vooringenomen heeft; is 'er weinig moeiten aan om de vroome Godsdienstelingen te berichten, dat

+Hoe de Vrouwen met medeweeten haarer Mannen zich tot een Godsdienstige hoerery overgaven.

[c] *Si quelque chose les empêche*
D'aller tout droit en Paradis,
C'est d' épargner pour leurs maris,
Vn bien dont ils n' ont plus que faire,
Quand ils ont pris leur necessaire.

Dat is:

Zoo iets hen hindert in 't bestaan
Naar 't Heilpadt van 't Par'dys te gaan;
Is 't om voor haaren Man te spaaren,
Een goed verspilt, zelfs in den Echt,
Waarvan 't genot hem word ontzegt.

Wy zullen door een voorbeeldt eindigen, 't welk bewyst dat de Indianen als het verdienstelykste deeze onkuische Godvruchtigen aanmerken, waar van wy in dit

(a) *Viaggi* Tom. 4. p. 69. *de l'Edit de Bologue* 1672. Pag. 209.
(b) Voor 't overige kan de Lezer de eerloosheit der Babilonische Vrouwen ter eere van *Mylitta* de Venus der Chaldeên, niet onkundig zyn: maar volgens Herodoot, gaven zy zich niet dan eens voor haar leven tot deeze eerloosheit over, en dit geschiedde alleen met Vreemdelingen. Deezen die zich tot deeze hoerdery overgaven, gingen in den Tempel van *Mylitta* zitten, met bloemkransen om 't hoofdt. Het was den Vreemdeling geoorloft de keur te neemen van die hem 't best behaagde, en nadat de Minnaar zyne keur had gedaan, worp hy de Juffer die hy verkooren had, een stuk Gelds toe. Zy mogt dit Geldt niet weigeren, van welk een Staat zy ook was, nademaal het de Godin toequam. De schoonste hadden wel haast haar werk verricht: maar de ongezienste hadden het ongeluk, van niet dan zeer laat haare hulde aan Venus te konnen afleggen. *Fryers Reizen naar d'Oostindiën*, in 't Engelsch. Op 't Eilandt Cyprus waren deeze Godsdienstige eerloosheden mede in gebruik. *Tavernier* meld van een Pagode van *Cambaie*, 't welk een Plaats van Pelgrimaadje voor de Hoeren in Indië is; deeze die in het Ambacht oud geworden zyn, koopen met geldt door haar verzaamelt, jonge Slavinnen die zy in haar bedryf onderwyzen, en wanneer zy tot jaaren gekomen zyn, geleiden haare meesteressen haar in de Pagode, om 'er aan den Afgod te worden overgegeeven.
(c) *La Fontaine dans ses Contes.*

Hoofdtstuk gehandelt hebben. ‘Men ziet, zegt *Dellon*[(d)], boven de Poort van een der Steden van 't klein Koningryk *Sirinpatam* een steene Beeldt van *Sita* de Vrouw van *Ram*, een hunner Goden, ter gemeener hoogte van een Vrouw. Zy heeft wederzyds van haar drie beruchte *Faquiers* of naakte Boetelingen geknielt, met opgehevene oogen haarwaarts, en houdende in beide de handen, 't welk de eerbaarheit niet gedoogt te noemen. Zy meenen door deeze gestalte... haar hulde te bewyzen, die zy gelooven aan deeze gewaande Godin het aangenaamste te zyn.

X. Hoofdtstuk.
Van der Indianen gedrag *in hunne* Processiën.

[+] Het Afbeeldzel[*] vertoont de Processie van *Wistnou*, in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, Bladzyde 138. beschreeven. Wy zullen 'er, op

[+]Plechtelyk Processie van *Eswara* beschreeven.

(d) In de Voorrede van zyne Reizen; 1709. gedrukt.

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het Onderdeel de PROCESSIE *van* WISTNOU verbeeldt; en 't bovendeel de PAGODE *van* KAMAETSMA vertoont.

105
La PAGODE de KAMAETSMA.

B. Picart sculp. dir. 1722.
La PROCESSION de WITSNOU.

't geen 'er reeds van gezegt is, niets byvoegen. *Della Valle*[(a)] beschryft een Processie van *Eswara*, onder den naam van *Virrena-deuru*; 't welk, volgens zyn zeggen, Heer van *Virrena* beteekent. Hy voegt by deeze beschryving een net en naaukeurig verhaal van de Plechtigheden die hy in deeze Godsdienstige Handeling heeft zien waarneemen: waarvan dit het wezentlykste volgens zyn bericht is. In de Voorplaats[(b)] van de Pagode waaruit *Virrena-Deuru* gehaalt wierd, om in Processie te worden gedragen, waren 'er noch drie andere kleine, waarin men een onder 't Afbeeldzel van een Os zag, verbeeldende *Baswa*, of *Basvana*, die de Zoon en *Vahanam* van *Eswara* is. Men zag een diergelyke verbeelding binnen in 't diepste Vertrek van de Pagode van *Virrena*, tegen over het zelve Beeldt. Het teken van de *Ceremonie* wierd gegeeven door 't middel van een klok die de Priesters luidden die in het Allerheilige waren: dus meenen wy dat zy dit laatste Vertrek noemden. Die buiten waren beantwoordden dit teken met trommels en fluiten, en ondertusschen versierde men met lichten de twee ryen paalen die men ten dien einde van de Poort van 't eerste Voorvertrek tot aan den ingang van 't Allerheilige opgerecht had. Men stak mede toortsen in de andere plaatsen van de Pagode aan; men vervaerdigde een kussen waarop men den Afgod *Virrena* zette, in een kleine *Palanquyn* of Draagbaar besloten, zodanig als die men gereed hield voor de Plechtigheden deezer Processiën. Men moet weeten, dat 'er in de Pagode twee Afbeeldzels van *Virrena* waren; als een van Hout die men niet uit zyn Nis of Vak nam. Dit Nis was buiten de Geheime Plaats, en by gevolg was dit houte Beeldt veel min voor de Indianen eerwaardig dan 't andere, 't welk uit het Allerheilige gehaalt wierd om deeze roemwaardige handeling van Godsdienstigheit uit te voeren. Beide waren ze twee palmen hoog, hunne Versiersels daar onder begreepen. Zy waren beschildert, verguld, en met witte bloemen versiert. Toen de Optogt begon, vertoonde zich een Bedienaar, die men Meester der Ceremoniën zou mogen noemen, aan 't hoofdt van de Processie, hebbende een schel in de handt, waarmede hy zonder ophouden schelde. Deeze Amptenaar wierd van veel personen gevolgt, waarna men twee Toortsdragers zag, die even voor de Palanquyn van *Virrena* gingen. Een ander Bedienaar van de Pagode volgde hier op met reukwerk. Dusdanig was de Orde der Processie die eerstelyk in 't Voorplyn rondom den Tempel gedaan wierd, van waar deeze Gelovigen door een overstaande Poort uitgingen, staande over die door welke zy weder binnen quamen. Vervolgens trok de Processie van 't Voorplyn naar de straat, gaande geduurig op 't geluid der Schellen, Fluiten en 't gedruis der Trommelen voort. Het scheen, zegt onzen Schryver, dat ze een rustplaats in eenige andere Pagode van de plaats neemen gingen: hoe 't ook zyn mag, zy quamen weder in de zelfde Orde, en gevolgt van een goed getal van Godsdienstelingen van wederzyds Sexe, in het Voorplyn van de Pagode, waaruit zy te vooren getrokken waren, en zy deeden naaukeurig driewerf den toer in Processie.

Al 't overige van de *Ceremonie* heeft aanmerkelyke byzonderheden. Na deeze drie omgangen, vertoefde de Processie in 't eerste Voorvertrek van de Pagode, en tegen over het Allerheilige. De Afgod, die weder in de Palanquyn was geplaatst, wierd door een van zyne Bedienaren opgeheven, en lang op gehouden om de huldiging van een ander Priester t'ontfangen die men in 't Allerheilige daar tegen over zag, maar in een genoeg wyden afstant. De huldiging van deezen Priester bestond om met een toorts verscheiden kringen van beneden naar boven, en van boven naar beneden ter eere van *Virrena* te maaken, en deeze Godsdienstige kringen eindigde men altoos om laag: waarna hy met zyne toorts een rechte lyn van

(a) *Viaggi.* p. 211. Tom. 4.
(b) Dat men zich hier de Beschryving erinnere, van de Pagoden Bladzyde 136. in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen* gedaan.

de overstaande zyde der kring trok, tot deeze alwaar de kring begon. Nochtans begon men de kringen niet altoos ter eener zyde; maar dan ter rechter en dan ter linker zyde.

Zie nu wat de Priester in 't Allerheilige van zynen Afgod uitvoerde: hy vertrok[+] vervolgens, en het Voorstaketzel, of liever de paalen waarop men de lichten geplaats had, overgaande, vertoonde hy zich voor den Afgod in 't eerste Voorvertrek van de Pagode. Waarschynlyk dat deeze doorgang niet dan aan hem alleen, als voonaamste Bedienaar van V*irrena*, toegelaaten was, nademaal de andere Godvruchtelingen, en zelfs de Priesters altoos ter zyde het Paalwerk gingen. Hy quam 'er schellende met zyne Schel, op 't slaan der Trommelen en 't geluid der Fluiten, gevolgt van een jonge Klerk die achter hem gaande een Bekken met gewyd Water droeg, waarin men Sandelhout geworpen had, zonder twyffel van 't

[+]Wat de Priester in de Pagode in 't verborgen uitvoerde, en hoe de Processie weder vervolgt wierd, en eindigde.

zelve waarmede eenige Geestelyke Ordens der Indianen zich het Voorhooft beschilderen. De Priester deed driewerf een keer rondom den Afgod met het gemelde Bekken: achtgeevende te beginnen, door zyne linker zyde om te keeren, die de rechter ten opzicht van den *Palanquyn* was, waar op het Voorwerp deezer Plechtigheit stond. De drie omgangen eindigden ter plaatse, alwaar zy begonnen waren: vervolgens hield de Bedienaar met schellen op, en zich ter zyde van den *Palanquyn* plaatsende, doopte hy den vinger in 't gewyde Water, 't welk in 't Bekken was, om 'er den Afgod voor 't voorhoofdt of elders mede te teekenen; want *Della Valle* drukt zich hier over niet uit. De Priester goot zich van dit zelve Water in de handt, en beschilderde zich mede het voorhoofdt: insgelyks deed hy deeze die het Afbeeldzel van *Virrena* ophielden. Daarna ging hy het overige water buiten de Pagode op eenigen afstant, en tegen over den *Palanquyn* uitgieten, en nam een waschkaars, waar mede hy in de *Palanquyn* zelf in 't byzyn van den Afgod veele diergelyke kringen trok, als deeze die hy te vooren getrokken had. De kringen wierden van eenige lynen gevolgt. Daar na doofde hy zyne kaars uit, en voor het laatste bedryf deezer Godsdienstigheit nam hy den Afgod *Virrena* in zyne Armen, die hy geduurig opgeheven droeg, tot dat hy in 't Allerheilige gekomen was, alwaar hy 't weder in zyne Nis plaatste. Toen begon een andere Bedienaar aan de Gelovigen van de Vergadering, een soort Erten vermengt met kleine stukjes Indische Nooten uit te deelen; alles zonder twyffel na behooren gezegent en gewyt te hebben. Te denken is 't dat dit het overige van de Offerhande was, aan den Afgod gedaan: maar hoe 't ook zy, de Gelovigen aten met groote Nederigheit en Godsdienstigheit van 't geen hun den Priester gaf. Noch staat aan te merken dat de Mannen, te weeten de Waereldlyken der Vergadering niet dan in het Voorvertrek te komen, wierden toegelaaten, daar de Vrouwen naby het Paalwerk geplaatst wierden, te weeten, tusschen het eerste Voorvertrek en 't Allerheilige ter rechter en linker zyde der lichten.

De Processiën der Indianen beginnen altoos met Muzyk van Speeltuigen. Dit plaast zich gemeenlyk aan 't Hoofdt van de Processie verzelt van Trompetten, en gevolgt van veele Dansseressen, die by paaren ongesluiert gaan. De deugt deezer Dansseressen, bestaat zich ter Liefde der Goden tot Hoerery over te geeven. Vervolgens zullen we meerder gewag van haar maaken. De *Palanquyn* der Afgoden volgt de Dansseressen, en men ziet na den *Palanquyn* verscheidene Indiaansche Spiessen en Pieken, met zyde linten verciert, en verscheiden Zonneschermen even eens opgetooit. Eenige andere Dansseressen, gaan in gelyker afstant aan wederzyde van den *Palanquyn*: maar deeze niet verplicht zynde te danssen, hebben op haar hoofdt een stuk stof op de wyze als een Hoofdtdoek, 't welk haar tot op de schouders hangt, en zelfs tot over de borst reikt. De Dansseressen die het naast by den *Palanquyn* zyn, hebben een zilver stokje in de handt, aan 't einde met Paardshair verzien. Zy bedienen zich van deeze stokjes om de muggen van den Afgod te verdryven. De Priesters van de Pagode en de Indiaansche Geestelyken, komen vervolgens met toortsen te voorschyn.

XI. Hoofdtstuk.
Van de Godinne *en* Pagode Kamaetzma.

[+] De Pagode van *Kamaëtzma* versiert van veele vreemde verbeeldingen, word hier in dit Afbeeldzel verbeeldt.[*] De Overlevering der *Braminen* geeft *Kamaëtzma* aan *Ixora* of *Eswara* ten Vrouwe: maar wy zullen 't daar voor houden, dat ze de zelfde als *Parvati* is. Men oeffent ter eere van deeze Godinne iets dat zeer byzonderlyk

[+]De Pagode van *Kamaetma* beschreeven en wat men aldaar offerde.

* Zie het bovendeel van de Afbeelding Bladzyde. 212.

zy, waar van de daadt te gelyk des Volks lichtgelovigheit, en de opmerking betuigt, die de Priesters tot hun eigen voordeel daar aan toebrengen. Jaarlyks en op den Dag van 't Feest, brengt men veele Vruchten van verscheiden soorten in haare Pagode, en men versiert een jong Kindt met Bloemen, 't welk men vervolgens aan den boordt van een diep Hol plaatst. Dit Hol heeft gemeenschap met een groote onderaardsche Weg. Zoodra het nacht geworden is, sluit men naaukeurig de Pagode, laatende het Kindt alleen: maar des nachts komt een der Bedienaaren van *Kamaëtzma* de Vruchten wegnemen, en begeeft zich dan met de Vruchten en Kindt

106
PÉNITENTE BRAMINE qui se tient toujours dans la même posture, une devote accompagnée de sa Servante, vient se recommander à ses prieres.

Autre PÉNITENTE assise dans une Posture tres - genée, et qu'il ne lui êst pas permis de changer.

N°. 1. PÉNITENT qui tient jusqu à la mort ses bras élevez en l'air.
2. Posture dans la quelle les PÉNITENS dorment sans jamais abaisser leurs bras.

PELERINE BRAMINE.

in 't diepste van 't Hol, waar uit hy 's anderen daags 's morgens met het Kindt, bekranst met Bloemen, weder boven komt. Waarschynlyk zyn deeze Vruchten van de Eerstelingen aan eene Godheit aangeboden, die by de Indianen de post bekleedt, als eertyds *Pomona* by de Romeinen deed.

XII. Hoofdtstuk.
Van de Pelgrimaadjes *der* Indianen; Gestrenge Boetoeffeningen *en andere diergelyke* Bezigheden *by hen in gebruik.*

+Hoe de Indianen in Pelgrimmaadje hunne Pagoden bezoeken en Gedenk-Stukken tot erkentenisse hunner genotene weldaaden opofferen.

+ De Indianen gaan naar de Tempelen hunner Afgoden in Pelgrimaadje[(a)], en wanneer zy gelooven byzondere genaade verworven te hebben, verzuimen ze niet hun ter erkentenisse bekrachtigende gedenkstukken toe te wyen, die de Geneezing als zy verworven hebben, verbeelden, of het gevaar 't welk zy ontkomen zyn. Wy zullen Voorbeelden van deeze oeffeningen geeven. Volgens *Della Valle*, is 'er omtrent den Berg *Gata* een Pagode van *Hanuman*, of *Hanuvan*, den Aap-God, waar van wy reeds gesproken hebben. Men zag in deeze Pagode het Beeldt van den Aap-God omringt van veel brandende Lampen. De beruchte Reiziger die wy aanhaalen, zag 'er een zilvere handt,[(b)] naby den Afgod vast gemaakt, en men kan niet twyffelen dat die aldaar door een Godvruchteling geplaatst was, die *Hanuman* mogelyk van eenig ongemak aan de handt geneezen had. De zelfde Reiziger verhaalt, dat hy getuigen kan van de toebereydzelen die in deze Pagode voor een plechtelyke Pelgrimaadje gemaakt wierden, en die hy met deeze van Lorette en Rome in 't Heilige of Jubel-Jaar vergelykt. *Hanuman* was 'er het voorwerp van; men droeg hem in een *Palanquyn*, op het geluidt van Stemmen en Speeltuigen.

+en met welke geschenken zy weder te rug komen.

+ De vierde Verbeelding, van het hier nevens gevoegde Afbeeldzel[*] verbeeld de toestel van een Pelgrim der B*raminen.* Men moet gedachtig wezen, dat de Godsdienstelingen gemeenlyk van deeze Pelgrimaadjes weder met Bloemen en Bladeren te rug komen, waarmede de Priesters het aangezicht der Afgoden versieren. Wanneer deeze Bloemen en Bladeren beginnen te verslensen en verdroogen, deelen ze die den Pelegrims uit, die de zelve met groote tekenen van Godvruchtigheit ontfangen, die kusschende en op 't hoofdt draagende, om te meer hunne achting te betuigen. Deeze Bloemen en Bladeren hebben, zoo de Indianen voorgeeven, een ongemeene kracht dat hun des Afgods Heiligheit onfeilbaar worde mede gedeelt: maar 't zeekerste is, dat deeze geschenken den Priesteren groot voordeel toebrengen. Men gelooft dat het Denkbeeldt deezer Volkeren, ten opzicht der Pelgrimaadjes, niet met deeze verschild die men elders over 't zelfde doet: het zal onnoodig zyn onze Aanmerking hier over verder uit te breiden.

(a) Zie 't geen we van de Pagode van *Jagarnat* gezegt hebben, in *de overeenkomst van de Gewoontens* der Oostindianen enz. Hoofdtst. XXXIV. Bladzyde 72. en in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen* enz. Hoofdtst. XVI.

(b) Op een andere plaats van zyne Reizen maakt hy van de manier om zich van zyne Geloften te quyten, gewag.

* Zie dit nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het eerste der vier Verbeeldingen *een* BOETDOENDERESSE *der* BRAMINEN *verbeeldt*, *die zich altoos in de zelfde gestalte houd*, *nevens een Godsdienstige van haare Dienaresse verzelt*, *die haar tot de Gebeden aanmaant*; het tweede, *een andere* BOETDOENDERES *in een zeer pynelyke gestalte gezeten*, *en die niet gedoogt is van plaats te veranderen*; het derde verbeeldt N°. 1. *een* BOETELING *die ten einde zyns levens toe*, *zyne armen om hoog houd*; en N°. 2. *de gestalte waarin de* BOETELINGEN *zich te slaapen leggen*, *zonder ooit hunne armen te laaten zakken*; en 't vierde vertoont *een* PELGRIM *der* BRAMINEN, waarvan hier boven gesproken word.

Wy hebben in 't 13de Hoofdstuk van de[+] *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der* B*raminen*, van eenige deezer Oeffeningen gesproken*:* maar veel vreemder zal deeze ons voorkomen, voornamentlyk onder de *Joguis*, die zich verbinden aan 't allergestrengste Lyden, door een hoogmoedige beweeging met veel Buitenspoorigheit en Dwaalgeest-dryvery vermengt, toe te wyen. Niet moeielyk is 't deeze twee beginzelen in 't harte der geenen te vinden, die waanen heiliger dan anderen te zyn, overzulks het hen behaagt zich straffen te onderwerpen, die niemandt hun oplegt, en die zelfs de

[+]Aanmerking over het streng gedrag eeniger Godsdienstelingen.

Veroorzaaker van de Natuur van hun, zonder een soort van onrechtveerdigheit, niet zou konnen eischen. Het 's Menschen hart is op een vreemde wyze toegestelt: indien 'er in de Waereldt een Vorst was, het vermogen hebbende eenige zyner Onderdanen te belasten hun gansche levenstydt in de assche te gaan slaapen, of den zelven tydt tot de doodt toe door te brengen, om altoos zonder elders op te leunen overend te staan, men zou immers hem als een Tiran handelen en aanzien; nochtans ziet men Menschen zich diergelyke Strafoeffening opleggen. Laat ons meer zeggen; geen Godsdienst is 'er, waar in men geen Menschen vind die zich gewillig aan de onverdraagelykste Gestrengheden gewennen en overgeeven, zonder nochtans hen een Goddelyk gezag te durven geeven. Mogelyk zullen zekere Godsdienstelingen ons het Christendom tegenwerpen: maar wy gelooven niet dat 'er iemandt noch van dat gevoelen gevonden zy, van zich een Oog uit te rukken of een Arm af te houwen, om de bekooringen t'ontgaan, waar toe deeze leden vervallen konnen; en schoon men al een zodanig goed geloof had, om zich te laaten ontmannen om zekere ongeregelde beweegingen te beteugelen, waar van zeer dikmaals een Christen, al was hy een Geestelyke van *La Trappe*, zich niet meer Meester dan een Ongelovige vind; men is 'er genoegzaam van bericht, dat het Euangeli niet eischt dat men zich ontmannen laat, en dat een Christen, om onvermogende te zyn, daarom niet beter wezen zou.

+Vreemde Godsdienstigheit van sommige *Joguis* door een pynlyke gestalte zich zelven opgelegt, en hoe.

+ Om weder tot de *Joguis* te komen, waar van de naam, volgens *Bernier*, vereenigt aan God beteekent. Het zyn een soort van Heremieten, en zoo veel te erger als zy zich gelooven van 't gansche menschelyk geslacht door hun ongemeen lyden, onderscheiden te zyn. Zy onthouden zich gemeenlyk onder de Boomen of naby de Pagoden. Men ziet 'er eenige van t'eenemaal naakt, wier gekronkelde hairen, en gelykzaam door takken verdeelt, tot byna onder de kniën afhangen. Zy houden de armen kruisgewys boven hun hoofdt, en blyven geheel hun leven lang in deeze gestalte. Andere Boetelingen slaapen op den grondt, met het eene been hooger dan 't andere, en beide de armen altoos boven hun hoofdt uitgestrekt, zonder ooit te laaten zakken. Men ziet beide deeze gestaltens in de derde Verbeelding, van de nevens gevoegde Afbeelding. Allenks verliezen deeze elendigen het gebruik hunner armen en beenen: als dan komen eenige jonge Nieuwelingen van hunne Orde(a) hen met een eerbied dienen, waardiger in een beter geval. Zelfs zyn 'er Godsdienstige zoo wel Mannen als Vrouwen die gelofte doen, van zich tot hunnen dienst over te geeven, en geene andere bezigheit hebben, dan deeze door Verfrisschingen en Aalmoezen de gewillige Lyders der *Joguis* te verquikken, en hen van hunne onzuiverheit te reinigen. De vier Afbeeldzels van de nevens gevoegde Afbeelding,† vertoonen ons verscheiden andere wonderlyke gestalten deezer Boetelingen, waar onder die van de tweede Verbeelding zich inkerving in hun Lichaam maaken; die van de derde stellen zich in rang der oeffeningen van Godvruchtigheit, met zorg te draagen van een Pauw ter liefde van B*rama* te voeden, aan wien deeze Vogel toegewyt is; deeze van de vierde, altoos voor de hitte der brandende Zonne bloot gestelt, oeffenen het zelve ten opzicht van eenige andere Vogelen, en bewyzen hunne liefde zoo krachtig, dat ze ongestoort komen op hun hoofdt zitten. Wanneer zy hunne Geestelyke Byeenkomsten hebben, zitten ze in 't ronde by den anderen, en plaatsen op 't einde van een stok een Banier van verscheiden stukken stoffe of lywaadt van onderscheiden verwe.

(a) Zie *Bernier*.

† Zie de nevensgevoegde Afbeelding in vier Verbeeldingen vertoont, waarvan de eerste *de* GODSDIENSTIGE BOETELINGEN *van de* SEKTE *der* JOGUIS *verbeeldt*; de tweede, *twee andere* JOGUIS *die zich* INKERVING *maaken*; de derde, *een* JOGUI *die een* PAAUW *uit* GODSDIENSTIGHEIT *voed*; de vierde, *twee* BRAMINEN *die uit* GODVRUCHTIGHEIT VOGELS *voeden*.

De eerste en tweede Verbeelding van de eerste Afbeelding*, verbeeld de pynelyke gesteldheit van twee Boetelingen der Vrouwelyke Sexe, waarvan de eerste de Gebeden van een andere aanhoort, die zich aan haar beveelt, en de andere zich by haare Goden verdienstig maakt om nooit van standplaats te veranderen; 't welk ons noodzaakt aan de Godvruchtigheit haarer Sexe recht te doen. Zy overtreft zelfs dikmaals die der Mannen, nademaal zy veel minder voor de Afgetrokkenheit bloot staan, en dat ze meer styfzinnigheit bezitten, of zoo men wil, meer geneegen zyn om zich aan moeielyke oeffeningen over te geeven; een natuurlyk gevolg van de gesteldheit van haaren aart, die zich lichtelyk door uitwendige schoonheit laat overhaalen.

* Zie de Afbeelding Bladzyde. 215.

107
RELIGIEUX PENITENS de la Secte des JOGUIS.

Deux autres JOGUIS qui se font des INCISIONS.

B. Picart sculp. dir. 1722.
JOGUI qui nourrit un PAON par devotion.

BRAMINES qui nourrissent des OISEAUX par devotion.

+ Daar zyn *Joguis* die zich in kouwen opsluiten aan hooge paalen in den grondt opgerecht, hangende; en deeze kouwen zyn zoo klein, dat de *Jogui* genoodzaakt is zich in de zelve in een ongemeene pynelyke gestalte te onthouden. Onder deeze kouwen, en op een stuk houts dwersch aan de paal gehecht, plaatst men twee kleine Afgoden van *Ixora* of *Mahadeu*, het altoosduurend voorwerp der opgeslotenen. Eenige in de eene handt een Sabel houdende, en in de andere een soort van Schildt, klimmen onbevreest naar een wip, en zich in den rug een yzer haakende, slingeren ze met een onverschrokken moedt in de lucht, 't welk verwonderlyk is, indien 't geen uitwerkzel van een bovenmaaten hoogmoedt was. Al hunne opmerking is in deezen staat veele kuuren en Aaperyen in hun lyden aan te rechten, en mengende met de handeling van den Sabel, lofredenen hunner Afgoden, trachten ze de Aanschouwers door verscheiden gezwinde beweegingen tot zich te trekken, 't welk tot schande van deezen Godsdienst strekt, die zy in 't harte hunner Leerlingen willen inplanten. Men ziet mede van deeze *Joguis*, die, na zich in den Ganges geworpen te hebben, verwachten 'er van de Krokodillen verslonden te worden, waanende door dit middel de Zaligheit te verwerven, waarmede zy zich vleyen die in een ander leven te zullen genieten. Andere eindelyk dooden zich in de tegenwoordigheit van hunne Goden.

+Hoe zich eenige in kouwen opsluiten en daar in hun leven lang in een pynelyke gedaante onthouden, en andere zeldzaame oeffening bedryven.

+ *Baldeus* bericht dat *Canara*, in 't Koningryk *Cananor*, door deeze *Joguis* zeer vermaard is, waarvan de Indianen het leven als een Voorbeeldt van Heiligheit aanzien. Deeze Heiligen woonen gemeenlyk in de Pagoden: maar zy gaan dikmaals gansch naakt met een schel in de handt om de Godsdienstelingen aan te maanen. Indien men onzen Schryver gelooven mag, betasten zelfs de Indiaansche Juffers Godsdienstiglyk ter genegenheit van den God, de naaktheit deezer Heiligen: en mogelyk dat de waarschynelyke ongevoelbaarheit onzer Ingetogenen allenks zich aan deeze Godsdienstigheit zouden gewennen konnen, indien men by ons het gebruik van naaktheit invoerde.

+Verder gedrag der *Joguis* aangemerkt,

+ Dusdanig zyn deeze *Joguis*, die de Reizigers ons als gevaarlyke Schynheiligen afschilderen, en dikmaals van gebreken vol zyn:[(a)] Nochtans bewyzen de Indiaansche Godvruchtelingen hen dagelyks hunnen eer bied, kussende hen de handen, en gedragen zich in hunne tegenwoordigheit in een neerslachtige gestalte, om de uitspraken aan te hooren die deeze onwaardige Geestelyken voortbrengen. *Della Valle* zegt, dat zy in gemeenschap onder de Orde van een Opperhoofdt leeven, gelyk by ons de Monniken: maar zy zyn altoos omzwervende, zelfs in de Steden, en verkiezen 'er geen ander verblyf dan markten en straaten, alwaar zy zich gestadig onthouden, gelyk we reeds aangemerkt hebben, en gansch naakt, zonder iemands lusten te beweegen, en schynbaarlyk zonder zelf bewoogen te worden. Men verzeekert ons mede dat nooit Indiaansche Vrouw of Dochter deeze naaktheit als met een onverschillige Stoischgezindheit aanziet, 't welk men zeekerlyk by diergelyke Sexe in Europe niet vinden zou, alwaar de naaktheit in geen gebruik is.

+en hoe zy door eenige Schryveren als schynheiligen worden afgeschildert.

Della Valle zegt ons noch, *dat zy onder*+ *hen Geestelyke Byeenkomsten hebben*, *en eenige oeffening over hunne Geleerdheit*: maar hy besluit door een hunner Boeken die hy *Damerdbigiaska* noemt, dat hunne Geleerdheit niet dan in Toverkunde bestaat. Zy zeggen, voegt hy 'er by, dat ze door middel hunner Geestelyke oeffeningen, als ook door hunne Gebeden en Vasten, openbaringen ontfangen, en dat ze toekomende zaaken door een geheimen en vleeschelyken Omgang die zy met de *Demons* onderhouden, te weeten met de Geesten, verstaan. Zy verzekeren dat deeze Geesten hun vertoonen onder 't verschynen van een

+Dat hunne Geleerdheit, zoo *Della Valle* meent, in Toverkunde en gemeenschap met de Geesten bestaat.

(a) *Pietro Della Valle.*

vrouwelyke gedaante, en indien zy zoo gelukkig zyn van zich met haar door den bandt van een Geestelyk Huwelyk te verbinden, 't welk wel het uitwerkzel van een verhitte inbeelding door hun gedrag van leven zoude konen zyn; zoo mogen zy zich vleyen t'eenemaal verheevener te zyn, en meer dan een menschelykheit verkreegen te hebben.

By 't geen wy van de *Joguis* bericht hebben,[+] moeten we noch eenige andere byzonderheden voegen, die de verlichte verstanden der Indiën betreffen. Daar zyn 'er, zegt *Bernier*, ‘die t'eenemaal de Waereldt verlaaten hebben, en zich gemeenlyk in eenig afgelegen Hoeve, of gelyk de Heremieten onthouden, zonder ooit in de Stadt te komen. Indien men hen eeten brengt, neemen zy 't aan, zoo niet, neemen zy geduld, en men gelooft dat ze op Gods genaade in Vasten en in geduurige strengheit leeven, en vooral in de betrachting--- wikkelen zy zich zoo verre in, dat ze gansche uuren t'eenemaal in verrukking opgenomen, doorbrengen, hunne uitwendige zinnen zonder eenige werking zynde, en ('t welk deftig zoude zyn, indien 't waar was,) zonder dat ze God ziende als een zeker zeer wit en levendig licht, 't welk onuitdrukkelyk is, met eene vreugde

[+]Hoe sommige *Joguis* zich in eenzaamheit en buiten de gemeenschap van menschen onthouden;

en voldoening niet min uit te drukken, dan die van onze Heiligen die innerlyke gemeenschap met Jesus Christus en de Heilige Maagdt hebben gehad. Hy voegt 'er by, ‘dat deeze verlichte verstanden de regels voorschryven om zich allenks meester van de Zinnen te maaken; want zy zeggen, by voorbeeldt, dat men na eenige dagen op water en broodt gevast te hebben, eerstelyk zich alleen in een afgelegen plaats moet houden, de oogen eenigen tydt naar om hoog slaan, zonder eenige beweeging, vervolgens die zachtiglyk neerslaande, en die beide teffens vesten om het einde van zynen Neus te beschouwen, en zulks zoo wel ter eene als andere zyde,.... en zich dus ingetogen en in aandacht te houden over 't einde van zynen Neus tot dat dit licht komt.’ *Bernier* verzeekert ons noch, dat men van deeze *Joguis* vind, die zich met[+] de Scheikunde en andere Geheimen bemoeien: maar de gevaarlykste van alle zyn deeze, waarvan de Godsdienstigheit beschaafder of min grover zich de vryheit aanmatigen, vryelyk in de Waereldt te verkeeren. Zy gaan blootvoets, bloothoofdts, en 't lichaam omgordt met een windzel, 't welk tot op de kniën hangt: maar voor 't overige zyn zy wegens morzigheit van andere *Joguis* onderscheiden. Zy gaan vrymoediglyk in der Edellieden Huizen, en deeze gelooven met hunne Personen de Zegening der Goden t'ontfangen. Dit is 't dat *Bernier* ons in een Brief *aangaande de Heidenen van Indostan* bericht.

[+]en andere vrymoediglyk onder den Volke verkeeren en omgang hebben.

[+] De Indianen hebben een andere Orde der *Braminen*,[(a)] die niet alleen een allerstrengste ongehuwde staat waarneemen: maar zelfs hunne onthouding zoo verre trekken, dat ze geen Vrouw naaukeurig zullen beschouwen. Uitgaande laaten ze menschen vooruit gaan, wiens werk is den geenen toe te roepen die hen op den weg zouden konnen ontmoeten, dat ze zich van hunne tegenwoordigheit te wachten hebben.

[+]Weder anderen die zich t'eenemaal van de Vrouwelyke Sexe ontvreemden.

[(b)] *Par de pareils objets les Ames sont blessées*
Et cela fait venir de coupables pensées.

Dat is:

Het voorwerp van dien aart beschouwt,
De Ziel gewond, zich schaars onthoud,
Voed schuldige gedachten.

Uit deeze Voorbeelden van die natuur[+] zou men byna besluiten konnen, dat God de Godsdiensteling niet geschaapen heeft om 't Menschelyk Geslacht te handhaven: maar daar zyn kragtige tegenbewyzen. Nochtans zouden de *Braminen* met alle hunne Zedigheit tegen de Priesters van Cybele niet mogen vergeleeken worden, die door een vrywillige verminking, de verzoekingen voorquamen die de schoone Sexe in hen konde verwekken.

[+]Aanmerking hier over.

Della Valle heeft ons de Ordering van[+] een Indiaansche Geleerde, Priester of Geestelyke beschreeven; 't welk wel waardig is hier te berichten. De *Candidaat* in 't wit gekleedt, en aan zyne zyde twee groote Zonneschermen hebbende, word in een *Palanquyn* in 't midden van de Voorplaats van een Pagode gedragen, gevolgt van een handtpaerdt, en verzelt van een groot getal personen zyner Orde, die gekomen zyn om de Instelling of Bevestiging van hunnen Medebroeder te vereeren Eenige Soldaaten en Speeltuig-speelers gaan de *Palanquyn* en de Geleerden voor. Geduurende de voorttogt, de Dansseressen, die teffens zingen en scheenen door een ander geleid te worden die alleen danste en altoos naar de *Palanquyn* gekeert, danssen een Indiaansch *Ballet.* De Plechtigheit van de

[+]Hoe de Geleerden hunne *Candidaten* plegtiglyk Inwyen.

(a) *Baldeus* noemt hen *Tiricumpi.*
(b) *Moliere* in de *Tartuffe.*

Bevestiging geschied in 't water op het hoofdt van dien te gieten die dezelve ontfangt. Na het danssen word de *Palanquyn* buiten de Stadt geleidt: men maakt op deezen Optogt veele rusthoudingen, verzelt van de zelfde danssen: maar het laatste *Ballet* word niet gedanst, dan op den aankomst van den Dokter ter plaatse van zyn verblyf.

Men verzekert ons dat deeze Dokteren, die teffens Priesters en Geestelyken zyn, zich in een statig, gestreng, en afgetrokken weezen gedragen. De manier van hun te groeten is, dat ze zich voor hunne voeten nederwerpen en die kussen. Deeze die *Goegis* worden willen, hebben een proeftydt van zes maanden, waarvan een der voornaamste omstandigheden is, geduurende dien tydt in zyn voedzel omtrent een pondt koedrek te vermengen.

Het Afbeeldzel 't welk men hier nevens ziet*, verbeeldt hoedaning men zich in zyne+ Geloften aan *Ganga Gramma* in eene Ziekte of in eenig ander gevaar gedaan, quyten moet. De Dienst en de *Ceremonie* die ten opzicht van deeze Godheit word gedaan, zyn duidelyk in 't XI. Hoofdtstuk van

+Geloften aan *Ganga* gedaan, hoe zich de Indianen daarin quyten moeten driezins aangemerkt,

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het Bovendeel de PROCESSIE *van Ganga* vertoont; en 't Onderdeel, hoe *het* FEEST *van* HULY *word geviert.*

108
La PROCESSION de GANGA.

B. Picart sculp. dir. 1723.
La FÊTE de HULY.

de V*erhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, tweede Afdeeling, beschreeven. Wy zullen 'er drie aanmerkingen byvoegen: I. Dat de Afgod op den Wagen omgevoert, van gedaante is als die van *Jagarnath*, waar uit te vermoeden zy, dat *Ganga* en *Jagarnath* een en dezelfde Godheden zyn. II. Dat zeekere Godsdienstelingen hunnen yver zoo ver gaat, dat ze zich onder den Wagen, waar op *Ganga* gezet is, laaten verpletteren, en dit is 't, 't welk de andere Godsdienstelingen insgelyks ten opzicht van *Jagarnath* waarneemen, gelyk wy reeds gezegt hebben. III. Dat men aan *Ganga* Bokken offert, om de Zonden uit te wisschen; waarin wy eenige overeenkomst tusschen de Indianen en Jooden vinden.

Onder de Indianen zyn zekere boetoeffenende[+] Vrouwen, die men raadtvraagt, gelyk men eertyds de Pythia en Sybillen raadt vroeg. Zy geeven zich t'eenemaal aan den Dienst der Goden over, die haar de zelfde eer aandoen van somtyds by haar te slaapen. Men komt by haar van allerwegen, om over het toekomende raadt te vraagen, en haare antwoorden worden als besluiten aangezien, die het geval konnen bewaarheden, en die het vooroordeel zelden toelaat, voor valsch erkent te worden. Wy eindigen dit Hoofdtstuk door een aanmerking: te weeten, dat in alle de Godsdiensten de *Mystiquen*, en deeze die zich de gaave van Ingeeving toeëigenen, veemaak neemen om Afbeeldzels van vleeschelyke Liefde met de Liefde Gods te vermengen. De Denkbeelden van 't *Huwelyk*, *Bruiloften*, *Bruitsbedt*, *Voortteeling*, *Omhelzing* enz. zyn hun altoos voor oogen. Zy verzengen zich in deeze gedagten, en zelfs hebben de Legenden der Heiligen, die niet verworpen. Werwaarts wy den Lezer zenden.

[+]Hoe onder de Indianen boetoeffenende Vrouwen gevonden worden, en wat haar bedryf is.

XIII. Hoofdtstuk.
V*an de* Aanbidding *der* Indianen *en hunne* Godsdienstige Dansseryen; *van hunne* Eerbied *voor de* Slangen; *en hunne* Betoveringen, *en* Orakelen.

De Aanbidding der Indianen bestaat in 't[+] samenvoegen der handen voor de Goden, en die dus by een gevoegt, zoo laag te brengen als 't mogelyk is, om een volmaakte ootmoedigheit te kennen te geeven. Men moet vervolgens die allenks met alle Zedigheit wederopheffen, aan den mondt brengen, Godsdienstiglyk kussen, en die te samen gevoegt op het hoofdt laaten rusten; 't welk naar het begrip der aloude en hedendaagsche Oost-Indianen, het grootste teken van achting is 't geen men betuigen kan aan het voorwerp, 't welk men gelooft deeze onderdanigheit te verdienen. De eenvoudige Gebeden geschieden staande: maar wanneer de omstandigheden, waarin zich de Godvruchteling bevind, schynen een grooter neerslagtigheit te vereisschen, moet hy zich op 't aangezicht ter aarde nederwerpen, die met het voorhoofdt aanraaken en het stof kussen: Na deeze onderwerping gaat een Godvruchtige gemeenlyk rondom een Gewyde Boom, Men vind genoeg zodanige Boomen naby de Pagoden. De Plechtigheit eindigt vervolgens door een Offerhande van Ryst, Oly of Melk, en de Gelovige vertrekt nadat hy een Aalmoes aan de Bedienaars zyner Goden gegeeven heeft.

[+]Der Indianen gedrag in 't bidden aangemerkt.

De Geestelyke Dienst der Indianen omtrent hunne Afgoden, bestaat mede in de bewierooking, in hen dagelyks te wasschen, en in hun eeten aan te bieden.

Reeds hebben wy van het Godsdienstig[+] Danssen der Vrouwen ter eere der Goden gesproken, die zich tegelyk tot de Ontucht en den Godsdienst verbinden. De Dansseryen komen zeer wel met den aart van 't leven overeen; 't welk deeze Vrouwen verkooren hebben: zy gaan met alle gestaltens verzelt, die het meest aan de eerbaarheit en eerlykheit aanstoot geeven. De Priesters danssen zelf

[+]Dansseryen der Vrouwen te gelyk van een Godsdienstig en ontuchtig gebruik.

voor de Afgoden met een enkel kleedje om 't lyf, en houdende een degen in de handt, die hen dient om eenige luchtige sprongen te doen; zy bieden hunne Afgoden een Dienst aan, overeenkomende met de Denkbeelden die zy van hunne Goden hebben, of die zy 'er van aan hun Volk geeven willen.

Van de eerbied die de Indianen bewyzen, hebben we reeds in 't XXIV. en XXV. Hoofdtstuk van de *overeenkomst der Plechtigheden*, *en Gewoontens der Indianen* enz. gehandelt. Wy zullen 'er nu eenige aanmerkingen byvoegen.

De Indianen[(a)] gelooven, dat de Slangen Goddelyke Geesten zyn, en waanen,[+]

[+]Hoe de Indianen de Slangen voor heilig houden, en zy met de zelven omgaan.

(a) Zie *Baldeus.*

dat het een geluk is haar op den weg t'ontmoeten. 't Is hen gemeenlyk genoeg aan hunne Kinderen, en Koeien de naam van eenige Slang te geeven. De verscheidene verbeeldingen deezer Dieren verstrekken voor het schoonste sieraadt der Pagoden, en men draagt haar zelf Gebeden en Geloften op. Een zeker Reiziger[(a)] verzeekert ons, ‘dat wanneer de Indianen Slangen in hunne huizen vinden, zy haar aanstonds zeer onderdaniglyk bidden om te vertrekken: indien het bidden niets uitvoert, trachten ze haar naar buiten te lokken, haar Melk of iet anders aanbiedende, zonder ooit eenig geweld te oeffenen. Indien de Slang echter niet verhuist, ontbied men de *Braminen*, die, met alle hunne welspreekendheit die zy geleert hebben, haar de beweegredenen vertoonen, die haar moeten doen noodzaaken eenige achting voor het Huis te hebben, waarin zy gekomen is enz.

Daar zyn van deeze Afgodendienaars wiens zeldzaame Godvruchtigheit hen noodzaakt Melk en ander Voedzel naar de Bosschen en langs de Wegen te brengen; tot onderhoudt deezer kruipende Godheden. Mogelyk maaken zy 'er dit gebruik van, overzulks zy voedzel genoeg in 't veldt vindende, dit in de huizen niet zonden zoeken.’

Men verzeekert ons, dat de Indiaansche[+] Priesters het vermogen hebben de Slangen te betoveren en te bezweeren, overzulks zy haar de kracht van te beschadigen beneemen. *Pyrard van Laval* bericht in zyne Reize, dat men in de Indiën Menschen vind, die als Landloopers een Kunst in 't werk stellen, die mogelyk niet bestaat dan in een behendige Kwakzalvery, en wegens kennis van eenige byzondere Drogeryen. Dit is 't geen de Predikant *Baldeus* bevestigt door 't voorbeeldt van een Hoogduischen Soldaat, die, door middel van eenige behoudmiddelen, zonder eenigen schroom deeze vergiftige kruipende Dieren handelde, en zelfs by zich in zyn bedt slaapen liet. Deeze goede Hollandsche Leeraar bekend, dat hy daar door den Duitscher van Tovery verdacht hield: maar hy voegt 'er vervolgens by, dat de Indianen van Cormandel, en Malabar de Kunst hebben de Slangen te betoveren, en haar door kracht van hun Gezang laaten danssen. Zou men niet gelooven konnen, dat het Gezang niet dan een toevallige bedriegery is, waar van deeze Indianen zich dienen, om den Volke dits te maaken dat zy geen bewaarmiddel gebruiken? en wat meer is, kon de Leeraar zich niet verzekert achten, dat de Slangen allenkskens en te vooren waren tam gemaakt?

[+]Bezweeringen der Priesteren, hoe zy als Landloopers die kunstig in 't werkstellen, en dit vermogen op de Slangen heeft.

De Indianen hebben hunne Orakelen:[+] maar Vader *Bouchet* verzeekert ons in een Brief, die hy aan Vader *Baltus*[(b)] over deeze Stoffe schryft, dat zy naar maate dat het Christendom in de Indiën is ingevoert, ophouden. ‘De *Demons*, zegt hy, geeven deeze Orakelen door den mondt van de Priesters der Afgoden of somtyds van deeze die tegenwoordig zyn, wanneer men den *Demon* aanroept.... Dit is een daadt waar aan niemandt in Indiën twyffelt, en waar van de blykbaarheit geen twyffeling gedoogt, dat de *Demons* Orakelen geeven, en dat deeze booze Geesten de Priesters bezitten, die haar aanroepen, of zelf onverschillig iemandt der geenen, die het bywoonen en deel aan deeze vertooning hebben. De Afgods Priesters hebben afschuwelyke Gebeden die zy den *Demon* voordragen, wanneer men over[+] eenig voorval raadvraagt. Hy stelt deeze die hy verkiest, om 'er zyn Werktuig van te maaken in een ongewoone beweeging van alle zyne Ledemaaten, en doet hem het hoofdt op een verschrikkelyke wyze draaien. Somtyds laat hy hem traanen storten... en met dit slag van Razerny en Geestdryvery, 't welk eertyds by de Heidenen in zwang ging, gelyk noch tegenwoordig by de Indianen geschied, opgevult, als het teken van des *Demons* by zyn en verscheining, en het voorspel zyner antwoorden... zoo zyn dan de antwoorden van zodanige Bezeetenen gemeenlyk dubbelzinnig genoeg, wanneer de vraagen, die men hun voorstelt opzicht

[+]Hoe de Orakelen by de Indianen moeten aangemerkt worden,

[+]en hoe zich de Priesters in 't Orakel vraagen gedragen.

(a) *Dellon* in zyne *Reizen* te Parys 1709. gedrukt.

(b) De zelve is te vinden in de IX. *Verzameling* der *Brieven* van *eenige Zendelingen* enz.

op het toekomende hebben', waarin ze volkomen gelyken naar de Orakelen der aloude Afgodery.

'Deeze[(c)] Uitgeevers van Orakelen[+] zyn alle zonder twyffel zekere Waarzeggers, die zich onderwinden de Rovers der geheime diefstallen te ontdekken, en in wien men het meeste vertrouwen stelt. Na dat men dan alle gewoone en natuurlyke middelen heeft in 't werk gestelt, neemt men zyn toevlucht tot deeze'. Waar van Vader *Bouchet* ons het volgende voorbeeldt geeft.

[+]Wat zy zich onderwinden om verborgene zaaken te ontdekken.

'Men had van den Veldheer van *Madure*[+] zoo behendig en geheimelyk zyne kostelyke Juweelen gestolen, dat die 'er schuldig aan was, scheen buiten eenig vermoeden van aanklagte te zyn: welk een onderzoek men naar den Rover mogte doen,

[+]Hoe hunne Waarzeggers verborgene Diefstallen weeten te ontdekken.

(c) Zie Vader *Bouchet.* Ibid.

men kon 'er nooit iet van verneemen. Men vroeg dan raadt aan *Ticherabali* een Jongeling, die een der beruchtste Waarzeggers des Lands was.... Hy schilderde de Daader van den Diefstal zoo wel af, dat men geen moeiten vond hem t'ontdekken. De Rampzalige op wien men zelfs geen vermoeden noch geene gedachten had, om de oogen op hem te werpen, kon zich tegen 't Orakel niet weeren. Hy bekende zyne misdaadt, en betuigde dat het meer dan natuurlyk was, waar door zyn Diefstal was ontdekt.

Wanneer veele Personen verdacht van een Diefstal worden bevonden, en dat men 'er niemandt in 't byzonder van overtuigen kan; zie welk een middel men dan gebruikt om ten einde van zaake te komen. Men schryft de naamen van dien, waarop het vermoeden valt, op byzondere Briefjes, en men legt ze kringsgewyze: men roept vervolgens den *Demon* met de gewoone Plechtigheden aan, en men gaat weg nadat de kring gesloten en gedekt is, zodanig dat 'er niemandt bykomen kan. Eenigen tydt daar na komt men weder, ontdekt de Kring, en deeze wiens naam buiten den rang gevonden word, is de alleen schuldige verweezen.'

[+] Een andere manier om van wegen de Goden antwoordt t'ontfangen, geschied door 't droomen der Priesteren. Wy zullen hier niet van veele uitwerkzelen gewag maaken, die de aangehaalde Schryver bericht om zyn gevoelen goed te maaken, dat de *Demon* in de Indiën Orakels geeft, die zoo hy meent, waarlyk boven 't vermogen der Menschen zyn: maar die in der daadt wel niet dan behendige gaauwigheden en uitwerkzelen van Gocheltas-speelders konnen zyn, overeenkomende met het geen wy in Europe zien uitvoeren. Dus spreekende duchten wy niet aangezien te worden, als *verwaande kloek van Verstanden en Menschen die een te verregezochte Oordeelkunde ongeloofbaar maakt*, *over zaaken het allermeest bekent;* want dus drukt zich Vader *Bouchet* uit. Wy gelooven des te natuurlyker dat de Indiaansche Priesters echter konnen bedriegers zyn, om zich in te beelden zonder medewerking van den *Demon* door bequaame middelen den Volke te misleiden. Indien de spelonken, onderaardsche plaatsen, en de holligheden der Beelden van de Indiaansche Goden niet bequaam genoeg schynen om de Afgodendienaars te bedriegen, moet men bekennen dat men in Indië veel loozer en doortrapter is, dan men ooit in Europe is geweest: maar behalven dit alles, zyn 'er andere Kunststreeken die de zelfde uitwerking doen.

[+]Alle deeze Orakelen en Waarzeggeryen verdacht gehouden, en als Nazaksspeeldery aangemerkt.

Vader *Bouchet* vertelt ons noch van een[+] ander slag van Orakel. 'Zekere Boetelingen deeden aan den Oever van 't Water met zeer veel toestel Offerhanden: zy schreeven 'er een kring van een of twee elleboogslengte middellyns. Rondom deeze kring plaatsen zy hunne Afgoden, en zodanig dat ze naar de agt Windstreeken geschikt waren. De Heidenen gelooven dat agt onderhoorige Godheden deeze agt Waereldsdeelen, even wydig van elkander gelegen, regeeren. Zy roepen deeze valsche Godheden aan, en het gebeurt van tydt tot tydt dat een deezer Beelden zich naar 't gezicht van alle de Omstanders beweegt, en naar de plaats zelf wederkeert alwaar het gezet was, zonder dat 'er iemandt aanraakt.... De Indianen, die deeze Offerhanden doen, plaatsen mede somtyds in 't midden van den kring waarvan wy gewag maaken, het Beeldt van den Afgod waarom zy offeren willen. Zy gelooven van hunne Goden op een byzondere wyze begunstigt te worden, indien dit kleine Beeldt zich van zelf beweegt... Maar dikmaals blyft na alle de aanbiddingen het Beeldt onbeweeglyk, en 't is als dan een zeer quaadt Voorteeken.

[+]Vreemde manier van Orakelvraaging, en waarin zulks bestaat.

XIV. Hoofdtstuk.

Van de Wying *der* Plaatsen *waar op men* Pagoden *bouwen wil*; *en verscheiden* Aanmerkingen *over deeze* Pagoden *enz.*

[+] De voorgaande Verhandelingen melden niets, aangaande de wying van den grondt waar op men een Pagode bouwt. Deeze Plechtigheit en eenige oeffeningen waar van wy vervolgens spreeken zullen, dienen niet te worden vergeeten. Men maakt een afschutzel of omheining om den grondt waar op men de Pagode bouwen moet, waar na men 'er gras laat wassen. Zoodra het gras zyn bequaame wasdom gekreeven heeft, laat men in deeze omheining een aschgraauwe Koe naar haar eigen lust leeven, en een dag

[+]Gewoonte der Indianen van de Inwying der plaatsen, wanneer zy elders willen Pagoden bouwen.

en een nacht in doorbrengen. Den volgenden dag onderzoekt men waar de Koe dien nacht gelegen heeft, en alzoo by de Indianen de Koedrek zeer heilig is, geeft men zorgvuldig agt of de Koe deeze plaats met de gewyde Droezem van haaren Drek verwaardigt heeft: daar na graaft men een diep gat, waar in men een marmere Pylaar oprecht, maatelyk hoog boven den grondt verheeven. Op deezen Pylaar zet men het Beeldt van den God, aan wien de Pagode toewyen wil: indien die by voorbeeldt aan *Ixora* gewyt word, ziet men boven op de Pylaar *Quivelinga*, waar van wy de gestalte beschreeven hebben, voor zoo veelde welvoegzaamheit gedoogen wil. Vervolgens bouwt men de Pagode rondom den kuil, alwaar men de Pylaar geplaatst heeft. Het vertrek waarin de God zyn verblyf heeft, is zeer duister: maar men draagt zorg daar in ter zyner eere licht te onderhouden, zodanig als wy reeds gezegt hebben.

+Hoedanig eenige Pagoden zyn gebouwt.

+ De Pagoden van de Malabaarsche Kust zyn van marmer of harde steen; die van de Kust van Coromandel zyn uit groote vierhoekige steenen gebouwt, volmaaktelyk wel te samen gevoegt. Zodanig is de Pagode van *Rammanakoil*, waar van de inkomsten onnoemelyk zyn, en deeze is in Indiën een alzoo beruchte plaats van Pelgrimaadje, als de Lieve Vrouw van Lorette onder de Christenen. De Pagoden van Malabar zyn met kopere plaaten gedekt, en de Deuren en Voorvertrekken die overeenkomst met de Voorplaats van den Tempel der Jooden hebben, zyn met het zelve Metaal bekleedt. De Poorten zyn byna meest van marmer, en met veele Afbeeldzels van wilde Dieren of Gedrochten versiert. Men verbeeldt op den Voorgevel van 't Gebouw veelerlei Gedrochten, 't welk zoo veel Zinnebeelden der Indiaansche Goden zyn, en konnen teffens dienen om den Volke een Godsdienstige vreeze in te boezemen. Het blykt uit een zekere plaats van Ezechiel,[(a)] dat dit slag van Afbeeldzels by de aloude Afgodendienaars in gebruik was, en men kan niet twyffelen, dat deeze Oeffening, zoo algemeen in 't Oosten, zynen oorsprong van de Egiptenaren genomen heeft.

Behalven de groote Pagoden, die men eenigermaate als Kerspel en Hoofdt-Pagoden kan aanzien, ziet men 'er in de Steden en op 't Landt een oneindig getal kleine, door verscheiden beweegredenen van Godvruchtigheit gebouwt. Men ziet 'er vooral omtrent de plaatsen alwaar men dooden heeft verbrandt, en de groote Heeren der Indiën hebben 'er mede tot hunne Huis-Godsdienstigheit, die door byzondere Priesters bedient worden, gelyk by ons de Kapellen.

+Hoe by de Pagoden waterbakken of Tanken gevonden worden tot de Afwassching der Godsdienstelingen dienende.

Reeds hebben we aangemerkt dat de Indianen+ voor dat zy in de Pagode van *Ixora* gaan, hunne schoenen uittrekken: zy neemen de zelfde geregeldheit ten opzicht van alle de andere Pagoden waar; en alzoo de Afwassching by deeze Volk een der wezentlyke deelen van den Geestelyken Dienst uitmaakt, zyn 'er altoos voor deeze Godsdienstige Plaatsen *Tanquen* Waterbakken ten gebruike der gelovigen. Linschoten bericht dat in *Calicut* de Priesters het Wywater den geenen aanbieden, die in de Pagoden komen. Dit gebruik is aanmerkelyk.

+Hoe de Indiaansche Heidenen Vergeeflyke en Doodzonden stellen, en hoe zy zich in dit stuk gedragen.

By de Heidenen[(b)] vind men een merkelyk+ onderscheid, tusschen vergeeflyke en doodelyke Zonden. De Afwasschingen zyn aan beide geëvenmaatigd: by Voorbeeldt, zy meenen een kleine Zonde uit te wisschen, met zich t'eenemaal in den Ganges te dompelen, of in eenige andere gewyde Rivier: maar andere zouden zyn zoo afschuuwelyk, dat men die door geen water kan afwasschen, hoe dikmaals de afwassching hervat worden mogt, en deeze doen den Zondaar zyn *Caste* en zelf zyn leven verliezen. De Indianen stellen in den rang der vergeeflyke Zonden, zich door bezoedelde Menschen te laaten aanraaken; een dooden aan te roeren, (men heeft de zelfde schroomachtigheit geduurende veertien dagen voor

(a) Hoofdtst. 8. vers. 10.
(b) *Baldeus* in zyne *Beschryving van Malabar* enz.

de Vrienden des Overledenen); insgelyks een Kraamvrouw te naderen, of haar Kindt aan te raaken. Men neemt ter deeze gelegenheit de zelfde tydt van veertien dagen waar, en deeze Oeffening heeft in zodanig een geval overeenkomst met die der Jooden. Zy reekenen noch[+] onder de vergeeflyke Zonden, een Vrouw aan te raken die haare gewoone tyden heeft, insgelyks die bezoedelde Menschen hebben aangeraakt. Deeze die, zonder opzicht op de aangeweezen onreinigheit te hebben, te raade vinden Ryst te eeten voor dat ze zich gereinigt hebben, begaan een doodelyke Zonde. Eveneens is 't met de Grooten des Lands, die door Ryst Menschen van een minder *Caste* gekookt eeten, of die omgang met Vrouwen van een laager afkomst dan zy hebhen. Indien men Ryst uit twee verscheiden schotels[(c)] onder een mengt, en dat men die vervolgens eete, begaat met een Dood-Zonde. Zoo veel *Braminen*, wanneer zy zelfs alle

[+]Voor welke zonden zy zich te wachten hebben.

(c) De Braminen dien en zich van Indische Vygen-bladeren in de plaats van Schoteltjes.

van eene *Caste* waren, te samen aten, zondigen zy, en indien men goed vond met de rechterhandt aan te raaken, waarmede men zyn voedzel neemt, word by deeze die nevens hem gezeten was, deeze daadt mede als een Zonde aangezien.

+ Na de gehoudene maaltydt verzamelt men alles 't welk van de Ryst overig is, en verwerpt die als iet 't geen is besmet. Men maakt met Koedrek de plaats alwaar men gegeeten heeft, zuiver en schoon, en wanneer slegts op iemandts Lichaam een eenig graan van deze Ryst viel, 't welk van de maaltydt overgeschoten is, zoude het genoeg zyn om hem te bezoedelen. Men moet dan zonder tyds verzuim naar 't water gaan en zich volkomen wasschen. Men word mede onrein verklaart, wanneer men de vinger in den mondt gestoken heeft. Byaldien twee personen van ongelyken aanzien, door het onderscheid der *Castes*, zich te samen wasschen, en dat die van minder rang zich wasschende eenige druppelen waters op deeze sprengde die van een verheevener *Caste* is, moet men reekenen dat deeze persoon t' eenemaal onrein zy; en alsdan moet hy zich wederom herwasschen.

+Hoe zy de besmeting zuiveren.

XV. Hoofdtstuk.
Van hoedanig een gebruik *de* Afwassching *by de* Heidenen *van* Malabar *is.*

+ Wy hebben[(a)] van zekere Waterbakken[(b)] gesproken, die de Indianen *Tanquen* noemen. De Malabaren gaan 'er naakt in, hebbende niets anders om 't Lichaam dan een stuk Lywaat van twee of drie vingeren breet. Voor dat ze zich in 't water begeeven, sprengen zy 'er een weinig van in de Lucht, en zulks met drie vingeren van de rechter handt, ter eere van *Brama*, *Wistnou* en *Ixora*, spreekende teffens deeze woorden uit: *in 't naderen van dit Water en aanraakende legge ik myne misdaaden af.* Wy moeten niet vergeeten aan te merken, dat zy drie dingen de *Tanq* raakende, onderstellen: I. dat de steen die men by deeze Waterbakken ziet, *Brama* is, II. de plaats alwaar zy zich wasschen *Wistnou*, en III. de *Tanq* zelf, *Ixora.* Wanneer zy in 't water treeden, verspreiden zy 't met beide de handen, en dompelen 'er zich in den zelven tydt in. Daar na neemen zy van 't water en werpen 't agtmaal ter Liefde der agt Godheden[(c)] van 't Heel-al, in de lucht; waarna zy zich driewerf het gezicht+ wasschen, uitroepende *Siri Pagode*, Vrouwe van *Wistnou.* Eindelyk neemen zy voor de derde reis van 't water, en het naar Hemelwaarts werpende, offeren zy 't de Zon. Alsdan zuiveren ze zich handen en voeten met de Assche van Koedrek, met een weinig water bevogtigt; zeggende teffens, *zy gezuivert.* Men moet van deeze Assche in de holte van de linker handt hebben, nademaal volgens der Indianen meening, de rechter handt het Afbeeldzel van den Hemel is, en de linker van de Aarde. Zy zeggen mede dat de holte van de handt de plaats verbeeldt, alwaar de voortteeling geschied. De rechterhandt gelegt op de linker, maakt de volkome gedaante van het Ei uit, waar van wy de beschryving onder den naam van *Ixoretta* gedaan hebben, toen wy van deeze Godheit spraken. Deeze kleine verklaaring is

+Der Indianen Gewoonte wanneer zy zich wasschen aangemerkt.

+en hoe zy zich met de Assche van Koedrek reinigen, plechtelyk by hen in gebruik.

(a) B*aldeus* B*eschryving van Malabar.* Men verhandelt de Afwassching der B*raminen* in de Verhandeling over hunne Zeden en den Godsdienst in 't X. Hoofdtstuk eerste Afdeeling: maar met eenig onderscheid.

(b) Nochtans verkiezen zy zoo veel als 't mogelyk is, het stroomend Water nademaal zy gelooven dat 'er meer verdienste in is, zich daarin, als in ander Water te wasschen. Mogelyk dat over dit onderwerp de Indiaansche Wetgeevers opzicht hebben gehad naar 't geen welvoegelyk en gemakkelyk voor hun Landt was; want men vordert in de Indiën niet dan dat men zich wassche en bade. Zie B*ernier* in zyne *Reizen naar den Mogal.* T. 2. p. 138. 1709. Hollandsche druk.

(c) Men kan haare naamen en haare bedryven aangeteekend vinden in 't eerste Hoofdtst. van de tweede Afdeeling det V*erhandeling over de Zeden en den Godsdienst der* B*raminen.*

noodzaakelyk om 't geen noch overig over de *Ceremonie* van de reiniging der Indianen te zeggen was, te doen begrypen. Na deeze Assche van Koedrek genomen te hebben, sluiten ze de rechterhandt op de linker, zich inbeeldende dat deeze gedaante het Afbeeldzel van Hemel en Aarde te samen gevoegt, is. Zy scheiden ze vervolgens weder van elkander, verbeeldende zich daar door de scheiding van Hemel en Aarde: alsdan schryven ze op de Assche die zy in de holte van hunne linker handt hebben, deeze twee Lettergrepen, *Ja-ra*, die volgens deeze Afgodendienaars, de strydt van Lucht en Vuur in 't Ei uitdrukken, voor dat zy die van een scheidden, volgt op dit Geschrift een byna algemeene aanraa-

king van alle de Lichaamsch deelen: want zy brengen beide de handen een weinig onder den Navel, daarna op den Navel zelf, op de holte van de Maag, voor de Borst, het Voorhoofdt, op 't Hoofdt, de Kruin des Hoofdts, de Oogen, de Ooren en beneden deelen huns Lichaams. Dit alles geschied, met zich naar de agt Bestierders der Waereldt te wenden, en toonende hunne leedige handen in de gestalte van iemand die geeft. De reiniging gedaan zynde, neemt men met drie vingeren van de rechterhandt van de Assche, om 'er zich het Voorhoofdt mede te wryven, insgelyks de Schouders en de Borst; 't welk ter eere van *Brama*, *Wistnou* en *Ixora* geschied.

XVI. Hoofdtstuk.
Van de Gewyde Assche *der* Oostersche Volkeren.

[+] Alles 't geen wy gezegt hebben, bewyst genoeg, dat de Assche van Koedrek een der heiligste dingen is:[(a)] Hierom is 't dat de Indianen zich 'er 's morgens op 't Voorhoofdt, de beide Schouders en op de Borst mede bestryken. Men offert dagelyks deeze Assche den Goden, en de *Joguis* verzuimen niet, rykelyk 'er van verzien te zyn, om 'er den Godvruchtelingen van uit te deelen: deeze betaalen 'er dan goede Aalmoezen voor. De *Joguis* bestryken met deeze Assche hun Lichaam en Aangezicht, die zy ook niet verzuimen over hunne Afgoden te strooien. Eindelyk zullen wy aanmerken, hoe men in de Hoven der Indiaansche Vorsten Menschen vind, geschikt om op gestelde tyden op Indiaansche Vygen bladeren deeze met een weinig water besprengde Assche aan te bieden. Dit geschied des morgens in 't openbaar, op dat alle de Godsdienstelingen deel aan deeze heilzaame Zalving neemen konnen. Het zoude overtollig zyn, alhier de verdichtselen aan te haalen die zy vertellen, om reden van den oorsprong deezer Gewoonte te geeven. Men kan die in *Baldeus* naslaan.

[+]Hoe deeze Assche van Koedrek voor een Heiligdom by de Indianen word geacht.

Wanneer de Koning of *Samorin* van *Calicut* zyne Godsdienstigheden in de Pagode gaat afleggen, draagt men zorg de weg derwaarts met verschen Koedrek te zuiveren: waarna twee Vrouwen voor hem gaan, draagende twee Vaazen gevult met deezen bevochtigde Koedrek, die zy voor zyne Majesteit strooien. De Koning is noch nuchteren; maar de Afwassching heeft deeze Geestelyke Plechtigheit voorgegaan. Eindelyk zonder ons wyder over de heiligheit van Koedrek uit te breiden, 't zal genoeg zyn te zeggen dat de Indiaansche Afgodendienaars die gebruiken in alles 't geen noodig te zuiveren is. Insgelyks dienen zy 'er zich van om hunne Huizen, Meubelen en al den Huisraadt schoon te maaken.

Alle de Lichaamsdeelen van de Koe zyn[+] door eenige Godheit vervult. *Quenevady* en *Superhennia* regeeren tusschen haare Hoornen, de Zon en Maan zyn in haare Oogen, de twee Vrouwen van *Brama* in haare Ooren, *Ixora* in haaren Neus, *Wistnou* op haare Tong enz. Maar zou deezen omslag van bezitting geen oorsprong ontleent hebben van eenige grootspraak der Indiaansche Dichters? het zoude insgelyks konnen zyn, dat men daar door alleen de uitmuntenheit der eigenschappen van dit Dier heeft willen uitdrukken. Hoe het ook zyn mag, de Pis van de Koe is mede zoo heilig, dat de oprechte Godvruchtelingen geene zwaarigheit maaken van die in hunne handt te neemen, het aangezicht daar mede te wasschen, en 'er zelfs van te drinken.

[+]Hoedanig zy alle de lichaams deelen en ledematen van de Koe eenige Godheit toeschryven.

(a) *Baldeus.*

De Malabaren beweeren, dat het der Koningen plicht is, Beschermers en Handhavers van de Koeien en B*raminen* te zyn. De *Samorin*, waar van wy gewag gemaakt hebben, offert 's morgens[(b)] Bloemen aan deeze Beesten.

(b) Zes Hofdienaars van den *Samorin* van deeze bloemen en 't poejer met de Assche van Koedrek versiert, vertoonen zich dagelyks by 't ontwaaken van den Vorst, die hen vervolgens zend om de bloemen aan zyne Koeien aan te bieden.

XVII. Hoofdtstuk.
Van de Feesten, Vastendagen *en andere* Godsdienstige Oeffeningen *der* Indianen.

[+] Over deeze Stoffe hebben we noch iet by te voegen, op 't geen reeds in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der* B*raminen* is gezegt. De Indianen hebben een soort van Vasten-avondt die zy *Huli* noemen. Alle de verscheidene Postuuren van hunne Vasten-avonds Gekken, zyn ongemeen wel door den Plaatsnyder in 't Afbeeldzel, Bladzyde 218. uitgedrukt.

[+]Het gedrag der Indianen in hun Vastenavonds Feest gehouden.

Zy groeten 's morgens de Zon, en wanneer zy zich wasschen, werpen ze haar eenig water toe, om te beletten dat de booze Geesten, die zich tusschen de Bergen onthouden, zich niet tegen haaren opgang aankanten.

[+] De Indianen zyn zeer bygelovig in 't onderwerp der Eklipsen[(a)], en verdubbelen hunne Afwassching wanneer ze voorvallen. *Bernier* heeft alle de *Ceremonien* van een deezer Afwasschingen dus beschreeven. 'Zoodra als de Afgodendienaars gewaar worden dat de Zon begint te verduisteren, maaken ze een groot gekreisch, dompelen zich aanstonds alle verscheiden maalen achtereen in 't water, houdende de handen om hoog en de oogen naar de Zon geheven, mompelen ze hunne Gebeden, neemen telkens van 't water, en werpen 't naar de Zon. Dit bedryf word met een buiging des Hoofds, en beweegingen der Armen op veerlerlei wyze, uitgevoert. Daarna begin men wederom te bidden; men dompelt zich alle weder als te vooren, en dit duurt tot aan 't eindigen van den Eklips. Alsdan vertrekt een ieder weder, werpende eenige stukken Gelds verre genoeg in 't water, en geeven den *Braminen* een Aalmoes, die niet nalaatig zyn deeze Plechtelyke Godsdienstigheit by te woonen. Uit het water komende veranderen de Indianen van gewaadt, en de mildadigste laaten den *Braminen* over, 't geen zy af leggen.

[+]Hoe bygelovig dien Landaart omtrent de Zon en Maan-Eklipsen is.

De Indianen beelden zich in, dat de Zon-Eklips een[(b)] uitwerkzel van de quaadaardigheit eens quaaden Geest is, die dit Hemellicht mishandelt en zwart maakt. Men gelooft mede dat de Vader des lichts in deeze benauwtheit ongemeen lyden moet: Hierom is 't eens Gelovigen Indiaans plicht tot zyne Verlossing te arbeiden, en men verzeekert zich door kracht van Gebeden, Aalmoezen en Afwasschingen die te verwerven. Alle deeze bedryven zyn bovenmaaten meer verdienende in tyden van den Eklips als by alle andere gelegenheden.

De Godsdienstige Indianen moeten de Goden[+] driewerf 's daags bidden, te weeten, 's morgens, 's middags en 's avonds, het aangezicht naar 't Oosten gekeert; en zy moeten zich mede zoo dikmaals wasschen.

[+]Dagelykse Godsdienstpligten onder hen in gebruik, en hoe zy op eenige tyden genoodzaakt zyn te vasten, en wanneer hunne Vastendagen in vallen.

Zy[(c)] oeffenen verscheide Vastendagen, waar onder een der voornaamste de *Egadexi* is, een woordt, 't welk elf beteekent. Deeze Vaste word gehouden op den elfden van de Volle-en elfden van de Nieuwe Maan: dus vasten zy tweemaal in een Maaneschyn. Men doet alsdan niet dan eene maaltyd, te weeten, vier of vyf uuren na den middag: maar men mag niet als boonen, erreten, melk en vruchten eeten. Ook is hen in deezen tydt van boetoeffening sterken drank verboden. De Oorsprong die van dit Vasten verdicht is, oordeelen we niet waardig hier te melden.

Het Vasten[(d)] door hen *Quiverasiri* genoemt, valt in de maandt Februari in. Dit Vasten is zeer streng: men mag in den tydt van vier en twintig uuren niet eeten noch

(a) *Bernier* in zyne Reize *naar den Mogol.*
(b) Zie een andere reden over de Eklipsen in de *Verhandeling over de Zeden* enz. eerste Afdeeling. VII Hoofdtst. en in deeze der *Oost-Indiaansche Goden.*
(c) Zie *Baldeus.*
(d) Idem. Ibid.

slaapen, en geduurende deezen tydt verhaalen ze de verdichte Historiën hunner Goden, en van hunne *Castes.* Zy doen rondom de Pagoden Processiën, en de onderlinge bezoeken duuren den ganschen nach tot dat den Dageraat verschynt. Alsdan offeren zy den Goden, aanbiedende Geldt, en geeven Aalmoezen den Priesteren; en hier mede eindigt deeze Vasten.

De Vrouwen(e) hebben een byzonderen+ Vastendag, waaraan men de naam van *Tirinadira* geeft. Zy vieren deezen Dag op den 27sten van de Maan, ter gedachtenisse van de Doodt en Opstanding van *Canteven*, die de Cupido der Indianen van Malabar en Coromandel is. Zy verhaalen dat *Ixora* jaloers wegens de gemeenzaamheit die hy

+Insgelyk welk een Vastendag de Vrouwen in 't byzonder vieren, en uit welk een oorzaak die geschieden moet.

(e) Idem. Ibid.

meende tusschen zyne Vrouw *Paramasceri* en Cupido te merken, deeze God zodanig blaakende van gramschap wierd dat hy hem het oog, 't welk hy midden in 't voorhoofdt had, nedervelde. De bedrukte *Paramasceri* dit verlies van Cupido niet konnende overleeven: wierd echter eenigen tydt daarna herbooren op een Gebergte, alwaar de arme Godin haare dagen in eenzaamheit en boetoeffening doorbragt, wel verzeekert nochtans zynde, dat het Afweezen van eenige wroeging verzelt, mogelyk haar Gemaals jaloezy genoegzaam maatigen zou. Waarlyk was *Ixora* hier over geraakt. Hy kon de huwelyksche teederheit die in zyn hart weder ontwaakte, niet verzetten. Zich aan deeze teederheit weder overgeevende, beloofde hy in 't toekomende een lydzaamer Man te zyn, en in de huishouding de Vrede, die hy door een oploopende haastigheit ontrust had, te herstellen. Wat gebeurde toen eindelyk? Hy bekende zyn misslag ten beste men konde; en men quam overeen om de Huwelyksch teederheit weder te vernieuwen, dat Cupido weer herleeven zoude. Zeer gelukkig achtende van te mogen Hoorndrager te zyn, en vergenoegt.

+ De *Masaupada*[(a)] is niet min heilig dan de drie voorgaande Vastendagen. De Godsdienstelingen moeten die welgeregelt geduurende twaalf jaaren vieren, waarna men zich verzeekeren kan dat de Goden ongemeen deeze Jaaren en Zegeningen des levens vermeerderen. Zie hier waarin deeze Godsdienstigheit bestaat. Men begint den laatsten October een Vasten die de volgende Maandt tot den 10^{den} December duurt. Men moet zich dagelyks wasschen, verkleeden, en een Pagode, aan *Wistnou* toegewyt, bezoeken. 's Morgens doet de Godvruchtige met een schoon kleedt aangedaan, hondert en een omwandelingen om deeze Heilige Pagode: maar de Gelovigen t'eenemaal aan de Godvruchtigheit overgegeeven, doen duizend en eenmaal dien omweg. Om zich van zyn plicht wel te quyten, moeten zy hondert en eenwerf zachtelyk een der verborgene naamen van *Wistnou* mompelen, en wel acht geeven dat dit niemandt hoort. De Godvruchteling mag niet dan Vygen en Melk eeten. Ook moet hy zich van Vrouwen onthouden, dat hy niet dan van *Wistnou* spreeke, en onophoudelyk zyne lofzangen zinge. Het tweede jaar begint de Vasten den eersten December, en eindige op den 10^{den} Januari: het derde op den eersten Januari, en eindigt den 10^{den} Februari, en dus vervolvolgens tot het twaalfde jaar. Het woordt *Masaupada* wil Vaste-Maandt beteekenen.

+Een Vasten die geduurende twee jaaren geviert word, en wanneer die invalt, en met Plechtigheden word verzelt.

XVIII. Hoofdtstuk.
Van de Leeroeffening *en* Geleerdheit *der* Braminen.

Wy zullen deeze Aanmerkingen over de Godsdienstige Plechtigheden der Indianen van Malabar en Coromandel eindigen, door een kort Denkbeeldt der Leeroeffeningen hunner *Braminen* voor te stellen.

+ De Stadt *Benares* of *Banarous*[(b)] aan den Ganges in Bengale gelegen, is de Algemeene School, en als het Athene van 't Heidendom der Indiën. Daar is 't[(c)] dat zich de B*raminen* en Geestelyken begeeven die zich tot de Geleerdheit willen overgeeven. Men heeft geene Collegiën noch Classen in Oostindiën, gelyk men in Europe ziet. De Meesters en Geleerden zyn 'er door de Stadt B*enares* verspreid, en onthouden zich voornamentlyk in de Voorsteden en Tuinen. Onder

+Queekscholen tot der *Braminen* geleerdheit te *Benares* in Bengale opgerecht, en hoe aldaar de Leerlingen onderweezen worden.

(a) Zie B*aldeus.*
(b) *Bernier* in zyne *Reizen in 't Ryk van den Mogol*, T. 2.
(c) In een Reisbeschryving der Indiën door een Mahometaan beschreeven, en in 't Fransch door *Renaudot* 1718 uitgegeeven, word van *Canouge* als van een Stadt gesproken, van Indiaansche

deeze Geleerden hebben eenige vier, andere zes of zeven, en de beruchtste twaalf of vyftien min of meer Leerlingen, die tien of twaalf jaaren by hunne Meesters doorbrengen. Volgens 't bericht van B*ernier* 'is deeze leeroeffening zeer koel, naardien het meerendeel der Indianen van een langzaamen en luien aart zyn, waar toe de warmte des Lands en hun Voedzel veel toe doet. En doordien zy niet als wy, door deeze groote aanprikkeling, en hoope die wy hebben, van ons oogmerk te boven te komen, tot den arbeidt aangemoedigt worden, studeeren zy langzaam en zonder zich veel te pynigen, eetende hunne *Kichery*, of mengzel van peulvruchten die de ryke Kooplieden hun laaten bereiden.' Nochtans maaken verscheiden Reizigers en Zendelingen der Jesuïten zeer breedopgeevende,

Dichters en Philosofen bewoont. Deeze beschryving meld mede van eenige Hoogeschoolen van *Serendip* of *Ceilon*, die waarschynlyk nu niet meer in wezen zyn.

van de vaerdigheit en schranderheit der Indianen gewag; hoedanigheden veel meer met de warmte der Zuider Gewesten overeenkomende, dan het koude van Europe. Wat de aanprikkeling en hoope van zyn oogmerk te bereiken, aangaat, 't kan zyn dat dit plaats in 't Ryk van den Mogol heeft, alwaar het Heidendom niet doorgaans heerst; maar dus is 't niet met andere Landen der Indiën gelegen, alwaar de Leeroeffening der B*raminen* zeer geacht is, en het gewoon bestier in alles 't geen de hoogmoedt en de ydelheit des menschen vleyen kan.

+ 'Hunne eerste Leeroeffening, zegt B*ernier*, is over de *Hanscrit*, 't welk een taal t'eenemaal verschillende van de gemeene Indiaansche is, en word niet dan by de Geleerden beblokt,' waarmede men het Hebreeuwsch, Grieksch of 't Latyn in Europe vergelyken kan. '*Hanscrit* wil zuivere taal beteekenen. Zy noemen die dus en geeven ze zelfs de naam van Heilige en Godlyke taale, overzulks zy meenen dat door middel van B*rama*, God in deeze taal de vier *Beths*(a) verkondigt heeft, 't welk hunne gewyde Boeken zyn', zoo dat deeze taal en deeze Boeken by hen de zelfde achting hebben, als by ons het Hebreeusch en de Bybel. Zy waanen dat deeze taal alzoo oud als *Brama* zy, waar van zy de ouderdam niet dan door *Lecques* of honderden van duizend jaaren tellen.... Hoe 't ook zyn mag, men zou niet ontkennen konnen dat ze zeer oud zyn, nademaal men hunne Boeken van den Godsdienst, die ongetwyffelt veel zyn, niet dan in deeze taal beschreeven vind, en dat de meesten van Philosofische Schryvers zyn, insgelyks van Geneeskunde in Dichtmaat, eenige andere in Dichtkunde, en veele andere Boeken, waar van men te B*enares* een groote Boekzaal vind.

+Waarin hunne eerste Leeroeffening bestaat.

Na dat zy de *Hanscrit*, die zeer moeielyk is, hebben geleert, naardien zy geen goede Letterkonst hebben, leggen ze zich gemeenlyk op de *Purance* te leezen, die als een uitlegger en bekorter der *Beths* is: nademaal deeze B*eths* ongemeen groot zyn, ten minsten, vervolgt B*ernier*, die geenen die men my te B*enares* vertoonde. Zy zyn zelfs zeer raar, zoo dat myn Aga die nooit vinden kon om ze te koopen, welk een vlyt hy daar toe aanwende: ook houden zy die zeer geheim, beducht zynde dat 'er de Mahometanen zich Meester van maaken mogten, en verbranden, gelyk reeds dikmaals is geschied. Na de *Purance* leggen zich eenigen op de Philosofie, waarin zy waarlyk weinig vorderen.

'Hunne zes voornaamste Philosofen maaken+ zes onderscheidene Sekten uit', die alle haare Sektarissen hebben, en waar van geene van de jalouzy ontheven is, en van de voorinneeming die elders regeert. Ieder vleyt zich de waarheit te bezitten, en gelooft beter dan een ander de waare zin der Boeken te begrypen, die de verborgendheden deezer Wysgeerte behelzen. Behalven deeze zes Sekten, is 'er een by de Mogoleezen, die zich in twaalf takken verdeelt: 'doch deeze Sekte is zoo gemeen niet als de andere: maar deeze Sektarissen zyn gehaat en veracht, als Ongodisten en Menschen zonder Godsdienst enz.

+Sekten onder hunne Philosofen, hoe onderling verschillen.

De Leerzaame Boeken van alle deeze+ verscheidene Sekten, maaken van den eersten oorsprong der dingen gewag: maar zeer verschillende. Eenige willen, en behelzen dat alles uit kleine ondeelbaare Lichaamtjes is 't samengestelt, niet uit oorzaak van zyne vastigheit, ... maar om reden van zyne kleinheit; waarin zy de gedachten van Democritus en Epicurus naby komen, doch zeer verwardt,.... zulks men niet wel weeten kan waar aan zy zich houden..... 't kan zyn dat dit alzoo wel een misslag der Geleerden zy, als der Schryveren die zy uitleggen. Andere zeggen dat alles uit de stof, en gestalte is t'samengebragt.... Daar zyn 'er die leeren dat alles uit de vier Hoofdtstoffen en van Niet is gemaakt,... die byna weder tot onze ontbeering konnen. Zy staan veele wyzen van dit Niet toe. Daar zyn 'er die willen

+Hunne Boeken, en wat die behelzen, aangemerkt.

(a) Dit is de *Vedam* waarvan in de Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen, eerste Afdeeling, Hoofdtst. IV gesproken is.

dat het Licht en de Duisternis de eerste beginzelen van alle dingen zyn.... Ook zyn 'er die toestemmen dat de ontbeering het Beginzel zy, of liever de ontbeeringen die zy van 't Niet onderscheiden. Noch zyn 'er eindelyk die meenen dat alles by toeval is t'samengevloeit.... Alle zyn ze echter daarin overeenkomende dat deeze Beginzelen eeuwig zyn....

In de Geneeskunde bezitten ze veele[+] kleine Boeken, 't welk veel eer verzamelingen van voorschriften, dan iet anders zyn. Het oudste en voornaamste is in Dichtmaat geschreeven,' dit gebruik hadden eertyds veele Europische Volkeren, die de Geneeskunde in den rang van Goddelyke ver-

[+]Insgelyks die van de Geneeskunde handelen.

borgenheden stellende, omzwagtelden deeze Geleerdheit met een vernuftelyke duisterheit van Dichtkunde; en om deeze reden is 't dat by de Gaulen, Grieken en Egiptenaren, de Priesters Geneesheeren waren: 't welk nu noch in de Oostindiën in gebruik is: gelyk we reeds hebben gezegt 'De uitvoerlyke oeffening der Indianen is van de onze genoeg verschillende: zy gronden zich op deeze Beginzelen; dat een Zieke die de Koorts heeft, zeer weinig voedzel gebruiken moet; dat het voornaamste Geneesmiddel van Ziektens de onthouding is; dat men niets erger aan een Zieke geeven kan dan vleesch-sop, noch dat zich niet lichter in de Borst van een koortzige bederft; dat men geen bloedt, dan in een groote en blykbaare noodzaakelyk, laaten moet, als, wanneer men bezorgt is dat de hersschenen mogten geraakt worden, of als men ziet dat 'er een ontsteeking in de Borst, Lever of Nieren ontstaat.' Het staat aan ons niet te beslechten, of deeze oeffening in eenige Beginzelen beter is Zy slaagt wel in de Indiën, en dit voldoet om tegen onze denkbeelden te bestaan.

[+] 'Wat de Ontleedkunde aangaat, kan men zeggen dat de Indianen niets daar van verstaan.... Nademaal zy nooit de Lichaamen der Menschen noch Dieren openen.

[+]Hoe de Indianen in de Ontleedkunde onkundig zyn. Wat zy van de Starrekunde verstaan, word gebrekkelyk en bygelovig bevonden.

Wegens de Starrekunde hebben zy hunne Tafels, waarna zy de Eklipsen voorzien en berekenen; en schoon dit niet met de rechtmatigheit der Europische Starrekundigen geschied, ten minsten komen zy 'er by na mede overeen: nochtans laaten ze niet na over den Eklips van de Maan, op de zelfde wyze dan over die van de Zon te redeneeren. Zy willen dat dit een zwarte en quaadaardige *Demon* zy, die haar qualyk handelt. Ook dryvenze ... dat de Maan vier honderd duizend *Cosses* boven[(a)] de Zon zy, te weeten, meer dan vyftig duizend Mylen; dat ze uit zich zelven verlichtende zy, en dat dit uit haar zy dat wy een zeker levend water genieten, 't welk zich verzamelt --- in 't brein, van daar als uit een Bron nederdaalende in alle de leden voor haare werking dienende. Zy meenen behalven dat, dat de Zon, de Maan en in 't algemeen alle de Starren *Deutas* (Geesten) zyn.' Deeze twee laatste gevoelens zyn niet nieuw, noch den Indiaanschen Geleerden in 't byzonder eigen. 'Zy waanen dat de Nacht invalt, wanneer de Zon ---- achter een Berg is, die zy in 't midden van de Aarde plaatsen; die zy veele duizenden van Mylen hoogte toeschryven, en waar aan zy de gedaante van een omgekeert suikerbroodt geeven, overzulks het by hen geen dag zy, dan wanneer de Zon van achter deezen Berg te voorschyn komt.

Zy gelooven de Aarde vlak en driehoekig[+] te zyn, dat ze zeven verdiepingen heeft, alle verscheiden in schoonte, volmaaktheden en Bewooners, en dat ieder van een Zee omringt is:' Men kan 't geen hier voor van deeze Zeên gezegt is, naslaan, de Berg in 't midden des Aardbodems geplaatst en de verscheiden Orde van Geesten, en Onder-Goden Bewooners deezer Zeên. Alle deeze Denkbeelden naar de letter opgenomen, zyn onderwerpen van een vreemde warrede*:* maar zoude men niet gegrond zyn in 't beschouwen van de zelfde Lucht, op dien voet aan te zien als wy de beschryvingen na gaan die in de Boeken van Godvruchtigheit gevonden worden, zonder deeze van den Bybel te vergeeten? Wat zouden wy den Indianen antwoorden indien (wegens dat Jesus Christus heeft gezegt, dat deeze die in hem gelooven zouden, een Rivier van levend Water afvlieten zou) een Schilder van den Mogol zou geraaden en vinden te verbeelden een Gelovige van 't Christendom in 't Water smeltende, en wiens buik[(b)] een onuitdroogbaare Bron

[+]Hun gevoelen over de uitgestrektheit der Aarde van een buitensporigen aart bevonden:

(a) Mogelyk moet 'er *onder de Zon* geleezen worden. Zie de V*erhandeling over de Goden der Oostindianen.* Bladzyde 173

(b) Indien iemandt in my gelooft, zullen stroomen van levend Water uit zyn Hart vloeyen; Of volgens 't Euangeli van Johannes Hoofdtst. 7. vers 38. *Stroomen des levenden waters zullen uit zynen buik vloeyen.*

worden zoude? Men zou immers met reden over des Indiaans bedryf spotten moeten. Wy gebruiken deeze wyze van redeneering, zonder echter ons in te beelden, alle de ongerymdheden der Grondregels van 't Heidendom op te lossen.

Hunne Tydrekenkunde is alzoo gebrekkelyk als hunne Aardkloot-kunde. 'Zy[+] willen niet zeggen dat de Waereldt eeuwig is: maar zy maaken haar ongemeen oudt. Haare bepaalde duuring, zeggen ze, is van vier *Dgugnes.* Deeze *Dgugne* bestaat uit hondert *Lecques*, te weeten, uit hondertmaal hondert duizend jaaren.' Nochtans komen ze over de duuring der Waereldt niet naaukeurig overeen: maar wy zullen in 't voorby aanmerken, dat alle de Aloude en Hedendaagsche Oostindianen in 't algemeen overeenstemmen om haar onvergelykelyk ouder te maaken, als zy volgens onze Grondstellingen is, en dit is zoo veel te verwonderlyker, dat de Asiaan-

[+]Als ook hunne Tydrekenkunde.

sche Volkeren, 't zy door overlevering of anderzins, iets naaukeuriger over deeze stoffe hebben bewaart.

[+] Zy zyn mede over de Natuur der Geesten en *Demons* zeer verwardt. ‘Daar zyn, zeggenze, driederlei soorten; goeden, quaaden en onverschilligen .... Eenige willen dat ze uit het vuur zyn gemaakt, en anderen, dat ze uit het licht zyn voortgebragt; eenige, dat ze onbederflyk zyn; andere, dat ze zelf uit deelen van de Godheit bestaan; eenige eindelyk waanen dat ze afgescheiden Godheden zyn, door de Waereldt verspreidt.’

[+]Hun gevoelen over de natuur der Geesten van een spooreloozen aart, aangemerkt.

Wat de Natuurkunde aanbelangt, zy[+] gelooven dat alle de Ondeelbaarheden van ieder Geslacht, die hun bestaan hebben en tot aan 't einde der Eeuwen bestaan zullen, van den aanvang der Waereldt geschapen zyn. Laat ons hun gevoelen verklaaren. Zy gelooven dat alle deeze Ondeelbaarheden in het eerste Zaadt van ieder Geslacht ingesloten waren, en dat zy in den tydt die Godt hun bepaalt heeft, niet doen dan zich ontwinden, om de plaats in te neemen, waar toe zy in de Waereldt gestelt zyn.

[+]en watzy van de Natuurkunde begrypen, ten besluit bygebragt.

Einde van 't Derde Deels tweede Stuk.